ALBERTI
KRANTZII,
RERVM GERMANICARVM HISTORICI CLARISSIMI,
ECCLESIASTICA HISTORIA, SIVE
Metropolis.

De primis Chriſtianæ religionis in Saxonia initijs, deq́ eius epiſcopis, & horum vita, moribus, ſtudijs & factis. Item de aliarum nationum, regum & principum rebus geſtis, ad quas paſſim in alijs ſuis operibus lectorem author remittit.

Denuò, & quidem multò accuratius & emendatius, quàm antè, edita.

Cum præfatione ad Reuerendiſſimum principem ac Dominum, Dominum IVLIVM *Epiſcopum Herbipolitanum, Franconiæ ducem &c.*
Ioan. Wolfij I.C.

Addito Indice locupletiſſimo.

FRANCOFVRTI AD MOENVM
Ex officina Typographica And. Wecheli.
M. D. LXXVI.

REVERENDISSIMO PRINCIPI AC DOMINO, DOMINO IVLIO EPISCOPO HERBIPOLITANO, FRANCONIÆ DVCI &c. DOMINO SVO CLEMENTISSIMO.

REVERENDISSIME PRINCEPS, Clementiſſime Domine: Cùm nulla pars ſit hiſtoriç, quç non maximos fructus in communem vitam effundat, tum rerum de religione geſtarum commemoratio inter omnes præcipuè elucere atque excellere videtur. Nam vtilitas, quam quidem cæteræ hiſtoriæ nobis impertiunt, terminata eſt iiſdem finibus, quibus vitæ huius ſpatium continetur, & tota cum morte obituque hominum extabeſcit: Sed quæ ex ſacris hiſtoriis ſuſcipitur, nullis terminis clauſa, in huius vitæ curſum influit, longiſſimeque permanat, tum multo magis in ſempiterna felicitate eniteſcit. Deinde reliquæ hiſtoriæ ad deuinciendam ſeruandamque hominum inter homines ſocietatem & ciuilem mundi cultum externamque vitæ ſanctimoniam pertinent: Sed in ſacris diuinum numen eiusque colendi ſcientia & vera religio exemplorum perſpicuitate in animos hominum imprimitur, in quo vno poſita eſt ſumma animarum ſalus & perennis gloriæ expectatio. Quantò igitur diuina humanis antecellunt, perpetua, illis, quæ ſunt in temporum atque conuerſionum ſpaciis incluſa: tantò neceſſe eſt præ cæteris omnibus hiſtoriis ſplendidè enitere rerum de religione actarum ſcriptam memoriam: in qua clariſſimè ante oculos palam proponitur, quam Religionem Deus, miraculis, ſancti vitæ effuſione, maiores noſtri, bello & pace comprobauerint: quid eius religionis cultoribus, quid hoſtibus acciderit: quo modo diffuſa in ſummam amplitudinem, ex tenuibus initiis per incredibiles calamitates creuerit: quibus interdum corruptelis deformata, quomodo mirabiliter ad lucem & veterem nitorem ſit reuocata: & in qua, vt vno verbo dicam, traditæ in diuinis literis religioni nouum lumen accenditur. Nam cùm noſtra religio & præceptis ſit tradita & illuſtrata exemplis, etſi in præceptis maiora ſunt authoritatis & dignitatis momenta, tamen animi hominum plus pelluntur exemplis, & quaſi ſti-

mulis fodiuntur, vt eam religionem ſuſcipiant, quæ non tantum traditis præceptis, ſed etiam exemplorum teſtimoniis continetur. Quis non afficitur, niſi planè ſit omni religione improbus, cùm videt religionem tot ſeculis ad nos ductam, Chriſti & ſanctorum hominum morte comprobatam, toties preſſam & nunquam euerſam eſſe? Quis Ethnicus aut alienus à fide non multò plus impellitur exemplorum luminibus, quàm ſimplici præceptorum explicatione? Quis contra dolore non ardet, cùm hodie peſſimo exemplo conſpicit, religione vna alteram pelli, optimam opinionem interire, nouam quotidie ferè fingi, Magiſtratum in ſubditos, ſubditos in Magiſtratum armari, terreſtria cœleſtibus, diuina humanis miſceri? Quem ſanum vitæ non pudet, cùm cernit Eccleſiam Dei ab impiis vulnere & ſanguine fœdari: peregrinis nouis & veteratoriis artibus res iniuſtiſſimas, horrenda ambitione contaminatas propugnari, cuncta diſſimulari, verba dari, ſecundis rebus & arridente fortuna, excæcari, quid ſui ſit officii, planè negligi: & à peſſimis hominum perditorum qui ex principum & patriæ ruinis, res ſuas conſtabiliunt, conſiliis, ceu fluctu quodam longè à vero, iuſto & æquo abripi: prætextu neſcio quo, vi & armis amicos pariter ac inimicos, vexari diſpoliari & interuerti? Hæc quotidianis exemplis nota ſunt, & iudico veteres omnes eò reſpexiſſe, vt religionem cum exemplis coniungerent, neque vllam penè de diuini numinis cultu lineam traderent, quam non ſtatim illuminarent eorum exemplis, qui aut religione obligati, præmium: aut impii, ſupplicium tuliſſent, vt homines exemplis incitati, plus voluntatis & ſtudii ad religionem afferrent. Arduum enim eſt, abſque exemplo res magnas lucidè oſtendere: longumq́; eſt iter per præcepta: breue & efficax per exempla: Plus ex moribus quàm verbis trahimus. Antiquorum namque exempla, ad inſinuandam huius vitę inſtabilitatem intuenda ſunt, & ſermo viuus & efficax, exemplum operis eſt. Ita ſpiritus ſanctus in veteri teſtamento, non tantum inter leges paſſim ſparſit ac diſſeminauit hiſtorias, verum etiam integros libros exarauit, de vita & exitu eorum, qui aut ornaſſent religionem, aut flagitiosè dedecoraſſent: non certè vt ſimpliciter, res geſtas ad orbis terræ ſempiternam memoriam propagaret, ſed vt facilius in illis tanquam in ſpeculo ſanctitas Deique colendi ſcientia cerneretur. Ita in Euangelio, quàm artificiosè, quàm venuſtè ſancti authores Euangelii, fidem miraculorum & hiſtoriarum varietate diſtinxerunt? Et prætere a plenum oſtentorum, quę Deus per Apoſtolos edidiſſet, reliquerunt librum, vt perculſi lectores mirabilium factorum teſtimoniis, ſtudium ad teſtatam ſignis & prodigiis religionem applicarent, quam nudè ſimpliciterque traditam abieciſſent. In quo illud maximum momentum habet, quod eadem authoritas & cæteris & hiſtoricis libris tribuitur: ne quiſquam dubitet, ſanctis hiſtoriis clariſſimam lucem in religionem importari. Deinde poſt Apoſtolorum memoriam, quanta contentione, quanta aſſiduitate ſanctiſſimi patres incubuerunt, vt religionis incrementa, prodi-

Plato de Reg. Sen. in epiſt. 6. Gregor. 4. mor. Bern. Serm. 56.

prodigia & præſertim exempla eorum, qui teſtimonium religioni ſanguine reliquiſſent, non ſolum frequenti cõmemoratione in animos hominum impellerentur, verum etiam ad poſteritatem, conſignata literis peruenirent. Quod tametſi omnes elaborarent, neque vllus penè antiquus theologus extitit, qui non de religione ſuperioris & ſui temporis aut plenos commentarios confecerit, aut obſcuram ſingularis memoriæ particulam reliquerit: tamen præ omnibus plurimum ſtudii & diligentiæ poſuiſſe videtur, Hegeſippus, Euſebius, Sozomenus, Socrates, Theodoritus Cyrenſis, Baſilius, Philoſtorgius, Theodorus lector & alii, qui conſeruatis notatiſque temporibus religionis hiſtoriam literis mandarunt, non vt inane pueris oblectamentum parerent. Sed vt eam doctrinam comprobarent, quam tot illuſtres ſanguines obſignaſſent: quæ eſſet oblatæ mortis contemptione à Sanctis per tot ſuppliciorum acerbitates defenſa: quæ toties omnibus viribus oppreſſa, tandem caput euictis & conculcatis hoſtibus cum ampliſſima dignitate extuliſſet. Nam vt ex Sybillinis verſibus, quos de Athenis ſcribitur edidiſſe, conſtat,

Mergitur interdum, ſed non ſubmergitur vnquam
Saluificum Chriſti ſeruans Eccleſia verbum.

Ac vtinam poſteri eandem curam ad ſeſe perductam retinuiſſent: aut vtinam Germani etiam fidei hiſtorias publicis monumentis & literis conſecraſſent, ex quibus erui poſſet, quando ad eos propagata eſſet religio, quomodo progreſſa: à quibus regibus vel afflicta, vel ſubleuata: quinam prima ſemina ieciſſent: qui animas & vitas profudiſſent. Verum ſicut nobis in maiorum noſtrorum ſuſceptis fortiter, & geſtis præclarè omnibus rebus accidit, vt, cum nullis literis retinerentur, temporis diuturnitate ex animis & memoria dilapſæ, interirent: idem etiam hîc vuſu venit, vt veteris religionis initia, auxilia, & teſtimonia nullis ſcriptis plenè rradita, magnam partem à nobis peregrinentur: quæ ſi omnia fuiſſent animaduerſa, & in publicis monumentis infixa, nullis Græcis, nullis Italis cederemus aut Martyrum gloria, aut tandem noſtrorum hominum ſanctitate & beneuolentia in religionem. Nunc præter pauca & ea plerumque multis mendaciunculis, prodigiis fabuloſis, portentis, & rebus commentitiis aſperſa, omnia nobis erepta ſunt vetuſtate, niſi quòd hinc inde in diuerſis libris ſunt quædam tenuia exempla ſparſim effuſa & diſiecta: Et nemo planè extat, qui animum appulerit, vt ſingulariter primarum in Germania Eccleſiarum ortus & progreſſiones deſcriberet. Soli ex omnibus Albertus Krantzius vir religione, doctrina & fide clariſſimus, & alius Wernerus ex maximis miſerrimiſque veterum ſacrorum naufragiis quaſdam quaſi tabulas collegerunt, & Eccleſiaſticos integros libros, de ſuarum ditionum religione confecerunt, quando & à quibus ſit Chriſtiana fides inducta, quibus adminiculis conſeruata, quot illuſtrium animarum profuſione vetus ſuperſtitio obliterata atque euerſa: Et Wernerus quidem nimis conciſè ſolùm de Weſtphalis: Krantzius eſt vberrimè

de tota Saxonia & partim etiam vicinarum gentium hiſtoriam proſecutus, & gloriam omnem Wernero ex manibus eripuit in hoc libro, quem metropolim ipſe inſcripſit, ab Hamburga Saxonicarum Eccleſiarum metropoli, in qua, ſicut in Dania nuper prolixè diximus, vitam degebat. Incepit autem ab anno 780, & inde continuatam perpetuo ordine fortunam Eccleſiæ Saxonicæ ad annum 1504 perduxit: In qua perenni multorum annorum memoria, Deus bone, quantos, quàm mirabiles vtilitatis fructus omnibus præbet? quantos ſtimulos incutit ad imitandam maiorum noſtrorum pietatem? cùm percenſet, quanto periculo CAROLVS MAGNVS, quot hominum interitu, quot Martyrum innocentia, publicam Chriſtianæ fidei profeſſionem in aduerſantem & repugnantem Saxoniam protulerit: quomodo Hamburgæ, Salingſtadii, Padeborniæ, Mymingrodii, Werdæ, Bremæ, Mindæ, Hildesheymii & alias Eccleſias erexerit: quo pacto deinde collegia Hamburgæ & alibi tanquam omnium linguarum, artium & religionis ludos & officinas aperuerit, & præſertim cùm noua neceſſitudo, in quam cum Græcis venerat, cognitionem Græcæ linguæ deſideraret, iuſſerit Oſnaburgi perpetuas vtriuſque

Lib.1.ca.2

linguæ Scholas haberi, in quibus ſacerdotes eius cœnobii erudirentur, vt inde poſſet Epiſcopus Orator ad Impp. legari Conſtantinopolim. A cuius viri ſanctimonia & religione, quantum noſtri principes degenerant? qui patiuntur monaſteria aut deſidioſiſſimo inertiſſimoq́; otio occupari, aut profana haberi, & in nefarios externos vſus conuerti: cùm meritò ac iure ſemel Deo dicata, Eccleſiis, Scholis, pauperibus & Xenodochiis tantùm, non autem vt fit, rebus ab omni religione remotis, & aulicæ luxuriæ deuolui conueniret. In quo malunt turpis Græculi Imperatoris

Zonar. Ant. to. 3. in vita Copron.

Copronymi, qui ſublatis multis orthodoxorum millibus, eorum domicilia partim demolitus eſt, partim militibus diſtribuit, imitatores eſſe, quàm in perenni conteſtataque maiorum virtute perſiſtere. Neque illa tantùm Krantzius, ſed plura fidei capita grandioribus exemplis ita ante oculos ponit, ita perſpicuè exprimit, vt magnum lumen religioni præferat: neque ſolum exempla & hiſtorias nudè recitat, ſed omnia ad religionis regulam aut ſanctimoniæ alicuius normam dirigit, & interdum fructum etiam aliquem in communem vitam deriuat operæ hiſtoriæque ſuæ. Vt autem maiorum virtutem extollit, ita ſui temporis vitia aſperiùs obiurgat, & quædam flebiliter lamentatur, quòd vir optimus & ſumma religione præditus doleret vnam Chriſti fidem in multas familias & factiones diſſipari: Eccleſiam corruptelis & ſuperſtitionibus imbui: tumque Imperium turbulentiſſima iactari ſeditionum & diſcordiarum tempeſtate.

Eccleſ. ſtatum. lib. 1. ca. 23. 24 32. libr. 2. ca. 27. & 28. lib. 4. ca. 1. li. 10 ca. 45. lib. 11. ca. 39. Imperii. li. 5. cap. 13. lib. 8. cap. 27. & 40 li. 10. cap. 31. & 41.

Hunc igitur, Reuerendiſſime PRINCEPS, non librum ſed theſaurum, de ſacris hiſtoriis, ſumma fide & diligentia ſcriptum, quis dubitet dignisſimum eſſe, qui typis excuſus, ad immortalem memoriam poſteritati conſecretur? Quæ etiam me res impulit, vt Wechelo Typographo, viro Cla-

ro Clariſſimo, eius excudendi ſuaſor eſſem: quòd cætera omnia eiuſdem authoris, veterum rerum & ſeculorum monumenta nuper in publicam lucem emiſiſſet. Viſum eſt enim perabſurdum eſſe, cùm profanis Krantzii hiſtoriis diligentem cultum tribuiſſet, vt magno ſplendore poſteris luceant, ſi ſacras præteriret, & deſertas incultasque iacere permitteret, quas diximus vtilitate & dignitate & perpetuitate cæteris antecellere. Quod cum Wechelus pro ſumma propenſaque voluntate, quam in poſteros habet, comprobaſſet, venerunt tandem, vt vides, ſacræ & profanæ hiſtoriæ Krantzii plenæ abſolutæque in conſpectum hominum, & quidem ſub nomine TVÆ CELSITVDINIS: quod eam non grauatè laturam eſſe ſciebam, cùm inſtituti mei ſuſceptique conſilii cauſas intelligeret. Primum enim cùm non ignorarem, quanta eſſet noſtrorum hominum procliuitas ad carpendos publicos labores, nihilque penè tam ſanctum exeat, quod non maximis conuiciorum aculeis configatur, vel laceretur calumnia: & ob eam rem liber ſingulari ſubſidio egere videretur: circumſpectis omnibus rebus, ſubductiſque rationibus, in nullum incidi, cùm omnes mente colluſtraſſem, qui te vel melius poſſet, vel libentius vellet authori auxilium ad obtrectationes porrigere. Nam cùm in cæteris quædam obſcurè inſint, in te omnia clariſſimè ſplendent: ampliſſima Imperii poteſtas, maxima religio, incredibilis doctrina, ingens natura, incenſus literarum amor, ſumma comitas: vt authoritate & doctrina poſſis: literarum amore non pudeat: religione & comitate, non recuſes, religioſo ſcripto & authori opem ſubſidiumque ferre. Inuaſit hodie multorum principum animos & penè oppreſſit, immanis & turpis opinio, vt ſuam dignitatem putent, his librorum inſcriptionibus aut ſi literis animum præbeant, dedecorari: multique (vt Wimpfelingi verbis, etſi non eleganter latinis, vtar) literas ita odiunt, vt latinum ſermonem, etiamſi ſciant, loqui erubeſcant. Quoniam aſſentatores, inquit, & calamiſtrati qui principibus dies & noctes, ſicut ſanguiſugæ, adhærent, auertunt innocentiſsimos eorum animos, dicuntque eſſe indecorum principi diſcere & loqui nobiliſsimam linguam. Timent enim impudici canes, & mancipia diaboli, ſi principum ſpiritus inuadat ſanctus ardor ſapientiæ, ſtudii literarum, prudentiæ, virtutum, hiſtoriarum, ſeſe qui barbarie pleni ſunt, contemptum iri: doctoſque & graues viros ſibi præponi: qui nihil didicere aliud, quàm aucupio, venatu, furore, blaſphemia, crudelitate, luxu, ocio, ludo, libidine, humani ſanguinis, eccleſiaſticarum rerum ſiti, & omni veſtium, verborum, operum leuitate, calamiſtraturaque, noſtram nationem infamem deſpectamque reddere, ac mirum in modum apud exteros contemptam atque abiectam. Perſuadent etiam principibus noſtris hæ ſanguiſugæ, poſſe Reſpubl. feliciter gubernari abſque doctis & literatis hominibus neſcientes quod ſcribit Iulius Capitolinus hiſtoriographus elegantiſsimus, Marcum Impp. ſemper in

Iac. Wimp. rerum Germ. ca. 48.

ore habuiſſe illud diuini Platonis, florere ciuitates, ſi aut Philoſophi imperarent, aut Imperatores Philoſopharentur. Sed hæc de te ne ſuſpicari quidem in mentem mihi venit, qui & ipſe animum linguis & artibus dignis nobili homine perpoliuiſti, & adhuc in ſummo dignitatis ſplendore faces, quas natura in te accendit, erga literatos & ſtudia retines.

Deinde Clementiſſime Domine, poſtquam te Dei voluntas, tuaque illuſtris virtus ante hoc tempus ad celſiſſimam ampliſſimæ dignitatis ſedem euexiſſet, ſæpe multumque optaui, vt pro ſingulari beneuolentia, quam mihi ſemper in Gallia tribuiſſes, eam tibi amplitudinem & fortunam gratularer: Itaque diem ex die expectaui, dum tempus idoneum & aptum eluceret. Quod cùm nunc in hac ſacra Krantzii hiſtoria ſcripta de veterum maiorum pietate nactus eſſem, fui incredibiliter exhilaratus, neque vlla ratione committendum eſſe iudicaui, quin publico ſcripto voluptatem meam exprimerem, quam ex ampliſſimo honore tuo cepiſſem. Præuidi ego multò antè ex tuarum ſplendore virtutum: quæ magnificè enitebant, quanta gloria & fortunæ altitudo eſſet proſecutura: cogitaui etiam ipſe mecum, quàm felix longeque beatiſſima ditio futura eſſet, in qua tu regnares Philoſophus, id eſt, pietatis & omnium doctrinarum virtutumque clariſsimis luminibus illuſtratus: meminique me ſæpe amicis de illis omnibus quaſi vaticinari: vt me nunc & honorum tuorum illuſtris meritaque claritas, & meum iudicium euentu comprobatum, oblectet. Audio enim cum ad ſummam celſiſsimumque gradum tui Magiſtratus aſcendiſſes, ſtatim documentum virtutis feciſſe, & ad eam ſolum curam animum applicauiſſe, non vt ſanguiſugas improbos fiſci lienes, & aſſentatores vel ciuium tuorum expilatores, quod plerique Principes faciunt, ſed vt viros literatos, authoritate, prudentia, & eruditione præſtantes in tuam familiam cooptares, qui tuos labores in ampliſsimo imperio leuarent, & moderatis conſiliis ſummaque intelligentia tecum ciues tuæ poteſtati ſubiectos pacatè regerent. Quod profectò, vt pro multis vnum tanquam veteri conſuetudine mihi coniunctiſsimum, honoris cauſa nominem, es cumulatiſsimè aſſecutus, cùm conſiliis tuis adiungeres Iohannem Chriſtophorum ab Hornſtein, virum vetuſtiſsimis equeſtris familiæ maiorumque ſuorum honoribus, admirabili rerum omnium, & præcipuè iuris doctrina, incredibili virtute, & ſingulari integritate clariſsimum, qui vnus in magno imperio loco multorum eruditione gerendæque Reipublic. ſcientia ſplendere poſſet. Cùm igitur tam illuſtris de te fama per vniuerſam Germaniam peruagata in omnibus locis percrebuiſſet, & paſsim nunciaretur, quantum meam præſenſionem non ſolum ſuſtineres, ſed etiam vinceres: fui ita ſicut dixi inflammatus, vt nactus edendi huius libri occaſionem omnino tibi in eo tùm Imperii tui, tum floreſcentis in te ad ſummam gloriam virtutis, gratulationem faciendam eſſe iudicarem: ſicut nunc & librum

Vt illos Vlp. Tra. vocabat.

bium humilimè in tuam curam & defenſionem tanquam in ſacrum templum conſecro, & præterea Deũ oro, vt in illa ſumma fortunæ tuæ ſplendoriſque dignitate diutiſsimè ſine omni offenſione florere & Imperio Eccleſiæque plurima honorum tuorum ornamenta præferre poſsis.

Intelligis Reuerendiſsime princeps, quibus honeſtis cauſis incitatus, librum ad te miſerim: eoq́ue mihi vt ſpero, non gravatè veniam dabis: autoremq́ue ipſum patrocinio, & me (quandoquidem a facie principis triſtis nemo recedere debet,) tuæ Celſitati addictiſsimum beneuolentia atque gratia humaniſsimè complecteris: quod vt ſperem, virtus tua: vt humilimè orare audeam, clementia facit & celebrata omnium ſermone comitas. *Dictum Imp. Tit. Veſp.*

Quod ſupereſt, clementiſsime Domine, commendo te omnipotenti Deo, vt totius longiſsimæ vitæ tuæ curſum ampliſsimis fortunis, maximis honoribus, & optima ſanctiſsimaq́ue religione conficias, & tandem poſt multorum annorum conuerſiones, mundi ſacietate affectus, ad celeſtem animorum ſempiternam felicitatem emigres. Ex Mundelsheim. Anno Domini 76. menſe Martio.

Tuæ Celſitud.

Addictiſsimus

Jo. Wolfius V. I. L. Illuſtriſſimorum Principum, Phil. Lud. Palatini & March. Caroli Bad. Conſiliarius.

ALBERTI KRANTZII HAMBVRGENSIS, HISTORICI CLARISSIMI, METROPOLIS.

PRÆFATIO.

DEBEMVS hoc Chriſtianiſmo, qui ſolus noſtris prouinciis, (vt cæteris) omnem, qua fruimur, ciuilitatem inuexit, vt ſepoſita commemoratione, ſacræ religionis rationem habeamus: oſtendentes, per quos viros, quoq́ tempore, munus hoc æternitatis prouenerit eis, quas commemorando percurrimus, nationibus: vt reddatur ſanctis pontificibus ſuus honor, qui hoc ſuis temporibus & omni poſteritati præſtiterunt, vt veram & ſanctiſsimam Chriſti religionem amplecterentur. Quibus perinde magis ſumus obnoxij, quod æternæ ſalutis nobis vias aperuerunt, veſtigiaq́ ſignarunt, quibus innitentes aberrare non poſſumus. Gladio quidem vibrato ſeculares principes adegerunt dura pectora cedere religioni: ſed ipſi pontifices, diuini verbi penetrabili gladio, ad diuiſionem animæ ac ſpiritus (hoc eſt, mundanæ conuerſationis ac ſpiritalis ſanctimoniæ diſcretionem) peruenerunt. Vtriſque coniunctas laudes reddere minores debent, quòd alterum ſine altero infructuoſum perduraſſet. Primus quidem Magnus Carolus victorioſus princeps, rex pridem Galliarum ac Germaniæ, patrio atq́ auito Zelo Saxonibus, gentilitatis errore vſque ad ſua tempora inſordeſcentibus, imminebat, perurgens Chriſti ſacram ambire religionem: ſed fuit illi diuturnus ille labor, quòd aliarum quoque prouinciarum illi cura impendebat. Turbauere Sarraceni Hiſpanias ad vicina vſq́ Galliarum: occurrendum illis erat. In Italia Longobardi Romanam ſedem afflictauerant: erant & illi coercendi. Bauari (quos veteres dixere Baioarios) arma pro Longobardis commouerant: quibus Huni vires auxerant, & animos fecerant. Vtriq́ per Carolum ſub iuga mittendi. Igitur in multas partita prouincias, Saxonibus minora

Argumentũ & cauſa huius operis ſuſcepti.

Euãgelium ſine armis non ſtaret.

videbantur Gallorum arma, quàm vt illis cederent. Vbi tamen memoratis prouincijs ad iuga domitis, ipſe Carolus totis iam viribus immineret Saxoniæ, effecit vt mandata facere pollicerentur. Lex pacis non alia fuit victorioſo principi, quam vt contemptis idolis, veram & ſinceram atq; æternam Chriſti religionem amplecterentur. Quumq; perſentiret optimus rex, gentem duræ ceruicis non ferre iugum terrenæ dominationis, partitus eſt prouincias religioſis Chriſti ſacerdotibus, quos iuſſit epiſcopos conſecrari: quibus à ſummo pontifice & legatis eius, cùm attributus eſſet enſis ille ſpiritalis districtionis, ipſe Carolus ſuum illis adiecit: vt haberent quo contumaces & terrerent & diſtringerent. Ex hac Saxonia, iam Chriſtiana, egreſſi ſacerdotes in regna Aquilonis, illa quoq; legibus Chriſtianis imbuerant: primusq; Anſgarius Hamburgenſis archiepiſcopus, in omnia Aquilonis regna cum ſucceſſoribus diu ſuis Apoſtolicæ ſedis legatus, verbum vitæ in Daniam Suediamq; propagauit. Et vbi recruduit ſæuiens gentilitas (vt proiecta noua religione, iterum error vetus innouaretur) Otto primus ex Saxonibus Imperator, vltrice gladio reuexit labefactatam religionem. Sed neq; ſic diu in prouincia valebat publicè ſuſcepta religio, donec Zueno rex, ab memorato Ottone ſacro de fonte leuatus, multis calamitatibus perdomitus reſipiſceret, & ſua ſponte reſumeret abiectam Chriſti ſacram fidem. Ex eo tempore perſeueranter in regnis perdurabat, vſque in Norwagiam & Phinniam propagata. Wandali, gens quondam in noſtri maris littore potens, nunc à Saxonum populo in mediterranea retropulſa, & ad magnam tenuitatem perducta, tum ſuis vrbibus & opibus florẽs: diu Chriſtianum nomen exhorruit, ſingulari ſuperſtitione idolis ſuis dedita: donec ab Danorum rege à mari, & ab Oriente à principibus ſuæ gentis Pomeranis, & à meridie à Chriſtianis principibus per arma cogerentur ſubire Chriſtianiſmum. Laborabat in ea magnus Otto, & ad bonum modum prouexit gladio ſuo religionem: ſed in morte nepotis ſui rebus perturbatis, rediit prouincia ad vomitum gentilitatis. Iterum arma intentantur à mari atque terra, diu fruſtrà. Sed Waldemarus rex Daniæ, eius nominis primus, & Henricus cognomento Leo, dux Saxoniæ, multis malis afflixere gentem, donec in iuga iterum concederet Chriſtianitatis. Sed hæc in præfatione ſint dicta. Cæterùm abſolutior harum rerum narratio & in Saxonia, & in Dania, & in Wandalia noſtra, locum ſuum tenent. Infrà quoque, vbi temporum ſeries admonebit, ad ea commemoranda redibimus.

Epiſcopi arma militiæ ſuæ etiã carnalia habẽt.

MISERA-

MISERABILIS ſtatus prouinciarum, ante veri Dei notitiam: CAP. I.
quando armis & opibus licet floreſcentibus, immanis tamen cul
tus idolorum omnes colentes miſit in interitum. Quumq́; in cæ-
teris prouinciis, vbi Chriſti nomen per Apoſtolos & Apoſtolicos
viros inclaruit, annis pluſquam trecentis, primitiua laboraret ec
cleſia, multa ſunt millia ſanctorum martyrum coronata. Interim
borealis Germania ſalutari bono ſacræ religionis carebat, quòd *Fama incerta de vno è Petri diſcipulis apud Saxones prædicante.*
nullus in hanc barbariem auderet penetrare. Ferunt tamen ſine certo authore plu
rimi, iam tum Neronis Imperatoris temporibus, quum diuus Petrus Romæ verſa-
retur, ex diſcipulis eius vnum veniſſe Bardewicum (quæ tum in mediterraneis v-
na in omni prouincia dicitur vrbs floruiſſe) ibiq́; nomen Chriſti prædicaſſe, & lon-
ganimiter gentis totius conuerſionem piè præſtolantem, diem ibi ſuum obiiſſe.
Religioſè per annos mille & ſuprà, eius ſepulcrum inter omnes hábitum: donec
Henrico Leone vrbem captam euertente, rex Daniæ Kanutus, qui illi aderat, ex-
peditionis mercedem acciperet à ſocero, oſſa ſacra primi prædicatoris. Hæc fama
feruntur, ſed non leguntur in Annalibus, qui ab iſtis antiquitatibus pene nulli ex-
tant. Sed nobis initium narrandi naſcitur ab annis Caroli Magni, qui primus victo
re gladio Saxonibus Chriſti nomen inuexit. Angebat optimum principem vicinæ
nationis perfidia. Meminerat, auum Carolum Martellum, virum glorioſiſſimum,
& patrem Pipinum, qui primus regiam dignitatem in familiam ſuam pertraxit,
diu armis luctatos cum vicinis Saxonibus, vt Chriſti fidem acciperent: ſed quod il
li egerunt, nec peregerũt, ipſe feliciter ad exitum perduxit. Erat tum annus à Chri 770.
ſto nato ſeptingenteſimus ſeptuageſimus, paucis adiectis, quum per duces Caro-
lus ſæpe Saxonibus confligeret, & victis per partes nõ alias leges imponeret, quàm
vt verum Deum in cœlis agnoſcerent, & quem ille miſit vnicum ſuum Ieſum Chri
ſtum. Dedere manus plurimi, ſacrumq́; ſubiere baptiſma: datis etiam obſidibus, ꝙ
in fide Chriſti & regis permanerent. Quum arma auerterentur, vel qui baptizati
erant, ad ſordes redierunt, vel necdum baptizati, alios ſecum rebellare coëgerunt.
Wedekindus tum princeps erat in gente. Is diu reſtitit Carolo, & cum ducibus e-
ius crebrius cõflictatus eſt, variante ſæpe victoria. Fugatus tandem, quum magno
prælio cederet, peruenit in Daniã, ad eius gentis regem, cuius filiam tenebat con-
iugem. Operæprecium eſt intueri, quis tum fuerit rerum ſtatus per Saxoniam.
Ferunt, gentem indomitam regibus ſubeſſe nõ paſſam, duodecim primarios viros
præfeciſſe, qui per omnem prouinciam publicæ vtilitati inſeruirent, conſulentes
in medium de rebus gerẽdis. Annuus erat inter illos per vices magiſtratus. Quem *Quo pacto Saxonibus reges erant.*
verò publicum deforis bellum illatum, in magiſtratu deprehendiſſet, is durante
bello rex appellabatur, cuius imperio parérent vniuerſi: bello autem pace muta-
to, regium nomen pariter deponebat. Sic Edelhardus, vnus ex duodecim proce-
ribus, paulo ante Wedekindum rex inſcriptus legitur: & ab vrbe Oſnaburga quin-
gentis vix paſſuum ſpatiis, reliquias arcis eſſe hodie commonſtrant: quam arcem,
regiam vocant Wedekindi.

ANNUS erat à mundi ſalute ſeptingenteſimus octuageſimus, quum rex Ca- CAP. 2.
rolus, magna expeditione in Saxoniam facta, cõgreſſus eſt Wedekindo, iam vires 780.
totius regni in arma ducente: ibiq́; dum acriter pugnatum diu eſſet, ceſſit fugiens
Wedekindus. Carolus autem, qui prælio ſupererant Saxones, ea lege ſeruauit, vt
Chriſti fidem cum religione ſuſciperẽt. Igitur in loco Oſnaburga, habitatoribus ſa
tis frequente, quum vicinam Wedekindi arcem iam captã impoſito firmaſſet pręſ-
ſidio, eccleſiam exædificauit primam in prouincia epiſcopalem, eiq́; virum ſanctũ
præfecit Wihonem, primum eius loci pontificem, hominem gẽte & origine Phri- *Wiho primus apud Saxones pontifex.*
ſium: ꝙ in ea gente, per Bonifacium archiepiſcopum Moguntinum, ibi martyrem,
multi iam Chriſto credidiſſent. Cui de prouinciæ prouentib. aſſignauit vnde cum
ſuo clero viueret, ad cõfirmandos recens baptizatos in ſuſcepta Chriſti religione.
Egit vir ſenſatus, pro zelo ſacræ religionis, ſatis verbo inſiſtens & opere, vt creditas
animas & ſeruaret, & multiplicaret. Ferũt indictas populo decimas, de more Chri-
ſticolarum, non proueniſſe pontifici primùm, ſed regiis præfectis, vt inde ſtipẽdia

militibus & ſumptus facerent crebrarum in eam gentem expeditionum. Tributorum nomen horrebat libertati aſſuetus populus: ſed decimarum exactionẽ recuſare non poterant. Interpretãtur annales hinc ortum, vt multarum hodie decimarum exactiones ſint in manibus laicorũ. Ego aliam huic rei cauſam acceſſiſſe conii cio, quum non ſatis fiderent pontifices ſua iura ab laicis principib. tueri, dediſſe arbitror partem decimarum principibus in manum, per ſpeciem feudi & beneficij, malentes amittere dimidium quàm totum: inde factum vt à principibus tranſirẽt in miniſtoriales, qui nunc militares appellantur. Etiam ſublimius nomẽ ex miniſterialibus nunc aucupantes, Nobiles ſe dici volunt: quum ſit infimus Nobiliũ gradus in Baronibus: ſed hæc aliâs. Quumq; hanc inſignẽ eccleſiam Oſnaburgenſem moliretur, vſuuenit Magno Carolo, vt multo mercaretur habuiſſe tũ ſe viros linguæ Græcę gnaros, quos opponeret legationi, quę ei tum venerat ex Conſtantinopoli, ab Irene regina & Nicephoro patricio, qui tum Orientis imperiũ occupabat. Admonitus autem ea re Carolus, dedit priuilegium nouæ eccleſiæ, vt vtriuſq; ibi linguæ ſcholæ haberẽtur, præſſentq; doctores viri inſignes. Sed nouitas Chriſtianiſmi in populo necdum bene firmato, & crebræ Saxonum ac diuturnæ rebelliones, hoc inſtitutũ interceperunt. Extat tenor priuilegij in hunc modum: In nomine ſanctæ & indiuiduæ trinitatis, Carolus Imperator Auguſt⁹, Romanũ gubernans imperium, dominus & rex Francorũ & Longobardorũ, necnon dominator & Saxonũ. Notum ſit omnib. ſanctæ Eccleſiæ fidelibus, noſtriſq; præſentibus & futuris, ꝙ nos ob noſtræ mercedis augmentũ, Wihoni epiſcopo Oſnaburgenſi, ſuæ eccleſię (quã nos primam in omni Saxonia, in honorẽ ſancti Petri principis Apoſtolorum, & ſanctorum martyrum Criſpini & Criſpiniani cõſtruximus) quoddam nemus vel foreſtum intra hæc loca ſitum, *Farnewinckel, Ruſtenſtein, Angara, Oſningſenethe, Dershouet, Egeſterfeldt*, innumera collaudatione illius regionis potẽtum, cum omni integritate, in porcis ſylueſtribus, ceruis, auibus & piſcibus, omniq; venatione quæ ſub banno vſuali ad foreſtum deputatur, ad ſimilitudinem foreſti noſtri Aquiſgrani, pertinentes in ſylua Oſningi, in perpetuũ proprietatis vſum donauimus. Ea videlicet ratione, ꝙ ſi quiſquam hoc idem nemus noſtro banno munitum, ſine prædictæ ſedis epiſcopi licentia, ſtudio venandi, vel ſyluam extirpandi, vel aliud agendi vnquam introierit, ſciat ſe tam diuinæ q̃ regiæ vltionis vindictam incurſurum: necnon pro delicto LX. ſolidos noſtri ponderis (quos nobis pro banno violato deberi ſtatuim⁹) redditurũ. Inſuper verò eidem epiſcopo, eiuſq; ſucceſſoribus, perpetuam cõcedimus libertatẽ, & ab omni regali imperio abſolutionem. Niſi fortè cõtingat vt Imperator Romanorum, & rex Græcorũ, coniugalia fœdera inter filios eorũ contrahere diſponãt. Tunc eccleſiæ illius epiſcopus, cum ſumptu à rege vel Imperatore adhibito, laborem ſimul & honorẽ illius legationis aſſumet. Et ea de cauſa ſtatuimus, ꝙ in eodem loco Græcas & Latinas ſcholas in perpetuũ manere ordinauimus, nec vnquam clericos vtriuſq; linguæ gnaros deeſſe cõfidimus. Et vt hæc authoritas firmior habeatur, & diuturnis temporib. melius cõſeruetur, manu propria ſubter ea roborare decreuimus, & annulo noſtro ſigillare iuſſimus. Datum XIII. Cal. Ianu. anno IIII. (Chriſto propitio) Imperij noſtri, XXXVII. regni noſtri in Francia, atq; XXXI. in Italia. Actum Aquiſgrani, in Palatio, in Dei nomine feliciter. Amen.

Epiſcoporum largitiones ad parandũ ſubſidium.

Caroli Imperatoris priuilegium.

Græcarum & Latinarũ literarum ſtudia.

CAP. 3.

Saxonia orientalis & occidentalis.

PROXIMAM deinde fundaſſe eccleſiam ferunt Carolum in orientali Saxonia. Dirimit autem occiduam & oriẽtalem prouinciam (vt alij Weſtphali, alii Oſtphali dicantur) fluuius olim Viſurgus, nunc Wiſera dictus, limes olim prouinciæ Saxonum: quum vltra fluuiũ ad Orientem habitarent Wandali, latè per regionem fuſi, vſq; ad Albim fluuium, & inde vſq; ad Oceanum Germanicum, quem per littora tum etiam Wandali tenuere. Sed quum (vt eſt hominũ ritus) vicinæ gentes ſæpe de limitibus inirẽt certamen, Saxones animati, tranſito flumine (vt eſt vadabilis in pleriſq; locis) à ripa Wandalos ſubmouerunt: & occupata prouincię parte, habitare ad Orientem eius fluminis cœperunt, vſque ad Hercyniam ſyluam, hodie Harticos vocant montes: vt orientales exinde Saxones dicerentur. Poterat etiam bello tum Gallico ex Weſtphalia (quæ vera & vetus Saxonia eſt) maior multitudo fluuium tranſiſſe, & inter congentiles habitaſſe, vt maiorem etiam ibi laborem Carolo

Carolus bellũ vltra Viſurgium profert.

rolo excitaret. Sed rex inuictus, tranſito fluuio, eam quoq; partem gentis edomuit, impoſito Chriſtianitatis leni iugo, & onere ſuaui. Extruxitq; in loco *Salingſtede* inſignem eccleſiam, quam in honorem diui Stephani iuſſit cõſecrari: præpoſuitq; primum ei epiſcopum, egregium virum, Hildegrinum, germanum fratrem Ludgeri, quem deinde Mimingrodenſi (nunc Monaſterieñ) præfecit eccleſiæ. Sed is epiſcopatus poſterioribus ſeculis de hoc loco, quem tum *Salingſtede*, nunc vocant *Oſterwyck*, in Halberſtadium eſt tranſlatus: quod ſuo tempore commemorabitur. Subuertit vbiq; rex Chriſtianiſſimus idola regionis, q̃ tum frequentia Saxones ad eum diem coluerunt. Krodo nomen erat idolo, quod Saturnum ſunt arbitrati. Locus culturæ eius, in Hartesborg veteri arce. Permanet hodie in gẽte execrationis vocabulum, vt quoties abominanda res eſt viſa, *Krodo* cum indignatione dicant. In Magdeburg (quæ ripam tenet Albis fluminis) arx ab olim præcipua, quã ego limitaneis Romanorum ducibus extitiſſe crediderim, quum, iubẽte Auguſto Cæſare, Tranſalbianos Romani non attingerent: ne tamen illos viderentur formidaſſe, in ripa fluminis ad hoſtes verſa, præſidium conſtituerunt. Ibi Veneris ſimulacrum in curru ſtantis, cum tribus Gratiis colebatur. Vnde nomen natum eſt loco, vt Magdeborg, (hoc eſt Parthenopolis, ſeu puellarum vrbs) diceretur, quum cygni & columbę, alites Veneri dicatæ, iuga ducerent ad temonẽ. Sed rex cordatiſſimus nõ paſſus durare ſuperſtitionem, ſubuertit ſimulacrũ. Sed quoniam Wandalis qui locum tenuere, necdum iugum impoſuit, ad reliqua conuerſus abiit, cõtentus ſubuertiſſe vanã religionem. Hunc locum Otto Magnus poſtea inſigniuit ad inſtãtiam Edittæ reginæ: celebrem ex oppidulo vrbem fecit, deditq; loco archiepiſcopũ, quod ſuo tempore memorabitur. Hildegrinus autem pontifex quum diu præfuiſſet eccleſię, auctus rebus & populo, illuſtrius Deo templum cogitauit erigere. Hac dum cogitatione torqueretur, monitus eſt ab angelo, alium eſſe Deo placidiorem locum, quo nouum templum erigeret & cõſecraret: monſtrauitq; Halberſtadium, populo frequentiorem locum. Ibi tum pontifex conſtituto templo ac conſecrato, ſedem eſſe ſuam conſtituit. Ibiq; præfuit annis ſeptem, quum priore loco totos exegiſſet quadraginta, dormiuitq; in pace, plenus dierum ac operum bonorum, ſanctitatis opinione non parua inter omnes relicta, magnoque ſui deſiderio.

Idolum apud Saxones præcipuum.

Magdeburgenſis nominis etymon.

CAP. 4.

NON quieuit rex Carolus ab incepto, donec eccleſiis per prouinciã multiplicatis, populum magis atque magis firmaret in fide: tametſi Wedekindus Saxonum princeps, needum man⁹ dediſſet, ſed rebellionem toties renouaſſet. Paderburnã, locum regi viſum idoneum, quẽ ſæpe honoraſſet præſentia ſua, duxit eccleſia conſtructa illuſtrandum. Igitur datis ſumptibus, templum erexit in loco venerabile: & quoniam necdum fideret genti (quòd princeps eius necdum rebellionem poſuiſſet) epiſcopum conſecrari loco necdum voluit: ſed eccleſiam Wirtzeburgenſi epiſcopo commendauit, reliqua obiens munera prouinciarum ac regnorum, quæ illi latiſſima patebant. Sed quum iam Wedekindus toties rebellans ad cor rediret, ſecum reputans quid tanto labore mercaretur, quidve tanti ſanguinis impendio eui taret, quum neque de principatu certaret, neq; de vita, ſed de ſola religione, quam tot prouinciæ diu feliciter ſequerẽtur: ſumpto ſecum Albione viro nobili, & inter Saxones primario, qui ditionem vltra Albiam teneret (Holſatiã nunc vocant) contendit ad Carolum, præmiſſo ex aulicis regi, qui ſecuritatem adeundi & (ſi videretur) redeundi, impetraret. Erat tum annus poſt ſeptingentos à Chriſto octuageſimuſquintus, quum à rege dux honorificè except⁹, reddita vtrinq; factorũ ratione, dux ſe cõtulit in gratiam regis. Ibiq; factus catecchumenus, inſtruitur in fide, & deinde cum Albione ſacrum ſuſcepit baptiſma: iampridem magno victus prælio, ad fluuium Haſam. Erãt deinde res per omnem Saxoniam tranquilliores. Vnde factũ eſt vt multiplicarentur eccleſię per prouinciam, cunctis iam ſub ſuo principe quieſcentibus. Arces nonnullas firmauit præſidiis rex: ſed alias duci reſtituit: nec tamẽ ſatis diſcernunt Annales quas ab rege receperit. Arcem tenebat ad ripam Viſurgis dux, in quam à prælio victus ad Haſam ſe contulit, eamq; ſuo iure ſeruauit, quoad in eodem loco (quod dicemus) epiſcopatum rex conſtitueret. Tum facta communis duci atque pontifici manſio illa, quæ Minda dicitur.

Wedekindus Saxonũ princeps, Chriſtianus efficitur.

785.

Mindenſis eccleſia.

CAP. 5. TERTIAM deinde epiſcopalem eccleſiam rex erexit in mediterraneis Saxoniæ, nunc Weſtphaliæ, in Mimingrode, loco populoſo ac celebri, qui poſtea ab inſigni ibi fundato monaſterio dominarum nomen mutuabatur, vt vrbs tota Monaſterium vſq; hodie diceretur: locumq; iuſſit cõſecrari in honorem diui Pauli, præpoſuitq; loco pontificem ſanctum virum Ludgerum, natione Phriſium, fratrẽ Hildegrini Halberſtadenſis pontificis. Quippe regio Phriſiorum, prædicatione illuſtrata diui Boniſacii archiepiſcopi Moguntini, multos iam tum habebat & emiſit Chriſtianos: inter quos & Ludgerum, virum ab vtero ſanctificatum, qui prædicationis ſancto officio tam ardenter incubuit, vt meritò Saxonum apoſtolus & memoraretur, & eſſet. Hunc Wedekindus princeps exinde conſiliis ſibi ſemper intimum ſecit. Alcuinus apud regem Carolum vir primarius, cuius cõſilio (præſertim in ſacris rebus) omnia gerebat, hic regi primùm ſuggeſſit de Ludgero. Datis ergo literis ad Franciæ monaſterium, cui nomen Beneuentum, euocauit Ludgerum, qui illic in ſtudio pietatis & religionis adoleuerat: ipſumq; præſecit congregationi canonicorum, quam aliquot annis laudabiliter rexit: donec ſopitis motib. Saxoniæ, & pace firmata, de ampliandis & multiplicandis eccleſiis cogitaret. Vocauit igitur rex de monaſterio, quem præſecit, eundem Ludgerum, eiq; commendauit eccleſiam Mimingrodenſem, quam duodecim annis paſtor fidelis gubernauit: donec iubente eodem rege, accerſitus eſt venerabilis Hildebaldus Colonienſis archiepiſcopus, qui eum dictæ eccleſię conſecrauit pontificem. Hunc itaque Ludgerũ pro ſanctitate vitæ, & claritate doctrinæ, inſtitui iuſſit rex primum Mimingrodenſi eccleſiæ epiſcopum. Sunt qui contendunt eum ſuiſſe proſeſſum ordinem ſancti Benedicti, ex quibus ſunt, qui nunc vſq; ordinem dictum conſectantur: aliis contrarium aſſerentibus, quòd canonicis regendis præfectus, canonicam duntaxat inſtitutionem (qualis illa tum ſuit) ſit proſeſſus. Vtcunq; fuerit, mihi perſuaderi non poteſt, virum ſanctum, ſi monachus fuiſſet, in epiſcopatu, proſeſſionis ſuæ oblitum, deſeruiſſe habitum, & carnibus in menſa vſum fuiſſe, præter morem & inſtitutionem Benedicti: quippe quem in vita pariter & in morte multis miraculis conſtat claruiſſe. De ſacultatibus patrimonii ſui ædificauit celebre monaſterium ordinis diui Benedicti, in Werdena, ſuper Ruram fluuium: quod ſuperioribus aliquot annis miſerabiliter collapſum, noſtra vidit ętas per reſormationem egregiè inſtauratum. In quo ſanctus vir ſepultus, diem ſe nouiſſimum expectaturum Domino reuelante prædixit. Emigrauit autem anno octingenteſimo nono.

Monaſterienſis eccleſia.

CAP. 6. EODEM ſerme tempore in orientali Saxonia, vltra Viſurgum, quartum iuſſit rex eſſe epiſcopatum in loco *Konende*, illo tempore ſatis celebri, atq; habitatoribus frequenti. Sed commodiorẽ deinde conſpicati locum, in Verdam (oppidum tunc quàm nunc celebrius) tranſtulerunt. Ibiq; conſecratus eſt iuſſu regis epiſcopus, vir magnæ ſanctitatis, Swibertus, proſeſſione monachus, Abbas, natione Anglicus, ꝙ ea prouincia iamdudum per annos ſupra ducẽtos, à memoria diui Gregorii, primi eius nominis, ſummi pontificis (qui primus Angliæ prædicatores immiſit) quũ iam diu abolita eſſet in prouincia religio Chriſti, quam Lucius quondam Britãnię rex, ab Alexandro primo eius nominis ſummo pontifice, impetrauit in inſula prædicari. Swibertus autem, in Anglia moratus, quum audiret congentiles ſuos Saxones Anglos (qui nomen inſulæ mutarunt, vt ex Britannia diceretur Anglia) iam auſcultare Euangelio, domitos armis Caroli, præſtitit hoc Chriſto, præſtitit hoc genti (quam ſibi & ſuis cognatam intellexit) vt tranſito mari conuolaret in prouinciam prædicatoribus indigentem, quòd meſſis multa, & pauci cernerẽtur operarii. Huius viri zelũ cernens rex Carolus, iuſſit eccleſiæ nouæ Verdenſi primum epiſcopũ conſecrari. Vir autem ſanctus, zelo Dei ſatis feruens, prouinciam ſibi creditã ſolerter obiuit: ſerẽs verbum Dei in agro cordis humani, multos conuertit ad Chriſtũ, & ſacrę religionis adeo impleuit officium, vt & populum Deo credulum quotidie multiplicaret, & ipſe bonis exemplis iter cœleſtis regni commonſtraret: multis clareſcens miraculis, dum viueret: pluribus etiam effulgens, dum iam ſeculo & vita functus, migraſſet ad Chriſtum. Celebrem ſeruant prouinciales memoriam magni itineris, quod pro Chriſto & eius religione, vno illum ſole memorãt peregiſſe.

Quando primum in Anglia euangelium prædicari cœptum.

Verdenſis eccleſia.

Exigit

Exigit rerum diuinarũ magnitudo & perennitas, vt magnis nitantur authoribus, alioquin non proſperanda:& vt habeant patrocinium in magnis patribus, qui eccleſiarum iecerunt fundamenta, poſt Chriſtũ angularem totius eccleſiæ lapidem.

CAP. 7. *Bremenſis Eccleſia.*

BREMENSIS quoque eccleſia per eadem tempora ſumpſit exordium, authore Carolo Francorum inuictiſſimo rege, iam Saxonum & multarum nationũ victore. Erat in prouincia illa Willehadus Anglicus genere, ab rege & pontificibus Anglicanis miſſus, imò potiùs dimiſſus in eam gentem, quia ius poteſtatis, vt mitterent in prouinciam, non habebant. Ipſe verò Willehadus, flagrans deſiderio, vel martyrium facere pro Chriſto, quo modo poſt multos & Bonifacius, Moguntinus archiepiſcopus, ante non multos annos in gente Phriſonum fecerat (quæ veteri olim Saxoniæ annumerabatur) aut animas Chriſto per Euangelium eius lucrifacere: impetrata abeundi ab rege & pontificibus in concilio Anglicano venia, nauigabat in Phriſiam, multa faciens, plurima paſſus, vt in fide confirmaret, quos memoratus martyr & pontifex Domino quæſierat: ſimul & multos (ſi fieri poſſet) Domino cõgregaret: Magnatum liberos literis imbuebat, & per occaſionem, veritatis prædicationem populo inſerebat. Multis annis perfecit, vt multos Chriſto aggregaret. Quoties verò turbo perſecutionis, authore Wedekindo, recrudeſcebat per Saxoniam, ſenſere Phriſij, & illi ſæuierunt. Captus aliquando vt morte abſumeretur (quod ille valde cupiebat pro Chriſto dare animam) ſortibus gentis (quas Tacitus in omni Germanorũ gente valuiſſe commemorat) vix ad vitam eſt ſeruatus. Diſcipuli eius aliquot Bremæ, & alij aliis locis crudeliter trucidantur, quum ille vix elaberetur: dum intelligeret diuinam eſſe voluntatem, vt ad ſalutem multorum ipſe ſe melioribus temporibus reſeruaret. Hunc virum zelo feruentem bono, quum rex intelligeret bene de omni maritima promeritum, remunerare conſtituit ſe digno pontificatu. Igitur euocatum ad ſe hoc anno, qui erat à Chriſto nato, DCCLXXXVIII. iuſſit epiſcopũ conſecrari in loco Bremon, 788. nunc Bremam vocant, Phriſiis atque aliis terreſtribus Saxonibus æquè continentem. Satagebat interim optimus pontifex miniſterium ſuum iam feruentius implere, ex eo die quo ſe maioris loci reddere rationem intelligebat. Extat priuilegium, eidem eccleſiæ ab memorato rege collatum in illa eccleſia, in cuius præfatione teſtatur idem rex, quod antè de illo diximus: Saxones, inquit, quos à progenitoribus noſtris, à ſuæ pertinacia perfidiæ ſemper indomabiles, ipſiq; Deo & nobis tam diu rebelles, quouſque illius (non noſtra) virtute ipſos & bellis vicimus, & ad baptiſmi gratiam, Deo annuente, perduximus, priſtina libertate donatos, & omni nobis debito cenſu ſolutos (pro amore illius qui nobis victoriã conceſſit) ipſi tributarios & ſubiugales deuotè addiximus: videlicet vt qui noſtræ poteſtatis iugum hactenus ferre detrectauerunt, victi iam (Deo gratias) & armis ac fide, Domino ac ſaluatori noſtro Ieſu Chriſto, & ſacerdotibus eius, omniũ ſuorum iumentorum & fructuum, totiusq; culturæ decimas ac nutrituræ, diuites ac pauperes legaliter conſtricti perſoluant. Proinde omnem terram eorum, antiquo Romanorũ more in prouinciam redigentes, & inter epiſcopos certo limite diſterminantes, ſeptentrionalem illius partem (quæ & piſcium vbertate ditiſſima, & pecoribus alendis habetur aptiſſima) pio Chriſto, & Apoſtolorum ſuorũ principi Petro, pro gratiarum actione deuotè obtulimus, ſibique in Wigmodia, in loco *Bremon* vocato, ſuper flumen Wirraham, (Weſeram dicere voluit, Gallis omnia noſtræ linguæ vocabula corrumpentibus) eccleſiam & epiſcopalem conſtituimus cathedram. Huic parochiæ pagis 70. manſos cum ſuis colonis offerentes, totius huius parochiæ incolas decimas ſuas eccleſiæ ſuoque prouiſori fideliter perſoluere, hoc noſtræ maieſtatis præcepto iubemus, donamus & confirmamus. Adhuc etiam ſummi pontificis & vniuerſalis Papæ Hadriani præcepto, necnon & Moguntinenſis epiſcopi Lullonis, omniumq; qui affuere pontificum conſilio, eandem Bremenſem eccleſiam, cum omnibus ſuis appendiciis, Willehado probabilis vitæ coram Deo & ſanctis eius commiſimus: quem etiam primum eiuſdem eccleſiæ, III. Idus Iulij conſecrari fecimus epiſcopum, vt populis diuini ſemina verbi, ſecundum datam ſibi ſapientiam, fideliter diſpenſando, & nouellam hanc eccleſiam canonico

Sortium vſus apud Germanos vetuſtas.

Bremenſi eccleſiæ munera ampliſſimè collata.

ordine & monaſteriali competentia inſtruendo, interim plantet & riget: quouſq; precibus ſanctorum ſuorum exoratus, incrementum det omnipotens Deus: & reliqua.

Cap. 8. Hæc de literis ſereniſſimi Regis Caroli, ad verbum tranſcripſimus, vt fideli teſtimonio pernoſcamus ſtatum Saxoniæ, quem victorioſus rex poſt impoſitum iugum Chriſti, reliquit in prouincia, vt liber eſſet populus à iugo tributorum, cæterùm eccleſiis & pontificibus iure decimarum obnoxius permaneret. Adiecit in eiſdem literis Phriſiæ partem eidem diœceſi: vt obſtruaturos friuolè blaterantiũ, omnem Phriſiam à Carolo omni exactione liberam eſſe conſtitutam: aut quòd poſt eius tempora paluſtris terra acceſſerit prouinciæ, & perinde nullis legibus pontifici obnoxia. Verba literarũ ad fidem ſunt ponenda. Innotuit etiam (inquit) idem venerabilis vir (hauddubiè Willehadum inſinuans) ſerenitati noſtræ, eam quam diximus parochiam, propter barbarorum infeſtantium pericula, ſeu varios euentus, qui in ea ſolent contingere, ad ſuſtentacula ſiue ſtipendia Dei ſeruorum inibi militantium, minimè ſufficere poſſe. Quamobrem, quia Deus omnipotens in gente Phriſonum, ſicut Saxonum, oſtium ſuum aperuit, partem prænominatæ regionis (videlicet Phriſiæ) quæ cõtigua huic parochiç eſſe dinoſcitur, eidem Bremenſi eccleſiæ, ſuoque prouiſori Willehado epiſcopo, eiuſque ſucceſſoribus perpetualiter delegauimus retinendam. Et quia caſus præteritorum, cautos nos faciunt in futurum, ne quis (quod nõ optamus) aliquam ſibi in eadem diœceſi vſurpet poteſtatẽ, certo eam limite fecimus terminari: eiq; hos terminos, mare Oceanum, Albim fluuium, Liam, Stenbach, Haſalam, Wimarchã, Sneielbach, Oſtam, Mulinbach, Motam paludem, quç dicitur Sigefridesſmoer, Quiſtinã, Chiſenmor, Aſchbroch, Wiſebrock, Biuernam, Vternam, iterumq; Oſtam. Ab Oſta verò, vſquequo perueniatur ad paludem, quæ dicitur *Caldenbach*. Deinde ipſam paludem vſque ad Wennam fluuium: à Wenna verò Bicinam, Farſtinam, vſque in Wiſram fluuium. deinde ab Orientali parte eiuſdem fluminis, viam publicam, quæ dicitur *Heſſenwech*, & reliqua quæ literis illis multa continentur, ad limitem prouinciæ, ſiue diœceſis, quæ omnis debuit iure eccleſiaſtico cenſeri. Cuius determinationis præuaricatores multi ſunt poſterioribus ſeculis inuenti. Nam duces Saxoniæ de genere Hermanni Biling (quem Otto primus ex infimo militaris generis gradu prouexit ad ducalem honorem) obliti regalis donationis, multa ſibi in memorata regione vſurpabant: & nonnulli nobiles ex Sueuia per dominam Idam, imperialis ab Henrico tertio ſanguinis, in ea regione plurima poſſederant. Sed & Henricus Leo, dux Saxoniæ, etiam in ciuitatem Bremam ſibi vendicauit poteſtatem. Hoc autem vnde factũ ſit, in Saxonia noſtra memorauimus. Stadenſem etiã comitatum eccleſiæ detraxerunt nonnulli. Sed hæc ſuis leguntur in Saxonia locis. Nunc tantiſper commemoraſſe nobis ſatis eſt, oblitos eſſe illos magnæ in eccleſiam ab Carolo rege donationis. Sed ad Willehadi & eccleſiæ ſuæ iura, quæ ſcribimus, reuertamur. Sedit in eccleſia Bremenſi beatus Willehadus, poſt ordinationem ſuam, annos duos, menſes tres, dies vigintiſex: prędicauitque tam Phriſiis quàm Saxonibus, poſt martyrium ſancti Bonifacij, omnes annos 35. Obiuit autem ſenex, & plenus dierum in Phriſia *Pleccaſze*, nunc vocant Plexen in Ruſtris: ita vocant ditionem illius Phriſiæ partis. Corpus eius Bremam deportatum, in baſilica ſancti Petri, quam ipſe exædificauit, ſepultum eſt. Tranſitus eius celebratur feſtiuis gaudiis VI. Idus Nouembris. Ordinatio fuit, vt diximus, III. Idus Iulij.

Decimæ loco tributorum apud Saxones

Phriſia eccleſiæ Bremenſi attribuitur.

Bremenſi eccleſiæ multa ſequentibus annis ſunt adempta.

Cap. 9. Mindensis eccleſia proxima eſt huic in ordine fundationis, cuius eam referunt originem. Wedekindus Saxonum primarius princeps (ſiue regem illum dicere collibeat) magno prælio apud Haſam fluuium victus, ſe ex fuga recepit in arcem, quæ illi fuit ad ripam Viſurgi ſiue Wiſeræ fluminis. Eam rex cinxit obſidione. Elapſus ipſe, quum defenſioni diffideret, peruenit in Daniam. Sed nõ diu pòſt aſſumpto (quod diximus) Albione, conceſſit in gratiam regis: qui vbi comperit elapſum Wedekindum, obſidionem poſthabuit, præſertim quòd in hyberna ducendum eſſet. Rex caſtra tum habuit ad Oram fluuium, in loco *Wolmerſtede*, in orientali Saxonia. Inceſſit cupido principi Wedekindo luſtrare regis caſtra: quod

etſi palam iam recõciliato liceret,libuit tamen ignoto habitu liberius omnia ſcrutari. Vicina erat Paſchalis ſolennitas, & rex cum vniuerſo milite pro Chriſtiana pietate ſe tum ſacris imminentibus apparabat,commemoratione Dominicæ paſſionis,& expiatione criminum in purgatione conſcientiæ. Wedekindus mendici habitu per fluuium in nauicula allabitur:& quo minus noſceretur,mendicus cum mendicis ad ſtipem ſedebat. Ingens quippe pauperum regionis multitudo quotidie affectabatur. Rex illis largam ſtipem iuſſit erogari. Wedekindus, vbi ad eum peruentum eſt,dexteram & ipſe protendit. Attendit, qui diſtribuit, incuruum in manu digitum, qualem ſciebat habere Wedekindum. Vultum eius diligentius intuetur:agnoſcit arridens,qui largiebatur:quid ita mendicus inter mendicos ſederet princeps ditiſſimus, percontatur. Ille nihil ad hæc, ſed ad regem ſe iubet introduci. Erat tum ſanctiſſimus Paſchæ dies. Rex hilariter excepit venientem, percontatus quid ſibi vellet indignus principe habitus. Ille ſub hæc, Volui, ſereniſſime rex, hoc habitu incognitus (vt ſperabam) luſtrare ſecreta geſtorum: quæ cognitus non tam fidenter adſpicerem. Curioſitas induxit, vt latibulũ quærerem: qui inter tuos nunc in gratiam ſuſceptus,propalam poteram percontari quæ vellem. Quid igitur,inquit rex,vidiſti,quod te vidiſſe delectat? Ille (vt erat adhuc rerum Chriſtianarũ rudis) ſubintulit,Vidi,quod mirabar, ante biduum te vultu dimiſſo triſtem,incertus quid contigiſſet,quod tantũ regem contriſtaret. Commemoratio fuit Dominicæ paſſionis, quæ die Paraſceues regiũ vultum obſcuraſſet. Rurſum,inquit,vidi hodierna te die primùm ſolicitũ,& ad rẽ attentiſſimũ:poſteaquã verò menſam adieras templo mediã,ita hilari mihi conſpectus es vultu, vt repentinæ in te mutationis me caperet miraculum. Stupor autem erat videre,quòd de manu purpurati ſacerdotis ſinguli pulchellũ puerũ in os ſuſciperent, quẽ quibuſdã ludibundũ arridere,vltro properare:aliis verò abhorrentem, auertiſſe vultum,& tamen in ora demiſſum,nec redeuntem adſpexi. Hoc quid ſit, necdum accipio. Tum rex,Bene,inquit,profeciſti:plus tibi aliquid,quàm cunctis ſacerdotibus & omnibus nobis oſtenſum eſt. Inde mutata veſte,manu ſecũ abſtractum,docuit grande pietatis myſteriũ in altaris ſacramento. Quia re cognita,exhilaratum ducem oraſſe,vt propriũ illi ſacerdotem permitteret, qui diuinæ rei curã haberet, crebriusq́ in cõſpectu perageret altaris ſacratũ miniſterium. Rex etiã pontificem illi daturũ promittit,modò illi habitationem epiſcopo dignã prouideret. Ducem verò arcem ſuam ad Wiſeram vtriuſque capacem oſtendiſſe, deditq́ in eiuſdem arcis non exiguo circo locum ædificandæ eccleſiæ. Ferunt perinde nomen eccleſiæ prouenilſe,quod Meum & Tuum,quaſi cõmunis duorũ poſſeſſio,ſonat in lingua Saxonum vernacula, *Min,din.* Erat vir præcipua religione Herimbertus: qui quum Carolũ latere non poſſet,dignus eſt habitus quem primũ præficeret eccleſiæ Mindenſi epiſcopũ. Adiecit illi miniſteriales non paucos nec paruos, vt haberet eccleſia defenſores ſuos. Illi verò, quia ex imo gradu in nobilitatem excreuerant (vt partim comites,partim duces fierent) ſpreuiſſe matrem videntur. Ornata eſt autem eccleſia iam tum ab initio multis ſanctorũ reliquiis, Feliciani, Fulginatis epiſcopi & martyris, Theodori epiſcopi, Carpophori & Habundi martyrum. Profecit autem eccleſia tam in ſpiritalibus quàm temporalibus,ſub hoc pontifice agente nouitio feruore in populo recens conuerſo,inſtãte nihilominus bono pontifice,qui frugem diuini verbi curauit in populo multiplicari. Quantis autem annis præfuerit, Annales non tradunt. Cæterùm tranſitus eius ex hac vita in meliorem,ſcribitur fuiſſe ad diem Primi & Feliciani martyrum.

Wedekindus habitu mẽdici ſtipem petentis ad Carolũ adducitur.

Homini nondum Chriſtiano Chriſtus propriis accidentibus in Euchariſtia apparet.

Mindenſis eccleſiæ etymon.

Cap. 10.

Hildesemensis eccleſiæ tale ferunt ſub eodem Carolo, necdũ Imperatore, principium. Moram fecit rex in orientali Saxonia, quòd fidem quorundam ſentiret vacillare, reſpicientium in Wandalorum arma auxiliaria. Caſtra firmauit inter duos riuos, in ea prouincia confluentes. Aulicam aulici locum dixere, quòd crebrius ibi rex glorioſiſſimus, quum eſſet in prouincia, reſideret. Circunſpiciens autem opus eſſe & his populis proprio ſacerdote, quòd longius abeſſet Salingſtedenſis (nunc Halberſtadenſis) epiſcopus: igitur eccleſiæ ſuæ ibi exædificatæ, pontificem iuſſit conſecrari, venerabilem ſacerdotẽ Guntherũ, qui illã inibi

Hildeſemenſis eccleſiæ initiũ & cauſa.

rexit per reliqua Caroli Magni tempora, vſque ad Ludouicum eius filium & regni & Imperij ſucceſſorem. Quem ferunt obequitantem in prouincia, & fortè venationi (quæ maxima eſt Gallorum voluptas) intentum, in loco vaſtæ ſolitudinis ad arborem, quum oraret, iuſſiſſe deponi ſacram diuæ Mariæ, quam vbique circunferebat, imaginem. Coram qua iam oratione finita, quum rex concitò abiiſſet, capellanusq́; ſacrorum miniſter, feſtinabundus, Imperatorem vt ſequeretur, minus meminiſſet depoſitæ imaginis, non antea rediit in memoriã quid omiſiſſet, quàm vbi in Aulica iam ſacra eſſent peragenda, primùm apparuit ſacram deeſſe imaginem: nec mora, rediit in locum quo meminiſſet depoſitum, vixque inuentã, amoliri nulla vi potuit. Stupidus rei nouitate hærebat: iterum atque iterum retentans, tantundem profecit. Quid faceret? Vacuus rediit ad dominum, mirantem quid eſſet. Somnio monitum ferunt Ludouicum, eo loci delegiſſe ſanctiſſimam Virginem ſacrarium ſibi inſtaurari. Non contempſit ille diuorum monitus: ſed qua potuit fieri inſtantia iuſſit moliri noua ibi templi noui fundamenta, in honorem diuæ Virginis conſecrandi. In quem locum mox tranſlata eſt Aulicenſis eccleſia, vt deinde à nouo loco diceretur Hildeſemenſis. Nominis autem ratione à niue quidam comminiſcuntur, vt ibi templum firmaretur, quo ſolo loco nix viſa eſt terrã operuiſſe. Sed illam fabulã traductam arbitror ab Romano diuæ Virginis Mariæ, nunc Maioris, quondam Niuis, templo. Vtcunque fuerit de nomine, certum eſt, Aulicenſem eccleſiam nunc eſſe Hildemenſem, opibus, religione, ſplendore non in poſtremis cathedralibus Germaniæ eccleſiis. Sed ad Carolum (cuius tempora ſunt in manibus) reuertamur. Quo tempore Wandalis rex victorioſus conflictatur (qui Wilſi ferebantur, & Sorabi) bonam illi nauaſſe operam Phriſij memorantur, duobus ſtratis pontibus ſuper Albim, vt ad hoſtes perueniret, vtrinque impoſitis ad exitus pontium turribus cum firmis præſidiis, quò illi cum agmine toto repedare tutò liceat. Aderat illi ad omnia moriger Wedekindus, nec deerat Ludgerus, vir ſanctus, Mimigardeuordenſis epiſcopus: qui accepta ab rege licentia, opportuno loco oppidum *Helmeſtede* communiuit, quò eſſet illi ad Wandalos prædicanti (quod cogitabat) tutus receptus. Eum locum ſubiecit abbati Werdenſi, cuius in dominio permanſit ad noſtra vſque tempora. Quibus diu contumax oppidum parêre abbati dum contemnit, inutilem monaſterio locum, longeque diſtantem, accepta pecunia ab Henrico de Brunſwigk duce, omne illi dominium loci permiſit. Pœnituit oppidanos mutaſſe dominum: ſed quando ranæ regem contempſere ignauum, accepere pro illo ciconiã, quæ regit in virga ferrea ſubiectos.

Fabulas à veris narrationibus diſcernere cuius tandem eſt?

Suaue ſub eccleſiaſticis principibus iugum, præut eſt aliorũ dominatus.

CAP. II.

PADERBVRNENSI oppido ab rege Carolo non in poſtremis habito, dum in prouincia moratetur, etſi dudum eccleſiam Wirtziburgenſi epiſcopo cõmendatam haberet, pontificem tamen non antè dedit Carolus, quàm omnem prouin-
795. ciam pacatam relinqueret. Erat annus à Chriſto nato poſt ſeptingenteſimum nonageſimuſquintus, cum Harimarum Wirtziburgenſis eccleſiæ canonicum, natione Saxonem (quem parentes eius ſuperiori bello dederant regi inter alios obſidem) virum grauem, & qui ſub magiſterio D. Burchardi Wirtziburgenſis epiſcopi profecerat in omni religione & ſanctitate. Ex hoc tum loco profectus cum expeditione militari, prouectus eſt in vltima Hadeleriæ, quòd inde motus rebellionis à gente renunciaretur. Monſtrant inſulæ locum, in quo caſtra fixiſſe rex diceretur *Karleſſands* vocant. Vnde ad iuga domitis habitatoribus, victorem exercitũ reduxit incolumem. Huius autem pontificis anno quarto, deſcendit ab vrbe Roma Leo pontifex maximus, exactus & extruſus iniuria ſæuientium Romanorum. Confugerat vir ſanctus ad Carolum Regem Franciæ, tunc in Saxonia demorantem, in Paderbrunna. Rex venientem pontificem excepit pro ſua atque illius dignitate, pollicitus vindictam in contumaces. Vaſtata erat proximè ab rebellibus Saxoniæ Paderburnenſis eccleſia, & in cinerem redacta: iam verò ſub aduentum pontificis noua derepentè renouata eſt eccleſia: quam rogatus cõſecrare Leo pontifex, dignanter aggreditur. Altare in honorem diui Stephani, de cuius reliquiis (quas à Roma ſecum veniens attulerat) incluſit, conſecrauit, multas indulgentias de largitate primæ ſedis loco contulit in diem annuum dedicationis, qui eſt VIII.

Paderburnenſis eccleſia vaſtata inſtauratur.

Idus

Idus Decembris. Quumq́ pontifex quod ſuum erat, impendiſſet, viciſſim rogabat regem, vt illuſtrandæ eccleſiæ conferret de prędiis ſecularibus in ſtipem Domino militantium in ea. Dedit rex cum attinentiis arcem Iborch, vetuſtum Saxonum receptaculum: nunc pauliſper de torto vocabulo, *Drsborg* vocant.

Cap. 12.

VENERAT tum Carolus Magnus cum exercitu in tranſalbinam regionem, quæ nunc Holſatia eſt. Oppidum vnum reperit ad ripā eius fluminis Hammaburgum, in quo Iouis dicitur fanū deſtruxiſſe, & duodecim cum illo deorū ſimulacra vtriuſq; ſexus ſubuertiſſe in eodem oppido, quod ab Hammone nomen volunt traxiſſe. Sed hæc fabula de Romana hiſtoria eſt emendicata. Quis enim Hammonis nomen ex Libya, vbi idem in ſpecie arietis (quem Punica lingua Hammonem dicit) in arena percolitur, huc tranſtuliſſet? Quę commercia huius gentis tam barbaræ, ad tam longinquam nationem? Non erant fana viciniora, vnde idola conſciſcerent? Sed fortè dicis, Wandalos ante aliquot ſecula in Africam tranſgreſſos, potuiſſe originis ſuæ memores, in hanc prouinciā ſua numina contuliſſe. Sed hoc friuolum eſt. Nam eò tranſgreſſi Wandali, iam erant, aut ſtatim facti ſunt Chriſtiani, ſed Arriani: nec eſt quiſquam inde regreſſus in antiquam patriam. Faceſſat inanis fabula, quam leuiſſimi homines, volentes haberi ſcioli, de nominis vicinitate emendicant. Docuimus alibi in hiſtoria huius oppidi, vocabulū vnde ſit dictum, non ab Hammone Ioue, ſed ab Hāma pugile, qui in duello victus ab Starcutero fortiſsimo Danorū propugnatore, reliquit loco nomen: quod in Dania diximus. Nec remanſit optimo regi quod ille purgaret in hoc loco: quum Albion earū ptinceps partium, iamdudum cum Wedekindo principe (quod diximus) ſacram religionem ſubierit. Præfectum quendam ex ſuis cum præſidio reliquit eo loco, qui in fide & Chriſti & ſua tueretur eam gentem. Sacerdotem quoque eo loco poſtea conſtituit, qui populū in rudimentis fidei inſtrueret: quem etiā deſtinauit epiſcopum relinquere: ſed remoratus eſt per cauſas, quas ſuo loco & tempore infrà com memorabimus. Hoc tamen tēpore motus magni erant intra Albim & Viſurgum, quòd nonnulli ex primoribus, qui hactenus apud Danos latuiſſent, regreſsi, terrā omnem iam Chriſtianam, igni & ferro ſunt depopulati. Tranſalbianos quoq; Caroli limitaneos milites obtruncant, & in vicinos Obotritos iam Carolo fœderatos, ex illo die, quo, facto ſuper Albim gemino ponte, cum exercitu tranſiuit in eam prouinciam. In eos verſi tum rebelles Saxones, duce Traſicone, quatuor millia ceciderunt. Rex autem ad Viſurgum caſtra tenuit. Manet hodie loco nomen, vt *Heerſtelle*, hoc eſt, principum ſtabula, nuncupetur. Inde miſſis ducibus, repulit perduelliones. Quod per ſingulos fere annos regi curandum erat. Nam tametſi Wedekindus cōquieſceret, qui tamen antè illi fuerant dignitate pares, inuidebāt illi principatum, & habebat quiſque in omni prouincia diſſeminatos amicos conniuentes, ſi non auxiliantes. Crebræ igitur vaſtationes: nam rarior erat obſidū de fide traditio. Quare optimum principem ſæpius placauere.

Hamborgum vnde nomen habuit.

Conſtitutis pace rebus motus cooriuntur.

Cap. 13.

IAM Willehadus primus Bremenſis epiſcopus cælo conceſſerat: & ſuffectus eſt illi in pontificatu Willericus, vnus ex diſcipulis eius, qui ad annum quinquageſimum peruenit gubernationis in eccleſia, per omnia tempora Caroli Magni reliqua, & deinde filij eius Ludouici, qui patri optimo bonus filius ſucceſſit in regno & Imperio. Non erant tamen tempora huius pontificis vſquequaque tranquilla. Nam & Hadelerij (quod diximus) & Phriſij, & ipſi mediterranei Saxones, magnis ſæpe motibus recruduerunt, vel ob decimarum exactionem, quæ genti dudum liberæ grauis videbatur: vel ob Francorum impoſita ab rege præſidia, quæ inuiti viderant: vel propter eos qui ceſſerant è prouincia, regreſſos abſente rege: vel ob inuidiam in Wedekindum, qui & regi & Chriſto manus iam dederat: ſiue quibuſdam harum, ſiue omnibus de cauſis: res enim in obſcuro manſit, per inopiam ſcribentium illis temporibus. Hoc tamen non ſilent annales, motus crebros fuiſſe rebellionum per Saxoniam, etiam poſt Wedekindum iam baptizatum, in quibus laboraſſe locorum pontifices non eſt ambiguum. Obibat ergo bonus pontifex commendatam prouinciam, & verbum Dei diſſeminabat, in fide confirmans quos accepit commendatos: alios aggregans, qui ad eum diem mali

Rebellio in Saxonia emergit.

Willerici diligentia in propagando Dei verbo.

Chriſtiani haberentur. Tranſiuit quoque per opportunitatem in Tranſalbinam regionem, Tiethmarſos inuitans ad fidem in oppido Miliendorp, nunc *Meldorp* vocant: originem tamen nominis ex vicino riuo, qui Milte dicitur, eſſe, perſpicuũ eſt. Deinde in Holſatiam tranſiuit, & in oppidum Hammaburgum: quanquã hoc formidoloſius videretur, propter Danorum ac Wandalorum crebras ac feroces incurſationes. Quorum Wandali (præſertim Obotriti) etſi fœdere iuncti Francorum regi Carolo eſſent, tamen non ſunt paſſi audire verbum de noua religione: & tamen pontifex Willericus, quia ab eodem rege commendatã habebat cum Verdenſi epiſcopo regionem Tranſalbinam (quam crebrius tum & pòſt Nordalbingiam dixere, conflato vocabulo ex Saxonica & Latina linguis, quod idem vſuuenit & in aliis nationibus) non omiſit in illam quoque pro opportunitate penetrare. Dorſtadium tum oppidum erat, non eo loco quo nunc Stadium eſt, ſed Albi viciniore: monſtrant hodiè veteris oppidi reliquias. Ibi conſtituto mercatu, Tranſalbini ſæpe conſtitere. Nec deerat occaſioni Willericus, quo minus miniſterij ſui impleret dignitatẽ, quocunq; loco conuenturam multitudinẽ haberet cõpertum.

Cap. 14.

Leo Romam reducitur.

Tertius eius nominis Leo Papa, qui (vt diximus) Romæ malè à ciuibus habitus, à Willigiſo Longobardorum duce (quem Carolus, ſubuerſo eius gentis regno, reliquerat in Spoleto) quum de manibus eorum ereptus, in Saxoniam ad Carolum deſcendiſſet, & inter eos Chriſtiani nominis principes iam de Romanis eſſet conſtitutum: remittitur ille cum ſecuro præſidio in vrbem, quum ſe rex protinus ſecuturum polliceretur. Et fecit. Ibi tum conuocato omni clero & populo, pontifex præſente rege, ſui facti, quod criminaretur, reddidit rationem. Canonicè ſe de infamia purgabat, ad plenam omnium qui adſtitere, ſatisfactionem. Tum iubente rege, animaduerſum eſt in principes eius tumultuationis, conſtituta cuique pœna pro modulo culpæ. Ibi tum rex optimus, quum hoc minimè poſceret (etiam, vbi cognouit, recuſabat) acclamatus eſt ab vniuerſo populo Romanorum

Carolus Magnus Imperator ſalutatur.

Imperator. *Carolo*, inquiunt, *Romanorum Imperatori vita & victoria*. Nimirum victorioſo principi ſuam laudem reddebant, & bene merita in Italiam & vrbem Romã, voluere, quoad poterant, remunerare: nihilominùs rationem ducentes publicæ vtilitatis, quòd tum non eſſet in orbe Chriſtiano princeps, in quo poſt Deum maior eſſet ſpes ſalutis conſtituta. Diu in occidua regione obſoletum imperij nomen renouabant, quod ab Auguſtulo nouiſſimo in Italia ponente purpuram, ad ingreſſum Wandalorum ſub Odoacre rege per annos 330. cõticuit & vacabat: præſertim nulla iam in orientali Græcorum imperio ſpe relicta, quod ad pueros & fœminas eſſet deuolutum. Peregit tum volente populo (cui ius ac fas eſſe videbatur de Imperatore creando) pontifex ſacrum in eo miniſterium. Creuit perinde magnũ in modum authoritas & dignitas eccleſiæ Romanæ, quæ iam Imperatores & confirmare, & conſecrare cœpit, quod ante hunc diem fecit nunquam. Duo gladij, quos Petrus adeſſe dixit, Chriſtus ſatis eſſe reſpondit, iam tum primùm in ſucceſſore Petri Leone tertio apparuerunt. Nam cæteri pontifices alterum in vagina recluſum, ad opportuna tempora tenuerunt: quamuis etiam ante hunc diem temporalem gladium exeruiſſet eccleſia, in aliquot diſtrictum, quos Gothi, Longobardi, & ſuper omnes idem Carolus, victis Longobardis, eccleſiæ contulerunt. Nam totus exarchatus Rauennas, dono Caroli acceſſit Romanæ eccleſiæ. Meritò ſummus pontifex, & Gallorum rex mutuis ſe attollunt fauoribus, quando ab initio hæc ſedes domui Caroli hoc præſtitit, vt regiam haberet dignitatem, & viciſſim Carolus eccleſiam ampliſſimo principatu in Italia locupletaſſet. Acceſſit his omnibus & Carolo tributa imperij cum nomine dignitas, & eccleſię Romanæ per eam coronationem adaucta magnum in modum maieſtas. Olim Imperatores nõ paſſi viuere pontifices, ad ſupplicia deuocabant: & Græculi, poſtquã apud eos extincta ſtirpe Conſtantini, & deinde Magni Theodoſij, non habuere Romanum pontificem niſi quem ipſi confirmaſſent: mutatæ ſunt rerum vices, vt non habeatur Imperator, niſi quem Romanus pontifex confirmarit, & conſecrarit. Domini eſt terra & plenitudo eius: ipſe transfert regna & imperia, digniſſimeque ad ſuum in terris vicarium hoc ſacrum miniſterium delegauit.

Incipit verò eſſe, Ecce duo gladij hic.

Eccleſia Imperatoribus, quibus ſeruierat præeſt.

Cap. 15.

Penetravit eiusrei famaſubitò Orientem,cõſternabatq́; proceres imperij illius. Sed Irene regina (quæ tum captũ & exoculatũ pro inſolentia & nequitia tenebat filium) ſpem maioris rei conceperat, in vnum reducere caput vtrunq; imperium. In quam rem miſſa ſolenni legatione, de pace inter vtrunque imperiũ agere cœpit: princeps eius legationis ex proceribus primis Leo fuit. Quam rem lætus Carolus accepit, protinus quod petebatur concedens: ſed legationem fœminæ interpretatus, quòd matronali verecundia poſtulare nollet, quod in primis cuperet (quum & illa marito, & ipſe coniuge vacaret) viciſſim ad eam remiſit oratores: cuius legationis princeps erat Ieſſe Ambianenſis epiſcopus, quæ matrimonio illam inuitaret. Hilaris mulier de accepta legatione, promptè videbatur arripere quod erat alioquin, niſi verecundia interueniſſet, petitura. Sed proceres ea res conſternabat. Nam vbi in conſilium res diſcutienda coniicitur, fremuerunt: indignati, quòd, quia imperiũ Occidentis ſine illis abripuiſſet Carolus vnico Imperatori, mox per occaſionem tori etiam Orienti inſidiaretur. Protinus reiecta legatione, Nicephorus rapuit imperium, & Irenen in monaſterium, quod ipſa conſtruxerat, ſub fida cuſtodia relegabat. Remiſit tamen idem Nicephorus ſuos viciſſim oratores ad Carolum, pacem pridem conſtitutam renouantes. Quos Imperator Carolus in Germania ad Salam fluuium ſedẽs cum exercitu, excepit in caſtra: & pro temporum qualitate dato reſponſo, cum epiſtolis ſuis remiſit in Græciam.

Caroli & Irenes nuptias orientis proceres perturbãt.

Hoc eſt illud tempus anni quarti ex imperio Caroli Magni, quum tumultuantes Tranſalbinos Saxones ad decem hominum millia, qui crebrius rebellaſſent, & Obotritos Wandalos, Francorum fœderatos, malè attriuiſſent, cum vxoribus & liberis vltra Rhenum in Gallias tranſportauit. Coniectura eſt, in Flandriam tum vacantem cultoribus (quòd eſſet foreſta, & venationis ſolius fructum haberet) hos tum collocatos, quòd in Gallorum prouincia permaneat lingua Germanorum, quæ alioquin illis (vt cæteris) Gallica fuiſſet. Nam & Brabantia, & quicquid vltra Rhenum eſt, tum Gallorum limiti deputabatur. Sed acceperunt poſtea prouincię alios limites, vt Brabantia, Leodium, & omnis Lotharingia, Romano pertineret Imperio: quod ſuis locis oſtendimus in noſtra Saxonia.

Saxones è patria in Belgiũ traducti.

Cap. 16.

Paderbvrnensi deinde eccleſiæ ſurrogatur Baduradus, ab eccleſia Wirtziburgenſi deſumptus. Natus & ipſe Saxo, inter obſides eò tranſlatus. Iam enim Harimarus quum nouem annis præfuiſſet, euolauit ad ſuperos. Erat tum in ea eccleſia Meinulfus clericus, quẽ pro nobilitate generis ipſe Carolus de ſacro fonte leuauit. Matrem habuit Wichtrud, ſpecioſam moribus & vultu fœminã: quã quia marito defuncto frater eius cõtra legem Chriſtianã vxorem improbè petebat, rex illam in ſingularem ſuſcipit protectionem, & vim ſtupri cohibuit. Hic Meinulfus in ea eccleſia archidiaconi fungitur officio, ſeruiens Deo in omni ſanctitate & iuſtitia. Quumque locuples illi eſſet patrimonium, conuertit hoc in vſum ſacræ religionis, monaſterium dominarum ſub regula exædificans in villa Bodekem: quod quia diuturna negligentia (quum ibidem religio dilaberetur) in omnem ſordem obſoleuerat, auorũ noſtrorum memoria regulares canonici, permittente pontifice, commendatũ acceperant, nunc in omnẽ decorem refloruit, mutato ſexu, ſed reformata dudum collapſa religione. Ad Meinulfum redeamus: cuius ea fuit ſanctimonia, vt & in vita, & in morte multis clareret miraculis, & in catalogũ ſanctorum ſit adſcriptus. Feſtum eius v. Octobris peragitur, quem perinde diem trãſitus eius coniicimus. Tradunt nonnulli ex annalibus, Carolũ ex terra ſancta redeuntem cum victore exercitu, apud Imperatorem Orientis habitũ honorificè, & ex illo dona plurima reportaſſe. Quumq; aurũ, argentũ & lapides precioſi illi vileſcerent, ſacras reliquias accepiſſe, clauum crucis Chriſti, partẽ ſpineæ coronæ, ſudariũ Chriſti, camiſiã virginis, brachiũ ſancti Simeonis: quæ rediens Aquiſgranũ collocauit. Sed quoniã eius expeditionis in terrã ſanctam nulla eſt mentio apud probatiſſimos authores, ego technã illam Gallica leuitate arbitror conflatam: qui ſecũ reputabant, non poſſe perſuaderi poſteris, Carolum fuiſſe regum omnium à multis ſeculis maximum, niſi terram ſanctam & Dominicum ſepulcrum recuperaſſet. Sed contemnimus narrationem, quæ nullis authoribus adiuuatur. Cæterùm reli-

Meinulfus in ſanctorum numerũ relatus.

Multa in hiſtoriis ad autoritatem conciliandam affinguntur.

quias Aquiſgrani dono miſſas ab Irene regina, aut ſuperioribus eius loci Imperatoribus: nec opus arbitramur, maximum regem fabulis dehoneſtare.

Cap. 17. PROSPEXIT optimus Imperator rebus Chriſtianis per omnem Saxoniã, & vt poterat, de amplificatione rerũ per Aquilonis regna cogitauit: futurũ operæpretium, ſi in continenti prouincia eſſet Metropolita, qui rebus ſacris intenderet per omnes Boreales regiones: cui negocio peridoneum arbitratus eſt locũ in Hammaburgo. Igitur extructa Dei eccleſia, ſacerdotem in ea collocauit Heridagum, qui ſacris præeſſet, & rebus Chriſtianis coaugmentandis intenderet, animo deſtinans eum futurũ pontificem, imò Metropolitã, qui ſuperintenderet omnibus (vt diximus) Borealibus prouinciis: cui etiam propter infeſtationem barbaricam, vbi interdũ poſſet conſiſtere, cellam quandã in Gallia Rodnach donauit, diſponẽs eandem Hammaburgenſem eccleſiã, cunctis Slauorũ (Wandalorum vult dicere) Danorumq; gentibus Metropolim ſtatuere. In qua re ad perfectũ ducenda, & mors Heridagi presbyteri, & occupatio regni Carolũ Imperatorẽ, ne deſiderata cõpleret, impediuit. Verba ſunt annalis antiqui, quæ ad fidẽ poſui. Sed & bellũ cũ Danis ſuſceptũ, ab ea perfectione Imperatorem retardauit. Dani autẽ, & cæteri qui trans Daniam ſunt populi (ait annalis noſter) omnes Normanni vocantur, quorum rex Godefredus, iam antea Friſiis, itemq; Obotritis, Nordalbingis, & aliis Slauorũ populis tributo ſubactis, ipſi Carolo iam Imperatori bellũ eſt comminatus. Accepit autem Imperator Aquiſgrani nunciũ, quum contra Godefredum ire cõtenderet, ducentas naues ex Dania Phriſiam appuliſſe: qui, poſitis ad Wiſerã caſtris, Godefredum expectat. nam ſe velle congredi cum Imperatore, vanus iactitauerat. Interea diuerſi veniunt nuncij, claſſem Godefredi regreſſam, & ipſum à ſuo ſatellite, vel (vt alij ſcribũt) à proprio filio (cuius matrem, alia ſuperinducta, repudiauerat) interfectum. Nunciatur quoq; Imperatori, Hammaburgũ, in quo præſidium erat Imperatoris, ſub Vtone præfecto, a Wilſis Wandalis captum. Erat tum annus
810. à nato Chriſto decimus poſt octingenteſimũ. Sed Imperator anno ſequenti iuſſit Hamburgum inſtaurari, necdum animo dimittens, ibi metropolim omniũ Aquilonarium conſtituere: quod filius poſt eum impleuit Ludouicus.

Metropolita in Saxonia conſtituitur.

Normannorũ nomen latiſſimè patet.

Cap. 18. DICTV mirum in Chriſtianiſſimo Imperatore, quo ſtudio, quóve zelo diuinum in eccleſia ordinari procurauit officium. Eius inſtantia, per omnes penè prouincias, poſitum eſt Ambroſianum officium, & Gregorianum ſuſceptum. Patrum ſermones, ſanctorum vitas iuſſit ex fide tranſcribi. Martyrologium in eccleſiis maioribus & conuentualibus, iuſſit per ſingulos dies recitari. Eccleſiam mane & veſperi, vbi non magnæ cauſæ interuerterant, item nocturnis horis & ſacrificij tempore, quoad valetudo eum permiſerat, impigrè frequentabat: curabatq; magnopere, vt omnia quæ in ea gerebantur, cum maxima fierent honeſtate: ædituos creberrimè commonens, ne quid indecens aut ſordidum, vel inferri vel in ea permanere ſinerent. Sacrorum vaſorũ ex auro & argento, veſtimentorumq; ſacerdotaliũ tantam in ea copiam comparauit, vt in ſacrificiis celebrandis, ne ianitoribus quidem (qui vltimi ordinis ſunt) priuato habitu miniſtrare liceret. Legendi atq; pſallendi diſciplinã diligentiſſimè emendauit: erat enim vtriuſque admodum eruditus, quanquam ipſe nec publicè legeret, nec niſi ſubmiſsè & in commune cantaret. Digito aut baculo porrecto, vel ex latere ſuo ad procul ſedentes directo, demonſtrauit quemadmodum legere voluiſſet. Finem verò lectionis ſono gutturis deſignauit, ad quem vniuerſi intenti, ita ſuſpenſi ſteterunt, vt, ſiue finita ſententia; ſiue in media diſtinctione ſignificaret, ibi finis eſſet. Extremo verò tẽpore, quum iam morbo & ſenectute premeretur, euocatum ad ſe Ludouicum filium ſuum Aquitaniæ regem, qui ſolus filiorum Hildegardæ ſupereſſet: congregatis ſolenniter de toto regno maioribus, cuncto approbante concilio, conſortem ſibi regni, & Imperialis nominis hæredem conſtituit. Licuit hoc pro magnitudine rerum geſtarũ Magno Carolo, quod cæteris licuiſſe nõ poterat. Impoſitoq; capiti eius diademate, Imperatorem & Auguſtum iuſſit conſalutari. Suſceptum eſt hoc eius conſilium ab omnibus qui aderãt, cũ magno fauore: nam diuinitus ei, propter regni vtilitatẽ, videbatur inſpiratũ, auxitq; maieſtatem eius hoc factum, & exteris nationibus nõ mini-

Duplex in eccleſia diuinũ officium.

Carolus diuinum cultum ſtrennè promouet.

Filium Ludouicum Imperij conſortem aſciſcit.

minimū terroris incuſſit. Dimiſſo deinde in Aquitaniā filio, ipſe more ſolito (quāuis ſenectute confectus) nō longe à regia Aquenſi venatū proficiſcitur: exactoq; in eiuſmodi negocio quod erat autumni reliquū, circa calēdas Nouembris Aquiſgranū reuertitur. Quumq; ibi hyemaret, menſe Ianuario febre valida correptus decubuit. Statim (vt in febribus ſolebat) cibi abſtinentiā ſibi indixit, arbitrans hac continentia morbū poſſe depelli, vel certè mitigari. Sed accedente ad febrim lateris dolore, quē Græci pleureſin dicūt, illocq; adhuc inediā retinente, neque corpus aliter quàm rariſſimo potu ſuſtentante, ſeptimo poſtquā decubuit die, ſacra communione percepta, deceſſit, anno ætatis ſuæ LXXII. & ex quo regnare cœpit, XLVI. indictione ſeptima, V. Calendas Februarias, hora diei tertia. Cuius corpus more ſolenni lotū & curatū, maximo populi & cleri luctu de cōmuni parente, eſt eccleſiæ illatū, atq; humatū tali Epigrammate: CAROLI MAGNI CHRISTIANISSIMI ROMANORVM IMPERATORIS CORPVS SVB HOC SEPVLCHRO CONDITVM IACET. Tribus annis antequā è vita migraret, teſtamentum condidit: duas partes relictæ à ſe pecuniæ iuſſit dari epiſcopis, præſertim Metropolitanis, pro reficiendis eccleſiis, & pauperibus adiuuandis: tertiam filiis ac filiabus, cuiuſque ratione habita, cum ſeruis & ancillis, reliquit. Erant inter cæteros theſauros tres argenteæ menſæ, & vna aurea præcipuæ magnitudinis. Quarum vnā, quæ Conſtantinopolitanæ vrbis ſimilitudinem referebat, Baſilicæ B. Petri Romæ: aliam, in qua forma vrbis Romæ viſebatur, eccleſiæ Rauennati dono dedit: tertiam, quæ totius orbis deſcriptionem continebat, cum aurea, filiis ſuis reliquit. Hoc religioſi principis datur memoriæ, vt, quoniam Chriſtianiſmi ad nos erat propagator, exitum eius, & ad meliora tranſitum, inter res eccleſiaſticas commemoremus.

Febre correptus moritur.

Aurea & argentea Caroli ſupellex.

CAP. 19.

PIVS Ludouicus, vt hæres regni & ſucceſſor erat imperij, ita in cura propagandi Chriſtianiſmi ſolicitus erat patris optimi imitator. Ergo ſuſcepta cura regni, primam ſacræ religionis curam ſuſcepit: Tranſlato ex Francia mōnachorū bono collegio, de Corbeia ad ripam Sommæ fluminis ſumpto, ad ripam Viſurgi (aliàs Wiſeræ) in Saxonia, nouam Corbeiam exædificauit, illic boni profectus optima iaciens fundamenta. Erat in hac tranſlatione diuus Anſgarius, primo tunc pollens adoleſcentiæ flore: feruebat diuinus amor in fratrū cordibus, vt magnoperè percuperēt & ſudorem & ſanguinem, prædicādo in gentibus Aquilonaribus (quæ totæ adhuc ſeruierāt paganiſmo) Dei euāgelio impendere. Ea res, procurante Deo (qui dirigit corda regum) ita prouenit. Contenderāt ea tempeſtate (vt ſæpè aliàs) in Dania, de regni diademate, plures: inter quos Haraldus contractis armis pro regno dimicabat. Victus autem, ad Imperatorem contendit Ludouicum. Compertū enim habebat, annis proximis fœdus eſſe ictum inter Imperatorem, & ſuæ gentis tum regem Henningum, incertum an patrem, an patruum eius. Cuius fœderis cōtemplatione, Haraldus tum auxiliaria arma ab Imperatore efflagitabat: nec cunctatus Imperator, ſpem illi fecerat auxilij, ſi lauacrū regenerationis ſubiret, cum fide Chriſti religionem amplexatus. Accepit conditionem Haraldus: & cum vxore, & quos ſecum habebat proceribus, Moguntiæ eſt baptizatus, primusque regum Aquilonis Chriſti fide eſt imbutus. Et quum iam redire in patriam auxilio fretus Cæſareo diſponeret, efflagitabat vt prædicatoribus vnà miſſis, populus quoque ad Chriſti religionem imbueretur. Circunſpexit Imperator quem tanto parem operi mitteret, lucrandis Chriſto animabus. Iam tum multis compertum erat beati patris Anſgarij, Corbeiæ monachi, & inter alios viri doctiſſimi, feruens pro Chriſto deſideriū: ſed interpellare eum deſuper nemo præſumpſit. Terrificum enim videbatur, tantæ barbariei ſeſe cōmittere, & gentem de crudelitate famoſam noua prędicatione adoriri. Ita cunctis muſſitantibus, Anſgarius, quum ſe Domino precibus commendaſſet, obuium ſe ferebat quærentibus prædicatorem. Ecce, inquit, ego, mitte me. Addebat ſe ſancto patri ſociū Gaudbertus, peregrinari pro Chriſto & ipſe percupiens. Profecti ſunt igitur cum Haraldo rege, & manu militari, quam illi Imperator adiunxit: ſed armis ſe minimè immiſeuere ſacerdotes. Dum autem Haraldus in Iutiam perueniſſet, & cum ſuis tractaret de gerendi belli ratione, Anſgarius cum conſorte ad intima regni penetrauit, verbum vitæ annuncians. Proſpe-

Monachi è Picardia in Germaniam.

Daniæ Rex Moguntiæ baptizatus.

Anſgariū prædicandi apud Danos Euangelij curam ſuſcepit.

ratum eſt opus in manibus eorum, multiplicante Chriſto ſemina bonarum frugum, quum plurimā plebs Domino per illos credidiſſet. Quid de Heraldo ageretur, quòd ille iterum armis extruderetur, ad illos non pertinebat. Inde poſt aliquot menſes reuerſi Apoſtolici nuncij, narrauere fratribus ad euncta gaudentibus, quantam in nationibus Dominus gratiam oſtendiſſet. Nec longum tempus in medio, in idem opus pietatis, ſancti euangeliſtæ iterum præparantur. Cum iam plures accurrerent, qui ſe ſimilis pietatis officio pariter deuincirent, penetrarunt vſque in Suediam, & in oppido Birea præfectum ipſum Chriſto conciliabant, multamque ſub eo plebem & in fide erudiebant, & ſacro fonte perfuderant. Haraldus interim expertam ſemel prælio fortunam, iam ab Imperatore roboratus retentabat: ſed idem erat exitus qui prius. Fugatus enim, & acie victus, abſceſſit in Phriſiam, vbi ab Imperatore commanendi locum promeruit. Nec tamen ea res terruit diuini verbi prædicatores, quo minus in populo fructificarent. Peruicerunt enim & orando & prædicando, vt multus vbique populus Chriſto ſubderetur. Poſt biennium noui Corbeiam apoſtoli repetunt, duorum regnorum aucti fide. Vtinamque tam feliciter perduraſſet, quàm ſalutifera fuere primordia. Non eſt paſſus abeſſe ſerpens antiquus, tam ſalubribus inſtitutis, quo minus ſe illis opponens, tantas excitauit in regno procellas, vt publica prædicatio locum non haberet. Cæterùm plebs in fide erudita, quantùm potuit, filiis acceptam à Chriſti prædicatoribus religionem contradidit, & in occulto ſalutem, largiente Domino, ad multos propagauit.

In Dania & Suedia feliciter verbum Dei diſſeminatur.

Perſecutio apud Danos cooritur.

CAP. 20. ANSGARIVS iam magnus apud Imperatorem, magnus in omni populo, quem gratia prædicationis in gentibus fecit cunctis venerabilem. Igitur Ludouicus Imperator, iam patris cœpta in conſummationem perducere annisus, quum ſciret beati patris Anſgarij præclara merita, quòd iam Aquilonis regna diuini verbi illuſtraſſet prædicatione, aſſumptum de Corbeienſi cœnobio, magno principū & epiſcoporum habito conuentu, per manus epiſcoporum fecit archiepiſcopum Hammaburgenſem conſecrari, ſubiiciens eius ditioni omnia Aquilonis regna, & quicquid vltra Albeam in Boream eſt ſitum populorum, Wandalos, Danos, Sueones, Noricos, & quicquid gentium eſt ex illo latere mundi, vſque in regionem nouiſſimam mortalibus habitatā. Hæc eſt illa prima Hamburgenſis metropolis, per imperiale decretū conſtitutio, de conſilio archiepiſcoporum & principum, quos
833. Wormatiam Imperator contraxit, anno poſt natum Chriſtum, DCCCXXXIII: quum inibi ſanctus pater ab archiepiſcopis Moguntino & Treuerenſi, per manū Dragonis epiſcopi Metenſis, conſecraretur. Cui, quòd germanus eſſet Imperatoris, in ea parte detulerunt, conſentientibus Willerico Bremenſi, & Helingando Verdenſi epiſcopis, quibus antea fuit ea prouincia commendata. Eam rem quum Imperator per ſolennes oratores pontifici Gregorio quarto intimaſſet, ille promptus pallij datione, & apoſtolica confirmatione, omnia roborauit: conſtituens ſua vice legatum in omnia regna Aquilonis, vſque ad vltimum terræ. Exinde ſanctus pater creditum ſibi in gentes legationis officium ſtrenuè obiuit: Danos, Sueones, cæteroſque diuini verbi commemoratione in fide ſolidauit, alioſque conuertit. Si quando autem perſecutionis ſæuiente procella ab eo retarderetur officio, fratres in monaſterio Flādriæ *Turhold* (quod illi refugij gratia permiſit Imperator, Gallicum locū homini Gallico) viſitabat, nimirum longinquum refugium: quatuor enim millibus paſſuum ab oppido Brugis diſtat in occiduum. Commeabat eò nōnunquam Anſgarius, & fratres ſpiritali cōſolatione de dono Dei implebat, & temporale nihilominus ſubſidium (quod ſcire datur) in de reportabat. Nam omnis res noua tenui orſa principio, non potuit ſuppeditare ſanctiſſimo viro, quo ille ad peregrinandum plurimo indigebat. Quo in loco diſcipulum reperit Rembertum: quem inde aſſumptum, indiuiduum reliquæ vitæ comitem habuit, & in pontificali miniſterio ſucceſſorem: & nihilominus in virtutibus ſectatorem, pariter & in regno Dei conſortem, ſe prædixit habiturum.

Hamburgenſis metropolis.

Anſgari diligentia & fides.

CAP. 21. VERDENSIS interim eccleſiæ pontifices, quàm breui fato in ſuo miniſterio ſint functi, admonet nos Helingandus, qui conſecrationi aderat D. Anſgarij, quum

quum & cõſenſum præſtitiſſet eius ordinationi: quòd eius prouinciæ aliquid perinde decedere videbatur: nam cum Bremenſi (quod diximus) Tranſalbinam ille regionem à Carolo habuit commendatam. Is erat ordine pontificũ in ea eccleſia decimus. Ergo qui præceſſerunt, breui omnino tempore in miniſterio durauere, ab annis quinquagintatribus aut circa, quo primùm Carolus Magnus in Saxonia cœpit erigere pontificales eccleſias: inter quarum primas iſta Verdenſis dinoſcitur extitiſſe. Et erat nunc annus triceſimuſtertius poſt octingentos, cùm Ludouicus Imperator eam de Hammaburgenſis eccleſiæ inſtitutione feciſſet ordinationem, cui decimus Verdenſis intereſſet epiſcopus Helingandus, quum circa annũ Chriſti 808. inchoaret Carolus Saxoniã ſacris pontificum eccleſiis exornare. Sed eam rerum confuſionem nobis parturit annalium ſimplicitas, vt vix nomina in eis pontificum inuenias annotata. Cæterùm quantũ temporis præfuerint, quæ ſanctitatis monimenta dederint, quæ rerum fundamenta iecerint futurarum, omnino nihil reperies. Erat autem primo Suiberto Verdenſi epiſcopo proximus ſucceſſor Patto, natione Scotus, abbas pridem Amarbaricenſis in ſua prouincia, pro Chriſto peregrinatus, quum audiſſet Saxoniam, iam diu contumacem Chriſto & eius Euangelio, nunc armis coactã à Carolo, vt auſcultaret veræ religioni, catholicæq́ veritati. Quumque verſaretur in prouincia, & verbum Dei ſtrenuè gentibus prædicaret: delectatus eius zelo Magnus Carolus, eccleſiæ Verdenſi præfici iuſſit pontificem. De rebus autem ab illo geſtis, nihil nobis traditum eſt ab eius memoriæ ſcriptoribus. Quocirca diuinare non poſſumus: niſi quod pro certo & indubitato accipimus, virũ fuiſſe ſanctitate præcipuum, qui zelo Dei, tranſito mari, ſe in aperta vitæ pericula proiecerit, quæ terra mariq́; ei fuerant ſubeunda.

Annales magna incuria perſcripti.

Tanco tertius eius eccleſiæ pontifex, quum prædeceſſor eius tertio Calendas Aprilis ad ſuperos conceſſiſſet (hoc enim ſolũ ex omnibus inuenimus annotatũ) ſucceſſit in eccleſia miniſterio pontificali: Scotus & ipſe natione, & eiuſdẽ in prouincia monaſterij abbas Amarbaricenſis, vtroq; loco Pattoni ſuccedens. Qui & ipſe pro diuina religione peregrinatus, inuenit ſe dignũ locũ, in quo Chriſto militaret, exoptãs in feroci gente coronã capere martyrij: quòd non multis antè annis in Phriſia D. Bonifacio Moguntinenſi archiepiſcopo, natione Anglico, audierat eam gloriã prouenìſſe. Poterat & iſte per ſimilem occaſionẽ ad brauiũ ſupernæ vocationis perueniſſe: ſed inuida ſors (ne dicã ſocordia ſcriptorum) nobis ſubduxit, quo ſit exitu in ſuperos tranſlatus. Quanto tẽpore ſuę præfuerit eccleſiæ, martyrio ſanguinis, quòd temporibus eius grauiſſimi in Saxonia rebellionis motus extitiſſent, an ſpiritus ſolo cruciatu (quod cerneret, Dei gloriã, non ita vt cuperet procedere, finierit) habemus incompertum. Nortila quartus hunc excepit ſucceſſione: cuius vita & acta ſoli Deo ſunt cognita. Hoc ſolùm in annalibus commemoratur. Nam cuius fuerit nationis, quantum præfuerit eccleſiæ, quid rerũ geſſerit, quomodò finierit, omnino nihil ſcribitur: ſed quũ prędeceſſor eius Tanco, XVII. Calend. Martij hinc ad meliora regna conceſſiſſet, iſte in epiſcopũ ſit ſublimatus. Recruduit frequenter, abſente rege Carolo, Saxonum ſæuitia, vt igne & gladio ſæuirent nõ tam in ſuos prouinciales (quos tantopere odiſſe nõ poterãt, quòd inuiti viderẽtur Francorũ iugũ ſubiiſſe) quàm in exteros diuini verbi prædicatores, quos illi malorũ appellabant incentores: adhuc non videntes quid bonorũ eis inferret ſacrum Chriſti Euangeliũ, vt veris hoſtibus abactis, in libertatem ſpiritus reſpirarent, quũ inuiſibiles poteſtates cederent, & nihilominus maiori rerum temporalium ciuilitate vterentur, & mitterentur ex hac luce in nunquam finiendam beatitudinem. Hæc (vt dixi) necdum in animum deſcenderant perfidorum, ſolùm hoc refugientium, ne Francorũ iugo temporali premerentur: quod ipſum cauit eleganter piiſſimus rex Carolus, vt ſuo loco de literis Bremenſis priuilegij docuimus.

Cap. 22.

Crebra apud Saxones ſacerdotũ vexationes.

Mindensi eccleſiæ poſt primum Herimbertum præficitur inſignis vir Haduardus, ſanctitate & religione præcipuus. Nam ea tum in pontificibus ſola quærebantur. Nec erat illa tempeſtate pontificatus, vt magnis contentionibus ambiretur: refugiebant potius onus, non vno tamen omnes animo. Sancti pro humilitate ſe retraxerunt, fugientes primatum in eccleſia: alij pro periculo, quod ſubeſſe

Cap. 23.

Epiſcopalem laborem defugiendi variæ cauſæ.

cernebant, euitauere: nonnulli laborem fugitarunt, & vitæ periculum à perfidis, in quorum adhuc medio viuebant. Haduardus ſarcinam impoſitam non detrectauit, laborans vt fortis agricola in dominica vinea. Cæterùm quæ ad ſpeciem peregerit, ſcripta non ſunt. Vnum pro certo eſt, illum lucrandis animabus, & Chriſto retinendis, omnem operā vſq; ad mortem impendiſſe. Iam enim pius Ludouicus, Caroli Magni filius, rebus imperij & regnorū ſolus præerat, ad inuidiā vſque propriorum filiorum: quod in Saxonia noſtra ſcripſimus. Saxones autem quieuere ſub leni iugo Chriſti, præſertim quia eis magis pontifices ad rem diuinā, quàm mundi poteſtates ad tributa imminebant: quorum vel nomen horrebant aſſueta libertati pectora. Ad pontificem redeo: cuius quia peculiaria geſta non tenemus, de communibus tunc currentium temporum colligenda narratio rebus. Quanto tempore rebus præfuerit, quæ opera ſit molitus, quia annales non præferunt, nos diuinationibus inueſtigare fruſtra contendimus. Hoc ſolùm relictum eſt memoriæ, quia tranſierit ad Dominum ipſo die virginis Euphemiæ, hoc eſt Idibus Aprilis. Vbi verò ſancta oſſa tumulum acceperint, ad expectandam nouiſſimam tubā, nulla penitus mentio eſt: magna nimirum poſteritatis iactura, magna patrum diſſimulatione, qui res tantas in literas non miſêre.

Cur Saxonia dominatio ſacerdotibus tributa.

Cap. 24. Osnabvrgensi verò eccleſiæ, poſt primū Wihonem ſuffectus eſt Mengardus (alij Meingerū vocant) vir præſulatu dignus, pro religione & feruore in illa. Præfuit autē in diebus Ludouici Imperatoris, qui Magni Caroli filius erat, cognomento Pius. Vidit hic pontifex in diebus ſuis inſignē illā cleri ſecularis reformationē ſub Ludouico factā, quum canonicis ſecularib. adimeretur ſuccreſcens pompa in auro & argento, in pellibus variis magni precij: quę res iam tum per Gallias & Germaniā excreuit in abuſum plurimū. Religioſi laici auxerant eccleſiarū patrimonia, ita vt deliciæ euaneſcerent per vanitates. Aurū in frenis equorum, argentū in vſum etiā famulorum venit. Caſtigandā putauit pompam optimus Imperator Ludouicus primus, illā ſuorum temporum licentiam. Et vocato ad hoc cleri concilio, iuſſit regulā cōſcribi canonicis ſecularibus, cuius etiā Blondus meminit per hæc tempora. Quo etiā tempore, anno ſexto imperij eius, fundari cœptum eſt cœnobiū Corbeienſe ad Viſurgum fluuium in Saxonia, in diœceſi Padeburnenſi: vnde poſtea ſanctus transfertur Anſgarius in eccleſiam Hamburgenſem, cum aliquot ſucceſſoribus ex eodem loco. Inde Rembertus, Adalwardus, Hoierus, continui in archiepiſcopatu illo ſucceſſores. Erexit autem cœnobium Ludouicus, nomine ipſo tranſlato ex Galliis: hodieq; extat Corbeia Franciæ, non longè ab vrbe Ambianenſi, ad ripā fluminis Sommæ. Hic verò bonus pontifex, à Caroli temporibus ad Ludouicū filium præfuit annis XXIX. diemq; ſuū obiit in pace Chriſti.

Clerus diuitiarum copia lasciuiat.

Cap. 25. Mimigardevordensi eccleſiæ poſt diuum Ludgerum præficitur Gerfridus nepos eius: qui prædeceſſoris ſui vitam & mores imitatus, dignum ſe tanto viro præſtitit ſucceſſorem. Nam & operibus virtutum, & miraculorum gratia non caruit, dignè omnium opinione in ſanctorum numerum referendus. Præſtitêre hoc Romani falsò ſuis imperatoribus, vt in numerum diuorum referrent. Sic deificatus Romulus, ſic etiam Iulius Cæſar: ipſe verò Auguſtus iam viuus diuinos meruit honores à populo. Sed hæc mendoſa & friuola erant adulantis populi beneficia: Deus ſolus poteſt hoc pręſtare donum. Ille ſuſcipit in ſyderea regna benemerentes: quos tamen ſolus ipſe, tales vt eſſent, præſtitit. Teſtificatur autem eam ſanctitatem ſuorum, oſtenſis miraculis: quæ Gerfrido viro ſanctiſſimo non defuerunt. Ea autem fuit illa tempeſtate ſufficiens apud omnes teſtificatio, ad peragendum celebriter ſanctorum tranſitus diem: quo in ſuperūm cœtum, prodentibus miraculis, aſſumpti viderentur. Sed compeſcuit eam licentiam (dum in abuſum iret) Romana ſedes, iuſtiſſima ratione, vt nemo in reliquum talis habeatur, niſi quem illa authoritas comprobauit. Superſtitio enim ſeſe permiſcens veræ religioni, multa facit videri, qualia non ſunt. Alia de hoc pontifice nulla legimus, quanto præfuerit tempore, quibus fulſerit operibus. Succeſſor illi datus eſt Alfridus, vir magnæ deuotionis & ſanctitatis: vnde & eccleſiæ ſuæ, & populo ſibi cōmendato, in diebus ſuis vtiliter & fructuosè præfuit. Proſpexit autem optimus

In diuorum numerū referendi mos non à patribus hebraeis.

Superſtitio in falſis miraculis.

Impera-

Imperator illis in primis Saxoniæ partibus, Rheno non longinquis, vt haberent ex Franciæ proceribus, qui eo loco collocati, perſeueranter populum in fide contine rent. Quæ res & pontificibus commodo venit, vt ſine periculo præeſſent populo: quem alioquin dura ceruice indomabilem, procerum intēta cura ſub iugo ferreo contineret. Ex his reliquiæ quædam ad noſtra vſq; tempora durauerunt: comes de *Pyrmon*, qui nomine ſuo teſtatus eſt nationem Gallicam, de lingua illa mutuato. Quod ne obſcurū eſſet, naturalem filium ſuum nouiſſimus comes Mauricius iuſſit igneum montem (hoc eſt in lingua Saxonica *Furberch*) nuncupari. Quòd ergo in reliqua Saxonia crebrius, etiam poſt conuerſum Wedekindum, tumultuatum legimus, ea pars ꝓuinciç, Rheno contermina, caruiſſe procerū beneficio credita eſt.

Ferreum iugū Chriſti iugo confirmando additur.

Halberstadensis eccleſia poſt Hildegrinum ſuum, quo diu feliciter fruita eſt, meruit ſub Ludouico Imperatore non minorem habere in ſanctitate & iuſtitia pontificem, Tiagrinum, abbatem pridem fratrum ſuorum, incertum an de Corbeia: res enim in obſcuro manſit. Sed quòd præcipua erat virtute, non ſiletur: & ratio temporum depoſcebat, vt nouis rebus, dum adhuc multi in circuitu eſſent ad fidem euocandi, idonei pontifices quærerentur. Ergo quum regum prouidentia & Imperatorum ſolicitudine pontifices deligerentur, priuſquam inſueſcerent ſanguinis ſui primam habere rationem, optimi quiq; & meritis probatiſſimi ponti fices deligebantur. Sed peruenit ea res cum cæteris in abuſum, vt magno vix labore de manu ſecularium principum ea prouiſio extorqueretur, & capitulis atq; eccleſiis libera perſonarum electio proueniret. Sed neq; ea res ſatis ſyncera perdurauit, vt optimus quiſq; ac meritiſſimus, de moribus ac vita comprobaretur ad id miniſterium. Sed effecit improborum in eccleſias & earum prædia ſæuiens audacia, vt eſſent pontifices, qui inſolentiam ſeculari potentia comprimerent, & ſanguinis nobilitate authoritatem coaugerent. Nam viluit apud nobilitatem gladius eccleſiæ, facileq; vocatur in contemptum, ſi non accedat illi ſecularis potentia. Et quis vetat in ſanguinis nobilitate etiam lucere maiorum ſuorum virtutes, quib. illi nobilitatem veram ſibi ac poſteris pepererunt? Vidimus nimirum vtrunque ſibi pulchrè reſpondere: & eſt maior indicta nobilitati veræ virtutis imitandæ neceſſitas, ne bonis parentibus degeneres filii habeantur: alioquin excluſa, ſæuiſſima eſt iniuſtitia (vt habet vetus prouerbium) habens arma. Sed nos Tiagrini, per inopiam annalium, nō habemus, quæ in poſteritatem mittamus, præclara facinora. Equidem Ludouicus Imperator anno imperii ſui quarto Aquiſgrani in cœtum conuocauerat omnes archiepiſcopos & epiſcopos per Gallias & Germaniam, procerumq; regni non modicam manum: & ordinationē fieri iuſſit de vita & honeſtate clericorū in veſtibus, morib⁹, diſciplinis. Interdici iubebat iam tum inſoleſcentē abuſum, in pellibus peregrinis & ſerico. Eam rem ad bonum modum iuſſit caſtigari: non dico ipſe caſtigauit, non ignarus poteſtatis non ſuæ in clerum. Quanquam tempora paterentur, vt Imperatores, qui ſedem Apoſtolicam prouinciis datis honeſtaſſent, & cæteros pontifices locupletaſſent, abuſum talium rerum ad inanem pompam ſi caſtigaſſent. Vtinam Ludouice nūc viueres, ait Platina, & noſtrorum temporū pompam cerneres. Sed tum multa ſalubriter ſunt conſtituta. Eius autem concilii capitula de regularibus atq; ſecularib. canonicis, de monachis & pontificibus, & omni ordine cleri, ſeruari feruntur apud eccleſiam Paderburnenſem, ſeruari (inquam) in libro, neſcio ſi etiam in morib. & vita. Liber aūt ille, etiā hodie Regula nūcupatur.

Cap. 26.

Pontifices initio à principibus dabantur

Gladius verbi ſolus non ſatis preſtat.

Quid queſo ſactures, poteſtate non ſua?

Hildesemensis eccleſiæ ſecundus erat pōtifex Frembertus, qui ad meliora tranſlato Gunthero, illi ſurrogatur ſacrorum miniſter. Sed non eius diuturnū erat miniſterium. Quantum verò temporis præfuerit, quid rerum egerit, prorſus nihil in annalibus accipimus, niſi quòd nō longo tempore præfuerit. Fuere autem vt accepimus) ſatis illa tempora trāquilla: iam omnis Saxonia edomita, & leni Chriſti iugo ſubacta, cœpit manſueſcere. Sed & vicinæ prouinciç mutuis armis in ſe verſæ, pacem præbuere vicinis. Nam in Dania Henningo Danorum rege mortuo, Sigefridus & Amilo nepotes Godfridi, quū inter ſe de primatu regni conuenire non poſſent, prælio rem dirimendam putauerunt. In qua congreſſione vndecim millibus hominum interemptis, reges ambo ceciderunt. Pars Amilonis cruenta victo-

Cap. 27.

Dania bello ab amulis ſuſcitato inquieta.

ria potita, Reginfredum & Haraldum in regnum collocauerunt. Moxq; Reginfredus ab Haraldo pulſus, piraticam claſſem, de more veterum regum (quod in Dània oſtendimus) exercuit. Imperator autem ab Haraldo imploratus, illi ſuppetias tulit: quod antè ſignificauimus in erectione Hamburgẽſis eccleſiæ, per anticipationem rerum hoc tempore geſtarum. Ebo tum Rhemenſis archiepiſcopus, quum de ſalute gentium religionis ſtudio feueret, legationẽ cum Anſgario ſuſcepit à Paſchali ſummo pontifice. Sed eam ſolus Anſgarius, diuina opitulante gratia, deuotus impleuit, quum Ebo rebus ſeculi implicitus, in Francia diſtrictus teneretur. Surrexit ea tempeſtate in Imperatorem Ludouicum grauiſſima in regno conſpiratio, cui & filius eius Lotharius (quem regno Italię decorauit) inerat: poſteaquam Bernardus, Pipini fratris filius, in eundem Ludouicum coniurationem iniens: de qua conuictus in concilio, cæſus eſt gladio. Nam morte primæ coniugis toro viduus Ludouicus Imperator, alteram ſuperinduxit, Iudith filiam comitis de Rauensberge. Cuius amore quum nimio teneri videretur, improbis hominibus nata eſt fabula neſcio quæ aduerſus Imperatorem, quæ vſqueadeo inualuit, vt Lotharius filius, cum regni proceribus, tam ſpiritalibus quàm ſecularibus, captum patrem haberi iuſſerit in libera cuſtodia in monaſterio. Erant in regno plurimi, quibus doleret tanta Imperatoris iniuria: atmaq; pro eo commouiſſent, niſi ille vetuiſſet, ſciens breui filium, quum reſipiſceret, ad ſanam mentem rediturum. Quod & factum eſt, quum Lotharius à patre veniam poſtulans, circumuentum ſe diceret alieno conſilio, patremq; laxatum reſtituit ad imperium: ipſe reuerſus in Italiam, regnum Longobardiæ (quod auus eius Carolus genti ademiſſet) gubernauit. Ludouicus Imperator pontifices, eius technæ authores, merita mercede donabat. Theodulphus in his erat epiſcopus, vir ſanè doctus, quem carceri incluſit Imperator. Obſeruãs iſte tempora, quum in die Palmarum rex Chriſtiano more diuino intereſſet officio, hymnum, quem in carcere dictarat, de feneſtra, vt poterat, plena voce concinebat, *Gloria, laus & honor tibi ſit, rex Chriſte redemptor*. Motus Imperator, iuſſit cõſcriptum carmen, quum voce pontificis decantatum audiſſet, ſibi præſentari. Placuit vehementer, ita vt eius dulcedine permollitus Imperator, veniam daret incluſo: iuſſitq; relaxari, & redire in eccleſiam.

Conſpirant in patrem imperatorem filii.

Hymnus in ſacra Palmarũ pompa cani ſolitus.

Cap. 28. Paderbvrnensi eccleſiæ præerat Baduradus, ſecundus eius pontifex, quando tranſlatus eſt ſanctus Liborius de Cenomanica eccleſia ſua Paderburnam. Ibi enim dum viueret, eccleſiam in Frãcia mirificè gubernarat. Miſit eò epiſcopus Baduradus (qui mira deuotione in ſanctum Dei Liborium feueret) Folodigium aduocatum, Meinulphum archidiaconum, Adelbertum presbyterum, Aldricum diaconum, & Drudwinum ſubdiaconum: qui precib. & neſcio quibus meritis peterent ſanctas reliquias, ab Aldrico, eius loci tum antiſtite: cuius mentio eſt in conſtitutionibus patrum. Ille ſiue quòd meritis eſſet præuentus à Badurado, quòd petenti negare non poſſet, ſiue quòd minoris faceret rem in prouincia (non magnopere ſanè ad verbum euangelicum veritatis, Non eſt propheta ſine honore, niſi in patria ſua) protinus indulſit quod petebatur. Ferunt ſanctum Meinulphũ tum Cenomanis in eccleſia D. Vincentii, vt proſperare dignaretur Deus legationem eorum, votum emiſiſſe, vt in loco Budekem in ſuo patrimonio dominarum erigeret monaſterium: quod (vt antè diximus) deuotus impleuit. Ido Paderburnenſis clericus, & Erconredus Cenomanenſis eccleſiæ archidiaconus, ſcribunt de miraculis, quæ per ſanctum Liborium in eo loco & in tranſlatione, & poſtea in loco quietis ſuæ dignatus eſt Dominus operari. Celebris eſt memoria eius vſque hodie in ea eccleſia Paderburnenſi: quod crebra in populũ beneficia conteſtantur ac merentur.

Reliquiæ è Cenomana eccleſia in Germaniam transferuntur.

Cap. 29. Willericvs Willehadi diſcipulus, & in eccleſia Bremenſi ſucceſſor, in epiſcopatu continuo perdurabat, quando interim Verdenſis eccleſia vſque ad decimum ſuos pontifices variabat. Nam quintns in ea eccleſia Ceuilo, cuius non alia ſunt in faſtos acta relata, quàm quòd magni apud Deum meriti præſumeretur, qui præſederit eccleſiæ Verdenſi ſolo nomine, propter malitiam temporis. Hoc verò quomodo & vnde factum ſit, nihil inuenitur: niſi quod iam ſæpe dixim⁹, Saxonum dura pectora non facilè poterant aut citò permoliri, ſæpius recrudeſcentia, & cre-

Chriſtus in Saxonũ animis ægrè formatur.

bris

bris motibus exagitata, quando Ludouicus Imperator, rebus grauibus implicitus, huic regioni minus intenderet. Erat autem hæc eccleſia in medio multorum hoſtium poſita, vt crebrior illi tumultuatio quàm aliis proueniret. Nam ab oriente Wandali infeſtauere, necdum Chriſto creduli: a meridie Saxones, necdum ſatis in fide ſolidati: ab aquilone Dani, Normanni: qui illa tempeſtate cœperant infeſtare Saxoniam, donec ab Ludouico rege Imperatoris filio comprimerentur. Sextus in ea eccleſia epiſcopus Rortila dictus, è gēte Anglorum, aut Scotorum: ita enim ſub incerto annalis annotauit, hoc adiiciens, eum aduenifſe de longinquo per maria, rudibus populis Saxonum, quaſi ſuis progenitoribus prędicare. Meminerat (quod ſæpe diximus, ſed vſq; hodie à multis ignoratum permāſit) Saxones Anglos his regionibus profectos, primùm ad facienda ſtipendia, deinde ad poſſidendam regionem in Britanniam emigraſſe, inſulamq; Pictis & Scotis retro pulſis vacuatam, deinde pro ſua tenuiſſe. Quo iure, quàve iniuria, non diſputo: ſed ea tum fuit crebra gentium ad nouas ſedes petendas emigratio. Sic Gothi, ſic Wandali, ſic Huni vicinis temporibus in Galliis, in Hiſpaniis, in Africa, in Pannonia aduenientes conſederunt: quod latiùs in noſtra Saxonia ſumus executi. Sic poſteà Turci, ſic Bulgari, ſic Tartari ſuas (quas tenent) regiones occuparunt. Sic coarguit rerum arbiter Deus, nationum occulta peccata. Ergo Saxones Angli, inſulæ tenentes imperium, ſuum illi nomen indiderunt, vt Britannia nunc vſq; Anglia ab Anglis Saxonibus diceretur. Venerabile nomen Saxonum permanſit vſq; hodie in ea, vt ament Angli ſe etiam nunc Saxones vocitari. Huius rei memores venerandi patres, ex Anglia, quum audirent antiquam patriam iam auſcultare euangelio Chriſti, protinus ad prædicandum aduolarunt, in quibus iſte Rortila epiſcopatum nactus eſt Verdenſem, ordine ſexto. Iſengerus hunc excepit ordine ſeptimus: de quo præter merum nomen nihil eſt in faſtos relatum, quis fuerit, vnde ortus, quomodo, quāto tempore gubernauerit: ſolùm hoc ſcribitur, quia in hoc ordine fuerit Verdenſis epiſcopus. Mirum, quomodo in hoc epiſcopatu tam breuis mora, tam obſcura ſint acta. Fuiſſe tamen virum ſanctitate pręcipuum, vel inde poſſumus cōiectare, quòd tum nemo niſi ſanctitate conſpicuus, ad laborem patientiſſimus, & ad mortem interritus, aſſumeretur. Harruch octauus hunc inſequitur, vir omnium plenus virtutum, cuius neque tempora, neq; acta ſignantur: hoc ſolùm eſt annotatum, quia obierit Idibus Iulii. Erat & hic natione Scotus, vt & ante eum duo, abbas & ipſe Amarbaricenſis. Veniſſe illos in prouinciam euocatos ab Imperatoribus, perſuaderi vix poteſt, quando de ſuo Franciæ regno propioribus locis commodius poterant euocari. Sed deuotio ſingularis & ſitis ipſa martyrii traxit viros egregios, vt ſe mitterēt in laborem, ad brauium ſupernę vocationis. Hoc verò annotauit annalis, reliquias huius epiſcopi & domini Patōnis, ſecundi ex hoc ordine epiſcopi, relatas eſſe cum Dalmatica Tanconis ad eccleſiam Verdenſem, & in medio monaſterio, non in vno loco, ſed ſegregatim poſitas: ad quarum tumbas virtutes multæ viſæ ſunt de infirmis. Res, inquit, antiqua eſt, & quaſi abolita: & ideo anni incarnationis Dominicæ non ſunt aſſeripti. Verba poſui annalis ad fidem. Quòd dicitur allatas reliquias in eccleſiam, oſtendit alibi vixiſſe, & eſſe mortuos, quàm in eccleſia Verdenſi: forſan in Konende, qui primus erat locus inſtitutæ eccleſię epiſcopalis. Longè enim ea diœceſis procurrit in Orientem, per terram ditionis Luneburgenſis, vſque in marchiam Brandenburgenſem.

Gentium veteres & hodiernæ migrationes.

Quos olim oportuerit eſſe pontifices.

Cap. 30.

Remenſis archiepiſcopus male ſibi conſcius ſolū vertit.

Ebo pridem archiepiſcopus Remenſis in Galliis, quum eſſet cōſpirationis in Imperatorem Ludouicum nō ignarus, repoſitusq; eſſet in plenam poteſtatem adminiſtrandi imperii & regni Ludouicus, q. male ſibi timeret ab Imperatore, nō putauit expectandum: ſed peruenit ad D. Anſgarium in eccleſiam Hamburgenſem, cum quo ſibi pridem fuiſſet delegatum legationis in gentes Danorum miniſteriū. Amplexus eſt virum primarium Anſgarius, quòd magno culmine deiectum videret: miſeratus eſt peregrinationem eius: & prouenit vt eccleſia Hildeſemenſis illa tempeſtate viduata careret epiſcopo. Patiēte Imperatore (qui tum in primis ad ſtatuendos epiſcopos erat implorādus) in eccleſiam illam eſt aſſumptus ordine quartus. Longè illum ſibi eſſe voluit Imperator, & potuit ſine inuidia in gente nouella

magno ſuo periculo ſuſtineri:ſimul vt legationi ſibi creditę propior eſſet,tranſiturus ex conſtituto ad prædicãdum in Borealibus Chriſti Euangelium. Quod vtrùm opere impleuerit cum Anſgario,an ſine illo peregrinatus,annales non commemorant:ſed epiſcopum eſſe factum Hildeſemenſem,inter omnes conſtat. In qua ſede duodecim ille annos permanſit,ſuſtinente ac defendente Ludouico rege, Imperatoris filio,qui à patre regnum Germaniæ ſuſcepit. Magna fuit inter Anſgarium & Ebonem ex antiquo familiaritas,quòd dono Ebonis de eccleſia Remenſi venerandas reliquias ſanctorum Sixti & Simnitii epiſcoporum acceperit, quas in Hamburgum contulit:& pòſt inde (quod dicemus) à Danis fugatus,tranſportauit ſecum in Ramſolam vltra Albim,locum quidem Verdenſis parochiæ,ſed qui etiam propter memoriam diui Anſgarii,ibi diu commorãtis,Bremenſi diœceſi reputatur: ibiq; ſeruantur in hodiernum.

Reliquiæ Remis in Germaniam translatæ.

Cap. 31. E R L V L P H V M in eccleſia Verdenſi numerãt nonum ordine epiſcopũ,eumque martyrio ferunt coronatum in Hamburg,cum cæteris epiſcopis plurimis,ducibus & comitibus. Sed male diſcernunt tempora,& confundunt narrationem inſcitia rerum geſtarum. Oppreſſio epiſcoporum,ducum & nobilium, non in Hamburg,ſed in Ebbeckſtorp eſt peracta,non hoc tempore ſub Ludouico Imperatore, ſed Ludouico eius filio, Germaniæ rege, pluſquã triginta annis poſt tempora iſta. Error inde deprehenditur. Nam Helingandus Verdenſis epiſcopus (qui numeratur decimus)aderat certiſſimo documento,quando Anſgarius eſt pręfectus archiepiſcopatui Hamburgenſi. Et hoc factum memorant annales anno XXIII. poſt DCCC. hoc eſt imperii Ludouici octauodecimo,quando Dani necdum in eam audaciam excreuerant,vt aſcenderent in Saxoniam. Erat ergo Helingandus tum epiſcopus,quum Anſgarius conſecraretur. In tranſitu autem Danorum, iam fugatus ab Hamburg Anſgarius,dudum ibi cõſedcrat. Ergo temporum ratio nos cogit ponere in epiſcopatum Verdenſem Helingandum ante Erlulphum,ſi Erlulphum interfuiſſe volumus ſacrato cœtui cæſorum martyrum, quorum ſunt ſacræ reliquiæ in Ebbeckſtorp. Helingandus nonus in ordine, Erlulphus decimus erat,in eccleſia Verdenſi. De hac autem oppreſſione Chriſtianorum ab Danis, dicemus infrà ad tempora Remberti,cuius ſub epiſcopatu ea clades contigerat. Tranſibant Dani,Normanni a Gallis vocati,iam tum ſedente Anſgario,& euaſtabãt Hamburgũ: nec tum vltra proceſſere in mediterranea,ſed maiori vaſtitate tranſibant in diebus Remberti: quando vſq; in Ebbeckſtorp progreſſi, ibi obuium agmen Chriſtianorum,duce Brunone & tot epiſcopis, trucidabant: quod expreſſius tum dicemus, quum ea tempora contigerimus. Quod autem huic loco proprium eſt, compertũ habemus, Helingandum in eccleſia Verdenſi præfuiſſe ante Erlulphum: quando illum deputant Verdenſium annales collegio ſanctorum pro Chriſto ab Danis infidelibus cæſorum.

Danorũ perſecutio in Saxonia.

Cap. 32. B R E M E N S I eccleſiæ poſt ſecundum ordine epiſcopum Willericum, tertius præfuit Leudericus. Hunc, pontificatu ſuſcepto, notãt annales de quodam tumore, ſanctitati epiſcopali alieno. Argumentum faciũt, quia ſe aliquando cuſtodem, aliquando paſtorem Bremẽſis gregis gloriaretur. Vide temporum ſimplicitatem, quòd non paterentur paſtoris vocabulum. Quid facerent, ſi noſtrę ætatis ambitioſum ritum cernerent, vbi ex ore epiſcopi inſonare audirent, Noſtra gratia, noſtra pontificalis dignitas,& reliqua his etiam glorioſiora? Quo tempore ſanctus Anſgarius legationem ſibi creditam fideliter executus, apud Hamburgum nouellæ plantationi inſudauit doctrina verbi & operum ſanctitate. Sæpe etiam monaſteriũ Galliæ, quod dono Cæſaris poſſedit, Turholdt, viſitans, fratribus ibidem Deo militantibus, ſalutaris regulæ tramitem verbo & exemplo monſtrauit: in quorum nobili contubernio iam tunc à puero ſanctus refulſit Rembertus. Compertum tamen habemus, Rembertum iam conſecratum archiepiſcopum, ſacram religionis veſtem primùm accepiſſe: vnde probabilior eſt narratio, Rembertum, inter pueros grauiter in eccleſia ſe gerentem, ab Anſgario annotatum & exceptũ: quem ſanctus Anſgarius adoptauit in filiũ: quia prophetico ſpiritu (quo plenus erat) longè antè prædixit, illum ſuæ virtutis ęmulum,& in cathedra pontificali ſucceſſurum, gratiaq; meritorum

Inſolentia verborum epiſcopos dedecet.

Rembertus ab adoleſcentia futuræ virtutis profert indicia.

ritorum in cœleſti regno fore conſortē. Sanctus verò Anſgarius nunc Danos, nunc Tranſalbianos viſitans Saxones, innumerabilem vtriuſq; gentis multitudinem traxit ad fidem: ſi quando verò perſecutione barbarorū impeditus eſt ab ſtudio prędicandi, apud Turhold ſe cum diſcipulis ſuis continuit. Datus erat ei ab initio in adiutorium prędicationis Ebo, pridem Remenſis archiepiſcopus, poſtea epiſcopus Hildeſemenſis: qui ſiue fatigatione itineris, ſiue corporis infirmitate impeditus, ſiue potius occupatione rerum aliarum implicitus, vicarium pro ſe dedit Anſgario nepotem ſuum Gaudbertum: quem ambo conſecrantes epiſcopum, Simonem vocauerunt, eumq; diuinæ gratiæ commendatum miſerūt in Sueoniam, quo loco iam pridem ab Anſgario iacta erant fidei fundamēta. Nam ſuperioribus annis in Daniam profectus, cum fratribus Giſlemaro & Withmaro doctoribus, gaudens peruenit: vbi relinquens Giſlemarum Haraldo, ipſe cum Withmaro in Sueoniam transfretauit, vbi benignè à rege Biorn ſuſcepti, verbū Dei publicè prædicare permiſſi ſunt. Multos itaq; per annum integrum lucrati ſunt Domino Chriſto: in quibus Herigarius, oppidi Bircæ præfectus eruditur, quem tradunt etiam miraculis & virtutibus inſignem. Ita paratæ erant Simoni viæ ad gentium ſalutem. *Sueonibus incipit verbum vitæ nuntiari*

Halberstadensis eccleſia per ea tempora tertium accepit pōtificem Heimonem, religioſum pridem monachum, de cœnobio Herſueldēſi, in diſtrictu Moguntino. Nam eius nominis in Bremenſi diœceſi monaſterium, diu poſt hæc tempora eſt inchoatum. Exceſſit per hæc tempora rebus humanis pius Ludouicus Imperator, ad quadrageſimum à Chriſto nato poſt octingenteſimum annū, & crudeliſſimo inter ſe bello filii eius, Lotharius iam Imperator (qui Italiam & Lotharingiam renuit cum imperio) & Ludouicus, qui per Germaniam latiſſimam haberet ditionem, à Pannoniis & Auſtria nūc dicta (tunc dicebatur prouincia Noricorum) per Sueuiam, Bauariam, Franciam, Thuringiam, vſq; Saxoniam: & Pipinus, rex Aquitaniæ: tres illi vtrinq; coniuncti fratres, aduerſus Carolum iuniorē (qui tantùm eſſet illis frater conſanguineus) alia matre natum, quem pater reliquit Francorum regem: quod iniquis omnes fratres ſunt oculis intuiti. Res ad arma peruenit, ita vt maximo omnium facto prælio, multa millia trucidarentur ab vtraque parte. Victoria, etſi cruenta, Carolo videbatur. Diremit rem miſſis oratorib. pontifex ſummus Sergius: ſed illi pene intercepti, magno ſuo periculo ſuperfuere. Ea de re facti Dani audaciores, per mare & per littora euagantes, crudeliter ſunt digraſſati. Friſones tributo ſubiiciunt: eodemq; tempore per Rhenum vecti, Coloniam obſederunt: per Albiam verò, Hamburgum incenderunt. Verba annalis etſi alibi quoque poſita ſunt, ad fidem etiam huic ſunt addenda loco, vt temporum qualitatem in religione Chriſti peruideamus. Inclyta, inquit, ciuitas tota aut præda, aut incendiò periit: ibi eccleſia, ibi clauſtrum, ibi bibliotheca, ſummo per Anſgarium collecta ſtudio, conſumpta eſt. Sanctus autem Anſgarius, cum reliquiis ſanctorum martyrum vix nudus euaſit. Tunc quoque Gaudbertus Simon epiſcopus, perſecutionis feruore Sueonia depulſus eſt: & Vitardus capellanus eius, cum aliquot aliis martyrio eſt coronatus, & exinde Sueonia (nunc Suedia) ſeptennio toto caruit ſacerdotali præſentia. Hanc autem commotionem Anundus regno pulſus, in Chriſtianos fecit. Herigarius autem Bircæ præfectus, Chriſtianitatem ibi ſolus ſuſtinuit: qui etiam tantam fidei gratiam meruit, vt potentia miraculorum & exhortatione doctrinæ, multa paganorum millia ſaluaret. Sed hæc interim. Quum ergo fratres, filii Ludouici, apud Antiſiodorum magna ſtrage pugnaſſent, vbi magnæ Francorum vires ſunt conſumptæ, multi ferebant eius mali incentorem Remenſem epiſcopum Ebonem, iam Hildeſemenſem epiſcopum: qui & antè filios in patrem ferebatur animaſſe: & quia nunc fratres domeſtica ſeditione concitaſſe diceretur, conſpirationis crimine accuſatus, à papa Gregorio depoſitus memoratur. Sed aliis hoc criminantibus, aliis etiam adſtruentibus, multi defenderunt, non eſſe opus illius. Veritatem, ait annalis noſter, in medio relinquemus: præſertim quum à ſancto Anſgario ea dilectione, quam ab initio ſecum habuit, vſque in finem fuerit proſecutus. Interueniente (vt diximus) per oratores papa Sergio, res omnis eſt dirempta, poſitis limitibus fraternorum regnorum.

CAP. 33.

840.

Ludouici Imperatoris filii bello inter ſe diſſident.

Alia eccleſiæ perſecutio.

Remenſis olim archiepiſcopus ſeditionum architectus habetur.

CAP. 34. MIMIGARDEVORDENSI per ea tempora præfuit Lubertus pontifex, vir magnæ deuotionis & humilitatis: ſed in hoc ſolo notatus, quòd Werdenam regalem abbatiam eccleſiæ ſuæ abalienauit. Paſſa eſt per eam tempeſtatem & Hamburgenſis eccleſia archiepiſcopalis ſimilem iacturam, quum monaſterium in Flandria, Turholdt, huius legationi perpetuò deputatum, iam intra fines Caroli fratrũ partitione concluſum, iam deſiit illi eccleſiæ (quæ fuit in parte Ludouici fratris eius) reputari. At Anſgarius archiepiſcopus in paupertate ſua Deum glorificans, verbum Dei, cuius eſt functus legatione, tam ſuis quam alienis infatigabiliter ſeminauit. Vnde contigit quòd prædium Ramſola, à quadam venerabili ac diuite illarum partium marrona dono acciperet: nomen eius Ibia, perennandum merito ſuæ religioſæ largitatis. Qui locus in epiſcopatu Verdenſi poſitus, ab Hamburg tribus diſparatur raſtis, hoc eſt paſſuum millibus. Ibi ſanctus Dei cœnobium cõſtituens, reliquias ſanctorum Sixti & Simnitii locauit confeſſorum, quæ vſque in hodiernum eo loco permanent: inſuper & alia patrocinia ibi depoſuit, quæ ab Hamburgo fugiens ſecum tulit: vbi & gregem profugum collegit, depulſoſq; agentibus ſocios, in eo portu retinuit. Ab eo ergo loco Hamburgenſem eccleſiam viſitans, Nordalbingos in fide reformauit, quos antea perſecutio turbauit. Tunc quoq;, ne legatio ſua in gentes tarditate eius frigeſceret, prædicatores miſit in Daniam: Hartgarium verò eremitam direxit in Sueoniam. Fertur tum Anſgarius veniſſe Bremam, atque ab epiſcopo eius loci Leuderico, qui doctrinæ ac virtutibus eius inuidit, eſſe depulſum. Mira res, quæ in epiſcopo magis quàm in alio quouis reprehenditur, quòd nõ fuerit ſatis hoſpitalis. Coarguit illa ætas ſuperbiam hominis, quòd aliâs ſe cuſtodẽ, aliâs paſtorem diceret. Sed hæc inhoſpitalitas & immanitas barbara potius coarguit ſuperbiam, quàm vlla appellatio peregrina. Collaudat Tacitus Germanos veteres, de inſigni beneuolentia & humanitate in peregrinos: quòd præcipua virtus eorum hoſpitalitate clareſcebat. Hac tamen caruiſſe Leudericus cernitur: quocirca Gallicæ magis quàm Germanicæ illum deputo nationi.

Eccleſiæ opes bellis imminuuntur.

Inuidia & odio viri eccleſiaſtici laborant.

CAP. 35. ANSGARIVS ergo ſanctus, Hamburgenſis primus archiepiſcopus, per gentes omnes boreales Romanæ ſedis legatus, quum vndiq; ſaluti gentium incumberet procurandæ ac propagandæ, vt ſemen diuini verbi, iactum in terram humani cordis, fructificaret: inuidebat inimicus homo tanto multorum ad ſalutem profectui: effecitq; (vt diximus) vt Normannorum graui incurſu res omnis turbaretur. Iam enim (quod in Norwagia diximus) ab aliquot ſeculis conſueuere illæ gentes graviſſimas in proximos & longinquos facere excurſiones. Sed quandiu non tetigere locum cui inerat Anſgarius, miniſterium ſacrum prædicando ac baptizando ſedulus impleuit. Sæpe in Daniam Suediamq; profectus, circũferebat Chriſti euangelium terra mariq;, nec terrebatur aut tempeſtatum periculo, aut atrociſſimis minis aduerſantium. Hoc enim quærebat, martyrium ſitiens, vt qualibet occaſione animam poneret in ſacro miniſterio. Ergo quum iam Anſgarius per annos aliquot pontificalis miniſterium dignitatis laborioſè impleſſet, Normannorum gens (Dani hi fuere) mixtis Normannis & Suedis (nam Galli omnem gentem ab Aquilone nauigantem, indiſcreto vocabulo Normannos appellant) iam non primùm turbine magno vicina quatiebat: ſed cœpit ea natio Gallis, qui tum rerum potirentur, malo ſuo ad plenũ innoteſcere. Cæterùm à multis retro ſeculis, Danorum inſolentia mare Germanicum (quod noſtri vocant orientale) ſemper habuit infeſtum. Aliquando etiam in mare Britannicum excurrens, ipſam Britanniam (nunc Angliam) non modò territabat, ſed in ditionem pro magna parte acceperat: quod in Dania noſtra oſtendimus. Gallis autem vſq; ad hanc ætatem, ea gens permanſit incomperta. Quia tametſi Carolo bellum minitaretur, & cum Henningo, pòſt rege, Ludouicus Imperator fœdera iciſſet, euaſtatio tamen & inſolentia iam nunc primùm Gallis cœpit innoteſcere. Iam enim magna claſſe Danorũ ſimul & Normannorum gens vbiq; graſſata, multas ſimul nationes territabat. Nonnunquam enim coniunctam agebant militiam, ſiue quòd vni regi parerẽt duo regna, ſiue quòd patibus animis ferrentur ad prædam. Aliquando ſoli Dani excurſiones fecere: nonnunquam etiam ſine Danis, Normanni ſoli nauigabãt: vt in Dania atq; Norwagia docuimus.

Normannorum longinquæ antiquitus nauigationes.

Gallia à Normannorum exercitu vaſtatur.

docuimus. Galli verò, iam primùm eius gentis vim experti, Normannos (quod diximus) ſine diſcrimine omnes Aquilonares dixere. Igitur prima eorum magna excurſio facta eſt morte Ludouici Imperatoris, quum filii eius de ditionib. digladiarentur. Antea metus Francorum illos detinebat. Sed quum ſentirent illorum fractas vires, & eos inter ſe diſſidere: cœperunt contemnere, quos antè metuebant. Itaq; facta valida in diuerſum excurſione, per Rhenum (quod antè oſtendimus) aſcendentes, Agrippinam Coloniam, per Albim verò Hamburgum vaſtauerūt: ex quo incendio Anſgarius pene nudus elabitur, ſeſe conferens in Ramſolam. Ibi oratorium cum fratrum receptaculo conſtruxit. Suo quoque monaſterio, quod illius ſolatio Ludouicus Imperator contulerat in Flandria, eſt deſtitutus, quòd cederet cum reliqua Gallia, partitione fratrum, in ius Caroli, quem poſtea dixere Caluum. Permanſit autem querimonia illa & intacta cauſa, vſq; ad tempora primi Alberti: qui apud Imperatorem ſuum Henricum tertium effecit, vt quadam compẽſatione facta, ad arbitrium eiuſdẽ pontificis omnis quæſtio terminaretur. Quumque hoc in rerum ſtatu nihil omitteret ſanctus pater ſolicitudinis, ipſe quum poterat, creditam ſibi obibat prouinciam: alios etiam in regna miſit diuini verbi prædicatores.

Cap. 36.

Cæſar, ſecundaria in Rom. Imperio poteſtatis nomen.

Tertio exinde Bremenſis eccleſiæ Leuderico, ex hac luce ſubtracto, Ludouicus rex Germaniæ, quem nonnulli annales ſcribunt Cæſarem, antiquitatem recolentes, quòd à memoria Diocleriani & Maximiani, ſecunda poteſtas ſub Auguſtis, erant Cæſares. Ita poterant hunc Ludouicum Germaniæ regem, à fratre Lothario Imperatore ſecundam tenẽtem poteſtatem, dicere Cæſarem. Quum autem per ſolam Germaniam, & non per reliquum Imperium, exerceret poteſtatem, regem verius dixiſſent quàm Cæſarẽ. Sed ſit tamen hoc admonitus lector, non hunc fuiſſe Auguſtum, ſed Auguſti Ludouici filium, & Auguſti Lotharii fratrem. Cæterùm ſecundus Ludouicus Imperator, erat filius (quod dicemus) Lotharii: Ludouicus, inquam, rex Germaniæ, Imperatoris Ludouici filius, in partitione cum fratribus ſortitus Germaniam, Hamburgi ſubuerſionem miſeratus, & Metropolitanæ eccleſiæ deſolationem, ſtatimq; Anſgarii archipræſulis intima compaſſione pertractans, curauit illum iam vacanti eccleſiæ Bremenſi præficere. At ille quamuis canonum non ignoraret decreta (quibus cautum eſt, vt epiſcopus qui à ſua ciuitate perſecutionem paſſus expellitur, in aliena vacante recipiatur) tamen ne pro inuidia cæteri ſcandalizarentur, Ludouico ſuper hac re diu reſtitit. Poſtremò ſi abſq; fratrum querela fieri poſſet, cederet eius & omnium in ea re voluntati. Ductus eſt autem in epiſcopatum ab Alderico clerico, & comite Reginbaldo, anno ſecundi Ludouici nono.

Bremenſis eccleſia nomen ſub Hamburgenſi euaneſcit.

Multum verò temporis effluxit, ex quo Bremenſem eccleſiam ſuſcepit, antequam hoc à Papa Nicolao, vt eſſet ex duabus vna eccleſia, Bremẽſi tanquam in Hamburgenſem metropoliticam transfuſa, vt titulus permaneret Hamburgenſis, & Bremenſis interiret. Monſtrant hoc apoſtolicæ literæ, cc. pene annis poſt hæc datæ tempora (quod ſuo loco non tacebitur) ſub Alberto primo. Sanctus itaq; Anſgarius, Bremis receptus, ſedit inibi annos decẽ & octo: nam antea in Hamburgenſi cathedra ſola præfuit annis ſexdecim: qui fiunt ſimul trigintaquatuor. Hoc regalis munificentiæ dono cõfeſſor Dei valde gauiſus, in Daniam feſtinauit: vbi regem Danorum Ericum inueniens, reddidit Chriſtianum. Ibiq; eccleſiam in portu maritimo, apud Sliaſwigk, erexit, ad lacum Sliam: quæ vſque in hodiernum, ſub nomine diui Anſgarii continuatur.

Multi fiunt Chriſtiani, vbi per regem licet.

Data per regem licentia, vt quiſquis vellet in regno ſuo fieret Chriſtianus, infinita gentilium credidit multitudo: de quib. plures vt aqua baptiſmatis loti ſunt, ab omni etiam corporis infirmitate liberati. Igitur diuus Anſgarius, ne ſui gregis deſertor, & inuaſor alieni calũniaretur, eam ſeruauit formam ingrediendi. Effecit ergo rex, vt omnium communi voto poſceretur: præſertim quòd intelligeret, ex eo quoq; loco eum poſſe obire legationis ſuæ prouincias, & vtrique poſſe populo conſulere. Hanc autem ordinationem potiſſimùm eo conſilio fecit rex Ludouicus, quòd aduerſus incurſionem barbarorũ non ſatis firmum Hamburgi eſſet præſidium pontifici. Quoties enim Dani volucre, à terra & à mari Nordalbingiam vaſtauere. Hoc ergo regalis munificentia dono

alacrior factus Anſgarius, Daniam ſuæ legationis prouinciam adibat, regemq́; Eri cum iam rebus in Dania potitum, ex perſecutore Chriſtianorum, fidelem fecit catholicum: vt non modò permitteret, verumetiam præciperet quoque idola deſerenda, & Chriſti ſinceram fidem excolendam.

Cap. 37.

Comeſſationibus Boreales, licet Chriſtiani, indulgent, Rom. 13.

Ergo legatus borealium regionum Anſgarius, tantum familiaritatis apud regem, eundo & redeundo, meruerat, vt inter amicos aſſcriptus, intimis regni con ſiliis adhiberetur. Sed onerosum fuit ſancto, comeſſationibus diuturnis pro more gentis intereſſe: coegitque ſe hoc etiam (vt cætera peregrinationis incommoda) ſuſtinere, ne regem & proceres, contemptum interpretantes, ſi abeſſet, à ſe alienaret. Igitur primus metropolita Anſgatius, ſi in Bremenſi cathedra prædeceſſoribus in illa ſede annumeretur, à primo Willehado poſt Willericum & Leudericum quartus inuenitur. Anſgarius ergo his rebus ex voto completis, dum adhuc pro gente Sueonum æſtuaret, quæ iugum videbatur abieciſſe: cum Gaudberto, aliâs Simone, epiſcopo conſilium habuit, quis eorum laudabile pro Chriſto ſubiret exilium. Simon periculum ſponte declinans (quum tamen in eam prouinciam ordinatus epiſcopus diceretur) ſanctum potius, vt iret, rogauit Anſgarium: prætendens eius authoritatem, doctrinam ac ſanctitatem longè ſupra ſuas vires eſſe.

Anſgarius ad pericula adeunda intrepidus.

Extemplo athleta intrepidus, Erici regis commendatitias rogauit epiſtolas: & à littore Daniæ ſoluens, in Sueoniam nauigauit. Vbi tunc Olauus in ea gente rex, apud Bircam generale ſui populi habuit placitum: quem, præueniente miſericordia Dei, ita placatum inuenit, vt ex eius imperio, & populi conſenſu, & iactu ſortis, & idoli reſponſo, eccleſia ibidem fabricaretur, & baptiſmi ſuſcipiendi licentia paſſim omnibus ſit conceſſa. His ex ſententia compoſitis, ipſe Sueonum eccleſiam Erimberto commendauit presbytero, & rediit. Interea quæſtio magna ſurrexit in regno Francorum (cui tum annumerabatur Colonienſis archiepiſcopatus) de Bremenſi epiſcopatu, ad inuidiam Anſgarii conflata. Ea contentio diu per regnum graui & ancipiti diſſenſione profligata, multis partium ſtudiis collidebatur. Tandem orthodoxus rex Ludouicus, compoſitis hincinde contradicentium voluntatibus, præcipuè Guntharii Colonienſis archiepiſcopi (cuius ſuffraganea prius erat Brema) ſuper his Romam nuncios ad ſanctiſſimum papam direxit Nicolaum.

Contentio de Bremenſis eccleſiæ ſuppreſſione.

Ille verò, quod eccleſiaſtica neceſſitas perſuaſit, & quod patrum conciliis fieri poſſe comprobatum eſt, facile conſenſit. Ergo Hamburgenſem & Bremenſem epiſcopatus apoſtolica authoritate copulari, & deinceps pro vno ſanxit haberi: tam ipſum Anſgarium archiepiſcopum, quàm eius ſucceſſores, legatos & vicarios apoſtolicæ ſedis conſtituit in omnibus gentibus Danorum, Sueonum atque Slauorum, hoc eſt, Wandalorum: quod & antea Gregorius IIII. papa conceſſit. Extant literæ pontificis deſuper Nicolai, quarum exemplum ad fidem inſerendum putaui.

Cap. 38.

Papæ epiſtola, qua ſtatuitur Bremam & Hamburgum pro vna eccleſia habendas eſſe.

Nicolavs epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei, omnibus fidelibus ſanctæ Dei eccleſię, præſentis ſcilicet temporis & futuri, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Quiſquis Dominum & redemptorem noſtrum Ieſum Chriſtum de ſinu patris ad terram, pro demonſtranda cordibus hominum vera & certa fide, deſcendiſſe non dubitat: profectò non ignorat, omnes qui eiuſdem fidei per gratiam ipſius participes facti ſunt, & præcipuè nos (qui per primum tantæ virtutis miniſtrum, locum præcipuum tenemus) hominibus debere lucrandis inſiſtere, & per vniuerſas gentes verbi ſemina ſerere, & ſolatia ſerentibus miniſtrare. Nunc autem, quia Ludouicus ſublimiſſimus rex per Salemonem venerabilem epiſcopum Conſtantiæ ciuitatis, noſtro ſtuduit apoſtolatui intimare, quòd pię memorię Ludouicus Imperator genitor ſuus, quendam monachum nomine Anſgarium, de monaſterio Corbeia tuliſſet, & collocaſſet eum iuxta Albiam fluuium, in confinibus Danorũ & Slauorum, Saxonũq́;, in caſtello Hammeborg, inter duos epiſcopatus Bremon & Verden, de quibus tollens eccleſias & decimas, ad ſuſtentationem prouehendi cauſa præfati epiſcopi clericorumq́; eius cõdonaſſet in prædicto loco: annuente ac ſolennia ſedis apoſtolicę priuilegia prębẽte ꝓdeceſſore noſtro beatę memorię papa Gregorio: cuius etiã authoritate, in ſupradicto Nordalbingorũ populo, ſedes cõſtituta

eſt archiepiſcopalis in caſtello ſuperius memorato Hammaburg. Et in eadē quoq; ſede archiepiſcopus, accepto à ſede apoſtolica pallio, primus eſt ordinatus Anſgarius, cui à præfato pontifice delegata eſt cura ſeminandi verbum Dei, & animas lucrandi Deo. Cuius delegationis, & authoritatis, & pallii acceptionis pagina, nobis eſt à præfato filio noſtro Ludouico rege, per iam dictum Salemonem ſanctiſſimū epiſcopum deſtinata, iuxta morem ſanctæ Romanæ eccleſię ebullata: per cuius tenorem paginæ hæc ita fuiſſe comperimus, ſicut pietas nobis iam præfati regis per fidelem virum, Salemonem ſcilicet epiſcopum, intimauit. Vnde nos veſtigia tanti pontificis & prædeceſſoris noſtri Gregorii ſequenteſ, omnemq; ibi ſtatutam prouidentiam Deo dignam agnoſcētes, magnorum principum votum, Ludouici videlicet diuę recordationis Auguſti, & æquiuoci eius filii excellentiſſimi regis, tam huius apoſtolicæ authoritatis præcepto, quam etiam pallii datione, more prædeceſſorum noſtrorum roborare decreuimus: quatenus tanta fundatus authoritate prænominatus Anſgarius, primus Nordalbingorum archiepiſcopus, & poſt ipſum ſucceſſores eius lucrandis plebibus inſiſtentes, aduerſus tentamenta diaboli validiores exiſtant: ipſumq; filium noſtrum iam dictum Anſgarium, in omnibus circumquaq; gentibus Sueonum, ſiue Danorum, necnon etiam Slauorum, vel in cæteris vbicunq; illis in partibus cōſtitutis diuina pietas oſtium aperuerit, publicam euangelizandi tribuimus authoritatem. Ipſamq; ſedem Nordalbingorum, Hammaburg dictam, in honorem ſancti Saluatoris, eiuſq; intemeratæ genitricis ſemp virginis Mariæ conſecratam, archiepiſcopalem eſſe decernimus deinceps. Atq; vt ſtrenui prædicatoris epiſcopi, poſt deceſſum crebrò dicti Anſgarii archiepiſcopi, perſona, tantoq; officio apta deligatur ſemper ſucceſſio, ſub diuini iudicii obteſtatione ſtatuimus. Verùm quia Carolus ſæpe dicti regis rex frater, poſt deceſſum Imperatoris patris ſui, piæ memoriæ Ludouici, abſtulit a prænominato loco qui dicitur Hammaburg, monaſterium quod appellatur Turhold (vtpote quod poſt partitionem inter fratres ſuos, in regno ſuo coniacere videbatur, ſitum in occidentali Francia) quod illic genitor ſuus ad ſupplementum & victum epiſcopo & clericis eius dederat: cœpere, ſicut fertur, omnes miniſtri altaris recedere. Deficientibus quippe neceſſariis ſumptibus, ab ipſis receſſerunt gentibus, & eadem ad gentes legatio per eiuſmodi factum defecit. Ipſa quoque metropolis Hammaburg pene deſerta facta eſt.

IGITVR dum hæc agerentur, mortuus eſt diœceſios Bremenſis epiſcopus, quæ huic contigua eſſe dicitur. Quumq; ſæpe dictus rex & hanc diœceſim vacantem, & illam nouellam inſtitutionem cerneret deficientem: inſuper vtramq; hanc eccleſiam, Dei permittente occulto iudicio, per barbarorum ſæuitiam admodum attenuatam: quærere cœpit, qualiter prædicta Bremenſis eccleſia nouellæ dictæ archiepiſcopali vniretur ac ſubderetur ſedi, noſtro hoc votum roborante decreto. Vnde per ſæpe nominatum venerabilem miſſum Salemonem, videlicet ciuitatis Conſtantiæ epiſcopum, nobis hoc relatum eſt confirmandum, ac poſtulatum eſt noſtra authoritate roborandum. Nos igitur id ſubtili perpendentes examine, animaduertimus, propter inſtantem neceſſitatem, & animarum lucra in gentibus demonſtrata, vtile fore, omnia quæ proficua eccleſiæ probantur exiſtere, & diuinis non reſultant præceptionibus, licita & facienda eſſe non dubitauimus, maximè in tam nouellæ Chriſtianitatis plantatione, in qua varii ſolent euentus contingere. Quamobrem authoritate omnipotentis Dei, & beatorum apoſtolorum eius Petri & Pauli, & hoc noſtro decreto decreuimus, ſecundum reuerendiſſimi regis Ludouici votum, ipſas prædictas diœceſes, Hammaburgenſem ſcilicet & Bremēſem, non deinceps duas, ſed vnam eſſe & vocari, ſubdiq; ſedi, quæ prædeceſſoris noſtri decreto, archiepiſcopali eſt munere ſublimata: reſtituta duntaxat de Bremenſis eccleſiæ rebus, epiſcopatui Verdenſi, parte inde antè ablata. Nullus verò archiepiſcopus Colonienſis illam deinceps in eadem diœceſi ſibi vendicet authoritatē. Quinimo & ipſi, & omnibus omnino ſuademus veræ religionis cultoribus, vt ſacra hac legatione fungentibus adiutorio & ſolatio ſint, quatenus gratia huius beneficii plenam mercedem recipere mereantur ab eo qui dixit, *Ite, & docete omnes gentes:*

CAP. 39. *Continuatur ſuperiori capite inchoata papæ epiſtola.*

&, *Quicunque receperit vos, me recipit.* Itaque omnia à dilecto filio noſtro Ludouico ad hoc Deo dignum officium deputata, noſtra etiam pia eius vota authoritate firmamus. Et quia caſus præteritorum, nos cautos faciunt in futurum, omnem quoque aduerſantem vel contradicentem, atque noſtris his ſtudiis quomodolibet inſidiantem, anathematis mucrone percutimus, atque perpetuæ vltionis reum diabolica ſorte damnamus: vt culmē apoſtolicum, more prædeceſſorum noſtrorum, cauſamq́; Dei pio affectu zelantes, ab aduerſis hincinde partibus tutius muniam⁹. Et quia te chariſſime fili Anſgari, diuina clementia, noua in ſede primum diſpoſuit eſſe archiepiſcopum, nosq́; tibi pallium ad miſſarum ſolennia celebranda tribuimus, quod tibi in diebus tuis, vti & eccleſiæ tuæ perpetuo ſtatu manentibus priuilegiis, vti largimur. Idcirco huius indumenti honor morum à te viuacitate ſeruandus eſt. Si ergo paſtores ouium, ſole geluque, pro gregis ſui cuſtodia, ne qua ex eis aut errando pereat, aut ferinis lanianda morſibus, oculis ſemper vigilantibus circunſpectant: quanto ſudore, quantaq́; cura debemus eſſe peruigiles, nos, qui paſtores dicimur animarum, attendamus. Et ne ſuſceptum officium in terrenis negociis aliquatenus implicare debeas, admonemus, vitaq́; tua filiis tuis ſit via: in ipſa, ſi qua fortitudo illis eſt, dirigant, in ea quod imitentur aſpiciant, in ipſa ſemper conſideranda proficiant: vt tuum, poſt Deum, videatur eſſe bonum quòd vixerint. Cor ergo tuum neque proſpera (quæ temporaliter blandiuntur) extollant, neque aduerſa deiiciant: diſtrictum mali cognoſcant, pium beneuoli ſentiant: inſontem apud te malitia aliena culpabilem non faciat, reum gratia non excuſet: viduis ac pupillis iniuſtè oppreſſis defenſio tua ſubueniat. Ecce, frater chariſſime, inter multa, iſta ſunt ſacerdotii, iſta ſunt pallii: quę ſi ſtudioſè ſeruaueris, quod foris accepiſſe oſtenderis, intus habebis. Verumtamen ita omnia ſuperius annexa, ab apoſtolica ſede beatitudini tuæ indulta cognoſce, ſi à fide & decretis ſanctæ eccleſiæ catholicæ, & apoſtolicæ Romanæ eccleſiæ in nullo penitus deuiaueris. Quòd ſi à fide, vel inſtitutis, aut ſanctionibus (tanto ſublimatus honore) ſedis apoſtolicę declinare ſtudioſè præſumpſeris, his noſtris tibi collatis careas beneficiis. Porro te pallio vti nonniſi more ſedis concedimus Apoſtolicæ, ſcilicet vt ſucceſſores tui, per ſemetipſos, vel per legatos ſuos, & ſcriptam fidem nobiſcum tenere, ac ſanctas ſex ſynodos recipere, atque decreta omnium Romanæ ſedis præſulum: & epiſtolas, quæ ſibi delatæ fuerint, venerabiliter obſeruare atque perficere omnibus diebus ſuis, ſcripto ſe & iuramento profiteantur. Scriptum per manum Zachariæ notarii ſanctæ Romanæ eccleſiæ, in menſe Maio, indictione duodecima. Bene valete. Data pridie Calendas Iunii, per manus Tiberii primicerii ſanctæ ſedis Apoſtolicæ, Imperante domino piiſſimo Auguſto Ludouico, à Deo coronato magno Imperatore, anno decimoquinto, indictione duodecima, qui fuit annus LXVII. ad calculum eius qui continuauit Euſebium. Sed iam noſter Nicolaus defecit apud eundem, faciliusque credam illum ſupputatorem falli, quàm Datam literarum.

Quibus conditionibus pallia concedantur.

CAP. 40.

OSNABVRGENSIS eccleſia tertium iam tunc habebat pontificem, Geſuwinum. Hic quum incidiſſet temporibus primi Ludouici, qui meruit cognomentum Pii, venit in eam conſpirationem filiorum aduerſus patrem, cui multi etiam alii pontifices inerant, & inter alios Theodulphus Aurelianenſis epiſcopus: quem quum in carcere poſt ſuam liberationem tenuiſſet Ludouicus Andegaui, inq́; eo loco Imperator Paſcha facturus, in Palmis intereſſet publicæ proceſſioni, ad repræſentandum Chriſti ingreſſum in Hieruſalem, & iam prope turrim pompa trāſiret, qua vinctus tenetur Theodulphus epiſcopus memoratus: iam tunc ille proſpiciēs quod erat futurum, hymnum inſignem dictauit in honorem eius proceſſionis, *Gloria, laus & honor tibi ſit, rex Chriſte redemptor*, cum reliquis, quem ad aperta feneſtra in hora proceſſionis antedictæ, concinebat clara voce, vt à cunctis audiretur. Admiratus Imperator, interrogar quæ ſit vox, & cuius hominis, quam audit. Inſinuatur, eſſe Theodulphi epiſcopi Aurelianenſis, qui clauſus ibi teneretur. Diligētius perpenſo tenore carminis, adeo fertur delectat⁹ Imperator, vt iuberet mox laxari vinctum, reddiq́; libertati. Eodem tempore contigit, vt hic Oſnaburgenſis epiſcop⁹, non ignarus (vt ferebant) eius conſpirationis. Sed quum recuperata libertate Imperator

Multi pontifices cōiurationes in ſuum regem inite aſſines.

Suprà, cap. 27.

perator Ludouicus, capita eius factionis paulatim opprimeret, ſumeretq́; vindictã de epiſcopis, qui filiis eius in eo conſilio adſtitiſſent: male ſibi conſcius Geſuwin⁹, Oſnaburgenſis epiſcopus, fugam iniit, ac ſe in Fuldenſi incluſit monaſterio, Deo ſeruiens. Ne tamen eccleſiam ſuam omnino deſolatam relinqueret, furtim & occultè per vices temporum rediit, & officia pontificis impleuit, præſertim quum inde longè ageret Imperator: per quam occaſionem multi inuaſerant eccleſiæ prædia, abſente paſtore: ita vt plenus labor eſſet ſucceſſoribus de recuperãdis. *Eccleſiæ prædia prædæ patent.* Floruit per ea tempora in iiſdem partibus nobilis quidam, Cobbo nomine, comes (vt fertur) in Tekenneborch, vir potens ex familia multa ſuæ cognationis, Imperatori nõ inuiſus, ſed plurimum inuiſceratus. Hic, quum eccleſia Oſnaburgẽſis pontificem, qui tueretur, non haberet, ſed qui (vt diximus) formidine Imperatoris latitaret, multa eccleſiæ prædia, multas decimas detraxit: &, vt ex more potentiæ ſuæ, omnia ſibi arbitraretur licere, nõnulla ex his Corbeienſi cœnobio, alia etiam Heruordenſi monaſterio deputauit: quibus in locis præerant homines ſui ſanguinis. Arbitratus peræquũ valere, ſi quæ oblata eſſent Deo & eccleſiæ, hîc vel alibi miniſtrantibus Deo venirent in ſolatium. Sed non erat rectum eius viri conſilium: vnde ſucceſſores plurimùm laborabant, vt ad antiquam poſſeſſionem reſtituerentur. Prouidit autem hic Cobbo, quum deficeret hic latitans pontifex, vt hominem haberet ſuis votis non repugnantem, vt rata manerent, quæ ſacris locis eccleſiæ Oſnaburgẽſi detracta erogaſſet: quod dicemus in huius ſucceſſore. Peruenit autem hic pontifex, eccleſiæ vtcunque præſidens per annos XXXII. ad annum DCCCLXVI. 866. Vnde certum habemus, hunc pontificem non interfuiſſe pugnæ & cladi, quæ acciderat in Ebbeckſtorpe annis decem poſt hęc tempora, vt infra docebimus: vbi flos Saxoniæ in omni militia, cum multis pontificibus & viris militaribus cædebatur. Quid enim poterat vir latibula circumſpiciens, qui non in publicum egrediebatur? Quomodo educeret arma ad obuiandum infinitæ multitudini Danorum, egredientium in Saxoniam ad delendum omne nomen Chriſtianum? A qua excurſione prohibiti ſunt viuente Ludouico rege, Ludouici Imperatoris filio: cuius etiam morte laxata ſunt illis clauſtra: quod in proximo Oſnaburgenſi dicemus, & diximus iam aliquot vicibus, vbi opus videbatur.

QVVM adhuc viueret Anſgarius, Normanni per Ligerim vecti, Turones ſuccenderunt, & per Sequanam Pariſios obſederunt, Carolũ verò regem (is erat Caluus Ludouici Imperatoris filius) timore territum, terram eis ad inhabitandum dare compulerunt. Deinde Lotharingia vaſtata, & Phriſia ſubacta, conuerſi ſunt victrici dextra in ſua viſcera. Nam Hudingus & Ericus iunior, de regno ſunt digladiati: tantaq́; cęde vtriq; mactati, vt vulgus omne militum caderet, de ſtirpe autem regia nemo omnium remaneret, præter Ericum iuniorem. Qui mox vt regnum ſuſcepit Danorum, ingenito furore ſuper Chriſticolas efferatus, ſacerdotes Dei expulit, & eccleſias claudi præcepit. Ad quẽ ſanctus Anſgarius venire non trepidans, comitãte ſecum gratia diuina, quum ei memoriam maioris Erici (patris, an patrui, incertum eſt) replicaret, crudelem tyrannum ſic pacatum ac placatum reddidit, vt Chriſtianitatem ipſe ſuſciperet, ſuiſq́; omnibus, vt Chriſtiani fierent, per edictum mandaret: inſuper in alio portu regni ſui apud Ripam extrueret eccleſiam, in Dania ſecundam: nam prima erat ad lacum Slia. His ergo eccleſiaſtico ordine compoſitis, beatus Anſgarius eccleſiam illam ſecundam Remberto presbytero commendauit. In Hamburgum reuerſus ad ſuam eccleſiam, de venditione Chriſtianorum Nordalbingos correxit. Phriſios quoque adiens, caſtigauit eo pro labore Dominicæ diei: pertinacius verò agentes, igne cœleſti mulctauit. Et quoniam totum ſtudium eius erat pro ſalute animarum, ſi quando a prædicatione gentilium foris liber erat, domi congregationum ſuarum curam egit. Quarum primã, quæ ab Hammaburg quondam barbarica incurſione depulſa eſt, ipſe (vt prædiximus) tranſtulit in Ramſolam. Secundam in Bremis habuit, ſanctorum virorum, qui habitu quidẽ vſi canonico, regula viuebant monaſtica, vſque ad multi temporis ætatem. Tertiã, ſanctarum virginum congregationem in Brixmon ordinauit: vbi deuota Chriſti matrona Ludgard, totum patrimonium ſuum offerens, cœleſti ſponſo magnum

CAP. 41.

Danus Chriſti perſecutor, mox cultor.

Anſgarii in pietatis operibus diligentia

chorum caſtitatis ſuo nutriuit ducatu. Ad curam autem pauperum,& ſuſceptionẽ peregrinorum, multis locis hoſpitalia pręparauit. Vnum autem vel præcipuum habuit Bremæ: quò per ſeipſum quotidie veniens, infirmis non erubuit miniſtrare, quorum plurimos verbo vel tactu ſanauit. Circa hæc tempora, ad annum LXI, beatus Anſgarius tranſtulit corpus ſancti Willehadi in matricem beati Petri apoſtoli eccleſiam, ab illo auſtrali oratorio, quò deportatum eſt à Willerico: quo tempore etiam ſanctus martyr Alexander tranſlatus eſt in Saxoniam. Interea Anſgarius captiuos redimendo, tribulatos refouendo, domeſticos erudiendo, barbaros euangelizando, foris apoſtolus, intus monachus, nunquam viſus eſt ocioſus. Superuixit autem ille plenariæ per ſummum pontificem vnioni annis ſeptem.

CAP. 42. NON ſolùm erga ſuos, verùm & alienos, quomodo viueret, ſolicitus erat Anſgarius, nihil humani ab ſe putans alienum. Epiſcopos enim tam voce quàm literis, vt vigilarent ſuper Dominicum gregem, commonuit: hos arguens, illos obſecrauit. At verò Normannorum Danorumq́; regibus pro ſuæ legationis officio crebra monita tranſmiſit. Extabant diu epiſtolæ eius plures, quæ nunc per iniuriam perierunt. Vnam verò, quam omnibus de ſua legatione ſcribit epiſcopis, quamq́; ab Ebone orſam aſſerit, ita claudit: Deprecor, vt apud Deũ intercedatis, quatenus hæc legatio creſcere & fructificare mereatur in Domino. Iam enim Deo propitio, & apud Danos & apud Sueones fundata eſt eccleſia Chriſti, & ſacerdotes abſq; prohibitione proprio funguntur officio. Omnipotens Deus faciat vos omnes huius opẽris pia beneuolentia participes, & in cœleſti gloria Chriſto cohæredes. Eſt præterea quòd iamdiu ſecum tacitus fortè lector requirit, quomodo vir ſanctus in tanta lucrandarum animarum ſolicitudine, longè per maria verbum Dei circumferẽs, ne ſemel quidem vicinam Wandaliam (quam Slauorum dixere prouinciam) moratur attigiſſe, quum tamẽ fuerit in eius legationis ampliſſimo mandato, quum & gens Obotritorum Magno Carolo fuerit fœderata. Sed ego ferocem tum gentem, diuini verbi mentionem ne admiſiſſe quidẽ crediderim: vt non pontificis diſſimulatione, ſed omnimoda gentis contradictione omiſſam prædicationem pene certus putauerim. Poſſunt & multa facta eſſe, quæ ſcripta non ſunt. Sedit in vniuerſum Anſgarius in epiſcopatu annis XXXIIII. Nam primis annis ſeptem Hamburgi ſedem habuit, annis verò nouem in Ramſola: deinde tranſlatus Bremam, duodecim annos peregit, ante impetratam Romę plenariam eccleſiarum vnionẽ: nouiſſimè in annum vſq; ſeptimum, poſt illam. Cuius depoſitio ſumma veneratione percolitur III. Nonas Februarias. Annus erat poſt natum Chriſtũ DCCCLXV. indictione XIII. Ludouici regis XXVI. illis annis computatis, quibus imperauit cum patre. Sepultus eſt in baſilica ſancti Petri, ad altare ſanctæ Dei genitricis. Tenemus deuotionis eius breue ſed clariſſimum monimẽtum, libellum, Pſalmorum ſummam paucis includentem: qui qualis fuerit in maioribus, ſatis atteſtatur.

Cur Anſgarius tam impiger, Wandalos nõ adierit.

Anſgarii ſcriptum quod extat.

ALBERTI KRANTZII
METROPOLIS, LIB. II.

QVIA ſummorum pontificum narrationi incidit nonnunquam neceſſaria mentio, nõ ab re fuerit, breui catalogo ſubnotare eorum ſucceſſionem, ea breuitate, qua in Saxonia Cæſarum & Auguſtorum ordinem oſtendimus ab initio, ſine longa digreſſione, ſola temporum mutatione notabili deſignata. Quia & Platina & Blondus, Romani noſtra tempeſtate ſcriptores, pleni⁹ eam rem enarrauerunt: quos qui poterit, videat: qui non poteſt, habeat hoc manuale breuiarum.

CAP. I. 1. PETRVS, antè Simon Ioannis, vocatus à petra Chriſto (ſuper quem fundata eſt eccleſia) princeps apoſtolorum, cui tradidit excellenter Chriſtus claues regni cœlorum. Omnibus quidem Apoſtolis generaliter contribuit: ſed ordo depoſce-

poſcebat hierarchicus, vt eſſet in vno ſuper omnes plenitudo poteſtatis. Primus in terris Chriſti vicarius (Cephas inde dictus) ſedit Antiochiæ annis VII. Sed quoniã caput eccleſiæ congruenter ad caput Imperij erat transferendũ, venit Romã anno II. Claudij, & ibi conſedit annis 25. ad penultimum Neronis, qui Claudio ſucceſſit ſine medio. Poſt magiſtrũ cruce finiuit, vt & teſtimonio ſanguinis fidem firmaret, & merito paſſionis theſaurum eccleſiæ cum cæteris augeret.

Hunc annorũ numerum non poſſe ſtare, Onaphrius animaduertit, & chronologiã nouam commentus eſt.

2. LINVS Petri ſucceſſor proximus, natione Tuſcus, vrgente Clemente, qui per modeſtiam & humilitatem (etſi à Petro deſignaretur) voluit tamen & Linum & Cletum priores obire magnitudinem officij. Non terruit eum certa mortis expectatio, ſed creditæ poteſtatis ampliſſimæ maieſtas: maluitque alios præeſſe. Linus ergo vir Deo placitus, dignus eſt habitus, qui vicarius Chriſti & ſucceſſor Petri Apoſtoli eſſet. Annis IX. impleuit ſacrum miniſterium, gladio cæſus pro Chriſti & Euangelij eius teſtificatione.

3. CLETVS, & ille à D. Petro ordinatus epiſcopus, præferente ſibi illũ Clemente, in locum demortui Lini ponitur Chriſti vicarius. Sategit ille pro ſuo miniſterio, vt in cumulatiſſima gentium omnium congregatione, vrbe Roma, & fidem ampliaret, & fundamenta iaceret multis poſt tempora lucrandis animabus. Nam tumultus Romanæ vrbis, & magnitudo ſuperſtitionum, quaſi vepres & ſpinæ bonas Euangelij fruges conculcarunt. Poſt annos II. ſub Domitiano fecit Chriſto martyrium.

Superſtitiones ex paganiſmo relictæ.

4. CLEMENS, quartus, ne videretur omnino refugere prædeceſſorum exitum, paſſus eſt à diſcipulis ad pontificatum compelli. Romanus ciuis non poſtrema nobilitate, vir modeſtiſſimus & ſanctiſſimus, qui periculoſo Domitiani tẽpore geſſit præſulatũ per annos IX. pertingens ad Traianũ. Sub cuius imperio miſſus in exiliũ, conſolationi fuit relegatis ibi Chriſtianis in metallum. Quumq; Chriſtianũ populum prædicatione multiplicaret, merſus eſt mari, diu pòſt Romam reuectus.

5. ANACLETVS, natione Græcus, patria Athenienſis, Clementem inſequitur. Quem etſi Euſebius eundem eſſe tradit Cletũ, qui & ante & poſt Clementem præſederit: Damaſus tamen, & ipſe pontifex (qui lineam ſuorum prędeceſſorum diligenter eſt intuitus) diſcernit Cletum ab Anacleto, quòd ille Romanus ſub Domitiano, iſte Græcus ſub Traiano finierit. Sedit & ipſe annos nouem, & glorioſo martyrio ſub Imperatore Traiano, Chriſti fidem ſtabiliuit, & theſaurum eccleſiæ adauxit.

6. EVARISTVS hunc excepit, natione Græcus, patre natus Iudæo. Sedem excepit ordine ſexto, vir omnium integerrimus: qui primus diuiſit presbyteris in vrbe Roma titulos, quos nunc tenent cardines orbis terræ. Septem diaconos adeſſe voluit prædicanti epiſcopo, ne quid deuium ſpargeretur. Sub Hadriano Imperatore, necdum Chriſtianis (vt poſtea) placato, glorioſum Chriſto fecit teſtimoniũ, poſt annos nouem, quibus præfuit vrbi ad religionem.

Tituli vrbis Romæ.

7. ALEXANDER patria Romanus, de regione Capite Tauri, iuuenis quidem ab annis, ſed moribus & induſtria grauis, qui ſingulari eruditione bonã ſenatus partem lucratus eſt, in officio ordinando laborauit. Clerum iudicio ſeculari primus exemit: & anno vndecimo ſui præſulatus, eodem ordine quo prædeceſſores eius, Chriſto & Euangelio eius reddidit morte teſtimonium.

8. SIXTVS, natione Romanus, hunc inſequitur, qui & ipſe diuino ſacrificio pleraque adiecit: munda vaſa & pannos, quales adhiberi decuit, conſtituit. Gallis iamdudũ recipientibus Euangeliũ, immiſit (quod poſtulauere) paſtores & prædicatores. Magna in diebus eius perſecutione in Chriſtianos ſæuiente, ipſe quoque anno pontificatus ſui vndecimo, reddidit ſanguine Chriſto teſtimonium.

9. TELESPHORVS, natione Græcus inſequitur, qui poſt Petrum primus conſtituit ieiunium quadrageſimale, ſeptem ſeptenarum, & in officio Miſſæ Angelicum hymnum iuſſit decantari, *Gloria in excelſis Deo*. Peruenit autem prædicans, & ſacris præſidens, in annum XII. ſub Antonino conſummatus glorioſo pro Chriſto martyrio. Fœlices ſancti, qui de morte, alioqui neceſſaria, fecere ſacrificium.

Ieiuniũ Quadrageſimale.

Ordines in clero.

10. HIGINVS natione Græcus, pattia Athenienſis, patre philoſopho natus, vir & ipſe doctiſsimus, inſequitur. Cleri diſtinxit ordines: elegantiſſimam reliquit epiſtolam, omnibus legendam, de Trinitate & Vnitate Diuinitatis. Sub Antonino Pio poſt annos pontificij IIII. curſum ſuum fœlici martyrio conſummauit, in augmentum theſauri Chriſtiani.

Imperatores laudatiſsimi, Chriſtianis iniquiſsimi.

11. PIVS, natione Italus, pattia Aquilegienſis, attigit tempora Marci Antonini Veri, qui grauiſſima perſecutione ſtetit. Optimi erant Imperatores gubernandæ reipublicæ, ſed Chriſtianis infeſti, credo, ſuggeſtione peſſimorum hominũ. Thermas Nouati dedicauit, Praxedis rogatu virginis: multa prætereà conſtituit. Anno XII. pontificij ſui, martyr & ipſe Chriſto conſecratur.

Clericorum coma & epiſcoporum conſecratio.

12. ANICETVS, natione Syrus, pontificatum accepit, certus pro Chriſto dare ſanguinem, paſtor potiſſimùm pro ouibus, & cum multis de grege immolandus. Conſtituit, ne clerici comam nutriant, & vt epiſcopus à tribus conſecretur. Peruenit autem ad annum duodecimum pontificatûs, tum martyr Domino conſecratur: ſepultus via Appia in Calixti cœmeterio.

13. SOTER, natione Italus, patria Fundanus, inſequitur. Sciens ad quid vocaretur, cohibuit ſexum fœmineum à miniſterio ſacrorum, vt ne pallam virgo contingeret, neque thura. Nam vbi parua permittuntur, maiora facilè præſumunt fœminæ, pro zelo & feruore ſuo. Anno decimo fit victima Chriſto, tumulatus via Appia in cœmeterio Calixti.

14. ELEVTHERIVS, natione Græcus, patria Nicopolitanus, inſequitur. Hic ſuperſtitionem in cibis compeſcuit: & ſtatuit ne quiſquam propter infamiam deiiceretur gradu ſuo, niſi legitimè conuictus. Vidit tempora tranquilla Romæ, quòd multi ex Romana nobilitate iam credidiſſent Chriſto: primus, qui ſine ſanguine moritur, anno pontificatus ſui 16. ſepultus apud S. Pettum.

15. VICTOR, natione Apher, ſuccedit: qui conſtituit, vt Paſcha Domini à decima quarta luna ad 21. celebretur quod poſteà concilium Nicenum apptobauit. Non potuit iſte euitare ſanguinis ſupplicium, ſed precioſam Chriſto animam ſuo ſanguine lotam obtulit, cùm in annum vndecimum eius eſſet extractus pontificatus. Sepelitur in Vaticano apud S. Petrum.

Pocula in ſacris conficiendis.

16. ZEPHYRINVS Romanus, ſuccedit pontificio. Multa conſtituit vtilia: intet alia, vt conſecratio ſanguinis non fieret in vaſe ligneo: poſſet propter inopiam in vitreo. Sed & hoc poſtea immutatur, propter fragilitatem. Vnde aurea vel argentea ſunt decreta: & propter inopiam, etiam de viliore metallo. Moritur & iſte, Seueri Imperatoris temporibus, nõ etiã ſanguine fuſo, quum ſediſſet in annũ nonũ.

Quomodo Iudæiſmus tollendus.

17. CALIXTVS, natione Romanus, ex regione Rauennatum, vir in diuina religione feruentiſſimus. Conſtituit, vt ieiunia quatuor temporum ſeruarentur triduo: vt, quod Iudæus in Calendis menſium facit ieiunans, id implerent Chriſtiani ad honorem Trinitatis in quatuor vicibus, per ternos dies. Vt non Iudaizet eccleſia, illos imitando, idipſum tamen impleret ieiunando. Magnam partem nobilitatis conuertit. Cœmeterium via Appia conſecrauit. Ipſe ſub Imperatore Alexandro martyrium fecit. Cuius corpus poſt xvij. diem ab Aſterio eius presbytero in cœmeterio Calepodij via Aurelia ſepultum fuit.

Nunquam ab Apoſtolis præcepta eſt.

18. VRBANVS, natione Romanus, Cæciliam cum ſponſo Valeriano & fratre eius Tiburtio, ad Chriſtum præmiſit. Iſte diſtribuit de communibus prædiis, vnde clerici viuerent. Erat autem ea tempeſtate perdurans apoſtolica ſanctio de cõmunibus bonis: ea poſtmodum abolita eſt. Cęterùm Vrbanus ad quintum annum produxit pontificatum, tum pro Chriſto cæſus martyr occubuit.

19. PONTIANVS, natione Romanus, ſub Alexandro Imperatore præfuit. Sed quum ad eum pro ſanctitate & doctrina concurſus fieret, relegatur in Sardiniam: vbi multas perpeſſus calamitates moritur. Sed Fabianus papa iuſſit oſſa eius Romã afferri. Præfuit autem eccleſiæ catholicæ in annum decimum, ſanctam reddens Deo animam, multis pro illius teſtimonio calamitatibus in corpore afflictam.

20. CYRIACVM hoc loco quidam collocant. Sed numero pontificum non dignantur, quòd patrum non requiſito conſenſu, ſecutus ſit vndecim millia virginũ.

Sed

Sed non eſt hoc tempus ſanctarum,quę memorantur ab Hunnis,Coloniã Agrip-
pinam obſidentibus,cæſæ,poſt ducentos annos ex hoc die.

ANTERVS, natione Græcus,patre Romulo,optimus vir,pontificatum iniit ſub 21.
Gordiano.Cenſuit inter alia,epiſcopum magnæ vtilitatis aut neceſſitatis gratia,in
aliã poſſe transferri eccleſiã, non ſua voluntate, ſed Romani pontificis impetrata
venia:iuſſitq́; conſcribi martyrum paſſiones,quæ vtinã diligentius conſcriptæ le-
gerentur. Anno vndecimo pontificatus pro Chriſto martyr efficitur.

Multa in martyrum hiſtoriis fabuloſa.

FABIANVS Romanus,dum inter conciues de aſſumptione noui pontificis lo- 22.
queretur,viſa eſt columba capiti eius inſidere:quocirca incunctanter ab omnibus
diuinã voluntatem interpretantibus,pontifex eligitur.Inter alia ab illo ſalubriter
inſtituta,diuiſit in Vrbe notariis regiones,ad excipienda ſanctarum martyria. Se-
dit in annum quintumdecimum,tum capite cæſus pro Chriſto.

CORNELIVS, & ipſe Romanus, vir pontificatu digniſſimus. Sed dum maioris 23.
videretur authoritatis quã vellent dæmoniculæ, Centumcellas relegatur. Ibi ac-
cipit epiſtolas à Cypriano,& reſcripſit:vnde coarguitur,literas contra Rempubli-
cam accepiſſe. Ante leuauit Apoſtolorum corpora de Catacumbis,& diuiſa ſunt,
Paulus in Oſtienſi prædio Lucinæ, Petrus ad radices aurei montis. Sedit annis
duobus, & martyrium fecit ſub Decio.

LVCIVS papa,natione & ipſe Romanus, ab Gallo Hoſtilio Imperatore mitti- 24.
tur in exilium:quo mortuo,Romam reuertitur. Conſtitutiones fecit de omni or-
dine eccleſiaſtico. Et quum iuſſu Valeriani Cæſaris ad martyrium duceretur,om-
nes facultates eccleſiæ permiſit Stephano archidiacono. Sedit autem in quartum
annum:& lauit,vt cæteri,ſtolam ſuam in ſanguine agni.

Ordo eccleſiaſticus.

STEPHANVS, & ipſe Romanus, deligitur pontifex in locum Lucij,vir per om- 25.
nia rectus & bonus, & pontificij dignus miniſterio. Conſtituit vt ſacris vſus eſſet
ſolùm in diuino miniſterio veſtibus,quum vſurparent nonnulli & extra eccleſiæ
vſum. Sub Galieno Valeriani filio,Deciana perſecutione adhuc durante, marty-
rium fecit. Sedit in annum ſextum.

SIXTVS ſecundus, natione Græcus,patria Athenienſis,ex philoſopho mundi 26.
factus Chriſti diſcipulus,pontifex deligitur poſt Stephanum, quum adhuc dura-
ret Deciana perſecutio. Ductus ad ſupplicium, interpellatur lachrymosè per Lau
rentium,cui theſauros eccleſiæ commiſit. Sedit annos pene tres. Sepelitur via Ap
pia,cœmeterio Calixti. Cæteri in cœmeterio Prætextati,via Tiburtina.

DIONYSIVS, cuius originem Damaſus inuenire non potuit, ex monacho fit 27.
pontifex. Eius temporibus Antiochiæ celebratum eſt concilium (cui præ ſenectu-
te intereſſe non potuit: ſed inde multa perſcripta ſunt ad eum, aduerſus Paulum
eius vrbis epiſcopum. Moritur in ſenecta vberi) vbi pontificatum in ſeptimũ an-
num fœliciter geſſit. Sepelitur in cœmeterio Calixti.

FELIX Romanus,pontifex creatur Aureliani Imperatoris tempore,vir per om- 28.
nia integer & bonus. Is ſtatuit vt ſacrificia martyrum annuis temporibus recole-
rentur,dedicationes quoque templorum rememorarentur.Martyr & ipſe Domi-
no conſecratus,anno quarto ſui pontificatus. Sepelitur in eccleſia, quam ipſe con
ſtruxit,ſecundo ab Vrbe milliario.

Dedicationes templorum.

EVTYCHIANVS, patria Tuſcus, ciuitate Lunenſi,pontifex ſuccedit Felici, vir 29.
Deo deditiſſimus,qui trecentos martyres ſua manu fertur ſepeliiſſe, & fecit con-
ſtitutionem de ritu martyrum tumulandorum. Martyr & ipſe Domino conſecra-
tus, Deciana perſecutione, quæ diu durauit poſt authorem ſuum · quum Impe-
ratores multi poſt inuicem à militibus crearentur, & deinde cæderentur. Sedit ad
initium ſecundi anni.

GAIVS deinde, natione Dalmata, Diocletianum poſtea imperantem habuit 30.
genere propinquum. Ipſe temporibus Probi Imperatoris præfuit eccleſiæ Roma-
næ:qui diſtinxit in eccleſiaſticis ordinibus gradus vſque ad epiſcoparum. Perue-
nit ad tempora propinqui ſui: à quo exorta ſæuiſſima perſecutione, diu latuit in
crypta ſub terris: cuniculos vocant. Anno duodecimo ſui pontificatus produci-
tur cum Gabinio fratre,eiuſq́; filia Suſanna,ac martyrium facit.

Eccleſiaſtici ordinis gradus.

31. MARCELLINVS, natione Romanus, quum à perſequentibus grauiſſimè vrgeretur, ſiue timore correptus, ſiue errore malo, bonũ quid inde auſpicatus, thura iniecit idolis: ſed in ſe reuerſus, grauiſſimè doluit. Conciliũ Sinueſſanum centũ octuaginta epiſcoporum adiit: ſordidatus ac mœrens, pœnam poſtulauit. Nemo tamen damnauit. Inde digreſſus, Diocletianum in faciem arguit. Coronatus eſt, anno decimo pontificatus, glorioſo martyrio.

32. MARCELLVS Romanus, Maxentij tyranni tempora contigit, qui illum myſteriis ſacris ſedulò intentum damnauit in ſtabulum viliſſimo miniſterio. Quum inde à clericis raperetur, reductus tamen eſt ad ſordes: & inde epiſtolis gubernabat eccleſiam. Pedore & immunditie cruciatus quotidie, vir ſanctus, cælo dignus, moritur anno pontificatus ſui ſexto.

33. EVSEBIVS, natione Græcus, patre medico, ſucceſſit Marcello, peruenitque ad tempora primi Conſtantini, cuius pontificatu inuenta eſt crux Dominica Hieroſolymis à matre Conſtantini. Laborabat in vrbe ſub Maxentio. Euaſit ſupplicũ martyrij, mortuus Romæ, anno põtificatus ſui ſeptimo. Sepultus via Appia, in cœmeterio Calixti.

Crux Domini ab Helena inuenta.

34. MELCIADES inſequitur, natione Apher, qui tempora Conſtantini attigit. Hic (vt Gratianus eiuſdem pontificis verbis teſtatur) ante Sylueſtrũ oſtendit fuiſſe Chriſtianum Conſtantinum. Vnde conuincitur tota res de donatione Conſtãtini in Syluestrum, & de Imperatoris baptiſmo, eſſe cõmentitia: & quòd non martyr emigrauerit, anno pontificatus ſui quinto.

Falſa hiſtoria quantumuis celebrata.

35. SYLVESTER, vir pontificatu dignus, Conſtantini tempora contingit, ſed nõ illum baptizauit. Nam demùm in fine vitæ baptizatur, ab Euſebio Nicomedienſi epiſcopo, Conſtantinus (eo conſilio, quo & beati Auguſtini poſtea differebatur baptiſmus: ne illum pollueret) nec eam accepit immenſam dònationem Italiæ, quum in ea poſtea Imperarores habitauerint, ab Honorio ad Auguſtulum. Sedit hic pontifex in omni ſanctitate annis 23.

36. MARCVS, natione Romanus, ſuccedit Sylneſtro, ad tempora eiuſdem Conſtantini. Extruxit eccleſias, quibus dona contulit Imperator, ex auro & argento pateras, non regna & prouincias. Vnde autem prouenerint tantæ opes Romano pontifici, in hiſtoria diximus. Marcus autem pontifex in tertium vſque annum præſidens eccleſiæ, moritur, tranſlatus ad meliora regna.

37. IVLIVS papa, & ipſe Romanus, luctamen iniit in ſuo pontificatu cum Arrianis, quibus fauerat Conſtantius, Conſtantini filius. Extruditur ab vrbe Roma, vix menſe decimo reuerſus: ſed tamen nihil omiſit, quod ad ſinceram religionem pertineret. Conſtituit ſalubriter multa, vetuit alia: & in omni ſanctitate pontificatum tenuit, ad annum 16. mortuus in pace.

Arrianorum factio & potentia.

38. LIBERIVS papa, natione & patria Romanus, ſtrenuè impugnabat initio Arrianos. Quamobrem depulſus ſede, exilio mulctatur per annos 6. Quumque ſucceſſor eius acrius oppugnaret eoſdem, iuſſu Conſtantij Imperatoris reuocatur, quum crederetur iam in Arrianos accepiſſe ſpiritum æquiorem: quæ vna macula inuſta eſt ſanctiſſimo alioqui pontifici. Sedit annos ſex, & (vt alij tradũt) ſexdecim.

39. FELIX ſecundus, natione Romanus, pulſo Liberio, ab Arrianis præficitur, ſed ſperantibus quòd cum illis ſentiret. Sed quum vir optimus hæreſi pro viribus repugnaret, acrius inuectus in eos quàm Liberius, reſtituto illo, depellitur ſede ſua, & in tumultu cum aliquantis presbyteris pro ſinceritate Catholicæ veritatis cæditur, ſecundo pontificatus ſui anno, qunm nullam pacem ei reliquiſſent Arriani.

40. DAMASVS, natione Hiſpanus, vir pontificatu & cælo dignus, præfuit Iuliani Imperatoris temporibus, diligens temporum ſupputator, qui vitas ante ſe pontificum digeſſit. Beati Hieronymi tranſlationem approbauit, & vulgauit: Pſalmos ordinauit, eccleſias ornauit, nihil omittens quod ad verum religionis cultum pertineret. Ad annum in pontificatu pertigit viceſimum.

Vitæ pontificum digeſta.

41. SIRICIVS papa, natione & ipſe Romanus, peruenit ad tempora primi Valentiniani. Multa conſtituit, præſertim bigamos à ſacris miniſteriis ſubmouit. Monachos primus ad ſacros ordines permiſit: nam antè nec inter clericos habebantur.

Monachi antiquitus non erant clerici.

bantur. Præfuit eccleſiæ per annos ſexdecim in ſanctitate ſeruiens Deo.

ANASTASIVS, natione Romanus, ſucceſſit in papatu, vir apprimè bonus, qui multa conſtituit: quòd Euangelium ſtantes, non ſedentes, audirent: quòd peregrini clerici, ſine teſtimonialibus pontificum literis, non reciperentur: mancos, debiles, morboſos reiecit à ſacro miniſterio. Annis tribus præfuit, mortuus in pace. 42.

INNOCENTIVS, eius nominis primus, natione Albanus, vir eximiæ prudentiæ & ſanctitatis, qui multa ad eccleſiæ dignitatem honeſtandam conſtituit: præſertim de ieiunio Sabbati, quòd illo die, Chriſto tumulato, ieiunarẽt omnes, pro eius morte mœrentes. Ad annum peruenit decimumſextum pontificatûs ſui. 43.

ZOSIMVS, natione Græcus, ſuccedit temporibus filiorum magni Theodoſij. Multa & is conſtituit de honeſtate clericorum. Vetuit ne publicè biberent, néve tabernas fouerent: ne ſerui in clerum reciperentur. Et anno ſecundo ſui pontificatus, rebus exceſſit humanis. 44.

BONIFACIVS, eius nominis primus, natione Romanus, pontifex creatur. Et quum ſchiſma eſſet, obiecto Eulalio (qui à nonnullis eligebatur) ambo eiiciuntur vrbe, volente Placidia ſorore Honorij. Sed Bonifacius reuocatur, cõpetitore iuſtior: qui quum multa conſtituiſſet, anno quarto ſui pontificatus obdormiuit. 45.

CÆLESTINVS primus, patria Campanus, vir & doctus & ſanctus, præficitur eccleſiæ. Multa in diuino altaris miniſterio iuſſit addi: introitus, graduale, reſponſorium, eius ſunt inuenta. Quumque diligenter omnia circunſpiciendo multa ordinaſſet, anno pontificatus ſui nono obdormiuit in Domino. 46.

Cæleſtini in miſſa ſolennibus inuenta.

SIXTVS tertius, natione Romanus, in pontificatu erat temporibus tertij Valentiniani. Accuſatus à Baſſo quodam in Synodo quinquagintaſeptem epiſcoporum, ita cauſam dixit, vt protinus abſolueretur, & accuſator pro calumnia damnatus eſt exilio. Ædificauit eccleſiam maioris Mariæ, annis octo functus pontificatu. 47.

LEO primus, vir incomparabilis & ſanctitate vitæ, & eruditione ſapientiæ, & eloquẽtiæ ſuauitate. Ter ſanctus, ſumma patrum omnium admiratione in concilio Chalcedonenſi acclamatur. Vidit vaſtationem Vrbis ab Wandalis de Africa, Attilam Hunorũ regem, vultu, authoritate & ſermone retroegit. Sedit annis 21. 48.

HILARIVS, natione Sardus, Leoni ſucceſſit, magnus vir magno: in extruendis & ornandis templis erat ſingulari diligentia. Conſtituit ne quis in omni eccleſiaſtico ordine ſibi deligat ſucceſſorem. Sedit in cathedra Petri in annum vſq; octauum, & tranſlatus eſt ad ſedem ſublimiorem. 49.

SIMPLICIVS, natione Tiburtinus, multa conſtituit ſalubriter: in primis, ne quis inuitus crearetur epiſcopus (quod caſtiſſimè noſtra ſeruant tempora, quum multa cæterorum tranſierint in obliuionem) & ne clericus beneficium recognoſcat à laico. Quinque eccleſias eſſe primas decreuit, Petri, Pauli, Laterani, Laurentij, Mariæ maioris. Anno xv. defecit. 50.

Patrum traditiones multæ exoleuerũt.

FELIX tertius, patria Romanus, Accaciũ & Petrũ hæreticos eiecit. Baſilicas aliquot cõſtruxit & conſecrauit, præſertim ſancti Agapiti apud diuum Laurentium: nihil omittens, quæ optimo pontifici laudem, eccleſiæ decus & ornamentum importarent. Pontificatum egit annis pene duodecim, emigrans ad Dominum. 51.

GELASIVS, natione Apher, pontificatum iniit, quo tempore Manichæi in Vrbe multiplicati fuere: aduerſus quos ſuſcepit certamen. Eorũ libros publicè apud templum diuæ Mariæ comburit, ipſos damnat exilio. Quumq; in annum v. prorogaſſet pontificatum, conceſſit è vita ad manes ſuperos. 52.

ANASTASIVS ſecundus, natione Romanus, in hoc intulit crimen pontificio ſuo, quòd occultè crederetur fauiſſe Accacio, Conſtantinopolitano quondam primati, hæretico: qua ex re clerus ſe ab illo retraxit. Scribunt alij, quòd Imperatorem pro fauore Accacij excommunicauerit. Sed anno ſecundo necdum expleto, conceſſit è vita. 53.

SYMMACHVS, natione Sardus, de pontificatu laborauit aduerſus Laurentium, diuiſo clero & populo. Theodoricus Gothorum rex præfuit Italiæ. Is indixit concilium pontificibus, in quo prælatus eſt Symmachus: qui pauperibus & captiuis erat pater ſingularis. In pontificatu fuit in annum ſextumdecimum. 54.

55. HORMISDA, natione Campanus, patria Fruſinonius, multa conſtituit, De nuptiis honeſtandis publicè: & eo ſuadente, multa contulit eccleſiis Theodoricus Gothus: renouauit & illuſtrauit baſilicas. Eutychianos damnauit. Certauit & pontifex beneficentia & largitate in ornatum eccleſiarum. Annos nouem peregit in miniſterio.

Nuptiæ publice honeſtantur.

56. IOANNES, eius nominis primus, oſor & expugnator Arrianorum, & ab Theodorico Arriano cum Agapitis duobus & Theodoro miſſus ad Iuſtinum Conſtantinopolitanum Imperatorem, vt ceſſaret à perſequendis Arrianis, alioqui euerteret Italiam. Quum nō impetraſſet, miſſus in carcerem à Theodorico, periit pedore, anno tertio ſui pontificatus.

57. FELIX quartus, natione Samius, ſucceſſit Ioanni in carcere obdormienti, vir integer moribus, & vita, & ſolicitudine paſtorali. Patriarcham Conſtantinopolitanum de hæreſi notatum excommunicauit: templum ſanctorum Coſmæ & Damiani exædificauit, alia refecit. Vnctionem nouiſſimam præcepit. Sedit in annum pontificatûs quintum.

Extrema unctio.

58. BONIFACIVS, eius nominis ſecundus, patria Romanus, expertus eſt competitorem Dioſcorum, diuiſis votis in clero & populo. Valuit diuerſitas, quandiu ſupererat Dioſcorus: quo breui mortuo, tenuit in pace locū. Conſtituit, vt in electione pontificis, clerus à populo diuideretur. Annis tantùm præfuit duobus.

59. IOANNES ſecundus, patria Romanus, Anthemium de hæreſi Arriana conuictum damnauit. Cuius temporibus Iuſtinianus Orientis Imperator, miſit dona templis Romanis plurima: iuſſitque epiſcopos ſuos, eius nomine cum benedictione amiciſſimè conuenire pontificem. Sedit in annum non plenum tertium.

60. AGAPETVS papa ſucceſſit, Romanus patria, miſſus à Theodato Gothorū rege ad Iuſtinianum placandum, de morte Amalaſunthæ optimæ reginæ iratum, quod Imperator illius fœminæ claras virtutes magnificaret. Ibi tentatus ab Imperatore de hæreſi Eutychiana, repulit Imperatorem grauiſſimis verbis. Sedit non omninò pleno anno.

61. SYLVERIVS, natione Campanus, patre Hormiſda epiſcopo, Theodato Gothorum rege iubente, creatur pontifex: quum antea Imperatorum Orientis aut conſenſus, aut ratificatio poſceretur. Inſtigante Vigilio Romano diacono, Iuſtina Imperatrix voluit, vt deiecto Menna patriarcha Conſtantinopolitano, Anthemiū hæreticum reuocaret: quod quum recuſaret, mandat mulier Beliſario Imperatoris duci, vt deſtituto Syluerio, Vigilium faciat pontificem. idque ille mandat vxori vt fieret. Mittitur in exilium cucullatus, anno 2. necdum expleto.

Imperatoris autoritas in pontifice creando.

62. VIGILIVS papa, non legitimè factus, pœnas luit temeritatis in præceſſorem. Nam perductus & tractus vi Conſtantinopolim, iubetur explere quod præceſſor recuſat. Trahitur, cæditur per plateas: inſtante Narſete & Romanis Romam remittitur: ſed in Sicilia moritur, anno 18. ſui pontificatûs.

63. PELAGIVS primus, patria Romanus, pontifex creatur. Quumq; malorum Vigilij incentor eſſe criminaretur, tactis Euangeliis & cruce, ſe purgauit. Primus conſtituit, vt clerici in ſacris conſtituti, ſeptem horarum quotidie penſum Deo perſoluerent. Stetit duro tempore obſidionis à Gothis Romæ. Durauit in annum pontificatûs duodecimum.

Septem horarum canonicarum quotidiana lectio.

64. IOANNES tertius, patria Romanus, reconciliauit vrbi Romæ iratum Narſetem, principem Gothorum victorem, ductum ſecum à Neapoli Romam, vbi breui finiuit. Huius temporibus ingreſſi ſunt Italiam Longobardi: quod in Dania diximus. Hic autem pontifex annis & virtutibus plenus, annis expletis in pontificatu XIII. emoritur.

65. BENEDICTVS primus, patria Romanus, vir optimus, in pontificatu egit, quū Longobardi iam ſæuirent per Italiam, vrbi Romæ multum minitantes. Solicitudo pontificis exemit vrbem grauiſſimæ fami, qua ab Gothis laborabat. Occurrit ei æqua ſolicitudine pietas Tiberij Imperatoris. Poſt quatuor pontificatus annos emigrat.

66. PELAGIVS ſecundus, patria Romanus, in obſidione vrbis Romæ creatur pontifex.

tifex. Quum Imperatoris conſenſus per obſidionem requiri non poſſet, eam rem purgauit miſſus ad Imperatorem Gregorius monachus, diaconus eccleſiæ: qui in conſpectu Imperatoris reuicit Eutychianum epiſcopum, vſque ad reuocationem erroris. Pontifex moritur, annis duodecim expletis.

GREGORIVS primus, natione Romanus, à Conſtantinopoli reuocatus, 67. quum paternam eius domum pontifex in Xenodochium conſecraſſet, Pelagio penè inuitus, & pro indignitate, quam duxit, reluctatus ſufficitur. Electus mittit ad Imperatorem literas, ne quouis pacto ſuæ electioni conſentiret. Intercipiuntur à præfecto, & aliis datis ſub nomine cleri & populi confirmatur. Multa ſcripſit, plurima reliquit ſanctitatis & doctrinæ monimenta. Præſidit annis pene XIIII. emigrans.

SABINIANVS ſuccedit, homo obſcurè natus, incertum quo loco. Actis 68. ſanctiſſimi prædeceſſoris detrectauit, oſtentationem & inanem profuſionem attribuens ſanctiſſimo ac piiſſimo pontifici. Statuit tamen, vt horæ in eccleſiis diſtinguerentur, ignis in lampadibus ſemper eſſet. Anno ſecundo pontificatûs, nec dùm exacto, deceſſit.

BONIFACIVS tertius, patria Romanus, vir ea ſede dignus, à Phoca Impera- 69.
tore obtinuit, vt Romana ſedes etiam Imperiali decreto præponeretur Conſtan- *Romanæ ſedis*
tinopolitanæ: tumeſcentibus illis pontificibus, quòd cum Imperio prima ſedes *primatus.*
tranſlata eſſet. Sed Imperator declarauit, quod Chriſtus firmauit. Nondum expleto anno, rebus exceſſit humanis.

BONIFACIVS quartus, natione Marſus, patria Valerienſis. Hic templum 70. Pantheôn ab Imperatore impetrauit, vt in honorem D. Mariæ pro Cybele, & omnium martyrum pro omnibus idolis, nomine dedicaretur. Domum paternam Deo ſacrauit, monaſterium ibi conſtituens. Anno pontificatus XVII. emigrat.

DEVSDEDIT, patria Romanus, tanta fuit ſanctitate, vt obuium leproſum 71.
oſculo curaret. Ferbuit illa ætate pernicioſus morbus, qui adeò deformauit homines facie, vt vix internoſcerentur, lepræ aut elephantiæ proximus. Conſtituit *Cognatio*
hic, vt patrimus patrimam, aut filius eius, vxorem non haberet. Moritur poſt tres *ſpiritualis.*
annos pontificatus.

BONIFACIVS quintus, natione Campanus, creatur pontifex, vir cælo di- 72.
gnus, & pontificio honore: in omnes benignus, præcipuè pauperes, in clericos integrè viuentes largus: dedit immunitatem eccleſiis, ne quis ad eas confugiens, *Eccleſiæ,*
extraheretur. Moritur pontificatus ſui anno V. & omnibus collachrymantibus *aſyla.*
pro deſiderio viri, apud S. Petrum tumulatur.

HONORIVS, natione Campanus, quum iniiſſet pontificatum, tempora vi- 73. dit tranquilliora prioribus. Et ideo conuerſus ad doctrinam & pietatem, mores cleri reformauit, templa reſtituit, ædem Petri æneis tegulis inſtruxit, ex Ioue Capitolino ſumptis, & alia multa renouauit. Moritur anno pontificatus ſui XIII.

SEVERINVS, patria Romanus, pontificatui ſuccedit, integer moribus, vi- 74. ta ſanctus, doctrina illuſtris, vigil ad inſtauranda templa & viua & lapidea: nihil quod ad optimũ pertineret pontificem, prætermiſit. Sed non erat longæua illi adminiſtratio: nam anno expleto cum duobus menſibus, emigrauit.

IOANNES quartus, natione Dalmata, pontificatum iniit. Theſaurum reli- 75. quit Iſacius apud eccleſiam Lateranenſem. Eum pontifex ad pietatem impendit, redemptis inde plurimis captiuis. Vidit turbationem Longobardorum regum: qui quum eſſent Arriani, binos volebant in quaque eccleſia epiſcopos. Necdum duobus annis expletis in pontificatu, emigrauit.

THEODORVS, natione Græcus, patre epiſcopo Hieroſolymitano, vir in 76.
omnibus perfectus, pietatis viſcera pandebat ad omnes: conſtituitque in ſacra
vigilia paſchalem cereum conſecrari. Pyrrhum patriarcham Conſtantinopoli- *Cereus ſacer*
tanum propter hæreſim exauthorauit, & pleroſque alios: templa inſtaurauit, & *vigilia paſchates.*
ornauit. Moritur anno 6. menſe 5.

MARTINVS primus, patria Tudertinus, Paulum Conſtantinopolitanum 77. archiepiſcopum monuit vt ab hæreſi reſipiſceret: contemnentem depoſuit.

Iratus Imperator, iuſſit Papam captum mitti Conſtantinopolim: quod quum primò non proceſſiſſet, ſecundò completur. Mittitur relegatus in inſulam, vbi ante ſanctus Clemens vixit. Ibi annis VI. menſibus duobus in pontificatu actis, moritur.

78. EVGENIVS primus, patria Romanus, ſufficitur eo tempore, quo Petrus hæreticus Paulo ſimili Conſtantinopoli ſurrogatur. Qui etſi aliquanto melius quàm Paulus ſentiret, puritatem tamen Romanæ fidei nec tenuit nec prædicauit. Hic primus monachos concluſit intra monaſterium, cum antea vagarentur. Pontificatus ſui anno ſecundo, menſe nono moritur.

Monachi ſepto concluſi.

79. VITALIANVS, patria Signinus, oppido Volſcorum, papa creatur. Hic regulam clericorum compoſuit. Cantum per eccleſias ordinauit, adhibitis conſonantium organis. Oratores in Angliam mittit, qui fluctuantes in fide Chriſti confirmarent. Anno ſui pontificatus XIIII. menſe VI. moritur: ad concentū (vt confiditur) euocatus angelorum.

Cantus Muſicus.

80. ADEODATVS, patria Romanus, ex monacho pontifex creatur, vir omni virtute præditus, moribus inſtitit ac templis ſanctorum reformandis: monaſterium ſancti Eraſmi in monte Cælio, vbi monachus vixit, à fundamentis inſtaurauit. Ad abolenda prodigia, quæ videbantur, ſupplicationes inſtituit. Annis 4. & aliquot menſibus expletis, exceſſit.

81. DONVS, patria Romanus, pontificatum iniens, pietati inſtitit, tempora nactus duriſſima, quòd fulminibus & imbribus agri emarcuerunt. Rauennatem eccleſiam, à Romana per ſuperbiam ſecedentem, reuocauit. Veſtibulum S. Petri columnis exornauit primus. Anno quinto, menſe quinto pontificatus exceſſit rebus humanis.

82. AGATHO, natione Siculus, ex monacho pontifex creatur: vir tantæ ſanctitatis & humilitatis, vt obuium leproſum oſculo dignatū, mox tactu carnis ſuæ mundauerit: neminem à ſe triſtem dimiſit. Conſtantinopoli ſynodum celebrauit, miſſis eò oratoribus, quum Imperatorem haberet æquo ſecum Dei zelo ardentem, Conſtantinum. Anno II. menſe ſexto moritur.

83. LEO ſecundus, natione Siculus, vir per omnia doctiſſimus, Latinè ac Græcè æquè ſciens: adeò Muſicæ peritus, vt hymnos dictaret. Inſtituit ne archiepiſcopi pro vſu pallij quicquam perſoluerent: quod vtinam hodie ſeruaretur. Sed alia ſunt tempora. Non diu in pontificatu permanſit, quippe qui decimo menſe è vita conceſſit.

Simonia Romanæ ſedis.

84. BENEDICTVS iunior, ſiue ſecundus, patria Romanus, inſigni doctrina & morum ſanctitate, Cuius electioni quum aſſenſus Imperatoris de more peteretur, miſit Conſtantinus Imperator, eius nominis quartus, Romam decretum, vt deinceps nullius expectato aſſenſu, quem populus & clerus delegiſſent, mox pontifex haberetur. Menſe decimo ſubtrahitur eccleſiæ.

85. IOANNES quintus, natione Syrus, creatur pontifex. Is primus ab Oſtienſi, Portuenſi, & Veliterno conſecratur, quem exinde morem ſucceſſores tenuere. In eccleſia ſancti Saluatoris, quæ Conſtantiniana dicitur, valetudinarius, libellum de Pallij dignitate compoſuit. Vix exacto in pontificatu anno, emigrauit.

86. CONON, Thrax genere, in Sicilia educatus, Romanæ eccleſiæ presbyter fuit, eo tempore, quo poſt Ioannem, de pontifice Romani & exercitus diſceptarent. Diuino nutu partes dimittunt quibus ſtuduiſſent, & in Cononem canitie & vultu venerabilem protinus conſentiunt. Sed non fuit ei diuturnus pontificatus, menſe vndecimo excedenti.

87. SERGIVS, natione Syrus, patria Antiochenſis. In magna ciuium & militum altercatione, quū quæque pars ſuum proueheret, ambobus dimiſſis, Sergius creatur. Iuſtinianus ſecundus illi inſidiatur, miſſo qui raperet: ſed milites Italici prohibuêre. Conſtituit vt in fractione Dominici corporis, ter caneretur Agnus Dei. Anno XIII. menſe octauo moritur.

Agnus Dei.

88. IOANNES ſextus, natione Græcus, pontifex creatur, qui inſtaurandis & ornandis templis multum ſtuduit, vir religionis amantiſſimus. Templum in primis

mis D. Petri exornauit. Ex ærario eccleſiæ multos pauperes redemit. Moritur pontificatus ſui anno tertio, menſe tertio ſepultus ad Catacumbas Sebaſtianas.

IOANNES ſeptimus, natione Græcus, patre Platone, pontifex creatur. Huius opus eſt in baſilica Petri oratorium, cuius parietes opere vermiculato, patrum vultus oſtendebant. Multas præterea baſilicas picturis & ſtatuis exornauit. Moritur ſecundo ſui pontificatus anno, menſe ſeptimo. 89.

SISIMVS, vel (vt alij) Soſimus papa, natione Syrus, morbo & ſenio cõfectus. Podagra & arthritica ita laborabat, vt neq; manuum, neq; pedum officio fungeretur. Tamen in eo tanta ſpes de virtute fuit, vt alioquin defectus, pontifex deligeretur. Cogitauit inſtaurare vrbis mœnia: ſolis viginti diebus in pontificatu vixit. 90.

CONSTANTINVS, natione Syrus, vrbem Romam fame triennio laborantem, triennio cælitus iuuit. Iuſtiniano ſecũdo pro virtute adeò charus fuit, vt præmiſſis in mare triremibus, quò ſecurus nauigaret, inuitaret Conſtantinopolim. Venit, excipitur cum gaudio: redit egregiè muneratus. Septimo anno ſui pontificatus moritur. 91.

GREGORIVS ſecundus, patria Romanus, pontifex creatur. Cum prædeceſſore ad Imperatorem nauigauit. Ibi in diſputatione Græcorum, doctrinam ſingularem oſtendit. Huius opera, Germani pro magna parte ad fidem venere, miſſo Bonifacio, quem Moguntinum creauit archiepiſcopum. Præfuit annis ſexdecim: moritur eius anni menſe nono. 92. *Germania recipit verbum Dei.*

GREGORIVS tertius, natione Syrus, omnium Græcè & Latinè doctiſſimus, tum creatur pontifex: tantæ largitatis in omnes, præcipuè pauperes, quaſi omnes ipſe genuiſſet. Leonem tertium Imperatorem, imaginum hoſtem, excommunicauit. Inſtaurauit vrbis mœnia & templa, & Centumcellas iam neglectum oppidum. Anno x. pontificatus ſui defecit. 93.

ZACHARIAS, natione Græcus, pontifex creatur, vir adeò dulcis, vt Longobardorum regem, ipſe egreſſus inter Miſſarum ſolennia oratione permolliuerit, quòd pacis componendæ omne arbitrium in eum rex conferret: & poſito regno, monachum profitetur. Pipinum, à Francis ſciſcitatus, regem facit. Annis decem & aliquot menſibus præfuit. 94. *Pipinus Franciæ regnum occupat.*

STEPHANVS ſecundus, natione Romanus, pontifex creatur. Is cum Longobardis luctamen magnũ habuit. Quum nullis placarentur conditionibus, in Franciam ad Pipinum deſcendit: quem quum Zacharias regem declaraſſet, ipſe conſecrauit, ac eundem in Italiam cum exercitu aduerſus Longobardos precibus traxit. Anno v. menſe t. moritur. 95.

PAVLVS primus, natione Romanus, germanus Stephani, meruit eiuſdem eſſe ſucceſſor, vir omni virtute præditus, & perinde cunctis amabilis, pius, ſolicitus, religioſus: qui nullũ omiſit in ſacro miniſterio officium. Carceratis compatiens, multos ſuo ære redemit. Anno decimo, menſe vno mortuus, ſepelitur apud ſanctum Paulum. 96.

CONSTANTINVS ſecundus, natione Romanus, quum plures ambirent ad eam ſedem, ipſe quoque à ſuis prolatus, conſecratur Papa: ſed temeritas conſecrantis mox paralyſi cęditur. Impleuit tamen munus pontificium per annum: tum à populo deiectus eſt, & in locum eius ſucceſſor conſtituitur. Quidam eum inter pontifices non numerant. 97. *Pontifex violentus creatus.*

STEPHANVS tertius, natione Siculus, creatur pontifex ex monacho. Nam ibi diſciplinam prædidicit: poſtea à pontificibus euocatus, maiora tractauit. Demum papa eligitur: & conſecratus, concilio celebrato, abrogauit omnia geſta Conſtantini, præter baptiſmum & chriſma: & prouiſum eſt in futurum. Anno IIII. menſe v. moritur. 98.

HADRIANVS primus, patria Romanus, vir magni animi, Carolum Magnũ euocauit in Longobardos. Venit, vicit, & omnem Rauennatum exarchatum eccleſiæ dedit. Et quærimus, vnde ditata ſit eccleſia? Vidit Roma Carolum Magnũ exoſculantem veſtigia eius. Anno tertio & vigeſimo pontificatus, menſe decimo, diem obiit. 99. *Eccleſiæ Romanæ opes.*

100. LEO III. Romanus, præfuit eccleſiæ poſt Hadrianum. In hunc agentem inſtitutas ab Gregorio Litanias, incurrunt Romani, lacerant, trahunt, cædunt, vulnerant, in carcerem claudunt, elabitur. Venit ad Carolum, reducitur. Venientem Carolum Romam, creat voluntate populi Imperatorem. Præfuit anno vno & viginti.

101. STEPHANVS quartus, patria Romanus, quum pontifex eſſet creatus, proficiſcitur in Galliam, ad Ludouicum Caroli filium conſecrandum Imperatorem. Adeò ex illo die Gallis inuiſcerati fuere pontifices. Reuerſus in Vrbem, menſe ſeptimo ſui pontificatus emigrauit.

Papæ & regis Franciæ mutuum ſtudium.

102. PASCHALIS, eius nominis primus, natione Romanus, pontifex ſufficitur Stephano, nullo Imperatoris aſſenſu. Miſit autem oratores ad Ludouicum Imperatorem, eius rei culpam reiicientes in populum & clerum. Reſpondit Ludouicus, patrum inſtituta non eſſe violanda. Paſchalis multa templa reſtituit & ornauit intra ſeptem annos, quibus præfuit.

103. EVGENIVS, eius nominis ſecundus, patria Romanus, vir integerrimus, pontificatui ſuccedit. Adeò rem frumentariam curauit, quaſi omnibus paſcendis natus eſſet. Pauperum maximam habuit rationem, pietatis & religionis primã curam, multis pollens virtutibus. Quatuor annos in pontificatu peregit, emigrans ad ſuperos.

104. VALENTINVS, & ipſe natione Romanus, ex diacono pontifex deligitur, tanta fuit in eo expectatio felicis gubernationis. Nam ſub prædeceſſoribus ſuis, viris præſtantiſſimis, didicit quomodo ſe gereret in cura Reipublicæ Chriſtianæ. Sed quadrageſimo die pontificatus ſui deficiens, multorum ſpem eſt fruſtratus.

105. GREGORIVS quartus, natione Romanus, ſub Ludouico Imperatore pontifex creatur. Primi Gregorij corpus tranſtulit in eum quo nunc eſt locum. Feſtiuitatem omnium ſanctorum calendis Nouembribus inſtituit. Hamburgenſem archiepiſcopum Anſgarium confirmauit. Anno XVI. pontifex rebus ſeculi relictis, conceſſit ad ſuperos.

106. SERGIVS, eius nominis ſecundus, patria Romanus, nobili genere ortus, Os porci dicebatur: quo mutato, Sergius pro eo dictus eſt. Exindeque conſuetudo mutandi nominis. Etſi à Petro inchoauerit, dicente Chriſto Simoni, *Vocaberis Petrus*: tamen vſque ad hunc non ſeruabatur. Ex hoc autem continuatum videmus. Sanctus hic pontifex, pietati ſemper ſtuduit: tertio ſui pontificatus anno mortuus.

Papatum ineuntibus nomen mutatur.

107. LEO quartus, patria Romanus, creatur pontifex, vir ſanctus & prudens, qui Sarracenis in portu Hoſtiæ cõgreſſus, eos repulit: ex manubiis eorum vrbis mœnia reparauit. Cinxit muro & propugnaculis Vaticanum, & dicta eſt ex eo ciuitas Leonina. Multa in omnes prouidentia, ſingulari ſanctitate, anno octauo vitam cum morte mutauit.

108. IOANNES Anglicus, ex Moguntia mulier, mentita ſexum, quum acutiſſimo ingenio, & promptiſſima lingua doctiſſimè loqueretur, adeò in ſe conuertit omnium animos, vt pontificatum adipiſceretur: vno famulo ſexum eius cognoſcente. A quo compreſſa, prægnans efficitur: & fertur peperiſſe apud Colloſſeum. Anno ſecundo necdum expleto, in partu moritur.

109. BENEDICTVS tertius, patria Romanus, creatur pontifex, omnium admiratione virtutum dignus eo loco. Nam ea fuit humanitate & humilitate & diligentia in omnes, vt etiam pontifex mores non mutauerit. Exemplar viuendi, vt meritò Benedictus diceretur. Præfuit autem non tam diu quàm ſanctè: nam ſecundo anno pontificatus ſui defecit.

110. NICOLAVS, eius nominis primus, patria & ipſe Romanus, pontificatum iniit præſente Ludouico ſecundo, qui Lothario patri ſucceſſit in Imperio. Hic prædeceſſorem ſuis lachrymis & manibus tumulauit. Inuitus & abſens eligitur: coronatur, & in ſede Petri collocatur. Regem Bulgarorum ad fidem inſtruxit, eccleſiam Bremenſem Hamburgenſi coniunxit. Qua occaſione in eum pontificum catalogum

catalogum deſcendimus, exinde reuerſuri ad ſeriem inchoatæ narrationis. Nouem in annos præfuit Romana eccleſiæ. Menſe nono moritur in pace.

CAP. 2.

HAMBVRGENSI epiſcopatui poſt Anſgarium pręficitur ſecundus Rembertus, ex diſcipulo ſucceſſor: quod diu antè prædixit magiſter, & futurum in epiſcopatu ſucceſſorem, & (vt confideret) in regno Dei conſortem. Vidit Anſgarius in Turhold, puerum deuotius ſe in diuino timore gerentem: aſſumpſit eum parentũ voluntate, & ſecum ſemper habuit: tale in eo proſpiciens, quale olim Alexander, epiſcopus Alexandrinus, in Athanaſio, viro incomparabili, tum verò puero. Nam eadem die qua commendatus eſt Anſgarius, Rembertus eius diaconus à clero & populo eſt electus. Sedit in eo archiepiſcopatu annis vigintitribus. Mox autem vt electus eſt, à Theodorico Mindenſi epiſcopo, & Adalgario Corbeienſi abbate, iuſſu Ludouici regis, ductus eſt Moguntiam, vbi à clariſſimo pontifice Lutberto conſecratus, venit Corbeiam, veſtemque ſuſcepit eum profeſſione monaſtica, cui Adalgarius abbas germanum & æquiuocum ſuum conceſſit Adalgariũ, qui poſteà & ſocius prædicationis, & hæres eſſe meruit dignitatis. Pallium pontificale ſuſcepit Rembertus à Papa Nicolao: ferulam paſtoralem (hoc eſt inueſtituram feudalem) à Ludouico rege Germaniæ: quem nonnulli, temporum ignari, vocant Cæſarem. Legationis autem ſuæ officium, quod ad prædicandum gentibus verbum Dei, primùm à prædeceſſore ſuo ſuſceptũ eſt, & poſtea ſibi iure ſucceſsionis quaſi hæreditarium prouenit, impigrè eſt executus: ipſe quidem in perſona (quoties occupationes aliæ ſinerent) eidem legationi inſiſtens: ſemper autem conſtitutos habens presbyteros, per quos & verbum Dei gentiles audirent, & ſolatium captiui haberent Chriſtiani. Ad eccleſias inter ipſos paganos longè conſtitutas, quódque grauiſſimum erat, marinis diſcriminibus adeundas, quæ diſcrimina ipſe frequenter ſuſtinens, ſæpe naufragium pertulit, ſæpe etiam alia pericula ſuſtinuit. In diebus ſuis Sigefridus cum fratre Haldano regnauit in Dania, qui etiam munera Ludouico regi miſerunt, gladium videlicet capulo tenus aureum, & alia multa, pacem rogantes: & miſſis vtrinque ad Eugdoram fluuium mediatoribus, pacem firmam, per arma (iure gentis & ritu) iurauerunt. Erant & alij reges Danorum. nam regnum ea tempeſtate ſciſſum erat in plures partes, qui piraticis excurſionibus eo tempore Gallias vexabant: quorum erant præcipui, Horicus, Orduicus, Godfridus, Rodolphus, & Iwarus tyranni. Crudeliſsimus omnium fuit Iwarus, filius Lotperti, qui Chriſtianos vbique per ſupplicia necauit. Verba poſui annalis, ad fidem antiquitatis.

Indoles egregy poſtea futuri epiſcopi.

Dania à multis regibus tenetur.

CAP. 3.

876.

QVVM Ludouicus rex Germaniæ, Ludouici primi Imperatoris filius, ad annũ à Chriſto, DCCCLXXVI. moriens deficeret, vir fortis, & rex victorioſus (qui vbiq; per Germaniam victorias ſuas circumtulit, Bohemos, Polabos, cæterosq; Wandalorum populos tum inſoleſcentes repreſſit, ad quemque icto fœdere nationes Aquilonis pertinuerunt) eo ſublato, *Effera barbaries ruptis regnabat habenis.* Tunc enim Danorum & Normannorum excurſionibus Saxonia vaſtata eſt. Quam rem Bruno dux Saxoniæ, de genere Wedekindi, germanus Tancquardi (quorum pater Ludolfus) corde tenus miſeratus eſt, diſpoſuitq; graſſantib. occurrere. Sed primùm nobis expreſſiùs dicendum eſt, quis & vnde fuerit ille dux Saxonię. Rex Ludouicus, Ludouici Imperatoris filius, quum inter fratres ditionem partitos, ipſe Germaniã eſſet ſortitus, nobilitatẽ ſuis gradibus ipſe omniũ princeps recognoſcebat. Igitur ex Wedekindo Wichbertus, ex illo Walbertus, inde Ludolfus, ſunt progeniti: ex Ludolfo Bruno, Tancquardus, Otto, naſcuntur. Huius Brunonis nomen refert, & diu ſeruat, fundata inclyta ab eo ciuitas Brunſwicenſis, quaſi Brunonis vicus, aut potius ſinus, qui lingua Saxonum ſonat *Wyck.* Is dux futuram tum proſpiciens eruptionem, ſimul iam per famam accipiens, infinita multitudine gentes Aquilonis Chriſtianitati plurimum infeſtas, Albim fluuium tranſiſſe, iamque agmine magno parare excurſionem in Saxoniam, ad extinguendũ omne nomen Chriſtianum in ea: quia murum eius, illuſtrem regem Ludouicum audierant concidiſſe. Ibi tum Hamburgi oppidum (in quo metropolis erat eccleſia) prima ſemper excipiens fulmina ſæuientium barbarorum, vaſtatum atque euerſum eſt, ex-

Saxonia à Barbaris Chriſti hoſtibus vaſtatur.

Brunſwicum vnde nomen habuit.

tincto iterum populo Chriſtiano. Exercitum igitur dux adunauit duodecim comitibus (quorum tamen vocabulum necdum in vſu erat receptum illa tempeſtate) ac multis in circuitu epiſcopis in aciem pro Chriſto militaturis, alacriter concurrentibus. Occurrunt ergo fideles Chriſtiani, duce Brunone, perfidis idololatris, certi vel pro Chriſto mori, vel tantam repellere barbariem perfidorum. Graue prælium, vbi conuenêre, in loco Ebbeckſtorp, conſeritur, & diu fortiter inimicis Chriſti reſiſtitur: ſed vicit ferox & infinita barbaries, totumque Chriſti agmen ad vnum concidit: tantam ſibi ſanctorum frequentiam martyrum Chriſto in ſuo ſibi ſanguine conſecrante. Quo loco pugna ſit geſta, annales noſtri non loquuntur. ſed aliis ex teſtimoniis fide digniſſimis colligitur, quòd in loco Ebbeckſtorp (vbi nunc ſanctimonialium ſub regula D. Benedicti ſancta viuit congregatio) indubitanter accipimus eſſe tumulum ſanctorum, eodem in loco quo pugna eſt patrata. Nam annales eccleſiarum Mindenſis, Hildeſemenſis, Verdenſis, & quarundam aliarum teſtantur, pro ſuis quanque pontificibus miſiſſe, vt corpora in eccleſias transferrentur honorificè tumulanda. Sed tum in aceruum congeſta ſanctorũ martyrum corpora, indiſcreta permixtione diſcerni ac dinoſci haud poterant: diſpenſante diuina miſeratione, vt ſanctorum reliquiæ illo in loco vnà colerentur, quando vno in prælio decertantes, ibi vitam cum ſanguine poſuerunt. Erubeſcât fabulatores, qui anilibus næniis inhærentes, ab Hamburgo illas ſanctorũm reliquias eſſe adductas in eum locum, mentiuntur, ex illa ſtrage quam ibi peractam ferunt: in qua Benedictum ſummum pontificem fingunt martyrio eum multis coronatum. Nam nihil tale contigiſſe Hamburgi in Benedictum, ſub Adaldago archiepiſcopo Hamburgenſi monſtrabitur.

Chriſtianorũ clades.

CAP. 4. OPERÆ PRECIVM eſt hoc in loco lacerare fabellam, cuius incidit mentio, per veræ hiſtoriæ ignorantiam confictam. Eam enim veritatis loco multi buccis inflatis, magno ore ſonant: iamq; temporis diuturnitate conquiſiuiſſe authoritatẽ creditur & fidem. Volauit nænia in parietes, picturis cõmiſſa. Efferunt ſtatuas de ligno exciſas Benedicti, velut martyris pro Chriſto cæſi, qui (vt oſtendemus) in pace quieuit: quod & annalis, & cælatura ſepulchri teſtatur extantis. Multa ſunt autem, quæ catholicæ veritatis amatores inuitant ac ſtimulant, ad propulſandum ab eccleſiis fabuloſas narrationes: vel quòd ſuperſtitioſas pariũt ſinceræ fidei perturbationes: vel quòd zizania ſunt, quæ inimicus homo, cæteris dormientibus, ſuperſeminauit, vt eorum falſitate detecta, illa quoq; fabuloſa putentur, quæ in petra firma conſiſtunt: vel quòd irriſionibus nos exponunt eorum, qui ſimplicitati fidelium illudunt, omnia fabuloſa recipienti pro veris. Barbari, inquiunt, pro ſuo ſenſu, ſomnia pro rebus colunt. Danda eſt ergo opera, vt furfures à medulla tritici, paleæ ſeparentur à granis, veritas ſegregetur à figmentis. Verũ eſt, quòd in eccleſia Hamburgenſi multorum requieſcunt corpora, pro Chriſto trucidatorum. Quoties enim furor impius, inflammatus Chriſtianitatis odio, ſæuiebat in Chriſticolas, primi erãt Hamburgenſes ad ſupplicia, ſiue à Danis ſiue à Wadalis ſæuitia intentaretur. Hoc à Wilſis ſub Magno Carolo, anno imperij eius decimo, ſiue à Wandalis paſſi ſunt. Wilſi enim Wandaliæ pars ſunt. Hoc deinde à Normannis, à mari per Albim aſcendentibus, in morte Ludouici Imperatoris pertulerunt, viuente, & ibi agente archipręſule Anſgario. Hoc poſtea perpeſſi ſunt à Wandalis, duce Godſchalco, eorum principe. Idem à Critone, Lubecæ vrbis fundatore. Hoc à Danis, ſæuientibus in morte magni Ottonis, legimus contigiſſe, vt magnus ſemper numerus catholicæ plebis in Hamburgo trucidaretur. Verum eſt, Benedictum quintũ, Romanũ aliquando pontificem, eum in locum aliquando perueniſſe, ſub Ottone Imperatore eius nominis primo, Adaldago Hamburgenſi archiepiſcopo, hîc etiã vitam terminaſſe, atque in choro maioris eccleſiæ, tumulo eminente conquieſcere. Hæc & annales noſtri, & tumuli inſcriptio liquidò conteſtantur. Sed commentitium eſt, Romanũ pontificem Benedictũ, neſcio quem, ſub Ludouico Imperatore primo, aut alias quãdocunq;, cum cardinalibus in Hamburgũ deſcendiſſe: quum in eius comitatu fuiſſe tot põtifices, duces, comites dicantur. Fabuloſum eſt, papam hoc loco cum ſuo clero, duces tum tanta nobilitate, vna cæde fuiſſe trucidatos.

Et hiſtoria & pictura ſuis mendis non carent.

Vtinam vellè vbique detur.

trucidatos. Id verò luce clarius, multis documentis vanum ac commentitium eſſe monſtrabimus.

Cap. 5.

QVVMQVE multa in eam rem nobis ſuccurrant oſtendenda, nihil præſtantius debet haberi, quàm quòd fabula ipſa ſuo ſe potiſſimùm mucrone confodit: ita ineptiſſimus homo, quiſquis ille fuit, compegit figmenta, vt nulla ex parte neq; veritati, neq; ſibi quadrent. Imperitus enim fuit, & cæcus. Inde factum eſt, vt omnes lecturos, nihil vidētes exiſtimaret: more ſtruthionis, quem in venatione fatigatū, caput ferunt occulere, vt quum ipſe neminem viderit, à nemine ſe prorſus videri ſtultus arbitretur. Nobis quidem pro reiicienda fabula ſatis eſſe debuit, quòd fideliſſimi annales illorum temporum inſigniora teſtātes, rem tam nouitate quàm ſua magnitudine inſignem, ſilentio non præteriſſent, quum multa minora ſignârint: Quanquam non defuturos eſſe ſciam, qui dicant, non eſſe omnia, quæ geſta ſunt, etiam ſcripta: nec poſſe ab authoritate negatiuè duci legitimum argumentū. Quis eſt autem tam vanus ac leuis, qui hoc poſſit arbitrari, omnes vel minimas rerū mutationes eſſe deſcriptas illorum temporum: illam verò rem tam ponderoſam & ſtupendam, ſi vera eſſet, preſſis labris præteriſſe ſcriptores? Sed iſta putentur infirma, ſi non grauioribus ſubuertatur vanitas argumentis. Quid, quòd omnium Romanorum pontificum ingreſſus, progreſſus & obitus, fideliſſimis mandati tenētur hiſtoriis? Ergo quum ex Romanis pontificibus, præter Benedictum quintū, huc miſſum in exilium, & hìc dolore animi, nō martyrio ſanguinis, defunctum, nemo memoretur pontificum Romanorum, qui ſanguinem pro Chriſto fuderit in Germania: de cœlo deciderit oportet ille Benedictus, quem cum tot cardinalibus, pontificibus, ducibus & comitibus, hoc loco fabulantur trucidatum. Ego fabuloſæ narrationis videre mihi videor occaſionem. Vidit iſte nugator, quiſquis fuit, in choro maioris eccleſiæ eſſe tumulatum, qui titulum haberet ſummi pontificis. Nec legerat ſomniator ille in annalibus, quòd Ottonis primi tempore Ioānes duodecimus Romanam ſedem peſſimo adminiſtrabat exemplo: ita vt rogatus à cardinalib. Imperator Romam aduolaret, concilium aduocaret, in quo depoſito Ioanne, homine imputiſſimo, Leonem octauum in ſede Petri patres collocarēt. Quumq; pro regni negociis Imperator Vrbe declinaret, Romani, præſertim Ioannis amici, tumultuantes, deturbato Leone, Benedictum quintum, iam mortuo Ioanne, ſurrogarūt. Sed reuocatus Imperator ad vrbem, armis adegit Romanos, Leonem in ſuam ſedem reponere, Benedictum dedere: quem ille acceptum, Adaldago Hamburgenſi archiepiſcopo Imperatoris cancellario (qui tanto iam tempore cum Imperatore in Italia fuiſſet) ad eccleſiam ſuam poſt annos quinque redeunti Benedictum commendauit, vt apud ſe illum, quoad viueret, ſeruaret. Ita factum eſt, vt archiepiſcopo ad eccleſiam ſuam reuertente, relegatus Benedictus huc perduceretur, vbi breui conſumptus dolore animi, in pace quieuit, non gladio cæſus: non cum cardinalibus, epiſcopis, ducibus, comitibus, martyrio coronatus. Iſta, inquam, non legerat, quiſquis erat ille nugator. Excogitauit ergo improbus ſuæ ſtultitiæ probabilem narrationem de ſuggeſtione huius loci fidelium, & deſcenſu tot militum cum pontifice: ſed hæc omnia tam indoctè, tam tumultuoſè verbis & ſententiis emendicatis & impertinentibus: ita vt qui illum doctè ſcribere arbitrantur, ſe ineptos & indoctos fateantur eſſe, neceſſe ſit. Ita interdum turget, nonnunquam iacet inconcinna & ridicula fabula: quæ neque temporum, neque locorum vllam habet rationem.

At de Petro Romam profecto Lucas nihil.

A quibus papa ſceleſtus moneri loco debeat.

Cap. 6.

SED iam illud videamus, quàm manifeſtè ſubuertat ſeipſam fabuloſa narratio, vt nullo deforis eſſe opus videatur adminiculo, ad reuincendam falſitatem. Prætereundæ ſunt ridiculi hominis ſine numero ineptiæ, quas in omni narrationis ſerie continuat, vt vix poſſit diſcerni, quid ſit altero ineptius. Pulchrè ſibi videtur ordiri, quum eccleſiam inuitat ad laudem de triumpho martyrum, vt ridiculo corpori alienum caput adaptet:

Fabula de Benedicti martyrio refutatio.

Parturiunt montes, naſcetur ridiculus mus.

Tumultuationem verborum nihil eſt opus commemorare: ipſa ſe prodit. Magnū aliquid, & ſine exemplo præcipuum decus antiquitatis ſibi videtur introducere:

vrbem Hamburgum,olim Bochburi Wandalico vocabulo,quod ſonat ciuitatem Dei (Hammonem enim veteres pro deo coluêre in Lybicis arenis. Sed quid hoc ad regionem Aquilonis? Oſtendimus autem aliis locis,huius vrbis appellatio vnde ſit)dicit appellatam:quaſi non intelligamus, vicinos Wandalos ſua lingua inter gentiles ſuos vrbem ſic appellaſſe vicinam,quæ ab Saxonib. incolis & propinquis Hammaburgum diceretur. Adiungit,duo inibi fortalicia ſiue arces extitiſſe. Nam caſtra,ſunt militantium ſtationes ſub diuo. Audierat ille de arcibus, ſed tempora non attendit. Et ideo liberum ſibi putauit,fabulam in quæcunq; tempora transferre. Habent annales noſtri fideliſſimi (quos iſte nugator aut non vidit aut contempſit) ſub Carolo Imperatore præſidium fuiſſe Gallorum militũ in ea vrbe,ſub præfecto,qui procul dubio ſibi munitionem firmauerat aduerſus incurſiones barbarorum. Rurſus ſub Conrado Imperatore,poſt annum Chriſti milleſimum, paucis additis, Bernardum Saxoniæ ducem,Hermãni (quem primus Otto ſublimauerat) nepotem,fundaſſe arcem,imo inſtauraſſe ſubuerſam,Hamburgi,ad Alſtriam riuũ (erat enim vrbs Saxoniæ principi tum ſubdita) Beſelimum quoq; archiepiſcopum Hamburgenſem, præſidium ſibi & poſteris iuxta eccleſiam firmaſſe. Hoc iſte fabulator aſcribit temporib. antiquiſſimis. Sed ineptias,quę errorem pernicioſum non habent,contemnamus,hoc ſolùm commemorantes, quod ineptus homo principium ſuæ fabulæ facit, veniſſe huius loci fideles Romam, & pontifici calamitates ſuas ac ſuorum oſtendiſſe: quaſi pateant aures ſummi pontificis peregrinis omnibus,deuotionis gratia vrbem inuiſentibus. Sed fac eſſe. Cur non, inepte,vicinum ſibi piiſſimum Ludouicum Imperatorem,cuius vis eſſe tempora, implorabãt? qui & potuit,& pro pietate voluit,rebus Germanicis conſulere melius quàm Romanus pontifex? Nam quis credat,papam ad poſtulationem priuatorum hominum, cum exercitu in extremas partes mundi deſcendere? Si non fuit ea tum maieſtate pontifex,qua nunc eſt,quomodo contraxit quem fingis exercitum? Sin erat iam tunc ea poteſtate,qua nunc præſidet Chriſtianiſmo, cur non magis cohortatus eſt Imperatorem & vicinos principes,vt rebus cõſulerent,potius quàm ipſe cum cardinalibus deſcenderet,imperitiſſime mortalium? Non eſt,nec vnquam fuit cõſuetudo Romani pontificis,longè ab vrbe peregrinationis gratia diſcedere. Seruauit Petri ſedem ſemper,quoad licuit à ciuilibus tumultibus, Petri ſucceſſor legitim⁹. Paſſus eſt ſe pontifex ab omni orbe adiri, publica dum fungeretur legatione qui venerat. Nunquam,niſi coactus,papa ab Vrbe longè eſt peregrinatus.

Papæ aliquando non ea poteſtas quæ hodie

Cap. 7. NVNC illud videamus,potueritne ea res ſub Ludouico primo Imperatore (vt memorat fabula) fieri. Certè illius temporibus nullus Benedictus in Romana ſede fuit, teſte Euſebii continuatore. Deinde Anſgarius noſter, ad nouiſſima Ludouici tempora,ac diu pòſt vixit. Vnde conuincitur,ſi ſub Ludouico primo res ſit acta, vidit ea tempora Anſgarius: quod nuſquam in eius vita diligẽtiſſimè ſcripta legitur. Nec potuit ante Anſgarii tempora ſub eodem Ludouico fieri, quum nullus (vt diximus) ibi erat Benedictus per eam tempeſtatem: nec potuit res tam grandis ſine commemoratione præteriri. Sed te quæſo,fabulator, cur non Anſgarius inter tot occiſos pontifices & principes occubuit? An potuit papa ſine archiepiſcopo loci ſtare? aut ita inurbanus erat Anſgarius,qui venienti ab Vrbe ſummo pontifici nec occurrerit,nec affuerit tanto hoſpiti? Credimus papam celebraſſe diuina,vt fabulatur,& non aduocaſſe loci pontificẽ? Si aderat,quomodo elapſus eſt inter tot millia (vt fingis) barbarorum? Si non eſt elapſus,pro martyre eſt colẽdus. At tenemus, quo tẽpore quóve loco in pace quieuerit. Idem de Remberto, aut quouis alio noſtrorum pontificum, cuius dicis fuiſſe tempora, cõtendimus. Erubeſcat impia ſtultitia,& in vmbras abſcedat cum ſua fabula. Prætereo narrationem de Imperatore contendente Romam, vt papam educeret. Imperitiſſime omnium, Imperatores niſi grauiſſimis de cauſis,cum exercitu non ſcandunt alpes. Tu autem deducẽdi pontificis gratia vis Imperatorem tranſiſſe cum agmine alpes, petiiſſeq; Romam ſalutandi eius cauſa. Bilem mihi mouet ineptiſſimi hominis fabula. Quum autem pontificem deduxiſſet in Germaniam, tum eum dimiſiſſe in pace, vt tranſiret vltrà in Saxoniam. Inſanit infelix fabulator, neque locorum neq; temporum habẽs vllam rationem.

Roma Romanorum Imperatoribus vix adeunda.

rationem. Facilius enim erat, papam deducere per Germaniã in vltima Saxoniæ, quàm tranſire Romam, & deducere per Italiam. Primum erat pene neceſſarium ad hoſtes eunti, alterum omnino ſuperuacaneum. Sed mentienti tam impudẽter, omnia ſunt cæca: fruſtráq; nitimur in beluam, non verbis, ſed flagris caſtigandam. Tranſeo fabulationem de partu monſtruoſo biennalis fœtus, quamuis videam vnde ſit emendicata. Non enim vim habet ad rem inſtitutam. Quod verò de ſexaginta presbyteris commemorat, miſerabili cruciatu exanimatis pro Chriſto, rem veram narrat: ſed loca & tempora confundit, omnia licentioſè permiſcens, quaſi nõ poſſet argui falſitatis pro temporum vetuſtate. Commemorant fideles annales noſtri, ſub Ottone (qui peruenit ad annum Chriſti milleſimum, annis pene ducentis poſt primum Ludouicum) incentore quodam Godſcalco magni cuiuſdam Wandalorum principis filio, in vltionem à Saxone occiſi genitoris, exarſiſſe in Chriſtianos perſecutionem ſæuiſſimam: ipſoſq; vbique à Wandalis trucidatos miſerabiliter, præcipue in ciuitate Aldenburg, quæ tum florebat in littore maris Baltici: (manent exigua veſtigia veteris gloriæ) vbi inter multa occiſorum millia, ſexaginta presbyteros ſeruatos ad ludibrium, ac per plateas oppidorum Wandalicorum, quæ tum florebant (nunc perierunt) miſerabili exemplo excarnificatos pro Chriſto. Ex Aldenburg, non Hamburg, ſub Ottone tertio, non Ludouico primo. Nec tamen negauerim, eam tempeſtatem ſæuiendi effugiſſe Hamburgum. Peruenerant eò graſſatores Wandali, & quos inuenerant, iuxtà omnes contrucidarunt. Ita factum eſt, vt multorum Chriſti martyrum in Hamburgo reliquiæ ſeruentur. Cætera videamus: nihil enim opus eſt rebus manifeſtis diu immorari.

Wandalorum in Chriſtianos ſæuitia.

CAP. 8.

DEBET ſcribenti veniam candidus lector, quòd lacerandæ fabulæ diutius immoratur. Hoc enim pertinacia multorum requirit, exoſculantium hanc fabellam, & pro veritate turgentibus buccis eam efferentium. Ait fictor noſter, ad Benedictum quartum veniſſe ex hoc loco fideles, cum querimoniis ſuper incurſu barbarorum: papam commiſeratum, literas dediſſe ad Ludouicum Imperatorem, vt expediret armorum auxilia pro his locis. Vide quàm inſigniter quadret narratio. Benedictum quartum coniungit primo Ludouico: qui non modò ætate, ſed integro diſtant ſeculo, hoc eſt annis pene centum. Nam iſte quartus Benedictus turbulentiſſimo Italiæ ſtatu vixit: quando non modò cum exercitu non egredi, ſed vix in vrbe conſiſtere potuit, priuſquam per Ottonem res primùm Italiæ pacarẽtur. Quòd ſi exemplantis aut ſcribentis prætendis errorem, pro quintum legi quartum Benedictum, accipio confeſſionem: tecumq; dico, quintum Benedictum veniſſe Hamburgum, ſed exulatum, non pugnatum: ex dolore animi confectũ obiiſſe, non martyrio coronatum: teſte etiam ſcriptura monumenti, quæ non gladio cæſum, ſed quum reuocandus eſſet, mortem obiiſſe commemorat. Sequitur egregia illa Ludouici Imperatoris alacritas, occurrentis ſummo pontifici cum exercitu Romam. Vide quàm inſignem excogitauit artifex noſter hiſtoriam. Imperator in Germania vel Galliis tum potiſſimùm degens, tranſiturus in extrema Saxoniæ cum exercitu, primò vadit Romam, deducturus ſcilicet papam in caſtra. Ineptiſſime omnium, ita es ſtolidus, vt neq; locorum, neq; temporum vllam habeas rationem? Tam tibi facile viſum eſt, cum armato exercitu Alpes penetrare, pertranſire Italiã, quaſi de palatio procedat Cæſar obuius pontifici in atrium? Induſtria ſingulari hoc à te excogitatum eſt, vt narrationem faceres veriſimilem, videlicet non fuiſſe cum tanto comitatu egreſſum pontificem, niſi ab Imperatore deduceretur. Ita non pudet figmentorum, vt de tuo ſenſu, non de rerum pondere, omnia diiudices. Imperatores noſtri non niſi maximis ex cauſis, alpibus tranſcenſis, Italiam penetrarunt. Tibi ſalutandi tantùm pontificis gratia, tantum poteſt ſuſceptum videri laboris? Deinde quia venit in mentem, non in ea ſtrage Hamburgica cecidiſſe Ludouicum, ſeparauit in ipſa peregrinatione Imperatorem à papa: & illum, in vrbe Roma iam accepta licentia à pontifice, remiſſum dicit ad propria, pontificem verò cum duobus cardinalibus, & cum exercitu Imperatoris Alemanniam petiiſſe. Ineptiſſimum caput, neque regionum neque prouinciarum vllam habet rationem.

Nõ ſolùm hic accepit fabula priſca fidem.

Imperatores ab imperii ſede exulant.

Papa iturus in Alemaniam cum exercitu, à ſe dimittit Imperatorem, credo nauigaturum in Gallias. Dimittit, inquit, in ſuas partes: falsò, ineptè, pueriliter. Falsò quidem, quòd nunquam Ludouicus & Benedictus vnà vixerunt. Ineptè, quia eodem ab Vrbe itinere tranſeundum erat in Alemaniam & Gallias per alpes, quas quum Germania tenebat ditione Ludouicus. Pueriliter autē, quòd ſine ratione facit Imperatorem accedere Romam, quem papa deſcenſurus in Germaniam, ex itinere facilè compellaſſet occurrentem. Inde verò, vbi catalogum facit auxiliorum, quæ papa recenſuit ad Albim fluuium, refert qui pontifices vicinarum partium fuerint in comitatu, Didericum, Dodonem, Remberrum, & reliquos. Ex vno ſubuertuntur omnia. Si aderat Rembertus archiepiſcopus Hamburgenſis, quomodo Ludouicus poterat ſupereſſe, quem Anſgarius, Remberti deceſſor, viderat tumulari? Et quod ſomniauit, ſi aderat cum cæteris, cæſus eſt, & martyrio coronatus. Errat ergo noſtra eccleſia cum Bremenſi (in qua tumulum habet) quæ illum in choro celebrant confeſſorum, tenemusq́; locum & tempus exitus eius. Sed reuera Rembertus nō aderat. Fingit ergo, imò mentitur fallendi animo, iſte fabulator. nam Remberti tempora non ſunt ſub primo Ludouico, ſed ſecundo, Lotharii filio.

CAP. 9. IAM verò videamus vnde ſit natus error. Nam cædem multorum pontificum cum Brunone duce Saxoniæ, audierat iſte nugator: nam legiſſe illum quæ ſcripta ſunt, non credo. Et quoniam deſcendiſſe papam audierat Hamburgū, & ibi tumulatum, confundit res, loca atque tempora: & confingit cæſum papam cum exercitu Hamburgi, quem in locum veniſſe papam potuit vndecūq; intelligere. Et quoniam rem illā de cæſo cū exercitu pontifice in Hamburgo, pro cōperta habuit, adiecit mendacia mendaciis, Romanos voluiſſe ſuorum reliquias in Italiam reducere, ſed in Ebbeckſtorp currus immobiles conſtitiſſe, nec potuiſſe loco moueri. Pro indignitate fabulæ nauſea ſucceſcit ſcribenti & fabulam retexenti, quòd ita auſit impudenter mentiri in luce clariſſimæ veritatis. Iam euidentibus teſtimoniis conſtat, in loco Ebbeckſtorp commiſſam cædem in exercitum Chriſtianorum à Danis, quum dux Saxoniæ Bruno cum omnibus pene epiſcopis Saxoniæ & nobilitate plurima, pro Chriſto caderet, in eodem loco tumulatus. Inde verò euelli tentatas reliquias, de loco moueri non potuiſſe, hæc in archiuis dicti monaſterii ſcripta ſeruantur. Et quis vnquam audiuit, Romanos, quorum vrbs reliquiarum ſanctorū plena eſt, vnquam egreſſos ad tertium lapidem, pro ſanctorum cineribus inferendis? Copia facit eos rem minus pendere. Nullus Romanorum aut Hamburgi aut in Ebbeckſtorp cęſus eſt. Quid ergo attinuit, eos inde reliquias ſanctorum afferre? Omitto reliqua huius fabulæ commenta, quæ nulli fidem facere, ſed mediocriter doctis riſum poſſunt commouere: tam abſurdè cōtexitur fabuloſa narratio. Piget autem plura percurrere, in quibus nihil eſt quod non indignitatem & ſtomachum concitet viro graui. Contempta igitur & reiecta fabula, qua ſeipſam (vt mos eſt falſitati) de vanitate conuincit atq; confodit, veritatis narratione contenti ſimus. Honoremus ſanctos martyres, quos pro Chriſto ſanguinem legimus impendiſſe: non fingamus nobis idola, quæ nunquam extiterunt. Benedictum quintum, apud nos exilio defunctum, Romanam quondam ſedem, pulſo Leone octauo, fatemur occupaſſe: ſed in plenitudine poteſtatis conſediſſe, Romanæ negant hiſtoriæ. Exilio relegatum huc perueniſſe, loquuntur cum noſtris: martyrio autem coronatum, & illorum & noſtri annales pernegant. Oſtendimus erroris originem, deteximus apertam fabulæ vanitatem. Si quis autem poſt agnitam veritatem fabulis delectatus, in illis permanſerit, agnoſcat in ſe Apoſtolicam impleri prophetiam, *Inſtabunt*, inquit, *tempora periculoſa, quum à veritate auerſi, ad fabulas conuertentur*. Nemo ſibi blandiatur de authoritate veterum: quibus etſi fabula diſplicuerit, non habebant tamē vnde poterant falſitatem eius coarguere. Sed ætate noſtra crebreſcentibus literarum monumētis, inexcuſabilis torpor eſt in fabulis ſciētes prudētesq́; permanere.

Fabula miraculorum feracis.

Reliquiæ Romæ copia viles ſunt.

Grauiſſima admonitio.

CAP. 10. SED hoc interim vſi diuerticulo, non ſine fructu, ad Rembertum noſtrum reuertamur. Quum ille per ſua tempora in operibus pietatis plurimum exerceretur, præcipua illi cura fuit de redemptione captiuorum. Quumq́; plures tenerentur à Danis aut Wandalis, quàm illius poſſent ære redimi, ſacra etiam vaſa diſtraxit, &

redemptioni impendit miſerorum: ſanctius arbitratus, precioſas Chtiſto animas in libertatem ſtatuere, quàm aurum intra ſacrarium congerere. Tantus autem turbo, tunc à Danis atq; Normannis incubuit regionibus, vt non modò Saxonia, ſed & Friſia inuiis paludibus inacceſſa popularetur: Traiectum ciuitas exciſa. Sanctus Rabodus vrbis epiſcopus, perſecutioni cedens, Dauentriæ ſibi conſtituit manſionem. Quo tempore iidem graſſatores Coloniam & Treuiros incenderunt, Aquiſgrani palatium Magni Caroli iumentis ſuis ſtabulum ſternunt, & in ea vaſtitate locus permanſit per annos octuaginta, vſque ad ætatem magni Ottonis. Moguntia propter eorundem hoſtium metum cœpit inſtaurari. Vrbes cum ciuibus, epiſcopi cum totis ſunt obruti populis. Illuſtres eccleſiæ cum plebe concurrente incenſæ. Hæc tragico digna boatu, nos perſtringentes breuiamus. Vnum verò memorabile in laudem ſancti Remberti non prætereundum, quod Bauo Corbeienſis abbas de ſui temporis mirabilibus actis perſcribit. Quum, inquit, noſtro tempore grauis barbarorum irruptio in omni pene Francorum regno immaniter debaccharetur, contigit eos diuino iudicio ad quendam Friſiæ pagum peruenire, qui in remotis ac mari magno vicinis locis ſitus eſt. Nordwide locum vocant incolæ, quẽ tunc euertere barbari ſunt aggreſſi. Erat in eo loco Rembertus epiſcopus, cuius adhortationibus & monitis confortati agricolæ, & regionis indigenæ Chriſtiani, hoſtibus ſunt congreſſi, & proſtrauerunt ex illis X M. CCCLXXVIII. Plures etiam, dum fugæ quærunt præſidium, in tranſitu fluuiorũ enecati. Cuius rei miraculo per tempora multa, merita ſancti Remberti penes Friſones egregia, & nomen eius ſingulari quodam gentis excolitur deſiderio: adeo vt collis, in quo ſanctus orauit dum pugnaretur, perpetua ceſpitis viriditate notetur. Multis præterea ſanctũ ſuum miraculis Dominus etiam viuentem illuſtrauit. Nam oratione ſua tempeſtatem ſæpe maris complacauit: cæcum illuminauit per confirmationem, quam epiſcopali more compleuit in illo. Sed & filium regis Franciæ à dæmonio liberauit: vbi multis adſtantibus epiſcopis, ſpiritus immũdus ſæpe ex ore vexati clamabat, Rembertum inter eos ſolum dignè commiſſum abſoluiſſe officium, ipſumque ſibi eſſe cruciatui. Ille mendacem & patrem mendacii proteſtatur. Quem dæmonio liberauit, Ludouici Germaniæ regis filium eſſe Carolum multi tradũnt, qui nouiſſimis Remberti temporibus regno depoſitus, Arnulphum Germani ſui filium accepit in Imperio ſucceſſorem. Francorum hiſtoria ea geſta memorat in Francofordia, anno regis Ludouici XXXIIII. quem annales antiqui Cæſarem vocant, non quia Romanum aliquando adminiſtrarit imperium, ſed quia in diuiſione limitũ inter fratres hoc illi honoris gratia attributum eſt cognomen, quaſi ſecundam à fratre Lothario Imperatore Auguſto gereret dignitatem. Solebant enim aliquot ſeculis dici Cæſares, qui ſub primis Auguſtis proximam tenerent adminiſtrationem. Nam Diocletianus commilitonem aliquando ſuum Herculeum Maximianum, primò Cæſarem, poſtea creauit Auguſtum: & ambo iam Auguſti faciebant Cæſares Maximinum atque Conſtantium: quod Italorum narrationes explanant.

Aurum eccleſia habet 12. q. 2.

Remberti miracula.

Ludouicus Cæſar, nunquam tamen imperator.

CAP. II.

MOVET fortaſſe lectorem, quum ſancti patres Anſgarius atque Rembertus, crebra legatione prædicantes in Dania atque Suedia, Chriſti fidem amplificarent, erectis per regna & prouincias eccleſiis, ac conſecratis inibi pontificibus: quomodo ex illis regnis iam Chriſti iugo manſuefactis, tanta eſt facta eruptio barbarorũ, Chriſtianiſmum perſequentium. Certè rei nouitas in religione, & regnorum amplitudo, facilè iſta fieri ſinunt, vt alii Chriſto credentes, domi ſederent quieti: alii indomitis ceruicibus, tanto ſæuirent acrius, quanto dolerent, propulſis antiquis ſuæ gentis ſuperſtitionibus, Chriſti fidem vbiq; iam conualeſcere. Quippe dulcedine prędæ iamdiu innutriti, non facilè animum religioni ſubdidere, nec a conſuetudine latrocinandi diu poterant dimoueri. Ad Rembertum reuertamur. Erat ille cum Moyſe vir mitiſſimus, qui cum Apoſtolo omnium infirmitatibus compateretur, pręcipuam curam habens in eleemoſynis pauperum, & in redemptionę captiuorum. Nam quum quadam vice in regionem Danorum perueniſſet, vbi eccleſiã nouellæ plantationis viſitabat in Sleſwico, vidit multitudinem Chriſtianorum catena trahi captiuam, quos per litora digraſſati, aut in ipſo mari nauigantes

Dania iam Chriſtiana, perſecutores tamen protulit.

Dani ceperant. Quo in loco duplici miraculo, & catenam oratione perfregit, & equo in redemptionem miſerorum tradito, captiuos laxauit, placauitq́; feroces animos barbarorũ. Sunt & alia multa, quæ de ſancto viro copioſè in vita eius ſunt exarata: in quibus & illud eſt memorabile, quòd presbyteri nuper defuncti animam

Remberti res geſta. (quia ſic in viſu apparens ſupplicauit) XL. dies in pane & aqua ieiunans, à tormentis abſoluit. Prædeceſſor eius quum quatuor fundaſſet cœnobia, ille vnum addidit in ſolitudine Bucken. Cæterùm omnium vigilem ſolicitudinem implens, Hamburgenſis cathedræ præcipuam egit curam, tam fratribus quàm pauperibus neceſſaria miniſtrans. Xenodochium Bremæ, quod ad ſuſtentationem pauperũ ab Anſgario eſt inſtitutum, ipſe inſigniter auxit: & non modò in ſuo epiſcopatu, ſed vbicunque erant pauperes, alimoniam illis cum omni vigilantia curauit exhiberi, nobile poſteris verbum exhortationis relinquens. Non eſt, inquit, hæſitandum, cunctis ſubuenire pauperibus: quia in quo ſit Chriſtus, ſeu quando ad nos venit, ignoramus. Eleemoſynam verbi inceſſanter omnibus miniſtrauit: in quod opus dicta S. Gregorii ſæpe replicauit, quæ etiam manu ſua deſcripſit. Epiſtolæ eius diuerſæ, ac plures. Præcipua quędam ad virgines, in qua virginitatem corporis attollens, oſtendit multas mente abire in Ægyptum. Tandem confectus labore & ſenio, quos per ſe nõ potuit, per Adalgarium coadiutorem ſuum in Domino confortauit, quẽ

Remberti mors ac ſepultura. etiam manibus regis commendauit. Exceſſit autẽ ex hac luce, anno Chriſti DCCCLXXXVIII. indictione ſexta. Cuius depoſitio III. Idus Iunii celebratur. Sepultus

888. eſt extra baſilicam ſancti Petri ab Oriente, vt rogauit. Sedit in archiepiſcopatu annis XXIII. Monſtrat temporum ratio, ſtragem illam in Ebbeckſtorp Chriſtiani agminis cum duce Brunone (de qua ſuprà, & in Saxonia noſtra plenius) fuiſſe temporibus Remberti. Nam ea obuenerat anno DCCCLXXVI. in morte Ludouici regis Germaniæ, quem ſolum Dani formidauêre.

CAP. 12. HILDESEMENSI eccleſiæ quart᷑ ſurrogatur Eboni Gallo, Alfridus, vir memorabilis, ad annum circiter DCCCXLVIII, quum rebus per Germaniam potiretur Ludouicus, Ludouici Imperatoris filius. Erat hic Alfridus profeſſione monachus, vir in diuina religione feruentiſſimus. Hic eccleſiam ſuam cohoneſtare volens, à fundamentis eam curauit inſtaurandam. Primordia rerum exilia, paulatim creſcente religione, & efferueſcente populi deuotione, in meliorem formam trãſeunt. Præfuit autem in vniuerſum annis XXVIII. Sed quatuor ante exitum vitæ annis opus fabricæ impleuit, & eccleſiam ipſe ſuam conſecrauit. Tumulatus in eadem anno LXXVII. Quo tempore ſtrages illa fuit memorabilis ſub duce Brunone, in loco Ebbeckſtorp. Potuit autem hic ſanctus agmini intereſſe ſanctorum. Sed

Monachi ab armis abſtinent. monachalis profeſſio, & ætas ſenilis iam feſſa, armis eum carnalibus intereſſe non patiebãtur. Grauis & diuturna fuit illa prouinciarum calamitas, ſub Danis & Normannis. Nam in Friſia (quod diximus) orationibus Remberti potius quàm armis repulſi, in omne imperium Romanum ſe vindicare conſtituerunt. Cum regibus Sifrido & Godfrido, per Rhenum & Moſam & Scaldim fluuios, Galliam inuadentes, miſerabili cæde Chriſtianos obtruncauerunt, ipſumq́; regem Carolum (is erat Caluus, pòſt imperans) bello petentes, ludibrio Gallos habuerũt. In Angliam quoque partem copiarum mittentes, ducem præfecerunt Haldanum: qui dum Anglis congreſſus occideretur, Dani in locum eius Gundredum conſtituerunt. Is autem Nordhumbriam expugnauit, atq; ex illo tempore Friſia & Anglia in Danorum ditione eſſe cœperunt. In hæc tempora incidit illa grauis eccleſiarum Colonienſis & Treuirenſis perturbatio, quum Lotharius Lotharii Imperatoris filius, alterius Ludouici iam Imperatoris frater, propter ſanguinis & potentiæ ſublimitatem, omnia

Diuortium epiſcopi immeritò approbãt. ſibi reputans licere, Tebergam vxorem dato libello repudii dimiſit, & Gualdradã Boſonis, viri potentis per Galliam, ſuperduxit filiam, conſilio (vt ferebant) Regnaldi Treuirenſis, & Guntharii Colonienſis archiepiſcoporum, qui in cõcilio Meten ſi id approbarunt: propter quod ab Nicolao Papa excommunicati, & eccleſiis ſuis ſunt priuati. De quo in Decretis. Erat autem tum omnis Tranſrhenana prouincia ſub regno Lotharingiæ, vt archiepiſcopi quoque ei regno coniuncti haberentur: nunc autem diu erãt in ditione regni Romanorum. Quo etiam tempore gens Bulgarorum

garorum (Wandalorum quoq; natio) ad fidem Chriſti cum ſuo rege peruenit: qui adeo efferbuit religione, vt maiore filio in regnum coronato, ipſe ingreſſus religionem, Deo ſe totum obtulerit. Quumque intelligeret regem filium relabi in paganiſmum, dimiſſo ad tempus monaſterio, arma induit in filium: eoq; capto & exoculato, minorem filium regno præfecit, regreſſus in monaſterium: quod & in Wandalia diximus.

Pater monachus arma in filium impiū ſumit.

Cap. 13.

Hildegrinvs, quartus in eccleſia Halberſtadenſi epiſcopus, præfuit eccleſiæ ſuæ annis XXXIIII. Per cuius tempora fuit illa Danorum in vicinas prouincias excurſio frequens, & illa inſignis ſtrages, in qua dux Saxoniæ Bruno cecidit in loco Ebbeckſtorp. Iam tunc verò Ludouicus Germaniæ rex, filium Ludouicū miſit cum exercitu in orientales Wandalos, qui ſunt Poloni, & Pomerani: à quib. reuerſus victor, quum apud Saxones diuerſaretur, Luitgardam filiam Ludolphi ducis (quæ fratrem haberet memoratum Brunonem) duxit vxorē. Memorabilis temporum illorum refulgentia: vnde apparet, duces Saxoniæ iam tum fuiſſe in ea regum æſtimatione, vt nuptiis dignarentur filias eorum & toro coniugali. Celebratæ ſunt nuptiæ in arce Aſchaphenburg, in orientali Francia, quam nunc corrupto vocabulo Franconiā dicunt, Gallis auferentibus vetus & verum nomen. Hic eſt ille Ludolphus, ex ſemine Wedekindi pronepos, Brunone patre, patruo Waltero, auo Wickberto, Wedekindo autem proauo: qui Ludolphus reliquit hanc poſteritatem: filiam Luitgardam regi nuptam Ludouico, Ludouici regis filio, primi autem Ludouici Imperatoris nepoti. Habuit idem & Brunonem (cæſum à Danis) filium, & Tanquardum, qui ſine prole deceſſerunt: & Ottonem Henrici, primi regis ex Saxonibus, patrem, ex quo natus eſt Otto Imperator. Quam lineam etſi in Saxonia attigerimus, operæ tamen precium pluribus eam locis legi, vt antiquæ nobilitatis ſtemma in principibus Saxonum agnoſcamus. Hoc etiam tempore Lotharius Lotharingiæ rex, filius Imperatoris Lotharii, qui de cōtemptis iuſtis, & initis nuptiis illicitis, à ſummo pontifice notatus erat, tanti habuit mandatum Eccleſiæ (in quo contempto pœnas iuris aliquandiu induratus ſordidatusq; ſuſtinuit) vt nunc Romam profectus, ſummum placarit pontificem: & reuerſus in Longobardiam, finem viuendi fecit, & apud Placētiam tumulatur. Quumq; virilem prolem non haberet, Ludouicus rex Germaniæ, & Carolus Caluus rex Franciæ, Lotharingiæ regnum diuiſerūt. Primus eſt hic ingreſſus Germanorum in prouinciā Transrhenanam. Hactenus enim limes vtrorumque Rhenus erat: nunc eo tranſito, in Vltrarhenanis Germani ditionem habere cœperunt: quam deinde Henricus pater & Otto filius, Romanorum & Germanorum principes, auxerunt. Quod in Saxonia diximus: & infrà ſuis locis, vbi opportunitas euenerit, non tacebitur.

Saxonum antiqua nobilitas.

Germani regiones trans Rhenum occupare quando cœperunt.

Cap. 14.

In Hildeſemenſi eccleſia per idem tempus poſt Alfridum præfuit Marquardus, vir Deo & cœlo dignus, qui agmini ſanctorum interfuit ad annum Chriſti DCCCLXXVI, in Ebbeckſtorp pro Chriſto cæſus. Aliquando ciues eius, cupientes ſacras corporis eius reliquias digno apud eccleſiam inferre ſepulcro, diſcernere non poterant congeſta virorum corpora. Hoc tempore ſub Caluo Carolo initium habuit comitatus Flandriæ. Erat quædam nobilitas non magna, quæ in angulo Flandriæ conſedit, non longè à Curtraco. inde filius egreſſus, audax facinus peregit. Nauigabat ex Anglia filia regis Francorum (iam etiam Imperatoris) Caroli Calui, defuncto marito Angliæ rege vidua, repetitura lares paternos: appulſa eſt in portum Flandriæ, Geſſoriacum dixere veteres, memorabilem portum Sluſæ. Aderat Balduinus filius foreſtarii, nobilis viri, qui Flandriam adhuc incultam, venationi potius quàm negotiationi expoſitam, gubernabat. Iuuenis regiam puellam annis necdum egreſſis iuuentam, interpellat de nuptiis, volentem nolentemque rapiebat. Indignatus pater de audaci facinore, quòd id auderet in Imperatoris filiam, vnde priuatus quiſque ad vindictam conſurgeret. Sed ea tum fuit Normannorum, Danorumque à mari inſolentia, vt duceret pro optato, qui graſſatores arceret, habere virum fortem & ſtrenuum: eamque prouinciam proinde Balduino, iam genero, commendabat, creans comitem, qui pridem erat foreſtarius, hoc eſt regius venator. Erat ea in officiis non minima etiam tum dignitas, quo modo nunc

Comitatus Flandriæ initium.

Saltuarii dignitas nō parua.

inter electores principes alius eſt dapifer, alius enſifer, alius pincerna, item alius camerarius. Per eandem quoque tempeſtatem Ludouicus, rex Germaniæ, filiis ſuis partitus eſt regnum: Carolo, qui pòſt imperauit, Lotharingiam (quæ, moriente ſine liberis Lothario, Lotharii Imperatoris filio, quum poſt reconciliarionem ab vrbe veniſſet in Placentiam, ***) Carolomanno Bauariam, reliquas partes Ludouico. Ducatus tunc Thuringiæ diuiſus eſt à Saxonia, quum illum Ludouicus rex permitteret Carolpho nobili: & ſtetit in titulo ducatus per annos multos. Nam Innocentius Papa tertius, ſcripſit nobili viro duci Thuringiæ, vt legitur in ſuprascriptione, *c. Venerabilem. De elect.* Sed poſtea mutatus eſt, vt diceretur comes prouincialis (quod alii non bene dicunt Latinè landtgrauium) in quo permanſit vſque hodie.

Thuringia ducatus, poſt comutatus.

Cap. 15. Paderbvrnensi eccleſiæ poſt Baduradum Saxonem (qui annis pręfuit XLVIII.) tertius præficitur Luitharius. non memorant vnde ortus: ſed quia annis præfuit XXIII. non tacent annales. Normanni eo tempore graſſati ſunt per prouincias, iam etiam auſi poſt Ludouicum regem inceſſere Germaniam, Galliis tamen acriores, quàm vlli prouinciæ, imminebant. Nam in Cœna Domini (quæ obuenerat ad IX. Aprilis) obſederunt inſignem ac veterem vrbē Treuerim: Bartholdus archiepiſcopus vix manibus eorum elabitur. Die Paſchæ captam ciuitatē ſuccenderunt, poſt prædam & ingentem hominum cædem. Iam Francia iterū in Germanorum manus reciderat. Nam Balbus Ludouicus, filius Caroli Calui, non diu ſupererat patri: & reuerſum eſt Francię regnum ad Ludouicum, Ludouici Germaniæ regis filium, qui fratres habebat Carolomannum in Bauaria regnantem, & Carolum Groſſum, qui tum erat poſt Caluum in Romano Imperio. Hic eſt ille Carolus, qui Normannis Danis permiſit regionem maritimam inter Sequanam & Ligerim, quæ ab illis nomen ſortita, vſque in hodiernum appellatur Normandia. Eam verò rem latius in Norwagia ſumus ex ordine proſecuti, nunc breuiter ſignantes tempora. Mouit tum omnes principes ignauia Imperatoris Caroli, quòd negligenter ageret, neque Franciæ, neque Teutoniæ, neque vniuerſo Romanorum regno ſatisfaciens. Vnde quum in eo res eſſet, vt à principibus deſtitueretur, ipſe præueniens honori ſuo conſuluit, cedens potius quàm deſtitueretur. Status tum Galliarum is erat, vt tum regem puerum haberent Carolum vix triennem, filium Ludouici Balbi, nepotem autem Caroli Calui. Vro autem vir militaris & ſtrenuus à nōnullis Galliarum principibus rex creatur in palatio Compendii. Hic patrem habuit ex equeſtri ordine Robertum, auum verò paternum Wedekindum, ex Germania profugum. Sed eam nunc rem ſola temporum commemoratione contingimus, non profeſſi Galliarum res geſtas proſequi, niſi quantum pertinet ad reprimendam Gallorum ſuperbiam: qui præ ſe (ſi diis placet) contemnunt Germanos, vt audiant etiam nunc ſanguine cretum Teutonico, quem proceres ſibi regem fecere Franciæ.

Normādia Regio in Gallia attributa.

Regi puero regnum rapitur

Cap. 16. Tertivs tum præfuit eccleſiæ Mindenſi epiſcopus Theodoricus, qui in ei dit in grauiſſima tempora (quæ proximè diximus) graſſantium Normānorum: nam ſic Danos appellāt Galli. Nec modò interfuit, ſed etiam præfuit glorioſo Chriſtianorum agmini, cæſo ac tumulato in Ebbeckſtorp. Annalis per inſcitiam temporum & rerum, hoſtes fuiſſe contendit Vngaros. Sed illi multis pòſt annis deſcenderunt, quum rebus per Saxoniam præeſſet Henricus primus Saxoniæ dux, inde Romanorum rex, pater primi Ottonis Imperatoris. Normanni ergo fuēre, qui hanc ſtragem peregerunt: in qua inter cæteros occubuit glorioſus pontifex Theodoricus (ſub duce Brunone, qui nomen reliquit oppido Brunſwico) vnà cum cæteris coepiſcopis, Marquardo Hildeſemenſi, Drogone Oſnaburgenſi, Dudone Paderburnenſi (quem ego Luitharium accipio, vt fuerit binominis: aut Biſonem eius ſucceſſorem. Res enim apud homines in incerto remanſit) Aufredo Traiectenſi: eum nominat annalis Rembertum Hamburgenſem. Certum eſt, vixiſſe tum Rembertum, & eccleſiæ præfuiſſe: ſed huic agmini non aderat, interim in Phriſiis conflictatus armis ſuis (hoc eſt lachrymis & precib.) alteri agmini horum hoſtiū, quod in Remberto diximus. Aderat Erlulphus Verdēſis, & plurima Saxonum nobilitas, vna

Annalium error.

Lachrymæ & preces quorū ſint arma.

vna tum cæde martyrio conſecrata,& in loco cædis tumulata:quam ego prima Augusti peractam crediderim,quòd plurima inde ſint indicia. Nam de cæde pontificis ſummi in Hamburg,pudenda fabula iam(vt confido)exploſa eſt. Hic ergo pontifex ſanctus,Deo conſecratus martyr,locum tegit corpore,quem in acie cadens accepit,expectans nouiſſimam tubam. Voluêre Mindenſes corpus ſui pontificis de ſtrage vendicare.Sed iam tanta fuit poſt cædem ex vulneribus & tumore deformatio,vt diſcerni non potuerit ab alterutris.Locum ergo martyrii ſui tenet in Ebbeckſtorp.Nam eius rei geſtæ hiſtoriam nuper digeſſi ſacris virginibus in eo loco, ad perpetuam rei memoriam,& ad eliminandam fabulam(quæ hactenus pro vera habita eſt) de aduectis eum in locum reliquiis ab Hamburg: quæ tota res fabuloſa eſt, & pudenda,vt ſuprà oſtendi.

Cap.17.

OSNABVRGENSI tum eccleſiæ molitione Cobbonis viri nobilis (comes in Tekeneborch creditur extitiſſe, qui ſub Germaniæ rege Ludouico, Imperatoris Ludouici filio,multa poterat in hoc terræ angulo) præficitur Goſbertus, pridẽ epiſcopus ordinatus in Sueonia (Suediam noſtri vocant) in qua primus Anſgarius prædicauit verbum Euangelii,conſecrauitq; epiſcopos.Sed per hæc tempora turbatis nouis in Suedia Chriſtianiſmi rebus, Goſbertus pridem conſecratus epiſcopus, prouincia extruditur,confugitq; ad cõſecratorem ſuum Anſgarium,legatum apoſtolicæ ſedis per omnia regna Aquilonis: quem ipſum vel in vltimis temporibus agentem,vel ſucceſſorem eius Rembertum in primis eius annis reperit, & ab altero commendatus,eſt ad vicinam tunc vacantem eccleſiam Oſnaburgenſem. Non incommoda res viſa eſt Cobboni comiti, talem eccleſiæ videre pontificem, qui non magnopere inſtaret pro recuperatione decimarum & prædiorum, quæ illa monaſteriis Corbeiæ & Heruordenſi applicuiſſet.Facilè ille ceſſit poſtulationi: effecitq; apud cæteros (præſertim apud Ludouicum Germaniæ regem) vt conſentirent in Goſbertum,eccleſiæ Oſnaburgenſi tum præficiendum. Præfectus eſt eccleſię,& illam per annos decem,à LXIIII. ad LXXIIII.gubernauit.Quo quidem anno iam mortuo optimo Germaniæ rege Ludouico,fortiſſimo ad arma ductore, qui per ſua tempora talem ſe gerebat æquabili iure, talem etiam (vbi opus eueneret) oſtendit in armis, vt pacem vndiquaq; compararet Germaniæ: continuere ſe Dani (quos Gallici ſcriptores vocant Normannos) ne per tempora regni eius excurrerent.Ita reges eorum quadam leniuit humanitate,miſſis muneribus,& viciſſim receptis,vt nulla per eius tempora eſſet Danorũ commotio. Illo verò per hæc tempora moriente,iam(vt videbatur) deiecto repagulo,Dani multis millib.armati,exierunt in Germaniam. Proximus illis curſus erat à mari in nouam Saxoniam, quæ tunc ſola nomẽ retinuit.Nã vetus Saxonia nomen amiſit,& amat vocari Weſtphalia.Hic ſe,duce Brunone(qui erat ex ſtirpe Wedekindi,Magno Carolo conſiliante)Chriſtianum nomen armauit,animauit,& in agmen fidele concurrit.Multi fuerant pontifices,multi comites & nobiles: qui vna cęde mactati à Danis in fidelibus,in loco Ebbeckſtorp (nunc ſanctimonialiũ locus eſt) occubuerunt pro Chriſto.Quibus etiam interfuiſſe Goſbertus Oſnaburgẽſis creditur epiſcopus, vnàcũ Cobbone comite.Nam tempora exitus,pręſertim epiſcopi,incidunt in eundẽ annum LXX. poſt DCCC. Cobbonis tamen anni decennio poſteriores ſignantur. Et potuit error eſſe in illa conſcriptione. Nam quũ eſſet nobilis & potens in Chriſtianiſmo,creditur nõ defuiſſe illi ſanctiſſimo Chriſtianorũ agmini pro Chriſto cæſo.

Epiſcopi quidam decimarum auidiores

Saxonia quæ olim fuit, hodie Weſtphalia eſt.

Cap.18.

IN Mimigardeuordenſi,nunc Monaſterienſi,quintum locum tenuit Bertholdus,vir eximiæ deuotionis ac ſanctitatis. Per tales enim patres, morum grauitate & vitæ munditia præditos,iacere placuit Altiſſimo fundamẽta eccleſiarum per orbem,non tam marmore & auro rutilantia, quàm doctrinæ & virtutum miraculis redundantia.Serpſit ea ætate per multos lachrymabilis morbus de tumore linguarum,vindicante fortaſſe occulto iudicio rerum arbitro Deo, linguarum loquaciũ pernicioſa venena.Intumuit in ore lingua maximo dolore,nec valuere medicorũ vlla remedia,donec Bertholdo in Deum reſpicere iubente, quum litanias & ieiunia populo indiceret,plaga ceſſaret.Solet per annorum vices, ſiue occulto naturæ tramite,ſiue vindice Deo, tale quid in terrarũ orbe inter homines incerta origine

Morborum populariũ obſcura cauſa.

deſæuire,vnde nulla prodita ſunt artis remedia. Quod Plinius de mentagra teſtatur,& noſtra experiuntur tempora de venenatiſſimis morbillis:malũ Gallicum dixere,quod in ea gente primùm ſe prodidit,ſed nunc per Italiam Germaniamq́; latè diffunditur,cum multorum miſerabili pernicie & infinito dolore. Sanantur nõnulli,& potiſſimùm qui minimè pugnant in hoc malum. Quibus verò penitus inſedit,quo magis laborant in ipſum,eo grauius experiuntur hoc malum. Multi etiam morte abſumpti,præſertim ſi in prouecta iam in ſenium ætate hominem comprehendit. Hæc ſunt illa tempora,quibus Arnulphus filius Carolomanni, nepos Ludouici Germaniæ regis,quum Saxoniã teneret Otto ſenior,qui filium habuit Henricum primum Germaniæ regem: ſed iam potito rerum Arnulpho, Gallicæ originis homo Theutonicus (ſub quo attritum diu à Normannis & Danis ſæuientibus regnum reſpirauit,& lacertos mouit) ſæpe congreſſus fudit hoſtes, non incruenta ipſe potitus victoria. Semel cõflictatus, tantum ſanguinem extorſit perfidis, vt multa millia caderent,& ex regiis valde pauci deſiderarentur. Facti ſunt proinde timidiores,quamdiu regnauit Arnulphus. Iam tum celebre emporium Francofordia, quaſi in meditullio ſitum Germaniæ, locus deligendi Imperatoris exinde haberi cœpit. Nam primus ibi Arnulphus deligitur imperator. Coronam tamen non niſi octauo regni ſui anno accepit à pontifice: tantum illi laboris erat in regno, vt non ſupereſſet ocium videndi Italiam. Quanquam & ibi otium nõ eſſet. nam & Berengarius primus ſe erexit in Lombardia: & Witto, gentis Longobardicæ vir nobilis, eccleſiam premebat. Sed conflictatus primum Morauis (quos rebelles regno reperit) ingreſſum dedit Vngaris in regnum: quod in Saxonia diximus. Deinde verſus in Italiam cum grandi exercitu, cõflictatur cum Wittone in Longobardia, ad quẽ confugerat Bernardus Caroli Groſſi filius: ſed ſuperabat ambos Arnulphus. Papa autem Formoſus, magnitudinem reueritus exercitus Germanici (quòd nedum hoſtibus, ſed etiam ſubditis grauis timeretur) orabat vt reduceret exercitum in ſua, iam ſecurus ab hoſte.

Francofordia Imperator deligendus.

CAP. 19.

HAMBVRGENSI eccleſię poſt Rembertum præficitur Adalgarius, vir Deo deuotus, ex Corbeienſi cœnobio, datus comes rogante Remberto, & laboris ſocius, & in ſenectute adiutor, & pene rerum omnium adminiſtrator: quum hoc à regibus Germaniæ oraret & impetraret Rembertus, vt etiam ſuo conſilio dignaretur iam tum adiutorem Adalgarium. Sedit in archiepiſcopatu annis XX. Ferulam paſtoralem accepit ab Arnulpho rege (hoc enim erat tum ſignum inſeudationis) pallium pontificale à Stephano Papa, VI. eius nominis. Conſecratus eſt autem à Moguntino archiepiſcopo Lindroldo, ſeditque difficili tempore barbaricæ vaſtationis. Nec tamen legationis ſuæ ad gentes ſtudium omiſit: verùm ſicut prædeceſſores ſui ad hoc conſtitutos habuere presbyteros, & ipſe habere curauit. Anno autem Adalgarii VII. Hermannus Colonienſis archiepiſcopus magnis illum fatigabat iniuriis, Bremam Coloniæ denuo ſubiugare conatus. Sæpius ea de re vocatus in iudicium aderat, Wormatiæ priuilegia ſuæ eccleſiæ allegabat: ſed non acquieuit Colonienſis, neq; ceſſauit ab impetendo, donec apud ſummum põtificem Formoſum efficeret, & Arnulphum regem Romanorum interponeret cauſæ ſuæ, vt collecta apud Triburiam ſynodo, authoritate ſummi pontificis priuilegia Bremenſis eccleſiæ caſſarentur: in quo pariter glorioſorum principum caſſata fuerunt præcepta. Inde facta omnium ſubſcriptione, Adalgarius, qui archiepiſcopus aduenerat, poſitus eſt in ſubſellio nouiſſimus. Fabula grandis de Adolino & Widgero, qui diſceptantes ad ſpectacula ſynodum traxerunt: tragœdia lugubris, victum Widgerum, & poſtero die mortuum. Deinceps autem, ſub Adalgario & Hogero omni tempore Brema Coloniæ fuit ſuffraganea. Miror autem hæc ita ſcripta in annalibus, quum extet copia bullæ, ab eodem Papa Formoſo emanans, quæ longè aliter rem geſtam eſſe oſtendit. Ipſe loquatur Formoſus in apoſtolicis literis: quib. maior eſt fides, quàm vllis annotationibus temporum. Sic enim ſe habet eius cõtinentia:

Infeudationem epiſcopus à rege accipit.

Brema Coloniæ per factionem ſubicitur.

CAP. 20.

Formoſi papæ ad Adalgarium litera.

FORMOSVS epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei, reuerendiſſimo & ſanctiſſimo fratri Adalgario archiepiſcopo Hamburgenſi, ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Arbitrabamur tuam ſanctimoniã, prout iniunctũ fuerat, ad Apoſtolicã te ſedem

dem feſtinare, quatenus diſceptatio, quæ inter te & Hermannum Agrippinæ Coloniæ reuerendiſſimum archiepiſcopum ventilatur de Bremenſi eccleſia, finem perciperet. Sed eo per vicarios inſiſtente, & querimonias multiplicante, cur tuam non exhibueris præſentiam, ſaltem per defenſorem vicarium, non modicum mitamur. In quo ſuſpicari tribuitur, ſummopere contentionem non odire, qui iudicii æquitatem conatur ſubterfugere: præſertim quum & Moguntię ſanctiſſimus archiepiſcopus (cui de hac re, vt veritatem inquireret, per confratres & collimitaneos epiſcopos iniunctum fuerat) ad nos ſcribens ſignificauerit, quatenus venientibus reuerendiſſimis epiſcopis ad Frankeneuord, de hac eadem re diligentiſſimè facta fuerit inquiſitio: omnesq; diœceſani eiuſdem Colonięſis archiepiſcopi, Franco videlicet Tungrenſis, Vodebaldus Traiectenſis, Woſelmus Mimigardeuordenſis, Drugo Mindenſis, Egelmarus Oſnaburgenſis, ſub reſtificationis prætextu, teſtificati ſunt, vſque ad te nullum Bremenſis eccleſiæ præſulem, modum ſubiectionis Colonienſi antiſtiti contempſiſſe: ſed ſemper prædeceſſores tuos, qui eidem Bremenſi eccleſiæ præfuerunt, à temporibus ſuæ Chriſtianitatis, ſedi Colonienſi fuiſſe ſubiectos. Verùm, quia tantorum virorum teſtimonium fruſtrari nòn expedit, & ad ſtatutum veniendi tempus feſtinare, vel delegare vicariũ diſtuliſti: tanti temporis querimoniam, ac legatorum conſtantem inſtantiam nihili pendere, inhumanum videbatur. Quapropter arctati, hinc, ne Colonienſis eccleſia iuſtitiam perderet: inde, ne Hamburgenſis eccleſia (quæ ad gentium vocationem inſtituta fuerat) ſubſidio deſtituta deficeret: diſpenſatiuè cenſuimus, quatenus quoadusq; diuina ſuffragante gratia præfata Hamburgenſis eccleſia intantum dilatetur, vt epiſcopia inſtituere valeat, iam memoratam Bremenſem eccleſiam ad ſubſidium habeat: & quoties in magnis & præneceſſariis canonicis negociis oportuerit, non ſubiectione aliqua, ſed affectu fraternæ charitatis, Hamburgenſis archiepiſcopus (qui eiuſdem Bremenſis eccleſiæ regimen obtinet) per ſe aut vicarium, ſuam vicem gerentem, in adiutorium Colonienſis archiepiſcopi inuitatus accedat. Dilatata autem Hamburgenſi eccleſia, largitore bonorum omnium adminiculante, & fundatis epiſcopiis, ſæpe memorata Coloniæ ſedes Bremenſem recipiat eccleſiam. Inhumanum enim eſt inter ſeculares aliena iura peruadere: quanto magis ſanctiſſimorum epiſcoporum ſtatutos à patribus tranſgredi terminos, & eos litigare, qui pacis debent ſubditis exempla præbere? Hæc autem ad hoc decreta eſt diſpenſatio, vt pax vigeat, ceſſet contentio, & iuſtitiæ rigorem miſericordiæ compaſſio temperet: ſcientes, ſine pacis bono nullum Deo munus fore acceptabile. Nulli igitur omnino hominum, &c.

Turpe, ſed frequentiſſimũ, epiſcopos de finibus inter ſe contendere.

Cap. II.

Mirvm, quomodo tam breui abolita ſit memoria conſtitutionis, quam ſuper eadem re ptotulit Nicolaus Papa primus, nòn totis triginta annis ante hunc præſidens. Vbi literæ deſuper datæ, ſi in archiuis eccleſiæ Hamburgenſis, aut maioris ſecuritatis gratia in Bremenſi ſeruabantur; cur non ſunt proditæ ſuo tempore, vt tanto præiudicio fuerit occurſum? Sed eſt quod ex temporum qualitate coniectem potius quàm legerim. Ea tempeſtate erat magna regum ſuper eccleſiis diſpoſitio: nam vacantibus dabant ipſi pontifices, quos à Papa confirmari poſcebant. Ita commendatus eſt Anſgatius ad Hamburgenſem eccleſiam ab Ludouico Imperatore ſummo pontifici Gregorio: ſic ad eandem idem Anſgarius commendatus eſt ab Ludouico rege pontifici Nicolao, & ita reliqui omnes. Vnde coniectura eſt, literas Nicolai ſuper vnione eccleſiarum Hamburgenſis & Bremenſis, ad Ludouicum eſſe regem perlatas, & apud illum conſeruatas, ac per mortem eius diſſipatas, in manus eorum veniſſe qui abuterentur. Ita non potuit tum Hamburgenſis eccleſia euadere ſubiectionem Colonienſis archiepiſcopi, aut vt illi velut ſuffraganea pareret (quod prima habet narratio) aut pro eccleſia Bremenſi recognoſceret illam ſuperiorem, quoad Hamburgenſis creſceret in prædiis: quod multo veriſimilius habet teſtimonium Bullæ Formoſianæ. Vtcunque fuerit, res in eo ſtatu perdurauit vſque ad Albertum Hamburgenſem archiepiſcopum, qui pariter ſummo pontifici atque Imperatori Henrico IIII. percharus, effecerit vt in ſuam dignitatem Hamburgenſis rediret eccleſia, metropolitico iure aduerſus Co

Hierarchiæ eccleſiaſticæ viciſſitudo.

Ionienſem diu gauiſa: donec is honos ad ſolam Bremenſem (quæ tum minor erat) demigraret. quod ſuo tempore commemorabitur.

Cap. 22. Biso interim quartus præfuit epiſcopus in eccleſia Paderburnenſi, quo tempore in Romana ſede erat mirabilis tumultuatio, dum ſucceſſor prædeceſſoris facta damnaret, corpusq́; extumularet: viciſſim ſucceſſor alius primo inhærẽs, ſecundum damnauit: itemque quartus tertium cum primo incuſaret, ſecundum iuſtificaret. Ita vertigo rotabat Petri ſucceſſores, Ieſu Chriſti vicarios in terris. Nam Stephanus ſextus Formoſum inſequitur, & perſequitur, quem extumulatum iuſſit decollari, & in Tyberim abiici: quem inſecutus põtifex nomine Romanus, Formoſum tuetur: iubet corpus honorifico reddi tumulo. Miracula tum ferunt ad corporis præſentiam fulſiſſe. Inuenti ſunt, qui poſtea Stephani partes iuſtificarent. Sed iſta rectius in breui Romanorum pontificum catalogo commemorabimus. Sed dum Biſo præeſſet eccleſiæ Paderburnenſi, Arnulphus Imperator, iam victo rege Morauorum (quod in Wandalia diximus) pacatoq́; Italiæ ſtatu, quum filium ſuum Zuentibaldum creaſſet Lotharingię regem, fecit viuendi finem: miſerabili cruciatu exanimatus, vt pediculis ex omni corpore ebullientibus nec vllis poterat remediis obuiam iri, vt viſu miſerum, ita exemplo incompertum fertur exitum habuiſſe. Quamuis ferant, Syllam Romanum dictatorem ante Cæſarum tempora ſimili morbo periiſſe. Arnulphum ferunt nonnulli exitiabiliter à Deo cruciatum, quòd Vngaris, genti crudeli, apeuerit clauſtra in Germaniam: vt illorum ope (quod in Wandalia diximus) Morauos contumaces ad iuga perduceret. Sed quis conſiliarius Deo fuit, vt auſit diuina diſcutere iudicia, quæ ſunt vtique (teſte Scriptura) abyſſus multa? Caſtigauit præſenti vindicta Pharaonẽ toties miraculis, vt Deo cederet, admonitum, nec emendatum. Flagellauit Nabuchodonoſor, ſed prophetæ precibus, ſeptem in eo tempora exerenda breuiauit. Mauricium Imperatorem Gregorio pontifici grauem, præſenti vindicta (vt ferunt) percuſſit. Potuit & Arnulphum hic miſericorditer affligere, vt in æternum parceret. Biſo autem pontifex in annum XXIII. eccleſiæ ſuæ præſidens, peruenit
890. ad tempora Stephani VI. Romani pontificis, hoc eſt ad annum Chriſti DCCCXC. tranſlatuſque eſt ad meliora.

Ecclesia caput diu absque cerebro.

Supra, cap. 18

Cap. 23. Ecclesiæ per ea tempora Halberſtadenſi præfuit Euilpus, vir grauis moribus, & inſignis ſanctitate: præfuitq́; eccleſiæ per annos IX. quum in Saxonia Otto dux, Henrici primi regis pater, rerum potiretur. Romano autem imperio præfuit Ludouicus tertius, Arnulphi filius. Sed iam nunc per Italiam cœperunt oriri tyrannides, noui (vt dicebant) principatus. Nam Berengarii ibi ſe diuulſerunt à Romano imperio: nec potuit Ludouicus rex hoc malum auertere, quòd Vngaris, genti feroci & nouæ, per Germaniam diffuſę, implicaretur: qui per mortem Arnulphi (cui eſſent fœderati) iam ſe ſine iugo ferebant, Bauariam, Sueuiam & Franciã Germaniæ infeſtantes. Otto dux Saxoniæ, Burchardus Sueuiæ, illis ſe obiiciunt, varia victoria, nunc victi, nunc victores. Treugæ quoq́; fiunt inter medios, quum vtrinque obſides darentur. Quo tempore idem Ludouicus Imperator regnum Lotharingiæ (quod fratre Zuentibaldo defuncto in eum recidit) fecit ducatũ regni, commendauitq́; Gebehardo regii ſanguinis viro. Iſte verò Imperator in Italiam ſe contulit cum exercitu, conflixitq́; duci Beneuentano Adalgiſo, ex reliquiis Longobardorum: quos etſi Carolus magnus contriuerit, quia tamen Beneuentanus dux ſe cum paucis in iura regis contulit, paſſus eſt in ſua ditione permanere. Huius ex ſucceſſoribus erat Adalgiſus: qui tum conflictatus Ludouico Imperatori, inſidiis vſus cepit Imperatorem: & iureiurando adactum, ne in ſe arma reſumeret, dimiſit. Ab hoc autem iuramento Ioannes Papa VIII. Ludouicum abſoluit. Dum autem idem Ludouicus Berengario in Lombardia regnum molienti ſe obiiceret, acieq́; victum in fugam vertiſſet, apud Veronã fiſus victoria, ſecurior eſſe cœpit. Sed dum minus circumſpiceret, inſidiis capitur, & exoculatur. Per quod tempus dum Imperator in Italia laboraret, Vngari Bauariam, Sueuiam, Saxoniam vaſtantes, magnam hominum multitudinem captam abduxerunt, præſertim ex Saxonia: ſecumque vltra Danubium trahentes, poſuerunt eam in finibus ſuis, vt tutarentur

Germania ab Vngaris infeſtatur.

Imperator iuſiurandum autore Papa violatum non impune fert.

cum terræ angulum ab incurſionibus. Manentq; Saxones in hodiernum in ea prouincia, ſua lingua & moribus vtentes, parumque commercij habentes cum Vngaris. Septem arces hodie vocant locum quem tenent.

Cap. 24.

Adalgarius autem Hamburgenſis archiepiſcopus, tantũ à Colonienſi paſſus præiudicium, iam valde ſenex, minus poterat vel inimicis reſiſtere, vel agẽda diſponere. Quare à monaſterio Corbeienſi Hogerum ſuſcepit adiutorem: cuius ope ac miniſterio fultus, ipſe emeritæ ſenectutis ocio potiretur. Sergius papa, qui fere per totidem annos VII. à Formoſo cathedram tenuit Apoſtolicã, calumnias Adalgarij miſeratus, priuilegia Hamburgenſis eccleſiæ innouauit, & omnia quæ à Gregorio & Nicolao prædeceſſoribus ſuis Anſgario & Remberto conceſſa ſunt, roborauit. Ad hæc quia ſenectutis pondere grauatus, paſtorale officiũ obire non poterat, circumeundo, prædicando, epiſcopos conſecrando: dati ſunt ei adiutores à papa ad tam grandem prouinciam Aquilonarium regionum obeundam, vicini quinque epiſcopi: Emundus Halberſtadenſis, quem ſuprà Euilpũ diximus, (potuit enim eſſe binominis) Wigbertus Verdenſis, Biſo Paderburnenſis, Bernarij duo, Mindenſis & Oſnaburgenſis, quorum ope ſenex fulciretur. Sed Adalgarius nono poſt DCCCC. à Chriſto annos, VII. Idus Maij deceſſit, ſepultus in baſilica S. Michaelis, quam ipſe pro dilectione magiſtri ſuper tumbam eius erexit. Et quanuis Sergius (vt diximus) priuilegia Hamburgenſis renouauerit, idemque tentauerit ante illum Stephanus papa (qui omnia Formoſi acta reſcindens, Hermanno Colonienſi & Adalgario Hamburgenſi archiepiſcopis in Moguntiam conuentum indixerit, & Fulconi Rhemenſi archiepiſcopo vices ſuas commiſit) quidquid tamen ibi decretum eſt, Hermannus facilè diſcuſſit, præſertim quod ea tempeſtate ſummorum pontificum execrabilis contentio authoritatem eius ſedis faceret contemptiorem: in qua vir potens apud Imperatorem, & qui armis præualeret, facile effecit quod voluit. Ergo nec Sergij decreta conualuerunt, quo minus etiam poſtea Colonienſes archiepiſcopi Bremenſem quaſi ſuffraganeum habuere, donec plenè ea res elucidaretur, ad tempora Alberti archiepiſcopi. Hoc autem tempore, præter conſuetam Normannorum excurſionem (quibus iam inſueuerant prouinciæ hoſtibus) noua nunc barbaries Chriſtianis imminebat. Nam Vngari, gens Sarmatica, aut verius Scythica, ſedibus ſuis effuſa, per Germaniã omnem latè procurrit. Mirabile Dei flagellum, quod eius generis non primũ prouenit, neq; nouiſſimum fuit. Nam antea Gothi noſtri Romanis iam ad ſummum decus floreſcentibus manus conſeruerunt. diúque multas nationes deuaſtarunt, quod in Suedia oſtendimus: quorum veſtigia ſecuti Cimbri, gens Germanica, à Romanis retroacti ſunt, vel (vt ipſi ſcribunt) Romani ad internecionem deleti. Præceſſere illos Galli Senones per Italiam, Grçeiam, & Aſiam diffuſi: & hæc omnia ante natum Chriſtum. Inde Wandali cum Sueuis & Alanis Gallias, Hiſpanias & Africam afflictauere. Huni, gens effera, iiſdem Sarmatiæ vaſtis regionibus effuſa eſt, & cum Romanis multa prælia fecit. Carolo quoq; Magno conflictata, in vicinas gentes, extincto veteri nomine, coaluit: quos hac quam ſcribimus ætate, Vngari ſunt ſecuti, diu per Germaniam diuagati, priuſquam ſedes quietas ad Danubium (quas etiam nunc defendunt) acciperent. Hæc inundatio ea tempeſtate Saxoniã vexauit. Aliquando enim in diuerſum abiens ea natio, non diu reuerſa eſt in idipſum. Secuti ſunt poſtea Turci, nouiſſimè Tartari: quod ſuis locis commemorabitur.

Adalgarius iniquo iudicio ſoluitur.

900.

Pontificia autoritas contemnitur.

Barbaræ gentes variis ſeculis Dei flagella.

Cap. 25.

Halberstadensi tum eccleſiæ præfuit Sigiſmundus, vir per omnes virtutum gradus euectus ad hunc pontificatũ, quem annis XXX. adminiſtrauit. Vidit iſte ſuis temporibus inſignem fraudem Hattonis archiepiſcopi Moguntini, quam intendit in ſubuerſionẽ Alberti comitis de Bãberga. Natus is erat filia Ottonis ducis Saxoniç. Quũ militari de more cõcurriſſet armatus armato Conrado Francorũ duci Germano, fratri Ludouici Imperatoris, ſtrauit Albertus Conradũ, & oppreſſit eum. Ea res Imperatoris animũ exaſperauit in Albertũ: cui ex hoc die iuſtã vindictã cõſtituit per omnẽ occaſionẽ. Id quũ nõ ignoraret Hatto archiepiſcopus, ſuaſit Alberto, vt deſcẽderet ad placandũ Imperatorẽ, ſe mediatorẽ pollicitus ad recõciliationem ineundã: interpoſitoq; iureiurãdo, ſe incolumem reducturũ Albertũ

Archiepiſcopi Moguntini aſtutia & perfidia.

in arcem illius firmauit:& credidit Albertus. Iam iter ingreſſi ſunt, quum Hatto verſus in Albertum,Non ſatis,inquit,nobis prudenter conſulimus, qui impranſi deſcendimus in caſtra,diu ieiuni tractaturi:quin redimus in arcem tuam ad ientacula. Albertus nihil fraudis veritus,redibat cum illo. Guſtauit ille cibum,non famem quietans,ſed implendi iuramenti gratia,ſibi iam videbatur promiſſo feciſſe ſatis. Vbi veniunt in caſtra,abreptum iuſſit Imperator gladio feriri. Nihil illi profuit quòd fidem archiepiſcopi proditoris imploraret: nam ille vbi proditionem perfecit,ſe retraxit ex oculis morituri. Impia tergiuerſatio, & indigna pontifice: quam quia non aliter caſtigare datur,ſtylo vindicemus.Hoc eſt enim fidem fallere,hoc eſt perfidia remunerare fiduciam. Sed nos ad Sigiſmundum reuertamur: de quo non alia ſunt in faſtos relata,niſi quòd annis triginta præfuit,& conceſſit in fata,tranſlatus ad meliora.

CAP. 26. QVINTVS interea Oſnaburgenſi eccleſiæ pontifex præſidet Ebertus,noſtri vocant Egbertum,quum vacaret eccleſia,inſigni cæde peracta à Normannis,qua etiam inter alios fertur occubuiſſe Goſbertus Oſnaburgenſis. Hic autem Ebertus,vir egregius,quum inueniſſet eccleſiam ſuam multis decimis & prædiis nudatam per latibulum tertij in ordine epiſcopi,& per diſſimulationem quarti: qui quum eſſet exterus,reſpiceretq; in patriam ſuam Suediam, aliquādo (vt ſperabat) reducendus, ſecuri videbantur poſſeſſores. Sed Ebertus non diſſimulauit eccleſię damna plurima:ſed vt debuit,ab archiepiſcopo ſuo Colonienſi (quem ferunt tum fuiſſe Willebertum) auxilium implorauit. Necdum enim ſedes apoſtolica Romæ cuncta ſibi eccleſiarum (vt nunc) iura vendicauit: Metropolitanus cuncta gerebat in prouincia ſua. Serius enim inoleſcunt,quæ ſunt diu duratura: nam quæ ſubitò naſcuntur,ſubitò etiam intereunt. Ergo imploratus archiepiſcopus, opem oſtendit per literas,tuum,inquiens,erit,ô frater epiſcope,manum mittere in rem: nos tibi auxilio,conſilio & fauore non deerimus:ſi opus ſit, humeros tecū ad portandum ſubmittemus:tantùm prior videatur opera in rem tua. Inſtantia plurima effecit epiſcopus iſte,vt cauſæ in iudicium pertraherentur. Non erat ſegnis poſſidentium defenſio præſcriptionis·allegabant tempora, & ſi qua fuere alia iuris auxilia. Deniq; eò res peruenit,vt mota lite,iam conſcientiam inciperent habere rei alienæ,vt non amplius currerent tempora præſcribendi. Rexit autem hic pontifex eccleſiam ſuam omni ſolicitudine per annos decem. Quæ potuit, de rebus eccleſiæ recuperauit:quæ verò non poterat, in his cauſam vulneratā & iam inchoatam reliquit ſucceſſori. Qui promptiori proinde via ad ius aſſequendum nitebatur, quo iam eſſent omnia litis in iure præparatoria per hunc adaptata. Peruenit autem viuendò,ad annum Chriſti, DCCCLXXXIIII. mortuusq; eſt ſub Imperatore Carolo tertio,quem cognominauere Groſſum.

At ſummus ſacerdos Moſaicus, talis unctio declaratus, & cōſtitutus eſt, non ſenſim rapuit.

CAP. 27. QVARTVS in eccleſia Mindenſi præſul Wulfarius erat, vir (vt nomen prodit) Saxonici generis, quem temporum ratio fuiſſe prodit admirabilem. Nō enim vocabant tum ad præſulatum niſi religione & ſanctimonia præſtantes,vt non modò præeſſe,ſed prodeſſe populo poſſent. Opus enim fuerat tum crebra verbi prædicatione,opus inſtantia ſingulari ad erudiendum populum in fide recentem, ad confirmandos animos vacillantes. Quid enim faceret in tanto periculo grex Dominicus,ſi non paſtorum excubiis tueretur? Tempora fuere, quibus ſæuiebat in Danis diabolus, perſequens quos illi nuper ademerat Euangelij prædicatio. Igitur commonendi fuerant,ne hoſtibus terrerentur:docendi, ne per illam occaſionem ad paganiſmum relaberentur:qui vnus incumbebat labor vigilantiæ paſtoris. Pauca verò, imò penè nulla,de hoc pontifice ſunt ad ſpeciem in literas relata: neque enim ſcribitur quanto tempore præfuerit eccleſiæ, quid operum molitus ſit. Dies tamen tranſitus eius ad meliora non ſubtrahitur: tranſiit enim prima Iunij. Mores & merita verſibus illorum temporum ſunt inſignita:

Epiſcopi vera partes.

Hic doctor prudens,ad opus ſublime vocatus,
Authoriq́; Deo meſſis fœcunda paratur.

Hoc dicere vult quicunque ſcripſit, virum fuiſſe doctum, doctorem plebis, prudentem ad omnia,quippe qui inter lupos Dominicum gregem ſeruandum accepit,

pit,vocatus ad opus ſublime euangelizandi vita & moribus. Alioqui vbi vita defuerit,quid prodeſt rotunditas ipſa ſermonis? Alioqui faciēs & docens,magnus eſt in regno cælorum. Noſtra feliciora videntur tempora, vbi pontifices euangelizandi miniſterium relegarunt in ſacerdotes, ipſi ſuperintendentes. Sic enim ſonat epiſcopi nomen. Meliora ſibi deſumunt in decimis,primitiis & oblationibus: equis,armaturis,euectionibus magnificis intenti,curā gregis abiecerunt. Sed hæc in aurem legenda,ne offendantur magnates,& dicamur os in cælum ponere,dum quæ ſupra nos ſunt, carpere contendimus. Sed finis ſit comparationū inter pontifices veteres & noſtros. Illi regna conquiſierunt æterna per ſummæ pietatis merita:noſtri,ſi ſua in pace & tranquillitate, & rerum abundantia tranſigant tempora, felices ſe prædicant:& vocantur,dum viuunt,ſancti patres,bene etiam, ſi hoc nomen retinent in morte.

Pontificum ſtudia minimè pontificalia,reprehendere, eſt impiè loqui.

Hildesemensis eccleſia poſt Marquardū, inter martyres cæſum, à Danis in Ebbeckſtorp,proximū habuit pontificem Wigbertum, religioſum patrem, & eo loco dignum:ſed illum diu habere nō meruit. Nam vix expleto in epiſcopatu anno,tranſiuit ad meliores ſedes. Succeſſit illi venerabilis pater Walbertus, religione & ſanctitate præcipuus. Illa enim tum fuere,quæ in pontificibus & quærebantur & amabantur,non alta nobilitas,non armata poteſtas,nō opum affluentia: quippe tum ſub religioſis principibus iſta non deſiderabantur,ſua ſponte illa prouenerant eccleſiis à Deū timentibus ſeculi poteſtatibus. Nunc rerum facta eſt cōuerſio. Niſi enim habeāt eccleſiæ pontifices,qui armis arceāt iniuriā, non eſt ſalua libertas eccleſiis indulta. Walbertus ergo pontifex, merito inſignis & moribus, breuem ſortitus eſt pontificatū:nam intra annū primū defecit. Surrogatur illi Sehardus,nō indignus eo munere,quod per annos XL. feliciter adminiſtrauit. Vidit hic ſuis temporibus,Romanos Imperatores Carolū cognomento Groſſum,Ludouici Germaniæ regis filiū,imperio finaliter cedentē,quod imparitatem ſuā agnoſceret. Vidit & Arnulphū Carolomanni filiū,ex fratre nepotem Caroli Groſſi. Vidit quoq; Ludouicū Arnulphi filiū in Imperio: poſt quē agnouit etiā Conradū primū,ex genere Magni Caroli nouiſſimū Romanorū regem filiū Conradi, quem in acie occidit Albertus Bambergenſis comes,natus matre Saxonica,quū eſſet Conradus Arnulphi Imperatoris filius. Rex autem Conradus,nepos ex eodem Arnulpho,pronepos Carolomanni,abnepos Ludouici Germaniæ regis, trinepos Ludouici primi Imperatoris,& perinde quadrinepos Magni Caroli: in quo Conrado, quia neq; liberos, neq; coniugem habebat, defecit linea Magni, per annos CC. in Imperio permanens. Sehardus autem pontifex quid tanto tempore rerum in pontificatu geſſerit,nihil ſcribitur:niſi quia certum eſt,pro temporū religione inſtitiſſe verbo & exemplo erudiendæ plebi,in ſanctitate & iuſtitia Deo ſeruituræ.

Cap. 28.

Cur ergo aliās iſta commendas,& tanquam vitia prædicas?

Poſtremus ex Caroli poſteris Imperator.

Mimigardevordensis (nunc Monaſterieñſis) eccleſia, per eam tēpeſtatem habuit pontificem Wilhelmū,religioſum in Chriſto ſacerdotem,pridem plebanū paſtorem in Catzenhuſen. Magna is erat humilitate & ſanctitate cōſpicuus. Apud hunc illorū temporū Imperator (nō enim nomen eius annectitur: poterat eſſe vel Ludouicus,vel Conradus,qui Arnulpho ſucceſſere) dum vice quadā in venatione ceruum inſecutus,per longiſſimos receſſus nemoris aberraſſet,per noctem hoſpitio receptus,quum petere ab eo aliquid iuſſiſſet,intelligens hoſpitem ſuum eſſe Imperatorē,petiit vt quem primū ceruū in venatione cepiſſet,corrigiā ſibi de pelle eius daret,qua cinguli loco vteretur. Annuit Imperator: & videns ſanctitatē viri,pollicitationemq; factā alta mente reponēs,quamprimum vacauit epiſcopatus Mimigardeuordenſis eccleſiæ,vocauit ſuſceptorē ſuum Wilhelmū,eique de eadem prouidit,& totis conatibus renitentem ad eam introduxit. Leguntur de hoc viro & alia multa laude digna. Nec mireris lector, ab Imperatore cōſtitutum epiſcopū. Ferebāt hoc illa tēpora,quādo etiā ſummorū pontificū conſtituendorū deſtituendorumq; habebāt arbitriū:quod temporū neceſſitas ferebat. Nō erat capitulis (vt nunc) electio libera: non erat cōfirmatio apoſtolica tum neceſſaria: quem princeps delegerat,is erat pontifex cōſecrandus à vicinis epiſcopis. Erat longa ſuper hoc iure concertatio inter ſacerdotium & regnum. Hoc duo Henrici,pater &

Cap. 29.

Epiſcopatus ænigmaticè petitur.

Fuit olim neceſſe pontifices ab Imperatoribus cōſtitui.

filius, hoc idem duo Frederici, auus & nepos, diu defendere ac tueri quærebant: ſed vicit gladius eccleſiæ, peruicitq́; vt ius ſuum eccleſiis relinquerent Imperatores. Eam rem in Saxonia peregimus: & vbi opus euenerit, ſuis locis infrà recordabimur. Wilhelmus autem quanto tempore præfuerit, quid magnarum rerũ peregerit, annales non memorant: hoc ſolo contenti percenſere, quo merito quáve occaſione peruenerit ad epiſcopatum.

CAP. 30.

VERDENSIS eccleſia poſt Erlnlphũ martyrem, in Ebbeckſtorp cum agmine Chriſtianorum pro Chriſto cæſum, epiſcopum habuit Waltherum, virum eo loco digniſſimum, primum (vt arbitrantur) ex huius nationis hominibus ortum. Nam prædeceſſores fere omnes Scotici aut Anglicani generis fuere, quod tituli teſtantur abbatiarum, à quibus ſunt tranſlati: & ipſa vocabula & nomina virorum indicio ſunt, quòd non noſtræ fuerint gentis. Waltheri autem nomen apud noſtros quia eſt vſitatiſſimum, arbitrantur hunc eſſe primum noſtræ originis in hoc loco pontificem. Ea parochia latiſſimis olim finibus tendebatur: ſed hoc tempore contractiores accepit limites, quòd epiſcopatus alij vicini ſuis quoque finibus pro dignitate vterentur. Succeſſit in ea eccleſia Walthero Wigbertus, vir originẽ ducens ex ſanguine Wedekindi ducis, cum quo res erat Carolo Magno. Latam enim ſobolem reliquit moriens Wedekindus, ex quibus erant comites de Ringelheim, deq́ue Oldenborg. Nam vxor Henrici ducis Saxoniæ, primi regis Romanorum ex ea natione, filia erat Theodorici comitis de Ringelheim. Ea fratres habebat, Reginbernum, Immodum, Wedekindum. Ex quibus Reginbernus conflixit victorioſè Danis de veteri more excurrentibus, adeoq́ue afflixit, vt in reliquum ab omni Germaniæ littore abſtinerent, rependens cladem cladi: compenſauitq́; cædem in Ebbeckſtorp, in qua Bruno dux cum multis pontificibus & nobilibus occubuit pro Chriſto. Ex hac ergo nobilitate trahens originem Wigbertus, ad epiſcopatũ Verdenſem peruenit: duplici nimirũ fulgens dignitate ac nobilitate generis quidem ſecundum ſeculum, & religionis ſecundum Chriſtũ. Huius interuentu pontificis, Ludouicus rex, Ludouici Germaniæ regis filius (qui cum fratribus Carolo & Carolomanno partitus eſt ditionem patris Ludouici) aut (ſi id temporibus congruentius apparet) Ludouicus Imperator Arnulphi Imperatoris filius (malè enim diſcernunt annales tempora) multa de ſua proprietate contulit eccleſiæ Verdenſi, duodecim manſos in villa Walliæ, in comitatu Bernarij. Hic etiam obtinuit ab Arnulpho rege, vt omne patrimonium ſuum in Weſtphalia, in Wineſwald, in Balla, in Muturia, Gheneto, Heribrunno, poſt obitum ſuum cederet eccleſiæ memoratæ. Actum Forcheim, anno DCCCXC. Habuit iſte ſucceſſorem Bernarium, ordine XIII. in eccleſia Verdenſi epiſcopum, cuius temporibus cœpit ſtatus eccleſiæ Verdenſis maiorem in modum proficere, accedente illi patrimonio (quod diximus) nobilis viri Wigberti immediati prædeceſſoris. Acceſſere largitiones imperatoriæ, prouiſiones pontificales, & eleemoſynæ ſanctorum. Iam enim res omnes inclinauere Germanis, qui in eccleſias erant propenſiores quàm exteri reges.

Wedekindi Saxonis, quẽ Carolus Magnus deuicit, poſteritas.

CAP. 31.

IN ECCLESIA Paderburnenſi, quum ſub Imperatore Arnulpho Biſo defeciſſet, ſurrogatur Theodoricus, qui annis IX. præfuit eccleſiæ cum laude. Quid autem rerum geſſerit, non traditur. Vnum pro certo eſt, ad menſuram illorũ temporum illum inſtitiſſe amplificandæ Chriſti Domini ſanctiſſimæ religioni. Deficienti autem ſurrogatur Vnwanus, qui annis ſcribitur XIX. præfuiſſe, hoc eſt per tempora Ludouici & Conradi Romanorũ regum. Nam inter Imperatores, Conradum atque Henricum numerare non dignantur, quòd coronam Imperij de manu pontificis non acceperint. Ea de re plura diximus in Saxonia noſtra. Quid autem hic pontifex in religione ſacra profecerit, nihil in faſtos eſt relatum, nec nos diuinare poſſumus. Sufficitur illi iam tranſlato Dudo, vir pontificio dignus, qui eccleſiæ præfuit annis XXV. hoc eſt per tempora Henrici regis, vſque ad Ottonem filium. Viderunt horum tempora pontificum, grauiſſimã incurſionem Vngarorum: nam Sueui, Bauari, Thuringi, Franci, Germani, Saxones, aſſiduè ſenſerunt hoc malum. Nam IIII. anno imperante Conrado, Vngari ad Fuldenſe monaſterium peruenerunt: & proximo anno (vbi creuit audacia ſucceſſibus) tranſito Rheno,

Imperator non habetur, cui coronam pontifex non impoſuerit.

no, fines Lotharingiæ inuaſerunt. Quibus malis implicitus Conradus, cœpit etiã regni principibus contemptui eſſe. Inſurrexere autem in eum Arnoldus dux Bauariæ, Burchardus dux Sueuiæ, Giſelbertus dux Lotharingiæ, Hẽricus dux Saxoniæ. Sed ille prudenter diſtractos, non permiſit vires coniungere. Verſus autem in vnum ex his, Arnoldũ ducem Bauariæ, expulit prouincia, profugientem ad Vngaros, apud quos omni tempore Conradi permãſit. Quumq́ ſucceſſiſſet in regno Henricus Saxo Conrado, Vngari non ceſſauere Germaniam affligere: donec magno victi prælio ab Henrico, ſeſe intra limites ſuos continere perdiſcerent.

ALBERTI KRANTZII
METROPOLIS, LIB. III.

Cap. I.

METROPOLIS honori donemus, vt ab ea nouo ordiamur principio. Igitur Hogerum ex fratribus Corbeienſis cœnobij, quem viuens habuit Adalgarius in eccleſia Hamburgenſi archiepiſcopali adiutorem, moriens habere meruit in pontificatu ſucceſſorem. Sedit autem annis ſolis ſeptem, ordinatus per cõtentionem, ab archiepiſcopo Colonienſi tanquã ſuffraganeus, pro Bremenſi incorporata à ſuo metropolitano. Nam decreta pontificum Ro. nouiſſima Stephani atq; Sergij Colonienſis cõtemnens, Formoſi papæ ordinationi pertinaciter inhæſit. Effecit autem ſeculorum potentia, vt bonus Hogerus, non quod oportuit iuris ordine, ſed quod temporũ indixit malitia, pateretur. Pallium tamen ſuſcepit à Sergio papa, ne iuri ſuo renunciare videretur: ferulam à rege Ludouico, qui filius erat Arnulphi. Iam enim Ro. Imperium in eam contentionem peruenerat, vt & in Italia Berengarij, & item alij aliis locis colla ſubducerent iugo: pœnituitq́ vehementer Italos, quòd ſub Carolo Magno tranſiuerit Imperium in Germaniam. Erat enim Carolus & natu Germanus, & cum Galliis magnam Germaniæ partem ex paterna ſucceſſione gubernabat. Nam orientalis Francia, cum Bauaria & Auſtraſia (quę eſt Metenſis prouincia) illi paruit. In Caroli autẽ perſona nihil erat pœnitendũ: nam ille magnopere prouexit Imperiũ. In nepotibus autem magnifici regis & glorioſiſſimi Imperatoris, defecit illa vis imperio digna: niſi quod in Arnulpho ſe paulisper oſtẽderat. Filius autẽ Arnulphi iſte Ludouicus, etſi Romani regni titulũ acceperit, ad coronã tamen imperij nõ peruenit. Vnde ex eo per Conradũ, ex fratre filiũ, per Henricũ Saxonem, vſq; ad Ottonem I. eius filium, reges tantùm Germaniæ, non etiã Italiæ habebantur. Sed operæpreciũ eſt intueri, cur Hamburgenſis, & illi iam adunata Bremenſis eccleſia, tam frequenter à patribus de Corbcia tranſlatis teneretur. Num in collegio Hamburgenſi, aut cœtu Bremenſi, vel in congregatione Buccenſi inuentus eſt qui operi videretur idoneus, vt non tam de longinquo archiepiſcopi peterentur? Præſertim ſi religionem ſectarentur electores, eadem & his locis vigebat. Cur non vel ex aula principum, vel de terræ nobilitate vnum aliquem ſuſtulerunt? Credo non defuiſſe, qui ſedem primam in prouincia ſatis ambirent, ſi non illos terruiſſet impoſita legationis ad gentes neceſſitas, quam plerique vt periculoſam fugitarunt. Inſignis tamen hac tempeſtate & diu poſtea fuit Corbeienſis cœtus, & patrum veneranda frequentia, zeloque diuinæ religionis propagandæ mirabiliter feruebat. Nam à memoria D. Anſgarij plures eius exemplum ſecuti, abierunt in gentes vicinas Wandalorum euangelizantes, penetrarunt q; ad mare. Sanctique Viti (cuius ſacræ reliquiæ Corbeiæ quieſcunt) patrocinium genti commendantes, re bene geſta ſunt reuerſi. Quæ patrum diligentia inde verſa eſt in pernicioſam gentis Rugianæ ſuperſtitionem: quum illi *Swantwit* iuxta linguam ſuam, S. Vitum, non martyrem, ſed abominandum idolum ſtatuiſſent: quæ in Wandalia noſtra ſumus pleniùs executi. Ea tam inſignis patrum diligentia, ſimul & ſanctorum Anſgarij Adalgariique memoria peregit, vt inde potius quàm aliis de locis, Apoſtoli in gentes peterentur. Sic enim meritò appellandi fuere illa ætate Hamburgenſes archiepiſcopi. Huius au-

Nemo poteſt duobus dominis ſeruire.

Heroum filij noxa.

Idolum ex Chriſti martyre quomodo fiat.

rem Hogeri præcipuã ſanctimoniam vel inde prædicant, quòd erat in eccleſiaſtica diſciplina ſeueriſſimus diligentiſſimusq; exactor, pro ſuo in omnes incredibili affectu. Viſitabat enim quàm frequenter fratrum loca, ne quid per incuriam obreperet quod ſanctitati derogaret. Vnde quum apud Hamburgum conſiſteret, nocte intempeſta exploraturus quidnam in Ramſola ageretur, ad vigilias eò properauit matutinas: fidelis diſpẽſator & prudens, qui & ipſe vigil pernoctauit, ſuamq; familiam dormitare prohibens, venienti ſponſo lætus occurrit, dicens, Ecce ego, & pueri quos dedit mihi Dominus.

CAP. 2. HOC verò tempore quis fuerit religionis ſtatus in Dania, non ſatis explicatur: niſi quod atrociſſimam incurſionem in prouincias Dani facientes, nihil quietius domi egiſſe facile coniiciatur. Permanſere tamen in occulto multi Chriſtiani, quos huius pontificis ſucceſſores in fide continuerunt. Interea dum adhuc Hogerus ſupereſſet, grauis nimium incubuit eccleſiis Hamburgenſi ac Bremenſi incurſatio, cum vaſtitate terribili. Nam Hamburgum Dani iuncti Wandalis atrociſſimè ſubuerterunt: eccleſiam demoliti, fideles diſſipauerunt. Hæc eſt interim quarta huius vrbis per Chriſtianiſmi tempora ſubuerſio, vt trucidaretur in ea omne nomen Chriſtianũ. Nam prima, viuente adhuc Magno Carolo, facta eſt à Wilſis, Wandalorum gente, quum Imperator calamitatem vrbis miſeratus, eccleſiam cum oppido iuſſit inſtaurari. Altera facta eſt à Normannis in diebus Anſgarij, quũ ille Ramſolam adductis ſanctorum reliquiis petiſſet. Deinde necdum bene reſtituta cum oppido eccleſia tempore Remberti, immune eſſe non potuit à Danis Saxoniam vaſtantibus, quum agmen omne Chriſtianum, quod prædiximus, barbari trucidaſſent. nam & tunc exciſum cum habitatoribus oppidum nihil reliquum fecit, niſi ſi qui ſibi fuga conſuluiſſent. Et hæc fuit tertia Chriſtianæ vrbis euerſio. Deinde quum Vngari implicitam tenerent omnem bello Saxoniam, & vſq; Bre-

Hamburgum ſexies cladem ob Chriſti nomen accepit.

913. mam perueniſſent ſub Hogeri pontificatu, anno poſt Chriſtum, DCCCCXIII. Wandali cernentes reliquam Germaniam Vngaris implicari, ipſi Tranſalbinam Saxonum prouinciam inuadunt: Hamburgum non ſatis validum aduerſus incurſiones oppidum, igne ferroque ſubuertunt. Affuit tum Bremenſibus inſignis Dei protectio. Nam quum Vngari vrbem incendio fœdarent, vt prædæ inſtarent, incenſisq; eccleſiis ſacerdotes ad aras trucidarẽt, clerum vulgò mixtum aut impune occiderunt, aut in captiuitatem pertraxerunt. Crucifixi Domini imagines per ludibrium ſunt attrectatæ, cuius furoris veſtigia ad longam durauerũt ætatem. Sed Deus zelotes, cuius ibi ſacratiſſima paſſio eſt deriſa, incredulos nõ eſt paſſus abire inultos. Nam ſubita & mirabilis orta tempeſtas, à ſemicremis eccleſiarum tectis ſcindulas eleuauit, quas in ora paganorum rotans, dum fugæ præſidium quærunt, aut in fluuium præcipitari compulit, aut in manibus includi ciuium armatorum. Et quoniã vaſtationes Hamburg cœpimus numerare, quæ ſuperſunt, paucis recenſebimus. Quinta ergo deinde fuit Chriſtiana vrbis euaſtatio in tertij Ottonis morte, poſt annos à Chriſto, M. quum iugum Saxonicæ exactionis Wandali excuterent, & ſe vendicarent in libertatem, magis pertæſi tributorum, quæ ſine fine exigebantur, quàm religionis. Audita igitur morte tertij Ottonis, ſigna ſuſtollunt, rebellionem oſtendunt: in vicinos Tranſalbianos primus impetus. Hamburgum velut ſignum ad ſagittam petitur. Omne nomen Chriſtianum opprimitur, funditur ſanguis innoxius, & Chriſto precioſi martyres conſecrantur. Multi ex clero & ciuibus in captiuitatem abducuntur: plures interfecti Chriſtianitatis odio, quæ illis tributa videbatur inuexiſſe. In Aldenburg ciuitate magna Wandalorum (quam illi ſua lingua *Starigard* dixere) ſita ad mare Balticum, itinere diei vnius ab Hamburgo, ſexaginta presbyteri, cæteris more pecudum obtruncatis, ad ludibrium ſunt ſeruati, taliq́ue martyrio conſummati, vt cute capitis in modum crucis inciſa ferro, ſingulis cerebrum aperiretur. Deinde ligatis poſt terga manibus, profeſſores fidei per ſingulos Wandalorum vicos tracti ſunt, & verbere, aut aliis modis vexati, donec deficerent. Ita illi angelis & hominibus ſpectaculum facti, IIII. nonas Iulij victorem ſpiritum exhalarunt.

Hamburgi miſerandum excidium diuinitus vindicatum.

Presbyteri ingenti cruciatu excarnificati.

CAP. 3. NOVISSIMA & pene omnium grauiſſima Wandalorum in Hamburgum irruptio,

irruptio, facta eſt ſub Imperio Henrici quarti, præſule Alberto primo, anno Chriſti, M. LXVI. per hanc occaſionem. Nam Godſcalcus, vir in gente Wandalorum primarius, quum adoleſcentia ſua patrem cæſum à Saxone vindicaſſet, ſeque immiſcuiſſet illi Wandalorum quam proximè diximus, excurſioni, cui nō ſolùm interfuit, ſed præfuit: in ætate autem ingraueſcente iam in ſenium, ſpiritum ſalutis quem conceperat, ad multos ſuæ gentis ſategit propagare, totamque pene maritimam Wandaliam Chriſto conquiſiuit, quā prius auerterat, multiplicatis per vrbes & vicos monaſteriis. Non tulit eum profectum humani generis inimicus. Nam excitatis quibuſdam in ea gente male potentibus, Godſcalcus cum ſacerdote inter docendum mactatur ad aram. Et quum factum ſuum tumultuantes recenſerent, videntes quantum excitauerint incendium, coniurationem ſuam fecerunt quàm latiſſimam. Mox populariter Chriſtianiſmum reiiciunt, perſequentes omne nomen Chriſtianum. Chriſti virgines, monachi, ſacerdotes, & vbique populus Chriſtianus ſupprimitur: qua tempeſtate Anſuerus fratrum ſuorum in Ratzeburg maior, cum cæteris lapidatur. Hamburgenſem deinde prouinciam igne & ferro ſunt demoliti. Sturmarij & Holſati fere omnes occiſi, aut in captiuitatem ſunt perducti. Arx Hamburgi, quam noui Saxoniæ duces firmarant, funditus eſt exciſa, & in deriſionem religionis etiam cruces ſunt obtruncatæ. Percenſitis ſex euerſionibus eius vrbis, ad inſtitutum reuertamur. Quum in diebus ſuis Hogerus pontifex quartā eſſet expertus ſuæ diœceſis euaſtationem, acceſſit morbo corporis angor animi, & IIII. Calend. Ianuarias paſtor egregius migrauit ad Chriſtū, ſepultusq; eſt in oratorio S. Michaelis, cum prædeceſſore ſuo. Cuius corpus quum poſt annos CXX. diruta per vetuſtatem capella quæreretur, præter cruces pallij & ceruical epiſcopi nihil potuit inueniri. Vnde creditum eſt, pro viri ſanctimonia, iam eſſe completam in eo reſurrectionem ex mortuis: quam quum in Iudæa crebriùs, in aliis quoque prouinciis Deus euidenter oſtenderit, noluit huic noſtræ regioni domeſticum deeſſe teſtimonium.

Godſcalcus Chriſti hoſtis, deinde teſtis.

Hogerus iam reſurrectionē carnis aſſecutus.

CAP. 4.

REGINWARDVS Hogero in archiepiſcopatu ſuccedit: qui vnde venerit, aut quis ante pontificatū fuerit, nulla extant monimenta. Nomen eius catalogo pontificū inſeritur, vita eius non memoratur. Vnde datur intelligi, pauciſſimis illum diebus ſuperfuiſſe. Nullæ eius extant (vt aliorū) literæ priuilegiorum. Quòd autem vix annū impleuerit, imò ne annū quidem plenū, inde colligitur, quòd anno Conradi quinto quum ſolennis eſſet cœtus regni, ſucceſſor eius Vnni interfuit, & eodem anno Hogerus huius prædeceſſor deceſſit. Medium ergo anni tempus iſte occupauit, quum deceſſor in principio anni defeciſſet, & huius ſucceſſor in fine anni cōcilio interfuiſſet. Per hæc autem tempora Conradus rex, quum multorum æmulationē pateretur in regno, ſapientia tamen & conſtantia peruicit, vt principes Germaniæ in fide cōtineret. Inter omnes verò præcipuè de Henrico Ottonis filio, duce Saxoniæ, ſuo in regno ſucceſſore, curā gerebat: cuius acrimoniam veritus, quia placare nō potuit, tollere cogitauit de medio. Hattoni Moguntino archiepiſcopo notam inurunt annales, quòd quomodo Albertum Bambergenſem comitem, Henrici ex ſorore nepotem, Ludouico regi prodiderit ad mortē: ita Henricum quoq; ſimilem ad exitū cogitauerit regi Conrado in manus tradere. Ferunt, Hattonem, quum aurificis domum in itinere haberet, conſiderandi operis gratia, quod ille faciebat, introiſſe. Habebat in manibus opifex torquem ex argento, vt inauraret. Pontificem, quum opus inſpiceret, ferunt ingenuiſſe: & illum qui attenderet, per familiaritatem interrogaſſe ex pontifice, quò tam altè ducta mitterētur ſuſpiria? Reſpondiſſe tum Hattonem, formidare ſe, quòd quæ nunc auro, pòſt nobiliore ſanguine imbueretur. Tacitus ſecum rem perpendit aurifex, ſecretiùs inde ſcrutatus, cuius dono pararetur: & quum ex longinquo compertum haberet, Henrico Saxonum duci illā magno munere deſtinari, curauit ad eundem ducem rem omnem perduci, vt euitaret donum torquis ab Hattone. Dux ipſe iam ſuſpectam habens eiuſdem pontificis fidem, quòd pridem eius perdidiſſet nepotem, intelligens quid de ſe ſtrueretur, inuitanti per ſolemnem nunciū pontifici iuſſit reſponderi: Vade, renuncia pontifici tuo, non habere Henricū Alberto ceruicem durio-

Hatto Moguntinus proditionum artifex.

Henricus Saxo maturè monitus vitauit periculum.

rem: domi remanens, de illius mecum ſeruitio tractabo. Et reuerſus in Saxoniam, omnia quæ Hattonis fuere & in Saxonia & in Thuringia, peruaſtabat. Hæc ita fama feruntur, peſſimo machinationis exemplo à pontifice, ſi vera ſunt: maligno infamantis veneno, ſi conficta. Quis enim facilè credat, legitimis ſacris initiatũ pontificem Chriſtianum, cui ne odiſſe quidem permiſſum eſt, machinari voluiſſe in necem tantorum principum? Sed è diuerſo monſtra ſunt ſcelerũ, ſicut & bene geſtorum, vt reueta contigiſſe probentur, quæ nemo potuit futura vel credere, vel præuidere. Cæterùm illis in medio relictis ad noſtra reuertamur. Hunc ergo pontificem, quomodo aſcenderit, qualiter vixerit, quomodo etiam finierit, peræquè tenemus, præter nomen eius in annalibus nihil ipſius reperientes.

CAP. 5. VNNI deinde ſacris ſucceſſit miniſteriis, vir habitu corporis (vt ferunt) deſpicabilis, ſed iam Deo commendatus, hominibus quoque gratus, vita ſanctus, opere induſtrius inclaruit. Huius autem aſſumptio hoc ordine prouenit. Quum iam Reginwardus in fata conceſſiſſet, & Ledradus Bremenſis chori præpoſitus à clero & populo ſurrogaretur, mittitur ſolenni more ad regem Conradum, pontificalem ferulam (hoc eſt regalia temporalis dominij iura) ab illo accepturus: neque enim potuit rex aliud quam temporale committere. In familia autem ſua Ledradus electus duxit hunc ſuum Vnni capellanum. Et quum in conſpectum regis prodiret electus, non longè aberat Vnni, dominum ſuum inſecutus. Rex electionis ordinem perſpiciens, quum illa tempeſtate arbitrium conſtituendorum pontificum maximè ſibi reges vendicarent, ferulã quam manu tenuit, præterito Ledrado, à tergo adſtanti tradidit Vnni capellano, eum eccleſiæ pontificem deſignans. Agebat regem diuinus (vt creditur) ſpiritus, qui olim in Samuele loquebatur, vt præteritis Ieſſæ ſex eximiæ proceritatis filiis, paruulo Dauid regni ſceptrũ & prophetalis vnctio ſeruaretur. Ledradus contemptus, abibat. Vnni regia, imò diuina, voluntate, vir ſanctiſſimus, in epiſcopatum ſublimatur, pro ſui ſanctitate principibus Conrado atque Henrico regibus Romanorum venerandus, & (quod eſt amplius) etiam percharus. Potiſſimã eius ad hominem cauſam hanc accipimus, quòd rex contempſerit populi & cleri electionem ſine ſuo nutu factam: & ideo electum præterijt, & alium ſuffecit. Sed quid dicit Scriptura? *Cor regis in manu Dei, & vbi voluerit, flectet illud.* Huius pontificis temporibus Vngari non modò noſtram Saxoniam, aliaſque cis Rhenum prouincias, verumetiam Lotharingiam & Franciam ſunt demoliti. Dani quoq; Wandalis cõſpirantes, primò Tranſalbianos Saxones (qui nunc Holſati ſunt) deinde vltra Albiñ digraſſantes, magno terrore Saxoniam quaſſabant. Apud Danos eo tempore Gormo regnauit, Chriſtianiſmo non mediocriter infenſus: nam omnem in regno Chriſti religionem extinguere molitus, ſacerdotes è ſuis finibus eiecit, plures per tormenta necauit. At verò Henricus rex, qui Conrado ſuffectus eſt, iam tum à puero timens Dominũ, & in eius miſericordia totam ponens fiduciam, Vngaros quidem multis grauibusq; præliis repreſſit. Itemque Bohemos & Sorabos cæteroſq; Wandalorum populos vno quidem, ſed grandi prælio ita contudit, vt reſidui pollicerentur imperata ſe facturos. Deinde cum exercitu rex ingreſſus Daniam, Gormonem regem primo ſtatim impetu ita conterruit, vt remandaret paratum ſecum Romanorum rege per æqua paciſci. Henricus rex victor apud Sleſwicum (quæ etiam Heidebu dicebatur) regni ſui terminos ponens, marchionem ibi conſtituit, hoc eſt, ducem limitaneũ, & Saxonum coloniam habitari præcepit. Hæc autem ita eſſe geſta, per quendam Danorum epiſcopum teſtificata ſunt, & in annales relata.

Rex alij epiſcopatum confirmat, quàm qui à clero electus fuerat.

Hodie non ſimulis eo modo eſſe.

Marchio quid.

CAP. 6. VENERABILIS Vnni pontifex, videns per Henrici regis victoriam oſtium fidei eſſe gentibus reſeratum, non dormitabat. Præcipuè verò, quia legatio Hamburgenſis eccleſiæ pro temporum malitia diu intermiſſa eſt, præueniente miſericordia Dei, & regis operante virtute, datam occaſionem nõ eſt paſſus inanem pręterire. Igitur nihil arduum nihilq; periculoſum reputans, quod honori diuino & animarum lucro impenderetur, latitudinem ſuæ ditionis nõ per vicarios, ſed per ſeipſum conſtituit obire. Poſtea verò quàm Dei confeſſor peruenit in Danos, vbi rex Gormo, Chriſtianitati necdum plenè placatus, regnauit (etſi vxorem haberet

Vnni Daniæ regis impij filium Chriſto lucrifacit.

haberet ex Anglia Chriſtianiſſimã) illum pro ingenita placare nequiuit feritate: filiũ autem eius Haraldum ſua lucratus eſt prędicatione. Quem, adiuuante matre Tira, fœmina Chriſtianiſſima, ita Chriſto fidelem perfecit, vt Chriſtianitatẽ, quã pater execrabatur, ille excoleret, & publicè ſineret prædicari. Ordinatis igitur in Danorum regno per ſingulas eccleſias epiſcopis, aut ſacerdotibus, multitudinem credentiũ Haraldo regis filio Dei ſanctus ad tutelam commendauit. Cuius etiam fultus adiutorio, noui itineris cõſortem habuit, qui regio nomine illi adeſſet. Vbique omnes Danorũ inſulas penetrauit, euangelizans regnum Dei gentibus, & fidelibus, quos inibi de veteri memoria reperit, aut captiuos inuenit, in Chriſto cõfortans conſolatur. Deinde veſtigia ſecutus magni Anſgarij, mare Balticum nauigans, graui labore Bircam peruenit. Hoc tunc caput erat Suedici regni, quò iam per annos LXX. nemo doctorũ poſt Anſgarium auſus erat penetrare, præter ſolum (vt legimus) Rembertum. Eſt autem mediterranea ciuitas, non longè ab Vpſala, quæ nunc metropolis eſt regni, tum erat idolorum cultu famoſiſſima. Quo loco ſinus quidam barbarici maris in Boream vergens, portum facit barbaris gentibus, quæ ad hoc mare diffuſæ incolunt, optabilem, ſed valde periculoſum incautis & locorum imperitis. Bircani enim, piratarum incurſionibus (quorũ ibi magna graſſatur frequentia) ſæpius impugnati, quum vi & armis nequeunt reſiſtere, callida hoſtes arte aggrediuntur decipere: qui ſinum maris impacati per centum & amplius ſtadia latentiũ molibus ſaxorum obſtruentes, periculoſum æquè ſuis ac prædonibus iter fecerunt. *Birca Suedia caput ac emporium.* Ad quam ſtationem, quia tutiſſima eſt, in maritimis Suediæ regionibus ſolenne Danorum, Notmannorum, Wandalorum, atque Semborum naues, aliiq́; Orientis populi pro mercaturis ſuis emporium conſtituerunt. In eo portu confeſſor Domini Vnni egreſſus in terram, inſueta populos compellare cœpit legatione. Quippe Sueones & Gothi propter barbarieæ excurſionis tempora (quibus paucis annis multi reges cruento dominati ſunt imperio) Chriſtianæ religionis penitùs obliti, haud facilè poterant ad Chriſti fidem inclinari. Inſtitit tamen opportunè, importunè, vt reges etiamſi non ipſi crederent, verbum tamen ſalutis fieri populo paterentur. Itaq; factum eſt ſancti patris infatigabili inſtantia, vt populi, quorũ patres à beato Anſgario & Remberto fidem acceperãt, ſed ipſi temporũ malignitate ad paganiſmum relapſi, nunc demum ad Chriſtũ reuerterentur. Perfecto autem legationis ſuæ miniſterio, quum tandem rebus ad bonum modũ compoſitis redire diſponeret euangeliſta Chriſti, apud Bircam ægritudine correptus, ibidem feſſi corporis tabernaculum depoſuit. Anima verò beata, multarum lucro diues animarũ, in regna ſiderea tranſuolauit. *Vnni Chriſto militans moritur.* Diſcipuli, pontificis exequiis cum gaudio & fletu procuratis, cætera quidem membra ſepelierunt in eodem oppido, ſolũ caput Bremam reportantes, quod decenti condiderunt honore in eccleſia ſancti Petri, ad altare. Obiit autem, peracto boni certaminis legitimo curſu, anno Dominicæ incarnationis, DCCCCXXXVI. indictione IX. circa mediũ Septembrem (hic eſt annus magni Ottonis primus) *936.* quum in pontificatu exegiſſet annos ſexdecim, à tranſitu autem Willehadi, CLXVIII. Exemplar omnium pontificum, vſqueadeò pro ſalute credentium omnium ſolicitus, vt etiam, quæ omnibus ſolet eſſe chariſſima, vitã impenderet: Nauigationis incommoda, ſenectutis labores, pericula maris, ac barbarorũ difficultates omnes, vno Chriſti amore & animarũ deſideratiſſimo ſemper lucro exuperans: iam breuis vitæ ſolicita officia, quæ multi paſtores rebus permittunt inanibus, ipſe autem vigilantiſſima ſemper cura multorum ſaluti impenderat, perenni beatitudine compenſata inueniens, lætusq́; nobis deſuper inclamat: *Sicut audiuimus, ſic vidimus in ciuitate Domini virtutum.*

Cap. 7.

OSNABVRGENSI verò eccleſiæ per hæc tempora præfuit Egelmarus, vir Deo dignus, & pontificali honore digniſſimus, qui per ſuam diligentiam iura omnia ſuæ eccleſiæ recuperauit. Quodque deceſſor eius inchoabat, hic cum ſumma vigilantia perfecit, apud Imperatorem Arnulphum, cui ſe Egelmarus Oſnaburgenſis præſul & obſequiis & virtutibus perfecit familiarem. Deducta eſt cauſa eccleſiæ in iudicium Imperatoris: & poterat, quia ſuper prædiis, & feudis, & rebus erat, quæ erant Imperatoriæ conceſſionis. Erat illa tempeſtate maior in eccleſias

Qualis initio fuit cur non perpetua manſit? aut cur vnquã cœpit?

poteſtas regum quàm ſit hodie: pro qua re cum Imperatoribus diu luctati ſunt Romani pontifices, in Henricum IIII. & V. Ottonem IIII. Fridericum I. & II. quod in Saxonia noſtra plenius attigimus. Sed tamen iſte Egelmarus epiſcopus effecit vt Imperator Arnulphus præſideret iudicio. Productæ ſunt literæ, & recognitæ, Caroli Magni, qui abauus erat huius Imperatoris. Adiudicata ſunt prædia cum decimis, eccleſiæ Oſnaburgenſi: & abbas Huxarienſis (quæ eſt Corbeia iuxta Huxariam oppidum) cogitur abire cum patientia. Deditq; rex patentes literas ſuper hac ſua cognitione, adiecitq; in eiſdem literis donationem quinque eccleſiarũ ſatis diſtantium ab Oſnaburga: primã in Bocbarcon, alteram in Meſſendorpe, tertiã in Duren, quartã in Kirchberge, quintam in Froratesheim. Eſt autem literarũ Da-
889. tum, anno Domini, DCCCLXXXIX. in arce Ingelheim: alij, in regali curia in Forcheim. Has autem eccleſias ſi vnquam acceperit ac tenuerit in poſſeſſione, incertum. Et eſt veroſimilius, alterius iuri detractas, in alienam ditionem nõ facilè conceſſiſſe: niſi exiſtimamus ſingulos pontifices aliquid ſuo iuri detraxiſſe, cõtuliſſeq; Oſnaburgenſi paupertati. Recognoſcit autẽ memoratus Imperator ſatis humiliter in literis memoratis, nimium ſe diu reſtitiſſe eccleſiæ memoratæ, quòd pro monaſteriis ſtarent comites, viri potentes, Allo & Hermannus, donec manu Domini tangeretur. Ergo reſtituit in integrum eccleſiã. Præfuit autem his epiſcopus, cum ſua laude, annis tribus & triginta, & requieuit in pace.

CAP. 8. MINDENSI eccleſiæ quintus præficitur pontifex Drogo nomine: cuius tempora inſigniuit fundatio monaſterij dominarum canonicarum in Mœlenbeke, ad annum Chriſti nongenteſimum, minùs quatuor. Sic enim inepti quidam indicant verſiculi. Quum rebus Germaniæ præeſſet Arnulphus Romanorum Imperator, fundatrix erat nobilis fœmina Hilborch, & ſacerdos Folcurdus, vterque locuples: centum pagos cum litonibus (hoc eſt colonis) feruntur contuliſſe. Pon-

Magnus in extruendis & locupletandis cœnobiis Zelus.

tifex quoque, vt in fundatione concurreret, partem decimarum de ſuo dicitur contuliſſe, ea videlicet conditione, vt annuos quinque ſolidos in auro vel argento ad aram ſancti Petri afferrent: & ipſe pontifex iuſta de loco obſequia reciperet, quemadmodum de aliis locis ſuo iuri ſubiectis. Creatur in eo loco abbatiſſa, inſignis puella, fundatricis neptis. Arnulphus Imperator multis priuilegiis hunc locum inſigniuit: ſed & Otto Imperator ſecundus adauxit, Henricus ſecundus adimpleuit. Quum autem incendio deperiſſet, inſtauratum accepit patronũ diuum Dionyſium, tunc recens à Francia in Ratiſponam tranſlatum per eundem Arnulphum Imperatorem. Extant deſuper literæ Leonis ſummi pontificis IX. quæ rem omnem efficiunt luce clariorem, tranſlatum in Germaniam Dionyſium facto & furto (vt dicit) Arnulphi Imperatoris. Eius bullæ copiam habent hoc loco eccleſiæ Mindenſis annales. Sed quoniam inſtituto noſtro non ſeruiunt, omittantur. Fertur eadem fundatrix, quum maritũ in peregrinatione terræ ſanctæ abſentem iam deſperaret rediturum, ex omni patrimonio amborum, nouem eccleſias conſtruxiſſe, annumerato monaſterio. Quum autem ille inſperatus rediret, placatura indignantem præuenit, dicens nouem ſe filias abſenti peperiſſe, nondũ in Chriſto regeneratas. Intellexit vir Deo deuotus quid loqueretur: & annuens per omnia, quæ facta ſunt approbauit, partem habiturus in regeneratione ſanctorũ. Drogo autem pontifex, operibus bonis plenus, ipſo die ſancti Bonifacij epiſcopi &

Dionyſium Galli iampridem non habent.

martyris rebus excedens humanis, quieuit in pace, relinquens in Imperio Arnulphum memoratum. De cuius miſerabili exitu, quia in Saxonia ſcripſimus, hoc loco temperabimus, non inſultantes calamitatibus alienis, nec Deum in ſuis conſiliis ſuper filios hominum terribilem offendentes. Sepultus autem eſt Imperator Ratisbonæ, ad pedes S. Dionysij, quem de Francia tulit: vt haberet patronum in Germania, quem patres eius ſunt in Galliis venerati.

CAP. 9. INTEREA Paderburnenſem eccleſiam adminiſtrabat ſub Henrico rege Volcmarus, vir Deo & pontificio dignus honore. Præfuit autem annis XXVII. ad tempora primi Ottonis. Vidit euaſtationem Vngaricã, & ſenſit pro ſua parte. Sed poſt Henrici regis victoriam, ex hac peſte omnes reſpirauerunt prouinciæ. Pacauit ergo Germaniam, & ſuam Saxoniam redegit in ordinem: muniuit vrbes, redegit

in manipulos militiam, iuuentutem per vrbes & agros exercuit ad arma, vrbibus indixit nundinas, agris cultum ſuum, ornauit eccleſias, inſtruxit monaſteria, amplificauit Imperium, marchiones quaſi duces limitaneos conſtituit, ad Danos in Sleſwig, ad Wandalos in Brandenburg, qui hodie permanet principatus. Italia autem iam colla iugo ſubduxerat, ne regi pareret Romanorum: & ideo inteſtinis malis & excurſionibus deforis laborauit. Græci, qui poſt extinctum exarchatũ manſerunt in ipſa Italia, ſub ſui Imperatoris obedientia conflixêre crebrius Italis, & iam nunc Beneuentanis graues incumbebant. Theobaldus Camerinorum princeps, ſuppetias tulit Beneuentanis: congreſſusque Græcis, fugauit eos: & quotquot cepit, euiratos remiſit, addens ignominiæ riſum. Quandoquidem, inquit, Imperator veſter eunuchis gaudet, quotquot emiſerit armatos, gallinaceos factos remittam. Erat deinde ex hoc genere mulier, quæ virum captum in caſtra ſequitur magnis eiulatibus, vociferanſque omnium in ſe oculos conuertit. Nouitate rei motus princeps, iuſſit adeſſe fœminam propius, & quid pateretur, exquirit. Tum illa fidentius, Quid eſt, inquit, quòd viri fortiſſimi bellum fœminis indixiſtis? quid in vos deliquit ſexus infirmior? Ad quam Camerinus, Et quis (malùm) fœminis, niſi Amazonibus, bellum inferebat? Tum mulier, Quando, inquit, ad hoc pugnatis, vt victos emaſculetis, non aliis quàm fœminis bellũ facitis, quarum de maximo contenditur præiudicio. Omnem ſubſtantiam, & quicquid etiã vndecunque poſſideant, auferatur: dummodo viros relinquatis, habent vnde cõſolationem recipiant fœminæ. Hac verò parte truncatos ſi remittitis, non viros, ſed fœminas ſpoliaſtis. Excepit omnes cachinnus: & promeruit libertas dicacis fœminæ, vt virũ cum omni præda reciperet. Tum Camerinus, vbi virum & omnia reddidit mulieri, verſus in eam, Quid, inquit, faciam vis viro tuo, ſi iterum in me pugnans, capiatur? At illa, Oculos & aures cum naſo amittat, modò vir ad me redeat. Ita dicti ſui feſtiuitate & ſibi & viro profuit.

Ottonis I. egregia opera.

Mulieris de viris non execandis oratio.

Cap. 10.

HALBERSTADENSI eccleſiæ per hæc tempora præfuit Bernhardus ordine VII. Burggrauius Magdeburgenſis, quaſi tenens Imperiũ in Albi flumine, quomodo comes Palatinus in Rheno. Antiquiſſima enim memoria in Magdeburg erat munitiſſimum arcis receptaculum, circumpoſitis caſalibus piſcatorum in morem vici, aut oppidi non clauſi. Arci præerat nobilitas Burggrauiorũ, qui origine Saxones, an Wandali fuerint, incompertũ eſt. Saxones fuiſſe libet credere, qui circumpoſitis Wandalis imperarẽt: ex quibus originem duxit iſte Bernhardus. Diu autem in epiſcopatu durauit, ad annum Ottonum ſupra quadrageſimum. Erat illi poſtea cum Ottone iam Imperatore non leuis controuerſia, quæ durauit ad mortem vſq; pontificis. Nam quum rex Otto, deprecante vxore Editta, Angliæ regis filia (quæ Albi flumine delectaretur) vt in loco Magdeburg vrbem exædificaret, nundinis donaret ad inuitandos mercatores. Vbi rex annuit, ipſa iuſſit aratrũ duci, valla & muros deſignari. Concurrentibus ad nouã immunitatem plurimis, incredibile eſt dictu quàm breui coaluerit. Tum rex proſperatũ videns nouæ molitionis opus, de religione cogitauit: epiſcopũ ibi, imò metropolim deſignare cõſtituit, Wandalis ad fidẽ Chriſti multiplicatis. Deerat territoriũ, quod è vicino totũ Halberſtadenſis epiſcopatus impleuit. Egit rex primùm placidè cum Bernhardo epiſcopo, vt cederet partem ditionis nouo epiſcopatui. Ille renititur: eccleſiã ſuã multiplicare, non attenuare, ſibi eſſe præceptũ impoſitũ. Quid multa? Vbi nõ ſuaſionibus, nõ precibus profecit, vi (pro more regum) agere contendit: iuſſit captum epiſcopũ incarcerari. Ille patienter omnia ſuffert, priuſquam iura ſuæ attenuari patiatur eccleſiæ. Rex moram interponit, vt manſueſcat ex tempore: ſed in eo nihil mutatur. Aderat ſacra Iouis Dominicæ cœnæ: quaſi chriſma conſecraturus, iuſſit in carcerem dari pontificalia ornamenta: quibus indutus, regem iubet acciri. Credens iam emollitũ, & malis perdomitum, venit. Vbi adſtitit, epiſcopus inchoat, In nomine, inquit, ſupremæ Trinitatis anathematizo te rex, cum omnibus qui te non deſerendum putant, quòd manum inieceris, & detines Chriſtum Domini. Rex cachinno excipiens digreditur: altiùs tamen deinde deſcendit in pectus eius, pontificalis imprecatio. Et intra ſe reuerſus, miſit qui epiſcopum laxarent, impetra-

Magdeburgũ conditur.

Quid eſt eccleſiam amplificare?

ta venia. Ita obtinuit epiſcopalis ſeueritas, ne ſe viuo aliquid eccleſiæ detraheretur. Sed morte eius poſt annum XLVIII. interueniente, omnia ex ſententia regis proceſſerunt: quod ſuo loco dicemus.

CAP. II. HILDESEMENSI Eccleſiæ per eadem tempora præfuit ordine nonus pontifex Dethardus, incertum vnde ortus, quantumque præfuerit temporis. Vnum non ſiletur, quòd auream tabulam (quæ extat hodie in eius eccleſia) ſacrauit diuæ virgini, munus pontifice dignum. Vidit hic pontifex magnificum Henrici regis animum, ad componendam prouinciam in moribus, & ordine, & exercitio militari. Miniſteriales ſuos, qui ſoli volunt hodie dici militares, coæquauit vrbicis ad militiam conſcriptis: quos etiam in ordinibus duxit, nihil minoris habitos. Sed poſteriora ſecula diſtinxerunt ordines militantium & vrbicorum, vt iam non patiantur ſibi illos coæquari: & (quod eſt arrogantius) iam qui olim miniſteriales dicti ſunt aut feudatarij, nunc ambiunt dici nobiles. Sed coarguit eorum ſuperbiam vſus principalium ſcribarum, & omnium rectè diſcernentium munera graduum ſingulorum. Primi enim barones inter nobiles deputantur, inde liberi domini, poſtea comites, inde duces, quos appellat Papa nobiles viros. Quid patitur miniſterialis, vt in hac nobilitatis appellatione coæquari quærat duci? Sed hæc aliâs. Henricus rex, vbi omnia circunſpexit, collegium canonicorum, quod Wedekindus tritauus fundauerat in Weſtphalia in Angaria (vnde titulum retinent hodie archiepiſcopus Colonienſis & duces Saxoniæ) tranſtulit in Saxoniam orientalem, in terram Luneburgenſem in Vallerſleue: conſtituitque eo loco epiſcopum, ſanctitate præcipuum virum, Marcum, qui eam eccleſiam per ſua tempora deiformiter regebat, multis clareſcens miraculis & in vita & in morte: ſolusque eius loci fuit antiſtes. Nam Otto Magnus, Henrici filius, ſumptum inde epiſcopatum tranſtulit in Magdeburg, magnificauitque illum, vt eſſet metropolita eius regionis: quod ſuo tempore dicetur. Idem Henricus in oppido Miſna fundauit epiſcopatum ad Albim fluuium, muniuitque vrbem, vt eſſet præſidium aduerſus incurſiones barbarorum. Erat autem ea tempeſtate omnis Miſna ditionis Saxoniæ, quanuis hodie diuiſos ſe ferant & lingua & moribus: nec dignarentur Saxones dici, ni faceret reſpectus electiuæ dignitatis, quæ innititur ducatui Saxoniæ.

Omnes ſe alijs anteferri ſtudent.

Principes certatim eccleſias & epiſcopos ornare contendunt.

CAP. 12. IN eccleſia autem Verdenſi, ea tempeſtate præfuit Adalwardus, ordine XIIII. vir venerabilis, & illuſtri genere ortus: cuius vita inſignis, fama probata & illæſa, fides erat in palatio notiſſima, quem ferunt doctrina & miraculis celebrem, Wandalorum populis diu ac multum prædicaſſe. Quantum autem temporis egerit in pontificatu, nō ſcribitur, ſed quòd ex hac luce migrauerit v. calendas Nouembris. Viderunt eius tempora aſſumptionem Ottonis (qui filius erat Henrici) in regnū, non quidem illo qui nunc eſt, electionis ordine (nam illū nepos eius, tertius Otto, adinuenit: quod dicemus) ſed placito communi omniū de Germania principū, de Bauaria, Sueuia, Frācia, Saxonia, Lotharingia: nam & illa Germanię tum annumerabatur. Gallia autē & Italia ſe iamdudū retraxere. Sed Otto Italiam reuocauit in ius antiquum, Galliam ſatis afflixit: quæ ſumus in Saxonia executi. Quòd autem huic attinet loco, Treuerenſis & Colonienſis archiepiſcopi contenderant de noui regis cōſecratione. Treuerenſis nixus eſt antiquitate ſua, quòd prior eſſet in Chriſtianiſmo fundatus: Coloniēſis autem ius loci prętenderat, quòd ſuæ eſſet ditionis Aquiſgranū, in quo ob memoriā & præſentiam Magni Caroli, vſq; hodie rex inungitur Romanorum. Sed tum, vt eſſet controuerſiæ finis, delatum eſt Moguntino, vt impleret miniſterium. Vnde factum eſt, vt vſq; in hodiernū illi primas deferant partes, præſertim quòd ſit cancellarius Imperij per Germaniam, Treuerenſis per Gallias, Colonienſis per Italiam: & quoniam vires regni ſunt in Germania, ſolet ille cæteris anteponi. Initio autem regni, quum multa ei eſſent aduerſa, & proximi eſſent inter rebellātes, frater videlicet & gener (quod in Saxonia diximus) per omnes difficultates victor emerſit. Deprædendit autē in ea aduerſum ſe cōiuratione fuiſſe eccleſiaſticos, Fridericum archiepiſcopum Colonienſem, quem depoſitum detruſit in Fuldenſe monaſterium. Rotardus quoque Argentinenſis epiſcopus, in

Electionis ordo alius olim quàm nunc.

Otto ex magnis difficultatibus victor emergit.

Corbeiam

Corbeiam includitur. Adeo nihil tam ſanctum, quod non poſſit contaminare perfidia. Seueritatem illorum temporum in corrigendo adulterio, ex vno Ottonis facto perpendimus. Quum rex expeditionem militarem crebrius duceret per Italiam, procidit ad pedes eius mulier querula, quòd vim paſſa eſſet ad ſtuprum, rogās iuſtam legum vindictam. Quum ille feſtinans educere, pollicetur in reditu ſe iuſtitiam facturum: eiulans mulier, Quis tum, inquit, faciet te dominum meum atrocis iniuriæ memorem? Tum ille ſuſpiciens in proximam eccleſiam, Hæc, inquit, erit teſtis inter me & te, & in ſignum iuſtæ vltionis. Ibat ille itinere, & proxima vice per interpoſitos reuerſus, vbi vidit eccleſiam, recordatur delatæ queſtionis. Iuſſit aduocari mulierem. Vbi aderat, præueniens mulier, Sereniſſime, inquit, rex, vir de quo ſum olim queſta, nunc meus eſt maritus: peperiq́; ex eo, & iniuriam aboleui. *Adulterium ſumma ſeueritate punitum.* Non ſic, inquit rex: per Ottonis barbam ſentiet dolabrum. Nam inter vos facta colluſio, ſacris legibus non imperat: iuſſitq́; virum ſecuri percuti.

INTERIM Mindenſi eccleſiæ ſextus præficitur pontifex Adalbertus. Sed nihil eſt relatum in literas ex omnibus quæ per eum geſta ſunt, vel in diuino miniſterio, vel in opere quolibet pietatis. Et erant tempora plena rebus magnis, quæ meritò ad poſteros mitterentur. Vix enim per ea tempora quieuit turbo perſecutionis ab Normannis terrarum vaſtatoribus: & ecce alius non minor turbo conſurgit ab hoſtibus Vngaris, qui tonuerunt per Germaniam ex Oriente: nec poterāt his perturbationibus eſſe immunes eccleſiæ, quarum tempora ſignamus. Peruenerāt Bremam, igni ac ferro omnia vaſtantes. Non potuit immunis eſſe Minda: & tamē tantarum rerum mirum ſilentium eſt, vt nemo in literis recordetur. Quid tum ageret bonus pontifex in tanto terrore, tanto metu? quibus armis obuiam iret? Certè carnalia ad illam feritatem non profuerunt: lachrymæ & orationes opponebantur ab optimo pontifice: & profuerunt eatenus, vt æternam morientibus ſalutem præpararent, & elabentibus vitæ ſpatium impetrarent. Mira temporum illorū ac ſequentium ratio, vt inundationes fierent terrarum ex incognitis pridem gentibus. Normannos quidem nouimus: de Vngaris auditum nemini fuit, vnde venerint. Huni ante multa ſecula eiſdem orti regionibus deſcenderant, quorum reliquias extinxit Carolus Magnus, in iis ſedibus quas nunc Vngari tenent. Sequuti ſunt Vngaros Turci, gens immaniſſima, hodie magnum tenens imperium: illos verò Tartari, gens in orbem diffuſa latiſſimè. Sed quis tandem finis? De Vngaris tum querimonia, qui iamdiu Chriſtianiſmo fuere pro muro. Adalbertus autem Mindenſis pontifex, qui hæc tempora vidit, eorum incommodo non caruit. Migrauit autē ex hoc ſeculo, die ſanctorum Germani & Vedaſti. Extant verſiculi laudibus eius inſcripti:

Cap. 13. — *Vera pontificis arma.*

Liberat eccleſia, depulſis vulpibus, agrum,
Nec iam ſchiſmaticus vorat ouile lupus.
Non dubitat forti pater obuius ire leoni,
Maxilliſq́; graues inſeruiſſe manus.

Quæ res indicio eſt, laborem illi fuiſſe plurimum in hæreticos, ſchiſmaticos, & male potentes tyrannos. Ille verò ſua tempora magna cum laude peregit.

OSNABVRGENSI eccleſiæ per hæc tempora præſedit Dodo, pontifex ordine VII. ab anno DCCCCXVIII. quo Egelmarus deceſſit ex hoc ſeculo: præfuitque per annos duodecim, vt ferunt: quibus Imperio præfuerunt poſt Arnulphum Ludouicus, & deinde Conradus, in quo defecit ſtirps Caroli Magni. Et ſucceſſit Henricus prim⁹, genere Saxo, pater Ottonis Magni, princeps raræ virtutis: qui pro modeſtia recuſauit nomen Imperatorium, contentus dici rex Romanorum, aut etiam Germaniæ. Præclarè autem res geſſit, domitis Vngaris, qui ſe diffuderant per Germaniam, priuſq̄ ſedes caperent in Pannoniis, vbi iam conſederūt per annos ſupra DCC. Sed ad pontificē reuertamur. Extat priuilegium eiuſdē eccleſiæ inſigne, qđ hic Dodo fertur impetraſſe ab Ottone I. iam tunc rege Romanorū, anno XXXVIII. poſt DCCCC. Quod ſi verum eſt, falſa erit quæ prænotata eſt huius pontificis deceſſio: pluribusq́; quàm XII. annis ſediſſe comperitur in cathedra. Quomodo enim poteſt certior fieri ſupputatio annorum, quàm in Data literarū, quæ vtiq; diligentiſſimè percenſet cuiuſq; annos & tēpora? Nam ad ſecūdi Dodonis tēpora nō

Cap. 14. — *Quam pridem Vngari Pannonias tenuerint.* 938.

poteſt hoc priuilegium referri, eô quòd is incidit in tempora ſecundi & tertii Ottonis, quorum neuter extitiſſe reperitur rex Romanorum. Nam ſtatim declarati ſunt Imperatores, ſecundus ſub patre primo, & tertius adhuc puer, ſtatim poſt patrem. Eximit hoc priuilegium eccleſiam ab omni onere, quod à præfectis aut dominicis nunciis poſſet imponi. Daturq́; in ſpecie nũc hnic eccleſię, quod longo antè tempore ſuperiores Imperatores dabãt eccleſiæ vniuerſali: de qua re multę ſunt leges in corpore iuris, præſertim in Codice Iuſtiniano. Magis autem ſolet attendi, quod dicitur in ſpecie, quàm quod in genere fuerit enunciatum. Firmauit hoc priuilegium rex manu, impreſſo etiam annulo, per inſtantiam Dodonis, Oſnaburgenſis eccleſiæ pontificis.

Priuilegium Eccleſiæ.

CAP. 15. RICHARDVS per ea tempora Mimigardeuordenſem regebat pontifex eccleſiam, vir in vtroq; homine nobilis: nam regium ex Anglia ſanguinem trahere ferebatur, non minus animo & religione inſignis. Nec tamen quietem habere potuit à miniſterialibus eccleſiæ. Erat potens in ditione familia, quę cognomen haberet *Meinhouele*, quæ & opibus & viris præſtaret: ea in ſuperbiam & contumaciam verſa, ſuo repugnauit epiſcopo. Longè erat Imperator, implicitus rebus aut Bohemicis aut Wandalicis, vt non inde timeretur cenſura: ſed vtcunq; potuit, rem ille compoſuit, modeſtia certans & humilitate, vt frangeret moribus, quos armis ſuperare difficile fuit. Sequutus eſt illum in epiſcopatu, ordine VIII. nomine Rumoldus. Cui⁹ in præcipuis virtutib. memoratur, quòd in fame & caritate annonę, multam impendit largitatẽ indigentibus, alter velut Ioſeph in Ægypto, ſic ille in Weſtphalia, terra ſatis inaquoſa & ſitiente, & frugum non ſuperabundante. Sed quoniã pietas valet ad omnia, potuit in optimo patre prouidentia, & diligentia, & circunſpectio, vt multis tum fame deficientibus, fuerit ſalutis conſeruator. Excepit illum ordine IX. in ea eccleſia Hildeboldus, cuius memorabile nomen inde eſt, quòd fratribus ſuis multa prouidens benefecerit. Admoneor hoc nomine, quod in annalibus vbiq; lego, per eccleſias vixiſſe fratres, ordine vtiq; canonico ſub regula diui Auguſtini. Sed vbi abiectum eſt hoc nomen, vt erubeſcant deinde dici fratres, hoc retinentes, vt canonici ſine regula (quum canon ſonet regulam) & domini dicı ament? Fugit cum nomine fratris charitas, illi nomini cognata: & ſuccedit amor excellentiæ propriæ, & contentio ſine fine. Decimus ordine in hac eccleſia pontifex, Dodo erat cui bonum, ſed breue, datur teſtimonium, qnòd eccleſiam ſuã laudabiliter rexerit. hoc eſt, vita, moribus, doctrina inſtruxit. Foris & intus prouidit, vt vbique bonum haberet teſtimonium. Ea breuitate quum tranſeãt annales, nos affingere quæ nuſquam legimus, non debemus.

Canonicos eſſe ſeculares, tanquam regulares non ſint, abſurdum. Vide infrà cap. 24.

CAP. 16. ADALDAGVS, vir natu nobilis, ætate iuuenis & induſtrius, Ottoni regi percharus, ſucceſſit: & (vt quidam tradunt) acceſſit in archiepiſcopatu Hamburgenſi & Bremenſi, Vnni ſancto pontifici: qui in peragratione prouinciæ ſuæ, & ſacro miniſterio, ſpiritum poſuit pro lucrandis animabus. Aiunt nonnulli, exeuntem de prouincia ſua pontificem, certum non redeundi, quod annos qui vitæ ſupererant, prædicandi miniſterio vellet impendere, archiepiſcopatum Adaldago voluntate fratrum permiſiſſe. Sed ea res, quia neq; veriſimilis eſt, neq; ſacris canonibus conſona, à me fidem non meretur. Quod certum eſt, Adaldagus Vnni ſucceſſit voluntate regis Ottonis, cuius ſemper hærebat conſiliis, eius intimus ac primus ſecretarius, quem ætas noſtra vocat cancellarium (quòd per cancellos, pro multitudine negociorum & interpellantium, conſueuit interpellari) quod miniſterium is præſtabat ſumma fide & integritate tribus Ottonibus. Genere quidem illuſtris, ætate iuuenis, ſpecie decorus, morumq́; probitate ſpecioſior. A choro ſumptus Hildeſemenſi, conſanguineus & diſcipulus Adalwardi Verdenſis epiſcopi: cuius tunc vita probata, fama illæſa, & fides in palatio erat cognitiſſima. Qui etiam doctrina & miraculis celebris, Wandalorum populis (vt dixim⁹) eo tempore prædicauit, quo Vnni ad Suedos legatus extitit, eius nimirum opera & teſtimonio commendatus in curia Adaldagus. Ferulam paſtoralem à magno Ottone ſuſcepit, pallium à papa Leone ſeptimo, manus impoſitionẽ (ſicut prædeceſſores eius) à Moguntino præſule. Necdum autem Hamburgenſis cathedra ſuffraganeos habuit, quos huius Adaldagi

Cancellarii appellatio vnde ſit ducta.

daldagi ſtudio recepit. Adaldagus igitur primò vt eſt ingreſſus epiſcopatum, Bremam, longo prius tempore poteſtatibus ac iudiciaria manu oppreſſam, præcepto regis abſolui, & inſtar reliquarum vrbium immunitate ſimulq́; libertate fecit donari. Regis autem ita vſus eſt familiaritate, quòd ab eius latere rarò vnquam diuelleretur: nunquam tamen aut parochiæ neceſſitati defuit, aut legationis ſuæ curam poſthabuit. Quinimò victorioſi & iuſtiſſimi regis animum in omnibus quæ Dei ſunt, paratum cernens, ſtudium eius ad conuerſionem paganorum incitare non ceſſauit. De legatione ſua (quæ pro gentium ſalute primò a prædeceſſoribus ſuis ſuſcepta, hoc illi ordine prouenit, vt quod alii in lachrymis ſeminauerunt, ipſe meteret in gaudio) toto animi deſiderio incenſus ęſtuabat, quomodo perficeret quod religioſo pietatis concepit affectu. Et quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, dedit illi Dominus ad vota ſucceſſum, & proſperitatem temporis, & gratiam regis. Cuius ita vſus eſt familiaritate, quòd, vt diximus, ab eius latere rarò vnquam diuelleretur, vt dono victorioſi & optimi regis in omnibus proſperaretur: quod etiam pro ſententia ita Dei nutu prouenit, dexteram regis in omnibus eius viis corroborante. Otto igitur rex, diuino fultus auxilio, quum primùm ab inſidiis fratrum ac cæterorum principum eſt ereptus (cui' rei ſeriem in Saxonia peregimus) iudicium & iuſtitiam populis fecit: deinde omnia ferme quæ poſt mortẽ Caroli Magni ab Imperio defecerant, ad obedientiam reuocarat: in Danos arma corripuit (quos antè pater eius bello repreſſit) tum rebellionem molientes. Nam apud Heidebu (Sliaſwig vocant) legatos Ottonis cum marchione, hoc eſt duce limitaneo (quem illic pater eius rex Henricus rebus præfecerat) trucidatos, violato iure gentium, peremerant, Saxonumq́; coloniam illic conſtitutam omnino oppreſſerant. Ad quam rem vlciſcendam, iuſta indignatione ſuccẽſus rex, in Daniam parauit exercitum. Tranſgreſſus autem terminos Danorum, apud Sliaſwicum, olim à patre limites poſitos, ferro & igne totam vaſtauit regionem, vſq; ad mare nouiſſimum, quod Danos à Normannis determinat, noſtri *Scagen* vocant. Quo tempore quantam victoriam peregerit rex Otto, vetuſtatis nomina teſtantur. Nam & inſula Ottonia, & mare conterminum, faux Ottonis, ad hunc vſq; diem vocitãtur. Cui regredienti, quum Haraldus Daniæ rex apud Sliaſwicum ſe opponeret, prælium non leue initum eſt: in quo viriliter vtriſq; certantibus, Saxones victoria potiti, Danos in naues refugere coëgerunt. Tandem conditionibus ad pacem inclinatis, Haraldus Ottoni ſubiicitur: regnumq́; ab illo recognoſcens, Chriſtianiſmum in Dania publicè permittere eſt pollicitus. Nec mora, ipſe rex, matre natus Chriſtiana, pridem baptizatus ſub Vnni pontifice, Gunhild coniugem, & paruulum filiũ Zuenonem iuſſit baptizari. Filium ipſum rex Otto de ſacro fonte ſuſcipiens, participato cum ipſo nomine, honoris gratia, Zuenottonem appellauit. Sed non permanſit in iuuene diu ſuſcepta non ex animo religio.

Eccleſia libertas, a magiſtratus autoritate exim.

Ottonis acta memoratu digna.

Otto religionem apud Danos propagat.

CAP. 17.

Eo tempore Dania ciſmarina, quæ Iutia eſt, in tres diuiſa epiſcopatus, Hamburgenſi archiepiſcopatui opera metropolitani ſubiicitur. Seruantur in eccleſia Bremenſi literæ regiæ, quæ ſignant teſtanturq́;, regem Ottonem in ſua ditione regnum tenuiſſe Danicum, adeo vt etiam illi epiſcopos pro arbitrio donauerit: quod illa ætas regibus permiſit. In priuilegiis autem Romanæ ſedis videri poteſt, quòd Agapetus papa Hamburgenſi eccleſiæ de conuerſione gentium gratulatus, omnia quæ à prædeceſſoribus ſuis, Gregorio, Nicolao, Sergio, & cæteris Hamburgenſi eccleſiæ, & perinde nunc adunatæ Bremenſi, permiſſa archiepiſcopatui, & ipſe conceſſit Adaldago. Cui etiam ſua vice ius ordinandi epiſcopos tam in Daniam, quàm in omnes ſeptentrionis populos, apoſtolica authoritate conceſſit. Igitur archiepiſcopus noſter omnium primus in Daniam ordinauit epiſcopos, Haroldum in Sliaſwicum, Liafdagum in Ripam, Rembrandum in Aruſiam. Quibus etiam illas commendauit eccleſias, quæ in inſulis erectæ fuere, in Fionia, & Selandia, & Scania, atque in Sueonia: quod factum reperimus anno pontificatus ſui duodecimo. Et hæc quidem initia redeuntis miſericordiæ Dei, ſequutum eſt tale incrementum, operante Deo, vt ab illo tempore in hodiernum diem, eccleſiæ Danorum multiplici borealium gentium fructu redundare videantur.

Primi in Daniæ epiſcopi.

Quo etiam tempore inuictiſſimus rex Otto, vniuerſos Wandalorum populos ſuo ſubiecit imperio: & quos pater eius vno, ſed grādi, prælio domuerat, ipſe Otto deinceps magno Dei adiutorio ita conſtrinxit, vt tributa cum Chriſtianiſmo, pro vita ſimul & patria libenter offerrent victori. Quo tempore multus ex ea gente populus baptizatur, & eccleſiæ tunc primùm in Wandalia ſunt erectæ, de quibus infrà ſuo loco. Colonienſis autem archiepiſcopus Bruno, fratris Ottonis fretus authoritate, veterem de Bremenſi eccleſia renouauit quæſtionem. Sed dum fruſtra omnibus modis laboraſſet, nec Papæ potuit conuellere conſilium, nec fratris meruit auxilium ea in re. Ita vir potens & prudens, authoritate Adaldagi noſtri archiepiſcopi ſuperatus, in noſtræ pacem eccleſiæ cum digna ſatisfactione eſt reuerſus: prędicans, Hamburgenſem eccleſiam, quæ in tanto gentium periculo ſit conſtituta, non mereri moleſtiam à catholicis, verùm eſſe dignam, quæ ab omnibus conſolationis prę́ſidio foueatur, & ab omnibus vbiq; celebretur eccleſiis. Remanſit poſteris in memoria, quòd rex Otto quēdam Erponem diaconum, quòd viriliter in defenſione eccleſiæ ſuo adſtitiſſet pontifici, eccleſia Verdenſi donaſſet (ſed hæc poſtea) alioſq; qui in prædicatione Danorum ac Wandalorum laborarunt, magnis eccleſiarum miniſteriis ab eodem rege fuiſſe muneratos. Totum verò ſtudium pontificis Adaldagi in conuerſione gentium, & lucro conſtitit animarum: pro qua re, & Deo amabilis, & cunctis venerabilis hominibus meruit haberi.

Colonienſis ambitioſo conatu excidit.

CAP. 18. IN eccleſia Mindenſi per hæc tempora ſeptimus præfuit pontifex Bernhardus: ſed annotationes nimis ſunt ſobriæ, vt præter nuda pontificum nomina nihil inuenias. Quid hîc diuinabimus egiſſe pontificem, niſi quod vnum pro certo eſt, inſtitiſſe bonum patrem, vt conſolaretur gregem Dominicum, ſuper crebra barbarorum incurſione, quæ fuit his temporibus, præſertim ab Yngaris? priuſquam per Saxoniam orientalem Henricus dux, Ottonis filius, ciuitates communiret, militiam conſcriberet ex agris & vrbibus: conſtitueretq; in vrbibus, vt quintus quiſq; militaret ſtipendiis quatuor ciuium, ad arma & equos inſtructus, & per agros octo nonum armarent. Ita factum eſt, vt exercitum haberet tyronum paratiſſimum, quo etiam tum vtebatur feliciſſimè in Vngaros: quod in Saxonia ſcripſimus. Mirum, ſi non in veteri Saxonia (hoc eſt in Weſtphalia) eodem ſit vſus imperio, vt vocaret ad militiam idoneos: certè ciues ille militantes, inter aulicos nullo diſcrimine habebat. Nunc, ſi diis placet, militaribus noſtri temporis æquari nulla parte poſſunt. Ita creuit ſuperbia agreſtium hominum, vt contemnant ciuilitatem vrbicorum: animos vel inde colligentes, quòd in ſua ruſtica plebe dominentur. Henricus autem dux, inde rex, non illa faciebat diſcrimina inter militantes, ſed quenq; pro ſua virtute anteferebat. Inde facta eſt æmulatio in bonum, vt non paterentur ciues virtute ſe ſuperari à quouis. Inde creuit robur exercit⁹ & fiducia animorum. Sed nos interim de pontifice quod dicamus, nihil habentes, teſtimonia vndecunque conquirimus. Extant verſiculi,

Henrici Ottonis F. militares conſtitutiones.

Sanctus & electus Bernard fuit ſeptimus heros.

Breue teſtimonium, ſed fidele, ſed bonum. Sanctus & electus: hoc moribus, hoc vita promeruit, vt eum titulum auro incomparabilem mereretur. Trāſiſſe ſcribitur ex hac luce, ipſo die S. Magni, in meliorē lucem, quā inhabitat Deus inacceſſibilē.

Pontificis diuina laudes.

Herculis exemplo, mundi ne corruat axis,
Hic habet, atque humeris grande retentat opus.

Papæ teſtimonium viri pluſquam virile: labentem eccleſiam ſolus fertur humeris ſuſtinuiſſe, quomodo Hercules terrarum orbem. Quid potuit amplius, quid excellentius in laudem dici? Meritis ſuis axem tenuiſſe. Ea certè in laudem pontificis vel maxima ſunt, quibus addere nemo poteſt, vt creſcant. De quo autem hoc ſcriptum legimus pontifice? Satis habuere pro magno, precibus ſuis interueniſſe: ſed meritis collabentem eccleſiam fulſiſſe, plus eſt, quàm in laudibus cuiuſquam dici poſſit.

CAP. 19. VERDENSEM interim epiſcopatum tum adminiſtrabat Amelungus, xv. huius eccleſiæ pontifex. Frater germanus hic erat Hermanni, quem Otto rex ducali ſublimauit honore. Patrem habuerūt Biling, infimæ nobilitatis hominem. Quum

enim

enim victorioſiſſimus rex Otto, ad liberandam Italiam à Berengariorum tyrannide, & ad purgandam ſedem apoſtolicam, quę Iohannis XII. miris eſſet polluta ſordibus, euocaretur: ſecum agere cœpit, cui terminos Saxoniæ, Danis ac Wandalis nouis ad fidem gentibus confines, commẽdaret: quippe ſtrenuo viro indigere res noua videbatur, qui quotidianis & aſſiduis curis ad tutelam finium, & ad continendos in fide barbaros peruigilaret. Erat in regiis miniſteriis vir induſtrius, militari, ſed infimo genere natus, tenui patrimonio, vtpote ſeptem ſolis manſionariis gaudens. Hic ſingulari & incredibili induſtria meruit, vt primùm regiorum pædagogus fieret filiorum: deinde quum maiorib. etiam par videretur officiis, præficitur in abſentia regis, regundæ vltimæ Saxoniæ ad Albis confinia. Quo in opere ita ſe vigilem & iuſtum oſtendit rerum arbitrũ, vt ab omnibus & pdicaretur, & (quod eſt amplius) etiam amaretur. Nam ſeptẽ eius manſionarii, fiducia fortè freti, quòd dominus eorum præfectura terræ potiretur, in ſolentiores facti, nonnihil finitimis iniuriæ patrato intulerunt furto. Accuſatos & conuictos, vno omnes ſuſpendio iuſſit mulctari: cuius rei fama percelebri rex motus, omnem illi inferioris Saxoniæ ditionem, per abſentiam ſui diuturnam, permiſit. Sed ille per incrementa quotidiana in tantum profecit iuſtitia & fortitudine, vt ducali illum dignitate reuerſus ab Italia rex perornaret: quod in Saxonia oſtendimus. Huic erat germanus frater, iſte Amelungus Verdenſis epiſcopus: vterq; ſuo merito congruum eſt locum aſſequutus. Credi poteſt, Hermanni præfecturam, & deinde maioris loci dignitatem, plurimum profuiſſe Verdenſi eccleſiæ, cui frater præeſſet. Quum enim eſſet iſte Hermannus ex militari genere, dux inſigni virtute ad omnes, & in Deum incredibili religione, eam potiſſimùm voluit declarare in eccleſiam, cui germanum præeſſe vidit. Extruxit autem iſte Hermannus in monte Luneborg primus arcem, deinde monaſterium diuo iuſſit conſecrari Michaeli. Durauit arx in memoriam vſq; proauorum noſtrorum: tum effracta eſt ab oppidanis Luneburgẽſibus: monaſterium verò inde in oppidum eſt tranſlatum, ad eiuſdem montis pedem.

Vir ex obſcuro loco ad honores virtute merito euect.

CAP. 20.

Eccleſiæ reformatio unde inchoanda.

REM eccleſiaſticam à capite reformare orſus rex Otto, quum veniſſet Romã, concilium epiſcoporum patrumq; aliorum vndecunque iuſſit aduocari, vt in eo conuentu, accuſati Iohannis pontificis XII. acta diſcuterentur. Vocati patres aderant: ſed Ioannes male ſibi cõſcius, iudicium non expectandum ratus, fugam iniit: & per eius iam abſentis contumaciam acceptis vndecunque teſtimoniis, quæ in tanta veritatis luce & factorum notorietate abeſſe non poterant, ſolenni patrum decreto indignus ſummo pontificio declaratur, ac deſtituitur, ſurrogato in locum eius viro ſanctiſſimo Leone VIII. qui infula Imperiali Ottonem ex more decorauit. Inde profugus Iohannes, iam (vt añtè) vocatus eſt Octauianus, quum ſcelerum ſuorum cõſuetudini inhæreret, peſſimo fertur exitu in ſcelere, quod patrarat, con trucidatus. Leo pontifex, annitente Romano populo, regem (vt diximus) Ottonem, anno regni ſui XXVIII. corona donat Imperii, quum omnes acclamarent, Ottoni Imperatori vitam & victoriam, poſt coronatum Carolum anno CLIII. Igitur quum Imperator filium ſecum trahens æquiuocum, ad pacandam reliquam Italiam deduceret exercitum, & apud Spoletum moraretur: audiuit tumultuari Romanos, præſertim deſtituti Iohannis amicos (qui erant in vrbe male potentes) Leonem ſede ſua depuliſſe, quum contenderent illum per impreſſionem & vim Ottonis Iohanni ſurrogatum, atque in eius locum Benedictum quintum conſtituerunt. Indignitatę rei permotus Imperator, reduxit ad vrbem exercitum, atque agrorum vaſtatione & pulſatione mœnium adegit ciues, Leonem in ſuam ſedem reponere, Benedictúmque in uaſorem foras illi dedere: quod ita factum eſt. Interea Imperatore per vniuerſum quinquennium in Italia cum filio remanente, quod rebus componendis multum temporis abſumeret, nuſquam lateri eius aberat Adaldagus, cuius conſilio cuncta gerebat: populus autem noſter multis nunciis ac literis apud pontificem ſuum, diuturnam eius abſentiam cauſatus, querebatur, pericula denuncians eccleſiæ incumbentia, quod boni paſtoris ſolatio deſtitutus grex tantus videretur. Ille motus, miſſionem poſtulauit ab Imperatore, vt ad eccleſiam ſuam remearet: quam non leuiter tamen impetrauit. Igitur redeunti in

Populi Rõ. tumultus ab Ottone comprimitur.

Papa per tumultum creatus relegatur.

patriam,& ad eccleſiam ſuam Adaldago, Benedictum nuper deditum (quem Romani tumultuantes papam conſtituerant) commendatum archiepiſcopo, iuſſit Imperator in prouinciam ſecum deducere, & illic exulantem detinere, ne per occaſionem eius Romani ad ſeditionem redirent. Acceptum ergo Benedictum Adaldagus ſecum deduxit honorificè, atq; apud eccleſiam Hamburgenſem matricem collocauit, virum ſanctum & literatum, &, ſi nō per tumultum eſſet Romanorum aſſumptus, ſummo dignum pontificatu: qui exemplo religionis, & verbi ſui doctrina, non paucos in vita & moribus ædificauit. Tradunt tamen nonnulli, eundē, priuſquam Imperatori dederetur, à Leone execratum, & omnibus eccleſiaſticis miniſteriis, ſolenniter degradatum & exordinatnm. Quumq; iam Imperatore placato reuocandus in patriam, & (vt inſcriptio ſepulcri loquitur) ad pontificatum duceretur, dolore animi confectus, in pace quieuit, atq; in choro Hamburgenſis eccleſiæ cernitur tumulatus: extructo poſtea (vt cerni poteſt) eminenti ſareophago, cuius inſcriptio annorum facit errorem. Nam obitus eius contigit anno DCCCCLVI. vel circa: ſed inſcriptio hinc longè diſcedit. Certū eſt tamen, in pace ſine martyrio quieuiſſe. Hoc Romanorum hiſtoriæ teſtantur, hoc loquuntur annales noſtri, hoc ipſum tumuli teſtatur inſcriptio. Erubeſcat igitur, ac in remotas concedat tenebras, anilis, inanis, & puerilis fabella, quā imperiti homines & pictura, & ſcriptura, & annua recordatione conſueuerant renouare, de Benedicto papa, qui in diebus Ludouici Imperatoris magno prælatorum, cardinalium, epiſcoporum, ducum, comitum, baronum, nobilium agmine ſtipatus, in Hamburgum prædicandi & baptizandi gratia deſcenderit, euocatus (vt ferunt) à Wandalorum principibus: quorum fraudulento incurſu trucidatus cum omnibus fidelibus ab angelis fertur & pingitur delatus ad ſepulturam. Indeq; ſanctorum reliquiæ tranſlatæ, peruenerint in Ebbeckſtorp, nec inde potuerint auelli, quum Romani ſuos ad tumulum in vrbem Romam deducere niterentur.

Et nitemur nō ſcriptis traditionibus.

CAP. 21. ET quoniam altas egiſſe fabula radices creditur, ſtirpitus euellenda eſt. Fabulandi autem occaſionem vnde acceperit iſte nugator, ſuprà in Remberto docuimus. Non indoctum hominem, quiſquis erat, voluntatem apparet habuiſſe mentiendi, non artem: ita inconcinnè conſeruit facta infectis, vt neq; temporum neq; locorum vllam habuerit rationem. Viderat multas ſanctorum reliquias in crypta ſub choro ſeruari, vidit tumulum Benedicti, Romani quandoque pontificis: & qui non legerat annales, quàm frequenter Hamburgi oppidum euaſtatum ſit à Danis, à Wandalis infidelibus, vt omne nomen Chriſtianū in eo deleretur, & multi Chriſto martyres conſecrarentur, ignorauit: neq; intellexit, qua occaſione Benedictus ille, non prædicatum aut baptizatum, ſed exulatum deſcenderat in eum locum: veriſimilem ſuo ſenſu narrationem ineptiſſimè conflauit. Sed quoniam ſine fine adorant indocti fabellam, iterum atq; iterum conuellenda eſt, ac laceranda. Recenſeamus ab initio egregiam narrationem, & quæ pridem præterita viderentur, nunc extirpentur. Aſinino ruditu ineptiſſimus nugator orditur ab alto, gratulans eccleſiæ, congaudens martyribus, antequam rem narrandam occipiat. Solent docti ſeruare celeuma ad finem certaminis, & ab imo paulatim erudita ſolet oratio creſcere: ille contrà incipit ab alto, & pueriliter decidit, inuoluens ſe, vt expedire nō poſſit. Ait, querulantes Romam perueniſſe huius loci fideles, exponentes ſummo pontifici, quòd pulſi ſint patria ab infidelibus, arma rogantes, vt reſtituantur. Pontifex Benedictus Imperatori ſcripſit Ludouico, auxilia depoſcens in hoſtes fidei: ille magno exercitu contenderit in Italiam ad pontificem, & illum Roma deducens in Germaniam, dimiſerit inde pontificem, patriasq; ſedes repetierit. Hæc eſt illa tragica rum compoſitio. Quàm paucis verbis, quàm inconcinna figmenta! Primùm, quis vnquam legit vel audiuit, pulſos patria longinquos homines, querulatum veniſſe Romam ad pontificem, vt armis eius reducerentur? Non ſolent armati pontifices, eiectos ſedibus barbaros armis reducere: ſed ſuper diſſenſionibus eccleſiarum, ſuper dubiis in religione caſibus, ſuper ambiguis in iure rebus adiri. Solent legatos mittere rei componendæ cauſa, non ipſi tranſire cum exercitu. Arma habet eccleſia, vt tueatur ſua, non vt defendat aliena. Deinde Benedictum pontificem compo-

Vtinā totum Augiæ ſtabulum expurgare queat & velis.

Annon aduerſus Turcā hodie mittit auxilia, & dolet?

nit

nit Ludouico Imperatori. Quatuor in imperio fuiſſe Ludouicos cōperimus,quorum nullus habuit concurrentem in ſummo pontificatu Benedictum quartū:nam illū nominat.Primo enim imperante Ludouico,Magni Caroli F.pontifices erant, Stephanus,Paſchalis,Eugenius,Valentinus,Gregorius.Secundus autem Imperator Ludouicus contemporaneos habuit pontifices,Benedictum III. Nicolaum I. Hadrianum II. Ioannem VIII.Tertius Ludouicus horum pontificum regnabat temporibus,Sergii III. Anaſtaſij.Quartus verò longè ab horum ætate poſt CCCC. & ſuprà regnauit annos,cuius temporibus iam confirmata Chriſti religione in his prouinciis,nihil tale potuiſſe fieri,in confeſſo eſt. Secundus autem Ludouicus tetigit tempora III. Benedicti:ſed ille (teſte Platina, diligentiſſimo temporum calculatore) non in Germaniam cum exercitu deſcendit,ſed quum inuitus ad papatum raperetur,reſtaurandæ & reparandæ religioni erat intentiſſimus, non Hamburgi martyrio coronatus,ſed Romæ in pace defunctus,pontificii ſui anno ſecundo,ſepultus ante fores baſilicæ Petri. Tenemus omnium Romanorum pōtificum ingreſſus & exitus,quorum nemo Hamburgi, præter Benedictum V. de quo memorauimus,mortuus eſt,ſed ſuis quiſq; locis. De cœlo ergo ceciderit oportet iſte quartus Benedictus,quem ab angelis tumulatum memorat iſte fabulator. Sequamur ordinem fabulæ.Primum Ludouicum quarto componit Benedicto:qui non paucis annis,ſed integro ſeculo (vt oſtendimus) diſtabant. Erat enim ille IIII. Benedictus turbulentiſſimo tempore, quando non modò cum exercitu non egredi, ſed vix poterat in vrbe tutus conſiſtere, donec per I. Ottonem Italia pacaretur. Quòd ſi errorem prætendis exemplantis,quartum ponentis pro quinto, aſſentior V. Benedictum veniſſe Hamburgum exulatum,non pugnatum: ibiq; dolore animi confectum quieuiſſe,non armis trucidatum feciſſe martyrium.

Fabula diligentior confutatio.

Cap. 22.

VIDEAMVS cætera. Narrat Ludouicum Imperatorem contracto exercitu iuiſſe Romam,indeq; papam eduxiſſe in Germaniam,& exinde ſedes ſuas repetiiſſe.Ineptiſſimus fabulator ſicut tempora,ita & loca confundens,putabat Imperatorem ex latere veniſſe Romā,& recto tum itinere cum pontifice deſcendiſſe in Germaniam,ignorans,ex Galliis & Germania per alpes vno pene itinere longo tranſitu Romam peti.Sed ille facit Imperatorem ſalutandi pontificis gratia prodiſſe obuiam illi per Italiam,quaſi ſolatii gratia futurum cum pontifice in itinere. Ineptiſſime mortalium.Solent Imperatores noſtri,cum exercitu,labore maximo,infinitis ſumptibus,penetratis alpibus Italiam petere,non ſalutandi gratia pontificis.Quid enim opus fuit tranſituro in Germaniam pontifici, eodem itinere per tam multa millia occurrere,quò erat ille deſcenſurus:& quum Germaniam tangeret, dimittere pontificem? Ipſe legens erubeſco hominis inſcitiam.Imperator dimittit papā ad arma exerenda,quum ſit ille defenſor eccleſiæ,gladium portans? Si ad prælium (vt tu vis) ibat pontifex,vel pro eo,vel cum eo iuiſſet Imperator. Sed dices, Duces illius iſſe pro illo. Vel vnum ex his nominares. Non ſolent Romani pontifices vel ad pugnam exire,aut prædicandi gratia longius ab vrbe deſcendere. Seruant Romani pontifices,quoad licet,Petri ſedem. Adiri ſe patiuntur ab omni orbe,legatos de pace mittunt rogati,prædicatores dirigunt ad opportuna loca ſuis temporibus. Nunquam lectum eſt, Romanum pontificem ſua ſponte longius ab vrbe diſcedere,aut ad prædicandum exiſſe. Cętera videamus. Quum ad Albim fluuiū cum pontifice perueniſſet exercitus,ibi recenſitis copiis aliquandiu eſt pauſatum: & euocatis vicinis pontificibus,in Hamburgum eſt deſcēſum. Vbi interim archiepiſcopus Hamburgenſis,qui à diebus primi Ludouici erat Anſgarius, durans longè poſt Ludouicum? Aderat,an minimè? Si aderat,quomodo,cæteris omnibus cæſis,ſolus eſt elapſus? Nullum autem colimus martyrem ex noſtrorum catalogo pontificū: omnes mortui ſunt confeſſores. Sed dicis non affuiſſe. Quomodo tam inciuilis erat,vt non exciperet venientem in ſuam prouinciam Romanum pontificem? Aut cur papa,abſente loci ordinario,diuina celebrauit,quod minimè conſueuit? Sed permiſcens ineptus homo tempora,confundit narrationem. Nam inter auxilia numerat pontifices,Mindenſem Theodoricum,Hildeſemenſem Marquardum,& cæteros cum comitib. Hæc ſunt emendicata ſuffragia,tranſlata de temporib. Remberti ar-

Imperator eccleſiæ defenſor

Nullus Hamburgenſis pontifex martyr.

chiepiſcopi, quando (vt diximus) Dani cum Normannis agmen Chriſtianum fude rant in loco Ebbeckſtorp. Ita mutuans aliunde, confundit narrationẽ: quæ inde friuola & ridicula noſcitur, q; neq; locorum neq; temporum habet vllam rationem.

CAP. 23. NARRAT præterea in eadem fabulatione, LX. presbyteros miſerabili crucia tu peremptos. Hæc vera res eſt, ſed non illius loci neq; temporis. Nam iſta ſtrages ex Oldenburg in vicis Wandalorum eſt peracta, non in Hamburgo, tempore Ottonis III. non Ludouici I. Sed inſano capiti peræquè videbatur, facta & infecta locis temporibusq; confundere. Bona lectoris venia hanc peractam velim digreſſionem. Tædebat atq; pudebat inſulſæ fabulationis, quæ pro veritate colebatur: & vtinam finem etiam nunc haberet vana ſtultitia. Superfuturos arbitror, qui neq; toties exagitati, ad veritatem reuertentur. ſic delectat inolitus error. Accedit quæſtus turpis, quem de impudenti mendacio nonnulli auſpicantur. Reuertamur interim ad hiſtoriam noſtram. Adaldagus vigilantiſſimus pontifex, reliquias ſanctorum quas ab vrbe Roma deportauit, magna per parochias ſuas diligẽtia diſtribuit, corporum ſanctorũm Quiriaci & Cæſarii & Coronæ, Felicis & Feliciani, Coſmæ & Damiani. Anteceſſores eius, Deo ſeruientium quinq; fundauere cœnobia: his ille ſextum addidit in Heſlinge, nunc tranſlatum in Treuenam. Vbi virgo Chriſti Heilgardis, conſentiente nobili viro Hattone, patre eius, totum patrimonium ſuũ Chriſto & ſancto martyri Vito, in ſuſtentationem virginum Deo ſeruiturarum obtulit. Septimam in Phriſia fecit congregationem ſanctorum virorum, de prędio & oblatione inſignium matronarum. Quumq; ſanctus põtifex omnium eccleſiarum paternam gereret ſolicitudinem, xenodochii Bremẽſis præcipuam habuit curam: quod etiam multo maioribus auxit redditibus, quàm anteceſſores illius, adeo vt præter quotidianos hoſpites, XXIIII. pauperes ibi paſcerentur. Quo in miniſterio fideliſſimus erat Libentius, quem ſecum deduxit ab Italia: qui etiam poſt illum cathedram tenuit: quod dicemus.

Inueteratus error, præſertim quæſtuoſus, ægerrime deponitur.

CAP. 24. IN Mindenſi verò epiſcopatu tum agebat ſub Conrado Cæſare Lidarius, in ordine põtificum VIII. Huius tempore fundatum eſt monaſterium dominarum in Viſchbeke, in honorem diui Ioannis Baptiſtæ. Fundatrix erat domina Hellenburga. Varia fortuna iactatum eſt: vix enim duo interuenerant anni, & ecce Vngari irruunt, nouam plantationem ſubruunt: In Ouernkerke monaſterium iam bene firmatum, penitus ſubuertunt, occiſis martyrio perſonis omnibus quæ inerant CXX. numero periere, annumerata familia clericorum & puellarum. Erat autem annus 936. à Chriſto DCCCCXXXVI. die Felicis & Adaucti. Erant autem tum canonici (vt fe-runt) ſeculares: poſtea ſumpſerunt habitum diui Auguſtini, & facti ſunt regulares, vſque in hodiernum. Cœnobium autem in Viſchbeke, tum vtcunque inſtauratũ, permanſit annis plurimis, donec proprio incendio deperiret: tum quoque in cinere diu fuit, donec à duobus epiſcopis innouaretur. Apparent ſtellæ geminæ per diem reconſecrationis, multis videntibus. Sed tum effectum eſt, inſtantia tum regentis abbatiſſæ, vt exemptionis ei priuilegium daretur à ſummo pontifice, ne quis ordinariorum manum immittat, & non niſi inuitatus adſit. Sed cœnobium Ouernkerke euaſtatũ, & ſubuerſum aliquandiu permanſit, donec nobilis de Rheno puella Merwinda, omni ſuo (quod locupletiſſimum habebat) patrimonio erogato, inſtaurauit: & collectis inibi virginibus, Domino in finem fideliter in eo loco miniſtrauit. Sed & poſtea incendio deletur: & epiſcoporum inſtantia, qui tum reb. pręfuere, reparatur. Placuit autem Deo, vt eo loco virgo ſanctiſſima Maria, ſingulariter inuocaretur: quæ multis ibi miraculis clareſcentibus edocuit, ſingulare ſe eius loci præſidium ac tutelam accepiſſe. Sentiunt aduenæ, ſentiunt indigenæ patrocinium ſingulare: vnde celebre factum eſt ab annis multis, vt votis ſe fideles obligarent & ſoluerent, reportantes læti, quod voto conceperunt. Quanto autem tempore præfuerit hic pontifex, non ſcribitur, ſed quoniam eccleſiã feliciter gubernans, & in tranquillitate relinquens, ad meliora tranſierit.

Suprà, cap. 15

Iugum paucis ſuaue eſt.

CAP. 25. OSNABVRGENSI eccleſiæ tum ſub Ottone primo, octauus ordine pontificum eius loci præerat vir optimus Drogo. Quæ tempora ſignat priuilegium à memorato Ottone primo impetratum pro eccleſia Oſnaburgenſi, anno Chriſti

DCCCCLII.

DCCCCLII. Renouauit,& literis inſeruit donationes eccleſiæ factas per fundatorẽ 952. Magnum Carolum. Adiecit priuilegio mercatum publicum in loco Widenbrugge: vectigalia in ibi colligenda donat eccleſiæ Oſnaburgenſi, ob merita Drogonis, qui tum illi præfuit eccleſiæ. Religioſus Imperator, non minus religioſi patris filius Henrici,quem in Quedelenborg cernimus tumulatum: quem locũ illuſtrauit idem Henricus,fundato ibi cœnobio canonicorum inſigni. Relicta eius Mechtildis,mater Ottonis,rem perfecit à marito inconſummatam. Ea fuiſſe filia memoratur Theodorici Comitis de Ringelheim,ex antiquo genere Saxonum: alij tamen ferunt, Comitem fuiſſe de Aldenborg. Certum eſt enim,illum comitatum eſſe ex omnium vetuſtiſſimus. Præerat tum eccleſiæ Colonienſi, optimus præſul Bruno, frater Imperatoris Ottonis, qui multa fecit in decus & ornamentum eccleſiæ ſuæ & illi ſubiectarum. Peruenit autem hic Drogo ad annum à Chriſto DCCCCLXIX. 969. quo tempore, III. Idus Aprilis diem clauſit extremum.

Comitatus Aldenborg vetuſtiſſimus.

CAP. 26.

ADALDAGVS, quum iam rex Otto Danorum regem Chriſtianiſmo adegiſſet,tres epiſcopatus (vt diximus) in Iutia conſtituit. Sleſwico Haraldum præfecit, Ripæ Liafdagum fecit epiſcopum,Reinbrandum in Aruſiam: quibus (quod diximus) commendauit eccleſias,quæ erant in Fionia,Selandia,Seania,& in Sueonia: nam ibi needum fuere epiſcopales eccleſiæ. Quod enim Anſgarius & Rembertus plantauere,temporis malitia ſubuertit. Vnni renouauit, ſed needum ad epiſcopia eſt peruentum in regno. Wandaliam quoque ſuis & Chriſtianis legibus rex Otto parere coegit:quocirca in vrbem Aldenborg epiſcopalem iuſſit eccleſiam conſecrari. Præfecit autem illi primum epiſcopum præſtantem virum,Mareonem,qui in nouella gente ſtrenuè laborabat: deditque limitem ditionis à Sleſwici terminis per omnem regionem Obotritorum, vſq; ad Panim fluuium, nimirum latiſſimam prouinciam:quæ quia Ottoni Imperatori paruit ad tributa, pariter adacta legibus ſubeſſe Chriſtianis,non ex animi ſententia:quod facilis illa mutatio declarauit. Paruit tamen omni Ottonum tempore & tributis & Chriſtianiſmo, agente Imperatorum ſtrenua prouiſione,& præfectorum peruigili cura. Hæc eſt prima illa Hamburgenſis metropolis dilatatio. Nunc enim primùm cœpit habere ſuffraganeos, quæ hactenus ſola in latiſſimis regnis, religioni diuinæ præſidebat ſine adiutorio. Dura nimirum Wandalorum, ſicut & Saxonũ,pectora, quæ diuinæ religionis metum ſine formidine gladii temporalis non admittunt. Prima ergo in Wandalis erat Aldenburgenſis eccleſia, pro magnitudine & antiquitate vrbis, in ea gente veneratiſſima. Nam in ea vrbe ab olim gentis ſuæ habitauerunt reguli tantæ fiduciæ, vt regi Danorum inferre bella,& inde expectare non dubitarent. Sed quid non edax conſumit vetuſtas? Olim ad mare poſita ciuitas, portum habebat ad mare tutiſſimum:nunc in mediterranea videtur abiiſſe: quòd à mari æſtus exaggerans arenas,excluſit vrbem à portu, vt importuoſa eſſet: indeq; defluxit ſplendor eius, vt iamdiu ruſticum,nec clauſum habeatur oppidulum.

Eccleſiæ non ſtatim epiſcopos habent.

Chriſtianiſmus metu gladii perdurans.

CAP. 27.

EVERGIS o nomen erat ei,qui tum in eccleſia Mindenſi pontificatum adminiſtrabat. Cuius temporibus Bruno Coloniẽſis archiepiſcopus, frater Ottonis Magni,corpora ſanctorum Patrocli,Gregorii,& Eſitii,cum baculo ſancti Petri de Roma Coloniam transferebat. Sanctum verò martyrem patroclum, militem Trecaſinum,in Suſatum Angarorum oppidum tranſtulit. Admonet nos Angarorum nomen,vt reminiſcamur veterum Saxonum, qui ſub nomine Angarorum ſe in Britanniam recepere,& pulſis habitatoribus,ſuum nomen indidere Angliæ: vt ex Britannia (quod vetus illi nomen fuit) vſque in hodiernum Anglia dicatur, ab Anglis Saxonibus, quos etiam Angros vocauere. Sed hæc vetuſtiora ſunt, quàm vt ad iſta tempora pertineãt: niſi quòd admoniti hoc loco de nomine Angrorum, præterire non debemus occaſionem exponendæ veritatis, quæ apud multos per inopiam veræ hiſtoriæ, fabulis pro vero honoratur. Erant autem hęc ipſa, quæ nunc in manib. ſunt, tempora, clariſſima ſplendore nominis Henrici ducis Saxonię, qui tum in ſua gente & omni circum prouincia tantus erat, vt formidaretur à malis, & honoraretur à bonis. Reſpexere in eum Galli, quorum Conradus in Romano regno prædeceſſor, iam moritur⁹, Euerhardo fratri tradidit Imperii inſignia, hortatus vt illa per-

Anglia à Saxonibus, qui Angari, Angri ſeu Angli erant.

Henricus Saxo Imperatorũ nomen non ſumit.

ferret ad Henricum Saxonem,quo nemo tum dignior principatu videretur. Migrauit Conradus,& perfecit Euerhardus quod frater monuit, Henrico Saxoni afferens Imperii inſignia.Quæ ille tametſi venerans exciperet,& de voluntate principum rex enunciaretur,Romano tamen titulo fertur abſtinuiſſe: ſatis ſibi eſſe ratus negocii,ſi per Germaniam & Gallias res Imperii procuraret.Quod & magnificè fecit, & glorioſè amplificauit,transferens Imperii ſui limitem ad Danos in Sliaſwig (quam fecit Saxonum coloniam)& vſq; ad Wandalos in Brandenborg, ambobus in locis conſtituens marchionem,qui rebus præeſſet. Sed apud Danos res euanuit,apud Wandalos autem vſque permanſit in hodiernum. Euergiſus autem Mindenſis per hęc tempora pontifex,die S. Lucæ euangeliſtę ad meliorem lucem eſt tranſlatus,relinquens eccleſiam ſuam in bono ſtatu: & cum augmento gloriæ mutauit ille ſtationem.

CAP.28. MAGDEBVRGENSI vrbi,à ſe in primordiis regni ſui fundatæ, Imperator Otto nunc demum poſt annos XXX. eum addidit honorem, vt metropolitico eſſet honore:ſed diu caruit territorio : de quo regi cum Bernhardo Halberſtadenſi epiſcopo grandis erat controuerſia, quòd ille eccleſiæ ſuæ iura minui non pateretur. Illo autem pontifice iam facto de medio, de Vallerſleue tulit epiſcopalem ſedem,quam inibi pater eius collocauit,& tranſtulit in Magdeburg:additoq; honore ex ſententia ſummi pontificis,fecit archiepiſcopalem,vt eſſet omnibus Wandalicis eccleſiis metropolis,& caput: ſubiecitq; illi eccleſias Mersburgenſem, Miſnenſem,Citzenſem, Hauelbergenſem, & Brandenburgenſem, quæ hodie quoq; illi parent:dedicariq; illam iuſſit in honorem D.Mauricii. Nam eius tutelaris ſancti monaſterium in expeditione bellica (quæ multa etiam inuitis principibus admittit) læſiſſe videbatur: Siue in Italica ſiue Gallica id fuerit, annales non explicãt. Huic autem metropoli præfecit inſignem virum Albertum,ſummæ ſanctitatis patrem. Is primus in eam ordinatus eccleſiam , XII. illi annis cum ſumma laude præfuit,ſtrenueq; pontificatum adminiſtrauit,multoſq; Wandalorum populos prædi-

Magdeburgi conſtituitur metropolis.

971. cando lucrat eſt Chriſto.Cuius ordinatio facta eſt anno Chriſti LXXI. poſt nongentos,qui fuit Adaldagi pontificis XXXV. Sunt autem poſt primam S. Anſgarii ordinationem anni CXXXVII. Quomodo verò & vnde conſecuta ſit hæc eccleſia,vt primas dicatur Germaniæ archiepiſcopus eius, necdum comperi, ſciens tamen nonnullos archiepiſcopos illi non cedere in honore.Nam Saltzburgẽſis cum eo contendit de paritate:nec archiepiſcopi electores illi cedunt locum. Vnde ergo & in quo primatum habeat,alicunde mihi velim oſtendi.

Pontifices contendunt quis eorum maximus, nec conſtat de iure.

CAP.29. QVIA Hamburgenſis archiepiſcopatus hoc tempore cœpit habere ſuffraganeos,operæ precium eſt exponere, qui ab olim limites eius fuerint. Ab occidua quidem parte mari terminatur Britannico,vbi eſt quæ pridè fuit Bremenſis,nunc iſti incorporata:à meridie,Albi flumine:ab oriente,Pani riuo: & ab aquilone,mari Danico & Eydora flumine.Tranſalbiani(qui & Nordalbingi) tribus ab olim partibus conſtitere,Thietmarſis,Holſatis,Stormaris: quorum metropolis Hamburgum,olim (vt teſtantur antiqui annales) viris opibuſq; potens:Ottonis autem primi tempore, quod nunc eſt in manibus, in ſolitudinem redactum , variam deinde fortunam expertum.Et quamuis occulto Dei iudicio vrbs crebrius vaſtata,decorem ſuum amiſerit(ait ſcriptor Annalium)honorem tamen ſeruauit metropolis:viduitatis ſuæ damna conſolans in profectu filiorum, quos per totam ſeptentrionis latitudinem,ſuæ legationi quotidie videt accreſcere:de quibus lęta videbatur exclamare, *Annunciaui,& locutus ſum, multiplicati ſunt ſuper numerum.* Primus autẽ noſtrorum pontificum Wandalis prædicauit Adaldagus, territis & iam edomitis per arma Imperatoris Ottonis poſt Henricum patrem: eccleſiamq; Aldenburgenſem in Wagria fundatam(vnde poſtea in Lubecam eſt tranſlata) ſuo,vt diximus,pontifice primo Marcone imbuebat.Qui ſatis ſuo functus officio,populum ſtrenuè docuit,& iugo Chriſti colla ſubdere verbo & exemplo monſtrauit, pręmia repromittens ſine menſura. Erat autẽ(vt diximus)ditio Marconis Aldenburgenſis epiſcopi, in gente Wandalorũ,longa atq; lata:incipiens ab ſua ciuitate,in qua ſedẽ habebat, per omnem terram Obotritorum(quæ nunc Magnopolis eſt) vſq; ad Panim fluuiũ

Hamburgi metropolitanæ ſedis fines.

Epiſcopatus tres ex vno fiunt.

&

& ciuitatem Demyn, procurrit in Orientem. Et pro ſui magnitudine, poſtea eſt in tres epiſcopatus diuiſa: in quibus Aldenburgenſis prima trium, magis tenues ſibi partes retinebat, hodieq́; minor eſt cæteris ſua ditio.

CAP. 30.

ALDENBURGENSIS eccleſia hoc tempore ad finem Ottonis primi, ſecundum accepit pontificem Eguardum. Alii ſcribunt Eduardum, quod eſt vocabulũ Anglicanum: alij etiam Euagrium, quod eſt Latinum nomen. Vtcunque fuerit, ſcriptores pro ſuæ linguæ proprietate, nomen hoc mutauere: Saxones Egardum, Angli Eduardum: qui Latini eſſe & videri volebant, Euagrium: ſed hoc eſt magis alienum. Virum ſtrenuum, Deo deditum eſſe oportuit, qui tam grandem Dei vineam acceperit excolendam. Meſſis ibi multa, ſed operarii cum eo pauci, quòd refugerent à barbara gente formidata pericula. Et niſi Ottonis gladius formidabilior fuiſſet, quàm diuinæ vltionis cenſura, non tam citò ceruices inclinaſſent. Sategit bonus ille pontifex pro ſuo miniſterio, circumiẽs oppida & vicos, vt alios Chriſto lucrifaceret, alios in accepta fide firmaret. Non erant illa tempeſtate tam claræ vrbes, quàm pòſt ad maris littora ſunt exædificatæ: neque Lubeca, neque Wiſmarium, neque Roſtochium, neque Sundenſis illa vrbs, quæ ſplendore inuicem certant: niſi quòd iamdudum Lubecenſis extulit caput, viris, opibus, armis, cultu & omni ciuilitate præſtans. Tum erant mediterranea oppida, præter vnam Aldenborg, quæ tum ad mare reſpexit: nunc alluuione creſcente, receſſit & ipſa in mediterranea. Mekelenborg, Warlo, Keſſin, tum erant in ea gente oppida clariora: nũc villæ ſunt agricolarum. Sed Eduardo tum erat plenus in religione Chriſti fundanda labor. Quo enim magis gens erat inciuilis & barbara, eo plus illi fuit laborandum, vt ad Chriſti ciuilitatem perduceret. Inſtabat de ſua quoque ditione in eadem gente Albertus Magdeburgenſis epiſcopus, qui cum ſuis ſuffraganeis, Brandenburgenſi, Hauelbergenſi, ſtrenuè illi occurrebat. Septi iam erant vndiq; Chriſtianiſmo Wandali. Nam & a mari Danos audiuere Chriſti euangelio auſcultare: ab oriente autẽ necdum Pomerani credidere, ſed à meridie Magdeburgenſis cum Saxonicis epiſcopis intonabat. Ita proſperè tum creuit in ea gente euangelium: perſtitiſſentque, ſi modum feciſſent ſeculares principes imponendis tributis. Factumq́; eſt poſtea, vt per eius rei occaſionem a fide apoſtatarent. Sed hæc ſuis in locis. Quamdiu autem ſupererat Otto, & per omnes dies filii ac nepotis ſui (hoc eſt per trium Ottonum tempora) res in omni decore permanſit: multiplicabantur eccleſiæ, monaſteria extruebantur, & creſcebat cum gloria Dei euangelium eius.

Imò Græcum potius.

Religio magis metu quã verbo ſuſcipitur.

Principum auaritia euangelium remouetur.

CAP. 31.

HALBERSTADENSI deinde eccleſiæ ad finem Ottonis Imperatoris, poſt Bernhardum præficitur ab Hermanno duce Hildewardus, vir Deo & pontificio dignus honore, qui illam eccleſiam regebat per annos XXII. Hic primùm permiſit (quod Bernhardus nunquam conſenſit) de ditione Halberſtadenſi latiſſima, qđ eccleſiæ vicinæ metropolitanæ ad neceſſarios vſus prouenit. Quo tempore curauit Imperator Otto, vt filius ei æquiuocus, per Italiam, opulentam regionem, iam ſub patre notior factus, illi potiſſimùm imperaret. Nam Beneuentum, Calabriam, & Apuliam, iam retropulſis Græcis, ditione tenebat: effecitq́; vt filia Imperatoris Conſtantinopolitani Theophania illi deſponſaretur, eſſetq́; illi pro dote, quicquid Otto Imperio Orientis per Italiam detraxiſſet: commiſitq́; regni principibus & in primis Wilhelmo archiepiſcopo Moguntino filio ſuo, vt fratrem eius Ottonẽ duceret Romam, ab Ioanne pontifice XIII. coronandum: vt non modò patri in Imperio ſuccederet, ſed iam viuenti accederet, anno regni Ottonis XXXI. Quæ omnia legitimè ſunt impleta. Ad annum verò regni eius XXXVI. (qui fuit à Chriſto DCCCCLXXIIII. Otto Imperator cum filio rege Galliam eſt ingreſſus: quæ iam il 974.
li non modò fœderata, ſed multiplici erat ſanguine deuincta: quòd ex germana ſorore rex Franciæ natus eſſet, & gener eius Conradus teneret Lotharingiam. Inde in Germaniãm reuerſus, proximum Paſcha in Quedelinborg conſtituit celebrare: quod & fecit. Tertia verò feria ante Pentecoſten, venit ad locũ qui dicitur Mimilewe. Proxima nocte tranſacta, hora cõſtituta lętus ad menſam conſedit: venienteq́; tempore veſpertinis laudibus interfuit: ſed peracto cantu euãgelii, æſtuare ac

Nouus in Italia principatus Græco Imperatori ademptus.

Ottonis Imperatoris mors, & apud Magdeburgenſes.

fatigari cœpit. Quod quum intellexiſſent circunſtantes principes, impoſuerunt illum ſedili. Inclinantem autem caput, quaſi iam defeciſſet, refocillauerũt eum: Expetitoq; ſacramento Dominico, & accepto, ſine gemitu, cum magna tranquillitate ſpiritum reddidit Domino, nonis Maii, die Mercurii ante Pentecoſten. Inde tranſportatur in cubiculum: & quum iam ſerò eſſet, tranſitus eius nunciatur populo. Cuius corpus magnis lugẽtium exequiis à filio rege tranſlatum eſt in ciuitatem Magdeburg, cuius ille cõſtruendæ fuit author: ibiq; honorificè eſt tumulatũ. Magdeburgenſes memores cõditoris ſui, ſtatuam ei inſignem cum geminis vxoribus, grati animi ſigna, vſq; in hodiernum conſeruant, in foro publico ſuæ ciuitatis.

CAP. 32. MINDENSI tum eccleſiæ præfuit ordine pontificum X. Helinwardus. Cuius in præclaris rebus hoc memoratur, quòd quum de conſecratione maioris eccleſię Mindenſis hæſitaret, non inueniens monumenta legitima ante ſe factæ conſecrationis: quò ſolennitate maiori res gereretur, inuitaſſe fertur vicinarum eccleſiarũ pontifices, Dudonem Paderburnenſem (quem ego Popponem alio dictum reor nomine) & Drogonem Oſnaburgenſem, vt illi in conſecratione eccleſiæ ſuę principalis non dedignarentur adeſſe. Aderant: & rebus per omnia ſolenniter de more geſtis, maximo cleri ac populi concurſu, in ſua quiq; redierunt. Conſecrata eſt autem ſub honore ſanctorum martyrum Gorgonii, Laurentii & Alexandri, eùm an-
952. nus Chriſti ageretur DCCCCLII. quum Otto Magnus rerũ Germaniæ potiretur, & crebris expeditionibus factis in Italiam, illam à Berengariorum tyrannide (qui eam inuaſerant) liberauit. Quo merito aſſequutus eſt, vt a ſummo pontifice & Romano populo Imperator Romanus acclamaretur & conſalutaretur. Moritur hic pontifex anno VI. poſt ſuæ eccleſiæ conſecrationem. Vocat autem Annalis eccleſiam ſuam, monaſterium. Vnde ſatis apparet, primordia huius, ſicut & cæterarum eccleſiarum, fuiſſe regularia, ſub ordine diuorum vel Benedicti vel Auguſtini. Erat obitus eius anno poſt natum Chriſtum DCCCCLVIII. die S. Valentini martyris. Inclytam autem viri vitam teſtantur, qui de eo extant verſiculi,

Epiſcopi factũ memorãdum.

Eccleſiarum canonici, initio regulares fuerunt.

Hic ſublimatus in ordine pontificatus,
Moribus ornatus, doctus, vitaq; beatus.

Teſtimonium præferunt, quid de illo homines ſui ſeculi ſenſerint, quáve fuerit apud omnes opinione & ſanctitatis exiſtimatione, præſertim apud populum, obſeruatorem ſui paſtoris.

CAP. 33. SEQVVTVS eſt hunc ordine proximo in eccleſia Mindenſi XI. põtifex, nomine Landowardus. Hic inter omnes anteceſſores ſuos primus regalia ſuſcepit de
961. manu Imperatoris Ottonis primi, anno DCCCCLXI. apud Forchem, VII. Idus Iunii. Cœpit tum ea res frequentari apud Imperatores, vt darẽt inueſtituram epiſcopis, & regalia, poſtquam Leo VIII. omne patrimonium Imperii per Italiam reſtituit imperio, in perſona dicti Ottonis primi. Qua de re literarum copias inſerui Saxoniæ, vt videatur curſus & alternatio temporum. Ea tum volentibus & cupientibus ſummis pontificibus per Imperatores gerebantur. Secuta ſunt tempora, quib. per orbem Chriſtianum maxima fuere mala diuturnis temporibus, dum Imperatores, quod diu tenuerunt, dimittere noluerunt: & ſummi pontifices non paterentur, epiſcopos de manu laica ſuorum epiſcopatuum inueſtituram ſuſcipere. Inde duo Henrici Imperatores IIII. & V. duo Friderici I. & II. quartus Otto longa certamina habuere cum contemporaneis ſibi ſummis pontificibus: quam rem in Saxonia attigi & proſecutus ſum, quantùm tempus ſinebat. Sed hunc epiſcopum Imperator honorare volens, baculum paſtoralem precioſum de lignis hebeni, beato Petro & eccleſiæ Mindenſi obtulit. Quo etiam tempore monaſterium virginum in Walſorde, in honorem ſancti Ioannis Baptiſtæ eſt fundatum. Finiit autem hic venerabilis antiſtes curſum huius ſui temporis, vt ad meliora tranſiret, in die ſanctorum martyrum Coſmæ & Damiani, viam vniuerſæ carnis ingreſſus. Reliquere fratres honori eius inſeruientes verſiculos.

Patrimonium quod Petri dicitur, varios habuit dominos.

Inueſtitura certamina diuturna.

Præſul Landwardus, moribus redolens quaſi nardus:
Gregem non tardus, ſeruat vigilans quaſi pardus.
Carnem caſtrauit, hoſtem, mundum ſuperauit:

Hic

His bene peractis, conſcendit ad agmina lucis.
Famelicos pauit, ſitibundis pocula lauit.

Inepti quidem nec bene tornati verſiculi: ſed tamen teſtimonium qualecunq; præferunt ſuorum temporum.

Cap. 34.

HILDESEMENSI per ea tempora præficitur eccleſiæ Ochwinus: præfuitq; annis XXIX. hoc eſt, vſque ad tempora Henrici Imperatoris Bauari, de ſanguine tamen Saxonico. Quo tempore Danicis rebus plurimum in religione profuit Poppo, vir Chriſtianiſſimus: qui multis peragratis regionibus, multa vidit, audiuit, & recenſere potuit. Hic in conuentu ſolenni procerũ regni, qui tum Wiburgi in Iutia agebatur, quum adeſſent noui pontifices, Ripenſis & Sleſwicẽſis, & de religione Chriſti populariter ſuſcipienda differerent, eſſentque qui ex aduerſo patriæ & auitæ religionis tuerentur iura, immiſcuit ſe diſceptationi Poppo, multa inferens ad cõuellendam vanam veterum & ſuperſtitioſam religionem, & ad fundandam & perſuadendam ſolidã & veram Chriſti doctrinam. Eoq; tum exiuit diſputatio, vt rebus potius quàm verbis veritas comprobaretur. Ecce, inquit Poppo, ferrum in modũ chirothecæ fabrefactum, cui manus inſeratur cum digitis. Iubeo totum igniri, ſpondeoq; portaturum ſine læſione in quem locum conſtituitis, per virtutem Euangelij Ieſu Chriſti, & veræ religionis eius. Expectabant vniuerſi vt impleret quod dixerat. Ille ignitum ferrum manu induit, & intrepidus ſine vlla contractione vultus, aut ſignificatione doloris, ad locum monſtratum deportauit. Cernite, inquit, virtutem Ieſu Chriſti, cui parent elementa omnia, quippe qui fecit cælum & terram, & omnia in his degentia. Nunc, ſi quis aſſertor veterum fidat religioni quã coluit, experiatur virtutem Dei ſui quem adorauit. Obſtupuere omnes, præſenti miraculo conterriti, & mutire nõ audebant: quiq; antè inſaniuere, dederunt nomina: & ſacri baptiſmatis ad vnum omnes qui aderant, vndam ſalutarem ſubierunt. Quo merito in epiſcopum eſt omnium ſuffragio promotus. Hoc etiam tempore Wentzeſlaus princeps Bohemiæ, à fratre ſuo Boleſlao, qui ambiuit principatum, odio Chriſtiani nominis cæditur, & precioſus Chriſto martyr conſecratur: pro quo Deus vrbem Pragam, in qua requieſcit, multis illuſtrat miraculis. Eius de rebus plura diximus in noſtra Wandalia: nunc tantùm temporum recordamur. Eius feſtum peragitur antepenultima Septembris.

Poppo cãdentis ferri miraculo Danos Chriſto lucrifacit.

Princeps Bohemiæ pro Chriſto cæditur.

Cap. 35.

MIMIGARDEVORDENSI eccleſiæ tum præerat vir Deo & hominibus acceptus, Suederus, ordine XI. à primo: qui pro ſanctitate vitæ omniũ opinione dignus eſt habitus, qui in ſanctorum numerum referretur. Hic vidit in diebus ſuis bellum transferri ex Germania in Gallias. Nam Otto II. conſobrinis ſuis Lothario atque Carolo Franciæ regibus, bellum inferebat, quòd Romano Imperio iuſta non perſoluerent, ſeque ſubducerent legitimæ dominationi: quòd imperiũ a Chriſto regum omnium rege recognitum, ipſi viderentur poſthabere. Et ibi ad bonum modum rebus conſtitutis, in Italiam Imperator Otto rem omnem conferebat, cum Iceiris ſuis Orientis Imperatoribus pugnans infeliciter, vt vix ipſe corpore abiret. Nam vires omnes ibi conciderunt, initio fugæ facto ab Romanis. Sed dum Imperator Otto in Galliis & Italia bellum gerit, Wandali ſe commouerunt. Nam epiſcopatum in Brandenborg & Hauelberg ſubuerterant, quòd eſſent male Chriſtiani, ſola ſpecie præferentes titulum Chriſtianiſmi, iam nunc in reprobum verſi ſenſum reſilierunt. Citzenſem autem eccleſiam Bohemi excurrentes deleuere: ita regnabat vbique Erynnis. Imperator vbi magno ſuo periculo euaſit, laceri colligens reliquias exercitus, in Beneuentanos vindicare conſtituit: eamq; obſedit vrbem. Accepit, & inde oſſa ſancti Bartholomæi transferens, Romam perduxit: ac in eccleſiam, quæ eſt in inſula Tyberis, honorificè collocauit. Sed aiunt Beneuentani illuſum eſſe Imperatori: qui dum oſſa D. Bartholomæi depoſceret, æditus ſimulans ſe dicto pariturum, alterius oſſa pro ſanctis Apoſtoli reliquiis Romam deportauerit. Non arbitror ita ſimplici animo rem geſtam, vt non curaret diligenter oſſa ſibi tradi Apoſtoli tantus princeps. Plaudunt ſibi Itali de calliditate: contemnunt Germanos pro ſua (vt ferunt) ſimplicitate. Sed non erat is Ottonum animus, nõ ea vis ingenij, vt paterentur ſibi illudi. Romanis infeſtus Impera-

Franci imperio Romano ſubiici nolunt.

Wandali religionem reiiciunt.

tor, vt ſine tumultu vindicaret in reos proceres, omnes iuſſit ad epulas inuitari. Medio conuiuio ſermo oritur de tranſgreſſoribus & deſertoribus, recitantur nomina reorum: & ſine ſtrepitu conuicti, cæduntur gladio: cæteri epulas, vt potuere, proſequuntur. Ita ſeuerè gubernabat Otto II. Imperium. Cætera eius magnifica recenſentur inter res Saxonum. Vbi ſe fractum infirmitate vidit in certam incidiſſe mortem, condito teſtamento, atque pauperibus & eccleſiis theſauro diſtributo, conceſſit in fata, tumulatus Romæ in eccleſia S. Petri.

Qui ex acie fugerant cæduntur.

CAP. 36. VERDENSEM eccleſiam tum gubernabat Bruno, vir natu & virtute nobilis, qui hæreditatem quam à parentibus acceperat, Deo & eccleſiæ conſecrauit. In loco Vleſſem (nunc breuiùs *Vlſſen* vocant) monaſterium diuæ Virgini ac Ioanni Baptiſtæ erexit, dicauit, ac conſecrauit. veterem ciuitatem vocant hodie Monaſterium. Nam quum ibi olim eſſet oppidum, nunc tranſlatū reliquit nomen monaſterio, vt vetus vrbs dicatur cœnobium. Allodium in Hiddeſtorp iſte contulit eccleſiæ, ſarcophagum ſecit excindi D. Mariano, plurima eccleſię ornamenta cōparauit: dilexit enim decorem domus Domini, & illi amplificando diligenter in diebus ſuis inſtitit. Succeſſit in epiſcopatu Erpo, vir acutiſſimus: prouectus ad illū honorem ab Ottone primo, quòd in contentione inter Colonienſem & Hamburgenſem archiepiſcopos, ita tum diaconus adſtitit domino ſuo Adaldago, vt polliceretur Otto Magnus, qui primus in ditione Germaniæ vacaret epiſcopatus, eum eſſet pro laude induſtriæ ſuæ aſſecuturus. Tenuit eum locum per tempora deinde duorum Ottonum, filij ac nepotis. Nam Otto III. eidem Erponi epiſcopo permiſit, vt monetam ſuo nomine cuderet, mercatum in loco eccleſiæ ſuæ ſolennem haberet. Idem Imperator cōtulit eidem epiſcopo & ſucceſſoribus venationem ceruorum atq; ceruarum, ſublimium ferarum: qui fuit ab olim ſeruatus honor ſummis principibus. Extant deſuper literæ datæ, anno DCCCCLXXXV. Pagum autem venationis, Sturmium vocant. Otto III. deſcendens in Saxoniam, aliquandiu in Wildeshuſen conſedit: ibique præcepta nonnulla fecit, quæ extant. Inuiſere, credo, voluit antiqua incunabula nobilitatis. Ibi enim Walbartus & Wicbertus, filius ac nepos Wedekindi, magni ducis, qui Carolo conflixerat (vnde omnis Saxonum nobilium ſtirps prodiit) habitare conſueuerant. Quo tempore Hermannus dux Saxoniæ finem viuendi fecit, relictis filiis Bennone & Hermanno: quorum alter ducatum, alter comitatum tenuerat.

Decor domus Domini.

Epiſcopus gaudet equo, canibus.

985.

CAP. 37. MAGDEBVRGENSIS eccleſiæ primus pontifex Albertus, tum conceſſit in fata, poſtquam in XIII. annum eccleſiæ cum magno bonorum operum fructu præfuiſſet. Succeſſorem habuit Othricum, virum ea tempeſtate doctiſſimum, cuius doctrinæ fama celebris auditores etiam illius illuſtrauit. Qui enim Othricum meruit audire præceptorem, aliquid ſibi ſupra cæteros accepiſſe videbatur. Tam celebris fama virum illum ad archiepiſcopatum ſubuexit. Iter ingrediens poſt electionem Romam inuiſere, in itinere defecit: & ſurrogatus eſt in eccleſiam illā Giſelerus, pridem Merſburgenſis epiſcopus. Perfecit autem apud Ottonem Imperatorem Rufum, vt à minori ad maiorem aſſumeretur eccleſiā, minore tamen non relicta: & arbitrabantur multi, interueniſſe *negocium, quod perambulabat in tenebris*: ſcandalumque peperit res illa ætate incomperta, vt duabus eccleſiis vnus eſſet pontifex, hoc eſt vnus ſpōſus duabus ſponſis. Id verò ætas noſtra iam deſiit pro frequentia mirari, quòd paſſim cernimus alteram alteri eccleſiæ in vna perſona accedere, vt habeat alteram in titulum, alteram verò in commendam. Sed nō potuere tum pro rei nouitate placari homines, vt æquis animis acciperent, quòd Giſelerus vtranque retineret eccleſiam, in Merſburgenſem collocans religioſum, qui abſentis vicem tueretur: vt eſſet, iuxta tum acceptam ſpeciem, ex epiſcopatu facta abbatia, cuius fructus tolleret nihilominus prior epiſcopus. En temporū mutationem, quam in multis prætereà aliis eſt attendere.

Scandalum illo ſeculo, hodie pramium excogitatis nouis nominibus

CAP. 38. ALDENBVRGENSI eccleſiæ in Wandalis tertius præficitur pontifex Wago, vir militari non infimo genere natus. Qui regulo Wandalorum dedit coniugem, puellam in primis forma ac moribus ſpecioſam, vt illum ſibi quàm arctiſſimè deuinciret, & petuios haberet populos eius ad diſſeminandum Chriſti euangelium.

Durauit

Wandali in vera religione valde fluxi.

Durauit aliquandiu affectio magis de parte Wandali ſimulata, quàm germanitus impenſa. Suſceptam etiam inde prolem fœmineam, pontifex ſacro impoſito velo, Deo conſecrauit. Sed hæc omnia malignus ſubuertit, & recidit in irritum. Nam germanam eius epiſcopo repudiatam remiſit, & filiam velatam monaſterio abſtractam, dedit cuidam ſuæ nationis nobili coniugem. Quæ in Wandalia noſtra pleniùs explicuimus. Turbatis ergo rebus Wandalicis, dura vidit tẽpora iſte pontifex: nec profuit inſtantia, quo minus, recrudeſcentibus populis, Euangeliũ Chriſti poſthaberetur. Interea Haraldus rex Danorũ, religione ac fortitudine inſignis, Chriſtianitatem in regno ſuo iamdudum benignè ſuſceptam, vſque in finem conſtanter retinuit: vnde & regnum ſuum ſanctitate & iuſtitia confirmans, vltra mare in Normannos & Anglos (nam inde maternum duxit genus) ſuã dilatauit potentiam. Emundus filius Erici tunc in Sueonia regnauit, & Haraldo confœderatus, Chriſtianis eò venientibus placabilis fuit. In Norwagia Aquinus princeps erat: quem dum Normanni ſuperbius agentem regno depellerent, Haraldus ſua virtute reſtituit, & Chriſticolis placatum reddidit. Aquinus iſte ferociſſimus, ex genere Inguar & giganteo ſanguine deſcendens, apud Normannos regnum reſtituit, quum antea diu diuiſa prouincia, ducibus regeretur. Igitur Aquinus, XXXV. annis exactis in regno, ſine prole deceſſit, Haraldum ſceptri relinquens hæredem, qui ſimul Daniam poſſedit atque Norwagiam. Anglia autem poſt mortem Gudreg, à filiis eius Analaph, Sigereich & Regnolt, per annos ferè C. permanſit in ditione Danorum. Haraldus verò ea tempeſtate filium ſuum Hiringum miſit in Angliã: qui ſubacta inſula, à Northumbris tandem proditus & occiſus eſt. Angli negant totam inſulam paruiſſe Danis. Sed de orientalibus & aquilonaribus Northumbrorum prouinciis negare non poſſunt: magnam enim vernaculæ ſuæ linguæ partem inde traxere. Inde factũ eſt, vt maiores, de ſuæ linguæ multiplici commixtione erubeſcentes, Gallica vtantur.

Religio apud Danos promouetur.

Anglica lingua multarũ miſcellanea.

CAP. 39.

LVDOLPHVS, vir natu nobilis, in eccleſia erat Oſnaburgenſi ordine IX. ſub Imperatore Ottone ſecundo. Qui dato priuilegio, eccleſiam illam quibuſdam factis donationibus amplificauit, ob preces Theophaniȩ contoralis ſuæ, & ob reſpectum optimi pontificis Ludolphi, quem ſuum vocat conſanguineum. Fieri enim potuit (idque nomen indicat) fuiſſe illum ex antiqua nobilitate Saxonum, vnde & tribus Ottonibus fuit origo. Nomina prædiorum, quæ elargitus eſt eccleſiæ memoratus Imperator, hæc ſunt, Apelderberch, Heſnow, Linga, cũ curtibus & mancipiis adiacentibus. Quæ adeò etiam memorato epiſcopo dedit in proprietatem, vt ſi videretur illi, pro ſuo arbitrio alienaret. Quæ res indicat, magis tum Imperatorem, quum daret, reſpexiſſe in perſonam epiſcopi, quàm eccleſiam: alioquin arbitrium non permiſiſſet diſtrahendi. Data literarum in Logbarden, ſiue illã Longobardiam ſignauerit, ſiue locum alium. Crebrius enim is Imperator in Italia verſatus eſt: defecitque ibidem, tumulatus in æde D. Petri. Annus autem huius donationis erat, DCCCCLXXV. anno Imperatoris illius ſeptimo. Peruenit autem hic pontifex ad annum LXXXIII. poſt nongentos. III. Cal. Aprilis. Vnde colligimus annos, quibus præfuit eccleſiæ cum ſumma laude, quatuordecim: hoc eſt, à LXIX. quo interiit deceſſor eius, ad LXXXIII. quo ille defecit. 983.

Ottonis II. ampla munera epiſcopo collata.

CAP. 40.

ADALDAGVS Hamburgenſis archiepiſcopus, per annos quinquagintaquatuor, quos in pontificatu egit, peruenit ad tempora Ottonis III. qui in Wildeshuſen conſiſtens, oppido Bremenſis ditionis, præcepta fecit, quæ extant, Imperialia. Tribus autem Ottonibus tam fuit cõmendatus iſte pontifex, vt rara eſſent in magnis negocia, quæ ſine ipſius interpoſito conſilio tranſigerentur. Ordinauit in Daniam plures epiſcopos, quorum nomina quidem reperimus: ad quas verò ſedes inthronizati ſint, non legimus. Exiſtimari debet, quòd pro rei nouitate nulli adhuc epiſcoporum certa fuerit ſedes deſignata. Vnde plantandæ ſtudio Chriſtianitatis quiſque in vlteriora progreſſus, verbum Dei tam ſuis quàm alienis prædicare certabant: quod hodie trans Daniam in Norwagia (ait Annalium ſcriptor) & Sueonia facere videntur. Igitur epiſcopi qui in Daniam ordinati ſunt, hi fuere, Haraldus, Liafdagus, Reinbrandus: & poſt eos Harig, Stercolphus,

Odincarus Danus, Danis Chriſtū prædicat.

Folchbertus, Adelbertus, Merha, & alij nonnulli. Odincarum ſeniorem ferunt, ab Adaldago in Sueoniam ordinatum, ſtrenuè legationem ſuam in gentibus impleuiſſe. Erat enim vir ſanctiſſimus, & doctus in iis quæ ad Deum ſunt: quantum verò ad ſeculum, nobilis, & origine Danus: vnde & facilè barbaris congentilibus potuit de Chriſtiana religione perſuadere. Cæterorum verò epiſcoporum vix aliquem tam clarum prodit antiquitas, præter Liafdagum Ripenſem, qui & miraculis celebris fuit, & tranſmarinis prædicauit Sueonibus & Normannis. Fuit & Odincarus iunior, nulla in re cedens maiori. Nam ambo literarum peritia & vitæ ſanctitate inſigniter eminebant: multos ſubiere labores pro Chriſto, in Suediam inq; Norwagiam nauigantes, vt rudem populum vel ad Chriſti fidem perducerent, vel iam credulum in fide ſolidarent. Quumque multiplici fructu bonorum ac ingenti fidelium animarum lucro ditaſſent eccleſias, in Chriſti pace dormientes, ad meliora tranſierunt, præmia meritorum excepturi. Nouiſſimis autem huius archiepiſcopi temporibus, res in Dania ſunt turbatæ. Nam Haraldo rege Chriſtiano iam in ſenium vergente, filius Zuenotto & ipſe baptizatus, ſentiens procerum magnā partē pro ſuſcepta religione indignari, quòd furta & latrocinia per mare, per terras (quibus inſueuerant) ea lege interdicerentur: vt ad regnū patris iuuenis celerius perueniret, patri bellum indixit: regno illum deturbaturus, patris reuerentiā cum Chriſto abiiciens. At ille ſenior, qui ab initio ſuſceptæ religionis ſpem omnem in Chriſto conſtituit, tum verò maximè ipſi Deo rei commendans euentum, ita proceſſit ad bellum, vt militibus ſuis ſeuera de ſeruando filio ſuo præcepta daret: non illo pietate minor, qui & viuentem & mortuum plangebat filium Abſalonem. Quo in prælio, miſerabili & pluſquā ciuili bello, victa eſt pars Haraldi: ipſeq; fuga ſibi conſulens, elabitur in Iulinum ciuitatem Wandaliæ, tum claram. In qua reparatis armis denuo duxit in filium: ſed exitus erat pugnę qui prius. Igitur quum tertiò congreſſuri viderentur, diremptum eſt prælium interuentione procerum partis vtriuſque. cui rei fidens Haraldus, quum egreſſus in terrā, ſe à ſuis pauliſper elongaſſet, clàm iaculo percuſſus, ad necem eſt vulneratus: ſeque in Iulinum mandauit reduci, vbi vltimum ſpiritum Chriſto reddens exhalauit: reductusque poſt mortem in Daniam, regio tumulo in Roſchildia tumulatur. Filium autem illi ſemper deinde ſunt ſequuti caſus, vt facile illum pœniteret abiectæ religionis. Hæc autem plenius in Dania atque Wandalia ſumus exequuti, nunc ſolorum ſub pontificibus temporum recordantes.

Zuenotto Danus Chriſtianam religionē abiicit.

Pater filij inſidiis circumuentus.

CAP. 39.

Ezico quarto ordine ab Adaldago conſecratus eſt pontifex in Aldenborg vrbem Wandaliæ, longæuo pontifice, & iam in vltimū ſenium declinante. Interior autem Wandalia, & in Orientem ad mare diffuſa, cuius populi Polabi, Obotriti, Kiſſini, Winuli, Circipani, fidem Chriſti quidem audierant, ſed needum germanitus imbiberant: quanuis Corbeiæ patres & alij prædicatores ab Hamburgo & Magdeburgo ſunt immiſſi. Duodeuiginti pagos quum haberet ea Wandalia, quæ Oceano Albique includitur, vſque in Pruſſiam atque Poloniam, omnes vſque ad tres tum fidem accepiſſe memorantur. Princeps autem eius temporis Chriſtiani, ſub quibus pax continua fuit, Wandalique ſub tributo ſeruierunt, his erant nominibus, Miſiſla, Naccon, & Sederich. Miſiſla ille ipſe eſt ſuaſuor paterni ſceleris, qui induxit parentem Bilugum, vt remitteret repudiatam vxorem Chriſtianā, quam ſororem fuiſſe diximus Wagonis Aldenburgenſis epiſcopi: & vt ſororē iam Chriſto dicatam, eximeret monaſterio, traderetque marito. Turbatio enim rerū Chriſtianarum in Dania, audaciores fecit Wandalos, vt & illi proiecto iugo, tributa ſimul & Chriſtianiſmum recuſarent. Sed hæc omnia adhuc timidius gerebantur, quòd vererentur arma Ottonis III. & Bennonis ducis Saxoniæ, quem filium reliquit Hermannus, ab Ottone primo ducali præditus honore. Sub hoc autem Ezicone pontifice, nata eſt turbatio à principe Niſtiwoi: qui quum ſequutus eſſet Bernhardum ducem Saxoniæ mille equitibus in Italiam (quum dux Imperatorem Henricum vadentem in Calabros fuiſſet comitatus) & promiſſa inde nuptiarum præmia Wandalus demoraretur, Brandenburgenſis marchio Theodoricus rem omnem turbauit, non eſſe dandam cani nobilem puellam. Ea contumelia altius inſedit

Wandalis ægrè Chriſtus innoteſcit.

Verbum contumelioſum magnas turbas Chriſtianæ cauſa innexit.

inſedit pectori eius, vt amicis queſtus Saxonum in ſe ſuperbiam, arma rogaret auxiliaria ad vindictam. Fit coniuratio valida. Marchio deturbatur omni ſua ditione, Aldenborg vaſtatur ad exterminium, LX. presbyteri miſeris modis excruciantur: fit cum contemptu religionis grauis in omnes perſecutio. Cui ſe immiſcuit Godſcalci, nobilis inter Wandalos iuuenis, iuſta indignatio: nam parentem eius Saxo occiderat. Fit acerrima in omnes Saxonici generis & Chriſtiani nominis perſecutio. Adiuuit hanc acrimoniam iuſtum de acerbiore tributorum exactione in Saxones odium: dum enim illi modum non faciunt exactionis, fit pariter & religionis contemptus. Non poterant diſcrimen ponere barbari inter religionem & poteſtatem ſeculatem: alterum cum altero coniunctum, iuxta in odio collocabãt.

Tributorum magnitudo religionem inuiſam reddit.

Interea præſul Adaldagus magno fractus ſenio, de legatione ſua voti compos effectus, & in omni opere ſuo domi foriſque proſperatus, in ſenectute vberi migrauit ad Dominum, anno pontificatus ſui LIIII. Dominicæ autem incarnationis, DCCCCLXXXVIII. regnante Ottone tertio.

988.

CAP. 40.

PADERBVRNENSI per ea tempora præfuit eccleſiæ vir clarus Retharius. Præfuit autem eccleſiæ ſuæ, cum magno bonorum operum fructu, annis XXVIII. multaque fecit in obſequium eius. Anno autem pontificatus eius XIX. ciuitaſ Paderburnenſis graui incendio concrematur, & nobile principalis eccleſiæ monaſterium, præcipui operis & decoris à Carolo fundatum, & à Badurado eiuſdem eccleſiæ pontifice conſummatum, cum libris, priuilegiis plenariis, aliiſque eccleſiæ ornamentis conflagrabat: ob quam rem Retharius epiſcopus ſolennes miſit nuncios in vrbem Romam, tam ſummo pontifici, quàm Imperatori ibi tum agenti, detrimenta ſuæ eccleſiæ denuncians, omnia priuilegia eccleſiæ ſuæ prædictæ tam à Romanis pontificibus, quàm Imperatoribus conceſſa, poſtulauit innouari. Quæ & innouata ſunt ab vtroque principe Chriſtianiſſimi, Papa & Imperatore, ſub Data Cal. Ianuarij, anno Domini milleſimo, pontificatus Syluestri (qui antè fuit dictus Gilbertus) anno ſecundo, Ottonis III. Imperij XVIII. qui fuit vitæ & regni nouiſſimus.

Incendiũ Paderburnenſe grauiſſimum.

1000.

Nam poſteaquàm Creſcentio Romanorum patritio colluctatus eum ſuperaſſet, captumque iuſſiſſet decollari, vxor eius, callida mulier, & ſuæ pulchritudinis conſcia, Imperatotem pellexit in amorem. Sunt qui adſtruant, etiam pollicitum nuptias mulieri. Sed non erat quod mulierem mulceret: vindictam quærebat de priore marito, quam quum vi non poſſet peragere, dolo impleuit. Nam vbi ſenſit Imperatorem abiturũ, dono miſit chirothecas inſigni ornatu: ſed in eis toxicum ita abſcondit, vt ab recipiente donum vitari nõ poſſet. Ita periit ſine prole: præualuitque electio, quam idem Imperator cum Gregorio quinto propinquo ſuo feciſſet, quæque durat in hodiernum: vt non legitima ſucceſſione quæratur Imperator (quo modo à memoria Magni Caroli videbatur inolitum) ſed electione ſeptem primitiuorum principum aſſumatur.

Ottonem III. mulier amoris ſpecie veneno perimit.

CAP. 41.

HILDESEMENSI tum præerat eccleſiæ vir præſtãs, Oſdachus, per annos quinq; & viginti, per tempora videlicet Ottonis III. ad Henricum II. Vidit illa ætas graue exterminiũ ab Danis, excurrentib⁹ pro ſua cõſuetudine. Annus erat LXXXVIII. poſt nongenteſimum, quum ſub rege puero Germania in contemptum venit Danorum.

988.

Nam omnia maritima Phriſiæ vaſtauerũt: & per Albim aſcendentes, Stadium petiuere: ibi in terram egreſſi, populationibus inſtiterunt. Nobilitas eius loci ſe obiecit, marchio Sifridus, ac comes Didericus, ingenti auxiliorum manu cõtracta, Danis atq; Normannis ſe obiecere. Diu fortiter pugnatur vtrinque: ceſſere demum Saxones, capti illuſtres viri, marchio Sifridus & Theodoricus comes, cũ aliquot ex nobilitate viris, & promiſcuis militibus ſine numero. Trahuntur in naues captiui, vt magno à ſuis ære exoluto, liberentur. Piſcator erat, qui per artem qualemcunque ſcapha ſua exceptum Sifridum abduxerat: quo comperto in cæteros ſæuierunt, manibus aut pedibus aut naribus præciſis. Præfuit adhuc Saxonię rebus Benno, Hermanni filius. Is re comperta, ſuperuenit cum memorato Sifrido, ac valida ſuorũ manu: & conſerto prælio, egregiè in Aſcomannos vindicauere. Sic enim appellati ſunt illa tẽpeſtate Dani excurſores. Alia quoq; manus XX. M. quum à ductore Saxone in inuia deducerẽtur in Glindeſmoer, ad vnũ omnes cæſi ſunt à ſuper-

Danorũ grauis impreſſio.

ſuperuenientibus Saxonibus. Terruerunt multas tum & antè Dani nationes, foris inuicti, intus non ita. Nam & Henrico & Ottoni regibus, patri ac filio, ceſſere in limitibus regni. Mira hominum frequentia. Poterant egredi xx. xxx.m. millia, & per littora Germaniæ ac Galliarum graſſari: intus nulla videbatur hominum iactura. Ita tum regiones aquilonis ſcatebant mortalibus: quippe apud quos illa ætate, vel rara vel omnino nulla fuit lues de peſte: quæ ſolet multa millia cõſumere, quoties graſſatur.

Peſtilentia regiones aquilonares olim non laborabant.

CAP. 42. HAMBVRGENSI archiepiſcopatui poſt Adaldagũ præficitur Libentius, vir Italicus, prædeceſſorem ſuum ex Italia ſecutus, qui etiam illum nunquam putauit deſerendum. Sedit annis xxv. Pallium ſuſcepit ab Ioanne xv. virgam paſtoralem ab Ottone III. primus omnium conſecratus eſt à ſuffraganeis. Erat autem vir literatiſſimus, & omnium morum honeſtate præclarus, magiſtri ſui Adaldagi vitam imitatus, & in bonum ſemper æmulatus: ſolus ex ordinatione tanti patris dignus eſt habitus, cui Hamburgenſis cura parochiæ commendaretur. Erat enim vir tantæ caſtitatis, vt rarò ſe mulieribus viſendum præbuerit: tantæ abſtinentię, vt pallida ieiuniis ora ſemper portauerit: tantæ humilitatis, & in omnes charitatis, vt in clauſtro quaſi vnus ex fratribus vixerit. Multæ nimirum virtutes eius. Quippe contentus quæſitis, rarò curiam adiit pro acquirendis: domi ſedit quietus, parochiæ ſuæ curam egit diligentiſſimam, totumque ſtudium ad lucra vertens animarum, diſtrictiſſima ſub regula omnes congregationes ſuas cuſtodiuit. Archiepiſcopus factus, curam egit hoſpitalis, fratribus & infirmis quotidiano miniſtrabat obſequio. Ipſe quoque vice ſua xenodochium nepoti ſuo commendauit Libentio, dum adhuc pax eſſet in Wandalia. Tranſalbianos populos frequenter viſitauit, & matrem Hamburg paterno fouit amore. Legationem ſuam ad gentes (vt prædeceſſores eius) ſtudioſè eſt executus, licet dierum obſtaret malitia. Quo tempore quum magnam in Dania Chriſtianorum perſecutionem rex Zueno exercuiſſet, ſupplicibus archiepiſcopus legatis crebriſque muneribus laborabat, quatenus ferocis animum regis manſuefaceret Chriſtianis. Quibus ille reiectis, in ſua credulitate ac perfidia ſæuire non ceſſauit: vnde vltio diuina regem Deo contumacem eſt ſubſecuta. Nam quum cõtra Wandalos bellum ſuſcepiſſet, bis captus, & in Iulianum ductus, toties à Danis ingenti auri pondere eſt redemptus. Nec tamen adhuc reuerti curauit ad Dominum, quem primò in morte patris offendit, & deinde in nece fidelium grauius in ſe prouocauit. Potentiſſimus autem rex Sueonum Ericus, collecto innumerabili exercitu Daniam inuaſit, & occurrit ei Zueno à Deo derelictus: ſed quum vtrinque bello nauali (ſic enim gens illa confligere ſolet) omnes eſſent copiæ Danorum contritæ, Ericus rex victor Daniam obtinuit. Zueno ergo depulſus regno, dignam factis ſuis à Deo mercedem accepit. Crebreſcebant ex eo tempore mala latrocinia incurſantium prouinciis ex Dania piratarum, vſque adeò multiplicata, vt precioſa quæque de eccleſia Bremenſi ad interiora Buccenſis cœnobij ſint perducta. Præſentem tamen vindictam Sifridus hoſtium dux in expoliata Ramſola eſt expertus. Nam malo dæmone mox correptus, mirè rotatur: tamque diu excruciatus eſt, donec ablata redderet, & tantundem de ſuis rebus repenſaret. Libentius archiepiſcopus in malis temporibus quod potuit, fecit. Nam gladiũ eccleſiæ diſtrigens in eos, effecit vt princeps eius vaſtationis, per annos LXX. ſit integer in ſepulcro repertus: donec Adelwardi miniſterio (quem Albertus Hamburgenſis archiepiſcopus miſit) ſolueretur à vinculis, tam diu ſepultus: nam illicò eſt in cineres redactus. Interea pulſo Zuenone, Ericus duo regna tenuit, hoſtis & ipſe Chriſtianiſmi. Ad quem miſſus Poppo, eius gentis vir præclarus & doctus, iam Sleſwicenſis ordinatus epiſcopus, magna populi frequentia in concionem euocata, de fide verbum habuit: & vt præſenti firmaret opere veritatem, candens ferrum (vt prius) quod chirothecæ formam præferret, induit, & ad locum pertulit demonſtratum: cuius rei ſtupore perculſi præſentes, Chriſto mox crediderunt, magnum momentum fidei ſubeundæ apud alios futuri. Hoc ſiue ſecundò miraculum peregerit, ſiue hoc potius loco quàm ſuperiore ſit peractum, in medio relinquimus. Alio tamen æquè inſigni miraculo idem vir præclarus populi no-

Inſignes epiſcopi virtutes.

Zueno à Chriſto deſciſcens, multis malis afficitur.

Excommunicatus abſoluitur mortuus. Infrà lib. 4. cap. 33.

Candentis ferri iteratũ miraculum.

li nouellam fidem imbuit. Tunicam indutus ceratam, quum ſtaret in medio populi circo, in nomine Domini præcepit incendi: ipſe verò oculis ac manibus in cælum porrectis, liquentes flammas tam patienter ſuſtinuit, vti veſte prorſus ambuſta, & in fauillam redacta, hilari ipſe vultu nec fumum incendij ſe ſenſiſſe teſtaretur. Cuius nouitate miraculi, & tunc multa millia per eum Chriſto Domino crediderunt, & vſque hodie per populos & eccleſias celebre Popponis nomen vbique ſeruatur.

Cap. 43.

In Aldenburgenſi tum deſolata eccleſia, morte Eziconis vacuata, tum erat ſurrogatus Folcquardus, vir Dei zelũ præferens: ſed nihil poterat in re ſemel turbata. Miſtiwoi princeps dum grauiter vindicat ſui contemptum, omne nomen Wandalicum cum eo conſpirat. Acceſſit poſt aliquot annos Godeſcalci, nobilis iuuenis in ea gente, iuſta de nece patris indignatio, ita vt alter ſuper alterum accedens tumultus, rem omnem Chriſtianam perturbaret. Nihil potuere Saxones. Bernhardus dux fruſtrà contendebat: omnis conatus epiſcopi, licet inſtãtiſſimus, nihil profecit: odio tributorũ, quæ ſine fine exigebãtur, pariter Chriſtianiſmi nomen erat inuiſum. non enim diſcreuere barbari inter iſta. Folcquardus vbi ſe diu fruſtra niti cõſpexerat, cõtendit in Norwagiã, vbi iam populũ accepit auſcultare euangelio: & inſtitit ſtrenuè docere verbo & exemplo: ibiq́; cum maximo fructu aliquanta tẽpora feliciter impendit. Reſpexit tamen in proprias oues, tentare volens ſi iam miſerendi tempus aduenisset: & rediens, reperit rem nihilo quàm prius meliorem. Quo dolore quum cruciaretur, acceſſit corporis infirmitas: & moritur apud eccleſiã ſuã. Cui Rembertus ordine VI. ſurrogatur. Sed neq; ille præualuit in gente feroci lucra facere animarũ. Quo tempore Ericus rex Danorũ Sueonumq́;, cum potẽtiſſimo principe Polonorũ Boliſlao fœdus iniit, accepta filia eius vxore: cuius gratia fœderis, Dani à Sueonibus & Wandalis, iuxtà ſunt impugnati. Boliſlaus autem iam Chriſtianus, cum Ottone III. ſocietatẽ iniens, omnem ſuã Wandaliam ſubiecit Imperio, & Ruſſiam & Pruſſos: ſub quorum ferocia martyrio coronatus eſt ſanctus Adelbertus Pragenſis epiſcopus, cuius ſanctas reliquias Boliſlaus tranſtulit in Poloniã. Claruit eo tẽpore in Dania iunior Odincarus, diſcipulus ſenioris, cognominis ſui viri clariſſimi: qui in Fionia, Sialandia, Scania, ac in Sueonia prædicans, multos ad Chriſtũ conuertit. Eius diſcipulus & nepos iſte iunior, & ipſe nobilis de regio Danorũ ſemine, de patrimonio ſuo erexit Ripenſem epiſcopatũ. Quem dudũ Bremæ traditũ ſcholæ, archiepiſcopus Adaldagus & ſuis manibus baptizauit, & ſuum illi nomen, vt Adaldagus diceretur, indidit. Quippe apud inſignes eccleſias ab antiquo docti viri fouebãtur, qui publicas ſcholas ſuſtinerẽt, priuſquã publica literarũ gymnaſia (quæ nunc multa florent) per Chriſtianiſmum erigerentur: quæ res apud noſtrates pene heſterna eſt. Nã nulla eſt in Saxonia publica ſchola, quæ centeſimũ longe ſuperet annũ. Erphordia, Lipz, Roſtochiũ, vix totis viginti annis diſtantia habent primordia. Sed ea tempeſtate quam nunc explicamus, valuit vetus eccleſiarũ conſuetudo, ab vſq; Origene & Clemente, & primis eccleſiæ doctoribus traducta, qui apud memorabiles eccleſias Antiochiæ & Alexandriæ ſuis temporibus docuerũt. Ergo Odincarus iunior à Libentio archiepiſcopo nunc ordinatus in gentes, apud Ripam ſedem accepit, & illuſtri vita & conuerſationis ſanctæ mirabili ſtudio, Deo & hominibus acceptus habebatur. Chriſtianiſmum in Dania ſuis eſt diebus fortiter tutatus.

Tributorum odium animos, hominũ ab Euangelio alienat.

Adelbertus martyr.

Academia ſerò in Germania erecta.

Cap. 44.

Hildesemensis eccleſia per ea tempora pontificem habuit Gerardum. Quatuor is ſolis præfuit annis, ſepultus in pace in eccleſia ſua. Qua ætate etiam in Norwagiam eſt euangelium Chriſti propagatũ, baptizato Olauo rege, Trutonis filio: quanuis nonnulli tradant, illum in Anglia baptizatum: alij etiã miſſis ex Anglia in Norwagiã epiſcopis ferunt euangelizatum Chriſtum in ea prouincia: quæ res etſi præiudiciũ intuliſſe videretur legationi Hamburgenſis eccleſiæ, quia tamen nouella fuit prouincia, & multis indigebat noua vinea cultoribus, meritò cũ Apoſtolo diceret, *Sunt qui per contentionem euangelizant. Quid enim intereſt, ſiue per occaſionem, ſiue per veritatem, dummodo Chriſtus annuncietur? Et in hoc gaudeo & gaudebo.* Ericus autem iam Dania potitus cum Suedia, in Dania Chriſti fidem accepit, &

Apud Norwagios propagatur Dei verbum.

perinde prædicatores in Suediam admiſit: nonnullis tamen arbitrantibus quòd ad paganiſmū ſit relapſus. Quòd autem idem Ericus aliquando cum Ottone Imperatore III. manus prælio conſeruerit, pugnanſq́ ſit victus, Danorū literæ nō loquuntur: ab aliis tamen nō ſiletur. Sic ſe res comperta eſt habere, vt omnes rerum ſcriptores ſuæ ſtudeant nationi: veritatem tamen abſcondere non oportet, quę eſt lex prima hiſtoriæ. Mortuo Erico, Zueno exul in regnum rediit, meliori necdū mente. Inde factum eſt, vt Olauus Sueonum rex, Erici filius, paternam in Dania proſecutus ditionem, iterū bello expulerit Zuenonem. Tum verò reuerſus ad cor, cognouit quia Dominus ipſe eſt Deus: & ex toto corde conuerſus in illū, pœnitentiā peregit errorū priſtinorū. Exaudiuit illum Deus, & dedit illi gratiam in conſpectu inimicorū ſuorū. Nam Olauus Suediæ rex, permiſit illi Daniam, eo quòd vitricus eius eſſet, matrem ſuā tenens coniugem: & pactum inter eos valuit, de firmando, atq́ in vtroq́ regno propagando Chriſtianiſmo. Olauus autem Norwegiæ rex, ex quibuſdā cauſis indicto bello, mouit in Zuenonem: & claſſem ſuam armis viriſq́ ſtipatam, prouexit inter Sialandiā atq́ Scaniam, vbi breuis maris traiectus vtranq́ ſub oculis conſtituit prouinciam. Ibi ergo infeſtis armis concurritur: ſed cedunt iam Danis Normanni. Victus Olauus, ne videret victorem, ſe præcipitem dedit in mare: coniunx quoque eius malo exitu terminauit. Ita quum rediuina fide Chriſti, Zuenoni regi cum ſalute, de hoſtibus redit victoria.

Hiſtoriæ lex prima, tamen rarò vſurpata

Zueno Dei miſericordia ad ſanitatem redit.

CAP. 45. SVB Ottone tertio præerat eccleſię Oſnaburgēſi Dodo, eius nominis ſecundus, ordine pontificū eius eccleſię decimus: cui pręfuit per annos tredecim. Nec habēt annales inſigne aliquid, quod in rebus pro eccleſia geſtis nomen eius illuſtret. Cæterùm quòd ſine querela verſatus ſit in cuſtodia gregis Dominici, ſatis magnū haberi debet. Tempora autem eius inſignit memorabile factum in eccleſia Colonienſi. Præerat illi Walramus quidam, qui compertum habuit ex detecto per quālibet occaſionem ſepulcro præceſſoris ſui Geronis, illum fuiſſe viuum ſepultum. Ita repertum eſt cadauer eius ſe vertiſſe cum cruoris ſtigmatibus in ſepulcro. Indoluit archiepiſcopus Walramus, qui ſyncopatum illum non arbitraretur, ſed verè mortuum, curaſſetque illum properantius tumulari. Fecit ſibi conſcientiam, vt poterat, de illo inconſultius ante tempus tumulato: & Romā profectus, culpamq́ detegens inconſultæ feſtinationis, meruit abſolui. Inque ſatisfactionem, reuerſus ad eccleſiam, cœnobium diui Martini vetuſtate collapſum, magnificè reparauit. Peruenit autem hic Oſnaburgenſis ad annum XCIX. poſt nongenteſimum. & II. Id. Aprilis obdormiuit in Domino.

Archiepiſcopus nondum mortuus, prematurè tumulatur.

CAP. 46. MIMIGARDEVÖRDENSEM tum eccleſiam duodecimus in ordine adminiſtrauit Theodoricus, vir ad vtranq́ rem ſolicitus, vt intus religione, foris creſceret opibus & rerū abundantia, fertur enim multiplicaſſe & amplificaſſe pręben-
1000. das eccleſię ſuæ. Currebat milleſimus tum à Chriſto annus, & Imperator Otto tertius, quum iam tertiò Romā cum exercitu petiſſet, immatura morte raptus occubuit, veneni (vt ferunt) potione, ſub ſpecie amatorij poculi, arte Italica. Poſt cuius mortem Imperiū in contentione remanſit: niſi tunc conualuiſſet conſtitutio, quā idem Imperator Otto III. cum Gregorio Papa v. cognato ſuo, de Imperatoribus eligendis ſanciuit. Cuius vigore primus eſt electus Henricus Bauarus, de genere Saxonū, ex ſanguine I. Ottonis. Primus ille Henricus, qui Imperialem meruit inſulam. Nam Henricus I. Ottonis pater, ſtirps omniū regū Saxonia prodeuntiū, regno Germaniæ contentus, ad coronā Imperij nō aſpirauit. Romanorum tamen regem iuſtè illū appellamus, quod in Saxonia oſtendimus. Ab illo quidem Henrico iſte eſt ſecundus, pronepos primi, per nomen ſemper Henrici: nam huius Henrici & pater, & auus, & proauus erat Henricus. Interea Wandali ſub Ottonibus pacati, Chriſti tum fidē ſunt paſſi in ſuis finibus prolatari. Ottone verò III. de medio facto, quum à Chriſtianis iudicibus plus æquo tributis grauarētur, excuſſo iugo ſeruitutis, libertatem ſuā aſſeruere, quum acceſſiſſent occaſiones ex principe Miſtwoi & Godeſcalco, quas ſuprà attigimus: ſed in Wandalia noſtra plenius ſumus executi, quòd illius loci magis ea cōgrua ſunt. Theodoricus autem Mimigardeuordenſis epiſcopus, quanto tempore præfuerit, quid rerū geſſerit, in annalibus non legitur.

Eligi Imperatores quando conſtitutum.

Sup. cap. 40.

Radix omniū malorum auaritia.

ECCLE-

Eccleſiæ autem Mindenſi tum præerat Milo, epiſcoporũ ordine duodecimus. Hic ab Ottone III. anno Chriſti, DCCCCXCII. Indictione VI. impetrauit, vt monaſteriũ monachorũ in quodam ſuo caſtello Wedegenborg exædificaret: vbi quędã ſancta incluſa, nomen Tuedwif, prima ſolitariã vitã duxit. Deinde aggregatis ſororibus, regulã S. Benedicti, cum multis virginibus, in ſimplicitate cordis, & ſanctitate atq; iuſtitia Domino famulantibus, conſtituit obſeruare. Quibus illa lac ſacræ doctrinæ, velut mater illuminata, & ab infantia rite inſtituta, præbuit, & religionis ſanctæ vitã monſtrauit: vt ab hominũ frequentia ſequeſtratæ, Chriſto Domino poſſent liberius famulari. Erat tum Saxonia cincta maiori, quàm nunc eſt, principum reſpectu: frequentes illi aderant, ſedem in ea collocauerãt, crebros ibi Imperij conuentus peregerant. Nam Otto III. (quod in Saxonia noſtra diximus) multũ diuq; in ſede patrum ſuorũ, principum Saxoniæ, in Wildeshuſen Bremenſis ditionis commanebat. Hic verò pontifex, ſtatu ſedis ſuæ religioſè atque optimè ordinato, anno Chriſti, DCCCCXCIX. ipſo die S. Eleutherij, ex hoc ſeculo nequã, in cæleſtia regna tranſiuit. Extant autẽ verſiculi, laudem & decus viri teſtificantes:

Cap. 47.

Saxonia olim principum habitatione celebris.

999.

Hoc mundi commune iubar, ſidus generale,
Omnibus in media nube reuelat iter.

Fuiſſe illum lumen ſeculo ſuo vult dicere, prębuiſſeque vitæ exempla inter turbines & tenebras mundi huius, in ſidereas regiones.

Verdensem autem eccleſiam tum adminiſtrabat Bernarius, vir in vtroque homine nobilis, & Imperatori Henrico chariſſimus: qui eius contemplatione multa contulit eccleſiæ illius priuilegia, & eccleſiam illam ſub ſingularem imperialis maieſtatis protectionem accepit. Contulit autem hic pontifex eccleſiæ ſuæ decimam in Nendorpe. Excitauit iſte quæſtionem Libentio Hamburgẽſi archiepiſcopo, de Ramſola, in diſtrictu eius ſita. Sed miſſo tum per archiepiſcopũ Oddone ad Sergiũ ſummũ pontificem, terminata eſt diſſenſio, authorizante Papa, quòd in ordinatione Hamburgenſis archiepiſcopi locus permaneret, quanuis ſit in terminis parochiæ Verdenſis. Valuit memoria ſanctiſſimi patris Anſgarij: qui fugiens ex incendio vrbis ſuæ Hamburgi, illic conſtituit oratoriũ, & collocauit reliquias, ſanctã ibi fratrum fouens congregationem: cuius hodie cernuntur nonnulla veſtigia, ex regularibus in ſeculares dudum degenerantibus, qui locum tenent: vt plerunque omniũ eccleſiarũ decurſus eſt. Bernhardus Bennonis filius, Hermanni primi ducis nepos, tum rerum potiebatur in Saxonia. Ludgerus cum frater erat Bennonis, patruus Bernhardi, qui cũ vxore ſua venerabili Emma Bremenſi eccleſiæ plurima contulerunt. Archiepiſcopus verò noſter Libentius, legationis ſuæ in gentes non oblitus, plures ordinauit epiſcopos: quorum nomina ac ſedes ſunt incertæ, vtpote ad initia Chriſtianiſmi, necdum benè diſtinctis limitibus per prouincias, neque adhuc firmatis vt oportuit ſedibus, quia tempus perſecutionis incubuit in Wandalia. Interea Libentius pontifex noſter, expleto boni curſus legitimo ſpatio, migrauit ad Dominum, anno Chriſti, MXIII. Indictione XI. certa præmia recepturus in regno, quòd pedibus Chriſti in terris officioſiſſimè ſemper deſeruiuit, hoſpitibus, pauperibus atq; ditibus peræquè benignus: nihil ſuo tempore intermittens, quod optimi curam patris depoſcere videretur.

Cap. 48.

Diſsidium epiſcoporum, papa autoritate ſublatum.

Epiſcopi initio prædicationis ſedes certas nõ habent.

1013.

Berwardus Deo hominibusq; commendatus, nobili genere prodiens (erat enim natu comes de Sommerſchborg) in vtroq; homine illuſtris, tum in eccleſiã Hildeſemenſem aſſumitur pontifex, ordine XII. præfuitq; cum multa laude illi eccleſiæ per annos viginti nouem. Opus illius eſt monaſterium S. Michaelis, ordinis D. patris Benedicti, quod à fundamentis extruxit, & prædiis dotauit & ditauit. Talemq; ſe præbuit in vitæ ſanctimonia, vt viuens & mortuus clareſceret miraculis: quocirca in ſanctorum numerum eſt ſuo merito relatus, & ab eccleſia inter diuos confeſſores honoratus. Eius temporibus erat grauiſſima epidemia, vt villæ, vici & oppida vacuarentur habitatoribus in orientali Saxonia. Quam occaſionem obſeruantes Wandali (perpetui tum Saxonum hoſtes, quòd iugum ſubiectionis & Chriſtianiſmi tum abieciſſent) magnis agminibus venêre in Saxoniam: ſed non & veniſſe gaudebant. Nam Imperator immiſſis armorum auxiliis, inſigniter fecit

Cap. 49.

Popularis morbus ſæuiſsimè graſſatur.

caſtigari excurrentes. Berwardus verò pontifex, operi intẽtus diuino, nihil omittebat ex omnibus quæ ad ſolicitum paſtorem, bonũ patrem, optimum epiſcopum pertinere videbantur. Præfuit verbo, exemplo, & rebus omnibus bene cedentibus diuina miſeratione, eccleſiamq́; ſuam in diebus ſuis nõ mediocriter prouexit. Scripta ſunt de eius vita non contemnenda miracula, quæ apud eccleſiam conſeruantur, ad quæ remittimus deſiderio eius rei flagrantem lectorem.

CAP. 50.

HALBERSTADENSEM verò eccleſiã tum gubernabat Arnoldus, vir omni virtute cõſpicuus, in illa eccleſia nonus epiſcopus: præfuit autem annis XXVII. cum multa laude & fructu bonorum operũ. Auxit quoq; eccleſiæ prædia in bonũ modum, vt non ſentirent detrimenta rerum quæ inde ad Magdeburgenſem peruenerunt. Turbatus tum erat Chriſtianiſmi ſtatus per Wandaliã, vt per ſeptuaginta annos, à memoria I. Ottonis fundata religio, tum labefactaretur, principibus eius gentis auerſis: licet in populo eſſent, qui acceptã religionem ſtrenuè ſecũ aſſeruarent. Ita vt in diebus ſuis idem Godſcalcus, qui nunc iuuenis vindex eſſet paternæ necis, in ætate prouectiori, quum ex Dania rediret, ad cor reuerſus, reuocaret Chriſto quod pridem auerterat, ipſe factus victima pro populo: quod poſteriùs ſuo tempore dicemus. Sed & Miſtiwoi princeps, is qui contemptũ ſui de Bernhardo duce Saxoniæ fuit perſecutus, grauiter licet inſoleſcens in Saxones Chriſtianos, vt in auxilium vocaret congentiles ſuos dæmonicolas: ipſe tamen ſuſceptam Chriſti religionem non deſeruit, ſed ſe Chriſtianis reddidit, in Bardewico conſeneſcens, & in Chriſti fide moriens. Quo tẽpore venerabilis comes Henricus præpoſiturã fecit in Roſenfelde, aliàs Hertzfelde, hoc eſt ſub præpoſito, fratrum conuentũ. Iamdudũ fuit abbatia ſub regula diui patris Benedicti, rebus lapſis ad eam tenuitatem quæ cerni poteſt: dum poſthabito Dei timore, & regula antiquata, facit quiſque quod libet. Hæc facta ſunt vltimo tempore ſenioris Libentij, ſub duce Bernhardo Hermanni nepote, quem Otto primus euexit. Magnam is Bernhardus præſtitiſſe creditur occaſionem (ſi non cauſam) auerſioni Wandolorum: nec potuit illos aut gladio aut altera vlla via in integrum reuocare.

Annis LXX. intermittitur religio apud Wandalos.

Præpoſitura quid.

CAP. 51.

ALDENBVRGENSIS tum eccleſiæ, etſi inſigniter euaſtata in Wagria (pars eſt ea Wandaliæ occiduæ in Holſatiæ confinibus) præſidebat vir egregius, Benno, prudens, & magnæ ſanctitatis cum induſtria. Hic vt poterat, recollegit redditus eccleſiæ Aldenburgenſis, pro ſubſidio ſuſtentationis fratrũ, per Ottonem primum aſſignatos. Illis quoq; temporibus, qui nunc per eccleſias dicuntur canonici, tunc fratres in omnibus eccleſiis cathedralibus Saxonum ac Wandalorũ nuncupabantur. Sed quum iſte vir, propter grauem manum Saxoniæ ducis Bernhardi, in exigendis tributis ab gente Wandalorum, populum ad fidem nouiter reuerſum, nimis penſionibus vectigaliũ grauantis, nihil proficeret (ob eam enim cauſam teperit Wandalos nec Dei memores, nec ad ſacerdotes beneuolos) videns ſe circa populum caſſo labore fatigari (quum, iuxta prophetam, *vnus ædificans, & vnus deſtruens, non proſperentur*) quum non inueniret vbi requieſceret pes eius, peruenit ad Hildeſemenſem præſulem Berwardum, aperiens ei anguſtias ſuas, ac quærens in tribulatione conſolationem. Ab eo humaniſſimè recollectus, quum dedicaret eo tempore eccleſiam monaſterij ſancti Michaelis in Hildesheim, quod Berwardus epiſcopus nouiter fundauerat, à populo Benno epiſcopus compreſſus & attritus, poſt paucos dies vita functus eſt, in aquilonari eius eccleſiæ abſide honeſtam recipiens ſepulturam. Succeſſit illi in ea ſua eccleſia Aldenburgenſi ordine VIII. Meinerus. Qui, vt aliquanti prædeceſſores eius, etſi vigilanter inſtitiſſet populum Wandalicum ad iuga Chriſti reuocare, obſtitit ei tributorum ac vectigalium grauis nimium exactio, vt non magnopere proficeret: populum autem qui in fide remanſerat, & aduenas Saxones potuit in fide retinere. Sed vſque ad redeuntem è Dania Godſcalcum, nihil magnum in ea gente paratum eſt ad reponendam religionem. In eodem fuit temporum curſu & ſucceſſor eius Abelinus, ordine nonus pontifex, vt res renues per Wandaliam vtcunque ſuſtineret: amplificare autem non poterat, ex cauſis memoratis.

Canonici qui nũc ſunt, olim fratres ſub regula.

Benno populi frequentia opprimitur.

ALBER-

ALBERTI KRANTZII METROPOLIS, LIB. IIII.

CAP. I.

VNWANVS in metropoli Hamburgenſi ſucceſſit Libentio, vir natu nobilis, ex choro ſumptus Paderburnenſi. Ferulam ſuſcepit ab Henrico Imperatore, pallium à Papa Benedicto octauo. Rumor erat, virum hunc memorabilem per labem fuiſſe promotum: quòd quum diues eſſet, partem patrimonij Imperatori, partem cognationi, partem reliquerit eccleſiæ. Sed hanc ſuſpicionem longè ſubmouet & Henrici Imperatoris venerãda ſanctitas, & huius pontificis ſingularis religio. Compertum habemus, Henricũ iſtum Imperatorem, pro diuinæ zelo ſeruitutis integerrimum Imperatorem, non aliena concupiuiſſe, ſed ſua eſſe eccleſiis elargitum. Sed neq; archiepiſcopi vita tale aliquid permittit ſuſpicari. Facile eſt autem cadere in linguas obloquentium innocentiſſimos. Iſte archiepiſcopus primus omnium congregationes apud eccleſias cathedrales, aliaſque, ad canonicam perduxit regulam: quæ antea quidem mixta ex monachis & canonicis, vtraque conuerſatione turbata, degebat, non vigebat. Qua occaſione fratres licentius de clauſtro egreſſi, mulierum conſortia primò petebant abſconsè, inde in maiorem diſſolutionem abierunt. Paulatim ergo deferueſcente in clero religione, apud eccleſias ex monachis regulares canonici, & ex his ſeculares (vt nunc vocantur) canonici prodiêrunt. Quid autem ex hac deinceps reſolutione ſit oriturum quis nouit? Interpretemur, oro, vocabulũ. Si canon eſt regula, canonici ſunt regulares. Quid ergo fiet de canonico ſeculari, niſi vt regularis ſit irregularis, aut (ſi id malumus) regularis ſine regula? Erat is deuotionis feruor ſub ſanctis patribus, vt inter fratres ipſi etiam pontifices victitarent: quod de huius proximo legimus deceſſore Libentio. Iam ventum eſt ad regulares, vt canonici dicerentur & eſſent: vtinamque ibi perduraſſent. Inferior inuentus eſt gradus, canonicus ſecularis, hoc eſt monſtrum ſine exemplo, regularis ſine regula, canonicus ſine canone. Ignoſce, lector, diuerticulum non ſponte facienti. Hic archiepiſcopus omnes ritus paganicos, quorum adhuc reliquiæ multæ fuerãt, ſtirpitus in hac regione euulſit: ita vt ex lucis, quos noſtri paludicolæ ſtulta frequentabant reuerentia, faceret eccleſias renouari. Sancti Viti capellã Bremæ extra oppidum conſtrui iuſſit: capellam quoque Willehadi exuſtam iuſſit reparari. Ipſo tempore ferunt aggerem Bremenſem firmatum contra incurſus hoſtium. Nam Bernhardus dux in eam excreuit cõtumaciam, vt Imperatori Henrico rebellaret. Qui motus ad eccleſiam pertigit, dum ſtaret archiepiſcopus pro Imperatore. Interim excreuit inſolentia ducis, vt primùm grauatam tributis gentem Winulorũ ad rebellionem impelleret: inde verò creſcentibus malis, totam ſecũ Imperatori rebellare coegit Saxoniam. Nouiſſimè ſurgens in Chriſtũ, eccleſias etiã cœpit impugnare, præcipuè Bremenſem, quæ cæteris ditior: & Hamburgenſem, quæ longius eſſent ab Imperatoris tutela. Sed huius impetum viri taliter Vnwanus ſua magnitudine fregit, vt præ pudore ſapientiæ & libertatis epiſcopi, cogeretur ipſe dux, cui antea eſſet aduerſatus, deinceps beneuolus exiſtere. Ergo accepto Vnwani archiepiſcopi conſilio, rebellis tandem flexus princeps, Cæſari Henrico ſupplex dedit manus: moxq; adnitente Vnwano, Wandalorum parte rurſus tributo ſubacta, pacem reddidit Tranſalbinis, & eccleſiæ Hamburgenſi. Ad cuius reſtaurationem Vnwanus poſt Wandalicam cladem, ciuitatem & eccleſiam fecit nouam: ſimul ex ſingulis congregationibus ſuis, quæ virorum eſſent, tres eligens fratres, ita vt duodecim fierent: qui in Hamborg canonica degerent congregatione, populum ab idololatriæ reuocantes errore. Ordinauit is in eccleſiam Aldenburgenſem, mortuo Remberto, Bennonem, virũ prudentem, qui de fratribus Hamburgenſis eccleſiæ electus, in populo Wandalorum multum inſtitit facere fructum. Archiepiſcopus autem eccleſiæ theſaurum diu ſoliciteque collectum (& quaſi minus neceſſarium, ſi intra parietes clauderetur) ad commodum legationis

Monachi in canonicos degenerant, eos quidem quos hodie videmus.

In lucis dæmonum, martyrũ eccleſiæ conſtruuntur.

Munera optimo conſilio diſtributa.

ſuæ ita curauit expendere, vt ferociſſimos Aquilonis reges hilaritate ſuorum munerum, ad omnia quæ voluit, beneuolos haberet.

CAP. 2.

PADERBVRNENSI eccleſiæ adhuc præerat Retharius, quum Henricus Bauarus, origine Saxo, rex Romanorũ primus per electionẽ aſſumitur. Egehardus Saxoniæ marchio Miſnenſis (vt creditur) tum vehementer adſpirabat ad regnũ, feſtinans in Duſeldorp, vbi audiuit principes conuenturos. Berwardus in Hildeſheim, hoſpitaliter illũ excepit. Inde quum Paderburnam peteret, occluſas habuit portas: ſed agente Rethario epiſcopo, immittitur. Quumq; intelligeret epiſcopo inſtitutũ ſuum diſplicere, nec principes cõuenturos in dictum locũ, retroceſſit: & in Saxoniã reuerſus, ab hoſtibus Saxoniæ ducibus opprimitur. Hermannus quoq; Alſatiæ dux, Henrico reſtitit, Rheni tranſitũ obſeruans: ſed non profecit, quo minus (agente potiſſimùm Willigiſo Moguntino archiepiſcopo, & Heriberto Colonienſi pacato) rex conſecraretur Aquiſgrani, magno principũ & nobiliũ conuentu. Venit Merſburgũ: ibi eum cõuenere archiepiſcopi Hamburgenſis & Magdeburgenſis, epiſcopi Hildeſemenſis, Verdenſis, Halberſtadenſis, Paderburnẽſis: & multi comites ac nobiles regẽ eum conſalutauere. Inde in Corbeiam reflexus, obuiam habuit Connegundã, contoralem ſpecie, ſed pudicitia ſororem: ambo enim continenter vixere. In Paderburna Willigiſus reginã donat corona, & Sophia regis ſoror abbatiſſa conſecratur. Lætum diem obſcurauere Bauari pabulatores, qui in contentione ruſticã plebem in ſe excitauere. Cædes magna fuiſſet, niſi interuẽtu Bernardi ducis Saxonię dirimeretur. Rex vt placaret epiſcopum, dedit eccleſiæ Bokenfort & Foreſtam in terminis ſuis, interuentu Retharij pontificis. qui expletis viginti octo in epiſcopatu annis, euolauit ad meliora, terris relictis.

Henrico ad regnum aſſumpto qui hoſtes extiterint.

Henricus cum uxore continentiã coluit.

CAP. 3.

MAGDEBVRGENSIS metropolis tum meruit tertium archiepiſcopum. Nam Giſelero mortuo, fratres iure (vt putabant) eccleſiæ, elegerunt ex ſuis quendam Woldardum repugnantem & (vt poterat) reclamantem. Imperator ſui eſſe iuris reputans, eccleſiis prouidere, abſoluit inuitum, & repoſuit cancellarium ſuum Dagonem, virum ſine controuerſia optimum. Præfuit autem annis tantùm octo & quatuor menſibus. Singulari autem affectione rex eccleſiaſticam rem promouit, conuertens in Chriſtum, quod alij principes magnificandis liberis ſtudiũ impendunt. Eccleſiam Bambergenſem extruxit & dotauit: illiq; præfecit Euetharдum, virum primarium, epiſcopum. Bruno epiſcopus deuotionis gratia in Pruſſos profectus, vt illis Chriſtum euangelizaret, in ea gente coronatur martyrio. Gens Vngara fit Chriſtiana. Hoc enim proſpiciens ac ſperans futurum, germanã ſuam Giſlam, optimam fœminam, regi gentis dedit coniugem. Non ceſſauit aures pulſare mariti, donec peruinceret, qui in baptiſmo Stephani nomen accepit: & vſqueadeò in religione profecit, vt mereretur iam inter ſanctos per eccleſiam aſſcribi. Hoc eſt illud tempus, quo in Dania Zuenoni patri ſuccedit Canutus filius, qui ob magnitudinem imperij & rerum à ſe geſtarum, Magni cognomentum meruit: qui deuicto Adelrado Anglorum rege, victor ab Anglia rediens, in ditione ſua per multos annos tenuit vtrunque regnum. Quo etiam tempore multos in Daniam ab Anglia induxit epiſcopos: de quibus Bernardum poſuit in Scaniam, Gerbrandum in Sialandiam, Reinerum in Fioniã. Quod zelatus Vnwanus, Gerbrandum redeuntem ab Anglia capit, quem ab Elnodo Anglorum archiepiſcopo ordinatum cognouit. Ille verò (vt neceſſe fuit) archiepiſcopo ſatisfaciens, fidelitatem eccleſiæ Hamburgenſi cum ſubiectione debita ſpondens, familiariſſimus deinde Vnwano eſt effectus: per quem etiam ſuos legatos ad Canutum regem cum muneribus mittens, congratulatus eſt ei de rebus bene geſtis in Anglia. Sed inſeruit aculeos de præſumptione epiſcoporum, quos tranſtulit ex Anglia. Quod rex non auerſatus, patienter accepit: & ita poſtmodum eſt coniunctus archiepiſcopo, vt ex eius ſententia omnia deinceps facere maluerit. Erat hic pontifex Vnwanus magnificentia præcipuus. Nam in pleriſq; paſchæ aliiſq; feſtiuitatibus, epiſcopos ſeptem, & aliquot abbates ſecum habuiſſe memoratur: ducem quoq;, & prouinciæ comites magnos, ſingulos comitate ſua, proſecutus, promeruit vt honoraretur. In Dania verò eius tempore ſuperuixerat ille

Imperator in conſtituendis epiſcopis pluſculum ſibi ſumit.

Vngari Chriſto lucreſiunt.

Sunt etiam eccleſiaſtica feuda & homagia.

Splendor epiſcopalis.

ille inſignis pontifex Poppo,& Odincarus,vir ſcientia & morum grauitate nō minor quam nobilitate:quem pro fide & ſanctitate familiariſſimum habuit archiepiſcopus. Solus autem Odincarus tranſmarinas in Suedia & Norwagia viſitauit eccleſias. Ezico Sleſwicenſis domi ſedit, reliquos perſecutio retardauit & dies mali: alios quoq; metropolitanus in regna Aquilonis miſit epiſcopos. Venientes quoq; ex Anglia,quum ibi prædicarent pro regum amicitia,ad ſe pellectos donis ac muneribus,ad ſubiectionem eccleſiæ ſuæ fecit voluntarios. Quam viam expertus prętulit rigori iuſtitiæ, præſertim quū non expediret in nouello populo de ſubiectione concertare. Quum ergo eſſet vir nobiliſſimus,æquè nobilem ac libertati ſuę ſufficientem conſecutus eſt archiepiſcopatum, in quo & ſuam poſſet oſtendere magnanimitatem, & neceſſitati ſimul eccleſiæ proſpicere.

Ne in adulto quidem.

CAP. 4.

MENWERCVS, decimus in eccleſia Paderburnenſi epiſcopus, eccleſiam ab Henrico rege per chirothecæ traditionem accepit in Goſlaria, quò rex eo tempore morabatur. Ab archiepiſcopo Moguntino & ſuffraganeis quibuſdā ibi tum pręſentibus, munus conſecrationis aſſequitur:& ad eccleſiam ſuam veniens, honorificè excipitur,tanto eunctis gratior, quanto regi propinquior: erat enim illi ſangui ne iunctus. Eccleſiam nouam, quam poſt incendiū prædeceſſor inchoauerat, quū non ſatis ex dignitate muros ille tetendiſſet, deiecit quicquid ille cœpit: & a fundamento nouam extruxit,quam anno ſeptimo conſummatam dedicauit. Inhæſerat Imperatori ad Italiam tranſeunti,& per varios ſecum caſus tranſiuit. Papiæ ſatis periculoſum eſt expertus tumultum, mixtus ciuibus & hoſtibus: ſed victrix vbiq; virtus ſuperauit. Coronatur in vrbe Roma Imperator cum coniuge, ab octauo Benedicto. Menwercus quicquid in priuilegiis voluit, impetrauit. Reuerſus per alpes, dimiſit exercitum: ipſe Cluniacū peruenit cum epiſcopo memorato, qui inde fratres XIII. eduxit, cum pondere panis & vini, cum libris ac rebus ad obſeruantiam neceſſariis: ac Paderburnam introduxit, ibi molitus monaſterium. Erwete prædiū cum pertinentiis ab Imperatore impetrauit, pro eccleſia, interpoſita perſona Imperatricis. Abbatem Corbeiæ, reformationi repugnantem, Walonem, deponi curauit epiſcopus: pro qua re, quum in eum locum deuotionis gratia declinaſſet, velletq; ſacrum peragere miſſæ officium, ſacriſta ſacras illi veſtes ſubduxit: iterum iterumq; monitus, rradere recuſauit. Tum epiſcopus, Reddes (inquit) rationem altiſſimo, pro omiſſo hodierno officio. Monachus ille floccipendens, etiam riſit epiſcopum: ſed apparuit in morte eius epiſcopi, quàm non fruſtra eſſet minatus. Nam nihil antè mali ſentiens monachus, in ipſa hora mortis epiſcopi expirauit. Multa in hunc modū mirabilia leguntur de hoc viro, ſanctitatem eius conteſtantia. Fundauit in Heruordia domum diuæ Virgini, audito & examinato, q diua Dei genitrix iuſſerit domum erigi, moniales reformari. Ipſe ex ſententia animi aduertēs omnia perfecit. Comitatum Werberg idem obtinuit pro eccleſia. Huius temporib. Henricus Cæſar in Tremonia conuentum habuit celebrem archiepiſcoporum, epiſcoporum, ducum & nobilium. Ibi conſtitutum eſt, quid in ſuffragiis quiſq; ex omnibus præſentibus ſit facturus, poſteaquam innotuit ex eo numero quem deceſſiſſe. Poſtea in Nouiomagio cōuentus eſt habitus, vbi multa de reformatione collapſæ religionis per omnia membra ſunt conſtituta. Peruenit iſte Menwercus ad annū Chriſti milleſimum triceſimum ſextum. Tum eccleſiam quam conſtruxit, & duodecim præbendis dotauit, ipſe dedicans in Rogationibus, Moguntinum & Colonienſem archiepiſcopos, & epiſcopum Wirtzburgenſem, tum ad hoc honorificè inuitatos, domi magnificè habuit, nec diu pòſt, in vigilia Pentecoſtes, defecit.

Cluniaco monachorum Calonia in Germaniam transfertur.

Monachi in episcopum contumacis pœna

1036.

CAP. 5.

MIMIGARDEVORDENSI interim eccleſiæ tertiuſdecimus præfuit epiſcopus, Segefridus, qui ſingulari ſtudio pręben das & facultates eccleſiæ vberiores reddidit, intuſq; & foris omnia in meliorem & vberiorem ſtatum redegit. Vidit iſte ſuis diebus, miram in Imperatore religionem, ſanctimoniam & virtutem, vt non ſine cauſa, ſit in numerum relatus ſanctorum: & tamen licet cum ſanctiſſima coniuge ſua Connegunde (quam vnicè dilexit) coniunctiſſimè vixerit, ſeminator tamen zizaniorum iniecit illi ſcrupulum zelotypiæ, quum ei ſuggeretetur, quòd quendam militem amicius viderit quàm par eſſet. Illa vbi

Ferri candentis examen in suspecta pudicitia.

comperit, iuſſit ſecretò ſex igniri vomeres, & in conſpectũ Imperatoris aliud agentis afferri. Miratus ille quid ageretur, vidit deinde chariſſimam cõiugem nudis pedibus conſcendere ferrum ignitum intrepidam. Vides, inquit, Imperator, illæſam à ferro, illæſam ab omni immunditia? Ille in ſe reuerſus, cœpit cogitare quid eſſet: ſuſpicatus, mox procidens, genibus vxoris, imò ſororis, prouoluitur. Illa procumbentem amiciſſimè leuat: ceſſauit ex illo die omnis ſiniſtra ſuſpicio. Segefredus autem epiſcopus, poſteaquam tempora ſua expleuit, conceſſit in fata, locum cedens alteri. Annales autem ſunt in hac parte valde ſobrii.

CAP. 6. APVD eccleſiam Magdeburgenſem, quum defeciſſet Dago, fratres, eccleſiæ ſuæ iure, teponebant Waldardum, præpoſitum ſuum pridem electum, ſed tum ab rege poſthabitum, eundem tamen altera vice comprobatum. Non diu ſupererat in pontificio: nam annum non impleuit. Fecit tamen pro temporis ſui breuitate quæ potuit: plura facturus in decus & ornamentum eccleſiæ, ſi longior illi vita fuiſſet. Eo iam vita functo, fratres, vt putauere, ſuo iure (necdum tamen erant Decretales, qui hoc defenderent. Viuebant tum homines, iure ciuili in controuerſiis vtentes: & ſatis videbatur, nondum excogitato iure canonico, nec in canones redacto, quod pontifices & alii patres in conciliis decreuerunt. Adhuc erat naſciturus Gratianus, qui corpus decretorum compingeret. Erant, fateor, ante illum, qui canones conſcripſiſſent: ſed non ea fuit authoritas, quę eſt poſtea illis attributa. Eccleſia non approbauit, quomodo, quum vtatur illis quotidie in decidendis caſibus.) Ergo fratres tum ex ſuo numero delegerunt quendam Theodoricum, virum pontificio dignum: ſed non erat in talibus ratum, quod non princeps approbaret. Henricus ergo Imperator, Geronem capellanum ſuum fecit archiepiſcopum, in eius locum aſſumpto eodem Theodorico. Præfuit autem Gero eccleſiæ Magdeburgenſi annis decem, magnum ſui relinquẽs deſiderium. Hoc eſt illud tempus, in quo per Saxoniam fuere etiam, qui gubernarent prouinciam, marchiones, habentes titulum, vt Saxoniæ marchiones dicerentur. Sed de his in noſtra Saxonia latius diximus. Henricus tum Imperator, quum latè omnia perſpiceret, proſpiceretq́; fratres Fuldenſes regalis abbatiæ non rectè ambulare in viis regulæ ſuę, multa illis prędia, tanquam luxuriem nutrientia, ademit. Factum eſt enim (quod hodie cernitur) vt *incraſſatus, impinguatus, dilatatus, dereliquerit Deum factorem ſuum.*

Varia variis ſeculis adminiſtrandæ eccleſiæ rationes. Ex iis quænã ſint ab Apoſtolis vſurpatæ?

Luxuriantib. monachis aliquid ex opib. detrahitur.

CAP. 7. HILDESEMENSI tum eccleſiæ poſt beatum Berwardum, virum ſanctiſſimum (qui in numerum ſanctorum ſuis meritis eſt relatus) non illo minor in omnĩ virtute & ſanctitate, ſucceſſit Godhardus: qui in honorem D. Bartholomæi, ad muros ciuitatis extruxit conuentum regularium, ad Salinas vocant: locum hodie foris & intus, prædiis & religione florentem. Erat iuxta ſeculum, vir ſanguine nobilis, natus ex comitibus Bauariæ, illis videlicet, quibus præteritis, primus Otto fratrem ſuum Henricum fecit ducem Bauarorum. Sanguine ergo coniunctus Imperatori, viro ſanctiſſimo (qui & ipſe auxit diuorum numerum) Godhardus in omnĩ ſanctitate & iuſtitia Deo ſeruiebat. Aderat frequens cœtibus Imperii, non minus temporalis tranquillitatis curator, quàm æternæ prouiſor ſalutis. Non deerat Tremonienſi conuentui: vbi inter cætera curatum & prouiſum eſt inter principes vtriuſque ordinis, vt inita fraternitate, ſuffragiis ſe mutuis cõſolarentur. Decretum eſt, quòd eccleſiaſtici, triginta Miſſarum ſacrificiis proſequerentur quemq́, fratrẽ morientem: ſeculares eleemoſynis pauperum in eam rem, pro cuiuſq; opibus ibi taxatis, ſuccurrerent. Aderant omnes archiepiſcopi & epiſcopi, Saxoniæ & vicinarum partium. Inter alios Godhardus Hildeſemenſis, & Menwercus Paderburnenſis, Oſnaburgenſis, Mindenſis, Mimigardeuordenſis, Verdenſis, Halberſtadenſis, Metenſis, Wormatienſis, Traiectenſis, Merſburgenſis. Ex archiepiſcopis, Colonienſis, Hamburgenſis, Magdeburgenſis. Menwercus ea tempeſtate finem fecit viuendi. Intellexit Godhardus, inſinuante ſpiritu Domini, quendam ex Saxoniæ epiſcopis diem ſuum clauſiſſe. Et iam ſolito ſeriùs differebat ſacrum ad altare miniſterium. Erat propè prandendi hora: & admonitus à quodam, quòd hora appropinquaret edendi, reſpondit, Eueſtigio nuncium expecto, qui mortem mihi nunciet vnius ex chariſſimis, cui miſſarum debeo ſuffragia. Aderat non inde diu, qui Menwercum

Mutua ſecularium & eccleſiaſticorum auxilia.

Epiſcopus fratris mortem procul nullo monitore cognoſcit.

wercum Paderburnenſem nunciaret epiſcopum exceſſiſſe rebus. Mox accingitur Godehardus,& pro ſua conſuetudine humillimè ac deuotiſſimè peregit miniſterium: inde vbi aſſedit menſæ ſuæ, vtraq; manu ſimilam apprehendit,& compreſſit. O beate, inquit, Menwerce, quomodo te lata tua ſimila a communi morte non liberauit? Et ego, inquit, quamdiu ſuperfuero, de albo pane non guſtabo. Quod ipſe per duos annos, minus vno menſe, quibus ſuperfuerat, impleuit. Ita purè narrant annales: quid ſibi velint, non ſatis accipio. Menwercus quidem fratribus ſuis ſimilam dedit in pane. Hoc an ſibi detrimẽto fuerit, dubitari poteſt, quòd Godhardus ſibi ab illo pane indixerit & ſeruauerit abſtinentiam.

Damus ſcilicet hæc non capit: OEdipode eſt opus.

Cap. 8.

Vnwanus interim Hamburgenſis archiepiſcopus, quum eſſent res Wandalorum iam aliquantum pacatiores, renouauit metropolim Hamburgenſem: clerumq; clade Wandalica diſperſum colligens, magnam ibidem ciuium & cleri frequentiam contraxit. Itaq; cum duce Bernardo frequenter inhabitans locum, ſæpe dimidium ibi permanſit in annum, glorioſiſſimum regem Danorum Canutum inuitans inibi ad colloquium, Wandalorumq; principes, Vtonem & Sedericũ. Glorioſiſſimus rex Olauus floruit per hæc tempora, cuius eſt celebre nomen in regnis: cuius exitum glorioſiſſimum operæpretium eſt in diuinæ religionis contexta narratione inſerere. Nec enim inſtituto noſtro debet videri alienum, quum prouinciæ & legationi archiepiſcopi noſtri ea tum gens ſubdita fuerit. Igitur Chriſtianæ religionis rex obſeruantiſſimus, inter alia virtutum ſuarum præconia, & hoc reliquit exemplum ſanctimoniæ. Die Dominico, cogitationibus grauatum quum gereret animum, baculumq; manibus teneret, cultello (vt fit) ſcindulas fecit, non aduertens. Admonitus ab adſtante per iocum de violatione ſabbati, non leuiter in ſe puniuit admiſſum: ſcindulas collegit diligentiſſimè, manuiq; ſuæ impoſitas iuſſit incendi, vt in ſe vlciſceretur, quod contra diuinum præceptum incautus admiſiſſet. Hac ſeueritate in ſe vſus, non diſſimulauit in cęteris crimina in legem Dei commiſſa, quanto ea ſeuerius vindicaret: vnde multorum (vt fit) in ſe odia concitauit. Qua ex re effectum eſt, vt quum grauiſſimo premeretur bello à Canuto Danorum rege, proditus à ſuis, fuga ſibi eſt conſulere coactus: peruenitq; in Suediam, vbi à ſocero Olauo armis mutuatis, contractiſq; auxiliis vndecunque, renouato bello, regnum repetiuit, & proſperatus eſt. Quumq; non parceret criminoſis, inueterato malorum odio noua acceſſerunt odiorum incentiua. Erant ex procerib. regni ſui, qui in gratiam Canuti regis Danorum, in Olauum cõiurabant. Igitur ad arma conclamatur in regem: ipſeq; non imparatus, exercitum habuit expeditum, tendebatque in caſtris, hoſtium operiens aduentum. Dormiebat in tentorio ſuo rex Chriſtianiſſimus. Quum iam hoſtes imminerent, expergefactus eſt à principe militiæ ſuæ: cui rex, Vtinam, inquit, modico me tẽpore quietum liquiſſes, vt viſionis, quæ pandebatur, exitum perſpicerem. Videbam adſtare mihi ſcalam, cuius cacumen pertingeret in cœlum: meq; per illam cõſcendiſſe, & vſq; ad ſuperi portas perueniſſe regni, iam iamq; ingreſſurũ expergefaciebas attonitũ. Ipſa iam beati regni felici propinquitate ſuccenſus, videre percupiebã, quæ Dominus oſtẽdere dignaretur. Sed congreſſum inde prælio hoſtes excepere, ſuperioresq; facti, regem in acie contrucidauerunt: iam extinctũ perduxere Trondemiũ (nunc Nidroſiam vocãt) regni metropolim: ibiq; ſolenni funere contumulauere. Declarauit autẽ Dominus crebris miraculis, quę per eum operari dignatur, quanti ſit apud illum meriti in cœlis, qui tam mirabilib. factis clareſcit coruſcatq; in terris. Rex omni æuo dum viueret ſanctiſſimus, omnibusq; regionib. Aquilonis per ęuum celeberrimus: cuius patrocinio ſingulari vicina regna ſe commendant. Per idem tempus quidam ab Anglia Wolffredꝰ, diuini amoris inſtinctu, aduerſus ſuperſtitionẽ ſacrilegam Suedię ſe opponens, dignũ & optatum inuenit ſancti martyrii exitũ, in concione populi vociferans, Si, inquit, potẽs eſt veſter deus Torſtan, ſe vindicet. Et arrepta ſecuri, ſimulacrum in fruſta cõcidit: non tamẽ impunè. Quippe mox ab adſtantib. mille petitus gladiis cõfoditur: fruſtatimq; conciſus, pœnas (vt aiebãt) dedit violato numini gentis. Sed cum illo fide recta bene actum ſcimꝰ: qui vitã alioqui naturæ impendendã, in ſacrificiũ Deo reddidit, tranſlatus ad meliora. Vnwanus autẽ, archiepiſcopus, in

Sabbathi religio plusquam deceat accurata.

Olauus mortẽ quam in ſomno viderat abſumptus.

Wolffredus idolum deiiciens trucidatur.

ea legationis ſuæ ſolicitudine in finem vſque perdurans, debitum Deo ſpiritum efflauit, anno pontificatus ſui ſextodecimo, Chriſti autem MXXIX. indictione duodecima. Quo etiam tempore migrauit à ſeculo Poppo, in omni gente Danorum celeberrimus: cuius virtute & inſtantia, infinita Danorum millia ad fidem peruenerunt.

CAP. 9. MAGDEBVRGENSI inde eccleſiæ Menfridus præficitur, vir religione pręcipuus, ex monaſterio Wirtzburgenſi tranſlatus per Henricum Imperatorem: pręfuitq́; eccleſiæ illi annis ſeptem & viginti. Currebat hoc ſeculum regibus & pontificibus in ſanctitate & virtute præcipuis. Romanum Imperium habuit hunc Henricum, ita miraculis poſt mortem aſſiduè coruſcantem, vt ſanctis annumeraretur. Non habet apud me fidem fabula, quam Merſburgenſis eccleſia prædicat de calice aureo, cui anſa ſit detracta, quum in trutina meritorum ac demeritorum eius, ab Laurentio diuo martyre iniiceretur calix iſte, qui merita faceret demeritis pręponderari. Non ſolent in ſanctos referri, quorum de virtutibus tam ambiguum eſt iudicium. Nec tam leui momento pendebat ſanctiſſimi regis æterna ſalus, vt vnius pondere calicis trutina illa librans in vnam decideret partem. Ego ſanctiſſimi Imperatoris meritis indignam eſſe duco fabulationem. Poteſt ex aliis cauſis anſa eſſe calici detracta. Sed (vt dicere cœpi) currebat hoc ſeculum ſanctiſſimis viris. Francia tum regem habuit Robertum, doctum, religioſum, ſanctum: Vngaria Stephanum, Norwagia Olauum, Hildeſemenſis eccleſia, poſt Berwardum, Godehardũ: Menwercum Paderburna: omnes nobili ſecundum ſeculum origine. vt erubeſcát noſtra ſecula, quæ nihil tale meruerunt. Succeſſit humilitati faſtus, religioni vanitas, ſanctitati rapacitas & immunditia. Quocirca noſtris temporib⁹, iuxta prophetiam, defecit ſanctus in magiſtratibus: ſaluentur, quomodo poſſunt, quique in plebe & populo.

Audet iſte fabulas vocare, quæ in ſanctorum legenda habentur.

At nos poſteritas dinu aui tis adiunget.

CAP. 10. HALBERSTADENSI tum eccleſiæ præſedit vir pontificatu dignus Brandago, ad annum vſq; decimumquartum. Præfuit cum multiplici bonorum operũ fructu. Eius opera ſunt, collegium diui Ioannis Baptiſtę intra vrbem, & collegium in Boſleue. Certauere tum pontifices in operibus pietatis, & vincere & vinci, in æquo habuere. Siquidem vbique præualente pietate, Romano imperio per ea tempora, poſt Henricum Bauarum ex Saxonibus inter ſanctos aſſcriptum, Conradus Francus, eiuſdem originis, pręficitur à principibus Romanorum regno. Siquidem filiam ſuam Magnus Otto Conrado nobiliſſimo iuueni, Francorũ duci, dedit coniugem: vnde huic Conrado natalia fuere. Habuit aut fratrem Henricum Sueuiæ ducem: qui quum fratri non pareret, oppoſuit illi Conradus arma, & expulit Sueuia, profugientem ad regem Vngariæ Stephanum, ſuum propinquum ſiue affinẽ. non placuit Vngaro contumacia Henrici ducis in fratrem, eamq́; rem tali integumento inſinuauit. Die Paraſceues iubebat rex duci, affini ſuo, in menſam apponi carnes: & quum ille horreret illo die carnibus veſci, quando in omni Chriſtianiſmo arctiſſimum eſſet ieiunium: rex ſubintulit, Minus malum reor veſci carnibus, quàm fratri ſine vlla neceſſitate rebellare. Hoc admonitus facto Henricus dux, rediit in gratiam fratris in Noriberga. Ad importunam inſtantiam Brunonis epiſcopi Auguſtenſis (qui frater erat Henrici Imperatoris proximè defuncti) rex Conradus comitatum Bambergenſem reponere, & epiſcopatum ſubuertere cogitabat. Apparuit Henricus Imperator fratri dormienti, incuſans, quòd illum in morte tentaret affligere, reuocans in irritum, quæ ille in honorem Dei ordinaſſet: & niſi deſiſteret, malo illi exitu terminandum. Terruit epiſcopum viſio, & permanſit eccleſia in ſuo ſtatu. Conradus Henricum filium procurauit regem eligi Romanorum in Minda à principibus, vt ſucceſſionis certus eſſet. Ea eſt ſecunda poſt Imperatorem poteſtas. Olim poſt Auguſtos erant qui Cæſares dicerentur. Ita ſub Veſpaſiano Auguſto Cæſar erat Titus filius: & ſub Heliogabalo Alexander conſobrinus eius Cæſar erat: ſub Diocletiano, Claudius Conſtantius: ſub Conſtantino Magno, Gallus. Conradus Romam petens cum contorali, ibi conſecratus eſt Imperator: rediens in Germaniam, Henricũ filium curauit Aquiſgráni regem conſecrari, per Peregrinum Colonienſem archiepiſcopum.

Deglutientes camelum, & colantes culicem.

Romanorum rex, vt olim Cæſar, poteſtas ſecunda-ria.

HAM-

CAP. II.

HAMBVRGENSI deinde eccleſiæ poſt Vnwanum, prȩficitur Libentius ſecundus, primi ex fratre nepos, vir Italicus, patruum ſecutus: maior pridem domus præpoſitus, virtutum auunculi aut patrui (res enim in incerto permanſit) ſtrenuus imitator. Fretus potiſſimùm fauore Imperatricis Giſlæ, ad pontificatum peruenit: quippe quando harum rerum arbitrium vel maximũ fuit ea tempeſtate apud principes. Ferulam, hoc eſt paſtoralem virgam, à Cȩſare Conrado, pallium verò à Ioanne XIX. accepit. Vir ſimplex, ac rectus, & timens Deum: qui incõtinentiam cleri, iam paulo ſerpentẽ liberius, acriter caſtigauit. Nã mulieres, quȩ ſe aperto iam ſcelere fratrib. coniunxerant, iuſſit foras eiici, & in villis cuſtodiȩ mancipari. Ceſſauitq; hic morbus vſq; ad incenſionẽ clauſtri Bremenſis, ſub Bezelino & ſucceſſore eius.

Clerus à mulieribus ſubtra de ſubmouendus.

Quumq; omnib. eſſet affabilis hic pontifex, ſingulari quodam amore clerum dilexit, inopum neceſſitatib. compatiens. Ipſe igitur vicum Bremæ trans flumen ab incolis terræ precio redimens, & fratrib. offerens, triginta ex eo per annũ dari ſtatuit cõuiuia. Ac verò xenodochii talem omnino curam habuit, vt hac ſola parte negligentias prædeceſſorum ſuperare videretur. Adeo redundauit epiſcopatus & præpoſitura & xenodochium, vt vix egens quiſquam poſſet inueniri.

Pauperum diligens cura.

Sed hoc fortè incredibile videtur iis qui ſequẽtium temporum vident egeſtatem: nec fortaſſe tum futura quis crederet, quæ nunc facta conſpicimus. Libentius igitur, bonus in præpoſitura, melior in cathedra, legationem ſuam ad gentes feruenti animo aggreſſus eſt curare. Et primò omnium concilians ſibi Canutum, potentiſſimum Danorũ regem, in Sialandia Gerbrando ſurrogauit Auoconem, Turgoto aũt de Ramſola ſucceſſorem poſuit Godeſcalcum epiſcopum. Illis namq; diebus beatiſſimus Turgotus epiſcopus, pro labore p̄dicationis ſuæ, Bremȩ diu cũ archiepiſcopo conſiſtens, aſperrimo lepræ percuſſus morbo, diem vocationis ſuæ cum magna expectauit patientia: tandemq; bono fine conſummatus, in ſancti Petri tumulatus eſt baſilica: vbi & Folquardus, & Harichus, & magn⁹ Odincarus, & Poppo in pace Chriſti quieſcunt. Aderant verò archiepiſcopo inſignes prædicatores, Odincarus iunior, Sigafridus à Suedia, Rodolphus à Normannia epiſcopi, narrantes ei quanta fecerit Dominus in ſalutem gentium, quæ quotidie cõuertebantur ad Dominũ: quos noſter pontifex (vt par fuit) honorificè dimiſſos, ad prædicationem denuò redire curauit. Interea Conradus Imperator filiã regis Canuti, antè filio ſuo deſponſam, tunc eidẽ tradi curauit vxorem: & regio ſtatim faſtu Italiam ingreſſus, Canutum regẽ itineris ſui comitem ducẽs, potentia trium regnorum inſignem, barbaris in circuitu ſatis terribilem.

Canutus trium regnorum dominatione inſignis.

Ille autẽ quum tres haberet filios, ſuper ſingula regna ſingulos collocauit: ipſe circumiens prouincias, deſuper cuncta ſpeculabatur. Dani in maius potentiam eius extollẽtes, quinq; regnorum illum faciunt moderatorem. Sæpiſſime autẽ conſedit in Anglia: archiepiſcopus autem noſter crebrò Hamburgum, matricem eccleſiam ſuam viſitãs, cuncta proſpexit. Nam eo tempore virtute Canuti regis & ducis Bernardi, pax firma trans Albim erat: quum etiam Cæſar Cõradus Winulos (pars eſt Wandalorum) bello domuiſſet.

Pax ſumma vbique viget.

Generale quidem & antiquiſſimum huius gentis vocabulum eſt, vt Wandali vocitentur: ſed corrupto (vt fit) vocabulo, tum Winuli dicebantur, & nunc apud omnes Slaui, quod ipſum nomẽ Bohemi vetuſtiſſimum ſuis inſcribunt honori, à memoria etiam turris Babylonicæ, quod verboſos ſonat. Principes autem eius gentis per eam tempeſtatẽ, Gneus & Anatroch, in Polabis & Obotritis erant. Vto verò tertius ex principibus, filius Miſtiwoi (eius qui concitauit tumultum, ob ſui de ſuis promiſſis nuptiis contemptum) male erat Chriſtianus. Pater autem (quod diximus) inter Saxones Chriſtianus conſenuit, & mortuus eſt in Bardewico. Vnde quum Vto pro ſua inſolentia, à quodã Saxonum transfuga eſſet interfectus, filiũ habebat Godeſcalcum, qui per idem tempus apud Luneborch monaſteriũ ducis, literalib. erudiebatur ſtudiis, Godeſcalco Gothorũ epiſcopo eiuſdem cœnobii curam agente. Is iuuenis, comperta morte parentis, ita furore commotus eſt, vt, reiectis cum fide literis, arma corriperet, Albiq; tranſmiſſo, Winulis ſe Dei inimicis coniungeret: quorum fretus auxilio, Chriſtianos impugnans, multa millia Saxonũ in patris proſtrauit vindictã.

Godeſcalcus nece patris indignatus, à Chriſto deficit.

Hunc tandẽ quaſi latronũ principẽ, Bernardus dux capiens, in cuſtodia tenuit: virũ arbitratus futurũ fortiſſi-

mum,iuncto ſecum fœdere dimiſit. Qui mox ad Canutum glorioſiſſimum Danorum regem eſt profectus in Angliam,& ibi manſit multo tempore. Interea Libentius piis operibus ſemper intẽtus,eccleſiam ſuam epiſcopaliter exornauit: & filios eccleſiæ paſtoraliter educans,omnib. erat acceptus,etiam(quod difficile eſt)principibus.Suo ergo tempore Bernardus dux,& frater eius Theotmarus,exhortante piiſſima Emma, quæ fuit relicta patrui Bernardi,Bremenſemq; eccleſiam plurimũ dilexit,eidem multa bona fecerunt:ſuumq; theſaurum Deo & genitrici eius, ſanctoq; Willehado confeſſori eadem Emma fere totum obtulit. Eodem tempore Li-
Libentii tranquilla mors. bentius ęgreſcens,in feſtiuitate ſancti Bartholomæi duas celebrauit miſſas:finitoque pro more pſalterio,eadem die gaudens migrauit ad Dominum. Cuius obitus
1033. contigit indictione XIII. octauo Calend. Septembr. anno Chriſti milleſimo triceſimo tertio.

CAP. 12. VERDENSEM interim eccleſiã ſub Imperatore Cõrado gubernabat Wickgerus,XIX. eius eccleſiæ præſul, vir magnificus,& claræ famæ. Ædificauit eccleſiam maiorem, quę creditur eſſe ſecunda: & conſecrauit ſummum altare,& tria alia altaria,quibus impoſuit de ſanctorum reliquiis,quas multas multa deuotione col-
1028. legit.Erat autem annus MXXVIII. quum iſta agerentur: pontificatus autem eius erat annus decimusquintus,& hæc dedicatio facta eſt nona Decembris. Hic pontifex ab Imperatore Conrado hoc obtinuit prædium in Romeſleue, cum omnibus pertinentiis ſuis.Extant deſuper literæ, quarum Datæ præferũt Goſlariam locum, anno Chriſti milleſimo trigeſimo primo. Tradunt,hoc tempore Conradum Imperatorem fundaſſe Spirenſem eccleſiam:ſed ea res controuerſiam patitur,quòd an-
Spirenſis eccleſia conditur. te Conradũ,anno milleſimo tertio,Borchardus epiſcopus Wormatienſis à Gwalterio Spirenſi epiſcopo acceperit epiſtolam: quod ſcribit Gratianus LXXIII. *diſt. in can. In nomine patris*.Sed fieri poteſt vt eccleſiam prius & ante ſua tempora inſtitutam,ſed prædiis & ædificiis minùs inſtructam, Conradus auxerit, dotauerit, & in maiorem modum prouexerit.Quod ipſe facilè crediderim: quia ibi elegit ſepulturam.Veniens enim anno Imperii ſui XV. ex Italia,podagræ cœpit incommodo turbari:& quum Traiecti eſſet,accedente pernicioſiore morbo finiuit vitam, iuſſitq;
Laudes Conradi Imperatoris extinctum corpus Spiram deduci ad ſepulturã:idq; ſedulò factum eſt. Nam & poſteritas eius in tertiam generationem,ibi meruit tumulari:adiuncti illi,qui primus Imperiale decus in ſuam domum prouexit. Hanc inter alia laudem reliquit Conradus Imperator,vt pacem ſolidiſſimam conſtitueret per Imperium: violanti, pœnã capitis conſtituerit.Sed nõ patiuntur mores Germanorum, illam eſſe diuturnam. Bella quidem aperta non vſquequaq; poſſunt vel euitari, vel prohiberi: ſed occulta per terras latrocinia quis prohibebit? Non patitur Italia, dedignatur Gallia cum Hiſpania, Turci non ſinunt inulta: infelix Germania hoc genere malorum carere nequaquam poteſt.

CAP. 13. OSNABVRGENSIS tum eccleſia præſulem habebat Moncherum, ordine pontificum decimum quartum,qui venerabili Thietmaro pontifici illuſtri ſucceſſit:nec potuit magnas moliri res, pro temporis ſui breuitate. Solis enim quatuor annis ſcribitur præfuiſſe eccleſiæ:incipiens ſub Henrico ſecũdo,durauit ad ſecundum Conradum,Henrici ſucceſſorem,ex Franconia,vt nunc vocant,ortum. Cæ-
Francia Gallorum, à Germania ortum habet. terùm ea eſt vera Francia,in Germania. Nam inde olim Franci Germani, tranſito Rheno populariter,per arma occupauere Lutetiam Pariſiorum,& circumiacentẽ prouinciam:inſtitutoq; ibi regno,nomen ſuum prouinciæ indiderunt, vt ex Germanis Francis,regnum deinde Franciæ diceretur.Nam olim & nũc Gallia eſt:nomen autem Franciæ, Germanum eſt.Nam ex Teutonico vocabulo ortũ eſt: *Franck* enim Germanorum lingua,liber dicitur,nulli obnoxius ſeruituti.Quod Frãci nomen meruerunt ſub Valentiniano primo Imperatore,dum eius iuſſu Saxones, Ro-
Franci cur ſic dicti. mano Imperio minitantes irruptionem, reprimerent.Nam originem Francorum, quam inconcinnis fabulis Galli de Troia producunt,alibi ſubuertimus & irriſim⁹. Nunc hoc dixiſſe ſit ſatis,ad oſtendendam nationem huius Conradi II. quem alii Sueuum faciũt. Sed hoc intelligi oportet, olim fuiſſe latiſſimam Sueuorum nationem,ſi Cornelio Tacito credimus,ſcriptori memorabili. Ad pontificẽ redeamus: qui

qui quum annis tantùm quatuor præfuiſſet, migrauit ad Dominum MXXVIII. quum iam ante triennium emigraſſet Henricus Imperator, qui Bambergæ tumulatus eſt. Secuta eſt illum non multis pòſt annis Connegundis vxor, filia comitis de Rheno Palatini, virgo perpetua. Cœlibatũ enim ſeruauere per annos omnes coniugii, quomodo Ioſeph & Maria, Chryſanthus & Daria. Nec deſunt iſta miracula noſtris (quod ſcio) temporibus: laus æterno Deo. 1028.

Cap. 14.

MIMIGARDEVORDENSI tum eccleſiæ præfuit vir inſignis Hermãnus, eius nominis primus, epiſcopatum ſumma cum induſtria adminiſtrans, & religione in Deum præcipua, & in populum vigilantia non vulgari. Hic primus inſtituit, dedicauit, & conſecrauit monaſterium & eccleſiam trans aquas, in titulum & honorem beatæ Mariæ Virginis. Quod breui monaſterium ita excreuit, adeóque factum eſt celebre, vt nomen dederit & ciuitati & epiſcopo: ita vt paulatim abolito vereri Mimigardeuordenſi vocabulo, inceperit dici Monaſterienſis & ciuitas & eccleſia: quod nomen præualuit in hodiernum, durabitq́ue cum Chriſtiana religione in finem ſuum. Non inuenio in Annalibus, quis tum rerum ſtatus per Weſtphaliam (quæ vera & vetus eſt Saxonia) quis rerum ſummæ præfuerit: an tota pontificibus paruerit, à memoria Caroli Magni, qui iugi & tributi impatiẽtem populum eccleſiis ſubdidit, ad decimas & iuſta omnia eccleſiis perſoluenda. Equidem in orientali Saxonia erant temporales domini, qui rerum tenerent gubernacula, primò quidem reges de ſtirpe Magni Caroli, Ludouicus & filii eius, Arnulphus Imperator eius nepos, & poſteri illius per ſua tempora. Sub quibus tamen duces Saxoniæ de genere Wedekindi paulatim magis atq́ue magis increuerunt, vſque ad Henricum primum regem Romanorum: à quo tres per ordinem Ottones, deinde etiã marchiones Saxoniæ nati ex Henrico duce Bauariæ, fratre primi Ottonis: qui ob eam rem dicti ſunt marchiones, non duces, quòd titulum ducatus Saxoniæ teneret Hermannus, ab eodem primo Ottone ducali præditus honore cum ſuis poſteris. In quorum manibus res erant etiam hoc tempore quod eſt in manibus. Weſtphalia verò, quæ eſt occidua Saxonia, quos habuerit (ſi modò quos habuerit) principes ſeculares illa tempeſtate, cum epiſcopis rem adminiſtrantes, omnino non legimus: ſequenti tamen ætate Henricus Leo dux, & ante eum auus illius Luderus dux Saxoniæ, inde Imperator, Weſtphaliam tenuiſſe leguntur. Nam ab eodẽ Henrico, quum deſtitueretur per ſententiã Imperatoris Frederici primi, ducatus Weſtphaliæ titulum ſibi archiepiſcopus Colonienſis vendicabat: tenentq́ue eundem duces Saxoniæ inferioris de genere comitum de Anecholth: quod in Saxonia noſtra monſtrauimus. Sed huius temporis non inuenimus per Weſtphaliam (hoc eſt occiduam Saxoniam) vllos principes ſeculares.

Monaſterienſis ciuitas cur ſic dicta.

Weſtphaliæ ducatum qui obtinuerunt.

Cap. 15.

PADEBVRNENSEM eccleſiam poſt Menwercum excipit Rotho, abbas Herſfeldenſis, in diœceſi Moguntina. Quęrebantur tum vndecunq́ue viri religione & doctrina præcipui, vt eccleſiis præficerentur: qui quantum honore adminiſtrationis eunctos præibant, tantum virtute præſtabant & eruditione. Præfuit autem eccleſiæ annis tredecim, eo tempore quo Henricus Conradi filius, Imperium Romanum eius nominis tertius, teneret poſt parentem. Ferunt inuentum tum Romę corpus giganteæ magnitudinis, adhuc incorruptum, balſamo, aut neſcio quibus rebus, in cõcauitate terræ ſeruatum. Patebat vulnus, & hiabat adhuc in latere quatuor pedum & dimidii: erectum corpus altitudine muros vrbis ſuperabat. Inuenta dicitur lucerna ardens ad caput illius, quæ nec flatu nec humore potuit extingui: quum multa tentata ſint, foratum vas quum aërem admitteret, extincta eſt lucerna. Feruntur adſcripta carmina:

Gigantis corpus, & ardens à multis ſeculis lucerna.

Filius Euandri Pallas, quem lancea Turni
Militis occidit, more ſuo iacet hic.

Nam Turnum quoq́ue fuiſſe giganteę magnitudinis & roboris, inſinuat latiniſſimus poeta in XII. qui illum in Aeneam narrat miſiſſe ſaxum:

Vix illud bis ſex lecti ceruice ſubirent,
Qualia nunc hominum producit corpora tellus.

Robora fuiſſe hominum maiora quàm nunc ſunt, continuoq; per ætatem decreſcere, & Homerus ſæpe queſtus eſt, & medici fatentur. Plinius (ait Auguſtinus noſter) ſecundum ſeculum doctiſſimus homo, teſtatur, quanto magis magisq; præterit ſeculi excurſus, minora ferre naturam corpora. Erat tum Imperatori Henrico tertio lucta grauis cum Bohemis, non ſatis facietibus imperata. Vngaris quoq; excurrentibus conflictatus eſt. Singulare eſt in hoc Imperatore, quòd ad illum venerint ex vrbe Roma legati, petentes dari ſibi ſummum à rege pontificem. Nam tres vno tempore de ſummo pontificatu cõtendebant. Rex adueniẽs, Sindgerum Bambergenſem epiſcopum fecit conſecrari ſummum pontificem. Nec tamen diu præfuit, proſpicientibus magiſtris Romanis, ne diu illis Germanus pontifex præſideret. Fredericum Eiſtatenſem epiſcopum, curauit fieri papam Victorem. Demùm Tullenſis epiſcopus Bruno factus eſt Leo nonus. Sed iſta nunc breui pro temporũ deſignatione annotantur, plenius in Saxonia noſtra explanata. Curauit autẽ Henricus Imperator, vt filius eius Henricus, puer vix octenni maior, rex cõſecraretur, parente ſuperſtite. Senſerat enim Henricus Imperator non ſe diu ſuperfuturum: voluit ergo proſpicere filio, vt ſucceſſionis certus eſſet. Nam electorum principũ needum bene conualuerat poteſtas. Vnde factum eſt, vt à Conrado patre ad Henricum filium perueniret Imperium: nunc ab eodem Henrico tertio deriuatum ad eiuſdem filium Henricum IIII. Qui quoniam iuuenis apprehendit ſceptra, diu in illis agebat, ad annum nonum & quadrageſimum.

In contentione de papatu, Imperatoru autoritas imploratur.

CAP. 16.

HAMBVRGENSEM inde metropolim ſub Imperatore Conrado poſt ſecundum Libentium (qui ſolis quatuor præfuit annis) ſuſcepit Hermannus, & ſedit annis vix tribus. Ferulam ſuſcepit à Cæſare Conrado, pallium à papa Benedicto. Ab Halberſtadenſi choro electus, eiuſdem eccleſiæ pridem erat præpoſitus. Vir miræ, vt ſcribunt, ſimplicitatis, parum habens ſerpentinæ (iuxta euangelium) prudentiæ: ideoq; facilè decipiebatur ab adſtipulatoribus. Rarò parochiam viſitauit, ſemel Hamboreh acceſſit: & tum quaſi cum exercitu veniens, epiſcopatum velut alienũ deſpoliauit: abiensq;, velut terram ſalſuginis dereliquit. Rapacitatis incenſor & author eorum conſiliorum quidam Marco fuit, archiepiſcopi vicedominus. Cæterùm nobiles & inſignes viros habuit capellanos, Theodoricum & Sindgerum. Iſte Sindgerus poſtea ex Bambergenſi epiſcopatu aſſumptus eſt Romę in apoſtolicam Petri ſedem, reiectis ex ordine tribus ſchiſmaticis: dictusq; eſt in ea Clemens. Subdiaconus autem archiepiſcopi erat Albertus, poſtea eius per annum medium ſucceſſor, iam tunc maximè vultu & habitu verborumq; altitudine audientibus ſuſpectus. Hermannus ergo archiepiſcopus, paruipendens omnia quę in epiſcopatu inuenit, primò quidem muſicum Guidonem Bremam adduxit, cuius induſtria melodiam & clauſtralem diſciplinam correxit: quod ſolum ex eius operibus proſperè ceſſit. Deinde antiquiſſimum ſancti Michaelis oratorium diruens, corpora triũ prædeceſſorum, Adaldagi, Reginwardi & Hogeri, ab eo loco ſuſtulit, ac recondidit in maiori baſilica ſub tribunali. Imperator per ea tempora Burgundiam vaſtat, Franciam contra Vtonem petit. Werbena caſtellum in confinibus Saxoniæ in ſolo Wandalico ſitum, Luitici Wandali obtinent, multis Chriſtianorum partim cæſis, partim captis. Quos Imperator cum exercitu petit, retropellens, vt in ſuas inuias concederent paludes. Interim Hermannus archiepiſcopus magnum ingreſſus opus, murum ciuitati Bremenſi circundare voluit: vixque iactis fundamentis cum opere vitam finiuit, quarto Calend. Octobr. corpusque eius ſubterratum eſt in medio chori.

Alienus ab epiſcopi moribus comitatus.

Wandali in Chriſtianos ſauientes reprimuntur.

CAP. 17.

IN Aldenburgenſi tum eccleſia præfuit Mainardus, à primo octauus, quem ſecundus Libentius præfecit: tenui quidem fructu in populo, quòd magna pars auerſa Chriſtianiſmo, per occaſionem tributorum, verbis euangelii minùs auſcultabat. Fecit tamẽ quod potuit bonus pontifex, temporum malitia impeditus: peruenitq; viuendo ad tempora Hermanni archiepiſcopi, & etiam ſucceſſoris eius: qui in deficientis locum ſurrogauit Abilinum, ordine nonum in ea eccleſia, quæ nunc eſt Lubecenſis. Is quoq; pro temporũ captu fecit in eccleſia quod potuit. Nã

Per vos nomen Dei blaſphematur.

populus

populus tributis grauatus, aures auertit à lege Dei, imputans religioni, quod erat auaritiæ principum. Peruenit autem iſte Abilinus ad tempora Becelini Hamburgenſis archiepiſcopi, ad imperium Conradi Cæſaris, qui anno Imperii ſui decimoquinto, poſteaquam laborioſè prouincias obiiſſet Imperii, deſcendens ex Italia in Germaniam, podagra cœpit laborare: & deinde apud Traiectū morte vitam commutauit, anno Chriſti nono & triceſimo poſt mille: ſepultusq́ꝫ eſt Spiræ in eccleſia 1039. primaria, quam ipſe bonum in modum auxit, ornauit, & ditauit. Ibiq́ꝫ poſteri eius tres Imperatores, omnes Henrici, in tertiam generationem ei ſunt conſepulti: & ſucceſſit filius eius Henricus, eius nominis tertius. Cuius regni initio Normanni, qui hactenus ad littora Galliarum habitabant, Gallorū victores, ad interiora Chriſtianiſmi penetrabant. Iam tum in Italia ſibi locum fecere, in Calabria & Apulia: vnde etiam aduerſus illos Henricus Imperator Bauarus laborabat. Iam verò etiam vſqueadeo ſunt animati, vt Romam introirent armati, prius in pratis Neronis confligentes Romanis. Sed defecit iamdudum illa vetus & vera Romanitas. Ab hac etiam gente victi, portas ſuas aſſeruare haud poterant: acceptis tamē quas voluere, conditionibus, in ſuam Apuliam redierunt.

Normanni victores Romā vincunt.

Cap. 18.

Elvericus (noſtri nunc vocant Aluericum) decimuſſextus tum præfuit Oſnaburgenſi eccleſiæ, regnante Henrico tertio: quem alii filium, alii generum ferunt Conradi Imperatoris. Ego illis ſubſcribo, qui filium ferunt Conradi. Nam vxorem ille accepit ex filiabus Magni Canuti, regis Danorum: qui illa tempeſtate quinq́ꝫ regnis præerat, Daniæ, Suediæ, Norwagiæ, Angliæ, Scotiæ: Imperatorique Conrado comes erat in Italiam, quod in Dania noſtra diximus. Huius ergo Henrici tertii, qui filius erat Conradi, temporibus, hic pontifex aſſumitur, tradente illi ferulam de more manu Imperiali. Quo tempore floruit Guido muſicus per Italiam, qui multas luſtrabat prouincias, emendans corruptam & adulteratam muſicam, quum traderet pueris per flexuras articulorum in manibus diſcernere cantum. Operæprecium eſſet renaſci alium Guidonem, aut quemlibet magiſtrum, qui corruptiſſimam noſtris temporibus modulationem emendaret. Sed ad pontificem redeo: qui poſteaquam quindecim annis eccleſiæ præfuiſſet, migrauit ad Dominū, anno quinquageſimo ſecundo poſt mille, XIII. Calend. Maii.

Muſicorum elementorum, qualia nunc traduntur, autor.

Cap. 19.

Hildesemensi eccleſiæ poſt Godehardum, virum ſanctum (qui numero ſanctorū eſt aggregatus) ſurrogatur Detmarus, vir animo & carne nobilis. Præfuit autem annis ſolis quinq́ꝫ: vnde pro temporis breuitate, nec moliri nec perficere potuit grandia. Optimum tamen fuiſſe pontificem, tempora ſuadēt fateri: quando in nobilitate maximè virtus effloruit, & religio. Vnde factum eſt, vt qualis ſacerdos, talis populus: ſub bono patre nō degeneres. Viguit adhuc per omnes eccleſias obſeruantia regularis: quod ex Annalibus deprehēditur, quia de clauſtris loquuntur, & reformata regulari diſciplina. Nam Hermannus horum temporum archiepiſcopus Hamburgēſis, & cantum chori, & diſciplinam per Guidonem muſicum dicitur reformaſſe. Verba Annalium poſui ad fidē ſuperiori loco, quum de archiepiſcopatu Hermanni diceretur. Memorant hoc tempore fabulam de Hildebrando puero, fabri lignarii filio, qui ſpiritu prophetico magis ductus quàm inſtructus, mōſtrauerit ſe futurum dominum à mari ad mare. Profecit enim in curia primùm regis Henrici: deinde ibi inuidia ob virtutem contracta, ceſſit multorum furori, ſe occludens in religionem: vnde proficiens, peruenit ad eccleſiæ Romanæ ſubdiaconatum: inde cardinalis aſſumitur: demum papa Gregorius euaſit: ſed multis aduerſitatibus laborioſum geſſit pontificatum. Colluctabatur enim Hērico IIII. Imperatori, huius tertii filio, vt infrà. Occaſio prima prouectionis ſuæ fuit Bruno Tullenſis epiſcopus, ab Imperatore Romam miſſus, vt Papa conſecraretur: quod tum ferebat curſus temporum. Qui in itinere ab Hildebrando & abbate eius admonitus, inſignia, quæ ante tempus aſſumpſit, ſummi pontificatus, monitu Hildebrandi depoſuit: eumq́ꝫ ſumpſit in familiam, ſecum ducēs Rōmam, vbi ad ſummum prouectus eſt Papatus faſtigium: multis in rebus vtilis, imò neceſſarius eccleſiæ Dei, per malitiam temporum.

Repetitur & videtur hæc fabula infra ca. 29.

Burchardus, vir nobilis, hac tempeſtate, peruenit ad epiſcopatum Hal- Cap. 20.

berſtadenſem: comes ipſe Bauariæ, quando alii ex genere Saxonum tenuere ducatum. Auxit opes eccleſiæ vehementer: duos fertur comitatus eccleſiæ coniunxiſſe, Norturigem & Stopudeſem. Agebat tum in Imperio tertius Henricus, Conradi filius: cuius initio regni, de ſummo pontificatu ſumma erat trium contentio. Tædebat Romanum populum, ea de ſumma religionis controuerſia: vocatus Imperator aderat, in vtranq; rem armatus. Nam & exercitum duxit copioſum, ſi eonfligendum eſſet: & magnum nihilominus epiſcoporum ac prælatorum numerum, ſi diſputandum. Vbi Romam venerat, vocatur ex more à patribus conciliũ: aderant frequentes. Ibi tres illi ſummi pontifices ceſſere papatui: fit nouæ locus electioni. Ibi omnium ſuffragiis deligitur Sindgerus Bambergenſis epiſcopus: appellaturq; in ſede Petri Clemens ſecundus: qui Imperatorem cum coniuge Imperiali donat diademate. Nec tamen diu ſupererat Clemens: vix enim impleuit annum in pontificatu, vel per aeris Romani nouitatẽ, vel ob inſueti cibi nouam coctionem, quã Italici magiſtri ſingulari norunt ingenio temperare. Miſitq; rogatus Imperator in locum demortui, Popponem, Brixinenſem epiſcopum: qui nec ipſe ſuperuixit in pontificatu annum vnum, locumq; fecit ſucceſſori. De quo circumſpiciens Imperator, non inuenit in epiſcopis Germaniæ, qui ad certam mortem, hoc eſt ad Papatum, properarent. Gallia habuit qui ſe pateretur ad hanc rem mitti, Bruno Tullenſis epiſcopus, vir natu nobilis, ſed animo ſimplex: erat enim regii ſanguinis, propinquus Imperatori. Quem Hildebrandus monachus repertum cum inſignibus pontificii, inſtruxit vt poneret, donec in vrbe per legitimã viam acciperet. Paruit ille: & tam bono monitore carere nõ eſt paſſus, ducẽs illum in vrbẽ. Vbi profecit (q̃d diximus) ad Papatũ, Gregorius ſeptim⁹ vocatus: hic aũt Bruno, appellatur Leo non⁹.

Roma paratur etiamnum Claudii boletus.

CAP. 21. MINDENSI eccleſiæ per ea tempora ſub Henrico tertio, Conradi filio, præfuit Bruno, vir præſtantiſſimus, ex choro ſumptus Magdeburgenſis eccleſiæ. Hic memor originis ſuæ, apud Mindam fundauit monaſterium, in honorem diui Mauricii, primi patroni ſui: tranſlatis illò fratribus de monaſterio ſancti Ioannis Magdeburgẽſi, ſub Meinwardo primo eius loci abbate, anno Chriſti poſt mille XLII. Inde poſt quatuor annos conſecrauit monaſterium in Kemmenade. Anno autẽ LV. quum iam Henricus quartus ex paruulo præeſſet Imperio, hic pontifex emigrans, ad meliora (vt confiditur) eſt tranſlatus. Nam poſt longam ægrotationem, qua Dominus vas electionis ſuæ in camino tribulationis iuſſit & probari & purgari, quarto Idus Februarii (hoc eſt ipſo die Scholaſticæ virginis) beato fine feliciter in Domino obdormiuit: ſepultusq; apud inſulam, quam fundauit, lapideo ſepulcro precioſo, etiam poſito ſarcophago. Teſtimoniales verſus hi ſunt:

Mauricii monaſterium ad Mindam.

1042.

Condidit hoc templum, quem claudit, Bruno, ſepulcrum,
Præſul, honor patriæ, lumen & eccleſiæ.
Idibus in quartis Februo, caligine mortis
It cinis in cinerem. Da Deus huic requiem.

Poſt tranſitum autem huius venerandi præſulis, annis trecentis triginta tribus, duobus menſibus, abbas prædicti monaſterii, nomine Ludolphus, ex militaribus de Gripeshope, tranſtulit corpus eius iam in cinerem redactum, ad nouum ędificii chorũ, ante maius altare: q̃d erat anno MCCLXXXIX. decimonono menſis Aprilis. Sedit aũt hic venerabilis Bruno, annis XVIII. Vnde & quidã in laudem eius cecinit:

Victrix Minda dole, nouo viduata tyrone,
Ex multis talem vix habitura parem.

CAP. 22. IN Hamburgenſi metropoli ſucceſſit Hermanno Bezelinus, cognomento Alebrandus: & ſedit annis decem. Aſſumptus eſt ex eccleſia Colonienſi, vir omniũ bonorum genere decoratus, epiſcopali dignus officio, dilectus Deo & hominibus. Ipſiq; Conradus adhuc viuens baculum obtulit, & Benedictus Papa pallium tranſmiſit. Ordinatus eſt autem à ſuffraganeis, & aliis ſeptem Saxoniæ epiſcopis, in vrbe Hamburg, cum ingenti gloria. Hic ergò quum omnibus eſſet talis, qualem ſinguli deſiderabant, ſingularem curam & amorem ſuper clericos habuit: de quibus nec tolerare poterat, vt cuiquam malum diceretur verbum. Nam & clauſtrum renouauit, & canonicis menſam primus inſtituit. Prius enim quum præbenda tenuis

Demenſum canonicis augetur, ſeptum cingitur.

nuis videretur, triginta conuiuia, quæ Libentius epiſcopus per annum dari ſtatuit, adiectis de ſua parte quibuſdam decimis, ita ordinauit, vt albus detur fratribus panis vltra ſolitam annonam quotidie: in Dominicis verò diebus, duplex mellitæ copia. Nam & vinum dari fratribus, contra naturam Saxoniæ, diſpoſuit: quod etiam in diebus ſuis ferme peregit. Compoſita igitur mẽſa, manum vertit ad clauſtrum: quod dum prius ligneum eſſet, lapideum fecit: forma (vt moris eſt) quadrata, vario cellarum ordine diſtinctum, & viſu delectabile. Deinde murum ciuitatis, à prędeceſſore ſuo Hermanno orſum, in gyro conſtruens, aliquibus in locis eum vſque ad propugnacula erexit: aliasq́; quinque aut ſeptem cubitorum altitudine ſemiperfectum dimiſit. Cui etiam ab occaſu porta grandis inhęſit, ſuperq́; portam firmiſſima turris, Italico munita opere, & ſeptem ornata cameris, ad diuerſam oppidi neceſſitatem. Quo tempore Bezelinus archiepiſcopus, dum prædicta Bremæ operum inſignia relinqueret, mox ad eccleſiæ Hamburgenſis ædificationẽ toto cordis amore accingitur. Ibi enim poſt cladem Wandalicam (quam ſuprà contigiſſe retuli*) Vnwanus archiepiſcopus, & cum eo dux Bernardus, clauſtrum de ruinis antiquis ciuitates eleuantes, eccleſiam & diuerſoria omnia cõſtruxerunt lignea. Bezelinus verò pontifex, aduerſus crebras hoſtium incurſiones, aliquod fortius præſidium pro inopia loci neceſſarium arbitratus, primus omnium eccleſiam, quæ conſtructa erat in matris Dei honorem, lapide quadro ædificauit. Aliam deinde ſibi domum fecit lapideam, turribus & propugnaculis valde munitam. Cuius æmulatione operis dux prouocatus, & ipſe domum in eo loco parauit. Tum verò pro legatione ſibi ad gentes credita, more prædeceſſorum ſuorum ſolicitus, coadiutores prædicationis ſuæ ordinauit epiſcopos, Rodolphum ex capellanis ſuis in Sliaſwig, Abelinum in Wandaliæ partem Aldenburg, Walonem à Bremenſi choro in Ripam. Trans Albiam verò ſuo tempore, ac per totum regnum pax firma erat. Principes Wandalorum Anattog, & Gneus, & Ratibor, pacificè ad Hamburg venientes, duci ac præſuli militabant. Sed quum diuerſo animo in gente Winulorum dux & epiſcopus laborarent, duce ſcilicet pro tributo, pontifice verò pro religione firmanda, iamdudum ſacerdotum ſtudio Chriſtiana religio conualuiſſet, ſi conuerſionem gentis auaritia principum non prępediret. Eo etiam tempore Hermannus Colonienſis archiepiſcopus, veterem de Brema querimoniam renouauit: ſed ipſe tam inſtantia Bezelini, quàm trienniali ſilentio repulſus, archiepiſcopo ſatisfecit, & per integrum menſem eum ſecum Coloniæ habuit, lautiſſimè exceptum & habitum.

Hãburgenſis eccleſia inſtauratur.

Principũ duntaxat auaritiã, quaſi nulla ſit ſacerdotum, notat.

CAP. 23.

VERDENSEM eccleſiam illo tempore gubernabat vir memorabilis Thitmarus, ordine vigeſimus, in eo numero, qui ſimplicitatem columbinam induſtria ſerpentina exornauit: rexitq́; eccleſiam ſuam induſtriè, incertum quot annis. Nimiũ enim ſobrii ſunt annales, præter nomen pontificis & diem obitus interdum nihil præferentes. Obiiſſe tradunt ſeptimo Calendas Iulii: quo tempore Henricus rex Bohemum rebellantẽ quum edomare conſtituiſſet, non eſt proſperatus. Nam Petrus Vngariæ rex, duci miſit ſuppetias ad reſiſtendum regi Romanorum: ſed bene conſuluit fortuna Henrico regi. Nam Petrus Vngariæ rex, qui antè roboraſſet Bohemum, regni hoſtem, pulſus a ſuis regno, ad pedes venit Henrici, ſupplex orans, vt gratiam mereretur & veniam de erratis. Rex illum affatus benignè, iuſſit bene ſperare: parauitq́; nouam in Bohemos expeditionem: & reb. tum proſperè geſtis, coegit ducem poſt ſe venire Ratiſponam: vbi ad pedes regis gratiã promeruit, pollicitus imperata ſe facturum. Interim Omo (quem Vngari fecere regem) vaſtat Bauariam, quòd Henricus Petrum tueretur: ſed magna ibi Vngarorum manus ab Alberone marchione, pro Henrico militante, deletur. Hoc etiã tempore Sueno Normanniæ rex, cum valida claſſe iturus in Angliam, appulit in oſtia Albis, ad Hadeleriam: ibiq́; hoſtili more (vt ſolebat ea gens in paganiſmo) populatur. Aderant ex ſatellitibus Bezelini archiepiſcopi, qui manu ruſtica coacta, obuiam graſſantibus ſunt profecti: & collata manu fauit fortuna, vt rex caperetur, & Bremam in præſentiam archiepiſcopi traheretur. Excepit illum paternè pontifex: & bene ſperare iuſſum, muneratumque magnificè, liberum dimiſit. Ille popularibus ſuis glo-

Bohemiæ dux ab Henrico armis domitus.

Normanni a ruſticis prælio fuſi.

riam prædicauit epiſcopi, efferens opes & regiam magnificentiam ibi collucere.

CAP. 24.

MONASTERIENSIS iam dicta eſt ex fundato & magnificato monaſterio, eccleſia pridem Mimigardeuordenſis. Cui ordine decimuſquintus, præficitur Robertus, qui multis bonis ditaſſe & amplificaſſe memoratur eccleſiam. Hoc tempore Ratibor Wandalorum dux, cæſus eſt in acie à Danis, quum prædatum abiiſſet cum expedita manu in Iutiam. Erat vir Chriſtianus, magnæ in ſua gente authoritatis. Habuit octo filios, inſignis nobilitatis iuuenes: qui omnes in vltionem patris aſſurgentes, ad vnum perierunt vniuerſi. Nam Magnus rex Daniæ, filius diui Olaui, à Normannia rediens, Heidubam (hoc eſt Sleſwicum) appulit: & reuerſus ex Iutia, Wandalos prædatores in campeſtribus Heidubæ excepit: & quindecim millibus occiſis, compoſita res eſt, & rediit tranquillitas omni tempore Magni regis. Sed tum Godſcalcus, poſt mortem regis Danorum Canuti & filiorum eius (qui nõ diu ſuperſtites fuere patri) cõtra Wandaliam, patriam ſuam, venit infeſtus: quòd principatum eius alii occupaſſent, quodq́; Chriſtiana ſacra populariter in mediterraneis reieciſſent. Omnes impugnauit: magnumq́ue terrorem gentilibus ſuis incutiens, & quidem quum pro Chriſto ageret, proſperat⁹ eſt. Angebat virum bonum, quòd dum in adoleſcentia ſua patris necem ſeuerè vindicaſſet in Saxones, populatibus ſuis occaſionem præbuit à religione reſiliendi, redeundiq́; ad pagniſmum: dum arbitrarentur, religionem & tributa paribus incedere paſſibus, vtrunq; abiecerunt. Sed Godſcalcus, vir nobilis, iam per ætatem ſanum ſapiens, ſtudebat recuperare Chriſto, quicquid per ipſius occaſionem eſſet auerſum. Quo in ſtudio diu proſperatus adeo efferbuit, vt in fine ſanguinem daret pro Chriſto, martyr factus, qui antè fuit perſecutor. Sed hæc poſtea.

Octo fratres, patris necem vlciſci cupientes cadunt.

Godſcalc⁹ ſuã a Chriſto defectionem grauiter corrigit.

CAP. 25.

BEZELINVS interim, optimus metropolita Hamburgenſis, eccleſiam illam ſuam matricem exornare ſtuduit. Ciuitatem muro circumdari diſpoſuit, tribus portis ac duodecim turribus: ita vt primam epiſcopus, alteram aduocatus, tertiam præpoſitus, quartam decanus, quintam ſcholarum magiſter, ſextam fratres & canonici tenerent: alias ſex ciues adhibitis ſortirentur cuſtodiis. Nam in eo loco poſt cladem Wandalicam, in diebus primi Libentii, Vnwanus archiepiſcopus, & cum eo dux Bernhardus, clauſtrum nobile de ruinis veteris vrbis erigentes, eccleſiam cum diuerſorio, ligno exædificabant. Alebrandus propter loci periculum & crebras incurſiones, maiori munimento opus eſſe ratus, lapide quadro eccleſiam exædificauit. Aliam deinde domum fecit lapideam, turribus & propugnaculis ſatis communitam: cuius nuper à fodientibus in eo loco, ampla & magnifica ſunt reperta fundamenta, ab Auſtro eccleſiæ: ſtuporemq́ue ingeſſere cernentibus, mirantibuſque quid hoc fuiſſet ab olim, quum iam in media ciuitate rudereſ inde eruerentur: tum verò quum collocarentur, terminus ibi erat vrbis, ad ripam Albis fluminis poſitus: vt arcis cuſtodes, extrema vrgente neceſſitate, abitum inuenirent (quum tutari non poſſent) elapſi per riuum fluminis, primoq́ue impetu peruenirent in ripam fluminis alteram: ſed etiam vt commeatus & neceſſaria omnia per flumen importarentur. Ea verò quæ ex hoc loco repertorum nuper fundamentorum, nunc extructa cernimus, poſt ea tempora ſunt vrbi adiecta, quum paludoſæ limoſæq; terræ, puluere iniecto & arena, cum purgamentis locorum, in eam ſoliditatem redigerentur, vt domus ſuperimponerentur. Poterat & vis fluminis alluuione augere terram. Huius autem lapideæ domus, cuius reperta diximus fundamenta, æmulatione dux prouocatus, & ipſe domum in eadem vrbe ſuis inſtruxit munitam. Ita prorſus ciuitate renouata, baſilica ex vna auſtrali parte habuit domum epiſcopi, ex altera prætorium ducis. Iſte verò archiepiſcopus clericis eccleſiæ ſuæ, quos videbat in honeſtate indigos, multa ſæpe largiebatur: aliquib. abſconditè quaternos aut denos ſolidos argenti, multis præbendas, aliis ſuas veſtes: pleriſq; etiam compatiens, quòd à laicis immodeſtè tractarentur, percuſſores eorum fecit ante ſe colaphis cædi, & taureis vapulare: nondũ promulgato canone, quem Innocentius ſecũdus tulit poſt centum ferè annos ex hoc tempore. Ad laudem verò huius Bezelini parũ eſt omne quod dicimus, à cuius præconio nõ eſt auditus qui diſcordaret: quod vnũ difficile eſt in vita mortali, ita viuere, præſer-

Hãburgi duodecim turres.

Hamburgenſis ciuitas amplificata.

Illata clericis iniuriæ grauiter vindicata.

præſertim in ſublimi agentem, vt omnibus placeat. Vt enim breui quodam indice complectamur imaginem virtutis eius, pater patriæ fuit, decus cleri, ſalus populi, terror male potentum, exemplar beneuolentium, egregius pietate, qui vel omnia vellet ad perfectum deducere. Dicta ac facta eius omnia dulci memoria poſteris compræhenſa. Videns autem peſtiferum morbum de connubiis clericorum magis de die in diem augeſcere, ſtatuit pedibus ire in ſententiã ſui prædeceſſoris iunioris Libentij (ſi tamen eccleſiam & clauſtrum in ſuum perduceret perfectum) vt relegarentur quàm longiſſimè omnes mulierculæ. Et quum omnibus eſſet talis, qualem ſinguli deſiderabant, ſingularis eius amor & cura fuit in clerũ: de quibus nec tolerare poterat, ſi quis malè loqueretur, aut illos verbo offenderet. Nam & clauſtrum renouauit, & canonicis menſam primus inſtituit. Quumq́; omnibus pro ſui magnificentia honorabilis haberetur, ſolis erat inuiſus malefactoribus. Vtho quidam erat illa tempeſtate marchio, plurimum ditionis habens in Stadenſi comitatu. Qui dum ſibi pro ſua ſuperbia quod libuit, vidit non licere, auerſatus eſt pontificem: ſed ille ſuperbiam retudit magnanimitate. Intereà decedente Zuenone, Canuti regis filio, Norwagij Magnum, Olaui martyris & regis filium, ſuſtulerunt in regem. Qui etiam Daniam inuadens magnis viribus, illam ex fœdere poſſedit, vt in Dania diximus. Nam quum Hardecanutus, Canuti Magni filius, in Anglia bellum gerens detineretur, pugnaturus in Magnũ Norwagiæ regem, claſſi præfecit conſobrinum ſuum Zuenonem. Is à Magno victus, quum in Angliam reduceret laceratam claſſem, Hardecanutum iam reperit vita functum. Illo verò tempore Aſconianni (quod tum piratis nomen erat) per oſtia Wiſerę progreſſi, peruenere Liſmonam, omnia peruaſtantes. Sed illis ad naues redeuntibus, ad locum qui Anno dicitur, eſt occurſum: ibi multi eorum trucidati perierunt. Angliam frater Hardecanuti vterinus Eduardus, Normannorum ex Francia ope obtinuit, pacto continens Zuenonem, quòd illi morienti, etiam excluſis liberis, is ſuccederet. Qua conditione pacatus Zueno, in Daniam arma conuertit: quã iam Magnus Norwagius ex pacto occupauit, quod illi fuit cum rege deceſſore, vt in Dania diximus. Zeno arma intentauit, ſed victus à Magno, retro abiit. Hæc plenius in Dania: nunc hac temporũ commemoratione breuiter attinguntur.

Connubia clericorum prohibentur.

Dania a Norwagie rege occupatur.

Hildesemensi tum eccleſiæ ad initium regni Henrici tertij præficitur Aſelmus, epiſcoporum ordine decimus ſextus: præfuitq́ue annis xx. cuius temporibus Egbertus marchio Saxoniæ, regi ſuo probè militans, copias ducebat in Bohemos: cepitq́ue armis ciuitatem eius prouinciæ primam, Pragam, non ſine laude inſigni. Ante hæc paulo tempora, Bezelinus archiepiſcopus, Magnũ, duorum regnorum potentem regem, euocauit ad colloquium in Sliaſwico, præſente Bernardo duce Saxoniæ, Tiadmaro epiſcopo Hildeſemeſi, huius immediato prædeceſſore: atque Rodulpho, quem eidem Sleſwico dedit pontificem. Iſte verò Tiadmarus, quum eſſet origine & natu Danus, patrocinio reginæ Gunildis (quæ fuit Magni Canuti regis filia) epiſcpatum meruit Hildeſemenſem. In quo colloquio, ſoror Magni regis, Ordulpho Bernardi ducis filio deſponſatur. Qui vix peractis nuptiis, in gratiam leuiri, quendam Haraldum Danorũ principem, redeuntem ab Apoſtolorum liminibus Tranſalbiam, obtruncauit innoxium: quòd formidaret rex Magnum, virum regij ſanguinis, ſceptro propiorem, ſibi quandoque illaturum arma. Ea res initium calamitatis peperit in familiam ducis. Magnus autem rex, pro iuſtitia & fortitudine charus erat Danis, verùm Wandalis ſuſpectus ac tremendus. Nam opulentiſſimam eius gentis ciuitatem Iulinum oppugnauit: ſed tamen clades par fuit vtrinque. Optimus ac ſanctiſſimus pater profuit bono regi plurimum ad commendationem. Cæterùm Wandalis (vt diximus) infeſtus erat: qui pro veteri conſuetudine maritimorũ, mortuo Canuto Magno, Daniam vaſtauerunt. Hoc tempore nobilis, prudens ac religioſa domina Emma, vxor quondam Luderi comitis, qui patrem habuiſſet Hermannum, primum eius familiæ ducem, fratrem autem Bennonem: fœmina autem germanũ habuit Menwereum Paderburnenſem epiſcopũ, virũ æquè ſanctũ. Vidua hæc erat per annos quadraginta: quæ ingentem theſaurũ à marito relictũ, fere totũ pauperibus & eccleſiis

Nuptiæ innocentis hominis cæde funeſtæ.

Emma viduæ pietas.

diſperſit:cuius corpus in Bremenſi quieſcit eccleſia. Ea dum viueret, cortem Stiplage iuxta Rhenum, Bremenſi contulit eccleſiæ. Liſmona quoque quum eſſet patrimonij eius, incertum pro qua re, ceſſit Imperatori Conrado. Ex qua cauſa Giſla vidua, Conradi regina, eo tempore Bremam accedens, fratribus multa bona fecit, eccleſiæq́; & indigentibus cunctis multa diſtribuit: inde Liſmonam cum archiepiſcopo viſitauit.

Cap. 27. *Brema incendio cõſumpta.* Anno penultimo Bezelini archiepiſcopi, domus ſancti Petri Bremæ conflagrauit: eiusq́; flamma incendij, clauſtrum cum officinis, vrbem cum ædificiis totã conſumpſit: veteriſque habitaculi nullum permanſit veſtigium. Ibi ſacer theſaurus eccleſiæ, ibi libri & veſtes, ibi omnia ornamenta ſunt conſumpta. Archiepiſcopus autem præpoſituram tulit Edoni. Pro cuius rei zelo iunior Edo, nepos eius (vt fertur) iratus, monaſterium incendit: pro cuius etiam ſacrilegij compoſitione, pater Edonis ſuam hæreditatem obtulit eccleſiæ. Edo verò præpoſitus Hieroſelymã peregrinatus abiit, circa feſtum ſancti Iacobi egreſſus: rediitque in proximo Paſcha. Sed hæc quæ diximus, rerum damna facilè poſſent recuperari, ſi maiora non paterentur in moribus detrimenta. Multum enim diſtant, vt quidam ait, damna morum à damnis rerum temporalium, quum illa extra, iſta intra nos ſint. Sanè ex illo tempore, fratribus (qui antea canonicè vixerant) extra clauſtrum (quod perierat) vagantibus, regula ſanctorum patrum per multa prius ſecula ſtudioſè conſeruata, primò negligentius cœpit haberi: deinde funditus abiecta conſenuit. Verba ſunt Annalium, quæ ad agnitionem temporum ex fide poſui. Et ſunt anni ab ordinatione ſancti Willehadi (quum Bremenſis eccleſia fundata eſt) vſq; ad tempus huius conflagrationis (hoc eſt ad finem pontificatus Alebrandi, quando eadem eccleſia conflagrauit) ferme ducenti ſeptuaginta. Exuſta eſt autem intrante autumno, quod eſt III. Idus Septembris. Quo tempore archiepiſcopus in Phriſiam iter vertit. *Brema ab archiepiſcopo inſtauratur.* Qui conflagratione eccleſiæ audita, mox pedem retorſit: iactiſque ſequenti anno fundamentis, ad formam Colonienſis diſpoſuit eius magnitudinem perficere: & profectò, ſi longiorem illi vitam fata conceſſiſſent, omne opus eccleſiæ paucis perfeciſſet annis. Tanta erit illius animoſitas, & in omni opere perſeuerans inſtantia, præcipua verò in templi ædificatione vigilantia. Porrò ſola æſtas quæ hoc opus inchoauerat, fundamenta eccleſiæ iacta, columnas & arcus earum, lateraque in altum vidit erecta. Tranſacta autem hyeme, quum iam paſchalis immineret feſtiuitas, beatiſſimus pontifex Alebrandus pridie ante Dominicam cœnam, inſcius (credo) ſuæ vocationis, ab eccleſia Schirmbeke, nudis pedibus Bremam peruenit: vbi cum lachrymis oratione multa profuſa, Deo & ſanctis eius cõmendauit eccleſiam. Quumque iam febribus vexaretur, nauigio ad Buccenſem delatus eſt præpoſituram: ibique ſeptem ſuperuixit dies. Sic terrenum phaſe cæleſtibus mutans azymis, anima eius gaudens tranſiuit ad Dominum. *Bremenſis pontificis mors & encomion.* At verò corpus antiſtitis cum ingenti luctu ſequentiũ occurrentiumque per alueum Wiſeræ fluminis Bremam deportatur: in medio nouæ, quam ipſe tunc orſus eſt inſtaurare, baſilicæ tumulatum eſt: in quo ſcilicet loco altare primò maius ſitum erat, iuxta Mauſoleum ſancti patris Willehadi. Ipſo autem anno quo archiepiſcopus deceſſit, migrauit etiam Odincarus Ripenſis epiſcopus. Contigit autem ea depoſitio patris noſtri Alebrãdi, anno MXLIII. circa diem XVII. Calend. Maij, indictione ſecunda.

1043.

Vale in Chriſto, paſtor amabilis, tuoque gregi nunquam obliuiſcende (ait Annalium ſcriptor) tranſi ad Paſcha cælorum: vbi cum agno Paſchali epuleris in azymis ſinceritatis & veritatis: recipere feliciter in æterna tabernacula, vbi cum angelis indeficienti læteris beatitudine. Quandiu enim temporali vita nobiſcum fruebaris, paſtoralis curæ officia vigilanter impleſti. Nunc autem raptus es, ne malitia mutaret cor tuum. Ideoque pius Dominus properauit te educere de medio iniquitatum, vt fructum laborum tuorum plenè perciperes, etiamſi non omnia perfeceris quæ bona voluiſti. Ergo iuſtitia tua manet in æternum, & memorialo tum non derelinquetur in ſeculum ſeculi.

Cap. 28. Magdebvrgensi quoque eccleſiæ, per ea tempora Henrici tertij, poſt Meinfridum (quem alij ſcribunt Hunfridum, virum Deo deuotum, authorem colle-

collegiorum Nicolai & Petri) præficitur ab eodem Henrico Engelhardus, ex monaſterio Wirtzburgenſi tranſlatus, Winfrido reiecto. Cui quum rex epiſcopatum deferre videretur, contemptum retulit. Præfuit autem Engelhardus eidem annis duodecim cum ſumma vigilantia. Quo tempore Henricus rex Pannoniã ingreſſus, quam tum Vngari magna ex parte tenuere, vt etiam hodie tenent: ſed partem etiam Pannoniæ nunc Auſtria habet, ſubmotis antiquis limitibus prouinciarum. Sed tum rex Henricus militari expeditione proſperatus, duas populoſiſſimas ciuitates, quarum nomina in annalibus non extant, ſubuertit: plures deditione ſibi ſubiecit. Prouocauere in ſe regem Vngari, veteri quæſtu nõ abſtinentes: nam excurſionibus vexabant partes Charintinorum ac Bauarorum. Sed rex Henricus adeo retudit eorum ferociam, vt facilè pœniteret illos excurſionis. Nam ingreſſus cum exercitu prouinciam, regem cum exercitu etiam ſuo occurrentem in acie excepit, profligauitq́ʒ: vaſtauitque terram vſque ad fluuium Ratha: partemq́ʒ regionis in deditionem accipiens, præſtito ſibi ab illis fidelitatis iuramento, cõmendauit gubernatoribus quos præfecit: victorem deinde exercitum in ſua reduxit. Deferbuit iam ferox illa Vngarorum vis, quæ antea videbatur inuicta: iam verò manſuefacta, conſilio & viribus potuit perdomari. Quod idem vſu euenit cæteris quoque barbaris nationibus, quæ prima barbarie feroces, haberentur inſuperabiles: vbi in leges conceſſere, manſueſcunt, fiuntque tractabiles. Hoc in Gothis, Wandalis, Hunis: hoc in Vngaris, Turcis, Tartaris, ſi quis attendat, inueniet. Qua in re perpendent ſenſati, non eſſe aliud quàm Dei flagellum, quod prouinciis immittitur per excurſiones barbararum nationum.

Vngaria non tota eſt Pannonia.

Vngari victi, in poteſtatem Henrici veniunt.

Verdensi tum eccleſiæ præfuit Bruno, eius nominis ſecundus, ordine pontificum vigeſimus primus: qui erexit eccleſias inter procellas turbinum: ſed vt vir bonus & paſtor egregius, malis temporibus eſt vſus in bonum. Bella, fames, peſtilentiæ, mala, quibus hominum Deus caſtigat peccata, tum efferbuere. Nam Wandalorum commotio non potuit immunem præſtare ditionem Verdenſem, conterminã illi. Nam hodie quoq́ʒ pars eius gentis ſub eccleſia manet & diſtrictu Verdenſi. Bella quoq́ʒ plurima Imperatori foris fuere: quæ dum illum tenent apud exteros implicitum, intra Imperij viſcera ſurrexere bella domeſtica. Nam Bohemis & Vngaris Henricus rex tertius colluctatus, reſpirare fecit audaciam gentis Wandalorum: quem motum eccleſia non potuit non ſentire. *Quis infirmatur*, ait Apoſtolus, *& ego non infirmor? quis ſcandalizatur, & ego non vror?* Ergo paſtor bonus Bruno, tempore duro virtutem magis exercuit, fecitq́ʒ ſplendeſcere: quomodo ſolet *ſulco attritus ſplendeſcere vomer*, vt ait ille. Ferunt tum in regis domo adoleuiſſe Hildebrãdum puerum, de quo comminiſcitur neſcio quis fabulator inconcinnas fabellas, quòd quum filius eſſet fabri lignarij, ex ſarmentis ordine compoſitis, inſcius ipſe has literas conſeruiſſet, quibus adſtans homo literatus, legerit ex ea compoſitione ſcindularum, *Dominabor à mari ad mare*. Vnde coniectans diuinum aliquid in puero, ſuaſerit parenti vt eum literis traderet. Traditus profecit, & in cancellariam regis peruenit. Vbi ſomnio admonitus Imperator de eodem, tum ſcriniario ſuo, quòd cornua videretur habere, quibus filiũ eius contereret, hominem in vincula conieciſſe: ſed ab Imperatrice vinculis exutum, Cluniacenſe mõnaſterium petiiſſe. Indeque profeciſſe primùm in ſubdiaconum, deinde in cardinalem, nouiſſimè in ſeptimum Gregorium. Sed ego leuiſſimos homines ridendos duco, & cum ſuis fabulis exufflandos. Cap. 29.

Wandali ad rebellionem mouendam redeunt.

Liceat omnes ſimiles videres ſed doce qui deprehendantur.

Paderburnensem eccleſiam per ea tempora poſt Rothonem, ſuſcepit gubernandam vir præſtantiſſimus Imadus, præfuitq́ʒ cum ſumma laude annis viginti quinq́ʒ. Ferebat tum temporum curſus, vt quum in Romana ſede de apoſtolatu cõtenderent tres viri, non ſatis pontificio digni (alioqui legitimã expectaſſent cleri & populi voluntatem) Imperator ipſe Henricus à Romanis aditus, pontificem dedit, primum quidem, Clementem II. ex Bambergenſi epiſcopo, quum Sindgerus diceretur: à quo idem rex Imperiale diadema ſuſcepit. Miſit deinde interpellatus, Brunonem Tullenſem epiſcopũ, qui Leo IX. eſt creatus pontifex. Poſt quem etiã Gebehardũ Eiſtatenſem pridem epiſcopũ, curauit fieri in Romana ſede Cap. 30.

Victorem,qui ad nouiſſimum eiuſdem Henrici annum deſcenderat ad regem in Goſlariam.Sed dum Imadus præeſſet Paderburnæ, curauit idem imperator Henricus III. biennio ante mortem ſuam,vt filius eius Henricus IIII. octennis puer, Aquiſgrani ab Hermanno Colonienſi archiepiſcopo,Romanorum rex ſit conſecratus. Conſenuit iam tum Electorum poteſtas, ſiue ab Imperatoribus eſt contempta,quum filius patri ad Imperium ſurrogaretur. Poterat id quoque principū voluntate fieri,qui magis idoneum in regno non viderent, præſertim quum puer legitima patris gauderet tutela,ſuccreſcens ad Imperiū ſub patris diſciplina. Adiuuiſſe fertur eam rem vehementius Hildebrandus,iam Cardinalis, poſtea Gregorius Papa VII. qui tum aderat Henrico III. quum ea fieret de filio IIII. Henrico ſubuectio. Moritur deinde Imperator Henricus, & ſuccedit filius. Mater Agnes, vt gubernacula pro filio teneret,nupſit duci Bauariæ. Imadus autem (quod bonū decebat pontificem) curabat vt in ſuo diſtrictu eccleſiæ decorarentur, miniſtri ad cultum religionis inſtituerentur,populus deuotione augeretur. Et fine bono cōſumptus,conceſſit ad meliora,anno pontificatus ſui vigeſimo quinto.

Electorum poteſtas imminuitur, quum filius patri accedit ad imperium.

CAP. 31. ALBERTVS, ſiue Adalbertum (vt quidam) dixeris, in cathedra Hamburgenſis metropolis,ſuccedit Bezelino,ſi ab Willehado numeraueris,Bremenſi epiſcopo,decimus ſextus,ab Anſgario verò primo metropolitano Hamburgenſi(ſub quo Bremenſis vnita eſt Hamburgenſi,minor maiori)erit ordine decimus tertius. Erat is genere nobilis,ex comitibus Bauariæ,quem neſcio quo errore quidam inſcribit Simonem Cunzani (hoc eſt Conradi) comitis Bauariæ filium. Sedit annis triginta. Virgam paſtoralem ſuſcepit ab Henrico III. Imperatore.Hoc enim tempora tulerunt ſub Henricis, vt epiſcopi & abbates ab regibus inueſtirentur: ſed ſub Henrico V. ea res ſuſcepit mutationem:quod dicemus. Pallium verò accepit à Papa Benedicto, eius nominis X. Ordinatio eius facta eſt Aquiſgrani, Cæſare præſente cum principibus,adſtantibus etiam XII. epiſcopis manum imponentibus. Fuit autem prius Halberſtadenſis præpoſitus, ingenio acri, memoriæ celebris,eloquentiæ ſingularis, forma corporis ſpecioſus, caſtitatis amator, largitatis tam promptæ,vt præueniret precantes. Tardè autem aut humiliter accepit: humilitas tamen in eo dubia videbatur,quam ſolis exhiberet ſeruis Dei, pauperibus & peregrinis:adeò vt ſæpè antequam eubitum iret, triginta, aut amplius mendicantibus ipſe genu flexo pedes lauaret: principibus autem ſeculi & coæqualibus ſuis,humiliari nullo modo voluit. Anno igitur ordinationis ſuæ primo,videns baſilicæ nouiter inceptæ opus immenſum, vires exigere maximas, nimis præcipiti vſus conſilio,ſtatim murum ciuitatis à prædeceſſoribus ſuis orſum,& quaſi minus neceſſarium,iuſſit demoliri,lapideſque poni in templum. Tunc etiam turris ſpecioſa,quæ ſeptem cameris ornata fuit,funditus diruta eſt:clauſtrum quoq;, quod lapide polito conſtructum,pulchritudine ſua viſus contuentium refecit, abſque mora diſſipari præcepit, quaſi aliud pulchrius cito facturus. Cogitauit enim (vt ipſe fratribus de ea re ſciſcitantibus aperuit) refectorium, dormitorium, cellariū, & cæteras fratrum officinas,per omnia ex lapide ſuſcitare,ſi locus aut ocium ſuppeditarent. Ad quæ omnia,quum ſibi omnia ad manus fore gloriaretur,ſolā clericorum & lapidum penuriam querebatur. Interea feruet opus,ſurgit eccleſiæ murus,cuius formam antea Alebrandus ad inſtar Colonienſis inchoauit:ipſe verò ad exemplum Beneuentanæ domus cogitauit. Anno tandem ſeptimo inchoati operis,moles à fronte eſt leuata,ac principale ſanctuarij altare in honorem ſanctæ Mariæ dedicatum. Nam ſecundum in occidentali apſide conſecrandum altare, in honorem ſancti Petri diſpoſuit:ſub cuius inuocatione legitur extructa prima baſilica. Emergentibus itaque multis archiepiſcopo anguſtiis, opus imperfectum vſq; ad XXIIII. pontificij ſui annum permanſit. Et quoniam pontifex vidit eccleſiam ſuam, quam Adaldagus deceſſor ſuus principum moleſtia liberam fecit,iterum in idipſum recidiſſe,ſummo niſu conatus eſt eam reddere priſtinę libertati,ita vt nec dux,nec comes,nec aliqua iudiciaria perſona,quamlibet iuriſdictionem haberet in ſuo archiepiſcopatu:quod tamen per ſummum multorum odium fieri nequiuit. Itaque totus ad auxilium palatij confugit,cuius præſidio meminerat Adaldagum

Epiſcopi noua & mira humilitas.

Diruit, ædificat.

Eccleſiæ libertas nemini ſubeſſe magiſtratui.

gum omnia patrauiſſe: nec ſibi, nec ſuis, nec eccleſiæ pepercit, Cæſarem & auli-
cos placando, dummodo id efficeret, vt eccleſia liberaretur. Proinde tantos viſus
eſt in curia labores toleraſſe, tantisq́; vbique terrarum expeditionibus cum ſuis
ſponte deſudaſſe, vt infatigabilem eius conſtantiam miratus Cæſar, ad omnia rei-
publicæ conſilia primum illum habere voluerit. Expeditiones verò quas in Vnga-
riam, Wandaliam, Italiam, Flandriam cum Cæſare fecit, multæ ſunt: quæ dum ſin-
gulæ magnis epiſcopi ſumptibus, multisque familiatum exactionibus & oppreſ-
ſionibus exigerentur, duarum nos tantùm facere mentionem inſtituimus: hoc
eſt Italicæ, quæ prima fuit: & Vngaricæ, quæ poſtrema fuit: eo quòd præ cæteris
fuerint inſignes, eccleſiæque ambæ incubuerunt graues. Sed paucis interpoſitis,
ad eam narrationem reuertemur.

D v m Albertus Hamburgenſi archiepiſcopatui præeſſet, Henricus rex Pan- Cap. 32.
noniam inuadens, ſatisfactionem & obſides ac munera, pacisq́; confirmationem
per iuſiurandum accipiens, diſceſſit, indeq́; reuerſus, Synodo Conſtantinenſi ad- *Henrici regis*
fuit, vbi cunctis in ſe delinquentibus debita dimiſit, omnibus inimicitiis deſtru- *res fortiter*
ctis: pacem hactenus inauditam, tam in tota Sueuia, quàm in aliis regni ſui prouin- *geſtæ.*
ciis, per edictum regiæ cenſuræ confirmauit. Deinde Agnetem Wilhelmi Picta-
uienſis principis filiam, prima vxore (filia regis Daniæ) defuncta ſine liberis, apud
Moguntiam vngi faciens in reginam, regalibusque ſibi nuptiis apud Ingelheim
copulauit. Vnde infinitam hiſtrionum atq; ioculatorum multitudinem, nõ ſolùm
muneribus, ſed etiam cibo potuq́; vacuam & mœrentem, abire permiſit. Deinde
XLV. poſt milleſimũ annum, tertiò Pannoniã ingreſſus, Ononem cum vxore & fi- 1045.
liis à regno fugauit, Petrumq́; reſtituit in regnũ: ſubditoq́; ſibi Vngarorum regno,
cum honore ſummo reuertitur. Godfridus dux Lotharingorum Henrico regi re-
bellans, ad deditionem coactus, in caſtello Gebeſrenſtein, vſq; ad condignam ſa-
tisfactionẽ cuſtodiæ mancipatur. Sexto deinde poſt MXL. anno vocatus in Italiam 1046.
& vrbem Romã, ob eccleſiaſticã neceſſitatem, comitem habuit (cum cęteris regni
principibus) Albertum noſtrũ archiepiſcopũ, cum Moguntino. Vbi depoſitis, qui
de Apoſtolica ſede certauerunt, Benedicto, Gratiano & Syluestro, Albertus archi-
epiſcopus noſter eligi debuit, niſi pro ſe Sindgerum collegam poſuiſſet, Bamber-
genſem epiſcopũ, vocatum in papatu Clementem. Qui eccleſiæ Hamburgenſi ab
olim conceſſa ſedis Apoſtolicæ priuilegia renouauit: à quo mox Henricus coro-
natus, Imperator Auguſtus eſt conſalutatus. Poſt hæc Imperatorem ab Italia reuer
tentem, archiepiſcopus Bremam vocauit: occaſione prætenta, vt Liſmonam (quæ
Imperialis erat iuris) videret, vel vt regem Danorum ad colloquium inuitaret: ſed
reuera vt Bernardi ducis Saxoniæ fidem exploraret. Imperator autem regio (vt
oportuit) apparatu receptus, cortem quæ Balga dicitur, fratribus obtulit: Eccleſiæ
verò comitatum Phriſiæ conceſſit. Inde Liſmonam veniens, per inſidias à Tiad-
maro comite ducis fratre, pene circumuentus eſt: ſed archiepiſcopi ſtudio defen-
ditur. Quare idem comes in ius vocatus, quum ſe duello pro veteri Saxonum con *Saxoniæ dux*
ſuetudine vellet expurgare, à ſatellite ſuo eſt interfectus. Cuius mortem germa- *Hamburgen-*
nus eius dux, filiiq́; eius zelantes, in archiepiſcopũ, eccleſiã, & epiſcopium, & eius *ſem archiepi-*
familiã, ſe vindicare conſtituerunt, capitaliq́; odio ſunt inſectati. Quumq́; pax fi- *ſcopũ vexat.*
cta inter vtroſque conciliata eſſe videretur, nihilominus tamen qui ducem ſeque-
bantur, antiqui memores odij, quod patres eorũ in eccleſiã exercuerunt, inquietã
faciebant eccleſiæ familiã. Metropolitanus autem econtrà, bonis certans ſtudiis,
& beneficiis redimens tempus (quoniã dies mali erant) pacem cum ducibus fecit,
hoc eſt cum Bernardo & Ordulpho filio. Inde ſolicitudinem gerens parochiæ, ali-
quod magnum dignumque cogitauit, vbique nobilitatis ſuæ veſtigia relinque-
re conſtituens. Et quidem primò floccipendens auream prædeceſſorum ſuo-
rum mediocritatem, vetera contempſit, noua molitus omnia perficere. Igitur ma-
gnis animi & ſumptuum conatibus inſtans, vt Bremam cæteris coæquaret vrbi- *Præpoſituræ*
bus, ſtatim ex ſuo peculio duas fecit præpoſituras (collegia nunc vocant) vnã ſan- *olim, poſtea*
cto Willchado, vbi corpus eius requieuit: alterã ſancto Stephano, cuius ſe famulũ *collegia.*
multoties gloriabatur. Has quidem duas conſtruxit à principio: verùm etiam

alias poſtea fecit:hoc eſt,in Brema tertiam, ſancto Paulo, de bonis quæ hoſpitali pertinebant:Liſmonæ quartam, de prædio eiuſdem cortis: quintam voluit fieri apud Stadium:ſextam verò trans Albiam,in Sullenberg:ſeptimam quoque incepit in Aſpice,qui locus in Mindenſi eſt parochia,ſylueſtris & montoſus:octaua eſt abbatia Goſſicana,iuxta Salam fluuium,quæ fundata eſt à parentibus archiepiſcopi. Alia etiam plurima diuerſis locis inchoauit opera, quorum pleraque ipſo adhuc viuente defecerunt,quum reipublicæ negociis intentus,perficere vel nō potuit,vel non curauit. Nam domus illa lapidea in Aſpice,ipſo præſente,ſubito caſu lapſa corruit:cætera verò ex negligentia præpoſitorū diſſipata probantur: in quos detectos ſeueriſſimè animaduertit,ſi crimina mixta negligentiæ deprehendit. Et hæc domeſtica videbātur negocia:de legationibus autē deinceps perſtringemus.

CAP. 33. STATIM vt ingreſſus eſt archiepiſcopatum,ad reges Aquilonis pro amicitia miſit legatos,epiſtolas quoque commonitiuas per omnem ſparſit Daniam, Norwagiam,Suediam,& vſque ad fines terræ: exhortans epiſcopos & presbyteros in illis partibus degentes,vt eccleſias Domini noſtri Ieſu Chriſti fideliter cuſtodirēt: atque ad conuerſionem fidelium ſeduli niterentur. Statum autem earum rerum in regnis,in Dania noſtra plenius explicuimus. Nunc paucis attigiſſe ſat erit, quātum ad legationis pertinet miniſterium. Nam per id tempus, quum mortuo Magno,Olaui regis martyris filio,Norwagiæ atq; Daniæ rege, Zueno magni Canuti regis ex ſorore nepos,Daniam ſimul & Angliam poſſedit: proſperatusq́; rebus in regno terreno,cæleſte (vt fit) leuius pendit. Nam quum multis antea concubinis iungeretur (ex quibus etiam filios poſt ſe regnantes ſuſtulit plurimos) admonitus à pontificibus,vt legitimo toro indulgeret,donaretque vagam libidinem, animū coniugio adiiciens,eam,quam propter ſanguinis coniunctionem nō licuit, duxit vxorem: vagam venerem damnoſa & interdicta repenſans. Qua in re ſuorum in regno epiſcoporum leuius ducens monita, in ſententia perſeuerauit. Perlata eſt res ad archiepiſcopum Albertum. Is ob eam cauſam ſolennes miſit ad regem oratores,modeſtius primùm admonituros: deinde, ſi non pareret, durius increpaturos,cum comminatione maledictionis & anathematis. Ille nihil mouetur, minas minis diſcuſſit:ſi non ſibi temperaret archiepiſcopus, totam Hamburgenſem parochiam vaſtaturū ferro & igni minitatur. Sed archiepiſcopus interritus, arguens & obſecrans,perſtitit immobilis: donec per literas ſummi pontificis rex flexus, libellum repudij dedit conſobrinæ. Nec tamen commonitionibus omnino obtemperans,rediit ad concubinatum:& ideo ſuſcitauit ei Dominus in circuitu multos inimicos. Quam rem in Dania plenius ſumus executi. In Suedia autem, extincto Iacobo rege Chriſtianiſſimo,frater Emundus ſucceſſit, Chriſtianus quidem vocabulo magis quàm re ipſa. Hunc acephalus quidam Oſmundus, diu Bremis literis vacans,ex diſpoſitione Sigafredi Norwagiorum epiſcopi: ſed is contempto ſuo epiſcopo,ductus ambitione,Romam petiit,vt epiſcopatus ordinem ad euangelizandum in gentibus obtineret: repulſuſque inde venit in Poloniam. Ibi à quodam archiepiſcopo ordinatus,ſe tranſtulit in Suediam, apoſtolica ordinatione ſe fingens miſſum archiepiſcopum: præferri enim crucem ſibi fecit. Audiens archiepiſcopus noſter,ſolennes ad Suediæ regem miſit oratores, qui hominem acephalū exturbarent prouincia, regemque docerent de eccleſiaſtica hierarchia: monerentque regem,non auſcultare vanis ſermonibus hominis gyrouagi. Sed apud regem,ſeculo magis quàm religioni deditum, præualuit exiſtimatio hominis conterranei: qui multis apud regem modis effecit, vt oratores cum contumelia dimitterentur. Erat inter illos,quem noſter archiepiſcopus illi prouinciæ conſecrabat epiſcopum. Reiecti,ibant gaudentes, quoniam digni habiti ſunt, pro iuſtitia & veritate ſuſtinere contumeliam. Sed regij ſanguinis bonus iuuenis illos excepit, perductosque ad religioſam dominā, quam nuper Zueno Danæ rex ob propinquitatem ſanguinis dimiſit, quæ ex illo tempore ieiuniis & eleemoſynis vacabat, in viduitate Deo ſeruiens: poſt eum maritum, quem inſcia non legitimo iure habuit, nullum alium dignata virum. Tandem illius ope fœminæ, in Daniam, & inde in Saxoniam redierunt inanes. Sed illi deinde poſt ſuum eiectum pontificem, ſunt caſus

Rex concubinatu deinde inceſto coniugio infamis, monitorem pontificem ſpernit

Archiepiſcopi nomen & dignitatem ſibi falsò tribuens.

Repudiata ob conſanguinitatem, viduæ cōtinentiam ſeruat.

caſus ſecuti Suediam, vt facilè intelligerent Sueones, agrorum ſterilitate, aeris intemperie, & diſfortunio rerum bellicarum, ſe diuina plecti vltione. Qua de re mittentes ad archiepiſcopum, facilè impetrarunt, vt Adalwardum (hoc enim conſecrato erat nomen) illis mitteret, quem pridem repulerunt epiſcopum. Ille perueniens in Sueoniam, multum Domino populum acquiſiuit ex iis terræ finibus, in quibus nullus antea prædicator viſus eſt vel auditus. Idem ab rege Haraldo Norwagiæ dominante (Olaui martyris, olim regis, germanus frater is erat) inuitatus, in Norwagiam nauigauit. & inter alia religionis officia, quum ad tumulum hominis ante LX. annos defuncti perduceretur, ſtupente populo, quum adhuc integrũ hominis cadauer, quaſi hodie ſepulti, cerneretur, epiſcopus in ſpiritu cognouit, eum excommunicationis maledicto teneri laqueatum. Erat autem ex iis (vt liquidò compertum habebant) qui ſenioris Libentij tempore, in ditionem Bremenſis eccleſiæ populabundi inceſſerant: quos (vt diximus in Libentio) idem pontifex maledictionis gladio feriebat. Quumque interpoſita prece pontificis Adelwardi abſolueretur, mox ſolutus in cinerem recidit. Sed idem Haraldus iam regno potitus, omnes tyrannorum ſæuitias facilè ſuperauit, æquè vicinis ac ſubditis oneroſus. Arma portauit in Iſlandiã, diuina humanaq; omnia permiſcens. Diuinos & ſacrilegos, quos frater eius exterminauit, ille denuò reuocatos eſt ſecutus: & (quod eſt omnium nequiſſimum) nihil territus miraculis, quæ ad tumulum fratris quotidie gerebantur, fideliũ oblationes, quas illi turmatim aggerebant, ille inter milites ſuos eſt partitus, defuncti fratris vocitans donatiua. Pro quo ſacrilegio, miſſis ab archiepiſcopo nunciis, admonitus eſt paternè vt abſtineret, fratrem defunctum reuereretur, Deum timeret vltorem. Sed ille in malitia perdurans, nuncios cum contumelia iuſſit abire. Epiſcopos deinde, quos archiepiſcopus noſter conſecratos regno immiſit, contempſit: miſſis in Angliam & Franciam ex ſuis, quos volebat conſecrari: illoſq; ſic conſecratos à non ſuis metropolitanis, recepit, aliis abire iuſſis. Pro qua contumacia grauiter eſt increpitus ab Alexandro ſummo pontifice. Tenor Apoſtolicarum literarum hic eſt.

Qui excommunicati moriuntur, non putreſcunt, niſi abſoluantur. Sup. lib. 3. cap. 42.

Haraldus Dei & miraculorum contemptor.

Cap. 34.

Papæ ad Norwagiæ regem epiſtola.

ALEXANDER epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, Haraldo Norwagiorũ regi, ſalutem & apoſtolicã benedictionem. Quia adhuc in fide rudes exiſtitis, & in eccleſiaſtica diſciplina quodammodo claudicatis, oportet nos (quibus totius eccleſiæ cõmiſſum eſt regimen) diuinis admonitionibus vos frequenter viſitare. Sed quia ob longarum difficultatem viarum per nos hoc agere minimè valemus, ſciatis nos Adelberto Hammaburgenſi archiepiſcopo, vicario noſtro, hæc omnia firmiter commiſiſſe. Prædictus itaq; venerabilis archiepiſcopus, legatus noſter, ſuis nobis conqueſtus eſt epiſtolis, quòd epiſcopi prouinciæ veſtræ, aut non ſunt conſecrati, aut data pecunia (contra Romana priuilegia, quæ ſuæ eccleſiæ ſibique data ſunt) in Anglia vel in Gallia peſſimè ſunt ordinati. Vnde ex authoritate Apoſtolorum Petri & Pauli vos admonemus, vt ſicut apoſtolicæ ſedi ſubiectionis reuerentiam debetis exhibere, ita venerabili archiepiſcopo vicario noſtro, & vice noſtra fungenti, vos veſtrique epiſcopi impendatis. Et reliqua. His apud Norwagiam ſic ſe habentibus, magno ſtudio inſtitit archiepiſcopus, Danorũ regem Zuenonem, quem pro repudio coniugis offenſum habuit, reconciliare. Senſit enim, quòd ſi talis cum eo princeps ſtaret, leuiorem ſibi ad alia quæ in animo geſſit, introitum fore. Mox igitur interueniente gratia largitatis, quam in omnes habuit, venit in Sliaſwicum. Vbi facilè notus, & ſuperbo regi reconciliatus, muneribus atque conuiuiis certauit archiepiſcopalem potentiã regalibus anteferre diuitiis. Deniq; (ſicut mos habet in ea gente) ad confirmandum pactum fœderis, conuiuia viciſſim inibantur per dies octo. De multis rebus eccleſiaſticis ibi diſponitur: de pace Chriſtianorũ, & conuerſione paganorũ, ibi in mediũ cõſulitur. Rebus compoſitis, pontifex cum gaudio reuerſus, perſuaſit Imperatori Henrico III. vt euocatus rex Danorum in Saxoniam, appellaretur ab ipſo, & vterq; alteri perpetua confœderaretur amicitia. Nam Henricus antea vxorem habuit ex eo regno, iam vita functam, Canuti regis filiã, huius Zuenonis conſobrinam. nam eundem Canutum is auunculum ſuum agnoſcebat. Factumq; eſt vt admonuit archiepiſcopus. Cuius con-

Archiepiſcopi opes nobilio regis inferiores.

fœderationis beneficio, multū proue&ctionis accepit eccleſia, & legatio in boreales nationes, cooperante Zuenone rege, proſperis eſt au&cta incrementis.

CAP. 35.

Moguntina ſynodus, anno 1051.

SED vt illorum temporum eccleſiaſticum ſtatum plenius agnoſcamus, paulo nobis retro redeundum eſt. Anno quinquageſimo primo poſt M. generalis ſynodus eſt habita apud Moguntiam, præſidente in ea ſummo pontifice Leone, qui in gratiam Imperatoris Henrici ad eam deſcenderat. Aderat idem Imperator, cum archiepiſcopis & epiſcopis multis, Bardone Moguntino, Euerhardo Treuerenſi, Hermanno Colonienſi, Alberto Bremenſi, Engelhardo Magdeburgenſi, cęteriſq; prouinciarum ſacerdotibus. Magnū inter omnes erat nomen archiepiſcopi Hamburgenſis, & apud pontificem, & apud Imperatorem, qui tum Goſlariæ palatium inſtruxit, & duas ibidem congregationes fratrum inſtituit, quarū alterā dedit Alberto gubernandam: collegia nunc vocāt. Id quum eſſet aſſecurus pontifex, quòd indiuiduus comes hæreret Imperatori, & cooperator eſſet ad omnia, ſpem concepit accipiendi comitatus in ditione eccleſiæ conſtituti (Phriſiæ hunc arbitror, qui nunc de Aldenborg inſcribitur) abbatias quoq; & prædia, quæ magno deinceps eccleſiæ impendio mercata eſt eccleſia. Nam & cœnobia Lauriſſæ & Corbeiæ, & comitatus Bernardi & Egbęrti, prædia quoque, Suiticum, Pliſna, Groningmor, Diſpergum, & Liſmona, iam animo conceperat poſſidenda. Quibus iam ſpe præreptis, arbitrabatur ſe archiepiſcopus aut per mare ambulaturū, aut per terrā nauigaturum, poſtremò omnia quæ in animo habuit, facilè perfe&cturū: præſertim eo fultus adminiculo, quòd Papa Leo pro corrigendis eccleſiæ neceſſitatibus venit in Germaniam, quem ſciret ſibi pro veteri amicitia nihil negaturū, quod iure cuiquam præſtari deberet. Quo tempore idem pontifex Leo Ratiſponam tranſiens cum Imperatore, reliquias beati Dionyſij martyris (de quibus diu dubitatum eſt an ibi haberentur) præſentibus Pariſiorū legatis perſpexit, ibique teneri probauit. Sanctum quoq; Wolffgangum, eiuſdem vrbis epiſcopum, de tumulo leuauit. Indeque Bambergam cum Imperatore tranſiens, priuilegia eiuſdem loci à cancellario ſuo Friderico (qui illi in pontificatu ſucceſſit) perſpici, & coram Imperatore populoq; pronunciari mandauit, ſuaq; authoritate confirmauit. Ad annum deinde

Archiepiſcopus victu & veſtitu non contentus.

S. Dionyſij reliquiæ, papæ iudicio, ſunt Ratisbonæ, nō in Gallia.

1054. de LIIII. Leo mortem obiit. Henricus poſt duos deinde annos finiuit vitam. Sapienti antè vſus conſilio, ab omnibus quibus potuit, veniā petiit, quibuſdā prædia quæ abſtulit, reſtituens: cunctiſq; qui contra eum & regnū damnabiliter peccauere, relaxans culpā, filium ſuum Henricū, Romani pontificis cunctorumq; pontificum & principum regni electione regem conſtituit. His atq; aliis, prout vitæ poſſibilitas, bene diſpoſitis, III. Nonas Octobris hanc vitam finiuit. Poſt cuius obitū, quia filius eius Henricus adhuc puerulus fuit, Domina Agnes Imperatrix, mater pueri, regnum ſub ſua cura aliquandiu tenuit, & ſapienter ac ſtrenuè rexit. Donec principes aliqui zelo ducti, puerū matri abſtulerunt, eamque regimine regni abalienauerunt. Quorum numero Anno Colonienſis archiepiſcopus ſe immiſcuit: qui puerū in loco qui Werda dicitur, naui imponens, matri abduxit. Et ex eo tempore incommoda orta, & deinceps ſunt au&cta. Nam perinde in regno diſſenſio, eccleſiæ perturbatio, monaſteriorū deſtructio, clericatus deſpectio, totius iuſtitiæ ac religionis conculcatio & cœpit, & diu permanſit. Imperatrix verò rerum perturbationes conſiderans, in Italiam ſe contulit: & apud monaſterium, quod dicitur Friceria, religioſam vitam aliquanto tempore duxit. Pòſt Romæ defuncta, in eccleſia ſanctæ Petronellæ eſt ſepulta. Mirum quomodo in aliis legitur, quòd nupſerit duci Bauariæ Welpo. Sed quid faciemus hominum opinionibus? Vera quærimus, veriſimiliora narramus.

Imperij moderatio, archiepiſcopi opera mulieri aufertur.

Sup. cap. 30.

CAP. 36.

ÆQVANIMITER feret lector, imò cum ſuo lucro ſinat, vt quædam ſuppleat iſta narratio, in Saxonia noſtra prætęrita. Agnem Imperatricem Henrici reli&ctam, perueniſſe ad nuptias ducis Bauariæ, tradunt nonnulli: & fieri potuit, vt etiam illo marito vita functo tranſierit in Italiam, quod proximè diximus. Eodem autem tempore, inſtante pueri regno, Luititij gens erat Wandaliæ, alij Luſatios dicunt. Nam ea quoque gens erat Wandalica, hodie parens marchioni Brandenburgenſi. Vtcunque fuerit, ea gens tum erat Chriſto perfida,

Wanda-

Wandalici generis. Quæ pridem quum vaſtauiſſet Saxoniã, factis excurſionibus, iam nunc Saxones gentem efferam hoſtiliter inuaſerunt: diuerſiſq; malis eam affligentes, Romanę ditioni ſubdiderunt: & acceptis obſidibus, ad propria redierũt. Ex illo tempore Bremenſem eccleſiam omnes calamitates oppreſſerunt, Alberto archiepiſcopo tantùm curiæ negociis intento. Ad gubernationẽ enim regni, mulier cum puero, magno videbatur detrimento. Indignantes enim principes, aut muliebri poteſtate conſtringi, aut infantili ditione regi, primò quidem cõmuniter vendicarunt ſe in priſtinam libertatem, vt non ſeruirent: deinde cõtentionem mouerũt inter ſe, quis eorum videretur eſſe maior: poſtremò armis audacter ſumptis, dominũ atque regem ſuum deponere ſunt conati. Tandem ſeditionibus ad pacem inclinatis, Albertus Bremenſis, & Anno Colonienſis archiepiſcopi, conſules declarati ſunt: & in eorum conſilio ſumma deinceps rerum pendebat. Sueuorum tum ducatum tenuit Otto princeps, *de Swinfurt* cognominatus, Francus genere. Qui quum ſine prole decederet, Rodolphus *de Reinuelden*, ducatum eius accepit: is qui poſteà in cõtrouerſia electus eſt rex aduerſus hunc Henricum IIII. quod in Saxonia commemorauimus: nec obliuiſcemur in hac rerum ſerie, quum ad ea tempora perduxerimus narrationem.

Mulieris & pueri dominatum pati turpe habetur.

Cap. 37.

Engelbertus ſucceſſit Brunoni, ordine pontificum Mindenſium decimus ſeptimus, vir Bauarus, tranſlatus Imperatoris voluntate de eccleſia Bambergenſi. Nam principes illius temporis, non modò de pontificatibus ſuarum prouinciarũ tum diſponebant, verùm etiam de Apoſtolica ſede tum prouidendi acceperant facultatem. Nam III. Henricus effecit, vt Bambergenſis epiſcopus fieret Clemens II. Et Henricus IIII. deſuper imploratus, non reperit in Germania pontificem, qui ſedem Apoſtolicã vellet accipere. Sed Bruno Tullenſis epiſcopus tum factus eſt Leo IX. quod expreſſius in Saxonia ſignauimus. Huius autem Engelberti Mindenſis epiſcopi temporibus, ordo ſancti Auguſtini (qui & Canonicorũ regularium) primò ab Apoſtolis, deinde à memorato doctore Auguſtino inſtitutus, tum ſub magiſtro Iuone epiſcopo Carnotenſi cœpit reflorere. Sedit autem præſul Engelbertus annis vigintiquinque, menſibus octo, diebus XIX. Sepultus eſt apud eccleſiam ſancti Martini, quam à Sigeberto prædeceſſore erectam iſte prouexit. Mortuus eſt in craſtino ſancti Andreæ, anno octogeſimo poſt mille. In horum ſarcophago hi verſus ad perpetuam laudem leguntur:

Ordinis ſancti Auguſtini canonicos Apoſtoli inſtituerunt. Cur non ceteros omnes?

Præſul Engelbertus, ipſeq; prior Sigebertus,
Hic fundatores hilareſq; fuere datores.
Ergo Dei pietas, dedit his ſedes requietas:
Et tibi, Martine, conregnabunt ſine fine.

Sed vtinam illo feruore quo res inchoantur, perennarentur. Qua in re nimium falluntur opinione fundatores: degenerant enim in deterius omnia. Quod in probatiſſimis quibuſque religionibus ſpectatur. Inde crebræ reformationes, & ſecutæ deformationes. Sic teritur vita. Sub hoc pontifice erat incendium Mindæ grauiſſimum, quod maiorem eccleſiam totam, præſente Imperatore Henrico *** & anno pòſt decimo reparatur: & per Radolphum Sleſuicenſem (vt ferunt) epiſcopum conſecratur, largiente Imperatore inſignem curtem cum mancipiis, pro obſequio quod illi impenderat Engelbertus, pontifex illorum temporum.

Cap. 38.

Sub Imperio quarti Henrici (qui puer ſurrogatus eſt patri) eccleſiæ Oſnaburgenſi decimus ſeptimus loco præfuit Werincherus: quem nonnulli putant fuiſſe binominem, vt & Benno diceretur. Nam qui hunc ſecutus eſt in pontificatu, ſecundus ſcribitur Benno: quod niſi primus præiſſet, non fieret. Præfuit autem annis XVI. Mirum cur per tanta tempora nihil egerit memorabile: & ſi quid factum ſit dignum mentione, cur non eſt in literas miſſum? Sed eſt hæc vetus querimonia apud noſtrates: facere laudanda, quàm ſcribere, maluerunt. Inde eſt nobis & poſteritati tanta rerum memorandarum ab antiquitate inopia. Peruenit autem hic pontifex viuendo ad annum ſexageſimum octauum poſt mille: & tranſlatus eſt ad meliora, vt confidimus. Durat enim memoria eius in benedictione apud poſteros. 1068.

CAP. 39.

Godſcalci pietas & Zelus.

Crebra cœnobia ædificantur.

IN Aldenburgenſi eccleſia præerat iſto tempore Abelinus, nonus à primo epiſcopus, quum res eccleſiaſticæ ſatis refloreſcere inciperent. Nam Godſcalcus gentis princeps (de quo prædiximus) vir prudentia & fortitudine prædicandus, accepta in vxorem filia regis Danorum, Wandalos ſuos ita perdomuit, vt eum quaſi regem timentes, offerrent tributa, & pacem ſubiectione peterent. Qua temporis occaſione Hamburg pacem habuit, & Wandalia ſacerdotibus eccleſiiſque plena fuit. Godſcalcus igitur, vir religioſus, ac timens Deum, archiepiſcopo etiam familiaris, Hamburg ſoluendorum cauſa votorum ſolebat frequenter adire. Proculdubio in omni Wandalia rarò quiſquam erat potentior, & tam feruens in Chriſti religione alius non erat. Igitur omnes Wandalorum populi, qui ad Hamburgenſem ſeu Aldenburgenſem pertinent curam, toto tempore quo Godſcalcus ſuperuixit, Chriſtianam fidem deuotè coluerunt. Tunc etiam per ſingulas vrbes cœnobia fiebant ſanctorum virorum canonicè viuentium, item monachorũ, & ſanctimonialium: ſicut teſtantur ij qui in Lubic, Aldenburg, Racisburg, Leontio, & in aliis ciuitatibus ſingulis viderunt. In Magnopoli verò (quæ eſt ciuitas Obotritorum) tres Deo ſeruientium dicuntur fuiſſe cõgregationes. Gratulabatur ergo archiepiſcopus de nouella plantatione eccleſiarum: miſitq́; de ſuis epiſcopis & preſbyteris viros ad Godſcalcum principem ſapientes, qui rudes in Chriſtianiſmo populos confortarent. Ordinauit autem in Aldenburg, defuncto Abelino, Eizonem monachum, ordine & numero decimum, in ea eccleſia epiſcopum. Sed quoniam magna erat parochia Aldenburgenſis eccleſiæ, partiendam illam putauit, & tribus epiſcopis, dum res florerent, commendandam.

CAP. 40.

Tres eccleſiæ ex vna factæ.

Archiepiſcopus patriarchatum condere inſtituit.

INITIVM quoddam & fundamentum hoc tempore iactum eſt eccleſiarum, quæ nunc ſunt Suerinenſis & Raceburgenſis, ſumpta parte ex ditione latiſſima Aldenburgenſis (quæ eſt nunc Lubecenſis) eccleſiæ: vt minimas partes ipſa ſeruauerit, maioribus ad filias deriuatis. Nam Albertus archiepiſcopus Bremenſis, quum tamen titulũ vbique præferret eccleſiæ Hamburgenſis, propter legationem, quæ ei ſub hoc nomine debebatur in regna Aquilonis: Is archiepiſcopus animo voluens maiora, vt patriarchatus quidam conſtitueretur in eccleſia Hamburgenſi, ſub ſe habens archiepiſcopos, eccleſiam Aldenburgenſem latiſſima ditione arctatam contraxit, & in tres epiſcopatus diuiſit. Nam Ioannem Scotum conſtituit in Magnopoli epiſcopum, qui nunc eſt Suerinenſis: & Ariſtonem quendam ab Hieroſolymis venientem, in Racesburg deſtinauit. Quod quidem Imperiali minimè factum eſt inſtitutione (puer enim erat) ſed Alberti archiepiſcopi adinuentione. Ipſe enim vir magnificus & præpotens in regno, quum Papam ac Cæſarem propitios atq; voluntati ſuæ per omnia cõſentaneos haberet, in omnibus Borealibus regnis, Daniæ, Suediæ, Norwagiæ, functus eſt authoritate archiepiſcopali, & legationis apoſtolicæ miniſterio. Nec his contentus, patriarchatus honorem aſſequi voluit: atq; intra terminos ſuæ ditionis duodecim ſtatuere epiſcopatus cogitauit.

Iniuriæ graues archiepiſcopo illatæ.

1062. Iam ad annũ Chriſti ſexageſimũ ſecundũ, mortuo Bernardo duce Saxoniæ, Ordulphus filius accepit gubernacula ducatus, permiſſo comitatu fratri Hermanno. Is comitatus quis fuerit, nõ ſatis explicatur, an Phriſiæ de Aldenborg, an Stadenſis, an fortè Holſatiæ & Stormariæ: horũ ſingula, an fortè omnia: res enim in obſcuro permanſit. Ergo filij Bernardi, memores antiqui odij, quod (licet occultè) patres eorũ contra Bremenſem eccleſiã exercuerunt, ſtatuerunt iam apertè vltionem ſumere de epiſcopo, totaq́; eccleſiæ familia. Et primò quidẽ dux Ordulphus, viuente adhuc patre, hoſtili ſtipatus multitudine, Bremenſem in Phriſia deuaſtauit epiſcopatũ, hominesq́; eccleſiæ cæcauit: alios etiam ad ſe legatos pro pace directos, publicè verberari & debaculari iuſſit. Poſtremò omnibus modis eccleſiã & ſuos impugnare, ſpoliare, cædere, ac cõtemptui cœpit habere. Archiepiſcopus autẽ querelã ad curiã deferens, nil aliud meruit ſub rege puero, quàm derideri: nam & rex puer, à duce & fratre eius primò deriſui habitus eſt. Quapropter archiepiſcopus, vt fratres ab inuicem diuelleret, Hermannum comitem ſuum adaptauit militem: profectuſque eſt in Vngaricam expeditionem cum rege, velut princeps militiæ eius, relicto ſuper negocia regni Annone Colonienſi archiepiſcopo. Reſtituto autem

tem in regnum Salomone, quem Vngari expulerant, Albertus cum rege puero victor ab Vngaria regreſſus eſt. Tunc comes Hermannus magnum ambiens beneficium, quod dare noluit epiſcopus, ſtatim in furorem verſus eſt: venitq; contra Bremam cum exercitu copioſo: diripiensq; omnia quæ inuenerat, ſoli pepercit eccleſiæ. Caſtella verò, quæ pontifex diuerſis conſtruxit locis, diruta ſunt. Archiepiſcopus eo tempore primatum curiæ tenebat: cuius audita querela, comes ſecundum iudiciū palatij, exilio relegatus, poſt annum clementia regis abſolutus eſt. Deinde verò idem comes, & fratereius, dux Ordulphus, ad ſatisfactionem eccleſiæ venientes, pro delicto ſuo quinquaginta manſos obtulerunt: & terra quieuit dies paucos. Tunc etiam rex vaſtationi eccleſiæ Bremenſis condolens, tranſmiſit ei ad ſolatium fere centum pallia, cum aliis vaſis argenteis, libris & thuribulis, auro paratis. Hæc autem ſunt munera quæ miſit rex ad reædificationem eccleſiæ: tres calices aureos, librarum x. vnum vas chriſmale argenteum, ſcutum argenteum deauratum, pſalterium aureis ſcriptū literis, thuribula & candelabra argentea, dorſalia nouem regalia, caſulas xxxv. cappas triginta dalmaticas & ſubtiles xiiii. & vnum plenariū, cuius tabula ix. libras auri habuit. Hæc de Annalibus libenter inſerui, vt munificentiam regum ex illis temporibus agnoſcamus.

Damna archiepiſcopo illata ſarciuntur.

Operæprecium eſt intueri quid egerit ille archiepiſcopus ad exaltationem eccleſiæ ſuæ. Corbeiam & Lauriſſam cœnobia, pro quibus diu multumq; epiſcopus laborauerat, eccleſiæ Bremenſis ditioni (etſi longè diſtantia) traduntur à rege. Tunc & Liſmona, quæ hactenus fuit Imperialis, venit in ditionem eccleſiæ, quæ cors lxx. manſos habet: & maritimas Hadaleriæ regiones poſſidet. pro qua ſoluenda archiepiſcopus Agneti reginæ dedit ix. libras auri, quoniam ea in partem eius ditionis ceſſit. Quinquaginta ergo cortes dominicales habuit archiepiſcopus, ex quibus Walde maxima, vnius menſis perſoluit ſeruitiū: cæterùm Ambergen minima, quaruordecim dierum. Tanta erat opulentia archiepiſcopi. Statuit autem omnes comitatus ſuæ parochiæ. qui in ſua diœceſi aliquam iuriſdictionem videbantur habere, in poteſtatem eccleſiæ redigere, inſtar aliorum præſulū, maximè Wirtzburgenſis, qui in epiſcopatu ſuo neminem dicitur habere conſortem: ipſe enim quum teneat omnes comitatus ſuæ parochiæ, ducatum etiam prouinciç gubernat. Quapropter ab initio illum maximum Phriſiæ comitatum de Findgoe, eſt adeptus à rege, quem prius habuit dux Godfridus, tunc verò Egbertus. Penſionem annuam eſſe dicunt, centum librarum argenti: quarum ducentas Egbertus ſoluit, fuitq; miles eccleſiæ. Archiepiſcopus autem obtinuit eundem comitatum per decem annos, vſq; ad expulſionis ſuæ diem. Alter verò comitatus erat Vtonis, qui per omnem parochiam Bremenſem ſparſim diffunditur: maximè circa Albiā. Pro quo archiepiſcopus tantum Vtoni obtulit de bonis eccleſiæ, quòd ſingulis annis mille libras argenti ſoluit: quum vtiq; tanta quantitate precij maior poſſet eccleſiæ fructus omni anno parari: niſi quòd ſufficit ideo pauperes eſſe, vt diuites ſeruos habeant. Tertius erat comitatus in Phriſia, Bremenſi parochiæ vicinus, qui dicitur Emiſgoe: pro quo archiepiſcopus pactus eſt, ſe regi mille libras argenti daturum. Cuius pecuniæ ſummam quum non facilè poſſet conficere, iuſſit cruces, altaria, coronas, & cætera ornamenta eccleſiæ deponi: quibus denudatis, infelicem maturauit contractum perficere. Gloriabatur autem, pro argentea citò ſe auream facturum eccleſiam, omniaq; ablata in decuplum reſtituere: ſicut & prius in deſtructione clauſtri viſus eſt egiſſe. Tunc etiam ornamenta aurea, quæ obtulit domina Emma, confracta ſunt. Aurifaber illa conflans, ad ſonitum mallei viſus eſt audire quaſi vocem gementis pueri. Tali modo theſauri Bremenſis eccleſiæ à veteribus ſummo ſtudio, magnaque fideliū deuotione collecti, tunc pro nihilo ſunt peſſundati: vix tamen ex eadē pecunia media pars debiti eſt conflata. Gemmæ autem diſtractæ, in vſum ſeculi male peruenerūt. Ab illo ergo die ruentibus in occaſum proſperis, omnia Bremēſi eccleſiæ aduerſa fuere: archiepiſcopus & ſui, ab omnibus velut hęretici exibilabātur. At ille omniū voces paruipendens, ſimul etiā relicta rei domeſticæ cura, totus in curiā vehemens, & in gloriā præceps ferebatur.

Cap. 41.

Wirtzburgenſis ſolus in tota diœceſi regnum obtinet.

Stulta archiepiſcopi ambitio.

Annvs erat ſexageſimus ſextus, poſt mille à Chriſto, quum Albertus archi- Cap. 42.

epiſcopus Hamburgenſis,conſulatū curiæ per Imperiū eſt adeptus: æmulisq; remotis,primatū arcemq; capitolij poſſedit:nō tamen ſine inuidia, quæ ſolet eſſe comes gloriæ. Tunc verò quædā aurea renouaturus ſecula,in cōſulatu ſuo cogitauit diſperdere de ciuitate Dei omnes operātes iniquitatem,præcipuè illos qui vel in regem miſerunt manus,aut eccleſias deprædaſſe videbantur. Cuius delicti conſcientia quum ferè omnes epiſcopi & principes regni tangerentur, vnanimiter conſpirabant,vt ille ſolus periret,ne cæteri periclitarentur.Igitur omnes apud Triburiam congregati,quum præſens rex adeſſet, Albertū archiepiſcopū, quaſi magum & ſeductorem a curia depulerunt. Audientes autem duces, Ordulphus,& filiuscius Magnus,& Hermannus comes,pontificem ab ordine ſenatorum eſſe eiectum,ſunt gauiſi:atque vt eum penitus à ſuo quoq; epiſcopio pellerent, ſunt anniſi. Ipſe autem eo tempore quum nihil tutius haberet, Bremæ conſedit, inimicorū cuſtodia vndique vallatus.Quumq; tota ducis familia paſtorem & eccleſiā perſequerentur,Magnus adoleſcens,ducis filius,ante omnes ſæuiebat:glorians ſe reſeruatum eſſe,vt rebellem domaret eccleſiam. Aiunt ducem Bernardum,futuri præſcium,hoc ipſum ſæpius narraſſe cum gemitu,quo in extremis poſitus dixerit, filios ſuos ad excidium Bremenſis eccleſiæ fataliter eſſe deſtinatos. Vidit enim per ſomnium,ex penetralibus ſuis egreſſos in eccleſiam vrſos aproſque, deinde ceruos,ad vltimum lepores. Vrſi,inquit,& apri erant parentes noſtri, fortitudine velut dentibus armati:cerui ſumus ego & frater meus,ſolis decori cornibus:lepores autem ſunt filij noſtri, modicæ virtutis,& timidi:de quibus metuo, ne inpugnantes eccleſiam,diuinam incidant vltionem. Quapropter ſub obteſtatione diuini timoris præmonuit eos,ne quid impium cogitarent aduerſus eccleſiā & paſtorem, néve læderent hunc aut illum,quorum iniuria redundaret in Chriſtum. Hæc ille ſurdis auribus præcepta dedit. Magnus enim,nepos eius ex Ordulphō filio, collecta multitudine latronum,non eo modo eccleſiam impugnare conatur,quemadmodum parentes eius: verùm ipſe eccleſiæ paſtorem perſecutus, vt cōtentionem diutinam fuiſſe videretur,aut membris truncare,aut penitus interficere quærebat ipſum. Nec tamen illi dolus defuit ad cauendum, auxilium verò in militibus prorſus nullum habuit. Et ipſo ergo tempore archiepiſcopus à Magno duce obſeſſus,clàm metu fugit Goſlariā: ibiq; ſecurè apud Lochunā in prædio ſuo per dimidium annū manſit:caſtra autem & ſeruitia eius ab hoſtibus ſunt direpta. Tandem fœdus cum Magno pepigit,offerens ei in beneficiū (Feudū nunc vocant) de bonis eccleſiæ mille manſos & amplius:vt qui hoſtis erat,miles fieret:eo nimirum tenore,vt comitatus Friſiæ,quorū alterum Bernardus,alterum Egbertus inuito retinebat pontifice,Magnus abſque omni dolo iuri eccleſiæ reuocaret & defenderet. Ita prorſus diuiſo in tres partes epiſcopatu Bremenſi, vnam partem Vdo, alteram Magnus poſſedit,tertia vix remanſit epiſcopo:quam etiam ipſe poſtea Eberhardo aliiſq; regiis adulatoribus diſtribuēs,ferè nihil ſibi retinuit. Nam & curtes epiſcopij,& decimæ eccleſiarum omnes,ceſſerunt in vſum laicorum. Tantis ergo largitionibus nil erga Vdonem & Magnum lucratus eſt,quàm ne à ſuo epiſcopatu penitus eiiceretur,& vt dominus inani nomine diceretur.

Archiepiſcopus gratia & potentia excidit.

Bernardi filij archiepiſcopo ſupra modum infeſti.

Archiepiſcopus defenſores magno emit.

CAP. 43. SUBIERUNT tum eccleſiaſticis rebus per vicinam Wandaliam infeliciſſima tempora. Nam Chriſtianiſmus per Godſcalcum principem ad bonum modū reſtitutus, tum penitus eſt ſubuerſus. Nam dum ipſe pro ſua in populo authoritate inſtantiſſimè ageret, vt fideles firmarentur, & infideles conuerterentur: iamque proſperatis(vt videbatur) rebus, maiorem in modū fides refloreſceret in ea gente,ſubitò exarſit coniuratio malè potentū in caput Godſcalci: & in ciuitate Leontio (nunc Lenze vocant) ad ripam Albis, opprimitur,pro Chriſto cæſus ad aram, cum ſacerdote Ippone, VII. Idus Iunij, & aliis multis tam clericis quàm laicis, qui pro Chriſto diuerſa pertulerunt ſupplicia. Manauit ſæuitia iſta latè per omnem prouinciam. Erat congregatio fratrum Chriſto ſeruientium ſub patre Anſuero. Hic ſæuientibus Wandalis, & ſanguinem Chriſtianum ſitientibus, quum ad paſſionem perueniret,rogabat ſæuientes, vt prius fratres, quibus ipſe metuebat, lapidarentur. Quibus coronatis,ipſe gaudens,cum Stephano genua poſuit,& coronam

Multorum Chriſti martyrum cædes.

ronam accepit martyrii ſui. Huius ſancti brachium integrum ſeruatur apud Stadium, in eccleſia beatæ Mariæ, nunc ſubuerſa, prius fratrum moribus euerſis: intus habitant, ſi non degunt. Ioãnes etiam ſenex epiſcopus in Mekelnburg, peregrinationis amore quodam Scotiam egreſſus, venerat in Saxoniam: & clementer ab archiepiſcopo exceptus, non multo pòſt ab eo eſt in Wandaliam miſſus, Magnopolenſis epiſcopus. Hic apud principem Godſcalcum illis commoratus diebus, multa millia ante tumultum exortum baptizauit: & nunc pro cõfeſſione Chriſti in Mekelnburg fuſtibus cæſus, deinde per ſingulas Wandalorum ciuitates ad ludibrium ductus, quum à Chriſti nomine flecti non poſſet, truncatis manibus & pedibus, in plateam corpus eius eſt proiectum, capite deſecto. Quod barbari contis perfigentes, in titulum victoriæ deo ſuo Radegaſt immolauerunt. Hęc in metropoli eorum Rethre geſta ſunt, IIII. Idus Nouemb. Ea vbi fuerit ciuitas, non bene compertum habemus: ſed coniectura aſſequor, vt credam in terra Stargardiæ fuiſſe, in loco Robel, ad lacum profundiſſimum & piſcoſum. Nam Starigard Wandalica lingua, magnam ſonat ciuitatem. Vnde factum coniecto, vt nomen ciuitatis acceperit, & ſeruauerit in hunc diem regio & totus dominatus nunc parẽs ducibus Magnopolenſibus. Filia quoque regis Danorum (vxor videlicet Godſcalci) apud Mekelenburg cum cæteris Chriſtianis mulieribus cæſa, diu nuda per ignominiam eſt dimiſſa.

Ioannes pro Chriſto atrociter morte affectus.

ECCLESIARVM Magnopolenſis (quæ nunc eſt Suerinenſis & Raceburgenſis) principia ſunt ſanguine martyrum cõſecrata: nam Magnopolitanum epiſcopatum Ioannes primus epiſcopus, ſanguine ſuo rigauit: Raceburgenſem, Anſuerus, cum fratribus pro Chriſto cæſus, dicauit. Ariſto autem epiſcopus non legitur cæſus. Ergo Wandali victoria potiti, totam Hamburgenſem parochiam ferro & igni demoliti ſunt. Stormarii & Holſati fere omnes aut occiſi, aut in captiuitatem ſunt perducti. Hamburg cum arce ſua funditus excinditur, & in deriſionem Saluatoris noſtri, etiam cruces à paganis ſunt truncatæ. Ciuitas etiam Sliaſwig ab iiſdem funditus euertitur. Huius autem cladis author Pluſſo quidam fuiſſe dicitur, qui ſororem Godſcalci coniugem habuiſſe fertur: domumq; reuerſus, & ipſe obtruncatus eſt. Ita q; omnes Wandali, facta conſpiratione, ad paganiſmum denuo ſunt relapſi, eis occiſis, qui in fide perſtiterunt. Dux Ordulphus ſæpe contra Wandalos dimicans, nulla vnquam potitus eſt victoria. Igitur expulſio archiepiſcopi, & mors Godſcalci, anno Henrici regis octauo, archiepiſcopi vigeſimoſecundo, anno ſcilicet Chriſti LX. poſt mille, prouenerunt. Vacauit exinde ſedes Aldenburgenſis, cum filiabus Magnopolenſi & Raceburgenſi, per annos LXXXIIII. Hæc eſt Wandalorum tertia negatio, quos primò Carolus conuertit, deinde Otto primus, nũc verò tertiò princeps Godſcalcus. Et hæc mala ſignauit horribilis Cometa, qui ipſo anno apparuit circa dies Paſchæ. Eodem anno clades maxima prouenit in Anglia, per Wilhelmum Normannum, ex littoribus Galliarum: quod in Norwagia noſtra ſumus plenius executi.

CAP. 44.

Wandalorum in Chriſtianos ſæuitia.

1060.

Wandali ter Chriſtum abnegarunt.

ALBERTI KRANTZII
METROPOLIS, LIB. V.

NON alienum eſt profeſſioni noſtræ, quãdo res eccleſiaſticas ſcribimus prouinciarum Germaniæ Borealis, intexere catalogum ſummorum pontificum, annotationibus breuiſſimis, cum deſignatione rerum clariſſimarum, quæ ſub cuiuſque pontificatu agebantur. Igitur quoniam ad Nicolaum primum ſeriem deduximus, inde proſequamur cæteros, exequentes ad noſtra vſque tempora, hoc eſt ad initium Henrici quarti regnantis: cuius Imperium multum diuq; colluctatum eſt aduerſus Romanos pontifices: quod in Saxonia noſtra oſtendimus.

CAP. I.

HADRIANVS II. natione Romanus, quòd pontificatu dignus fuerit, vel 110 inde clariſſimè conſtat, quòd inuitus ad cathedram traheretur, laudante Ludoui-

co ſecundo concors votum, qui & illius refragantiam libenter approbauit. Sub hoc damnatus eſt Photinus hæreticus in Conſtantinopolitano concilio. Optimus pontifex, nihil prætermittens quod erat miniſterii ſui, anno quinto, menſe nono pontificatus defecit.

Photinus damnatur.

111 Ioannes viii. patria Romanus, Græcè & Latinè doctiſſimus, Carolū iii. cognomento Groſſum corona donauit imperii. Tumultum & carcerem à ſuis paſſus, euaſit in Gallias: ibi rem eccleſiaſticam compoſuit, concilio Trecenſi. Deniq; ad vrbem rogatus rediit. In Sarracenos duxit, expellens eos Italia & Sicilia. Multa è Græco tranſtulit. Peruenit ad annum pontificatus decimum, & obiit.

112 Martinus ii. quem alii Marinum vocant, natione Gallus, malis artibus fertur ad pontificatum perueniſſe. Ioanni prædeceſſori ſuo inſidiatus, dicitur eius carcerem procuraſſe. Et tamen pontificatum male quæſitum, bene adminiſtrare non potuit. Sed in hoc feliciter prouenit eccleſiæ, quòd non diu fruitus eſt honore pontificio. Nam anno ſecundo, menſe quinto defecit.

Malis artibus papatum nactus.

113 Hadrianus iii. patria Romanus, tanti fuit animi, vt adepto pontificatu decretum faceret, quòd in aſſumptione Romani pontificis Imperatorum aſſenſus non expectaretur: quod Nicolaus potius molitus eſt, quàm inchoabat. Ferebant tempora, Romanorum improbitas, vt Imperatores adeſſent: nunc quum virtus in Imperio elanguit, auſi ſunt pontifices eos contemnere. Anno ſecundo pontificatus, ſpem multorum fecit inanem, deficiens.

Quantum animi, tantum iuris.

114 Stephanus v. patria Romanus, pontificatum iniit eo tempore, quo Galliæ Normannis, Italia Sarracenis colluctantur: tenuitq; labore plurimo. Nam & Italia inquieta fuit, & Romani non ſatis parebant. Fecit tamē bonus pontifex quod potuit, vt eccleſia Dei bene proficeret, & iurib. eius nihil decederet. Compleuitq; in pontificatu annos ſex, & tranſiuit ad meliora.

115 Formosus, hic Portuenſis epiſcopus, Ioannis viii. ſeueritatem veritus, vrbem dimiſit, quòd conſcius crederetur vinculorum Ioānis. Nomen aſſumptum in pōtificatu, inſinuat hominem inſolentem. Epiſcopatum & vrbem abiurauit: ſed Martinus eum abſoluit, & reſtituit. Papa creatus, Arnulphum fecit Imperatorem, accitum in vrbem: perduxitq; pontificatum in annum quintum, & mortuus eſt.

116 Bonifacius vi. patria Tuſcus, creatur pontifex: ſed quòd paucis diebus præerat, nihil magnum efficere potuit: nec declarauit quā ſequeretur tum factionem, quæ fuit inter cardinales, & perinde creatos pontifices. Tantùm enim xv. (vt alii, xxv.) diebus in pontificatu dicitur vixiſſe.

Cardinalium regnum in ſe diuiſum.

117 Stephanus vi. patria Romanus, adeo fuit infeſtus Formoſo, vt exhumatum, pontificalibus iuberet nudari, digitos pręſcindi, & in Tyberim mergi, quibus contra iuſiurandum ſit abuſus: ſepulturæ tradi laicali. Fuit hæc diſſenſio pernicioſo exemplo inter ſummos pontifices, vicarios Chriſti, quàm diſſimillimos ſanctitati patrum, qui ad martyrium ex hoc gradu tranſierunt. Anno ſecundo, menſe tertio defecit.

Papa in papā pluſquam Scytha.

118 Romanus, & vocabulo & origine, ſuffectus Stephano, ſtatim improbat acta prædeceſſoris, vltrà etiam fortè proceſſurus, ſi vita illi longior fuiſſet, ad declarandam ſectam ſiue factionē ſuam, qua tum turpiſſimè pontifices laborabāt. Nam menſe tertio ab inito pontificatu moriens, illum reliquit.

119 Theodorus, & ipſe Romanus, nihilo melior prædeceſſoribus ſuis. Formoſo & ipſe ſubſcripſit, contrariæ factioni, quantum potuit, reniſus. Sed nō potuit intra paucos dies multa: nam viceſimoſeptimo die initum pontificatum moriens dimiſit.

120 Ioannes ix. & ipſe Romanus, Formoſo inhæſit. Et quoniam Romano populo viſum eſt graue ita tumultuari pontifices, vt pene commotio grauis excitaretur, niſi Ioannes cedens, Rauennam peteret: ibi in pontificum cōcilio acta Formoſi iuſtificat, Stephani condemnat. Sed ne vltrà procederet, vita breuis effecit. Nam anno ſecundo vix ingreſſo moritur, & ſucceſſori fecit locum.

Neque tamen papa errat.

121 Benedictus iiii. & ipſe Romanus, modeſtia & ſuauitate præſtitit prædeceſſoribus. Nam factioni illorum ſe non immiſcuit, ſed vt potuit, miniſterii ſui

munus

munus diligenter impleuit. Exinde probatior, quòd illum tot praua non fecerint exempla deteriorem. Anno tertio, pontificatum moriens reliquit.

LEO V. (cuius patria nuſquam exponitur) fuit Benedicto in pontificatu ſurrogatus: vir optimus, ſed qui inuidiam ſuorum euadere non poſſet. Captus enim à domeſtico ſuo Chriſtophoro, ambiente pontificatum, quarto Leonis die, ita coactus eſt ſe pōtificatu abdicare: & breui deinde, cōfectus animi dolore, Leo interiit. 122

CHRISTOPHORVS malis artibus, pontificatu per vim deiecto Leone, optimè de ſe merito, fit pontifex: ſed ſeptimo menſe, quo modo ingrediebatur, ſic deturbatur, in monaſterium detruſus. Sed inde exemptus, duriori carceri eſt traditus à ſucceſſore, quòd ſucceſſori quieturus non videbatur: ibiq; moriens defecit. Sic præmia ſint male meritis. 123 *Amen, amen.*

SERGIVS eius nominis III. natione Romanus, iam tum diaconus Formoſo reſtitit: quapropter in Gallias fugere eſt coactus. Reuerſus autem, fauore Lotharii regis ad pontificatum peruenit. Chriſtophorum monaſterio exemptum durius carcerauit. Formoſum ſepultum, iterum erutum, iuſſit decollari, atque in Tyberim proiici. Sed repertus, ad ſepulturam redditur, non ſine miraculis. Moritur iſte anno ſeptimo. 124 *Papa in Formoſum impi⁹.*

ANASTASIVS III. patria Romanus, Sergio ſurrogatur, vir bon⁹: & in hoc præcipuè collaudatus, quòd prædeceſſorum ſuorum factionibus ſe minus immiſcuit, neque apptobans, neq; reprobans acta cuiuſquam, ſed omni ſolicitudine ſua tempora curauit. Nam ſecundo anno ſui pontificatus deficiens moritur, facitque locum ſucceſſori. 125

LANDO, patria Romanus, adeo fertur obſcurè pontificatum geſſiſſe, vt nonnulli eum inter pontifices non numerent. Alii tamen hoc eum loco dignantur, qui eum tradunt interpoſuiſſe authoritatem, quo minus Berengarius, tum rex Italiæ, & Rodulphus Guidonis filius, bello inuicem decertarent. Sexto autem menſe ſui pontificatus moritur. 126

IOANNES eius nominis X. patria Romanus, pontificatum eſt adeptus multis aduerſationibus. Rauēnas erat archiepiſcopus: inde deturbatur, fit vniuerſalis Romanus: bene temporibus neceſſarius, quòd cum Alberico marchione Hetruriæ, Sarracenis eiiciendis laboraret. A militibus autem Guidonis capitur, dum ſenimis immiſcet temporali gladio. Ceruicali in os proiecto necatur, anno pontificatus decimotertio. 127 *Cuius tamen ius habere fertur.*

LEO VI. patria Romanus, componendis ciuibus, per tempora prædeceſſorū tumultuantibus, laborem impendit. Italiam pacauit, vt potuit: hoſtes exteros excluſit. Et omnia in melius reformans, dum maiora molitur, è vita ſubtrahitur, menſe pontificatus ſui ſeptimo. Mirum de menſtruis pontificibus: non carent tempora veneni ſuſpicione. 128 *Papatus philtrum.*

STEPHANVS VII. natione Romanus, pontificatum iniit, dum Vngari & Italiæ & Germaniæ graues imminerent. Ipſe autem dum Italiæ proſpicit, dum vrbē Romam componit, maiora meditatus, vitæ curſu ſubtrahitur. nam anno pontificatus ſui ſecundo, vitam cum morte commutauit. 129

IOANNES XI. natione Romanus, pontificatum adminiſtrauit eo tempore, quum Genuę fons ſanguinis effluxit, præmonſtrās vaſtitatē, quam erant Sarraceni facturi. Vngari quoq; Italiam ingreſſi, latè omnia populati ſunt, vt mōſtris fieret fides. Ioannes autem pontificatus ſui anno IIII. moriens, ſucceſſori locum fecit. 130 *Fons ſanguinis ſcatet.*

LEO VII. patria Romanus, eo tempore geſſit pontificatū, quum Hugo & Rodolphus ex Galliis acciti, gubernarent eam quæ dicitur Lombardia, prouinciam. Leo autem quum ſuæ ſtuderet quieti, nullis ſe rebus implicuit. Pontificatum egit in annum vſque tertium: quo moriens, locum ceſſit ſe viuaciori. 131

STEPHANVS VIII. natione Germanus, pontifex creatur, mirum quomodo ſinentibus Romanis: præſertim quum nullus ex Germania Imperator vrgeret. Sed Romani virum bonum adeo contumeliis affecerant, & pudendis in frōte vulneribus, vt publico abſtineret: & facilè appareret, illum inuitis dominis Romanis in ſede eſſe Petri. Moriturq; pontificatus ſui anno tertio, menſe quarto. 132 *Papatus Germano vix patet.*

133 MARTINUS III. patria Romanus, pontificatum adeptus, poſt multos reſpexit germanitus ad officium publicum quod gerebat. Templa inſtaurauit, pauperes aluit, pietatem coluit, mores reparauit: & forenſibus omiſſis, cuius in terris vices gereret, diligenter eſt intuitus. Sed bonus pontifex diuturnus eſſe nō potuit: nam tertio anno ſui pontificatus, ſexto menſe defecit.

Quibus abſtinere papa debeat.

134 AGAPETUS II. natione & ipſe Romanus, pontificatum gerebat in diebus vltimi Berengarii. Quem quum cerneret intractabilem, & ad ſolam tyrannidē inſolenter agere, vocauit Ottonem primum, Germaniæ & Romanorum regē. Qui dum conflictaretur Berengario, Agapetus in annum vſq; nonum cum ſumma laude pontificatum geſſit, in pace concludens.

135 IOANNES XII. Alberici potentis Romani filius, papatum occupat. In eo ſeculariter viuit, venationibus & libidini ſeruiens. Romani iam formam veteris reipublicæ renouaſſe videbantur. Erant conſules, & decarchones. Sed Ioannes vbi nihil modeſtius agit, duo cardinales literis accerſunt Ottonem: malè mulctantur ab Ioanne, vbi innotuit. Venientem Ottonem non expectauit: ſed abiens in auia, occiditur in adulterio, anno nono.

Cardinales papam abdicandum curant.

136 LEO VIII. ciuis Romanus, & Lateranenſis protoſcriniarius, depoſito à patribus Ioanne, creatur pontifex in locum eius. Sed non ſunt paſſi Romani, qui abeunte Imperatore Benedictum ſurrogarunt. Reuerſus Imperator, adegit Romanos Leonem reponere, Benedictum dedere. Itaq; peregit in pontificatu Leo annum vnum, menſes quinque. Eius literæ antiquitatis indices, ſunt in noſtra Saxonia.

137 BENEDICTUS V. natione Romanus, declinante cum exercitu Imperatore, deturbato Leone, ab amicis Ioannis pontifex creatur. Non eſt paſſus Otto legitimi pōtificis Leonis iniuriam. Exercitu vrbi admoto, adegit Romanos ciues multis incommodis, Benedictum dedere, Leonem reſtituere. Benedictum cum Adaldago cancellario ſuo, archiepiſcopo Hamburgenſi, miſit exulatum in Hamburgū. Ibique dolore animi moriens, ſepelitur.

138 IOANNES XIII. patria Romanus, Narnienſis epiſcopus, pontifex creatur: Sed Romanorum ſuorum inuidiam ſuperare non potuit. Iofredus Campaniæ princeps, Romam accerſitus, eum capit: includit arci Sancti angeli, abducit in ſuā prouinciam. Occiditur Iofredus, papa reſtituitur. Otto vbi audiuit, parabat vindictā. Ioannes autem ſexto pontificatus ſui anno pene expleto, dormiuit in pace.

139 BENEDICTUS VI. patria Romanus, vbi inſoleſcentium ciuium voluntatibus refragatur, capitur à Cincio potēti Romano, & in arcem Hadriani recluditur: néve ex Germania euocaret Imperatorem, ibidē ſtrangulatur, vel (vt alii ſcribunt) fame moritur. Ita virtus emicuit peſtilentium Romanorum, hominum qui à vera nobilitate nimium degenerauerant. Anno ſecundo ſui pontificatus moritur.

Cincius papæ inimiciſſimus.

140 DONUS, patria Romanus, vir per omnia modeſtus, qui ciuium voluntatibus non adeo refragatus, pacem temporū habuit. Eccleſiaſtica adminiſtrauit mediocriter, neq; laudem magnam, neq; reprehenſionem meritus. Quietè tranſiuit tempora ſua, ad annum pontificatus ſui non expletum, moritur.

141 BONIFACIUS VII. cuius ignoratur patria, malis artibus adeptus pontificatum, cùm non modeſtiùs ageret in eo, quàm conſcendiſſet, exturbatur. Precioſa quæq; abduxit, & pecunia ſuffarctus rediit: corrupit quos viderat ſibi profuturos. Ioannem diaconum ſibi obſiſtentem exoculauit: menſe ſeptimo beſtia periit.

Vulpes, leo, canis.

142 BENEDICTUS VII. patria Romanus, pontifex creatur. Rhemis celebrata Synodo, Gilbertum damnari curauit, hæreſimq; extinxit. Ottonis iam ſeneſcentis annuens votis, Ottonem filium cum Theophania coniuge Imperatorem conſecrauit, & coronauit, peruenitq; ad octauum ſui pontificatus annum.

143 IOANNES XIIII. pontifex creatur ex Romanis: ſed breui captus, in Hadriani molem clauditur. Sua id culpa acciderit, an Romanorum inſolentia, non ſatis aperiunt ſcriptores. Potuit vtrunque eſſe in cauſa. Verùm ibi inedia moritur, menſe octauo initi pontificatus.

144 IOANNES XV. patria & ipſe Romanus, hoc habet teſtimonium, quòd amore cognationis ſuæ oblitus ſit religionis: nam nepotibus, conſobrinis & proximis

omnia,

omnia, religioni & merito nihil deferebat. Vnde viſus odiſſe clerum, ab eo non amabatur. Noſtrorum temporum mala. Octauo menſe defecit.

Suos pluſquã Chriſtum amauit.

IOANNES XVI. & ipſe Romanus, vir pōtificatu dignus, reſtitit Romanis in- 145
ſoleſcentibus. Creſcentius autem Romanus quũ omnia in ſe traheret, coegit pontificem cedere in Hetruriam. Verùm timens quòd Ottonem tertium accerſeret, miſit amicos oratum vt rediret: venientemq́; veneratur. Perduxit autem pontificatum ad annum vſq; decimum.

GREGORIVS V. German⁹ origine, Saxo regione, de ſanguine Ottonis ter- 146
tii, in gratiam eius pontifex creatur. Sed Creſcentius non deſtitit augere potentiam: ceſſit pontifex in Hetruriam, inde in Germaniam. Interim Creſcentius muniuit arcem Hadriani, viſus Germanorum viribus reſiſtere. Venit cum exercitu Imperator: Creſcentium & Antipapam capit, & occidit. Gregorium reponit. Sed nō diu ſupererant, curantibus magiſtris Romanis: Nam & Otto III. veneno tum periit, anno ſecundo Gregorius ceſſit.

IOANNES XVII. is eſt natione Græcus: quem in locum cedentis Gregorii 147
Creſcentius intruſit, doctum quidem ſenem, & diuitem hominem, Placentinum epiſcopum: ſed ambitione cæcum, qui ſe pateretur in locum legitimi pontificis intrudi. Vnde male periit cum ſuo Creſcentio, decimo menſe ſui pontificatus.

SYLVESTER II. natione Gallicus, malis (vt ferunt) diaboli artibus conſcen 148
dit vt eſſet primùm Rhemenſis, deinde Rauennas archiepiſcopus, demum papa. A diabolo animatus, tam ſe diu victurum, quoad Hieruſalem contingeret, non cogitauit de capella in Lateranenſi. Ibi celebrans infirmatur ad mortem: moriturus, ſigna magna dat pœnitentiæ: iubet ſe dimembrari, & proiici canibus. Spem aiunt factam ſalutis: alii fabulam contemnunt, quod & ego. Ad annum ſecundum peruenit.

Papa à diabolo ſophiſta circumuentus.

IOANNES XVIII. cuius ignoratur patria: quia parum præfuit, parum de illo 149
ſcribitur: nam viuendo vix attigit menſem quintum. Quo tamen omni tempore viſa ſunt prodigia multa, temporum mutationem præſagientia: cometes, & terræmotus varii.

IOANNES XIX. & ipſe Romanus, quum pontificatum iniiſſet, vſus mode- 150
ſtia, paucis ſe rebus implicuit, memor quibus ſe priores pontifices difficultatibus implicuiſſent. Si ad pietatem omnia conuertit, bene habet: ſi non, ſuis commodis & quieti temporum, ad ſolam voluptatem indulſit. Anno quarto moritur.

SERGIVS, eius nominis IIII. & ipſe Romanus, pontificatum adiit, dum Sar 151
raceni in Sicilia dominarentur, & in Italia pedem infigerent. Sed Sergius omni quo potuit conatu, nobilitatem Italiæ monuit ac ſtimulauit, vt gentem eiicerent: & perfecit, vt Normanni ibi potiſſimùm laborarent. Anno ſecundo pontificatus defecit.

BENEDICTVS VIII. patria Tuſculanus, papatum iniit, & Henricum Baua 152
rum per electionem primum aſſumptum, corona donauit: quo mortuo, ab æmulis pellitur, & alius ſurrogatur. Tamen poſtea cum æmulis compoſitus reſtituitur. Ad annum vndeuigeſimum peruenit. Hunc ſcribit Petrus Damianus, viſum epiſcopo ſedentem in atro iumento, & eleemoſynas pro ſe dari mandantem. Epiſcopus, omnibus omiſſis, religionem ingreditur.

Horrendum de papa mortuo viſum.

IOANNES XX. & ipſe Romanus, creatur pontifex, quum Conradus ſecũdus 153
imperaret: quem etiam corona donauit. Sed ab æmulis vexatus, illius patrocinio permanſit in pontificatu, & perdurauit in annum vſq; vndecimum. Nam Conradus interminatus eſt Romanis, ſi ſe aduerſus pontificem commouiſſent.

BENEDICTVS, eius nominis IX. patria Tuſculanus, papa creatur: quẽ Ro- 154
mani præ ignauia contempſere: deturbatoq́; eo, Ioannem Sabinum epiſcopum, Syluestrum III. vocantes, ſufficiunt. Sed & ille diſplicuit, ac eiicitur, Benedicto reuocato. Sed quum videret eius rei diſcrimina ſæpius ſubiturum ſe, Ioanni archidiacono ſancti Ioannis ad portam Latinam (quem appellabant Gregorium VI.) papatum tradidit, ſi non vendidit. Harum rerum pertæſi Romani, deferunt Imperatori arbitrium de pontificatu. Annos decem durauit ſub Benedicto iſta variatio,

Euripus Romani pontificatus.

155 Sylvester, eius nominis iii. in locum deturbati Benedicti, non legitimè, ſed per tumultum creatus, quum eſſet antè Sabinenſis epiſcopus: repoſito Benedicto, & ipſe deturbatur, non legitimè accepto pontificatu. Nam die quadrageſimo nono ab aſſumpta, imò occupata dignitate, detruditur.

156 Gregorivs vi. archidiaconus, ſiue (vt alii ſcribunt) archicanonicus, vir primarius, à Benedicto propinquo ſuo papatum nō legitimè accepit. Ideo cunctis de papatu & tribus competitoribus malè ſentientibus, Henricus tertius Imperator interpellatur. Benedictus non ſuffecit, Syluester non eligitur, Gregorius male comparauit: omnes deſtituuntur.

157 Clemens ii. natione Germanus, antea Sindigerus, Bambergenſis epiſcopus, cum Henrico Imperatore inter multos Romam petens, papa creatur: pręfuitque papatui in annum ſecundum. Ab eo Henricus titulis Imperatoris & Auguſti decoratur. Veneno petitum aiunt periiſſe, arte magiſtra Italicorum. Quomodo enim ferrent Germanum papam, qui Romanum non ferebant?

158 Damasvs ii. natione Bauarus, ſurrogatur, antea Fridericus dictus, præceſſoris ſui cancellarius. Alii Stephanum dicunt vocitatum, qui etiam dominum ſuum, ambitione accenſus, veneno petierit. Sed credo infamiam à magiſtris impoſitam innoxio, quo à ſe deriuarent. Nam & is breui tempore manſit in pontificatu, menſe vno.

Veneficia vbi crebra.

159 Leo ix. natione Alemannus, Tullenſis epiſcopus, quum arbitrium de papatu Romani ad Imperatorem Henricum tertium conieciſſent: nam potens quiſque per ambitionem contenderat ad eam dignitatē. Inuidia ergo magis alterna, quam honore regio moti, deferebant Imperatori. Is circumſpiciens, quum non eſſet in epiſcopis Germaniæ qui veneficis præfici vellet, homo ſimplex Bruno, Tullenſis epiſcopus, mittitur, & pontifex conſecratur. Peruenit ad annum quintum.

Germani non emunt tanti pœnitere.

160 Victor ii. antè Gebehardus dictus, natione Alemanus, epiſcopus Eiſtatenſis (antea dicebatur Aureata) pontifex creatur ex ſententia Henrici Imperatoris tertii: quum in eam rem Hildebrandus Romanus ſubdiaconus miſſus eſſet. Ille Synodum Florentiæ celebrauit: & in pontificatu non exegit annum ſecundum.

161 Stephanvs ix. natione Lotharingus, Fridericus antè vocatus, curauit labem Simoniæ detergere, eccleſiam Mediolanenſem ſuperbiētem ſub Romanam reuocare. Concilium indixit Florentiæ: ſed priuſquam conueniret ibidem, octauo menſe defunctus, ſepelitur.

162 Benedictvs x. natione Campanus, Feltrenſis epiſcopus, Mintius antè vocatus: quum Romani tumultuarentur, pontificem ex ſua gente poſcentes, pontifex acclamatur, & clamore populari pro pontifice habetur. Ceſſere cardinales, cumque his Hillebrandus ſubdiaconus, cuius magna erat authoritas: & menſibus nouem permanſit in præſumpta dignitate.

163 Nicolavs ii. natione Allobrox, epiſcopus Florentinus, Gerhardus antè vocatus, Senis (quum Romæ non liceret per tumultum) pontifex creatur. Fecit conſtitutionem de pontifice deligendo, quæ eſt in corpore Decretorum. Benedictum ſe cogit abdicare pontificatu: peruenit ad annum tertium.

164 Alexander ii. natione Mediolanenſis, epiſcopus Lucenſis, Anſelmus antè vocatus, creatur pontifex. Ciſalpini cum Henrico iuniore ius antiquum repetente, primum Cadolum Parmenſem epiſcopum, fecere Romanum, & vſque Romam perduxere: ſed quum multo labore Alexāder ius eccleſiæ tueretur, obtinuit. Quam rem plenius in Saxonia inter res Imperatorias egimus. Alexāder ad annum vndecimum peruenit pontificatus.

165 Gregorivs vii. Hildebrandus antè vocatus, natione Hetruſcus, quum multa pro Romanis pontificibus egiſſet, acclamante clero & populo Hildebrandum à beato Petro electum ſucceſſorem, magnis votis & concordibus eum deſignauere patres. Multus illi labor erat cum Henrico iiii. multiplex colluctatio: ſed ſuperauit veritas & iuſtitia: obtinuitq; pōtifex, vt ad annum decimum tertium perueniret. Hic ſiſtemus calamum, redeuntes ad pontifices noſtros.

Cap. 2. Qvvm Henricus iiii. in Imperio eſſet primis annis pueritiæ abuſus, didicit quod

Imperium à ſacerdotibus adminiſtratur.

quod dediſcere non potuit, frena laxans libidini: quum per Imperium duo archiepiſcopi conſulatum tenerent ordinarium. Sed iam (vt diximus) deturbato Adalberto Bremenſi & Hamburgenſi archiepiſcopo, plus Anno Colonienſis archiepiſcopus rem adminiſtrabat, vir optimus, ex nobilitate Sueuiæ prima natus, cum fratre Weſſilo, quem alii vocant Wernerum. Hunc curauit, moriente Engelhardo, eccleſiæ metropolitanæ Magdeburgenſi præficere archiepiſcopum. Reſtitere fratres, qui iure ſuo electionem intentabant: prætendentes præpoſitum ſuum Fridericum, virum bonum, doctum, nobilem. Sed præualuit Annonis ſententia: ceſſere fratres, vt fuit neceſſe, viro potentiſſimo. Fridericus tamẽ præpoſitus (vt dicemus) ordinante eodem Annone, factus eſt epiſcopus Monaſterienſis. Genus amborum fratrum Annonis & Weſſili, ex comitibus de Sonnenberg. Reſponderat virtus nobilitati: & vterq; in ſua eccleſia digniſſimè rem adminiſtrauit: niſi quod Anno iam maiori fultus authoritate, etiam Romanum regebat ſub puero rege imperiũ. Weſſilus autem (ſiue Wernerum dicere mauis: vtrunq; enim nomen legitur in Annalibus) annis quatuordecim cum ſumma laude præfuit eccleſiæ ſuæ. Vidit tamẽ turbationem in prouincialibus ſuis Wandalis, qui pro magna parte reciderunt in paganiſmum, cæſo Godſcalco viro Chriſtianiſſimo. Sed voluentibus ſeculis, quum rediret tempus miſerendi eorum, & ipſi reuerſi ſunt ad Chriſti religionem.

CAP. 3.

HALBERSTADENSI deinde eccleſiæ poſt Burchardum præficitur alius Burchardus, cognomento Buko, qui annis viginti octo præfuit eccleſię cum ſumma laude. His temporibus intantum efferbuit perſecutio Wandalorum, vt vicini Chriſtiani male ab illis haberentur. Non erant contenti fidem reieciſſe, niſi etiam in priſtinos dominos ſuos vindicaſſent Saxones. Nihil Ordulfus dux, nihil Magnus filius eius, potuere in gentem efferueſcentem. Pugnauere aliquoties in eam: ſed cladem, non victoriam, reportauere. Crito erat dux in gente rebellionis princeps, ſanguinarius: qui Godſcalci alterum filium dolo perdidit, ab altero & ipſe in ſenectute, poſt multa tempora, interemptus: quod in Wandalia diximus. Vſqueadeo ſæuiit Crito in Sturmarios & Holſatos, vt quum ſe in eum armis tueri non poſſent, Holſati populariter egreſſi, ſedes nouas quæſierunt. Sexcentas ferunt domos emigraſſe, & in Harticis montibus (veteres dixere Hercyniam ſyluam) ſedes ſibi conſtituere. Sic præferunt Annales, quibus fidem abrogare non debemus. Cauſa erat Wandalorum intolerabilis ſæuitia, qui de vita & ſanguine certauerunt. Acceſſit Imperatoris pueritia, in qua nullum erat afflictis præſidium: præſertim Alberto archiepiſcopo eiecto (vt diximus) conſpiratione facta in ipſum à cæteris principibus. Ruſticam ego plebem facilius trãſlatam crediderim, quàm militares domos. Nam opes deſerere, & in deſerta loca proficiſci, facilius agri cultores, quàm terræ poſſeſſores, ſolent.

Crito Wandalorũ dux, magnis cladibus Chriſtianos afficit.

CAP. 4.

HILDESEMENSI eccleſiæ tum præerat Echilo, vir præcipuus, in diuina feruens religione: qui collegium ſanctæ Crucis intra vrbem fundauit, & foris in monte, collegium ſancti Mauricii: vbi fertur poſt decimumſeptimum annum tumulatus. Godehardi quoq; temporibus monaſterium erat in eodem monte: nam ibi legitur infirmatus decubuiſſe, & occubuiſſe, ſub manibus nepotis ſui ex ſorore, qui erat tum loci abbas. Memoria huius pontificis eſt in grandi illa corona, quæ viſitur in eccleſia Hildeſemenſi. Eodem tempore, hoc eſt MLXVII. Albertus zelo (vt aiunt) Colonienſis à curia proturbatus, Bremæ ſedit priuatus, ſolitarius & quietus. Quum nihil reſiduum haberet, fertur de rapinis pauperum vir tantus victitaſſe, ex bonis ſanctarum congregationum. Toto autem ſeptennio, quo ſuperuixit archiepiſcopus, ex illo famoſo & opulento Bremenſis eccleſiæ hoſpitali nulla prorſus data eſt eleemoſyna. Quod ex eo inhumanum & miſerabile videbatur: quoniam & tempus famis incubuit, & multi vbique pauperes inuenti ſunt in plateis mortui. Poſt triennium autem expulſionis ſuę, voti compos effectus, in priſtinum gradum curiæ reſtitutus eſt: moxque ſuccedentibus proſperis, ſummam rerum (quæ eſt vicedominatus) iam ſepties conſul promeruit. Deliberans verò iam tunc, cautè eſſe ambulandum erga principes, vt non eos (vt prius) offenderet, Colonienſi primùm pontifici reconciliari voluit, deinde cæteris, in quos ipſe, vel qui in ipſum peccaſ-

1067.

Colonienſis cæteris ſacerdotibus grauis.

Archiepiſcop⁹ male ed⁹ctus, ſapit.

ſe videbantur: Deinde remotis eccleſiæ ſuæ impedimentis(pro cuius exaltatione, tam in ambitu curiæ, quàm in profuſione pecuniæ videbatur improbior) non fuit ocioſus. Quo tempore Pliſnam, Dusburg, Groningen & Suiticum acquiſiuit. Wildeshuſen præpoſituram Bremæ vicinam, propè in manibus habuit, & Roſenuelde Hamburg proximam. Diſpoſuit verò archiepiſcopatui ſuo duodecim ſubiicere epiſcopatus, quos ex ſua diuideret parochia, præter eos ſuffraganeos, quos in Dania cæteriſque gentibus Hamburgenſis teneret eccleſia: ita vt primus eſſet in Palmis, ſecundus in Helginſtad, tertius in Raceburg, quartus in Oldenburg, quintus in Mekelnburg, ſextus in Stade, ſeptimus in Liſmona, octauus in Wildeshuſen, nonus in Bremis, decimus in Verda, vndecimus in Ramſola, duodecimus in Friſia. Nam Verdenſem epiſcopatum ſe facilè poſſe adipiſci, non ſemel eſt gloriatus. Poſtremò autem in Hamburg iam apertè laborauit patriarchatum efficere: ſed euanuit ſpes eius. Vt autem huius pontificis magnum animum intueamur, paulo abeamus retrorſum.

Patriarchalis dignitatis vanum ſtudium.

CAP. 5.

Albertus præſidium hoſtib. opponere cogitat.

ANNO pontificatus ſui octauo ac decimo, totius parochię diligentiſſimam adhibens prouiſionem, metropolim Hamburgum in principio lætitiæ ſuæ collocauit, fœcundiſſimam matrem gentium illam appellans, omniq; deuotionis officio venerandam proteſtatus: tanto ei maiorem deberi conſolationem, quanto maiori ac crebriori plaga, maioribus inſidiis, ac diuturna paganorum incurſione cribraretur. Ergo accepta pace temporum, dum ſæpe meditatus eſt Hamburgenſem munire ſimul & ornare toparchiam, quoddam vtile excogitauit cõtra barbaricos incurſus opus, in quo & populus & eccleſia Tranſalbianorum perenne haberet præſidium. Igitur quum prouincia Sturmariorum, in qua Hamburgũ ſituatur, tota in planitiem campi deſcendat: ex parte qua Wandalos attingit, neq; mons neque fluuius intercipit, vnde ſit incolis prę̨ſidium, abſq; ſyluis paſſim occurrentibus, quarũ latebris protecti, incertis aliquando incurſibus repentini ſuperueniunt, noſtroſq; ſecuros & nihil mali ſuſpicantes vel perimunt, vel (quod morte eſt grauius) captiuos abducunt: ſolus in ea regione mons prominet iuxta Albim fluuium, longo in occaſum dorſo protenſus (quem incolæ Sullenberg vocant) inter villas Nigenſtede & Blankeneſo. Quem pontifex opportunum arbitratus, vt in eo firmaretur caſtellum, quod genti foret præſidio: ſtatim ſyluam, quæ montis verticẽ obtigit, excidi, mundariq; locum præcipit: ita ꝙ multis impenſis, multoq; hominum ſudore voti compos effectus, montem aſperum fecit habitabilem. Vbi præpoſituram conſtituens, congregationem decreuit facere Deo ſeruientium: ibiq; locauit caput ſancti Secundi, Thebæorum ducis: cuius patrocinia Metropolitanus in Italia largiente quondã Taurinenſi epiſcopo, ſuſcepit. Sed hæc inſtitutio fruſtrata eſt: quia conuerſus eſt locus in ſpeluncam latronũ. Ex illo enim quaſi præſidio quidã ex noſtris, populares, quibus tuendis fuerunt collocati, deprædari ac perſequi cœperunt. Ideoq; poſtea locus ille concurſu & tumultu comprouincialiũ eſt deſtructus: populus verò Nordalbingotum exinde per archiepiſcopum excõmunicatus. Compertum eſt, in gratiam ducis eſſe factam demolitionem, qui de ſuo more felicib. eccleſiæ actis inuidebat. Nam idem dux eodẽ tempore relicto veteri caſtello Hammaburg, nouum quoddam præſidium ſibi ſuiſq; fundauit, atq; firmauit iuxta Albim fluuium, & lacum qui Alſtria vocatur. Ita nunc vt cordibus, ita & manſionibus diſparatis, dux nouum, archiepiſcopus coluit vetus oppidum. Diligebat ſanè pontifex eum locum, ſicut omnes prędeceſſores ſui, eo quòd metropolis ſedes omnium ſeptentrionalium fuerit nationum, & caput totius, quàm lata eſt, parochia. Ideoq; durante pace trans Albim, omnes fere ſolennitates Paſchæ ac Pentecoſtes, itemq; Dei matris, ibi celebrauit, collecto ex ſingulis congregationibus maximo cleri numero, præcipuè iis, qui vocalitate ſua mulcere poterant populos. Et tunc plenario gaudens miniſtrorum ordine, omnia diuinę ſeruitutis officia cum magna iuſſit reuerentia compleri. Cui nimirum gloriæ tantum hic pontifex indulſit, vt non iam Latino more eccleſiaſtica vellet obire miniſteria: ſed neſcio qua Græcorum conſuetudine per tres miſſas, quibus adſtitit, vbicunque eſſet, duodecim modulati præcepit officia: omnia magna quærens, omnia mirabilia, omnia glorioſa diuinis &

Locus præſidio deſtinat⁹, latronibus receptum præbit

Archiepiſcop⁹ cothurnum quendam in diuino cultu magnificum adhibet.

& humanis in rebus. Et ideo dicitur fumo delectatus aromatum, & fulguratione luminum, & tonitruis altè boantium vocum: quæ omnia traxit à lectione veteris Teſtamenti, vbi maieſtas Domini ſcribitur apparuiſſe in monte Sinai. Et alia multa facere ſolebat rara modernis, præſertim ignorantibus ſcripturas, quum tamen ſine ſcripturarum authoritate ille nihil faceret. Iam tunc ſcilicet meditatus, eccleſiam ſuam diuitiis & honore cæteris anteferre, ſi Papam & Imperatorẽ ſuæ voluntatis morigeros inueniret. Eos igitur ſibi omnibus modis complacare laborabat.

CAP. 6.

Goslaria ornatior redditur.

GOSLARIAM Saxoniæ vrbem, tertius Henricus fertur amplificaſſe: quam primus eius nominis, magnipater Ottonis, vrbium amator, in formam ciuitatis erexit: pater huius Henrici tertii prouexit: ſed iſte tertius Henricus, ingentibus vſus regni opibus, magnum in modum illuſtrauit. In qua cõſtruens ſibi palatium, duas omnipotenti Deo congregationes inſtituit: vnam ex his donans regendam tenendamq; noſtro pontifici, eo quòd illi indiuiduus comes & cooperator aſſiſteret ad omnia. Sed quum poſtea, rege puero, zelo (vt ferunt) archiepiſcopi Colonienſis eiectus è curia (quod diximus) delituiſſet in ſumma patientia, ſæpe cum fletu aſſeruit, omnes prædeceſſores ſuos in perſecutione ducum, & malitia parochianorũ, velut in igne recoctos. Non diffidit, ſe quoq; pro veritate ab eiſdem pio martyrio coronandum. Sed inopia ſedentis tunc in ocio epiſcopi, multa ſuorum ſcelera diſſimulare coëgit, vt pene de rapinis viueret, quãdo nihil illi reliquum fecit aut propria largitio, aut ducum vaſtatio. Interea tertio expulſionis ſuæ anno voti compos effectus, in priſtinum gradum curię, ſub puero rege Henrico quarto, eſt reſtitutus: moxq; ſuccedentibus ſibi proſperis, ſummam rerum (qui eſt vicedominatus) iam ſepties conſul promeruit: nactus dignitatem, in qua animi magnitudinem poſſet oſtendere. Iam tunc cautè eſſe ambulandum apud principes ſecum conſtituit, admonitus periculo priſtino. Quapropter Colonienſi archiepiſcopo primùm reconciliari, deinde cęteris, in quos ipſe, vel potius qui in illũ peccaſſe videbantur. Deinde remotis eccleſiæ ſuæ impedimentis (pro cuius exaltatione, tam in ambitu curiæ, quàm in profuſione pecuniæ videri poterat improbior) non fuit ocioſus. Acceſſit ad gloriam præſulis, quòd in anno ſui conſulatus famatum illud colloquium (diætam noſtri vocant) Cæſaris Henrici quarti cum rege Danorum, celebratũ eſt. Zueno is erat, ad contumeliam vſque perueniens in Luneborg (arcem dico: nam oppidum necdum erat ea tempeſtate) vbi ſub obtentu fœderis, contra Saxones Imperatori ſunt arma promiſſa. Eodem anno reſtincta eſt illa conſpiratio prima in regem facta, in qua dux Otto Bauaria pulſus, Saxo genere, & Magnus dux Saxoniæ, diu conflictati, deuaſtata per vniuerſum annum Saxonia, tandem conſilio archiepiſcopi, vt in poteſtatem ſe regis cõſtitueret: quum repeteret Otto Ottonum prouinciam, Magnus defenderet quod à patribus accepiſſet. Rex ducatum Bauariæ, qui fuit Ottonis (deſcendit enim ex Henrico fratre magni Ottonis) dedit Welpo duci, qui auus erat Henrici Leonis: & archiepiſcopus noſter bona eccleſiæ recepit, quæ antea Magnus occupaſſet. Sed ad finem vitæ vergens Albertus, talibus implicatus melancholiæ cogitatibus, quòd eccleſiæ cætera bona recuperare non poſſet, vt pene mente alienatus conſpiceretur: fecitq; ea quæ in aliis ſæpe culpauerat, detrahere hoſpitalibus, dare adulantibus, ſuos pugno cædere, & multa præterea, quæ germanus eius, Palatinus comes Fridericus, de longinquo adueniens, in eo redarguerat: ſed fruſtra. Laborabat quadã ex parte infamia (ſed immeritus) q̃ magicis inſeruiret: quum reuera velut dæmones execraretur magicos. Multa tamen ſigna dabat propinquæ mortis. Hoc phytoniſſa nunciauit, hoc medici prędicabãt: ſed ille auſcultabat aſſentatoribus, qui promiſere vitam illi diuturnam, donec poneret inimicos ſuos ſcabellum pedum ſuorum. Sed ea ſpes vana fuit.

Archiepiſcop⁹ exul ad ſummam inopiã redactus.

Hæc iam extant cap. 4.

Archiepiſcop⁹ inclinante ætate multa facit improbanda.

CAP. 7.

De Saxonia ducatu contentio acerrima.

MAGDEBVRGENSI eccleſiæ poſt Engelhardũ præficitur Wernerus, quẽ alii ſcribunt Weſſilum, ſiue Weſſilonem: germanus hic erat frater Annonis archiepiſcopi Colonienſis, vt diximus. Huius autem tempora inciderunt in ſtatum Saxoniæ luctuoſum. Nam primò deturbatus à rege Bauaria dux Otto, Magnum Saxoniæ ducem, de Ottonum ſucceſſione in Saxonia, fatigabat, ferens ſe à fratre Magni Ottonis originem ducere: & ideo Saxoniæ poſſeſſione & iure dominii non-

alienum, quum è diuerſo defenderet Magnus ſucceſſionem. Sed rex Henricus inter eos rem diremit, adiudicans Ottoni partes Saxoniæ ad Viſurgum: quæ poſtea petitione ducum appellata eſt Gottingenſis. Alia quoq; calamitas incidit temporibus Weſſilonis archiepiſcopi. Nam Henricus rex quum in Goſlaria crebrius cōmaneret, Saxonibus iugum tributorum ingraueſcebat: illi non ferentes, regi ſe oppoſuere. In quibus tum pręfuere Magnus dux Saxonię, Otto dux de Viſurgo, olim Bauariæ, Weſſilo Magdeburgenſis archiepiſcopus, & Bucko Halberſtadēſis. Congreſſuri prælio, placantur Saxones vt conquieſcerent. Quum illi fiderent treugis, rex imminebat imparatis, & oppreſſit: multi cecidere, nonnulli capti ſunt. Sed Rodulpho Sueuo captioſa res diſplicuit: effecitq; vt laxarentur captiui. Iterum congrediuntur, & ſuperant Saxones. Tertiò quoq; vincunt prælio. tum ſubuerterunt arcem Hatesburg, quam libertati Saxonum videbatur rex impoſuiſſe. Breuius iſta percurro temporum annotatione, quòd plenius in Saxonia noſtra ſint explicata. Rex tamen non quieuit aduerſus Saxones, ſæpe victus, reparat vires. Nouiſſimo autem prælio rex factus ſuperior, adeo tamen ſenſit vires imminutas, vt Saxones denuo non adoriretur. Sed vno horum prælio concidit Weſſilo archiepiſcopus Magdeburgenſis, ordine octauus, poſtquam annis quatuordecim præfuiſſet eccleſiæ. Impletum eſt verbum Chriſti, *Qui gladio pugnat, gladio peribit.*

Saxones perfidia decepti, poſtea prælio vincunt.

CAP. 8. MIMIGARDEVORDENSI deinde eccleſiæ (quæ circa hæc tempora nomen mutauit, vt Monaſterienſis vocaretur) præficitur Fridericus, vir nobilis, frater marchionis Miſnenſis, præpoſitus fratrum in eccleſia Magdeburgenſi. Quem fratres legitima electione ſufficere nitebantur Engelhardo, & præficere eccleſiæ Magdeburgenſis archiepiſcopatui. Sed præualuit ius regium, & voluntas Henrici quarti, per authoritatē Annonis Colonienſis archiepiſcopi: cuius germanus Weſſilo pręferebatur Friderico, nobilis nobili, neſcio an bonus meliori. Hoc ſcio, ſi ius valuiſſet liberæ electionis, Fridericus Weſſiloni erat anteferendus. Sed Fridericus ibi præteritus, regia ordinatione ad eccleſiam peruenit Monaſterienſem: quā laudabiliter gubernauit, ampliſſimè dotauit. Locuples enim fuit, & eccleſiam ſancti Mauricii extra muros vrbis exædificauit, fratribus impleuit, ſtipendia procurauit: & perpetuum ſui nominis monumētum ibi reliquit, ſepultus in eadem, poſtquam multis multa cum laude illi præfuiſſet annis. Nō ſenſit ille tumultum Saxoniæ, ſub Henrico quarto ſe miſerabiliter lacerantis: quum primum mutuas in ſe vires vertiſſent: deinde cum Henrico rege congreſſi, alternas vires attenuaſſent. Excluſi Viſurgo pontifices, alienos ſe fecerant à cæteris Saxonibus: nomen etiam ſuum ab aliis deflectentes, vt Weſtphali quàm Saxones dici mallent. Inualuitq; adeo illa conſuetudo, vt quum Tranſwiſerani ament appellari Weſtphali, ad differentiam Oſtphalorum, qui Wiſeram tranſiſſent, nunc ſummam ducant iniuriam, ſi quis illos Saxones vocitet: quum nihil ſit erubeſcendum in hoc nomine: imò etiam multa inſunt, de quibus cum gloria iactitarent, ſi ſaperent. Videlicet modeſtiores & manſuetiores, moribusq; tractabiliores ſunt Weſtphali, & haberi volunt, cæteris: ad ſeruiendum, dum egent, infatigabiles: ad imperandum, dum ſurgunt, intolerabiles. Hoc illis teſtimonium debet Saxonia, pro contemptu ſui nominis.

In pontificis electione gratia contra ius valet.

Saxonia in ſuum exitium ruit.

Saxonum nomen multis rubori.

CAP. 9. INTEREA Albertus, archiepiſcopus Hamburgenſis, in ſumma rerum gloria poſitus, licet crebra corporis moleſtia pulſaretur, negociis tamen publicis deeſſe noluit, à Rheno ad Danubium, indeq; cum rege portatus in lectica. Aiūt quidam, regia ſponſione expromiſſum eſſe, vt proxima ſolennitate paſchali conuentum apud Traiectum Rheni principibus indiceret: ibiq; confirmarentur omnia, quæ de Laureſſa & Corbeia, & cæteris deſiderauit anima eius. Alii autem aiunt, archiepiſcopum callidis à rege dilationibus protractum eſſe, quo ſcilicet Laureſſam dimittens, vbicunq; mallet, bis tantum in regno reciperet ſuæ eccleſiæ donandum. Verùm ille pertinax inhæſit, dum nil aliud velle reſpondit. Tandem fruſtrato niſu decidens, vnà & vitam & Laureſſam cum cæteris eccleſiæ bonis perdidit. Siquidem mores viri licet ſemper à communi mortalium habitudine diſſentirent, circa terminum verò inhumani intolerabilesq;, & alieni à ſemetipſo videbantur: maximè à die depulſionis ſuæ, ſiue deuaſtationis parochiæ. Poſt illam, inquam, diem, pudore

Aut nihil aut Cæſar.

pudore doloreq́; maiori quàm ſapiẽtem virum decuit, permotus, quia recuperandi bona eccleſiæ conſilium nõn inuenit, ex nimia ſolicitudine impos mentis effectus eſt. Porro quæ per eum deinde gerebantur, alicuius errantis vel deſipientis videbantur. ſicut eſt illud, quia noctem integrã vigilando, diemq́; tranſegit dormiendo: illudq́;, quòd à veritate auditum auertens, ad fabulas & ſomnia eſt conuerſus.

Archiepiſcop⁹ inuerſam viuendi rationẽ vſurpat.

Sed & illud, quòd eleemoſynarum oblitus in pauperes, omnia quæ habere potuit, diſperſit in diuites, pręcipuè adulatores: & quòd diſperſis bonis eccleſię, quum nil haberet reſidui, de rapinis miſerorum vixit, & legitimis ſanctarum congregationum: & quòd de præpoſitura villicationem, & de hoſpitali præpoſituram fecit. Illud etiam, quòd facilius ſolito prouocatus ad iram, aliquos manu percuſſit, vſq; ad ſanguinis effuſionem: multos etiam ignominioſis exaſperans verbis, non minus ſe quàm illos inhonorauit. Talis ille circa finem à ſe totus alteratus, & priſtina virtute peſſundatus, quid vellet aut nollet, nec ſibi nec vlli ſuorum poterat ſatis eſſe notum.

Mira mentis vertigo, oratione interim ſanitatis ſpeciem præferente.

Cæterùm talis erat eloquentia eius vſque in finem, vt ſi eum audires concionantem, tibi facilè perſuaderetur, omnia per illum plena ratione magnaq́; authoritate fieri. Inſignis autem vir, germanus eius, comes Palatinus Fridericus, audita fama declinationis tanti viri, ad corripiendum fratrem vſque Liſmonam peruenit. Sed fruſtra commonens eum de iis, quæ honorem eius attingerent, vel ſalutem, dolens abſceſſit, Nothebaldum (qui erat vir maleficus, adulator & mendax apertiſſimus) ſuoſq́; pares accuſans: qui ſuis maleficiis illuſtrem virum circumuenerint, ſuiſq́; dementem reddiderint conſiliis. Pontifex autem eo tempore ad tantam peruenit infamiam, vt magicis inſeruiſſe videretur artibus. In principio autem introitus ſui vnum dixit verbum, quod vtinam non dixiſſet, Omnes ſcilicet epiſcopos, qui ante eum præſederunt, obſcuros fuiſſe atque ignobiles: ſolum ſe generis ac diuitiarum titulis excellere, quippe qui eſſet comitis Bauariæ filius: porro dignum, qui maiorem ſortiretur cathedram, vel ipſam ſedem Apoſtolicam.

Vir iactabundus horrendo viſu terretur.

Talia non ſemel iactantem viſio magna perterruit. Vidit igitur nocte intempeſta, ſe in conuentum eccleſiæ raptum, vbi miſſarum ſolennia eſſent celebranda, adſtantibus quindecim ſuis ex ordine prædeceſſoribus, ita vt proximus qui ante eum fuit, Alebrandus (quem nouerat) perageret miſſarum ſolennia. Quumq́ue lecto euangelio, ſacerdos ad ſuſcipienda offerentium munera, conuerſus veniſſet ad Albertum, qui ſtabat in vltimo chori loco, mox toruis eum luminibus intuens, oblationem eius repulit, dicens, Tu homo nobilis & clarus, non potes habere partem cum humilibus: & abſceſſit in hæc verba. Sanè ex illa hora pœnitens ſuper iis quæ incautè protulit verbis, omnes prædeceſſores ſuos ingenti veneratione habuit: ſeq́ue multis gemitibus teſtabatur indignum ſanctorum conſortio virorum. Vnde etiam mox ſtatuit, per ſingulos anteceſſorum ſuorum anniuerſarios, de curre Bramſtede conuiuia dari fratribus pleniſſima atque pauperibus. Nam & alia multa pœnitentiæ ſigna reliquit: ſicut eſt illud, quòd poſt diem vaſtationis ſiue expulſionis ſuæ, nunquam balneis vſus eſt, nunquam hilaris viſus: rarò proceſſit in publicum, vel ad conuiuium, niſi ad curiam iſſet, aut diei feſti neceſſitas popoſciſſet. Multoties etiam amariſſimè fleuit, ſi quãdo vaſtationis eccleſiæ recordatus eſt, ſiue quum ipſos vaſtatores conſpexit.

Ebriorum incópoſitus cantus non poteſt coerceri.

In die itaq; Natalis Domini, quum dux Magnus præſens adeſſet, magnaq́; recumbentium multitudo: hilares conuiuæ, finitis epulis plauſum cum voce leuauerunt: quod tamen non parum diſplicuit archiepiſcopo. Itaq; innuens fratribus, qui ſimul aderant, præcepit cantori, vt imponeret antiphonam, *Hymnum cantate nobis.* At verò laicis denuo perſtrepentibus, inchoari fecit, *Suſtinuimus pacem, & non venit.* Tertiò verò, quum adhuc in poculis vlularent, iratus valdè, leuari præcepit menſam, magna voce pronuncians, *Conuerte Domine captiuitatem noſtram:* reſpondentibus fratribus, *Sicut torrens in auſtro.* Ita fugiens in oratorium, ſequentibus recluſis, fleuit amarè.

CAP. 10.

Archiepiſcop⁹ dolorũ magnitudine frangitur.

HÆC & alia in eo compunctionis lamenta videbantur, adeo vt monachatum inire aliquoties deſiderauerit, aut in miniſterio legationis ſuæ in Wandalia, vel in Suedia, ſiue in Iſlandia mori optauerit, aut per ſanguinem pro Chriſto immolari. Tandem ſæua morum perturbatione infractus, quum ſimul fortunæ exterioris

quæreretur aduerſis, etiam corpore ſæpe debilitari dumq; medicorum auxilio ſtuduit valetudinem corporis recuperare, in grauiorem mox recidit infirmitatem. Quo etiam tempore ad curiam rediens, graui caſu iumenti ſublabentis atteritur. Tunc ergo compunctus fleuit amarè: correctionemq; ſuæ vitæ Deo promittẽs, ſtatim conualuit: totumq; ſuperuiuens triennium, multa compleuit: non tamen omnia quæ promiſit. Ex eo nimirum balneis (quæ fere quotidie ſueuit habere) ſale rectis abſtinuit, & reliquis multis, quæ grauia eſſe populo perſenſit. Quo tempore ſuperuenit quædam mulier, habens ſpiritum Phytonis. Hæc voce publica dixit omnibus, celerem archiepiſcopi tranſitum affore intra biennium, niſi fortè conuerteretur: hoc & medici teſtati ſunt. Erant autem cum pontifice Nothebaldus & alii pſeudoprophetæ, vaticinantes illum tam diu victurum, donec omnibus inimicis ſuis imperaret: quibus maior tum fides fuit. Viſæ ſunt eo tempore apud Bremã cruces ſudaſſe lachrymis, porci caneſque eccleſiam violaſſe: quod in religionem verſum eſt. Nam vix poterant ab altaris crepidine repelli. Viſi ſunt & lupi in ſuburbanis gregatim vlulantes, horribiliq; iurgio certaſſe cum bubonibus. Hæc ab omnibus ſiniſtra iudicabãtur in epiſcopum reſpicere. Decimaquarta ergo die ante obitum ſuum Goſlariæ poſitus, ex cõſuetudine ſua nec potionibus, nec phlebotomiis contineri voluit. Quare grauiſſimo dyſenteriæ morbo correptus, & vſq; ad oſſa arrennatus, ſuæ adhuc immemor ſalutis, reipublicæ negocia vſque ad extremam ſui tranſitus tractauit horam. Aderat ibi Magdeburgenſis epiſcopus Weſſelus, & alii fratres, petentes vt admitterentur, quos tamen ipſe excludi præcepit à ianuis, dicens, Se præ immunditia infirmitatis indignum, vt ab aliquo videretur. Soli enim regi concedebatur aditus ægrum viſitandi, quem dilexit etiam vſq; in finem. Illum ergo ſuæ fidei admonens, & diuturni ſeruitii, multa inſtantia commendauit illi eccleſiam ſuam. Adamatus quidam medicus Salernitanus, ante triduum mandauit archiepiſcopo obitus ſui diem proximum adeſſe: quod ille diſſimulans, Nothebaldum ſolum præ oculis habuit, qui ſpopondit ei mutationis ſuæ horam cito affuturam: quod idem carnifex verum dixit.

Prodigia mortis eius præuicia.

Non poteſt ſe ad mortis tempus componere

CAP. II. 1072. ANNVS erat poſt mille ſeptuageſimus ſecundus, quũ adhuc Albertus archiepiſcopus de præſenti vita ſperaret. Nouit cognitor ſecretorum Deus, ſi melior fuerit in conſpectu Dei, quàm coram hominibus apparuerit: homo namq; vidit in facie, Deus in corde. Ferunt eum ante obitus ſui diem tertium decubuiſſe, ita vt à lecto ſurgere non poſſet. Nam tanta viro fuit animi magnitudo, vt in grauiſſima corporis infirmitate nunquam ab aliquo vellet ſuſtẽtari, nunquam emitteret vocem doloris: cumq; iacens in extremis, horam vocationis ſuæ iam ſciret imminere, crebris iterauit ſuſpiriis. Heu me, inquit, infelicem & miſerum, qui tantas largitiones in vanum effudi! Potuiſſem eſſe beatus, ſi in vſus pauperum ea conuertiſſem, quæ pro ſeculi gloria me diſtraxiſſe nunc nimium doleo. Nunc autẽ illum adhibeo teſtem, cuius oculus intuetur abyſſi profunda, quòd intentio cordis mei tota fuit ſuper exaltatione eccleſiæ meæ. Quæ licet mea culpa exigẽte, vel odio inimicorum ſuperante, extenuata nimis videatur, ſunt tamen amplius quàm duo millia manſi, quos ex hæreditate mea, vel labore meo gratulor adiectos eccleſiæ. Quo ſapientis viri ſermone cognoſci poteſt, quòd etſi peccauerit in aliquibus vt homo, ſæpe tamen, vt vir bonus, pœnituit de erratis. Die medio ſextæ feriæ, quum adhuc de hac vita ſperaret, cæteris ad epulas ſedentibus, in agonia ſolus iacens clariſſimus pontifex ſpiritum exhalauit, XVII. Cal. Aprilis, indictione decima, anno Alexandri Papæ vndecimo, Henrici regis IIII. decimoſeptimo: qui eſt annus Chriſti MLXXII. Pręter libros, ſanctorumq; reliquias, & veſtimenta ſacra, fere nihil inuentum eſt in theſauris tanti viri. Quæ tum omnia rex accipiens, vnà cum præceptis eccleſiæ tulit, etiam manum S. Iacobi Apoſtoli, quam dono Vitalis Venetiarũ epiſcopi, ab Italia archiepiſcopus rediẽs, quondã ſecum deportauerat. Igitur corpus archiepiſcopi magno totius regni ſtupore à Goſlaria Bremam deportatũ eſt x. demũ die (quod eſt in Annunciatione beatæ Mariæ virginis) ſepultumq; eſt in medio chori nouæ, quã ipſe conſtruxit, baſilicę. Aſſerunt tamen quidam, ꝙ quum ita ſolus iacuiſſet, de omnib. geſtorum ſuorum offendiculis amaram geſſerit pœnitentiã, flens & eiulãs, dies

Dixitq; nouiſſima verba.

dies ſe ſuos perdidiſſe. Tunc demum cognouit, quàm parua, imò quàm miſera eſt noſtri pulueris gloria: quia *omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quaſi flos fœni.* Sepulcrum eius hodie viſitur in eccleſia Bremenſi, leuato ante chorum ſarcophago, quum tamen antè illum ſæpe rogaſſe ferant, vt ſepeliretur in eccleſia metropoli Hamburgi, quam (ſicut prædeceſſores ſui) omni ſemper amore cenſuit eſſe colendam. Ibi nanque dum viueret, plerunque totam æſtatem tranſigens, præcipuas (vt diximus) ſolennitates cum magna gloria celebrauit: ibi promotiones eccleſiaſticorum ordinum legitimis temporibus, graui prorſus reuerentia, ſæpius miniſtrauit: ibi tempus & locum, quo à noſtris ducibus, ſeu à proximis Wandalorum gentibus, & eorum principibus, ſiue à cæteris Arctoæ gentis legatis adiri poſſet, ex more conſtituit. tantum honorem deſtructæ & deuaſtatæ vrbi, tantumque honorem ſeruans exhauſtæ matri, vt in illa diceret impletum ſcripturæ vaticinium, *Lætare ſterilis quæ non paris, quia multi filij deſertæ magis quàm eius quæ habet virum.*

Nempe reſpice nouiſſima.

CAP. 12.

SED ea tum vrbs & calamitoſa, & felix: bis illo quo mortuus eſt pontifex anno, à Wandalis euaſtatur: calamitoſa proinde, quòd tam crebris barbarorum incurſibus vexaretur, poſita in ſignum, cui vaſtitas à ſæuientibus Wandalis crebriùs inferretur. Sed felicem prædico, quæ, quum Chriſtus in cauſa eſſet & odium Chriſtianiſmi, ſanctorum martyrum purpuratorum numero abundabat. Quid enim aliud in cauſa fuit, cur incurrerent infideles, niſi vt ſe de Chriſtianis vindicarent? Quorum inextricabile odium induerant ex illo die, quo cæſo ad aram Godſcalco optimo principe, Chriſtiani nominis acerrimo propagatore, & iuga fidei & tributorum onera pariter abiecerunt. Placati aliquando ab archiepiſcopo quieuerunt, bene polliciti de ſuſcipienda, imò recipienda fide, quam abiecerant. Sed quum odium ex leuiſſimis, aut fortè nullis cauſis recrudeſceret, prima Hamburg impetum ſenſit. Nam attenuatis viribus, hoſtes excludere non potuit: magis in fuga aut patientia ſpem collocauit. Per Albim dilapſi nonnulli euaſerant: alij ferro perempti, aut in captiuitatem abducti, precioſas animas Chriſto conſecrabant. Durabat ea calamitas, quamdiu Wandali impacati, perfidiam in Chriſti fidem continuarũt. Boni interim pontifices in circuitu placauere gentem, & multos reduxere: ſed populariter ad fidem non redierunt ad multa poſt hæc tempora. Quo etiam tempore Henricus rex Ottonem Bauariæ ducem, Bauaria eiectum, etiam in Saxonia inſectatur: quòd Albertus archiepiſcopus, qui ſapientia ſua rem ſæpè diremerat, iam de medio ſublatus erat.

Hamburgi vastatio ria vices.

Wandalorum implacabile in Christi nomen odium.

CAP. 13.

HENRICUS interim IIII. rex, indomitus iuuenis, quum omnia ſibi licere putaret, de eccleſiis & abbatiis ad nutum diſponebat: memor quòd pater ſuus etiam Romanos pontifices rogatus dediſſet. Miſit in vrbem Romã ſolennes oratores, Annonem archiepiſcopum Colonienſem, Hermannum Bambergenſem epiſcopum, pro afferendis inde pecuniis Imperio, ab Romanis ciuibus tum cõſtitutis. Mira rerum conuerſio. Tum penſitabant Romani tributa noſtris Imperatoribus: nunc aurum Germaniæ, non ſatisfacit vrbi Romæ. Sed iidem oratores attulere querimoniam ſuper Imperatore, ab Alexandro Papa III. quòd Simoniæ vitio non temperaret. Ea fuit rerum noua conuerſio: nam tempore ex illo multi epiſcopi ac principes Henricum auerſantur. Gauiſi ſunt Saxones, iamdudum infenſi eidem regi ex cauſis memoratis, quòd tributo gentem grauaret, & Ottonem illuſtrem principem de genere Saxonum, ab Henrico magni Ottonis fratre deſcendentem, eieciſſet Bauaria. Acceſſere ſimoniacæ labi in rege alia crimina, quòd contoralem ſuam non pro dignitate haberet. Ea quum literis & nunciis Romam perferrentur, Gregorius VII. qui iam tertio Alexandro ſucceſſit, familiariter illi ex puero notus, regem denuo ad ſynodalia reſponſa & ſedis Apoſtolicæ audientiam euocauit. Sed rex ſecundam & tertiam eius vocationem diſſimulauit: quòd indignum haberet ſedem Apoſtolicã agnoſcere, quam pater eius pro arbitrio, quibus vellet, cõtuliſſet. Anno Colonienſis, Sifridus Moguntinus, Weſſilo Magdeburgẽſis archiepiſcopi, Bucko Halberſtadẽſis, & omnes Saxoniæ principes, apoſtolicis mandatis cõtra regem ſubſcripſerunt: ſolus Bremenſis iam recens

Henricus IIII. multorum a ſe animos multis de cauſis alienat.

In papam ſe contumacem præbet.

ab illo promotus, fauebat regi. Sed Anno archiepiſcopus plenus dierum, & ſanctitatis operibus tunc deceſſit. Hermannus Bambergēſis, qui pridem nuncius abibar Romam cum Annone, quum de Simoniaca eius aſſumptione compertum eſſet, Romæ deponitur: ſed rex illi Ropertum quendam ſurrogauit, ita de epiſcopatibus, quaſi ſuis de officiis, diſponens.

Cap. 14. In eccleſia tum Paderburnenſi Imado ſucceſſit Poppo, pridem Bambergenſis præpoſitus: qui illi præfuit annis ſolis ſeptem: qui hanc ſolam reliquit memoriam, quòd poſt incendium ciuitatis dedicauit monaſterium apoſtolorum Petri & Pauli, cum ciuitate renouatum. Habitū eſt tum apud Wormatiam ſolenne inter principes colloquium (diætam noſtri vocant) præſente Henrico rege. In quo vniuerſi penè Theutonici epiſcopi, præter Saxones, Gregorio Papæ ſubtraxere obedientiam. Sed tamen eodem anno colloquium maximum apud Oppenheim factum eſt: vbi pene totius regni principes, ſed maximè Saxonum & Alemannorum (hoc eſt Sueuorum) ſubiectioni regis renunciauere: cauſam prętendentes, quòd à duobus ſummis pontificibus vocatus ad ſatisfactionem, non veniſſet: & pro hoc contemptu, ſententiam excommunicationis in Romana ſynodo reportaſſet. Hac cōmotione rex coactus, humiliter Romam, vtpotè veniam à ſummo pontifice petiturus, inimicis ſuis hoc non ſperantibus, tetendit. Inuentoq; Papa in oppido Italiæ ſatis munito, per triduum ante portam arcis cui inerat pontifex depoſito omni regio cultu, diſcalcearus & laneis indutus, perſtitit: nec prius cum multo fletu apoſtolicæ benedictionis auxilium & conſolationem implorare deſtitit, quàm omniū qui ibi aderant precibus & lachrymis intercedentibus, laxato demum anathematis vinculo, in communionis gratiam & ſinum matris eccleſiæ receptus eſt, acceptis ab eo in futurum vitę ſuæ correctionis ſecuritatibus multis. Accepit igitur rex in mandatis, vt Romam profectus, anno integro inde non diſcederet, equum non aſcenderet: ſed in veſte humili circumiret eccleſiarum limina, orationibus & ieiuniis reddens dignum pœnitentiæ fructum. quod rex humiliter adimplere ſatagebat. Videntes ergo cardinales, & ij qui de curia erant, quia præ timore ſedis apoſtolicæ contremiſcunt poteſtates, & curuantur qui portant orbem, ſuggeſſerunr apoſtolico, vt transferret regnum in alium virum, dicentes, indignum eſſe illum regnare, qui de publicis eſſet conuictus facinoribus. Percontanti autem apoſtolico, quiſnam in Alemania dignus eſſet tanto culmine, deſignatus illi dicitur dux Sueuiæ Rodolphus, quòd ſcilicet fuerit vir bonus, & amator pacis, & circa cultū ſacerdotum & eccleſiarum optimè affectus. Cui papa auream tranſmiſiſſe fertur coronam, hoc verſu intitulatam:

Henricus in papam contumax, à ſuis deſeritur.

Regis reatus & demiſſio.

Rex ſe papæ ſubiiciens, pro venia regno abdicatur.

Petra dedit Romam Petro, tibi Papa coronam.

Præcepiſſeque fertur Moguntino & Colonienſi, cæteriſque epiſcopis & principibus, vt adiuuarent partes Rodolphi: & conſtitutus eſt rex. Quotquot ergo receperunt verbum pontificis, adhæſerunt Rodolpho: additique ſunt parti eius Saxones & Sueui. Cæteri principes ac ciuitates, quæ ſunt circa Rhenū, omneſq; Francorum populi, non receperunt eum, eo quòd iuráſſent regi Henrico, & iuramenta temerare noluerunt. Porro Henricus conſiſtebat Romæ, mandatis obſecundans, ignarus malorum quæ aduerſus ipſum gerebantur.

Cap. 15. Igitur Rodolphus dux Sueuiæ, fauentibus Sifrido Moguntino & Adalberone Wirtzburgenſi, Bertholdo quoque duce Carinthiæ, in præſentia quorundā Romanæ ſedis legatorum, apud Forcheim in regem eligitur: & ab eodem Sifrido
1077. apud Moguntiam xii. Calendas Aprilis, anno ſeptuageſimo poſt mille, in regem conſecratur. Vbi facta ſeditione, eodem die multa vulgi turba cæſa eſt ab eius militibus. Vnde vulgus accenſum multos ab illis obtruncauit, cæteroſque in curtem palatij fugauit, ipſaſque regias ædes incendere voluit, niſi epiſcopus Sifridus pro veloci Rodolphi diſceſſione, obſidem ſe interpoſuiſſet. Ita Rodolphus & cuncti qui cum eo venerant, eiecti ſunt: Sifridus quoq; archiepiſcopus magnis blaſphemiis eliminatus, Moguntiam non intrauit amplius. Surrexit interea quidā Straſburgenſis (nunc Argentinenſis) epiſcopus, amiciſſimus regi Henrico: & velociter petens Romam, diu quæſitum regem inuenit inter memorias martyrum diuerſantem.

Rodolphus per rebellionem rex à papa cōſtitutus, parum ſanſtis auſpiciis.

ſantem. De cuius aduentu rex lætior effectus, cœpit percontari de ſtatu regni, ſi omnia in pace conſiſterent. Cui ille intimauit, nouum principem electum: factuq́; opus eſſe, vt quanto cyus Theutonicam terram reuiſeret, ad confirmandos amicorum animos, & conatus hoſtium comprimendos. Quumque rex prætenderet, nequaquam ſibi ſine licentia ſedis apoſtolicæ abeundum: ille reſpondit, Noueris nihil dubitans, hoc omne conſpirationis malum de hoc fonte manaſſe: imò ſi tibi rectè conſulis, clanculo tibi abeundum eſt. Egreſſus ergo rex noctis vrbem, magnis itineribus reliquit Italiam: firmatiſq; rebus pro tempore in Longobardia, venit in Germaniam: lætatique ſunt de inſperato aduentu principis omnes ciuitates Rheni, & vniuerſi qui fauebant parti eius. Congregauitq́; exercitum grandem, vt expugnaret Rodolphum, fuitq́; cum eo famatus ille dux Godfridus, qui poſtea liberauit Hieroſolymam, multiq́; magnates. Saxonum verò atque Sueuorum exercitus erat cum Rodolpho, qui tum obſedit Wirtzburgum: ſed terrore Henrici de Italia reuerſi, mox abſcedit. Henricus rex cum exercitu Sueuiam petit, Hugonem ſibi aliosque inibi rebelles, prouincia vaſtata eiicit. Hæc ita feruntur in annalibus: ſed quod de regis in vrbem relegatione dicitur, apud me fidem non habet. Nam hoc præcipere Papam, hoc recipere Imperatorem tam ferocem, veri ſimilitudinem non habet. Cætera, quæ aliorum quoque teſtimonio fulciuntur, facilè accipio. Certum eſt enim, electum in Henrici locum eſſe Rodulphum Sueuum, eosq́; crebri us fuiſſe congreſſos apud fluuium Vnſtrow, vbi magno prælio decertatum eſt, ac Henrico victore cæſus eſt Weſſilo Magdeburgenſis archiepiſcopus, Magnus dux deſpoliatur vix effugiens, Hermannus comes eiuſdem ducis patruus, & Albertus Wormatienſis epiſcopus, capiuntur: ceciderunt multi fortes ex Saxonibus viri. Poppo quoq; vir fortis, ex Henrici parte cecidit, cum non paucis. Deinde prælium fuit iuxta Fladechem anno proximo, vbi primo congreſſu territi Saxones, terga nudant. Ibi dux Bohemiæ Vratiſlaus, Henrico militans, regalem Rodolphi lanceā eſt adeptus: quæ exinde ſemper quenuis illius gentis ducatu inſignem, in omni feſtiua proceſſione præcedit.

Rex de perfidia certior factus, in Germaniam ſe clam recipit.

Rudolphi rebellio & regni affectatio.

Cap. 16.

MAGDEBVRGENSI inde eccleſiæ, cæſo Weſſilone, præficitur per Rodolphum Sueuum (cuius partibus militans prædeceſſor cecidit) vir bonus, Harduicus Francus, genere militari atq; baronum, canonicus pridem Moguntinus: qui, vt potuit, in nouo pontificatu promotoris ſui partes adiuuit: præfuitq́; annis duobus & viginti. Cuius temporibus, anno videlicet LXXX. poſt mille, conuentus triginta epiſcoporum & optimatum Italiæ & Germaniæ, apud Brixinam Noricam, iuſſu Henrici regis, habetur contra Gregorium ſeptimum: quem à ſede apoſtolica depellendum, quanuis abſentem, diiudicabant, & Wiebertum Rauennatem archiepiſcopum, ſurrogandum eligebant. Anshelmus autem Lucenſis epiſcopus, vir literatus, ingenio acutiſſimus, & facundia præcipuus, & (quod omnibus maius eſt) in Dei timore & ſancta conuerſatione nominatiſſimus, qui etiam tam in vita quàm poſt mortem claruit miraculis, ſcripſit epiſtolam ad eundem Wicbertum, in qua illum præuaricatorem ac ſuperbum cognominat: Hillebrandū autem beatum Gregorium, patrem ſuum appellat. Quo tempore prælium iterum graue cōſeritur inter Henricum & Rodolphum, iuxta Elleſtram fluuium: in quo Rodolphus vulneratus in manu dextra, fugit Merſburgum: mortiq́; iam proximus, dicit ad familiares ſuos, Videtis manum dexteram meā de vulnere ſauciam: ecce hęc eſt manus, qua domino meo Henrico fidem firmaui ſacramento. Sed iuſſio apoſtolica, pontificumq́; petitio me huc deduxit, vt iuramenti tranſgreſſor, honorem mihi indebitū vſurparem. Qui ergo finis nos exceperit, videtis: quia in manu qua iuramentum peregi, mortale hoc vulnus accepi. Videant ergo ij qui ad hoc nos inſtiganerunt, quò nos duxerint, ne forte deducti ſimus in præcipitium mortis æternæ. Et hæc dicens, diem clauſit extrem um.

1080.

Synodus aduerſus papam

Rodolphus moribundus, quàm rectè papæ obſecutus ſit, fatetur.

Cap. 17.

HILDESEMENSI eccleſiæ per eadem tempora præficitur Vdo, vir nobilis, de comitatu Alueſleue: præfuitque annis triginta quinque. Vidit turbulenta tempora, ac luctamen inter regnū ac ſacerdotiū, quum quartus Henricus, vltus iniuriā depoſitionis ſuæ, & excitationis in ſe æmuli, memor quòd pater ſuus de Romana ſede

na ſede ordinauerit;totius ius Imperij renouaturus, conſilio ſuorum pontificum, Gregorium (vt diximus) ſeptimum deſtituit,& Rauennatem archiepiſcopũ ſubſtituit.
1081. Et anno LXXXI. Romam profectus,reſiſtente ſibi cum Romanis Papa Gregorio,ante caſtellum ſancti Petri caſtra poſuit: vbi etiam crebris per biennium incurſibus Romanorum infeſtatus,parua manu multa viriliter peregit. Wichbertũ ſuum,quem Clementem appellauit,pulſo Gregorio,in ſede profanauit:quum interim diuiſa Germania bellis tumultuaretur. Nam tum Conradus, Bohemiæ ducis filius,marchionem Brandeburgenſem habuit infeſtum, concurreruntq; prælio IIII. Idus Maij. Sueui quoque & Bauari infeſtis odiis concurrerunt iuxta Danubiũ in Hochſtein:ibi cecidit Cononis Palatini filius. Saxones ac Sueui in Franciam ad colloquium venientes,non ſine clade prouinciæ redierunt, ibi de nouo in Henricum rege ſuſcipiendo conuentum eſt. Electus eſt autem Hermannus Lotharingus,dux de Lutzenburgo. Cui quum ſuis in partibus (hoc eſt in Lotharingia) nemo in bellicis rebus atque opibus poſſet æquiparari, ſumpto regis nomine, tam ſuis quàm alienis cœpit in breui deſpectus haberi. Anno ſequenti idem Hermannus orientalem Franciam,quæ pro Henrico faciebat, viriliter inuadit, hoſtiliterque in ea digraſſatur. Monſtra tum cælitus apparuere: viſus eſt equitum diſcurrens exercitus,cuius tamen veſtigia nullo modo poterant agnoſci. Henricus interim in Italia diuerſatur:iterum Romam tendens,caſtra fixit vbi antè, ad occidentalem portam caſtelli ſancti Petri:captaque eſt Roma IIII. Nonas Iunij, feria ſexta ante octauam Pentecoſtes. Quo tempore Papa Gregorius in caſtello Creſcentij (quod tum vulgò domus Theodorici diceretur) incluſus, expectabat euentum rei. Rex autem in Palatino monte munitionem inſtituens, multos eorũ quos in præſidio poſuerat,ingraueſcente ſuper eos æſtatis inſolito feruore,amiſit:ſed & alios eadem mortalitas abſumpſit. Romani autem viginti obſides regi dantes ex nobilibus,petierunt diem conſtitui,in qua Papa & omnes ſenatores in præſentiã regis venirent. Papa autem ad ſtatutum tempus ad Calendas Nouembris non comparuit: nam fugiens occultè, Salernum ſeceſſit, ibique ad diem mortis ſuæ permanſit.

Scinditur Germania partiũ ſtudio.

Roma ab Henrico capta.

CAP. 18. HAMBVRGENSI perinde eccleſiæ,poſt Albertum,ab Henrico ex eius miniſterialibus præficitur Liemarus,homo Bauarus,ſatis literatus:qui Henrico coniunctiſſimè adhæſit,quum à cæteris penè omnibus deſereretur. Fuit eum eo in expeditione Italica,& ab eius conſilio pene omnia pendêre videbantur: dedit hoc beneficio promotoris ſui,præſtitit exemplo prædeceſſoris,vt Imperatorem in omni ſuo caſu non deſereret. Aderat Gregorij ſeptimi deſtitutioni, non aberat Wieberti ſurrogationi: tenuitque archiepiſcopatum per annos XXX. Dura tempora vidit. Ferulam paſtoralem Henricus contulit,infeudans de regalibus: imò inſtituit omni tum iure,vt tempora ferebant. Pallium ei contulit Alexander, Gregorij immediatus anteceſſor. Et ea potiſſima diſſidij cauſa fuit inter regnum & ſacerdotium,quòd in ſpiritualibus præſumeret poteſtatem Imperator:quę pro temporum neceſſitate permiſſa eſt patri ſuo, ſed eam nunc papa ſuo iure vendicabat. Hic Liemarus ordinatus eſt à ſuffraganeis,vir prudens,& tanto nòn indignus honore, ſi per oſtium liberæ electionis introiſſet. Vſque ad huius pontificis tempora,& aliquandiu ſub eo,Hamburgenſis eccleſia honorem ſuum integrum ſeruauit, vt eſſet matrix,vtque Metropolis ſola diceretur. Nam ſub titulo eius continebatur illa tam larga & longinqua legatio in omnia regna Aquilonis. Teſtes ſunt papales literæ,quæ ab Alexandro tertio,ſummo pontifice,emanarunt ad Albertum huius deceſſorem (quarum exemplum ſuprà poſuimus) hunc ſemper titulum pręferentes, vt diceretur Hamburgenſis, non Bremenſis, archiepiſcopus. Teſtes eiuſdem Alberti multiplices literæ,ad reges memoratos, & ad epiſcopos regnorum Aquilonarium,quos crebrius vocabat ad ſynodum in Sliaſwicum, tanquam in locũ medium vtriuſque nationis. Sed poſteaquam Dania cœpit habere ſuum archiepiſcopum,paulatim defecit,& deperiit iſta legatio:cœpitque exinde poſthaberi titulus eccleſiæ Hamburgenſis. Quæ res non vno temporis momento peracta,ſed multis annis deliberata, & tandem elaborata, temporibus huius pontificis eſt conſummata.

Diſſidij inter papam & imperatorem cauſa.

Hamburgenſis metropoleos inclinatio

mata. Antea enim reges Daniæ, Suediæ, Norwegiæ, ſuſceperũt in prouincias ſuas epiſcopos ab Hamburgenſi metropolitano miſſos, & conſecratos. Acceſſere etiã pontifices ex Galliis & Anglia miſſi: deinde ſub Zuenone rege Daniæ, iam palam cœpit ea res actitari, non ignorante Alberto Hamburgenſi archiepiſcopo: qui ea ſpe rem diſſimulauit, quòd patriarchatum in Hamburg per eam occaſionem conſtituere cogitaret, vt non obſtante archiepiſcopatu vno vel pluribus in Aquilonaribus, duraret nihilominus ſuperioritas legationis in patriarchatu. Sed hæc res (ſicut multæ aliæ) per mortem hominis interuerſa eſt, & manſit infecta. Quandiu tamen ſupererat memoratus Albertus, perdurabat legationis officiũ in omnem Aquilonem: cogitauitq́; in perſona ipſe obire prouincias in remotiſſimas partes, vt ne inſulam quidem relinqueret, quam non ſua prædicatione illuſtraret. Præparariſq́; iam rebus omnibus, & nauigiis comparatis, comitibusq́; delectis, colloquio deſuper habito cum Danorum rege Zuenone, auerſus eſt: quòd diceret ille, melius populum erudiendum per ſuæ nationis homines (qui & mores & linguam & ritus callerent in quaq́; gente) quàm per alienigenas, quibus ſit opus longa interpretatione & multa circuitione: idq́; experimento compertum eſſe ſub prædeceſſoribus, qui operã illã per intermiſſos feliciter impleſſent. Acquieuit archiepiſcopus, & muneribus illectos earum nationum homines, ad prædicandum fecit voluntarios: neminemq́; à ſe dimiſit, quem nõ ingenti liberalitate affectum, ad euangelizandum feciſſet paratiſſimũ. Periitque illa hominis iactantia, qua ſolebat gloriari, tres ſe euangeliſtas in regnum præceſſiſſe, Anſgarium, Rembertum & Vnni: ſibi quartum ſeruari locum. Petebatur ergo ab omnibus etiam remotiſſimis gentibus, de Iſlandia & Gronlandia per legatos: & ſe adiri ab omnibus paſſim ille permiſit, in omnes regiones & inſulas ordinans epiſcopos. Gaudens enim repetere ſolebat, *Meſſis quidem multa, ſed operarij pauci. Rogate ergo Dominum meſſis, vt mittat cooperarios.* Quorum ſpecioſa temporibus ſuis multitudine exhilaratus pontifex, primus omnium ſtatuit in Dania ſynodum celebrare cum ſuffraganeis ſuis: quoniam & temporum opportunitatem habuit, & regnum illud multis iam redundabat epiſcopis: & quoniam multa emendanda videbantur in nouella plantatione, præſertim ſuper acceptis donis in ſacramentorum adminiſtratione, imò etiã quaſi pro iure exactis, deque crapula cleri & populi, atque incontinentia. Ad quæ omnia ſummi pontificis authoritatem, regiſque promptiſſimum auxilium ſperabat interuenire. Emanabant iam à ſummo pontifice literæ, & ipſe archiepiſcopus in prouincias ſuis directis epiſtolis, omnes conuocabat: ſed mors (vt ſolet) omnia interuertit. Plures tamen ordinauit epiſcopos in gentem miſſos, quorum ſedes tum erant incompertæ. Poterant etiam nonnullæ transferri de loco in locũ, quod crebrius & in aliis prouinciis acciderat. ſed quorum comperta ſint nomina, hi fuere: Rodolphus ex capellanis ſuis ordinatus eſt in Sliaſwicum, Odo in Ripã, Chriſtianus in Aruſiã, Heribertus in Wigbergũ, Magnus & Albertus in Wendilã, quæ nunc dicitur Burglauenſis eccleſia. Eilbertum in Farriam & Fioniam, Wilhelmũ in Sialandiam (hic eſt ille qui tanti nominis erat apud regem, quiq́; illum tanta charitate conſtrinxit, vt cum illo tumularetur, & poſt mortem clareſceret miraculis, quod in Dania ſumus executi) Eimonem in Scaniam prouinciam promouit. In Suediam verò conſecrauit ſex, Adalwardum & Acilinum, alium Adalwardum & Tadicum, Simonem, & Ioannem monachum. Adalwardus tamen ſenior vtrique præfectus eſt Gothiæ, iunior ad Scithonam & Vpſaliam eſt directus, Simon ad Scrittafinnos, Ioannes ad inſulas. In Norwagiam duos tantùm ipſe conſecrauit, Tolphum & Siwardum. Cæterùm aliundè ordinatos, quum ſibi ſatisfacerent, & ſecum benignè tenuit, & hilariter dimiſit: ſicut Menardum, Oſmundum, Bernardum, & Aſgotum, aliosq́; multos. Præterea Turolphum quendam miſit in Orcadas, & alium quendam Adalbertum, Iſleph in Iſlandiam, quò etiam miſit Ioannem in Scotia ordinatum, & in Wandaliam Oldenborg Eizonem. Sunt autem omnes quos ordinauit, epiſcopi viginti: quorum tres abortiui, & extra vineam ocioſi remanſerunt, ſua quærentes, non quæ Ieſu Chriſti. Quos vniuerſos archiepiſcopus in decenti habens honore, ad prædicandum barbaris verbum Dei pre-

Patriarchatus Hamburgenſis animo conceptus euaneſcit.

Pro ſacramentis aliquid exigi, ſymonia- cum.

Epiſcoporum numerus ab Hamburgenſi miſſorum.

ce&

ce & præmio commouebat. Nunquam tam erat ſolitarius, vt non aut quatuor aut quinque epiſcopis ſtiparetur. Tres indiuiſos ſemper comites habuit: Tanquardū ante epiſcopatum familiariter cognitum, iam ſine epiſcopatu manentem, quòd Brandenburgenſis ſedes eius à Wandalis proximè eſſet deuaſtata: Ioannem Scotorum epiſcopum, quem poſteà miſſum in Wandaliam perfidi trucidauerũt cum Godſcalco principe: tertius erat Bono, de terra ſancta veniens: vbi diu manſitans, plures nolens ac volens luſtrauit prouincias. Hi ſemper aderant, quum alij euntes & redeuntes mutarent vices, quandoque plures, quandoque pauciores. Hæc idcirco ſub hoc pontifice repetiuimus, ne ignorata iacerent, quando huc perductus eſt limes illius tam latæ in gentes legationis, vt deinde ceſſaret cũ eo honor Hamburgenſis eccleſiæ, interim duplici malo affectæ. Nam proximè in anno quo mortuus eſt Albertus, vno bis anno à Wandalis euaſtata, ciuibus & clero eſt exhauſta: nunc etiam legationis veteri honore deſtituitur. Quod quo ordine factum ſit, inferiora docebunt.

Cap. 19. Verdensis interim eccleſia paſtorem Zegebertum, Henrico Imperatori percharum, habuit: qui illi & eccleſiæ ſuæ donauit foreſtam venationis in Magetheide, cum terminis ſuis, & prædium in Hermensborg, in comitatu domini Witelonis comitis, cum omnibus pertinentiis. Circa quæ tempora ad annum Chriſti,
1098. mxcviii. cœpit ordo Ciſtertienſis, in quo Bernardus breui pòſt effloruit Clareuallenſis. Circa huius quoque pontificis tempora initium fuit Carthuſienſium in Burgundia, in diœceſi Gratianopolitana, ſub Brunone Colonienſi inchoatore, viro ſacris literis doctiſſimo. Qui ipſe ſeptimus acceſſit Hugonem loci epiſcopũ, exponens ſancti propoſiti deuotionem, vt ille opem ferre, & locum permittere, & authoritatem dignaretur interponere. Atque impetrauit amplius quàm poſtulauit: non ſolùm enim quod petiuit obtinuit, ſed illum ipſum pontificem meruit ſacri ordinis habere conſortem. Incredibile dictu quàm breui res noua coaluit, quàm viriliter inchoata durauit, nulla per annos quadringentos indigens reformatione (vt cæteri omnes, collapſi paulatim) ſed ſeuera patrum induſtria, & crebra viſitatio, & ſilentium cum ſolicitudine, hoc illi miſerante Deo præſtitit, vt cõceptum feruorem non intermittat in vniuerſum. Poſſunt membra diffluere pro humana fragilitate, ſed ordo perſtat immotus. Hoc ergo quòd eccleſia perſenſit in Cæſare detrimentum, redditum eſt illi ad incrementum deuotionis in ordine nouo: cui ſimilis alius in eccleſia non extat, per rigorem, per auſteritatem, per obſeruantiam ſedulam.

Ciſtertienſis ordo & Carthuſienſis.

Cap. 20. Interim Henrici quarti tẽpora per omnes eccleſias fuere turbulenta, propter ſuperbam eius dominationem: qui non contentus rebus Imperij, eccleſiarũ etiam iura inuaſit, epiſcopos pro ſuo arbitrio inſtituens, deſtituensque. Summum pontificem Gregorium ſeptimum, virum ſanctum, inſectatus eſt, & contumaciter illi ſe obiecit, quòd non illius voluntate ad ſummum pontificatum perueniſſet. Quumq; Anno Colonienſis archiepiſcopus, & Hermannus Bambergenſis (quod diximus) Romam miſſi pecuniam, quæ regi debebatur, congregare, quum legatione peracta reuerterentur, literas Alexandri papæ detulerunt, regem vocantes ad ſatisfactionem pro ſimoniaca hæreſi, aliiſque nonnullis emendatione dignis, quæ de illo Romæ fuerant audita. Quo etiã tempore Saxones arcem Hartesburg diruunt, clauſtrum canonicorum quod inerat, deſtruunt, oſſa itidem filij regis ibidem ſepulti, in contumeliam patris de ſepulcro proiiciunt. Sed interim Alexandro papa defuncto, ſurrogatur Hildebrandus archidiaconus, vocatus Gregorius ſeptimus: quem Henricus in conuentu Imperij refutauit pontificem. Sed tamen ipſe potius Imperator à ſuis epiſcopis eſt deſertus: nam Colonienſis & Magdeburgenſis archiepiſcopi, ilicò regem deſeruere contumacem: ſolus Liemarus Hamburgenſis (quem ille prouexit) manſit in contubernio. Hinc Saxonum principes miſſa relatione ad ſedem apoſtolicam, conqueſti ſunt, quòd rex diuinæ legis contemptor, eccleſiis Dei in conſtituendis epiſcopis omnem liberæ electionis facultatem ademerit, ponens per violentiam epiſcopos quos voluiſſet: inſuper quòd more Nicolaitarum, de coniuge ſua publicum voluit facere proſtibulum, vt ſubiiceret

Romæ regi Romanorũ Germano pecunia pendebat.

Quæ regi Henrico vitio vertebantur.

ceret (quod in ſe fuit) aliorũ libidini: aliaq́; multa auditu horrẽda crimina. Quamobrem papa zelo iuſtitiæ permotus, crebris epiſtolis & nunciis regem denuò ad ſynodalia reſponſa, & ſedis apoſtolicæ deuocauit audientiam. Sed rex ſecundã & tertiam eius vocationem diſſimulauit. Quocirca Anno Clonienſis, Sifridus Moguntinus, Bucco Halberſtadenſis, Weſſilo Magdeburgenſis, & omnes principes Saxoniæ deſeruere regem: ſolus Liemarus permanſit. Habuit deinde rex conciliũ apud Wormaciam, præſente Henrico rege, in quo pars regis videbatur per multos epiſcopos conualeſcere: ſed non diu poſt maximum hoc colloquium principum apud Oppenheim factum eſt: vbi pene totius regni principes, ſed maximè Saxonũ & Sueuorum, ſubiectioni regis contumacis renunciabant: cauſam prætendentes, quòd à duobus ſummis pontificibus euocatus ad ſatisfactionem non veniſſet, & pro contemptu ſententiam exeommunicationis in Romana Synodo à papa accepiſſet. Hac re cõperta, rex humiliter, vtpote reconciliationem eccleſiæ petiturus, Romam verſus proficiſcitur: inuentoq́; pontifice in oppido eiteriore, ibi per triduum ad portam oppidi, depoſito omni regio faſtu, diſcalceatus, & laneis indutus perſtitit: donec interuentu plurimorũ reconciliationem acceperit. Relaxato tandem anathematis vinculo, in communionis gratiam, & ſinum matris eccleſiæ eſt receptus, acceptis ab eo in futurum vitæ melioris aſſecurationibus multis. Adiiciunt Annales noſtri, publicam tunc regi à pontifice iniunctam pœnitentiam, Romam per annum non exeundi, equum non aſcendendi, inter martyrum ſepulcra diuerſandi. Sed eam rem iuſtis de cauſis in Saxonia non probauimus, neq; hîc recipimus. Maximum deinde bellum inter Henricum & Rodulphum illi in regno ſurrogato conſurgit, multisq́; præliis variè eſt dimicatum: ſed ceſſit Rodulphus ad extremum, ex vulnere moriens. Henricus autem poſt aliquantos annos conuentum habuit triginta epiſcoporum & optimatum Italiæ & Germaniæ, apud Brixinam Noricam, contra Gregorium Papam: quem à ſede apoſtolica detrudere contendit, & Rauennatem archiepiſcopum Wicbertum ſurrogare.

Crambe bis poſita.

WICBERTVM ſuum Henricus antipapam duxit Romã: eam obſidens, multis laboribus cepit: in Palatino monte caſtra fecit. Papa in arce Creſcentij delituit. Fiunt tranſactiones, ſtatuitur dies de omnibus cõueniendi: papa ſe in tutum clàm recepit Salernum. Rex ſuum Wicbertum inthronizans, Clementem iuſſit appellari: & ab eo cum regina Imperialem benedictionem (ſi non execrationem) accepit. Reuerſus in Germaniam Imperator, res regni reperit perturbatas. Nam Saxones in locum Rodolphi, regem creauere Hermannum Lutzenburgenſem, qui & ipſe breui periit. Henricus autem Imperator Moguntiæ ſynodũ contraxit, anno LXXXV. poſt mille: vbi præſente Wicberto antipapa & Imperator aderat, & legati Romanorũ. Omnes inibi epiſcopi rebelles Imperatori, deponendi iudicantur: cæteri cum Gregorio ſentientes, anathematizantur. Gregorius interim rebus exceſſit humanis. Succeſſit Victor, annitente potentiſſima per Italiam domina Mathilde, quæ Romano vero pontifici in Cæſarem ſemper adhæſit. Victori Vrbanus, Vrbano Paſchalis in Romana ſede ſucceſſit, Imperatore cum idolo ſuum ſchiſma continuante. Franciæ, Siciliæ, Hiſpaniæ reges catholicam partem fouerunt, tuentes veros pontifices, quum illos Henricus inſectaretur. Octuageſimus nonus erat annus, quum Imperator ſchiſma ſuum prolongaret: & bella in Saxones cõtinuans, arcem obſedit Gliche. Vnde Egebertus Saxoniæ marchio illum fugauit: qua in pugna cecidit epiſcopus Laſanenſis, qui lanceam regalem præferebat. Ibi etiam Liemarus Bremenſis archiepiſcopus, captus eſt à Ludero comite: qui poſteà dux fit Saxoniæ, & inde imperauit. Archiepiſcopus captus, pro redemptione ſua dedit aduocatiam Bremæ (hoc eſt iudicium vrbis temporale) & trecentas marcas argenti: & ita reſtitutus eſt epiſcopatui ſuo. Hic baſilicam, quam Albertus prædeceſſor ſuus cœpit reædificare, de incendio villæ parumper maculatam, funditus deſtruxit, & à fundamentis aliam extruxit. Hoc ſolum in præclaris eius operibus numeratur. Cæterùm curiam ſequens, & eius infinitis perplexitatibus inuolutus, intendere quî potuit gregi ſuo? Interim verò Imperator Henricus quum iam alterã ſibi iunxiſſet vxorem, Vronis marchionis relictam, nihil modeſtius in ea ſe geſſit,

CAP. 21. — *1085.* — *Mathildis papæ ſtudioſiſſima.* — *1089.* — *Atrociſſima Henrici ſcelera, ſi non conficta, infrà cap. 17.*

quàm priore. Nam filium ſuum Conradum, optimum adoleſcentem, & qui meliori parente dignus videretur, ad vxoris fertur inuitaſſe complexum. Quumque horreret infandum crimen bonus iuuenis, vt eum ad ſcelus animaret, fertur illi in aurem dixiſſe ſe patrem illius non eſſe, natum adulterio: & ideo torum ſuum non eſſe illi tantopere refugiendum. Magis magiſque aucto in pudente iuuene horrore, meditatur patris cedere furori: idque fecit, concedens in Italiam. Vbi præſidio Mathildis nobiliſſimæ fœminæ ſuſcipitur, magnumque illi regnum paratur: nam pater illum iam antè regem iuſſit coronari. Regina verò elapſa de manibus Henrici, peruenit & ipſa in Italiam, ductuque Mathildis ad Vrbanum pontificem: qui deteſtatus ſcelera regis, renouauit excommunicationem in ipſum. Cæterùm regina vſa pontificis conſilio (qui eam fortaſſe toro Henrici abſoluit) reuerſa in patriam, monaſticam vitam ingreditur: & profecit in matrem multarum Chriſti puellarum.

Cap. 22. *Expeditio Hieroſolymitana.*

Parabatur per hæc tempora paſſagium illud grande in terram ſanctam, excitante Vrbano pontifice in Concilio Claromontenſi. Proceres Franciæ cum multis millibus militum & populo ſignantur cruce: inter quos Godfridus dux *de Bulton*. Lotharingiæ is locus eſt, non quidem ducatū habens, ſed quòd Godfridus dux dicitur, magnifica eius per Palæſtinam geſta fecere. Erat tamen materno genere ex ducibus Brabantiæ: nam auunculus eius dux erat Brabantinus. cæterùm pater eius comes Bononiæ Gallicæ, in parte maritima Picardiæ: ſeptem millia diſtat ea vrbs à Caliſia. Nihil mouerat Imperatorem Henricum zelus Francigenarū, pro Chriſto longinquā militiā ſubeuntiū, quo minus ipſe ſchiſma ſuum continuaret, filio etiā Conrado minitās arma. ſed modeſtus adoleſcens, quoad potuit, quieuit, cedens ſemper parenti. Henricus autem vbi videt omnia filio Conrado proſpera, impiumq́; eſſe oppugnare cedentem & reuerentem, alia in eum intentauit arma. Nam depoſito eo, quem antè iuſſerat regem coronari, iuniorem filiū Henricū pro eo regem creauit.

Conradi qui patrem Henricum deſeruit, virtutes & mors.

Nihil nocuit Conrado paterna inſultatio. Cauſam autem paternæ in ſe indignationis, paucis, & his familiariſſimis, detexit. Erat vir per omnia catholicus, & apoſtolicæ ſedi ſubiectiſſimus, plus religioni quàm armis aut faſcibus intentus, fortitudine tamen & audentia militari ſatis præſtans. Per nouem annos quibus ſuperuixit, Italiæ quædā loca, nomine & re rex habitus, gubernabat. Lectioni quàm luſibus, vacare malebat: miſeris omnimodè, ſed præcipuè militibus inopia laborantibus, compaſſione erat proximus, nemini contemptum, nulli vim, nemini præiudicium intendens, omni perſonæ, omniq́; conditioni fuit affabilis: inde non immeritò Deo & hominibus fuit amabilis. Hic ergo nono poſtquā à patris diſceſſit palatio protinus anno, Mathildis, illius magnæ & nobilis fœminæ, ſicut ſanguine, ita & contubernio & virtute iunctus, & in rebus per Italiam diſponendis, tam illius quàm apoſtolici, cæterorumque Deum timentium perſonarum conſilio ſemper vſus, immaturo præuentus occaſu, deceſſit, anno poſt Chriſtum,

1101. MCI. Sunt qui eum veneno ſcribant interiiſſe: teſtabantur qui aderant, in eius brachio crucem ſe vidiſſe. Eo etiam tempore Henricus Craſſus, filius Ottonis ducis, Bauaria pulſi, cæditur in Phriſia, cum multis alijs. Libenter vſi digreſſione propter nobilem adoleſcentem, ad Liemarum Hamburgenſem, ſiue (vt ex eo tempore cœpit vſurpari, quando ceſſabat legatio) Bremenſem archiepiſcopum redeamus: qui circa finem vitæ peregit, vt cōuentus in Herſefelde monachis impoſitis perficeretur. Iam erat poſt mille centeſimus primus annus, quum religioſum Deo ſpiritum redderet Liemarus, XVI. Cal. Iunij, quum annis triginta cathedram tenuiſſet: ſepultus in baſilica, quam ipſe à fundamentis erexit.

Cap. 23.

1084. *Schiſma in eccleſia Paderburnenſi.*

In eccleſia Paderburnenſi, ad annum Chriſti poſt MLXXX. quartum, Poppone mortuo, cœpit de ſucceſſore haberi controuerſia, quòd regnū eſſet diuiſum. Nam Hermannus dux Lutzenburgi, rex electus à Saxonibus, Henricū comitis de Aſlo filium, conſentiente capitulo, præfecit eccleſiæ. Sed Henricus rex, vt vbiq́; æmuli Hermanni facta ſubuerteret, huic eccleſiæ præeſſe voluit alium Henricum, comitis de Werle filiū. Senſit motus hos eccleſia diu, dum quiſq́; ſuæ parti ſtuderet: ſed vbi defecit rex Hermānus, cedere oportuit & illū quem pręfecit: pręualuitq́; Henricus

ricus de Werle, qui eccleſiam illam rexit annis quadraginta quatuor. Sed in ſchiſmate quod diu continuauit rex Henricus, iſte epiſcopus non paſſus deſerere protectorem ſuum, ſuſpenſus eſt diu à diuino officio per Moguntinum archiepiſcopum, apoſtolicæ ſedis commiſſarium. Tum verò Henricus colluctatus omnibus qui cum pontifice Romano ſenſerant, omnes pene epiſcopos Saxoniæ, Magdeburgenſem, Halberſtadenſem, Mindenſem, ac nonnullos alios, ſedibus ſuis eiecit. Ob eandem cauſam Saxones & Sueui obſederunt Wirtzburgum. Venit Henricus obſidionem ſoluere. Verſi in eum, repellunt venientem: & capta vrbe, verum reponunt pontificem, eiecto quem Henricus præfecit: & relicto vrbi militari præſidio, abſcedunt. Reuerſus Henricus, ſuum reponit, æmulum eiicit. Ita ferox Bellona verſat res eccleſiæ, dum Henricus iura tuetur (vt putat) Imperij, pontifices nō cedunt eccleſiaſticæ libertati. Quod enim temporum neceſſitate indultum eſt Henrico tertio huius patri, vt de Romanis pontificibus diſponeret, non potuit iuri diuino præiudicare: quod vtique tradit, *Nolite tangere Christos meos.* Nam immunitatem eccleſiæ & ſacerdotum, & reges Ægypti & Babylonis ante Chriſtum diu conſtituerunt, quod ſacræ literæ non tacent. [*Facere malū, vt bonū veniat.*]

HALBERSTADENSI eccleſiæ poſt Buccam (qui Goſlariæ cæſus eſt) præficitur ab Henrico Detmarus, vnde ortus, incertum, niſi quòd Henrico regi coniunctiſſimus creditur: alioqui non eſſet paſſus illum in media Saxonia ſurrogari. Continuauit autem idem rex ſchiſma ſuum, & antipapam fouit cum iis qui illi inhærerent. Sæuiit Henricus gladio in aduerſantes, viciſſim ſummi pontifices gladium ſuum ſtrinxerunt in omnes ſchiſmaticos. Archiepiſcopus Moguntinus Rotardus, & Conſtantienſis epiſcopus, apoſtolicæ ſedis commiſſarij, reconciliarunt omnes ad ſacra promotos per epiſcopos Henricum ſequentes, impoſitione manuum, vt executionem haberent miniſteriorum ſuorum: epiſcoporum autem reconciliationem ſedi apoſtolicæ reſeruarunt. Prodigij loco habitum eſt, vermiculos multos, quos multis regionibus erat cernere, non longè à terra volantes, ita vt manu vel virga tangi poſſent, groſſitudine quidem muſcis æquales, ſed longitudine diductiores: quorum tam infinitus erat exercitus, vt vnum pene milliariū in latitudine, tria in longitudine occuparent: denſitate autem ſua ipſam ſolis lucem obſcurare videbantur. Per quam prodigioſam viſionem, illā, quæ poſt quadriennium facta eſt, Hieroſolymam tendentium profectionem, quidam interpretati ſunt figurari. Secuta eſt autem hominum & pecudum intolerabilis peſtilentia, de aeris corruptione: vnde & illa tum nata fuere animantia, quæ mortua auxerunt intemperiem aeris. Signa quoque in cælo apparuiſſe ferunt, globos igneos variis in locis emicuiſſe, & deinde alia cæli parte ſe condiderunt. Angelicas multi interpretantur fuiſſe poteſtates, qui ad ſacram expeditionem inuitarent mortales. Nam Vrbanus papa in concilio Claromontenſi excitauit Gallos. Petrus, natione Hiſpanus, eremita, excitauit cæteras nationes, & ſe præbuit ductorem, aſſerens è cælis miſſam epiſtolam, quæ ad eam expeditionem nationes hortaretur. Ingreſſus eſt dux Godfredus cum duobus fratribus Balduino & Euſtachio, multiſque nobilibus & epiſcopis. Quæ verò peregerint, quia apud multos leguntur, à nobis prætereuehuntur. [*Cap. 24.*] [*Vermiculorū prodigioſa multitudo.*] [*Epiſtola cælitus, demiſſa ad cogendum exercitum.*]

MINDENSI eccleſiæ per hæc tempora Henrici quarti, præfuit ordine pontificum octauus decimus Reinwardus. Cui controuerſiam de eccleſia mouit Volmarus, quòd adſtipulantibus cognatis, per ſecularem potentiam ſe putauerat ingreſſurum. Iam enim ambitio, pernicioſum malum præſidentium, irrepſerat in eccleſiam. Pax erat rebus à perſequentibus: multiplicabantur eccleſiarum prædia pontificum diligentia, & bonorum deuotione cordium: inde ſe inſinuauerat ſemen zizaniorum, quod perturbauerat tempora huius pontificis. Sed prævaluit iuſtitia & veritas: quia abactus eſt, qui non per oſtium (quod Chriſtus eſt) ſed aliunde tentauit intrare. Huius autem pontificis tempore, anno eius tertio, cœpit ordo Carthuſienſium ſub Brunone de Colonia, in diœceſi Gratianopolenſi prouinciæ Burgundiæ, quum ſeptem viri in literis primarij, ſe eius loci epiſcopo præſentaſſent, rogantes locum in quo Domino deſeruirent, ſimul aperientes votum quod [*Cap. 25.*] [*Imò verò iam pridem.*]

conceperant. Et præualuit ſanctum eorum propoſitum, adſtipulante plurimùm & adiuuante eodem pontifice. Hic autem Mindenſis pontifex Reinwardus, annum Chriſti attigit octogeſimum nonum: & in craſtino beati Matthæi apoſtoli tranſlatus eſt ad meliora. Verſiculi in eius laudem ſeruantur, vtcunque tornati:

Hic eſt Reinwardus, animoſus vt leopardus,
Qui quaſi flos redolet, & vt aroma viget:
Vnde debetur ei iure corona poli.

Quam ſi eſt aſſecutus, ſatis proſpere proceſſit vt regnaret.

CAP. 26. OSNABVRGENSI eccleſiæ per ea tempora Henrici quarti præfuit Benno ſecundus (quem nos Bernardũ dicimus) ordine pontificũ eius loci decimus octauus: vir ab ineunte ætate Deo deditus, origine Sueuus. Qui quum ſcholis præfuiſſet apud eccleſiã Hildeſemenſem (docebant enim illa ætate ſcholaſtici ſacras literas, & habebant qui ſubdocerent in triuialibus) clarũ illi nomen ex doctrina, & ex vitæ religione, conciliabat eum Imperatori Henrico, Goſlariæ manenti illa tempeſtate. Quumq; vacaret Oſnaburgenſis eccleſia, Benno magnis ſuffragiis ab Imperatore aſſumitur: dabatq; operã, vt vitæ ſanctimonia, quantum dignitate, excreſceret. Moniales extra regulæ limites euagantes, retruſit ad obſeruantiã. In monte conſpicuo & amœno, ex altera parte monaſterium ſub regula diui Benedicti erexit: in altera parte arcem firmauit, Iborg nomine, inter firmiſſimas Saxoniæ. Imperatori paruit, ita tamen vt ſummo pontifici non contrairet. Deniq; quum Imperator hoc ageret, vt contempto Gregorio ſeptimo, antipapam ſurrogaret, latuit hic pontifex, nec voluit intereſſe concilio. Multa virtutũ eius referuntur inſignia. Præfuit eccleſiæ cũ ſumma laude per annos viginti: migrauit anno octogeſimo octauo poſt mille, vndecimo Cal. Auguſti. Fertur exturbaſſe glires prouincia, vt per multos annos non cernerentur, annis (vt ferunt) ducentis octoginta.

Scholaſticorũ antiquitùs in eccleſiis quod munus.

1088.

CAP. 27. MAGDEBVRGENSI interea eccleſiæ poſt Hardwicum, diu perſecutione Henrici laborantem, præficitur Henricus de Aſlo comes, iamdudum ab eodem Henrico eiectus eccleſia Paderburnenſi. Venerat hoc tempore Henricus de Aſlo Magdeburgam: & quum Hardwicus aut iam functus eſſet, aut breui concederet è vita, aſſumptus eſt à fratribus in archiepiſcopum, nihil requiſito regis conſenſu. Quippe Saxones, ſicut à multis annis, ſic etiam nunc regi repugnauere, parentes mandatis apoſtolicis in regem: quocirca parui fecerunt regis aſſenſum vel diſſenſum, in aſſumendo archiepiſcopo. Erat autem vir Deo deditus, religioſus epiſcopus, & eo loco dignus: ſed non erat digna eccleſia frui virtute tanti viri. Nam anno quarto defecit, iam tum initio pontificatus ſui. Erant ex canonicis qui ambirent locum illum: quumque exiſſent vt regem adirent, & eius authoritate pontificatum inirent, obſeruata ſunt à bonis viris illorum veſtigia, & capti, pro cathedra, quam ambibant, carcerem acceperunt. Indignatur rex iſta audiens: ſed iam tantis erat implicitus nexibus, vt omnia pro motu gubernare non poſſet. Iam enim creſcentibus malis, & (vt Saxones noſtri ſcribunt) multiplicatis eiuſdem Henrici peccatis, & principes & pontifices habere cœperunt auerſos ab illo animos. nam neque diuini, neque humani iuris apud illũ reſpectus permanſit. Contempſit apoſtolica mandata, principes honore ſuo non habuit, proprium connubium turpare conſtituit: adulteria non ſolùm ipſe commiſit, ſed ſuaſit, hortatus eſt. Ea ſi vera ſunt, nec ab æmulis maiorem in modum elata, magnas cauſas præſtiterunt futuris eius calamitatibus.

Henricus in epiſcoporum creatione nomium ſibi conatur ſumere.

CAP. 28. VERDENSI per ea tempora eccleſiæ præfuit vir præcipuus Richertus, ordine vigeſimus tertius, nobilis (vt præſumitur) origine: quòd tum regia voluntate promotis pontificibus, primus erat locus aulicis, & qui alto ſanguine præferrent nobilitatem. Hic fratribus eccleſiæ ſuæ Verdenſis, conſentiente filio fratris ſui, comite Geuehardo, curtem in Honſtede cum omnibus attinentiis contulit in ſupplementum præbendæ. Nec hic erat modus benefactorum: plura enim contulit eccleſiæ, quæ ſcripta non ſunt. Hæc ſunt illa tempora, quibus Henricus quartus, rex in Germania, aduerſus eos qui pontificem ſequerentur, & in Italia aduerſus Conradum filium ibi regnantem, multa peregit: ſed non eſt proſperatus, aduerſante ſibi in Italia

lia Mathilde potentiſſima fœmina, de genere Saxonum: & in Germania, Sueuos cum Saxonibus & multis pontificibus habuit obuios. Nam Vrbanum Papa ſuper eccleſiarum commotione multiplici, congregauit multa concilia, multa etiã promulgauit decreta. *Henricus rex ſacris motus.* Inter quæ conuocatis ad Placentiam ciuitatem ducentis ferè patribus, Henricum Imperatorem, tam à ſe, quàm prædeceſſoribus ſuis, communione priuatum declarauit: maximè regina Henrici vxore adſtante, multaque in illum nefanda ad aures totius ſynodi ſignificante. Sed Vrbanus antequam ex hac vita migraret, ſpiritu inſtinctus diuino, Reinerium cardinalem ſancti Clementis, ſanctæ conuerſationis & boni teſtimonij, abbatem Romanum deſignauit ſucceſſorem deligendum: quem etiam reuelationibus inſuper denotatum, vniuerſa Romana eccleſia paſtorem ſibi conſecrat inuitum. Expeditio interim in terra ſancta proſperatur. Nam magnis difficultatibus emenſi viam duces cum militibus, diuerſis itineribus peruenerunt in terram ſanctam: & multis antè vrbibus per Ciliciam & alias regiones captis, Antiochiam, & deinde poſt multa Hieroſolymam recepere, anno Chriſti, milleſimo nonageſimo nono. *Hieroſolyma à Chriſtianis capta.* 1099.

MIMIGARDEVORDENSI verò eccleſiæ per eadem tempora præfuit Erpo, vir nobilis, ſanguinem tangens (vt ferunt) Magnopolenſem: ſed erat illa tempeſtate nobilitas iſta in paganiſmo non magnum habens nomen: Wandaliæ nobiles & Obotriti vocabantur ex antiquitate. Cæterùm Magnopolenſe vocabulum, Græco Latinoque compactum, ex veteri oppido *Mekelnborg* ortum habet, quod ſonat magnã vrbem: hodie curtem vnã præfert, quales inſidere ſolẽt militares. Erat hic pontifex nepos ſui prędeceſſoris Friderici (quem ex marchionibus Miſnæ ortũ ferebant) ordine decimus ſeptimus in hac eccleſia: vnus ex iis qui cũ Dodone epiſcopo Leodienſi, & Godfrido duce Bulionis, ad exhortationem Vrbani papæ ſecundi, cum magna expeditione populi Chriſtiani mare tranſierũt, & Antiochiam cum ciuitate Hieroſolyma receperunt. Reuerſus eſt hic pontifex, voti compos factus, in patriã: & eccleſiã ſuã multis pòſt annis feliciter gubernauit bonoq; fine conſummatus, bonus Chriſti miles, paſtorq; plebis emigrauit, ſepultus apud ſanctum Mauricium extra muros. In huius ſigillo, quod hodie extat, ſcriptum cernitur, *Erpo Epiſcopus Mimigardeuordenſis*. Durauit contumacia Henrici regis in eccleſia: nec emollitus eſt pietate ad imitanda Gallorum exempla, qui Chriſti militiam conſectati, Dominicum ſepulcrum & ipſam Hieroſolymam ceperant, defenderant, & Chriſtianiſmo reddiderant. *Gallorum in ſancta expeditione obeunda laus.* Iam Wicbertus in antipapam erectus (qui tribus Romanis pontificibus ſuperfuerat) dolens ac gemens quòd in eas vias perductus eſſet, conceſſit è vita. Iam videbatur eccleſia adunata, & vni ſubeſſe capiti, Paſchali Romano pontifici. Henricus inde Imperator, habito cum principibus colloquio, Romam ſe profecturum, ac generale cõcilium ad Calendas Februarias inibi conuocaturum condixit: quatenus tam Imperij quàm apoſtolici cauſa ventilata, canonicè inter regnum & ſacerdotium catholica vnitas firmaretur, quæ tot annis ſciſſa permãſit. Conſtat tamen nec ipſum iuxta placita veniſſe, nec nuncia dignitati apoſtolicæ ſubiectionem profitentia miſiſſe: quodque alterum papam ipſi Paſchali ſuperimponere (ſi fieri poſſet) ſit conatus, nec tamen profecerit. Igitur vbi firmatus eſt Paſchalis in ſede apoſtolica, præcepit excommunicari Imperatorem ab vniuerſis epiſcopis & Catholicæ eccleſiæ cultoribus: & continuantur mala per Germaniam. CAP. 29.

HERANDVS (quem alij Annales vocant Stephanum) per hæc tempora præfuit in eccleſia Halberſtadenſi, non ſine contentione, propter Henrici regis ſchiſma grauiſſimum. CAP. 30. Sed Saxones ſemper fuerunt contemptores tyrannidis eius, etiam armis (vbi opus) ſeſe tuentes ab illo. Sed hic bonus pontifex non diu præerat eccleſiæ ſuæ: tertio enim anno defecit, febre abſumptus. Interim Imperator natale Domini Moguntiæ celebrans, filio ſuo Henrico regi, rerum ſummam dimiſſurum, ſeque ſepulcrum Domini viſitaturum, per Euerhardum epiſcopum publicè fecit prædicari: *Henricus ſepulcrum Domini ſe adire velle fingit.* indeque fauorem maximum tam vulgi quàm principum, cleri, populi ac totius regni conquiſiuit: multoſque è diuerſis regni partibus ad eiuſdem itineris comitatum ſe præparare voto ipſo ſuccendit. Sed

cùm nihil ſe ad rem pararet, cecidere animi. Mutauit enim quàm frequenter ſententiam, nihil veritus quid de ſe homines loquerentur. Sequentis anni natalia Chriſti Ratiſponæ peregit, conuocauitque ſuæ obedientiæ principes & pontifices. Rarò autem conuenerant, niſi inſigni aliqua cæde tempora ſignarentur. Nam proximo anno Moguntiæ cæſus eſt Cono, filius Ottonis, ducis quondam Bauariæ, nunc ad Weſeram manentis, frater Henrici Craſſi, quem Friſones ad ſe tranſgreſſum ceciderunt. Nunc autem comes Sigihardus à militibus regis cęſus eſt, incertum an iuſſu, an conniuentia eius. Sed per multa mala, quæ ſub regimine eius gerebantur, parabatur regnum iam ab eo transferri ad filiũ Henricum, prima quidem fronte præferentem vmbram pietatis: ſed vbi conualuit in regno, patris etiã acta in deterius ſuperauit, eccleſiæ grauior quàm fuerit parens eius. Sed hæc in ſequentibus.

Henricus pater & filius, eccleſia graues.

CAP. 31. HUMBERTUS per ea tempora, poſt Liemarum agebat in archiepiſcopatu, iam Bremenſi. Nam Hamburgenſis titulus ex die conſtitutorum in prouinciis Aquilonaribus archiepiſcoporum, cœpit aboleri, quando retraxerunt obedientiam ſedi Hamburgenſi: deſiitque legationis ſuperioritas, quæ ſub titulo Hamburgenſi debebatur. Tenuitque archiepiſcopatum annis ſolis tribus, qui pro ſuorum temporum breuitate nullis rebus inſignitur in hiſtoria: vir vndecunque natus, niſi præcipuus extitiſſet aut ſtemmate ſanguinis, aut eruditionis prærogatiua, ad archiepiſcopatum tum non perueniſſet, quando necdum erant libera electionis ſuffragia, ſed Romani Imperatores ſe de ſedibus archiepiſcoporum veſtiendis intromiſere. Viuebat adhuc Imperator Henricus quartus: qui, vbi firmatus eſt in ſede apoſtolica Paſchalis, ab illo (vt à prædeceſſoribus) excommunicatur, & mandatur ab vniuerſis epiſcopis catholicæ pacis euitari. Et quanquàm pater vmbram pietatis præ ſe ferret, de peregrinatione in terram ſanctã, quia tamen nihil apparabat, filius Henricus (quem iam antè regem declarauit, & iuſſit conſecrari) in Bauaria rebellionem molitur in patrem, machinantibus Dietpoldo marchione, Berengario comite, & Ottone quodã nobili, ſibiq; materna ſtirpe cognato. Quorum conſilio atq; auxilio ante paucos dies à patris latere diſceſſit. Primò quidem hæreſin patris anathematizans, apoſtolicæ ſedis pontifici debitam profitetur obedientiam. Indeque ſociatis ſibi Noricis principibus (qui ſunt nunc Auſtrij & Bauari) necnon à Sueuia & orientali Francia nonnullis nobilibus, ad Saxones conuertitur, à quibus honorificè ſuſcipitur, & in Quedelinborg Paſcha celebrans, in breui vniuerſis Saxoniæ optimatibus potitus, dignitate regia ſatis eſt honoratus. Conſilio tamen & miniſterio Rothardi Moguntini, & Gebehardi Conſtantienſis epiſcoporum, reſponſalium Paſchalis Papæ, totam Saxoniam Romanę ſedis communioni reddidit, & reconciliauit. Epiſcopis verò & clericis conuenerum generalem in villam regiam, quæ Northuſen dicitur, IIII. Cal. Iunij indixit, vbi ſuper eccleſiaſticæ inſtitutionis iam deprauata diſciplina tractaretur. In quo concilio idem rex non modicam bonæ indolis ſpem, magna humilitate ſimul autoritate coram omnibus prætendit. Nam quum ſeruorum Dei conuentui nõ niſi vocatus intereſſe vellet (ingens enim ibi cum epiſcopis, abbatibus & clericis, etiã monachorum eccleſiaſticã ſitiens vnitatem turba confluxerat) tandem rex in abiecto productus habitu, ſtans loco editiore, omnibus iuxta decreta principum, ſuas leges atque iura rationabiliter innouauit. Si qua verò irrationabilia rogabantur, mira & vltra ſuos annos prudentiæ magnanimitate confutauit: in omnibus his inauditam ſeruans innocentiæ verecundiã, & Chriſti ſacerdotibus dignã exhibens reuerentiam. Inter hæc obortis lachrymis, ipſum regem cæli teſtabatur, ſe nulla regnandi cupiditate paternum ſibi regnum vſurpare, neque patrem ac dominum ſuum à Romano deponi Imperio exoptare: imò debitam pertinaciæ & inobedientiæ eius ſemper compaſſionem exhibere, ſi ſancto Petro ſuisq; ſucceſſoribus lege Chriſtiana ſubiici velit, ſiue regno cedere, ſiue ſimiliter ſibi ſubeſſe, repromiſit. Quod auditum omnis multitudo collaudãs, lachrymas ſimul ac preces tam pro patris conuerſione, quàm pro filij proſperitate fundere cœpit: voce magna proclamãs, κύριε ἐλέησον. Rebus igitur eccleſiaſticis ibi ſatis prudenter ordinatis,

Rebellio filij in patrem.

Henricus filius concilium aduerſus patrem cogit.

ordinatis,aſſumpto ſecum legato Romano, Bauariam Saxoniamq́; adiit, inuaſores
eccleſiarum ſynodaliter depoſuit: reliquos verò fautores hæreſiarchæ, ab officio
ſuſpendit,ac ſubiacere examini ſedis apoſtolicæ coegit.

MAGDEBVRGENSIS eccleſia Henricum ſuum breui amiſit: Nam ſecun- CAP. 32.
da feria in Paſchalibus, dum expectaretur de more venturus in monaſteriũ mon-
tis,defunctus efferebatur triſti miniſterio. Et in locum eius quintus Henricus, iam
rex,conſtituit ex choro Halberſtadenſi egregium virum Adalgotum, vndecimũ
ordine archiepiſcopum,qui vndecim illi præfuit eccleſiæ annis. Eius inſtitutum,
vt quotãnis per Quadrageſimæ ſingulos dies centum pauperib. ſinguli panes cum
ſingulis halecibus tribuantur. Quo tempore Otto princeps inſignis,origine Saxo
(quem Henricus quartus ducatu Bauariæ deſtituit,reddiditq́; Welponi Sueuo)re- *Ottonis Saxonis poſterorũ ſeries.*
bus exceſſit humanis. Habuit autem hic Otto tres filios: Henricũ Craſſum, quem
dixere Landgrauium, hoc eſt comitem prouincialem, patrem Rixæ (quam duxit
Luderus poſtea imperans)hunc Friſii ad ſe tranſgreſſum,armis perdiderũt in Nor-
den:& Cononem,Comitem de Biehling,qui occiſus eſt in conuentu Imperii Mo
guntiæ:& Sifridum de Bomeneborg, patrem iunioris Sifridi. Habuit idem Otto
quatuor filias:quarum vna fuit mater Conradi de Witen marchionis: alia, mater
Friderici comitis de Arnsberge:cuius vnam filiam duxit Godfridus de Arne nobi
lis baro,pater comitum Henrici & Friderici,comitum de Arnsberge:ſecundã du-
xit Otto de Cappenberge,cuius filia Elica,vxor Elimari,mater fuit Hẽrici & Chri
ſtiani comitum de Aldenborg,& Ottonis maioris præpoſiti Bremẽſis: tertia,vxor
fuit Hermanni de Caluela,quæ genuit Ottonem & Henricum comites de Rauẽſ-
berge:quartam deduxit nequam ſeruus. Quilibet etiam filiorũ Ottonis ducis me-
morati,in comitatu Stadenſi vnam habebat curiam: Henricus Craſſus, curiam in
Alerſtede:Cono curiam,quæ dicitur Koninghoue, in villa Herſuelde, hic funda-
uit Katelenburg,& eandem curiam illi clauſtro dedit:quam poſtea Fridericus Sta
denſis primò oppignoratam,deinde emptam dedit Herſeuelde:Sifridus habuit cu
riam Hetuelde,quam filius eius Sifridus dedit conuentui Amelingsborne, quam
etiam pòſt Henricus dux de Brunſwig emit à monachis. Hanc tamẽ(vt dicitur)mo
dò quidam abbas loci illius,apoſtatare volens,duci vendidit,conuentu ignorante:
tandem medietate pecuniæ ſoluta,& re comperta,abbas fugit, & dux curiam vſur
pauit. Hæc de Annalibus tranſcripta hunc teneant locum,vt antiquitatis perſeue-
ret memoria:præſertim in ſtemmate nobilium,de quo frequens eſt ignorãtia. Sed
Humbertus, vt diximus, Bremenſis archiepiſcopus, vix expleto triennio vitã fini- 1104.
uit,anno quarto poſt mille centum à Chriſto & eius exortu.

MIMIGARDEVORDENSIS,quæ nunc eſt Monaſterienſis eccleſia, paſſa CAP. 33.
eſt per hæc tempora,quod multæ aliæ,de ſuis pontificibus. Nam Henricus IIII. il *Pontifices vltio paſſim creantur.*
li præfecit Burchardum,virum excellẽtem:ſed illum velut ſchiſmaticum,& Hen-
rico anathematizato ſubſcribentem, eiecerunt miniſteriales ſui, & comes de Arnſ
berge. Sed Henricus quintus illum potẽter repoſuit. Et vt expreſſius rem explice-
mus, Albanenſis epiſcopus cardinalis, Apoſtolicæ ſedis legatus, archiepiſcopũ Co
lonienſem,& epiſcopum Monaſterienſem Burchardum,ab officio ſuſpendit:& i-
pſe epiſcopus Monaſterienſis,coniurantibus contra eum eccleſię miniſterialibus,
adnitente comite Weſtphaliæ de Arnsberg Friderico,expellitur,capitur, & ad Im
peratorem Henricum quintum deducitur, & in vincula conicitur: quem poſtea
Henricus idem rex, Monaſterium veniens, ſedi ſuæ reſtituit. Fit conuentus tum in
Natali Dominico apud Moguntiã totius regni Theutonici, tanta frequentia, quan
ta nunquam ab hominum memoria. Referebantq́ qui aderant, quinquaginta duos
optimates ibi tunc laicos principes, aut ſuprà, affuiſſe: adeo vt ſolus dux Saxoniæ
Magnus (quem iam grauior ætas detinebat) defuiſſet. Ibi ſuperuenientes Apo- *Renunciatur Henricus ab eccleſia extorris*
ſtolicæ ſedis legati, epiſcopus Albanus cardinalis, cum Conſtantienſi, ſententiam
anathematis in Henricum ſeniorem dictum Imperatorem à tot ſibi ſuccedentib.
apoſtolicis ſæpius promulgatam, ſcriptis ſimul & dictis teſtificantes, vniuerſam
multitudinem, imò totam toto orbe diſperſam eccleſiam, ab eius communione,
Chriſti & beati Petri authoritate, multis iam annis ſequeſtratam confirmabant:

& cõuſq; ſententia inualuit, vt Henrico diadema tollendum, & ad filium decernerent transferendum. Venerunt ergo principes ad eum Ingelheim, Mogũtinus, Colonienſis, Wormatienſis, & Imperialia ab eo exegerunt inſignia. Quam rem, quia in Saxonia ſcripſimus, hîc tranſilimus, ad eccleſiaſtica rurſus exequenda redeuntes. Sed Burchardus tum reſtitutus, denuo laborabat ſub Henrico, nihilo meliora moliente quàm pater eius: quæ ſuis temporibus attingemus. Paſchalis autem pontifex tum in Galliis apud Trecas habuit generale concilium. In quo inter alia decretum eſt, quòd nemo inueſtituram alicuius beneficii aut eccleſiaſticæ dignitatis à manu laica excipiat, quoadusque hæc quæſtio inter papam & regem ſynodaliter terminaretur: & reſtituit papa omnibus eccleſiis libertatem ſuam, vt ſecundũ præcepta canonum prælatos ſibi eligerent, quos dignos iudicarent. Quo tempore ex eiſdem cauſis patriarcha Aquilegienſis, Leodienſis & Cameracenſis epiſcopi, anathematizantur, Mindenſis quoq; & Halberſtadenſis priuantur, Colonienſis & ſui ſuffraganei ab officio ſuſpenduntur: quia aberãt concilio generali: archiepiſcopus Moguntinus, & epiſcopus Conſtantienſis ſuſpenduntur, quia aliquos cõtra canonum ſtatuta electos inſtituerunt. Henricus interim Paderburnenſis profectus Romam, quia perplexitate quadam innodatus videbatur, obtinuit plenam reſtitutionem, per conſcientiæ ſerenationem.

Inueſtitura diſcordiæ malũ.

CAP. 34. VERDENSI quoq; eccleſiæ per hæc tempora præfuir Harduicus, numero & ordine vigeſimus quartus, qui ſincerè fertur dilexiſſe eccleſiam, cui contulit prædium in Ride. Inſtituit etiam ſolennem memoriam tam fratribus quàm ſcholaribus, in anniuerſario ſuo peragendam. Cuius temporibus res Wandaliæ occiduæ cœperunt paulum à paganiſmo reſpirare. Factum eſt enim, poſtquam Crito Wandalorum princeps, Chriſtiani nominis perſecutor acerrimus, iam cõfectus eſt ſenio, Henricus Godſcalci filius, egreſſus Dania (vnde illi maternum & regium erat genus) percuſſit Aldenburg, iam in paganiſmo ſedentem, & omnem maritimam Wandalorum prouinciam: duxitq; magnam inde prædam, & exterruit vetulum illum principem. Qui verſus ad aſtus, ſimulata voluit amicitia iuuenem (quem armis vincere non potuit) opprimere. Præmonitus ab Sclauina Critonis vxore Henricus, quæ annis puellaribus ſenem exoſa, ad nuptias aſpirabat Henrici iuuenis: vnde factum eſt, vt ea prodente cæderetur Crito: &, quod ambo cupierunt, nuptias conſociarunt. Accuſet quis fœminam incontinentiæ, & pariter Henricum, quòd duxerit coniugem quę viri excidium procurauerit: ſed odium paganiſmi, & amor reſtituendæ Chriſtianitatis alleuat culpam vtriuſq;. Conabatur autem Henricus, quantum potuit, Chriſtianiſmum reparare: & paulatim profecit, ope virorũ Chriſti zelo feruentium: quod ſuo loco oſtendetur.

Crito Chriſti hoſtis, ab vxore proditus occiditur.

CAP. 35. MINDENSEM eccleſiam per hæc tempora in controuerſia tenebat Volmarus quidam, canonicus Hildeſemenſis: quibus ex cauſis, ſatis ambigitur, niſi quòd temporum ratione coniectatur, eſſe niſum regia voluntate (vnde tunc pendebant omnia) Mindenſes verò ſuo fretos iure, aſſumpſiſſe virum pontificatu dignum, quem etiam in eo defenderanr. Poterant quidem hoc aduerſus regem & Imperatorem, adiuuante eos tempore, quum rex magnis bellis implicitus, Saxonibus colluctaretur: quod in Saxonia diximus. Inde etiam Romanæ eccleſiæ ſe oppoſuit: vnde ei non minimus labor creuit. Continuauit autem iſte Volmarus præſumptum pontificatum in annum quintũ, donec miſerabili & terribili (vt ferunt) morte conſumeretur. Tradunt nonnulli cæſum nocte media in peccatis ſuis, gladio: beatumque Gregorium apparuiſſe cuſtodibus eccleſiæ, & oſtendiſſe pallam cruentã, nunciaſſeque mortem pontificis, vt eam cæteris patefacerent. Hanc tamen narrationem Annales non firmant, ſed relinquunt legentis iudicio, quid credat. Multæ fabulationes per quorundam leuitatem, aliorum ſimplicitatem, ſe inſeruerunt veris narrationibus, quibus vulgus inhæret, facile creditu, docti contemnunt. Sed tamen male ingreſſum, deterius progreſſum, veriſimile eſt non eſſe bene egreſſum. Quamuis operum diſtrictionem non oſtendat ſemper Deus in hoc ſeculo, ſeruãs iudicio futuro: quædam tamen etiam hîc diſtringit, ne omnino peccatores ſibi promittant impunitatem, & inſultent longanimitati & patientiæ eius. Sed hæc interim de Volmaro.

Crebra in eccleſiis ſchiſmata.

Multa ad terrorem vel odium cõciliandum finguntur.

IN

CAP. 36.

IN Oſnâburgenſi eccleſia per hæc tempora quarti Henrici, præfuit Marquardus, ordine pontificū decimus nonus, ex abbate Corbeienſi factus epiſcopus. Præfuit annis ſex, & depoſitus eſt pontificatu. Non tamen memorant Annales cauſam & ordinem depoſitionis eius: ſed datur coniectare, vt quoniam turbulētiſſima fuere tempora inter ſacerdotium & regnum, inter ſummos pōtifices & Imperatorem Henricum quartum, ſuper inueſtitura pontificum, quam vſque in illa tempora habuere Romani Imperatores, obnixi contrà nō cedere iuribus Imperii, ſed quæ ipſi comperiſſent, illibata relinquere ſucceſſoribus. Romani pontifices, inchoante ſeptimo Gregorio, diſſimulandum non putauere, quòd laica poteſtas dominaretur eccleſiis, & de pontificibus & abbatibus ſoli curarent. *Papa iugum quo premebatur, excutere cogitat.* In hac controuerſia, diu continuata per multos pontifices, (præerat enim quartus Henricus ex puero annis penè quinquaginta) facilè fieri potuit, vt quoniam hic pōtifex, vel apertè nimis ſe opponeret Imperatori, parens pontifici, ab ipſo Imperatore fit eccleſia deſtitutus: aut econtrà, nimium pertinaciter inhærens Imperatori, fit à ſummo pontifice in exemplum aliis, & in terrorem deſtitutus pontificatu. Dum enim Annales de cauſa nihil attingunt, locum faciunt coniecturæ ex perturbatione tunc currentium temporum. Quæ vſq; adeo inualuit, vt filius patri æquiuocus, Hēricus quintus, ſeſe parenti opponeret pro Romanis pontificibus: & quadam pietatis ſpecie in oculis totius conuentus regni, etiam lachrymas daret, teſtatus cœli Dominū, pro matre eccleſia ſe opponere terreno patri, vt eum deturbaret Imperio. Quam rem in Saxonia noſtra plenius ſumus executi. Ipſe tamen aſſecutus Imperium, victo & deturbato patre, rem nihilo fecit meliorem. *Quod ſuſpicionem præbet, non eam fuiſſe rebellandi cauſam.* Nam eadem impietate, maiore etiam ſæuitia, quum eſſet Romæ cum exercitu, ſummum pontificem cum cardinalibus captum, Roma extraxit: minitatus mortem, niſi votis eius ſubſcriberet pro Imperio. Perſeueranter reſtitit Papa, donec victus lachrymis eorum, quos ſe occiſurum minitabatur Imperator, verbo ſubſcriberet, teſtatus vim & iuſtum metum: donec rediret ille in Germaniam cum exercitu: quum retractaret Papa, quæ per vim & iuſtum metum illi eſſent extorta. Sed tandem ceſſit Imperator, paſſus rem componi ad eccleſiæ nutum, per ſubmiſſos in eam rem cardinales. Quod idcirco nunc memoraui, vt videatur quæ potuerit eſſe cauſa depoſiti huius Marquardi, poſteaquā annis ſex præfuit eccleſiæ Oſnaburgenſi. Erat autem tum annus milleſimus nonageſimus tertius, 1093. in quem incidit huius pontificis depoſitio, quum adhuc in Imperio eſſet quartus Henricus, pater iam ſenex: iam etiam ab annis in tanta calamitate, quam filius inferebat, miſerandus, ſi poſſet amor dominandi flecti ad miſericordiam. *Vera rebellionis cauſa.*

CAP. 37.

FRIDERICVS eius nominis primus, in eccleſia Bremenſi ſucceſſit Humberto: tenuitq; per annos octo, vt ferunt annales: ſed, vt ego arbitror, octodecim: niſi antè decennio vacaſſe ſedem, aut alium interpoſitum fateamur archiepiſcopū, cuius nomen non ſit illatum faſtis. Nam hic Fridericus fertur obiiſſe mortem vigeſimo tertio poſt mille centum. Quumq; deceſſor eius anno quarto (iuxta eoſdē Annales) exceſſerit, alterum ex duobus neceſſe eſt: aut inter Fridericum & Humbertum fuiſſe alium medium, aut ſedem tam diu vacaſſe. Quorum quum ſit neutrum veriſimile (relatum enim eſſet in Annales) fatendum eſt, hunc Fridericū ad annum decimumnonum perueniſſe. Cuius tempora nihil inſigne aut memorabile, quod ad religionem pertineat, præferunt: niſi quòd illa cōtentio tunc ſuper Stadenſi comitatu erat inter nobiles: necdum enim peruenerat (vbi iam diu fuit) ad eccleſiam Bremenſem. *Stadenſis comitatus contentionis materiam præbuit.* Superiori quidem ætate, quum Albertus pontifex frequenter in conuentu Imperii verſaretur ſub Henrico III. nobilis è Sueuia domina, cui nomen Ida, in Stadenſem comitatum in villam Elſtorpe, quam exædificauit, ſeſe collocabat. Denupſerat primò Lupoldo nobili viro, cui filiam peperit Odam, quam primò ſanctimonialem fecit in Rintelen: poſtea inde tranſlatam, Ruſſorum regi coniugem dedit. Erat autem Ida non vulgari nobilitate progenita: nam Henricus III. illi patruus erat, & Leo papa IX. (cui pridem Brunoni nomen erat, quum eſſet Tullenſis epiſcopus) illi erat auunculus. Ea filia, quam Ruſſorum regi diximus denuptam, viro peperit filium Warciſlaum: mortuoque rege, ex theſauris regiis

Theſauri abſcondendi ratio.

magno auri pondere, quia aſportare non fidebat, in terram defoſſo (quũ miniſtros operis, vt nihil horum proderent, de medio iuſſiſſet auferri) cum paruulo filio, mores exoſa gentis, redibat ad matrem. Filius tamen poſtea reuocatus in regnum, eò tranſiit: & matris reuelatione defoſſum theſaurum reperit, & accepit. Ida verò, poſteaquam primus maritus in fata conceſſit, duobus poſt inuicem iuncta eſt maritis, Dedoni, & Etelero Albo: qui ambo comitatum adminiſtrantes in Thietmarſia, ab inſolenti populo per ſeditionem oppreſſi, interierunt. Ex quorum altero filiam ſuſtulit Rikenſam, ſiue Rixam, quam Eilmarus comes de Oldenburg vxorem accepit: indeq́; ſuſtulit Eilmarum filium: qui per tempora huius Friderici archiepiſcopi mouit quæſtionem Vdoni marchioni, comitatũ Stadenſem iam tunc tenenti, in quo ſæpe dictæ Idæ hæreditas (ſuper qua nunc agitur) erat collocata. Tenebat autem Vdo cum comitatu dictam hæreditatem non vno iure, ſed duplici: quòd viri li prole deficiente ex Ida, ad eum quaſi directum dominum, feudum reuerteretur (ſed hoc fortè iure tunc necdum vtebantur) alio autem capite peruenit ad Vdonem. Filium Idę Egbertum, congreſſus Vdo oppreſſit in acie. Mater orba filio, quũ terrenam conſolationem non acciperet, Romam deuotionis gratia inuiſere conſtituit: peruenitq́; itinere tráſmiſſo. Erat in Romana ſede auunculus eius Leo, quẽ tertius Henricus ad ſedem illam, rogatus à Romanis, animauit & prouexit: quam rem in Saxonia quia diximus, hic tranſimus. Leo neptem ſuam perbenignè accepit, conqueſtamq́; de filii peremptione conſolatur: hortatus, vt pro remedio peccatorum ſuorum inimicos diligeret, iniurias ex animo remittat, eiſdem, quod in ſe eſt, reconcilietur: vt in ea conualeſcat euãgelicum præceptum, & creſcat meritũ patientiæ in vitam æternam. Quæ exhortatio tam profundè deſcendit in animum fœminæ, vt reuerſa in patriam, Vdonem filii oppreſſorem non ſolùm non odiret, ſed etiam reconciliatum, filii loco adoptaret. Ille non ingratus adoptanti fœminæ matri, curtes de ſuis multas permiſit: quas viuens illa pro arbitrio adminiſtrabat: quum autem moreretur, Vdoni omnia ſua reliquit. Quam rem Eilmarus iunior, comes de Oldenburg, nepos ex Idæ filia, ſubuertere conatus, iudicio cœpit experiri: ſed nihil profecit. Nam Fridericus quidam, Stadẽſis comitatus pro Vdone adminiſtrator, gratia illum & ære à petitione ſubmouit. Quis autem, & vnde fuerit iſte Fridericus, poſtea dicemus.

Inimici ex præcepto quomodo diligendi.

CAP. 38.

SED ab Oſnaburgenſi eccleſia non ſtatim nobis diſcedendum, quia per hæc tempora depoſito Marquardo, vigeſimus ordinatur epiſcopus, cui nomẽ erat Wido. Cuius temporibus hoc ſolùm memorabile, paritérq́; miſerabile commemoratur, quòd vetus eccleſia Oſnaburgenſis incendio conflagrarit, tumultuariè cum diſiectis ſanctorum reliquiis, per trepidationem eripere incendio feſtinantium: vt diu ignoraretur, quem in locum eſſent tranſlatæ, donec diuino miraculo innoteſceret, & ad priorem cultum reuocarentur. Præfuit autem hic Wido eccleſiæ ſuæ per annos octo (quum adhuc Imperio potiretur quartus Henricus, necdum à filio deturbatus Imperio) perueniréq́; viuendo ad annum primum poſt mille centum,
IIII. vndecimum. Calendas Maii (ſicut Domino placuit) tranſlatus ab hoc exilio, meliora nactus eſt regna, vt confidimus.

Reliquiæ incendio amiſſæ reſtituuntur.

ALBERTI KRANTZII
METROPOLIS, LIB. VI.

CAP. I.

Stadenſis comitatus Bremenſi eccleſiæ quondam attributus.

QVIA in ditione Bremenſis eccleſiæ, comitatus Stadenſis atque Thietmarſiæ ab olim fuere, operæpretium eſt eam rem ab antiquiſſima memoria reuocare. Magnus Carolus quum eccleſiam Bremenſem fundaret, terminos eius diſtinxit, & limites aſſignauit in literis, vt eſſet eccleſiaſticæ ditionis, quicquid illis finibus includeretur: non tamen voluit, nec debuit, ſuo quenquam iure deſpoliare. Erant in his locis viri potentes, qui ſubiectos agros

cum

cum plebe tenerent. Diſcreuit Imperator agros eccleſiæ fructificantes, omnem au tem terrã eccleſiaſtico iuri ſubeſſe voluit: quo modo & cæteri principatus reſpondent eccleſiis de ſuis iuribus, primitiis, decimis & oblationibus. Tales in diſtrictu Bremenſi dominatus ante Carolum fuere, & permanſere in Chriſtianiſmo. vnde Stadenſis comitatus, qui ſemper annexam habuit Thietmarſiam, ex his fuiſſe creditur: & tranſiit in ius marchionum Vdonis & filiorum eius, per tempora Henrici tertii. Peruenitq; per Hartwicum poſtea archiepiſcopum ad eccleſiam Bremenſem, à qua abſtulit eum comitatum Henricus Leo dux Saxoniæ. Sed hæc poſtea. Per tempora autem quæ tenemus nunc in manibus, ſub Friderico archiepiſcopo, Stadenſem comitatum adminiſtrabat quidam Fridericus pro Vdone. Operæpretium eſt agnoſcere, qui & vnde fuerit iſte Fridericus adminiſtrator comitatus: vt temporum ſeriem agnoſcamus, & humanarum rerum varios caſus, & cõtumelioſam multorum fortunam, & patrum impias leges nõnullas agnoſcamus. Quo tempore ſenior Vdo marchionatum, cui tum inerat Stadenſis comitatus, adminiſtrabat, venerant ex Anglia nobiles fœminæ, mater & filia, Albim fluuium naui aſcendentes, cum ingenti theſauro, quem nobiles fœminæ ſecum extulerant fugientes. *Inhumanitas deteſtanda in naufragos.* Naufragium paſſæ (vt eſt infidus nauigantibus ille fluuius) peruenere in ditionem Stadenſem. Mox barbarico ritu miſerè inuaduntur, rebus omnibus ſpoliantur, trahuntur ipſæ in prædam cum vniuerſis rebus, vendicantur in ſeruitutem. Calamitoſa rerum conditio, quæ afflictis afflictionem aggerebat. Sed ex paganiſmo durabat ad huc illa immanis barbaries. Mater ſeruitura pertrahitur in domum Vdonis principis, coniugi eius aſſecla futura. Filia & ætate & forma præſtabat: inuenit ex aulicis qui eam acciperet coniugem, cui multas illa filias peperit: quæ nuptiis implevere plurimas domos miniſterialium, qui nunc amant dici militares. Vna ex his Reinoldo cuidam denupta, filios peperit Fridericum & Vlricum, cum nonnullis filiabus. Cæterùm filii ætatem aſſecuti idoneam, ſtrenuos ſe rebus gerendis præbuerunt: vnde illis credita eſt adminiſtratio Stadenſis comitatus. Ea tempeſtate tres è Dania pontifices, magno ſecum ducto auri pondere, Albim fluuium tranſierunt, Italiam fortè petituri. *Spoliantur oneſti auro ſacerdotes.* Sed vbi innotuit, aurum illos in zonis magnum habere, perierunt in flumine auri portatores: miſerabile dictu. Non erant in Bremenſi ditione bene habiti, neq; gratis oculis viſi, qui pridem archiepiſcopo ſubiectionẽ denegaſſent. Fridericus & Vlricus eo tum accepto auro ſunt locupletati: fortè ſecum reputantes, qua infelicitate auia atq; proauia aurum quod ſuum erat, amiſere naufragio, illis per eandem viam licere vnde locupletentur, corradere. Non laudo factum, ſed coniecto conſilium. Quo theſauro inſoleſcentes fratres memorati, nihil ſecum mediocre cogitarunt.

Cap. 2.

Vlricvs alter ex fratribus, Imperatoris ex illo die curiam ſequitur, ita ſe nobilitati inſinuans. Vbi quum ſe iactitaret inſolentius, Vdo marchio ſciſcitatus à circumſtantibus, mancipiũmne ſuum vbique liceret vendicare: illis reſpondentibus licere, ſublata manu alapam dedit Vlrico, addens cõuicium, quid ſe ſeruus nobilitati inſereret? *Qui naufracta eiciuntur, ſerui habentur* Cæſar circumſpiciens, indignatur: illi arma ſtringunt: ſed interuentu cæterorum res quietatur. Goſlariæ tum erat comitatus Cæſaris, quum interim pater Vdo defeciſſet, filiusque eius nominis non diu ſuperfuiſſet. Henricus iunioris filius, puer nomine magis quàm re, maiorum ſuorum hæreditatem tenebat. Nam adminiſtrationem comitatus Fridericus memoratus habebat. Et vt maiori ſecuritate idem Fridericus rem ageret, adiit Imperatorem Henricum quintum, eique quadraginta marcas auri puri oblatas donabat: orans, vt quoniam eſſet ingenuus ac nobilis ab origine, licet parentes eius barbarica lege ex naufragio in ſeruitutem vocarentur, nemini liceret quæſtionem ſibi ſtatus mouere: vtque Cæſaris protectione ac beneficio libertatem, ingenuitatem, nobilitatemque generis ſibi tueretur. Conceſſit Imperator, auro hilaratus. Luderus autem dux Saxoniæ, quam prouinciam pridem Luderus idem, mortuo duce Magno ſine prole maſcula, ab Henrico Imperatore acceperat (quòd magnam iam partem in dotem inde accepiſſet) infeſtus erat Friderico dicto. Nam quum dudum illi bellum cum Vdone fuiſſet marchione, Fridericus ei (vt debuit) primus, ꝓ domino ſuo reſtitit. Is ergo

Frideric⁹ multorum odio premitur.

dux Fridericum Bremenſem archiepiſcopúm ſtimulauit, vt dictum Fridericũ velut mancipium ſuum, in ſeruitutem vendicaret, quòd ibi auia & proauia eius fuiſſent (vt diximus) naufragatæ. Inſtituit in illum pontifex querimoniam. Cęſar ſolenni miſſo nuncio cauſam agi curauerat: ſed Rodulphus comes, iunioris Vdonis frater, quum infenſus Friderico incumberet, placitis interfuit. Videns autem Fridericum plebeiis niti teſtibus, indignatus, tumultum excitauit: & captum inde Fridericum in Soldwedel abduxit. Sed Imperator Henricus, ne fruſtra videretur aurum accepiſſe, vinculis ſolutum iuſſit ſecum manere, donec ira nobilium deflagraret. Reſtitutus autem in adminiſtrationem ſuam, nõ facilè potuit obliuiſci iniuriç pridem irrogatæ: totis igitur conatibus vindictam cogitabat. Quum igitur Henricus puer (proximi Vdonis filius, & maioris nepos) nomine quàm re magis, Stadenſis comes haberetur, adminiſtratio verò libera eſſet Friderico, Rodulphus patruus aſſumpto ſecũ puero Henrico (qui illi ex Vdone fratre nepos eſſet) magna manu militari Stadium petit. Fridericus vix prænoſcens, alia vrbis parte egreditur, fuga ſibi conſulens, noctis & nemoris beneficio: peruenitq́; ad Luderum Saxoniæ ducem: quem anni etiam fulgore victum, in ſuas iam partes traduxit. Illi occupatis quas inueniſſent de Friderici rebus, comitatum ipſi exinde adminiſtrantes tenuerunt. Interim Luderus dux iam aduocatiam Bremis (hoc eſt vrbis imperium) ex capto Liemaro (vt diximus) archiepiſcopo tenuit, arcemq́; Vorden fundauit: totiusq́; Saxoniæ viribus, de reſtituendo ad comitatum Friderico deliberauit, de ſuo interim cogitans prouentu: nam facilè ex Friderico, qui prolem non haberet, ad ſe reuerteretur. Quomodo autem ad eccleſiam Bremenſem hic comitatus peruenerit, inferiora docebunt. Nunc verò permanſit in manibus marchionum, nihil obſtante molitione Luderi atque Friderici.

Saxonem iratum antea ſibi placat.

CAP. 3. THIETMARSIÆ quoniã mentio incidit, antiquitatis eius memoriã quanto poſſumus longius repetamus: præſertim quia & nunc & ab olim ſe eccleſiaſtici fuiſſe iuris confitetur is populus. Prætereo autem fabulationes ferentium ex Romano populo hanc eſſe gentem ortam, & in argumentũ eius rei nomen ducis Romani eſſe relictum nationi, vt ex Tito Marco, Thietmarſi dicantur. Adiiciunt, Romanorum familias etiã nunc in terra illa permanere: nam Columnenſes Sulmans, Vrſinos Bermans hodie extare, & reliquos eius ordinis. Sed hæc inania ſunt, puerilia, fabuloſa, & riſu digna. Nam Titus Marcus ambo prænomina ſunt, vni viro nunquam ex Romana conſuetudine attributa. Romani autem quomodo tam longè peregrinarentur, ex Italiæ fertiliſſimo ſolo, cæloq́; clementiſſimo, in horridam paluſtremq́; regionem? Sed ſecuritati, inquis, ſuę proſpexere, vt longè eſſent ab vrbe, timentes neſcio quid ab Imperatore. Conuellit autem totam hanc machinã, quòd nomina Columnenſium & Vrſinorum (de quibus hi tanquã antiquiſſimis glorientur) heſterna ſunt, & in vrbe Roma recentia, vt vix trecenteſimum ſuperent annũ: quum Thietmarſi ante quingentos commemorentur. Magis autem arbitror indigenam gentem, quòd ex vetuſtiſſimis Germaniæ populis, teſte Tacito & Beroſo, Marſi numerentur. Fabulationem verò, quam Saxonum Speculum introducit, de origine Macedonum, in principio Saxoniæ noſtræ ſubuertimus. Marſos autem in hoc angulo ſeruaſſe nomen ſuum, coniecto, cum aliquãta diuerſitate, vt alii Thietmarſi, fortè à riuo iam non apparente: alii Wilſtermarſi, alii Crempermarſi, à ſuis quiq; riuulis dicantur. Et quoniam gens illa paluſtribus & à flumine Albi irriguis locis habitat, omnes qui ad fluuios accolunt, ab his ſumpſere nomen, vt Marſi dicerentur. Sunt & in Italia Marſi, qui ſi ſint origine Germani, incompertũ habeo. Multas tamen olim fuiſſe tranſitiones nationum, nouas ſedes quærentium, eſt comperτiſſimum: multoque plura ſunt in his & ſimilibus rebus facta, quàm ſcripta. Thietmarſos ergo gentem habeo indigenam, origine vetuſtiſſimam, vſq; ad Marſi patris (qui filius erat Tuiſconis, & is Iani Noe) antiquitatem.

Thietmarſi vetuſtatem cõmentitiam ſibi tribuunt.

Columnenſes & Vrſini quã vetuſti Romæ

CAP. 4. IGITVR quòd vetuſtiſſima habetur in literis Annalium noſtrorum huius gentis commemoratio, hoc eſt, quòd marchionibus ſuberat ea pars Tranſalbinorum, à memoria Henrici tertii Imperatoris, ſub quo Dedo & Ethelerus Albus, ambo poſt inuicem Idæ nobilis ex Sueuia fœminæ mariti, comitatum Stadenſem

cum

cum Thietmarſię gubernauere, ambo in Thietmarſia oppreſſi cæſiq́;. Stadenſis autem comitatus, qui vſq; in hæc tempora cum Thietmarſia apud marchiones permanſit, ad Rodulphum Vdonis fratrem, & filium eius Rodulphum nouiſſimū, qui & ipſi ſunt poſt inuicem ambo in eadem terra cæſi: & peruenit Thietmarſia in ius Hartwici, qui frater erat iunioris Rodulphi, filius itidem Rodulphi. Is Hartwicus caſum fratris patriſq; veritus, Thietmarſiam tradidit eccleſiæ Bremenſi, accipiens viciſſim comitatum ab ea Bremenſem: qui iam alia ratione ad eccleſiam peruenit. Factus autem archiepiſcopus idem Hartwicus, vtramq; ditionem pertraxit ad eccleſiam Bremenſem, in cuius iure vtraq; ditio in hodiernum permanſit. Superiori quoque memoria ad tempora Ottonum, marchionum ditio fuiſſe Stadium comperitur. Nam Sifridus inde marchio pugnauit aduerſus Aſcomannos (ſic enim piratæ tum Dani vocabātur) egreſſos de mari: de cuius poſteritate fuiſſe Vdones creduntur. Tentauere plures Thietmarſiam ſubigere, poſt tempora cæſorum in ea comitum: ſed varia fuit fortuna, victores victiq́; abſceſſere. Caſus autem nouiſſimus ad annum Christi M D. fuit omnium grauiſſimus, qui cum pondere ſuo memorabitur ſuo tempore: nunc digreſſione miſſa reuertamur in viam, ad Fridericum Bremenſem archiepiſcopum, cuius tempora ſunt in manibus. Cuius opera Vicelinus vir Deo deditiſſimus, incomparabilis acrimoniæ in ſtudio lucrandarum Deo animarum, magna inſtantia verbum vitæ in Faldera (quam ipſe poſtea, ædificato in ea parte monaſterio, nouum monaſterium fecit appellari) prædicauit: quum ille ab archiepiſcopo cōmendaretur, viro terræ primario, Marquardo, & Henrico Wandalorum principi, Godſcalci Chriſtianiſſimi viri (qui etiam pro Chriſto occubuit) filio, cui erat Vicelinus acceptiſſim9: & perinde in veteri Lubica, quæ erat in Zuartow, prædicans, multos ex Wandalorum gente Chriſto lucrabatur, annitente & plurimum adiuuante eodem Henrico, Chriſto fideli. Status autem rerum per Holſatiam tum is fuit. Nam Crito Wandalorum (quos Sclauos dixere) princeps, Chriſtiano nomini infeſtiſſimus hoſtis, quū ſępius euaſtata Holſatia & Stormaria Hamburgum igni & ferro ſubieciſſet, Lubicam nouā, in eo quo nunc manet loco, communiuit, anno Chriſti quarto poſt mille centum: ſed tamen veterem, tanquam munitiorem, in loco Zuartow nō omiſit. Quumq́; ſenuiſſet Crito, Henricus Godſcalci filius, materno genere ex regibus Daniæ ortus, redibat in Holſatiam: & occulta nonnunquam cum paternis amicis ſumpſit colloquia. Critonis vetuli vxorē iuuenculam nonnulli conciliauere Henrico. Præpoſuit mulier iuuenem ſeni: & pacta Henrici nuptias, maritum prodidit hoſti. Obtruncato igitur Critone, mulier quod in pacto cauit, accepit, Henrici nobilis viri torum conſecuta: & ille Magno duci Saxoniæ fecit fidelitatis iuramentum. Orientales autem Wandali cum occidentalibus conſpirauere in Henricum, quòd Chriſtianus eſſet, & Saxonibus pareret: maximè veriti vindictam, quam ille ſumeret de cæſo patre ſuo. Sed inito prælio, Wandali victi ſunt & cæſi: & facti ſunt omnes qui ſuperfuere, Henrico ſubiecti. Exterminauit ille latrunculos, & pacem conſtituit Holſatis. Exieruntq́; de latibulis ſuis, & tranquillitatem temporum acceperunt. Chriſtianiſmum verò Wandali pertinaciter recuſauerunt: nec erat eccleſia in vniuerſa terra, præterquam in veteri Lubica, eo quòd Henricus ibi cum familia frequenter verſaretur.

Stadenſis comitat9 variis dominis ſubeſt

Thietmarſi dominationis impatientes.

1104.

Mulier religionem prodendo marito promeret. Sup. lib. 5. cap. 34.

CAP. 5.

QVA tempeſtate Luderus marchio (qui & Vdo) habita conuentione cum Magno duce Saxoniæ, & Friderico Bremenſi archiepiſcopo, vehementi infirmitate cœpit repēte laborare: deportatusq́; Herſueldiam, ibi diem clauſit extremum. Eodem anno, qui fuit ſextus poſt mille centum, Magnus dux Saxoniæ, decrepitæ ſenectutis, finem viuendi fecit: & dedit rex Henricus quintus ducatum Ludero comiti, eo quòd Magnus filium non haberet, & Luderus magnam Saxoniæ partem à marchionibus Saxoniæ prouenientem, & ab Ottone duce (qui ad Weſeram habitabat, pulſus ab Henrico IIII. Cæſare Bauaria) per dotem teneret. Magnus autem Saxoniæ dux, ex linea Hermanni ducis (quem primus Otto extulit) duas reliquit filias: quarum prima Eila, nupſit Ottoni comiti de Balingſtede, cuius poſteri ſunt comites de Anholt: genuitque Otto Albertum marchionem, cognomento Vrſum. Altera filiarum Wulfildis, data eſt vxor duci Bauariæ Welpo, ſiue Catulo:

1106.

Saxoniæ ducatus quomodo in Luderi manus venerit.

quæ peperit ei Henricum Welpum, Henrici Leonis patrem. Luderus autem quũ obtinuiſſet ducatum Saxoniæ, gubernauit Saxones cum Wandalis, Henrico principi ſuo parentibus. Quo etiam tempore Comes Holſatorum Godfridus, cæſus eſt à latrunculis Wandalorum: deditq́ dux Luderus comitatum nobili viro Adulpho de Scowenburg comiti: fuitq́ pax inter Henricum Wandalum, & Adulphum comitem. Hoc eſt illud tempus, quo Henricus rex v. eius nominis, deiecto patre, regnum occupauit: quod in Saxonia ſcripſimus: & Italiam ingreſſus, nihilo ſe meliorem ſedi Apoſtolicæ exhibuit quàm pater ſuus. Quam rem qui noſſe volet, requirat ab illo loco. Circa hæc quoque tempora claruit vir ſanctitate præcipua, Otto Bambergenſis epiſcopus: qui, inuitante pariter & adiuuante Boliſlao Polono, adiit peregrinationem ad gentem Wandalorum, qui dicuntur Pomerani: prædicauitq́ barbaris verbum Dei, omnemq́ gentem illam cum principe ſuo Warciſlao cõuertit ad Dominum: quod in Wandalia explicuimus, nunc temporum deſignatione abimus contenti. Fridericus autem archiepiſcopus, expleto ſui curſus tempore,

Henricus V. pulſo patre regnum occupat

1123. anno Chriſti MCXXIII. migrauit ad Dominum.

CAP. 6. HALBERSTADENSI eccleſiæ præfuit per tempora quinti Henrici, Reinhardus, vir vndecunq́ natus, præſtans: nobili tamen proſapia ortus creditur, quòd epiſcopatus illa tempeſtate per arma gubernati, non aliis quàm magna & nobili progenie editis credebantur. Erat grauiſſimum ea tempeſtate bellum Henrico v. aduerſus Saxones. Habitauere Imperatores Goſlariæ, & Saxonum gentem ad ea tributa & pene ſeruitutem deuocabant, qua in cæteros vtebantur. Sed non erat ea animis Saxonum humilitas, vt ad nutum ſubiicerentur: armis libertatem adſerere (vt ſæpe aliàs) ſunt aggreſſi. Henricus rex duxit in eos, caſtraq́ poſuit in locum Welpeshold. Saxones cum duce ſuo Ludero, & Reinhardo Halberſtadenſi archiepiſcopo, ex aduerſo aſcenderunt. Congreſſi ſunt, & ancipiti prælio dimicauere: ſed tamen Saxones infracti permanſere, victoriaque ſunt potiti. Quo etiam tempore quum vocaſſet Imperator Wandalorum gentem, Saxonibus infeſtam, vt inuaderent ea parte prouinciam, detinerentque illa parte Saxones, ne Imperatori occurrerent, Otto de Balingſtede comes, qui tum orientalem Saxoniam (quæ nunc eſt vetus Marchia) tenebat, Wandalis inde promotis ad arma ſe oppoſuit: & eodem penè tempore, quo Luderus ſubmouit arma Cæſaris, ille quoque ſuperauit Wandalos: vt magna parte cæſi, multique ex his capti, non ſe veniſſe gaudebant ad arma. Ita gemina tum victoria Saxones vno pene tempore ſunt potiti. Hic eſt Otto marchionum & comitum de Anehold progenitor, magnæ ſtirpis & nobiliſſimæ familiæ ſtipes.

Regnum Chriſti ex hoc mundo non eſſe deſut.

Saxones Henrico V. ſiunt pugna ſuperiores.

CAP. 7. HILDESEMENSI tum eccleſiæ poſt Vdonẽ (qui varia fortuna diu præfuit) ſurrogatur Bertoldus, ordine decimus nonus: vir eo loco non impar, & genere & moribus optabilis. Præfuitq́ eccleſiæ ſuæ cum magna laude per annos ſedecim, pacem ipſe, quantum potuit, amplexus, quum vndiq́ bella detonarent ſub v. Henrico. Peracto in loco Welpesholde inſigni prælio, erexere Saxones trophæum, virũ ſcilicet in ſtatua armatum, claua ſubnixum, arma Saxoniæ tenentẽ, equinum candidum pullum. Ruſtica plebs (vt eſt ſuperſtitioni propior) idolum coluere, tanquã veterem Saxoniæ deum, quẽ Iodute dixere. Permanet hodiè execrabilis illa vox, vt in omni repentino periculo exclament eo more Saxones. Deriuatum autem autumant ex Italico verbo, *Io mi adiute*. hoc eſt, me adiuuate: ſiue à memoria Druſorũ permanſerit in prouincia, ſiue citeriori ætate manauerit per quamlibet occaſionẽ in noſtram gentem. Sed tum viri ſenſati horrentes ſuperſtitionem ſacrilegam, deiecto trophæo capellam erexere: nunc aiunt eſſe monaſterium ordinis prædicatorum. Sed tum Saxones, quum non ignorarent infenſum ſibi regem imminere, longius circumſpectabant auxilia, ad Albertum Moguntinum archiepiſcopum fœdera iungentes: qui Henrico erat infeſtus, quòd diu illum Cæſar carcere tenuiſſet, & ciuium ſolo fauore erutus eſſet. Iam enim Saxoniam auferre Ludero, & conferre Hogero de Mansfelt comiti, cogitabat. Sed aduerſum ei prælium in Welpesholt, ſubuertit cogitationem eius.: nam ibi cecidit Hogerus memoratus. Albertus vero vtroque gladio deſæuit in Henricum (nam legatus erat ſedis apoſtolicæ) vt il-

Plebs in ſuperſtitionem facile labitur, magna tamẽ traditionum partus magiſtra.

vt illius vbiq; partes infirmaret. Excreuerunt'q; Henrico tam magna in aduerſum, vt facilè Saxonum obliuiſceretur. Nam redibat in Italiam, & antipapam erexit in veros pontifices, Paſchalem, Gelaſium, Calixtum: demum ſub Calixto res pacata eſt: quod in Saxonia ſcripſimus.

CAP. 8.

MAGDEBVRGENSI interim eccleſiæ poſt Adalgotum præficitur Rotgerus, vir poteńs, qui opponebatur viribus & minis Wiberti, burggrauii Magdeburgenſis: qui ſub Adalgoto, viro Chriſtianiſſimo, multas eccleſiæ intulit ærumnas: ſed nunc viribus Rotgeri retuſus, conquieuit. Præfuit autem annis iſte ſolis ſex. Non ab Imperatore inueſtitur, quòd eſſet ille dudum cenſuris innodatus: ſed ab legatis ſedis apoſtolicæ, eccleſiæ ſuæ iura ſuſcepit. Deinde ſub Calixto ſummo pontifice, qui Burdinum antipapam captum incluſit monaſterio, ſancitum eſt, ne amplius ſibi Imperialis poteſtas vſurparet inueſtituram ſpiritualium, ſed libera fieret electio à clero & à populo: & ſic inſigniretur regalibus per ſceptrum. Quod papa & Imperator confirmauerunt: ſicq; pax rediit inter ſacerdotium & regnum. Comitatum interim Stadenſem Fridericus iſte, origine Anglus, in adminiſtratione habuit, fauente ac defenſante Ludero duce Saxoniæ: qui tum in arce Vorden firmauit præſidium, & gubernabat pene omnia per diœceſim Bremenſem. Sed Henricus marchio puer, qui hæreditabat eum comitatum (cuius etiam nomine memoratus Fridericus tenebat adminiſtrationem) veneficio interiit, non dubium cuius machinamento. Quo defuncto, comitatum Stadenſem, quem prius habuit Fridericus in adminiſtratione, obtinuit per pecuniam ab archiepiſcopo Bremenſi in beneficio: hoc eſt, vt infeudaretur eccleſiæ nomine de ipſo. Quo autem iure peruenerit ad eccleſiam, non ſatis compertum eſt: niſi credamus à Cæſare impetratum, vt deficienti ſine legitimo & ſuo hærede, ſuccederet eccleſia. Erant enim comites Thietmarſiæ fratrueles eius: qui cur non ſucceſſerint, non ſatis apparet.

Inueſtitura magiſtratui adempta, electio libera eccleſiæ redditur

CAP. 9.

MIMIGARDEVORDENSIS eccleſia tum de epiſcopo ſuo laborabat. Nã Burchardus ibidē conſtitutus à ſuis miniſterialibus, eiicitur, & Henrico regi præſentatur: qui illum ſeruauit aliquandiu in carcere: ſed deinde reuexit cum honore in eccleſiam ſuam. Efferueſcente autem bello inter Henricum Cæſarem & Saxones, quum Burchardus ſuum reſtitutorem negligere non potuit, iterum eiicitur: & Theodoricus de Wintzenburg reponitur: donec illum quoq; Henricus rex eiiceret, Burchardum reponeret. Quum autē Henricus Imperator iam ſummo pontifici reconciliaretur, Burchardus quoq; de ſua eccleſia fit ſecurus. Sed erat cauſa, cur illum Imperator ablegaret pro magnis cauſis ad Imperatorem Conſtantinopolitanū: in qua legatione moriēs defecit. Tum Luderus dux, & comes de Wintzenburg, Theodoricum ſuum reduxere. Sed erat tanta ciuium & miniſterialiū eccleſiæ pertinacia, vt nullo modo ſibi paterentur præeſſe Theodoricum: armis cogēdi erant, vt parerent. Qua in conflictatione quum iacula ignita mitterentur, cum vniuerſa ciuitate conflagrauit eccleſia ſancti Pauli. Sed dux compatiens tantę iacturę, pſpexit vt impendio ſuo pro magna parte, & eccleſia & ciuitas reſtauraretur. Quo in prælio multos iure militari captos, & morte mulctauit: & eccleſię ædificandę ſic proſpexit, vt quorum opera male defenſa perierit, eorum pecunia de nouo fundaretur. Erat ea tempeſtate homo ferox, comes de Arnsberg, Fridericus, qui ſe Weſtphaliæ dominum prętenderet. Is quum arcem vetuſtiſſimam ab Hunorum memoria in Weiuelsburg renouaſſet, multos inde incurſans firmauit: ſed ille haud diu pòſt vitam finiuit. Theodoricus in eccleſia ſua in finem vitæ permanſit, reparationi ſtructurarum & reformarioni morum, tum plurimum neceſſariæ, inſtitit: perfecitque ad bonum modum, priuſquam viuendi finem faceret.

Epiſcopus per vices eiectus & receptus.

Eccleſia in contentione de epiſcopo conflagrat.

CAP. 10.

PADERBVRNENSI eccleſiæ circa hæc tempora præficitur poſt Henricum Bernardus, eius nominis primus: qui rexit eccleſiam annis tribus & viginti. Quo tempore, mortuo Henrico quinto, ad Imperium prouehitur Luderus, pridem comes de Supplenburg, iuxta Brunſwicum, inde dux Saxoniæ, ad extremum rex electus Romanorum. Fremuerunt Franci (ſi diis placet) quòd virum Saxonem ſupra ſe viderent. Non illos dico Gallos, ſed Germanici generis Frācos: quorum domus proximos quatuor habuit Imperatores, Conradū, & tres deinde Henricos, tertiū,

Regnum Germaniæ à quatuor, continuo ordine, ex eadem familia tenetur.

quartum, & quintum eius nominis. hoc eſt, proauum, auum, patrem, filium, qui erat quintus Henricus, ſine prole moriẽs: quod illi dicitur imprecatus Paſchalis papa, quum illum captum in eccleſia diui Petri Romæ eduxit, captum tenuit, commi natus illi & ſuis mortem, ni faceret quod iubebat, conſecrationem (imò execrationem) illi impendens, & conferens non priuilegium, ſed prauilegium, inueſtiendi epiſcopos & abbates. Quod quia iuſtus metus extorſit, poſtea reuocabatur. Sed tũ Luderus Saxo regnum obtinuit, rebellantibus illi Friderico & Conrado fratribus, Alſatiæ ducibus: quòd Friderico ſumma ſpes eſſet conſequendi regnum. Peruenir res in apertum bellum: obſedit Luderus Spiram. Qua in expeditione quum fere omnes per temporum conſuetudinem nutrirent comam, multis in exercitu & per caſtra Ludeti fulmine ſunt exuſti capilli: & credita eſt vltio diuina: ceſſauitq́; ea abuſio nutriendorum & tantopere excolendorum capillorum. Sed ceſſere Ludero principes, rebus ad bonum modum compoſitis. Interim Romani tumultuãtur aduerſus Innocentium pontificem. Petrus Leonis papatum inuaſerat, eiecto vero pontifice. Innocentius deſcendit in Franciam, inde Leodium: vbi conuocato concilio, aderat Luderus Imperator. Multa ibi conſtituuntur, deducitur papa Romam ab Imperatore: ibi Bernardus Paderburnenſis epiſcopus à præſente Romano pontifice impetrauit priuilegia, ad vſum rationalis, in certis temporibus pro ſe & ſucceſſoribus ſuis. Conflagrauit iterum ciuitas cum eccleſia, quod ibi crebrius quàm alibi quomodo acciderit, ſatis eſt mirabile, quum aquis abundet vicinis, imò ad eccleſiam effluentibus. Imperatori ſe præſentauit Daniæ rex Canutus, qui cum duobus regnum eſt partitus, Waldemaro & Zuenone (erant enim fratrum filii aut fratruelium) & tum ſe ſubdidit Imperio, recognoſcens ſuperioritatem. Sed quia reuerſus in regnum, obtruncatus eſt à Zuenone, Dani non receperunt eam ſubiectionem.

Petrus Leonis papatum vi occupat.

CAP. II.

HALBERSTADENSIS eccleſia, poſt Reinhardum accepit præſulem Ottonem, virum proculdubio nobilem. Qui quum decem annis eccleſię ſuæ præfuiſſet, conuictus de ſimonia, à ſummo pontifice deponitur Honorio. Feruebat noua conſtitutio ſuper eccleſiis, de manu laica non recipiendis, facta compoſitione inter Calixtum & Henricum Imperatorem: & quoniam res noua fuit, ſancienda erat inflictione pœnæ, vt horrerent contemptores, & in viam redirent. Otto fortè non magni faciens, aut non attendens quod conſtitutum fuerat, Ludero pro eccleſia blanditus eſt, & neſcio an & largitus. Depoſitus eſt ergo ab Honorio: ſed in concilio Leodienſi reſtitutus eſt ab Innocentio, interueniente Ludero rege. Ille interim Romam reducens Innocentium, ab illo coronatur cum vxore, Imperiali corona. Cœpitq́; in diebus Lotharii Cæſaris (ſic enim Luderum appellauere Itali & Galli, quod Lotharii nomen Imperatorium illis videretur, Luderi autem, incompertũ) oriri noua lux non tantùm in Saxoniæ finibus, ſed in vniuerſo regno, tranquillitas temporum, & abundantia rerum, pax inter regnum & ſacerdotium. Sed & Wandalorum populi iuxta Holſatiam agebant ea quæ pacis ſunt, eo ꝙ Henricus eorũ princeps, comitem Adolphum & contiguos Nordalbingorũ populos, omni fuerat beneuolentia amplexatus. Quo tempore non erat eccleſia in omni gente Lutinorũ, Obotritorum, & Wagriorũ, niſi in ſola Lubeke veteri: eo quòd Henricus ibi Chriſtianus princeps, cum familia ſua moraretur. Surrexit eo tempore ſacerdos Vicelinus, venitq́; ad principem Wandalorum Lubeke: orauitq́; præſtari ſibi facultatẽ prædicandi verbum Dei intra terminos ditionis ſuæ. Natus eſt hic vir præcipuus de Quernhameln. Manſit aliquandiu in arce Euerſtein, cum matre Conradi comitis: inde inuidia ſacerdotis, per Statium in Achilleide diſturbatus eſt. Requiſiuit enim ex eo, legeritne Statium in Achilleide, propoſuitq́; verſum illi ex poeta: quem quum expedire non poſſet, erubuit: abiitq́; Paderburnam, & ibi ſub Hermãno docente apud eccleſiam, vigilantius literis incubuit. Dedit autem illi Dominus intellectum & cor docile: cœpitq́; breui in docẽdo magiſtri coadiutor exiſtere. Orationi ſæpius vacãs, omnium ſanctorũ ſuffragia efflagitabat, præcipuè verò beati Nicolai, cui ſe ſpecialius mancipauerat. Vnde etiã contigit, vt quadam vice eiuſdẽ natalitia celebraturus, in oratorio ſanctæ Brigidæ ſocios cõuocauerit: vbi veſpertino & matutino

Deponitur epiſcopus ob ſimoniam.

Epiſcopus pudore ad diſcendas literas cõpellitur.

matutino officio ſolenniter expletis, angelicæ voces à quibuſdam ſunt auditæ, pſallentes iuxta morem cleri, reſponſoriũ, *Beatus Nicolaus iam triumpho potitus*. Poſt mortem igitur confeſſoris Chriſti Ludolphi de Feulo, ſub Fridetico archiepiſcopo vocatur Bremam: ibiq́; ſcholas ſtrenuè rexit. Poſtea cum quodam iuuene Thietmato perrexit in Franciam, ſtuduitq́; ſub magiſtris Rodulpho & Anshelmo. Tribus igitur annis in ſtudio tranſactis reuerſi ſunt: Thietmarus Bremæ fit canonicus: Vicelinus Magdeburg ad Nortbertum veniens archiepiſcopum, fit ſacerdos. Sed hic interponenda ſunt aliorum tempora, vt deinde ad Vicelinum redeamus.

Angelorum cum hominib. concentus.

CAP. 12.

MAGDEBVRGENSIS eccleſia ad initium regni Lotharii tumultuabatur ſuper epiſcopis: tres enim de eius pontificatu contenderunt: Adeo intumuerũt canonici, iam liberalem electionẽ nacti: ſperabat ſibi quiſq́;, & amicis & infinita ambitione contenderant pro epiſcopatu adipiſcendo. Nec finis erat contentionũ: donec Luderus (ſiue Lotharium dixeris) omnibus deſtitutis, ſuaſerit vt Nortbertum, virum religioſum, ordinis Præmonſtratenſium, ſumerent archiepiſcopum. Surrexerat paucos ante annos ille ordo in Burgundia, in diœceſi Landunenſi. Colonienſis hic erat Nortbertus, & in Burgundia eius ordinis inchoator. Peruenit autem in Magdeburgam, miſſus à Deo, & accepit loci archiepiſcopatum, quem tenuit per annos octo. Ad hũc Nortbertum venerat Vicelinus, vir Deo & ſempiterna dignus memoria, vir religioſus ad religioſum, & de manibus archiepiſcopi accepit ſacerdotium. Sed de Nortberto necdum recedimus, requirentes quomodo vir nouam ferens religionem, præfuerit aut diuerſæ religionis fratribus, aut canonicis ſecularibus. Equidem Otto magnus dum expeditionem primam terminaſſet in Italiam, voto conſtrictus, quòd milites ſui ſe inuito monaſterium diui Mauricii male habuiſſent, nouum extruere monaſterium in honorem eiuſdem diui Mauricii. Idq́; opere compleuit, dum rediret in Magdeburg: ibique fundauit monaſterium fratrum diui Benedicti, Mauricium faciens ſanctum loci tutelarem. Ad ſequentia verò tempora quum cerneret creſcere ciuitatem, multiplicariq́; populum Chriſto crediturum per vicinam Wandaliam, erexit in eodem loco eccleſiam Metropolitanam: cui præfecit (vt diximus) Adalbertum, monaſterio Maximini de Treueri tranſlatum. Sed quum eſſet eccleſia futura metropolitica, non erat fratribus diui Benedicti locus, propter ceremonias multas, fratrib. alienas, in eccleſia prima peragendas. Igitur deputauit Otto fratribus locum extra muros in monte, vbi iubebat refici cœnobium. Tranſlati ſunt igitur, licet plurimum renitentes & inuiti, & in vigilia Laurentii emigrarunt, cuius emigrationis mœſtiſſimæ diu annuam peregere memoriam, in vigilia diui Laurentii. Prædia pridem data illis, remanſere ad cultum. Cæterùm eccleſiæ metropoliticę contulit, quæ pater ſuus Henricus largitus eſt epiſcopatui Vallerſleue: qui ex illo die ceſſauit, tranſlatus potius quam extinctus. Tum verò in Magdeburgo crediderim regulares fuiſſe canonicos, ſicut ferè per omnes eccleſias: donec degenerarent in eam quæ nunc eſt formam, quæ ſi Deo placita ſit, ipſe nouit: cæterum ſcripturis & legibus diſſona nimis eſt. In vniuerſum loquor & de maiori numero: cæterùm eſſe Deo placitas in his animas nemo dubitet. Talibus quum accederet regularibus cum noua regula Nortbertus, facilè obtinuit vt nouitati cederent, ſumentes habitum eius, vt Nortbertini exinde dicerentur.

Libera electio ſuos non caret incommodis.

Monachos & canonicos ob ceremonias diuerſas, idem locus capere non poteſt.

Krantzius canonicorum ordinis iniquior.

CAP. 13.

BREMENSI eccleſiæ (nam Hamburgenſis titulus paulatim aboletur, tetrarcha obedientia Aquiloniarium prouinciarum) poſt Fridericum præficitur Adalbero, vir & prudentia & religione ſingulari: cuius pontificatus initio mirabilia multa fuere. Nam Henricus Wandalorum princeps, vir optimus, exceſſit rebus humanis: & Henricus puer, marchio, comes Stadenſis, immatura morte diſceſſit: quum Fridericus (cuius de origine proximè multa diximus) comitatum ab eccleſia Bremenſi ſumeret in feudum, quem habebat antea pueri nomine in adminiſtratione. Adalbero diœceſim ſuam vigil viſitabat: nam legationis dignitas iam antiquata, remiſit noſtris pontificibus laborem longinquæ peregrinationis in prouincias Aquilonis. Ex qua re honor etiam & titulus Hamburgenſis eccleſiæ aboletur: cui titulo inhærebat legationis miniſterium. Deperiit autem (quod ſuprà attigimus)

Hamburgenſis eccleſia metropoliticus honor deſinit.

ex eo quòd prouinciæ illæ ſuos acciperent in regno metropolitanos. Adalbero autem pontifex trans Albiam veniens in Miltendorp, quod nunc oppidum Thietmarſiæ Meldorp vocant. Ibi ab Holſatis conuentus rogatur, vt Vicelinum pridem terris ſuis cognitum, illis prædicatorem diuini verbi confirmaret. Ille pronus annuit, & Vicelinum iterum atq; iterum illis propter barbariem Wandalorum commendauit. Ergo ſub Adalberone pontifice Vicelinus cum Ludolpho Hildeſemenſi, & Rodolpho Verdenſi canonicis, legationem accepit in gentem Wandalorum. Iam Henricus gentis princeps, vltimam agebat ætatē. Quo ſuperſtite, legatio profecit vehementer: illo autem ſublato, quum filii eius parum paternæ virtutis oſtenderent, breui ſunt euerſi vt interirent. Variaq; deinde fortuna ac maximo labore per annos XXX. prædicationem continuans Vicelinus, ad extremam etiam ipſe properans ætatem, quum iamdudum in Faldera nouum monaſterium erexiſſet, fratribusque impleſſet, ac religioſè diu gubernaſſet, epiſcopatum promeruit, vir ſanctitate præcipuus, in Aldenburg: quod ſuo tempore commemorabitur. Sed ad ſuperiora pauliſper redeamus.

Vicelinus euāgelium Dei apud Wādalos propagat.

CAP. 14. QVVM res in manu Vicelini prædicantis creſcerent in immenſum, venerunt ad illum Ludolpus, Eppo, Lutmundus, Folcardus, ſacerdotes, mercedem in vinea Domini laborantium cum illo accepturi. Quo tempore Canutus iunior, Henrici filius, in oppido Lutkenburg, quum inſolentius ageret, eſt interemptus: Suenteploch frater, ſolus obtinuit principatum. Qui iuncto ſibi Adolpho comite, cum Holſatis atque Stormariis expeditionem fecit in terram Obotritorum (hi ſunt Magnopolenſes) obſeditq; vrbem Warlo. Qua in poteſtatem ſuam redacta, vltra eſt progreſſus ad vrbem Kiſſin, quam hebdomadis quinq; obſedit: eaq; ſubacta, acceptis de implenda fide obſidibus, Suenteploch reuerſus eſt Lubeck: Holſati, cæterique in ſuas quiq; ſedes redierunt. Videns autem Vicelinus ſacerdos, quia princeps Wandalorum humanius ſe gereret erga Chriſticolas, acceſſit eum, & innouauit apud eum paternæ promiſſionis cœptum: impetratoq; principis fauore, miſit in vrbem veterem Lubeke venerabiles ſacerdotes, Ludolphum atq; Folcardum. Qui benignè recepti à mercatoribus, habitauerunt iuxta eccleſiam ſitam in colle, quæ eſt è regione vrbis trans flumen. Rugiani autem Wandali, quòd inimicarentur generi Godſcalci principis (quem ipſi cum cæteris coniuratis oppreſſerunt) facto agmine, per marca ſcenderunt Trauenam: Lubicamque veterem aggreſſi, oppidum cum arce ſua demoliuntur: ſacerdotes autem tam diu perſtiterunt, donec hoſtib. per vnam eccleſiæ ianuam irrumpentibus, per aliam vix elaberentur: & ad Falderam refugerunt. Suenteploch autem princeps, non longè pòſt interfectus eſt, dolo cuiuſdam Daſonis prædiuitis de Holſatia. Reliquit ille filium nomine Suinecke: ſed & ille interfectus eſt non diu pòſt, apud Eteneburg: defecitq; ſtirps Henrici in principatu Wandalorum. Translatus eſt autem principatus ille ad nobilem virum Canutum, inter Danos regii ſanguinis, cui cum Henrico Wandalo ex Henrici matre & ſanguinis neceſſitudo, & morum ſimilitudine, maxima, dum viueret, familiaritas & ſincera charitas interceſſit: vt etiam rogaret Henricus Canutum, quia filiorum ignauiam proſpiceret, ditionem ſibi Canutus poſt ſe haberet commendatam: perduxitq; Henricus Canutum ad Luderum (tum ducem Saxoniæ, poſtea imperantem) vt eius authoritate cuncta fulcirentur. Quamdiu autem ſuperfuerant liberi ex Henrico, Canutus amici functus munere, conſilio & auxilio illis non deerat: vbi defecerunt, morte ſubtracti, permittente Ludero iam Imperatore, Canutus Wandaliam regebat: intantum commendatus regi, vt coronam illi imponeret, nominans regem Obotritorum. Sed quoniam hæc in Dania, in Saxonia, in Wandalia, pro ſua vbique parte attigimus, nunc breui commemoratione tranſimus.

Obotriti bello ſubiguntur.

Canut⁹ ob virtutem admirabilē, regium nomen accipit

CAP. 15. 1134. INTEREA ad annum Chriſti trigeſimum quartum poſt mille centum à Chriſto, quum Canutus Obotritorum rex in Dania cæſus eſſet, ſucceſſerūt in principatu Wandaliæ Pribiſlaus atq; Niclotus: altero Wagrienſium & Polaborum, altero Obotritorum, quæ eſt Magnopolis, prouinciam gubernante. Chriſtianis nullus locus ſub his videbatur, inualuitque nimis idolorum cultura. Vicelinus autem, qui

per

per tempora Canuti Obotritorum regis (cui erat pro vtriuſq; virtute familiariſſimus) plurimam in gentem verbum Chriſti diſſeminaſſet, cerneretq; zizania nimis ſuperexcreſcere, adiit Imperatorem Luderum (Lotharium vocant Itali) in Bardewico tunc agentem: expoſuitque multos conatus reducendi Chriſtianiſmi in Wandaliam eſſe fruſtratos: non niſi in manu forti ceſſurum populum. Eſſe opportuniſſimum locũ muniendæ arcis in terra: quæ ſi firmaretur, ſub iugo poſſet populus contineri. Miſit Imperator qui ſpecularentur. Placuit locus editiſſimus: iubet conuenire gentem Wandaliæ omnem, quæ Saxonibus parêret. Venerant Wandalorum primores, iubentur operas partiri ad arcem inibi firmandam. Tunc inter ſe collocuti Wandali alter ad alterum, Quis, inquiunt, Imperatori prodidit locũ illũ? ego tibi auguror, ex hac arce, in omnem Wandaliam grauiſſimas nobis gentique noſtræ excurſiones imminere. Ad quam vocem quidam eorum, Vides, inquit, homuncionem recaluum Imperatori adſtantem? (Vicelinum autem demonſtrabat) ille nobis malum hoc inuexit. Firmatur arx in monte, nomenq; ſortitur, vt Mons victoriæ, hoc eſt, lingua noſtra Segeberg, diceretur: quum pridem eſſet illi nomen Alberch. Quam Imperator cuidam Hermanno ex ſuis miniſterialibus commendauit: eccleſiamq; ad radicem montis iuſſit extrui, quam vna cum Lubecenſi, in vrbe veteri, commendauit Vicelino. Et quum per id tempus obiiſſet Fridericus comes Stadenſis, Imperator veniens Herſfeldiam, pecuniam quam Fridericus comes Stadenſis eidem monaſterio contuliſſet, ſexcentas marcas argenti, altari abſtulit. Ordinatiſque rebus, dedit ducatum Saxoniæ genero ſuo, Henrico Catulo, duci Bauariæ, qui erat ex matre nepos Magni Saxoniæ ducis. Quem etiam ſecum aſſumens, profectus eſt ſecundò in Italiam: ibique defecit in reditu.

Idololatria denuo graſſante euangelij curſus ſiſtitur.

Arcem extrui Wandali ægrè ferunt.

Cap. 16.

VICELINVS autem legationis ſibi creditæ ſolers curator, idoneas euangelio perſonas ad opus ſacri miniſterij conciuit: ex quibus Ludolphum, Hermannum, Brunonem in Lubeke cõſtituit, Lutmundum cum cæteris in Segeberg. Iſte Lutmundus poſtea factus eſt præpoſitus in Heſlinge, & clauſtrum tranſtulit in Zeuenam locum, quo etiam nunc manet. Qui conuentus olim habuit inſignes abbatiſſas, quarum nouem ſepultæ memorantur in Heſlinge: nunc verò ſolùm eſt prioratus. Obitus deinde Imperatoris Lotharij (ſiue Luderi) & aſſumptio Conradi Sueui, res quoque harum partium perturbauit. Nam Conradus rex non paſſus præeſſe vnum duobus ducatibus, Saxoniã ademptam Henrico Bauaro, dedit Alberto, nomine Vrſo, marchioni de Brandenburg: qui & ipſe nepos erat Magni ducis Saxoniæ, ex altera filia. Occupauit Albertus arcem Luneborg, & vrbem Bardewick cum Brema. In id enim licentiæ proceſſum fuit, vt vrbem Bremam eccleſiæ ademptam, duces ſibi vendicarent ex eo tempore, quo Luderus captum Liemarum archiepiſcopum laxauit, dato illi vrbis imperio, vt diximus ſuprà. Adolphus quoque Holſatiæ comes (nam pater in fata cõceſſit, quum ſequeretur fidem Henrici Bauari, & ſocrus eius Rixæ, quondam Imperatricis) cedere Holſatia, quã ex Ludero tenuit, armis cogebatur. Eamque Albertus commendauit Henrico de Badewide comiti, qui etiam arcem Segeberg occupauit, Hermanno, quem Luderus præfecerat, iam mortuo, pulſis cæteris, qui obſtare videbantur. Quo etiam tempore Pribiſlaus Wandalorum princeps, nactus temporis opportunitatem, quum videret principes Chriſtianos inter ſe collidi, facto impetu, ſuburbium Segeberge euaſtauit, oratoriũ incendit. Ex fratribus quoſdam, quum pertinacius ſacra tuerentur, gladio cecidit: alij fugerunt in Falderam. Qui verò Lubeke demorabantur, in arce ſtabant cum principe Pribiſlao, qui illis non aduerſaretur. Vnde coniici poteſt, expeditionem illam non odio Chriſtianitatis, ſed odio tributorum aut aliunde eſſe excitatam. Viderant tamen alligatos à barbaris Chriſtianos trahi, ac dirè tractari. Vigebat adhuc in gente Wandalorum diuerſitas ſuper principatu, inter poſteritatem Critonis & Henrici. Aberat Pribiſlaus domo, quum aduerſæ factionis hoſtes Lubecam inuadunt, veterem arcem cum oppido demoliuntur: ſacerdotes elapſi, Falderam requirunt.

Henrico Bauaro Saxoniam Conradus adimit.

Principum Chriſtianorũ diſſidia perniciosa.

Cap. 17.

VICELINVS pater iterum cernens opus diaboli præualere, Chriſtiq; honorem poſthaberi, ingemuit: orationibusq; & lachrymis intentus cum fratribus, hoc

armorum genere interim militabat. Henricus verò qui Holſatiam adminiſtrabat, ſategit paria in Wandalos pridem excurrentes referre: nam crebris euaſtatis vicinis locis, cum præda redibat. Holſati autem priſtinæ virtutis memores, inuicem hortati, etiā ſine comite arcem & præſidiū Plone oppugnāt, & capiūt: firmantesq́ præſidium militum, exinde tenuere pro ſuo.

Henricus Bauarus Saxoniam recuperat, & vaſtitatem magnā edit.

Henricus interea Bauarus, Saxonia eiectus, viribus comparatis, redibat, & amiſſa recuperabat, & Albertum conſobrinum ſuum viciſſim eiecit, rediitque cum illo Adolphus de Schowenborg comes in comitatum. Sed Henricus ille pridem impoſitus, quum partibus ſuis diffideret, abiturus, omnia igni conſumpſit, quæ antè firmauit: in Segeberg & Hamborg, arcem firmiſſimam, quam opere murato mater comitis ibi fundauit, fugiturus deiecit: & quicquid ſenior Adolphus exædificauit, ipſe fugiens proſtrauit. Ita rediit Adolphus ſecundus in antiquam poſſeſſionem & paternam ditionem. Sed mortuo non diu pòſt Henrico Bauaro, filius eius Henricus Leo paruulus, ſucceſſit in vtroque ducatu. Mater autem pueri quum aduerſaretur Adolpho Holſatorum comiti, dedit Wagriam (quæ iam capta fuit à Wandalis) memorato Henrico de Badewide: præſertim quum ille bonā ibi partem gladio cepiſſet. Quum autem mulier illa, Henrici Leonis mater, ad ſecunda vota cōuolaret, nubens Henrico fratri Conradi regis (quem ille ducem Auſtriæ crearat) abalienata negociis Saxoniæ, Adolphus apud pueri tutores egit, vt Wagria accederet Holſatiæ, ſibique redderetur: Henricus autem acciperet terram Polaborum, qui eſt comitatus de Raceborg. Ita rebus compoſitis, Adolphus inſtaurauit arcem Segeberge, cinxitq́ muro. Ædificauit deinde ciuitatem in loco qui dicitur Bucu, quem olim inceptauerat Crito, cui ex vna parte Trauena præterfluit, ex altera lacus ingens Wakeniſſe: appellauitque eam Lubeke, eo quòd non longè eſſet à veteri Lubica, quā Henricus princeps Wandalorum firmauit.

Lubica noua conditur.

1140. Erat autem poſt M C. annus quadrageſimus. Ea eſt quæ nunc floret ciuitas opulentiſſima, omnium vrbium Saxonici nominis ornatiſſima: cœperuntque inhabitari deſerta Wagrienſis prouinciæ: & multiplicabatur numerus accolarum eius, de variis nationibus, quos inuitauit datis agris Adolphus, immunitatemq́ præſtabat per certos annos tributorum. Venerant ex Weſtphalia, Phriſia, Hollandia, qui accolerent.

CAP. 18.

VICELINVS tum quoque prædia recepit, adiutorio comitis Adolphi, quæ Imperator Lotharius ad vſum monaſterij & ſubſidia ſeruorum Dei, non longè à Segeberge donauit.

Monaſterium in arce extructum, aliò transfertur.

Viſum fuit eſſe ex commodo fratrum, propter tumultus ab arce, & crebras conuentiones militarium, monaſteriū in proximo villagio (quod Sclauicè Cuſalina, Saxonicè autem Hagerſtorpe dicitur) fundare, & eccleſiam nihilominus in memorato loco relinqui. Miſit Vicelinus Folcardum ſacerdotem, cum induſtriis viris, qui oratorio & clauſtralibus officinis exædificandis operam darent, maneret tamen prior eccleſia ad radicem montis in Segeberg. Eo tempore Thietmarus, Vicelini quondam diſcipulus, relicto decanatu Bremenſi, deuouit ſe Faldetenſi collegio: qui deſtinatus Hagerſtorpe, tranſmigrationi nouæ magno fuit ſolatio: vir vtique in ſpirituali conuerſatione ſummæ perfectionis. Vicelinus quoque nouellæ eccleſiæ ſibi commiſſæ ſolers curator, omni ſtudio peregit, vt eccleſiæ opportunis locis ædificarentur, prouidens eis de Faldera tam ſacerdotes quàm reliqua neceſſaria.

Stadenſem comitatum eccleſia Bremenſis pro Thietmarſia accepit.

Per hæc tempora comitatum Thietmarſiæ marchionatui ſubditum, Rodolphus Rodolphi filius, marchio marchionis, regebat: & per inſolentiam habitatorum cæſus (vt pater ſuus) interiit. Frater autem eius Harduicus, maior, erat Bremenſis præpoſitus: egitq́ apud pontificem Alberonem, vt conceſſo patrimonio ſuo eccleſiæ (erat enim legitimus ſucceſſor in Thietmarſia) perficeret vt in perpetuum is dominatus apud eccleſiā remaneret: ipſi viciſſim, quoad viueret, Stadenſis comitatus, quem iam liberè tenebat eccleſia, permitteretur. Placuit vtrinque commutatio, authoritate Cæſaris roborata: qui etiam comitem Palatinum dedit Hartuico defenſorem. Henricus interim Leo puer, per tutores & conſiliarios querimoniam excitauit archiepiſcopo Alberoni, coram Imperatore Conrado: quòd idem archiepiſcopus pollicitus diceretur matri Henrici, vt defuncto Friderico Stadenſi comite, comitatum illi permitteret. Poſt multas querelas,

las, decreuit rex vt conuenirent in Ramſlo, cauſam diſcuſſuri. Archiepiſcopus, vbi ventum eſt, ſtabat ex vna: dux puer cum ſuis, ab altera parte. Auditores erāt Thietmarus Verdenſis epiſcopus, Albertus marchio, Hermannus comes de Wintzenborg, & frater eius Henricus de Aſſe. Vbi diu verbis eſt diſceptatum, milites ducis arma capiunt, archiepiſcopum captum abducunt, & in Luneborg arcem perducunt. *Archiepiſcopus etiam captiuus nihil remittit.* Ibi multo tempore illum tenuerunt, vt minis extorquerent, quod aliàs non poterant: ſed vbi nihil profecerant, abire ſinunt. Hartuicus præpoſitus ſi veniſſet in manus ducalium, actum de illo fuiſſet: ſed ille mittebatur Alberto marchioni propinquo ſuo: ille acceptum cum honore remiſit in ſua.

Cap. 19.

VERDENSIS eccleſia paulo ante hęc tempora pontificem habuit Maſonem, ordine vigeſimum quintum: qui, vt ex ſcriptis ſuis colligi poteſt, non diu præfuit eccleſiæ: quia Thietmarus ſucceſſor ſuus eum dicit epiſcopum deſignatum. Obüt VIII. Calend. Nouembris. Huius epiſcopi ordinationem Theodolphus Mindenſis præpoſitus, & fratres ſui, pro certis beneficiis ſibi ab eccleſia Verdenſi collatis, facta conuentione donauerunt eccleſiæ Verdenſi prædia in Ghelderſen, in Borſtele, in Eſle, in Holtenbüttel, in Bollande, & in Norta. *Epiſcopus dimidiatus.* Et quoniam magis electus erat quàm plena authoritate gubernans, vix meruit in numero pontificum collocari: quia tamen numeratum in eis accepimus, hunc dedimus ei inter alios locum. Succeſſit illi Thietmarus ſecundus, ordine vigeſimus ſextus. Hic contulit eccleſiæ vndecim decimas, quinque manſos in Maſendorpe, & VI. manſos in Roſchow. Inſtituit etiam ſibi adhuc viuens ſolennem memoriam: & multa alia bona fecit, quibus fratrum ſtipendia plurimum ampliauit. Hic etiam contulit fratribus decimam in Eſle, diuq́; præfuit eccleſiæ ſuæ, per annos quadraginta: & poſt multa laudabilia opera, ad annum Chriſti, MCLXVIII. ex hac vita migrauit, IX. Calen. Octobris. 1168. Hoc tempore multi pręſtantes viri claruerunt, Petrus Lombardus, quem vocant Sententiarum magiſtrum, Hugo de ſancto Victore, Richardus de ſancto Victore: *Petri Lombardi & aliorum doctorū ætas.* Gratianus monachus, decretorum conſcriptor: ac nonnulli alij, quorum ingenia præclara illos miſere in æternam memoriam, per præclara quæ reliquere opera. Vidit hic pontifex, & interfuit, quum abduceretur Adalbero archiepiſcopus Bremenſis: indoluitque vim tantam. Sed quid faceret, armis ducalium deterritus? Vidit multas Friderici Imperatoris violentias, quas ille per tyrannidem diu exercebat in eccleſiam, quum vellet Imperij iura (pro quibus duo Henrici certauerant, quartus & quintus) recuperare: ſed nihil profecit, domitus (vt alij) gladio eccleſiæ ſpirituali, qui ſolus præſtitit incolumem rem eccleſiaſticam in omni prouincia, aduerſus tyrannos obluctantes.

Cap. 20.

IN Mimigardeuordenſi eccleſia hoc ordine inuenio Burchardum poſt Theodoricum: nec adiiciunt Annales, an is ſit qui cum Theodorico de cathedra certabat, quum partes eius tueretur Henricus quintus: ſed cùm pro Theodorico faceret dux Saxoniæ Luderus (pòſt imperans) deiicitur, & Theodoricus reponitur. Sed quòd ſit iſte alius, conuincitur ex hoc, quòd Burchardus prior in legatione Imperatoris Henrici defecit: & tum primùm Theodoricus reponitur. Non potuit ergo Theodorico ſuccedere iam antè defunctus in legatione. Habetq́; teſtimonium iſte Burchardus poſt Theodoricum numeratus, quod eccleſiam, ſub Theodorico per bellicum tumultum concrematam, reſtaurauerit: quod temporibus primi Burchardi dari non potuit. Facit tamen numerus & ordo (nam iſte Burchardus decimus nonus habetur) vt prior Burchardus in numerum non ponatur: alioqui eſſet iſte vigeſimus. Hoc tempore claruit Petrus Comeſtor, presbyter eccleſię Trecenſis, vir in diuinis ſcripturis eruditus, atque in ſecularibus literis non minus egregiè doctus, carmine inſignis & proſa. *Petrus Comeſtor egregius ſcriptor.* Scripſit vtroq́; ſtylo plurima, quæ eccleſia vſque hodie comprobauit. Scholaſtica hiſtoria eius opus eſt, ſermonesq́; reliquit egregios de tempore & de ſanctis. Eodem tempore Petrus dictus de Riga, clericus eccleſiæ Rhemenſis, multa ſcripſit. Eius eſt opus, quod inſcribitur Aurora. Scripſit in omnes pene ſacri canonis libros memorabiliter. Tum etiam Ioachim abbas Florenſis, ex Calabria natus, multa ſcripſit, & ſpiritu prophetiæ clarus habebatur. Sed quum in ſanctam Trinitatem introducere niteretur quaternitatem, ad- *Quaternitas pro Trinitate.*

nerſus Petrum Lombardum differens, meruit ab eccleſia condemnari. Virorum virtutes illuſtris quoque fœmina inſigniuit Roſwida: ea fuit ſanctimonialis Ganderſenſis, in diœceſi Hildeſemenſi. Scripſit comœdias ad virgines ſacras, caſtitatem & continentiam in primis commendando. Scripſit & panegyricum de geſtis Ottonum, hexametro verſu: in laudes diuę Dei genitricis, elegiaco carmine, quod incipit, *Vnica ſpes mundi.*

CAP. 21. HILDESEMENSI eccleſiæ per hæc tempora, poſt Bertoldum præfuit Bernardus, vir præclarus, vndecunque natus, ſingulari affectus deuotione ad prædeceſſorem ſuum Godehardum: quem miraculis crebreſcentem, effecit vt de tumba leuatus canonizaretur, relatus in catalogum ſanctorum. Ipſe verò ſancto nomini eius dicauit monaſterium fratrum in parte ciuitatis, quod extat hodie in Brule. Præfuitque eccleſiæ annis XXII. cum magna laude. Hic eſt ille, qui eccleſiæ ſuæ addidit dominatũ de Wintzenborg, cum oppido Aluelde: admonitus (vt ferunt) à ſpiritu, qui ſe in arcibus eccleſiæ familiariter fertur iunxiſſe multis, vera ſæpe prædicens: Piliolum appellauere. Qui, quum comes de Wintzenborg à milite Sueuo, cuius ille temeraſſet vxorem, oppreſſus eſſet, excitatus dicitur primo mane ab eo ſpiritu pontifex, vt indilatè profectus, arcem vacantem occuparet. Non cõtempſit ille vocem monitoris, reperitq; quod audiuit verũ: & occupatã arcem, Imperatoris deinde authoritate tenuit tenetq; in hodiernum. ſed oppidũ Aluelde, hodie florens, paret eccleſiæ. Sunt autem iſta tempora Imperatoris adhuc Lotharij, qui eadem tempeſtate monaſterium dominarum in Lutter, commutauit in locum fratrum, iubens conſecrari in honorem apoſtolorum Petri & Pauli. Profectuſq; ſecundò Romam, quum à ſummo pontifice Innocentio ſecũdo vocaretur, inde reportauit inſignes indulgentias, quæ vſque hodie celebres habenrur. Ipſe tamen deficiens in itinere, non eſt reuerſus: ſed corpus eius cum literis papalibus perducitur in locum memoratum: ibiq; religioſè tumulatur: & dedit nomen loco, vt ex eo die dicatur Regale Lotharium. Erat annus trigeſimus ſeptimus poſt

Spiritus familiaris epiſcopũ monet, vt arcem occupet.

1137. M C. Moguntia, Spira, Goſlaria, eodem tempore penè deflagrarunt. Maxima tum in Imperatoris exercitu ſubitò eſt exorta mortalitas: de qua & ipſe tactus, deceſſit, tertio Nonas Decemb. Conturbati ſunt hac fama omnes principes Imperij: virtus quoque Saxonum tanto principe illuſtrata, penitus concidit: & in Wandalia res eccleſiaſticæ labefactatæ ſunt. Statim enim vt corpus defuncti Cæſaris perlatum eſt in Saxoniam, & Lotharij tumulatum, ortæ ſunt ſeditiones inter Henricum generum Cæſaris, Bauariæ ducem, & Albertum marchionem, cõtendentes pro ducatu Saxoniæ. Ambo enim nati ſunt ex filiabus Magni ducis Saxoniæ, ante Luderum ſiue Lotharium nouiſſimi.

Principum diſſenſiones eccleſiæ luctuoſæ.

CAP. 22. MAGDEBVRGENSI eccleſiæ poſt Nortbertum, virum religione præcipuum, præficitur Conradus comes de Queruorde, ordine XIIII. præfuitq; eccleſiæ annis ſeptem. Obierat per id tempus Burggrauius Magdeburgenſis, ſine prole legitima: & ſuffectus eſt Imperiali beneficio Burchardus, germanus frater archiepiſcopi Conradi. Dudum quæſiui mecũ, nec reperi, quid habeat diuerſum Burggrauius, comes, marchio, comes prouincialis, quem non bene Latinè appellant Landgrauium. Equidem de prouinciali comite & marchione iam compertũ eſt: quia inter principes numerantur, comites indiſtinctè non ità. Sunt enim in eis qui principes habentur, de Anehold, & de Suartzeburg, & ſi qui ſunt alij. Ex domo quidem de Anehold prodierunt principes, videlicet de Brandenburg marchiones, & Saxoniæ duces inferiorum partium. De Suartzeburg autem domus etiam Imperatorem habuit Guntherum, qui Carolo quarto ceſſit. Ea ſi ſit domorum in nobilitate prouectio, vt inde numerentur inter principes, *Quærite quos agitat mundi labor.* Cæterùm comites à Burggrauiis quid diſcrepent, audire velim, & quis maior gradus in nobilitate. Video quia comes prouehitur ad hoc, vt ſit Burggrauius: ſed quis eſt, qui etiam cum accidente lucro non accipiat minorem, ſi offeratur, dignitatem? Doceant nos heraldi nobilitatis præcones, & referant, qui tenent, in literas, vt paſſim omnibus compertum habeatur, an ibi quoque mundus opinionibus regatur. Sed iam finis ſit ad alia feſtinantibus.

Nominum & titulorum varietas.

HALBER-

Cap. 23.

Halberstadensi eccleſiæ illo ferme tempore ſub Lothario præficitur inſignis vir Rodulphus, ordine xvii. præfuitq́; annis quindecim. Eius memoriale eſt iter, quod eſt per immeabilem paludem: ipſe verò magno ſumptu & labore fecit, vt eſſet tranſibile. Ferunt, hoc tempore in ciuitate Paderburnenſi viſos circulos ad ſolem duos: quorũ interior eccleſiæ magnitudinem, exterior vrbis complexus fuerit latitudinẽ. Vixdum euanuerat, exortũ eſt incendium, & vrbs pene tota cum eccleſia miſerabiliter conflagrauit: verſaq́; eſt dies meridiana in noctem. Claruit hoc tempore Rupertus Tuitienſis abbas, è diuerſo Coloniæ, natione Teutonicus, vir in diuinis ſcripturis, ſpiritu ſancto per viſionem illuſtrante, doctiſſimus, & ſecularium literarum non ignarus. Quum eſſet monachus ſancti Laurentij Traiectenſis, propter incredibilem eruditionem ſuã à Friderico Colonienſi archiepiſcopo in hoc monaſteriũ tranſlatus, abbas claruit. Multa præclara ſcripſit. Ex eo enim tempore quo in adoleſcentia cœnobiũ primò attigit, tantũ ſe in ſcripturis ſanctis exercitauerat, vt nec dormiens quidẽ à meditandis illis videretur quieſcere. Scripſit de victoria verbi Dei libros xiii. incipit, *Nuper quum tu hoſpes optabilis.* Scripſit & in Geneſim libros nouem: incipit, *Quicunque fideli animæ.* In Cantica canticorũ: incipit, *Qui contra hominem ſimilem ſibi.* In Apocalypſim libros duodecim: incipit, *Vt tu quoque venerabilis.* De officiis diuinis libros tredecim: incipit, *Et quæ per circulum anni.* Meditationes de incendio Tuitienſi: incipit, *Ecce quomodo criminator Satan:* & reliqua multa. Obiitque ſub Imperio Lotharij Saxonis, cuius tempora tenuerunt & illi pontifices quos memorauimus.

Rupertus Tuitienſis abbas.

Cap. 24.

Bremensi deinde eccleſiæ poſt Adalberonem, ſub Conrado Imperatore tertio, præficitur Hartuicus maior, pridem eius eccleſiæ præpoſitus, iam etiam comes Stadenſis, permutatione (vt diximus) facta cum eccleſia, vt pro Thietmarſia Stadenſem ſumeret comitatum. Operæprecium eſt nobilitatis eius altius ſtemma repetere, vt principum eius temporis originem recolamus, perinde de ſtatu rerum ac temporum magis ac magis inſtructi: ſimul inſpicientes, quo iure quæq; prouincia ex vicinis tum cenſeretur. Quum Henricus primus rex eſſet per Germaniã, pater magni Ottonis, ante annos ex hoc tempore ſupra ducentos, Stadenſem comitatum tenebat Henricus cognomento Craſſus, arcem inſidens in loco Roſenuelde, nunc Herſeuelde. Hic ex vxore filium ſuſtulit æquè Henricum, qui in choro Hildeſemenſi canonicus, ad ſacros ordines peruenit. Defunctis parentibus & fratribus, quum ſolus ſupereſſet, hæreditatem arripuit paternam. Vxorem duxit, Apoſtolica fortè interueniente diſpenſatione: quam ſi, pro temporum ſimplicitate & inſolito ritu inductus fortè neglexit, eleemoſynis tamen poſtea largiſſimè redemit. Nam tempore primi Libentij arcem demolitus, conuentum ibi clericorum inſtituit, & cenſibus locum ditauit. Ter ſe captiuum eccleſiæ cõſtituens, auro, prædiis & ornamentis, quaſi de manu victoris ſe redemit: quæ omnia donabat inſtituto fratrum conuentui. Genuit ex vxore Hildegarda filios, Sifridum marchionem, & Tiadericum comitem: quorum Sifridus inſtaurati oppidi Stadenſis nomen habet. Iam Otto tertius ad Imperium venerat: & rebus gerendis per Italiam implicitus, locum fecit Danis & Normannis digraſſandi, qui graui manu per littora Germaniæ atque Franciæ diuagabantur. Aſcenderant per Albim fluuium: & ingreſſi terram, vicina Stadij populantur, oppidum expugnant, arcem confringunt demolientes. Marchio Sifridus cum fratre & militaribus viris, quos habebant, collecta manu valida ex omni Saxonia, illis occurrit. Pugna grauis geritur, diu pari marte certatur: ſed inclinata Saxonum virtute, piratis victoria prouenit: capitur quicquid cædi ſuperfuerat. Sifridus cum fratre & multa nobilitate in manus hoſtium peruenere. Quumque demorarentur piratæ, vt capti precio redimerentur, Sifridus piſcatoria naui furtim per noctem abducta elabitur. Indignati hoſtes, quòd nobiliſſimum ex captiuis amiſerint, cæteros inhoneſtis vulneribus deformãt, manibus, pedibus, naribus aut auribus præciſis: quorum multi diu ſuperfuere. Sifridus marchio Bennonem Saxoniæ ducem, Hermanni filium (quem primus Otto ad ducatum prouexerat) interpellat de auxilio ferendo. Validum exercitum conſcribit, & verſa in ſe victoria, cædit & capit

Sacris initiatu coniugium inire papa permiſit.

Dani & Normanni piratæ primò victores, deinde victi.

immanem illam barbarorum multitudinem. Multos appendit ſtrangulatos: vnde loco diu nomen remanſit, vt Worgebur diceretur. Alia deinde manus Aſcomannorum (hoc enim nomen piratis tum vulgò dabant) per ductorem quendam Saxonem ad iter monſtrandum vi coactum, in locum abducti difficilem, ſuperueniente Saxonum militia, miſerabili exemplo perimitur. Hic Sifridus filium ſui no minis reliquit: qui accepta vxore Adila, genuit Luderum comitem. Cuius tanta extitit fortuna, vt duceret vxorem, Rodulphi Sueuiæ ducis amitam, quem Henrico quatto principes oppoſuere regem. Hic genuit Vdonem primum, cuius temporibus Stadenſis comitatus prouenit eccleſiæ Bremenſi, vt tamen in feudum teneret marchio Vdo memoratus. Geminos hic filios reliquit, Vdonem atque Rodulphum. Rodulphus iſte pater erat huius Hartuici atque Rodulphi iunioris, quē Thietmarſi poſt patrem & nonnullos priores cōtrucidarunt. Quum interim mortuo ſecundo Vdone, & filio eius paruulo Henrico, comitatus Stadenſis ad Fridericum alienigenam perueniſſet: cuius morte rediit ad hunc Hartuicum, & per illum ad eccleſiam. Nam interim patrimonium ſuum in Thietmarſia, eccleſiæ iam tum præpoſitus, redonabat. Quam rem idcirco commemorandam putaui, vt illorum temporum curſum & terrarū dominia cernamus: præſertim quia hodie multi requirunt, quomodo Thietmarſia ad eccleſiam peruenerit.

Bremenſis eccleſia et Thietmarſiam & Stadium poſſidet.

CAP. 25.

HARTVICVS ergo vir nobilis, ex maiore eccleſiæ præpoſito pontifex factus, quum cerneret antiquam matrem Hamburgenſem eccleſiam veteri legationis honore deſtitutam, inſtitit ab alia parte religionem propagare: præſertim vt multis ex paganiſmo Wandalis ad Chriſtum, opera Vicelini, prędicatoris ſtrenui, conuerſis conſuleret, eccleſias olim per eam gentem demolitas renouauit, Aldenburgenſem, Mekelnburgenſem, Raceburgenſem. His enim locis à memoria primi Ottonis erant inſtitutæ, quæ in morte nepotis eius, & deinceps ſunt demolitæ: ſunt deinde per Godſcalcum gentis principem inſtauratæ: ſed demum cum illo extincto iterum ſubuerſæ, quum occiſo per martyrij gloriam eodem principe, tota fere gens ad paganiſmum iam tertiò eſt relapſa. Prima quidem renegatio fuit poſt ſuſceptum à Carolo Magno Chriſtianiſmum, de qua in Wandalia noſtra. Sed pontificum loca primus diſcreuit Otto magnus, qui in Aldenburg, ciuitate primaria Wagriorum (pars ea prima fuit Wandalicæ gentis ad Oceanum) primum poſuit Marconem epiſcopum, ſubiiciens illi omnem prouinciam vſq; ad Panim fluuium, & oppidum Demin. Alios inde à Magdeborg idem Otto, quam ordinauit metropolim Wandalorum, in eam Wandaliæ partem, quæ nunc marchia vetus Brandenburgenſis appellatur, fecit epiſcopatus: quod in Saxonia attigimus. Marconi autem in Aldenburg ſucceſſit Egwardus, cui Wago, illi Ezico ſubrogatur: inde Folcardus, deinde Rembertus, ſufficiuntur ex ordine. Benno illum excepit, & deinde illum Meinerus, quem inſecutus eſt Abelinus, illum Eizo: quo modo illorum quoque ſuprà meminimus, hoc ordine. Tempore autem Adalberti archiepiſcopi Hamburgenſis, epiſcopatus Aldenburgenſis in tres eſt diuiſus, pro ſui diſtrictus magnitudine, vt eſſet Raceburgenſis & Mekelnburgenſis: ex Wandalica lingua autem in Latinam, iuncta Græca, ſonat Magnopolim: qui nunc ducalis eſt titulus, olim fuit eccleſiæ, quæ exinde tranſiuit in Suerinenſem. Raceburgenſi Adalbertus per ſua tempora præfecit Ariſtonem, in Mekelnborg Ioannem de Scotia venientem, qui in perſecutione nouiſſima meruit cum Godſcalco principe martyrio coronari, quod in Wandalia diximus. Erat autem Mekelnburg grandis villa, duo pene millia paſſuum Teutonica complexa in longitudine, tribus arcibus inſignis, in vtroque termino & in medio principum habitationi firmatis. Poſtquam igitur, permittente Deo propter peccata hominum, Chriſtianitas eſt annullata in Wandalia, vacauerunt hæ ſedes annos LXXXIIII. à cæde Godſcalci, in hunc annum Hartuici archiepiſcopi: qui propter generis nobilitatem, duplici principatu clarus, magno ſtudio eniſus eſt, pro recuperandis epiſcopis ſuffraganeis per vniuerſam Daniam, Suediam, Norwagiam: quas eccleſiæ Hamburgenſi ab olim fuiſſe ſubiectas memorauimus. Sed quum obſequiis & variis largitionibus apud ſummum pontificem & Conradum regem nihil profeciſſet, nè omninò eccleſia ſua careret

Chriſtianiſmi apud Wandalos florentis & ruentis vices.

Magnopolis vrbis magnitudo.

careret ſuffraganeis, aggreſſus eſt, veteres epiſcopatus, per Wandaliam iamdudũ ſupplantatos, reſuſcitare, redeunte fide Chriſti per gentem.

Cap. 26.

Aldenburgensi igitur, quæ prima fuit, & duarum mater eccleſiarum, accitum venerabilem ſacerdotem Vicelinum, ſedi conſecrauit epiſcopum, quum iam eſſet ætate prouectus, & manſiſſet prædicans per Holſatiam & Wandaliam annis triginta. Huius verò ſanctiſſimi pontificis præclara opera, in noſtra Wandalia pro magna parte explicuimus: ſed vnum, quod ſanctitatem eius conteſtatur, ibi præteritum, commemorabitur hoc loco. Virgo quædam Imma nomine, grauiter hoc tempore à dæmonio vexabatur, & ad Vicelinum perducta eſt. Qui quum interrogaret ex ſpiritu, cur vas incorruptum temerare præſumpſiſſet, reſpondit, Quia tertiò me offendit. In quo (ait ille) te offendit puella? Quia, inquit, negocium meum præpediuit. Bis enim tranſmiſi fures ad perfodiendam domũ: ſed hæc iuxta ignem ſedens, clamore ſuo eos abſterruit. Nunc quoque legatione principis noſtri in Daniam functus, videns hanc in via, tertiò offenſus, in eam ſum deuolutus. Sed quum vir Dei coniuraret eum, ait, Cur propellis paratum vltrò egredi? iam enim abibo ad proximam villam, viſitaturus ſodales meos, qui illic latent: hoc enim in mandatis accepi, priuſquam in Daniam proficiſcar. Quod tibi eſt nomen? rogat Vicelinus, aut qui ſocij tui? vel cum quibus habitant? Ego, inquit, Ruffinus vocor: vnus ſociorum meorum eſt cum Roteſto, alter cum muliere quadam eiuſdem oppidi. Hos hodie viſitabo: cras, priuſquam prima pulſata fuerit, huc valedicturus reuertar, & tunc in Daniam proficiſcar. Et hæc dicens egreditur, & virginem dimiſit. Iuſſit eam Vicelinus refici, & craſtina ante horam primam reduci in eccleſiam. Quam quum mane parentes ad eccleſiam ducerent, priuſquam limen calcarent, prima pulſari, & virgo cœpit vexari: nec tamen Vicelinus prius abſtitit, quàm idem ſpiritus, potentia Dei fugatus abſceſſit. Rodeſtus breui maligno ſpiritu correptus, laqueo ſemetipſum ſtrangulauit. In Dania quoque occiſo Erico rege, perturbatio grauis erupit: adeò vt oculis probari potuerit, magnum ibi diabolum aduenisse in afflictionem gentis illius. Vicelinus autem, his atque aliis ſanctitatis præcipuè pollens teſtimoniis, ad epiſcopatum Aldenburgenſem meritiſſimus prouehitur, quem tenuit per annos quinque. Medium verò temporis huius vix peregit incolumis, reliquum autem in grauiſſima paralyſi, mirabili probamento patientiæ eius: & euolauit anno Chriſti, MCLIIII. multis clareſcens miraculis, & ante & poſt mortem. Nec ceſſant in hodiernum mirabilia, quæ per merita illius dignatur operari ſolus ſanctus Deus noſter: de quibus pauca diximus in noſtra Wandalia, quæ etiam in diebus noſtris apparuerunt.

Vicelini cum dæmone virginem obſidente colloquium.

Vicelinus epiſcopus paralyſi detinetur.

1154.

Cap. 27.

Mekelnburgensi eccleſiæ idem Hartuicus, eodem tempore, videlicet anno Chriſti, MCXLIX. in terra Obotritorum ordinauit epiſcopum Emehardum, alij vocant Euerhardum (quod non propius acceſſit vſui noſtro) quum antea habuiſſet ſolum Iohannem martyrio coronatum, ante annos octoginta quatuor. Ponebantur tum epiſcopi quo modo Apoſtoli, ad prædicandum & ad baptizandum: non (vt hodie) ad excommunicandum & triumphandum. Cœperant Wandali tum primùm, poſt longum errorem, iterum auſcultare verbo Chriſti, & euangelio eius, manſuetudine potius inuitati, quàm terroribus coacti. Suſceperant Obotriti (qui nunc Magnopolenſes honeſtato vocabulo dicuntur) fidem Chriſti ſub Magno Carolo, cui erant fœderati: ſed ſtatim abiecerant, illo iam humanis rebus exempto. Coegit Otto Magnus fidem ſemel proiectam recipere, quum illos ſubiiceret epiſcopo Aldenburgenſi. Seruarunt aliquandiu: ſed tributis grauati, abiecerunt in morte Ottonis tertij. Superuenit contemptus principis Miſtiwoi, & vindicta de nece paterna Godſcalci iuuenis: & redierũt ad ſordes priſtinas. Sed idem Godſcalcus iam caneſcẽs, errorem ſuum correxit: & impenſa ſingulari opera, omnem penè terram Chriſto reduxit. In qua ſanctiſſima opera periit, Chriſto animam ſuam offerens: & ſecuta eſt tertia omnium grauiſſima Wandalorum ad paganiſmum reuerſio, durans per annos octoginta quatuor, hoc eſt ab anno Chriſti, MLXVI. ad annum MCXLIX. (qui eſt annus quem nunc ſcribimus) quo plene

Quæ hodie faciunt epiſcopi, ab Apoſtolis non didicerũt.

ad Chriſtum reuerſi Wandali, nunquam de integro recidiuarunt. Verum eſt tamen, quòd poſt hæc tempora plurimus fuit labor cum gente, priuſquam ad fidem firmarentur: ſed ex hoc die tota gens nunquam eſt relapſa. Perdurauit autem ſedes iſta epiſcopalis in loco ſuo per tempora huius pontificis, qui plurimo labore inſtitit ad gentis conuerſionem: multos quidem lucratus eſt, ſed plures remanſerunt increduli ad tempora ſucceſſoris. Apoſtolicam & vitam & conuerſationem inter gentes habuit hic pontifex, non palatiis gloriatus, aut ſublimibus caballis vectus, ſed pedes ipſe cum peditibus peragrabat. Modeſtia, manſuetudine & humilitate plures lucratus, quàm alius potuiſſet armatus gladio. Peruenit autem vſq; ad annum Chriſti ſexageſimum: & in pace Chriſti quieuit, necdum populo omni ad Chriſtum conuerſo, magnatibus etiam reſtantibus.

Qua ratione homines ad Chriſtum adducantur.

Cap. 28. Racebvrgensi autem eccleſiæ per idem tempus Hartuicus archiepiſcopus præfecit Euermodum, qui ante memoratum tempus annorum octoginta quatuor, ſolum habuit præceſſorem Ariſtonem. Sed nullæ erant reliquiæ aut poſſeſſionum, aut prædiorum aut ſacrorum eius, per tantum tempus, omni populo permanente in paganiſmo. Sed Henricus dux Leo, facilè tum impetrauit ab epiſcopis quos conſtituit, vt ab eo paterentur inueſtiri: quippe qui nihil omnino niſi de illius manibus habebant. Reluctatus eſt tamen diu Vicelinus, qui non ignoraret deſuper conſtituta & conuenta inter regnum & ſacerdotium, tempore Calixti pontificis & Henrici Imperatoris quinti ex eo nomine: admonente etiam Hartuico archiepiſcopo, ne faceret. Sed diu reluctatus quum ab eccleſia ſua excluderetur, nec alia eſſet via ad perueniendum eò quò tendebat (vt doceret & firmaret in fide populum) ceſſit neceſſitati temporum: & fecit inuitus, quod ſciebat non licere. Euermodus autem bonus pontifex, iam Racisburgi ordinatus, non habebat quod recuſaret, quia non inuenit aliunde vnde viueret. Erat autem præpoſitus aliquando Magdeburgenſis, inde tranſlatus ad hunc epiſcopatum, ordinem Præmonſtratenſium (quem ibi ſuſceperat ſub Northberto patre) huc adducens: permanſitq; is ordo in epiſcopatu, & capitulo eius vſq; in præſentem diem. Multa præclara feruntur de hoc pontifice, ex quibus quædam ſignauimus in noſtra Wandalia, inde repetat qui nôſſe volet. Vnum præcipuum, quòd quum in pontificalibus quippiam operis nudis manibus eſſet facturus, chirothecas pontificales depoſuit, vt illi videbatur, in locum paratum. Feſtinans autem ad id quod erat gerendum, non attendit vbi poſuerit: inuentæ ſunt autem in aere pendere ſine adminiculo: quod ſtuporem viſentibus incuſſit. Multa ſunt eius generis ſigna, quæ in conſpectu gentis in fide firmandæ facta ſunt, ad exemplum apoſtolorum, & deinceps Apoſtolicorum per eccleſiam virorum: quia tum linguis loquebantur nouis, fulſere miraculis, donec firmaretur Chriſti fides: idem quoque iſtis temporibus in noua gente vſuuenit.

Inueſtiri ſe à principe epiſcopi quando patiantur.

Epiſcopi chirothecæ ſublimes pendent.

Cap. 29. Verdensi autem eccleſiæ per eadem tempora, defuncto Thietmaro, ad annum Chriſti xlviii. poſt centū mille præficitur Hermannus: vndecunq; natus, vir præcipuus, multum dilectus Friderico Imperatori, qui Conrado, ſub quo aſſumitur, ſucceſſit in Imperio. Huic pontifici lis oritur aduerſus Hartuicū archiepiſcopum Bremenſem, ſuper poſſeſſionibus in palude, vbi ſunt termini ambarum diœceſium. Sed interuenere magni viri: qui limitibus vtrinq; conſideratis, documentisq; altrinſecus auditis, terminarunt controuerſiā: adiudicantes tamen eccleſiæ Verdenſi prædia, de quibus contendebatur. Hic pontifex contulit eccleſiæ ſuę mediam decimam in Haſſelwerder, & integram in Rockſtede & Tunderlinge. Eugenius tertius ſummus pontifex, huic dedit priuilegium ſingulare, confirmauitq; omnia eccleſię Verdenſis vetera indulta. Peruenit hic pontifex à temporibus Conradi ad multos annos primi Friderici, viditq; transferri corpora trium regum ex Mediolano Coloniam. Vidit temporibus primis epiſcopatus ſui, expeditionem Conradi regis in terram ſanctam, quum ex latere Italiæ, Ludouicus rex Franciæ ſimilem faceret expeditionem. Sed Conradus cum exercitu tranſiens per terram Imperatoris Conſtātinopolitani, ab illo mirabiliter ludificatus eſt: quū polliceretur Imperator regi noſtro commeatus abundè ſubminiſtrare, miſit pro farina calcem

Epiſcoporum de finibus agri lis.

Conſtantinopolitanus occidentalium expeditiom inuidet.

calcem commixtam, vnde multi de exercitu mortui ſunt. Peruenit tamen cum exercitu lacero in terram ſanctam:& iunctis agminibus cum Ludouico rege Franciæ, multa tentauerunt magis quàm peregerunt. Nouiſſimè acceſſit illis rex Hieroſolymæ Balduinus cum militia, quam promptam habebat:& cœperunt conſilium obſidendi Damaſcum, potentiſſimam vrbem. Obſederunt:& proculdubio perſeuerantes, fuiſſent proſperati. Erat inter primores regis Balduini, vir Armenus, diu noſtris militans: qui corruptus ingēti pecunia ab vrbicis, ſuaſit Balduino, ſuaſit regibus, vt altera potius parte oppugnarent vrbem, qua capi poſſe facilius videbatur. Tranſtulerunt caſtra, credentes: ſed erat conſilium obſeſſorum, vt ab aquis diſcluderentur: quod quia effecerant, ſiti laborantes, coacti ſunt obſidionem ſoluere cum pudore. Ita parum profuit expeditio Conradi. Vna tamen in re profuiſſe Germaniæ dicitur, quòd qui ſoliuagi conſueuiſſent per itinera latrocinari, in eam militiam conſcripti, pro magna parte non redierunt.

Expeditio Hieroſolymitana Germaniam latronibus exhauſit.

CAP. 30.

MAGDEBVRGENSI quoq; eccleſiæ, circa eadem tempora, præfuit vir inſignis, Fridericus, vndecunque natus, ordine & numero XV. qui in annum vndecimum præfuit eidem. Quo tempore Conradus rex, grauiſſimam in regno controuerſiam ſuper ducatu Saxoniæ ſedauit, quum de eo Henricus Bauarus & Albertus conſobrini contenderent. Obierat Henricus Bauarus, relicto filio paruulo Henrico, qui cognomen ſumpſit Leonis: & fuit æquè grauis controuerſia, paternis amicis pro puero certantibus. Ad digladiationem ſæpe peruentum eſt, captæ vrbes & arces: ſed rex, mortuo per id tempus ſine hærede Henrico, Brandenburgenſi marchione, eum principatum contulit Alberto de Soldwedel, qui aliàs patrem habuit Ottonem de Salingſtede & Anehold comitem. Vnde ſedata eſt differentia ſuper ducatu Saxoniæ, quum haberet Albertus prouiſione regia, quod illi compenſaret. Per idem tempus anni quadrageſimi primi poſt mille centum, 1141. excitauit Deus ſpiritum trium fratrum, Dudonis, Adeconis, & Richsberti, vt nouellam plantationem in ſuburbanis Stadij erigerent, capellam ibi ligneam conſtruentes: quam Adalbero, adhuc viuens Bremenſis archiepiſcopus, pontificatus ſui decimo nono anno dedicauit:& Conradus abbas Herſueldenſis, virum venerabilem Adalwardum, cum Eluero, Godſcalco, & aliis fratribus eò miſit. Dedicata eſt autem capella in nomine ſanctæ Trinitatis, & Perpetuæ virginis, Petri & Pauli apoſtolorum, Ioannis apoſtoli & euangeliſtæ, Viti, Coſmæ & Damiani martyrum. Statuitque idem archiepiſcopus, vt dicti tres fratres cum vxoribus & liberis, & reliqua progenie, & familia ipſorum, ibidem in perpetuum reciperent eccleſiæ ſacramenta & ſepulturam. Conceſſit etiam omnes colonos eccleſiæ, ab omni cenſu, expeditione villæ, vel vrbis munimine aut petitione precaria liberos. Idem verò conuentus diu in religione florens, vbi defloruit ętate noſtra, ad annum Chriſti milleſimũ quingenteſimũ (quum grauis illa gregariorum militum manus immineret diœceſi) ciues ſubuerterunt domicilia firma cum eccleſia, ne eſſent hoſtibus receptacula: reddideruntq; fratribus numero paucis, locum in vrbe, in capella ſancti ſpiritus. Sic res vadunt: non deficiunt fratrib. temporalia, niſi antè deficerint ſpiritualia. Sed hæc aliàs, & alibi, & per alios melius.

Grauis de Saxonico ducatu contentio.

Conuentus ab ipſis Chriſtianis diruitur.

CAP. 31.

PADERBVRNENSI eccleſiæ poſt Bernardum primum, præficitur Euergiſus: præfuitque eidem eccleſiæ in decimum ſeptimum annum, ſub Conrado tertio Imperatore: quamuis alii reputent eius tempora ſub primum Fridericum, cuius quidem Imperium potuit viuendo attingere. Quo tempore ſub Conrado rege Bernardus Clareuallenſis, in Francofordia crucem in expeditionem Hieroſolymæ publicauit, vbi etiam puerum cæcum & claudum in præſentia comitis de Holſatia Adolphi ſanauit. Signati ſunt ibi, Conradus rex Romanorum, Ludouicus rex Franciæ, Fridericus dux Sueuiæ, Welpo Bauariæ, & multi principes Theutoniæ & Franciæ. Exercitus conflatur maximus, qui ſe in tres partes diuiſit. Prima & maxima cum regibus Conrado & Ludouico tranſiuit Vngariam & Græciam, multo cum periculo. Dum enim inter quædam montana circa latera montis eſſent caſtrametati, bigæ, quadrigæ, victualia, ſarcinaſque portantes, iumenta, animantia & armenta ſunt in medio locata propter paſcua. Circa crepuſcu-

Bernard⁹ Francoforti miracula edit.

lum facta ſunt tonitrua in ſupercilio montis, & tempeſtas maxima: & ecce noctis medio, aqua proruens, omnia quæ erant in vallis medio, homines & iumenta protraxit in mare. Reſidui tranſierunt Conſtantinopolim, deinde ad brachiū ſancti Georgij. Et Ludouicus rex Franciæ, dirigens iter verſus Hieroſolymā, magnā partem perdidit exercitus ſui. Homines Conradi regis, ſiti & fame perierūt, rege cum validioribus in Græciam reuertente. Alter exercitus eiuſdem ſignationis, nauigio tranſiens, rogatu regis Gallitiæ, Vlyxbonam cepit, antè à Sarracenis, inde à Chriſtianis inhabitatam. Tertius exercitus ſe accinxit ad Wandalos, cum epiſcopis Saxoniæ. Intererat Henricus dux adoleſcens, Conradus dux de Laringia, Albertus marchio, Conradus de Within, cum pluribus, quorum in veſte ſignum erat circulare, cruce ſuperextante. Niclotus Wandaliæ princeps hoc ſentiens, congregauit exercitum: & primus aggreditur bellum. Fama rei volauit per Saxoniam & Weſtphaliam: & omnes ſignati proceſſerunt contra ipſos, obſidentes Dobbin & Demin. Ad extremum malis coacti Wandali, promiſerūt ſuſcipere fidem Chriſti, & Danos (quos multos tenuerunt) laxare captiuos: ſed male impleuerunt. Sic illa expeditio ſine magno fructu eſt ſoluta, feſtinante quolibet in ſua.

Signum militantium in expeditione ſancta.

CAP. 32. MIMIGARDEVORDENSI eccleſiæ tum præerat pontifex Egbertus, ordine vigeſimus inter pontifices huius eccleſiæ. Hic monaſterium puellarū trans amnem, tempore Theodorici epiſcopi incendio conſumptum, reſtaurauit: & fœminas, ex illo incendij tempore euagantes in cognationibus ſuis ſpecie quærendæ opis, ſub anathemate reuocauit, & plurimum renitentes incluſit. Hæc ſunt illa tempora, quibus in gente Sarracenorum claruerunt illa lumina literarum, Auicenna in medicinis princeps egregius, Auerrois diligentiſſimus Ariſtotelis commentator, Auenzoar quoque medicus, floruerunt in regno Granatæ. Nam Auicenna fertur fuiſſe dominus Cordubæ: ea olim patria fuit Senecæ & Lucani, clariſſimorum in vrbe Roma virorum, qui origine Hiſpani fuere. De Auicenna fertur, quòd quum eſſet legis Mahumeticæ, pietatem tamen coluit: domum hoſpitalem exædificari fecit Cordubæ, in quo collegit omnium generum infirmos, vt experiretur in eis medicinæ ſuæ efficaciam. Ita libuit principi facere artis ſuæ experimentum, curioſitate neſcio magis an pietate inductus. Auerrois quoq; tum floruiſſe Cordubæ creditur: nam filios eius ſe vidiſſe in curia Friderici Imperatoris primi, teſtatur Ægidius de Roma in Quodlibetis. Vir ingenij ſingularis is erat Auerrois: & qui vbique ſuam ſecutus ſententiam, aliorum ſectas declinauit. Qualis inuentus eſt in omni philoſophia, talis erat & in medicina. Vnde factum, vt pauci medici inhæreant doctrinæ eius. Magis enim ad iactantiam quàm ad veritatem, à multis iudicatur ſcripſiſſe.

Auicenna, Auerrois, & reliquorum Saracenorū ætas.

CAP. 33. MINDENSI eccleſiæ per ea tempora præfuit Witelo, ordine pontificū eius loci vigeſimus ſecundus. Cuius temporibus diuus Bernardus, poſtea Clareuallenſis abbas, inſignis doctor, cum ſociis ſupra triginta, ordinem Ciſtertienſem ingreditur, iam recens enatum de regula diui Benedicti, cum additionibus quarundam conſtitutionum. Nec diu pòſt ordo Præmonſtratenſium exoritur ſub patre Nortberto: qui nomen tenet (vt fieri ſolet) à loco originis, qui Præmonſtratum dicitur, ſicut Ciſtertienſis à Ciſtertio. Quo etiam tempore moniales ordinis ſancti Auguſtini, monaſterium in Verden à comitibus in Wunſtorpe, ſiue Leuenrode fundatum, de monaſterio Auerenkercken aſſumptis virginibus, quæ intrauerunt feſto Katharinæ virginis, anno Chriſti milleſimo, centeſimo, decimoquarto. Migrauit autem hic pontifex Witelo ex hac luce ad meliora anno vigeſimo poſt MC. indictione XIII. die ſanctorum Innocentum. Habet autem hic pontifex teſtimonium laudis & virtutis ſuæ in verſiculis:

Ciſtertienſis ordo è Benedictinis nō effluxit.

Supplicat iſte Deum, & motum detinet iræ,
Sedauitq; irium vox lachrymoſa precum.
Quos fructus habeat ſimplex oratio iuſti,
In precibus Moiſi quiſque notare poteſt.

Teſtimonium deuotæ mentis, quæ apud Deū (vt videmus) potuit impetrare quod poſtu-

poſtulauit. Deus enim (vt ſcriptum eſt) non exaudit peccatorem: ſed ſi quis eius operetur voluntatem, illum promptus audit. Stetit Phinees, & placauit, & ceſſauit quaſſatio, vt ſcriptum legimus: & ante illum auus eius Aaron, medius inter Deum & populum ſuſtinuit manum Dei vindicantis, & excluſit ignem ſæuientem. Scripta ſunt hæc propter nos, vt intelligamus, diuina decreta, quæ ſcelera perſequuntur, precibus & meritis ſanctorum poſſe ſuſpendi: tolli poſſe, vt fiat repropiciatio. Non quo mutetur Deus vt homo, ſed ſigna donat ſuæ perpetuæ in nos benignitatis & gratiæ: vt fugiant homines à facie arcus quem tetendit, in quo parauit ſagittas ſuas. Niſi enim ſanctorum preces & merita temporibus putaret profutura, nō tam lachrymosè diceret, *Saluum me fac Deus, quoniam defecit ſanctus.* Nunc, inquit, auxilium ex hominibus defecit, ideo tuis nunc ſuccurre præſidiis. Sed quid attinet inter narrationes temporum theologizare? niſi quia admonuit iſte pontifex, multum fiduciæ ponere in ſuffragiis ſanctorum patrū: qui nobis per tempora magis atque magis incipiunt deeſſe, ſeneſcente mundo, & refrigeſcente multorum charitate, vt abundet iniquitas. Qua in re vigilandum magis pro ſe cuique, vt videat, & emendet vias ſuas malas, inſtructus lucerna pedum noſtrorum, verbo Dei: quod vſque hodie non tacet, quod etiam præſtat lumen ſemitis noſtris. Sed hæc interim: ad tempora redeamus.

Piorum hominū preces mala, alioqui ventura, arcent.

Ad reſipiſcentiam omnes inuitantur.

Cap. 34.

PHILIPPVS, ortus comitibus de Catzenellenbogen, in eccleſiam Oſnaburgenſem pontifex aſſumitur, ordine & numero vigeſimus quintus: præfuitque cum ſumma laude. Nam & armis & religione tutatur eccleſiam, vt vtrobique res creſcerent. Erant nobiles de Holte Barones (nam miniſterialibus ſupereminebāt) qui quum fiderent arci munitiſſimæ, turbabant multorum pacem. Admoniti ab epiſcopo, rem contempſerunt. Armis agendum putauit: vallauit arcem inexpugnabilem: & in ſeptennium ita communiuit itinera, vt adiri non poſſent importandis commeatibus: & finaliter arcem de manibus eorum ademit, vt ęquiores eſſent in reliquum paci ſeruandæ. Duo monialium monaſteria ſub huius pontificatu ſunt erecta: primum ex arce Ozede, quum vir militaris eius nominis eſſet ſine prole, & è conſenſu domini feudi, prædiis & curtibus dotaret ad victum Deo ſeruientium puellarum. Alterum in Quarnhem, quod ætate noſtra, anno octogeſimo quinto (ſub Conrado de Retberge pontifice) poſt MCCCC. à Chriſto, ſan- 1485. ctam ſubit reformationem in moribus & diſciplina. Erat controuerſia inter eccleſiam maiorem & diui Ioannis collegium, ſuper obſeruatione ſolennitatū in idem concurrentium. Opera pontificis ceſſit minor maiori: & in recompenſam prorogata eſt iuriſdictio ſecundæ eccleſiæ in multas villas, quæ antè illi non parebant. Vidit hic pontifex tempora Friderici primi Imperatoris: vidit Henricum ducem cognomento Leonem, qui & Bauariæ & Saxoniæ tenebat ditiones. Vidit ſanctorum trium magorum in ciuitatem Colonienſem deportationem, opera Reinoldi de Daſſel comitis, archiepiſcopi Colonienſis: qui in expeditione militari pro Imperatore Friderico, mortuus eſt in Italia peſte, quæ multum ſæuiebat in exercitu. Succeſſit illi Philippus, imperialis pridem cancellarius: qui poſt, deſtituto Henrico Leone per Imperium, ducatum Weſtphaliæ ſuæ coniunxit eccleſiæ. Sed hæc plenius in noſtra Saxonia. Hic autem Philippus Oſnaburgenſis cum ſumma laude præfuit eccleſiæ ſuæ, per annos triginta duos: defecit in pace Chriſti, tumulatus. Erat autem tum Weſtphalia in ſummo labore, quum inter manus hinc archiepiſcopi Colonienſis in ius eccleſiæ traheretur, inde ab Henrico duce Leone pro ſuo iure defenderetur: qua de re plura leges in dicta noſtra Saxonia.

Epiſcopus in vtrunque paratus.

Trium magorum corpora Mediolano elata.

Cap. 35.

MAGDEBVRGENSIS eccleſia crebriùs tum mutauit epiſcopos, quòd non diu ſupereſſent. Succeſſit autem Wichmannus Friderico, aſſumptus fauore Friderici, tum primùm regnantis poſt Conradum. Erat hic Wichmannus genere nobilis, animo inſignis, gubernatione felix: pręfuit autem eccleſiæ ſuæ annis quadraginta duobus. Erat pridem Citzenſis epiſcopus: ſed maiore dignus loco viſus, trāſfertur Magdeburgam. Magna fuit vbiq; huius pontificis authoritas, ſiue apud regem, ſiue apud pontifices alios. Auxit eccleſiæ ſuæ iura, quatuor arcibus, quas antea non habebat, ei comparatis. Imperatorem aſſiduè ſequitur: regiam ſecutus, ec-

Lombardia verè eſt Imperij.

cleſiæ curam non poſthabuit. In Wirtzburg curiam habebat,& conuentū principum: fecitque omnes in expeditionem Italicam iurare: præſertim vt Lombardiā (quæ ſine controuerſia regni erat & Imperij) iam rebellantem edomaret. Anno quarto regni ſui veniens in Italiam, Placentiam ſubegit: quædam caſtella Mediolanenſium & Cremonenſium combuſſit. Vltrà progreſſus, Spoletum, rebellionem oſtendens, igne conſumpſit:& deinde Romæ propinquans, terruit pontificem Hadrianū, qui ceſſit vrbe: ſed tamen, oratoribus inter vtroſque alternantibus,cōuenit ſuper omnibus. Vidit (vt ferunt) inuitus Fridericus in pariete opere muſiuo factā picturā, quam oculis vt annotauit, vultum auertit contractum. Erat

Pictura Imperatoris coronam ſupplicis more à Papa ſumentis.

eiuſmodi: Sedit in pontificali cathedra Innocentius ſecundus, ad cuius genua Lotharius Imperij coronam curuatus accepit. Fremuit, nihil dicens, Fridericus: & quum rediſſet in Germaniam, Hadrianus Papa miſit ad eum cardinales duos, rem magnā acturos. Scripſit inter alia Papa, *Beneficium tibi coronæ conceſſimus.* Quod verbum indignè ferens, efferbuit. Noſtris, inquit, Electoribus acceptum ferimus, poſt Deum, quòd regnamus: primam coronam à Colonienſi recognoſcimus, Imperialem à Papa. Cæterùm beneficium ab illo non recepimus: Deo ſoli debemus & Electoribus, non Papæ, quòd regnamus. Auxere indignationem principis, aulici aſſeuerantes. Principum maxima pernicies: quòd nemo illis niſi placita loquitur, rarò vera. Wichmannus eccleſiam ſuam, ad finem vſque proſperè gubernabat.

CAP. 36. HALBERSTADENSI quoque, per idem tempus, eccleſiæ nouus pontifex acceſſit Vlricus: qui illi præfuit per annos triginta tres. Magnum illi luctamen cū Henrico duce fuit, magni labores: quos quia in Saxonia attigimus, hîc tranſimus. Imperator quum iam ſe validius præpararet ad Lombardicam expeditionem, præmiſit Ottonem comitem Palatinum, & cancellarium ſuum Reinoldū, cum

Mediolanum obſidetur & deditur.

exercitu, ad oppugnandas maritimas vrbes, Rauennam atque Anconam: ipſe ſecutus cum mole exercitus, obſedit Mediolanum. Erant cum Imperatore rex Bohemiæ, Henricus dux Saxoniæ, Henricus dux Elſatiæ, Fridericus dux Sueuiæ, Bertoldus dux Carinthiæ, Ludouicus Landgrauius Haſſiæ, Conradus comes Palatinus, & Fridericus archiepiſcopus Colonienſis. Mediolanenſes tribus portis vnà erumpunt,& caſtra Imperatoris inuadūt: ſed magna ſua clade repulſi, retrocedūt, non aliàs iterum temere erupturi. Videntes igitur quòd armis eius reſiſtere non poſſent, deditionis faciunt mentionem,& in gratiam eius concedunt. Imperator ciuitatem coronatus ingreditur:& acceptis obſidibus pene quingentis, indictoq; annuo tributo, abſcedit. Inde quum tributum impoſitum exigeret miſſis oratoribus, Conrado Palatino comite, & Reinoldo cancellario, ciues in tumultum verſi, pene manus inieciſſent in eos: illi verò mutato habitu, vix incolumes abierunt. Imperator vbi audiuit rebelles animos, quum vires auxiſſet, rediit ad obſidendam

Mediolanenſes iterum faciunt rebellionem.

vrbem. Ipſi quoq; ciues animo aucti, inuectis commeatibus, fortiter obſidionem triennio pene toto ſuſtinuerunt. In qua obſidione, iam mortuo in expeditione militari, Friderico Colonienſi archiepiſcopo, cancellarium ſuum Reinoldū ad eam ſedem promouit, miſſis literis ad eccleſiam Colonienſem. Mortuo etiam Papa Hadriano, quum de ſucceſſore ageretur, ſcinduntur vota. Maior pars elegit Rolandum Mediolanenſem: cæteri qui Imperatori fauebant, extulerunt Octauianum, appellantes eum Victorem. Imperator vtroſque vocauit ad concilium, vt diſcuſſa re, qui potior eſſet, remaneret. Venit Octauianus Victor: Rolandus Alexander nō venit. Quapropter Imperator cum ſuo concilio adhæſit Victori, Alexandrum contempſit: & facta eſt in eccleſia diuiſio peſſima. Interim Vlricus epiſcopus Halberſtadenſis, variis caſibus luctatur cum Henrico Leone duce: quod in Saxonia noſtra ſcripſimus, inde requirat qui noſſe volet.

CAP. 37. MINDENSI deinde eccleſiæ poſt Witelonem, præfuit ordine pontificum vigeſimus tertius Sigewardus. Erat illa tempeſtate legatus de latere in his regionibus, ad cōponendas res eccleſiæ, per Imperatores miſerabiliter diſiectas: à quo

Comitatus de Marca origo.

iſte pontifex accepit conſecrationem. Quo etiam tempore ortus eſt comitatus de Marca, per duos fratres Adolphum & Ioannem, deſcendentes ex Italia. Tum

quoque

quoq; religioſum in Werden locum intrauere moniales, quem dudum canonici regulares profanarunt. Vide rerum etiam in religione viciſſitudinem. Illa ætate moniales ſucceſſere monachis ad reparationem diſciplinæ regularis & morum: nunc autem, rebus conuerſis, regulares fratres, pulſis ob vitæ diſſolutionem monialibus, ad hoc peruenerunt, vt collapſa monialium loca reparent in vitam regularem. Sedit hic pontifex annis viginti vno, & in die ſancti Victoris Papæ tranſit ad meliora. Plures enim fieri neceſſe eſt ſacerdotes, idcirco quòd morte prohibentur permanere: qui autem manet in æternum, ſempiternum habet ſacerdotium, Dominus Ieſus, ſecundum ordinem Melchiſedec pontifex in æternum.

ALDENBVRGENSI interim eccleſiæ præſidens Vicelinus, ex hac vita migrauit. Et ſuffecit Henricus Leo (qui hęc ab Imperatore obtinuit) Geroldum quendam ex nobilitate Bauarorum. Hartuicus Metropolitanus hoc ægrè ferens, recuſauit conſecrare, quem non electio legitima, ſed principis voluntas extulit. Quum ergo prima expeditione tranſiret rex in Italiam, Henricus dux Leo illum comitatur magno ſuorum agmine, ſecum trahens Geroldum ſuum, vt à ſummo pontifice cõſecraretur. Præmonitus ille literis archiepiſcopi, aures diu habuit occluſas. Sed quoniam Romani tumultu maximo ſæuiebãt in Pontificem & Imperatorem, Henrici ducis cohortes illo die maximè bonam nauarũt operam in repreſſione Romanorum. Placatus pontifex, ad eius poſtulationem conſecrauit Geroldum. Fratres autem de Faldera, mortuo ſuo patre Vicelino, receſſerunt à ſubiectione Aldenburgenſis epiſcopatus: eligentes ſibi Epponem præpoſitum, redierũt in obedientiam (vt debuerant) eccleſiæ Bremenſis. Non enim licuit illis ſubtrahere ſe priori eccleſiæ. Creuerat per id tempus ſub Adolpho Holſatiæ comite, ciuitas Lubecenſis in bonum modum: & multis contendebat Henricus dux, ab eo ciuitatem in ſuam ditionem deducere. Diu ille repugnauit: demum permiſit, rebus currentibus, quo modo ſignauimus in Wandalia. Sed tamẽ epiſcopio digniorem locum quærebat, & placuit vt in Lubeca ſedem haberet. Introductus ergo à duce, ibi conſedit, eccleſiam extruxit diui Ioannis (vt vocant) in arena. Dux vicino loco manſit, habitationes fratrum diſtinxit, præbendas tenues conſtituit: & (vt fieri ſolet) ab aceruo non magno creuit res paulatim in bonum modum. Hic Geroldus Hartwicum archiepiſcopum Bremenſem adiens, quum plurima illi obſequia promptus impendiſſet, pro reſtitutione Falderenſis monaſterii, quod nouum dicunt (quod ſuus anteceſſor Vicelinus fundaſſe & poſſediſſe dinoſcitur) inſtantiſſimè orabat: quia diœceſis omnibus modis parua, nec ſatis commoda erat manſionib. Archiepiſcopus in ſuæ eccleſiæ partem pronior, callidis ſponſionibus epiſcopum Geroldum differebat, & in fine vacuum abire permiſit. Geroldus verò ædificauit oppidum Vthin, domũ ſibi & manſionem inibi conſtituens. Idem verò, anno epiſcopatus ſui quarto, videns vrbem Lubeck excreſcere opibus & ciuium frequẽtia, & Aldenburgenſem, propter Wandalorum adhuc infidelium crebriorem incurſum, miris modis extenuari: obtinuit (quod diximus) ab Henrico duce, vt in eam cathedra transferretur. Deſignauit dux locum conſtruendo oratorio, & conſtituit præbendas duodecim pro clericis, & tertiamdecimam præpoſito aſſignauit, areasq; pro curiis deputauit, aſſignans redditus & decimas, & certas villas in ſtipendia fratrum ibidem Deo ſeruientium. Geroldus conceſſit eiſdem fratribus eccleſiam forenſem beatæ Mariæ, cum omnibus ſuis emolumentis. Et anno ſexageſimoſecundo poſt milleſimum & centeſimum, præfatus Geroldus, Aldenburgenſis eccleſiæ epiſcopus duodecim᷒, Lubecenſis verò primus, ſacramentis ſalutaribus communitus, illuceſcente die, carnis ſarcinam depoſuit: ſepultusq; eſt in medio baſilicæ Lubecenſis, quam ipſe fundauerat: ſed hodie ad nouum chorum tranſlatus, ſub paruo quieſcens lapide blauio, ſtatim ſupra cancellos. Sedit annos quatuor.

CAP. 38.

Papa cõſecrat quem archiepiſcopus recuſauerat.

Cathedra epiſcopi Lubecã transfertur.

MEKELNBVRGENSI eccleſiæ, per idem tempus, defuncto Euerhardo, præficitur Benno, vir Deo ac pontificatu dignus: ſed non erat quod ad honorem & dignitatem ſe ſubleuatum arbitraretur, verùm ad laborem & omnem patientiam vocabatur. Nam principes in ea gente, Niclotus cum filiis, adhuc ſeruiebant idolis, non multi ex populo Chriſtum adorabant: & quotidie inſtabat bonus

CAP. 39.

pontifex, vt multiplicarentur qui ſalui fierent. Eius temporibus Henricus dux Saxoniæ Leo, terram Wandalorum hoſtiliter inuaſit: principem Niclotũ (quem nos dicimus Nicolaum) oppreſſit, & rebelles ſubiugauit: occupabat omnem terrã vſq; in Demin. Et ex filiis Nicloti alterum, quòd incentor eſſet fratris ad rebellionem, quum captus apud ſe teneretur, iuſſit in conſpectu agminis hoſtilis iugulari: armis alterum expulit omni ditione. Sed inter alia Suerinum captum ex hoſte, dedit cuidam ex ſuis Guncelino, qui inde creatus eſt comes. Quem in locum, viuẽte adhuc Bennone (ſed longè poſt hæc tempora) tranſlata eſt ſedes, & manet vſq; hodie. Miris inde perplexitatibus inuoluitur bonus pater, quum inde docẽdi erant increduli, inde verò placandi, qui ſuos amiſerant in bello: ſolum hoc illi erat inter multas tribulationes ſolatium, quòd in præſidiis, quæ communierat dux victor, Saxones conſederant, qui illum tuerentur: alioqui mille ſæpe gladiis confectus interiiſſet. Sed metus continuit eos à malo magis, quàm modeſtia. Ferox nimirum natio, & duræ ceruicis. Quod etiam nunc in poſteris cernitur, ſi aliqua præditi eſſent poteſtate: ſed dura ſeruitute tenentur ſubacti. Huius autem optimi pontificis præclara merita, & duram in gente patientiam, & magna pericula, ſcripſimus in Wandalia noſtra: nunc breui rerum commemoratione contenti, ad alia proficiſcimur. Henricus interea dux, victoriam in gẽte proſecutus, Werlo cepit: & vocatis epiſcopis, qui tum in tribus eccleſiis præerant, Geroldo, Euermodo, Bennone, voluit à ſe epiſcopatus recognoſci: hoc agens, vt ille velut inſtitutor haberetur, & pro maiori coleretur: hoc quærens in ſua parte, quod Imperatores diu luctati cum Romanis pontificibus, quærebant in vniuerſo regno. Reſtitere boni pontifices duci, allegantes, non eſſe fas, de manu laica pendere ius eccleſiaſticum. Sed quoniam ille potens erat, nec niſi de manu illius pendebat eccleſiarum proſperitas, fecere quod neceſſitas indixit, non quod ius dictauit.

Rebellionis autor occiditur.

Henricus operam ſuam in promouendis eccleſiis nimio vult vendere.

CAP. 40. RACEBURGENSI quoq; eccleſiæ, poſt Euermodum, vir æquè optimus Iſfridus præficitur epiſcopus: qui tanta fulſit ſanctitate, vt miracula nonnulla faceret inuitus. Iuſſerat ſacra die paraſceues, vt miniſter aquam ei inferret in potũ. paruit ille, & aquam afferebat. guſtauit pontifex, & reperit vinum. Toruo vultu verſus in miniſtrum, Num, inquit, iuſſi vt aquam inferres, non vinum? Territus ille, quàm ſanctè affirmauit aquam ſe attuliſſe de fonte. Iuſſit iterum haurire, ac vinum erat: tertiò item res iteratur, & idem prouenit. Tum reſolutus in lachrymas, oculos in cœlum extulit. Quando, inquit, tua voluntate, mirifice creator, creatura mutatur, cedo quod iubes, ecce in die paſſionis filii tui ſumo quod præſtas. Monſtrant hodie fontem iuxta domum theſaurariæ in Raceburg, vnde hauſta fuit aqua. Hoc quoq; fertur de illo, quòd quodam tempore quũ circuiret cœmeterium cum proceſſione, vidit cæcum quendam ſedentem ſecus viam, & mendicantem: quem adſpergens aqua benedicta, verſiculum illum dixit propheticum, *Dominus ſoluit compeditos, Dominus illuminat cæcos.* Et ſtatim cæcus eſt illuminatus, & viſum recepit. Horum duorum pontificum Euermodi & Iſfridi reliquiæ, in choro, in quadam capſa ad auſtrum, quæ ad hoc eſt ordinata, conſeruantur. Sunt aſſcripti verſus Iſfrido:

Epiſcopus miracula imprudens facit.

Huic Thetis inualuit, in vinum verſa, cæcatus
Eſt illuſtratus: talibus effloruit
Laudibus inſignis Iſfridus, annumerandus
Catalogo ſanctis cælitibus iugiter.

Verſus pluſquam ſcazontes.

Fuit huic quoq; ſancto perpetuus labor in vinea Domini, dum Wandalis ſuis prædicaret, necdum bene firmatis in fide. Nam gladius temporalis magis quàm vlla res, eam gentem duræ ceruicis, in fide continebat. Profuit induratis cordibus habere magni meriti pontifices, qui precibus apud Deum impetrarent, ianuam cordis ad lumen fidei reſerari.

CAP. 41. HILDESEMENSIS eccleſia, quum haberet pontificem Bernardum, virum quidem præſtantem, ſed cæcitate percuſſum, per annos fere decem: intellexit vir Deo plenus, etiam corporalibus oculis opus eſſe pontifici, qui omnibus vndiq; luceat luminibus antè & retro, renunciauit pontificatui: & ceſſit in fauorẽ æquè præſtantis viri Brunonis, qui pridem decanatum adminiſtrabat. Inſigne eſt quod de eo fer-

eo fertur. Primus hic natiuitatem Virginis glorioſæ cœpit cum octaua celebrem habere, quum ſit eius eccleſiæ patrona. Aderat matutinali officio nocte media: & ecce ſplendor fulſit inſolitus, & omni meridiana luce fulgentior. Stupuere qui aderant, & pene ex cantu obmutuerunt. Pontifex, quid eſſet, curioſius contemplatus, vidit oculatè ſanctiſſimam virginem ſibi intendentem. Procidens in ora ſupinus, O, inquit, ſacratiſſima regina, quid te ab alto traxit inuiſere manſionem humilium tuorum? Tum illa, Placuit altiſſimo vnico meo tua deuotio, placet cum cælitibus & mihi: perſeuera in eo quod cœpiſti: & cum dicto diſparuit. Honouer oppidum vetus, iam tamen ad inſignem pauperiem redactum, renouatur per Henricum ducem Leonem. Per hæc tempora obierant comites de Lowenrode. Arcem cum hæreditate accepit Henricus, quòd legitimum hæredem nullum relinqueret: ea fuit in parte vltra Leinam, quæ nunc eſt noua ciuitas. Paruitq́; ex hoc tempore ducib⁹, nunc verò in diuiſionem cecidit, vt Gottingẽſi iungatur ditioni. Originem autem nominis alibi ſignauimus: quòd ibi cæſus in duello Hancuus dux Saxoniæ, ante tempora Caroli Magni, ab rege Danorum, nomen reliquit loco, vt Danica lingua Hanefrœ diceretur: deinde noſtri, parumper detorto nomine, Hanouer appellauere. Claruit hoc tempore Petrus Bleſenſis, archidiaconus Batonienſis, vir in diuinis ſcripturis doctiſſimus, qui multa reliquit ad eruditionem poſterorum præclara opera. Eius eſt opus De amicitia Chriſtiana, quod incipit, *Quoniam diminutæ ſunt veritates à filiis hominum.* De pœnitentia ſalutari, cuius eſt principium, *Rogaſti me.* De qualitate pœnitentiæ, quod incipit, *Nimia tui rigoris auſteritas*: & alia prætereà plurima.

Virgo mater Chriſti ſuo ipſa cultui aſpectabilis intereſt.

Petri Bleſenſis eruditio & ſcripta.

MINDENSEM tum eccleſiam, poſt Sigewardum, tenuit Henricus, ordine pontificum vigeſimus quartus, aſſumptus de cœnobio ſancti Mauricii, quod eſt in inſula: tranſlatus primùm de Burſueldia, vbi ſe monachum fecerat. Quæ magnæ ſunt virtutis teſtimonia, vt primùm de alieno monaſterio aſſumeretur abbas, inde ex eodem monaſterio vocaretur ad regendam eccleſiam Mindenſem. Temporibus eius monaſterium in Schima fundatum eſt per Comites de Halremont in honorem ſancti Viti martyris, anno Chriſti MCXLVIII. Ad vltima tempora Imperatoris Conradi tertii, monaſterium quoq́; in Lucka, ordinis Ciſtertienſium, ſub honore ſancti martyris Georgii fundatur, coniunctim per comites de Halremont & de Aldenborg: nam vtrique erant hæredes nouiſſimi Comitis de Lucka. Sedit hic pontifex annis duodecim, vſq́; ad quinquageſimum ſextum, poſt M C. (hoc eſt, ad initium Imperii primi Friderici) ſepulruſq́; eſt in Burſuelde monaſterio patrum ſuorum, vt poſtulauit: vnde tranſlatus erat in diœceſim Mindenſem: vt vbi initia ſacræ religionis fecerat, ibi inter patres ſuos expectaret nouiſſimam tubam, ad iudicium euocaturam vniuerſos. CAP. 42.

1148.

LVBECENSI deinde eccleſiæ, pridem Aldenburgenſi, per mortem Geroldi vacuatæ, ſucceſſit germanus eius frater, Conradus, abbas in Reddageshuſen. Erat autem ſexageſimus tertius poſt mille centum. Quem inuitis, ſed repugnare nõ audentibus, dedit præſulem Henricus dux Leo. Hartuicus Bremẽſis archiepiſcopus reclamabat, adſtruens non oportere per manum laicam de eccleſiis diſponi: ſed non eſt auditus. Nam refragari Henrico eo tempore formidoloſum erat, quando in hac prouincia ſolus imperabat. Conſecratus eſt per manus Hartuici epiſcopi, in oppido Stadii, vt alii, in arce Horborg: ibiq́; per aliquot dies manere coactus. Tempeſtas enim tanta tum eſt exorta, vt Albis fluuius fieret immeabilis. Multa hominum millia, infinita pecora in terris paluſtribus Albis & Viſurgi fluminum, periererunt. Quod ideo commemorandum fuit, ne viderentur noua quæ patimur in diebus noſtris, intumeſcente fluminum diluuio. Tum Hartuicus archiepiſcopus Stadenſem baſilicam in honorem diuæ Mariæ conſecrauit: quam pridem ſub Alberone archiepiſcopo viri religioſi tres fratres, datis prædiis, in conuentum religionis erexere. Hoc eſt illud tempus, quo dux Leo bellum in Wandalos renouauit: filium Nicloti principis, in conſpectu fratris, in agmine ſtantis, appendi iuſſit in arborem, patrem Buruini, cui poſtea dux dedit coniugem filiam naturalem. Conradus autem Lubecenſis epiſcopus, literatura, facundia, largitate & affabilitate pollebat: CAP. 43.

Principes terrore eccleſias ſibi ſubiugunt.

Malis edocti ſapimus.

clero tamen ſuo ſeueritate quadam abuſus eſt, in principio extraneos diligẽs, ſuos faſtidiens: ſed poſtea in alterum virum mutatus eſt. Multis enim aduerſitatibus à duce Henrico, quum epiſcopatum ab eo per virgam recipere recuſaret, perpeſſis, clero ſuo compati didicit. Iſte Conradus eccleſiam beati Petri in Lubeke, cum offertorio & emolumentis perpetuò conceſſit fratribus. Profectus in terram ſanctã cum duce Henrico, in ciuitate Tzurs (quæ aliàs Tyrus dicitur) ſpiritum Deo reddidit. Sedit annos ſex.

CAP. 44. OSNABVRGENSI eccleſiæ, vigeſimo ſexto loco præfuit dominus Arnoldus, pridem eccleſiæ maior præpoſitus, deinde epiſcopus: auxitq́; & prædia & poſſeſſiones eccleſiæ. Stabiliuit etiam monaſterium in Ozede, adiectis illi prædiis de Bardinghuſen: qui Comes pro tempore de Tekeneburg feudi dominus, conceſſit monaſterio, authorizante epiſcopo per formam ſolennem, quam ille in terrorem excogitauit. Erat nobilis domina Eilica comitiſſa, quę & ipſa auxit monaſterii prędia, larga de ſuis manſis contributione: & epiſcopus factam donationem approbauit, & authorizauit: interdicens, ne quis in futurum auſit in irritum reuocare. Præfuit autem eccleſiæ hic pontifex cum ſumma laude per annos duos & viginti: & translatus eſt ad meliora, appoſitus patribus ſuis, ſupra annum Chriſti M CLXXXVI. vel circa.

Eccleſia prædia augentur.

1186.

CAP. 45. MIMIGARDEVORDENSI (quæ eſt eadem Monaſterienſis) eccleſiæ tum præerat Wernerus, ordine vigeſimus primus, vir omni virtute conſpicuus. Cuius tempore, & accedente niſu, eſt facta inſtitutio monaſterii in Cappenberge, ordinis Præmonſtratenſium: qui tum pro ſui nouitate feruebat, & diffundebatur latè per omnem Germaniam. Intantum verò dilexit eum locum pontifex, vt ibi eligeret ſepulturam. Creſcebat per hæc tempora in maritimis Wandaliæ, noua ciuitas Lubeck, inhabitata Saxonibus ſub Adolpho Comite Holſatię, qui eam primus cœpit ædificare. Poſteaquam Crito Wandalus, qui opportunitatem loci primus conſpexerat, inchoatam, morte ſua deſertam liquit & imperfectam: Adulphus inſtitit, & profecit: ſenſit Henricus Leo dux, detrimentum in ſuo Bardeuico, quòd nouæ vrbis ciues præoccuparent omnes à mari merces, & interioribus vrbibus præiudicabant. Hoc quum animaduerteret, egit multis modis cum Adolpho Comite, cui erat ipſe feudi dominus, vt vrbem nouam illi relinqueret. Non potuit perſuadere. Interdixit mercatoribus Lubecenſibus, ne ad interiora Saxoniæ mercarentur, ſed auehi paterentur ſua per cæterarum vrbium habitatores. Incommodum erat: ſed non profuit. Nouam vrbem ad Wokeniſſam erexit, quam appellauit Leoninam: non profecit. Salinam in Todeſlo, quòd nouæ eius ſalinæ in Luneburg repertę derraheret, immiſſa aqua dulci, vehementer afflixit. Sed nõ flexit comitem. Demum quum noua Lubeck incendio tota conflagraret, queſti ciues, quòd reſtaurare fruſtra viderentur, niſi duci conciliatus, efficeret liberam mercaturę negociationem. Id perſentiens dux, iterum inſtitit, & perfecit apud Comitem, vt ciuitas illi permitteretur. Quo facto, incredibile eſt memoratu, qua celeritate creuerit, quę frequẽtia ſit facta habitatorum. Iuſſit proclamari ad omnia emporia de immunitatibus ciuium, inſtituit ordinem reipublicæ, delegit ſenatum, numiſma conſtituit, & omnem ciuilitatem direxit, auxit, amplificauit: & facta eſt breui Lubeck ſplendida ciuitas, & cæteris quæ ante eam fuere, incomparabilis.

Lubecæ incrementis oculis dolens Henricus.

Lubeca incenſa vt inſtauretur, Henrici autoritatem interponi neceſſe eſt.

CAP. 46. HARTVICVS Bremenſis archiepiſcopus, quum eſſet inter alios Veſontii, in concilio generali (quod in Burgundia Imperiali, propter confinia regum Franciæ & Hiſpaniæ, ibi iuſſit Fridericus Imperator conuocari) & Victor tum pro ſummo pontifice ſe gerens, ibi adeſſet: propoſuit querimoniam, quòd eccleſia ſua, olim legationis dignitate ſuper omnia Aquilonis regna prædita, miſerè per Romanos pontifices eſſet deſpoliata, quum tribuant prouinciis illis ſuos archiepiſcopos, non reſeruato iure archiepiſcopi Hamburgẽſis. Et quoniam Woldemarus rex Daniæ ibi adeſſet, ſperabat Hartuicus decreto concilii conſtitutum iri, vt iterum parerent archiepiſcopi cum epiſcopis, Hamburgenſi, tanquam patriarchæ. Sed quoniam rex Daniæ ius habebat remeandi domum, quòd aliis conditionibus elicitus diceretur: & quia patres non ſatis confidebant, aliquid aduerſus conſtituta Romanorum

Archiepiſcop' de acciſa ditionis ſuæ amplitudine conqueritur.

norum pontificum decernere, quòd reges euocati non adeſſent: rex Daniæ eluſo per alium colorem concilio, venantis ſpecie egreſſus, magnis itineribus domū repetebat, & Hartuicus archiepiſcopus in ſua queſtione nihil profecit. Quo tempore Imperator Moguntiam ſubuertit, vindicans necem pontificis Arnoldi, quem ciues per tumultum oppreſſerunt. Deinde renouata in Italiam expeditione, Mediolanum quoq; deiecit. Tum Reinoldus corpora trium regum inde extulit, & Coloniam deportauit. Erat autem annus MCLXIII. Tum Victor antipapa deceſſit, & ſurrogatur Guido Cremenſis epiſcopus, & Paſchalis nuncupatur. Victor apud Lucam ſepelitur. Alexander interim pontifex in Francia agebat, vt aduerſus Imperatorem ſibi conciliaret cæteras nationes. Apud Senonas die Paraſceues, quum ageret Alexander diuinum officium, horribiles factæ ſunt tenebræ: & dum lector paſſionem Dominicam perſonaret, perueniretq; ad eum locum, *Conſummatum eſt*, fulgur tam ſtupendum cecidit, & tantus fragor intonuit, vt Alexander dimiſſo altari, & lector omiſſa paſſione, ac omnes qui aderant, fuga ſibi putarent conſulendum. Quo etiam tempore archiepiſcopus Colonienſis, Padeburnenſis, Mindēſis & Monaſterienſis epiſcopi, & Henricus dux Saxoniæ, obſident arcem Arnsborg, q Henricus comes multa aduerſus ſingulos commiſerit, & nouiſſimè fratrem puerum in carcere tenuerit, in quo mortuus eſt. Capitur arx, & euertitur, & Henricus exulatum abit. Poſtea tamen reuerſus in gratiam, recepit arcem: quam poſt obitum conſignauit eccleſiæ Colonienſi, quæ totam hodie tenet ditionem antiquæ illius nobilitatis. Caroli Magni tum oſſa leuata ſunt de ſarcophago, & aſcriptus eſt ipſe ſanctorum catalogo, magno pontificum & principum conuentu, ac celebri feſtiuitate, tripudiantibus omnibus ad memoriam victorioſiſſimi quondam Imperatoris, nunc ſanctiſſimi principis. Ibi Henricus puer, Friderici filius, corona donatur à principibus ad ſucceſſionem paternam.

Moguntia & Mediolanum exciduntur.

1164.

Caroli Magni apotheoſis.

CAP. 47.

HILDESEMENSIS eccleſia iterum nouauit pontificem ſuum. Nam Bruno ſeptem ſolis præfuit annis, & inſequitur Hermannus: ſeditq; annis ſedecim, conſecrauit eccleſiā ſancti Blaſii in Brunſwick, quam à fundamentis Henricus dux Leo ædificauit, amplificans, & exornans mirificè ciuitatem. Erexit ſuper baſim leonis effigiem, quæ hodie extat: vnde nata fabula de leone, qui ſequeretur exulantem. Infelices & miſeri, qui fabulas concinnant. Nomini ſuo dux fecit honorem, quòd Leo diceretur. Vrbem foſſa & vallo circumdedit: & quia potens & diues erat, multos præ ſe contempſit. Vnde conſpirantibus in eum cunctis, non erat factu facile, incolumem ſeruare dignitatem. Inſigni victoria in Wandalos tum elatus fuit: omnem terram Obotritorum fugato Pribiſlao occupauit: & principibus Pomeranię, qui congentilem ſuum defenderant, ſatis oneroſus incubuit. Amiſit tamen in obſidione Demin vrbis, duos comites cæſos, dum caſtra metarentur: Adolphum Holſatiæ, & Reinoldum Thietmarſiæ. Quo ſtem mate hìc progenitus ſit, non inuenimus, quum tamen comitatus iſte in ius tranſierit Bremenſis eccleſię, quod dixim⁹. Sed Henricus dux animo ſublimis, miſcens profanis ſacra, qui ciuitatem Bremam pro ſua tenuerit, quiq; Stadenſem Comitatum ſui iuris fecerit, potuit & Thietmarſiæ præficere quem volebat. Nam quòd armato agmine terram intrauerit, populumq; domuerit, & ad tributa in granis ſoluenda coegerit, compertum habemus. Potuit perinde tum illis imponere comitem, qui eius nomine eos in fide contineret: ſed niſi belli fortuna ipſum conſumpſiſſet, pari cum prioribus exitu fortaſſe terminaſſet. Non eſt paſſus populus ab omni memoria dominantem. Nam Adolpho tertio (quod ſuo tempore dicemus) quum reſiſtere non poſſent, ſed grandem pecuniam (quam etiam ſoluere non poterant) expromiſiſſent, alio ſe genere vindicabant, transferentes ſe ad eccleſiam Slesuicenſem. Sed hæc poſtea.

Imò nequiſſimi & exterrendi.

At iſti non miſcent, dum tot opes cōparant.

CAP. 48.

FERBVIT tum controuerſia inter eccleſiam & Imperium, quum Alexander pontifex Franciam, Hiſpanias, Angliam, & quandam Germaniæ partem haberet obedientem. Reliqua Germania cum Imperatore ſenſit, hoc ſolum prætendens, quia Alexander concilio congregato noluit adeſſe, pertinax & contumax habebatur. E diuerſo pontifex aſſerebat, quia indubitata fuit electio ſua à maiori parte, nō debuit ſine illius authoritate conciliū à quouis cōgregari. Reinoldus Colonienſiū

Pontifices ſe mutuò diris deuouent.

electus, inuitato Imperatore Coloniam, à ſuffraganeis conſecratur: ſed ab Alexandro excommunicatur, qui tunc in Galliis diuerſatus, Turonis concilium congregauit. Sed quum anno proximo, hoc eſt LXVII. quum Imperator in Italiam renouaſſet expeditionem ſuam, Reinoldus Colonienſis archiepiſcopus, & Chriſtianus Moguntinus electus, cum exercitu Romam vadunt, vbi tunc Alexander Papa con ſedit. Romani hortatu pontificis, impetum faciunt in exercitum Imperatoris: & pluribus occiſis, ſuper haſtas figũt capita cæſorum. Imperatorii duces prælium inſtaurant, hoſtes inuadunt: & in hoc congreſſu pluſquam ſex millia Romanorum ceciderunt. Alexander fugit, vrbs vacua pene remanſit. Peſtis ex cadaueribus exorta, multos contaminauit: & ex victoribus qui conſtiterant, ad vicina victoriæ loca peſſumdedit. Ibi Reinoldus Colonienſis archiepiſcopus interiit, & dux Sueuiæ Fridericus. Oſſa Reinoldi Coloniam tranſportantur: cui Philippus decanus eiuſdem eccleſiæ ſurrogatur. Chriſtianus comes de Aldenburg, Henrico duci ſe opponens, arcem Wegæ euertit, Bremam introiuit: Bremenſes eum recipiunt, volentes iugum ducis excutere. Dux collecto exercitu Bremam proficiſcitur: ſed Chriſtianus vada fluminis Geræ occupans, duci tranſitum prohibuit. Ibi vterq; conſedit exercitus, mutuo conſpectu, diebus quatuor. Quinta die Chriſtianus quatuor inſtruxit acies, pugnaturus: dux terga vertit, & abiit. Poſtea verò cum magno exercitu reuertitur, & Chriſtianus ſe recepit in Aldenburg, nihil timens. In eodem turbine obiit idem Chriſtianus. Et quia milites (ſicut ipſe rogauerat) mortem eius diſſimulauerant, ei tanquam viuenti cibaria inferentes, exercitus ducis affectus tædio, eſt ſolutus. Moritur etiam Henricus frater Chriſtiani. Hic vxorem duxit ſororem Henrici comitis de Gelria, de qua genuit Henricum & Gerhardũ, poſtea clericum: & filiam, quam duxit Wedekindus de Stumpenhuſen, filius Geronis. Chriſtianus etiam genuit de Cunnegunda Mauricium & Chriſtianum: & ſolus Otto Bremenſis eccleſiæ præpoſitus, de filiis Eilimari remanſit, qui factus eſt tutor pupillorum. Poſtea Aldenburgenſes bello ſe confodiunt inteſtino, ita vt ſacerdote miſſam celebrante, Phriſones calicem Domini effunderent, & auferrent. Vnde eadem vrbs in manus Henrici ducis data eſt: eamq; obtinuit, vſq; dum ab Imperatore humiliaretur. Mira huius principis fortuna. Bello fortunatus erat & victorioſus: quod bello nõ potuit, ingenio peregit: quod verò neq; bellum neq; ingenium præſtitit, ipſa rerum domina fortuna elargitur. Fortunam voco, ſortem à Domino diſpenſatam, quæ humanis obtutibus non præuiſa, fortuna dicitur.

Duo exercitus inſtructi ſibi inuicem terrori.

Militum furor ad ſacra ipſa peruadit.

Fortuna quid.

CAP. 49. BREMENSI tum eccleſiæ poſt Hartuicum (qui anno ſexageſimo octauo defecit) præficitur Balduinus, Halberſtadenſis præpoſitus, annis grauis, ſed Henrico duci charus: cuius voluntate tum omnia per Saxoniam gerebantur. Nam electio diſcors ſe diuiſit in duos: Sifridum, Alberti marchionis filium, præpoſitus eccleſiæ maior cum conſortibus fouebat: Guncelinus autem Suerinenſis comes, authoritate ducis ſui, huius Sifridi partes tuetur: & pro rerum gerẽdarum commodo, quòd in Brema non ſatis eſſe tuti viderentur, in Aldenburg conceſſere: nam ibi tum ducis erat præſidium. Altera verò pars capituli, & ea maior, elegerat Otbertum eccleſiæ decanum, cuius fautores in arcem Hamburg commigrauere. Dux autem vbi comperit diuiſionem, vtrunq; ſubmouit: & tertio, quem diximus, Balduino archiepiſcopatum conſignauit, durante ſchiſmate in Romana ſede. Sifridus autem in Brandenburgenſem epiſcopum ſtatim aſſumitur. Balduinus conſecrationem (ſi non execrationem) à Paſchali aſſequitur. Is duci gratificans, multa illi eccleſiæ bona permiſit, ſuiſq; plurima donauit in eccleſiæ detrimentum. Per cuius tempora durauit adhuc diuerſitas inter Alexandrum & Fridericum, qui ſuum antipapã Paſchalem circumduxit. Quum Chriſtianus Moguntinus electus, bella pro Imperio in Italia gereret ſatis feliciter, legatum ſe ferebat ſummi pontificis Paſchalis, Imperialis aulæ cancellarium, & ſedis apoſtolicæ vicecancellarium. Brabantinos fertur in agmine duxiſſe, tum promptiſſimos: perq; Lombardiam & Tuſciam omnia depopulans, Bononienſes ad extremum inuaſit. Ipſe equo ſedens, indutus thorace, & deſuper hyacinthina tunica, in capite galeam ferens deauratam, in manibus autem clauam trinodem, fertur vno in prælio ſua manu nouem ſtrauiſſe pugnatores.

Schiſmatis tempus miſerum.

Archiepiſcop. militaris.

Henricus

Henricus ſcholaſticus Bremenſis efferebat (vt qui tum trigeſimum quintum ætatis agens annum, notarius eſſet Chriſtiano) eundem archiepiſcopum XVIII. nobilioribus terræ, dentes cum petra, propria excuſſiſſe manu. Bononienſes egreſſi ad prælium, conſertis manibus, ſtatim fugiunt: ipſe ſecutus, obſidet ciuitatem: exercitus eius obſeſſis (vt fieri ſolet) inſultat. Paſchalis, viri feruens ingenium ſimul & ſtrenuitatem in armis admirat⁹, & complexus, ſic ei ſcribere ſolebat, *Paſchalis epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei, Chriſtiano Chriſtianiſſimo ſedis apoſtolicæ legato, Imperialis aulæ cancellario, & Romanæ eccleſiæ filio fideliſſimo.* Die quæ proxima fuit victoriæ in Bononiẽſes, archiepiſcopus indutus pontificalibus, magnam fecit ſolẽnitatem, ob memoriam inſignis victoriæ, & ipſe aſſiſtens aræ quæ eſt extra muros Bononiæ (vbi quidam Aquilegienſis epiſcopus ædificauit præclarum palatium de marmore, & templũ honorabile ęquè marmoreum) celebrauit ſolenniter diuina. Adſtabant choro canentium treecenti ex militantibus, omnes monachi apoſtatæ, & fere tot moniales eiuſdem ſectæ. Singulari enim odio inſectabatur Fridericus ordinem Ciſtertienſium, Alexandro præcipuè inhærentem. Vnde ſubuerſis eius ordinis monaſteriis, ex monachis tot fuere ſatellites, & item ex monialibus non pauciora ſcorta. Iſte canentiũ tam numeroſus tamq́; præclarus chorus, concinebat ſacrum officium martyrum Thebæorum, *Gaudeamus omnes in Domino:* Euangelium, *Quum audieritis ſeditiones.* Expleto ſacro miniſterio, archiepiſcopus & ſui, acceptis ex vrbe obſidibus & infinita pecunia, cum multa præda, duxit in Anconam, obſidens illam fere per biennium. Multa videbantur in hoc viro præcipua, quòd facundus, largus, illuſtris, ad omnia magnanimus habeterur: Latina, Romana, Gallica, Grȩca, Lombardica, Brabantina, linguis, vt ſua vtebatur. Erat autem natione Thuringus. Hunc ſuõ tempore orantem Itali ſunt mirati. Diuinarum ſcripturarum non erat ignarus: quem Leo Tuſcus, notarius Emanuelis Imperatoris orientalis Græcorum, laudib. effert. Scripſit etiam ingenii ſui præclara monimenta: Friderici Imperatoris geſta ac vitam, epiſtolas diuerſas, & orationes præſtãtes. Nulla ciuitas, arx nulla reſtitit oppugnanti. Henricus memoratus, Bremenſis ſcholaſticus, retulit famam eſſe, idq́; ſe a dignis viris accepiſſe, quòd aſini & meretrices in eius exercitu maiores facerẽt ſumptus, quàm omnes exercitus Imperatoris, & familia, quæ tamen opulentiſſima Cæſari erat. Clerici & fœminæ in exercitu eius, duo munitiſſima fortalicia memorantur expugnaſſe: ita etiam inter arma ludebat. Anconam verò tunc obſeſſam ſic affecerat, vt calceorum coria & ſcutorum vorarent. Subiugauit etiam Ferrariam & Rauennam: & fortunatiſſimo procurſu victoriæ eſt tamen pro Imperio vſus. Anconã deinde redactam in ſuam poteſtatem ſubuertit, & naues trecẽtas, quas reperit, Imperii & ſuis vſibus deputauit. Paſchali deinde per mortem deficiente, ſurrogatur abbas Strumenſis, ex Ioanne dictus Calixtus. Romani autẽ vt euitarent arma Chriſtiani, neq; Alexandrum recepere, neq; Calixtum: ſed Calixtum idem Chriſtianus ſolus fouit in valle Spoletina. Sed ſiſtamus hîc calamum.

Similes habent labra lactucas.

Archiepiſcopus Cæſari quàm Petro ſimilior.

ALBERTI KRANTZII

METROPOLIS, LIB. VII.

MAXIMVM in orbe terrarum tum excitauerant, & diu ſuſtinuerant, duo principes malum. Fredericus Imperator luctatur cum Alexandro ſummo põtifice, pro rerum ſumma: & per Saxoniam dux Henricus Leo, cum Wichmãno & Vlrico, altero Magdeburgenſi, altero Halberſtadenſi, contenderat. vna vtrobiq; ambitio in cauſa fuit. Volebat Imperator imperii ſui iura repetere ſuper ſummis pontificibus & aliis epiſcopis conſtituendis: Papa contrà innixus iuri diuino & humano, res eccleſiaſticas poteſtati laicorum eximebat. Henricus autem dux elatus victoriis & rerum amplitudine, inuiderat epiſcopis rerum omnium tam latam ditionem, arbitratus adminiſtrationem rerum per pro- CAP. I.

uincias deberi principibus, epiſcopos autem ſolis curandis ſacris intendere oportere. Sed Imperator facti ſui colorem maximum prætendit, quòd Alexander pontifex iudicium videretur ſubterfugere eccleſiæ: & ideo de mala cauſa prædicauit ſuſpectum, qui nollet ab eccleſia iudicari. Quam rem poſtea in quæſtionem reuocabant patres in concilio Baſileenſi, concilium eſſe ſupra papã: cùm pontifex contra niteretur. Henricus autem facti ſui non alium quærebat colorem, quàm vt armis & ſeculari potentia niteretur. Pontifices autem memorati, murum illi pro domo Domini oppoſuere. Alexander ſolus, quia iuſtitiæ fidebat, tribus antipapis ſuperſtes fuit, Victori Octauiano, Guidoni Paſchali, Ioanni Calixto: ſed duo priores mortui ſunt in ſchiſmate: Ioannes autem, dictus Calixtus, penè inopia adactus eſt in gratiam eonuolare Alexandri papæ. Erat annus ſeptuageſimus ſeptimus, quum Imperator ſchiſma faſtidiens, de pace cogitauit: ſed acceſſit cauſa, quòd Veneti, qui iamdudum Alexandro fauerant, vagantem in Hadriatico mari Ottonem, Friderici Imperatoris filium, cum claſſe, quam Chriſtianus Moguntinus Anconitanis ademerat, intercepere: & perductum Venetias, coegerunt iurare, quòd apud patrem de pace tractaret. Alexandro iam regna omnia conſenſerant: ſolus Chriſtianus Moguntinus fouet (vt diximus) Ioannem in valle Spoletina. Nunquam ceſſauit interea Imperator, Mediolanenſibus inferre quod rebellantes meruerunt: quæ fuit vel maxima cauſa continuandi ſchiſmatis, quòd Alexander papa, origine Mediolanenſis, fauerat ciuibus ſuis. Tum Henricus dux Saxoniæ cauſatus ætatem, petiit miſſionem, & cum Imperatore non iniit expeditionem: quæ res illi auxit indignationem, & auertit ab illo Imperatorem, iam cunctis principibus eidem Henrico pro ſua ſuperbia infenſis. Sed quoniam hæc in Saxonia ſumus executi, ſatis eſt ſemel eſſe narratione digeſtum: nunc rem eccleſiaſticam exequimur.

Si papa eſt ſuperior, fruſtra cogatur concilium.

Imperator Mediolanenſibus infeſtus.

CAP. 2. LVBECENSIS eccleſia iam ex Aldenburgenſi honorem nacta, in peregrinatione Henrici ducis in terram ſanctam, Conradum ſuum epiſcopum amiſit: diuq; ignorauit, donec duce ad reditum propinquante, certior fieret. Tum verò fratres ſcientes ſine ducis aſſenſu nihil agere, virum popoſcerunt duci gratiſſimum, iam longè antè nominatum, Henricum abbatem ſancti Ægidii Brunſwicenſis, doctrina, eloquentia, ſanctitate iuxtà inſignem: qui & ipſe cum duce peregrinatus, grandem ſuſtinuit diſputationem in conſpectu Imperatoris Conſtantinopolitani, præſente domino ſuo Henrico duce, ſuper proceſſione Spiritus ſancti, quum ſermo oriretur de controuerſia orientalis & occidentalis eccleſiæ. Oſtenderat Henricus teſtimonio Græcorum doctorum, controuerſiam non eſſe de re, ſed de verbo, copioſè allegans, ita vt omnium & Latinorum & Græcorum ora in ſe conuerteret. Sed iam reuerſus in prouinciam, quum à fratribus Lubecenſibus epiſcopus poſceretur, dubitauit dux quid ſineret, dubitauit & ipſe Henric9 quid faceret. Nam dux carere eius præſentia de Brunſwico (vbi plurimum ingraueſcente ætate manebat) graue duxit, viro pleno prudentia & conſilio: ipſe Henricus addubitabat monaſticam quietem mutare negocio pontificio. Poſt multa adquieuit vterq;, & factus eſt Lubecenſis epiſcopus: ab epiſcopis Hauelburgenſi, Raceburgenſi, & Suerinenſi, in præſentia ducis Henrici conſecratur. Hic vir magnę eruditionis & ſanctitatis, facundus, de Brabantia oriundus, primò præfuit ſcholis in Brunſwico: poſtea abbas, inde factus eſt epiſcopus. Huius tempore dux Henricus ædificare cœpit eccleſiam Lubecenſem, quæ nunc eſt, in honorem Ioannis Baptiſtæ & Nicolai, & cum dicto Henrico epiſcopo primum lapidem poſuit. Fundauit monaſteriũ ordinis diui Benedicti in honorem Ioannis euangeliſtæ, conſtituens in eo fratres ordinis ſui, qui hodie ſunt tranſlati ad Ciſmariam, certas decimationes & agros in dotem illis conferens. Per medium huius Henrici, Fridericus Imperator primus quũ concluſiſſet obſidione ciuitatẽ Lubecenſem, fortiſſimo exercitu ab impugnatione ceſſauit, donec ciues cõſuleret dominum ſuum Henricum ducem: & eius conſenſu homagium Cæſari pręſtiterũt. Huic tum crebris vexato febribus, Fridericus Imperator, q; in homine ſibi cõplaceret, miſit propriũ medicũ, vt remediis opportunis ei ſubueniret. Multa in eius laudẽ feruntur, quorum quædam ſignauimus in noſtra Wandalia:

Catholicæ eccleſiæ membra inter ſe diſſentiunt.

Eccleſia Lubecæ conſtruuntur.

dalia:ſed in ea infirmitate tum ille defecit. tumulatus eſt in choro monaſterii ſancti Ioannis, per eum fundati, quum adhuc fratres ſui ordinis ibi commanerent. Sedit in epiſcopatu per annos quindecim, immortale nomen cum plurima laude relinquens apud poſteros. Reliquit quædam ſui nominis monimenta, ex quibus eſt Homilia in euangelium, *Stabat iuxta crucem Ieſu*: quæ qualis fuerit in cæteris, ſatis demonſtrat, quàm ſenſu profundus, quàm excultus eloquio. Sed præſtabat omnibus ſincera in viro deuotio.

CAP. 3.

HILDESEMENSIS eccleſia per hæc tempora accepit nouum pontificem, Adologum, virum præſtantem, qui præfuit eccleſiæ ſuæ annis decem: Quanto minimè poterat, ſe implicabat aut rebus Imperatoris, aut factionibus Henrici ducis, qui diuerſis itineribus eccleſiam tum afflictabant. Celeberrimum concilium congregatum eſt tum ab Alexandro papa, vigeſimo pontificii ſui anno. Ibi ceſſitā ſchiſmate Ioannes Calixtus, & factus eſt epiſcopus Beneuentanus. Archiepiſcopi, pallia accepta à ſchiſmaticis abiecerunt. Chriſtianus Moguntinus, & Philippus Colonienſis, per manum Hiacynthi cardinalis, receperunt noua pallia, refutantes omnem hæreſim & ſchiſma, præcipuè Octauiani, Guidonis & Ioannis: ſic in hæc ſingulis verba iurantibus: Ego N. anathematizo & recuſo omnem hæreſim, extollẽtem ſe aduerſus ſanctam Romanam eccleſiam catholicam, præcipuè verò ſchiſma Octauiani, Guidonis, & Ioannis, & ordinationes eorum irritas iudico, & eis contradico: & modò, & in antea, me obediturum iuro, & promitto fidelitatem ſanctæ Romanæ eccleſiæ, & domino meo Alexandro, & ſucceſſoribus eius iuſtè intrantibus: ipſiq; ſeruiam abſq; omni malo ingenio, contra omnem hominem ſecundum ordinem meum. Cõſilia eius, quæ mihi ſcripto certo mandauerit, vel ipſe commiſerit, nulli hominum prodam, nec etiam pro periculo corporis aut membrorum. Legatum eccleſiæ Romanæ honorabo, & ducam, & reducã, & iuuabo expenſis. Sic me Deus adiuuet, & hæc ſancta euangelia. His verbis dabantur pallia: In nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, & in honore Dei genitricis, & in honore apoſtolorũ Petri & Pauli, & ſanctæ eccleſiæ Romanæ, & domini Alexandri papæ, tradimus tibi pallium, ſumptum de beatiſſimo corpore Petri apoſtoli, vt eo vtaris in confeſſione ſacramentorum & corporis & ſanguinis Domini, & conſecratione eccleſiarum & chriſmatis, & ordinatione clericorum, & celebratione ſynodorum, ſecundum eccleſiæ tuæ conſuetudinem, Amen. Ita finem habebat ſchiſma, & requiem inuenit papa, & Imperator conciliatus eſt eccleſiæ. Sed Henrico duci Saxoniæ iam primùm imminebat periculum ſuum, cunctis in eum principibus conſpirantibus, quum etiam Imperator pro recuſata expeditione Italica eſſet infeſtior. Sed hæc de Saxonia noſtra petantur, vbi plenè ſunt explicata. Ad pontifices conuertamur proſequendos.

Abiurãdi ſchiſmatis formula

Pallia unde, & quibus rebus adhibeantur.

CAP. 4. 1178.

BREMENSIS eccleſia tum quoq; innouabat pontificem. Nam anno Chriſti ſeptuageſimo octauo poſt M. C. Balduinus exceſſit humanis rebus, quũ ipſa die eſſet ſuæ depoſitionis literas à Romano pontifice accepturus: & quidam Bartoldus, inſignis vir literaturæ eligitur, vt præueniatur Henrici ducis molitio. Solus Otto præpoſitus ab hac electione appellabat, prætendens Sifridum, marchionis Alberti filium, epiſcopum iamdudum Brandenburgenſem, in eam ſedem ſuſtolli: quod etiam poſt multa prouenit. Aſcenderat Bartoldus electus ad cõcilium Lateranenſe, quod Romæ audierat congregari: petiuitq; conſecrationem, certiſſimus ſpei, quòd omnia ex voto conſequeretur. Sed pridie ſederat in concilio inter epiſcopos infulatus, quum tamen non eſſet presbyter: vnde magnam cõtraxit inuidiam. Aderat illi quidam magiſter Gerardus, qui pro illo allegabat in concilio, Domine pater, ecce Bremenſis eccleſia, cõcordi & vnanimi voto, offert tibi ſponſum ſuum magiſtrum Bartoldum, virum vtiq; dignum & moribus approbatum, ſcientia decoratum, liberalibus artibus inſtructum, vtriuſq; teſtamenti pagina eruditum, decretorum & legũ induſtria peritum, virum (vt apparet) perſonatũ, canonicè & ſine omni contradictione electũ. Petitq; à te hodie accipere gradũ ſacerdotii, & cras epiſcopalẽ benedictionẽ. Papa breuiter ad hęc, Credimus tibi dicenti, magiſter: ſed ſcriptũ eſt, *Manũ nemini citò impoſueris*. Loquamur cũ fratrib. noſtris, audiam' formã

Contentio de Bremenſi admittendo pontifice.

electionis. Examinantur Bremenſes per duos cardinales. Reinerium Papienſem, & Ioannem Neapolitanum: & inuenti ſunt diſcordare. Papa in conſiſtorio ſuo ſententiam dixit, Fratres, vidimus electum veſtrum: placet perſona, placet ſciētia, placet eloquētia: placent etiam, quantum nouimus, mores: verùm modus electionis diſplicet, præſertim quia eſt infra ſacros ordines, non dico ſubdiaconatum, ſed acolythatum electus. quo gradu, ſecundum rigorem iuris, licet contrahere matrimonium: quod canonicis obuiat inſtitutis. Appellationem quoq; ſuper hoc factam audiuimus, quam coactus eſt reſignare appellator: inſuper ſe denuo fecit eligi, & ſecunda electio caſſauit primam. Præterea electus veſter ante ſacros ordines accepit regalia de manu Imperatoris. Hæc non admittunt diſpenſationem de facili: & alia quæ præterimus. Inde eſt quòd electionem veſtram infirmamus, & irritam nunciamus. Data ſententia, volenti loqui depoſito, non eſt data audientia: ſed oſtiarii clamabāt, *Leuate, audate, audate, audate.* Sifridus autem, & fauore principum iam reconciliatorū, & ſuopte merito (quòd eſſet nobili origine, bonis moribus) obtinuit tranſlationem de ſede Brandenburgenſi ad Bremēſem. Quietus quidem ab armis fuit, ſed inteſtinam ſenſit commotionem. Nam Theodoricus decanus, Hartuicus cuſtos, poſtea archiepiſcopus, & Segebodo ſancti Pauli abbas, Hermannus præpoſitus de Bucken, & Eilo prępoſitus ſancti Willehadi, & alii quos archiepiſcopus honoribus ſublimauerat, conſpirauerūt in ipſum, mittentes in vrbem Henricum canonicum: qui, quòd aleator eſſet, nomen eſt inde conſecutus, vt Dabelſtein agnominaretur. Hic vbi incognitus fuit, ſimulator erat ſanctitatis egregius: ſed Henricus ſcholaſticus Bremenſis, ex aduerſo miſſus pro pōtifice, ei reſtitit in curia, & ſufficiēter de obiectis archiepiſcopum excuſauit, purgauitq;: videlicet quòd varium non ferret, niſi quum ſuis veſtibus alicui pauperi erogatis, mantellū clerici aut militis induiſſet: & quòd deauratis phaleris non incederet, niſi equo ſuo per munificentiam erogato in piam cauſam, iumentum militis conſcendiſſet: multasq; præterea alias friuolas obiectiones in pontificem idem ſcholaſticus eliſit. Operæpreciū eſt intueri, quid tam magni piaculi in pontificem obtenderetur, virum natu nobilem, & ſummis per Germaniam principibus parem, quòd varium induiſſet, quòd auratis phaleris vteretur: nimirum friuola erant, quę de antiquis, neſcio ſi abolitis, conſtitutionibus criminatores repetebant. Quum eſſet olim in Imperio Romano Ludouicus primus, ſynodales deſuper editę erant conſtitutiones, de honeſtate clerii in veſtibus & ornamentis: ſed ſecula quæ interceſſerant, multa antiquitatis conſtituta obliterarunt. Vtinam, ait Platina, hodie viueres, Ludouice, cerneresq; noſtrorum temporum in his rebus licentiam: caſtiſſimam diceres memoriam tuæ ætatis. Eodem tempore quidam Suediæ epiſcopus Ioannes, quum Bremā pertranſiret, interpellatus ab archiepiſcopo, obedientiam illi pręſtitit, tanquam legitimo ſuperiori. Seruiuit neceſſitati, ceſſit tempori: quid faceret, non aliter abiturus? Antiquæ obſeruantię renouationem facere voluit archiepiſcopus, recordatus illorum temporum, quo trium regnorū epiſcopi ſubditi erant archiepiſcopo Hamburgenſi: ſed in futurum ea res nihil profuit. Sifridus autem, expletis in pontificatu annis ſex, poſt quindecim in Brandenburgenſi eccleſia exactos, conceſſit è vita, anno Chriſtianæ ſalutis MCLXXXIIII.

Papa Bremenſis epiſcopi electionem irritam pronunciat.

Bremenſis malevolorum crimina diluit.

Cōſtitutiones apoſtolicaeque dicuntur, abolentur.

CAP. 5. MIMIGARDEVORDENSI eccleſiæ, per ea tempora præfuit Henricus ſecundus, ordine vigeſimus ſecundus: qui multum laborauit pro noua eccleſia erigenda, prouiditque quę neceſſaria fuere: ſed ad effectum ipſe non perduxit, paſſus quod ſanctus Dauid in ædificando templo Hieroſolymitano, cui non eſt datum (q, vir bellator eſſet) templum inſtruere, ſed ſeruatum eſt hoc Solomoni pacifico. Ita contigerat huic pontifici, qui ſub Friderico Imperatore inquieta nactus eſt tempora. Tum verò Emanuel Græcorum Imperaror, bellum in Soldanum habuit, de quo Imperatori Friderico ſcripſit, ſalutatione ſic poſita: Emanuel in Chriſto fidelis Imperator, Porphyrogenitus, diuinitus coronatus, regnator potens, excelſus & ſemper Auguſtus, & moderator Romanorum magnificus: Nobiliſſimo & glorioſiſſimo regi Alemanniæ, & Imperatori, & dilecto fratri Imperii noſtri, ſalutem, & fraterni amoris affectū. Concluſit epiſtolam hoc modo: Soldanus Imperio

Quibus ſe titulis inſigniret Conſtantinopolitanus Imperator.

noſtro ſe dedidit:& miſſis legatis, miſericordiam poſtulauit, fecitque Imperio noſtro hominium & iuramenta: pollicitus eſt ſeruire nobis cōtra omnem hominem cum exercitu ſuo, ita vt ſit amicorum noſtrorum amicus, & inimicorum inimic⁹. Erat ſcripta aureis tota literis, ſed vanitate pleniſſima. Sciebat enim Frideric⁹ quid eſſet in facto. Nam antè receperat legationem Soldani, quę rem omnem plenè aperuerat. Munera tamen precioſa allata ſunt Imperatori noſtro, ex Soldano (credo) potius quàm Conſtantinopolitano. Erat cantharus ſmaragdinus, capiēs ſextarium balſami, & gemmæ precioſæ plurimæ. Illuſit autem Fridericus vaniſſimo Imperatori Græcorum, ita reſcribens: Fridericus diuina fauente clementia, inclytus triumphatór, Romanorum Imperator à Deo coronatus, ſublimis, in Chriſto fidelis, magnus, pacificus, glorioſus Cæſar, Græcorum moderator, & ſemper Auguſtus: nobili & illuſtri regi Græcorum Emanueli, dilecto fratri, ſalutem, & fraternæ dilectionis affectum. Et inter cætera, Sicut ille rex regum, à quo omnis poteſtas, Romanum Imperium caput totius orbis conſtituit: ita etiam Romanam eccleſiam omnium eccleſiarum vnicam matrem, dominam & magiſtram ordinauit. Quod vtiq; duorum gladiorum numero figurauit, quos etiam ſufficere perhibuit author fidei noſtræ. Quapropter tuam prudentiam commonemus, quatenus nobis & Romano Imperio honorem debitum impendas, & ſummo pontifici (quem nomine tenus ſanctum appellas) debitam obedientiam exhibeas, & honorem. Nuncii qui cum muneribus venerant, munerati quoque ab Imperatore ſunt remiſſi. Hæc etſi in Saxonia dixiſſe meminerimus, pro inſigni tamen rerum memoria, hunc voluimus tenere locum.

Fridericus Emanuelem Cō ſtantinopolitanum vt famulum ſalutat.

Cap. 6.

Mindensi eccleſiæ per ea tēpora præfuit dominus Wernerus, ordine pontificum vigeſimus quintus, ſucceſſor Henrici, magno ortus genere, pridem eccleſiæ huius maior præpoſitus. Præferunt annales ortum genere Wilhelmi Imperatoris, mendoſè. Nam illa tempeſtate, etiamſi ab initio recenſeas Imperatores, nullus erat in Imperio hoc nomine. Poſt annos autem centum, ex hoc die, erat Wilhelmus comes Hollandiæ, electus in differentia rex Romanorum. Sed de hoc loqui non poſſunt annales, quaſi diuinantes, quis poſt annos centum ſit futurus in Imperio. Ergo Conradum aut Fridericum accipimus, quorum ſunt vicina tempora: vt illuſtri illorum ſanguine ſit ortus, comitum genere. Erant autem memorati Imperatores genere Franci orientales, quibus iam Galli verum & antiquum nomē ademerunt, vt illi Franci noſtri dicantur Francones per inſcitiam. Debuerant autem patrium & antiquum nomen tueri, vt non Francones, ſed Franci dicerentur. Poterat etiam iſte pontifex eſſe Saxonico genere, de ſanguine Luderi Saxonis Imperatoris, ante duos memoratos: qui non magno genere ortus peruenit ad Imperium: prout in Saxonia diximus. Sed hæc miſſa faciamus: attigimus tamen, non inuenientes aliud in Annalibus, vnde pontificem illuſtremus. Sedit autem annis ſeptēdecim, tranſlatus ad meliora, anno Chriſti MCLXVII. in vigilia diui Martini: quæ erant tempora primi Friderici. 1167.

Nullus Imperator nomine Wilhelmus.

Francones in Germania hodie, qui olim Franci.

Cap. 7.

Ecclesiæ Oſnaburgenſi, ſub primo Friderico Imperatore, vigeſimus ſeptimus præfuit pontifex Gerardus de Lippia, vir acer ingenio: qui capitulo ſuo & miniſterialibus multa pro veteri licentia poſcentibus, non acquieuit: & ideo ab illis non amabatur, nec proinde ſcribi curabant, quæ ſonarent laudem. Monaſterium tamen in Hersbroke monialium, quod iamdudum à regula degenerabat, curauit reformari: ſorore ſua (quæ præerat alteri monaſterio) huc ad regendam ſanctam confirmationem tranſlata. Multa multis dedit feuda comitibus. Extant deſuper literæ: ſed (vt diximus) ſuo capitulo & miniſterialibus non erat acceptus. Vnde factū eſt, vt quum in eccleſiam Bremenſem eſſet poſtulatus, facilè cōſenſerit, illuc tranſlatus: ſed inuenit acerrimum bellum, aduerſus Stedingos, homines male Chriſtianos, in quos etiam crucem obtinuit prædicari. Multi ibi nobiles perierunt, duces, comites, barones: in fine victi ſunt, captiq́; ad quatuor millia: primores iudicio perimuntur, multitudini emendatæ parcitur.

Stedingi non ſinceri Chriſtiani, bello domantur.

Cap. 8.

Paderbvrnensi eccleſiæ poſt Euergiſum præficitur Sifridus, maioris eccleſiæ pridem præpoſitus: præfuit annis nouē, à ſeptuageſimo octauo ad octua-

geſimumſeptimum. Vidit ille humiliationem principis Henrici, quem antè quidē exoſum pro impotentia & ſuperbia omnibus, diu Imperator defendit: ſed vbi etiā Imperatorem contempſiſſe videbatur, in eum armis verſus & ſententiis, exuit honore & rebus. Nam per hæc tempora conuentus principum erat in Magdeborch, vbi querimoniæ multæ tam ab Imperatore, quàm principibus contra Henricū ducem Saxoniæ ſunt factæ, inchoatusq́; eſt proceſſus ille iudicialis, quem in Saxonia diximus. Vbi ille contemnitur, armatus contra eum deſcendit Imperator in Saxoniam, fugans eundem ad extrema Germaniæ: hoc eſt, in Lubecam, maritimam ciuitatē, ſed nouam. Non auſus fidere loco Henricus, præſidium validum vrbi impoſuit, & conceſſit in Stadium. Venit cum exercitu Imperator, & Lubecam obſedit,

Henric' Saxoniæ dux dominatu exutus, in Angliæ exulat.

1180. & deditam accepit. Erat annus octogeſimus poſt M C. quum in Wirtzburch abiudicaretur Henrico omne feudum: ſed ille diu ſe armis defendit. In Weſtphalia congreſſus militibus archiepiſcopi Colonienſis, qui eam partem occupauit ab Imperatore conceſſam: proſperè pugnauit Henricus: captus eſt Simon de Tikemborch comes. Titulum Saxoniæ cum partibus ad Albim fluuium Imperatoris dono accepit Bernardus de Anholt: ſed non ſe ille commiſit in aciem aduerſus Henricū. Proximo anno Lubecam aggreditur Imperator, & accipit. Henricus nullam reliquam gratiam aſſequitur, quam vt pareat iudicato, cedens omni regno. Ille conceſſit in Angliam, vnde vxorem habuit. Tertio poſt LXXX. anno Imperator Erfordiæ periclitatus eſt, fracto lobio ſuper latrinam. Perierunt homines centum, & inter alios comes de Suartzeborch: qui prouerbio, neſciens præſagiebat mortem ſuam, *Hoc*, inquiens, *ſi fecero, mergar in latrina*.

CAP. 9. LVBECENSIS tum eccleſia, morte Henrici viduata paſtore, accepit ſucceſſorem Conradum, Imperialem cancellarium, qui Lubecam vidit, & placuit: vir literatus & facundus, & qui in multis eccleſiis iam eſſet intitulatus. Licet autem per archiepiſcopum Bremenſem ſit confirmatus, non tamen peruenit ad conſecrationem pontificalem: Dum autem ad regendum accederet, & Adolphum comitem tertium eius nominis, ſuper aduocatia in Vthin & aliis multis ſibi cerneret aduerſari, ſuis rebus ordinatis, cum ſupellectili omnis generis & iumentis, quæ hinc extorſerat, abiit ad Sifridum archiepiſcopum Bremenſem: cui curam, quam ab illo acceperat, reſignauit, & clero Lubecenſi ſe minimè reuerſurum reſcripſit. Vir erat maioris animi, quàm vt illis anguſtiis poſſet contineri. Diu ſecutus aulam, cum Imperatore profectus eſt in Hieroſolymitanam expeditionem. Quumq́; ille in Armenia deficeret, merſus in amni, Fridericus filius Imperatoris, & hic Cōradus cancellarius, curam exercitus ſuſceperunt, & in terra ſancta diu rem ſuſtinuerūt. Aderat Adolphus comes Holſatiæ, cum multa nobilitate. Sub eius ductu inchoatus eſt ordo Theutonicorum militum diuæ Mariæ, initium facientibus ciuibus de Brema atq; Lubeca: quod in Saxonia & Wandalia oſtendimus. Hic ille Conradus (vt arbitror) ad eccleſiam peruenit Hildeſemenſem: ſed quum eccleſiam Herbipolenſem cerneret vacare, priore dimiſſa, ad illam tranſiuit, neutram aſſecutus: quia non meruit quam contempſit, nec apprehendit quam urioſè ambiuit. Extant decretales epiſtolæ ſuper hac re. Poſtea tumultu neſcio vnde exorto immixtus cæditur: & inuentus eſt ſub armis geſtaſſe cilicium. Interim Henricus dux exulans, manſit in Anglia, vſque dum audiret Imperatorem conceſſiſſe in expeditionem terræ ſanctæ. Priuſquam tamen abiret in exilium, in gratiam Imperatoris dimiſit, quos habuit, captiuos: Ludouicum comitem prouincialem Haſſiæ, Hermannum eius fratrem, comitem Palatinum, Wedekindum de Waldegge, cum mille & ſuprà militibus. Reliquit enim illi Imperator magnam Saxoniæ partem, quæ illi de materno genere peruenit: quam hodie tenent poſteri eius omnes principes, qui de domo Brunſwicenſi cenſentur.

Conradus eccleſia Lubicenſi pro ſua amplitudine non contentus.

Epiſcop' duabus ſellis ſedēs.

CAP. 10. VERDENSI tum eccleſiæ præerat vir inſignis Hugo, Imperatori Friderico non in poſtremis charus. Litem habebat in iure cum epiſcopo Halberſtadenſi de terminis in prato. Vterque ſuæ ſtudebat eccleſiæ: ſed Imperator, penſatis omnibus, pratum adiudicauit eccleſiæ Verdenſi, præcipiens Ottoni de Brandenborch, ne permitteret epiſcopum Verdenſem eo prætextu aliquatenus moleſtari.

Eccleſiæ zelus qualis in epiſcopo.

Contulit eccleſiæ decimã de allodio in Elſtorp. Obiit die Cal. Martij, anno Chriſti, MCLXXXIX. Eius temporibus Imperator celeberrimã curiam habuit Moguntiæ. Ibi filius eius Henricus, iam rex, fit miles auratus, ibi confirmatum eſt matrimoniũ Conſtantiæ cum eodem Henrico, Imperatoris Friderici filio. Fuit ea filia regis Siciliæ, Calabriæ & Apuliæ, Rogerij, ſoror regis Wilhelmi, qui ſine prole deceſſit. Fuit autem Conſtantia iam (vt ferebant) ſexagenaria, rex autem adoleſcentulus: impar nimirũ coniugiũ, ſed quod magna dos regnum vtriuſq; Siciliæ conciliabat. Pactumq; eſt, vt ſi poſt fratrem viueret Conſtantia, regnum obtineret. Lucius Papa inſtitit, vt coronaret Henricum de regno Siciliæ: ſed eſt à quibuſdam cardinalibus impeditus. Conuenerant Veronã Lucius Papa, & Imperator Fridericus. Venit eò nuncius Saladini, qui ſe in literis ſuis Saladinum, Felicem, Ioſeph Ægypti, & dominatorem Damaſci nominauit, & principem Babylonis: minatus, ſe repetere Hieroſolymam, quam ſibi aſſeruit hæreditario iure prouenire de Sara. & in fine literarum ſubiunxit: Sic me adiuuet propheta meus Mahumeth. Super hoc nuncio contriſtata tota curia indoluit: & quod minatus eſt, ſtatim perfecit. Nam Hieroſolymam cepit, deſidentibus noſtris. Capta eſt autem anno LXXXVII. Qua de re Henricus Albanenſis epiſcopus, de latere Vrbani Papæ legatus, crucem prædicauit, & vltramarinam ſolicitauit expeditionem. Armauit ſe Imperator, & infinita omnis generis multitudo nobiliũ, militum, ciuium, gregariorũ ſatellitum: ſexcenta feruntur millia in eam expeditionem conſcripta. Feruor optimus, ſi bonus rebus ordo infuiſſet. Profectus eſt Imperator cum multis millibus per Vngariã, venit Conſtantinopolim: inde in minorem traiecit Aſiam, quæ nunc magna Turcia dicitur. Ibi aliquot prælijs feliciter geſtis, & captis vrbibus, miſerabiliter periit in aquis, vidente exercitu toto: & concidit magna ſpes concepta.

1189.

Dotem duxit, non uxorem.

Hieroſolyma à Saladino capta.

CAP. II.

CONRADO Imperatoris cancellario cedente, & eccleſiam Lubecenſem linquente, de nouo pontifice erat agendum. Ergo Theodoricus præpoſitus in Segeberg, vir bonus, pius & manſuetus, in epiſcopum Lubecenſem, Harduico archiepiſcopo Bremenſi ſe electioni immiſcente, & capitulũ Lubecenſe vſque in Hamborch citante, pari voto, & vnanimi conſenſu archiepiſcopi & capituli (quum eſſet eccleſia ſuo orbata paſtore) in epiſcopũ eſt aſſumptus, anno Chriſti octogeſimo octauo poſt centũ mille. Quòd ſe archiepiſcopus interpoſuit, inde erat, quia Conradus epiſcopatum reliquerat in manibus prædeceſſoris ſui Sifridi: alioqui ad eum non pertinuiſſet. Theodoricus quum ſe abſente & ignorante iſta gererentur, intimata ſibi electione, omnibus modis contradixit, & quantum potuit, reluctatur: ad exhortationẽ tamen epiſcopi, & comitis Holſatiæ Adolphi, non ſine lachrymis cõſenſum præbuit, recipiens inueſtiturã de manu Friderici Imperatoris de Italia redeuntis. Iſte epiſcopus, quum dominus de Mekelnborch, deficientibus Wandalis, de inſula Pole Theutonicos colonos colligeret, illoſq; ne epiſcopo Lubecenſi decimam perſoluerent, pertinaciter defenderet, conſiderans tutum non eſſe, cum eo qui haberet ſociam multitudinem, contendere, cedendo potius in parte, vt reliquam partem cum pace obtineret, de cõſilio epiſcopi Suerinenſis & capituli ſui, decimarum medietatem dicto principi feudum conceſſit, vt de altera medietate iuſtam decimam expeditè ipſum accipere efficeret. Illo tum ingenio nobiles immiſcuere ſe decimis: fecere idem comes de Raceſborg, & Adolphus de Holſatia, vt vaſalli per feudum fierent eccleſiarum, accepta quota parte decimarum, vt adiutores eſſent reſiduæ partis extorquendæ. Nam nouus in fide populus, grauis ad perſoluendas decimas nimis videbatur: pro qua re in Dania dudum eſt cæſus à populo Iutarum, rex Canutus, in ſanctos relatus: multiq; periiſſent in Wandalis epiſcopi, ſi non defenſores habuiſſent comites aut principes, gladium portantes. Per id tempus, quum eſſet Imperator in expeditione Hieroſolymitana, Henricus dux Leo ex Anglia reuerſus, paulatim vires reſumpſit: & collecto exercitu obſedit, cepit, & perfregit Bardewicũ, potentem vrbem, vtpote quæ Henrico tanto ſuo principi auderet claudere portas. Erat annus nonageſimus octauus poſt MC. Theodoricus autem bonus pontifex, eccleſiam ſuam in pace regebat, per viginti tres annos. Plura de ipſo ſignauimus in noſtra Wandalia, quæ inde repetantur.

1188.

Epiſcopus ægre ad onus ſuſcipiendum adducitur.

Decimæ vt extorquerentur, nobilibus in prædæ partem cedunt.

1198.

Cap. 12.

MINDENSEM eccleſiam, durante adhuc Imperij primi Friderici tempore, poſt Wernerum nobilem virum, ordine pontificum vigeſimus ſextus, Anno gubernabat, natus è comitibus de Blanekenburg. Valuit tum maximè controuerſia inter ſacerdotium & regnum, quòd epiſcopatibus prouideret Fridericus, ius patrium reuocaret: pontifex proximis pactis & diuino iuri pariter & humano inhærebat, eſſe indignum, principem laicum diſponere de rebus eccleſiaſticis. Multi per Imperatorem ſuffecti, ſed à Papa cum ſuo Imperatore anathematizati. Sedit autem hic pontifex annis quatuordecim, & in craſtino Valentini martyris, anno MCLXXXV. migrauit ex hoc ſeculo. Feruebat ea tempeſtate multo maximè ea diuerſitas. Nam ad nouiſſima tempora ſua (hoc eſt poſt annos circiter decem, ex hoc tempore) Fridericus Imperator, ſumpta cruce, peregrinationem inſtituit in terrã ſanctam, in qua moriens defecit (quod in noſtra Saxonia plenius expreſſimus) facta tamen antè reconciliatione cum pontifice, quæ pacta fertur Venetiis, quum papa eò incognitus tectusq; perueniſſet. Anno autem is pontifex, non memoratur huic ſe diuerſitati immerſiſſe: ſed in pace obiens, pacis petiuit authorem.

Contentio de inueſtitura.

Cap. 13.

BREMENSI eccleſiæ poſt Sifridum, Harduicus ſecundus præficitur, pridem eccleſiæ cuſtos, ſiue theſaurarius, aſſumptus eodem anno, quo & Lubecenſi eccleſiæ præuiderat epiſcopum. Iſte Hartuicus iamdudum Henrico duci ſeruiens, quũ aſſumeretur archiepiſcopus, & ille omnium indigens ab exilio rediiſſet, nulla de parte voluit adeſſe, ſciens quàm grauis fuerit olim eccleſiis. Tertio ſui pontificatus anno inſtituit ſolenne collegium in ciuitate Brema, ad honorem ſancti Anſgarij, donans redditibus: inſuper conuentum inſtituit virginum, in valle Liliorum. Habuerunt huius pontificis tempora caſus luctuoſos. Nam noſtrorũ in Aſia ignauia, pariter & diſſenſione, Hieroſolyma iterum ab infidelibus capta eſt, duce Saladino: nec ad hunc vſque diem recuperata, licet multa ſint in eam rem intentata. Summi pontificis iuſſu iterum crux prædicatur. Suſcepit eam Imperator Fridericus, & cum eo filius eius, cognominis patri, dux Sueuiæ, multi archiepiſcopi, dux Bohemiæ, dux Auſtriæ, & multi nobiles & magnates, ita vt computarentur in exercitu Imperatoris ſexcenta millia pugnatorum. Crucis autem legatus à papa Clemente miſſus erat Henricus cardinalis, epiſcopus Albanenſis. Imperator circunduxit exercitum per Vngariam & Græciam. Reges Angliæ & Franciæ, diuerſis itineribus, eódem contenderunt: Bremenſes, Dani, Lubecenſes, Phriſij, & omnis naualis exercitus, mare tranſierunt. Periit Imperator, quod diximus. Rex Franciæ cepit Damiatam, vrbem Ægypti: ſed diluuio Nili interueniente, coactus eſt relinquere. Reges deinde iunctis viribus, Ptolemaidam, quæ Acon dicitur, recuperârunt: ſed Richardus rex Angliæ male notatus eſt, quòd cum infidelibus ſit occultè pactus. Rediens ignoto habitu, quum exercitus eius diſperſus eſſet, & magna parte amiſſus, Viennæ agnitus eſt, captusq; ingenti auro ſe redemit. Henricus Friderici filius patri ſuccedit in Imperio: filiam Rogerij regis Siciliæ Conſtantiam (mortuo fratre eius ante illam Wilhelmo) monialem, annoſam ducit vxorem, ex qua filium Fridericum memoratur ſuſtuliſſe. Imperator cum coniuge Conſtantia intrauit Apuliam, habens in comitatu Conradum archiepiſcopum Moguntinum, & Philippum Colonienſem. Inualuit autem maxima peſtis in exercitu, in qua Philippus Colonienſis deceſſit: cui ſucceſſit Bruno iam decrepitus. Imperator quoque grauiter infirmatus, & in ſorella portatus, ita vt diceretur iam mortuus. Theutonici de rege alio iam tractabant, & maximè dux Henricus, cuius filius Henricus iam conſpirauerat cum Tancredo, vno ex primoribus regi: qui nuper reuerſus per Græciam & Vngariam, venerat in ſpecie monoculi, emplaſtro ſuper alterum oculum impoſito, quo ignotus tranſiret: & profuit dolus illi, bonus ad fallendos inimicos. Hartuicus autem archiepiſcopus, contracto vndecunque exercitu, manu valida intrauit Thietmarſiam, vt ad deditionem compelleret rebelles. Militabat illi Adolphus Holſatiæ comes, & profecit. Illi autem pecuniam infinitam, vt redimerent tempus malum, expromiſerunt. Sic pontifex cum magna rerum iactantia, reuerſus eſt in ſua, credens in omnibus ſe rectè proſperatum: ſed ex ea radice magna pullulauit eccleſiæ vaſtitas. Nam quum Adolphus

Hieroſolyma capta à Chriſtianis non poteſt recipi.

Henricus ſe altero oculo captum aſsimulat.

phus de Holſatia,& Chriſtianus de Oldenborg comites,& alij nobiles ſtipendium militiæ requirerent,promiſſum Archiepiſcopus reddere non valens, miniſtrorũ ſuorũ ſtimulis adactus,qui fideiuſſores interuenere,redditus epiſcopales per trien nium abiurauit,vt infra tempus illud omnia ex integro ſoluerentur. Ipſe verò de iis quæ de cathedratico,vel eccleſiarũ conſecrationibus conſequi poterat, victitabat. Thietmarſi quoq; pecuniam quam expromiſerant,ſoluere non valentes,ad Waldemarum Sleſuicenſem epiſcopum ſe contulerunt,qui erat filius Canuti regis,à Zuenone in conuiuio perempti: manſeruntq; ſub corona Daniæ vſque in diem pugnæ in Bornehœuede,vbi clypeos verterunt.

Archiepiſcop⁹ bellator ad inopiã redigitur

HALBERSTADENSI eccleſiæ,poſt Vlricum longæuum, laborioſum, ſed in fine calamitoſum epiſcopũ,præficitur Theodoricus: præfuitq; annis tredecim. CAP. 14.

Tempeſtates tum crebræ,& excrementa erant fluuiorum maxima, terræ fluuiatiles & maritimæ plures interierunt:domus integræ innatabant,ſedentibus quibuſdam ſuper ſummitate,pueri in cunis viſebantur,in doliis alij, omnes perituri, miſerabile ſpectaculum. Quo tempore Henricus ſextus Imperator,iam creditus mortuus, quum ſe in regno nonnulli commouiſſent,conualeſcens ex infirmitate, miſit exercitum contra Tancredum principem:& ipſe morã fecit cis Rhenum. Donauit autem Romanis oppidum Tuſculanum,quod ipſi funditus euerterũt. Quo tempore Chriſtianus de Oldenborg comes,reuerſus de terra ſancta,machinatione Mauricij fratris ſui,quum dormiret in vili horreo,eſt trucidatus. Interfectores examinati,iudicio duodecim vomerum,totq; ſupplicio ſunt affecti,de conſciis vel authoribus quærebatur illa purgatione. Per eam tempeſtatem in terra ſancta Bremenſes & Lubecenſes ciues,quum intereſſent expeditioni,inter primos ordinem beatæ Mariæ Theutonicorum militum excitarunt, infirmorum peregrinorũ ſub tentoriis cuſtodes. Viderant per agros proiectos ægrotantes, extulerant nauibus vela,fixerunt papiliones,ſuſcepere laborantium cuſtodiam. Acceſſere pietati nobiles:dux Sueuiæ Fridericus,& Imperij cancellarius Conradus,rem fouebant:inſtituti fratres,habitum quem in eis cernimus,ſuſceperunt. Poſtea inſtante Friderico Imperatore ſecundo,à pontifice ſummo confirmatur. Harduicus interim Bremenſis pontifex non æquè gratus ſuis atque Burgenſibus erat: nam ciues incommoda plurima intulerunt eccleſiæ,propter illum. Cauſam annales non præferunt: fortè (vt erant Bremenſes ſemper iunctiſſimi domui de Aldenborg) Ottonem præpoſitum,qui poſteà peruenit ad eccleſiam Monaſterienſem, maluere pontificem. Inter præclara autem huius pontificis opera numeratur, quòd Bertoldum quendam ordinis Griſei,hoc eſt,Ciſtertienſium (ſic enim initio dicebatur, ab habitu quem præfert) conſecrauit epiſcopum Liuonienſem, emiſitque in terram. Primus autem fertur fuiſſe in ea prouincia epiſcopus Menetus quidam, qui in Liuonia pridem presbyter prædicauit, à mercatoribus inuectus: cui poſt plurimos pro Chriſto labores morienti,ſucceſſit iſte Bartoldus. Sed nec ille diu præfuit, cæſus ab infidelibus in acie,quum equus,cui bene regendo impar erat, illum abduceret. Surrogatur illi ab Harduico Albertus Bremenſis canonicus, vir ſingularis induſtriæ,qui per annos triginta multis laboribus & periculis, res eò perduxit, vt Rigenſis eccleſia metropolitica fieret. Eam ciuitatẽ ille fundauit, vt ſuffraganeos haberet Curonenſem, Torpatenſem, Oſilienſem. Nam Reualienſem Lundenſis archiepiſcopus ex Dania, occupauerat, quòd rex Daniæ Canutus, deinde Waldemarus (quibus ille comes aderat) cum Adolpho Holſatiæ comite eam terram ſubegerint. Inſignis autem erat Alberti epiſcopi opera, qui annis fere ſingulis nauigabat in has terras, reductis militibus, qui per annum ſacram ibi militiam peregiſſent, nouis in idem opus reuectis. Habebat enim à ſummo pontifice gratiã cruciatæ in perfidos. Multi ſe pontifices, aliquot duces & comites, innumeri milites eò ſe contulerunt:quorum alij ibi vitam finierunt,alij cum laude redierũt. Sed hæc plenius in noſtra Wandalia.

Miræ aquarũ inundationes.

Euangelium in Liuonia prædicari incipit.

Aſsidua aduerſus paganos militia.

MONASTERIENSI eccleſiæ tum præfuit vir nobilis, Ludouicus, patruus Ottonis comitis de Tekenborg,qui tum potenter dominabatur in terra,ſubducto iam iugo Henrici Leonis:qui nouiſſimus ducũ Saxoniæ, Weſtphaliæ imperabat. CAP. 15.

Succeſſit illi archiepiſcopus Colonienſis,accipiens ab Imperatore Friderico feudum terræ,poſteaquã Henricus ducatu erat deſtitutus per Imperialem ſententiã. Hic Ludouicus vir erat magnanimus,& qui eccleſiam amplificauit, multisq; donabat rebus & libertatibus. Interim Harduicus archiepiſcopus Bremenſis, ſuſcepto voto & ipſe nauigabat in ſanctam terram, longa circuitione vſus. Nam è mari noſtro peruenit Vlysbonam,honorificè ſuſceptus ab loci pontifice. Ea eſt in vltimis Hiſpaniæ terminis, ſub flexu ad meridiem. Inde enauigata diu reliqua Hiſpania & barbarie,rurſus in orientem,flexo curſu, longo itinere peruenit in terram ſanctam. Sed non erat virium ſuarum,aliquid ibi magni peragere, vbi tot reges & duces ſunt fruſtrati. Reuerſus inde poſt annum,pertranſiuit Venetias:indè reuerſus,attulit reliquias ſanctæ Annæ,& cultrum,quem ferunt fuiſſe Petri. Interuenit autem mors Henrici Cæſaris:coactique ſunt peregrini in terra ſancta pugnantes, propter Imperij vacationem,imò & lacerationem, per duos in diſcordia electos, treugas cum Sarracenis facere in annos ſex. Philippus Friderici Imperatoris filius, Henrici frater,à quibuſdam eligitur Moguntiæ: Otto Henrici Leonis filius, à Colonienſi epiſcopo maximè aſſumitur. Cruentis illi inter ſe prælijs mutuas attriuere vires:quæ plenius in Saxonia.

Bremenſis archiepiſcopi nauigatio in Palæſtinam, ſed parui emolumenti.

CAP. 16. VERDENSIS eccleſia per eadem tempora pontificem habuit Tannonem, virum præcipuum,ordine epiſcoporum vigeſimum nonum,qui pridem erat theſaurarius eccleſiæ,ſeruus fidelis & prudens, qui contulit eccleſiæ duos manſos in Berneſtede,& vnam domum in Valentlo: comparauitque eccleſiæ calicem aureũ maiorem,& auream imaginem diuæ Mariæ ſemper virginis: conſecrauit eccleſiã maiorem,quæ creditur tertia ab initio, cooperantibus ſibi Annone Mindenſi, & Adologo Hildeſemenſi epiſcopis. Exceſſit rebus humanis anno MCXCVII. Idibus Decembris. Temporibus eius Richardus rex, quum pecuniam (vt fertur) accepiſſet à filiis Saladini,duodecim,vt ferunt,comariorum (ita tum pondus ſignificabant) vt deſereret cæteros Chriſtianiſmi principes, conculcauit tentoria regis Franciæ,& ducis Auſtriæ, vt ſeditionem commoueret, quia abire proponebat. Quumque abiens nauigaret in patriam, naufragatus eſt: pecuniam perdidit malè acceptam,cum multis militibus:& ipſe vix euaſit, cæteris diſperſis. Venit in Auſtriam,vt putabat,incognitus:& in ciuitate Vienna cognitus eſt, & captus, quum ſederet ad ignem, & gallinam in veru verſaret: traditus eſt Imperatori Henrico: ſed ipſe pecunia ſe redemit. Albertus Leodienſis epiſcopus, nutu (vt dicitur) Imperatoris, à ſicariis eſt interfectus. Richardus pro ſua liberatione perſoluit Imperatori centum & quinquaginta millia librarum argenti. Balduinus tum epiſcopus Traiectenſis,fugatus eſt in Trent,ante Coſueldiam pluribus interfectis. Henricus filius Henrici Leonis,duxit Agnetem,filiam Conradi comitis Palatini vnicam: & habitus eſt comes Palatinus. Bremenſes tum canonici Hamburgenſibus multa incommoda intulerunt, pro ſuſcepto Harduico eorum pontifice,quem omnes inſectabantur. Vetus odium,neſcio an inuidia inceſſerat canonicos ambarum eccleſiatum. Hamburgenſes canonici: in matrice eccleſia confidentes, honorem ſibi veterem tuebantur, vt eſſent Metropolitanæ eccleſiæ canonici: prætendentes, Bremenſem vnitam & infuſam Hamburgenſi,minorem maiori, ſuffraganeã metropoliticæ:& ideo primas ſibi deberi partes cenſebant. Ediuerſo Bremenſes, vetera trãſiſſe, abolitum honorem legationis, euanuiſſe ius Hamburgenſis eccleſiæ: ſe tenere archiepiſcopum, ſicut ab initio & à memoria Anſgarij primi archiepiſcopi,ibi eſſent omnes commorati & diſiuncti. Hamburgenſes nomine tenus ſolùm fuiſſe aliquando metropoliticos: cæterùm corpus eccleſiæ fuiſſe ſemper Bremæ, vmbram Hamburgi,quæ iam aufugiſſet. Itaque diu contenderãt Bremenſes,cum honore metropolitici iuris,iam ſublato,etiam eccleſiam omnem abſorbere, præbendas & omnia iura & prædia Bremam transferre. Sed conatibus defuit fortuna, defuit optatus exitus,non permittente eo qui ex alto cuncta diſpenſat.

Richardus Anglus erga Chriſtianum exercitum perfidus.

Tricæ apinæ, canonicorum inter ſe diſſidia.

CAP. 17. HILDESEMENSI tum eccleſiæ præficitur Berno, vir eximius, ordine vigeſimus quartus: anno vix vno præfuit,& conceſſit in fata. Succeſſit ei tum Conradus, Imperialis cancellarius, quem alij Claudatum nominant: ſiue id cognomen

illi

illi fuerit, ſiue alio errore prodierit. Hic eſt ille, qui Lubecenſem eccleſiam deſeruit, & poſt peregrinationem terræ ſanctæ, cum Friderico Imperatore patre, & deinde Friderico eius filio, vacantem Hildeſemenſem eccleſiam eſt conſecutus: vir ſummæ authoritatis apud omnes, & cui nemo facilè refragaretur. Sed & illa viſa illi non ſatis compar, maiorem ambiebat. Vacabat Wirtzburgenſis, quæ titulum habet ducalem: ea placuit, & eam ſine ſummi authoritate pontificis appræhendit. Vnde factum eſt, vt pontifex à diuerſa ſentientibus monitus, eum priuarit vtraq; , vt ſcribitur *c. 17. De tranſlatione epiſcopi.* Quod & antea diximus, quum eius mentionem inter epiſcopos Lubecēſes faceremus. Interim Henrico Imperatori natus eſt filius in valle Spoletana, in ciuitate Aſſiſio, nocte quæ præcedit dormitionem Ioānis euangeliſtæ: & quindecim epiſcopis & cardinalibus præſentibus eſt baptizatus, dictusq; eſt Fridericus auito nomine. Imperator cepit Salernum: cepit etiam Margaretam, potentiſſimum piratatum, qui ipſum dolo voluit occidere: captum autem excæcauit. Captus eſt etiam filius Tancredi, qui, dum viueret, ſe pro rege contra Henricum gerebat: & mater eius vidua, & filia. Capta quoque eſt Kriſac, filia regis Conſtantinopolitani, Tancredi filio deſponſata, nomine Cæcilia: quam poſtea duxit Philippus Romanorū rex, Henrici germanus frater. Imperator etiam ipſe ſe crucis ſignauit charactere, & Chriſtianorum plurima multitudo: ſed ad expeditionem ipſe non venit, tardatus infirmitate corporis. Delatum eſt per ea tempora Imperatori, quòd Conſtantia Imperatrix miſiſſet iocalia precioſa cuidā Iordano, & recepiſſet precioſiora: qui ſe perinde gloriabatur futurum regem, & ductūrum matrimonio Conſtantiam. Quem Imperator captum, in ſedem ferream poſuit igne candentem, & coronam ignitam clauis ferreis capiti eius iuſſit infigi. Quendam etiam Richardum per plateas tractū, iuſſit ſuſpendio necari, quia eum (vt ferebatur) iuſſu Conſtantiæ voluit impotionare. Imperator etſi ipſe in terram ſanctam non venerit, fecit tamen maxima ſubſidia peregrinis. Inde in Siciliam profectus, quum Meſſanam & Brunduſium, & ciuitates alias ſubiugaſſet, regnum quoque vltra Pharum Siciliæ, & Apuliæ, & Calabriæ, iam pacificè poſſideret, vitam finiuit, feſto Michaelis, anno nonageſimo octauo. Peregrini ignorantes diu celatam Imperatoris mortem, iam Baruth occupauerant, & Thurin obſidebant. Cognoſcentes autem de morte Imperatoris, territi ſunt, & Accaron fugerunt. Qui rum regis Hieruſalem titulum habebat, ſurrexit, vt vrinā proiiceret: & cadens de feneſtra, fractis ceruicibus, expirauit: & cliens ſimiliter, qui eum retrahere curabat. Principes autem peregrini de ſucceſſore Imperij ſoliciti, direxerunt vota ſua in Fridericum Henrici filium, adhuc infantem, quem alio nomine ex matre dixere Conſtantinum: ſed Imperatorem, non puerum, Alemanniæ principes voluerunt, eligentes Philippum Henrici fratrem: excepto Adolpho Colonienſi archiepiſcopo, qui cum ſuis complicibus elegit ducem Zaringiæ. Qui quum recuſaſſet, præferebat Ottonem, filium Henrici Leonis, ante paucos annos defuncti, conſilio & auxilio fretus Richardi Anglorum regis, eius auunculi: Henricus frater, & dux Brabantiæ, hanc rem magnopere procurabant. Otto Aquiſgrani, Philippus apud Maguntiam coronatur.

Epiſcopi ambitio delaſa.

Conſilitia Imperatricis ſuſpecta erga maritū fidei.

Contentio & ſchiſma de ſurrogando Imperatore.

CAP. 18.

PER quæ tempora Mindenſis eccleſia fertur habuiſſe pontificem Dithmarū, ordine ſuorum vigeſimum ſeptimum: de cuius virtutibus hoc prædicant, quòd inter alia claruerit in vita miraculis. Nam quum eſſet vir abſtinentiſſimus, multis vtens ieiuniis, die Paraſceues miſit quendam qui hauriret aquam, qua ſola tum vteretur in potu. Fecit ille quod iuſſus eſt: ſed vbi venit in manum Pontificis, vertitur in vinum: Illuſum ſibi arbitratur Pontifex à miniſtro: ſeuerè iubet, vt aquam illi, non vinum, proferat. Miratus miniſter, quàm ſanctè teſtatur, non vinum, ſed aquam ſe hauſiſſe. Iubetur iterare miniſterium: accidit quod prius. Tum verò non credens fidum miniſtrum, cum illo egreditur, intuitus vnde ille hauriret. Quumque cerneret de puteo produxiſſe quod afferebat, videns aquam eſſe mutatam in vinum, Dei bonitatem collaudabat, qui vetera erga illum miracula renouaret. Cuius temporibus monaſterium diui Benedicti in Nendorp ſumpſit initiū. Sed & comitatus de Hoia eadē ætate exoritur, quum eſſet in Imperio Hen-

Miraculum ſuprà iam commemoratum.

ricus ſextus, Friderici maior filius, cui deſponderant Conſtantiam monialem, vt per eam regnum aſſequeretur Neapolitanum, imò vtriuſque Siciliæ. Quo de matrimonio natus fertur ſecundus Fridericus, de radice reguli baſiliſcus. Erat enim iſte ſecundus maior, quàm auus, hoſtis eccleſiæ. qui multa diu fecit ad eneruandā eccleſiæ poteſtatem. ſed impegit in lapidem, ſuper quem Deus ædificauit eccleſiam: cuius tantum eſt robur, vt nec portæ inferi præualeant aduerſus eam: quanto minùs mortalis homo, vas putredinis, concha ſterquilinij? Cepit Cardinales, ex prouinciis in vrbem properantes pro concilio, in quo res omnes pacarent. Nulli immunes: Prælati, Abbates, Præpoſiti, Archidiaconi, ad vnum omnes in carcerem coniiciuntur. In quo dum manent, ſupra duos annos vacabat ſedes apoſtolica, miſerabili facie eccleſiæ: donec quibuſcunque conditionibus laxati, creârunt ex ſuo numero Pontificem Sinebaldum, virum nobilem, doctum, & (vt putabatur) amicum Imperatori. Qui gratulatum feſtinabant ad Imperatorem, nunciantes, amicū Cardinalem eſſe creatum Pontificem, reſpondit: Sinebaldus ex amico Cardinali, factus eſt inimiciſſimus pontifex. Is erat Innocentius quartus, cuius extant commentaria in Decretales, omnibus doctis veneranda. Imperator execrationibus petitur à Pontifice, celebrante concilium in Galliis, quò ſe venturum pollicitus eſt Imperator: ſed miſit pro ſe nuncium, doctorem Thadæum iuriſconſultiſſimum, qui multa pro Imperatore allegaret, ſed fruſtrà. Multo enim plura opponebantur de iure diuino & humano, quæ omnia Fridericus temerauit depoſitus & execratus: ſed perſtitit in duritia in finē. Detmarus autem Pontifex Mindenſis, ſedit annos vigintiunum, ſub hoc turbine rerum, dum Otto & Philippus digladiarentur

1206. de Imperio: & in vigilia Thomæ de Aquino emigrauit, anno Chriſti MCCVI.

CAP. 19. *Adolphus Oſnaburgenſis eccleſiæ vigeſimi octaui virtus & pietas.*

OSNABVRGENSI eccleſiæ, poſt tranſlatum in eccleſiam Bremenſem Gerardum, vigeſimo octauo loco præfuit Adolphus, vir ſingularis induſtriæ, & deuotionis non vulgaris: qui officium cantoris auxit: ſed onerauit viciſſim, vt cultū religionis amplificaret, multa per induſtriā & ſolicitudinem adiunxit eccleſiæ: ſimul inſiſtens & ſpiritualibus & corporalibus incrementis. Ad declarandam ſanctitatem viri, hoc referunt memorabile, quòd quum iter facerent in Varſtenouw, itinere medio caſellam habuit vir leproſus, quem miſeratus epiſcopus, quoties per-tranſiret, curauit inuiſere: & allocutione fraterna inuitauit ad patientiam, propoſita ei in exemplum Chriſti paſſione: & nihilominùs eleemoſynam reliquit indigenti. Pertæſum erat miniſterialibus moræ, quam ibi faciebat præteriens epiſcopus: & tamen quum illi nemo opponere audetet faſtidium, effecêre, vt tranſituro per viam epiſcopo, ſubduceretur, per ordinationem illorum. Intrauit de more caſellam epiſcopus, & quem illi dudùm tranſtuliſſe videbantur, ne ibi tempns perderet epiſcopus, videt ille ante ſe in loco ſedere conſueto. *Miraculum.* Cui quum ſolita monita repetiſſet Adolphus, in gratias ſoluitur leproſus: dicens ſe doctrinis eius plurimùm profeciſſe: & videntibus cunctis qui aderant, ſpiritum efflauit: dabatq; ſigna ſanctitatis, cunctis admirantibus, & de ſua fraude quam commiſerant, dolentibus. Adeò fuit opinatæ ſanctitatis moriens epiſcopus, vt qui lapidem ſepulturæ eius tranſiens, inhonoro pede tangeret, eo die ſingularem ignominiam incurrebat. Præfuit autem eccleſiæ ſuæ vigintiuno annis, cum plurima ſui laude, & ſuorum profectu.

CAP. 20. *Quemadmodum BrunWardus in eccleſia Seuerinenſi ſe geſſerit.*

MECKELENBVRGENSIS eccleſia, nouiſſimo tempore Bennonis epiſcopi, qui annis quinquaginta præfuerat, multo labore, & periculis non paucis, transfertur in Suerin: & ſuccedit Bennoni Brunwardus, ex fratrib⁹ eius vir præcipuus, qui eccleſiam moribus & rebus plurimùm ornauit. Quum enim eſſet Berno, ſiue Bruno (vtrunque enim legitur) ordinis Ciſtertienſis, creditum eſt, illum vixiſſe cū aliquantis ſui ordinis fratribus: tamen certā inde traditionem non habemus. Præfuit autem & iſte eccleſiæ ſuæ longè poſt hæc tēpora, per annos quadraginta qua-

1200. tuor. Exceſſit enim rebus humanis vigeſimo ſeptimo poſt MCC. Vidit mirabiles mutationes temporum, Henrici Leonis & Friderici Imperatoris exitum, laborem filiorum ad retentionem partæ dignitatis: quanuis filij Henrici ad ducalem honorem nunquam redierint, niſi quòd ex filiis eius Otto electus Romanorum rex, à

ſummo

ſummo pontifice grătificante partes eius, meruit coronari, vt eſſet Imperator. Sed erat ei labor plurimus, & infinita perplexitas, dum luctaretur cum Philippo æmulo. Maior etiam ſuccreuit illi in fine aduerſitas, quum Romanæ eccleſiæ contumax fieret, ab illa excommunicatus: etiam Imperio depoſitus, quum aduerſus illum Fridericus ſecundus eligeretur, multa etiam illi conflictatione reſiſtens. Ceſſit idem Otto in Flandria aduerſus ſe ducanti exercitum regi Franciæ, quum Orto propinquo ſuo regi Angliæ ferret ſuppetias. Captus eſt ibi comes Flandriæ, & vix euaſit manus Gallorum, Romanorum Imperator. Hoc illi arbitrantur infortunium obueniſſe, quia Romanam eccleſiam, quam antè ſemper veneratus eſt, & à qua potiſſimum in id dignitatis prouectus, videtur contempſiſſe. Multa fecerat pro eo Innocentius III. vt aduerſus potentiſſimum hoſtem, ipſum tueretur, quod alioqui ſuis viribus non potuiſſet. Fefellit eum amor Imperij, cuius antiqua iura per Italiam contenderat recuperare: illa impetens, quæ iam aliquandiu Romana poſſediſſet eccleſia. Sed Fridericus aduerſus hunc electus, nihilo fecit rem meliorem, ſi non deteriorem: quod in ſequentibus narrabitur.

Ottonis Romanorum Regis infortunium.

CAP. 21.

MONASTERIENSEM, quæ pridem Mimigardeuordenſis dicebatur, eccleſiam, per ea tempora gubernabat Godſcalcus, ordine pontificum vigeſimus quartus, humili genere, Saxo natus: ſed natalium originem, virtute & induſtria ſuppleuit. Nam Imperator Fridericus, eius laudabili vita permotus, eidem de Mimigardeuordenſi eccleſia prouidit: quam & laudabiliter rexit, & fortiter aduerſus inſurgentes defendit. Nam confiſus in adiutorio altiſſimi, & in protectione ſancti Pauli, ſuſtinuit impetus inſurgentium ſibi comitum de Tekeneborg, qui omnia ſibi pro conſuetudine inolita licere putabant. Nam & comites de Arnsberge, & militares de Meinhœuele ſuperauit, adiutus à paucis fidelibus, quū multi ex ſuis eum deſererent: de hoſtibus glorioſè triumphauit, eccleſiæ iura defendit: & poſt multum laborem, in pace quieuit. Senſit procul dubio ſuis temporibus motus prouinciarum ſub Imperatore Friderico, & Henrico duce, in nouiſſimis diebus illi ſe obiiciente: quum illum Imperator poſt multam principum querimoniam euocatū, & contemnentem imperialia iuſſa, pro inſigni contumacia in Imperium, deſtituit honore ducali, & aliis principibus attribuit eius dignitates. Nam archiepiſcopus Colonienſis ducatum Weſtphaliæ, quæ eſt vetus Saxonia, ſibi deſumpſit, & retinet in hodiernum. Bernardus quoque de Ancholt, ducatum cum titulo Saxoniæ ſuſcepit Imperiali munere: & tenent vſque hodie poſteri eius, inferiorem ad Albim Saxoniam. nam ſuperiorem habent Miſnenſes: quod in Saxonia oſtendimus, quomodo, & vnde, & quando factum ſit.

Epiſcopus pro Eccleſia iure defendendo certat.

Henricus ob contumaciam ducali honore deſtitutus.

CAP. 22.

IN eccleſia Ratzeburgenſi optimo pontifici & longæuo Iſfrido, tum deficienti, ſurrogatur Philippus, non ſine contentione fratrum: nam alij capellanum, alij præpoſitum præferebant. Sed, quod in Wandalia diximus, Albertus comes aſſumptus arbiter, litem diremit, & Philippo conſignauit. Præfuit autem eccleſiæ ſuæ in omni ſanctitate & iuſtitia, imitatus recentia ſui prædeceſſoris veſtigia. quæ illi ſanctitatis memoriā adeò commendabant, vt niſi eſſet ipſe duriſſimus, eis inſiſtere pro virili moneretur. Hoc eſt illud tempus, quo Teutonici cum Gallis & Venetis, capta Conſtantinopoli, regem ſibi creauerunt comitem Flandriæ Balduinum. Veneti autem ex ſuis patriarcham conſtituerunt. Præfuit aliquandiu plurimo labore, quod neceſſe fuit: vir alienigena, Græcis & domeſticis & forenſibus conflictatus: ſed grauiſſimo in prælio cæſus, occubuit, quod conſtabat. Inuentusque eſt poſteà homo, qui ſe Balduinum diceret, non cæſum, ſed prælio cedentem: quando neque victoria proſperari potuit, nec gubernatio illi in gente aliena ſucceſſit. Multos in eam fidem traxit principes, vt Balduinus crederetur: plures experimenta fecêre, & tentamenta plurima, & multis fidem fecit: alios reliquit in ambiguo. Filia erat Balduini, quæ nullo pacto induci potuit, vt crederet eſſe patrem ſuum: ſemper exufflauit, falſarium dicens. Ad extremum etiam de mendaciis conuictum, iuſſit in Inſulis (ciuitas eſt extrema Flandriæ ad occiduum) appendi in furcas. Obiit per hæc tempora Agnes vxor Henrici comitis Palatini, qui filius erat Leonis. Ea tumulatur in eccleſia beatæ Mariæ ad Sta-

Comes Flandriæ Balduinus in regem eligitur.

dium:nam Stadenſem comitatum ex paterna ditione ſibi defendit idem Henricus.

CAP. 23. IN eccleſia Verdenſi tum Rodolphus præfuit, ordine trigeſimus eius eccleſiæ epiſcopus, magni nominis apud Imperatorem Henricum ſextum. Hic Rodulphus cruce ſignauit Fridericum Imperatorem, eius Henrici patrem, dum proficiſceretur in terram ſanctam: ſed in Armenia defecit, quod diximus, aquis præfocatus: princeps, qui mari & terræ dominaretur. & quum Henricus filius ei ſucceſſerit in Imperio fauore Rodolphi ſui, multùm reſpexit in eccleſiam Verdenſem, & contulit eidem eccleſiæ in perpetuum contemplatione pontificis, ducentos manſos cultos circa Notendorpe, & bona in Frilede cum omnibus ſuis attinentiis: item prædia in comitatu Stadenſi, quæ ſibi Harduicus archiepiſco-
1196. pus iniuſtè vſurpauit, anno Chriſti, MCXCVI. & acquiſiuit eccleſiæ aduocatiam in Honſtede. & multa alia bona, & magna priuilegia ab eodem Henrico Imperatore: cui idem Cæſar donauit medietatem arcis, & de ſubtus Salinæ in Luneborg, prout in priuilegiis deſuper confectis plenius continetur. Hic ædificauit arcem Rodenborg, & inſtituit vicariam epiſcopalem in foro Verdenſi. Per-
1205. uenit autem ad annum Chriſti MCCV. Luctabantur tum de Imperio Philippus Sueuus, & Otto Saxo: & dubia ſæpè victoria conflixerunt. Philippo maior pars principum inhærebat: Ottonem etiam proximi aliquando deſeruerunt. Nam ad oppidum Brunſwig deſcenſurum in aciem ad confligendum, frater eius Henricus deſeruit, tranſiens ad hoſtem. Sed tamen fortuna, imò reſpectus Dei deſuper, ſeruauit Ottonem. Colonienſes etiam, dimiſſo Ottone, in gratiam Philippi redierunt. Deinde habito conuentu in Quedelinborg, duobus cardinalibus præſentibus, de concordia & reconciliatione tentantes, nihil profecerunt: treugas tamen dederunt vſque ad feſtum Ioannis baptiſtæ. Sed proximo anno cæſus in aula Philippus, controuerſiæ finem dedit.

De Imperio concertatio.

CAP. 24. HILDESEMENSI tum eccleſię pręfuit Harbordus, ordine vigeſimus ſextus, præfuitque annis nouem; natus genere militari: vir induſtrius & bonus, qui ſub Imperio ſexti Henrici, vidit filios Henrici Leonis pro recuperanda dignitate ducali laborare: ſed erat Imperator Fridericus tam tenax, vt non mutaret, quod tanta maturitate, & tanto principum conſenſu erat conſtitutum: nec filius eius Henricus obſequiis deliniri potuit, vt patris ſententiam retractaret. Quomodo enim appræhenſam ab aliis poſſeſſionem poterat extorquere de manibus promerentium ab Imperio iuſta feuda? maiora quidem prouenerant duobus. Nam tertius Wilhelmus erat contentus retentis à patre ditionibus Brunſwici & prouinciarum, qui ſunt hodie magni principatus. Henricus autem filius Henrici, quum ſequeretur Imperatorem Henricum in expeditionem, tam ſedulis obſequiis peruicit, vt vnicam filiam Conradi comitis Palatini coniugem acciperet cum paterna dignitate. Creauit illum Imperator militiæ ſuæ magiſtrum, & ductabat ordines in Siciliã: & charus erat ſatis Imperatori. Otto autem germanus eius, Anglorum regi auunculo inhærebat, qui tum hæreditario bello luctabatur cum Francis. Inde auocatus ad Imperium, inextricabilem ſuſcepit laborem: ſed propitio Deo, fauente Romano pontifice, & rerum voluente fato, vt de medio fieret æmulus, ſuperabat, & indubitatus erat Romanus Imperator: felix, ſi non Romanæ eccleſiæ pro iuribus, vt putabat, Imperij ſe obieciſſet. Gladius eccleſiæ diu contemnitur: ſed tamen durant eius vulnera, & putreſcunt, inde ſorde ſua admonent mortales, vt in viam redeant.

Eccleſiæ gladius qualia immittat vulnera.

CAP. 25. MAGDEBVRGENSIS quoque eccleſia, poſt Wichmannum ſuum longæuum pontificem, meruit ſucceſſorem Ludolphum, hominem ruſtica origine natum, ſed non vulgari virtute, neq; induſtria. Erant ei natalia ex villa Kræppenſtede. Wichmannus videns indolem eius, curauit vt ad literarum gymnaſiũ Pariſios perueniret. Ibi bonis literis indulſit per annos viginti. Quibus cumulatus, reuertitur in patriam, ſuo ſe reddens archiepiſcopo. Ille eum docendis paruulis iuſſit præeſſe. Quam rem ex animi ſententia ita curauit, vt pontifici ſuo ſemper magis ac magis commendaretur: inde aſſumptum, fecit eccleſiæ canonicum.

Ludolphus Magdeburgenſis eccleſiæ epiſcopus vita.

Quo

Quo in loco ad decanatum profecit,& archiepiſcopo in curis ſecularibus per multa bella occupatiſſimo, rem diuinam Ludolphus curauit. Quum autem Wichmannus poſt plurimum laborem è vita migraret, non eſt inuentus in eo cœtu, quem Ludolpho præponerent. Igitur voluntate patrum creatur archiepiſcopus. Voluere, credo, virum Deo inhærentem, non ſecularibus tantoperè rebus implicitum. Cernebant in Wichmanno, quid oneris eſſet, habere & fouere pontificem, ſemper inter arma diuerſantem: ſed tamen quum neceſſe eſt, vtraq; manu pugnandū eſt pontificibus. Nunc autem poſt virum bellatorem, voluere pacificū: imparem natu, ſed parem induſtria. nam authoritatem ex ſapientia & ſanctitate facilè mutuabatur. Igitur ſuſceptam eccleſiam Ludolphus religioſè tuetur, vt in fide & in moribus proficeret: idq; per tempora ſua religioſè curauit, quoad potuit, à ſecularibus negociis ſe retrahens, vt ei placeret, cui ſe probauit: & deinde compoſitus, æterna pace quieuit, tumulatus in eccleſia ſua.

Pontificū ſtudia eſſe quæ debeant.

HALBERSTADENSI quoque eccleſiæ præfuit epiſcopus, nomine Bartoldus, incertum vnde ortus: ſed niſi præſtantem, præſumere nemo poteſt, ea tempeſtate, inter tot rerū turbines, conſcendiſſe ad pontificatum: in illa præſertim eccleſia, quæ temporalium rerum ſplendorem nō minimum tum habebat. Erat autem à primo vigeſimus: præfuitq; per tempora imperantis Henrici ſexti, annis ſeptē: & ſolutus, in fata conceſſit. Feruebat tum bellum in terra ſancta, pro recuperanda Hieroſolyma: ſed non potuêre vires Germaniæ, Franciæ, & Angliæ, quæ tum conuenerant in eam prouinciam, recuperare amiſſam ſanctam ciuitatem. Obſtitit vigor & induſtria Saladini, fortiſſimi & inuictiſſimi regis, ne in vniuerſum contemnamus nationem Sarracenorum. Multitudine magna prodeūt, ſed & vigor regnat in pectoribus. Nihil enim Saladino ad ſummi regis gloriam defuit, niſi veritas religionis, quam ille ſuſceptam à patribus falſam, feruentiſſimè defendit. Et vbi conceſſit naturæ, iuſſit in haſta circunferri camiſiam, præcone clamante: Hanc ſecum feret mercedem Saladinus, Aſiæ domitor, gentium victor. Filij eius de regno diſſenſere, vt fieri ſolet. & erat opportunum tum inſtitiſſe: ſed neſcio quæ noſtratum fortuna, aut quæ fides in religione. Vbi armis & ferro non potuere, auro pugnauere Sarraceni, & vicerunt: vidente & ab alto diſſimulante, qui mundum tacitus gubernat, ſinens in mœnibus terrenæ ciuitatis ſedere cæcos & claudos, ad ſugillationem eorum, qui iuſtum imperium non ſatagunt propagare ad infideles. Sed hæc aliàs. Iſte pontifex, ſeptem annis in pontificatu peractis, conceſſit in aliam regionem, vacuefaciens ſedem ſucceſſori. CAP.26.

Bellum pro recuperanda Hieroſolyma fruſtrà ſuſceptum.

Saladini virtus.

Belli gerendi occaſio.

MIMIGARDEVORDENSEM eccleſiam, ad nouiſſima Friderici tempora, & per ſucceſſionem Henrici filij eius, regebat Hermannus, eius nominis ſecundus, comes in Catzenellebagen, quem patrem cognominabant, ordine vigeſimū quintum à primo, triginta annis præfuit eccleſiæ ſuæ. Hic intra ciuitatem ſuam inſtituit duas eccleſias collegiatas, augens rem diuinam ſanctorum Martini & Ludgeri. Inſtituit etiam & dotauit monaſterium campi ſanctæ Mariæ, in quo & primū lapidem poſuit, & magnā pecuniæ ſummam ſuperimpoſuit. Obſecutus Imperatori in expeditione Italica ad Mediolanum, obtinuit, vt ipſe & deinde ſucceſſores ſui eſſent deinceps, & appellarentur in perpetuum, principes. Hoc mirum quomodò ſcribatur in annalibus, præſtari ab Imperatore pontificibus, vt principes dicantur. Si accipiunt feuda cum regalibus, ſi rurſus largiuntur nobilitati feuda, præſertim ducibus & comitibus: cur non hoc nomine ſine dono Imperiali memorantur? Sed multa ſunt eius generis in cæremoniis, quæ expectantur à ſummis principibus, etiamſi dari nihil opus eſſet, vt conſpectior ſit & illorum qui largiuntur, authoritas, & eorum qui ſuſcipiunt, dignitas. Sub Harduico Bremenſi epiſcopo, ad eius tempora nouiſſima prouenit, vt Canutus Daniæ rex, miſſo in expeditionem Waldemaro fratre, duce Sleſuicenſi, Hamburgum & Stadium contenderit occupare, vt in poteſtate haberet Albim fluuium, vnde locupletem intellexit nauigationem. ſed archiepiſcopus Harduicus, & Adolphus Holſatiæ comes, ad Eidoram illi occurrentes, illa quidem vice reſtiterunt, & repreſſerunt venientem: ſed anno proximo, qui erat primus poſt milleſimum ducenteſimum, reuerſi duplici & vtroque 1201. CAP.27.

Pontificibus ab Imp. præſtari, vt dicantur principes.

Hamburgum capitur. maiore agmine, dux Waldemarus per Albim aſcendens ratibus, rex Canutus terreſtri itinere, capiunt Hamburgum. Adolphus comes, qui inerat oppido, pridem fugatus à rege, Holſatia pactis conditionibus egreditur: ſed quum non poſſet implete pacta, mittitur in carcerem, reclamans, quòd publica fides interpoſita diceretur. quo tum etiam incluſus tenebatur Waldemarus, Sleſuicenſis epiſcopus, eius Canuti filius, quem Zweno rex Roſchildiæ mactauit in conuiuio, cùm eſſet *Lubeca capitur.* regnum tripartitum. Progreſſus cum exercitu dux Waldemarus, Lubecam quoque cepit. tenuitque per annos ſupra viginti, quum nemo illam tueretur. Longè erat Imperator impar Adolphus comes, cui erat permiſſa. Imperium tum Romanum diuiſum de gemino capite laborabat, Philippo & Ottone. Anno deinde proximo, Otto qui de corona conflictabatur, filiam fratris ſui Henrici in Hamburg copulauit eidem Waldemaro, duci Sleſuicenſi: viciſſimq́ue alteri ſuo fratri Wilhelmo, ſororem eiuſdem Waldemari, dedit coniugem: vt auctis inde viribus, fortior occurreret fortiſſimo hoſti Philippo. Erant autem ſolenni apparatu amborum nuptiæ Hamburgi apparatæ.

CAP. 28. PADERBVRNENSEM eccleſiã per ea tempora, poſt Sifridũ, ſuſcepit Bernardus, eius nominis ſecundus: præfuitq́ue annis XVI. Hic, quum Fridericus Imperator ſe accingeret expeditioni in terram ſanctam, tantæ fuit authoritatis apud nobilitatẽ, vt vicini eius fidei permitterent præfecturas & ditiones ſuas, quum ſequerentur Imperatorem, neſcientes an, & quando eſſent reuerſuri. Wedekindus comes de Zualenberg, & de Waldegge alius, aduocatias ſuas in manus domini Bernardi epiſcopi Paderburnenſis conſtituerunt, in præſentia Prioris & totius conuentus Paderburnenſis eccleſiæ, adſtantibus fratribus, Hermanno & Henrico comitibus cõſentientibus: & ſi quid iuris in eo haberent, etiã abdicantibus. & ſic teſtamento ſuo condito, iter Hieroſolymitanũ arripuit, cum Imperatore. Accepit autem pro hac beneuolentia ab epiſcopo, tradente eccleſia ex theſauro ſuo CCC. marcas argenti. Attende qui legis, quia annales commemorant Priorem & conuentum eccleſiæ Paderburnenſis, non decanum & capitulum, num fortè eccleſia illa tum adhuc regularis extiterit. Eodem anno idem Bernardus epiſcopus Paderburnenſis, montem Iburg occupauit, & munire cœpit: ſed conſilio eccleſiæ & fidelium ſuorũ, ab incepto deſtitit. Quis iſte mons fuerit, annalium ſcriptor incertũ habuit, eo quòd ex ſuperioribus Carolus Magnus dedit eccleſiæ Paderburnenſi arcem Iburg, quæ nunc corruptè dicitur Driburg. Si enim tempore Caroli Magni iam ibi arx erat, nõ epiſcopus iſte montem occupando, arcem primus ædificare cœpit, niſi antiqua munitio diruta fuiſſet omninò, & nunc de integro cœpta renouari. Hic tamẽ adiicitur, quòd epiſcopus cœpto deſtiterit, & tamen arx illa vſq́ue hodie perſeuerat: niſi forſan alius, poſtquam ille epiſcopus cœpto deſtiterat, quod ille inchoauit, poſteà conſummauit. Hoc etiã tempore rapinæ & incendia fiunt per diœceſim à Wedekindo & Hermanno de Waldeggen comitibus, qui complices ſuos contraxerant in munitiunculam Brobecke: quam idem epiſcopus cepit, & deſtruxit.

CAP. 29. HILDESEMENSEM eccleſiam, circa illa tempora digladiantibus pro Imperio Philippo & Ottone, regebat Sifridus epiſcopus per annos decem, quem Philippus ſuis partibus roborandis ibi collocauit. Prouenit autem, vt cùm ad Brunſwicum obſidendum Philippus contendiſſet, magnis agminibus (duodecim enim principes cum cohortibus ſuis auxiliares ductabat Henricus, Ottonis, qui iam in vrbe erat, frater) non paſſus coanguſtari fratrem, cum agmine magno expeditorum ad germanum properauit, ingreſſurus, quod fecit, oppidum. Ciues autem Hildeſemenſes ſuo pontifici gratificaturi, armati exibant, Henricum ingreſſu vrbis prohibituri. Congreditur illis Henricus: & penè omnes aut cepiſſet, aut ad internecionem deleuiſſet, niſi Philippus iam expedito agmine illis opportunè affuiſſet. Obſidetur vrbs magno molimine, pugnatur etiam acerrimè in diuerſum. Penè captam vrbem, qui intrà fuêre, defendentes, eiecerunt denuò eos, qui per arma introierunt. Ducta in longum obſidione, beatus Author ſe fulgenti gladio oſtendit in muris, & terruit Philippũ, &, qui viderãt, vniuerſos. Eam rem quia pleniùs in Saxonia tractauimus, nunc paucis attigiſſe contenti, abimus. Sifridus tamen

Hildeſemenſis ciuitas graui obſidione cincta, & tandem miraculosè liberata.

poſteà in gratiam Ottonis reuerſus, effecit vt eccleſia ſua indemnis eſſet, alioqui igni & ferro caſtiganda. Magnus tum labor in Romano Imperio: vbique mala plurima. Goſlariam pro Philippo ſentientem quum principes edomare non poſſent, ciues Brunſwicenſes in abſentia cepêre, ingreſſi noctu, dum nemo vigilaret, in vrbem: clàm muro tranſcenſo, magnam ibi prædam in plumbo, ſtanno, argento habuerunt. Grata res principibus: tum Bremam cepêre, & Stadium, & epiſcopũ miris modis coanguſtârunt. Nam paterni iuris arbitrabantur vtranque vrbem: cauſam ſuprà oſtẽdimus. ſed Hildeſemenſis, vt potuit, epiſcopus, in neutralitate permanens, finiuit in pace tempora ſua, appoſitus patribus ſuis poſt annos decem ingreſſus ſui.

Goſlaria à ciuibus Brunſwicenſibus capta.

CAP. 30.

VERDENSIS eccleſiæ, poſt Rodulphum, præficitur Iſo, filius comitis de Welpa, ordine pontificum trigeſimus primus. Præfuit eccleſiæ annis viginti ſex. Hic quanto paternæ ſolicitudinis affectu fouerit eccleſiam ſuam, facta eius laudabilia teſtantur. Nam bona hereditaria militarium de Weſtene, pro eccleſia data, magna pecunia comparauit, prædia in Rauene & alia nonnulla donauit eccleſiæ. Hic eſt ille author collegij ad ſanctum Andream in vrbe Verdenſi, vbi & monumentum habet. Per eius tempora quum ſe Brunſwicenſes principes, nuptiis in Hamburg celebratis, deuinxiſſent coronæ Danicæ, Adolphus Holſatiæ comes, qui captus tenebatur à rege, vt laxaretur, tradidere Holſati duci Sleſwicenſi Waldemaro fratri eius poſteà regnanti, arcem Louenborg. Proximè rex Canutus deceſſit, ſucceſſitque in regnum frater Waldemarus. Electi ad Imperium duo, Philippus atque Otto, grauiſſimis ſæpè præliis diuerſo exitu concurrerunt. Quum ad vicina Brunſwici pugna inſtaret, Henricus, deſerto fratre, ex cauſis quas in Saxonia memorauimus, tranſiuit ad Philippum. Hartuicus interim Bremæ archiepiſcopus, in Stadio recipitur, quòd Henricus Palatinus, qui pro ſuo comitatum defenderet, eum excluſiſſet: ſiue quia Waldemaro regi tum oppugnaturo faueret. Stedingi interim genus hominum paluſtre, & perinde indomabile, vltra Bremam confidens, Deo hominibusq; contumax, erexere cornua in ſuum pontificem. archiepiſcopus cõtracto exercitu, mouit in eos. Illi prætenſa in tempus obedientiæ ſpecie, quum bonam auri ſummam archiepiſcopo perſoluiſſent, tum placatum abire ſinebãt: non quòd ad ſanam mentem populus ſine ſanguinis impendio reuerteretur. Harduicus autem adminiſtrato per annos viginti tres pontificatu, pacem, quam in vita rariùs eſt expertus, in morte, vt ſperatur, accepit. Pontifex zelo Dei & religionis amore non mediocriter laudatus, quod illius opera pietate plena, apertiùs conteſtantur. Tales autem frequenter à mundo, iuxta euangelicum veritatis verbũ, pacem non habent, qui illam potiſſimùm ſolent à Deo pro pietatis officiis & poſtulare, & longanimiter expectare. Erat autem, quum ex hac vita migrauit, annus à Chriſto nato MCCVII. & ſurrexit eccleſiæ tempeſtas maxima de ſucceſſore: quòd 1207. tum minimè rebantur, qui rem promouerunt, quum vellent ſtatum eccleſiæ reddere meliorem, renouantes antiqua iura.

Brunſwicenſes principes coronæ Danicæ deuincti.

CAP. 31.

BREMENSIS eccleſia poſt Hartuicum, quum ſpem conciperet ad antiquum legationis honorem redeundi, multi ex canonicis elegerunt Waldemarum, Sleſwicenſis eccleſiæ epiſcopum, ſed eo iugo ſummi pontificis authoritate abſolutũ. Erat vir regij ſanguinis, filius eius Canuti, qui cum Zuenone & Waldemaro regibus, quorum alter ante ſe, alius poſt illum regnauere, eſt tripartitus: ſed in conuiuio Rodtſchildiæ per Zuenonem cæſus, cùm Waldemarus quoq; qui periculum euaſerat, peteretur. Is quum eſſet epiſcopus Sleſwicenſis, per materni generis amicos Norwegios ſtudebat coronam regni iungere mitræ pontificali. Id quum perſenſiſſet Canutus rex Waldemari filius, captum ſeruauit, ac diu macerauit in carcere: interuentu tamen reginæ poſt multos annos laxatur, & ſummi pontificis interueniente decreto, abiurauit eccleſiam Sleſwicenſem, & omnem locum, in quo ſuſpectus videri poſſet regi: profectusq; eſt Bononiam, & ibi literis vacabat, quum haberet ex patrimonio, vnde viueret abundantiſſimè. Eum virum quum ſcirent canonici Bremenſes abſolutũ eccleſia ſua viuere, ſimul quòd ſperarent per illum, magni ſanguinis virum, recuperaturos pro eccleſia ſua legationis honorem per

Epiſcopus coronam regni mitræ pontificali ſtudet iungere.

regna Aquilonis, elegerunt epiſcopum. Alij tamen poſtularunt Gerardum, Oſnaburgenſem epiſcopum: ita inter duas poſtulationes res hærebat. Quumque Waldemarus decretum electionis ſiue poſtulationis ſuæ ad eccleſiam Bremenſem, per ſolennes oratores accepiſſet, profectus eſt cum illis Romã, & apud ſummum pontificem de confirmatione inſtabat. Gratulabatur illi pontifex, quòd poſt eccleſiã, cui cedere cogebatur, inueniſſet digniorem: nec feſtinabat confirmare, ſuſpicatus eſſe in itinere, qui aliud nunciarent. venit cancellarius regni, amiſſis in itinere literis incurſu latronum, ſed verba oppoſuit Waldemaro, ab illo præſtitũ iuramentum, quòd in nullo loco, quo regi ſuſpectus videretur, conſiſteret. In Brema autem ſuſpectiſſimus eſſet, quòd eſſet ille locus inſidiandi regno opportuniſſimus. Itaque quum cerneret ſe Waldemarus nihil in vrbe perfecturum, abiit inſalutato pontifice, quum tamen eſſet iuſſus, indi ſcuſſa cauſa non abire. Contulit ſe ad regem Philippum, quem ſciebat Ottoni æmulo, & Danorum regi, qui illi affinis erat, infeſtiſſimum. Cuius ope & literis & nunciis miſſus eſt Bremam, & ab eligentibus nõ mediocri ſuſceptus honore. In vrbe, quòd illicentiatus abiiſſet, excommunicationis literæ in eum decernuntur: quæ multo tempore latuerunt, nemine audente illas inſinuare. Erat ſumma Bremæ feſtiuitas, fortè Dedicationis: & magna multitudine ad altare pro oblatione contendente, immiſcuit ſe turbæ qui literas tenebat: & illas incognitus, citò manum retrahens, arę impoſuit, in turbam amiſſus: ita patuit, quum mirantibus cunctis poſt ſacrum officium, quid literæ, vnde veniſſent incertæ, continerent, Waldemarum non ſolùm non eſſe confirmatum, quod prætendebatur, ſed à ſummo pontifice etiam excommunicatum. Ita res in multam differentiam excreuit, quum papa Gerardum Oſnaburgenſem ad hanc eccleſiam confirmando tranſtuliſſet.

Prudenter.

Cap. 32. Lvbecensis quoque eccleſia, per ea tempora viduata ſuo pontifice Theodorico, accepit epiſcopum ex fratribus Lubecenſis eccleſiæ Bertoldum, virum præſtantem. Iſte ob certas incommoditates reſignauit Burgenſibus Lubecenſibus habitationem, quam habuit in veteri Lubeck, cum conſenſu capituli ſui. Tenuit tamen vicinam manſionem vſq; hodie eccleſia in Algide curia. Inſtituit iſte camerarium perpetuum pro canonicis ſuis, & illi de perpetuis redditibus menſæ ſuæ prouidit. Primus hic exædificauit molendinum in Vthin, ſeditque annis viginti quatuor. Interim Waldemarus de Bremenſi eccleſia contenderat, quum pars ſe illi opponeret, quæ mallet epiſcopum Oſnaburgenſem à ſede Apoſtolica tranſlatum: in quibus erat oppidum Stadenſe, quod Waldemarus armis expugnauit. Dux Saxoniæ Waldemarum defendit. Is erat Bernardus de Aneholt, qui memor beneficij, quod à Friderico Imperatore acceperat, filio eius Philippo, nũc de Romano Imperio contendenti, inhæſit: & quoniam Philippus Waldemarum, aduerſus Ottonem æmulum ſuum, & regem Danorum illi affinem, quęrebat epiſcopari: Bernardus iam dux Saxoniæ, illum armis adiuuit. Ciuitas Bremenſis vſque adeò inhærebat Waldemaro, vt pateretur ſe propter eum eccleſiaſtico ſupponi interdicto: quippe quæ poſteritati Henrici Leonis aduerſaretur, quòd in ea dominium quæreret, vnde per Waldemarum ſperabat exire. Dux autem Bernardus de Hadelerio reuerſus Berneborg, diem clauſit extremum. In ducatu Saxoniæ illi ſucceſſit iunior Albertus: nam Henricus ſenior maluit Comitatum quietè poſſidere, quàm maiorem dignitatem cum labore: quàm diu enim ſupererant Henrici filij, ſemper in oculis eorũ fuit, quod paternum honorem, paterna & auita prædia, poſſideret extraneus. Non poterant æquis oculis intueri æmulos, de ſuo patrimonio glorificatos. Sed Henricus tum vſus modeſtia, fratri iuniori ducatum permiſit plenum laboris. Nam Philippo inde, quandiu ſupererat, cogebantur militare: tamen erat Philippo ſuperſtes Bernardus, & ante mortem Ottoni reconciliatus: quod in Saxonia oſtendimus.

Aemulatio.

Cap. 33. Monasteriensis, quæ & Mimigardeuordenſis eccleſia, tum epiſcopũ meruit poſt Hermannũ, inſignem virũ, Bremenſis eccleſiæ præpoſitũ, natũ de Benthem Comitem, de Cappenberg comitis propinquum. Hunc primum ferunt per capitulũ electũ: ordine vigeſimus ſextus, epiſcopus fuit. nam eatenus Imperatores

pro ſuo arbitrio conſtituere ſolebant. Eo tempore quum à Soldano Babylonis obſidionem duram pateretur ciuitas Acon, vltra mare in Palæſtina, Ludouicus rex Franciæ, & Eduardus rex Angliæ, illuc expeditionem inſtituerũt militarem. Idem Otto cum fratre ſuo de Benthem comitẽ, & Guntero epiſcopo Oſnaburgenſi, & Conrado præpoſito Monaſterienſi, & aliis compluribus, iuncti regibus & principibus memoratis, mare tranſierunt, & ciuitatem obſidione liberarunt memoratã. Captas quaſdam vrbes recuperauerunt, & multa alia memoratu digna peregerũt. Interim in ditione Bremenſi Stedingi, homines infrenes, qui pridem ſub Hattuico archiepiſcopo reſipuiſſe videbantur, iam recrudeſcunt: arces Mintzow & Zehuſs deſtruunt, Hagena obſident. Waldemarus eos excitaſſe videbatur, quãdo reliqua omnis prouincia, publicatis literis Apoſtolicis, illi fuit aduerſata. Storlo deſtruunt, & plurimam vndiq; vim intendunt. Henricus comes de Hoia congreſſus graſſantibus, magnam eorum manum fudit. Gerardus iam archiepiſcopus Sluttere excitauit. Henricus dominus Brunſwicenſis Leonis filius, illi oppoſuit pro Waldemaro Falkenberg. Diu valuit ea diuerſitas. nam anno MCCXV. rex Danorum Waldemarus, per Albim aſcendens, Imperator Otto à terra cum fratre Henrico, & marchione de Brandenburg, & Waldemaro epiſcopo, Hamburg iterùm obſederunt, & ceperunt. Iam enim in eum modum coaluit vetus illa ciuitas, vt portas claudere tot venientibus ex aduerſo principibus. Senſit enim cum Gerardo, quem Romana ſedes confirmauit archiepiſcopum Bremenſem. Interim Adolphus comes Holſatiæ, Monaſterienſem epiſcopum captum eripuit. nam arcem Werdenæ obſedit: ſed mouit tum ex comitatu de Schowenburg. Nam Holſatiæ ditionem tum Dani tenebant in diem ſuum.

Expeditio aduerſus Soldanum Babylonis feliciter ſuſcepta.

1215.

Hamburg iterùm capitur.

CAP. 34.

RACEBVRGENSI verò eccleſiæ poſt Philippum, vir inſignis Henricus pręficitur: nimirum ex fratribus, qui tum feruente noua religione, & ipſi omni deuotione feruebant. Sed facit illorum temporum incuria, quòd non multa de præſtantibus illis viris relata ſunt in literas. Celebrata eſt eo tempore Romę inſignis illa Lateranenſis Synodus, ab Innocentio tertio, anno pontificatus ſui decimo octauo, in qua multæ conſtitutiones, hodie in corpus iuris redactæ, promulgantur. Aderant epiſcopi quadringenti, quos facile eſt ex Italia congregari, ſingulis oppidulis ſuos epiſcopos præferentibus. Præcipui fuere in ea patriarchæ duo, Conſtantinopolitanus & Hieroſolymitanus. Antiochenus enim graui languore detentus, venire non potuit: ſed miſit pro ſe vicarium Antiſiodorenſem epiſcopum. Alexandrinus verò ſub Sarracenorum dominio conſtitutus, fecit quod potuit, mittens pro ſe germanum ſuum. Primates autem & Metropolitani affuere ſeptuaginta vnus. Cæterùm abbates, priores, præpoſiti, vltra ſeptingentos. Legati Imperatoris affuere, & Friderici regis Siciliæ oratores: Imperatoris quoq; Conſtantinopolitani, regis Hieroſolymitani, regum Franciæ & Angliæ, Cypri, Aragonum: aliorumque principum & magnatum, ciuitatum & communitatum ingens ibi erat multitudo. Multa ibi conſtituta ſunt eccleſiæ profutura. Teſtantur decreta, quæ ſunt hodie in corpore iuris. Sed de recuperatione terræ plurima ſunt tractata, nihil autem prouenit fructuoſum. Anno deinde proximo, rex Danorum Albim glacie rigentem tranſiens, Stadium iam pro ſuo Waldemaro, quem antè oppugnabat, iam verò defendit, voluit expugnare: ſed veritus, ne fortè ſoluta glacies difficultatem faceret repedandi, totas vires ſuas conuertit in Hamburgum: quæ iam aliquoties in deditionem eius accepta, iterùm atque iterum rebellauit, pro eccleſia Bremenſi potius, quàm Comite. Nam ille iam pro derelicto habuit Holſatiam, in qua tamen filius eius quartus Adolphus tum educabatur, in ſpem abiiciendi Danici iugi, quod poſtea prouenit, vt in Saxonia oſtendimus.

Synodus Lateranenſis celebrata ab Innocentio III.

CAP. 35.

MAGDEBVRGENSI eccleſiæ tum præerat inſignis vir, Albertus de Kirberge, in Thuringia comes: præfuitq; annis vigintiquinque, ordine decimus octauus. Infauſtum videbatur habere ingreſſum. die enim Paraſceues quo primùm introducitur, incertum vnde, exoritur incendium graue, conflagrabat eccleſia cum campanili, decidere campanæ graui mole. Conflictus erat huic pontifici aduerſus Ottonem Imperatorem, iam excommunicatum, deſtitutum à ſummo pontifice.

Epiſcopus cum Imp. auſus manum conferre, ſed infeliciter.

Obuius ibat in armis Imperatori, auſus etiam conferre manum: ſed victus multitudine & armorum peritia, retroceſſit. Idem verò Otto cùm non diu poſt coronationem ſuam in Italia quædam oppugnaſſet, & arripuiſſet, quæ iuris eſſent Romanæ eccleſiæ, ipſe verò ad Imperium arbitraretur pertinere: monitus à ſummo pontifice, vbi non deſtitit, eſt excommunicatus. & deinde, durante ac etiam creſcẽte contumacia, eſt ab Imperio deſtitutus: & inſtigante eodem pontifice, contra eum eſt Fridericus ſecundus, rex Siciliæ, electus, in diabolum malum in Iſrael. Multiplicata ſunt mala ſuper terram, vndique bella & motus. Fridericus ex Italia deſcendens cum exercitu in Germaniam, terram patrum ſuorum, Ottone occurrente, variis in locis cum illo conflixit. Filiam iam antè Philippi, æmuli quondam ſui, duxit vxorem, nuptiis in Northuſen ſolenniter peractis: ſed ea tamen humanis rebus exceſſit. Inſeliciter inde in Flandria in regem Franciæ pro Anglo pugnauit. Incendia, rapinæ, bella plurima inter Ottonem Imperatorem & regem Fridericũ facta ſunt: donec Otto dyſenteriæ morbo exhauſtus, mortẽ obiit, & iam Fridericus ſolus rerum potiebatur. Fertur Otto ad extremum ſincerè compunctus obiiſſe, quòd eccleſiam inſectatus ſit, quòd mala multiplicauerit per incendia & rapinas: & in arce ſua Hartesburg ante obitum, à Sifrido Hildeſemenſi epiſcopo abſolutus: quam abſolutionem Honorius Papa fertur habuiſſe ratam, vt eſſet vigoroſa. Sepultus eſt in Brunſwick cum patre ſuo. Quo tempore miniſteriales eccleſiæ Bremenſis, arcem Vorda, quam dux Saxoniæ Luderus extruxit, hactenus ducales tenuerunt, occuparunt, & tenet eccleſia in hodiernum.

Inter Ottonẽ & Fridericũ Imp. plurima bella.

CAP. 36. GERARDVS Oſnaburgenſis epiſcopus, ad ſedem Bremẽſem eſt tranſlatus: licet plurimum illi laborem creauerit Waldemarus, Sleſwicenſis primùm epiſcopus: quem initiò rex Daniæ detrudere, poſtea etiam in epiſcopatu illo Bremẽſi defendere conabatur, cum ad omnia præſtaret patientiam. multaq́; pro eo paſſi ſunt Hamburgẽſes, quos rex Daniæ ſæpè afflixit plurima calamitate. Tum verò, quum illum diffidentia glaciei, quæ Albim cõſtrinxerat, terreret, verſus à Stadio, in Hamburgum conuertitur. Quæ vrbs iam aliquoties in deditionem accepta, iterùm Gerardo legitimo pontifici paruit. Nam Adolphus comes, qui iam filium habebat in Holſatia paruulum, ipſe agens in dominio de Schowenburg, potuit occultis conſiliis rem agere (nam de apertis præliis non legitur) ſed tamen vrbs Hamburgi obſidionem paſſa, diu tolerauit, quum à ſuperiori parte orientis à terra illi immineret Albertus comes, rex deſubtus ab Albi tonaret, duobus fortaliciis eam vrbem conſtrinxere. nam rex deſubtus ad Albim præſidium firmiſſimum collocauit. Manet hodie nomen loco intra vrbem, qui tum erat extra, vt platea dicatur noua vrbs. Albertus comes idem ab altera parte Orientis factitabat, obſeruans terra & flumine, ne quid inueheretur. Manent hodie veſtigia eius præſidii, non longè à villa Schipbeke. Quis verò fuerit iſte Albertus, malè in annalibus explicatur: nam Holſatorũ in linea nuſquam iſte eſt inuentus. Alii Albertum illum tradunt comitem de Aneholt, qui longè falluntur. Nam Bernardi de Aneholt, poſtea ducis Saxoniæ, minor filius Albertus ducatum poſt patrẽ obtinuit. Alii affirmant, hunc Wilhelmi Brunſwicenſis domini filium, Waldemari regis ex ſorore nepotem: appellant enim annales illum regem, Alberti auunculum, hoc eſt, matris eius germanum. Sed erat Albertus iſte reuera comes de Orlemunde, natus Henrico patre, qui pro Adolpho tertio, quum pater eius apud Demin cæderetur, pro puero adminiſtrabat comitatum Holſatiæ: duxitq́; relictam Adolphi ſecundi matrem tertiam, ex qua ſuſtulit hunc Albertum, vterinum Adolphi germanum: ſed hæc alibi latius. Hamburgenſes ita obſtricti, vt neq; terra, neque mari ſinerentur exportare vel importare quicquam, cedunt neceſſitati, dedentes ſe victoribus. Stedingi populus paluſtris, vt magis magiſq́; Bremenſibus aduerſarentur, relinquentes Waldemarum, cui hactenus ſtuduerant, Gerardo archiepiſcopo & miniſterialibus eius adhærent. Contra quorum inſultus Bremenſes Henricum Palatinum, Henrici Leonis filium, inuitant. Gerardus, & comes quondam Holſatiæ Adolphus, eiectus terra, cui Stadenſem comitatum epiſcopus Holſatia exuto permiſit, quòd cauſaretur in eccleſiam, de eo quod militaſſent magno ſuo impendio in Thietmarſia Hartuico archiepiſco-

Hamburgenſes Daniæ ſe dedunt Regi.

po.

po. Hoc enim loquuntur nonnullæ literę, per hæc tempora ſigillatæ, pręſertim fundatio monaſterii veteris Buxtehude. Præſidium ergò firmant ad oſtium fluminis Swinge: ſed dux illud euertit. Scire velim, quis ſit ille dux. Nam Henricus Leonis filius, dux non erat, & hoc penè tempore defunctus Henricus de Aneholt fratri permiſit ducatum. Bremenſes malis coacti, & ipſi, eiecto Waldemaro, vnà cum archiepiſcopo ſuo & Stedingis arma iungunt, & archiepiſcopum ſuum introducũt, anno decimo, poſtquàm à ſummo pontifice eſt confirmatus. Qua re prouocatus Imperator Otto, cum fratre Henrico Bremenſem prouinciam vaſtat & incendit. Comes autem Albertus nauigat in Liuoniam: & multi peregrini Hieroſolymã petiere, de Marſilia profecti (ea eſt ciuitas Franciæ, ad mare mediterraneum) in quorum comitatu erat magiſter Oliuerius, inſignis prædicator, poſtea ſanctæ Sabinæ presbyter cardinalis. Sed parum in ea expeditione eſt perfectum.

HALBERSTADENSIS eccleſia tum pontifice gubernabatur Conrado, inſigni & religioſo viro. Qui quum ſeptẽ annis illi præfuiſſet, tædio rerum ſeculariũ, ex authoritate ſummi pontificis eam dimiſit: & in monaſterium Sedebeke conceſſit, ibiq; vitam finiuit. Supererant tum ex filiis Henrici Leonis, ducis quondam Saxoniæ, Henricus comes Palatinus, & Otto Imperator: ſed ille multis laboribus cõflictatus, primùm Philippo ſecum electo, deinde Friderico ſecundo contra ſe electo, viuendi finem fecit. & Henricus fratet inſignia Imperii Friderico ſecũdo præſentauit in Francofordia, iamdudum contra Ottonem, iuſſu ſummi pontificis, electo: effecitque, vt ad cœtum Imperii Gerardus archiepiſcopus Bremenſis euocaretur ſuper comitatu Stadenſi, quem Henricus pro ſuo defenderat, archiepiſcopus Adolpho comiti de Schowenburg permiſerat. Ibi dum Gerardus compareret, diem ſuum obiit, anno Chriſti MCCXX. acto pontificatu in omni controuerſia in annum duodecimum. Nam Waldemaro occupatori non tam ſucceſſit, quàm acceſſit, illum magnis laboribus ſede ſua occupata deiiciens. Cuius pleraque omnia vſque ad finem eius, quamuis ea ſimus executi, ne non tamen habere vir inſignis peculiarem ſuorum temporum mentionem videatur, inſerẽda ſunt quæ de illius rebus geſtis nondum commemorata ſuperſunt. Tertio demùm anno poſt mortem Hartuici, tranſlatus eſt in ſedem Bremenſem: cui duras in archiepiſcopatu partes fecit intruſus quondam Sleſwicenſis Waldemarus. per omnem enim vitam illi laborandum fuit aduerſus potentem, & apud principes gratioſum aduerſariũ. Nam Henricus Leonis filius, dominus Brunſwicenſis, prius illum oppugnauit: inde rex Daniæ Waldemarus, Stadium pro Waldemaro atque Hamburgum expugnauit. Stedingi quoque, inuenta occaſione, multa aduerſus eccleſiam & Gerardum pro Waldemaro fecerunt, magis ſuo feruentes in omnes odio, quàm vlli ſtudentes: durauitque ea contentio, donec Stedingi in odium, vt diximus, Bremenſium, Waldemarum cum archiepiſcopo perſequerentur. ſed & Otto Imperator, qui initiò multa in Philippum competitorem ſuum, & diuturna pro Imperio bella gerebat, quum demum extincto Philippo pacificus videretur, ducta in vxorem hoſtis ſui filia, iam etiam prouinciam Bremenſem cœpit populari, quòd Stadenſem comitatum teneret, iuri ducum, vt aſſerebant, pertinentem. Sed non deſtitit archiepiſcopus iura eccleſiæ ſuæ tueri. Nam Adolpho de Schowenburg comite accedente, cui illum commendauerat ad oſtia, quod diximus, fluminis Swingæ erexit præſidium, vt omnem ingreſſum & egreſſum prohiberet euntibus, qui ſtuderent principibus. Henricus hoc ipſum demolitur: ſed hæc alibi perſequimur latius.

HILDESEMENSIS verò eccleſia tum pontificem habebat Conradum, virum præcipuum, qui de religione cenſetur ferbuiſſe: nam per annos vigintiquatuor, quibus præfuit eccleſiæ, ſex fertur monaſteriorum author extitiſſe erigendorum. Nam cœnobium in Falkenberge ad Goſlariam, ipſe author prouexit, vt fieret: deinde in Winhuſen ad Altam fluuium, vt fieret, ipſe coniugi Henrici Palatini adiutor acceſſit: duorum deinde in vrbe Hildeſem fratrum mendicantiũ conuentus fieri iuſſit. Feruebat enim tum recens amborum ordinum inſtitutio: & ideò quum ſperarentur in illo feruore permanſuri, ab omnibus amabantur. Nunc tem-

Margin notes: CAP. 37. (beside "HALBERSTADENSIS…"); 1220. (beside "…in omni controuerſia in an-"); CAP. 38. (beside "HILDESEMENSIS…").

Murum in pe-rā miſſum eſſe

porum ſucceſſiones declarant, murē eſſe miſſum in peram: quem & ſummus pontifex, & maiores in orbe prælati, reſpiciūt magis, ne noceat, quàm vt proſit: ſed hęc verecundius dici ob eandem cauſam pareſt. Duo præterea monialium monaſteria in diœceſi: alterum, quod dixere Wulffinghuſen, alterum intra vrbem ad vicina maioris eccleſiæ. De prędiis autem auxilio cęterorum prouidendum fuit. Mendicantes autem fratres etſi prædia non ſunt inſtituti habere, nihil habentes tamen, omnia poſſident.

Mendicantes monachi.

Dum iſta gererentur, Otto Imperator (aduerſus quem Romanus pontifex procurauit erigi atq; eligi Fridericum ſecundum, primi ex filio nepotem, quòd contumax eccleſiæ Otto videretur) intromittens ſe de hæreditate Mathildis, potentis per Italiam dominæ, quam illa Romanæ reliquiſſet eccleſiæ: Otto autem arbitraretur ad domum pertinere Saxoniæ, vnde illa fuit progenita, vel ad minus ad Imperium, cuius ille iura debuit tueri. Vocauit autem Otto principū cœtum in Francofordiam, Alemaniæ res volens componere, vt expeditius ferretur in æmulum Imperii Fridericum, totiſq; viribus tranſmitteret Alpes ad domandam Italiam, quę cornua cœpit erigere aduerſus Imperium: ſed illum acerba mors ſurripuit. Interim Fridericus ſecundus patre, vt putatur, Henricó ſexto Imperatore genitus, ad Imperium peruenit. cuius pertinacia, & (vt verius dicam) dura ceruix, non ſinit aboleri fabulam, quæ de illius natalib. diſſeminabatur. Domina Conſtantia, filia regis Siciliæ Rogerii monialis, nupſit Henrico regi, Friderici primi filio, hac lege, vt ſi patruus eius, qui regnum vtriuſq; teneret Sicilię, ante eam moreretur, ad eam tota hæreditas perueniret. Fruſtra autem pactio interueniſſet, ſi non ſs extitiſſet Henricus, qui armis ius ſuum ipſe extorqueret. Noua nupta iam ſexagenaria ferebatur, annos longè tranſgreſſa fœcundos. .Medicorum adhibita ſunt conſilia, ne ſine hærede Siciliæ regnum permaneret. Spondent operam, ſpem largiuntur prolificandi vetulæ mulieri. Intumuit venter ſperatæ puerperæ, incertum quibus ex cauſis. Creditum eſt à multis, prægnantem eſſe reginam: credidit, cuius maximè intererat, Imperator. Ordinatum, vt in publico poneretur ad pariendum: aulæis tamen ad pudorem circumpendentibus prouiſum ferunt, vt in horam partus ei alienus ſupponeretur, quem enixa regina videretur. Tres vno tempore mulierculæ non longè à reginæ domo prægnantes, non magno interuallo omnes peperere: phyſici, molendinarii, aucupis vxores. vnius ex tribus, incertum cuius, infantulus affertur, & ſupponitur, vt aiunt, reginæ, vt ab illa progenitus à cæteris putaretur. Auito nomine pater illum vocare Fridericum, mater ſuo de nomine dici cupiebat Cōſtantinum. Ea ferebantur natalia eius Friderici, qui ſe orbis malleum prædicabat: qui cum ſummis pontificib. grauiſſimas geſſit ſimultates, qui cum Soldano Chriſti hoſte occulta, vt ferebant, colloquia ſerebat, qui grauis omnibus Imperio, non Auguſtus ferebatur. Hæc non infamandi principis gratia retexo. Quid eſt enim immanius, quàm pugnare cum laruis? Quid immodeſtius, quàm principum honorem contaminare? ſed quæ reperi, ſcribo, vt legentes execranda eius malè facta, illum pulchrè, ſi verum eſt quod prætenditur, reſpondere natalibus ſuis ſciant.

Friderici II. natalia.

CAP. 39. PADERBVRNENSEM eccleſiam hoc tempore regebat Bernardus, eius nominis tertius. Præfuitq; annis nouendecim. Vidit mutationes temporum mirabiles, pariter & miſerabiles, in Ottone quarto: qui ad Imperium prouectus, oppugnatur à Philippo Sueuo, defenditur à ſummo pontifice. Vbi illum enaſir hoſtem, ſuſcepit Imperii coronam: & iam per Italiam circumſpiciens, quum iura Imperii inciperet repoſcere, admonetur, excommunicatur, deponitur à ſummo pontifice: Fridericus aduerſus illum eligitur, cum quo luctatur de regno ad finem vitæ. Hoc Ottone mortuo, quia abundabat opibus, de diuite Sicilię regno & de prouentibus Sueuiæ effertur in ſuperbiam, & fit cunctis intolerabilis. Curiam primam quam celebrauit in Francofordia, celebriter egit: ibiq; promiſſum accepit à principibus, vt filium eius Henricum paruulum, quàm primùm per ætatem liceret, crearent regem: quod ſuo tempore impleuerunt. Et reuerſus in Italiam, ab Honorio ſummo pontifice coronam Imperii accepit. ſed quum multa gereret in Sicilia, non etiam à terris eccleſiæ abſtinuit: & monitus, non deſiſtens, ab Gregorio non primùm excommu-

communicatur,& anathematizatur. Inter hæc Hogerus comes de Falkenſteln,cepit Quedelinborg:& inopinatiori caſu,Henricus de Suerin cepit regẽ Daniæ, venantem in regno,& abduxit vltra mare in ditionem ſuam. Creuit intereà Henricus filius Friderici Imperatoris:& coronatus à principibus rex,duxit coniugem, filiam Lippoldi ducis Auſtriæ, cuius Ducis filius accepit vxorẽ, filiam comitis prouincialis Haſſiæ. Vtrorunq; nuptiæ peraguntur feſto ritu Nurenbergæ. Iam ciuitas Brunſwicenſis erat in manibus regis Romanorum Henrici. Otto filius Wilhelmi, domini Brunſwicenſis,nepos Leonis,obſeruata rerum gerendarum occaſione, ciuibus non inuitis,recepit eam vrbem,quum minùs hoc timeretur. Facile eſt autẽ, volentes capere. Commiſſum eſt tamen intra vrbem prælium, quum præſidiũ regis vrbi impoſitum ad arma concurreret: ſed quoniam inclinauere ciues veteri & natiuo domino ſuo, eiecti ſunt regii vrbe. Hic Bernardus Paderburnenſis, expleto in pontificatu anno decimoſexto,conceſſit in fata. Succeſſit illi Oliuarus, præſtans vir, prædicator inſignis,& qui maiori dignus loco videretur. Vnde factum eſt breui, vt relicta Paderburnenſi eccleſia, conceſſerit in vrbem Romam, ibique creatus eſt cardinalis Sabinenſis: duobusque tantùm annis præfuit Paderburnæ. Cedenti ſuccedens Wulbrandus, vir vtriq; inſignis,& ipſe ſolis duobus annis præfuit, tranſlatus ad eccleſiam Traiectenſem. Vnde propter temporis breuitatem, Bernardo tertio ſubiiciuntur, vt non ſpeciali quiſque capite deſignentur.

Daniæ rex in venatione capitur.

BREMENSIS eccleſia, morte Gerardi viduata, alium recepit Gerardum, domini de Lippia filium, pridem Paderburnenſem præpoſitum, religioſi patris filium æquè religioſum. Nam Bernardus nobilis dominus de Lippia (nam ſe comites nõ aſſerunt) relicto ſeculo, monaſterium ingreditur, & in abbatem prouehitur: inde etiam aſſumptus, cùm deuotione pro Chriſto peregrinandi tangeretur, conſecratur epiſcopus Lealhenſis in Liuonia. Ottonem inter alios Bernardus de Lippia habebat filium, epiſcopum Traiectenſem: qui manibus ſuis parentem ſecundum carnem, conſecrauit epiſcopum, factus parentis parens: & inde pater cum eodem filio, Gerardum archiepiſcopum Bremenſem, alium filiũ, oleo ſancto initiauit. Tam religioſam iſte Gerardus duxit originem, nec minùs reſpondit generi ſuo in adminiſtratione: cui præſtitit Deus, vt dominus Brunſwicenſis omnem quæſtionem de comitatu Stadenſi ſopiuerit, tribuens ius ſuum, ſi quod illi competeret, eccleſiæ: deinde arcem eccleſiæ Ottersberg à Bernardo comite de Welpa occupatam, archiepiſcopus per arma, quę contraxit in manu forti, recuperauit. Hoc eſt illud tempus, quo rex Franciæ Damiatam in Ægypto capit, ſed non diu tenuit. Treugæ interponuntur ad annos octo. Soldanus crucem Domini vltrò reddidit, Chriſtianos ſaluis rebus & corporibus Ægyptum exire permiſit: omnes captiuos reddi iuſſit, ita vt tunc temporis captiuorum triginta millia laxarentur. Præcepit etiam alimenta diuitibus pro precio vendi, infirmis & pauperibus gratis exhiberi. Sed hæc meliùs alii, nos ad noſtram prouinciam regrediamur. Quum per hæc tempora, quod diximus, rex Daniæ Waldemarus captus teneretur à comite de Suerin, Henricus rex Romanorum deſcendit Bardeuicum vrbem, ab Henrico Leone duce ſubuerſam, ſed tamen aliquantas ſuæ priſtinæ conſiſtentię reliquias ſeruantem. Ibiq; cum epiſcopo Colonienſi cœpit agere pro liberatione Danorum regis: ſed conatus fruſtrà erat, quum ſine magno impendio laxari quæreretur: poſtea tamen laxatus eſt, datis quinquaginta millibus argenti marcis. Venerat tamẽ in eundem carcerem, priuſquàm laxaretur, Albertus comes de Orlemunde, rerum potitus per Holſatiã: quem congreſſi, huius pontificis tempore, comes Holſatiæ Adolphus & Henricus de Suerin, ceperunt. Redemit autem ſe, reddita arce Luwenburg, quam tenebat, in manus Alberti ducis Saxoniæ.

CAP. 40.

Otto Traiectenſis epiſcopus patrem ſuum epiſcopum conſecrat.

Damiata in Ægypto per Regem Franciæ capta.

Triginta millia captiuorũ laxata à Soldano.

HALBERSTADENSEM excepit eccleſiam Fridericus per hæc tempora: præfuit annis vndecim, cum ſumma laude. Sacrum ex miraculo cruorem inuexit vrbi & eccleſię. Aderat cum clero ſuo in Magdeburg, quum archiepiſcopus Albertus craneam diui Mauricii, dono Friderici Imperatoris acceptam, cum ſumma celebritate inueheret eccleſiæ ſuæ Magdeburgenſi. Hoc eſt illud tempus anni vigeſimi quarti, poſt milleſimũ ducenteſimum, quũ veniret in Flandriã, qui ſe aſſereret

CAP. 41.

comitem prouinciæ Balduinum: qui ante viginti annos cum peregrinis Conſtantinopolim profectus, ad Imperiale culmen ibi fuerat coronatus. Qui quia ſimilimus comiti Balduino fuit, vel ſi ipſe fuit, Flamingi receperũt eum, multis eum muneribus honorantes. Cicatrices in corpore teſtabantur eundem, forma & habitudo corporis conſenſit, niſi quòd aliquanto breuior videbatur, quod defenſores ſenio aſcripſere. Prouinciam non benè diſcreuit. Interrogatus & in lingua Gallica, quam egregiè antè nouerat, aliquantulum ceſpitabat: nec mirum, quia inter Græcos & Sarracenos tot annis, à quibus captus erat, ſi is fuit, diu commoratus, volubilitatẽ Gallici ſermonis poterat intermiſiſſe.

Balduini Conſtantinopolitani Imp. caſus.

Sed Balduinus comes, Imperator Conſtantinopolitanus, à Conrado epiſcopo Halberſtadenſi (qui poſtea Ciſtertienſem ordinem intrauit) & à quibuſdam aliis qui tunc Conſtantinopoli erant, cùm Balduinus Imperator contra Sarracenos conflixit, dicebatur veriſſimè interfectus. Iſte aũt ſe retulit mortis periculum euaſiſſe: à Sarracenis poſtea captum, tandẽ ſe aſſeruit abſolutum: & quòd poſt abſolutionem ad Papam venerit, confeſſus, quia inter infideles infideliter vixerit. Qua de re Papa ſibi ſeptennem pœnitentiam iniunxerit, affirmans, eandem pœnitentiam tunc expletam. Venit primò Valentiam: & comitiſſa Flandriæ, Balduini filia, eò conuolauit. Eo viſo, dubitauit, patrem nécne recognoſceret: & ab eo diſceſſit. Multi barones pro eo conſenſerunt, ſed plures diſſenſerunt. Rex tandem Franciæ volens examinare virum, iuſſit adeſſe Peronam, ſiquidem auunculus eius eſſe debuit. Et inter cætera dum ab illo quæreret, vbi honorem militis aurati ſumpſiſſet, vel vbi & quando duxiſſet vxorẽ, non ſatis ad rem acceſſit. Fautores excuſauere, quòd terrore mortis, quæ minitabatur, titubauerit. Tum multi deſeruere virum. Dux Brabantię doluit: ille enim cum eo venerat. nec permittebatur intrare, quia eum eſſe comitem Balduinum certo certiùs aſſerebat. Rediit iterum Valentiam, paucis eum comitantib. Poſtea venit Coloniam ad Engelbertum archiepiſcopum, auxilium rogaturus: ſed Leodienſis epiſcopus, qui internouit diſcrimen veri Balduini, grauiter eum & ſæpius ſuis literis infeſtauit, Trutanium & Ribaldum appellans. Ille verò ſe comitem Flandriæ & Imperatorẽ Conſtantinopolitanum affirmabat, habens ſigillum eodem titulo innotatum. Rogauit ergo archiepiſcopum, vt Leodienſem vocaret. Vocatus, venit: Miſſæ officium ex conſtituto peregit. Ante perceptionem corporis & ſanguinis Dominici, acceſſit archiepiſcopus, à viro prouocatus, & ait: Adiuro te frater epiſcope, per myſterium Dominici corporis & ſanguinis, quod percepturus es, ſi veritatem dixeris, ad ſalutem: ſi mendacium, ad damnationem: vt mihi dicas, quis ſit ille, quem tu dicis Trutanium & Ribaldum in Flandriam veniſſe, & qui ſe comitem dicat Balduinum. Epiſcopus ſtupefactus, fertur reſpondiſſe: Comes Flandriæ Balduinus eſt. Tum archiepiſcopus viro conſuluit, vt Romam iret, querimoniam Papæ deferret: promittens, ſi ad honorem rediret, eccleſiæ ſubſeruiret. Proficiſcitur, teſtimonia multorũ Flandriæ prælatorum & baronum ſecum deferens. Sed ſtudio comitiſſæ & Arnoldi de Aldennardi, cui comitiſſa dicebatur familiaritatem nimiam exhibere, vię vndique occupantur: traditur, capitur, & apud Inſulam ciuitatem Flandriæ ſuſpẽdio necatur. Abbas ſancti Ioannis in Valentia, ſepeliuit eum in monaſterio: ſed iterum comitiſſa mortuum ſuſpendi iuſſit in furcam. Verus, nécne fuerit, Flamingi diu certarunt. Libuit ad liquidum renouare annalium narrationem, quamuis breui commemoratione aliis quoque locis ea res ſit attacta.

Suprà, cap. 22

CAP. 42. MINDENSEM eccleſiam per ea tempora excepit Conradus, natus ex nobilibus de Depholt, ordine pontificum vigeſimus nonus. Cuius temporibus fundatum eſt monaſterium Biſchoprode, tunc ordinis Ciſtertienſium, per hunc pontificem, iuxta oppidum Greuenalueshagen: inde per Adolphum illum, qui poſtea ingreditur ordinem Minorum, transfertur in oppidum veteris Rintelen. Demùm, vbi nunc manet, collocatur in oppidũ noui Rintelen. Ita mutauit ſæpe locum, donec inueniret vbi conſiſteret. Huius etiam temporibus pontificis, fratres Prædicatores locum acceperunt in Minda, anno Chriſti MCCXXXVI. Mirum, qua celeritate diffuſi ſunt duo ordines mendicantium, per Chriſtianiſmum. Volabãt fratres de prouincia in prouinciam, de ciuitate in ciuitatem: nec quieſcebant. Et erat expeditum

1236.

peditum illis iter, quando populus Chriſtianus facilè mouebatur, cōſpectu feruore nouæ & inauditæ religionis: quando paupertatis amore, deſertis omnibus, ſpontaneam mendicitatem fratres obibant. Nihil erat tale auditum à ſeculo: & tamen quia vita illorū & prædicatio erat conformis Chriſti euangelio, non poterant Chriſti fideles reſiſtere tantæ deuotioni. Erant etiā tum pontifices viri oculati, qui proſpicerent quid futurum erat, & iam factum cernimus. Graue eccleſiarum præiudicium, qui non facilè admitterent fratres memoratos, nec locum darent conſiſtendi. Cæterùm prædicationem diuini verbi impedire non poterant: & eſt popnlus ſemper illa affectione, vt feruentiùs inhiet ad ea, quæ cernit interdici. Et quoniam primus feruor infrigeſcebat, factæ ſunt noſtris penè temporib. reformationes obſeruātiales: quæ vbi fuerint, veterem fructum renouant in eccleſia. Cæteri fratres, quos dicunt Gaudentes, ita ſe gerunt, vt etiamſi non eſſēt, eccleſia Dei nihil pateretur detrimenti: poſſent ſine illis, paſtores eccleſiarum Dei populum gubernare: nunc verò priuilegiis ſuis, quæ præferunt, mirabile faciunt eccleſiis detrimentum, non contenti mendicitate, quam ſponte ſubierant, in qua nihil habentes omnia poſſident, magnis eccleſiæ prælatis non impares. Hoc illis præſtant Chriſti ſacramenta, & præſertim pœnitentiæ, quæ ſunt illis aurifodinæ. Sed quò me rapuit vehementia? redeundum ad Mindenſem pontificem Conradum, qui qualicunque ſpe fructuum in eccleſia, locum fratribus permiſit in ciuitate ſua. Quòd ſi refragatus eſſet, populus ipſe etiam inuito aut non cōſentiente pontifice permiſiſſet. Præfuit autem eccleſiæ ſuæ hic pontifex annis vigintiſeptem & tranſiuit ex hoc mundo die ſanctorum Ionnnis & Pauli: bonum nomen auro precioſius relinquens poſteris ſuis, vt qui ſequi volent eius veſtigia, non aberrabunt.

Mendicātium duo ordines mira celeritate per Chriſtianiſmum diffuſi.

Vulgi ingenium.

Monachis mēdicantibus vnde opes.

Osnabvrgensem eccleſiam poſt Adolphum excepit vigeſimus nonus, Bruno, comes de Iſenborg, frater Theodorici Monaſterienſis epiſcopi. Hi tertium habuere fratrem laicum, Fridericum, qui inre non ſuo premebat eccleſiam regālē Aſſindenſem. Monitus ab Engelberto archiepiſcopo Colonienſi, vt vim contineret, & apoſtolicæ authoritatis & ordinarii literas contempſit: vnde procedente & creſcente contumacia, cenſuris eſt innodatus à dicto venerabili archiepiſcopo Colonienſi. Ferebat indigniſſimè comes, obſeruabatque tempns, quo archiepiſcopum in agris deprætenderet. Conſecrare ille conſtituit eccleſiam in villa Zuelme. Superuenit illo fortior comes armatus, & intentis viribus proſiliens in archiepiſcopum, quum nihilominùs à ſuis defenderetur, magno certamine cùm vigintiocto vulnera intuliſſet, crudeliſſimè occidit. Magnus erat vbique luctus pro optimi pontificis indigna cæde. Henricus archiepiſcopus eius ſucceſſor, ita rem vltus eſt, vt arcem Iſenbergk deiiceret ipſe Fridericus, ſubmiſſo & pecuniæ obæratо qui inſidiaretur. Anno reuoluto vixdum capitur, & Coloniā introducitur, per aduerſam portam, qua erat inuectus cæſus archiepiſcopus. Crudeli facto ſæua pœna imponitur: decernitur rotis tormentalibus per crura, per brachia, per dorſum & ceruicē confringi, ita pauit coruos nobile cadauer. Germani fratres eius, Bruno Oſnaburgenſis, & Theodoricus Monaſterienſis, velut complices, & ad minùs conſcii, accuſantur apud ſummū pontificem: &, vt fertur, etiā conuincuntur, deponūturque: ſed gratia aſſecuta, reſtituūtur. Comites de Tekeneburg & Zualenberge, cùm ſuper eadē factione accuſarentur, feruntur ſe legitimè purgaſſe. Negare tamen nec poterant, nec volebant, quin in fœdere fuerint cum Friderico memorato. Cæterùm conſilium cædis longè à ſe remouerunt. Feruntur tamen ambo in monaſteriis diuiſis, legitimam in finem vſque vitæ peregiſſe pœnitentiam. Bruno autem Oſnaburgenſis multa fecit in componendis controuerſiis, quæ erant inter canonicos eccleſiæ & nonnullos citerioris ordinis: nonnullaſque quæſtiones reſoluit inter epiſcopos & capitulum, vt ſe pacis ſequeſtrum monſtraret diligentiſſimum. Octo autem ſolis annis fertur eccleſiæ huic ſuæ præfuiſſe, quos impendit reb. eccleſiæ ſalutaribus: plura facturus, ſi longior illi fuiſſet pontificatus. Cap. 43.

Engelberti Colonienſis archiepiſcopi cædes.

Cædes ſeuerè punitur.

Magdebvrgensi eccleſiæ poſt Albertnm præficitur inſignis vir Burchardus, præfuitque in annum ſolùm tertium. Iam Ludouicus comes prouincialis Thuringiæ, maritus B. Eliſabeth, in peregrinatione terræ ſanctæ necdū perueniēs, Cap. 44.

Brundusii moritur: ſanctiſſima Eliſabeth vidualem vitam in omni patiētia peregit. pater eius rex Vngariæ, iam tum obierat, vt defenſore careret. Gregorius papa IX. Fridericum Imperatorem cruce ſignatum, quia in terram ſanctam, quod diu & ſæpe pollicitus eſt, ire diſſimulabat, excommunicationis ſententia innodauit, eumq́ per totum Imperium denunciari præcepit. Imperator hanc ſententiam paruipendens, mare tranſiuit: ibiq́ ab omnibus regni illius ciuitatibus ſolēniter eſt recept᾿: ſed patriarcha Hieroſolymitanus his ſolennitatibus ſe ſubtraxit, cum tota eccleſia ſpiritualium perſonarum. Patriarcha in ſuo palatio Imperatorem excommunicatum denunciauit. Interea vaſalli Imperatoris, & fautores papæ, vires ſuas per Italiā graui bellorum tumultu, non ſine detrimento vtriuſq́ partis, ſunt experti. Erat in parte pontificis capitaneus Ioannes de Bien, rex Hieroſolymitanus, qui tetram ſanctam pro treugis obliuiſcēns, pugnauit in Italia. Interim res in Saxonia & Holſatia proſperantur. Rex Daniæ fugatur è prælio cum filio in Bornehouede. Otto dominus Brunſwicenſis capitur. Lubeck libertatem ſuam à Cæſare impetratam defendit. Otto dominus Brunſwicenſis quum in carcere eſſet comitum de Suerin, moritur Henricus comes. Placuit Guncelino fratri, vt dominus de Brunſwico ſuper ipſius gratiam laxaretur: ſed Albertus dux Saxoniæ reſtitit, donec Hideſacker ipſi᾿ dominio traderetur. Laxatus autem, plurimam guerram circa Brūſwigk à ſuis miniſterialibus eſt perpeſſus, epiſcopis Magdeburgenſi ac Halberſtadenſi partes eorum iuuantibus, nutu, vt dicitur, Imperatoris. Nam Brunſwicum tenuerat Henricus Romanorum rex, Friderici Imperatoris filius, emptum à ducibus Bauariæ, qui filias tenebant Henrici comitis Palatini, qui erat filius Leonis: ſed Otto non diu pòſt recuperauit.

Imp. Frideric᾿ papa excōmunicationem contemnit.

CAP. 45. RACEBVRGENSIS tum eccleſia, mortuo Hentico, vacabat: & ſe ingerebat non electus à fratribus Lambertus quidam, Hamburgenſis & Bremenſis canonicus, qui eccleſiam alienigena à ſummo pontifice ad ſe nihil pertinentē impetrauit. Vide in quantum licentiæ tum proceſſit, poſt Impetatorum deſtitutionem Romana eccleſia, vt ſe inciperet intromittere de eccleſiis vacantibus. Solebant Imperatores de Romana aliquando diſponere eccleſia: peruētum eſt eò, vt de ſolis Germaniæ eccleſiis & abbatiis diſponerēt, idq́ extortum eſt manibus eorum tempore Henrici V. Imperatoris. tum eccleſiis ꝓuenit libera electio: in eam quoq́ papa manus iniecit per hæc tempora, & creuit illa facultas in immenſum, vt ſatis ſit per Germaniam res tolerabilis, ſed in Frācia & Anglia immoderata. Fertur de hoc Lanberto, quod in aduentu ſuo, quum debuit intrare eccleſiam, quendam mirabilē & intolerabilem ſenſit ruborem in facie, tanquam ignis vehemēter ardentis, quaſi introitum in eccleſiam illi prohibentē: ſed breuis hoſpes erat, quia eodem anno defunctus eſt: quia alienigenā eccleſiæ ferre nō potuit. Extant verſiculi malè tornati:

Scilicet, licentia omnes ſumus deteriores

Vt lupus intrauit, canonicè non vocitatus:
Paulo regnauit, morte præuentus erat.

Regnare dicit epiſcopum, quum ſit ſeruus Deo ſeruientium. Vnam Miſſam die aſſumptionis beatæ Mariæ virginis ſolenniter peregit, & vnum cœmeterium dedicauit, nec plura peregit, ſolutus morte. Succeſſit illi Godſcalcus eiuſdem eccleſiæ præpoſitus, quem fratres canonica electione ſubuexerunt. Nihil tum opus erat Apoſtolica confirmatione, ſatis erat, electionem ab archiepiſcopo comprobari: nūc ad ſe omnia eccleſiarum iura traxit Romana eccleſia. Gregorius papa eo tempore veniens Aſſiſium, ibi canonizauit in conſpectu maximæ multitudinis, quæ de diuerſis regionibus confluxerat, beatum Franciſcum, ſic dicens omnibus conſpicua voce: Ad laudem & gloriam omnipotentis Dei patris & filii & ſpiritus ſancti, & glorioſæ virginis Mariæ, & ſanctorum apoſtolorum Petri & Pauli, & ad honorem eccleſiæ Romanæ, beatiſſimum patrem Franciſcum, quem Dominus glorificauit in cœlis, venerantes in terris, de conſilio fratrum noſtrorum & aliorum prælatorum, in catalogum ſanctorum decreuimus annotandum, & feſtum in die obitus ſui celebrari. Statim cardinales, *Te Deum laudamus*, incipiunt: & populi voces, laudes Dei depromunt: papa de ſolio deſcendit, & cum cardinalibus ſanctum corpus de tumba leuauit, mira omnium alacritate.

Ritus canoniZandi.

HAL-

Cap. 46.

Hieroſolyma Friderico à Soldano redditur

HALBERSTADENSI eccleſiæ per hæc tempora pontifex præficitur Ludolphus, comes de Sladen, præfuitq; eccleſiæ annis octo. Per cuius tempora, vt tradunt nonnulli, Hieroſolyma Imperatori Friderico, voluntate Soldani redditur, quam nudis pedibus in vigilia Paſchæ eſt ingreſſus, & in templo Deum adorauit: & Nazareth & Bethlehem, cum aliis ſacris locis in deditionem acceptis, in Siciliã reditum maturauit. Id verò quum diligentiores rerum ſcriptores non attingant, crediderim præſenti Imperatori illum eſſe honorem delatũ, vt ingrederetur cum aliquantis deuotionis gratia: cæterùm vt teneret, & pro ſuo haberet, non facilè credo, quòd ſit illi permiſſum. Nam Hieroſolymam, poſt Saladini victoriam, ſemper manſiſſe in poteſtate Sarracenorum omnium eſt conſona teſtificatio. Papa interim propter inſolentiam Romanorum Imperatori fauentium, vrbe cedens, in Peruſium ſe recepit. Tum etiam Albertus Liuonienſis epiſcopus vitam cum morte mutauit: & Bremenſis eccleſia iure ſuo vſa, magiſtrum Albertũ, Bremenſem ſcholaſticum, inſignem virum, in epiſcopum conſtituit: ſed Rigenſes canonici aliũ Nicolaum elegerunt: diuque fuit altrinſecus coram iudicibus delegatis à ſede Apoſtolica litigatum: tandem papa Bremenſibus ſilentium impoſuit, pro ſua, vt dicitur voluntate. Poſtea idem Albertus anno MCCXLVI. à papa Innocentio IIII. apud Lugdunum ciuitatem Galliæ tunc morante, legatus in Pruſſiam & Liuoniam eſt tranſmiſſus: & ſequenti tum anno, defuncto Ioanne Lubecenſi epiſcopo, reſidentiam obtinuit in ſede Lubecenſi: demùm factus archiepiſcopus poſt Nicolaum defunctum Rigenſis.

1246.

Cap. 47.

Crux contra Stedingos prædicatur.

LUBECENSI eccleſiæ poſt Bartoldum præficitur Ioannes eiuſdem eccleſiæ pridem decanus, qui mox poſt ſuam conſecrationem dedicauit eccleſiam monaſterii in Reinfelde ordinis Ciſtercienſiũ, quod extruere cœpit Adolphus III. priuſquàm Holſaria pelleretur primùm à Leone, inde à rege Danorum. ſed filius eius IIII. Adolphus tum præfuit, quum eccleſia eius conſecraretur. Memorabilem inſtituit memoriam Dominicæ cœnæ, relinquens pecuniam pro vino, pane, & cereuiſia: præfuitq; eccleſiæ annis vigintiduob. Quo tempore archiepiſcop⁹ Stedingorum (populi ſunt paluſtres, ad ripas fluuiorum accolentes) inſolẽtiam repreſſurus, die natalis Domini valido eos prælio aggreditur: ibiq; frater ei⁹ Hermãnus de Lippia, vir vtiq; ſapiens, & bonus, ac nobilis ſolus occiditur. vnde ſubita confuſione facta, totus ille bellicus appatatus diſſoluitur. Tum erigit archiepiſcopus arcẽ in Slutere ad edomandum infrenem populum: ſed illi protinùs euerterũt. Creſcente autem contumacia & malitia eius genris, crux contra eam tanquam infideles cœpit prædicari, & à multis ſuſcipitur. Oriẽtalis Stedingia à peregrinis, occiſis Stedingorum plurimis, deuaſtatur. Burchard⁹ comes de Aldenborgk, à Stedingis penè cum ducentis peregrinis proſternitur. Inde verò Henricus dux Brabãriæ, & Florentius comes Hollandiæ, Bremam venientes, contra Stedingos perfidos viriliter ſe accinxerunt, tanquam contra manifeſtos eccleſiæ inimicos. Nam ſicut probatum eſt liquidò contra eos, & per Mindenſem, Lubecenſem, Raceburgẽſem epiſcopos eſt auribus papæ intimatum, quòd ipſi, doctrina eccleſiæ penitus vilipenſa, ipſius libertatem conculcarunt, nulli parcentes ſexui vel ætati: quæſierũt reſponſa dęmonum, ſimulacra fecerunt cerea, conſulentes etiam in ſuis ſpurcitiis erroneas pythoniſſas: & quod deterius eſt omnibus, viaticum ſalutis æternæ horribilius quam deceat exprimi, pertractantes: clericos etiam & religioſos impiè lacerantes, cruciabant omni genere tormentorum. nec propria eis ſuffecit perditio, ſed omnes quos poterant, & maximè ruſticos, in foueam ſuæ perfidiæ ſecum trahere nitebantur. Ita miſeri & miſerabiles Stedingi, ponentes ſibi Deum contrarium, ſuis perſuaſionibus & malis exemplis grauiter infecerunt populum Chriſtianum: ita vt infinita ruſticorum multitudo tam in remotis quàm vicinis prouinciis cõſtituta, verbotenus eos defenderet: & ſi ſe opportunitas obtuliſſet, prompto animo proteruiæ eorum auxilium attuliſſet. Sed Deus miſericordiarum dominus, ſuis fidelib. inſpirauit, vt ad prædicationem crucis ſe viriliter accingerẽt, ad exterminium tam reprobæ nationis, illa gaudentes indulgentia, illoq; priuilegio, quæ accedentibus in terram ſanctam pro eius ſubſidio conceduntur. Itaq; Bremenſis archiepiſcopus, dux

memoratus & comes, peregrinorũq; non modica multitudo, v I. Cal. Iulii, die ſabbati, proceſſerunt vnanimiter contra ipſos, tanquam diuinæ patientię abuſores: parati occumbere, vel ipſos cum eorum nefandis operibus ad honorem & gloriā leſu Chriſti penitus abolere. Illi è diuerſo tanquam ferinis vberib. enutriti, etiam crudeliùs ſęuiebant: & in ſuo Aſmodet ponentes fiduciā, non diffidebant ſe poſſe reſiſtere potenti brachio Domini Sabaoth, & tantæ multitudini ſignatorum. Mira mi-

Pertinacia obſtinata exemplum.

ſerandaq́; pertinacia. Obſtinati non ceſſabant claues eccleſiæ ſceleratis verbis contaminare. Capitanei eorum Boleke & Bardenflete, Tammo de Huntorpe, Teduardus de aggere, aliiq́; horum ſimiles, vt vitam & patriam defenderēt, fortiter admonuere, dicētes: Quòd ipſos aut oporteret ſuccumbere, aut velut canes rabidos inſanire. Tranſierunt autem medio tempore Othmōdam fluuium peregrini, pontem de nauibus facientes: & cum tranſierant, ſapienter ſuas acies ordinabant. Stedingi velut amentes furebant: & quadam inſania ventilati, non timuerūt multitudinem cruce ſignatorum, nec ſpiritualis, nec materialis gladii poteſtatē: ſed ordinata quidem acie, inordinato autem furore, tanquam furibundi canes proceſſerunt obuiā peregrinis. Dux Brabantiæ & comes Hollandiæ primo congreſſu peſtilentes illos, ſuper agrum Oldeneſche, vbi conuenerant, viriliter inuaſerunt: ipſi ſe ſummo conamine defenderunt. Statim comes de Cliuia cum ſuis à latere irruens ſuper illos ipſorum aciem diſſipauit. Clerus, qui eminus adſtans, rei exitum expectabat, *Media vita*, & alia miſerationis implorandę carmina cum mœrore cecinit, & pro crucis victoria ſupplicabat. Nec mora, illi inſipientes & maligni euanuerunt in cogitatio-

Stedingi ad internecionem cæduntur.

nibus ſuis, quia ab exercitu Domini opprimūtur. Haſtis perfoſſi, gladiis percuſſi, equorum pedibus conculcati: & ita manus Domini inualuit ſuper eos, vt breui temporis ſpatio ſex millia ex illis interirent. Plurimi ex eis fugæ præſidium quærentes, in proximis foueis, inq; Wiſera ſubmerſi perierunt: qui euaſerāt, quatuor cœli ventis ſunt diſperſi. Sic pertinacia eorum facta eſt coram ipſis in laqueum, & in retributiones, & in ſcandalum. Henricus de Oldenburg comes ibi cecidit, & cum eo peregrini nouem: ita victorem exercitum Deus ſeruauit incolumem.

CAP. 48. VERDENSI eccleſiæ per eadem tempora præfuit poſt Iſonem, Luderus, vir deuotus, & magnæ humilitatis, ordine trigeſimus ſecundus, inter huius loci pontifices: præfuitq́; annis viginti. Contulit eccleſię decimam in Emelendorpe cum aduocatia, & prædia in paluſtribus & fluuialib. locis, & Oldendorpe. Ordinauit ſcholaribus decimam in Nendorpe. Huius tempore capta eſt ciuitas Verdenſis à comi-

Eclipſis.

te de Welpa, & facta eſt eclipſis magna. Quo tempore Imperator duxit coniugem, ſororem regis Angliæ: & medio Auguſto, curiam Moguntiæ celebrauit. Ibi filium ſuum Henricum, cui ex quibuſdam cauſis nimium infeſtus erat, regno priuauit, & eum in Calabriam detinendum miſit. In ipſa curia dominus Otto, Brunſwici & Luneborg dominus, ſe in gratiam Imperatoris contulit, & omnem hæreditatem ſuam Imperio reſignauit. Imperator Brunſwicenſe dominium in ducatum prouexit, & ducem de eo creauit eundem Ottonem. Dux ergò de Brunſwico, circa feſtum Martini Bremam obſedit: & factis exactionibus & incendijs, rediјt. Arcem Otterberch furtim quidam noctu cepere, ac Ottoni duci tradiderūt. Eodem tem-

Agnes vitam monaſticā nuptiis imperialibus præfert.

pore in die Pentecoſtes, ſoror regis Bohemiæ, domina Agnes, hortatu Minorum fratrum, ſe tradidit ordini pauperum dominarum de regula B. Franciſci in Praga, ſpreto propter Chriſtum Imperatore Friderico, qui eam antè contoralem poſtulauit. Bremenſis archiepiſcopus & dux de Brunſwico, ſuper querimonia de Brema ſunt reconciliati, & promiſſa eſt perpetua pax inter eccleſiam & ducem: Duci autem quędam ab eccleſia feuda porrecta ſunt. Otterbech & Horburgk arces ite-

B. Elizabet in Marburg canonizata.

rum ſubuertuntur, vt non remaneret de illis quæſtio. B. Elizabeth in Marburg canonizata extollitur, præſenre Imperatore & multis principib⁹, anno Chriſti MCC-
1236. XXXVI. Tanta ibi erat hominum multitudo, quantam ſe nemo vnquam meminerat vnà conſpexiſſe. Oblatio auri & argenti ſine fine, pro miraculis quæ creſcebant circa dominam illam.

CAP. 49. RACEBVRGENSI eccleſiæ poſt Godſcalcum Petrus præficitur: ſed neque Godſcalco, neq; Petro diuturnus erat pontificatus. nā ambo vix annos quatuor impleuere.

pleuere. Per quæ tempora cùm arcem Vordenſtein iterum principes Brunſwicenſes occupaſſent, præfuit eorum nomine vir militaris de Ottinghuſen. Præualuit in eo oppido ſuperſtitio magna. Nam vir paſtorius Otbertus, iniecit religionem magnam hominibus, quòd multorum oculis vanam ſanctitatis imaginem prę ſe ferebat, ita vt putaretur ſancta reddere quæcunq; tangere dignaretur. Augetur longè, lateq; fama diffunditur: Eſſe hominem in terra, ſanctitate venerabilem. Ingens ſtultorum hominum concurſus creſcit, crebreſcitq;: felicem ſe reputabat, quiſquis Otberti audire murmura, aut contingere manus mereretur. Hanc ſuperſtitionem ruſtici hominis aluit & tutabatur arcis præfectus, quod oblationis nomine multa cōgererent, qui accurrerũt. Hac occaſione freti miniſteriales archiepiſcopi, cùm ſcirent rem ſuperſtitioſam deteſtandamq; geri, magno numero adunati, ſpeciem prę ſe ferebant peregrinorum, petendi ac viſendi hominis ſanctiſſimi gratia venientium: nihil veriti arcis cuſtodes, quod ingens hominum concurſus per ſingulos eſſet dies. Aditum fecere militibus archiepiſcopi, aliena ſpecie occultatis, negligentius habita cuſtodia. Ita arcem occupantes, eiiciunt ducales. Otbertum, hominem ridiculum, à ſuperſtitione depellunt, & ruſticis operibus ſe reddere cogunt: iutibusq; eccleſiæ arcem, quam hodie primam habet, reſtituũt. Inceſſit autem eo tempore archiepiſcopo grauis diſcordia aduerſus Bremam ciuitatem ſuam. Arcem ille erexit, quam Albam vocauit, ſuper Weſeram (Viſurgum dixere veteres) vectigal exigens ab vniuerſis aſcendentibus ac deſcendentibus per fluuium: æquum arbitratus, non eſſe ciues ſuos melioris cōditionis, quàm Rhenum tranſeuntes, qui grauia & multa ſoluunt principibus vectigalia. Sed ciues refragantur. Capiũtur ergò à terra tranſeũtes. Minùs hoc formidabatur: nec magnoperè mouit vrbicos, quòd à mari maior illis eſſet quæſtus, & crebrior tranſitio. Ita inuiũ quoq; flumen archiepiſcopus facere diſponebat. Palos magni roboris defixit in profundum, catenamque in illis firmauit, ne vllus eſſet nauigio tranſitus. Bremenſes expedita magna naui, quam ferro in proram durauerant, vſi valido vento, plenis velis adnauigant. diſſilit catena: quam ciues correptam, duxere in ciuitatem. Palos eodem modo nauibus applicatis, facili conatu extraxere de profundis. Viderat pontifex à vicina arce, quæ gerebantur, omnia. Aderat miles de terra Lippiæ, conſolatur pontificem: medium ſe interponit componēdæ rei, magis vt marinam, vt ille appellauit, arcem (nauim magnam dicebat) videret, quàm vt tranquillitati conſuleret. Publica fide interpoſita, ſuſcipitur in nauim conſpicuæ magnitudinis. Miratur homo mediterraneus, qui marinos labores non vidiſſet. vbi ſummo exceptus honore, vidit omnē in naui velut domi ſupellectilem, non thalamos, non puluinos, non cameras, non feneſtras deeſſe, cœpit ex animo de pace agere. Conuenit inter partes, vt, alio in loco opportuniore exædificata arce, hanc faceret in poteſtatem ciuitatis. Extruitur archiepiſcopo impēſis ciuitatis arx in loco Languedel, demoliuntur hanc Albam arcem, immunitas permittitur ciuibus.

Homines ad ſuperſtitionē procliues.

Stratagema.

Cap. 50.

PADERBVRNENSEM eccleſiam poſtquàm duo proximi deſeruere pontifices, aſſumpti ad maiores (nam Oliuerius ad cardinalatum peruenit: nōdum erat, quæ nunc valet, conſuetudo, vt eccleſias multas cumularent cardinales: Wilbrandus ad Traiectenſem aſſumitur epiſcopatum, ambo intra annos quatuor tranſlati) ſucceſſit in eccleſia Paderburnēſi Bernardus, eius nominis quartus, peruenitq; ad annos octodecim ſuæ adminiſtrationis. Sub hoc pōtifice in eccleſia Paderburnenſi adhuc obſeruantia regularis inter canonicos viguit: & ſub eo commutatio facta videtur de regulari obſeruantia ad ſtatum canonicorum ſecularium. Sed quærimus, quid ſit canonicus ſecularis. Nam interpretato nomine, ſi canon eſt regula, canonicus eſt regularis: ergo ſecularis canonic[9], eſt regularis ſecularis: & expreſſius, regularis ſine regula, aut regularum irregulatio. Idem arbitror factitatum per cæteras eccleſias: ſed Præmonſtratenſes, præterquam in Magdeburg, ſuam regulam tenuerunt, in Hauelberge, Brandenburg, Raceburg, & pleriſq; aliis. Cumq; Fridericus Imperator excommunicationis ſententiam in eum latam leuipenderet, Gregorius papa concilium in vrbem congregauit. Legatos quos miſit in prouincias, reuocauit. Conuenerant Genuæ multi cardinales & prælati, ituri per mare Ro-

Canonicus ſecularis.

Genuenſium clades.

mam. nam Fridericus obſeruabat itinera. Genuenſes armauere claſſem ſuam, vt incolumes Romam perducerent. Piſani & Siculi Imperatori auſcultantes, mare obſeruabant. Adnauigant Genuenſes armati, vt armatos euadant. Concurritur, præliatur, vincuntur Genuenſes, tres biremes mergũtur cum hominibus: tres cardinales capiuntur, multi prælati, quatuor millia ciuium Genuenſium. Cardinales cum prælatis aſſeruantur in cuſtodia, ciues diſpertiuntur, vt ære ſe redimant. Imperator expugnauit Fauentiam, mox Bononiam obſeſſurus. Obſedit: ſed vbi audiuit tantam ſuorum victoriam, intermiſit. Rex Frãciæ vbi audiuit captos prælatos, ſcribit Imperatori. Ipſe reſpondit, ſic cõcludens: Cùm animalia omnia leonis veſtigia pertimeſcant, non miretur regia celſitudo, quòd prælatos Franciæ in anguſtiis tenet Auguſtus, qui ad Cæſareas anguſtias conabantur. His etiam temporibus orientalis eccleſia à ſede Apoſtolica ſe ſubtraxit. Dicitur, quòd illa eccleſia & merito, & numero præcelluerit eccleſiam occidentalem. Imperator collectis viribus, profectus eſt in Lombardiam, & papa Romam rediit, & pacem inter Romanos tumultuantes fecit. Suſpectus erat pontifici Imperator, eò quòd erga Sarracenos, quibus tam in pace quàm in bello ſe credidit, affectu nimio ducebatur. cum Soldano etiam multam amicitiam habuit: ſed hæc omnia ſecretò, Sarracenos in Italia fouet in Nuceria.

CAP. 51. MINDENSI tum eccleſiæ præfuit dominus Wilhelmus, vir vndecunq; natus, ordine pontificum trigeſimus. Vidit dura tempora laborãtis eccleſiæ ſub atrociſſimo hoſte Friderico ſecundo, qui vires ſuas, quas de Italia & Germania maximas habuit, in afflictionem eccleſiæ conſumpſit. Erant tempora, quando terra ſancta iam denuò à Sarracenis occupata, erat recuperãda. In eam expeditionem multum hortabantur Romani pontifices, virum pacis & quietis impatientem, duplici lucro: vt & terræ ſanctæ per vires eius, quas de Imperio & regnis ſuis habuit maximas, conſuleretur: & ipſi interim fruerentur ocio & trãquillitate, moleſtia eius carentes. Sed ludificabat iſte pontifices, & vanis promiſſionibus differebat: nec tum impleuit quod pollicitus eſt. Maluit vir malignus eccleſiam lacerare, quàm amplificare: maluit rodere viſcera eius, quàm fidem Chriſti propagare. Malignitatem eius vel vna in re euidenter eſt videre. Fratrem regis Tunitii Sarracenum, baptizari, & ſacris Chriſtianis initiari properantem, auertit. Satis erat felix iſte pontifex, ſi motum horum temporum non ſenſit. Sedit autem in põtificatu annis ſex, & in die

Prudens conſilium, ſed ſine effectu.

1242. Pancratii moriens emigrauit, anno MCCXLII.

CAP. 52. SVERINENSIS eccleſia poſt Brunwardum põtificem, habuit Fridericum, antiqui Guncelini comitis filium. Solis duobus annis permanſit in põtificatu, cùm duo prædeceſſores eius penè centum annos continuarunt: ſed non eſt in homine via eius. Eo tempore rex Daniæ Waldemarus, nuper bello ſuperatus in Holſatia, vt Lubecẽſes in ſuam ditionem reuocaret, ſuper fluuium Traucnam, ad exitum ſiue oſtium eius, firmat duo præſidia: ſed facilè à ciuibus expugnata ceſſerunt, vt liber illis in mare & à mari maneret aditus. Imperator per Italiam contra hoſtes ſuos per totum tempus rebus bellicis inſudauit: comes Holſatiæ Adolphus, cum vxore ſua Liuoniam adiit, pugnaturus in hoſtes fidei Eſtones. Hoc etiam tempore ſacerdos in Brema Marquardus nomine, domum epiſcopi noctu ingreſſus, res ibi repertas ſurripuit: & exiens, concremauit. Capitur, & poſt degradationem ſuſpendio necatur. Tum quoq; papa Imperatorẽ, ꝙ incorrigibilis videbatur, in cœna Domini extinctis ſuper eum candelis anathematizauit, ita dicens: Excõmunicamus & anathematizamus in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, & beatorum apoſtolorũ Petri & Pauli, & noſtra, Fridericum dictum Imperatorem, pro eo quòd contra Romanam eccleſiam ſeditionem mouit in vrbe, per quod intendit pontificem & fratres à ſua ſede repellere: & cõtra priuilegia dignitatis & honoris Apoſtolicæ ſedis, & libertatem eccleſiaſticam, contra iuramentum, quo ſuper hoc tenetur eccleſiæ, temerè veniendo: Item pro eo, ꝙ venerabilem fratrem noſtrum Præneſtinum epiſcopum, Apoſtolicæ ſedis legatũ, ne in ſua legatione procederet, quã in Albienſiũ partib. pro corroboratione Catholicæ fidei commiſim⁹, per quoſdam fideles ſuos impediri mandauit: Item pro eo, quòd non permittit quaſdã cathedrales eccleſias,

Sacrificulis furtum laqueo punitur.

Excõmunicationis formula.

&

& alias vacanres in regno reparari. Et hac occaſione periclitatur libertas eccleſiæ, perit fides: quia non eſt qui proponat verbum Dei, nec qui regat animas, deficiente paſtore. Item, quod in regno clerici capiuntur, incarcerantur, proſcribuntur, & occiduntur. Item, quòd in regno eccleſiæ Domino conſecratæ, deſtruuntur & prophanantur. Item, quòd non permittit ſeranas eccleſias reparari. Item pro eo, quòd nepotem regis de Tuniſi, venientem ad Romanam eccleſiam pro ſuſcipiendo baptiſmate, detinet, nec venire permittit. Item pro eo, quòd Petrum Sarracenum, ciuem Romanum, ex parte regis Angliæ ad ſedem Apoſtolicam venientem cepit, & detinet carceri mancipatum. Item pro eo, quòd terras eccleſiæ occupauit, contra iuramentũ, quo ſuper hoc tenetur eccleſiæ, temerè veniendo. Item pro eo, quòd terras quorundam nobilium de regno, quas eccleſia tenebat, ad manus ſuas occupauit, & deuaſtauit. Item pro eo, quòd quaſdam eccleſias cathedrales ferè bonis omnibus ſpoliauit. Item pro eo, quòd multæ eccleſiæ cathedrales, & aliæ, ac monaſteria de regno, pro iniqua inquiſitione fuere penè bonis omnibus ſpoliata. Item pro eo, quòd Templarij in regno & Hoſpitalarij, mobilibus & immobilibus ſpoliati, non ſunt iuxta tenorem pacis integrè reſtituti. Item pro eo, quòd exactiones contra pacis formã ab eccleſiis & monaſteriis per ipſum extorquentur in regno. Item pro eo, quòd in regno prælati eccleſiarum & abbates Ciſtertienſis & aliorum ordinum: compelluntur dare certam ſummam pecuniæ per ſingulos menſes, pro conſtructione nouorum caſtrorum. Item pro eo, quòd contra tenorem pacis, hi qui adhæſerunt eccleſiæ, bonis omnibus ſpoliati, exulare coguntur, tanquam proſcripti, vxoribus & liberis captiuatis. Item pro eo, quòd ipſe impediuit negocium terræ ſanctæ, & recuperationem Imperij Romani. Omnes autem, qui iuramento fidelitatis eidem tenentur adſtricti, ab eiuſmodi iuramenti obſeruatione decreuimus abſolutos, ne ſibi fidelitatem obſeruent, diſtrictius inhibentes, quandiu fuerit vinculo excommunicationis adſtrictus. Super oppreſſionibus verò & grauaminibus aliis nobilium, pauperum, orphanorum, viduarum, & aliorum de regno, pro quibus quidem idem Fridericus iurauit ſtare mandatis eccleſiæ, ipſum intendere, amouere: & in ipſo negocio, dante Domino, procedemus, ſicut fuerit procedendum. Porrò pro omnibus & ſingulis ſupradictis, ſuper quibus dictus Fridericus à nobis fideliter fuerit admonitus, & frequenter, nec pacem curauit: eundem Fridericum excommunicationis & anathematis vinculo innodamus. Proindè quia idem Fridericus de tam multis ſuis factis, multis etiam fide dignis clamantibus per vniuerſum quaſi orbem, quòd de Catholica fide rectè non ſentiat, eſt grauiter infamatus: nos, dante Domino, ſuo loco & tempore procedemus, ſecundum quod requiſierit ordo iuris.

MAGDEBVRGENSI eccleſiæ poſt Burchardum, prouenit ad archiepiſcopatum vir inſignis, Wilbrandus, militari genere natus: præfuit annis octodecim per tempora, quibus Fridericus Imperator ſub anathemate laborauit: quo eum papa propter incorrigibilem proteruiam percuſſit ex multis cauſis, quas ſuprà memorauimus. Imperator vbi intellexit, ſe publicè Romæ anathematizatum, indoluit, & cardinalibus reſcripſit in hunc modum: Cap. 53.

FRIDERICVS Dei gratia Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, Hieruſalem & Siciliæ rex, vniuerſis ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinalibus, dilectis amicis ſuis, ſalutem & ſinceræ dilectionis affectum. Quum ſit Chriſtus caput eccleſiæ, & in Petri vocabulo ſuam fundauerit eccleſiam ſupra petram, vos Apoſtolorum ſtatuit ſucceſſores, vt, Petro pro omnibus miniſtrante, vos, qui eſtis candelabra eccleſiæ, ſupra montem, non ſub modio conſtituta, reuerà omnibus qui ſunt in domo, ex effectu bonorum operũ luceatis. Non à publica mundi lingua & conſcientia generali vos ſubtrahere intenditis, cùm ad ſingula, quæ præſidens ſedi Petri proponit ſtatuere, vel denuncianda decreuit, æqua participatio vos admittat: niſi præuiſus religionis eccleſiaſticæ ſtatus & zelus effluens, euitandi ſcandali generalis vobis cautelã ſuggeſſerit ad futura. Quis enim non miretur & ſtupeat, quòd tot venerabilium patrum congregatione munita eccleſia generalis, ſedens in ſolio, & vtinam iuſtus iudex, velit inconſultè procedere, ac ſuis motibus excan- Friderici Imp. ad Cardinales litera.

deſcens in Romanum intendit principem, aduocatum eccleſię, ad prędicationem euangelij ſtabilitum, ob fauorem Lombardorum rebellium exercere ſpiritalem gladium: ſi dicere liceat, minus iuſtè: quum aliâs, quicquid ex obiectis eccleſiarũ grauaminibus, quæ dicuntur obiecta, quantum vt ſpecies à genere per indiuidua deriuentur, vel emendationem receperunt, vel ex deliberata noſtri prouiſione cõ ſilij ſit in proximo, prout iuſſio iam proceſſit, debita & integra emendatio ſecutura. Nam ecce & patentes literas prælatorum damna paſſorum, quos Apoſtolicum mandatum præſtitit monitores, euidens teſtimoniũ declaratur: & præcedens noſtra conſtitutio ſuper vocatione prælatorum damna paſſorum, & de pręſtanda integra ſatisfactione prælatis: cùm per literas, venerabili archiepiſcopo Meſſano, vocato ad hoc aſſeſſori noſtro tranſmiſſas, euidens exhibet teſtimonium veritati. Propter quod non indignè dolemus, ſi pater Apoſtolicus nos offendere tam grauiter intendat, vt in conſtantem virum tam vehemens cadat iniuria: & ſi patienter ferre velimus, immanitas negocij non permittit, quin ad vltiones, quibus Cæſares vti ſolent, facti violentia nos impellit. Veruntamen dum conſideramus impatientiam procedentis, & difficultatem attendimus aſſeſſoris, ſi ex æquo liceret priuatas exercere vindictas, quas in hominem, per quem ſcandalum venit, & in ſui participes ſanguinis compenſare poſſemus, vt in ipſum & in ſuos attenta noſtræ ſedis iniuria redundaret, tolerabilius duceremus. Sed quum nec ipſe, nec tota ſua propter hoc paſſura progenies tanti forent, vt culmen Imperij zelaret vltionem ipſorum: quumque ſedis authoritas audaciæ ſibi frena relaxet, & tot venerabilium fratrum moles eum in concepta fouere pertinacia videatur: angit nos altiori mente turbatio, quòd dum nos intendamus à perſequente defendere, oporteat nos grauiùs offendere reſiſtentes, ſalua in omnibus eccleſiæ ſanctitate, quam cultu ſacro & debita reuerentia corde corporeque veneramur. Quapropter venerabilem cœtum veſtrum affectuoſius deprecamur, quatenus motus ſummi pontificis, quos ex cauſis euidentibus non tam iuſtòs quàm voluntarios mundus agnoſcit, deliberata modeſtia compeſcatis, generali ſtatui, & præſertim quieti mentium, à ſcandalis prouidentes. Nam cum ad ſalutem & honorem omnium veſtrûm fauorabiliter alligemur, ab iniuriarum offenſa non poterimus æquanimiter abſtinere. Quin etſi obſtare principiis non poſſemus licitè, liceat iniurias, quas reuocare nõ poſſimus, iniuriis propulſare. Datum Paduæ.

Non minùs tamen Papa ſolicitauit archiepiſcopos & epiſcopos, vt Imperatorem denunciarent excommunicatum: ſed epiſcopi Teutoniæ, ne hoc fieret, ſupplicabant. Interim ille Lombardos fortiter impugnauit: & procedens vltrà, plurimas ciuitates eccleſiæ occupauit, vſque ad Viterbium.

ALBERTI KRANTZII
METROPOLIS, LIB. VIII.

CAP. I.

QVVM haberet infeſtam Fridericus Imperator Romanam eccleſiam, Saxoniæ eccleſiæ ſatis elongatæ ab Imperatore, neque conſilij neque bellorum vllum habebant participium: quod ſub Henricis duobus, quarto & quinto eius nominis, Imperatoribus, & ſub Ottone quarto, qui in Saxonia plurimùm verſabantur, euitare non poterant. Illi quidem Imperij iura, poſitis antipapis, repoſcebant: recordantes illorum temporum, quo etiam de ſummis pontificibus Imperatores noſtri ordinauerunt ſub Carolo Magno, Ludouico atque Lothario, & ſub Ottone primo, maximè verò ſub Henrico tertio. Quartus verò Otto, potentis fœminæ Mathildis contribulis ſuæ patrimonium vendicabat, quod iam Romanæ eccleſiæ qualicunque donatione prouenit. Primus autem Fridericus & ſecundus, penè pares habuere cauſas, cùm Lombardos, ad ius Imperij à temporibus Magni Caroli pertinentes, reuocarent: qui etiam

ſub

Pontifices in Impp. erigunt cornua. *Guelforum & Gibellinorum factio.*

ſub Ottone primo ad eam ſunt ditionem, victis Berengariis, reuocati. Deinde ſub Henricis tribus, à ſecundo ad quartum, ſatis paruere. Sed quum eos ſummi pontifices tutari cœperunt, Alexander præſertim tertius, cum quo luctamen erat primo Friderico, erexêre in Imperatores cornua, & rebellarunt: inde illa crebra Mediolani obſidio, captio, deletio, cæterarumq́ illi adhærentium, ſe in libertatem vendicantium, labor aſſiduus in Imperatores, vſq; ad hunc ſecundum Fridericũ. Sub quo nata eſt per eam occaſionem, tartarea illa diuiſio Guelforum & Gibellinorũ: quam peſſimus dæmon ſeminauit, & cordibus Italorum ita implantauit, vt radices ageret, duraret ac creſceret in diem vſq; hodiernum, vt ſint partes eccleſiæ & Imperij per omnes penè ciuitates Italiæ. Quanuis totæ vrbes ita, pulſis aduerſę factionis partibus, ſint Guelfi, vt Florentini: aliæ, pulſis aduerſariis, ſint totæ Gibellini, vt Piſani & Senenſes: permanetq́; ſemen infernæ maledictionis in Italia vſque hodie. quanuis nonnulli iam pertæſi veteris nominis, vocabulũ aboleuere, rem retinere, pro Guelfis & Gibellinis, Albi nunc & Nigri vocitati. Quæ inferna odiorum ſemina, neſcio quando abolebuntur. Inque illis gyrationibus & tumultuationibus Italiæ, totus effunditur Blondus, quaſi in reliquo terrarum orbe nihil agatur. Summam ducunt prudentiam in illis luctaminibus, per ingenia, per ſummas fraudes diuerſari. Sed miſcuit noſtris temporibus pontifex in eam gyrationem, qui eam diſturbet, & extra gyrum aliquando per nouos eiiciat labores. Ea autem non eſt huius temporis narratio: ad ordinem noſtrum reuertamur.

CAP. 2.

Adolphus comes Holſatiæ monachis ſe tradit. *Papa aduerſus Imp. Fridericum II. odium.*

HILDESEMENSIS eccleſia per eadem tempora accepit pontificem venerabilem, Henricũ, ordine vigeſimũ nonum, præfuitq́; annis viginti. Quo tempore Adolphus comes de Holſatia ac Schowenborg, ſe tradidit fratribus Minoribus in Hamborg, die ſancti Hippolyti, relinquens poſt ſe filios Ioannem, Gerardũ & Luderum: quibus tutorem dedit generum ſuum Abel, ducem Slesuicenſem. Cuius frater Ericus rex Daniæ, duxit vxorem, filiam Alberti ducis Saxoniæ. Eodẽ anno, ac die Dionyſij, Hermannus filius ſanctæ Eliſabeth duxit Helenam, filiam Ottonis ducis de Brunſwico. Interim verò Papa archiepiſcopos & epiſcopos ad denũciationem Imperatoris ſolicitauit: ſed non profecit, niſi in Francia & Dania. Archiepiſcopi verò & epiſcopi Germanię reſcripſerunt pontifici, ſupplicãtes eidem, vt pro graui ſcandalo eccleſiæ vitando, de pace inter ſe & Imperium cogitaret. Papa tamen Imperatori omnes, quos potuit, aduerſarios excitauit: crucem prædicari faciens ſuper omnes, qui eccleſiam infeſtabant. Quo tempore Albertus Stadenſis abbas (quem ſequimur authorem in antiquitatibus huius regionis: ſcripſit enim temporum annales) cùm diu inſtitiſſet reformationi ſui monaſterij, & pro ea re curiam adiiſſet Romanam, impetratis literis ad archiepiſcopum Bremenſem & decanum: poſteà tribus annis laboraſſet, nec profeciſſet, dimiſſo conuentu ſuo, tradidit ſe nouellæ plantationi ordinis Minorum in eodem oppido. Papa tum ſcripſit Electoribus de nouo Imperatore deligendo. Illi reſcripſerunt, non eſſe ſui iuris aut arbitrij, Imperatori nolenti ſubſtituere, ſed vacanti ſedi Imperatorem conſtituere. Tum verò iuſtiſſimo Dei iudicio, quum inter ſe principes Chriſtianiſmi digladiarentur, Tartari, gens Scythica, primùm auditi ſunt ſe per Ruſſiam Poloniamq́ue, ac vicinas prouincias diffundere: exemplum ſequentes præcedentium Vngarorũ, Hunorum, Alanorum, & quidquid gentium illa vaſta Scythiæ ſolitudo per Europam diffuderat. Nam Gothi, Gepidæ, Wandali: Europæi, non Aſiani, fuere: quod ſuis locis oſtendimus.

Tartari.

CAP. 3.

SVERINENSIS eccleſia tum quoque mortuo Friderico, nouum accepit pontificem, Theodoricum, pridem eius eccleſiæ præpoſitum. Miſit ille in vrbem magiſtrum Eglerum Hamburgenſem, & Sibodonem Suerinenſem, canonicos: neſcio quid impetratũ, quando ab archiepiſcopis illa tempeſtate pendebat & confirmatio & conſecratio. Illi qui miſſi fuere, cum huiuſcemodi literis redierunt. Libet enim inſerere, vt illius temporis ſtylum agnoſcamus:

Grego. Pontif. ad archiepiſc. Bremenſ. et epiſc. Verdenſ. litera

GREGORIVS epiſcopus, ſeruus ſeruorũ Dei, venerabilibus fratribus, archiepiſcopo Bremenſi, & epiſcopo Verdenſi, ſalutem & Apoſtolicã benedictionem. Ex parte dilectorũ filiorum decani & capituli Suerinenſis, fuit præpoſitum coram

nobis,quòd eadem eccleſia paſtoris ſolatio deſtituta, ipſi conuenientes in vnum, de futuri ſubſtitutione pontificis tractaturi,quaſi diuinitus inſpirati omnes, voto vnanimi,& voluntate concordi,in dilectum filium præpoſitum eiuſdem eccleſiæ, virum (vt aſſerunt) ſcientia præditum, diſciplinis eccleſiaſticis eruditum, & morum honeſtate præclarum,per cuius induſtriam dicta eccleſia in medio prauæ ac peruerſæ nationis poſita,poſſe creditur à ſuis tribulationibus & anguſtiis reſpirare,ſua deſideria direxerunt,votis populi ac cleri concurrentibus in eundem: ſed intellecto,quòd defectum in natalibus pateretur,vtpote de quodam milite ſoluto genitus & ſoluta,ad electionem non proceſſerunt ipſius,ſed ad nos potius habuere recurſum. Nobis tam per literas,quàm per dilectos filios magiſtrum Elgerum Hamburgenſem,ac Sibodonem Suerinenſem canonicos,nuncios ſuos,viros prouidos & diſcretos,qui apud nos ſuper aſſumpti promotione negocij fideliter inſtiterunt,humiliter ſupplicantes, vt vtilitate ac neceſſitate eccleſiæ ſupradictæ penſatis,ſupplentes defectum eiuſmodi,ipſum eis in patrem & paſtorem animarum eorum concedere curaremus: veſtris,& plurium aliorum tam prælatorum & capitulorum,quàm nobilium pro ipſo ſupplicantium nobis literis præſentatis,qui eum ſuper præmiſſis reddunt multipliciter commendatum. De veſtra ergò circunſpectione plenam in Domino fiduciam obtinentes,fraternitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus de modo poſtulationis, ſtudiis poſtulantium & poſtulati meritis,veritate ſolicitè inquiſita,ſi poſtulationem ipſam aliàs inueneritis de idonea perſona canonicè celebratam,cum eo ſuper huiuſmodi defectu authoritate Apoſtolica diſpenſantes,præficiatis eum eidem eccleſiæ in epiſcopum & paſtorem,ac faciatis ei à ſubditis Suerinenſis eccleſiæ obedientiam & reuerentiam debitam exhiberi. Contradictores,ſi qui fuerint,vel rebelles, per cenſuram eccleſiaſticam, appellatione poſtpoſita, compeſcendo: alioqui prouideri præfatæ eccleſiæ per canonicam electionem faciatis. Datum Laterani XVI. Cal. Iunij,anno pontificatus noſtri XIIII.

Archiepiſcopus Bremenſis & Verdenſis epiſcopus,receptis literis,in domo fratrum Minorum in Stadio,euocato ad hoc Lubicenſi epiſcopo Ioanne,conueniūt ibiq; idem præpoſitus vna & eadem die,ſcilicet quarto Calendas Auguſti,legitimatur,examinatur,confirmatur,& in epiſcopum conſecratur. Quam idcircò cantilenam libenter ex annalibus in hanc paginam tranſcripſi, vt illorum temporum ſtylus & obſeruantia videatur.

CAP. 4. VERDENSI tum eccleſiæ præfuit vir inſignis, Gerardus ordine trigeſimus tertius,filius comitis de Hoia: ſeditque annis ſedecim. Amator fuit cleri: vtilitatibus eccleſiæ vigilanter inſiſtens,multa temporibus ſuis fecit,& ordinauit, quæ in priuilegiis ſuper hoc editis lucidè declarantur. Monaſterium interim diuæ Mariæ iuxta Stadium iam tunc in eum deuenerat modum, vt religionis obſeruantiā haberet in poſtremis. Abbas cùm multa faciens nihil proficeret, Minorum induit habitum. Scripſit idem,quo inſtinctu hoc egerit Legerat in regula diui Benedicti, quam profeſſus erat,animaduertitque eum articulum quo dicitur: *Qui eam ſeruare tenetur,& non ſeruauerit,ſciat ſe à Deo damnari,quem irridet.* Romanam idcircò ſedem adiit,anno Gregorij Papæ II. ſupplicās,vt locum ſuum in Ciſtertienſem ordinem commutaret: vt ſic fratres ibidem commorantes,ſub obſeruantia ſanctæ regulæ, poſſent diem extremum & aduentum diſtricti iudicis, ſine grauiſſimo animarum ſuarum periculo expectare. Papa petitionem ipſius exaudiens, talem ei dedit epiſtolam:

Gregorij Papa ad archiepiſcopum Bremenſem epiſtola.

GREGORIVS epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei, venerabili fratri Bremenſi archiepiſcopo,& dilectis filiis,decano,& Ioanni de Beuerſack,canonicis,Apoſtolicam benedictionem. Deſideria deuotorum,in quibus fructus æternæ vitæ contineri dinoſcitur,eo promptioribus à nobis ſunt ad effectum deducenda ſtudiis, quo ſuper talibus excipiendis nobis ineſſe debet diligentia ſpecialis. Hinc eſt, quòd quum monaſterium ſanctæ Mariæ in Stadio ordinis ſancti Benedicti, Bremenſis diœceſis,ſicut accepimus,ſit peccatis exigentibus ita diſpoſitū, quòd euidenter ibidem,non abſque offenſa diuini nominis,ſalus negligitur animarum: ad

preces

preces abbatis eiuſdem monaſterij, ſuper hoc ſalubriter prouidere volentis, diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenùs ipſum, ſi ſalubriter in ſuo non poſſit ordine reformari, de Ciſtertienſi ordine, Deum habendo præ oculis, reformare curetis: illos ex eiuſdem monachis, qui fortè meliorationis huiuſmodi conſequi gratiam recuſantes, noluerint habitum Ciſtertienſem aſſumere, in aliis locis ſui ordinis collocando: contradictores per cenſuram eccleſiaſticam, appellatione poſtpoſita, compeſcatis. Quòd ſi non omnes his exequendis intereſſe poteritis, Tu frater archiepiſcope, cum altero eorũ nihilominùs exequaris. Datum Viterbij, ſecunda Nonas Maij, pontificatus noſtri anno XI.

HVIC negocio archiepiſcopus prima fronte aderat, & abbas ad curiã de ipſius conſenſu & voluntate peruenit. Cui etiã, ad eiuſdem rei executionem, fidùm conſilium, & firmum auxilium repromiſit. Die igitur Mariæ Magdalenæ, abbatem & totum conuentum in capellam ſuam Stadij conuocauit, cum collega in hac parte ſuo, Gertrando decano, eiſq́; decretalem epiſtolã declarauit: hoc hortatus, quòd ſe ſtuderent in ſuo ordine reformare: alioqui vellet circa ipſos mandatũ Apoſtolicum adimplere. Duo de Minoribus fratribus, & Ioannes monachus de Raſtede, qui etiam ſe poſteà ad Minores fratres coniunxit, huic intererant actioni. Abbas executionis finem ab illa die in triennium longanimiter expectauit: & ſæpiùs monens archiepiſcopũ, ſæpiſſimè decanum, videns quia nihil proficeret, ſed in deterius res prolaberetur, & periculum immineret animarum, ab admonitione deſtitit: & propoſitum ſuum fieri poſſe deſperauit. Ille ſe ad fratres Minores cõtulit: ibi vitam finiens, fratribus reliquit, vt Deo reſpondeant.

MIMIGARDEVORDENSEM eccleſiam, quæ eſt eadem Monaſterienſis, tum regebat pontifex, poſt Ottonem, Theodoricus, ordine vigeſimus ſeptimus, natus ſanguine comitum de Iſenborg. Huius hoc eſt præclarum memoriale, quòd ædificandæ eccleſiæ nouæ ſancti Pauli, primum poſuit lapidem cum ingenti pecuniæ ſumma, ipſo die Mariæ Magdalenæ, quem deinde ſolennem inſtituit. Deditq́ue fratribus nouem eccleſias, deinceps ab ipſo conferendas, ſed quæ cenſum ſoluerent matrici & capitulo: & alia pleraque fecit memoratu digna, quæ tamen in faſtos nõ ſunt relata, ac ne anni quidẽ regiminis eius annotati. Gregorius Papa per hæc tempora inſolentias Friderici Imperatoris metuens contra eccleſiã, principes Electores ſuper alterius pro illo aſſumptione ſolicitauit: ſed nihil profecit, quia quidam ei principes reſcripſerunt, non eſſe ſui iuris, Imperatorem ſubſtituere, ſed tantùm electum à principibus coronare. Hoc fuit reſponſum Colonienſis ac Moguntini. Electio enim ad quoſdam ex deſignatione tertij Ottonis, ad certos principes Germaniç pertinet: inter quos Treuirenſis, Moguntinus, Colonienſis archiepiſcopi. Treuirenſis enim, licet omnem ſuã ditionem in Galliis teneat, Elector tamen conſtituitur: quia illa tempeſtate omnis illa Germaniæ prouincia annumerabatur. Teſtatur hodie lingua, qua vtuntur, promiſcua. Ferunt Treuerim, pro ſua antiquitate venerabilem, quòd Nini Babyloniorum regis filius eam extruxerit temporibus Abrahæ, fugiens Semiramidis nouercæ incontinentiam. Cæterùm hoc indubitatum eſt, à tẽporibus Petri apoſtoli ſemper eam fuiſſe Chriſtianam. Palatinus comes inter alios eligit, quia dapifer eſt: Dux Saxoniæ, quia marſcallus: & Marggrauius, quia camerarius, regem Bohemiæ annumerãt in differentia cæterorum ſex: tum ab initio annumeratus erat Teutonicis, quia in ſolo Germanico ſedet, circunfuſus Germanis: ſed nunc quia nationem ſpecialem fouet, & regnum eius in ſchiſmate eſt, ad electionem non vocatur. Ottonis quidem tertij tempore paruit Imperio: & quoniam quartus Carolus, qui eam rem ponebat in ordinem, dans auream deſuper bullam ſuper ordine, officiis, miniſterio ſingulorum, rex erat Bohemiæ, non præteriuit Bohemiæ regem in hac deſignatione, licet filius eius Wenceſlaus eum ordinem primus ruperit per ignauiam ſuam, etiam Romanorum regno deſtitutus, vt ſuccederet Robertus Bauarus: & deinde frater eius Sigiſmundus, qui adeò reperit rem Bohemicam turbatam ſchiſmate, vt reparari non poſſet, inde eſt illa in electione omiſſio regis Bohemiæ: nec ille, credo, magni facit.

Marginal notes: CAP. 5. — *Papa laborat de alio Imperatore Friderico ſubſtituendo.* — *De Electoribus Imperij.* — *Treuerenſis ciuitatis antiquitas.* — *Bulla aurea Caroli IIII.*

CAP. 6. MINDENSEM eccleſiam poſt Wilhelmum regendam accepit vir præſtans, Ioannes, ordine pontificum trigeſimus primus, vndecunque natus: nam hoc annales non memorant. Huius temporibus nouiſſimis fundatum eſt monaſterium Clotaw, ordinis Ciſtertienſis. Religioſi honeſtius illi nomen indiderunt, vt appellarent Vallem benedictionis. Fundator erat Henricus de Oldenborg comes, qui pleraq; tenuit hæreditaria in hac regione, ex ſucceſſione legitima comitis de Lucca. Sed pro pietate & munificentia ſua ſortitus eſt nomen, vt paſſim diceretur ab omnibus, largus & pius donator. Senſerunt hæredes hanc eius largitatem, ſanctis egentes parentibus. Vocatæ ſunt autem pro huius cœnobij inſtitutione moniales de Leiden. Poſt paucos annos tranſlatum eſt in locum Reme: nam in priore indigebant aqua, quæ in primis neceſſaria eſt monialibus, multùm ea vtentibus. Hic verò ſecundus locus ſuperabundabat vſqueadeò, vt brumali & autumnali tempore omnia replerentur aquis: quod & ipſum magno fuit incommodo puellis. Tertiò tranſlatum eſt monaſterium in locum quem vſque hodiè tenet, ſub veteri vocabulo Vallis benedictionis, in loco Valdorpe: cuius eccleſiam Ludouicus epiſcopus monaſterio deputauit, & Gerhardus comes de Schowenborg, cum filiis ſuis Gerhardo, Henrico, Adolpho & Ottone, iuribus in ea villa in fauorem ſanctæ religionis renunciauit. Habitauit hic Gerhardus in Holſatia, & tamen iura tenebat comitatus de Schowenborg, vbi de filiis ſuis deputauit nonnullos, qui regioni & ditioni præeſſent. Necdùm enim diuiſum erat inter comites vtriuſque ditionis, quia nondum linea generis in longum proceſſerat. Vbi verò nati ſunt filiorum filij, cœpit cuique ſua eſſe ſucceſſio: & patruelium paulatim increuit obliuio, donec redirent ad ſucceſſionem eius partis comites de Schowenborg, quam in Holſatia tenent ad Albim in præfecturis Pinnenberg, Barmſtede & Hartesborg: nam tunc numeratis lineis, æquè ad ſucceſſionem propinqui ſunt inuenti, comites in Schowenborg & Holſatia ad hæreditatem nouiſſimi Adolphi in Wagria. Wedekindus quoque de Schowenborg memorato monaſterio, pro ſui ac ſuorũ memoria, contulit decimam in Vſelen, non longè à monaſterio. Sedit autem memoratus pontifex in eccleſia Mindenſi annis decem, & mortuus eſt anno MCCLII. cùm adhuc ferueret controuerſia cum Friderico & eccleſia, quæ cum vita eius terminata eſt: & ſucceſſerunt turbida tempora, quum diu neſciretur propter diuerſitatem Electorum, quis Romano præeſſet Imperio. Compleuit autem iſte pontifex in eccleſia annos decem, & appoſitus eſt patribus ſuis.

Aqua in primis neceſſaria monialibus.

1252.

CAP. 7. OSNABVRGENSEM eccleſiam poſt Brunonem trigeſimum accepit Wedekindus, ex comitibus de Waldegge: præfuitque cum eximia laude per tempora ſua. Erat rebus gerendis idoneus, in rebus familiaribus ciuiliter tritus: agrum ex myrica redegit plurimum ad culturam, auxitque fruges, & in frugibus prouentus eccleſiæ plurimùm. Vnde factum eſt, vt albus panis triticeus ad abundantiam proueniret canonicis. Prædia quoque adauxit vt potuit, perpetuò eccleſiæ ſeruitura: pro quibus temporale præſtitit beneficium, quod cum vita tenentis finiretur. Cuius temporibus Fridericus Imperator ſecundus, Imperio deponitur: & Conradus eccleſiæ Colonienſis archiepiſcopus, natus ex comitibus de Honſten, plurimum inde laborem accepit, quum de mandato ſummorũ pontificum tribus poſt inuicem electis, primam impendit coronam in Aquiſgrano: primùm Henrico cognomento Raſpen, Thuringo, qui ſanguinem trahebat diuæ Eliſabeth, pro quo etiam ſe per arma obiectabat Conrado Friderici filio, quem collata manu vicit, & fugauit. Quumq; Henricus non diu ſupereſſet, electus eſt Wilhelmus comes Hollandiæ: qui & ipſe accepta benedictione regali de manu Colonienſis, aliquandiu res adminiſtrabat Imperij, conſumptus bello, quod illi erat in gentem Phriſiorum. Tertius, comes Cornubiæ Richardus, frater Anglorum regis, rex declaratur, & conſecratur Aquiſgrani, non cum magna laude Germaniæ, quaſi non videretur habere illa principem Imperio dignum. Ita ſumpſere alienigenam: ſed neque ille proſperatus eſt, omiſſis regni rebus, cùm videret ſe principibus Germaniæ non eſſe probatum. Wedekindus autem pontifex cùm decennio rem eccleſiæ ſuæ laudabiliter procuraſſet, migrauit ad meliora, vt confidimus, regna.

Wilhelmus comes Hollandiæ in regem vngitur.

Imperator alienigena.

CAP.

RACEBVRGENSIS eccleſia per ea tempora pontificẽ habuit, inſignem virum Ludolphum, cuius tam ſunt eximiæ laudes, vt breui pagella compræhẽdi non poſſint. Multum illi ac diuturnum luctamen erat pro eccleſiæ ſuæ libertate, ſtetit vt murus: qui licet tormentis & machinis quateretur, immobilis tamen permanſit. Ponenda ſunt ad fidem annalium verba: Ludolphus hic vir perfectus erat, & cunctis virtutibus adornatus: qui pro eccleſia ſua in longa perſecutione, martyriũ fecit ſub duce Saxoniæ Alberto, pro eo quòd vineam Naboth, hoc eſt, eccleſiam ſuã noluit dare in hortum olerum: hoc eſt, transferri ad vſus prophanos: & quòd domum Dei, curiam videlicet ſuam epiſcopalem Richaw, noluit fieri ſpeluncam latronum, prout in paſſione eius plenius cõtinetur. In qua etiam legitur, quòd poſtquàm à nobili viro domino Magnopolenſi Ioanne, in nouam ſuã ciuitatem Wiſmariam eſt ſuſceptus, præbente ſibi requiem & pacem in eadem, quam in reliqua diœceſi à facie perſequentis non haberet, iam viribus totis deſtitutus, poſt varia tormentorum genera, diem expectans extremum, nocte pręcedente cœnam Domini duo ex fratribus ad eum venientes, poculum ſalutis ei dederunt: quo confortatus, viribus receptis, ipſo die cœnæ officium ſuum deuotiſſimè peregit: &, vt piè creditur, duo illi fratres qui poculum tradiderunt, anteceſſores ſui epiſcopi Euermodus & Godfridus fuere. nam vnde venerint, quò abierint, vidit nemo. Paſtor hic bonus animam ſuam pro ouibus poſuit, & pro ſuo grege mori dignatur. Huius temporibus tanta religioſitas, ſanctitas, & diſciplinæ ſeueritas in Raceſborg ſeruabatur, quòd monaſterium hoc tam à clero quàm à populo carcer ordinis vocaretur. Hic pontifex monaſterium in Rene, cultum Dei amplificando, ſui ordinis, induſtria ſua fundauit, & de menſa ſua epiſcopali dotauit. Inter alia autem miracula, quæ Dominus per eum poſt eius mortem operari dignatur, hoc memoratur: Erat vir militari genere Hartuicus de Ritzerow, qui pilum ſagittæ diu geſtabat in capite, cui ligno effracto ferrum includeretur, vnde doloribus cruciabatur aſſiduis. Adhibuit chirurgũ, qui telum extraheret. Ille benè ſperare iuſſum, pollicitus eſt ab eo ferrum extrahere: conuentione facta de precio, locum aperuit vnde educeret. Et vbi magnis afflixit hominem cruciatibus, ferrum aliud quod attulerat in eam ſpeciem qua extractum videretur, clàm adduxit, & inſtituta opera monſtrauit, velut eductũ. Credidit ille, & preciũ perſoluit: nam continuatus dolor, noui vulneris molitione factus credebatur. Poſt adductam cicatricem dolor renouatur, & ingraueſcit. Ibi ſe deluſum ſenſit, & humana iam ope & conſolatione deſtitutus, ad præſidium ſanctorum confugit: orans, vt quoniam meritis ſancti pontificis Ludolphi multa mirabilia narrarentur impleta, dignaretur illum Dominus interuentione ſancti ſui, dolore & cruciatibus liberare. Non multò pòſt, ferrum vulneris loco propinquauit, adeoque eminuit, vt ipſe ſua manu educeret. Vir autem iſte gratias agens, ac benedicens Deum, qui tanto ipſum periculo & dolore per famulum ſuum liberaſſet, Deo ac beatę Virgini, ac ſancto viro Ludolpho, ſolennem oblationem intulit, ornamentum miſſale precioſum, caſulam & dalmaticam cum ſubtili de ſerico laſurio, cum omnibus attinentiis, albas cum ſtolis, manipulis, amictu: quæ ſingula auro, argento, margaritis precioſis decenter ornabantur, ad laudem & gloriã Dei & ſanctiſſimę matris eius, ac glorioſi viri Ludolphi martyris atq; pontificis. quibus in hodiernum diem vtitur eccleſia. Extant verſiculi tornati artifici manu, in laudem huius pontificis, quæ quoquo pacto legeris, ſiue per capita verſuum deorſum, ſiue per directum, ſonant idem:

Cap. 8.

De Ludolphi epiſcopi virtutibus annalium verba.

Miraculum.

Mortui miraculum

Gemmula paſtorum, lux fulgens, regula legis,
Paſtorum ſpeculum, iuuenum dux, ſenis icona,
Lux iuuenum clara, reparator, gloria plebis,
Fulgens dux, reparator cleri, pacis amator,
Regula ſenis, gloria pacis, formula dulcis,
Legis icona, plebis amator, dulcis adeſto.

Eoſdem reperies verſus, ſi ſingulorũ dictiones primas iunxeris, fit verſus primus: inde ſi ſecundas ſingulorum iunxeris, fit verſus ſecundus: & ſi tertias, tertius, vſque in finem ita deinceps.

CAP. 9. HALBERSTADENSI tum eccleſiæ præfuit Meinerus, ordine vigeſimus quartus in ea eccleſia, de genere miniſterialiũ, qui cognominabatur Kransfelder: præfuitq; annis quatuordecim, cum plurima laude, ſepultus extra muros vrbis, ad ſanctum Burchardũ. *Tartarorum eruptio.* Huius temporibus increbuerunt horrendi de Tartaris rumores, qui pertranſeuntes innumerabili multitudine & manu valida, Ruſſiam & Poloniam & alia regna ſubuerterunt: nulli parcentes, ſed omnes quos attingere poterãt, cuiuſcunq; eſſent profeſſionis, ſexus vel ætatis, crudelitate nimia peremerunt. Peruenerunt in Vngariam inopinatiſſimo euentu: ſactaque infinita hominum ſtrage, regem, occiſo fratre eius in prælio, de ſuo regno in Græciam expulerunt. Erat au-
1240. tem annus MCCXL. Imperator vbi intellexit Papam vocaſſe in vrbem concilium, omnes vias obſedit cum fautoribus & adiutoribus ſuis: omnes euntes ad vrbem ſi comprehendit, detinuit, & carcere macerauit. Legatũ Angliæ Ottonem, & Franciæ Præneſtinũ epiſcopũ, profeſſione Ciſtertienſem, à Genua per mare Romã redire volentes, cum infinita pecunia cepit: & proſpero euentu quatuor tum millia Genuenſium, qui ſecuritatem ſunt polliciti euntibus, & tres galeas cum omnibus quæ inerant, cõfligens demerſit. Cepit viginti duas galeas, prælatos & clericos in eis infinitos, & ambaſiatores plures quàm centum. Tartari verò tum tanto timore omnium corda concuſſerunt, vt homines contra eos in diuerſis prouinciis, authoritate epiſcoporum ſe crucis charactere inſignirent. Tandem Papa ad inſtantiam regis Vngariæ, ducis Auſtriæ, & Carinthiæ, dedit generalem terræ Hieroſolymitanæ indulgentiam contra eos, & diuina virtute repreſſi ſunt.

CAP. 10. LVBECENSIS eccleſia per hæc tempora paſtore viduata, inſignem virũ Albertum archiepiſcopum Rigenſem, quem Bremenſis conſecrauit (ſed Rigenſes non receperunt, electo ex ſuis archiepiſcopo) ſuſcepit. Quumq; ordinem teneret epiſcopalem, & eccleſia careret, vir magno loco dignus, conſedit Lubeck, expectans ex Romana curia literas, & ex Liuonia reſponſa molliora. Dum præſtolatur longanimiter, moritur Lubecenſis epiſcopus. Placuit canonicis, Albertus aſſenſit, papa approbauit, vt titulum retinens quem haberet eccleſię Rigenſis, adminiſtraret Lubecenſem, donec de Rigenſi aliter cõſuleretur. Adminiſtrauit cum ſumma laude annos ſex. Anno eius ſecundo cœpit diſcordia grauis inter eum & comites Holſatiæ, Ioannem & Gerardum, ſuper decimis in terra Aldenborg. Nam comites aſſerebant, ſe magnam partem decimarum in feudum tenere ab eccleſia, & ſimiliter vaſallis ſuis decimas certas in eum modum contulerunt. Tandem poſt varios tractatus, compoſitione interueniente, publicè fatebantur, ſe per totam terrã Aldenborg nullas ab eccleſia decimas in feudum tenere, vel aliis concedere potuiſſe, exceptis duabus villis dictis Tom Brode, in quibus medietatem percipere conſueuerunt. Inſuper ſolenniter concordarunt, vt de ſingulis manſis cultis & incultis, & qui redigi ad culturam poſſunt, à palude quæ Dolge dicitur, ipſa palude incluſa, vſque ad mare, decimæ quatuor modiorum puræ ſiliginis maioris menſuræ exoluantur. Et dederunt comites eccleſiæ duos manſos in villa Suſowe, cum omni iure & libertate, in quibus fecit epiſcopus granarium magnum erigi: & vt ad illam villam omnes homines in terra Aldenborg ſuas decimas ſingulis annis, propriis impenſis, deducerent, comites diſtrictè præcipiebant. Iſte Albertus emit medietatem molendini in Zwartow pro centum marcis. Nam alia medietas iam fuit eccleſiæ, ſed hodie totum eſt in iure ciuitatis per viam emptionis. Dedit etiam centum marcas domino Henrico Godowen militi, pro liberatione certarum villarum, in quibus de facto ſibi ius eſſe dixit idem dominus Henricus. Albertus autem, poſt annos ſex ſuæ adminiſtrationis, iam vacuata per mortem ſede Rigenſi, in eam ſuam transfertur: vir magnæ authoritatis in diebus ſuis, & qui Innocentio quarto, ſui temporis ſummo pontifici, erat acceptiſſimus, qui illi permiſit legationem ad omnes hyperboreas regiones.

CAP. 11. MAGDEBVRGENSI verò eccleſiæ poſt Wilbrandum Rodolphus, natus de Dingelſtede, præerat, ordine vigeſimus primus, præfuitque annis ſeptem. Is ad eccleſiam prouexit comitatum de Aluenſleue: ab Innocentio quarto ſuſcepit pontificij muneris dignitatem. Cuius quidem temporibus Imperator Fridericus à ſuo

propoſito

propoſito non quieuit,ſed pro ſua parte omnes ſolicitauit,quos potuit: & plurimi pro eo,& multi contra eum,diuerſis opinionibus ſenſerunt,ita vt quidam eum nõ ſolùm excommunicatũ,ſed etiam hæreticũ appellarent. Quo tempore,anno quadrageſimo quarto poſt mille ducentos,frater Adolphus olim comes Holſatiæ, ſedem adiit Apoſtolicã pro diſpenſatione,quia ſacros ordines ardentiſſimo deſiderio flagitabat:& rediens,diſpenſationem largam tali forma reportauit: Vniuerſis præſentes literas inſpecturis,frater Reynardus & frater Gerhardus, domini Papæ pœnitentiarij,ſalutem in Domino. Noueritis,quòd nos audita confeſſione fratris Adolphi,ordinis Minorũ fratrum,præſentiũ exhibitoris,eidem ſuper omnibus articulis pro quibus duxerat ad ſedem Apoſtolicã laborandũ,& de ſimilibus ſiue minoribus,ſi quos in obliuionem deduxit,de ſpeciali mandato venerabilis patris noſtri Ottonis, S. Nicolai in carcere Tulliano diaconi cardinalis, cui dominus Papa plenariam ſuper hoc conceſſit poteſtatem,beneficiũ abſolutionis impendimus,& vt ad omnes ſacros ordines promoueri valeat,diſpenſauimus cum eodem, iniuncta ſibi pœnitentia ſalutari. Datum Laterani decimo Cal. Maij,Pontificatus Innocentij Papæ quarti,anno primo. Idem frater Adolphus ſubdiaconus rediens, à Ioanne epiſcopo magiſtro ordinis Prædicatorum in diaconũ,& à Ioanne Lubicenſi epiſcopo in Aduentu Domini, XVI. Calen. Ianuarij eſt in presbyterum ordinatus: qui etiam in Dominica, Omnis terra,primam Miſſam in Zwentina loco valde ſolitario,& fratrũ Minorum eremitario,& in Hamborg,cui comes præerat, in Quadrageſima apud Minores fratres,die Gregorij celebrauit Miſſale officium. Circa feſtũ Michaelis ſequentis anni viderunt quidam intempeſta noctis hora in Oriente,ſurgere lucem clariſſimam quaſi ſolem,& tandem euaneſcere per aerem, & in colorem rubrum,hominum permixta ſpecie,commutatam. Quod prodigij loco habitum,quid portenderet, varij varia dixerunt.

Diſpenſationis formula.

Albertus comes Holſatiæ monaſterium ingreditur.

Prodigium.

CAP. 12.

HILDESEMENSI deinde eccleſiæ præfuit per ea tempora inſignis vir, vndecunque natus, Ioannes. nam niſi aut inſigniter doctus,aut nobiliter natus, ad illum epiſcopatum peruenire non potuit. Præfuit autem ſolis annis quatuor. Quo tempore Innocentius Papa quartus, Lugdunum,quæ prima ſedes eſt Galliarum, veniens, poſt feſtum Ioannis Baptiſtæ,ibidem concilium celebrauit: & quintam partem redditũum ab eccleſiis accepit. Ea fuit gemina decimatio vnius anni. Imperator pro ſe nuncios miſit,inter quos erat quidam Thadæus, inſignis legum doctor,qui pro eo elegantiſſimè allegauit,ita vt plurimorum ſibi audientiã conquireret & fauorem. Nihilominùs Papa Imperatorem feria tertia in die Iacobi, quæ tertia fuit dies concilii,excommunicauit. Interim verò per totam Germaniam idẽ pontifex lugubrem epiſtolam principibus eccleſiaſticis miſit, conquerens fideliter, quòd à gente quadam Sarracena, quam Choreſinorum populum appellauit, ſepulcrum Domini eſſet enormiter violatum. Adiecere alii,quòd eodem tempore fuerint ab eiſdem Sarracenis ad vndecim Chriſtianorum millia in vrbe ſancta oppreſſa, & in templo & circa ſanctum ſepulcrum etiam ſex millia. Intellexere omnes qui audierunt cum ſummo mœrore, venerabile Chriſti ſepulcrũ funditus euerſum, & locũ ſanctum in planitiem redactum: vnde ſolicitari iuſſit Papa fideles, vt ſe cruce ſignarent. Nihil tamen fructuoſum inde prouenit: cognitumque eſt poſteà, non tam penitus eſſe ſubuerſum Dominicum ſepulcrum, etſi enormiter eſſet læſum. Papa verò in iam dicto concilio contra Imperatorem excommunicatiouis ſententiam renouauit, & eum ab Imperiali culmine authoritate ſua depoſuit: & hanc depoſitionem per totam eccleſiam promulgauit, præcipiens ſub interminatione excommunicationis, vt nullus eum decærerò Imperatorem vel haberet, vel nominaret. Qua ſententia per multum volante, nonnulli principum cum aliis multis reclamabant, dicentes, Ad Papam non pertinere, Imperatorem eis vel inſtituere, vel deſtituere, ſed electum à principibus, coronare. Intereà pontifex ſolicitari iuſſit principes Electores, & eos quos ad regendum Imperium credidit idoneos, vt aliquis eorum onus Imperij ſumeret, & laborem: promittens eidem, quicunque ſubiret, conſilium, auxilium, pariter & fauorem. Sed diu omnes recuſarunt.

Lugdunum prima Galliarum ſedes.

Saraceni vaſtant vrbem ſanctam.

Imperatorem inſtituere vel deſtituere, ad quos pertineat.

CAP. 13. SVERINENSI interim per hæc tempora præficitur poſt Theodoricum prępoſitum olim, inſignis vir Wilhelmus, etiam ille ex præpoſito pontifex electus, dignus vita & epiſcopatu longiori: nam duobus ſolis annis præfuit. Quo tempore, depoſito Friderico ab Imperio, non deſtitit pontifex Innocentius multis de aſſiſtentia pollicitationibus. Peruicit Henricum Landgrauium Thuringiæ, comitem de Swartzburg, cognomento Raſpen, vt conſentiret. Moguntinus & Colonienſis archiepiſcopi illum elegerunt, & iuxta Herbipolim de more inthronizarunt. Indixit ille principibus conuentum in Francofordia, ſed ibi occurrit cum expedito exercitu Conradus rex, Friderici filius: qui commiſſo in eum prælio conuentum diſturbauit, multis captis, plurimis etiam cæſis. Appellatus eſt deinde idem Henricus, rex eccleſiaſticorum, à ſequacibus Friderici. Papa tamen hortatur per literas, omnes Germanię principes, vt deſerto Friderico contumace ac perfido, Henrico ad omnia legitimo regi pareant. Quo tempore dux Auſtriæ cæſus eſt ab Vngaris, manſitque terra ſine principe. Vnde hi verſus in quodam loco Auſtriæ in lapide ſunt inuenti, cælatura veteri:

Henricus Landgrauius contra Fridericum aſſumit imperium.

De Auſtriæ ducibus.

Anno milleno centeno ter q́ triceno,
His quinquaginta ſi miſces, tunc benè diſces,
Auſtria quòd tota ſit principibus viduata,
Terra q́ cornuto diſcit ſeruire tributo.

Sæpè nouauit ea terra principes ſuos, poſt quã cœpit habere eius tituli duces. Nam primus eum titulum geſtabat Henricus, Conradi tertij Romanorum regis frater germanus, ante annos centum ex hoc tempore: qui ſine prole maſcula defunctus, iterum reliquit Imperatori, vt concederet in feudum, & nunc vacuatur morte ducis ſui. Non longè autem poſt hæc tempora, iterum ad Rodolphum Imperatorem peruenit, qui ſuam ibi poſteritatẽ reliquit ad noſtra vſque tempora, cùm eſſet ipſe non ſublimior genere, quàm comes de Habſpurg ad vicina Suirenſium, olim Heluetiorum, gentis ad arma natæ, quod noſtra etiam ſecula confitentur, magnis rebus per eam geſtis. Iſte verò Wilhelmus Suerinenſis epiſcopus, cuius tempora ſignamus, cùm duobus annis præfuiſſet eccleſiæ ſuæ, deceſſit, ad annum Chriſti,

1249. MCCXLIX.

CAP. 14. MIMIGARDEVORDENSEM, hoc eſt, Monaſterienſem, eccleſiam tum gubernabat Ludolphus, agnominatus de Holte, miniſterialium ordine, qui nunc honoratiori vocabulo dici volunt militares: quod facilè ſinceremus, ſi non etiã per audaciam maiorem, ſe etiam nobiles præſumerent appellare quam appellationẽ baronibus, comitibus, & ducibus antiquitas tribuit: cùm ſummi pontifices nõ alia dignãtur appellatione noſtri temporis duces, quos appellant nobiles viros. Veteres etiam dixere, nobile ſcortum, nobilem mimum. Sed ad Ludolphũ pontificem reuertamnr, qui vir magnanimus in epiſcopatu multa dura perpeſſus, de inimicis ſuis & eccleſiæ vaſtatoribus glorioſè triumphauit. Extruxit, firmauitque arcem in Woldbecke: & familiam veterem militarium de Meinhouele, qui diu graues incubuere eccleſiæ, prorſus exterminauit. Tradunt per ea tempora ſummum pontificem Innocentium quartum, tanto zelo in Fridericum eximperatorem prouectum, vt non modò Chriſtianos principes illi opponeret, ſed etiam miſſo nuncio ad Soldanum Ægypti, illum à familiaritate eius ſit niſus auertere. Extat exemplar literarum Soldani, Græca lingua pontifici ab illo remiſſarum, quod pro rei nouitate libet inſerere, in hanc formam:

Innocentij IIII. implacabilis in Fridericum Imp. animus.

Soldani ad Innocentiũ IIII. litera.

Præſentiæ Papę, nobilis, magni, ſpiritualis, ſancti, affectuoſi, tertij decimi apoſtolorum: Vniuerſalis loquela Chriſtianorũ, manu tenentis adoratores crucis, iudicis populi Chriſtiani, ductoris filiorũ baptiſmatis, ſummi pontificis Chriſtianorum. Confirmet eum Deus, & det illi felicitatem. A Soldano potentiſſimo regnante ſuper collationum, continente duas virtutes gladij & calami, poſſidente duo pręcellentiſſima, ſcilicet doctrinã & iudicium, rege duorum mariũ, dominatore auſtri & ſeptentrionis, rege regionis Ægypti, Syriæ & Meſopotamiæ, & Mediæ & Idumææ & Ophir, rege Fabelbeſech aiob, filio Soldani Chamel heleſmenaphat, Mechmet filij Soldani regis Holdal loberir filij aiob, cuius regnum Deus diligit.

In nomine Dei miſericordis & miſeratoris, præſentatæ ſunt ſcripturæ papæ magni, affectuoſi, ſancti, tertiidecimi apoſtolorũ, vniuerſalis loquelæ Chriſtianorum, manu tenẽtis adoratores crucis, iudicis Chriſtianorũ, ſummi pontificis filiorum baptiſmatis. Faciat eum Deus de affectãtibus bonũ & facientibus illud, & affectantibus pacẽ & perſeuerantibus in cauſis eius: & adiunet eum Deus in his quę decẽtia ſunt ad illos, qui ſunt ſui cultus ſiue ritus, & ad alios. Reſpeximus illas ſcripturas ſtudioſè, & intelleximus capitula quæ eis inſerta erant: & eorũ continentia nobis placuit, & delectatus eſt auditus noſter in relatu eorum. Et nuncius venit ad nos quem miſit ſanctus papa, & ipſum præuenimus cũ honore & dilectione, cum deuotione & reuerentia. Ipſumq; vocauimus ad conſpectum noſtrũ, ſibi inclinantes, intendimus autẽ verbis eius, & fidem adhibuimus ei nuncianti nobis de Chriſto, ſuper quem ſit laus: de quo Chriſto plus ſcimus, quàm vos ſciatis, & magnificamus eum plus quàm vos magnificatis. Et de hoc, quòd dicitis vos deſiderare tranquillitatem & quietem, & habere materiam conuocandi populos ad pacem: Similiter & nos deſideramus, nec volumus contraire. & hoc ſemper voluimus, & deſiderauimus. Sed papa, quem confirmet Deus, ſcit, quòd inter nos & Imperatorem iamdudũ fuit familiaritas & concordia perfecta, à tempore Soldani patris noſtri, quem Deus ponat in claritate: & inter vos & Imperatorem veſtrum, eſt, ſicut vos ſcitis. Vnde non licet nobis aliqua componere cum Chriſtianis, niſi prius habuerimus ſuper his ipſius conſilium & aſſenſum. Et nos ſcripſimus nuncio noſtro, qui eſt in curia Imperatoris, pro cauſis quas detulit nuncius papæ, nunciantes & capitula & propoſita veſtra. Ipſe nuncius noſter veniet ad præſentiam noſtram, & loquetur nobis: & poſtquàm renunciauerit, faciemus iuxta tenorem reſponſi. Nec diſcrepabimus ab eo, quod vtile videbitur vniuerſis. Ita quod poſſumus habere meritum à Deo, hæc vobis annunciamus, & bonũ ampliabitur, Deo dante, in poſterum. Scriptum eſt hoc in ſeptima die menſis Macharon, quę fuit lunatio Auguſti iuxta gloſellam. Laus Deo ſoli, & benedictio eius ſuper dominum noſtrũ Machometum, & ſuper genus ipſius. Ipſe ſit pars noſtra.

Hanc igitur epiſtolam, cùm Græcè ſcripta fuerit, quidam Latinus Græcè peritus, tranſtulit de verbo ad verbum. Sed hæc hactenus. Ludolphus epiſcopus, cuius tempora ſignamus, vbi curſum vitæ peregit, conceſſit ad manes, vtique ſuperos, vt ſperatur.

Paderbvrnensi eccleſiæ poſt quartum Bernardum, præficitur Simon, qui ei pręfuit annis viginti tribus, vir inſignis, frater nobilis domini de Lippia Bernardi. Adiutor hic erat ſeptem annis Gerhardo archiepiſcopo Bremenſi, patruo ſuo. Circa hæc tempora Henricus Thuringię & Swartzeborg prouincialis comes, qui contra Fridericum aſſumpſit Imperium, rebus exceſſit humanis. Quumque hæredem maſculum non relinqueret, dux Brabantiæ terram eius manu valida ingrediens, vt filiam ſuam in ea defenderet, quam Henricus habuit vxorem, & iam viduam reliquit. Is igitur poſſeſſiones arcium ingreſſus, ſe de omni dominio intromiſit. Aſſumpſerunt autem in locum eius principes Electores Wilhelmũ, Hollandiæ comitem, in armis validum, ætate & opibus florentem. In Nuſſia eum elegere nonnulli. Aderat Ioannes Holſatiæ comes, qui inter multos, vt habet cõſuetudo, eſt ab illo, cingulo militari decoratus, vt exindè haberetur miles auratus. Fridericus interim eximperator, iam quatuor coniugibus poſt inuicem defunctis, de quinto matrimonio diſponebat. Mittitur ei filia ducis Saxoniæ Alberti, quæ antè fuit deſponſata Ottoni, filio Ottonis ducis Brunſwicenſis: ſed ille priuſquàm ad nuptias conſummandas perueniret, mortem obiit. Nec tamen inuenio, ſi etiam ad has nuptias puella peruenerit. Nam Fridericus tum maximis rebus in Italia implicitus, incertum ſi vacauerit ad torum maritalem. Veriſimilius eſt etiam hìc fuiſſe fruſtratam. Nam idem Fridericus non multis pòſt diebus exceſſit rebus humanis. Per hæc tempora, quod in Dania diximus, inter Daniæ regem & Abel fratrem eius, ducem Sleſwici, mirabiles fuere conflictationes. Nam fraternum odium ad necis inſectationem peruenit, cùm eſſet tamen Ericus rex, vir multorum opinione ſanctiſſimus, & qui miraculis coruſcauerit. Chriſtophorum aliũ fratrem regno

Cap. 15.

Wilhelmus Hollandiæ comes in imp. eligitur.

Milites aurati quo ritu fiant.

Fridericus quintam ducturus vxorem, moritur.

Odium fraternum.

eiecit. Canutum conſanguineum fratrem, etiam captum tenuit in arce Stekenberg. Lubicenſes adnauigauêre,& capta arce, Canutum vinculis exuerunt. Sed hæc per tranſitum attigiſſe contenti ſimus,vt temporum recordemur. Erat autem
1247. annus MCCXLVII.

CAP.16. MINDENSEM eccleſiam per ea tempora gubernabat dominus Wedekindus de Hoia, à comitibus originem ducens, ordine pontificum trigeſimus ſecundus. Cui quum controuerſia eſſet cum vicinis principibus & nobilibus, arma pro ſui iuris tuitione capere audebat in ducem Luneburgenſem, & comitem de Wunſtorpe. Augebant vires eius ciues Mindenſes, quanto poterãt numero egreſſi poſt ſuum pontificem, militares eccleſiæ non deerant miniſterio ſuo. Exeuntes, latè populati ſunt ditiones hoſtiles. Congreſſi autem hoſtibus, vbi manus conſeruerunt, victoriam reportarunt. Signa militaria quatuor, diu pòſt viſebantur in eccleſia Mindenſi ab hoſtibus capta. Sed non erat huius pontificatus longæuus. Nam expletis in pontificatu annis octo,& paucis menſibus, dolore omnium plurimo, bonus pontifex emigrauit, anno Chriſti MCCLXI. in vigilia Matthæi: & introiuit, vt confiditur, in gaudium Domini ſui fidelis ſeruus & prudens.

Wedekindus Mindenſis epiſcopus in ducem Luneburgenſem arma capit.

1261.

CAP.17. LVBICENSI eccleſię ademptus Albertus, in Liuoniam ad eccleſiam ſuã Rigenſem, iam occupatore vacuatam, trãsfertur: & ſuccedit illi in eadem Lubicenſi frater Ioannes de Deſt, ordine Minor, oriundus de Brabantia, ad petitionem Romanorum regis Wilhelmi, cuius fuit capellanus & conſiliarius, per Innocentium quartum, à Sambienſi eccleſia, quam antè tenuerat, ad iſtam tranſlatus. Magnus theologus,& pṛdicator crucis ſolennis: prudens nihilominùs paſtor eccleſię. Hic reperit redditus menſæ epiſcopalis valde diſſipatos & diminutos per comites Holſatiæ, Ioannem & Gerhardum: & propter penuriam cùm non haberet vnde ſe ſuſtineret, cum familia ceſſit ad integrum annum. Et reuerſus, conſecrauit plures eccleſias in diœceſi & extrà, vt illis velut quotidianis procurationibus ſuſtentaretur. Tandem conſiderans gentem grauem & aſperam, redemit vexationes bonorum eccleſiæ DCCC. marcis, à comitibus & miniſterialibus, vt pacem inueniret, relaxauit remiſitq; comitibus ducentas marcas, & villam Flemingdorpe reſignauit, & villam Lankem commutauit, vt liberaret colonos eccleſiæ vniuerſos à præſtatione collectæ, quæ dicitur Greuenſtaht. Et aduocatiã in Vthin emit à Wolrado de lapide,& manſionem principalem aduocati ſexcentis marcis. Inſtaurauit quoq; in eccleſia Lubicenſi nouam dignitatem cantoriam: ſtatuens, vt certis feſtiuitatibus, cum argenteo baculo, cum ſocio ſimiliter gerente baculum eiuſdem formæ, incedat, aſſignando ei certos redditus. Oppidum quoq; manſionis ſuæ Vthin iuri ſubdidit Lubicenſi, quæ magna cenſetur liberatio, vt cauſas appellationum deuoluant ad iudicium, quod habent velut Imperiale, in vrbem Lubicenſem. Fecit etiam plures milites & militares ſuæ diœceſis pro ſuis exceſſibus nudatos, in proceſſione reconciliari. Multa vtilia priuilegia pro eccleſia impetrauit. Tandem rediens ad Romanorum regem, obiit circa partes Rheni in Eſſendia,& ſepultus eſt in Nuſſia. Præfuit autem ſuæ Lubicenſi per annos ſolos ſex.

CAP.18. RACEBVRGENSI eccleſiæ poſt Ludolphum præficitur Fridericus, magni deceſſoris locum accipiens, in quo niſi magnum ſedere virum oportuit. Vnde, etſi annales ſobriè de hoc viro ſcribant, inſignem tamen fuiſſe virum,& loci tum celebris religio, & magni præceſſoris exemplũ perſuadent. Cuius temporibus Guntzelinus comes Suerinenſis, ius patronatus eccleſiæ parochialis in Wittenborg, conuentui monialium in Tzertin donauit: quam donationem epiſcopus confirmauit: ſed fortè poſt obitum comitum Suerinenſium, per dominos Magnopolenſes, ad quos principatus eorum peruenerat, ſupradicta donatio eſt caſſata & irritata. Viuebat per hęc tempora Fridericus, Imperio licet deſtitutus, cùm per occaſionem eius mirabiles & miſerabiles hęreſes pullularent. Nam quidã circuncelliones, pulſatis campanis,& conuocatis baronibus terrarũ, in Hallis Sueuiæ ſic feruntur prædicaſſe in publica ſtatione, quòd Papa eſſet hæreticus, omnes epiſcopi & prælati Simoniaci & hæretici, inferiores quoq; prælati cum ſacerdotibus, quia in vitiis & peccatis mortalibus non haberent authoritatem ac poteſtatẽ ligandi & ſoluendi

In Hallis Sueuiæ ob religionem motus exoritur.

ſoluendi, omnes eſſent hominum ſeductores. Item, quòd ſacerdotes in mortalib. conſtituti, non poſſent conficere altaris ſacramentum. Item, quòd nullus viuens, neq; papa, neq; epiſcopi, neq; alii poſſent interdicere diuina: & qui prohiberent, eſſent hæretici & ſeductores. & permittebant in ciuitatibus interdicto ſuppoſitis, diuina peragere, vt ſacramenta eccleſiaſtica liberè percipererent, quia ipſis perceptis, mundificarentur à peccatis. Item, quòd fratres Prędicatores & Minores peruerterent eccleſiam falſis prædicationibus: & quòd omnes illi fratres vnà cum Ciſtettienſibus, & aliis, prauam vitam ducerent & iniuſtam. Item, quòd nullus eſſet qui veritatem diceret, & qui fidem iuſtam opere ſeruaret, niſi ipſi & eorum ſocii: &, ſi ipſi non veniſſent, priuſquàm Deus fidem ſuam periclitari fineret, de lapidibus excitaſſet alios, qui eccleſiam Dei vera prædicatione illuſtraſſent. Prædicauerunt, inquiunt, ad hoc tempus prædicatores noſtri, & ſepelierunt veritatem, & promulgarũt falſitatem. Nos contrà veritatem prędicamus, & ſepelimus falſitatem. & in fine, Indulgentiam quam damus vobis, non damus fictam vel compoſitam ab Apoſtolico vel epiſcopis, ſed de ſolo Deo & ordine noſtro. Adiecerunt, Nihil opus eſt habere mentionem de papa, quia ita peruerſè viuit, & tam mali exempli homo eſt, quòd tacere & in obliuionem oportet illum adducere. Et blaſphemãdo adiecit perfidus concionator: Orate, inquit, pro domino Friderico Imperatore & Conrado filio eius, qui perfecti & iuſti ſunt. Audebant dicere, quòd Papa neq; haberet authoritatem ſoluendi & ligandi, quia non habet vitam Apoſtolicam: & hoc probare inſtituerunt per quandam gloſſulam, ridiculum nimitum caput & Hippocratis vinculis alligandũ. Iſtos hæreticos fouit & defendit Conradus rex, filius Friderici quondam Imperatoris, arbitratus ſe ac patrem per ea figmenta cunctis conciliandũ: ſed res futilis facilè euanuit. quia vbi Catholici prædicatores his monſtris valde reſtiterunt, miniſteriales à Conrado rege receſſerunt, ita vt contra exul & profugus de Sueuia, in Bauariam tectus tranſiret.

Osnabvrgensi autem eccleſiæ per ea tempora, moriente Wedekindo, triceſimoprimo loco præfuit Balduinus de Ruſſle, vir inſignis, epiſcopatu dignus: qui inceptum prædeceſſoris ſui Brunonis de eccleſia collegiata in Widenbrugge conſummauit, præbendas auxit, præpoſituram pro canonico maioris eccleſiæ reſeruauit, datis deſuper literis in perpetuam rei memoriam quæ extant. Ita cultu religionis aucto per eius tempora, poſteaquàm decem annis cum omni laude præfuit, tranſiuit ad meliora. Eius tempora cernebant vacare Romanum Imperium, poſt Fridericum ſecũdum depoſitum, cùm ex ſurrogatis nemo proſperaretur: iam in eam vilitatem rebus defluentibus, vt etiam Anglicus primam coronam acciperet Aquiſgrani. Crediderim principes Germaniæ non adſpiraſſe ad Imperium, quòd tam erat labefactatum. Cap. 19.

Bremensi metropoli poſt Gerhardum, qui præfuit annis vno minùs quadraginta, præficitur eidem Hildeboldus, quem alii dixere Hildebrãdum, antè Bremenſis canonicus, Ruſtringiæ archidiaconus (nunc vocant præpoſitum) filius comitis de Brochuſen, vt alii de Wuſtorpe, à maiore parte capituli electus. Quamuis alii vota dirigerent in Gerhardum de Lippia, maiorem eccleſiæ præpoſitum, defuncti archiepiſcopi ex fratre nepotem: cui parti adhæſit capitulum ſancti Willehadi, prætendens ſe ius in electione poſſidere. Miſſusq; eſt in vrbem Godeſcalcus, ſancti Willehadi decanus. Tum verò Simon Paderburnenſis epiſcopus, quem diximus pro Gerhardo adminiſtraſſe arcem Langwedel, acceptis quadringẽtis marcis, cuſtodibusq; corruptis, Hildeboldũ in eam admiſit. Similis exitus in arce Vorden. nam & illam data pecunia redemit Hildeboldus. Simon adminiſtrator, cùm adhuc electi de ſuo iure contenderent, ad Stedingos verſus (nam rebellionem parauerant) armauit exercitum: exiuitq; cum expedito exercitu, contendens in Wildeshuſen. Præuenientes autem comites de Aldenburg, qui iam pro Stedingis arma ſuſceperant, cùm obuiã irent, fuderunt agmen Simonis. Crediderim iam non, vt priùs cauſam agi fidei Chriſtianæ & religionis, ſed alterius ciuilis debiti: alioquin comites memorati, qui ſemper ſtabant aduerſus perfidiam, non illos fuiſſent tutati. Simon adminiſtrator, agminis ductor, vix ipſe elabitur, monachali te- Cap. 20.

ctus habitu. Ferunt, hunc Simonem poſtulatum ab Hamburgenſibus canonicis, pro ſuo iure contendiſſe, cui plurimùm inclinabant comites Holſatiæ: ſed cauſam eius nemine proſequente in vrbe, protinùs euanuit. Intereà Hildeboldus ipſe Romam petit cum Godeſcalco decano, qui Cœleſti cauſam ſuſcepit. Clam loquitur, literas eius accepit, magna pollicitus, & ius in eccleſiam perinde cumulauit. Obtenta in vrbe confirmatione, regreditur, lætusq́; excipitur Bremæ. Prima illi contentio fuit de arce Bersflete, quam firmauit conſilio ſuorum, renitente plurimùm *Belli incommoda.* ciuitate Brema. quæ controuerſia diu durauit. Multa incendia, prædæ, homicidia, multæ viciſſim crudelitates, &c, qualia ſolent in bello, immania plurima. Phriſonū aliquanta millia in ea controuerſia perierūt. Poſt multum temporis res pacata eſt. Phriſonibus ab epiſcopo perſoluta eſt pecunia: exilis tamen ad æquiparationem damnorum, & in prælio cæſorum. Sed de his aliquanto pòſt.

CAP. 21. SVERINENSI deinde eccleſiæ poſt Wilhelmum præficitur Rodolphus, vir inſignis, præfuitq́; eccleſiæ annis duodecim. Solēne tum fuit eccleſiis eligere præpoſitos, vt perinde gradum illi facerent ad epiſcopatum: quod hodie, quia ſedes Apoſtolica primas dignitates ſibi reſeruauit, fieri nequit. Vnde & iſte Rodulphus ex præpoſitura conſcendit pontificatum. Quo tempore rex Franciæ Hieroſolymam petens, forti expeditione in Ægyptum conceſſit, cepitq́; Damiatam: ſed non ſtetir *Suprà, lib. 7. cap. 40.* Chriſtianis diuturna victoria. inundans enim Nilus, reniſus eſt illis. Wilhelmus interim Romanorum rex, Aquiſgrani coronatus, circa Rhenum aliquādiu commoratus, quum expenſas regi congruas non haberet, in Hollandiam eſt regreſſus: iterumq́; poſt interualla ad vrbes Imperii cis Rhenum eſt reuerſus. Iam certior ex Ægypto nuncius venit, captum Franciæ regem, Damiatam denuò redditam Sarracenis, omniaq́; eſſe Chriſtianis improſpera. Tum quoq; Ioannes comes Holſatię, auxilio Bremenſis archiepiſcopi & auunculi Simonis electi Paderburnenſis, expeditionem fecit in Daniam, ſororio ſuo Abel duci ferēs in regem auxilia. Arcem Reinoldesburg, quam rex firmauerat, forti impoſito præſidio, oppugnauit. Interea cir *Erici Daniæ regis caſus.* ca diem Laurentii de Erico rege rumores aduerſi ſuccreuerant, quum quidam captum, alii mortuum prædicarent: & innotuit res vera, quòd nihil mali veritus, quū fidem integratam putaret ad Germanum, ſit captus, in nauim abſportatus, & in lacu Slyæ capite truncatus, alligatoq́; ſaxo demerſus. Sed non diu poſt inuenrum cadauer, tumulatur religioſè in eccleſia Sleſwicenſi. inde tamen poſt aliquantos annos extrahitur, & in Daniam transfertur, proq́; ſanctis reliquiis excolitur. Sed nec Abeli fratri, quum rex poſt illum crearetur, melior exitus erat. nam vix duobus in *Friſonum contra regem Daniæ victoria.* regno peractis annis, quum exercitū duceret in Friſiam, illam Aquilonarē, Nordtſtrant vocant, concurſu habitatorum opprimitur: mole ſua periit cum exercitu in terra paluſtri, idq́; propter grauem armaturam.

CAP. 22. HALBERSTADENSI eccleſiæ per ea tempora poſt Meinerum præficitur nobilis, ſed ætate iuuenis, Ludolphus comes de Sladem, ordine à primo trigeſim⁹, qui magis adminiſtrationem, quàm pontificium gerebat, vt arbitror: idq́; ab ætate coniecto, & breui tempore quo præfuit. Faciunt locum coniecturæ annales, tam breuiter rem annotantes, vt nihil ſatis explicent. Quia ergò iuuenis acceſſit, & poſt biennium deſiit, arbitror, quod ætate noſtra vidimus plerunq;, fuiſſe temporaneū adminiſtratorem, nō perpetuum pontificem. Quo tempore quū Fridericus quondam Imperator mortem obiiſſet, ad annum quinquageſimum primum, & ab archiepiſcopo Panormitano ante mortem abſolutus, & in Sicilia in eccleſia Panormitana tumulatus, Wilhelmus Romanorum rex duxit coniugem Elizabeth, filiā Ottonis ducis Brunſwicenſis: & in ipſa nuptiali nocte, quæ fuit Conuerſionis Pauli, palatium in quo quieuerūt ſponſus & ſponſa in Brunſwigk iuxta leonem, penitus *Incendium.* orto incendio conflagrauit, ex candelarum & ſtraminis incuria. Corona regis conſumitur, & multæ res precioſæ: Duo ſartores qui in opere ſuo totam noctem labori addiderant, in ea camera qua ſe incluſerant, ſunt exuſti. rex & regina vix euaſerunt, regina regem educente, quòd penetralia domus illi eſſent notiora. Otto puellæ pater, anno proximo cùm eſſet in procinctu vt iret in curiam indictam Francofordiæ, quam Wilhelmus principibus conſtituerat ad diem Ioannis, & ad ſummū

Iacobi,

Iacobi,diem ſuum obiit. Albertus interim filius eius Harburgk reſtaurat, patris violans iuramentum.Comitiſſa Flandriæ bellum gerebat in regem Romanorum: copioſamq; militiam nauibus impoſitam,nauigare iuſſit in Hollandiam. Sed rex occurrens victoria potitur,cùm multos perderet,plurimos caperet, & multam inde prædam locupletatus abduxit. Deinde cùm in Nuſſia controuerſia oriretur inter Romanorum regem & archiepiſcopum Colonienſem, propè erat vt applicato igni à Colonienſis militib.ad ædem in qua rex manebat,cum legato Romani pontificis ambo cremarentur: ſed illi vix euaſere periculum. Tum quoq; primùm erigitur fortalicium illud,nõ tam muris & mœnibus quàm inuiis paludibus inuictũ, Honeborgk ſuper Luriuum in fundo Herſueldenſi.Sextus erat poſt quinquageſimum annus,cùm Wilhelmus Romanorum rex, congreſſus Friſonibus, opprimitur prope Hollandiam,in loco incognito,clàm ab eis magis obrutus, quàm tumulatus.Sed ad noſtra redeamus.

Comitiſſa Flandria cum Imp. bellum gerit, ſed infeliciter.

Wilhelm' Romanorum rex à Friſonib. opprimitur.

Cap.23.

Magdebvrgensis autem metropolis poſt Wilbrandum accepit pontificem Rupertum,comitem de Monſfelde, æquè præſtantem virum, qui antè in eadem eccleſia cum ſumma laude adminiſtrabat decanatum. Sorbitium adiecit diœceſi,quod nunc,vt accipio,ſubeſt Saxoniæ ſuperioris ducibus: niſi ſit aut arx, aut oppidum aliud eius nominis. Præfuit autem vir iſte eccleſiæ annis octo. Profectus eſt ipſe in vrbem Romam vt confirmaretur,conſecraretur,& pallium acciperet. Reuerſus autem, quum ingentem impendiſſet pecuniam, Iudæosq; cerneret per Magdeburgum & Hallenſem ciuitatem opibus floreſcere ex vſuris & iniquitate,inuenta cauſa,quæ illi ad canes illos deeſſe non potuit, omnes captos inſigni ære mulctauit centũ millia feruntur intuliſſe ærario eius, abſq; auro & argẽto,quod in veſtibus & poculis erat,quod etiam ſpoliantium violentiæ ſubiacuit. Hallenſes ſe pro Iudæis oppoſuere pontifici, vt quos illi ſecuros eſſe iuſſiſſent, non paterentur in ſua ciuitate ſpoliati. Obſedit eam vrbem, & malis adegit,vt cogerentur illi Iudæos permittere:data etiam pro contumacia & rebellione ſua non mediocri pecunia.Ita de iniquo Iudæorum mammona locupletatur,vt impleatur verbum Euangelicum,*Habenti fidem dabitur:non habenti,quod habet,auferetur.* Expedit enim,malignos publica egeſtate laborare,vt ſit quod de illa gente præcinuit Dauid: *Ne occidas eos:circumeant ciuitatem huius mundi, vt canes:* ſi verò non fuerint ſaturati opibus, auro & argento (vt eſt genus auarum) murmurabunt , & Chriſtianis per angulos ſuos blaſphemias & imprecationes multiplicabunt. Sed nil ad rem pertinet proiectorum blaſphemia.Si conuertantur ad veſperum mundi,fratres habebuntur:nũc ſunt canes,genus viperarum,& homicidæ, ſuper quos venit omnis ſanguis iuſtus, iuxta verbum Saluatoris.

Iudæi malè mulctantur.

Cap.24.

Lvbecensis eccleſiæ pontifices per ea tempora breues gerebant epiſcopatus.Nam Ioanni religioſo Minorum fratri, poſt annos ſex, ſucceſſit Ioannes Tralowe,ſcholaſticus antè eiuſdem eccleſiæ. Præfuit autem annis ſex decim , confirmatus eſt in Stadio per archiepiſcopum Bremenſem. Nondum enim ea poteſtas tota,vt nunc,tranſlata eſt Romam. Nam quod proximè de Magdeburgenſi legitur,ex aliis fieri potuit cauſis,vt Romam proficiſceretur. Noſtri tamen ſuis contro uerſiis amplificaruut ſupra ſe Romanæ ſedis poteſtatem . Hildeboldus autem archiepiſcopus nihil moratus, confirmationem & conſecrationẽ illi impendit, quo tempore tum ciuitas Bremenſis incendio graui penè tota conflagraſſet. Sed inſtantia archiepiſcopi & ciuitas & eccleſia ſatis profecit in temporalibus. Nam oppidũ Wildeshuſen eius opera acceſſit eccleſiæ,quum perſolueretur pro eo pecunia comitibus de Oldenburg:quam illi ipſi ciues , quorum de capitibus ius comparabatur,facta collecta,eam mox archiepiſcopo renumerarent. Iſte qnoq; Bremenſis archiepiſcopus,accepta à rege Daniæ pecunia, ciuitatem Sleſwicenſem obſedit, primus noſtrorum pontificum,qui venalem produceret exercitum. Nam alii pro iure & libertate eccleſiæ,aut amplificanda ditione, aut amicorum iure tuendo arma ſumebant.Sæpè amicos ſunt tutati,nunquã ſtipendia meruerunt. Albertus & Ioannes duces Brunſwicenſes,filii Ottonis,quem primũ in ea ditione creauit ducẽ Fridericus II. Imperator,cùm alios duos Germanos in vicinis epiſcopatib. Hildeſ-

Brunſuicenſis primus dux.

menſi Ottonem, Verdenſi Conradum collocaſſent, arma mouerunt in Hildeboldum archiepiſcopum Bremẽſem: incertum, quibus ex cauſis. Veterem fortè quæſtionem de Stadenſi comitatu, aut ſimile aliquid prætendentes: vt ſolent nonnunquam principes cauſas ex cineribus excitare. Archiepiſcopus autem, vir prudens, omnia priùs, quàm arma, ſtatuit experiri. Non imparatus tamen, vbi opus videretur, præmiſit ex ſuis, qui rem, ſi fieri poſſet, tractatibus interciperent: promiſſaq́; pecunia, pacem emit, redemitq́; plurimum cum ſanguine laborem. Cuius etiam temporibus memorabile hoc factum in vrbe Brema, vt Artiſani, qui manu victũ quæritant, quum pridem concilio publico ciuitatis per omnia parerent, plurimum tamen gubernantibus laborem crearent, nouis ſemper perplexitatibus rem intricãtes: tum extorquerent, vt illis permitteretur ſuis frui iudiciis in emendandis erroribus & exceſſibus, citra ſanguinem puniendis: ita tamen, vt magiſtri per annos ſingulos renouati, iuramenta præſtarent, viris conſularibus rempublicam gubernantibus, nunquam ſe aduerſaturos. Turpis eſt enim pars, quæ toti corpori non congruit. Archiepiſcopus autem cum per annos quindecim eccleſiam gubernaſſet locupletaſſetq́; plurimùm, in pace Chriſti quieuit, anno poſt datam mundo ſalutem milleſimo ducenteſimo ſeptuageſimotertio, tumulatus in eccleſia ſua Bremenſi cum prædeceſſoribus. Sed ad Ioannem Lubecenſem reuertamur. Vno die ordinatus eſt in presbyterũ, in armario ſuperiori eccleſiæ Lubecenſis: & ſequenti die conſecratus eſt epiſcopus apud fratres Minores, quia comites Holſatiæ ſe diuinis volebant ingerere, quum eſſent excommunicati. Ædificauit hic põtifex magnam domum lapideã in Vthin magnis ſuis ſumptibus, & impẽſa, vt cerni poteſt, plurima. Occaſione cuius, magnum contraxit æs alienum, per ſucceſſorem poſtea exoluendum. Emit ab Ottone de Plone iudicia villarum Malente & certarum aliarum, expromptis ducẽtis vigintiquinq; marcis. Sedit, vt diximus, annis ſexdecim, & tranſlatus eſt ad meliora.

Principiũ ingenium.

CAP. 25. HILDESEMENSI eccleſiæ, poſt Ioannem præfuit nobilis & inſignis vir Otto, frater ducum de Brunſwico, patre natus Ottone, qui primus poſt Henricũ Leonem ducatus titulum recuperauit: ſed de generali Saxoniæ, peruenit ad partialem Brunſwici, appellationem. Benè commutauere principes. Dux Saxoniæ poſt Henricum Leonem, magnum tenet titulum, & tenuem ditionẽ: è diuerſo duces Brunſwici, partialem Saxoniæ ſumpſere titulum, ſed lõgè maiorem ditionem, ſi omnem recenſeas principatum. Huius quoq; hoc eſt memoriale, quòd arcem Woldenberge addidit ditioni. Peine quoq; dominatum, eccleſiæ illi fecit pacificum. Nam quũ comites eius nominis tales ſe gererent, vt à ducibus Brunſwici & Ioãne huius prędeceſſore in epiſcopatu, coniunctis armis oppugnarentur, facta fuerit etiam arcis Peine obſidio per illos comites, quum percenſerent ſui ſtatus conditionem, quòd legitimos hæredes neuter haberet, volentes animarum ſuarum ſaluti proſpicere, præparareq́; longi itineris poſt mortem viaticum, vocato clàm Ioanne pontifice, votum quod conceperant, exponunt: arcem & omnem dominatum offerunt diuæ Mariæ, vt poſt illos habeat eccleſia in perpetuum. Viderit nunc pontifex, ne eccleſiæ ſuæ arcem ſinat obrui & interire. Ille vbi accepit, atq; approbauit donationem, loquitur cum ducibus: conteſtatus, melius eſſe vt omiſſa oppugnatione arcis & obſidione, quæ diuturna videretur futura, alia via incedant ad comites permolliendos, quam ſecum ſe iam reperiſſe dicebat. Quid multa? ſuadet, & perſuadet Alberto duci magno, vt ſoluat obſidionem. Poſtea quàm abduxere arma, innotuit Alberto duci conuentio inter epiſcopum & comites. quodq́; colluſiſſent ſe ignorante, voluit oppugnationem renouare: ſed placatus eſt, data illi ſpe ad ſucceſſionẽ fratris ſui Ottonis in eccleſiam: quod ita prouenit. Otto autem poſtea quàm eccleſiæ per annos nouem & decem præfuit, conceſſit è terris.

Ottonis Hildeſemenſis epiſcopi prudens factum.

CAP. 26. HALBERSTADENSI quoq; eccleſiæ tum nouus prouenit pontifex, Volradus, ex miniſterialium genere de Krancsfelde: præfuitq́; eccleſiæ per annos nouem. Eius temporibus Imperium Romanum miſerè iactabatur, quum eſſet venale, & ſenſatis principibus non valdè optabile: ita laceratum in Italia, vt inde penè nihil illi remaneret: in Germania, vt nemo penè illi pareret. Igitur principes Electores

ctores ipſum penè in ludibrium verterunt, quum archiepiſcopus Moguntinus ab Alberto duce Brunſwicenſi captus, ſuam liberationem paciſceretur, ad dandã vocem ſuam Richardo Anglico: Treuerenſis autem iam Alphonſum Hiſpanum conſtituiſſet cum adhærentibus: ſed prior & modeſtior Alphonſus ceſſit, pręſertim inſtinctus à ſummo pontifice. Richardus diutius in opinione regni permanſit. Ad eadem tempora inuentus eſt homo perditæ audaciæ, qui ſe fingeret eſſe Fridericum Romanorum Imperatorem, non mortuum, ſed clàm ſuis elapſum, qui peracta geſtorum perperàm pœnitentia, nunc ſe redderet principibus. Fecit fidem aliquantis per corporis lineamenta non abhorrentia, per multa quæ nouerat eius ſecreta: quippe ſeruierat diu Imperatori, & penitiora quædam intellexit. Sed vbi detecta eſt eius falſitas, clàm perditur, nemine ſciẽte quò euaſerit imaginarius Imperator. Multa eius generis figmenta leguntur in hiſtoria. Magna eſt hominum audacia, in ſublime tendentium per friuolas adinuentiones: ſed fucus inanis facilè diſſoluitur. Comites de Daſſel, agnominati ruris comites, Rugreuẽ, incompertum vnde, rum graues imminebant vrbi ditionis ſuę Eimbecke. Vbi ſe alirer euadere non poſſe videbant, ſubdidere ſe Alberto duci Brunſwicenſi, & permanſere in ditione vſque in diem hunc, cedentes partitioni fratrum & fratruelium ex vna domo Brunſwicenſi: de qua pleniùs in Saxonia diximus. Sed nunc pontificum ſucceſſiones ſcribimus, non principum ſecularium.

Fridericum ſimentitus clà perditur.

Cap.27.

MINDENSEM eccleſiam tum gubernabat Cono, vndecunq; natus (nam hoc annales non præferunt) ordine pontificum in ea eccleſia trigeſimus tertius. Cuius tempora ſatis fuerunt turbida, quum Romanum Imperium ſine certo capite fluctuaret. Nam Friderici atrocia facta impulerunt pontificem ſummum, vt ſtimularet principes Electores, depoſito Friderico alium ſufficere: ſed nimium valuit inter eos controuerſia. Nam quidam elegerunt Hollandię comitem Wilhelmum, virum ſtrenuum, & ad arma natum, qui videbatur Imperii iura poſſe tueri. Sed quid facies ſine neruo belli? Peragrabat ille Rhenum, & vectigalia colligebat, Imperii patrimonium: ſed rebus gerendis nõ ſatisfaciens. Interim Electores alii Alfonſum regem Caſtellæ, extra nationem Germaniæ delegere regem. Quid non ſuadet pecunia? Volitabat ille per Germaniam, auro implens marſupia fautorum: & impetrauit, vt rex Romanorum deligeretur. Quumq́; illi principes Germaniæ non parerent, propenſiores in Wilhelmum, ſuę nationis hominem, nihil potuit magnum intentare: ſed faſtidio rerum victus, quum nihil ſe cerneret profecturum, ceſſit iuri ſuo, & tranſtulit in Wilhelmum. Sed neque ille ſatis proſperè egit. Nam principes Germaniæ iam diu aſſueti libertati, quòd ex multo tempore ab Imperatoribus negligerentur, ipſi quoque Imperii contemptum induerunt, minoris faciẽtes quę ad publicam Imperii curam pertinerent. Quæ res ad perniciem eiuſdem Imperii durauit in hodiernum, & durabit, donec conſurgat Leo, qui ingenio magis quàm viribus contendat ſparſum Imperii corpus adunare. Potens eſt Deus talem terris donare: ſed necdum apparent media, quibus ille in eam gloriam conſurgat. Dudum elanguit Imperium. Italici ferunt emortuum, nos magni nominis vmbram poſſumus appellare: nam res dudum euanuit. Germania viribus non caret, ſi bono ordine cuncta gererentur. Pulſat clauſtra noſtra hoſtis atrociſſimus Turcus, ſed non euigilamus, penè ad nos penetrauit, vaſtans Romani Imperii prouincias: ſed ea res non mouet. Quid tandem mouebit, niſi extrema aduenient pericula, quæ diu auertat miſeratus Deus. Hic autem pontifex breuem pontificatum in ſolum annum quintum, non plenum, próduxit, moriens die Cathedræ Petri, anno MCCLXV. 1265.

Dignitas ſine opibus.

Imperii contemptus vnde

Cap.28.

OSNABVRGENSEM eccleſiam poſt Baldewinum excepit vir nobilis, ortus comitibus de Retberge, Conradus, ordine pontificũ trigeſimus ſecundus. Cuius memorabile factum per ſua tempora tranſlatio collegii de Quakenbrugge in Brameſche, cõſentiente venerabili capitulo eius, quòd is locus commodior videretur rebus ad eccleſiam pertinentibus: ſeruato tamẽ cuiq; iure ſuo illibato, vt par erat. Hic arcẽ in Tekeneburg cum pertinẽtiis ſuis dara pecunia accepit in pignus, cùm capitulum & ciuitas non paruas ſummas in eam rem impenderent, præſtita

cautione de indemnitate rerum ſub certis pœnis. Hic etiam contulit capitulo ſuo piſcaturam, quæ illi fuit ad molendinum in vrbe, Molenkolck dixere locum. Tum etiam initia fuere obſeruationum laudabilium, quòd iudicia feudi ſeruarentur in ciuitate. Ita vt quoties eſſet de inueſtitura tam marium quàm fœminarum controuerſia, cauſæ diſcuterentur inibi, coram iudicibus ad hoc deputatis, vt ceſſaret ſtrepitus & fatigatio de talibus rebus ad ſublimiora tribunalia. Quo tempore in eccleſia Monaſterienſi præfuit Euerhardus de Deſt, cuius fiet mentio ſuo loco. Hic autem pontifex, per annos viginti octo quum præfuiſſet eccleſiæ, viam ingreditur vniuerſæ carnis, longum ſui deſiderium relinquens. Scriptum eſt enim, *In memoria æterna erit iuſtus.*

Cap. 29. RACEBVRGENSI eccleſiæ per eadem tempora præfuit vir inſignis, de genere miniſterialium de Blucher. Multæ eius virtutes leguntur: pauperum erat conſolator egregius, in eleemoſynis largus, miſericordiæ operibus ſingulariter deditus. Fertur de ipſo, quòd granarium ſuum plenum farina & frumento totum in manus pauperum exhauſit, ita vt nihil ſibi ac familiæ reſeruaret. Superuenere pauperes, qui eleemoſynam efflagitarent. vocato procuratore, iuſſit vt pauperibus conſuleret, dans quicquid ſupereſſet: erat enim annonæ caritas inſignis, & fames valida ſuper terram. Procurator ſciens granarium euacuatum, reſpondit nihil supereſſe, quo pauperes conſolaretur, ſed omnia in ſimiles vſus diſpenſa. Fiducia plenus dixit illi epiſcopus: Vade, & vide, ſi fortè vel modicum ſuperſit, vt non vacui diſcedant pauperes: Vade in nomine Domini, & da eis. fortè arbitratus, quòd diſpenſator timidiùs conſuleret futuro tempori, cùm re uerà nihil ſupereſſet. Mira res, & ve-

Miraculum. rum miraculis meritò comparanda. Granarium aperuit, & frumento aq; farina plenum reperit, & pauperibus abundanter elargitur. Vbi innotuit res geſta pontifici, reſolutus in lachrymas, Deo omnium largitori largas gratias perſoluit. In arce Schonenberge lapideam domum cum cellario à fundamentis extruxit, præfuitq; eccleſiæ ſuæ cum plurima laude. Circa hæc tempora, quum Manfredus Friderici Imperatoris ex concubina filius, regnum Siciliæ poſt fratrem teneret, nec Romanæ eccleſiæ iura ſeruaret illibata: quumq; monitus à pontifice non reſipiſceret, ſed magis magisq; inſoleſceret, Sarracenis in militiam conductis: Romanus pontifex Vrbanus quartus, aduerſus eum vocauit è Galliis Carolum, Ludouici Francorum regis, quem inter ſanctos retulerunt, fratrem, in regnum: isq; colluctatus Manfredo & Corradino ſucceſſoribus Friderici, ius primus peperit Gallis, quod ætate noſtra multis laboribus vendicare cōtendunt, pulſo iam ſanguine Aragonum, vt ſuo tempore in mentionem adducemus.

Cap. 30. SVERINENSI autem eccleſiæ poſt Rodolphum præficitur Hermannus, vir ſine hæſitatione inſignis: quem niſi virtus extuliſſet, in id culminis non perueniſſet. Præfuit autem eccleſiæ ſuæ annis triginta vno. Romani tum pontifices benè conſuluere eccleſiæ Romanę. Nam memores, quantum malorum à duobus Fridericis pertuliſſent, præſertim à nouiſſimo qui Siciliam tenuit, Manfredū malignantem & Sarracenis vtentem militibus, non alia ratione compeſcendum duxerunt, quàm vt illi ex Gallico ſanguine opponerēt principem. Itaq; per cardinales in eam rem miſſos, conditiones ſumendi regni proponūt, vt annua millia duodequinquaginta pendat Romanæ eccleſiæ tributi nomine, etſi ad Romanum imperiū ſe nunquàm patiatur aſſumi. Veritus eſt enim pontifex, ne, ſi Romanorum Imperator fieret, cum illo quoq; eſſet de iure veteri Imperii contendendum. Hoc voluit præuenire, præſertim propter ſtatum præſentem rerum, quòd inter duos electos fluctuaret. Germani principes videbantur non difficulter in hunc Carolum Gallum conſenſiſſe, qui Gallorum viribus iunxiſſet Siciliæ opes, quando alii in Anglum, alii in Hiſpanū iam conſenſere. Miſer tum ſtatus Germaniæ, quandò non eſt in ea repertus, qui regno dignus crederetur. Inuidebatur, vt credo, Saxonibus duobus Albertis, alteri Saxoniæ, alteri Brunſwici ducibus. Res autem tum pondere ſuo in manibus videbatur pontificum electorum. Et is videbatur ſtatus regni, vt ſenſati principes indignum ducerent archiepiſcopis Rheni pro eo eblandiri. Vnde factum eſt, vt ad alienigenas tranſiret. Poterant ſperare pontifices illi, quòd regnum inteſtinis

At ſub Henrico pontifices ſub regib. inueſtiebātur. lib. 4. cap. 31.

malis

malis exhauſtum, opibus alienigenarum repararetur: ſed ſpes euanuit, quum nemo illis pareret, & ab vltimis finibus terræ gubernare prouincias longinquas difficilimum videbatur.

Cap. 31.

MIMIGARDEVORDENSI autem eccleſię per ea tempora poſt Ludolphū præfuit Otto de Lippia, nobilis, eius nominis ſecundus. Huius præclarum opus eſt & memorabile ſempiternum, quòd ditionem eccleſiæ auxit, comparato dominatu de Vechta, non mediocri, vt liquidò ſciri poteſt, impenſa in eam rem pecunia. Vixit per ea tempora Albertus, Magnus cognomento, natione Sueuus, ex oppido Laugingen ad ripam Danubii. *Albertus Magnus.* Hic quum eſſet in gymnaſio Pariſienſi doctor omnium celeberrimus, ordinem Prædicatorum profitetur: inq́; eo ſcripſit, quæ hodie illi nomen conſeruant, vt meritò Magnus cognominetur. Vbi fama nominis eius percrebuit in patria, vocatus eſt in epiſcopatum Ratisbonenſem: eumq́; aſſequutus, aliquandiu geſſit laudabiliter. Sed quid faciet aſſuetus literis in vmbra, inter tumultus ſeculares? Ob amorem doctrinæ & religionis relicto epiſcopatu, Coloniæ per multos annos publicè philoſophiam ac theologiam docuit. Qui & omnia Ariſtotelis opera commentatus eſt, & Chriſtianam theologiam inſigniter aperuit, in libro Sententiarum. In Euangelia & epiſtolas Pauli doctiſſimè ſcripſit: & alia, laude & admiratione digna, multa conſcripſit. Ad octuageſimum ſeptimum perueniens annum, Coloniæ manens in conuentu fratrum ſuorum, ſpiritum Deo reddidit, tranſlatus ad meliora. Bonauētura deinde Cardinalis, nunc etiam inter ſanctos relatus, eadem illa tempora & loca gymnaſij illuſtrauit: natione Tuſcus, ordine Minor, qui ſeptimo ingreſſus ſui ad ordinem anno, cathedram magiſtralem in theologia accepit. Elegantiſſimè in Sententias ſcripſit. Generalis miniſter aſſumitur: deinde cardinalis Albanenſis, nunc à Sixto quarto inter ſanctos relatus. Magiſtrum habuit excellentiſſimum virum, Alexandrum de Ales, qui parem in florentiſſimo Palladio non haberet. Hunc fratres Chriſto & ordini piſcati ſunt, hoc modo: Conſtituerat in animo Alexander, nihil ſe quicquam negaturum, qui precibus ſuis interponeret diuam Mariam. Viderunt fratres excellentiſſimum virū, & in vrbe nominatiſſimum: & incidit animo alicuius ex ipſis, vt virum de religione pertentaret: Obſecro, inquit, excellentiſſime magiſter, vt paucis me audias pauperem fratrem. Quumque ille auſcultaret: Innotuiſti, inquit, mundo clariſſimè, magnum habes vbique nomen: ſed vide ſi hæc via ſit ad æternitatem. Vides ordinem pauperū fratrum Minorum, in quo multi ſimplices & boni fratres, ſed pauci docti: quantum in eo fructificares, obſecro te per diuam Mariam, vt nobis accedas. Miſſum à Deo credidit hominem. Aderat inſpirator caſtorum votorum, recordatur, quia per nomen Mariæ admonetur: mox conſenſit, & ſequitur fratres, ordinem ingreſſus Minorum. Eadem quoque tempora, aut propinqua, illuſtrauit clariſſimum eccleſiæ iubar diuus Thomas de Aquino, ex comitibus regni Siciliæ natus, ordinis *Thomas de Aquino.* Prædicatorum: de cuius meritis pauca dicere, detrahit magnitudini eius. Sed ad pontifices reuertamur.

Cap. 32.

PADERBVRNENSI autem eccleſiæ poſt Simonem ſurrogatur pontifex Otto, natus de Retberge ex comitibus, præfuitq́; eccleſiæ annis triginta. Hic multas cum ciuibus exercuit controuerſias, quæ in apertum bellum exierunt. Ciues quū ex epiſcopo poſcerent vt negaretur, ſibiq́; debitum arbitrarentur, armantur in dominum ſuum: & arcem, quam nouam dixerunt, iniecto igne concremarunt. Quūque ad complananda foſſata pertinaciter inſtarent, ſuperueniens cum armatura pontifex, cinxit operi inſtantes, & intentis in eos armis, ad internecionem penè deleuit. Quingenti cæſi ſunt gladio, capti nonnulli, pauci elapſi. Cæſorū cadauera plauſtris in vrbem reuecta, communi tumulo obruuntur. Interuenere qui rem conuentis placitis componerent. Polliciti ſunt ciues, idque iuramento firmarunt, immunitates eccleſiæ ſe ſeruaturos, excommunicatos vitaturos, in familiam canonicorum nullam exercere iuriſdictionem, coram ſuis iudicibus reos perſequendos. Erat & contentio ſuper iudicio ſeculari, quod ciues defenderant ſuum eſſe ſupra omnium memoriam. Epiſcopus ab eccleſia pendere dicebat. Poſt multam diſquiſitionem, inuētum eſt, hoc ipſum eſſe feudū eccleſiæ, & ab ea recognoſcendū.

Eccleſiaſticorum & ſecularium perpetua contentio.

Ea eſt perpetua eccleſiaſticorum & ſecularium contentio ſuper iuriſdictione,& facilè in vrbibus, vbi pontificalis dignitas exuperat ſecularem poteſtatem, obtinet eccleſia ius ſuum:in aliis verò,vbi potentia ſecularis excreuit,nonnunquam leges & plebiſcita imminēt eccleſiis.Sed Otto annis triginta in epiſcopatu petactis, non ſine labore & controuerſia,conceſſit è vita,locum faciens ſucceſſori.

CAP. 33. MAGDEBVRGENSEM eccleſiam poſt Rupertum regendam accepit inſignis vir,Conradus,natus familia comitum de Sterneberge,qui prædeceſſoris ſui cancellariam cum laude gubernabat: præfuitq; eccleſiæ per annos decem. Ferunt virum religione feruentem,Iudæis ſatis infeſtum.Iudæus die Sabbati incidiſſe fertur latrinam,vnde ſe nō poſſet eximere.Implorat miſerabiliter opem ſociorū. Accurrerant,& querula voce teſtati eſſe ſabbatum,non licere illis opere manuū exerceri,ſeruaret patientiam in diem poſterum,quamprimum liceret operari,educendum.Innotuit res pontifici,quòd pertinaces Iudæi in ſabbato ſuo obſeruando fratrem latrina non educerent.Mandauit ſub pœna capitis,vt qui ſabbatum ſuū pertinaciter obſeruarent,ſabbatum quoq; Chriſtianorum,diem proximam, eadem celebritate ſeruarent.Quid facerent? Imminebat pœna capitis,parendum fuit,ſedebat interim Iudæus in pedore & periculo duobus diebus ac noctibus, vt pertinaciam ſuam agnoſcerent improbi homines, qui occidentem literam ſequuntur,& illi pertinaciter inhærent,non ferentes de facie Moſi tolli velamen,vt,quid ſubtus ſit,inſpiciāt. Quum hoc tempore iaceret Romanum Imperium, effulſit eccleſia in nouis religionibus,viros clariſſimos vel enutriens,vel accipiens: qui per ſua tempora,& vſq; modò,& in finem luxerunt,lucent & lucebunt in eccleſia. Alternatio eſt iſta ſeculorum,vt cum ſplendore rerum ſecularium non eurrat profectus ſpiritualium: attamen initio naſcentis eccleſiæ erant in vtroque genere præclara lumina. Nam Apoſtolis & Apoſtolicis viris in eccleſia benè reſponderat in ſeculo magnorum ducum & Imperatorum præſtantia,inſuper oratorum & poëtarum inſignis excellentia. Sed nos, in quos fines ſeculorum deuenerunt, quid (oro) magnum præferimus?

De Iudæo hiſtoria.

CAP. 34. HALBERSTADENSI quoq; eccleſiæ tum ſucceſſit in pontificatu Hermannus,ex comitibus de Blanckenborch: præfuitq; eccleſiæ ſuæ per annos vndecim. Cuius temporibus facta eſt prima partitio ditionis Brunſwicenſis. Nam Albertus Ioanni fratri permiſit Luneburgenſem,quæ nunc eſt,ditionem: ipſe ſibi meliores partes ſeruauit,Brunſwicenſem & Gottingenſem dominatum, qui & ipſe poſtea diuiſus eſt multipliciter. Hoc tempore quidam Iudæus in Hiſpania cùm ſcinderet rupem vineæ ſuæ imminentem,vt amplificaret vineam, & ſolem admitteret, fertur in concauitate rupis reperiſſe librum: cùm tamen nullum antè ſciſſionis in rupe ſignum inueniſſet,ſed ſolidam ſcidiſſet, Erat liber nō ex membranis aut linteo, vt olim,ſed velut ligneis tabulis compaginatus,qui tribus linguis, Græca, Hebræa & Latina ſcripturam haberet, qui magnitudinem æquaret pſalterii:& loquebatur de triplici mundo,ab Adam ad Antichriſtum. Proprietates verò & conditiones hominum de vnoquoque mundo diſcreuit. Principium tertii mundi ſic orſus eſt: Filius Dei naſcetur ex Maria virgine, pro ſalute hominum patietur. Quod qnum legiſſet Iudæus,cum omni domo ſua baptizatus eſt. Erat quoque ſcriptum in eodem libro,quòd tempore Ferdinandi regis liber ille inueniendus, prodiret in publicum. Simile aliquid legitur in Romana hiſtoria,quum reperiretur tabula huius inſcriptionis, Naſcetur Chriſtus ex Maria virgine, credo in eum. O ſol, ſub Irene Imperatrice iterum me videbis. Sed hæc ego inter neutra deputo, quib. fidem nec addo,nec detraho.

Liber in rupe ſciſſa per Iudæũ in Hiſpania inuentus.

CAP. 35. BREMENSI eccleſię per ea tempora pręficitur nobilis Giſelbertus de Brūckhorſt, propinquus genere præceſſori ſuo, electus concorditer per capitulum, & eos qui intereſſe debuerunt. Ipſe profectus in Franciam, Gregorium papam decimum reperit Lugduni in concilio,tractantem cum prælatis de recuperatione terræ ſanctæ, quum decima eccleſiis in ſex annos perſoluenda imponeretur: ibique Giſelbertus electus,presbyterii ordinem cum confirmatione Apoſtolica impetrauit. Feliciter reuerſus in ſua,regalia accepit ab Rodulpho, nunc Romanorū rege,

antè

antè comite de Habſpurgk, quia aſſecutus Auſtriæ ducatum, primus in eam domũ imperatoriam dignitatem inferebat. Prima archiepiſcopo fuit controuerſia in Kedingos, populum Albis fluminis accolam, & pro conſuetudine omnium paluſtrium, contumacem: ſed archiepiſcopus diſſimulata indignatione, ad haſtiludium ſuos ac finitimos conuocauit in Stadium. Conuenerunt frequentes ex omni con- *Stratagema.* uicinio. Cœpta res eſt in ludo, ſed finiit in ſerio. Nam vbi conuenere armati, mox mouit in Kedingos, nihil minùs quàm bellum formidantes. Ibi rebelles cæſi ſunt, aliquot capti: & rebus in ſuum modum compoſitis, deinceps imperata fecere. Ciuibus ſuis perbenignus erat hic archiepiſcopus, amauitq́; plurimum cœtus hominum & conuentus, ita vt à miniſterialibus ſuis ciuium archiepiſcopus diceretur, profeceruntq́; plurimum ſub eius ditione. Sed hic tantus in ciues amor & indul- *Indulgentia.* gentia, eos, vt fieri ſolet, fecit inſoleſcere, ita vt obliuiſcerẽtur ſe bono ſubeſſe pontifici. Ille in cœna Dominica cõſecrato chriſmate, domi ſuæ manſitabat. Quũ quidam ex eius familia aurifabrum quendam, cum quo in rixam inciderat, vulneraſſet, vulneratus terribili clamore ciues cõuocat. Armati domum archiepiſcopi circumſident, vociferantes, ſemel ſe tandem ſeruitutem exuentes, in libertatem redituros. Tempus erat, vt arbitror, tumultibus & armis idoneum in populo Chriſtiano. Sic meruit archiepiſcopus ille ab amato ſuo populo turbam in ſanctiſſima ſolẽnitate. Irrumpunt domum, corripiunt familiam: quamuis archiepiſcopus multa obteſtaretur, facturum & curaturum ſe, vt omnia pro dignitate æquarentur, nõ auditur, diripitur ſupellex, domus incendio conflagrauit. Sic rependunt beneuolen- *Quippe, ira furor breuis eſt.* tiam, hoc vulgus, pelagus, indeclinabile virus. Archiepiſcopus egreditur indignatione iuſta plenus, vertit amorem in iuſtam perſecutionem. Res miniſterialib. non diſplicuit, cæduntur, capiuntur, opprimuntur ciues vndiq́;, agnoſcunt reatum ſuũ de pœna. Ita ſubmiſſis mediatoribus, obuiàm pergunt pontifici venienti viri & fœminæ nudis pedibus, gratiam repoſcunt: & veniam oratorum facilè impetrant: redit priſca in homines benignitas. Nam durante auerſione, Friſones ſæpè inuecti nauibus, ſæpe aliis rebus ciues ſpoliarunt, quum nõ auderent Bremenſes erumpere: vt experimento diſcerẽt, quanti ſit habere propitium ac fauentem terræ dominũ: quia & à Friſonibus damnificatio & incurſio cum reconciliatione finem habuit. Luſtrata eſt iterum Brema purgatorio igne per dies illos, parui tamen ducebant ciues detrimentum. Erat enim per eam tempeſtatem plenis nauigãs velis ciuitas Bremenſis, quum liquor ibi in potum decoctus, cereuiſiam noſtri vocãt, vndiq́; vel ſolus in precio eſſet. Victualia vili mercabãtur, nullo ferè precio: incredibile memoratu, quàm vili agnus, quanti bos etiam craſſus, & quàm parui emeretur. Ex adipe *Annona vilitas.* & pelle, carnes lucrifaciebant. Sed de his poſtea.

VERDENSIS autem eccleſia tum pontificem meruit ex ducibus Brunſwici, CAP. 36. Conradum, germanum fratrem Ottonis Hildeſemẽſis, & Alberti atq́; Ioannis ducum. Sedit in epiſcopatu annis triginta tribus. Quum primùm ad eccleſiam veniſſet, rerum eccleſiaſticarũ inſolens, aliquanto ſe videbatur immodeſtius, quàm par erat, gerere: ſed poſteà ad cor rediens, glorioſè rexit eccleſiam. Cantoriam, nouam in eccleſia ſua dignitatem inſtituit. Hoc infelicitatis expertus eſt in ſuo epiſcopatu, quod quum bellum illi eſſet cum archiepiſcopo Bremenſi, eccleſia hoſtili igne cremata eſt, anno octuageſimo primo, & prouenit irrecuperabile damnum, qualia ſolent in bello multa etiam inuitis principibus contingere. Hic pontifex contu *Belli incommoda.* lit fratribus duos coros ſalis in ſalina Luneburgenſi, & adiecit eccleſiæ bona, quæ dicuntur Vriban, & præfecturas quas vocant Gogreueſcop, in Verda, in Doruerden, in Zuenerdinge, Schiſlo, & Viſſelhouede. Poſuitq́; primum lapidem huius nouæ baſilicæ, anno MCCXC. in quo etiam deceſſit XVIII. Cal. Octob. Per huius pon 1290. tificis tempora Bremenſis archiepiſcopus Giſelbertus, poſt bellum quod illi cum Verdenſib. erat compoſitum, ſumma tranquillitate viuebat ad vicinos. Erat enim is archiepiſcopus in amicos humilis, in hoſtes animoſus, ſuis plurimum beneficus. Comites Holſatiæ multis vicib. defendit, à regib. Danorum laborantes, eccleſiã in *Quàm eſt moltis illi commune crimen.* omni bonitate regebat. Vnũ gloriæ eius crimẽ inſcribitur, tantum implicitus dicebatur curis ſecularibus, vt eccleſiaſtica miniſteria penè negligeret. Multum profe

cit eccleſia in temporalibus ſub illo. A fundamentis erexit arcem Tedinghuſen, Ottersberge demolitam inſtaurauit: turrim ſolidam ex coctо lapide in Vorde, lateritiam, ſimilemq́; Bremæ domum extruxit. In Languedel quoq; manſionem erexit, & ornauit. Nouum oppidum iuxta monaſterium virginum Buytehude, quòd à monaſterio nomẽ ſortiretur, communiuit. quod hodie viſitur magis olim, quàm nunc, floruiſſe. Præiudicium inde monaſterio natum, interuentu epiſcopi Verdenſis, magnificè compenſauit, datis pecuniis ac literis de nouo collatis ſuper omni iure monaſterii. Perennauit hic pontifex in eccleſia memoriam ſuam cõſtitutis redditibus, vt etiam ſuorum inde prædeceſſorum mentio in precibus haberetur. Extruxit autem altare in eccleſia ad monumentum & buſtum prædeceſſorum. Peruenit ad ſenectam vberem: ſed in ea, vt fieri ſolet, etiamſi morbi, quod rarũ eſt, non accedant, ipſa ſibi ſenecta eſt pro morbo. Nam & calculo vexabatur, vt eques incedere nõ poſſet, ſed vectationibus circumferebatur. Quæ res Kedingis contemptũ eius nutrire videbatur. Acceſſerant in eam ſententiã cum Kedingis nõnulli Transalbiani: nec vlla re eualuit proteruiẽtes ad ſanam reducere mentem, quũ hoc multis viis, antequam arma corriperet, pertentaſſet. Nouiſſimè autem auxilio ducum Saxoniæ & de Brunſwico, comitum Holſatiæ & de Oldenburg, adunatis miniſterialibus eccleſiæ, de omni terra exercitum copioſum immiſit cõtumacibus Kedingis: & facta multa ſtrage, malis ſuis perdomiti ceſſerunt. Indoluit tamen archiepiſcopus vehementer, quòd ſine cæde & ſanguine plurimo res fieri non potuit. Angebat ea res decrepitum pontificem, ita vt morbus inde creſceret, & ad capulũ res perduceretur. Nouiſſima decumbentis verba pœnitudinem effuſi ſanguinis indicabant. Bonus enim paſtor non ſanguinem corporum, ſed lucra quærere debuit animarum. Sed quid fiet, quando ad ſanam mentem pertinaces aliter reduci nõ poſſunt? Quieuit in pace Chriſti, poſtquam annis triginta tribus præfuit eccleſiæ, cùm

Senectus per ſe grauis.

Omnia verbis quàm armis prius ſapientem decet experiri.

1296. poſt Chriſtum natum MCCXCVI. decurriſſet. Tumulatus in eccleſia ſua, quã non mediocriter extulit opibus, vtinam & moribus prouexiſſet.

CAP. 37. LVBICENSI tum eccleſiæ longæuus ſenex Butchardus, agnomento de Sarken, anteà cantor in ea eccleſia, octuagenari⁹, ad epiſcopatum adſumitur: & quum nõ putaretur quinq; aut ſex ſuperuicturus annis, peruenit in eccleſia ad annũ quadrageſimum primum: quod monſtri ſimile eſt, & in terris rarum, tam viuacem eſſe ſenem, vt perueniat ad annos centum & viginti. Nec erat illi ocium, ſed labor plurimus primo anno ſui pontificatus, propter debita per ſuum contracta prædeceſſorem. Abiit in Franciam vt parceret impẽſis, & perinde abſens ex prouentibus multum æs alienum ſoluit. Villam quoq; Eggerdiſtorpe CCCCXXX. marcis comparauit, & tertiam partem iudicii ſupremi in villis ad menſam epiſcopalem ſpectantib. Surrexere graues cõntrouerſiæ capituli & fratrum: quibus adeò ſe immiſcuere ciues, vt capitulum cedere cogeretur de loco, formidine maioris mali. Erat annus in epiſcopatu quartus, hoc eſt milleſimus ducenteſimus octuageſimus, quum occaſione cauſæ fratrum cederent. Altera vice anno pontificatus vigeſimotertio, hoc eſt, Chriſti nonageſimo tertio quum omni Lubicenſes conatu contra eccleſiam agerent, ſuperiure molarum aquatilium, non longè ab eccleſia: tum pontifex ipſe in perſona curiam adiit Romanam, ibique per annos quatuor conſtitit, pro eccleſia ſua viriliter decertans: glorioſè tum, licet ſumptuoſè & laborioſè, triumphauit in cauſa. Nouum in eccleſia miniſterium inſtituit, cellarium faciens, qui canonicis panes præbẽdales ſingulis quartis feriis & ſabbatis miniſtraret: pro qua aſſignauit ſingulis annis ſexaginta menſas ſiliginis ex decimis menſæ epiſcopalis. vnde factũ eſt, vt ſucceſſores eius in hodiernum ſoluant capitulo ſexaginta marcas. Ædificauit idem capellam cohærentem magnæ domui lapideæ in Vthin, quę tamen hodie diruta eſt: & maior capella & ſolennior per quendam ex ſucceſſoribus eius Euerhardum eſt exornata. Fundauit quoq; perpetuum beneficiũ in eccleſia Lubicenſi ad altare ſancti Habundi, hodie tamen ad aliud altare eſt tranſlatum. Huius authoritate eccleſia pridem parochialis in Vthin, eſt in collegiatam erecta, licet ſit peralios ſic dotata. Nec enim omnia poſſumus omnes. Maior pars rei, principium eſt, &, vt Horatius, *Dimidium facti, qui bene cœpit, habet.*

Senectus longæua.

Ordinauit etiam carceres tenendos per decanum Lubicenſem, certos redditus aſſignando, ne clerus eſſet laicis ludibrio. Peruenit viuendo ad annum Chriſti milleſimum trecenteſimum decimum ſeptimum, in epiſcopatu XLI. & quieuit.

MAGDEBVRGENSIS eccleſia poſt Conradum paſſa eſt diuiſionem grauem, quę in apertum bellum proceſſit. Nam diuiſis in electione votis, quidam prępoſitum maioris eccleſię Ericum, de Brandenburg marchionem: alii ex canonicis Buſſonem de Queruorde comitem, aſſumendum per electionem putauerunt. Durum inde bellum enaſcitur, multa leuia prælia, damna, incendia, cædes. Res deinde cõponitur, data pecunia electis, vt cederent: & aſſumitur tertius, dominus Guntherus, de Sualenberg comes. Marchiones tamen pacta violarunt, renouantes bellum pro fratre in Guntherum. Ille vbi perſenſit multorum in ſe perfidiam (nam magni ſe principes immiſcuere bello, duces ac comites) tranquillitati ſuæ conſulens, quum non annum integrum impleuiſſet, ceſſit Bernardo de Welp comiti: nec illi quies erat, marchionibus ad cuncta tumultuantibus pro fratre ſuo Erico. Diuiſi tamen erant altrinſecus: nam erat ex marchionibus, qui huic epiſcopo auxiliaretur in patrueles. Epiſcopus quoq; Hildeſemenſis inter auxilia erat Bernardi, nihil veritus, quòd frater eius Albertus dux Brunſwicenſis, ſtaret in altera parte. Multa incommoda viciſſim intulere partes: nec requies erat, donec nonnulli turbatores pacis de medio fierent. Iſte verò Bernardus ſolis duobus annis in magno labore præfuit, ita vt triennio multi in ea eccleſia epiſcopatũ ambirent: duo ſuſciperent, Guntherus & Bernardus: quorum poſtremus conceſſit in fata, locum faciẽs ſucceſſori. CAP. 38.

Ex votis in electione diuiſis graue oritur bellum.

HILDESEMENSIS eccleſia poſt Ottonem meruit pontificem Sifridum, natum comitibus de Queruorde. Arcem Rute hic à fundamentis erexit, reſtaurauitque Leuenburg priùs demolitam: præfuitq; eccleſiæ per annos triginta. Quum initio pontificatus eius, marchiones de archiepiſcopatu Magdeburgenſi laborarent, non potuit immunis eſſe, quo minùs Bernardo propinquo ſuo aſſiſteret, quod ei bellum velut hæreditarium ex anteceſſore prouenit: illo verò pacato, reliquũ tempus ad finem in tranquillitate peregit. Præfuit Romano Imperio per eius tempora Rodolphus, pridẽ comes de Habſpurg: qui initio Imperii ſui de eccleſia benè merendum putauit, reſtituens illi Bononiam cum Romandiola, quam prædeceſſores eius, præſertim Fridericus II. per Gibellinos ſuos ſibi conciliauit. Magno ille bello conflixit cum rege Bohemiæ, qui illum indignaretur agnoſcere Imperatorem, quem pridem habuit ſuæ curiæ magiſtrum, & perinde ſuum miniſtrum. Sed hæc in Saxonia diximus pleniùs. Floruit illa ætate, relicta ducis Poloniæ, Hedwigis, fœmina mira ſanctitate. Paternum illi genus fuit ex Bartoldo marchione Badenſi, duceq; Morauiæ, in oppido Kitzing literis edocta: nupſit Henrico duci Sleſiæ, qui quod barbatus ſemper incederet, inde mutuatus eſt cognomen: genuitq; illi filios tres, quorum maior natu bello Tartarico periit. Erexit monaſterium virginũ in Trebnitze iuxta Vratiſlauiá, in quo cælibem vitam duxit. Filia eius Gertrudis inibi centum virginibus præfuit. Mater autem ita vixit, vt & viuens & moriens clareret miraculis: quibus adductus Clemens papa, eam in ſanctorum retulit catalogum. Per idem tempus quum in Traiecto iuuenes, puellæ, viri, fœminæ choreas ducerent in ponte frequentes, venerabile Chriſti ſacramentum deferebatur, nec illi proſternuntur, intenti vanitatibus, mox ponte deſidente, ducenti propè mortales perierunt. Diſcite non temnere diuos. CAP. 39.

Rodolphus comes de Habſpurg Imp.

Caſus miſerabilis.

HALBERSTADENSI autem eccleſiæ prope eadem tempora præfuit Albertus, vir inſignis, ex comitibus de Aneholt, qui eccleſiam illam annis quadraginta quatuor feliciter gubernabat. Quo tempore Rodulphus Imperator cancellariũ ſuum, hominem Genuenſem, in Italiam miſit, præſertim in Hetruriam: omnes qui pecuniam attribuerũt, in libertate dimiſſos, Imperii fideles pronunciauit. Per quã occaſionem Lucenſes duodecim millibus aureorum datis, libertate donati ſunt: & Florentini ad quietem perducti, nouam inchoarũt reipublicæ gerẽdæ formam, in qua vſq; hodie permanſerunt. Hic noſtrorum Imperatorum primus Italiam pro deſerta videtur habuiſſe, quamuis nonnulli ex ſucceſſorib. ſint illis colluctati: nullus tamen ante hunc ciuitatibus vendidit libertatem. Fecit, quod ſolent, qui rebus CAP. 40.

Libertas Italiæ ciuitatib. venditur.

melioribus deſperatis, non quod volunt, ſed quod velle cogũtur, faciunt: aliquanto tamen melius erat, ſi nihil ille armorum pro recuperandis Imperii iuribus inten tare voluit, cauſam ipſam integram ſeruaſſe ſucceſſoribus. Interim res floruerunt in Sicilia ſub Carolo ſecundo primi filio, qui ex filia regis Vngariæ multam prolem reliquit, è quibus Robertus patri & auo ſucceſſit in regnum: Carolus filius, materno genere, ad Vngariç regnym peruenit: Ludouicus filius, ordinem Minorum amplexatur, ita in eo viuens, vt inter ſanctos ſit relatus. Ob cuius viri mentionem, patris eius memoriam fecimus, in hac religionis ſacræ & eccleſiaſticarum rerum proſecutione.

Regis Fil. ordinem amplexatur Minorum.

CAP. 41. MAGDEBVRGENSIS eccleſiæ tum crebriùs innouatur archiepiſcopus. nam Bernardo vita functo, capitulum cum militaribus finem bello cupientes, Ericum quondam præpoſitum ſuum, marchionem de Brandenburg elegerũt: virum pontificatu dignum, ſed qui ciuibus eius vrbis, propter grauia incommoda diutur no bello illata, diſpliceret: eductum in vrbem, tumultuantes circumſederunt. Vix elabitur magno ſuo periculo de manibus eorum: ſed ita deinceps vixit, vt ciuibus ſuis eſſet acceptiſſimus, intantùm, vt quum bello poſtea captus, neque à fratribus, neq; à miniſterialibus eccleſiæ ſuæ redimi ære curaretur, ciues enumeratis pro illo quingentis argenti marcis, à ſua captiuitate eorum beneficio laxaretur. Denique quum bellum eſſet in diebus eius aduerſus marchionem vnum (plures enim tum fuere) archiepiſcopus tum educto exercitu cum fratre, qui illi auxilia miſerat, obſedit arcem cum oppido Nouumgaterſleue. Trahebatur in longum obſidio: & ipſi principes, recreandi animi gratia, relictis ad obſidionem ſuis, abierunt in arcẽ Calue. Collocuti inuicem miniſteriales eccleſiæ, dum abeſſent principes, benè gerendæ rei occaſionem prætermittere noluerunt: itaq; adunati ad hoſtes exierunt è caſtris, illos pellicientes ad prælium. Illi quoq; impigri exierunt euocati: & mixto inuicem prælio, multi de caſtris archiepiſcopi capti ſunt, & in arcem abducti. Reuerſi principes, quum quid actum eſſet intelligerent, ſoluerunt obſidionem. vt capti laxarentur, dedit archiepiſcopus in pignus pro accepta inde pecunia, Luſatiam, ſuæ partis ditionem. Marchio frater eam rem animo voluens acerbius, quum poſtea verſaretur in Magdeburg, videretq́; obuerſantem oculis ſuis militẽ, eius prælii authorem, iuſſit eum in eccleſia ſancti Pauli cædi, cæſumq́; eccleſia per capillos extrahi. Ita violentia principum, fas atque nefas ſæpè confunditur.

Odium in ſummam verſum beneuolentiã.

Dirum & crudele factum.

CAP. 42. MINDENSIS eccleſiæ tum præpoſitus erat pontifex Otto, eius nominis primus, ordine pontificum trigeſimus quartus, frater ordinis Prædicatorum: quod vnum inter mirabilia numerabimus, quòd viri militaris generis, qui eam eccleſiam tenuerunt, vt modò tenent, admiſerint fratrem de ordine mendicantium. Hoc niſi factum ſit per contentionem partium, vt nec mihi, nec tibi ſit, aut per ſpecialem prouiſionem Apoſtolicam, prorſus non intelligo: nam ob religionem & eius amorem, aſſumptum virum, aliâs optimum, non facilè crediderim. Facit hoc morũ nimis magna diuerſitas, & contemptus quidam in viris militaribus ſacræ religionis. Vtcunq; fuerit, iſte ad pontificatum peruenit, negociis ciuilibus & armis inſuetus: cogebatur tamen ſe rebus & tempori coaptare. Defendiſſe iura eccleſiæ ſuæ fertur, ne quid caperet detrimenti. Sedit annis non totis ſeptem, & in vigilia ſanctæ
1275. Eliſabeth, anno Chriſti MCCLXXV. emigrauit de turbine in requiem: vt experiretur, quantum interſit inter monaſticam quietem, & perturbatiſſimam negociorum ſeculi inquietudinem.

CAP. 43. SVERINENSI eccleſiæ per ea tempora præfuit vir inſignis, Gotfridus, genere miniſterialium de Bulowe, ſeditq́; in eccleſia annis viginti duobus. Vidit tempo rum mirabiles mutationes. Nam Imperator Rodulphus, ex comite non magno magnificus Imperator, Bohemorum domitor, regnum Germaniæ antè ſparſum laborioſè adunauit, contumaciam & rebellionem in maioribus atq; minoribus inultam abire non permiſit. Erphordiæ in ciuitate populoſa, grauis erat ciuium tumultus. Inſurrexit vulgus his qui rempublicam adminiſtrabant, & pro ſua libidine omnia perturbauit. Cæſar velut oĩa diſſimulãs, cogitauit quomodo vindicaret. Indixit principib. regni conuentũ in eam vrbẽ. Magno apparatu ciues rẽgerunt, vt hoſpitia

Rodulphi Imper. encomion.

hoſpitia parent venturis principibus. Aderant cum Imperatore Saltzburgenſis, Magdeburgenſis, Moguntinus, archiepiſcopi: Bambergenſis, Halberſtadenſis, Hildeſemenſis, epiſcopi: Saxoniæ, Brunſwici, Luneburgenſes duces: marchiones & comites multi. iuſſit quoque ciues bonos in ſuo ordine non imparatos eſſe. Inde vbi iam omnia ex ſententia conſtiterant, euocauit noxios priſtini tumultus authores, vt cauſam dicerent in conſpectu principum. Conuicti autem de pertinaci ac irrationabili tumultu, iuſſit omnes noxios in medio foro mox gladio cædi: reddiditque ciuitatem in ordinem ſuum, quum ſenatui & patribus authoritatem ſuam in populo reddidiſſet. Magnæ enim vrbes, niſi in eis regnet iuſtitia, quid ſunt niſi ſpeluncæ latronum, vbi habens ſociam multitudinem, impunè peccat? Nec facilè audita ſunt maiora iniuriæ exempla, quàm in vrbibus malè ordinatis. Rodulphus Cæſar tamen benè conſuluit Erphordiæ, quam ex Babylone, hoc eſt, magna confuſione, reddidit in faciem legitimæ ciuitatis.

Seditio ſeuerè punita.

Iuſtitia.

Cap. 44.

RACEBVRGENSI autem eccleſiæ per eadem tempora præfuit Conradus, vir ætate prouectus, qui multùm ſuæ aſſumptioni reniteretur: præualuitque ſententia in eo beati Ambroſij, qui quum ad extremum laboraret, exiturus de hoc mundo, audiuit circa lectulum muſſitantes fratres, quem tanto pontifici ſurrogarent. Erat inter eos qui nominaret Simplicianum. Hoc quum audiſſet Ambroſius, non creditus exaudire, reſpondit: ſenex, ſed bonus. Id de Conrado tum ſenſere fratres ſui, quòd ſenectam eius virtus animi fulciret. Præfuit eccleſiæ non paucis annis: quumque à familiari quodam ex fratribus interrogaretur, Quid eſt, pater? penè contra voluntatem aſſumpſimus vos ad epiſcopatū, nunc quid ſentitis? eſſent fortaſſe, ſi cedere liberet, qui onus à vobis acciperent. Ille interroganti nil reſpondit: vt facilè intelligeretur, ſuſceptum onus non eſſe tam facile deponere, quàm aſſumere. ſimul fortè & illud perpendit, eſſe rem non boni exempli, per ambitionem alios conſcendere, alios detrudi. Igitur permanſit in pontificatu ad finem vſque vitæ. Erant ea tempeſtate mirabiles & miſerabiles gyrationes in vrbibus Brunſwico atque Magdeburg. Communitas Brunſwicenſis adunata, per contubernales, Gildas vocant, creauerunt ex ſuo numero duodecim viros, qui rem omnem geſſerunt pro arbitrio. Conſilium publicum nullius erat precij, nulla in eo authoritas, omnia ad duodecim viros referebantur. Quum intereà mortuo Wilhelmo domini Brunſwici fratres de ſucceſſione diſſentirent, commune Henrico, maiores Alberto fauebant. Ingreditur Henricus, & à communi ſalutatur pro principe. Albertus poſteà ab amicis immiſſus, fratrem expulit, & de duodecim tyrannis iuſtitiam fecit. In Magdeburg non minor rerum perturbatio, ſed nō idem exitus ad vindictam malorum. Omnem in ſe authoritatem coniurationis principes conuerterant, publicum conſilium pro nihilo fuit, moderabantur rem pro arbitrio: ſed in fine, vis magna conſilij expers, mole ruit ſua, vt ait Satyricus: ita in magno populo magna ruina, vbi rem non ex certa prudentia gerunt adminiſtrantes. Exempla cernimus quotidiana.

Senectutis fulcra.

Inter fratres de ſucceſſione bellum.

Res magnæ abſque conſilio non geruntur.

Cap. 45.

MIMIGARDEVORDENSIS eccleſia, quæ eſt Monaſterienſis, tum pontificem habuit poſt Ottonem, Wilhelmum, ex ordine miniſterialium de Holte, ordine inter eius eccleſiæ pontifices trigeſimum: qui hoc tantùm reliquit in eccleſia memoriale, quia dedit fratribus in eccleſia ſua diui Lamberti, & in Bilrebeke, prouentus. Iam tum Romanum Imperium poſt Rudolphum Sueuum, Adolphus de Naſſow, electione principum accepit, defenditq; vt potuit: & erant Germaniæ res ſub eo aliquandiu quietæ. Italia iam Imperatoribus noſtris valefecit, ſuis vtens legibus, ſed res Chriſtiana in Aſia miris gradibus retroceſſit: dudum amiſſa eſt Hieroſolyma, poſteà etiam Antiochia. Tripolis ciuitas potentiſſima hoc tempore expugnatur à Soldano, magna & miſerabili multorum capitum interitu. nam captam vrbem cum vniuerſis quæ ſupererant, victor incendit, & ferro excidit, in tumulum redegit ciuium ſuorum. Tyrus, Sidon, Barutum, eodem victoriæ curſu ab illo ſunt in deditionem accepta. Reſtabat ſola Chriſtianis Ptolemais. Ei cum ſummus pontifex immiſiſſet ſine duce præſidium militum, maior ibi tumultus, quàm ciuitas portare poterat, erat: tenuere tamen eam vrbem aliquandiu poſt

Adolphus de Naſſow eligitur in Imp.

Soldani in Aſia geſta circa hæc tempora.

hæc tempora Chriſtiani,ſed conceſſit etiam illa in fine victori Sarraceno. Miſerabile eſt memoratu,quo labore defendentium,qua calamitate obſeſſorum, infelix ciuitas in ius conceſſit obſidentis. Legat,qui volet,ex his qui rem ſcripſêre: nobis alia profeſſio eſt,contentis tempora magnarum rerum deſignare.

CAP. 46. BREMENSI eccleſiæ poſt Giſelbertum præficitur inſignis vir,Henricus, cognomento Goltorm,eiuſdem decanus eccleſiæ: vir prouectæ & penè decrepitæ ætatis,ſed omnium vnanimi electus voto:natus honeſto genere ex militaribus eccleſiæ,qui nunc honeſtiori vocabulo militares, etiam nobiles dici volunt: ſed ea appellatio ab aſſentatoribus ex ſuperiori Germania ad nos deſcendit: modeſtiores tamen eam non recipiunt. Hic ergo electus, miſſo ad ſummum pontificem eccleſiæ cantore, confirmationem cum pallio poſtulauit, impetrauitque. Deſcendens autem hic nuncius, in itinere defecit. Pontifex autem Romanus tum erat Benedictus vndecimus, qui per omnes gradus ſui ordinis ita profecit, vt cardinalis fieret Hoſtienſis, vnde illi proximus erat ad pontificatum aſcenſus. Memorabile dictu, quum humili genere natus eſſet, ad ſumma prouectus, non erubuit paupertatis ſuæ primordia. Mater eius dum adhuc in minoribus ageret, fratribus veſtimenta abluit. Iam pontifex factus, illam voluit in vrbe videre,iuſſitque adeſſe. Vbi venit,matronæ illam,vt pontificis matrem, ſummis honoribus extulerunt,veſtibus exornantes pro magnificentia ſummi principatus in filio,productam in cõſpectum pontificis,pontifex agnoſcere diſſimulauit: Ego,inquiens,matrem in illo ornamento non agnoſco,non eam talem reliqui:auerſusq́; fecit cunctos qui honoris illam gratia deduxerant, erubeſcere. Exeuntes autem, pannoſas exuuias mulieri reddidêre,& ita reduxerunt. Tum amplexatus genitricem,In illo,inquit,veſtium apparatu matrem reliqui,ſic recipio:meum nunc fuerit,genitricem cohoneſtare. Sed non diu ſuperfuit. Hic eſt ille,qui Peruſij ſibi ſedẽ deſtinauit,quum eccleſiam fratrum ſuorum in ſublime extuliſſet,meditatus palatium pontificale deſuper conſtruere. Diis aliter viſum. Expleto vix anno, & paucis diebus,conceſſit in fata,defunctus ac tumulatus in eodem loco,in conuentu fratrum ſuorum Prædicatorum Peruſij. Fecit aliquot in pontificatu declarationes fratribus ſuis fauoroſas. Sed ad noſtrum electum reuertamur. Quum nuncius cõfirmationis ab vrbe allatæ,in ipſo itinere, vt diximus, defeciſſet, alij literas exceptas perduxere Bremam. Venientes autem, inueniunt iam tumulatum electum ſuum,cui confirmationem attulere. Nam itinere in Stadium à Brema inſtituto, media via febre corripitur,& in Vordis arce collocatus,non diu ſpiritum retinuit, vir pro virtute longiore dignus vita,tumulatur cum prædeceſſoribus.

Militares.

Memorabile factum.

CAP. 47. PADERBVRNENSIS eccleſia quum morte Ottonis eſſet viduata,ſcinduntur eligentium vota in duo:nam alij eligunt dominum Guntherũ de Sualenberg comitem,qui eccleſiam Magdeburgenſem bellis implicitam dudum reliquit:alij Theodoricum de Ictere præferendum putarunt: & præualuit ſententia eorum, Günthero per modeſtiam quieſcente, vt qui maiorem contempſiſſet eccleſiam, hanc quoque poſthabere pro minimo duceret. Præfuit autem Theodoricus huic eccleſiæ annis duodecim. Cœpere tum floreſcere nouæ per Chriſtianiſmum religionis,contra ſummorum decreta pontificum:ſed tamen procedunt ſuo more. Ex Cæleſtino ſummo pontifice,qui ceſſit octauo Bonifacio,nomen ſumpſit ordo Cæleſtinorum ſub regula Benedicti: hoc tempore initium, & mirum ſumpſit incrementum,eò quòd ſanctiſſimo viro in carcere defuncto,(cuſtodiri enim illum curauit Bonifacius,ne,quod intenderat,rediret in eremum) propter eius crebra miracula multi nobiles & docti viri,ſpretis ſeculi bonis,& pompis inanibus,ordinem nouum ingreſſi,citò & virorum numero, & cœnobiorum conſtructione mirabiliter eum ordinem prouexere. Ordo quoque Seruorum virginis Mariæ tum habuit initium, authore Philippo, viro religioſiſſimo: qui primus inſtitutor fuit, non longè ab vrbe Florentia. Hanc autem religionem ſub diui patris Auguſtini regula excitauit: atque ipſam verbo & exemplo, additis nonnullis conſtitutionibus, in formam redegit. Quem ordinem à multis improbatum, Benedictus vndecimus, Vrbanus ſextus, priuilegiis & exemptionibus munierunt, & inter mendicantes collo-

Cæleſtinorum ordo.

collocarunt: qui ordo viris clariſſimis,& in declamatione ad populum feruentiſſimis,multo apud plurimos habetur in precio. Sed quando erit finis multiplicandarum religionum,in vno magno eccleſiæ monaſterio ſub abbate Chriſto: cuius regulam per euangelia digeſtam ſi ſtrenuè obſeruaremus, nihil eſſet opus repertitiis illis & nouis religionibus. Siſtendus eſt hîc ſtylus: quia ſi exaudierint, multi cõſurgent in prælium: paratiores contendere, quàm animum ad obſeruantiam diuinæ legis intendere.

Sed an ideo tegenda veritas?

Cap. 48.

Magdebvrgensi metropoli, ad annum Chriſti milleſimũ ducenteſimũ nonageſimum quintum pręficitur inſignis vir, Burchardus, ex comitibus de Blanckenburg, gratus ciuibus & bonis omnibus: ſed non omninò approbatus miniſterialibus ſuis, qui quod voluerunt ad nutum ab eo non impetrauere: conſpirantes autem in eum, irrepſere noctu per Albim, vt caperent eum in eccleſia: ſed aduolantibus ciuibus in eius defenſionem, nihil perfecerunt. Annuit ille ciuibus, vt armati exeuntes, fortalicium Randowe, vnde multæ fiebant excurſiones, ſubuerterẽt, frementibus & ſumma indignatione conſternatis eiuſdem miniſterialibus. Quo tempore magna erat conuerſio orbis Chriſtiani, quum ſummi eius principes ſummum principatũ aut vi, aut dolo ſunt aſſecuti. Per idem enim fermè tempus, & Albertus Rodolphi Imperatoris filius, Adolphum de Naſſaw Romanorũ regem pręlio oppreſſit, & regnum Romanorũ, volentibus nolentibusq; Electoribus tenuit: ſed tamen acceſſere ei volentes penè omnes, quia non eſt viſus alius qui dignitatẽ eius poſſet melius tueri. Summũ autem pontificatũ quum teneret Cæleſtinus, vir ſimplex, & eremo paratior quàm throno, occultis modis ſuaſit illi Benedictus Caietanus cardinalis, vir doctiſſimus, experientiſſimus pariter & magnanimus, vt dimiſſo pontificatu, cuius oneri eſſet impar, rediret ad vitam priuatam: alioqui de magno animæ ſuæ periculo ageretur, qui ſe paſſus eſſet in eum locum cõſtitui, cui nulla poſſet ex parte ſatisfacere. Suaſit, ac perſuaſit. Ceſſitq; Cæleſtinus, ac ſucceſſit Benedictus, vocatus octauus Bonifacius. Hic quum legatos miſiſſet in Franciã, duriùs agentes ad mandatũ pontificis, rex illos iuſſit in libera cuſtodia haberi: Papa mox ſacris interdixit, regnoq; regem deſtituit, quòd ius gentium violaſſet: nec antè Imperialem infulam Alberto annuit, quàm ille ſuſciperet titulum regni Franciæ: pollicereturq;, armis ſe regnũ vendicaturum. ſed irrita venti vota tulere. Bonifacius centeſimũ annum nactus in pontificatu, renouauit iubileum, inſtituens eum centeſimo quoque anno venerandum: ſed poſteriores pontifices tempus mutârunt. Archiepiſcopus interim Magdeburgenſis anno nono defecit.

Albertus Habſpurgẽſis Adolphum de NaſſaW imp. opprimit.

Cæleſtinus Pontificatu cedit.

Cap. 49.

Bremensi eccleſiæ poſt Henricum, qui ne viuens confirmationem ſuam cum pallio expectauit, quum prouidendũ eſſet, ſciſſa ſunt eligentium vota in duo: nam alij Florentium de Brunckhorſt ſcholaſticum elegerunt, nepotem Giſelberti, quem ille ſibi ſucceſſorem animo deſtinauit: alij verò Bernardum de Welpa comitem, eiuſdem eccleſiæ maiorem præpoſitum maluerunt. Erant in capitulo ſanioris conſilij viri, qui diſcordiàm execrantes, quum ad concordiam qui diſſidebant, reduci non poſſent, neutralitatem elegerunt, ſcientes, quantum mali ſoleat eccleſiis diſcors electio importare. Scinditur & populus in ſtudiis ſuis: nam Burgenſes præpoſito, miniſteriales inhæſere ſcholaſtico, tribuentes multum memoriæ patrui illius. Mittit pars quæq; nuncios in vrbem, ius ſuũ proſecuturos: imò ipſi electi, aceruatis vndeeunq; pecuniis, vadunt ſedem Apoſtolicã inuiſuri: ſibi quiſq; ſtudet omni conatu conciliare fauorem. Res in longum ducta eſt, quòd Clemens quintus illorum temporũ pontifex, Franciam magis quàm Italiam honoraret, primus ſibi ſedem faciens in Auinione, execratus Romanorũ tumultus, quos illi magis ac magis intentabant: elongauit ergò Clemens cum ſua ſede, & Auinione moritur. Ibi diſputatum eſt diu ſuper iure electionis Bremenſis: ad aliquot annos res protrahitur. Bernardus præpoſitus, tædio rerum affectus, renunciauit iuri ſuo: vt alij dicunt, finem viuendi in lite fecit. Ita Florentius confirmationem Apoſtolicã obtinuit. Reuerſus autem ad eccleſiam, nihil magnum aut memorabile fecit: peruenitq; ad annũ milleſimũ treceteſimum ſeptimum. Quumq; Giſelbertus xcvi. defeciſſet, ſucceſſor eius annũ non impleuiſſet, decem anni Florentio adſcribũtur,

Diſcordia etiam res maximæ dilabuntur.

quorum partem maiorem conſumpſit in lite, quam inchoauit ſub octauo Bonifacio, & peruenit ad Clementem quintum: cuius ſub nomine publicatæ ſunt conſtitutiones, quæ vocantur Clementinæ. Florentius ergò ſolis quatuor annis eccleſię ſuæ præfuit, reliquos ſex impendit iuri ſuo exequendo: & ſub Clemente quinto in pace quieuit. Hoc habet memoria eius præcipuum, quod primus vidit celebrari iubileum in Romana eccleſia, inſtitutum per Bonifacium octauum. Ergò Chriſtianiſmus MCCC. annis iubileum neſciuit, ſed poſteris ſeruauit, vt ſolent boni parentes reponere theſauros ſuos ad vſum ſeræ & longinquæ poſteritatis.

Clementinæ conſtitutiones.

Annus iubilæus.

CAP. 50. VERDENSI quoque eccleſiæ poſt Conradum præficitur vir inſignis, Fridericus, quietus, prudens, ſtaturæ elegantis, ſupra hominum communem proceritatem, ſimplex & rectus: pro qua re multas moleſtias intulere improbi eccleſiæ, quũ eſſe videretur pontifex qui vindicaret. Subornati videbantur ex vicinis, & vt erat ſuſpicio multorum, ab archiepiſcopo Bremenſi, qui arcem Rodenburg in ſolo, vt ferunt, Bremenſi ſitam, occuparent clàm noctu. & propè erat vt proficerent: ſed erant in eccleſiæ Verdenſis miniſterialibus, qui pro ſua fide vigilarent. Ergò inſidiatores extracti de latibulis, cæduntur, vulnerãtur, capiuntur, & veniſſe nollent ita remittuntur, qui fugam inierunt. Quum ergò hoſtiles in eum animos ſic prodidiſſet Bremenſis archiepiſcopus: non eſt viſum ex ſuo more miniſterialibus rem ſinere inultam. Igitur inuocato armorum præſidio à Duce Luneburgenſi, expedito agmine inuadunt Bremenſem ditionem, ferro & igni cuncta vaſtantes penè ad ſuburbia ciuitatis: magnaq́ue aucti præda, reuertuntur. Alia quoque vice quum equites incurſarent prædia eccleſiæ, abacturi pro ſua conſuetudine iumenta, epiſcopus clàm armat ſuos quos habuit promptiſſimos, & egreſſus, manum conſeruit cum prædatoribus. Fit pugnando ſuperior, capit ex eo numero triginta, & victor in ſua regreditur. Quòd in ſe, erat vir pacificus. Si temporum illi tranquillitas extitiſſet, eccleſiam ſuam locupletaſſet: ſed non ſinebat inquietudo proximorum. Præfuit autem eccleſiæ ſuę in annum vſque vndecimum, appoſitus ad patres ſuos, ſepultus in ſenectute bona.

CAP. 51. MINDENSI eccleſiæ per ea præfuit tempora Volquinus, ordine pontificum trigeſimus quintus, vir vndecunque natus, virtute cõſpicuus: qui tempora meruit videre tranquilla, quum in Imperio eſſet Rodulphus comes de Habſpurg, cui vacabat ducatus Auſtriæ, quem aſſumpſit & tranſtulit in domũ ſuam: vnde etiã nati ſunt comites Auſtriæ noſtrorum temporum, qui redacti ſunt in ſolum dominum Maximilianum Romanorum regem, & filium ac nepotes eius. Huius pontificis tempore migrauit ad Dominum vir ſanctiſſimus, Thomas Aquinas: cuius tranſitus domino Alberto, quondam Ratiſponenſi epiſcopo, ſed à turbine rerum ſeculariũ ad tranquillitatem monaſterij redeunti, reuelatus eſt, quum maneret in conuentu fratrum ſuorum Colonienſi: Ille in lachrymas reſolutus, teſtatus eſt multis fratribus, filium ſuum in Domino chariſſimum, Thomam, emigraſſe. Poſt cuius obitum idem D. Albertus, vix quinque annis ſupererat, vir natu grandæuus, & qui Thomam quinquageſimo anno ætatis excedentem, multis annis præceſſerat. Albertus autem anno Chriſti milleſimo ducenteſimo octuageſimo quinto exceſſit, teſte inſcriptione marmoris, illi in memorati conuentus choro ſuperpoſiti. Dictũ verò D. Albertum morientem, pro vitæ ſanctimonia & doctrinæ eminentia luxit omnis prouincia. Aderant eius funeri D. archiepiſcopus Colonienſis Sifridus, aderant maioris & omnium collegiorum canonici, aderant deforis ex nobilibus plurimi, tota ciuitatis multitudo pompam funeris ornabat. Quæ teſtimonia ſunt inſignis & incomparabilis virtutis in viro memorabili: cuius exequias nemo qui adeſſe poterat, neglexit. Extraxere fratres ętate noſtra reliquias eius, & in medio choro, extructo tumulo, ſupra pauimentum collocauere, admittentes viros graues vt cernerent integrum corpus, nulla deformatione, niſi quòd mandibula parum videretur collapſa: ſiue balſami beneficio, ſiue Dei miraculo, Deus nouit, ducentos annos durauit in ſarcophago. Quę oculis conſpexi, hac ſcriptura conteſtor. Sed ad Mindenſem redeo pontificem Volquinum, qui ex hoc mundo tranſiuit ante D. Albertum triennio: hoc eſt, anno Chriſti milleſimo ducenteſimo octuageſimo ſecundo,

Auſtriæ ducatus.

eundo,in die D. Godehardi, Hildeſemenſis quondam epiſcopi, cùm annos non totos octo compléſſet in epiſcopatu.

Osnabvrgensem eccleſiam poſt Conradum de Retberge, excepit Ludouicus,natus comitibus de Rauensberge,ordine pontificum trigeſimus tertius, vir magni animi, qui eccleſiã laborioſè rexit, quum multa illi orirentur aduerſa. Simon de Lippia tenebat arcem Engeren,veterem ſedem principũ antiquæ Saxoniæ Wedekindi & filiorũ eius:vndè nomen Anglis Saxonibus, quod olim intulerunt Britanniæ,vt ex illis diceretur Anglia, quod nomen ſeruat in hodiernũ: ſeruatura,vt creditur,in finem. Ex hoc loco Simon comes multas iniurias eccleſiæ & eius ſubditis irrogabat. Non tulit epiſcopus Ludouicus,ſed obſeruato tẽpore,quũ in armis eſſet Simon memoratus,abſtuliſſetq; pecora eccleſiæ,armatur & ille cum ſuis:& egreſſus, occurrit per compendia agmini hoſtium,& facta congreſſione de more militari,quum infeſti inuicem concurriſſent,multo labore exantlato, capitur comes,& in ciuitatem captus abducitur,ſex annis retentus in vinculis, donec conſentiret vt redderet arcem,nouum oppidũ ſtirpitus euerteret,iuraretq; in reliquum ſe abſtinere iniuriis eccleſiæ. Fideiuſſores interuenêre comites de Tekeneburg,Benthem,Sualenberg: Balduinus de Steenforde,& Otto de Ahuſs barones: Burchardus de Stroberge,Bernardus de Beuern milites,cum nonnullis aliis. Bellum ibi deinde oritur in Ottonem de Monte,occupatorem eccleſiæ Monaſteriẽſis,quum illi inhæreret comes de Marca. Non dubitauit Ludouicus occurrere hoſtibus:facta congreſſione,fortiter pugnatur:& longa interueniente cõflictatione, ſuperatur comes de Marca,qui antè tulit candidũ epiſcopi habitum, quem armis ſuperinduit paludamenti loco:quumque capto ſuperemineret iacenti epiſcopus, aduolans quidã ex agmine epiſcopi,quum crederet epiſcopum premi ſub comite, quaſi comiti vulnus inflixit lethale, ignorans dominũ eſſe ſuum. Victoriã quum reportaſſet,tertia pòſt die ex vulnere mortuus eſt:quum præfuiſſet eccleſiæ annis duodecim, plura quoq; iura eccleſiæ ſuo tempore recuperauit. Cap. 52.

Anglia nomen vnde.

Magdebvrgensi metropoli poſt Burchardum præficitur Henricus,ex comitibus de Anholt. Ipſe profectus in vrbem, vt pallium cum confirmatione acciperet,res in longum ducta eſt: diu deliberatur de eius confirmatione. Vix enim primas literas attigerat,penè laicus:ſed tamen aſſequitur quod volebat, reuerſus in pace ad eccleſiam ſuam. Vir erat ingenio acri,etſi literarum eſſet expers. Tacitus multa machinatur: expediuit exercitum,equites pediteſq; habuit promptiſſimos. Plauſtra inania iuſſit velari quaſi intus fruges veherentur: collocauit intus armatos,& ex latere curruum agnos & aucas appenderat,quaſi tranſituris ad forũ rerum venalium. Propinquabat oppido Schonenbeke,cui erat iuſtis cauſis infeſtus. In media porta,ex compoſito rota egreditur ab axe:ruit plauſtrum, exiliunt armati. Non erat longè cum agmine ductor,occupatur oppidum,& ad nutum diripitur. Omnibus ibi ex cõſtituto ordinatis,eodem agmine Magdeburg ingreditur. poſticę claues à portario capiuntur,maiori,vt putabatur,agmini immittendo. Vbi res innotuit ciuibus,fit concurſus. Propè erat vt in tumultu archiepiſcopus cum agmine cæderetur:ſed pacata res eſt bonis conditionibus,vt non vltrà procederet tumultuatio. Seruauere ciues furorem ſuum in tempora ſucceſſoris eius,in quem plenè, quod dicemus, debacchati, effuderunt quicquid à multis annis odiorum collegerunt in eccleſiaſticos. Henricus autem ad annum pontificatus ſui tertium emigrauit,tranſlatus,vt confiditur,ad ſuperos. Cap. 53.

Stratagema.

Racebvrgensi autem eccleſiæ poſt grandæuum Conradum ſurrogatur & præficitur ex fratribus Hermannus,germanus frater Vlrici epiſcopi,ante illum ſecundi. Ferũt, quum Vlricus optimus ægrotaret, magno ſui deſiderio adſtitere fratres:& vbi de illo actum eſſe cernebant,interrogauit quidam familiariùs, ſi illum de medio faceret Dominus,quid videretur de illius germano Hermanno, eſſétne eccleſiæ præficiendus? Ille,ne ſanctuariũ Domini hæreditario iure traderetur, fertur auertiſſe fratres,ne germanum aſſumerent. Igitur conſilium ſecuti, prima vice fratrem prætererunt:ſed nunc voto ſuo ſatisfacientes,eundem elegerunt. Fratricelli de opinione deprenſi, tum iuſſi ſunt, Papa Bonifacio præcipiente, extermi- Cap. 54.

nari. Vetus malū, & quod in vrbe Roma ante Chriſtū depræhenſum & punitū ſcribit Liuius in tertia decade, toties renouatum, necdum exterminatum ferunt. Iuſſit pontifex corpus authoris, cui Hermanno nomen erat, apud Ferrariam extumulatum, poſt annos viginti à morte ſua, concremari. Nicolaitarum ſecta eſt de publicandis mulierculis, & promiſcuo complexu. Noctu conueniunt in abditis locis, ſacra execranda faciunt, lucent vndique luminaribus tenebroſa. Vbi increpuit maior in cœtu, candelæ in vnum extinguuntur, ruunt in amplexus vt quiſque proximus erat fœminæ. Initiantur terribilibus modis, ne ſe ptodant. Pertinax hominum genus, ſæpè depreñſum. Legat, qui volet, in memorato loco Liuium, his de rebus vetera recenſentem. Nō minore tum odio Romani, quàm nunc Chriſtiani, improbam ſunt ſectam inſectati. Iudæi quoque, per hæc tempora inuenti malignari in Chriſtianos, miſeris modis exuruntur flammis, viri, fœminæ ſine diſcrimine, paruuli ad baptiſmum reſeruantur.

Nicolaitarum hæreſis.

CAP. 55. MIMIGARDEVORDENSI eccleſiæ, quæ eſt eadem Monaſterienſis, poſt Wilhelmum præficitur Gerardus, natus ex comitibus de Marca, olim dicebatur de Allena, vir illo ſacerdotio etiam maiore dignus, qui religionis erat amator & propagator. Nam ad multiplicandum Dei cultum per eccleſiam, fundauit & dotauit collegium in Borkem: adeptusq́; eſt dominiū in Horſtnow, non exili in eam rem impenſa pecunia: multaque alia contulit eccleſiæ ſuæ, in augmentum & ſplendorem diuini cultus. Floruerunt tum illa lumina iuris per Italiam, Dynus Muxellanus, Iacobus de Arena, Petrus de Bellapertica, qui iuris obſcuritatem illuminarunt, & perplexitatem reſoluerunt: & in diuina ſapientia, Ioannes Scotus, ordine Minor: & Renerius Piſanus, Prædicator. Alanus quoque, inſignis vir, tum floruit, qui acumine ingenij & promptitudine diſputandi, in omni materia non habuiſſe fertur ſecundum. In monaſterio Ciſtertij monſtratur eius tumulus marmoreus, cum hac inſcriptione:

Scriptores aliquot celebres.

Quem vides Alanum, breuis hora breui tumulauit,
Qui duo, qui ſeptem, omne qui ſcibile nouit.

Clara quoque, Eremitarum ordinis virgo deuotiſſima, in monte Falcone agri Spoletani per hæc tempora claruit: quæ ſanctiſſima virgo tantis fuit ornata meritis, vt ſanctorum catalogo piè aſcripta debeat haberi. De cuius ſanctitatis præconio hoc vnum referimus teſtimonium, quod apertis oculis hodie conſpici poteſt, quodq́; de nullo ſanctorum aliàs lectum eſt. Nam in corde eius imago crucifixi Domini concreuit: aperteque cerni potuit ex illo die, quo extractum corpori cor, apertè cerneretur. Tres quoque ibi lapilli ſunt reperti, eiuſdem ponderis. Mirabilem Dominum in ſanctis prædicamus, quia ita per exempla cernimus de Ignatio primitiuo epiſcopo, qui ſemper in ore habuit, AMOR MEVS CRVCIFIXVS EST. Simile aliquid reperitur, quòd in corde eius nomen Ieſu aureis literis fuerit repertum poſt mortem: beſtiis enim conſumptis, cor inuentum, ſtuporem fecit Chriſti fidelibus.

Crucifixi imago in puella demortuæ corde impreſſa.

CAP. 56. BREMENSI eccleſiæ poſt Florentinum præficitur, prouiſione ſummi pontificis, Ioannes, pridem archiepiſcopus Lundenſis: ſed qui regi illius temporis non conſentiret, nec moribus aut vita congrueret. Natus militari & honeſto inter ſuos genere. Nam mater etiam regium ſanguinem ducebat. Primùm erat præpoſitus Roſchildenſis, inde archiepiſcopus Lundenſis: nouiſſimè eccleſiam accepit Bremenſem, transferente eum Clemente quinto, pontifice Maximo, iuxta ordinem rerum à nobis infrà memorandarū. Imperitia linguæ Danicæ fecit, vt apud nonnullos iſte Ionas diceretur: nam ea lingua, ſicut & Hebraica, Ioānem ſolet Ion breuiando vocare: nam & Bariona dictus eſt Petrus, filius Ioannis. Poterat Bremenſes excitare ſpes veteris iuris recuperandi per illum in regnis Aquilonis, ſed nihil inde prouenit. Vir erat doctiſſimus, & iuris inter ſuos peritiſſimus: qui cùm archiepiſcopatum Lundenſem adminiſtraret, regi volenti quippiam per leges illicitum, reſtitit viriliter, etiam impendere ſanguinem paratus, vt eccleſiæ libertatem tueretur. Quæ res tantam excitauit regiam indignationem, vt loco cedere cogeretur. Romam petiit, & apud Bonifacium octauum cauſam egit eccleſiæ ſuæ. Miſit quoque

Lingua Danica.

rex

rex Daniæ poſt illum, ſuum oratorem, Martinum, virum vt tum habebatur, præcipuum, qui inſigne in illa gente non habebat, quòd grammaticolis metaphyſica proponeret perdiſcenda, miſceretq; inaniter longiſſimè diſtantia, inuento ridiculo opere modorum ſignificandi: in quo vſque hodie magnis boatibus tonant muti grammaticelli, quaſi rotati vertigine, quum nunquam ad eloeutionem perueniãt: inde gloriam auſpicantes, vnde rideri meruerunt homines inepti. Sed nihil tum profuit Martino inſtantia ſua. Victor Ioannes Lundenſis archiepiſcopus, interdictum eccleſiaſticum per omne regnum obtinuit collocari: in quo quum aliquandiu terra omnis iacuiſſet, iterum rex miſſo oratore, compoſitionem impetrauit, vt Ioannes damnorum & intereſſe nominibus; quadraginta millium aureorũ nummûm ab rege acciperet. Suaſus à pontifice eccleſiam dimittere, quam ſecurus tenere non poterat, non ceſſit. Iſernus intereà quidam ex vicinis epiſcopis, illam adminiſtrauit. Vacabat interea ſedes Rigenſis, quæ huic eſt oblata Ioanni. Suſceptam aliquandiu tenuit abſens: nam Pariſiis habitabat, coemptis multis redditibus per aurum à rege Daniæ in vim concordiæ acceptum, præſertim vt dimitteret eccleſiam ſuam Lundenſem: ſed quum eam primam ſponſam nollet dimittere, caruit etiam ſecunda Rigenſi, quam prius illi contulit Benedictus Bonifacij ſucceſſor. Quumq; etiã illo per mortem ſubtracto ſuccederet Clemens quintus, vacabat interim morte Florentij ſedes Bremenſis, quam ſuadente ſummo pontifice ſuſcepit, dimiſſa tamen primùm Lundenſi: deſcenditq; ad eccleſiã iam ſuam, Bremenſem. Vnde venio in ſuſpicionem, vt credam Florentium in lite apud ſedem Apoſtolicã defunctum: alioqui quomodo priuaſſet pontifex Bremenſes canonica electione, nondum in eam poteſtatem prouectis ſummis pontificibus: vt, quomodo nunc, quibus vellent, prouiderent, ſi non obſtarent per Germaniam principum ſub Nicolao quinto concordata. Ioannes autem in ſuã prouinciã veniens, primùm in monaſterio Hude excipitur, ibiq; à prælatis & totius terræ miniſterialibus perducitur in eccleſiam ſuã cum honore debito: iuramenta fidelitatis expoſcit & accipit, clamante populo, Benedictus qui venit in nomine Domini, in laudem bonorũ, pœnam verò reproborum. Profectus in Stadium, clerum Hamburgenſem euocauit pro charitatiuo, vt vocant, ſubſidio, quod iam annuerat præſtare clerus Bremenſis. Hamburgenſis præpoſitus rem ingrauabat, quòd ſe neglectũ diceret cum ſuo capitulo in iure & honore ab antiquo ad eccleſiam pertinente: conuocandũ etiã clerum ſuum aſſerebat in cauſa præſtandi ſubſidij. Qua in re quia contemptus videbatur, recuſabat annuere. Minatur archiepiſcopus cenſuras: ille appellat ſedem Apoſtolicam. fit multa deſuper contentio. Ex quo die fuit crebra inter eccleſias Hamburgenſem & Bremenſem ſuper iuribus & honore concertatio: quæ durauit per annos multos, quum Hamburgenſis antiquum ſuum honorem recordaretur, quòd matrix & ſola Metropolis haberetur: Bremẽſis nouis rebus, & maximè præſentibus inſiſtens, antiquitatem contempſit. Arcem Vorde tenuit Henricus de Borg miniſterialis, contemptor ſuperûm, oppreſſor (vt ferebant) pauperum, qui neque ordini, neq; ſexui, neq; ętati parceret, paribus grauis, ſubditis intolerabilis, immitis, crudelis, atrox, qui ſine diſcrimine captos in carcere macerauit multos, & extinxit: ab archiepiſcopo monitus, arcem reddere contempſit, cenſuras nihili pendit: armis circunſeſſus, loco cedebat. Poſteà tamẽ pœnituiſſe videbatur, quòd ceſſerit, nulla re mitior in omnes quàm prius. Archiepiſcopus duci Luneburgenſi ac epiſcopo Verdenſi conciliatus, à quibus diu diſſenſerat, noxiam arcem diœceſis Hornborg obſedit: Henricum memoratum malorum incentorem cepit, in carcerem coniecit, quod ille multis immerentibus antè fecit, inde tranquillitas redditur terræ, malo germine euulſo.

INTEREA vocatur archiepiſcopus in vrbem Romam, vt cauſam tractet inter archiepiſcopum Rigenſem, ac ordinem dominorum Teutonicorum, quod antè pollicitus videbatur. Quum ille accingeretur itineri, & iam paratus eſſet, ſuperuenere aliæ literæ, quæ illi peregrinationem remiſere, lætantibus cunctis, quòd paſtorem ſuum retineret in prouincia. Ea tempeſtate ciues Bremenſes erexere murum in vallo ciuitatis, è diuerſo ab eccleſia. Quam rem ſuſpectã ducens archiepi- Cap. 57.

ſcopus,niſus eſt impedire:ſed quum armis & viribus poſſet difficulter, iure cœpit agere,conſtitutis pro ſe vicariis in eccleſia,qui pro abſente adminiſtrarent, domino Burchardo Grelle præpoſito Ruſtringiæ,& Ioanne Paruulo iuriſconſulto. Ipſe profectus Viennam Galliæ, vbi tum ſummus pontifex curiam habebat, cauſam egit aduerſus ciuitatem:ſed quum parum ibi proficeret,vicariiq; rem omnem pro eccleſia diligentiſſimè curarent,vt moribus & religione cuncta apud eccleſiã reformarentur,parum abſens pontifex deſiderabatur. Reuerſus tamen, inuenit nõnullos militares protetuientes,quorum ductor quidam,quem ferebant non ſano capite:ſed multis ille fretus amicitiis, multa faciebat. Militares archiepiſcopi ex eius præcepto arma in illum ſumentes, diſſimulanter agebant, ne militare genus ſupplantaretur ab alienigena pontifice,quæ res multorum initia laborum dabat. Ea res,nonnullis cauſis accedentibus,omnem miniſterialium ordinem archiepiſcopo faciebat ſuſpectum,vt non ſe illi crederet. Ciuitatem ergo ingreſſus,ibi moram trahebat,dominum Martinum de Hude militem, terræ præfecit gubernatorem. Quem in Languedel commorantem, iuſſit infeſtare vicina loca comitis de Hoia,quòd ille arcem Tedinghuſen tuliſſet ab eccleſia:quem etiam citari eo nomine ad ſedem Apoſtolicam procurauit. Sed quum in vrbe Brema moraretur, omnia quæ foris gererentur,illi aduerſa fuere. quæ res ita illum turbabat,vt etiam inquietum illi faceret locum manſionis. Nam ſacerdotem in ipſa vrbe vinciri iuſſit,ac in Languedel perduci,quæ res capitulum atque populum ciuitatis æquè turbauit. Dominum doctorem Burchardum, & Ioannem, pridem vicarios ſuos, viros præſtantiſſimos,pontifex capitulo eiicere tentauit. Ciues plurimos, quòd ſacerdotem occidiſſent, proſcripſit, nec idoneam ſatisfactionem exhibitam ſuſcepit. Ioanni de Delmenhorſt comiti,grandem debebat pecuniam,pro qua ille auenam ex decima prouenientem accepit:quam etiam rem archiepiſcopus cenſuris eſt proſequutus. Multos ex prælatis & miniſterialibus varia occaſione cenſuris innodauit pro viſitationis impendio, quæ turbatio multiplicata,omnes in eum erexit, vt appellationibus & proteſtationibus vndique inſurgerent in archiepiſcopũ. Cumulabant vniuerſi tot in eum appellationes, vt ſex tabelliones per dies atque noctes ſcribendo fatigarentur. Arcem Languedel impignoratam tradidit pro accepta pecunia:centum conduxit armigeros.ſed ante expletum menſem,& donatiua & commeatus defecerunt. Ventum eſt ad arbitros in controuerſiis: nihil illi diffinierunt quod placeret,omnes traditores eſſe ſuos inclamitabat. Thietmarſiã ingreditur, ſperans ibi laborum ſuorum inuenire requiem, ſed quum illi omnia deeſſent ad ſumptus,facilè illum populus,alioqui inciuilis & contumax,contempſit. Tranſiuit in Norden Friſiæ: ibi contumelias expertus eſt à muliere. Venit in Wildeshuſen,ibi vinctus eſt & cæſus. Iam eum omnes iuxta contempſerant, nihil formidantes cenſuras,aut reuerentes pontificium. Ita generale odium hominem conſectatur. Redibat in Friſiam ſuæ ditionis:dum ibi deſidet, capitulum cernens eccleſiam gubernatoris ſolatio deſtitutã,nobilem virum, Ioannem de Luneburg ducem,eccleſiæ ſcholaſticũ,generalem fecit eccleſiæ adminiſtratorem. Ille communem omniũ hoſtem Henricum de Borg carcere laxat, ac miniſterialem ſuum facit: quod iuxta omnes deteſtati ſunt, memores atrociſſimarum iniuriarum, quas ille cunctis ordinibus irrogabat. Contempſit epiſcopi cenſuras. Nam Marcellum quendam,pontificis mandatũ circunferentem, capit, & in carcere extinxit,quam atrocem iniuriam nulla vindicta plectebat.

Sua, vt apparet, culpa.

CAP. 58. ARCHIEPISCOPVS Romam petens,ſcholaſticum euocauit, & omnes ſibi aduerſantes traxit in cauſam. Nonnulli in perſonis,alij per ſyndicos & procuratores comparuerunt. Ioannes ſcholaſticus præſens ſe tuebatur. Ventum eſt ad arbitros in vrbe, pronunciatum eſt in cauſis, euulgatum eſt à partibus laudũ. Redibat archiepiſcopus in prouinciam, ſperans ſuper omnibus iam eſſe conuentum. Sed parùm implebatur ex his quæ ſunt per arbitros diffinita. Ioãnes dux ſcholaſticus,breui excedens rebus humanis,eccleſiam in perturbatione plurima reliquit. Archiepiſcopus iterum abiens, vicariũ pro ſe dedit, Nicolaum epiſcopũ Verdenſem. Ille vaſtabat prouinciam,malis & improbis vſus miniſterialibus, publicã pacem

cem diſturbauit, diſſimulauitq́; violari. Archiepiſcopus illum abſens per literas accuſabat, mutabat vicarios per ſingulos menſes. ita vnius pontificis moto ac perturbato capite, totius eccleſiæ ſtatus fluctuabat. Multa aureorum millia impendebantur litibus, multa guerris: eccleſia miſerè inter manus lacerabatur. Iamdudum de hoſpitali (quod primi pontifices ornatiſſimè, ditiſſimè, diligentiſſimè curarunt) nulla mentio, pauperum reſpectus euanuit. Erat hic archiepiſcopus vir eruditione præcipua, & eloquentia ſingulari, ita vt Ioannes ſummus pontifex, coram ſe loquentem commendaret. Iuſtitiæ quoque tenax erat. nam mercator quidam pontem tranſiens, plauſtrum cum mercibus ſuis caſu ſubuertit. Præfectus defert rem pontifici, quaſi naufragium: merces tetigiſſe terram, & ideò cecidiſſe in commiſſum, vt confiſcarentur. Recuſabat archiepiſcopus, increpās præfectum, quòd malis pontibus iter publicum ſterneretur: nihil peccaſſe hominem, qui culpa præfecti calamitatem incidiſſet: ſed etſi quid peccaſſet, non perinde mox amiſiſſet ſua. Iubebat reddi omnia eius bona. Vir erat ſeueræ induſtriæ, & qui nihil reliquit impunitum. Dixit enim, quum omnes illi aduerſarentur, Perſequar inimicos meos, & non conuertar donec deficiant. Quum Ioannes, quem diximus, dux Luneburgenſis Auinionem, vbi curia conſederat, peteret, reginam Franciæ interpellabat, vt apud pontificem pro eo interueniret. Illa, vt erat duci cognata, pontificem adiit in perſona. Motus Papa dignitate reginæ, archiepiſcopum euocabat, inter alia allegans, Adſtitit regina a dextris noſtris in veſtitu deaurato. Excandeſcens archiepiſcopus, verba Papæ intercipit, clamans: O diabole, quæ comparatio Chriſti ad Belial? Cui Papa: Viſne frater archiepiſcope bibere ſanguinem regum? Ad quam vocem moderatior factus, cauſas omnes, quod diximus, apud arbitros peregit. His moribus aſperrimis, cunctis ſe fecit pontifex intolerabilē, finiuitq́; in Pariſio, quum anni viginti tranſiſſent ex eo tempore, quo eccleſiam Bremenſem accepit.

Quicquid delirant reges, plectuntur Achiui.

Iuſtè factum.

MINDENSEM eccleſiā per ea tempora regebat Conradus, eius nominis II. ordine pontificum trigeſimus ſextus. Tranquilla ſatis vidit tempora: nam pax iam erat eccleſiæ ab Imperatoribus, pax ab execrationibus, quæ ſuperioribus fulminabāt ab vrbe Roma. Rediit eccleſia in poſſeſſionem libertatis ſuæ, vt iuxta prima tempora vacantibus eccleſiis prouiderent per electionem capitula: ſed eam libertatem coanguſtarunt Romani pontifices per multas reſeruationes, per confirmationes quas ſibi ſolis attraxerant, quum antè permitterentur Metropolitanis, cuiq́; in ſua prouincia. Pium eſt credere, diuina diſpenſatione ſic rem geri, quando caro & ſanguis nimium imperitabat in archiepiſcopis. Sed hæc non ſunt noſtræ diſputationis. Mindenſis autem iſte pontifex nihil habet memorabile, niſi quòd in diebus eius fratres Minores impetrarunt locum in oppido Hannouer: quod ipſum rebus illius eſt impertinens, ſolum tamen in annali commemoratum. Exceſſit autem iſte pontifex rebus humanis quarto Calend. Iunij, anno Chriſti nonageſimo quinto, in die Marcellini & Petri, quum annos tredecim habuiſſet in Pontificio. CAP. 59.

ALBERTI KRANTZII
METROPOLIS, LIB. IX.

SVMMORVM catalogum pontificum, ad Gregorium vſque ſe primum productum, nunc proſequamur, quia pertinet nō mediocriter ad ſacræ religionis, quàm potiſſimum in hoc opere exequimur, illuſtrationem. Seponimus autem hanc commemorationem, quia factu protinus impoſſibile eſt, noſtrorum pontificum in hac prouincia annos & tempora aptare Romanorum pontificum tēmporibus, agente noſtrorum annalium ſemiplena, imò nulla ex parte plena rerum commemoratione. Non tempora, non res geſtas commemorant: ſolis nominibus & origine natalium commemorata, ſepe- CAP. I.

Hiſtoria prima lex.

liunt cætera. Difficile eſt in ea ſcribere materia, quando diuinare non licet, & lex prima hiſtoriæ ſit veritas.

166. VICTOR tertius, antè vocatus Deſiderius, abbas Caſſinenſis, pontifex ſubſtituitur Gregorio ſeptimo, difficili vtiq; tẽpore, ſub Henrico Imperatore quarto. Gregorij ſucceſſor, Gregorij partes defendit in antipapam: ſed nõ erat diuturnus eius pontificatus. nam anno ſecundo, non ſine ſuſpicione dati veneni moritur. alij dyſenteria periiſſe teſtantur, quod ipſum non eſt alienum à ſuſpicione dati veneni.

167. VRBANVS ſecundus, ex monacho cardinalis Hoſtienſis, inde Papa creatur. Exagitatus factione Henrici Imperatoris in vrbe, primùm Melphim ſe contulit, concilium habiturus: ſed quoniam non omnia ibi tuta videbantur, Placentiam conceſſit, ibiq; multa reformauit. Inde in Gallias Claromontem venit. Ibi omniũ rem maximam aggreſſus in concilio, animauit ingentem principum, nobilium, militum, populi multitudinem, ad recuperationem terræ ſanctæ. Moritur anno duodecimo pontificatus, in domo Petri Leonis.

168. PASCHALIS ſecundus, natione Italus, ex monacho presbyter cardinalis ſancti Clementis, ab Vrbano creatur: ibiq; latitans, nihil minùs cogitans, rapitur ad pontificatũ à clero. pontifex factus, ab Henrico quinto malè tractatur. Concilio tamẽ congregato, reparat per metum malè geſta: diuq; luctatus cum antipapis & cum hoſtibus eccleſiæ, triũphauit. octauodecimo pontificij anno, cõceſſit ad ſuperos.

169. GELASIVS ſecundus, monachus & ipſe anteà, cardinalis creatur, nobili genere, virtute meliore. qui in ea perturbatione pontifex crearetur, quum Cintius Romanus ciuis, ex ſuis cardinalibus pontificẽ vellet. Capitur, in carcerem truditur: ſed Romanus populus non tulit iniuriam: mox ereptũ iubet conſecrari. Ille profectus in Gallias, Cluniacũ venit: ibiq; moriens, anno primo necdum exacto, tumulatur.

170. CALIXTVS ſecundus, natione Burgundus, nobili genere, regum Angliæ Franciæq; ſanguinem, & nonnullorum Germaniæ principum tangebat. Cluniaci à cardinalibus qui aderant eligitur: nec tamen ante ſumpſit habitum pontificium, quàm ab aliis in vrbe & Italia electio probaretur. Pacem compoſuit cum Henrico quinto. Concilium celebrauit, in quo multa conſtituit ſalutaria. Annos quinq; in pontificatu egit: febre ſublatus ex labore itineris, Romæ moritur.

171. HONORIVS ſecundus, Imolenſi agro, non magno genere natus, ſed magna virtute præditus, cardinalis erat Hoſtienſis. Leo Frangepanis, ciuis potentiſſimus cum populo, Saxonem cardinalem efflagitarunt S. Stephani. Perniciem exempli fugientes patres, ne ex ſententia potentum crearent pontificem, virum potentem, ſanctæ Anaſtaſiæ cardinalem præ ſe tulerunt. Hoc ne fieret, Leo inclinauit ad Honorium, qui annis quinq; in pontificatu peractis, Romæ moritur.

172. INNOCENTIVS ſecundus, patria Romanus, vir magni animi, poſtquã pontificatum iniit, nihil duxit antiquius, quàm Rogerium Siculũ ex Normannis, qui ſe regem Italiæ diceret, reprimere. Eduxit exercitum, profligauit hoſtem: ſed à ſuperueniente cum exercitu filio capitur, à patre laxatur. Omnia præter regni titulũ impetrauit. Interim Petri Leonis filius papatum inuadit, ſpoliat eccleſiam, Rogerium coronat. Innocentius in Franciam concedit, ab Lothario Imperatore reducitur, concilium celebrat. Moritur decimo quarto anno.

173. CÆLESTINVS ſecundus, natione Tuſcus, ſancti Marci presbyter cardinalis, pontifex ſine controuerſia creatur: nec ſenſit in breui pontificatu vllam turbationem: nam quum vbique peſte per omnem Italiam laboraretur, ipſe pontificatus ſui menſe quinto moritur, ac in Lateranenſi eccleſia ſepelitur.

174. LVCIVS ſecundus, patria Bononienſis, cardinalis ſanctæ Crucis in Hieruſalem, pontifex creatur poſt Innocentium, cuius tempore nuncius venit laborantis reipublicæ in Aſia. Pontifex ergò nulla interpoſita mora, expeditionem nouam ſolicitat, & ſupplementa exercituum: inq; eo dum ſolicitè immoratũr, pontificatus ſui menſe vndecimo, finem viuendi fecit.

175. EVGENIVS tertius, Piſanus origine, monachus pridem ſancti Bernardi, ſancti Anaſtaſij abbas, maiori ſanctitatis amore, quàm rerum gerendarum peritia, patribus allectus: ita tamen gerebat, vt nemo quereretur. Quum intelligeret Roma-

nos poſcere quod non daret,clàm abit:reuerſus,quum nihil timeret, ſenſit mali-
gnari:delabitur Tyberi,petitus armis,venit Piſas,inde in Franciam, cum Bernar-
do ſuo loquitur:ambo armant regem Franciæ. Reuertitur Romam: & multis be-
nè compoſitis,moritur pontificatus anno octauo.

ANASTASIVS quartus,patria Romanus,ex abbate ſancti Ruffi cardinalis, in- 176.
de factus pontifex,ædes pulcherrimas in vrbe ad Pantheon extruxit:plura in vrbe
Roma moliturus præclara,ſi longior illi vita fuiſſet. Nam pontificatus ſui anno ſe-
cundo,vitam cum morte commutauit.

HADRIANVS quartus, natione Anglicus, Albanus cardinalis epiſcopus, à 177.
præceſſore in Norwagiam mittitur, vt ibi rem eccleſiaſticam componeret. Reuer-
ſus,pontifex creatur. Vrgent Romani, vt conſules authorizet, renititur, cardinalis
armis impetitur. Roma ſupponitur interdicto. Propinquabat Paſcha, populus pa-
ret pontifici, conſecratur:Paſcha celebrat, conſul abrogat poteſtatem. Coguntur
ad omnia parere, pulſis tumultuantibus. Anno quarto bene geſti pontificatus,
Romæ moritur.

ALEXANDER tertius, patria Senenſis (alij ferunt Mediolanenſem) maiori 178.
parte cardinalium pontifex creatur. Octauianus quidam à minori parte electus,
ſuffragia quærit Imperatoris Friderici primi, qui velut obedienti inhæret, oppoſi-
tus Alexandro. Continuato ſchiſmate, tres poſt inuicem creat antipapas, Romam
educit exercitum. Fugit papa Venetias clàm: ibi agnitus, honoratur, rependit vi-
cem, ibi pax componitur. Pontifex regreditur, concilium agens. Vigeſimo primo
anno pontificatus moritur Romæ.

LVCIVS tertius, Lucenſis, poſt Alexandrum papa eligitur. Laborat conſuli- 179.
bus, qui per Alexandri turbata tempora inoleuerant, deſtituendis: illi vrbe pellunt
pontificem. Conceſſit Veronam, ibi concilium habiturus ad ſuccurrendum terræ
ſanctæ laboranti. Patriæ conſuluit obtentu Friderici, cum quo illi pax erat, vt He-
truria non alia quàm Lucenſi moneta vteretur. Dum nuncij pro concilio eunt &
redeunt, ille moritur, anno pontificatus quarto, Veronæ ſepultus.

VRBANVS tertius, Mediolanenſis, pontifex creatur, eodem feruore inſiſtens, 180.
vt rebus Aſiaticis ſuccurreretur. Quumq; principes Chriſtianos diſſidentes vide-
ret, de pace reformanda egit, vt expeditio in Aſiam procederet. Audit in dies res
fieri deteriores, Saladino vbiq; triumphante. Audiuit iterum captam Hieroſoly-
mam: & erat in itinere ad Venetias. In Francia ad dolorem corporis acceſſit angor
animi. Ibiq; moritur anno primo, necdum expleto.

GREGORIVS octauus, patria Beneuentanus, nihil cedens prædeceſſori- 181.
bus animi feruore, ad recuperandam Hieroſolymam eò contenderat cunctis vi-
ribus, vt expeditio acceleraretur. Qua de re Piſas proficiſcitur, inter ciues illos &
Genuenſes grauiſſimè diſſidentes, pacem reformaturus, vt vno animo nauiga-
rent in Sarracenos. Dum hæc molitur, nondum expletis duobus in pontificatu
menſibus, moritur.

CLEMENS tertius, patria Romanus, nihil ſegnior cæteris, principes anima- 182.
uit ad expeditionem. Signari ſe paſſi ſunt Fridericus Imperator, Philippus Fran-
ciæ, Richardus Angliæ reges, Odo dux Burgundiæ. Magnis agminibus eò conten
derunt. Sed Fridericus Imperator terram ſanctam non tetigit, merſus in Armenia.
Ex Dania & Flandria multi acceſſere, ſed nihil magnum peregerunt. Clemens æ-
dificato ſancti Laurentij foris monaſterio, & reparatis ædibus Lateranis, moritur
Romæ, pontificatus anno tertio.

CÆLESTINVS tertius, patria Romanus, Hyacinthus antè dictus, vir annis & 183.
moribus grauis, nihil omiſit quod ad ſuccurrendum rei Chriſtianæ in Aſia perti-
neret, Henricum Friderici filium coronauit. Ædes pulcherrimas, & in Laterano,
& apud ſanctum Petrũ, pro recipiendis pontificibus extruxit, & exornauit. Viter-
bio eccleſiam dedit cathedralem. moritur Romæ anno ſui pontificatus ſexto, ma-
gno ſui deſiderio apud bonos omnes relicto.

INNOCENTIVS tertius, natione Campanus, Anagninus ex comitibus, pon 184.
tificatum iniit. Dum audit rem Chriſtianam in Aſia attenuari, Sarracenorum cre-

ſcere, Concilium maximum congregauit Lateranum. Ibi multa conſtituta, quæ hodie extant in corpore iuris. Hoſpitale in Saxia conſtruxit, quod quartus Sixtus renouauit. Turrim ad forum Neruæ comitum erexit. Laudabilia multa ſcripſit, multa conſtituit. Ottonem quartum defendit in Imperio. Anno decimo octauo moritur Romæ, cum luctu multorum.

185. Honorivs tertius, patria Romanus, inito pontificatu Peruſij, quum Cardinales incluſi arctarentur ſubtractione ciborum, honeſtiſſima vi, accelerare electionem, Romam proficiſcitur, quoad potuit, Aſianæ rei conſuluit. Fridericum ſecundum contra Ottonem coronauit. Ordines Minorum & Prædicatorum confirmauit. Ioannem de Columna cardinalem legatum rebus Aſianis præfecit. Imperatorem Conſtantinopolitanum in baſilica Laurentij cum coniuge coronauit. Moritur pontificatus ſui anno decimo.

186. Gregorivs nonus, Innocentij tertij nepos, Anagninus ex comitibus, cum Friderico ſecundo luctamen habuit: monuitq́; vt in terram ſanctam, quod pollicitus erat, properaret. Inſtituit, edixit, nauigrauit: ſed ſtatim iter reflexit: tergiuerſantem excommunicauit, anathematizauit, depoſuit. Franciſcum & Dominicum in ſanctos retulit. Opus Decretalium publicauit. Et multa cōſtituens, reparans, ædificans, decimo quarto pontificatus ſui anno, Romæ diem ſuum obiit.

Decretalium opus.

187. Cælestinvs quartus, Mediolanenſis, ex nobili genere, vir ſenex, pontificatum iniit, quum Fridericus ſecundus omnia turbaret, obſeruatis itineribus terra mariq́; euntes Romam cardinales, archiepiſcopos, prælatos teneret, & vinciret in carcere. Sed vir grandæuus tantis moleſtiis non diu ſuffecit, intra primum menſem Romæ diem obiit. Vacauit ſedes, ob multorum cardinalium in carcere agentium abſentiam, penè annos duos, quum eligi non paterentur.

188. Innocentivs quartus, patria Genuenſis, nobilis ex comitibus Lauaniæ creatur, Friderico non gaudente, quum ſciret viri acrimoniam: quum diceret, ex amico cardinale factum acerrimum in pontificatu hoſtem. Conatur pacem reformare, comperit inſidias, nauigat Genuam, elapſus, contendit in Gallias. Lugduni concilium agit: ibi multa ſcribit, nouem annis moratus. Execratur Fridericum, reuertitur Romam, & anno vndecimo pontificatus finem viuendi facit.

189. Alexander quartus, Campanus, ex cardinali Hoſtienſi, Neapoli (vbi Innocentius moritur, & ſepelitur) à cardinalibus, expeditionem pontificis in Manfredum Friderici filium ſecutis) creatur pontifex. Excommunicauit Manfredum. Damnat libros contra paupertatem. Claram inter ſanctos refert. Pacem inter Venetos & Genuenſes Viterbij componere anniſus, ita vexatur, vt ibi finem viuendi fecerit: ibi tumulatus, anno pontificatus ſui ſeptimo.

190. Vrbanvs quartus, natione Gallicus, Trecenſis, patriarcha Hieroſolymitanus, humili genere, quod exprobranti cuidam reſpondit: Magnos viros non naſci, ſed virtute fieri. Feſtum corporis Chriſti inſtituit. Regem Franciæ armauit in terram ſanctam: cumq́; omnia circunſpiceret, quæ Chriſtianæ reipublicæ conducerent, in ipſo magnarum rerum conatu, anno pontificatus ſui tertio, moritur Peruſij, & in maiori eccleſia ibidem ſepelitur.

Verè & laudabiliter dictum.

191. Clemens quartus, natione Gallicus, Guido Fulcodij, aduocatus conſiſtorialis in Francia, ex vxore duas filias ſuſtulit: inde Narbonēſis archiepiſcopus, poſteà Sabinenſis cardinalis, inde pontifex creatur. Filiarum alteram in monaſteriū collocauit, triginta libras paruorum Turonenſium dedit: alteram maritauit, dos erat ccc. libræ Turonenſium. Ne quid vltrà expectaret, conſtituit. nepotem ex tribus Præbendis vnam, quam ſolam retineret, eligere curauit: addens, non ſanguini, ſed virtuti ſtudendum. Anno quarto moritur. Viterbij ſepelitur.

192. Gregorivs decimus, patria Placentinus, à vicecomitum familia tum Mediolano pulſa. Laudenſis archidiaconus tum egit in Aſia, & abſens creatur Viterbij pontifex, fratrum diſcordia. Venit, pontificatum iniit, pacem componit inter Venetos & Genuenſes. Lugduni concilium celebrat. Rodulphum Imperatorem approbat. Alphonſum Caſtellæ regem placat, vt iuri cedat. Aretij ex itinere moritur, anno quarto pontificatus. Romam pontifex nunquàm vidit.

INNOCENTIVS quintus, natione Burgundus, ordine monachus Prædica- 193
tor. Inſignis theologus, dictus anteà Petrus de Tarantaſia, primꝰ ex fratrib. ad pon
tificatum peruenit, creatus à cardinalibus Aretii, quum duraret vetus ſimultas, ne
ex collegio quiſquam crearetur. Vix menſibus ſex præfuit, Laterani mortuus, ibi-
que ſepultus.

HADRIANVS quintus, Genuenſis, ex gente Fliſca, comitibus Lauaniæ, ne- 194
pos quarti Innocentii, cardinalis pridem ſancti Hadriani, aſſumitur pontifex. Iam
Carolus Gallus Siciliæ rex, potentiam auxerat per Italiam. Non venit in Italiam, vt
eſt pollicitus, Rodolphus: igitur vt eius potentiam minueret, deſcēdit Viterbium:
ibique intra paucos dies vitam finiuit, menſe ſecundo ab aſſumptione ſua, ſepeli-
turque apud fratres Minores.

IOANNES vigeſimus primus, natione Vlyſbonēſis, profeſſione medicus, Tu- 195
ſculanus epiſcopus, cardinalis, pontifex creatur: ſed medicinæ quàm rerum in ec-
cleſia & orbe Chriſtiano peritior habebatur. Monuit tamen Imperatorem Orien-
tis ſuper vnione promiſſa. Veneti tum Anconitanos fatigauere bello. Ioannes ca-
metam renouaturus, ruinis opprimitur, menſe octauo pontificatus, Viterbii.

NICOLAVS tertius, Romanus, gente Vrſina, Ioannes Caietanus antè voca- 196
tus, præfuit conclaui Romæ Carolus rex, qui voluit Gallicum pontificem, vnde e-
lectio in quintum menſem differtur, odio in ſe omnium perinde concitato. Factus
pontifex, eius minuendæ potētiæ, inſtituit cardinales ſuæ gentis. Miſit legatos per
Italiam, vt Romandiolam eccleſiæ recuperarent, vt Tuſciam componerent, Caro
lo vbiq; aduerſati. Multa ſtruxit, ornauit in vrbe: plura facturus, ſi longior vita fuiſ-
ſet. nam anno tertio defecit.

MARTINVS quartus, Gallicus natione, patria Narbonenſis, pontifex crea- 197
tus, Carolum regem ad ſe gratulatum venientem reſtituit dignitati, qua illum Ni-
colaus priuauit. Aberant cardinales Vrſini, alioqui Gallici non ſuperaſſent. Dilata
erat electio in ſextum menſem. Vrbem veterem inhabitauit, Viterbium vitauit, ꝙ
ſacris eſſet interdictum. Pontifex erat vita & mente ſanctiſſimus, quarto anno Pe-
ruſii moritur, miraculis ad tumulum eius crebreſcentibus.

HONORIVS quartus, Romanus, gente Sabella, Peruſii creatur pontifex, ꝙ 198
diutina vacatio, pernicioſa eſſet eccleſiæ. Pontifex optimus, qui Gallicis regibus
fauit. Habitauit Romæ in Auentino. eius ædes corruere videntur. Carmelitas mul
torum odio laborantes defendit. mutauit atrum exteriorem habitum, in candidū,
cæteris mendicantibus æquauit. Moritur Romę anno pontificatus ſui ſecundo, ſe-
pelitur apud ſanctum Petrum marmoreo tumulo.

NICOLAVS quartus, natione Picenus, ordine Minor, presbyter cardinalis, 199
Hieronymus antè vocatus, decimo menſe pontifex creatur: quum iterum cardi-
nales non vnum ſentirēt, frater tulit papatum. Apud Mariam maiorem habitabat,
omnium ordinum cardinales cooptabat. Tripolis eius tempore in Aſia amittitur,
& in Italia multa vidit aduerſa. Fabula de illo mirabilis remanſit, quòd exauthora-
uerit omnes cardinales, & fratres ſui ordinis ſubſtituerit: ſed ego relinquo in me-
dio. Moritur anno quarto.

CÆLESTINVS quintus, antè Petrus Moroueus, ex anachoreta, quum ſedes 200
diſcordia fratrum vacaſſet biennio, inſtante Carolo rege, pontifex creatur. Serua-
uit priſtinum vitæ tenorem. Eius incuria multa fiunt exorbitantia, quòd auari & ſu
perbi, ſimplicitatem eius contemnerent. Induxit in animum renunciare. Carolus
auertit: ſed Benedictus Caietanus apud eum præualuit. Renunciauit in cœtu car-
dinalium: & quum redire ad ſolitudinem præpararet, capitur à ſucceſſore, & ſerua
tur in arce, non diu ſuperuiuens.

BONIFACIVS octauus, patria Anagninus, vir doctus & animoſus, pontifex 201
creatur. Iſte regna & imperia eſſe in ſua manu arbitratus, duos gladios ſe habere ia
ctabat. Regem Franciæ deſtituit: Albertum Imperatorem non aliter confirmauit,
quàm vt Franciam occuparet. Iubileum primus inſtituit, anno milleſimo trecente
ſimo, qui inde variatus eſt à ſucceſſorib. Captus inde Anagnię in paternis ædibus, à
Columnenſib. Romā ducitur: ibi dolore animi moritur, anno octauo pontificatus.

202 Benedictvs vndecimus, natione Taruiſinus, religione ordinis Prædicatorum, cardinalis Hoſtienſis, Peruſii, quò cardinales ſecuritatis gratia conuenerãt, pontifex creatur. Errata Bonifacii in rege Franciæ, in Columnenſibus emẽdauit: cardinales duos de Columna reſtituit. Moritur Peruſij, pontificatus ſui menſe octauo, ſepultus apud fratres ſuos.

203 Clemens quintus, natione Vaſco, Burdegalenſis epiſcopus, quum vrgerẽt Peruſini, creatur abſens pontifex. Electionis accepto decreto, Lugdunum conceſſit, cardinales ad ſe vocat: ſic in alterum annum res defertur, priuſquàm nomẽ Clementis, & conſecrationem pontificiam acciperet. Quæ fuit curiæ in Franciam omnimoda tranſlatio per annos ſeptuaginta quatuor. Creauit ex Gallis cardinales, vt rem Gallicam roboraret. Concilium celebrauit, anno põtificatus octauo moritur.

204 Ioannes vigeſimus ſecundus, natione Gallus, epiſcopus Portuenſis, cardinalis, Lugduni poſt longam viginti trium cardinalium cõtentionem, creatur pontifex, quum duobus annis vacaſſet: & niſi Pictauienſis comes, frater regis, incluſos cardinales coarctaſſet, diutiùs ſedes vacaſſet. Tholoſatiam eccleſiam fecit metropoliticam, Ludouicum Bauarum pro Imperatore ſe gerentem exauthorauit. Multa declarauit, ad nonageſimum annum peruenit, & pontificatus ſui decimo nono Auinione moriens.

205 Benedictvs duodecimus, patria Tholoſanus, profeſſione monachus Ciſtertienſis, papa creatur Auinione, qui ſententias prędeceſſorum in Ludouicũ confirmauit. Tum verò Italiæ populi ſe in libertatem crexere, eccleſiæ prædia & dominia inuaſere, quum pontificem ſuis abactum ceruicibus cernerent: ſed immiſit ille duces, cardinales, reges. Septimo anno moritur.

206 Clemens ſextus, Gallus natione, ex monacho Rothomagẽſis archiepiſcopus, inde pontifex creatur: qui in contumeliam Ludouici Bauari creat vicecomites Imperii vicarios. viciſſim Ludouicus Imperator in eccleſiæ ditione vicarios creat Imperii. Ita Malateſtæ, Feretani, Vrbini eccleſiam vexauerunt. Tum ſcriba Romæ potentiam aſſecutus, fugit tamen mutata veſte, & præſentatus eſt pontifici. Iſte mutauit Iubileum in quinquageſimum, & peruenit ad annum põtificatus decimum, & moritur.

207 Innocentivs ſextus, item Gallus, Lemouicenſis iuriſconſultiſſimus, ex aduocato epiſcopus Claromontanus, inde cardinalis, põtifex inde creatur: vir integerrimæ vitæ, iuſtitiæ tenax, & ſeueræ induſtriæ. Familiam & ſumptus minuit, idẽ cardinalibus edixit. Legatum miſit in Italiam, qui rem eccleſiæ curaret. Vita probatiſſimos præferebat in eccleſiis. Quumq́; claſſem pararet in hoſtes Chriſtiani nominis, anno pontificatus ſui nono moritur: & apud Carthuſienſes, quos prope Auinionem inſtituit, ſepelitur.

208 Vrbanvs quintus, & ipſe Lemouicenſis, abbas Maſſilienſis, creatur abſens in legatione pontifex. Confirmat legatum Italiæ. Ipſe pontifex in Italiam deſcendit, Romam petit, Apoſtolorum capita apud Lateranum includit. Palatia in vrbe veteri, monte Faliſco conſtituit. Reducendæ in vrbem curiæ ſpe facta, reuerſurus in Galliam, præficit legionibus hominem Anglicum, carcere liberatum. Reuerſus, apud Maſſiliam anno pontificatus octauo moritur.

209 Gregorivs vndecimus, & ipſe Lemouicenſis, Mariæ nouæ diaconus, cardinalis, Auinione pontifex creatur, nepos Clementis VI. In adoleſcentia verſatus in Italia ſub Baldo præceptore, conſiderauit rem eccleſiaſticam nulla re meliùs, quàm curiæ in vrbem reductione, poſſe componere. Acceſſit epiſcopi cuiuſdam admonitio, quem, cur apud eccleſiam ſuam non eſſet, quum corriperet: audiuit, Et tu cur non apud tuam? Clàm igitur Gallis, profectionem, vt potuit, habuit: & peruenit in vrbem. moritur Romæ, pontificatus ſui anno octauo.

210 Vrbanvs ſextus, Neapolitanus, antè Bartholomæus, archiepiſcopus Batenſis, Romæ creatur, ob impreſſionem (vt Galli ferebant) Romanorum: vir ſęuus, crudelis, inexorabilis. Multos creauit ſui ſanguinis cardinales, veteres in carcere malè habuit, nonnullos necauit: & per omnem ſæuitiam res adminiſtrauit eccleſiæ. Pontificatus infeliciter geſti anno vndecimo, Romæ moritur.

Cle-

CLEMENS ſeptimus, Gallicus, à Gallicis cardinalib. peſſimo ſchiſmate crea- 211
tur, quum dicerent aliam electionem non fuiſſe liberam, & perinde illegitimam:
& cum ſuo idolo in Gallias redierunt, vbi ſummus pontifex à Gallis adoratur, gra-
tulantibus illis, quòd pontificem recepiſſent. Peruenit autem viuendo ad annum
decimum quintum.

BONIFACIVS nonus, in ſchiſmate ſubſtitutus Romæ Vrbano, patria Nea- 212
politanus, ætate iuuenis, vix trigeſimum peregit annum. Iratus Romanis diù ſedit
in Aſſiſio: fatigatus Romanorum precibus rediit: & iugum illis, quale à ſeculo non
habebant, impoſuit, omnia iura in ſe reuocans. Celebrauit Iubileũ milleſimo qua- 1400.
dringenteſimo anno, peruenit ad annum decimum quartum pontificatus.

BENEDICTVS decimus tertius, Petrus de Luna vocatus, in ſchiſmate ſub- 213
ſtituitur Auinione Clementi, perdurauit vſque ad tempus concilii Conſtantien-
ſis, inq; eo authorizando variauit: finaliter obduruit, deſtitutus in eodem, & in per-
tinacia ſua permanſit idolum cum idolis cardinalibus, qui etiam poſt ipſum tenta-
runt ſchiſma continuare, ſed prohibiti ſunt.

INNOCENTIVS ſeptimus, patria Sulmonenſis, Coſmarus antè vocatus, ſan- 214
ctæ Crucis presbyter cardinalis, Romę pontifex creatur poſt nonum Bonifacium.
Vir grandæuus, experientia multa edoctus: ſed tamen, quod in prædeceſſorib. car-
pebat, ipſe faciebat, de vnione non paſſus audire. Sæuiit in Romanos, illi viciſſim
in ſuos. Moritur Romæ pontificatus anno ſecundo.

GREGORIVS duodecimus, Romæ in locum demortui Innocentii creatur, 215
Venetus genere, dum Benedictus in Galliis ageret pontificatum. Is conciliũ Con-
ſtantienſe approbauit: priùs tamen miſſis nunciis, pontifices cohortabantur ſe ad
vnionem. Tum de loco quærebatur: ſed inuenta eſt mera colluſio, quum neuter
cedere vellet: quapropter in concilio Piſano tertius eligebatur, iſte tamen poſteà
renunciauit in concilio Conſtantienſi.

ALEXANDER quintus, Cretenſis, ordine Minor, Petrus de Candia dictus, 216
Piſis creatur, quum eſſet archiepiſcopus Mediolanenſis, & facti ſunt tres põtifices.
Vir iſte grandæuus, deplorabat ſortem ſuam, diues epiſcopus, pauper cardinalis,
mendicus pontifex: vix annum impleuit, & mortuus eſt Bononiæ, tumulatus in
conuentu fratrum Minorum.

IOANNES vigeſimus tertius, patria Neapolitanus, Balthaſar Coſſa, ſubſtitui- 217
tur Alexandro, vir ſeculari imperio, quàm pontificio, promptior. Sunt qui per ſuo-
rum militum impreſſionem tradant factum pontificem, quum eſſet legatus Bono-
nienſis. Iam tres erant ſummi pontifices. Concilium Conſtantienſe approbatur, in
quo renunciari facit Gregorius, & manet cardinalis legatus. Ioannes veniens ter-
giuerſatur, & clàm abit. Captus deponitur, & Benedictus deſtituitur. Ioannes car-
cere elapſus, Florentiam venit, & in domo Coſmæ de Medicibus moritur.

VERDENSIS eccleſiæ habita eſt mentio, in commemoratione rerum ab Io- CAP. 2.
anne Bremenſi archiepiſcopo geſtarum, cuius proximè meminimus: ideò de Ver-
denſi nobis epiſcopo proximè agendum. Præfuit autem illi eccleſiæ per ea tempo
ra, anni milleſimi trecẽteſimi & deinceps, Nicolaus, vir inſignis, vndecunq; natus:
hoc enim annales non memorant. Præerat autem annis viginti vir magnæ proui-
dentiæ, ſiue congregandi, ſiue ædificandi, ſiue aliâs vtiliter impendendi habeas ra-
tionem. Prædia quæ prædeceſſor eius obligauit, iſte redemit: agros reddidit ad cul
turam, qui diù iacebant inculti: arcem Rodenborck à fundamentis renouauit, tur
rim in ea firmauit, muro valloq; cinxit. Bona quæ pridem Waldemarus marchio
Brandenburgenſis ab eccleſia in feudum tenuit, per eius mortem vacantia, quum
prolem non relinqueret, contulit Ottoni duci Luneburgenſi, vt haberet eccleſia
defenſorem, qui opportuno tempore gladium vibraret. Iſte ergo, quia pacificus e-
rat, nummoſus euaſit: pacẽ quam gladio comparare non potuit, pecunia indeptus
eſt. Iſte primus celebrauit diuinum officium in eccleſia noua Verdenſi die natiui-
tatis Mariæ, quum ad illum diem anni vigeſimi tertii poſt M CCC. renouata, necdũ
eſſet conſecrata. Fames valida & annonæ caritas tum afflixit has prouincias, per an
nos continuatos ferè nouem. Terribilis cometa cœlum contriſtauit per Decem- *Cometa qua ſubſequuta.*

brem anni decimi quinti poſt milleſimum trecenteſimum, & ſubſecuta eſt maxima hominum iumentorumq́; mortalitas. Bonus autem iſte pontifex quum iam ad capulum perueniſſet, in lecto ſuæ ægritudinis cõtulit fratribus pro ſui memoria largam in auro benedictionem. *Fame multa millia hominum pereunt.* Sæuiit fames, quam diximus, vſq; adeò, vt multa hominum millia perirent: periiſſentq́; plures in diœceſi Bremenſi, niſi vir magnarum virtutum Ioannes Bock, eccleſiæ Bremenſis decanus, largiſſimas feciſſet eleemoſynas in granis & farina, dudũ in eos caſus collectis. Erogabat ille largiſſimè. Quũ admoneret familia parum ſupereſſe, quod propriis neceſſitatibus vix ſufficeret ad dies paucos: Ite, inquit, donate, perquirite angulos omnes diligenter. Illi autem pridem vacuata vaſa relinquentes, vbi redierunt ad iuſſum domini, plena omnia repererunt: *Miraculum.* ſtupefacti, renunciant. Ille iubet largiùs erogari: Scio, inquiens, beatum Petrum non deſerturũ ſuos, cui dictum eſt à Domino: *Modicæ fidei, quare dubitaſti?* Ferunt eundem virum in publica proceſſione eccleſiæ, die Victoris martyris, vidiſſe militem in eccleſiæ medio inſignem, ignotum, veſte præclara: decanum ſacris in- *Viſio.* dutum, qui diuinum eſſet facturus ad aram miniſterium, interpellaſſe diaconum atq; ſubdiaconum ſibi aſſiſtentes, ſi cernerent illuſtrem virum non longè ſtantem. Illi ſe non videre teſtantur. Tum decanus egreſſus ſtationis locum, ſolus, mirantibus cunctis quid ſibi vellet rei nouitas, adibat, quem ſolus ille videbat. Rogat, dignetur panem in ſua menſa, quem apoſtolus Petrus ſubminiſtraret, manducare. *Imò Christus, qui vera eſt petra.* Ille ſe plurimum excuſat, quòd adeſſe non poſſit. Sciſcitatur decanus, accepta fiducia, quod ſit illi nomen. Ille ſe Victorẽ eſſe, cuius feſtum coleretur, reſpondit. Quũque decanus in genua volueretur, diſparuit. Vidit, & mirata eſt vniuerſa cleri populiq́; multitudo egredientem loco ſuo decanum, adiiſſe quem ipſi non viderant: procumbentem autem in genua viderant, & mirati ſunt. Tum adorientes hominẽ ex commodo, qui ei erant familiares, rogant, dignetur exponere quid viderit, egerit. Ille gloriam Dei cum magna humiliate pandit. Ita necdum illo tempore defecit ſanctus in eccleſia Bremenſi. Fuiſſe tamen qui calumniarentur, & obloquerentur, tanquã moti capitis homini, phantaſticum aliquid & inſaniæ ſimile ſit viſum, non ambigo. Sed ita viuitur, vt improbi faciliùs contemnant, quàm venerẽtur, homines Deo deditiſſimos. Sed hæc interim.

CAP. 3. HILDESEMENSI autem eccleſiæ per ea tempora præfuit vir inſignis, Henricus, natus ex comitibus de Woldenborge, qui comitatum de Daſſel coniunxit eccleſiæ ſuæ, quum deficerent hæredes & legitimi ſucceſſores. Præerat tum in Imperio Henricus de Lutzelborg comes, vir inſignis, apud quem facilè fuit præuenientem obtinere quod vellet. Eius quoq; inſigne eſt memoriale, quòd arcem fundauerit ad mœnia Hildeſem: eique indidit nomen congruum ad cauſam, propter quam erigebatur, appellauit *Sturewold*, Compeſce vim improbam. Extruxit quoq; præſidium in loco, quem vocant Tergora canis. Quo tempore ciuitas Bremenſis verſa eſt in miſerum nimis tumultum. Nam pars conſularium in vrbe virorum diuitiis inſoleſcens, alebat audaciam iuuenum, vt impunè quodlibet per libidinem *Seditio ex opulentorum impotentia orta.* peragerent, homicidia, ſtupra, adulteria, tumultuationes, adminiſtrationem Reipublicæ inter ſe potentes in vrbe familiæ alternabant, omiſſis à conſilio bonis viris, quos libidini ſuæ videbant aduerſaturos. Ita renouato ex more per ſingulos annos ciuitatis publico conſilio, quos ſibi morigeros credidere, aſſumpſerant, aliis omiſſis. Per eam opulentorum in vrbe impotentiam (vnde naſcitur inſolentia) & iuuenum diu alitam violentam audaciam, quum virum quendam conſularẽ factioni ſuæ aduerſantem, iuuenes patricii opprimerent domi ſuæ, excita ciuium multitudo, cum nonnullis viris conſularibus ad arma conuolant. Violenti, qui ſibi malè conſcii erant de patrato facinore, cum vxoribus & liberis fugam inierunt. Nemini præcluſus eſt abitus, ita purgata ciuitate inſolentiſſimis hominibus, magno numero proſcripti ſunt omnes. Illi inuocato primùm duce Luneburgenſi, magnam ſubſtantiæ ſuæ partem impenderunt, vt reducerentur in vrbem. Dux aliquot vicibus productis armis, nihil de reducendis perfecit. Illi ad terræ militares conuerſi exules, illos pro auxilio implorabant. Ibi quoque multarum rerum impendia fruſtra perdiderunt. Fruſtrati vbiq;, tandem ad inopiam rediguntur ferè omnes exulan-

tes,

tes, pauperati, qui illis inhæſere miniſteriales, exinaniti exules: ærarium quoq; ciuitatis alterna moleſtatione eſt exhauſtum. ad extremum, quum vndiq; fatigati eſſent, vtrinq; diſſidentes: res finali tranſactione eſt ſedata, vt euerſa fortalicia militarium, non erigerentur denuò. Ciues multis agris villisq; nudati, damna non modica perpetiuntur: ſed tamen priuatorum opes facilè reparabantur in terra vberi, magnis tum mercaturis ad mare decurrentibus, quum eorum cereuiſia de longè peteretur. Sed incuria eorum fecit, vt Hamburgenſium ac Wiſmarienſium cocti ad potum liquores, paulatim excluderent Bremenſem. Hęc tum poſt milleſimum trecenteſimum proximis annis ita compoſita ſunt. Extant literæ tranſactionis: ſtipem annalem ciuitas erogat in memoriam victoriæ, quam ſe iactat retuliſſe de terræ miniſterialibus, quos nunc vocant militares. Sed Henricus epiſcopus Hildeſemēſis, poſt annos ſeptem ſuæ adminiſtrationis, in qua ſibi non omnimoda quies fuit, erigenti præſidiū in conſpectum ciuium ſuorū, relicto mundo, conceſſit ex mortalib. *Cereuiſia Bremenſis.*

MAGDEBVRGENSI eccleſiæ tum vacanti præficitur vir inſignis, Burchardus, ex comitibus de Schrapelow, infauſtus pontifex: in quo atrociſſimam immanitatem & barbariem infinitam exercuerant, teſtimonium habētes ſempiternum immaniſſimæ ac beluinæ feritatis ſuæ. Annis nouēdecim ꝓfuit eccleſiæ, ſolicitè ꝓuidens, ne quid detrimenti caperet res eccleſiaſtica: ſimul etiam procurās, vt temporalia non deficerent. Qua in re obuios ſemper habuit ciues Magdeburgenſes, qui neſcio quid iuris, immunitatis aut libertatis prætenderent, quod illis archiepiſcopus non permitteret, perpetuo eum illo laborabant diſſidio. Nouas, vt ferebāt, impoſitiones conſtituit, cenſibus, tributis & oneris prægrauatis. Obſederat vrbē, armis fretus Miſnenſium. Ciues nihil mouebantur, captum aliquando tenuerunt: ipſe, vt laxaretur, venerabili adhibito Sacramento, pollicitus eſt, ſe ad antiqua redacturum omnia, demolitis quę in pręiudicium ciuitatis erexiſſet. Vi coactus videbatur, & iuſto metu, quæ obligationem tollerent. Nihil ergò promiſſorum impleuit, perſeueransq; inſectatus eſt ciues. Illi induruerunt, creuit in immenſum inuidia. Armis diu diſſidebant: nunc hac, nunc illa parte conſtitit victoria. Pertæſum eſt vtrinq;. Interuenere ex ciuibus boni viri, quibus fidem habebat pontifex. Sperauere ex ſententia, ſi ex propinquo, omiſſis qui rem aut diſturbarent, aut diſturbatam tenerent, archiepiſcopus cum vrbicis tractaret, colloquereturq;, omnem amaritudinem facilè eradicandam, & ad bonam intelligentiam eſſent perducendi. Credidit archiepiſcopus amicis, eredidere illi ſimulatis conciuium verbis: falſi deceptique ſunt vtriq;. Venit in vrbem, alloquitur, ciues ſua iura repoſcunt, demoliri quæ in ſe erexiſſet præſidia. Non tam benignè quàm ſperauerant reſpondit, vtpote adhuc rebus ad extrema diſtantibus. Paulatim ſe boni viri, qui aliud ſpetabant, retraxere, ne pariter cum archiepiſcopo deſcenderent in periculū. Nam vbi in vulgum manant conſilia, omnis ratio, omnis honeſtatis reſpectus eſt à tergo. Circumſedetur archiepiſcopus à ciuib. in domo ſua. Poſt aliquot dies capitur, diro carceri mancipatur. Ibi quum diù latuiſſet, ſedens in tenebris lucerna lucens, atrociſſimo ſcelere armantur ex Magdeburgo, Hallis, Caluen, vel ſorte quæſiti, vel temeritate pręcipui: & poſt multos dies ingreſſi carcerem, vinctum archiepiſcopum cinxere corona: & gyrantes, clauis, quas ſinguli gerebant, confixere. Similes erant habitu, capitibus operti, infernales laruæ, duriſſimum ſcelus in Chriſtum Domini, ſuum archiepiſcopum peregerunt. Iam penè in obliuionem venerat. Integro anno ita mactatum contabuit corpus, quum interim capitulum vel metu vel odio viri, vel, quod veri eſt ſimilius, expectantes atrociſſimi facinoris exitum, non poterant aliud exiſtimare, quàm quòd angerentur, quibus modis ab illo manus expedirent. Quum interim diſſeminato rumore audiunt emortuum, procedunt admiſſi in carcerem: nulla penè remanſerant veſtigia archiepiſcopi, niſi quòd capitis raſura fuiſſe pontificem monſtrabat. Tumulatur, & ipſi ſcelerum authores vtroq; gladio per ſucceſſorem & omnes in circuitu principes, percelluntur. CAP. 4. *Vulgus.* *Epiſcopus in carcere clauis configitur.*

PADERBVRNENSI verò eccleſiæ tum poſt Theodoricum præficitur Bernardus, eius nominis quintus, natus de Lippia: præfuitq; eccleſiæ per annos viginti, erat annus VI. Ludouiei Bauari, hoc eſt Chriſti vigeſimus prim⁹ poſt MCCC. cui CAP. 5.

memorandi principes Romanæ eccleſiæ homagium præſtitere, comes prouincialis Haſſiæ, Landgrauium vocant, propter arcem *Schowenborg*, quum eius beneficio tenebat, arx quoq; *Dreidenborg*, & nemus *Reinerſwalt* eiuſdem iuris ſunt, Henricus comes de *Waldegge*, Hermannus comes de *Euerſten*, Guntherus comes de *Swalenberg*, comes de *Retberg*, comes de *Rauensberge*, & Bartoldus baro de *Buren*. Hic Bernardus diſſidebat nonnullis ex capitibus à ciuibus ſuis. Obſedit eam ob rem ciuitatem, ne quid importaretur: ſed interuenere tractatus vt placaretur: ciues illi argentum perſoluere marcas CCCC. laudum erat, cuius virtute & pax firma, & pecunia pontifici eſt adiudicata: & quia obſcuritas in nonnullis capitibus non ſatis explanatis remanſit, multi poſteà, & illius epiſcopi & ſequentium temporibus, iniecti ſunt ſcrupuli, quæſitæ tergiuerſationes in annos multos. Erat hic pontifex animo magnus, & in bello victorioſus. Erat familia magna, miniſterialium de *Homelinge*, qui ſe armis auſi ſunt obiectare pontifici, freti opibus & multitudine pugnantiū. Progreſſus in eos pontifex, adeò confregit in acie, vt omnes penè caperet. Impleuit captis omnia latibula domorum ſuarum, turres, carceres, cellaria: & inſigni emunctos argento, dimiſit. Iſte fundauit arcem *Dringenberch*, & prouentus antiquos domus *Driborch* eò transferebat. Arcem quoq; *Beueringe* idem firmauit, renouauitq; collapſa dudum fortalicia, vt eſſent ſibi ac ſuis in hoſtes præſidia: perueniťq; viuendo, & eccleſiam ſuam fortiſſimè defenſando, in annum Chriſti milleſimum trecenteſimum quadrageſimum. Tum conceſſit è vita, vacuefaciens ſedem ſucceſſori, tranſlatus ad vitam diuturniorem.

CAP. 6. MIMIGARDEVORDENSI, quæ eſt Monaſterienſis, tum præerat ordine trigeſimus ſecundus Euerhardus, cognomento de Deeſt: miniſterialem arbitror familiam, vnde natus ſit. Vir ſine controuerſia magnus, qui maiore nobilitate, quę multa circumſedit illam eccleſiam, contempta, ad epiſcopatum aſſumitur. Hic in rebus arduis vtranq; expertus eſt, vt de illo ſcribitur, fortunā: nec explicatur quid egerit, quidve paſſus ſit, niſi quòd promptum eſt coniectare, rebus bellicis pro eccleſia implicitum, nunc victorem, nunc victum fuiſſe. Multa tum fuere in Chriſtianiſmo miranda. Imperator Romanus quum Italiam, à prædeceſſoribus ſuis penè pro derelicta habitam, inuiſeret, quam neque Rodolphus Sueuus, neque Adolphus de Naſſow, neq; Albertus Auſtrius Rodolphi filius, inuiſere ſunt dignati, potenter intrauit: inque ea magnas res geſſit, adiutus partibus Gibellinorum, qui ſub obtētu Imperii ſua commoda procurauere. Infenſus erat hic Imperator præcipuè Florentinis, quos parti ſuæ, hoc eſt, Gibellinis, cognouit magis aduerſari. Vrgebat eos duriſſima obſidione per multum temp⁹: & propè erat vt fame edomiti, in eius iura cedere cogerētur: tum verò ad arma quæ pugnant in tenebris, veneno aggreſſi hominem, interemerunt: vt fertur, de manu eius, vnde minimè debuit formidare. Quum enim animæ ſaluti proſpiceret, cibum pro Chriſtiana religione capiens animæ ſalutarem, fertur pariter ſumpſiſſe noxium ac lethale corpori venenū. Eodem fermè tempore Templarii, qui ſe per Gallias & Hiſpanias diffuderant, poſteaquàm ſubacta Ptolemaida, ſunt expulſi terra ſancta, deprǣhenſi in perfidia & execratione crucis Chriſti, exterminantur vno die, rebus antè præparatis per Clementem ſummum pontificem, apud reges Franciæ & Hiſpaniæ: alioqui multarum arcium & præſidiorum domini, non tam facilè poterant ſubuerti. Magiſter ordinis cum quibuſdam præceptoribus ductus Pariſiorum in vrbem, ibi ignem eſt expertus vltorem. Non deerant, qui cum illis, & pro illis loquebantur, iniuriam illis irrogari, quòd arcibus & præſidiis multis, quę deſiderarentur, prǣeſſent. Sed cui poteſt veriſimile videri, ſummum pontificem, & reges locupletiſſimos, non niſi euidentiſſimis rebus conuictos, perdere milites, qui titulum præferrent Chriſti?

Hoſtia altaris veneno infecta Imp. porrigitur.

CAP. 7. SVERINENSI autem eccleſiæ tum præerat vir inſignis, Hermannus: cuius de natalibus quia nihil memoratur, virtuti aliquid adiicitur. Quem enim ad epiſcopatum natalia non commendant, virtus & induſtria prouehat neceſſe eſt. Sedit autem in annum octauum, à decimo quarto ad vigeſimum ſecundum, exceſſitque rebus humanis in craſtino Vdalrici. Quo tempore milites Hoſpitalarū, diui Ioannis titulo inſignes, iam pulſi Aſia, cogitarunt, qua in re Chriſtiano nomini maximè ſubſi-

ſubſidiarentur. Opportunam autem rebus getēdis nacti occaſionem, aggreſſi ſunt omni quo poterant conatu Rhodum inſulam, pulſis inde Turcis, qui tenuerant, occupare. Nihil tum a Chriſtianis ex Aſia profligatis Turci timuerunt: & ideò vbi ſe arbitrati ſunt ſecuros, primū ſunt eiecti. Proſperis initiis ſucceſſere duce Chriſto, meliores exitus. Vrbem communierunt, commeatibus & armis importatis, quòd inſulam mari circumfluam, opportuno loco & Cypriis, & quicquid reliquum erat in oriente Chriſtianitatis, ibi conſederant, à Turcis & Sarracenis defendentes, quā ſemel tenuerant ſedem, annis totis quinq; Sarracenorum Saldanus à mari vexabat inſidentes, illi ſe fortiter ſunt tutati: nec quieuere Turci, quatuor maximis bellis eā inſulam infeſtantes: ſed protegente Chriſto, illi hoſtibus ſunt inuenti ſuperiores, vſq; ad memoriam noſtram, quo de prælio narrabitur ſuo tempore. Qui temporū ſeriem ordinat Deus, ita rem digeſſit, vt quum Templarii pro ſua nequitia interirent, Ioannis milites ſuecreſcerēt, non tunc primùm inſtituti, quippe qui diù Hieroſolymis pugnabant: acceptis munificentia principum præſidiis Templariorum, opibus, viribus, & nomine ſunt vehemēter adaucti, illorumq; virtute ſtetit in hunc diem Chriſtianiſmus qualiſcunque in Oriente: nimiùm minoratus ex eo tempore, quo Turcus Conſtantinopolitanum Imperium inuaſit: quod ſuo tempore commemorabimus.

Hoſpitalarii milites Turcos ex Rhodo eiiciunt inſula.

Cap. 8.

RACEBVRGENSI eccleſiæ per idem tempus præfuit inſignis vir, Marquardus, cognomento Ieſewen: miniſterialis erat familia in terra Wittenborg. Iam languescebat priſca religio, &, vt fieri ſolet, cum religione decreſcit prouentus rerum temporalium. Ita vſu compertū eſt, vt vbi cultus ſupernæ maieſtatis in precio eſt, omnia ſuccedant abundanter: ſed illa abundātia, niſi proſpexeris, ereſcit in luxum: ille antiquat religionem, proſtrata religio facit pauperiem. Erant magnæ inter epiſcopum & capitulum, rurſum inter præpoſitum & fratres controuerſiæ, quibus ſopiendis, quum nō poſſet aliter fieri, adhibitæ ſunt perſonæ ſeculares, vt arbitri rem componerent. Erat eccleſia multo ære alieno grauata, nec erat alleniandæ via, niſi exonerarent conuentum fratrib. Itaq; diſperſi ſunt per eccleſias, vt bini in *Loquiſch* alerentur, bini in *Greueſmolen*, bini in *Slaweſtorp*, tres de eccleſia ſancti Petri in *Raceborg* viuerent, & de capella ſancti Georgii in monte, & de capella in *Mieſtin*, qui interim de prouentibus monaſterii, vt alleuiaretur, & æs alienum abiiceretur, nihil acciperent. Qua ex re ſi quid priſcæ religionis remāſit, ex diſperſione euanuit. Sed cum nec ſic proficerēt, deterior ritus inoleuit, vt partitis in capita prouentib⁹, quiſque ſibi proſpiceret de neceſſariis. Peſſima inter fratres inſtitutio, vnde omnis diſciplina regularis auolauit. Inſtituit capitulum, vt quoniam foris eccleſia vexabatur, preces nonnullæ adderentur pro remedio. Sed ſi ad emendatiorem vitam perueniſſent, omnia facilè in ſalutem proueniſſent. Statuerunt tamen, vt omnes & ſinguli purè confeſſi & contriti, diebus Mercurii & Veneris vterentur ciliciis, ſumerent humiliter diſciplinam & correptionem corporalem. Hic pontifex in arce *Scenenberge* conſtrui mandauit refectorium æſtiuum & brumale, cum penu rerū cauſa conſeruandarum. Fecitq; quod potuit, rebus pro ſuo tempore meliorandis: appoſitus deinde ad patres ſuo in ſenectute bona.

Ex abundātia pauperies.

Cap. 9.

VERDENSEM eccleſiam per ea tempora tenebat Ioannes, vir inſignis, medicinæ artis doctiſſimus: qui eccleſiam, vt coniectura aſſequor, non legitimæ via electionis, ſed Apoſtolicæ prouiſionis ſit conſecutus: quòd iam pontifices Romani in Galliis manentes, eccleſias Germaniæ, vt Galliarum, cœperunt conferre, contempto eligentium iure: ſed magno vix labore recuperauit Germania ius liberæ electionis, niſi apud ſedem eandem vacent eccleſiæ. Idem Ioannes, quum ei non omninò regio & eccleſia placeret, maiori aſſuetus ſplendori, rediit ad ſedem Apoſtolicam, ibiq; permanſit, donec transferretur ad eccleſiā Friſingenſem, interim dum abeſſet, Verdenſem eccleſiam ex eius commiſſione adminiſtrabat dominus Godfridus de *Werpe*, qui illā laudabiliter rexit, prudenter inſtituit, potenter defendit, communita arce Rodenburg, vt ex illa excurſiones vicinorum, quales per abſentiam fieri ſolent, prohiberet. Auxit etiam eccleſiæ prouentus: vt facilè intelligeretur, qualis ille futurus eſſet pontifex, ſi per electionem aut aliam prouiſionem ad

eam perueniſſet. Aduerſus vicinos duces de Brunſwico atque Luneburgo, crebrę huic Godfrido fuere de finibus ac de iure controuerſiæ: ſed nõ defuit illi induſtria tuendæ eccleſię iura, quantùm prȩualuit, aduerſus potentiores. Hoc tempore quũ Henricus Imperator ageret in Italia, filius eius Ioãnes rex Bohemiæ per illum creatus, quòd filiam nouiſſimi regis teneret coniugem, vicariatum Imperii per Germaniam abſente patre gerebat: & patre iam mortuo, vocatus in Italiam, venit cum exercitu, & ciuitates quæ patri parebant, aduerſæ factionis incurſionib. prohibebat. Magnas ibi res gerebat: filium Carolum poſtea Imperatorem, tum in primis armis agentem, ſub ſe tolerare militiam perdocuit. Bello Gallico conſumptus, quum iam cæcutiſſet in ætate vltima.

Cap. 10. MINDENSI interim eccleſiæ per ea tempora præfuit vir inſignis, Ludolph᾽, cognomento de *Roſtorpe*, genere natus militari, ordine pontificum eius eccleſię trigeſimus ſeptimus. Inſigniuit ſua tempora per victoriam quam habuit de hoſtibus, Erat ei bellum fortè de finibus aut iure quopiam, quod facilè conſurgit inter viros militares, armis & rapinis aſſuetos. Prodierunt in aduerſum ciues Mindenſes, ſecuti dominum ſuum, vt par erat: iunxere agmina, occurrerunt hoſtibus, inſtructi ordinibus: illis quoq; non ſegniter in ordines redeuntibus, in loco qui dicitur *Sandfort*, ibi digladiantes, varia fortuna pugnauere diù. Ceſſit terga vertens, nobilis vir Simon, de Lippia dominus. quo declinante, cæteri animis cecidere. Qui potuere, in fugam vertuntur: inter alios Gerardus de Monte, à tergo viſus, quem aduocatũ dixere. Victoria Mindenſium clara fuit. Manſit eius rei diuturna memoria. multi militares viri ac ciues, qui pugnæ interfuere, celebrem habuere diem annuum, vigiliam diuæ Marię quum aſſumeretur. Pacabat ea res fines eccleſię, vt in reliquum ſinerent contermini illibata eccleſiæ iura. Cuius epiſcopi tempore, monaſterium in Eſcgeſtorpe fundatum eſt, & per inſequentem pontificem ſub honore diuę virginis, ad regulam beati patris Auguſtini, eſt conſecratum. Multiplicatæ ſunt dom᾽ religioſorum: ſi ſit pariter aucta religio, & perſeueranter continuata, benè habet. Nunc quid fiat quotidie, cernimus: feruenter inchoata, facilè deferueſcunt, & humano more dilabuntur in deterius. Quod niſi reparationi morum, ſicut ædificationum, ſuccurratur, ruunt omnia ad interitum. Melius fuiſſet, viam arctam nõ ingredi, quàm ab illa turpiter declinare. Sed hæc interim. Hic verò pontifex viuendo peruenit ad annum Chriſti milleſimum treceteſimum decimum quartum, & tum emigrauit ipſo die S. Albini epiſcopi: vnde anni eius facilè cõiiciuntur ab exceſſu prædeceſſoris.

Feruenter inchoata, facilè deferueſcunt.

Cap. 11. OSNABVRGENSEM eccleſiam poſt Ludouicum, accepit Engelbertus, cognomento de *Wepe*, qui vigilanter eccleſiæ commodis intendens, ordine trigeſimus quartus, nõnullas fecit prædiorum commutationes eccleſiæ ſalutares, ſi in eo ſtatu rerum diù permanere potuiſſet. Arcem in *Witlage* dicitur hic pontifex pro iuribus eccleſiæ ſuæ conſeruandis exædificaſſe, lateq; proſpexiſſe eccleſiæ ſuæ, tuandis & amplificandis libertatibus inſtitiſſe. Hæc ſunt illa tempora Ioannis vigeſimiſecundi Romani pontificis, quibus Clementinas ille cõſtitutiones, quę hodie ſunt in obſeruantia, publicauit. Hic autem pontifex Engelbertus, poſteaquam eccleſię ſuæ per annos decem prȩfuit, euocatus de hoc mundo, conceſſit, vt confidimus, ad ſuperos, concurrens Ludolpho Mindenſi proximè memorato.

Cap. 12. HILDESEMENSI eccleſię poſt Henricum prȩficitur Otto, ex eiſdem comitibus de *Woldenberge*, qui quum eſſet eius familiæ nouiſſimus, ditionem ſuam paternam transferebat ad eccleſiam. Ita potentia temporali creuit ea eccleſia in immenſum, vt apparet, ad incrementum miniſterialium ſuorũ, qui inde profecerant aucti opibus & viribus, quum tenerent ab eccleſia arces & ditiones illi prouenientes. Memoriale autem inſigne huius pontificis eſt, quæ vocatur in eccleſia Hildeſemenſi aurea Miſſa. Præfuit autem in annum decimum quartum, ſepultus in eccleſia ſua. Hoc tempore Robertus Siciliæ rex, cuius eſt in Clementinis conſtitutionibus memoria, præfuit reb. in Sicilia: vir præter omnes egregius, ſiue ad arma, ſiue ad prudẽtiam ciuilem, ſiue ad literas omnigenas reſpexeris: quem Henricus rex euocatum ad iudicium, nec comparentem, ſententia ſua damnauit. Papa illum non

Aurea Miſſa.

ohſtri-

obſtrictum neq; iudicio, neq; affectum ſententia declarauit. qui cum multis fratribus & ſororibus ex ſecūdo Carolo relictus eſſet, ſolus omnibus vixit ſuperſtes: fratribus, qui ſecum in regno ſunt commorati, præmortuis. Ex ſolo fratre rege Vngariæ, nepotem habuit Andream, cui moriens ſine filio, regnum reliquit: ſed Ioanna ſoror eius, illum regnare non permiſit, de regno ſe viriliter intromittens, vſq; ad faſtidium omnium. Per eadem quoq; tempora in Italia, per abſentiam Imperatoris & pontificis, excreuerunt noui principatus: ex capitaneis domini, ne dicam tyranni, ciuitatum: ex tyrannis legitimi principes, Scaligeri, Carrarii. Veneta quoq; ciuitas tum experta eſt tumultum, quum inuēti eſſent qui regnum ſibi & dominatum quærerent: ſed compreſſi ſunt partim exilio, partim vltimo ſupplicio.

LVBECENSI quoque eccleſię poſt longæuum pontificem Burchardum, circa hæc tempora nouus epiſcopus prouenit Henricus, cognomento Bocholt, plebeia origine, ſed non vulgari virtute: qui medicinæ artis peritiſſimus, multum inde auri conquiſiuit. Primùm decanus eccleſiæ eligitur, inde etiam prouehitur in præpoſitum: & quoniam nihil maius habuit, quod optimo viro crederet eccleſia, ſeipſam illi commendauit, eligēs illum ſuum ſponſum fieri epiſcopum. Ex familia Lubecæ antiquiſſima ortus, & honoratiſſima: confirmatus à capitulo Bremenſi, & de eiuſdem mandato conſecratus, archiepiſcopo Ioanne in remotis agente. Seruabatur adhuc iſte honor eccleſiæ Metropoliticæ, vt inde confirmatio ſuffraganeorum peteretur, quum illi à ſummo pontifice ſoli confirmarentur, non habētes maiorem in prouincia. Sexaginta marcas currentis monetæ, & in confirmatione & in conſecratione perſoluit capitulo. Eodem verò anno, in die Galli, quum in eccleſia ſua primitias perageret, ad duarum marcarum millia fertur ſumptus feciſſe. Archiepiſcopus Bremenſis tum in Galliis agens, apud ſummum pontificem Ioannem vigeſimum ſecundum euocauit ad iudicium eundem D. Henricum, vt illi reſponderet de contemptu, quòd confirmationem non à ſe, ſed ſuo capitulo, accepiſſet: volens in irritum deducere, quæcunq; ab illo in ſacro miniſterio eſſent attētata. Cauſa agitatur, & lis in ſeptennium protenditur. Septem aureorū millia fertur impendiſſe Henricus, priuſquàm efficeret, vt approbaret & ratificaret ſummus pontifex, quæcunq; per illum in ſpiritualibus & temporalib. eſſent geſta. Quo tempore abſentiæ epiſcopalis, Gerardus comes Holſatiæ, iniecta manu in prædia eccleſiæ, Vthin oppidum & alia nonnulla vaſtauit, ære emunxit eccleſiæ colonos, & prouentibus eccleſiæ ſe immiſcuit: ſed reuerſus ad annum milleſimum trecenteſimum vigeſimum quartum, in eccleſiam, gladio ſpirituali facilè peregit, vt Comes compoſitione peracta, daret epiſcopo & ſucceſſoribus in certis prædiis centum marcarū redditus, ius patronatus in eccleſiis Luitkenborg & Plœne, & duarum præbendarum alternis vicibus in eccleſia Hamburgenſi, etiam Lubicēſi: & vt humiliatus reconciliaretur ex forma compoſitionis, proſternebat ſe cum quadraginta militaribus ad pedes eius, poſtulans veniam de commiſſis: & terram ſuam ab eo recepit in feudum, & homagiū ei præſtitit, ſicut progenitores eius conſueuerunt. In qua lite epiſcopus expendit mille ducentas marcas. Quum primùm reuerteretur ab Auinione, remiſit idem pontifex pro ſeruitiis cameræ Apoſtolicæ mille quadringētos aureos, inuento in eccleſia quodam Wilhelmo Cracht, qui ſe pro decano gereret, propter crimina & defect⁹ eum amouit, & aliis prouidit. Redemit octuaginta marcarum redditus pro trecentis marcis puri argenti, à domino Vlfone de *Buren* milite, & quindecim menſas ſiliginis pro centum quinquaginta marcis à quadam ciuis relicta in vrbe, & villam *Putekendorpe* pro ſexaginta marcis. Reperit opus Chori maioris eccleſię ante ſexaginta annos cœptum iamq; penè deſperatum, ad cōſummationem perduxit. Et cū ambone, ſedilibus, feneſtris aptauit pariter, & ornauit: quo in opere bis mille quadringentas marcas expendit. Curiam epiſcopalem noua & inſigni domo ex coctilib. extruxit, & in eccleſia Lubicenſi vnam præbendā incorporatam, duas diſtinctas, & ſex vicarias dotauit, erexit, & fundauit. Pro menſa epiſcopali dedit villas, *Viſſow* mille marcis, *Seutze* octingentis quinquaginta, *Stæne* & *Guſtenkow* bis mille quingētis marcis, XXIII. ſolidis comparatis, exceptis XCIIII. marcarum redditib. ad duas præbēdas diſtinctas præfatas, in dicta villa Stœne aſſi-

Cap. 13.

gnatis. Ad idem villam *Groteparin*, M CCXXV. marcis coemptam. Legauit in teſtamento ſuo ſucceſſori mille marcas. Vir opulentiſſimus, quaſi aurifodinam ſolus habuiſſet: ſed medicinæ artis induſtria & patrimonium, ſuper omnia verò parſimonia ſumptuum, hæc vt poſſet, effecere. O dii, inquit Cicero, immortales, neſciunt homines quàm magnũ ſit vectigal parſimonia. Sedit annis XXIII. ſepultus in medio chori noui per eum conſtructi, ſub imagine fuſili eleuata, vt ſunt merita eius.

Magnum vectigal parſimonia.

CAP. 14. MAGDEBURGENSIS infauſta tum eccleſia, poſt pontificem tam execrabiliter trucidatum, electione capituli ſuſtulit è gremio quendam doctum virũ, magiſtrum Heidenricum de *Erpeden*. Hic quum exiſſet petere in perſona confirmationem ſedis Apoſtolicæ, ſtatim captus (quòd propter abominabile patricidiũ execrabiles erant Magdeburgenſes toti mundo, clerus cum populo: quòd videbatur nimis diſſimulanter toleraſſe clerus tam atrocem diu iniuriam) & miſſus in carcerem. Vbi dimittitur, non diu ſuperfuit, mortuus Iſenaco. Inde comitem de *Stalberge* eligunt canonici: ſed comes prouincialis Haſſiæ cum coniuge, tum in Auinione apud pontificem Ioannem demorabatur, is pro filio Ottone obtinuit eccleſiã Magdeburgenſem quòd videbatur prouiſio ad ſedem Apoſtolicam deuoluta, propter longæuam à morte Burchardi vacationem: in qua non potuit capitulum ignoratione purgari. nam obiiciebatur eis, non illos ſatis inſtitiſſe vt noſſent, quid de ſuo pontifice actum eſſet. Ottone ergò veniente ad eccleſiam, ceſſit volens comes de Stalberge. Quid enim iuris poterat prętendere aduerſus Apoſtolicam prouiſionẽ? & ſi ſe armis commouiſſet, maiore potentia facilè ſuperaretur. Præfuit autem eccleſiæ annis viginti tribus. Quum vndiq; ferro & flammis peterentur Magdeburgenſes, & culpam agnoſcerent, confugerunt ad archiepiſcopum ſuum, vt illius ope gratiam ſedis Apoſtolicæ recipere mererentur. Effecit, vt indicta ſalutari pœnitentia, pollicerentur ædificare capellam in locum carceris, aut ſtatim ſuprà: ibiq; altaria ſex cum beneficiis ad perpetuam ſui ſceleris memoriam, certè maximo piaculo mediocris pœnitentia. Digna fuerat iuxta antiquos canones perpetuò ciuitas priuari epiſcopali honore. Sed extitiſſet ea maior eccleſiæ, quàm populi, pœna, inſoleſcentis, & magis ſibi plaudentis, quòd epiſcopatus, cuius ſub iure laborabãt, eſſet tranſlatus. Otto autem in pace eccleſiam ſuam regebat, quòd recens ſceleris memoria quietiores per humiliationem faciebat ciuium animos.

CAP. 15. HALBERSTADENSI in eccleſia, Alberto ſucceſſit Albertus, comiti de *Anhols*, dux de Brunſwico, Alberti ducis filius. Cõſecrauit eccleſiam nouam in Brunſwico, & domum Prædicatorum, quia pars eius ciuitatis eccleſiæ Halberſtadenſi paret. Præfuit annis triginta. Quo tempore valuit illa controuerſia primùm inter Ludouicum Bauarum, & Fredericum, Auſtriæ duces, in diuiſione Electorũ ad Imperium, de Imperio certantium. Sed prælio inito, capitur Fredericus: & donec iuri ſuo reſignaret, tenetur in vinculis. Mox ſe Ludouicus iungebat adminiſtrationi rerum omnium, contempto ſummo pontifice: inuicem omnium maxima pernicie, per Italiam conſtituunt vicarios Imperii, papa in ditione Imperii, Ludouicus in ditione eccleſiæ. vnde maxima conſurgunt mala. Ludouicus aluit audaciam vicecomitum Mediolani: & illis fauentibus, tranſiit in Italiam, exceptus à ciuitatib. amicis: coronatus primùm ferrea, peruenit Romam, vt ibi auream coronam acciperet: non de manu pontificis, quem cõtempſit, ſed vicarii ſui, Stephani Columnenſis. Qua accepta, vltrà, quod nõ debuit, proceſſit, & antipapam erexit: inde excommunicationes, execrationesq; in Ludouicum, contemptus in pontificem. Medio tempore creſcunt Italiæ tyranni, nunc eccleſiæ, nunc Bauaro militantes: ſed inter omnia ſui commodi rationem habentes, & futuri principatus fundamenta iacientes. Interea Marchia Brandenburgenſis, morte Waldemari ſine hærede moriẽtis, vacuatur, & recidit Imperio. Ludouicus eam filio Ludouico permittit. Is aliquandiu eam adminiſtrans, permiſit Romulo fratri, nato in vrbe, quum ibi Ludouicus coronandi gratia demoraretur. Sed eam rem pleniùs in Wandalia ſumus exequuti. Albertus autem epiſcopus quum eccleſiam ſuam per annos triginta pacificè gubernaſſet, conceſſit è vita, tumulatus in eccleſia collegiata Brunſwici, ſepulcro patrum & auorum.

BRE-

BREMENSI metropoli poſt Ioannem præficitur inſignis vir, Burchardus, cognomento Grelle, plebeio genere, ſed non plebeia virtute. Vir moribus probatus, corporis proceritate conſpicuus, ſermone verus, Bremæ honeſta familia natus, archidiaconus Ruſtringiæ, quem prædeceſſor ſuus tanti fecerat, vt illum per abſentiam eius ſuum cum ſecundo conſtituerit in temporalibus vicarium. Succeſſit autem in archiepiſcopatu hoc ordine: Quum Ioannes deſeciſſet in Francia, nemo erat in eccleſia Bremenſi, qui ad pontificatum adſpiraret, ſcientibus cunctis quòd fruſtrà niterentur, quum Apoſtolica prouiſione ſedes implenda putaretur. Talis quoq; erat eccleſiæ ſtatus, vt rarus eſſet & penè nullus, qui epiſcopatum in ea deſideraret: attamen vno omnium conſenſu rogatur Burchardus, omnibus amabilis, etiam improbis venerabilis, vt tentet onus eccleſiæ ſupportare. Albertus maior præpoſitus, dux Brunſwicenſis, terræ proceres, & vniuerſum capitulum, præfecti locorum, vna voce poſcebant, ne detrectaret. Ille publicæ vtilitatis gratia laborem ſubiit itineris faciendi: rem cunctis deſperatam pertentauit, omnium ordinũ, principum, nobilium, prælatorum, militarium, Burgenſium literas accepit vno tenore commendatitias. Ioãnes erat papa vigeſimus ſecundus, ad quem in Auinionem peruenerat. Pontifex tam multorum literas admiratus, quòd vno omnium conſenſu tam diuerſis ordinibus eadem de hominis virtute teſtimonia redderentur, rogat qua ſit origine, quibus literis inſtitutus. Ille ſe humili genere ortum, nec multis literis inſtructum reſpondet: cupere eccleſiæ ſuæ vehementer eſſe conſultum, ſi habeat ſua ſanctitas virum idoneum, qui meliùs quàm poſſit ipſe præeſſe afflictę eccleſiæ: non ſolùm ſe patienter, ſed etiam libenter excepturum quem dederit: papa quo minùs ille deſideraret, magis inclinabat. Igitur nihil grauatus, eccleſiam illi commendabat. Sacerdotio priùs initiatum, iuſſit epiſcopum eum conſecrari: pallioque dato, remittit ad eccleſiam gubernandã. Reuerſus archiepiſcopus, omniũ beneuolis votis excipitur gandioſè. Non deerant tamen qui clàm inuiderent, etiamſi palàm gratularentur. Damnabant ſuam in ſe ſocordiam, quum inſperatos in illo viderent exitus. Compoſuit res incuria temporum dilapſas, arces impignoratas qualibet conditione recepit: & breui aliam rerum faciem conſtituit per dioeceſim. Præfecit locis viros militares, quos pridem nouerat, quum vicariatum gereret, virtute præditos: alios poſthabuit. Qui ab illo poſthabiti, verſi in apertos hoſtes, Redingo populo vario & tumultuanti ſe iungebant: ſperantes, Tranſalbianos ſibi acceſſuros, ad rem archiepiſcopi perturbandam. Sed ille quieto animo contraxit ex vicinis locis, Luneburgenſi ducatu, Weſtphalia, Thietmarſia, Holſatia, armigeros: & ducens in hoſtes, ita confregit animos eorum, vt victi manus darent pontifici ſuo, in reliquum veriti ſe opponere, cui ſubeſſe oportebat. Friſones, inquietum quoq; genus hominum, ſe commouerant aduerſus hunc ſuum pontificẽ, diuq; durauit rebellio, quum ſæpè illis armatos immiſit, qui ſuffoſſis aggeribus mare infunderent. Multoq; tempore infeſtati, multis malis edomiti, didicerunt frena ſubire: ſed multi interim perierunt, multi dilapſi diſſipabantur, donec ad ſanã mentem redirent.

Virtutis comes eſt inuidia.

Friſonum ingenium.

CAP. 16.

PONTIFICI bono per idem tempus emerſerant hoſtes ex dioeceſi Verdenſi, qui præfecturam Languedel cum ſuburbio, vaſtatione & incendio vexauere. Nihil enim magnum ſine magno labore permiſſum eſt mortalibus, ait Ethnicus: ſed tamen rebus vtcunq; compoſitis, rediit tranquillitas. Anno epiſcopatus octauo, quum bonus pontifex chorum aſcendens, officium diuinum peragere vellet, in ipſo gradu vicinus choro murus magno ſtrepitu concrepuit. Terrefactus pontifex, quid eſſet, demiratur. Recolens deinde ſanctorum Coſmæ & Damiani venerandas ibi reliquias includi, quas à memoria veterum Imperatorum & Principum locus ille cum aliis ſanctorum exuuiis ſeruauit, ſtatim votum concepit, altiſſimo Deo ſanctiſq; martyribus ſe conſtringens, quòd in ſequentem annum feſto Pentecoſtes debita veneratione ſanctas reliquias eleuaret. Interim capſellis & ciſtellis in vſum preparatis omnia inſtruebat, per omnem prouinciã rem iuſſit promulgari, inuitatis ſuffraganeis ſuis ad feſtam ſolennitatem, cum multis vicinarum terrarum nobilibus ac ſuæ ditionis miniſterialibus. Die conſtituto veniente, om-

CAP. 17.

Ante virtutẽ dii poſuere ſudorem.

nes aderant inuitati. Pontifex ſummo cum honore ſacras martyrum reliquias eleuabat, ac oculis omnium ingerebat. Quum oĩa foris & intùs ſumma lætitia & feſta ſolennitate perſonarẽt, epulis ſplendidè apparatis, prælatos & nobiles excepit. Ineptus videbatur, qui ſe à generali oĩum gratulatione retrahebat. Ibi militarium haſtiludia, ſecuti Bremenſes iuuenes: ibi choreæ ac cantus dominarum, ibi quicquid vbiq; feſtum erat, percrebuit, omnium exhilarata mente ad præcipuam ſanctorum martyrũ gloriam, quos cum Chriſto triumphantes nunc primùm iuſto honore venerantur patronos Bremenſis eccleſia. Die proxima, quæ fuit lunæ, in diebus Pentecoſtes, expleto iam diuino officio, ad oſtium ſui palatii pontifex duodecim ex miniſterialibus aulicis ſuis honoratiores creauit milites, in honorẽ ſanctorum patronorum martyrũ Chriſti. Stabat loci proconſul in dolio, oblationes fideliũ excipiẽs: tantum congeſtũ eſt auri atq; argẽti cum numiſmate ſignato, vt egredi cogeretur. Tanta fuit populi deuotio ad reliquias ſanctorũ propalatas. Trecẽtas denariorum marcas archiepiſcopo ex his contulerunt, in ſolatia ſumptuũ factorum in ea ſolennitate. Reliqua ad perornandam eccleſiam, & ad maiorem templi campanã opere fuſili inſtruendam, ſunt collata. Hunc pontifex iſte ſeruabat morem, vt deuotionis gratia in monaſteriis virginum, ad præcipuas feſtiuitates diuinum perageret officium: ſed venturus, cibos & omnia vitæ hominum iumentorumq; neceſſaria præmiſit, virginesq; ſecum pranſuras inuitauit: nihil moleſtiæ aut ſumptuum paſſus fieri de rebus monaſterii, vt nulli grauis eſſet, aut oneroſus.

At longè aliter Sanctorũ honor.

Cap. 18. Civitatem Bremenſem, vtpote patriã ſuam, in primis amabat: cuius adhæſione, nonnullos in ſe malignaturos territabat. Ruſtringi Friſones, diu infenſi ciuibus, naues illorũm in Viſurgo exurebant, damna vndecunq; poterant irrogabãt: ſed illos archiepiſcopus ita impleuit terrore, vt ad æquas conditiones rem componi paterentur, licet mobile vulgus diuturnam pacẽ ſeruare non poſſit. Arcẽ *Tedinghuſen* Henricus de Hoia comes, occupauit. Dominus Liborius miles, qui cognatã archiepiſcopi duxit vxorẽ, *Wildeshuſen* gubernatione tenebat, epiſcopo reclamante. Ea fuerunt quæ ad finem vitæ iuuitus vidit pontifex. Fratrem vnanimem, vnicũ ſemper in aduerſitate ſolatium, animæ ſuæ dimidium, anno integro ante ſuã mortem præmiſit morientem: quem ſecutus anno vix impleto, circa feſtum aſſumptæ Mariæ, anno Chriſtianæ ſalutis milleſimo trecenteſimo quadrageſimo quarto, expletis in põtificatu annis ſeptendecim. Sed ſtatim Kedingi audita morte eiꝰ, quos, dum viueret, ſe commoueri timor non permiſit, præſidiũ quod apud eos firmauit, deiecere. ne Hadelerii idem facerent, reſtitere miniſteriales, qui Bedecokeſſa tenuerunt. Quo etiam tempore Waldemarus, vir nobilis, qui amiciſſimus diù fuerat vrbi Bremæ, quia lateres ex ſuburbanis coemptos ad nouem mille euehere non ſinebatur, prouocatus in ciues, damna illis plurima inferebat: oſtendens, quanto ſit ſatius experiri quid poſſit amicus, potiùs quàm idem inimicus. Illi enim caſus ſecuti ſunt exili ex re declaratam ciuium ſtoliditatem, qui facilè illorum pertinaciam contrà arguerint.

Cap. 19. Mindensem eccleſiam tum gubernabat dominus Gotfridus de *Waldegge* (nam his comitib. natus erat) ordine põtificum in ea eccleſia XXXVIII. Qui perpetuam ſibi meritorum memoriã præparauit in extructione arcis *Petershagen*, ad ripã fluminis Weſerę (Viſurgum dixere veteres) qui ex illo tempore manſio fuit aſſidua pontificũ. Inuitauit illum, vt omnes, loci opportunitas. Nam piſcium abundãtia ex flumine perfruitur, & poſitus in medio prædiorum eccleſiæ, cunctis ad victũ neceſſariis, importatione ruſticæ plebis gaudet. Permanſit in pontificatu annis x. ſecundo ſui pontificatus anno arcem cœpit inſtruere, & peruenit à decimoquarto Chriſti anno poſt M CCC. vſq; ad vigeſimum quartum: & tum felici exitu, altera die Seruatii epiſcopi, migrauit, vt confiditur, ad Dominum: ſepultus in pace, ad ſiniſtram Conradi primi, poſt altare diui Petri: memoria pontifex dignus ſempiterna. Reliquit poſt ſe ſui longæuum deſiderium, quòd benè de omnibus meritus haberetur.

Cap. 20. Svertnensi eccleſiæ per eam annorum ſeriem poſt Hermannum, præficitur vir memorandus Ioannes: quem niſi virtus & induſtria prouexiſſet, natalia non tacerentur. Præfuit autem eccleſiæ ſuæ per annos decem, per tempora quibus

Ludo-

Ludouicus Bauarus, qui ſe pro Imperatore gerebat, rerum in Germania potiebatur, quum interim Saxonia noſtra pacem haberet, multiplicatis in ea principibus. Nam Saxonia iam ſuum habebat principatum, qui ipſe quoque diuiſus eſt in ſuperiorem & inferiorem. Brunſwicenſis verò, primò partitionem habuit inter fratres, Albertum qui Brunſwicum, & Ioannem qui Luneburgum pro ducatu tenebant, retinentes tamen communes titulos, vt vterque Brunſwici & Luneburgi appellationem retineret, & alternam ſucceſſionem expectarent, cuius rei vſus prouenit hac tempeſtate. Nam Ioannes dux Luneburgi filium reliquit Ottonem: is reliquit Wilhelmum & Ottonem: Otto filium habuit paruulum ſui nominis. Sed ille quum puerili in curru, paruulorum more vt baſes ſolident, decurreret, negligentia familiæ decidit in vicinum fluuium cum curru de ponte: & dicto citiùs demergitur, omnium acerbiſſimo dolore, quòd hæres maſculus terræ ſolus ille eſſet. Nam Wilhelmus frater ex quatuor vxoribus, quas viciſſim poſt alterutras habuit, duas modò reliquit filias: quarum altera duxit Ottonem de Saxonia ducem, altera Ludouicum Magni dicti *de Sangerhuſen* filium, fratrem iunioris Magni, & Alberti Bremenſis archiepiſcopi. Ad hunc ergò Ludouicum duplici reſpectu ducatus relabitur, quòd eſſet fratruelis, & quòd filiam teneret Wilhelmi ducis nouiſſimi. Ergò Ludouicus poſt Wilhelmum Luneburgi ducatum tenuit per hæc tempora: ſed ea in Saxonia ſumus executi.

HILDESEMENSIS eccleſia per ea tempora grauiſſimã & diuturnã paſſa eſt cõquaſſationem, quum duo in diſcordia electi, de epiſcopatu contenderent per annos quatuordecim. Tanta erat pertinacia non cedendi. Cui ius fuerat, ei defuit ſecularis potentia: cui arma & amici promptius acceſſere, ius illi deceſſit. Perduelles erant, Henricus dux Brunſwicenſis, frater Alberti epiſcopi Halberſtadenſis, ambo filij ſecundi Alberti Brunſwicenſis, eius qui fauore ciuium potiorum, excluſo fratre Henrico Mirabili, ſucceſſit in ditione Brunſwicenſi Wilhelmo fratri impuberi. Alter perduellium de epiſcopatu Hildeſemenſi erat Ericus, comes *de Scowenberg*: ambo electi à parte capituli. Henrico miniſteriales plurimùm inhęſerant, qua de re arces eccleſiæ poſſidendas accepit. Erico cum parte capituli fauerunt ciues Hildeſemenſes: quocirca introductus in vrbem, ibi conſederat. Grauis & implacabilis contentio, per quam agri & oppida miſerè vaſtabantur: nec poterat interuenire per annos quatuordecim, qui rem componeret. adeò erant vtrique obnixi non cedere. Ciues egreſſi pro ſuo Erico, oppugnauere, & expugnauere magnis viribus nouam arcem, in conſpectu vrbis poſitam, quam hodie vocant, Compeſce violentiam. pro qua re, moriente ad decimumquartum annum Erico (nec enim aliter res ſedari potuit) ciues in compoſitione alteram eccleſiæ erexere arcem ſuper eodem flumine, altera parte ciuitatis paulò diſtantius ab vrbe, *Marienburg* vocant: quam nunc dicunt, incertum vnde, in iure præpoſiti conſiſtere, ſiue vt eccleſiæ nomine cuſtodiam agat, ſiue ex quadam inde ſecuta tranſactione. Res mihi incomperta in hodiernum permanſit. CAP. 21.

MIMIGARDEVORDENSI, Monaſterienſi ue eccleſiæ, per ea tempora præſedit vir memorabilis, Otto tertius, ex comitibus *in Retberge*, pridem præpoſitus Paderburnenſis, ordine trigeſimus tertius epiſcopus Monaſterienſis. Sex ſolis annis præfuit eccleſiæ ſuæ: & primo quidem tempore proſperè cedẽtibus rebus, poſtea quendam perpeſſus eſt Conradum prępoſitum Colonienſem. Cedens autem maiori potentia, ab eccleſia ſua exulabat bonus pontifex, inq́ue exilio mortuus eſt. Succeſſit autem idem Conrado, qui trigeſimum quartum inter pontifices locum nactus eſt, quatuor duntaxat annos in epiſcopatu malè quæſito perſiſtens: damna primùm grauia & inferens & perpeſſus eſt. qua in re grauiter eccleſię prędia & miniſteriales laborabant, inq́ꝫ ea perplexitate mortẽ obiit. Electionem eiuſdem Conradi, & quæcunque in eccleſia idem ordinauerat, cõceſſerat, inſtituerat, deſtituerat, authorizauerat, Clemens papa quintus tanquam inualida caſſauit, reprobauit, reuocauit in irritum. Interim verò innoxij per illa tempora miſerè vexabantur, foris gladio, intus perplexitate: neſcientes vbi eſſent, cui fiderent, quem ſequerentur. tamen conſolationem habent inde pia corda, quàm diu in poſſeſſione CAP. 22.

quacunque toleratur etiam qui parum iuris habet, donec reuocetur, omnia validæ ſubſiſtunt. tantum operatur communis hominum exiſtimatio: alioqui in abſolutionibus & miniſteriis ſpiritualibus graue eſſet periculum animarum.

CAP. 23. VERDENSEM eccleſiam per eadem tempora regebat Daniel quidam, ordine Carmelita, ex aſſeclis curiæ pontificalis, tum in Francia manentis. Præfuit autem variis euentibus: magis autem incubuit, annis nouendecim. Iam enim inoleuerat, vt Apoſtolica prouiſione darentur epiſcopi, poſthabita capitulorum legitima electione. Ita & Ioannes huius prædeceſſor introiuit: qui quoniã, vt diximus, tranſlatione eiuſdem pontificis peruenit ad eccleſiam Eiſtadenſem, iſte frater Daniel Carmelita ab eodem pontifice ſurrogatur, vt præeſſet Verdenſi eccleſiæ. Erat in Theologia magiſter non vulgaris eruditionis, cum capitulo & prælatis malè cõſenſit, ſemper ſuam præferens ſententiam: imitatus mores aut curiæ, quam diu ſecutus vidit: aut monaſterij ſui, in quo eſt à puero educatus. Vnde propter diſſenſionem, quam cum ſuis habebat, ſeceſſit in partes Rheni: & Coloniæ vitam in excommunicatione finiuit. Litem enim inſtituit cum eccleſia ſuper iuribus, incertũ quibus. Multa interim damna, eius occaſione, eccleſia perpeſſa eſt: nihil reperit bonorum, quibus memoriam eius cum dulcedine ſeruet. Ferunt tamen inter bona eius quæ fecit, quod arcem *Rodenburg* inſigniter communierit, & valuam magnam partis auſtralis erexerit, immunitatis canonicorum apud eccleſiam. Sed cum grauiſſimè diſſideret à capitulo ſuo, intrauit in manu forti eandem partem auſtralem, quum nemo quicquam timeret, cepitq; armatis militibus canonicos ſuos: ſed in ea tumultuatione quum pro canonicis ciuitas commoueretur, ad eum laborem eſt peruentum, vt integra vrbis & inſignior platea concremaretur tota. Illius tempore & pernicioſa diſſimulatione in præiudicium eccleſiæ dux Luneburgenſis erexit fortalicium in *Lowenbrugge*, quod tenet hodie in non modicum grauamen Verdenſis eccleſiæ. Duobus verſiculis expreſſere, quanto deſiderio ſui pontificis eſſet:

Daniel antiſtes, non curat clerus, vbi ſtes:
Optans vt valeas, dummodò non redeas.

Satis acutè, quiſquis author erat, affectum non deſiderantis, neque amantis cleri in pontificem expreſſit.

CAP. 24. SVERINENSEM verò eccleſiam per ea tempora, poſt Ioannem ſuſcepit Ludolphus, vir memorabilis, ex miniſterialibus de *Bulow*: præfuitq; eidem in annum nonum, per cuius tempora facta eſt illa innouatio in Marchionatu Brandeburgenſi, quum mortuo ſine maſcula prole Waldemaro, feudum recideret ad Imperium: & iam Ludouicus Bauarus rerum potiebatur, qui filium æquiuocum fecit Brandeburgenſem marchionem, quo in principatu Lubicenſibus, ab rege Daniæ primùm, deindè à comitibus Holſatiæ laborantibus, præſidio fuit, quod in Wandalia noſtra diximus. Quo etiam tempore Ioannes papa vigeſimus ſecundus nouum ordinem militarem inſtituit in prouincia Vlyſſibonenſi, aduerſus diſcurrentes Sarracenos, qui ex Bætica prouincia fecere multas excurſiones in Luſitaniam. Appellati ſunt autẽ milites Ieſu Chriſti, quib. attribuit arces, præſidia & poſſeſſiones, quas multas habuere Templarij, in ea prouincia nuper, quod dixim⁹, extermi nati. Attribuit autem abbati Alco, Aſiani monaſterij ordinis Ciſtertienſis, authoritatem inueſtiendi milites: qui etiam poteſtatem accepit exauthorandi milites, qui ſuæ profeſſioni non ſatisfacerent. Marmum vocant oppidum Syluenſis diœceſis, in quo ſedere iuſſit principalem magiſtrum in eo ordine. Cautione autem accepta ex ordine Templariorum, iuſſit abbatem memoratum prouidere, vt profeſſioni ſatisfacerent in militia, vtque fidei & religionis eorum diligentiſſimam & exactiſſimam haberet rationem.

Brandeburgenſis marchionatus innouatio.

CAP. 25. RACEBVRGENSEM verò eccleſiam per hanc tempeſtatem gubernabat memorabilis antiſtes Wolradus, natus miniſterialium genere Holſatiæ *de Dorne*, ex quo nemo nunc ſuperextat. Huius inſigne memoriale eſt, quòd domum lapideam *in Veichow*, vbi tum erat epiſcopalis manſio, extruxit, & imaginem argenteã maiorem diuæ Mariæ in altaris tabula, & ſcutellam maiorem argenteam in armario,

rio, ad vſum pontificis dedit eccleſiæ. Eius quoque tempore in oppido *Witenborg*, hoſtia altaris per miraculum apparuit ſanguinolenta. Quo tempore Rochus Narbonenſis prouinciæ nobilis iuuenis, cuius pater erat dominus oppidi Agathopolis, in locuplete hæreditate, dimiſſus à parentibus ad annũ ætatis duodecimũ patriam deſerens, quam patruo dimiſit gubernandam, Italiam petiit, peregrinatus pro Chriſto. Vidit plagam crebreſcentem peſtilentiæ, & miſertus laborantiũ, crucis impreſſione multos liberauit Romæ, Aquapendente. Ceſenæ notior factus, aufugit. Placentiam quoq; vrbem adiit. ibi quum multos curaſſet orationis impendio, ipſe quoque percuſſus eſt eodem morbo, velut ardente ſagitta in coxam eius emiſſa. ilicò vrbe eiicitur, vexatus blaſphemia: En qui alios curare præſumit, ipſe ægrotat. In nemore ſolitæ precis præſidio, integrã recepit ſanitatem. Tum in Gallias reuerſus, patriam inuenit bellis tumultuantem. Eo quum conceſſiſſet, à lictoribus capitur, tanquam explorator: in carcerem coniicitur, vbi quinquennium egit in ſumma patientia. Demùm laxatus, domũ patrui, velut alter Alexius, mendicantis habitu excoluit. Anno ætatis ſuæ trigeſimo ſecundo ægrotus, ſacramentis eccleſiæ munitur, migrauitque ad Dominum. Inuenta eſt tabula ad latus demortui his verbis ſcripta: Peſte laborantes ad Rochi patrocinium confugientes, contagionem illam truculentiſſimam euaſuros ſignifico. Ea res ad patruum eius vrbis principem perlata, fecit attonitum. Vbi diligentius rem explorat, vidit ex fratre nepotem. Tum terrefactus, ſoluitur in lachrymas: ſacellum ei dedicat, vbi miraculis fulgeſcit. Venit deinde in obliuionem Rochi nomen: ſed anno Chriſti poſt MCCCCXV. cùm Concilium Conſtantiæ ageretur, ibique peſtis deſæuiret, ex Germanis cœpit Italis nomen eius inſigne fieri. ad annum autem octuageſimũ quintum Venetias corpus eius deportatur, vbi ſummo in honore dicato ſacello percolitur. Eius feſtum decima ſexta Calendas Septembris.

Miraculum. *D. Rochus.*

Cap. 26.

PADERBVRENSI autem eccleſiæ poſt Bernardum, præfuit Balduinus annis viginti, natus comitibus ex Steinfordia. Senſit iſte ſtatim præiudicium cuiuſdam permiſſionis factæ ruſtico populo. Nam Bernardus, vt conſentirent miniſteriales cuidam collectæ faciendæ per omnem ditionem in capita ruſticæ plebis, viciſſim annuit populo, vt in cœmeteriis erigerent caſellas, quibus tuerentur ſupellectilem ſuam ab incurſu hoſtili, & in eccleſiis reponerent, ſi vellent, ciſtellas. Viſa eſt prima fronte præferre prouidentiam ab incendio & rapina: ſed quod excogitatum eſt ad ſecuritatem, peruenit ad noxam, hominũ faciente malitia. potiùs enim factum eſt, vt cœmeteria profanarentur, quàm vt res ſecurarentur. Auaritia enim miſcet omnia: non diſcernit inter ſacra & profana, dummodo precium ſit aliquod malitiæ. Quo tempore floruerunt illa lumina iuris, Ioannes Andreæ Bononienſis, ciuis Piſtorienſis: Oldradus de Laudo, conſiſtorialis aduocatus, omnes auditores Dyni. Ioannes autem Calderinus, ciuis & ipſe Bononienſis, gener erat Ioannis Andreæ, qui ſocerum ſuum ex peſte mortuum teſtatur anno milleſimo trecenteſimo quadrageſimo octauo. Tum & Franciſcus Matonis, ordine minor, theologus floruit acutiſſimus: & Michael de Ceſena, eiuſdem ordinis miniſter generalis, quem Ioannes vigeſimus ſecundus pontifex notatũ de hæreſi, magiſtratu ſuo deſtituit. Ille verò ſe calamo vltus eſt, oſtendere volens innocentiam ſuam: ſed aduerſus mare intumeſcens, non proficit vnius hominis, quanuis validiſſimus, clamor. Ocium autem & cibus alienus, multa in multis, iuxta Comicum, operatur.

Auaritia. *Scriptores aliquot celebres.*

Cap. 27.

OSNABVRGENSI autem eccleſiæ, trigeſimo quinto loco ſucceſſit Engelberto nobilis Gotfridus, natus ex comitibus de *Arnsberge.* Multo tempore ſupra annos triginta gubernauit eccleſiã, multo labore: nam finitima bella euitare non potuit. Nam Ludouico Monaſterienſi epiſcopo, nato ex comitibus Haſſię prouincialibus, inhæſit, cui bellum erat in comitem de Marca, qui de vniuerſis prouinciis occiduis collegit arma, de Gelria, de Monte, de Leodio, de Traiecto, de Flandria, Hollandia, de Artheſia. Tanta fuit conſpiratio cum comite de Marca in vnum epiſcopũ Monaſterienſem, cui Oſnaburgenſis Gotfridus inhæſit. Factæ ſunt multæ ad partem conflictationes, varia fortuna. Et vbi totis agminibus concurſatum, Monaſterienſis & Oſnaburgenſis epiſcopi, fugatis hoſtibus, ſuperiores fuere,

Aliquid mali propter vicinum malum.

Multa præterea per annos ſupra triginta huius pontificis facta ſunt:quæ,quoniam illuſtrandæ religioni non ſunt accommoda,tranſimus. Nouiſſimè poſtulatus,ad eccleſiam Bremenſem tranſiuit:quo in loco nō ſatis feliciter res eius tranſierunt, quod poſteà ſuis temporibus memorabitur. Pertæſum fuit bono patri multorum in eccleſia Oſnaburgenſi laborum:& ideo requiem ſenectuti quærens, ſuper eccleſia Bremenſi fecit diligentiam:& eſt aſſecutus. Sed exitus non is erat qui ſperabatur:quod ſuo loco dicetur.

CAP. 28. MINDENSEM verò eccleſiam, per ea tempora tenuit ac gubernauit illuſtris dominus Ludouicus, ex ducibus Luneburgi ac Brunſwici, ordine pontificū in ea eccleſia trigeſimus nonus. Tranquilla vidit tempora, quæ promeruit principis mo- *Viſurgi inundatio.* deſtia: grandis tamen inundatio Viſurgi, cui à memoria tunc hominum, nec exinde pôſt ſimilis viſa eſt, paulò ante exitum eius fuit. Nam anno Chriſti milleſimo trecenteſimo quadrageſimo ſecundo, ex reſolutione niuium, aut alia quadam occulta cauſa, vſque adeò increuit fluuius, vt ſublimem eius pontem diſiiceret, & à ſoliditate, quam necdum recuperabat, deturbaret. Ingreſſus vrbem, ad quinque vſque pedes ſuper liminaria portæ contigit, per eccleſiam maiorem dilapſus in forum, omnes domos & concaua quæque ſubterranea impleuit. Mira fluuiorum intumeſcentia, de ſubita niuium multarū reſolutione ſolet crebrius prouenire: ſed tum anni tempus (erat enim dies diuæ Magdalenæ media fermè æſtate) ad hanc tum cauſam recurrere non ſinebat. dudum enim præterierat niuium reſolutio, quæ in anni ſolet principio prouenire. Siue maris inundatio tum aſſidua, influxum eius in Oceanum retardaret (nam inde ſolent incrementa fieri) ſiue ex occultis, necdum compertis cauſis fieret. Memorabili exemplo accolis plurima tum damna inferebat, demerſione pecorum, ſubuerſione domorum, interceptione multorum mortalium. Nam locis humilioribus riparum, latè in terram expatiabatur. nonnulla oppida concuſſit, villas multas ſubuertit: vt fortunatus videretur, quiſquis rebus amiſſis, coniuge, filiis ereptis, vel nudus exiret de profluuio. Tribuunt *Flumina.* accolis flumina multa ſæpè commoda: ſed talibus caſibus cōpenſant, graui nimis retributione. Ludouicus autem pontifex eccleſiam ſuam Mindenſem per annos viginti duos gubernans, anno Chriſti quadrageſimo ſexto emigrauit ex hoc ſeculo, apud monaſterium de *Walſrode*, terræ Luneburgenſis, quo eum loco extrema infirmitas appræhenderat. Nam ibi plerunque velut in prima ditione commanebat. Exutus autem corpore ſpiritus, rediit, vt cōfiditur, ad Dominum qui dedit illum. Tumulatum eſt corpus in eo monaſterio, ſolennibus de more illuſtrium peractis exequiis. Sed ea res ætate noſtra magis inclareſcit, vt ad imitationem Italorū *Orationes funerales.* incipiant funerales orationes habere de laudibus mortui, vſq; ad recordationem totius generis & omnis antiquitatis: quæ necdum res tum inoleuit. Influxit autem prouinciis cum bonis literis, quæ nobis prouenerant de multiplicatione ſepulto- *Typographia commoda.* rum antè codicum, per miniſterium impreſſorum. Iam enim paſſim habentur veterum ſcripta, quę olim apud rariſſimos tenebantur incluſa, & vix coniunctiſſimis fiebant ad vſum communia. Sed hæc interim.

CAP. 29. LVBECENSI deinde eccleſiæ poſt felicisſimum pontificem præficitur D. Iohannes Muel, pridem eius eccleſiæ ſcholaſticus, vir illo dignus loco. Electus concorditer à capitulo ſuo, conſecratus eſt ab archiepiſcopo Bremenſi Burchardo, Suerinenſi & Raceburgenſi, comprouincialibus ſuis: & eodem die ſuæ conſecrationis dedicauit chorum nouum per prædeceſſorem conſtructum, & exornatum in honorem patronorū eccleſiæ. Iſte pontifex primus muniuit arcem ſuā in *Vthin*, foſſato grandi circunducens (quod antè non erat) aquā, pro firmamento, de conſenſu comitum Holſatiæ. Emit quoque villam Dodome, cum ſylua & attinentiis eius, mille ducentis marcis. Ædificauit quoque in eccleſia Lubecenſi capellam magnā prope armarium, in qua vnà cum epiſcopo Burchardo ſub lapide magno aurichalco tecto quieſcit, expectans nouiſsimam tubam. Sedit annis nouem, vidit *Ludouicus Imp. toxico periit.* mutationem temporum in Romano Imperio. Tum enim mortuo Ludouico in venatione, vt ferunt, toxico (quod ei amantiſsima ſui, vt credidit, domina bibendum dedit) tum electus eſt à nōnullis principibus dominus Guntherus de *Swartzburg*,

Guntherus, comes de SWartzburg in Imp. eligitur.

burg,vt præeſſet Romano Imperio:ſed Wenſlaus Bohemiæ rex,Ioannis filius,Henrici Imperatoris nepos,qui tum opibus & armis præ cæteris floruit,iam tum ſub patre militans in Italia,& Romanis pontificibus in Galliis manentib⁹ acceptus,quòd eſſet ſanguine Gallico Lutzenburgenſi editus,peruicit,vt ab aliis principibus nominaretur:& habebat paratum exercitum Moguntiæ,ſi opus eſſet cõfligere. Contraxit autem vires ſuas Guntherus,& venit Francofordiam cum amicis, vt ibi authorizaretur:ſed Francofordenſes,incertũ vnde perſuaſi,ſi fortè & ipſi aureo malo petiri,portas Gunthero habuere clauſas:prætendentes,ab antiquo ſeruatum,in diſcordia duorum coaſſumptorum neutri pandendas eſſe portas,niſi aliquot menſibus ſediſſet in caſtris ad obſidionem vrbis. Intereà Wenſlaus, qui cum honore nouo mutauit nomen,vt Carolus diceretur,ponens Wandalicum nomen, in quo contemneretur,aſſumpſit Imperatorium ex Magno Carolo:aduerſus hunc Guntherum non armis,ſed,vt ferunt,veneno pugnauit,ſubornans medicum eius,qui paulum diſcraſiato remedia pollicitus,mortem propinauit. O quàm diſſimiles veterum Romanorum moribus. Illi corruptorem medicum remiſere ad dominum, quem proderé eſt pollicitus:noſtri ſubmittunt, imò corrumpunt domeſticos, vt occidant dominum. Sed tum Carolus præualuit.

BREMENSI verò eccleſiæ poſt Burchardum præficitur inſignis & nobilis vir,dominus Otto, natus ex comitibus de *Delmenhorſt*, pridem eccleſiæ decanus; vir iam grandæuus,& qui ætate fractus, eques incedere non potuit, humeris aut vehiculis vectabatur. quam rem multi in occaſionem exercendæ malitiæ ſumebant,innoxios viatores ſpoliando:nec facilè potuit ad archiepiſcopum querimonia peruenire,obſeruantibus aditum improbis,ne quiſquam querularetur. Venerat curſor ab *Oldenburg* cum literis ad archiepiſcopum. Rogabat bonus pontifex, vt fit,quid in diœceſi comperiſſet,quid audiſſet,quid rerum per publica itinera gereretur,ſecuri tranſirent viatores,an minimè? Reſpondit homo ſimplex,& qui nihil inde mali formidaret, adſtante loci præfecto: Gratioſe pater, ab hominum memoria non fuit tantum viantibus periculum per itinera. Indignatus præfectus, hominem velut falſa locutum abripuit: Vade, inquiens, fatue, concede in popinam vt manduces, & conuerſus ad dominum: tales inquit nebulones, vt placeant, vera falſis permixta deferunt. Vbi verò idem præfectus hominem illum in ſecretum ſeduxit, plagis & tormentis ab illo exegit, vt verbum apud epiſcopum incautè prolatum retractaret: tentumque per dies aliquot in carcere, iterum quaſi venientem de *Oldenburg*, miſit in conſpectum archiepiſcopi, iam inſtructum, quid interroganti reſponderet. Sciſcitatur archiepiſcopus quid afferat? Nullo, inquit, vllo tempore tanta fuit ſecuritas tranſeuntibus, quantam in diebus iſtis cernimus. Ignorabat bonus pontifex domi ſedens, quid illi actũ eſſet, iam repugnantia prioribus reſpondenti. Credidit, & ludificatus eſt, vt ſolent frequenter ab improbis terrarum domini, quum non ipſi prodeunt rebus contemplandis. Rarò enim verum audiunt: nam nemo, aut ratus, non niſi placita loquitur. Sed vir grandæuus, iam impar adminiſtrationi ſuæ tantæ diœceſis, de conſenſu multorum in capitulo, dominum Mauritium de *Oldenburg* comitem, eccleſiæ decanum, nepotem ſuum adoptauit, vt filius eſſet. Vix quinquennio in pontificatu peracto, rebus exceſſit humanis. Quum interim nuncij & Oratores dicti domini Mauritij de *Oldenburg* adoptati, iter arriperent in Auinionem, vbi tum Papa conſederat: alij de capitulo aliud ſentientes, Oſnaburgenſem epiſcopum inuitauere, poſtulantes, vt & ipſe diligentiam faceret pro eccleſia Bremenſi à ſummo pontifice obtinenda, interpoſita ſua, ſecundum iuris formam, poſtulatione. Erat illis in Mauritio nonnihil diffidentiæ, &, vt eſt captus hominum, complacuit illis amplius in epiſcopo memorato. Populus autem Bremenſis ex longa memoria ſemper in domũ Aldenburgenſem inclinabat, præſertim hi qui de maioribus erant in vrbe familiis. Nam quoties plebs furens tumultuaretur in vrbe, ſemper inuenere præſidiũ in his comitibus: quod ſuis locis oſtendemus.

CAP. 30.

Præfecti improbi exemplum.

MONASTERIENSI autem eccleſiæ per ea tempora præfuit præclarus & magnificus vir, dominus Ludouicus de Haſſia, canonicus Carnotẽſis, literis appri-

CAP. 31.

mè inſtructus:& hæc prouiſio prima facta eſt per dominum Clementem quintū, ſummum pontificem. Introducitur in eccleſiā ſuam honorabiliter per Ottonem comitem Cliuenſem (nondum enim ducali titulo erant, vt poſteà & nunc ſunt, inſigniti) erat enim ex comitibus prouincialibus, de ſanguine ſanctæ Elizabeth. Eccleſiam Monaſterienſem benè ac laudabiliter rexit. In domeſtica familia clericos primos habuit: quo contrà noſtri temporis pontifices, clericos in poſtremis, militares, imò miniſteriales, habent in primis. Vita erat integra, pauperibus miſericors, bonis amabilis, reptobis erat terribilis, in bellis fortunatus, inter principes acceptus & honoratus, in caſibus duris interritus. Vltra omnes prędeceſſores ſuos opibus, gloria & honore pollebat, & anno præſulatus ſui quadrageſimo nono migrauit ad Dominum: hoc eſt, per tempora Clementis quarti, & Ioannis vigeſimi ſecundi, & Benedicti duodecimi. Iam tum ſurrexit nouis ex cauſis cruentiſſimum bellum inter reges Francorum & Anglorū, vixdum ſopito benè veteri, quod erat de poſſeſſione Normandiæ, quam iamdudum Angli tenuerunt. Iam verò belligerare cœperunt de toto Franciæ regno, quum mortuis legitimis ex ſucceſſione ſine maſcula prole regibus, regnum Franci deferunt Carolo de Valeſio, fratrueli regū: & Eduardus rex Angliæ, tenens filiam proximi regis coniugem, ſe regno ferebat propiorem. Franci in obſeruantia veteri ſtetere, agnatorum lineam ſequentes in ſucceſſione regia. Angli proximum intuebantur ſanguinem, illi ſucceſſionem attribuendam putauerunt. Longa diſputatio, maior digladiatio per multorum regum in vtroque regno ſuccedentiū tempora. Et durauit ad ætatem vſq; noſtram.

Bellum inter Franciæ & Angliæ reges.

Cap.32. SVERINENSI eccleſiæ poſt Ludolphum præficitur germanus eius frater, Henricus: vtriuſque certè bonum teſtimonium, vt in aſſumptione germani, deſiderium ſui quod Ludolphus reliquerat, agnoſcatur: & nihilominùs perſpicua virtus Henrici honoretur, qui bono fratri non impar futurus ſperaretur pontifex. Præfuit autem eccleſiæ in annum octauum, vir grandæuus quum aſſumeretur. Gloria non vulgaris contribulium ſuorum, duos in vna eccleſia ſine medio fratres ſui generis vidiſſe pontifices. Durat hodie, lateque diffuſa eſt ea miniſterialium familia, per multorum principum ditiones, opibus etiam non in poſtremis ſui ordinis viris circunfulgens. Floruit per eius tempora in Italia vir inſignis, Poëta laureatus, Franciſcus Petrarcha, ſummis pontificibus, Imperatoribus, regibus charus: ſed adduci non potuit, vt in cuiuſquam ſe familiam deuinciret. Vir animo libero, quem nullis nexibus præter literarum ſtudia voluit obligari. Viſitauit pontifices in Galliis, ſcripſit regi Carolo, & ab eo viciſſim literas accepit. Robertum regem Siciliæ familiariter adiit, ab eo lauream accipiens. Originem duxit Florentia natus, tamen Aretij in exilio (vt eſt gens illa factioſa) locum adeptus literis, delegit in rure in villa clauſa, haud longè ab Auinione. Peregrinatus eſt per Gallias & Germaniæ partem, perque Italiam quocunque declinabat, viris magnis charus. Contemptor honoris, contemptor opum, dulcedine captus literarum, amator ocij. Pater eum Iuris diſciplinæ & in monte Peſſulano, & in Bononia ſubiecit. Ille rem negligentius egit, affectuoſius auſcultans Poetis & Oratoribus: vnde factum eſt, vt in vtroque ſua emineret ætate. laudem præcipuam habet excitatorum per Italiā ſtudiorum humanitatis. Plures vſque hodie habet admiratores, quàm imitatores. Scripſit Bucolicum carmen egregium, Apologeticis ſermonibus plenum. Scripſit inſignem librum de remediis vtriuſque fortunæ, vbi ingenium, & multam eruditionem, latiſſimamq; lectionem oſtendit: de ſuo ſecreto, deque laude ſolitudinis: Epiſtolas plures, ad diuerſi generis homines, elegantiarum plenas: Inuectiuas in medicum loquacem, contemptorem Poetarum: adeoque affecit, vt etiā ſi illi ſenſus rerum remanſit, mallet ſe ſiluiſſe, & Petrarcham minimè contaminaſſe. Obiit ſuum diem in ſolitudine, quam viuendo dilexit, anno ætatis penè ſeptuageſimo. Vir longiori vita, & memoria dignus ſempiterna.

Franciſcus Petrarcha.

Cap. 33. VERDENSI eccleſiæ poſt Danielem, inſignis prouenit pontifex, dominus Rodolphus, Imperatoris Caroli aliquando cancellarius, ordine epiſcoporum trigeſimus nonus. Pauco tempore præfuit eccleſiæ: tamen condito teſtamento, charitatem quam habuit ad eccleſiam & fratres in ea ſuos, declarauit, erogatis trecentis

tis

tis aureis pro ſui memoria. Cuius temporibus Carolus, dominus eius, iam Electoribus in ſuam ſententiam adductis, Romanorum rex Aquiſgrani coronatur, & ab Innocentio Papa VI. miſſis Romam cardinalibus, iuſſus eſt Imperator conſecrari. Poſteà verò tempore Vrbani quinti, idem reuocatus eſt in Italiam, contra Bernabouem tyrannum Mediolanenſium: cuius audaciam, ferociam, & potentiã aluit & auxit vehementer Ludouicus Bauarus, dictus à ſuis Imperator. Nam eccleſiam quoque & terras eius non præſtitit immunes, multaq; multis damna irrogauit per Italiam. Miſit Papa cardinalem legatum cum exercitu. venit Imperator & ipſe ſtipatus agminibus multis: ſed tamen ſine magno profectu eccleſiæ rediit cum exercitu Carolus. Nam didicerunt Itali non ferro, ſed auro pugnare. Quod verò noſtris rebus accommodum eſt, dicamus. Imperator Carolus, hoc Rodolpho cancellario plurimùm adiuuante, pro libertate eccleſiaſtica contra dominos temporales, multa ſtatuta edidit, & eccleſiaſticis perſonis priuilegia immunitatis & libertatis amplificauit. A laicis edita contra eandem libertatem ſtatuta, vt erant antè, irrita declarauit. Nam & veterum Imperatorum leges, ea iamdudum caſſarũt & annullarunt. Adiecit, vt quicunque laicus cuiuſcunque ſtatus, gradus, dignitatis, eminentiæ, aut conditionis exiſtat, auſu ſacrilego, vel propriæ temeritatis audacia, ſacerdotem aut clericum ſecularem aut regularem diffidauerit, proſcripſerit, captiuauerit, ſpoliauerit, mutilauerit, occiderit, aut in carcere detinuerit, aut huiuſmodi maleficia perpetrantes ſcienter receptauerit, vel fauorem eis præſtiterit, eo ipſo ſit infamis & omni honore priuatus, nec ad placita aut conſilia nobilium admittatur vllo pacto. Extat bulla aurea apud eccleſiam Hamburgenſem, ſuper his atque aliis exequutoribus ad ea datis regibus, archiepiſcopis, epiſcopis, ducibus, comitibus.

Italorum arma.

RACEBVRGENSI quoq; eccleſiæ per idem tempus præfuit inſignis vir, dominus Otto, natus Militarium ſiue Miniſterialium genere de *Gronawen*: deque actis illius, aut quanto tempore præfuerit, incertum qua negligentia, nihil relatũ eſt in annales: & ideo tempora eius commemoranda ſunt per illuſtria aliorum opera. Iuo natione Brito, eruditiſſimus iuriſconſultus, per hæc tẽpora Caroli quarti regnare incipientis, præter doctrinam & ſingularem eloquentiam, quibus inſigniter præditus erat, mira etiam pietate ac miſericordia in pauperes vſus, celeberrimus Romæ habitus eſt. Angelica enim fuit continentia, quæ in ea vrbe coruo rarior albo eſt inter ſeculares: & vitam ſuam à vino & ab eſu carnium omninò cõſeruauit intactam, corpus cicilio operuit: ieiuniis, vigiliis & orationibus diſciplinas miras, pluſquàm monaſticas adiungebat: nudam pro cubili terram luteam, rigidum ſaxum pro ceruicali: ſacræ bibliæ volumen, quod indeſinenter portabat, capiti aptabat: ſuamque omnem cum pauperibus, quos procurando defenſitabat, conuerſationem duxit humilimam. Patrimonium amplum cum haberet, ſpem in Deo ponens, pauperum, orphanorum & viduarum cauſas ex eo protexit. Hic omnium procuratorum & aduocatorum vnica meritò lucerna, condignam ſui laboris mercedem percepit à Domino. Nam eo iam vita functo, quum crebris fulgeret miraculis, inter ſanctos meruit aggregari. Eius feſtum VI. Calen. Septemb. peragitur. Extant verſiculi, eius laudem vtcunque perennantes. CAP. 34.

Romæ rara continentia virtus.

Iuo, pater legum, cuſtos, protector, & amplum
Egregiumq́, decus: cui ſe debere fatentur
Iura, tuo toties iam debellata fauore,
Promptus eras iuſtas miſerorum ſumere cauſas.

HILDESEMENSEM eccleſiam poſt longum bellum, Erico iam rebus functo, Henricus dux Brunſwicenſis, rebus pacatis, obtinuit. Dum illi digladiarentur graui inuicem bello, cauſa nihilominus apud ſedem Apoſtolicam agebatur. Ibi Henricus excommunicatione graui feritur, ſiue quòd iuſtior erat pars altera, in tota cauſa victrix: ſiue quòd per contumaciam non reſpondendi eos laqueos inciderat. Tum verò abſolutionem obtinuit, & introductus in eccleſiam, ſeptendecim annis illi præfuit, pacatis ciuibus ſuis. Quum verò ad finẽ viuendi peruenit, optauit in ſepulcro patrum ſuorũ tumulari, in eccleſia S. Blaſij, collegio Brunſwicenſi. CAP. 35.

Eius, vt diximus, iuſſione ciues ab illo capti, bello inſidiante, vrbem Mariæ in eodem flumine extruxere, ad aliã partem vrbis. Comitatum de *Sladen* ille adiecit eccleſiæ, cum arcibus *Widenlage*, *Woldenſtein*. Erat tum temporis error ille vulgatus de adulterino marchione Waldemaro. Effinxit ſe, vir ruſtica plebe natus, officio molitor, in ſpeciem eiuſdem marchionis, aſſerens ſe dilapſum, diu extra regionem peregrinatum. Multos in crudelitatem adduxit: nonnullos, etſi noſſent falſarium eſſe hominem, delectabat tamen quòd labor & perplexitas crearetur Ludouico Bauaro, quem pater Imperatorio iure inueſtiuerat de dicto marchionatu. In his ferunt extitiſſe Carolum regem, ob cauſas memorabiles infeſtum domui Bauariæ, & præſertim dicto Ludouico. Sed euanuit falſarius: & poſt multa mala inde exuſcitata conquieuit ea tempeſtas: prout latius illa à nobis in Wandalia commemorantur.

CAP. 36. EA tempeſtate, eccleſiam Mindenſem pontifex gubernabat Gerhardus, nobili domo comitum de *Schawenburch* natus. Primus ex ea familia ad eius eccleſiæ põtificatum prouectus: quod ſatis videri poſſet mirabile, niſi maior pars eius generis comitum in Holſatiã reſpexiſſet, quam tenuere diu pariter, donec per longã ſucceſſionis lineam patrueles inter ſe ditionem partirentur. Vidit iſte pontifex lethifica tempora, graſſantis per omnes prouincias epidemiæ: quæ tanta fuit, vt tertia vbiq; pars populi extincta putaretur. Grauis ira Dei, monẽte ſcriptura Regũ & Prophetarum, in pœnam peccatis venire peſtem, famem, malas beſtias, quæ & fructus cõſumunt, & hominibus inſidiantur. Sed ea tum epidemia tanta fuit, vt parem nõ meminerit vlla ætas, nec poſterior aliqua talis, propitio deo, apparuit. Gerardus autem pontifex breui functus miniſterio, in ſeptimum vix annum peruenit: futurus eccleſiæ non inutilis, ſi diutior illi vita fuiſſet. Nam arcem Rodæ tempore ſuo adiecit eccleſię, daturus plura, ſi licuiſſet. Sepultus in eccleſia inter aram diuæ Mariæ nouæ, & Magdalenæ.

Epidemia tertiam populi partem extinguens.

CAP. 37. LVBECENSI deinde eccleſiæ vacanti præficitur præſtans vir, dominus Bertrahamus, cognomento Cremon, concorditer electus à ſuo capitulo. Huic iam cõſecrato quidã *Steno Berh* mouit quæſtionem ſuper oppido Vthin, fingens illud per parentes ſuos eccleſiæ impignoratum. Et tandem cauſa poſita eſt in manus Henrici comitis Holſatiæ, quem ferreum dixere, qui illud oppidũ cum iuribus & pertinentiis ſuis adiudicauit eccleſiæ Lubecenſi, præſantibus, & id fieri conſulentibus, Alberto & Ioanne ducibus iam Magnopolenſibus, & multis aliis viris miniſterialibus.

Dedit autem iſte pontifex Sacriſtiæ pro vſu ſucceſſorum ſuorum, precioſam mitram, ſiue infulam pontificalem, ad mille marcarum æſtimatiuam, ea conditione, vt extra ciuitatem & diœceſim Lubecenſem ſine ſpeciali capituli conſenſu non efferretur, nec impignoraretur, nec alienaretur. Dedit eidem ſacriſtiæ plura vaſa argentea, ſucceſſoribus ſuis vſum ſolum deputauit. Emit curiam *Hoberſtorper*, & villam *Hornſtorpe*, nongentis marcis. Emit quoque villam *Katkaw*, & curiam *Roberſtorpe* cũ ſtagno & molendino, & curtem dictam *Nigehoff* in parochia *Katkaw*, mille ducentis marcis Lubecenſis monetæ, de pecunia recepta ex venditione villæ *Prodenſtorpe*, ad menſam epiſcopalem tunc ſpectante. Emit curtem *Rodoſant*, & molendinũ Gremetze illi adiacens, ducentis marcis: villam *Techaw* centum quadraginta marcis: villam *Offendorpe*, villam *Gimmendorpe*, trecentis marcis eius monetæ impenſis. Vendidit villam *Holm* trecentis marcis. Vendidit quoque reditus quindecim marcarum Lubecenſium, quos ſolueret annuos oppidum *Lutkenborch*, centum ſeptuaginta marcis. Grauauit ſucceſſores ſuos in perpetuum quadraginta marcis Lubecenſibus, de prædiis & villis per eum emptis, pro certis memoriis & conſolationibus annuis ſoluendis in eccleſia Lubecenſi. Sedit in pontificatu annis viginti ſeptem, appoſituſque eſt ad patres ſuos in ſenectute bona.

CAP. 38. HALBERSTADENSI eccleſiæ poſt Albertum ducem præficitur Ludouicus, marchio Miſnenſis, & comes prouincialis Turingiæ, qui octo quidẽ annis præfuit

eccle-

eccleſię cum ſumma laude, indè transfertur ad eccleſiā Moguntinam: illā quoq; quanuis occaſione, poſtea dimiſit Apoſtolica authoritate, tranſiens ad Bambergenſem. Sed neq; ibi permanſit finiens: nam poſt annos ſupra viginti ab eo tempore, quo primùm Halberſtadenſis creatur, peruenit ad eccleſiā Magdeburgenſem, in qua malè finiuit: quod ſuo tempore commemorabitur. Mortuus eſt per hæc tempora Ludouicus dux Luneburgenſis, qui per filiam Wilhelmi nouiſſimi ducis hæreditauit terram. Eo iam vita functo, relicta eius accepit comitem de *Schomburg*. Ludouicus autem in extremis agens, quod in eo fuit, ſucceſſorem ſuum deſignauit Magnum, Magni ducis Brunſwicenſis, qui principatum de *Landesberge* tenebat, filium. Acquieuere proceres terræ, cùm magna iam ſpes optimæ virtutis in eo principe conſpiceretur. Approbauere ipſi quoque Luneburgenſes iudiciū ſui ducis, & magnis fauoribus Magnum initiò ſunt proſecuti. Non erat diuturna in eo virtutis indoles: citò conuerſus in alium virum, longè aliam ſpem præferebat. Trahere ad ſe omnia, confundere fas atque nefas cœpit: nihil per leges illicitum, quod libitum eſſet, habere: quibus ex rebus omnium in ſe ſubitò contraxit odia. Ipſe parens & literis & nunciis eum commonebat, vt ab improbitate diſcederet, ad primam rediret dominandi ſpeciem: nihil profecit. Infremuit ſenior, & minatus eſt, vbicunque illum obuiam haberet, in proximam arborem appendendum: in quam rem promptos dicebatur funes circunducere. Ille patrem irridens, ex argento catenam iuſſit fabreſieri, quam collo circuntulit: vnde & nomen ſortitur, vt dux catenatus diceretur. Vertebat enim patris iram in iocum, dicens: Pater minatur me iugulare funibus, præparatam illi rem præferam, vt catena vſus, nihil opus habeat, quos circunfert, funibus. Sed hæc in Saxonia diximus. *Neronis quinquennium.*

CAP. 39.

BREMENSI metropoli poſt Ottonem pręficitur Gotfredus, natus comitibus de *Arnsberg*, pridem Oſnaburgenſis epiſcopus. Præuenit enim apud ſedem Apoſtolicam Mauritij adoptati Oratores, ſiue iam erat quod ad agendā cauſam Mauritio deeſſet, ſiue potius gratiam meram Papa faceret Gotfredo, in compertum eſt: ſed tum Gotfredus confirmationem cum pallio eſt aſſecutus, fruſtratis, qui venerant pro parte Mauritij. Potuit fieri, vt pars poſtulantum vel numero vel merito præualeret: aut formā ſeruauerint in poſtulatione, quam fortè eligentes, & archiepiſcopo ſuo ſubſcribentes, neglexere. Euentum videmus, quia fruſtrati ſunt: cauſam non ita. Annus erat milleſimus treceteſimus quadrageſimus nonus, 1349. quum nuncij eiuſdem confirmati redirent cum literis: nec tardabat Gotfredus eccleſiā Bremenſem petere. excipitur cum ingenti honore: & volentibus nolentibusque, fit archiepiſcopus, quia literis ſummi pontificis refragari nemo poterat. Mauritius tamen arces eccleſiæ tenebat, iam ab annis patrui Ottonis. Nam illo viuente, vicariatum pro illo, quod diximus, gerebat. Difficile inde & arduum bellum enaſcitur, dum alter papalibus literis innititur, alter poſſeſſione terrarū gloriatur. De ciuitate in ſuum votum vtraque pars inſtituit trahenda diligenter. Illa diu neutralitatem ſuſtinebat, fauens quidem Mauritio, quum literis Apoſtolicis refragari nec auderet, nec poſſet: tamen de voluntate Mauritij quieta diu ciuitas permanſit, nec ſe partibus immiſcebat. Facilè ſibi patitur deeſſe ciuitatem, ſi tamē æmulo non adſit. Gotfredus agebat in ſnorū conſilio, quanam ratione ſibi deuinciret ciuitatem, quum alioqui impar & impotens videretur ad reſiſtendū aduerſario, qui viribus vteretur diœceſis in eum. Erant qui dicerent, quatuor in plebe viros primarios, qui authoritate in vulgo & linguæ volubilitate præſtarent cæteris, pelliceret promiſſis & pollicitationibus, qui facilè cōmouerent infrenatā plebem: plebs mota vrgeret ciuitatis conſilium, cum maioribus cedere inclinationi multitudinis. Inſtruuntur, promiſſis animantur. Illi pollicitis magnis rebus operā pollicentur: ſeminant latè rumores in plebē, magno ciuitatem periculo inuolui, quę literis Apoſtolicis obuia fieri permittat: verum archiepiſcopū à ſede Apoſtolica cōfirmatum opprimi volens, ſciensque patiatur adulterinum adminiſtratorem: niſi publicū ciuitatis conſiliū, & ipſi patres conſulares rebus aliter conſulant, magnum vrbi imminere diſcrimen. Quid multa? mouetur incompoſitū vulgus his ſermonibus, & turmatim inuadunt prætorium, vrgentes conſiliū ciuitatis publicum, vt

diſcuſſa quam cum Mauritio ſeruarent amicitia, & occulta intelligentia, bellum illi indicant pro Gotfredo, vero pontifice: ni faciant, ſcituros ſe ſuis publicis rebus iam aliter conſuluiſſe. Multis rationibus conſulares tentant populũ à ſententia dimouere, prætendẽtes incõmoda & damna plurima, quòd ſponte ſe bello, ad ſe nihil pertinente, immiſceant: facilem eſſe ingreſſum ad bellum, ſed egreſſus futuros difficilimos. Nihil agunt conſulares apud perſuaſam iam plebem. Clamore pro ſua conſuetudine contendit ſemel inflammatũ vulgus: iam patere, quid ſibi velint crebræ cum Mauritio comeſſationes, & choreæ cum illo frequentatæ ſub noctes. Non publico patres commodo, ſed priuato Mauritij fœderi & affectibus inſeruire: nec ceſſauere à tumultibus clamoſis, quoad bellum decerneretur Mauritio. Omnia ciuibus per publicum conſilium prædicta ſunt, quæ eſſent ſecutura.

CAP. 40. MAVRITIVS acceptis à ciuitate literis, quæ hoſtilia illi nunciarent, publicas vias milite inſedit. Wiſeram fluuium ciuibus fecit infeſtum, nec erat facile quicquam in tenentem arces conari. Leſmonã tranſire ciues non poterant, quòd aditum ſeruaret Mauritius de Huda, vbi poſuit militum præſidium. Pontem cum propugnaculis inſtruxere Bremenſes ſupra fluuium, præſidiumq; firmarunt vnde defenderetur: ſed neque ſic tranſire poterant, niſi armatas naues ad propugnãdum adiungerent. Quo facto, quum pontem tranſiſſent, vaſtatione, incendiis vniuerſam eccleſiæ ditionem percurrebant. Mauritius autem collecta vndecunque valida manu, ad numerum nongentorum, armis expeditorum militum, cui agmini inerant de *Oldenburg*, de *Linow*, de *Stenforde* comites, Paderburnenſis epiſcopi manus cum multis nobilibus: & ducebat in vrbem Bremam ad fortalicium, quod habebant ciues ad hoſpitale, qua promptius erat iter. Ibi ſe oppoſuere ciues armati, tranſitum prohibituri vlteriorem. Conſeruntur manus, grauiter pugnatur, cadunt de Bremenſium parte multi, plures etiã capiuntur. hoſtes vaſtant obuia quæque: niſi ſuperſtites ex ciuibus ſepium præſidio, quò penetrare non potuit eques, defenderentur, omnes ſuæ temeritatis iuſtas luerent pœnas. Inde conuerſo agmine ducebat Mauritius in portam Orientalem, vbi ſuburbium erat non contemnendum, ab ipſa vrbe vſque ad cœnobium ſancti Pauli, ædificiis contiguum, habitatoribus plenum: rapinæ, cædes, incendia, ibi omnia miſcuerunt. Mauritius priuſquã prælium iniret, iam ordinatis aciebus creauit milites auratos, Conradum fratruelem ſuum de *Oldenburg* comitem, Engelbertum de Marca, Ottonem de *Linow* comites: & nõnullos militares, qui partata victoria honorem illũ ſeruauere. Quumq; ibi omnia incendio conſumpſiſſet, proceſſit vaſtans vſque ad Leſmonam, pontem vicit, præſidiũ deiecit, nauim, quæ iuxta erat, vi cepit: rediens ad confinia ciuitatis, portas vidit non clauſas. Introierũt ſpeculatũ ex agmine duo, & videntes clauſas domorum fores, læti redierunt, dicentes in Mauritij eſſe poteſtate, ſi vellet, vrbem totam. Graſſabatur autem peſtis tum in vrbe terrificè, ita vt deſperata ſalute, domi ſe quiſq; ſuæ contineret. Audiens Mauritius, ingemuit, dicens: Quia ſupernus rex illam oppugnat vrbem, nolo vt accedat afflictis à Deo, afflictio noſtra. Multa mihi iucunda in hac vrbe fuerunt: ſi modò diffidemus, redibit aliquando tranquillitas & reconciliatio: retrahamus ab illis manus, quos caſtigat ſeuerus rerum arbiter Deus, ne & in nos ſerpat contagio. Ita reduxit exercitũ, vir, qui eius dignus videretur imperio, quòd tam benigno fuit animo in afflictam. Populus autem vrbis ad pœnitudinem conuerſus, quòd incredibilia rerum damna pateretur, orabat conſilium ciuitatis, vt de pace cogitaret. Difficilem fore rem cõſulares reſponderunt: omnia quæ cernerent, quæq; paterentur, illis eſſe prædicta. Pollicetur populus, nunquam ſe turbaturum acta atq; conſtituta publici conſilij: idq; iuramento firmabant, ſtatueruntq́ue, vt in libro memoriali vrbis ſcriberetur propter venturos ciues. Omnes principes tumultuationis, polliciti ſunt ſimile iuramentum exhibere ſenatui. Interuentu ergo publici conſilij Bremenſis, pax in hanc formam inter partes componitur.

Afflicto non debet addi afflictio.

CAP. 41. GOTFREDVS confirmatus archiepiſcopatum teneat: Mauritius totius ditionis quæ ad eccleſiam pertineret, ſit præfectus adminiſtrator. In hunc modum

compoſita

Quia malo fundamento non feliciter inædificatur.

compoſita res,non diu conſtitere. Nam quod neceſſe fuit in eo rerum ſtatu, auerſis inuicem animis,queri cœpit archiepiſcopus, neque commeatus abundè præſtari à Mauritio,neq; pontificatus honorem haberi ab illo. Tum conuerſus archiepiſcopus in Gerardum de Hoia comitem,illũ cœpit habere adiutorem, contempto Mauritio. Sed neq; is erat ſtatus longæuus. Nam ciuitas anno quinquageſimo ſexto cœpit populari tumultu iterũ indicere bellũ Gerardo,quòd multos ciuium ſuorũ ſuper ſeruitute impeteret. Coactus ſenatus à ciuibus iterum nunciare bellũ Gerardo,diu repugnabat:ad extremũ ſuperare quando ciuiũ clamores nõ potuit, bellũ,vt voluere,ſenatus indixit:quamuis comes multis ſe modis & viis ad ſtandũ iuri exhiberet:ad dictamen duorũ de capitulo,& totidem de ciuitatis cõſilio, rem omnem in ciuitate dirimi per electos arbitros pateretur. Nihil profuit apud infrenatam multitudinem tanta in iure exhibitio. Stimulabant cæteros, qui ſtatus ſui quæſtionem metuebant: nec poterat præterire ſenatus ipſe, longè aliud ſentiens, quo minùs bellũ comiti indiceret,cum adminiſtratore Mauritio & capitulo primum facta cõciliatione,vt adhærerent bellũ gerentibus ciuibus. Tenebat comes de Hoia memoratus arcem *Tedinghuſen*,quã à comite de *Bruckhuſen* qualicunq; ratione accepit,quum eſſet in iure eccleſiæ. Hanc amittere idem comes plurimum metuebat,quòd in ea plurimũ pręſidij ſua ditio teneret. Victi deinde eo bello Bremenſes,quum ingenti prælio inferiores eſſent,plurimos ſuorum amiſerunt,cæſos captosq;. Quã rem illa tempeſtate in excuſationem prætendebãt, ne ad cœtum ciuitatũ de cõmunione anſæ Teutonicæ Lubecam euocati Bremenſes cõcurrerent. Accuſata erat in eo conuentu multiplex Bremenſium contumacia, eiecti ſunt de cõmunione anſę memoratæ. Opulentia tum illos fecit inſoleſcere,vt neq; intus pacem,neq; foris æquabilitatẽ poſſent ſuſtinere. Diu laborarũt, priuſquã ad memoratã cõmunionem iterũ reponerentur:hoc eſt, ad vſum priuilegiorũ in mercaturis. Obiectum eſt tum illis,quòd quidã Bremenſis ciuis damna in mari per piraticã ſine diſcrimine tranſeuntibus irrogaret. Replicatũ eſt ab illis,eſſe illum cõmunem omniũ hoſtem,& perindè ſuorũ ciuiũ aduerſarium: & tamen habere illũ in Hamburgenſes iuſtam cauſam quã cum multa ratione prætenderet. Bremenſes tamen ad eam communionem non reponuntur, niſi præſtita per literas cautione ſuper multis ibi compræhenſis,quam vtique cautionem dari opus nihil erat, ſi non magno interim deſiderio adſpiraſſent admitti in eam ſocietatem.

Bremenſes iterũ caduntur.

Cap. 42.

Bremenses igitur renouato bello cum comite de Hoia, fama erat,trecentas illi lanceas venire præſidio:ciues ſexcentas iubent conſcriptas accerſiri,vt duplicatus eſſet illis numerus. Comites de Marca adduxere vrbi agmen præfinitum: quumq; peruenissent in vrbem,currus omnes armamentis & impedimentis onerantur,& commeatibus implentur:ſed quum ad prælium eſſet exeundum, comes memoratus,acceptis literis à neſcio quo principe,irreuocabilis cum ſuis abſceſſit. Fruſtrata eſt ibi multiplex impenſa. Sed tamen miles vnus & aliquot militares, à comite de Hoia,ob neſcio quam offenſam,tranſibant ad hoſtes,quia feuda in arce *Tedinghuſen* in precium tranſitionis acceperant. Exibant ergò Bremenſes indè animati magno ſuo belli apparatu ad prælium, vaſtantes comitatum de Hoia. Quum non parcerent ſacris locis aut templis, comes inuocato Dominico nomine, cuius hoſtes ſacra profanabant, incurrit in eos:& multis occiſis, aliquot militares, & multos ex ciuibus locupletiores in prælio capit. Nec quieuere victi Bremenſes:dromones (genus id eſt nauium in ſummo natantium) expediebant, quibus armatis aſcenderant per aquas vſque Hoiam. Graue ibi prælium aduerſi conſerunt, fortiter reſiſtunt hoſtibus indigenæ:ignem Bremenſes immittunt,ſed pluuia occurrit incendio. Inde defluente ac prono amne mouent in *Tedinghuſen*. Ibi renouato prælio, multi vtrinque cadunt. Ad extremum ingraueſcente oppugnatione, arcem dedunt qui præſidio inerant: lætitia ingens Bremæ,mœror apud comitem. Victoriam priſtinam, ſi optio eſt, hoc incommodo permutaſſet: tantum repoſuit in hoc præſidio. Poſt annum facta vtrinque compoſitione,capti locupletes,ſuo ſe redimunt ære: pauperes clamitabant ad vniuerſam ciuitatem, vt ære publico laxati redimerentur. Voluit ſenatus imponere collectam cæteris ciuibus,

ad laxandum qui capti tenerentur: non ſuſtinuere populares. nam inde ortus eſt

Factio in ciuitate Bremenſi.

in vrbe tumultus inſurgentium, qui inita in vrbe conſpiratione, ſe grandem appellauere ligam, diu durans in parniciem ciuitatis. Mercatores vrbis ſe coniunxere ſenatui, paſſi imponere collectam. Cœperunt autem res ciuium paulatim diffluere ac minorari, intermiſſa per bellum negociatione. Nam & gramina in publicis locis ſuccreuere, paucitate commeantium. Sed & militares qui tranſierant à comite ad ciuitatem, ſuper damnis acceptis eo bello, publicum conſilium interpellant, volentes ſibi omnia ad integrum reſarciri. Res poſita eſt in arbitrũ, Chriſtianum de *Delmenhorſt* comitem. Ita terminatur, vt dato illis feudali in *Tedinghuſen* beneficio, conquieſcerent. Hoc rerũ ordine & curſu perplexo, archiepiſcopatum renuit dominus Godfridus, per annos decem, ad annũ Chriſti milleſimũ trecenteſi-

1359. mum quinquageſimum nonũ. Tum cõſilio Gerhardi memorati, comitis de Hoia, qui ciuitati Bremæ iuſtis de cauſis erat infenſiſſimus, Albertum Magni ducis de Brunſwico filium adoptauit, vt de ſucceſſione certus maneret in præſulatum. Sed res duobus penè annis apud ſummum pontificem vix peragi potuit, vt viuente Godfrido Albertus confirmaretur. Superuixit autem Godfridus archiepiſcopus ad annum Chriſti ſexageſimũ tertiũ, & Stadij in non pontificali victu moriens, deceſſit calamitoſus ad finem vſq; pontifex ſepultus ibidem in eccleſia diui Georgij.

CAP. 43. SVERINENSI per eandem tempeſtatem eccleſiæ Henrico ſucceſſit pontifex, inſignis vir, Andreas. Cuius quia annales non commemorantur, genere plebeium, ſed virtute præſtantem, accipio: alioqui inter miniſteriales nõ eminuiſſet, qui ſibi in talibus primas partes deſumunt. Præfuit autem eccleſiæ ſuæ cum plurima laude in annũ octauum, & conceſſit è vita. Iubileus hoc tempore, quem Bonifa-

Annus Iubileus Iſraelitarum.

cius octauus ad centeſimũ inſtituerat, ad verũ Iſraelitarũ Iubileum, hoc eſt, ad annum quinquageſimũ reducitur, in quo ſepties ſeptem quadraginta nouem conſtituunt, vt proximus quinquageſimus, ſit verus ſabbatiſmus, tribuens plenã remiſſionem peccatorũ, quod in veteri prȩludio ſignificabant poſſeſſionum libertates, debitorũ relaxationes, quas inuicem fratribus præſtare iubebantur in lege Moiſi. Rationabilis ea viſa eſt omnibus iubilei inſtitutio, quòd ad figuram veteris Teſtamenti aptaretur: & quòd breuis hominum vita, ad centeſimum pertingere non poſſet. Quo anno tantam fuiſſe hominũ multitudinem Romæ, ſcribit Petrarcha,

Peſtis grauiſſima Italiam vaſtat.

qui viderat, vt nihil mirum ſit ex ea colluuione ortam grauiſſimam peſtem: quæ omnem Italiam ita exhauſtam fecit, vt ex mille vix decem ſupereſſent. Manauerat latè ea lues, & ſerpebat eodem penè tempore per omnes prouincias, vt coortã potius *quàm concurſu hominum quiuis facilè ſecum reputet. Sed nihil obſiſtit, cauſam accedere cauſæ, & corruptionem aëris cælo influxam adiuuari corruptionibus terreſtrium cauſarum. Hoc verò aliàs.

CAP. 44. PADERBVRNENSI eccleſiæ poſt Balduinum præficitur Henricus Spegel, abbas Corbeiæ, adiutor præceſſoris ægreſcentis Balduini: nam quum ille podagrȩ & paralyſis vexaretur incommodis, aſſumpſit illum de monaſterio ſibi ad omnia adiutorem. Hinc primùm per Apoſtolicam prouiſionem prouenit pontificatus, antè ſemper vel per electionem legitimam, vel principum voluntate aſſumptis

Flagellantiũ ſecta.

ad eum diem pontificibus. Secta tum flagellantium, dudum orta in Italia, peruenit in Germaniam. Ibant bini, crucem præferri facientes per vrbes, nudati ad femora, flagelliſque ſe lacerabant miſeris modis. Species erat miſerabilis, & quæ facilè ad lachrymas commoueret viſentes: ſed horrendi intùs latebant errores, qui Deo volente, propalati, exterminabant dæmoniacas illas adinuentiones. Interim verò facie deiecti, vultibus ad commiſerationem flexi, canebant hymnos in laudem crucis Chriſti: & quoties nomen Chriſti interuenerat, quod vtique non raro fiebat, proni cadebant ſine reſpectu loci, lutoſi, ſcrupoſi, leuis, aſperi, humecti,

Martyres diaboli.

aridi, nihil verentes. Habet enim inter mortales & diabolus martyres ſuos. Sed ad Henricum reuertamur epiſcopum. Ex hoc Henrico irrepſit abuſus in eccleſiam hanc, & multas alias, vt erubeſcant epiſcopi ipſi facere ſacrum miniſterium in eccleſiis conſecrandis, ordinibus dandis, velandis virginibus: quod vſque ad hunc omnes prædeceſſores eius fecerunt ipſi. Nunc, ſi diis placet, erubeſcimus

diuinum

diuinum in eccleſia miniſterium,& ſacramus canes in nemore,aut adoramus ſeculares principes in aula. Et huius rei initium in hac eccleſia cœpit ex abbate, pridem religioſo viro, vt per titulares epiſcopos impleant, ipſi autē ocioſi, aut ſecularibus reb. impliciti,ſcilicet. Cæterùm erat vir ſatis ſeuerus,iuſtitiæ & veritatis tenax,inimicis durus. Comitem de *Arnsberg* frequentibus prælijs fatigauit, capto oppido ſub arce, vt ad æquas ſecum compoſitionis leges deſcēdere cogeretur. Et poſt hæc idem comes quum liberos non haberet,comitatum de *Arnsberg* in ſuo teſtamento legauit diuo Petro in eccleſia Colonienſi. Idem Henricus epiſcopus induxit omnes epiſcopos, comites, barones, & miniſteriales Weſtphaliæ ad iurandam pacem,ita vt ſacræ ædes & cœmeteria,perſonæ eccleſiaſticæ, mercatores peregrini, & orantes,cum rebus ſuis libertate tali gauderent, quòd nemo eis violentiam inferret:& quicunq; pacem illam violaret,ſuſpendio interiret.Et ſequuta eſt rigoroſa exequutio in violantes. Venit Imperator Paderburnam,quum Aquiſgranum peteret,& ab Henrico ſolenniter excipitur,deducitur'q;. Peruenit autem Henricus apud eccleſiam ad multos annos,quieuit'q; apud illam in pace.

MONASTERIENSI eccleſiæ proximus præfuit Adolphus, natus comitib. de Marca,canonicus antè Coloniēſis,ſatis in iure canonico doctus,qui aliquot annis pacificè gubernabat eccleſiam Monaſterienſem: ſed poſteà ingruentibus malis,preſſuram ſuſtinuit aduerſariorum, qui eum & eccleſiam ſuam grauiter impugnauerunt. Poſtea tamen per ſummum pontificem tranſlatus eſt ad eccleſiam Colonienſem,in qua non diù perſtitit,ſed in manus ſummi pontificis renunciauit. Ioannes autem de *Verneborch*, qui ei in eccleſiam Monaſterienſem ſucceſſit, ſolenniter quidem introductus,& honoratiſſimè ſuſceptus, quum vix vnum annum in ea perſtitiſſet, mox transfertur ad eccleſiam Traiectenſem. Ita eccleſia Monaſterienſis tum contempta eſt, vt facilè dimitterent,data ſpe vberioris loci. Tum quoq; cœpit iſta tranſlatio pontificij frequentari, quæ antè non conſueuit fieri, niſi magnis & ponderoſis de cauſis. Florentinus quoq; de *Wevelkauen*,trigeſimus octauus Monaſterienſis epiſcopus, quum eſſet canonicus Colonienſis,per Vrbanum quintum de eccleſia Monaſterienſi curam ſuſcepit. Hic in diebus ſuis vtiliter tantæ præfuit eccleſię,perdita recuperabat,quę reperit adauxit,& eccleſię rebelles domuit. Hic quoque poſt aliquot annos per eundem Vrbanum tranſlatus eſt poſt præceſſorem ſuum,in eccleſiam Traiectenſem, quam ſumma induſtria ad finem vſq; vitæ laudabiliter rexit. Hos ego pontifices vnà ponendos eſſe putaui, quòd illorum nemo apud ſponſam ſuam permanens, cum ea dormiuit in pace: ſed omnes, quod diximus,ad vberiores ſunt tranſlati. CAP.45.

Pontificij trāſlatio frequentari cœpta.

VERDENSI autem eccleſiæ poſt Rodulphum præficitur Gerhardus, ordine quadrageſimus, in illa eccleſia,natus familia miniſterialium de Monte, qui poſtea tranſlatus fuit ad eccleſiā Hildeſemenſem. Ergo paruo tempore præfuit huic Verdenſi. Gurguſtium in Weſera, quo piſces in tranſuerſum agi prohibiti capiuntur, quod ad menſam pertineret epiſcopalem, renitente comite de Hoia, conſtruxit atq; firmauit,& ad menſam reduxit: quod tamen poſtea Otto, huius quoq; eccleſiæ pontifex è domo Brunſwicenſi,ad muliebrem,ſororis ſcilicet ſuæ, quā Comes memoratus tenebat cōiugem,inſtantiam,per occupationem Ottonis de Hoia comitis,ſatis facilè dimiſit in præiudicium eccleſiæ. Præfatus autē dominus Gerhardus tres pannos ſericos auro mixtos,ad præparamenta eccleſiæ donauit, & in memoriale ſui nominis perenne reliquit eccleſię: plura comparaturus, ſi apud eam eccleſiam permanere licuiſſet. Per hæc tempora Bartolus Saxoferratenſis,illuſtre legum lumen claruit,omnium ſuperiorum temporum interpretum facilè princeps: qui diſſonantes leges in vnam concordiam redigere, ſupra omnes ſingulari ingenio nouit, qui prę cęteris legum interpretibus in Digeſto veteri, Infortiato, Nouo necnon in reliquis codicibus legum, clariſſima edidit commentaria: quorum præſtantia poſteri omnes eum admirari coguntur. Scripſit & Tiberiadis tractatum, atque Conſiliorum volumen. Plura deinde nominis ſui præclara monumenta reliquit. Anno ætatis ſuæ quinquageſimo ſexto exceſſit è vita, tumulatus ad Minores in Peruſio, vir memoria dignus ſempiterna. CAP.46.

Bartolus Saxoferratenſis Iureconſul.

Cap. 47. Racebvrgensi verò eccleſiæ præficitur per id tempus Wipertus, quem magna virtutis indole necdum profeſſum, necdum capitularem feruntur aſſumpſiſſe & elegiſſe fratres, vt eſſet eorum pontifex. Aſcendit ipſe, Romanum petens pontificem, quia & ab annis ei fuit diſpenſatione opus: alioqui Bremenſis archiepiſcopus illum confirmaſſet. Pontifex Romanus adoleſcentiam eius fertur contempſiſſe, nec facilè annuiſſe poſtulationi eius. Aiunt rem tum proueniſſe miraculo dignam, vt oſtenderet Deus, ex ſe prodiiſſe electionem eius. Ea, quæ proxima, nocte

Miraculum.

ita incanuit, vt poſtero die pręſentatus pontificis conſpectui, non eſſe putaretur is, qui pridem confirmationem petiiſſet. Vbi intellexit eundem eſſe, nihil moratus, diſpenſauit, confirmauit: iuſſitq́; hominem epiſcopum conſecrari, quem euidenti ſigno Deus à ſe comprobaſſet electum. Reuerſus ad eccleſiam ſuam, optimè illam gubernauit. Erat vir magni animi, non territus etiam difficilimis aggrediendis. Albertus dux Magnopolenſis, qui primus cum fratre intulit familiæ & domui ſuæ ducalem honorem, impetiuit, tanquam ſui iuris eſſet, villam Rodenſtorpe, quæ erar

Potentum ingenium.

& eſt eccleſiaſtici iuris: hoc ſe probaturum pontifex oſtendit. Non auditur: ſed potenti manu, vt habent in more nonnulli potentes, ſine contradictione molitur auferre. Rogat pontifex, dignetur audire ſe deſuper, videre documenta, rem venire ſinat ad diſcuſſionem iuris vel amicitiæ: ſinat vel amicabiliter cauſam controuerſiæ in lucem venire coram paribus curiæ: nihil impetrat. Tum vbi videt omnes iuris & amicitiæ vias claudi, in cœtu multorum miniſterialium, pontifex: Audite, inquit, principes, & qui adſtatis vniuerſi verbum Domini. Deus qui per merita ſerui ſui Ludolphi prædeceſſoris noſtri, cui in tempore ſuo maiores veſtri impenderunt miſericordiam & cõſolationem in afflictione ſua, exaltauit & glorificauit domum veſtram, dux Alberte, vt inter multas paris gradus opibus, honore, ditione, creueritis: & hanc gratiam pro humilitate & miſericordia eſtis conſequuti. Video vos diuinis beneficiis & ſancti ſui peringratos: ſequar iudicium diuinæ pietatis, inferam pro benedictione maledictionem, & reſpiciet Deus preces ſeruorum iniuſtè afflictorum. Hæc ea voce terrificè dixit: & ſimul dicens, iubebat afferri pontificalia indumenta. Statimq́; emollitus dux, territum ſe oſtendens, velut à Deo aut angelo audiſſet increpationem, ceſſauit ab impetitione. In arce Schonenberge multa exædificauit, & ornauit: præſertim capellam, in qua diuinum peragitur miniſterium. Erat genere miniſterialium de *Blucher*: & optimo fine concludens, apud eccleſiam ſuam quieuit in pace.

Cap. 48. Sverinensi eccleſiæ per idem tempus præficitur poſt Andream memorabilis vir, Albertus: ſed poſteaquàm illi eccleſiæ præfuit per annos octo transfertur in aliam, quod tum frequens eſſe cœpit per Gallicos pontifices, qui rem illã crebriùs, quàm vnquam antea vel pòſt fuerit audita, conceſſerunt. Ferũt eundem tertio tranſlatum ad eccleſiam Magdeburgenſem. Hoc vtrùm & quando factum, infrà non tacebirur. Succeſſit autem illi in eccleſia Suerinenſi Rodulphus, de quo nihil amplius in annalibus eſt, niſi quia Rodulphus ſucceſſit, & vix anno completo, in fata conceſſit, anno milleſimo trecenteſimo ſexageſimo quinto. Hoc tempore claruit Romę Brigitta, fœmina Deo deuota, regno Suediæ oriunda. Quæ cum filia, morte mariti libera, peregrinationis & deuotionis gratia Romam commigrauit, ibiq́; cælibem vitam duxit, multis reuelationibus inſtincta eſt, quæ per vrbem & Italiam ſparſę tenentur. Habuit confeſſorem religioſum nomine Alfonſum: qui poſteà eremiticam vitam eligens, multa ſcripſit ex his, quæ ex ore memoratæ fœminæ audiſſet. Fertur Clementi papæ ſexto denunciaſſe, vt Auinionẽ veniret, Romanam eccleſiam reformaret, alioqui dininam indignationem perſentiret. Monitus eſt, vt ferunt, & in Auinione viſione cuiuſdam fratris ordine Minoris, inſequutor eius Vrbanus quintus commonefactus, non cõtempſit. Nam biremes, quas occultò parari iuſſit, & deſcendens in portum Maſſilienſem, ab eodem fratre eſt interpellatus: quòd ſi rediret, vt facturũ apparebat, in locum ſuæ manſionis Auinionem (non enim ſe ita conferebat quaſi manſurus in Italia) futurum, vt fieret Ioſias, incipiens & non perficiens, & daturus eſſet locum ſchiſmati in proximo venturo, in quo mille millia animarum eſſent peritura. Ille ſe contulit Romam, & opportu-

nis locis palatia iuſſit extrui, vt æſtiuo tempore haberet curia, quò ſe conferret. Pleraque in vrbe ordinauit, quaſi de proximo venturus cum omni curia. D. Brigitta, quum Romæ conſiſteret, vidit in viſione Mariam ſibi dicentem: Ecce papa redit Auinionem, cõtra Dei voluntatem: quod dum fecerit, ſtatim morietur, rationem Deo redditurus. Hanc reuelationem ſcriptam de manu fratris Alfonſi confeſſoris tradidi, qui perferendam ſummo pontifici pollicéretur. Sed ille velut aniles nænias & ſomnia contempſit: ſed ſtatim, reuerſus Auinionem, obdormiuit, proueníťq; quod mulier prædixit.

Ecclesiæ Mindenſi per ea tempora præfuit Theodoricus, eius nominis tertius, cognomento *Cagelwid*, homo plebeio genere natus ex Stendalia, ordinem profeſſus Ciſtertienſium, in hac eccleſia quadrageſimus primus quem Imperator Carolus IIII. pro induſtria, quam in homine depræhendit, eductum monaſterio, ſequi iuſſit curiam, & paruit. Multa eius ingenii facinora deſignauimus in noſtra Wandalia. Imperator eum prouexit, fauore ſummi pontificis, ad eccleſiam Ebronenſem, inde ad Sleſwicenſem, vt annalis teſtatur: quod ſatis nouum, extra Imperii fines, hominem Imperio deditum, epiſcopari. Ab illa verò eccleſia tranſlatus eſt ad Mindenſem, opera & prouectione eiuſdem Imperatoris, qui illum pro ingenio, quonis epiſcopatu dignum ducebat. In hac autem eccleſia præfuit in annum nonum non inutilis futurus pontifex. Memorãt ſeniores nonnulla eius dicta & facta, quæ à patribus ſuis audierint, prudentiam & alacritatem, & dexteritatem viri teſtantia. Quum intellexiſſet Imperator eſſe controuerſiam in eccleſia Magdeburgenſi ſuper electo, miſit nuncium ad pontificem, qui eccleſiam pro ſuo Theodorico obtinerent: quod iam exinde dicemus. CAP. 49.

Magdebvrgensis eccleſia vacabat, Ottone mortuo, & poſtularunt canonici Ludouicum Miſnenſem marchionem, epiſcopum Halberſtadenſem. Vbi res innotuit, ciues magnis clamorib. ſunt refragati: poſtulantes, ne vllo pacto hoc fieret, hæreditarium illis omnibus futurum bellum cum domo ſua. Dum res iſta penderet, venit qui afferret Apoſtolicas literas, eſſe prouiſum de eccleſia illa domino Theodorico Mindenſi epiſcopo, quem ad inſtantiam Imperatoris Caroli tranſtuliſſet ad eccleſiam Magdeburgenſem. Gauiſi ſunt ciues, quòd ab Ludouico diſcederetur. Conſolati ſunt quoq; canonici, qui non voluntate eiuium prouiderint eccleſię. Igitur Theodoricus in eccleſiam ſolenniter introductus, excipitur ſplendidè, & bonis initiis cœpit gubernare. Reperit eccleſiam maiorem ab annis centum quinquaginta perfectam, necdum conſecratam, quòd refugerent prædeceſſores magnitudinem ſumptuum, in tam ſolennis eccleſiæ dedicatione. Igitur proximo anno, paratis omnibus quę ad rem pertinerent, maximo ſplendore, quòd magn⁹ eius animus eò propẽderat: viditq; in Imperatoris curia, quem diu ſecutus fuit, regium ſæpè apparatum, homo plebeio genere natus de Stendalia, nutritus in monaſterio Ciſtertienſium: ob eam rem, quòd Imperatori videretur ſingulari præditus ingenio, ad gubernandã curiam aſſumptus à cœnobio: de quo pleniùs in noſtra Wandalia. Inuitauit principes vicinos, epiſcopos, abbates, prælatos, nobiles, milites, & quicquid propè erat magnum: & ingenti apparatu, ſolennibus epulis, curiam celebrauit, cui nullius memoria parem vidiſſet. Poterat hoc vnius viri magn⁹ animus, quod multi principes non potuere. Igitur ſeptem annis eccleſiam gubernauit. Nonnulla, vt fieri ſolet, exereuere illi aduerſantia ex capitulo, ex miniſterialibus, ex ipſa ciuitate, quibus diù moderandis inſtitit, diuq; temperauit. Vbi vidit iam ſe rebus moderandis non ſatis eſſe, nolletq; præſens videre quæ diſplicerent, nec poſſent ad nutum eius reformari, commendauit eccleſiam canonicis, præſertim prælatis in ea miniſterialibus arces & oppida eccleſiæ: Magdeburgenſib. quoque verbum fecit, vt eccleſiam pro ſua virili tuerentur, proueherent, armarent: reuerſuſq; ad Imperatorem eſt in Bohemiam. CAP. 50.

Hildesemensis eccleſia poſt principes, comites, barones, pontifices, accepit Apoſtolica prouiſione fratrem, ordinis Prædicatorum. Vide quò tendat ambitio. Monachus ille nõ fuit clauſus monaſterio, ſed diuerſatus in curia papali, aut Imperiali: indeq; ꝓmotus eſt ad hanc Hildeſemenſem. Quid facerẽt canonici aper CAP. 51. *Ambitio.*

tas pontificis literas cernentes, quibus contraire non poterant? Ergo ſuſcipiũt epiſcopum: ſed illi naſcuntur, ſiue ex ſuis cauſis, ſiue ex ordinatione miniſterialium, vt facilè tęderet virum, monaſterio & quieti aſſuetum, curiæ perplexitatum. Hinc illi nunciantur hoſtilia, inde abacta pecora nunciantur: alius queritur ſe captũ, nonnulli per itinera rebus ſpoliatos. In armis exercendum fuit: loricam non patitur, aſſuetus vmbræ frater. Ergo vbi vidit quid ageretur, quodq́ non poſſet eccleſia, niſi armis, inter armatos defendi, vixdum expletis in pontificatu duobus annis, dimiſſa eccleſia, rediit ad pontificem. Magnus tum iunior, Magni ducis Brunſwicenſis filius, quum pręeſſet terrę Lunenburgenſi, omnes qui eſſent propè & longè, tenuit inquietos. Ipſe verò mercedem ſuæ inquietudinis accepit: quam rem in Saxonia exegimus. Sed, quod noſtræ fuerit accommodum rei eccleſiaſticæ, Brigitta iam in Italia innotuit reuelationibus ſuis, & vitę ſanctitate clareſcens. Ea monuit perſchedulam, quam dominus Latinus de Vrſinis Romanus baro afferebat vndecimo Gregorio, iam recens ad pontificatum aſſumpto, niſi veniret Romam cum humiliate, & paterna charitate, viſurum duriſſimum rerum ſuarum exitum. Ille non contemnens admonitionem, ſemper quibuſdam ſe monentibus, fecit eandem per nuncium conſuli. Eius autem fuit exiſtimationis, vt nec pigeret põtificem quærere quid vellet, & non pœniteret nobiles viros ea nuncia perferre. Reſpondit interrogata in ſcripturis, de manu Alfonſi monachi confeſſoris ſui. Et eam ſchedam iuſſit geminari vno tenore: alteram cõſignari clauſam abbati, quem papa miſit in Italiam, magnæ rei gratia: alteram in conſpectu abbati legi, mox lectam in fruſta conſcindi, diceretq́, quomodo papyrus cõſcinderetur, & ſpargeretur per minutias in ventum: ita, niſi rediret in vrbem Romam, eccleſiæ Romanę poſſeſſiones per Italiam eſſe lacerandas, & tyrannorum viribus diſſipandas. Iſtam reuelationem attulit Auinionem, vt traderet pontifici, dominus Nicolaus Comes de Nola, motus néc ne fuerit pontifex his rebus, incertum eſt: hoc tamen certum eſt, hunc Gregorium reduxiſſe curiam in vrbem.

Maiora qui viribus ſuſcepit, turpiter deficiat, eſt neceſſum.

Transfert papa ex Gallia Romam ſedem ſuam.

CAP. 52.

GERHARDVS autem epiſcopus Verdenſis, transfertur tum ad eccleſiã Hildeſemenſem. Erat, quod diximus, ordine miniſterialiũ de Monte prognatus, præfuitq́ eccleſiæ ſuæ Hildeſemenſi annis triginta tribus. Duas arces exædificauit in diœceſi ad ripam Leinæ fluminis, *Stenibrugge* & *Coldinge*: potitusq́ victoria, de qua ſtatim, ex præda inſtaurauit de nouo Carthuſiam in *Hildeſſem*, eamq́ dotauit, eligẽs in ea ſepeliri. Per quæ tempora noui iterùm ordines in Italia naſcuntur, Ieſuati apud Senas concurrunt, habitu laicali, viuentes communiter de labore manuum, & in ſimplicitate ſua contenti, ad nullas opes, ad nullum ambiunt ſplendorem. Vrbanus papa quintus, quum de his audiret, iuſſit adeſſe ſibi. Interrogabat, audiẽs de ritu viuendi, ſatis approbauit, dans eis protectorem virum potentem, qui illo zelo efferueſcens, plura illis impetrauit priuilegia. Nunc diffuſi per Germaniam, Italiãque, crebras meruerunt per oppida domos. Ordo quoq; ſanctæ Brigittæ iam tunc ſumpſit exordium: viri ac fœminæ non iiſdem tectis, verum in eccleſia ita diuiſim habitant, vt ad alterutrum commeare non poſſint, niſi ad deferenda Sacramenta. Abbatiſſa regit omnia. Inter fratres, dominarum confeſſor præſidet. Formam viuendi ex regula diui ſumpſerunt Auguſtini. Baſiliũ autem vetus traditio eſt, ordinẽ in vtroq; ſexu haberi. Fratres ad neceſſitatem ſacramentorum, & ad forenſia negocia deſeruiunt. In pauimento eccleſiæ diuinum habentes officium, ſorores in ſolario deſuper diuiſis horis Deo perſonant laudes. Miſſarum tamen officium, cantu virgines proſequuntur. Profecta erat dum vixit Brigitta, deuotionis gratia Hieroſolymam: reuerſa autem, necdum emigraſſe pontificem Galliis intellexit, renouauit Neapoli, poſita deſuper ſua reuelatione, & miſit pontifici. Ille verò negligendam non putauit: ſed non erat facile inde diſcedere, vbi ex commodo erant omnia, ad locum quieti nunquam deditum, vbi exerceretur infinitis perturbationibus, peruicit tamen multiplex cauſa, vt Gregorius cautiſſimè curiam transferret. Moritur hæc domina Romæ, & in patriam reuehitur: monaſterio in *Waſten* à ſe condito tumulatur.

Ieſuitarum ordo.

CAP. 53.

HALBERSTADENSEM interim eccleſiam Ludouicus Turingus deſeruit, ad

ad Moguntinam tranſlatus: & reponitur in eam vir doctrinæ & ingenii ſingularis, Albertus, cognomento de *Rickmerſtorpe*, paternę originis villa eſt, in qua ruſtica plebe natus, Pariſii tantum nominis emeruit ab ingenio, vt pontificatum in patria acciperet. Extant de eius nomine, quæ vocantur Alberti Sophiſmata. Præfuitq; eccleſiæ annis viginti quatuor. Inter cętera memorabilia huius pontificis eſt bellum, in quod ſe immiſcuit, quod erat Magno duci de *Brunſchwig* & *Lunenburg*, aduerſus Gerhardum Hildeſemenſem epiſcopum. Coierant in ſocietatem eius belli cum Magno duce, Theodoricus Magdeburgenſis, Albertus Halberſtadēſis, duo comites de *Anholt*, comites de *Querforde*, barones de *Hamerſchleue*, omnium armorum apparatu contracto. Id erat in agmine roboris, id fiducię, vt hoſtes obuios adſpectu terrificarent. Quid faceret Gerhardus? In eius ditione tonabant armis, incendio graſſabantur: non erat quod diutiùs adſpectaret. Armauit ciues vrbis ſuæ, & ex miniſterialibus ſuis, quantoſcunque potuit, euocauit: expeditum habuit exercitum, ſed nequaquam numero aut viribus parem hoſtili. Sed erat fiducia magna, & animus inuictus: cauſam eccleſiæ Deo & diuæ Mariæ patronæ commendabat: & progreſſus in prælium, conſtitit ex aduerſo iuxta *Dingeber*. Signa ſonuere, concurrunt infeſtis haſtis, miſcent vtrinq; manus. Non longum tempus in medio, Gerhardus numero pugnantium inferior, fit robore ſuperior: cædit, capit obuios, Magnus ipſe dux capitur. Quod vbi innotuit, fuga de illius exercitu effuſa committitur. Albertus quoq; Halberſtadenſis capitur. Comes de *Querforde*, Magdeburgenſis canonicus, & baro de *Hamerſchleue* pugnantes cadunt. Victoria inſignis erat Hildeſemenſium. Tantum auri conflauit ex victoria de pręda, de redemptione captiuorū, vt domū Carthuſiæ fundaret ab imo, & arces duas, quod diximus, adderet his quæ antè multæ extiterant. Magnus dux, vt ſe captiuitate redimeret, vendidit principatum de *Landesberge* & *Hongerhuſen*, quem ex matre habuit hæreditarium. Viuebat in hunc vſq; diem Wilhelmus dux Lunenburgenſis, qui valetudine aduerſa, imbecilli erat corpore: ideoq; Ludouico genero ducatum permiſit, quo etiam moriēte, permiſit vt Magnus iunior ad eam ditionem perueniret, malens Brunſwici principibus, quàm Saxoniæ duci, qui alteram eius filiam tenebat, cedere principatum. Prope idem tempus & Magnus Magni pater, rebus humanis exceſſit, qui filii temeritatem & improſpera bella ſemper accuſabat: ſed ferox iuuenis neq; patrem, neq; alium quemuis audiuit, peſſimam ducem ſequutus, ſuam temeritatem, quæ illum ſæpè in pericula miſit, ſæpè contruſit in maxima damna: & finaliter illum, quod dicemus, perdidit. Sed hìc ſit huius voluminis modus.

ALBERTI KRANTZII
METROPOLIS, LIB. X.

QVÆ metropoles, quas ſolas & ambas deſcribimus, vno penè tempore vacauere, Magdeburgenſis atque Bremenſis eccleſiæ. Nam Theodoricus Magdeburgenſis archiepiſcopus, poſt aliquot annorum interuallum ad eccleſiam ſuam reuerſus, ſeptimo aſſumptionis anno migrauit ad Dominum, ſepultus in eccleſia ſua. Poſtularunt canonici Merſburgēſem epiſcopum: ſed præuenit eos Albertus de *Sterneberg*, pridem, vt arbitror, epiſcopus Suerinēſis, nunc fauore ac prouectione Imperatoris aſſumptus in eccleſiam Magdeburgenſem. Capitulum Apoſtolicæ prouiſioni refragari non potuit. Ciuitas tamen peregrinum dominum, Bohemia natum, difficulter admiſit. Sed quid faceret, ſuperata ſuorum authoritate maiorum? Quatuor annis præfuit: & tum exorta ſimultate inter eum & ciuitatem ſuam, quòd turrim in eius, vt apparuit, præiudicium erectam demoliri iuberentur, nec parebant. Obnixę erant partes, cedere non volentes: nec Archiepiſcopus relaxare voluit mandatum, nec ciuitas demoliri præſidium. Videbatur res in apertum bellum exitura. Sed inuenit Albertus ei rei facile remedium, Cap. I.

permutans eccleſiam Magdeburgenſem altera, quæ eſſet in patria ſua Bohemia. Quo tempore Otto dux de Brunſwico, qui Gottingēſem terram ditione tenebat, arcem Hercyniæ *Hartesburg*, de qua ab olim multæ fuere quæſtiones, expedito agmine petiuit: occultosq́; monſtrante famulo, qui in ea diu ſeruierat, inuenit, & noctu clam compræhendit, & occupauit. Primo mane comparatis vehiculis, arma & commeatus curabat inuehi. Iam conuenerant miniſteriales Hildeſemenſis eccleſiæ, ex quorum numero fuere qui illam amiſerunt, vt reciperēt occupatam arcem vi & manu. Otto vbi intellexit ſe numero ſuperari, prudenter declinauit, citato agmine petens Alueldiam, quam noctu compræhendit. vbi audierant miniſteriales eccleſiæ, tam magnum eſſe factum eccleſię præiudicium, conuerſo & ipſi agmine, ducem ſequuntur, dimiſſa arce quam petebant. Ibi pacto inter partes inito, Alueldia redditur eccleſiæ: ipſi miniſteriales etiam adiutare armis ex formula iubentur, vt firmet à ſe captam arcem. Nec diù pòſt idem dux quum ex hoſtium terris cum præda rediret, pernoctabat ad vicina arcis *Leuenburg*, quam miniſteriales de *Suichelen* tenuerunt. Conſedit ibi pernoctans: inuitatur ab arcis præfectis, vt quoniam feſta eſſet diui Martini vigilia, dignaretur apud illos epulari cum ſuis. Noluit dux grauare illos, vrgēt: cedit, lautè excipitur. Mane profecturus, aurum exhibet cum gratitudine: recuſant accipere, honorantes ea re magnificam nobilitatem eius. Ille verò, quòd commodi viderentur futuri cuſtodes, arcem pridem captam *Hartesburg* illis permittit, incertum qua lege, & tenent poſteri in hodiernnm.

Cap. 2. Bremensi quoq; metropoli per idem tempus alius Albertus poſt Godfridum præficitur: filius erat Magni ducis de Brunſwico ſenioris, frater minoris Magni, qui omnes tum tenuit inquietos. Albertus autem pridem erat & Magdeburgenſis & Bremenſis canonicus, oculo alternans in vtranq; eccleſiam: & prouenit illi Bremenſis, viuente adhuc Godfrido. prouenit autem hoc ordine. Annifus erat, vt diximus, Gerardus de Hoia Comes, infeſtus Bremenſibus, vt Magnus dux Alberti pater Bremenſibus bellum indiceret: hoc ſi faceret, obſequiis ſe apud ducem compenſaturum. Recuſabat dux, donec intelligeret quid inde ſperaret, effecturū ſe comes pollicetur, vt filius eius Albertus archiepiſcopatum aſſequeretur. Hoc, inquit ille, ſi effeceris, faciam quod hortaris. Egit comes apud Godfridum archiepiſcopum, & ille apud capitulum, vt conſentirent: ſed Mauritius de Oldenburg comes, iamdudum adminiſtrator eccleſiæ, formidinem illis iniecit, quo minùs facerent: miſit tamen capitulum duos ex ſuis ad Albertum, qui cum illo agerent. Tranſacta res eſt amiciſſimè: ducali magnificentia remunerati redibant. Duobus annis apud ſedem Apoſtolicam in Auinione agebatur cauſa, priuſquàm confirmaretur. Vbi innotuit confirmatio duci Magno, cœpit cum capitulo & ciuitate de pace agere. Nunciauerat enim hoſtilia ciuitati, propter comitem de Hoia. Conuenerant in *Waldeſrade*. Ibi dux interpoſita compoſitione, compleuit rem omnem inter comitem & ciuitatem. Magno ibi ſplendore feruntur paruiſſe Bremenſes, multis militaribus ad iter conductis, & ex ciuibus iuuenes conſpicuos habitu & armis inſtruebant. Ergo productis literis confirmationis pro Alberto filio, capitulum contradicere non potuit: homagium à ciuibus pro illo depoſcitur. Reſponſum eſt, durare adhuc ſacramenta quæ Mauritio præſtitiſſent: quæ niſi priùs laxarentur, non poſſent alii obligari. Mittitur ad eundem Mauritium legatio, vt oſtenſis Apoſtolicæ prouiſionis literis, cum manſuetudine duceretur ad parendum mandatis eccleſię. Ille vbi vidit, admiratione aliquandiu mutus ſtetit: inde infremuit, non hoc depoſcere Bremenſium à ſe beneficia, ſua in illos merita. Quid multa? flecti non potuit, legatio vana fuit, ad arma concurrit ſenior Magnus cum filio, obſidet arcem Vorda: ibi inſtituta oppugnatione, aliquot cadunt militares. Poſt multa paciſcuntur, vt Mauricins cedat arcibus eccleſiæ, remittat iuramenta Bremenſibus: arcem Hagen illi, quoad viuit, permittant. Quibus ita compoſitis, toto armorum ſplendore tenditur Bremam: euocatur ciuitatis conſilium ad præſtandum confirmato homagium. Emittunt duos conſulares camerarios, qui conſilii nomine ſacramenta præſtarent. Diſplicuit forma rei gerendæ principibus: ſed quum cōſuetudinem aliam non inuenirent in loco, abierunt contenti. Redditur illis promiſſio ſigillata de ſeruandis

uandis libertatibus,& priuilegiis illorum. Introducitur archiepiſcopus magno armorum ſplendore in vrbem,& ingenti apparatu excipitur,ſacris concinentib. per eccleſiam,& conuiuiorum apparatu cunctis magnificè perſtrepentibus.

Cap. 3. In Bremenſi populo diuiſio.

In vrbe Brema per eam tempeſtatem viuebat & vigebat adhuc in populo grauis illa diuiſio,quæ Grandis ſocietas dicebatur, opponens ſe conſilio publico, pro indictione collectæ ad redimẽdos ciues captiuos, quos adhuc retinebat comes de Hoia. Senatus cum mercatoribus & magna ciuium parte indixit & ſubiit collectã: ſeditioſi non contenti recuſare,ad arma conclamabant,productis de naui quiſque ſua banneriis pro ſignis militaribus,plebem vocant ad arma: cõcurritur in domos conſulatium,quæruntur ad mortem, enſibus ſcrutantur tumultuantes in abditis locis. Senatus immiſſo deforis armatorum præſidio,vrbis portas iubet ſerari. Dant ſignum è turri,ad arma vocantur boni ciues ſenatui inhęrentes:iam verſa fortuna, requiruntur ſeditioſi:compræhenſi,ad iudicium publicũ perducuntur, datur ſententia in eos ſanguinis,& vt confiſcentur bona,cæduntur gladio qui capti ſunt,alii proſcribuntur. Decem & octo erant principaliores,qui aut cæderẽtur,aut proſcriberentur: ignoſcitur imperitæ multitudini. Sed non erat ibi finis malorum. nam ꝓſcripti foris cum archiepiſcopo, intùs cum amicis ſecretò agunt, vt ciuitas in plenas manus,& omnimodam poteſtatem veniat archiepiſcopi. Ioannes Holman inſignis latro,diù pirata,in hac tumultuatione ſecũda principatum agebat. Nauibus impoſiti multi ex eius complicibus prono flumine deſurſum introducunt archiepiſcopum cum expeditis armatis: proditores de intùs portas reſerant, noctu capitur ciuitas. Quum in forum prodiſſent,intonuit Holman in medio multitudinis ciuium concurrentium,veniſſe archiepiſcopum,vt nimiam potentiam & violentiã inſoleſcentis ſenatus domaret,iura reſtitueret,vnicuiq; ſua ſeruaret. Qui libertatem ſeruituti præferrent,agglomerarentur lateri eius. Rediiſſe cũ illo diù peregrinantem ciuium immunitatem. Ea vox ſimplices multos decepit. Viri boni partim ad arma concurrunt pro libertate,capiuntur,cæduntur, malè habentur qui ſe non coniungunt archiepiſcopo,multi elabuntur. Erat vir conſularis,qui neglecta hæreditate propria & priuatis commodis,literas archiepiſcopi,quibus promiſſa ciuitati firmauerat,appræhendit: & illo velut ingenti theſauro animatus, vrbe egreditur. Ingreſſi,caſtella firmant opportunis locis in orientali porta, in lapidea domo ad Wiſetam inuehunt commeatus vndecunque ſumptos: nox plurimos animauit. Orta luce,quum videret populus rem aliter ac promiſſa ſit, per proditores agi,pœnitentia tanguntur, quòd illis paruerint: ſed interim ſilent, quum toto ferè menſe ſpoliis & incendiis vrbs vaſtaretur: coniurati qui pontificem introduxerũt, conſilium inierunt,vt archiepiſcopum qualicunque à ſe conditione dimitterent, quòd oneroſus,nec neceſſarius ciuitati videretur. Multa ei permiſſa vectigalia, pecunia prompta numeratur, & quicquid popoſcit vt abiret,accepit. Abiit,& iam rem omnem proditores in manu habere videbantur, quum interim dilapſi boni ciues, ad comites in *Delmenhorſt* atque *Oldenburg* confugiunt. Horum comitum conſilio & armis freti, deliberabant, quomodo ciuitatem eriperent de manibus ſeditioſorum. Secretò mittunt in vrbem ad amicos: docent quid moliantur,quidve poſcant, quum omnia conſtarent ex ſententia, iam penè ſecuris proditoribus illis,irrumpunt hi qui antè dilapſi fuere,aucti armis cæterorum. Conradus comes de *Oldenburg* valida ſtipatus manu, aderat. Qui intùs fuere viri boni, portas reſerant: mactantur obuii quique ex ſeditioſis, capita cæſorum ſuis cuiuſque in foribus appenduntur, fœminæ quæ archiepiſcopum iam iterùm ad arma vocaſſe dicerentur,ſine diſcrimine cæduntur. Holman cum omni familia ſua cæſus, inſigni ſpectaculo pendebat ad fores ſuas. Præfecti præſidiis impoſiti,pacti impunitatem, diſcedere ſinuntur: ita redempta eſt denuò ciuitas de manibus perditorum. Vulgus in vtranque partem mobile, quod victoribus ſolet inhærere, non tunc potuit non timere. Erant ex hoc grege fidentiores,qui legatione omnium ſuſcepta,ad comitem & patres reuerſos in vrbem,veniam precabantur imperitæ multitudini: allegabant culpam reſidere penes conſilium publicum: quia non in ſeueritate, ſed manſuetudine rem egiſſent,aluiſſent multorum audaciam. Quòd ſi in tempore

Seditioni quę admodum ſit obuiandum.

malis occurriſſent, cæſis principibus, non eſſet in ea mala peruentum. Ignotum eſt multitudini, renouatum eſt iuramentum à ciuibus ſæpè præſtitum, nunquam ſe aduerſus publicum ciuitatis cōſilium facturos. Ita miſera ciuitas inter ciuium ſuorum manus lacerata, ad eam tenuitatem peruenit, quam forenſes inimici nunquā inuexiſſent. Dici non poteſt, quos ſumptus, quos labores impenderunt: æſtimationem res non accipit, quæ ad infinitum vadit.

CAP. 4. OSNABVRGENSIS eccleſia quum vacaret, facta translatione Godfridi ad eccleſiam Bremenſem, quærebatur qui ſuccederet loco & ordine trigeſimus ſextus. Erant illa tempeſtate inſignes viri canonici Oſnaburgenſes, Doctor Lubertus Wend, & dominus Arnoldus cantor, contempto ſeculo, in cœnobio campi ſanctæ Mariæ, conuerſionis gratia, ordinem Ciſtertienſem ſumpſere: ex quibus in nouitiatu electus D. Lubertus ad eccleſiam Oſnaburgenſem, renuit, & in religione ſacra permanſit, Deo inibi ſeruiens per annos viginti ſex. Per hanc moram prouidit ſedes Apoſtolica M. Ioanni Hoed decretorum doctori. Res erat inſolita & noua, & ideò ſine turbatione fieri non potuit animorum, & tamen quid facerent? digna erat loco perſona: non tamen ingreſſa per oſtium ſolitum liberæ electionis. Habebant autem exemplum proximi domini, Ludouici de Haſſia comitis, qui per eandem viam prouiſionis Apoſtolicæ, ad ſuam Monaſterienſem peruenit. Fuit tum in Imperio Romano Carolus quartus Bohemus, qui eccleſiaſticæ proſpiciens libertati, dedit Carolinam conſtitutionem, quæ multis ſeruatur in locis, ſub aurea bulla. Prouidit ergo dominus Ioannes epiſcopus, vt apud ſuam eccleſiam haberetur. Inueſtiuit idem pontifex multos nobiles & militares de feudis eccleſiæ, per manū D. Conradi de *Eſſem*, decani. Non detrectauere comites accipere feudum de manu pontificis plebeii, tametſi durum hoc videretur militaribus. Vide, quid agit ſuperbia? nobiles viri Nicolaus de *Tekeneburg* & *Swerin*, Baldewinus de *Stenforde*, ſumpſere feudum: quorum exemplum contemnere non poterant miniſteriales, qui nunc, abolito veteri nomine, dici amant militares: nec ibi contenti, prorepunt vltrà, iam etiam nobiles dici cupientes. Sed reclamat ſtylus Romanæ curiæ, ſtylus in cancellariis, qui barones inter nobiles ſeruant nouiſſimos. Emanauit hoc tempore ſub bulla quadam, cleri ſecularis reformatio, ad Reuerendiſſimum D. Wilhelmum Colonienſem archiepiſcopum, quam ſuffraganeis fecit communem, ſuper habitu canonicorum, virgatis ſagulis, & moribus improbis. Sed quis legem dat male liberis? Exoritur huic Ioanni turbatio. Fœdus iniit cum militaribus & ciuitate, omiſſo capitulo, quod ipſum erat indignatione plenum. Non diù durauit ea res. nam ciues aliquot in *Iborg* publico iudicio condemnati, furcis ſunt necati: nec diu pòſt confeſſus eſt pontifex, citra ſuum conſenſum iniuſtè rem peractam: vtcunque erat, quia militaribus viris opus erat, illis auſcultabat, vſqueadeò vt eccleſiæ arces & oppida alienare cogeretur, quæ res adeò excreuit, vt quum dilapidator rerū eccleſiæ haberetur, opus erat coadiutore. Is erat Theodoricus de Marca comes, frater Engelberti ſtrenuè gubernabat, multa recuperauit, optima inſtantia rem gerebat: ſed implicitus bello cum Mindenſibus, multis ſuorum cæſis capitur, diu tenetur, donec fratris armis in libertatem reſtitueretur. Interim Ioannes epiſcopus, coadiutore omnia gerente, quieſcebat. Docere curabāt plebeium hominem viri militares, quid eſſet in eorum medio principari: aliud eſſe, apud ſedem Apoſtolicam multa agere, ſcholaſticis doctrinis pollere, quàm verſari inter arma, prouinciā gubernare, viris miniſterialibus permiſceri, adeò vt omnia illorum agantur arbitrio. Igitur Ioannes poſteaquam per annos ſedecim, eccleſiæ qualitercunque præfuiſſet, conceſſit in fata.

Ex malis duobus minus eligendum.

Conſtitutio Carolina.

Non omnes docti ad imperandum idonei.

CAP. 5. MINDENSI eccleſiæ poſt Theodoricum tranſlatum, præficitur nobilis vir, dominus Gerardus, comes de *Scowenburg*, nepos ex fratre prędeceſſoris ſui mediati, intercedente ſolo Theodorico proximo. Erat eius eccleſię pridem theſaurarius: & quum ageret in pontificatu quietè, incidit ei ſpiritus neſcio quis, videre terram ſanctam, adorare in loco vbi ſteterunt pedes Domini, quæ eſt pars fidei. Nam pugnare pro recuperāda iam non poterat, verſa in deſperationē recuperatione. Et tamen cum Adolpho fratre iniit longæuam peregrinationē. Poterat nobiles viros ſu-

pra Chriſtianam deuotionem inuitare recordatio Maiorum, qui pro Chriſti honore diu ibi pugnauere, fortemque diu operam nauauere, præſertim III. Adolphus: quem primùm rex Daniæ, poſteà verò Henricus dux Saxoniæ, cognominat⁹ Leo, Holſatia deturbauere. Ille verò ſe conſociauit Henrico Imperatori VI. primi Friderici in expeditione terræ ſanctæ pereuntis, filio: à quo inter primarios duces miſſus in Aſiam, ea geſſit magnifica, quæ partim ſunt in noſtra Saxonia, adeoq; Imperatori conciliatur, vt eius opera in Holſatiam reponeretur: ſed tamen ibi non remanſit, iterùm extruſus à Danorum rege Canuto, & conſedit vltra Albim, aſſequutus comitatum Stadenſem, quo tempore vetus monaſterium fundabatur, & extant literæ fundationis ab eodem Adolpho donatæ, tanquam Stadenſi comite. Sed hæc per tranſitum rememorata ſufficiant: nam pleniùs continet noſtra Saxonia. Gerardus ergò pontifex, memoria huius ſui prouocatus abaui, poterat inflammari ad videndam terram ſanctam: in qua nil tum potuit fructificare ampliùs, quàm vt Chriſtianam exerceret deuotionem: quod ipſum nonnihil eſt in ſancta religione, licet perfectionem non afferat. Ego conſentio ſermoni, qui iam exiuit in prouerbium: Qui multùm peregrinatur, rarò ſanctificatur. Qualicunque tamen deuotione profectus, neque ipſe neque frater, quò cupiuere, peruenerunt. Morte enim correpti in mari, deceſſerunt, voluntatem cum conatu perficiẽdi, Domino in factum reputante. Nauigant eò principes noſtri temporis & militares, vt cingulum ibi deſumant militarem: arbitrati, ipſum quod eſt, fortis eſſe viri, hoc muneris petere tanto periculo, per magna maris diſcrimina, per barbariem hoſtium Chriſtiani nominis: & obtinuit conſuetudo, eſtque moribus receptum, vt non minùs habeantur aurati equites (quos vulgò ſolos appellat milites) quàm ſi in acie victores conſtiterint. Potuit ea res quoque fratres memoratos inducere, vt peregrinationem longinquam inirent: ſed longiorem repererunt peregrinationem, &, vt confidimus, feliciorem, vnde reuerſuri non ſperantur: neç cura remanſit inuiſere regionem iterùm morientium, quin iam felici peregrinatione peruenere in terram viuentium.

Peregrinationes.

Milites aurati

Cap. 6.

Sverinensis verò eccleſia per hæc tempora crebriùs mutans pontifices ſuos, propter breuem vitam aut tranſlationem, mortuo Rodulpho, accepit pontificem, inſignem virum, Fridericum: qui ſi nobilium aut miniſterialium fortè eſſet origine, non taceretur familia eius: nunc quoniam ſiletur, plebeium origine virũ, ſed maiori virtute præſtantem, debemus accipere, qui decem annis non mediocri laude præfuit eccleſiæ ſuæ. Per cuius tẽpora quum iterùm Brandenburgenſis Marchia rediſſet, velut vacuatum beneficium, ad Imperiũ, ipſe Carolus eius pro ſe poſſeſſionem accepit, vni filiorum inde conſulturus. Nam Otto eiuſdem Imperatoris gener, Marchiam accepit qualicunq; titulo, ab Romulo, Ludouici quondam Imperatoris filio. Is verò quum Marchiam parui duceret, ſocero illam permiſit, vt ferunt alii, acceptis ſex arcibus ſatis bonis. Tum verò in eam verſus Imperator, cœpit incolere, delectatus Albi flumine, qui ex Bohemia ſua miſſus, præterfluit Tangermundæ arcem cum oppido egregiam: quam crebriùs inhabitãs Carolus, miris modis donauit. Extat hodie, vt memorant, Imperatoria maieſtate digna manſio, camera ſtellis ac fulgentibus gemmis mirum in ordinẽ diſtincta, quam ille princeps magnificus ſibi ſuiſq; adornauit. Dedit aliquando operam, vt amnis iſte nauigabilis, portaret ex Bohemia naues, quibus merces omnigenæ deueherẽtur in mare: multas eius generis extrui iuſſit rates. Timuere, qui ad ripam eius fluminis accolũt, præiudicium non mediocre ſibi fieri, Magdeburgenſes in primis, qui etiam præſumptæ libertati ſuæ frena iri impoſitum arbitrarentur: ſed vertit rerum curſus principis animum aliorſum, vt obliuiſceretur mercaturę. nam filio eius poſt ſe, Romanorum Imperium mercari contendit, infinito eius Imperii detrimento: quod in Wandalia & Saxonia queſti ſumus. Sed nunc alias res exequimur.

Cap. 7.

Magdebvrgensis archiepiſcopus de eccleſia ſua non ſatis quietus, q; multa cerneret ſibi aduerſari, neq; mores ſatis congruerent Saxonum viro Bohemo, verſuram fecit: & approbante ſummo pontifice, cuidam Petro in Bohemia epiſcopo, permiſit Magdeburgenſem, recipiẽs quam ille pridem tenebat in regno,

multam priùs gazam cumulauit, quod conſtat. Multas arces, agros, oppida, prędia, quæ eccleſiæ vndecunque obuenerant, ille diſtraxit: nemo tamen ambigat, ibi capitulum & miniſteriales adhibuiſſe animū & oculum, ne in priuatos archiepiſcopi theſauros ea pecunia perueniret. Potuit aliquantam inde deſumere, quam iuſtis rationibus impendiſſet. Decem numerant magnorum comitum dominatus, quos ille tum velut eccleſiæ inutiles, magis verò damnoſos, diſtraxiſſe memoratur. Sed quis credat ita dormiſſe cæteros, vt ille ſolus rem contrectarit? Hoc certum, abiens Albertus nonnullas eccleſiæ precioſas ſecum reliquias auexit, caput D. martyris Sebaſtiani, digitum ſancti Mauricii, & id genus nonnulla alia. Nam & brachium diui Philippi apoſtoli dicitur auexiſſe. Petrus autem Bohemus, ex epiſcopo factus archiepiſcopus, authoritate legati apoſtolici, tum in prouincia agentis, præfuit Magdeburgenſi eccleſiæ annis nouem: redemit tamen arces duas per prædeceſſorem pignoratas. Sed neq; illius mores, vtpote qui & ipſe Bohemus erat, indigenis congruebant. vnde & ille de eccleſia reſpiciens in patriam, Ludouico Turingo, qui tot epiſcopatus mutauit, infelici fato, authoritate Apoſtolica permiſit archiepiſcopatum iſtum: ipſe reuerſus in Bohemiam ſuam. Hoc eſt illud tempus, quo Luneburgenſes diù conflictati cum duce ſuo iuniore Magno, quum multa ab eo & ſatellitibus eius paterentur, libertati ſuæ grauia & oneroſa, arcem effregere montoſam, & eodem anno immiſſos furtim ſeptingentos, quorum erat ductor de Homburg baro, qui oppidum pro duce occuparent, cecidere, cepere, vinxere, nullo ex vniuerſis abeunte. Biennio pòſt idem Magnus prælio occurrit Ottoni de *Scowenburg* comiti: & manu collata, cæſus eſt in acie, prælatus antè fortiter.

Cap. 8. Verdensi quoq; eccleſiæ per illa tempora præficitur, dum Gerardus transfertur ad Hildeſemenſem, memorabilis vir, Henricus de *Langen*, ortus oppido Luneburgenſi, decenti & bona familia, ordine pontificum in illa eccleſia quadrageſimus primus, ſedit annis octo. Erat autem antè præpoſitus virginum in Lune, canonicus Verdenſis eccleſię pius quidem, ſed tepidus, qui nullo feruore ad rem ducebatur: ſed modeſtè rem inceptans, crebriùs intermittens. Sed ſunt caſus, in quibus neq; modeſtia, neq; mediocritas proſunt: niſi ferueſcas, niſi omni inſtantia rem vrgeas, ſæpè non procedit. Sui ſanguinis erat zelator maximus, ſi poſſet omnes ſui generis magnificare, id verò præ cæteris eximiè ſtudebat: ſed tamen in re non bona quomodo potuit magnificare? Studium verò eſt quod prædicamus. nam exitus ante conſpectum eſt. Poſt eius ex rebus humanis exceſſum, arx Rodenburg propinquis ſuis commendata, in alienas manus peruenit. Decimæ eccleſiæ & multa alia ſuis propinquis commendata, de manibus ſunt elapſa: nec facilè, niſi magno labore & ſumptu, poterant recuperari. Videlicet pigebat miniſteriales viros, in ea re per epiſcopum poſthabitis vrbicis, quòd non illorum fidei fuerant res permiſſæ, qui ſoleant arcibus & prædiis cuſtodiendis ante alios præponi. Ergò qui non ipſi abſtraxere, auferentibus ad minùs fauerūt, aut non reſtiterunt. Qua diſſimulatione res eccleſiæ multipliciter perierunt, vt eſſet ſucceſſori labor eximius ad ea recuperanda. Exceſſit autem rebus humanis ad annum Chriſti milleſimum trecenteſimum octuageſimum, tumulatus in pace Chriſti apud eccleſiam ſuam mēſe Ianuario, die ſanctorum Macarii & Emerentiani.

Res gerenda galem requirant animum

1380.

Cap. 9. Racebvrgensi verò eccleſiæ per eandem tempeſtatem poſt Wipertū præficitur vir memorandus, dominus Henricus, natus miniſterialium de *Wittorpe* honeſta familia: præfuitq; eccleſiæ ſuæ cum ſumma laude & induſtria. Tranſit eiustempore. Imperator Carolus quartus profectus ex Marchia, ſedula tum manſione ſua, inuiſere vrbem Lubicam Imperialem: & quum pertranſiret terminos eccleſiæ Raceburgenſis, obuium ibi habuit pontificē gratulantem de præſentia maieſtatis ſuę, & in prędiis ſuis excipientem pro dignitate, quum exhiberet quicquid ex tempore poſſet. Exhilarabat Imperatorem alacritas viri, quum munera & obſequia ſua benigno vultu duplicaret. Imperator autem viciſſim annuit poſtulationibus eius, priuilegiis & immunitatibus cohoneſtans eius eccleſiam. Quæ reperit collata priùs à Cæſaribus ſuperiorum temporum, confirmauit: quę non habebāt, exhibuit, & donauit, vt non fruſtrà ſe impendiſſe operam, laborem & ſumptum videre-

videretur epiſcopus. Arcem Stoue primus iſte à fundamentis erexit, quamuis eam non in fundo eccleſiæ, ſed ducum Magnopolenſium erectam ferant principes Magnopolenſes. Vtcunq; fuerit, patiuntur epiſcopum frui poſſeſſione, certis & inter eos conuentis conditionibus. In arce quoq; eccleſiæ præcipua Schonenberge, inſignem quæ extat, turrim erexit. Quo tempore Imperator Carolus oppugnabat Erphordiam, pro Ludouico Miſnenſi & Thuringo, ad eccleſiam Moguntinam, quam ambibat, ſed non eſt conſecutus. Adolphus de Naſſow competitor eius ſe continebat Erphordiæ, & eccleſiam finaliter obtinuit. Tonuit Carolus ad mœnia vrbis, & forti exercitu minabatur, quadraginta millia cum auxiliaribus principibus fertur in armis habuiſſe: ſed tum nihil profecit, niſi quòd villas & vineas omniquaq; exureret. Adolphus ad eccleſiam electus, in ea ad finem permanebat. Interim ſe Ludouicus in Bambergenſi continebat.

Lvbicensi verò eccleſiæ vacanti, proſpexit in Auinione, præueniens electionem, aut caſſans de ſuæ beneplacito voluntatis legitimam aſſumptionem, quã de ſuo decano faciebat eccleſia in capitulo Lubicenſi: deditq; fratrem Nicolaum de Miſna, Priorem & lectorẽ in conuentu Lipſenſi, Mersburgenſis diœceſis. Quid facerent patres aduerſus pontificis ſummi prouiſionem? Concorditer elegerant dominum Ioannem Cleendenſt, decanum eccleſiæ ſuæ, virum pontificio dignũ. Qui quum ipſe ad papalem curiam iter arripuiſſet, primùm contendit ad Imperatorem, literas ex eo commendatitias accipere ad ſummum pontificem: quòd nonnihil familiaritatis contraxerat cum eiuſdem Imperatoris familia, dum ille proximè Lubicam applicuiſſet. Tum didicit certa relatione in vrbe Pragenſi, eccleſiæ Lubicenſi iam eſſe de dicto Nicolao prouiſum. Cõuerſo ergo itinere, Lubicam repetebat, ſciens fruſtrà ſe niti aduerſus Apoſtolicam prouiſionem. Sed iſte Nicola' quum ad eccleſiam ſuam Lubicenſem perueniſſet, non ſibi tantoperè complacuit in ea, maiorem enimuerò ſpem conceperat de illa, arbitratus ciuitatem Lubicenſem temporali eius dominio pertinere: quod quum ſecus reperiſſet, grauiter ſibi indignatus, quòd non antè perquiſiſſet rerum qualitatem, vt non tanti laboris & ſumptuum impendia feciſſet: quum tamen eſſet conſecratus epiſcopus, eſt tranſlatus ad eccleſiam poſteà Miſnenſem. Hoc eſt illud tempus, quo moriente ad vrbem Romam Gregorio vndecimo, qui curiam reduxiſſet in eam, graue & execrandum ſchiſma in eccleſia exortum eſt, quum Gallici cardinales propendentes in Galliam ſuam redire, improbabant electionem Romæ factam de Vrbano ſexto, Italico homine: ſecedentes vrbe, nouam inſtituere electionem ex ſuo numero, præferentes Gallicum pontificem, dominum Robertum de Gebennis, appellantes eum Clementem ſeptimum: quumq; eo feſtinauere in Auinionem redire. Et continuatum eſt ſchiſma peſſimum & ſubtile, in annum vſque quadrageſimum, de quo plura infrà dicemus.

Cap. 10.

Schiſma.

Sverinensi autem eccleſiæ tum præerat memorandus vir dominus Marquardus, Beerman cognomẽto, vnde plebeium origine accipimus: electus per capitulum, & per archiepiſcopum Bremenſem confirmatus. Sedit in eccleſia annis ſolis tribus. Quo tempore, vacante Apoſtolica ſede per mortẽ xi. Gregorii, qui curiam Auinione reduxerat Romam, parabatur Romæ conclaue, vt moris eſt: & interim cardinales partim inter ſe tractabant de perſona eligenda, & diuiſi apparebant in duas partes. Ex vna erat Gebennenſis, Glandacenſis, Britanienſis, Lunenſis, & de Aluario cardinales: qui de Italia ſibi tres conſciuerant conſortes votorum, Florentinum, Mediolanenſem, & Vrſinum. Ex alia parte, erant Lemouicenſis, Vinarienſis, ſancti Euſtachii, de Agrifolio, Pictauienſis, & maioris monaſterii cardinales, qui traxerunt ad ſe cardinalem ſancti Petri. Primi voluere papã ex ordine Gallicorum, alii Italicum, & quum cernerentur partes penè æquatæ, quòd neutra poterat alteri præualere, quia in neutra erant duæ partes vocum, prout iura diſponũt: iam antequam conclaue ingrederentur, cogitauerunt neceſſe fore, eligere aliquẽ extra cœtum & collegium cardinalium, & ambæ hoc inter ſe ſecretò agebant. Viſum eſt vtriq; parti, ad hoc aptiſſimum dominum Bartholomæum, archiepiſcopũ Barenſem. Quidam tamẽ inclinauere in dominũ Martinum de Caluis, decretorũ

Cap. 11.

Doctorem,referendarium domini papæ Gregorii: ſed quia ille aberat, & iuuenis ætate,minor etiam ab annis videbatur illo pontificatu,conuenere vt eligerent dominum Barenſem,quia eſſet vir literatus,honeſtus,Deo & religioni deditus: ſciēs practicam cancellariæ Apoſtolicæ,quia erat vicecancellarius, & nouit omnē curſum & ſtylum curiæ.Hoc inter ſe partes diuiſim agebant,altera neſciēte,prout ambæ faſſæ ſunt,electione iam facta. Quumq; die Mercurii ſeptimo, menſis Aprilis, tam conclaue intrare diſponerent,& magna eſſet ſerenitas aeris, ecce ſubitò tempeſtas oritur,& ictus tonitrui duriſſimus tectum palatii Apoſtolici percuſſit,& vſque in pauimentum ſignum deferens,quaſi certum perturbationis eccleſiæ prębe bat indicium. Quumq; cardinales poſt meridiem cum ſonitu inſtrumētorum muſicorum conclaue intrarent,Romani magno clamore poſtulabant papam Italicū, non Gallicum:non erat clamor vrgentium,ſed precantium,quòd geſtibus apparebat. Die poſtera hora tertia per conclaue cardinalibus ambulantibus, quidam eorum colloquia inuicem ferentes,vt erat res agenda omnium maxima,conſtiterūt. De parte quoq; altera & ipſi inter ſe conuenerunt,de re loquentes:& poſt interuallum inuicem ſibi ſignificabant,quòd in dominum Bartholomæum vtriq; propenderent. Attraxere ergo ſine diſcrimine partium in eandem ſententiam. Sedeamus ergò,inquiunt,ad eligendū. Et ſtatim conſedentes,emiſere vota,& concordabant in dictum dominum Barenſem,ſine aliqua impreſſione. Et hoc quidam cardinales reuelabant ſecretò amicis ſuis,eodem veſperi quo conclaue exierunt. Sed cardinales timentes quòd electio illa diſpliceret Romanis,noluerunt eam ſtatim publicare: quare ordinauere mittere certas ſchedulas vnius tenoris,nonnullis prælatis Romæ morantib. Italicis,archiepiſcopo Piſano,archiepiſcopo Barenſi, Epiſcopo Nucerino,& Abbati montis Caſſini,venirent ſigillatim ſecretò alter ſine altero,ad ardua negocia quæ in conclaui emergerent. Quibus venientibus,cardinales ibāt ad prandium,quiſq; in cellam ſuam: & prædicti prælati collocati ſunt in camera parlamenti domus papalis,quæ erat prope conclaue,& ibi prandebāt. Deinde circa horam nonam,dum ſilentium tenuerunt Romani à clamoribus, dixit cardinalis ſancti Petri cæteris: Ecce,domini,modò nullus clamat de Romanis: ſedeamus,& iterum eligamus dominum Barenſem,ne poſteà dicatur quòd electio fuerit impreſſiua. Et iterum conſederunt,eligētes eundem. Deinde circa horam veſperarum cardinales exiuerunt conclaue, non audētes detegere electionem propter populum Romanum. Tunc Agapitus de Columna,epiſcopus Vlysbonenſis,capellanus cardinalis Gebennēſis,familiaritate fretus,alloquitur dominum ſuum: Multi,inquit, multa loquuntur de facta electione. Cui cardinalis reſpondit: Domine Agapite,ſi vultis liberare eccleſiam, vadatis cum comitiua veſtra, quia magnum eſt nomen veſtrum in hac vrbe,magna cognatio,digniſſima familia,multa vobis ad populum ineſt authoritas: cuſtodite diligenter hac nocte dominum archiepiſcopum Barenſem,qui eſt abſconſus in palatio papali,illum elegimus,ille eſt verus papa,licet populus credat & cupiat cardinalem ſancti Petri prouectum. Hoc enim inſuſurratum eſt, ab neſcio quo, Romano populo,cui iam omnis cognatio ſua magnum exhibuit honorem,& populus ſpoliauit ex more domum eius: quamuis ille reſpondit omnibus,ſe non electum. Inde idem cardinalis ſe intùs ornauit, & ad arcem Sagoroli ſe tranſtulit. Dominus Agapitus fecit quod monuit cardinalis: ſed ibi ſiſtamus.

Prodigium.

In pōtificem electi dom' ſpoliari ſolita.

CAP. 12. LVBICENSI eccleſiæ iterùm viduatæ per indignantem abitum fratris Nicolai,ſecretarius domini Caroli Imperatoris,Cōradus de Giſenheim, ſurrogatur, ignorante capitulo, cùm dictus frater ſecretiùs cum illo ageret, vt curaret ille ſui tranſlationem ſecum ad aliam. Dimiſit ille eccleſiam Lubicēſem, & facta eſt prouiſio per pontificem,ignorante capitulo. Venit in eccleſiam, & ſedit annis octo, quum interim capitulum Lubicenſe ſecundo elegerit,quem antè,dominum Ioannem Cleendenſt,decanū ſuum: ſed reuertamur ad exequendū negocium electionis ſummi pontificis,quia nouum erat & ponderoſum. Die Veneris primo manè, dominus Barenſis,quum iam illi innotuiſſet de ſe facta electio,miſit pro cardinalibus tam in vrbe quàm extrà,ad ſolennizandam electionem. Quibus venientibus,

electus

Electi papæ ad Cardinales oratio.

electus dixit Cardinalibus in effectu: Domini, & patres reuerendiſſimi, quia dicitur quòd me immerentem elegeritis ſummum pontificem, ſupplico per nomen Ieſu Chriſti, huius mihi rei veritatem indicate: ſi per aliquam impreſſionem factum ſit, vel veſtri animi proprio motu. Adiurati per nomen Chriſti, reſponderunt, & iureiurando firmarunt, quod nulla facta impreſſione, ſed ſuis motibus liberè, legitimè, iuſtè & canonicè, concorditer, & quomodo vnquam facta fuerit, concordiſſimè. Et tunc conſedentibus ipſis, cardinalis Florentinus, qui Portuenſis erat, ad inthronizationem electi faciendam propoſuit hæc verba Apoſtoli: *Decet epiſcopum eſſe*, & reliqua. Quibus finitis, reſpondit electus: Timor & tremor venerunt ſuper me. Et quum orationem vix inchoaſſet, cardinales interruperunt verba eius, dicentes: Non eſſe de more concionari electum, ſed ſederet quietus in loco conſtitutus, vt induerent eum papalibus ornamentis. Quo facto, exhibuerũt ei ſigillatim papalem reuerentiam, oſculando pedem, manum, & os: & impoſitum eſt nomen Vrbano ſexto. Quibus expletis, exhibuerunt illum viſendum omni populo, & per literas ſuas regibus & principibus Chriſtianis: & prælatis multis intimauerunt, quòd dominum Bartholomæum archiepiſcopum Barenſem, papam elegiſſent. Deinde die Paſchæ, quæ tum erat decima octaua menſis Aprilis, ordinato ſuggeſto ad primas portas baſilicæ S. Petri, ſolenniter eum coronabãt, deduxeruntq́; eum in Lateranũ cum omni, & qua poterant maxima omnium feſtiuitate: ibiq́; peractis ſolennibus, reduxerunt eum in palatium papale, apud ſanctũ Petrum. Cardinales quoq; impetrarunt ab eo pro ſe, familia, & amicis beneficia & officia: abſoluiq́; ab eo in certis caſibus, tanquàm à vero pontifice, humiliter poſtularunt, & permitti ſibi remiſſionem omnium peccatorum, prout fieri ſolet in creatione ſummorum pontificum. Nam & Cardinalis Glandacenſis impetrauit ab eo epiſcopatum Oſtienſem. Deinde D. Vrbanus quum eſſet vir ſeueræ induſtriæ, cœpit cardinales increpare, & exaſperare de multis, & præſertim cardinalem Ambianenſem, qui venerat de Tuſcia. Quam rem ægerrimè tulere patres: & proceſſit ea res ad acrem verborũ contentionem cum cardinali memorato, in præſentia aliorum. Et reſpondit cardinalis Gebennenſis in hunc modum: Pater ſancte, vos facitis modicum honorem cardinalibus veſtris, verbis & geſtibus, nec eos tractatis honorificè ſicut anteceſſores veſtri: & ideò nos fortè taliter faciemus, quòd viciſſim à nobis modicum honorem reportetis. Hoc quidam cardinales referebant amicis ſuis ſecretò in eorum domibus, poſtquàm reuerſi ſunt de palatio. Ex tempore illo de ſchiſmate tractabant Gallici cardinales. Hæc ſumpta ab Alphonſo memorato, de tractatu quem deſuper edidit.

Inthronizatio electi papæ.

CAP. 13.

Ioannis de Lignano I.C. prognoſticũ.

OPERÆ PRECIVM eſt, nonnulla ſubnectere ad rem pertinentia, de ortu huius ſchiſmatis omnium maximi. Ioannes de Lignano, vtriuſque iuris excellentiſſimus doctor, ea tempeſtate floruit Bononiæ: vndecunque ille acceperit, ſolebat de hoc Vrbano prædicere, priuſquàm ſchiſma fieret. Hic, inquiens, Papa multos habebit aduerſarios, inducentes proditione principatus, retinebit tamen cum lite: & qui deberent eſſe auxiliarij, erunt aduerſarij. Aliquod tamen pro ipſo adiutorium veniet ex alto: ipſe declinabit multoties à propoſito ſuo, habens ſemper aliquos exoſos & inſidiantes ſibi. Regnum eius aliquantulum erit diuturnum, & non perdet dominium, ſed continuò habiturus eſt æmulos. Cauendum eſt ipſi in anno Chriſti octuageſimo primo, & deinde quinto ipſe timebitur: & impedimentum in facto ex ipſo erit, non obſtante quòd erit bonæ legis & religionis. Erit valde rigoroſus, per ſemetipſum multa expediet, & conſiliariorum miniſterio non vtetur. Sanus atque ſaluus ab infirmitatibus erit. Magna fraudulentia aduerſarij laborabunt contra eum, & finaliter cadent in perſecutionibus ſuis, & fortè incident in grande infortunium itineris, religionis vel mortis: inter amicos morietur, & extra propriam terram. Innouabit geſta deceſſorum ſuorum, de quo non commendabitur. Non erit bonum ei itinerare, licet ipſe intendat, mediante religione vel itinere, augere regnum: quod non fiet ex hoc, ſed à populo ipſum neſciente. Et auxiliatores impedient augmentum regni. Cardinales non diligent eum, & laborabunt contra eum, maximè qui ſunt

de natura Iouis: ſed qui ſunt de natura Martis, concordabunt ei,& immutabunt voluntatem ſuam infra præſentem menſem Septembrem anni ſeptuageſimi octaui,& tendent ad concordiam cum eo. Hæc, vt apparet, Aſtrologus ab aſtris prædixit. Idem quoque dominus Ioannes de Lignano,iam ſchiſmate inualeſcente, venit Romam,& a domino Vrbano honorificè eſt exceptus ,& multas habuit cum eo collationes. deinde reuerſus Bononiam , peſtilentia grauiſſima per Italiam & Germaniam inualuit,& octuageſimo tertio idem Ioannes peſte abſumptus eſt. Ea verò quæ de Vrbano pontifice prædixit, ex ordine prouenerunt. Alphonſus autem monachus,de quo ſuprà diximus,in memorato ſuo tractatu ſcribit,quòd poſt quàm ſchiſma in eccleſiam erat introductum,cuidam in viſione dictum fuit: Vrbanus eſt verus Papa,& ſponſus eccleſiæ:ſed in regimine ſuo tenebit modum ſine modo. Cardinalibus igitur,vt ſuprà dictum eſt,propter correptionem domini Vrbani commotis,cardinalis Gebenenſis vnà cum quibuſdam aliis in menſe Iunio vrbem exiens,in vrbem Fundanam ſe recepit. Et receptus à comite Fundorum, cum aliis ſuæ ſectæ conſortibus cardinalibus,de impugnatione electionis domini Vrbani tractauit. Et tandem tribus aliis ad ſe attractis,qui vſq; in illum diem cum Vrbano remanſere,effecit,vt innouata electione, ipſe a conſortibus eligeretur,& Clementem ſe ſeptimum appellauit. Inde ſchiſma,quo maius in eccleſia Dei nullum erat,excreuit:& ſecuta ſunt homicidia, incendia, rapinæ, guerræ & deſtructiones non modò ditionum, ſed prouinciarum, & calamitates & errores in longæuum.

CAP. 14. CARDINALIS Gebennenſis,licet fauori dominæ Ioannæ Siciliæ reginæ inniteretur, non tamen audens intra regni illius diſtrictum permanere, cum cardinalibus ſuis Auinionem ſe contulit,& a rege Franciæ ſuſceptus eſt. Quid mirum? inde quoque reges, principes & prælati in Chriſtianiſmo, ſunt diuiſi. Rex quidem Franciæ cum vniuerſo regno ſuo,& ferè tota Hiſpania, & regina Siciliæ, cum maiore parte regni, Roberto antipapæ inhæſerunt: Imperator verò Carolus,& filius eius Wencelaus rex Boemiæ, Ludouicus rex Vngariæ, rex Angliæ,& omnia regna Septentrionis, necnon prouinciæ Italiæ extra regnum Siciliæ, regna Cracouiæ & Poloniæ, domino Vrbano ſubſcripſerunt. Quidam tamen principes ſuperioris Alemaniæ, cum nonnullis epiſcopis & collegiis ſibi in temporalibus obſtrictis, vt Lupoldus dux Auſtriæ palàm,& quidam nobiles inferioris Germaniæ, Engelbertus comes de Marca,& Adolphus frater eius comes de Cliuis, clam Roberto paruerũt,quòd iam tunc coronæ Gallicæ deuincirentur. Albertus dux Auſtriæ, principalis, frater Lupoldi, maior natu, domino Vrbano fideliter inhærere non ceſſabat. Dominus Vrbanus Robertum antipapam cum ſuis cardinalibus excommunicauit,& cardinalatus honore, beneficiis & dignitatibus omnib⁹ priuauit,& proceſſus graues contra eos in regnis adhærentibus fecit publicari. Deinde anno ſuo ſecundo omnes adhærentes Roberto beneficiis priuauit,& reſeruauit illa diſpoſitioni ſedis Apoſtolicæ:& demùm collectoribus & ſubcollectoribus fructuum, cameræ Apoſtolicæ debitorum poteſtatem, tales adhærentes priuare beneficiis, eadem diſpoſitioni Apoſtolicæ reſeruando, prout commiſſio & ſubdelegatio epiſcopi Wormatienſis collectoris per prouinciam Moguntinam vndique diſperſa continebat. Eodem anno ſecundo petitus veneno acerrimo idem pontifex, æmulorũ ſuorum procurante liuore, languebat, vt penè ab omnibus qui aſſiſterant, mors vicina eſſe crederetur. Innixus autem verbo euangelij, *Si mortiferum quid biberitis, non nocebit:* liberatus eſt toxico, non ſine dolore maximo, ſed ſine adhibito remedio. Populus autem Romanus non longè pòſt ab eo volens, neſcio quid, quod negabatur, armatus petit palatiũ: minatusque, ni fierent quæ poſcerent, omnia ſubuerſurum. Vbi audiuit aduentare tumultuantes, iubet parari cathedram pontificalem ad ingreſſum atrij, reſerariq; portas palatij. Sedet infulatus, ingreſſosq; primos magna ſtipante & à tergo vrgẽte turba, vultu truculẽto reuerberãs, Chriſti verbis increpitat: *Quem*, inquit, *quæritis?* Illi qui faciem viderant confidentis, muti & immobiles cõſtitere, obnixi prementibus à tergo,& pacati redierunt, qui venerant truculenti, paucis eius verbis & reuerentia pontificalis aſpectus conterriti.

Seditio per Vrbanum papã compoſita.

CAP. 15.

IOANNA regina Siciliæ quum audiſſet Barenſem archiepiſcopũ factũ Romanũ pontificẽ, gaudio gauiſa eſt, & omni genere triumphi per vrbes & agros feſta iuſſit omnes ſolennitate triumphare, quòd pontificem haberet Neapolitanum genere, qui nutus eius ſequeretur. Sperabat enim, quòd pontifex nouum maritum ſuum, Ottonem ducem Brunſwicenſem, ex Tranſſyluanis, qui diu in Italia militauerat, & iam reginæ toro admiſſus eſſet maritus, regẽ Siciliæ & Hieruſalem cõtra Gallos & Vngaros declararet: idq́; apud eum ſeriò egit per nuncios. Sed quoniam hæ nuptiæ nõ ex ſententia principũ erant, & illa iam annis aliquot ſpem prolis dare non poterat, pontifex nõ ignarus rerũ omniũ, reginæ deſideriũ non audiuit. Inde verſa eſt indignatio mulieris, in pontificem. ſecuta execratio. Perfecit, vt deinde Roberto mulier faueret, ſperans per illũ conſequi, quod ex Vrbano nõ poterat. Differebat eam verbis Robertus, quãdiu erat in regno eius, quia opis eius indigus videbatur: excreuitq́; per regnũ diuiſio noua, & in ipſa Neapoli turba erat, clamantibus aliis, Viuat papa de Roma: aliis verò, Viuat papa de Fundis. Vltrà etiã progreſſa cõtentio, proceſſit ad arma. Secuta ſunt homicidia & proſcriptiones. Papa Vrbanus malignitate reginæ comprobata, eam per ſolennem ſententiã excommunicauit, depoſuit, omni iure, ſi quod haberet, priuauit in regno, ſubiiciens illã maledictioni. Carolo autem Duratio, filio regis Vngariæ, regnũ ſubiecit, quòd paterno genere reſpiceret in illud: erat enim natus fratre Roberti regis, qui patrẽ habuere Carolum II. Neapolitanũ regem, illiq́; iniunxit, vt ſententias à ſe latas in Ioannam exequeretur. Rex igitur Vngariæ iamdudum contra reginã Ioannam ægrum gerens animũ, quòd Andream fratrem eius, primũ eius maritũ, regem Neapolitanum, in Auerſana ciuitate in palatio ſtrangulatũ, & feneſtra proiectum in hortis repetere mortuum: quam necem reginæ, generalis fama, imputabat. Licet autem eundem fratrem ſuum magnificè vindicauerit, ad eiuſdem tamen reginæ exterminiũ vehementior incubuit. Carolus ergò exercitu conſcripto per Italiã, contendit Romã, ibiq́; Vrbano pontifici præſtito fidelitatis iuramento, coronam regni Siciliæ de manu pontificis cum regia conſecratione ſuſcepit. Ita profectus eſt in regnum. Regina dum aduentare Carolum audit, cõſternatur. Otto autem maritus, agmine ſuorum expedito, obuiam proficiſcitur, obſeſſurus anguſtias per quas ſolas erat venturo tranſitus. Sed erant in agmine eius nõ ſatis illi fidi, qui ſuaderent paulisper ab anguſtiis diſcedere, vt ingreſſos Vngaros à tergo adoriretur. Ille Germanorũ more non præuidet inſidias malè conſulentiũ: fecit quod monitus erat. Interim tranſiens fauces Carolus, inter vrbem Neapolitanã & exercitum hoſtilem quum medius eſſet, arbitrium habens, aciem ne cõuerteret in ſequentem hoſtem, an ad oppugnandam ciuitatem contenderet, placuit ciuitatem recto itinere petere: & erat apertis portis, quòd nihil hoſtile formidaret, Ottone cum exercitu foris, vt ſperabant, omnia tuta præſtante. Ingreditur Neapolim rex Carolus, & ad oppugnandã arcem, cui regina inerat, recta cõtendit. Secutus agmine citato Otto, videt hoſtem ante ſe ingreſſum patentem ciuitatem: ingemiſcit, & conſiliũ damnat poſt factũ. Caſtellum ſancti Eraſmi in monte ad Neapolim petit cum agmine, ſumpturus cõſilium ab euentu. Interim Carolus arcem reginæ omni genere impugnat. Miſſilia multa iacit, frangit turres, deformat mœnia, quatit muros. Tormenta grandia, quibus vaſa humano ſtercore, cruore, membris cæſorum plena mittit in arcem. Non tam lædere poterant grauiſſimi ictus murorum præſidia, quàm fœtor & abominatio terruit inſidentes. Durauere tamen, tolerantes animo forti obſidionem. Otto verò dux, vbi incidit aquæductus ad vrbem, laborare fecit à ſiti vniuerſam ciuitatem: ſed interim miſeratus reginam, quòd in anguſtiis oppugnationum laboraret, cogitauit quibuſcunque viis, occupata ciuitate, opem ferre obſeſſis. Armato exercitu ſuorũ, eques cum equitibus, montem deſcendit inexploratо: iam enim Carolus pedites ſuos in vineis & caſellis abſcondit in eos vſus, vt inſidiarentur deſcendenti agmini. Igitur vbi ad pedem peruenere, inter anguſtias equites Ottonis depræhenſi, & circunfuſi à peditibus, nullo ſe poterant armorum genere tueri: lanceis vſus nullus, equis nulla excurſio, arcus videbantur inutiles. Ibi captus Otto, in manus Caroli peruenit. Regina vbi audiuit caſum mariti,

Vulgus amicitias vtilitate probat.

Regnum Siciliæ in Carolũ Duratium translatum.

iam cui ſe ſeruaret, quem expectaret ereptorem non habens, in gratiam ſe contulit victoris Caroli.

CAP. 16.

REGINA in carcere mortem obiit, ſiue cruciata de morte Andreæ mariti ſui, ſiue fame ſeipſam excrucians, ita finierit, incompertum: Otto ſeruabatur, nõ enim erat, quod illi ad mortem meritam obijceretur, vir militaris militariter ſe gerens, quum in eo complaceret reginæ: dux viſus eſt non impar talis fœminæ toro. De Andrea autem primo eius marito, cur interierit, ita fama ferebat: Quum primùm eſſet Ioannæ toro coniunctus, regnumq́ue adminiſtraret, iuſtam reginę iram incidit, quòd germanam eius venuſtiſſimam puellam, quæ Duratij tenebat principatum, Andreas pluſquàm reginam amans, furtim ſe illi cõiunxerit, & impleuit vterum puellæ prægnantis. Id quum renunciatum eſſet Andreæ, miſit illam in regnũ Vngariæ, pepericq́; euoluto tempore filium, hunc ipſum Carolum, Duratium inde vocatum. Regina zelotypiæ inflammata furore, & ſuam & ſororis iniuriam vltura, armatur in maritum. Carolus victor feſta agit: ſpargit etiam pecunias, vt in lętitiam ſoluat vniuerſos: verùm hæc initiò. Secuta eſt autem in regno diſturbatio, quòd non idem ſentirent vniuerſi. Erant plurimi cõmiſerantes reginæ caſum, ſed initium commotionis à Neapolitanis, qui exitiali odio perſequebantur Germanos Ottoni militantes, petebant ab nouo rege, vt captiuos Teutonicos illis permitteręt ad ſupplicium. Durum erat permittere, durius in nouo regno petentibus negate: permittit arbitrium magiſtro militiæ ſuæ. Ille ad arcem, qua tenerentur captiui, ducit Neapolitanos, vinctos autem ex Germanis laxat, cuique ſua arma permittens, & iubet exire in planitiem apertam: conſtitere Neapolitano ex aduerſo. Tum magiſter ait: Quia, inquit, viri Neapolitani Germanos poſcitis ad ſuppliciũ, permittit vobis rex. Numero longè ſuperatis: capite eos, & pro arbitrio conſumite. Frendebant dentibus, ſed nemo ſe commouit: nam malè ſibi quiſque timuit ab armatis. Poſcebant ergò Neapolitani, vt extra prouinciam ablegarentur. Rex paratis nauibus, iuſſit in ſecura deuehi. Durabat autem odium in eos quoq; Germanos, qui artibus inter Italos inſeruiebant: aliquot inde trucidati, alij à matronis & zeloſis viris abſconſi, vix ſeruantur. Sed inſtabat Carolo labor aliundè: nam Ludouicus Andegauenſis, qui ſe Ioannæ reginæ proximum ferebat, hæreditario iure de regno agendum putauit. Ab ſuo igitur antipapa coronatus, collecto exercitu grauiſſimo, contendit in Italiam. Duodecim equitum millia eduxit Francia. Auctus eſt continuò numerus, vt accurrentibus amicis vndecunque, octuaginta millibus ingrederetur regnum Neapolitanum. Suſcepere illum amici perbenignè, agmen eius augentes, quotquot erant quos caſus reginæ tangebat.

Germani captiui vti Neapolitanorum lanienæ ſubducti.

Ludouicus Andegauenſis per Antipapam coronatus, Duratio ſe opponit.

CAP. 17.

VRBANVS interim pontifex quum audiret eam regni commotionem, fretus multorum in regno principum familiaritate, vt pacaret regnum, eò contendit. Carolus rex etſi iureiurando pontifici obſtrictus eſſet, nonnullis capitibus violatis malè ſibi conſcius, cœpit pontificem ducere ſuſpectum: quòd non tam ſui gratia, quàm ſuorum venerit, inſidias illi parabat. Nam in ciuitatem Auerſanam vbi intellexit ire pontificem, obuius illi factus, reuerenter deſcendit, ſalutat, oſculatur manus & pedes: equi freno pręhenſo, ipſe pedes deducit pontificem in arcem. Sed refragatur eò ire pontifex, vnde poſſet non ſuo arbitrio à reditu detineri, declinat in epiſcopi curiam. Ibi rex ſuo ſumptu cibum iuſſit apparari: cœnat cum pontifice, diſcedit ſub noctem, quieuit vterque per diem ſequentem. Nocte quæ proxima fuit, miſit rex qui inuitarent pontificem, vt accedere in regiam dignaretur regem, recuſantem etiam adducerẽt. Primùm pacatis verbis excuſat pontifex ne veniat, quippe noctis horam duxit ſuſpectam. Arripitur, deducitur. Ille excommunicatione cædit ducentes. Contemnitur, ad regem peruenit. Rex illũ ſuſcepit dignanter. Triduò cum rege agit in arce, ignorante familia quid ſit factum de pontifice. Quarto die procedunt vnà Neapolim. Excipitur pontifex in arce noua: deinde pontifex in archiepiſcopi curiam ſe conferens, ſolennia Romanæ curiæ ibi peregit, cancellariam diſponens, cauſas iubet expediri. Ad æſtatem proximam, Carolus magno exercitu conſcripto, procedit in hoſtem Ludouicum. Deſidebant ambo, minitantes inuicem magnis exercitibus: ſed non ſunt congreſſi. Papa curiam

in Luce-

in Luceriam transfert, ipſe arcem inſedit in Burgo, qui vix octuaginta domos habebat. Curia ſe partitur vt potuit: non Luceriam, ſed miſeriam appellant. Papa tamen eo conſilio ibi conſedit, vt reſtituta arce, oppidũ quoq; renouaretur. Venerat dies ad prælium conſtituta, vt ſemel de regno decertaretur. Ad vicinia deduxere exercitus. Stabant triduo in acie mutuo conſpectu, quum nuſquam prælũ iniretur. Poſt triduum, victualium defectu Ludouicus inde deflectit ad munitiora quæ tenebat loca, ibi breui emigrat. Quo mortuo, ſoluitur dux Otto à ducalibus è carcere, & in oppido ſub fide præſtita ire iubetur. Rex vbi comperit, mittit ſecretò, qui rapiant, & adducant. Ducales ſequuntur, & de manibus capientium virum eruunt, ducem illum ſuum deſtinantes. ſed non diu cum illis permanſit.

Cvm Vrbanus ibi diutius in Luceria quàm prælatis par erat, commaneret, feruntur quinq; cardinales in pontificem conſpiraſſe, quòd eum perderent vt hæreticum hominem. Ordinauere quibus viis. Cardinalem ex aliis tentauere, qui deliberandum putauit, & magis magisq; ſecum reputans, inhorruit: Ecce, inquit, ſi per quamlibet occaſionem detegitur conſilium, tu peribis cum cæteris. Ne fortè ab aliis præueniatur, ſecum conſtituit rem pontifici detegere. Detexit. Ille clam vocato nepote, principe Capuano, iubet ad diem in armis habere expeditos, capitq; cardinales quinque: ſextus adiicitur Anglicanus, quòd ſciens non detexiſſet. Ponuntur ad quæſtionem, fatentur, ordinem edicũt, diſpergitur eorũ familia. Amici tamen eorũ, quos non paucos habuere, ad arma concurrunt. Papã circunſident in Luceria. Compertum eſt pontifici, regem & reginam Margaretam fuiſſe conſcios conſpirationis. Excommunicat eos, deponit regno, priuat omni dignitate, interdictum ponit per vrbem Neapolim: qua de re viciſſim cognatio pontificis in vrbe malè habebat. Redit rex Carolus, audit quid factum ſit: comminatur ſacerdotibus vltima, ni Neapoli diuinum impleant miniſterium. Recuſant, ſe retrahunt, abſcondunt. Religioſi, Papæ minus quàm regi paruerunt, pſallentes cum gloria. Interim creſcit obſidio pontificis, expugnatur oppidum, diripitur, incenditur; veniunt in manus hoſtium propugnatores. Scribit interim pontifex amicis. Genuenſes decem armatas miſere biremes. Raimundus filius comitis de Nola, pontificem tueri & eripere contendit, conduxit theſauris pontificis ingentem exercitũ, cuius, illo neſciente, ductores Carolus ære corrupit. Proficiſcitur. In itinere intelligit ſe prodendum, equum ſtimulat, eius beneficio cum paucis euadit ad pontificem. Cum eo locutus, diſcedit, auxilia plura laturus. Proditores memorati principem Capuanum, pontificis nepotem, Carolo regi tradiderunt. Abbas Caſſinenſis infenſiſſimus pontifici, præerat obſidioni. Is omnes vias obſeruans, nihil patitur adduci. Vnde factum eſt, vt multitudo in arce cum pontifice vrgeretur, laboraretque fame ac ſiti. Cardinalis de Rauenna, dominus Pileus, legatus pridem de Germania reuerſus, Coruetum regebat. Is duabus biremibus adnauigans, Carolo regi blandiebatur, interponens ſe rebus: ſed & iſte pontifici cœpit eſſe ſuſpectus, vnde remeabat inanis. Papa igitur cum ſuis fame laborabat. Subtraxere ſe paulatim viri militares, & penè ſoli remanſere eccleſiaſtici. Durauit ea calamitas in menſem vſq; Iulium. Tum Nolanus comes, & cæteri qui militauere pridem Andegauenſi, ingenti conflato exercitu, ducunt Luceriam. vbi intellexere obſidentes, venire qui ſoluerent obſidionem, tum verò oppugnauere inceſſabili labore, terribili ſtrepitu: ſed nihil profuit. Magno labore per montes venerunt, anguſtiis occupatis per regios. Soluerunt obſidionem. Papa oneratis beſtiis deſcendit, forte præſidium imponit arci. Proficiſcitur Beneuentum: ibique proditio tentatur, ſed diſſipatur. Biremium ab Genua patroni veniunt ad pontificem: iubentur circunnauigare, vt pontificem accipiant. In itinere milites conductitij de ſtipendio certificari volentes, tumultuantur, minitãtes Papã ductur ũ Auinionem, ni ſoluat. Gallici generis erant, de reliquiis Andegauenſis. Papa quàm primùm ab eis ſe liberat, dimittens Gallos & Britones & Italicos, ſolum Raimundum Nolanum cum fidelibus & Teutonicis ſtipendiariis ſecũ retinuit. Magnis & laborioſis itineribus pedeſtri via peruenere ad littus, circunſpiciẽtibus in omni via hoſtiles incurſus: diu non patuere biremes. Poſt aliquot dies prima antennarum capita

Cap. 18.

Conſpiratio in Papam detegitur.

ſunt viſa:& ſex quidem propinquantes ſuſcepere pontificem eum ſuis, aliæ quatuor in Barenſi portu demorabantur. Vario caſu nauigabant, iam in Siciliam portu excepti: inde in latus Italiæ: deinde Neapolim & Tyberim præteruecti, peruenere Coruetum, cuius poſſeſſionem tradidit Genuenſibus in pignus pro precio & ſalario biremium, quod in quatuor menſes excreuerat, ad ſummam octuaginta millium aureorum, vigeſimo tertio menſis Septembris, poſt varios caſus peruenerunt. Ibi exiens pontifex in domum fratrum hoſpitalis ſancti Ioannis, excipitur, cardinalesq́; vinctos mittit in carcerem. Hæc, & quæ pauca ſequuntur, ad fidem narrationis exhibui, authorem ſecutus qui his omnibus intererat, & ſua manu digeſſerat quæ vidit, quæq́; audiuit: longioribus quidem ambagibus multa interponens, quæ omiſi, ſed in hanc tamen rerum ſummam, quam breuiando ſignaui.

CAP. 19. VENERAT tum quidam Barbatus, qui eremiticam profiteretur, viſione, vt ferebat, admonitus, à Deo miſſus, vir pſeudopropheta, ex Galliis: qui Vrbanū interpellauit verbis Dei, vt pontificatum dimitteret, vero pontifici Clementi cederet, alioqui ſentiret diuinam vltionem. Interrogabat pontifex, vnde noſſet viſionem veram, non illuſionem phantaſticam, neque diabolica eſſe figmenta. Nihil ille dixit probabile, ſed quæſtionibus ſe quibuſcunq; offerebat vera locutū. Gemmam inſignem præferebat in auro. Hoc non eſſe eremiticum, quum diceret Vrbanus: ille ſubſequitur, Eam qui donauit, ſanctiſſimus in Chriſto pater, dominus Clemens, iuſſit vt perferam. Eam quum poſceret viſendam pontifex, tradidit proximè adſtanti ex familia: Vide, inquit, ſi quid eſt nigromanticum in ea, qua de re te multum aiunt callere. Arreptum deinde hominem iuſſit carcerari. Abierant duo dilapſi ex his qui eum eo venerant. Subiectum quæſtioni eò perpulit, vt fateretur diabolica eſſe figmenta. Voluit igne ſumere de eo ſupplicium. Rogatus à prælatis Gallicis ne faceret, quòd in omni regno vir eſſet notiſſimus, & magnus habitus, iuſſit vt proxima Dominica omnia palàm, quæ dixiſſet, reuocaret, ſeque vanum, mendacem, à diabolo inſtinctum, audacia fretum, dixiſſe quæ pridem. Redditis iumentis & annulo, iuſſit abire: promittentem, quòd in ſe eſſet, de vnione ex fide agere. Quo tempore Carolus Duratius, quia Ludouicus Vngariæ rex ſine prole maſcula obiiſſet, duabus tantùm relictis filiabus, quarū natu maiorem eum regno Vngariæ Sigiſmundo Bohemiæ regi, Caroli Imperatoris filio deſpondiſſet, contendit in Vngariam: & oppoſitus Sigiſmundo, magnam regni partem ſibi conquiſiuit. Elatus in ſuperbiam, ibi cæſus corruit, relictis paruulis in regno Neapolitano, Ladiſlao filio, & puella Ioanna. Ladiſlaus autem quia impubes deceſſit, regnū in manu Ioannæ filiæ permanſit, quæ variis hoc caſibus agebat. Otto tum Brunſuicenſis dux, Neapolim in poteſtate habuit: fretus veteribus amicis æmulos multos perdidit, alios etiam captos miſit Tarentum. Cùm veniſſet autem Ludouicus Andegauenſis filius, cum exercitu, Otto illi adhærens, magnā regni partem ſubiecit, ductor factus copiarum ſub ipſo: ſed ad magnam regni ſpem nunquā eſt reuerſus.

Superbia primus ad interitum gradus.

CAP. 20. AVSTRIÆ dux Lupoldus illo tempore anni octuageſimi ſexti profectus in Suiceros, olim Heluetios, cum omni exercitu ſuo cæſus occubuit, & omni nobilitate, vſque ad Albertum fratrem, qui ſolus remanſit ſtirpis propagator. qui etiam proximo anno conuocatis copiis, ad vindictā proceſſit: ſed interuenientibus principibus, cauſa poſita in treugas, necdum ſopita. Intereà fautores vinctorum cardinalium multa ſunt moliti, vt eos eriperent: nam veneno ſæpè petitum pontificem ſubuertere tentauerunt. Quod vbi non proceſſit, etiam armati vi tentarunt eripere. Nocte media ingreſſi, quum ſperarent non omnes in palatio idem ſentire, primam perfregere ianuam. Ingreſſuri, quum iam commoueri cuſtodes in palatio ſentirent, retroceſſere. Pontifex quum diligētiùs iſta ſcrutaretur vnde eſſent, duo cardinales, D. Pileus de Rauenna, & de Petra mala, curia abierunt, non expectantes diligentiorem indaginem: vnde ſe ſuſpectiſſimos fecere, ad antipapam abeuntes, qui non inuitus eos accepit. D. Pileus pridem legatus per Germaniam Vrbani, ſcripſit principibus per Germaniam, ſe magno pridem errore captum, fouiſſe partes Vrbani: nunc diuina miſeratione illi appáruiſſe veritatem, quam tum præſtigiis eiuſdem Vrbani, oculos eius faſcinantis, videre non potuiſſet. Illos quoque conſu-

Heluetiorum victoria.

conſulere animabus ſuis,& ab his quæ ille præſens diſſeminaſſet, prudenter emen dati recederent, ſaniori conſilio ſeriùs, quàm nunquàm,emendati. Sed principes, acceptis literis,riſêre inconſtantiã viri,alioqui docti. Idem rum Pileus, priuſquàm Italia cederet,capellum, quem illi Vrbanus honori cardinalatûs contuliſſet, in foro publico Papiæ concremauit, Comite Virtutum hoc ratificante, quòd illi Vrbanus nupèr negâſſet regni titulum, quem pet Lombardiam voluit. Anno ſequenti, qui fuit milleſimus trecenteſimus octuageſimus ſeptimus, D. Vrbanus Genua diſceſſit Romam verſus, cùm ſupra annum illic eſſet commoratus. Priuſquàm diſcederet,cardinales vinctos,in carcere ſtrangulatos,iuſſit ſtabulo infodi. Ità prædicabat qui tum affuiſſet: quanuis Blondus prędicet,culeo inſutos eſſe mari merſos. Adam cardinalis Anglicus cum eis vinctus,dimittitur,quòd conſcius,non approbator fuiſſet conſilii: ſatis pœnarum in carcere expendens ſuæ taciturnitatis. De Genua abiens Vrbanus, conceſſit Lucam, ibiq; per nouem menſes ſtabat: indè verò Peruſium,quo ex loco in regnum redire cõſtituit,quòd Romæ diffideret. Sed quidam eremita viſione admonitus, hortatur vt Romam peteret. Non ſatis animatus, dubius tamen quid faceret,vidit beatum Petrum in ſublimi ad eam partẽ quæ Romam ducit: vidêre cum eo plurimi,ſed ille iuſſit,ne, viuente ſe, cuiquam dicerent. Poſt obitum eius, epiſcopus Tarentinus confeſſor eius palàm dixit in ſermone ad populũ, ſe cum pontifice & multis aliis tum in ea effigie vidiſſe Petrum in ſublimi, qua ſculptus adſtat ad porticũ Baſilicæ. Inſigni honore à Romanis eſt introductus.

Principum Germaniæ conſtantia.

1387.

Cardinales quinque ob coniurationem puniti.

CAP. 21.

FECIT hic pontifex memorabilia tria poſt regreſſum ad vrbem: iubileum de anno quinquageſimo tranſtulit ad trigeſimum tertium, qui ſunt anni Chriſti iubileum prædicantis: tanto enim tempore moratus eſt nobiſcum in terris, ſtatuitq́; vt proximo anno qui eſſet nonageſimus, & deinceps per trigeſimũ tertiũ ſeruaretur. Sed illum annum non vidit. Secundò decreuit & inſtituit feſtum viſitationis Mariæ, II Iulii deinceps celebrari: ſed Bonifacius IX. decreuit literas. Tertiũ fuit, quòd non obſtante interdicto eccleſiaſtico, in feſto corporis Chriſti poſſint apertis ianuis diuina celebrari, eo modo quo conceſſit Bonifacius in quatuor feſtiuitatibus. Et completũ eſt quod de feſto corporis Chriſti venerabilis Doctor Ioannes Andreæ ante annos octuaginta prædixit in Clementina, Si dominum: in gloſſa, ſuper verbo, Relatum. Fecit quoque declarationem ſuper Clementinam, Dudum. de ſepulturis, propter varias opiniones & gloſſas doctorum: cuius copiam, quia paucis innotuit, deciſam annotare curaui.

VRBANVS epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei, dilectis filiis, vniuerſis religioſis cuiuſcunque ordinis vel religionis, præſentes literas inſpecturis, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Etſi animarum affectantes ſalutem, &c. Nos igitur qui ex ſuſcepti Apoſtolatus officio, &c. vniuerſitati veſtræ per apoſtolica ſcripta in virtute ſanctæ obedientiæ diſtrictè pręcipiendo mãdamus, quatenus parochianos diebus Dominicis & feſtiuis non recipiatis decætero in eccleſiis & oratoriis veſtris ad diuina, nec ipſos ſine licentia ſui ſacerdotis ad pœnitentiam aliqualiter admittatis: quum quis alieno ſacerdoti iuſta de cauſa ſua voluerit confiteri peccata, ſecundum ſtatuta concilij generalis licentiã prius poſtulare, ac etiã obtinere debet à proprio ſacerdote, vel aliàs ſibi primò confiteri, & recipere beneficium abſolutionis ab eodem. Aliter nanque ab ipſo abſolui non poterit, quum duplex in iudicando funiculus, poteſtatis ſcilicet & ſcientiæ, requiratur: quorũ alterum in alieno conſtat deficere ſacerdote. Et ne parochialibus eccleſiis deuotio debita ſubtrahatur, ante Miſſarum ſolennia, ad quæ audienda parochiani prima diei parte in ſuis conſueuerunt & debent conuenire eccleſiis: nequaquam in eccleſiis veſtris ſupradictis ſolennes eis faciatis ſermones, ne propter hos audiendos ad vos confluens populus, parochiales eccleſias derelinquat. Sed nec ad prædicandum ad illas parochias procedatis, niſi à ſacerdotibus earũ parochiarũ fueritis inuitati, vel ſaltem ab illis petieritis humiliter, & obtinueritis vos admitti. Et vt debitus honor deferatur, eodem die quo diœceſanus epiſcopus, vel alius loco eius ſolenniter prædicat, maximè in eccleſia cathedrali: nullusq; veſtrûm in ea ciuitate vel loco prædicare præſumat, ne ſalubris prædicationis doctrina ex inculcatione huiuſ-

Vrbani declaratio ſuper Clementinã. Dudum de ſepult.

modi frequenti,quaſi tædium generet,contemnatur. Si verò in caſu licito parochianos alterius,ad ſepulturam,quam nemo ſine iuſta & rationabili cauſa temerè debet eligere,antiquis parentum ſuorũ dimiſſis ſepulturis, in veſtris eccleſiis vos recipere contingat:omniũ quæ obtentu huius ſepulturæ fuiſtis conſecuti, medietatem,vel tertiã partem,vel quartam,iuxta felicis memoriæ Gregorij Papæ prædeceſſoris noſtri decretum,& ſecundũ conſuetudinem,etiam non requiſiti, infra octo dies à tempore receptionis eorum,epiſcopo vel ſacerdoti, de cuius parochia eſt aſſumptus mortuus,exhibere curetis,&c. Si quis verò veſtrũ eiuſmodi præcepti tranſgreſſor prouiſionis noſtræ extiterit,vel cõtra prædicta aut aliquid prædictorũ venire præſumpſerit,præter inobedientiæ vitiũ & excommunicationis ſententiã,quã de facto ipſum incurrere volumus,graui ſuo periculo ſubiaceat, & nihilominus à loci diœceſano ad præmiſſa omnia obſeruanda,cenſura eccleſiaſtica, appellatione remota,diſtrictiùs compellatur,nullis ei contra hoc indulgentiis,aut apoſtolicis priuilegiis valituris. Datum Neapoli,11. Cal. Decemb. pontificatus noſtri anno ſeptimo. Peruenit autem is pontifex viuendo ad annũ duodecimum, & Romæ deceſſit,tumulatus in S. Petri Baſilica,in capella ſancti N. humili ſarcophago. Inde poſtea tranſlatus in eccleſiam,honoratiorem in locum. Hæc idcircò, vt vera videntis narratio confutet voces vanè fabulantium de hoc pontifice.

CAP. 22. PADERBVRNENSIS eccleſia ſub Vrbano,moriente Henrico eius pontifice, vacabat, & ſuccedit ei Simon eiuſdem eccleſiæ decanus,natus comitibus de *Sterneberg*,impetrauitq́; ab eodem Vrbano Papa,& præfuit eccleſiæ in annũ nonũ. Hic vt per archiepiſcopum Colonienſem apud ſedem Apoſtolicam promoueretur,quodq́; remotum in eccleſiam remiſit,eidem archiepiſcopo citra conſenſum capituli ſui grandem pecuniam, quam debebat eccleſiæ Paderburnenſi, pro eo quòd Henricus prædeceſſor eius marſcallatus officium pro eccleſia Colonienſi magno ſuo & eccleſiæ ſuæ onere portaſſet. Munus autem conſecrationis accepit in Romana curia. Reuerſus,cum ſolennitate introducitur, perbenignè ſuſcipitur: de officio autem diuino non magna illi cura fuit,quod vix in omni ſuo pontificatu in pontificalibus perageret. Intrauit cum archiepiſcopo Colonienſi armatus Haſſiam,& violata eſt pax illa quã Henricus prædeceſſor magno molimine curauit cõcludi,& iurari. Multa permiſit ſuis miniſterialibus, quæ aliàs ſinenda non erant. Presbyterũ,quòd eccleſiã vacantem,à ſede Apoſtolica impetraſſet, captum perpetuo macerabat carcere. Pulchra nimirũ cauſa. Diſſimulabat capitulũ, quòd idem presbyter aliquando litem fouiſſet aduerſum ipſum. Confœderationes quas alij cum viris principibus facere conſueuerãt,ipſe vertit ad miniſteriales ſuos, qui aliàs eſſent illi perpetuo iugo ſubditi: hos honorabat vt pares. quocircà in eum verſi,per contemptũ publicè illi audebant hoſtilia nunciare. Quumq́ue illos bello perſequeretur, obſidens in præſidio *Brobeke*, ſagitta percuſſus in inguine, mortis inde occaſionem habuit. Ita vir militari genere natus,dum miniſterialibus, ſuæ originis hominibus, multum indulget,dumq́; arma magis quàm ſacra proſequitur, finem aſſequitur, quem ſolent,iuxta verbum veritatis,gladio depugnantes.

Gladio qui pugnat gladio peribit.

CAP. 23. MAGDEBVRGENSEM eccleſiam poſt Petrum Bohemum, aſſecutus eſt Ludouicus: qui per multas eccleſias ambulabat, quærens requiem,& non inuenit. Comes erat prouincialis Turingiæ, marchio Miſnenſis, idem qui ante multos annos erat epiſcopus *Halberſtadenſis*: quam dimittens,ambiuit Moguntinam magno bello,cui ſe immiſcuit Carolus Imperator: ſed eam non eſt aſſecutus,ad Bambergenſem autem peruenit. Sed cum memorato Petro Magdeburgenſi tractans, vſq́; eò rem perduxit per amicos,vt voluntate ſummi pontificis ei permitteret eccleſiam Magdeburgenſem,in qua benè inchoauit: nam raptores inſectatus eſt cũ Magdeburgenſibus,quibuſcunq́; locis inerãt. Comites de Werningrode ſuperauit, quędam eorum prędia ſubuertit,bonamq́ue de ſe ſpem prębuit futuræ tranquillitatis. Iam vergebat in ſenium,& tamẽ iuuenum leuitates,choreas & carmina, more ſuæ gentis non omiſit: plus in eo valebat patrius mos,quàm Chriſti religio. Ad dies ſolutos Carniſpriuii vocabat ex miniſterialibus cum puellis & dominabus in Caluen,vt more gẽtis reſoluti,carminibus,choreis,vanitatibus cæteris,lætos cum illo

dies

dies agerent. Venerant frequentes: archiepiſcopus in ptimis choreis inerat fœminarum, nulli cedens circulationibus, ſttidoribus leuiſſimis & clamotibus. Die lunæ ad horam veſperam, quum mediis in vanitatibus verſarentur, appatuit ignis in camera, facilè, ſi quis annlteretur, teſtinguendus: ſed nemo occurrit. Intetpretatū eſt, immiſiſſe Dominum cunctis timorem vt fugerent. Igitur ad gradus feſtinabāt cum clamore vniuerſi. Archiepiſcopus vix chorea patitur abire, vt cōpeſceret populū: ſed immixtus turbæ, nec procedere nec retrocedere quibat. Venêre in gradum tanta preſſura, vt mole ſua neceſſe eſſet dare ruinam. Igitur concidit gradus lapideus, cui imminebant. Ruebant vnà plus quàm trecenti homines vtriuſque ſexus. Ex omnibus læſus eſt nemo, præter atchiepiſcopum, & tres alios. Ille delatus in domum, poſtera die ſpititum efflauit. Ad locum deinde cremationis adſpexere. tam puſillum erat incendium, vt puer reſtinxiſſet. Hunc inuenit exitum per multas eccleſias tranſiens Ludouicus, vtinam bona pœnitudine excedens. *Choreas cum fœminis ducit archiepiſcopus*

OSNABVRGENSEM eccleſiam poſt Ioannem trigeſimum ſeptimum excepit Melchior ex ducibus de Brunſwick, prouiſione illi facta per ſedem Apoſtolicam. Iam enim illa via inceperāt ingredi in eccleſias, maiori etiam nobilitate illuſtres. Dubium non erat, ſi electio fuiſſet capitulo permiſſa, Theodoricū de Marca comitem, adiutorem epiſcopi ſui, de eccleſia optimè meritum, aſſumpſiſſent. Sed quid poterant aduerſus Apoſtolicā prouiſionem? Quanquàm & illud venit in ſuſpicionem, quòd capitulū, ſi occultè machinaretur, faueret tamen ſolicitanti Apoſtolicam prouiſionem, quòd notos odimus, fauentes ignotis: fortè erat nonnihil in moribus dicti domini Theodorici, quod formidaret capitulum. Vtcunq; fuerit, dominus Melchior ad eccleſiā peruenit. Arces & oppida erant in manibus memorati domini Theodorici: vnde non niſi ære redimi poterant. Multa enim cum fratre impendit in eccleſiam per arduos labores, quos exantlauit: renouauitq; multa in mœnibus & turribus fortaliciorū. Igitur facta conuentione, dominus Melchior epiſcopus, capitulū & ciuitas, pecuniam expromiſerunt, pignora tradentes donec exolueretur: cœpit interim adminiſtrare epiſcopus, ſed ſtatim ære inuoluitur alieno. Tradit in pignus arces & oppida, & cœpit eſſe grauis eccleſiæ. Oritur bellū ad comitem de Hoia. damna viciſſim inferuntur: concurrunt aliquando armati. Capitur epiſcopus, abducitur, grauis pecunia redemptioni præfinitur: quam quum captus præſtare non poſſet, cogitauit dominū Theodoricū de Marca reuocare ad vicariatū, vt eius ope relaxaretur. Defertur res memorato domino Theodorico, iam præpoſito Colonienſi. Rogatus, nō recuſat: erant tamen qui clanculò rem impedirent, quòd ſcirent illum pro induſtria reniſurū eorum conatibus. Iam in diœceſi agit quiſque quod videtur: fiunt rapinæ, latrocinia etiam in porta ciuitatis cōcurrunt, conſultant, fit decretum, vt quoniam dominū habeant captum, vt relaxetur curandum. Recurritur ad priſtinum conſilium. Dominus Theodoricus de Marca, præpoſitus Colonienſis, aſſumitur vicarius in ſpiritualibus & temporalibus. Fit melior rerum ſtatus. Relaxatur dominus Melchior, omnia ſunt in manibus domini Theodorici vicarij. Proſperatur negocium in manibus eius. Epiſcopus nihil agit, ſedet, intuetur omnia, cum ille nihil potuerit. Splendidè omnia geruntur per vicariū eundem. Sed huius tandem ſtatus pertæſum eſt epiſcopo: agit omnia vt perturbet rerū ſtatum. Proficiſcitur Auinionem, procurat vt citetur vicarius, & qui cum illo rem gerebant. Interim vacat eccleſia Suerinenſis, & agit omnia Melchior vt eò transferatur. Ita abſoluitur ab eo eccleſia Oſnaburgenſis, quæ tali pontifice non multum gloriabatur. Erat autem tum annus MCCCLXXVI. CAP. 24. 1376.

MINDENSI quoque eccleſiæ poſt triſtia fata Gerardi II. ſufficitur, maximè cooperante, & apud ſummū pontificem Auinione tunc manentem, Otto cognomento Wettin, militari genere natus ex Miſna, decanus eccleſiæ Moguntinæ pridem, vir moribus, virtutibus, eruditione & ætate plurimū prouectus, ordine pontificū in ea eccleſia & numero quadrageſimus tertius. Seriùs enim compertū eſt apud eccleſiā, de morte peregrinantis in terram ſui pontificis: diuq; nec creditū, nec ſperatum. Ideò ad canonicam electionem perueniri non poterat. Vnde factū eſt, vt quum de morte dicti pontificis priùs apud alios quàm apud Capitulum ſit CAP. 25.

compertum, proceſſit de eccleſia apud ſummum pontificem prouiſio, priuſquàm poterat vlla electio celebrari: nec malè perindè conſultum eſt eccleſiæ, ſi, quem per eum modum acceperat pontificem, diu tenere contigiſſet. Præceſſit illum fama boni nominis: & non ſolùm quietos eſſe iubebat Mindenſis eccleſiæ viros, verumetiam de virtutibus & moribus viri exhilarabat. Mindam inuehitur de more ſolenniter, per cognationem & manum militarem plurimâ, in vigilia corporis Chriſti. Sed non erat diuturnum gaudium de ſuſcepto nouo pontifice. Nam hydrops illum, morbus perniciosus, ſtatim attipuit, ſiue ex aëris mutatione, ſiue ex natiuo veſicæ vitio, ſiue alia quauis ex cauſa, aut ex omnibus cumulatis, virum præſtantem mox rebus gerendis fecit inutilem: vnde nihil apud eum memorabile fieri potuit. Nam anno necdum expleto, nocte diui Alexij, longa fractus ægritudine, ſpiritum Deo reddidit, collachrymantibus cunctis, qui magnam ſibi ſpem fecerant de tanti viri prouectione: tumulatusque eſt manibus canonicorum ſuorum in choro fratrum Prædicatorum, quod ipſe cupierat, anno milleſimo trecenteſimo ſexageſimo octauo. Ita ſe res habent humanæ, vt nihil ſolidũ, nihil ſit certum & perſeuerans in illis. Solicita primùm eccleſia de peregrino & incognito viro, non potuit non dolere prouiſionem factam ſine illius conſenſu. Vbi per famam cognouit hominis virtutem, exhilarata expectabat cum deſiderio præſentiam eius. Vbi accepit, non eſt fruita eius diu conſpectu: ſed ereptum congemuit, quem ſuſpirabat donatum. Ille verò ſtationem permutabat in melius transiens in conſortium ſanctorum, quo ſe dignum fecerat ſanctis ac venerandis, moribus: & iam ex alto miſereſcit eorum, quorum venerat conſolari deſolationem. Patronus apud Deum, vt confiditur, factus ex pontifice.

CAP. 26. SVERINENSIS eccleſia crebriùs mutabat epiſcopos ſuos, propter breuem pontificũ vitam. Nam Marquardo ſucceſſit in ea eccleſia D. Melchior, dux Brunſwicenſis ex Tranſſyluanis, filius Henrici, qui fratrem habuit Ottonem in Italia militãtem, præſertim in regno Neapolitano. Vbi venit ad nuptias reginæ Ioannæ iam ſeneſcentis, & poſt eam diu permanſit in regno, ibi moriens: quod partim ſignificauimus ſuprà. Alium quoque fratrem habuit Balthaſar, qui ſecutus fratrem in Italiam, factus eſt, dum floreret frater, comes Fundorum in regno. Sed interea fratris fortuna mutata, quũ ille caperetur, carceraretur, & regno deſtitueretur, in quo tamen nunquàm eum Papa voluit cõfirmare, veriſimile Baltaſar fratrem in comitatu vix permanſiſſe. Per eos dies in diœceſi Bremenſi, quũ præeſſet Albertus archiepiſcopus, dux Brunſwicenſis, magna manus nobilium cum Bremenſibus cæſa eſt à Ruſtringis Friſonibus in Blexen. Mauritius pridem adminiſtrator Bremenſis, Gerhardus, Chriſtianus, Conradus, comites de *Aldenburg*, cum ſeptingentis armatis ibi ceciderunt. Capitaneus terræ Blexem, pollicitus eſt terram hoſtilem in eorum poteſtatem dare, ſi modo eius ditioni parceretur. Non annuerunt nobiles memorati. Erant in itinere auxilia illis ventura plurima, non expectabantur: tanta erat fiducia. Diuiſæ erant copiæ, medio flumine interfluente, ideò faciliùs opprimebantur. Vna erat huius cladis & ſequentium multarũ cauſa, præſumptio virium & induſtriæ, contemptus hoſtium. Quid enim, inquiunt, poteſt ruſtica manus aduerſus armatos equites? nimirùm hoc poteſt, vt ſui contemptores, & de ſe nimium præſumentes perdat. Sic eunt res, ſic periit illa nobilium armatorum caterua ab inermi plebe ruſtica. Vix euaſerat vnus, qui factum nunciaret. Auto ſuffarcinati nobiles illi dicebantur, quòd precioſa quæque ex præda coemere conſtituiſſent à gregariis militibus: tam ſibi certam promiſere victoriam. In ea qua cæſi ſunt terra, tumulantur: neminem ad ſepulturam educi permiſere. Corpore tegebant terram, quam viui ceperant. Res nimirùm ſimilima recentiſſimæ cladi, quæ hoc milleſimo quingenteſimo anno acciderat in Thietmarcio, quam ſuis locis commemorabimus. Plurimæ inſuper inundationes factæ per hæc tempora, calamitatem inferebant paluſtribus & limoſis ad mare & flumina terris. Quo etiã tempore Hamburgenſes liquore ſuo per mare deuehẽdo, certare cœperunt Bremenſibus. Specie prima Bremenſis liquor deuehebatur, quòd ille maximè tum erat in precio: ſed accepta fiducia, quum cernerẽt Hamburgenſes ſuam

Præſumptio virium & hoſtium contemptus quid operentur.

Hamburgenſis cereuiſia.

ſuam quoque cereuiſiam amati, faſſi ſunt diſcrimen, & ſuo iam nomine diſtrahebant. Annus hic erat ſeptuageſimus quartus poſt MCCC. cùm nata eſt contentio inter ciuitatum Bremæ & Hamburgi conſilia de prioratu, & inter ſe ordine in cõuentibus publicis aſſeruando. Allegabant Hamburgenſes pro ſe antiquitatem ſuam, & quòd primi archiepiſcopatus honorem accepiſſent: Bremenſes contrà præſentibus innixi, non quid olim fuit, ſed quid ſit hodie, intuendum. Qua in re primas tum obtinuere Bremenſes, in cœtu & conuentu cæterarum vrbium, qui tum erant Lubecæ. 1374.

MOASTERIENSI eccleſiæ per eam ætatem Apoſtolica prouiſione datus eſt pontifex, Poto de *Potenſtein*, vir Bohemus, ad hoc prouectus, vt facilè cerni poteſt, fauore Imperatoris Caroli, qui Bohemus ipſe, ſuæ nationis homines efferebat. Venerat is cum decenti comitatu, eccleſiam ſuam inuiſurus. Quum propinquaret oppido Hammæ, incurſionem patitur equitũ: quæ res non rara tum fuit in ea prouincia, præſertim quum alienigena veniſſet in ea eccleſia ſumere pontificatum. Multi ex ſuis vulnerati ſunt, & alij capti: ipſe vix elabitur, defenſus à ſuis. Et in prædicto oppido moram traxit aliquantam, donec ciues Monaſterienſes obuiam progreſſi, honorificè eum deducerent, vt ſaluum & incolumem in ſuã ciuitatẽ comitarentur. Honori hoc dantes ſedis Apoſtolicæ, & nihilominus alienigenæ viro pietatem & humanitatem oſtendere voluerũt: ipſe tamen quum moribus alienus, & linguæ imperitus eſſet vernaculæ, ſua ſponte elegit abire: tranſlatusq́; eſt poſteà, quod dicemus, ad eccleſiam Swerinenſem. Per quæ tẽpora non erat in omni Saxonia princeps maioris nominis Ottone Tranſſylnano duce, qui victorias ſuas vndique circuntulit, ceſſitq́; illi proſperè quicquid agebat. Terra Brunſwicenſis, cæſo Magno, principes habuit impuberes, dicti Magni filios: tutelam ſuſcepit Otto, ſed vt apparuit in rem ſuã. Quanquam Albertus dux de Saxonia, qui relictam Magni filiam marchionis nouiſſimi de Brandenburg duxit vxorem, eiusq́; filios accepit in tutelam, pollicitus pro illis meliora: ſed Otto patruelis legitimæ tutelæ debuit eſſe propior, vtpotè agnatione iunctus pupillis. Ergò arcem præcipuã *Wolffenbuttel* accepit poſſidendam impuberum nomine, vt dicebat: ſed recordatus eſt, maiores ſuos quandoq; ditione Brunſwicenſi violentè excluſos, non magnoperè requirebat quomodo rediret, dummodo rediret ad eius poſſeſſionem. Sed maior iuuenum Fridericus, locutus cum nonnullis amicis, effecit vt excluderetur, excluſusq́; ab arce teneretur, ſuccurrente manu ciuium de Brunſwico.

CAP. 27. *Vt in Politia, ſic & eccleſia regnat ferè perſonarũ reſpectus.*

ALBERTO per id tempus archiepiſcopo Bremenſi, ex ducibus Brunſwici nato, inſignis contumelia inferebatur, authore, vt ferebant, Ioanne decano ſuæ eccleſiæ. Nam oritur rumor cum infamia in archiepiſcopum grauis, quòd ſit hermaphrodita, & in vtranque venerem æquè promptus. Tulit eam rem grauiter, vt debuit, & iniquo animo. & queſtus oratoribus Senatus Bremenſis in *Oſterholte*, orabat ne criminatorem ſuum aduerſus ſe tuerentur. Vix illi redierant in vrbem, intellexit decanus quid in ſe à pontifice conſtitueretur. orabat ſenatum, vt ſecuritatem illi aduerſus pontificem, in vrbe præſtarent, perniciem exempli præuenientes, ne, quos vellet, vrbe extraheret. Quod quum non impetraret, mox inſcenſo curru feſtinus Verdam concito curſu petit. Nec longè aberat, quum ſuperuenientes miſſi ab archiepiſcopo equites hominem requirebant: quo non inuento, quum intelligerent abiiſſe, admiſſis iumentis, quàm properè ſecuti ſunt fugientem, vt retraherent ex fuga. Vix ante illos portam oppidi petiti apprehendit. Vbi manens in reliquum tempus, poſteà vacante eccleſia, aſſumptus in eius locipontificem. Volens ergò archiepiſcopus purgatam eſſe infamiam, quæ irrogabatur, videndum ſe præbuit in balneis multis militaribus, conſularibus & ciuibus Bremæ, nec tamen quieuerat ortus ſemel rumor. Conuocatis ſuffraganeis ſuis atque eccleſiarum prælatis in Hamburgum, plus quàm quingentis perſonis iterum videndum ſe præbuit. Quo tempore, incredibile eſt memoratu, quanto ſplendore & apparatu conuiuantes, exceperit: ternis ferculis, vicies multiplicatis, prælatos omnes & nobiles plurimos exhilarauit: ad militares autem, diuiſis locis bina toties fercula iuſſit apponi: reliquos ſingulis per vicenas vices honorauit Burgenſes om-

CAP. 28.

Rumor ſemel ſparſus non facile quieſcit.

Cõuiuij ſplendidiſsimi apparatus.

nigenas, laborante curioſiſſimo eoquorum magiſtro antè per menſem ad apparatum inſtruendum. Viſebantur arces auratæ in menſa, intus viuæ volucres. Viui quoque piſces producebantur in ferculis apparatis: pauones, cygni iam cocti, iam ad edendum maturi, ſua tamen in ſpecie, ſuis plumis inferebantur. Armati quoq; viri in menſam edẽdi ſunt ſtatuti. Potus varij, vino, mulſo, medone, cereuiſia. Decanus memoratus ſuam interim proſecutus iniuriam, quòd ad capiendũ erat peritus, ex arce Meienburg eas inrulit clades eccleſiæ prædiis, vt ad concordiam vrgeret archiepiſcopum. Dominus Chriſtianus, frater Conradi de *Bruckhuſen* comes, cauſæ arbiter pronunciauit, vt decanus centum adiunctis militaribus viris, veniam ab archiepiſcopo poſceret. Quod ita impletum reconciliauit vtroſque. Sunt tamen authores certi, quòd ad eam, quæ Hamburgi facta ſit, oſtenſionem, necdum ſit infamia purgata, contendentibus qui aduerſarentur, corruptos fuiſſe iudices, qui inſpiciendi operam deſumpſere, rogati: ita, vt ex ſuperabundanti longè in vltimis finibus ſuæ prouinciæ in ciuitate Sundenſi, iterum ſe viſendum exhibuerit quamplurimis grauibus viris.

CAP. 29.

Epiſcopi Verdenſis in opibus mundi cõparandis inſigne ſtudium.

VERDENSIS interim eccleſia paſtore viduata, pontificem meruit ex miniſterialibus de *Seſterflet*, pridem decanum Bremenſem, inde fugatum metu archiepiſcopi: vir erat magnæ prouidentiæ ad cumulandum, diſpenſandum, circunſpiciendum ad omnia. Hic arcem *Rodenburg* alienatam, redemit precio octingentorum denariorum, imò marcarum Luneburgenſium, & ſuprà, a miniſterialibus de Mandeſlo, qui qualicunque ratione tenuerunt. Hic quoque per induſtriam arcem *Kedenburg*, quam dux Luneburgenſis occupauit, funditus demoliri procurauit. Multas decimas, terras & poſſeſſiones ad menſam epiſcopalem ſpectantes, recuperauit: in pecuniis, bladis, carnibus, pecoribus multùm proſpexit, vt haberet eccleſia ad copiam & neceſſitatem omnimodam. Quinquaginta curtes arabiles & cultas pro vſu eccleſiæ, magno ſuo ære impenſo, comparauit. curiam epiſcopalem in Verda reformauit, & propugnaculum fortiſſimum in arce *Rodenburg* extruxit. Sedit annis tantum octo, plura facturus in commodum eccleſiæ, ſi longior illi vita fuiſſet. Exceſſit rebus humanis decimo die Decembris, anno Dominicæ incarnationis milleſimo trecenteſimo octuageſimo octauo, ſepultus in nouo monaſterio *Bredenbeke*. Anno pontificatus ſui primo militares de Hölē ingreſſi præfecturam de *Tedinghuſen*, abacta præda, igne ferroq; ſæuierunt. Loci præfectus ex vrbe Brema mutuatus eſt auxilia. Conuenerant numeroſi, vt hoſtibus facilè viribus ſuperiores eſſent. Vbi ſunt inſequi viſi Bremenſes, prædam hoſtes dimiſere: ſed quum in fuga res geritur, fatigati Hoienſes, quòd aliquot noctes laborauerũt, à fuga conſtiterunt. Viribus recollectis, qui primi ſequebantur, temerè ingreſſi prælium, antequàm aduentaret multitudo, vincuntur: cæſis multis, plurimi ex vrbe ciues capiuntur: capti, mille marcis argenti ſe redimunt. Sed qui interfuere rapinæ Hoienſes, hac ratione mulctantur, vt amiſſis prædiis, quæ illis erant in diœceſi Bremenſi, nihil lucrifeciſſe viderentur.

CAP. 30.

Gerardus eccleſiæ ſuæ debitum perſoluit.

RACEBVRGENSIS eccleſiæ per ea tempora præfuit memorandus pater Gerardus: cuius quia genus non memoratur, plebeio eſſe creditur, ſed inde prouectiori virtute (quem enim neq; genus, neq; cognatio prouehit, virtus in eo exuperet neceſſe eſt) quæ illũ bene natis & magnæ familiæ viris præferebat. Magnus in temporalibus procurãdis hic erat: nam prædia omnia, quæ prædeceſſores ſui multa pignori obligabãt, ille laxauit, redemit, & eccleſiæ vſib' reddidit. Omne æs alienum, quod non paucum erat in prædiis eccleſiæ, perſoluit, liberamque reddidit omnem eccleſiæ poſſeſſionem. Ita res geritur: vnus ædificans, & vnus deſtruens, quid proficiũt, ait Scriptura, quid prodeſt eis niſi labor? Hoc eſt illud tempus, quo, mortuo Magno duce Luneburgenſi, terram illam antè ab Imperatore impetratã, Albertus dux Saxoniæ, natus filia Wilhelmi nouiſſimi ducis, teneret: qui qualicunq; ex cauſa, tum Bremenſi ciuitati aduerſabatur, eùm haberet archiepiſcopũ Albertum memorati Magni fratrem. Prædam ex iumentis ex ſuburbanis tulit: ſed egreſſi ciues, ita ſe vindicarunt capto oppido Walſrade & incenſo, vt non ſe iactaret de lucro. Arcem deinde *Drakenburg*, vnde prodierunt prædantes, obſident,

dent,oppugnantq́ Bremenſes: capiunt, euertunt à fundamentis, quo in bello ius dimidiæ arcis in Bederekeſſa acceſſit ex pacto ciuitati. Mox autem grauius bellum imminebat Bremenſibus à vicinis Friſiis,cùm duo ex terræ domicellis confœderati ciuibus obſides dederant vrbi pro tertio eorum conſorte abſente,quòd cum illis & cum ciuitate belli ſocietatem iniret. Conueniunt armati, oppugnant orientalis Friſiæ pagos,incaſtellatas eccleſias expugnant:& captum eius loci domicellum Edonem Winike,qui ciuitati inhæſerat,miſeris modis victor excruciabat. Cõfecto bello,& rebus ex ſententia Bremenſium peractis,redduntur ex vrbe obſides.Tota terra præſtat ſacramẽta vrbis gubernatoribus.Circa quæ tempora extructa eſt turris illa lateritia cum ponte ad fluuium Liſmona,in loco quem nunc Burgum appellant:nam anteà vadum erat nauibus magno itinerantium incommodo & damno traiiciendum,nunc verò pons facilem tranſeuntibus viam præbet.

Lubicensi eccleſiæ poſt Conradum præficitur D.Ioãnes Kleendenſt, diu eccleſiæ decan⁹, iterum atq; iterum electus, cùm primam de eo electionem frater Nicolaus intercepiſſet,ſecundam autem aſſumptionẽ illius Conradus fauore Cæſaris præuertiſſet. Illo mortuo,iterum ac tertiò eligitur concorditer a capitulo,& à ſede Apoſtolica confirmatus,conſecrationem accepit. Sed vir grandæuus,& ætate & labore exhauſtus, ne annum quidem expleuit in põtificatu, appoſitus ad patres ſuos. Quo tempore res omnes per Chriſtianum orbem in deteriores vergebãt exitus. Nam in eccleſia Romana peſſimum tum ſchiſma parabatur, de quo ſatis multa diximus:& in Romanorum regem creatus Wenſlaus Caroli filius,quàm caro inductus eſt precio totius imperii, tam illi fuit magno detrimento, omnia Imperii iura per Germaniam negligens: nam per Italiam iam diu erant amiſſa. Pater eius magnum imperii patrimonium,vectigalia Rheni ad cauſam impẽdit,vt filio fauorem Rheni principum conciliaret, maxima omnium iactura, quam vnquàm ſuſtinuit Imperium:ſed à quibus? nimirùm ab illis qui tueri, augere & prouehere debuerãt, ab Imperatore tradente,& ab Electoribus indè de ſuis manibus nullo pacto remittentibus quæ acceperant. Hæc eſt illa Aquilæ Imperialis deplumatio miſerabilis, quam Sigiſmundus alterius filius, alterius frater, qui deſpoliauerant, agnouit, vidit,carpſit:ſed emendare non potuit. CAP. 31.

Per quos imperium dilatari debuerat per eos coarctatum

Eidem Lubicenſi eccleſiæ poſt breuem Ioannis ſui, ſed deſideratum pontificatum,quem ter elegerant,& primo pontificatus anno necdum impleto protinùs amiſerant, patres elegerunt præſtantem virum, dominum Euerhardum, cognomento Attendorne,in decretis licentiatum,ſuæ eccleſiæ decanum,virum pręſtanti eius vrbis familia natum: cùius germanus frater proconſulatum gerebat,germana ſoror abbatiſſa,monaſterium diui Ioannis intra vrbem regebat,ipſe pariter pontificatum adminiſtrabat. Eius memoriale eſt capella inſignis cum ſuperiori manſione in Vthin, domui magnæ cohærens,magnis, vt cernitur, impenſis exædificata. In epiſcopali quoque curia Lubeck capellam extruxit, ſed illa nunc ceſſit inſigniori operi: præfuitque annis XI. eccleſiæ. Hoc tempore Albertus dux Saxoniæ adunauit diù differentes domus Saxoniæ atque Brunſwici: recordabantur enim, nec poterant obliuiſci duces Brunſwicenſes ablati ſibi tituli honoratioris in perſona Henrici Leonis abaui ſui: ſed cùm paruulos cum eorum matre ſua coniuge ſuſcepiſſet commendatos,effecit,vt cùm adoleuiſſent,acciperent coniuges de domo Saxoniæ. Nam Fridericus & Bernhardus fratres, filii Magni, priuigni Alberti, duas ſorores filias Wenſlai ducis Saxoniæ, qui fratruelis erat Alberti, traduxerunt. Multum laboris erat per hæc tempora Alberto de ducatu Luneburgenſi:illum quidem tuebatur,ſed laborioſè: cui etiam, quod in Saxonia diximus, vitam impendit. CAP. 32.

Per quæ tempora Mindenſis eccleſia pontificem habuit poſt Ottonem, inſignem virum D.Wedekindum,cognomento de Monte, ex aduocatis viris militaribus,pridem eius eccleſiæ maiorem præpoſitum, ordine pontificum quadrageſimum quartum,quem virtuti & induſtriæ ſui prædeceſſoris canonici electores purauerant exæquandum. Vir in vtroq; ſtatu erat præſtans,in religione non ſegnis,in armis ſtrenuus,iura eccleſię ſuæ tuebatur aduerſus quoſcunq;.Erat illi cõtrouerſia CAP. 33.

cum ducibus de Brunſwico, quæ de more gentis non aliter quàm armis dirimi poterat. Peruentum eſt ad arma. Congreſſis vtrinq; manu militari, & confligentibus hinc atq; inde ferociter, victoria ceſſit magnificè pontifici. Victus dux, terga dedit victori. Sedit hic pōtifex in epiſcopatu annos fermè ſexdecim, & migrauit ex hoc mūdo in vigilia beati Dominici: tumulatus in eccleſia ſua inter altaria decem millium militum, & ſanctorum Ioannis & Pauli, à progenitoribus ſuis erecta: Anno

Wedekindus cum ducibus Brunſuicenſibus cōgreſſus, victoria potitur.

1384. Chriſti MCCCLXXXIIII. Poſt cuius obitum vacauit eccleſia menſib. ſeptem, per diſcordiam eligentium.

CAP. 34. MAGDEBVRGENSIS eccleſia, quia Ludouicum non diu meruit habere pontificem, accepit poſt illum electione canonica præſulem, D. Fridericum epiſcopum pridem Mersburgenſem, Apoſtolica venia inde tranſlatum. Magnificè quidem in eccleſiam introductus eſt, ſed non diu permanſit in ea: quippe quem in Quadrageſima de priſtina ſua in Magdeburgenſem eccleſiam tranſtulerunt, eum ad feſta proxima natalium Chriſti ſepelierunt. Quo tempore principes omnes per Saxoniam adunati, inter ſe tractauere de communi omnium tranquillitate, deque pace ſeruanda, & facienda ſecuritate tranſeuntibus per itinera publica. Conuenit inter omnes: idq; iuramento firmatum eſt, vt violatorem publicę pacis, ius regium abſumeret, ſineq; vlla venia moreretur: eamq; pacem procurauerunt regia confirmatione ſtabiliri. Sæuitum eſt aliquando ea occaſione in Comitem de Weningrode, ſed citò res relapſa eſt in antiquam malignitatem. Multitudo principum, indigentia nobilium, perdita miniſterialium audacia, rebus talibus occaſionem, ſi non cauſam præſtant. Tum quoq; in Wilſnaco oppido Prigniſſæ, hoc eſt, veteris Wandaliæ (ſic enim vocabulum conteſtatur) factus eſt ille concurſus iam ſupra centum annos durans, de miraculo cruentarum hoſtiarum. Multæ & magnæ concertationes doctorum & bonorum virorum fuere: &, ſi auaritiam cohibuiſſent, facilè rebus inueniſſent modum.

Principes de pace, cōſeruanda deliberant

Auaritia ſcil. eſt inſatiabilis

CAP. 35. EADEM Magdeburgenſis eccleſia breuì mutauit pontificem ſuum, intra annum pro Friderico accipiens Albertum, natum ex comitibus de Querforde, qui eccleſiæ præfuit per annos viginti: multum ſollicitus pro recuperandis, quæ per variam tranſlationem, & breuem ſuorum prædeceſſorum adminiſtrationem erant vel amiſſa, vel pignorata, vel aliter grauata: nec modò recuperauit priora, ſed adiecit quæ non habebat eccleſia, plurimas arces cum prædiis adiacentibus: ſeruauitq; quod in eo fuit, cum omnibus pacem, nec ſe paſſus eſt diuelli à ciuibus ſuis, quos ſenſit ſibi ad ardua profuturos. Extiterat tamē ad finem pontificatus ſui cauſa, qua in Rodolphum ſuperioris Saxoniæ ducem, bellum conſurgeret, vel ex finibus ortum, vel ex aliis cauſis, quæ in Annalibus non memorantur. Cœpere in alterutrum leuia prælia multa fieri, excurſiones, incendia, captiuitates, prædæ: quæ cùm multò crebriora de parte ducis orirentur, pertæſus aliquando bonus pontifex moleſtiarum, quæ ſuis inferebantur, vim vi repellere cogitabat. Ex miniſterialibus ſuis quantos poterat armauit, ciues Magdeburgenſes & Hallenſes ad conſortium belli vocabat: nec ſegnes illi domino ſuo paruerunt, quem diu ſuis rebus habuere morigerum. Venitur in conſpectum hoſtium, acies diriguntur, ſigna canunt, acriter concurrunt: quod potuit virtus, fecit: fortuna ſuas quoq; partes habuit. Archiepiſcopus minor erat: nam eius de parte multi cæduntur, capiunturq; fugiunt, qui poterant. Eius prælii diſcrimen diuerſos habuit, archiepiſcopum & ciues ſuos. Sed quid opus eſt multis? Suo ſe ære redemerunt: quia tamen ſpem dedit archiepiſcopus vni ex filiis de ſucceſſione ad eccleſiam, quod in eo fuit, ea res magnitudinem expoſtulati æris vehementer minorauit.

Epiſcopi de bonis eccleſiæ recuperādis induſtria.

Saxoniæ dux ſuperat epiſcopum.

CAP. 36. SVERINENSI eccleſiæ poſt Melchiorem, ex ducibus Brunſwici epiſcopū, quem fraga auidè nimis pereſa perdiderunt, pontifex præficitur Poto Bohemus, Apoſtolica authoritate & imperatorio fauore ex Monaſterienſi eccleſia tranſlatus ad Suerinenſem. Capitulum illi reſtitit, quoad potuit: elegerat enim decanum ſuum, D. Ioannem Iungen, qui arces eccleſiæ tenebat. Poto autem quomodocunq; deſtituebatur, licet Apoſtolicas literas præferret, ad poſſeſſionem nunquā peruenit. Tranſierant tamen anni ſex à morte Melchioris proximi pontificis, ad exitum huius

Melchior Suerinenſis Epiſc. fragorum eſu nimio perit.

huius Potonis: qui qualis fuerit, ignoratur: niſi quòd veriſimilis præſtat coniectura, illum rediiſſe vel in vrbem, vel in Bohemiam, quòd iam Carolus Imperator morte exceſſiſſet, non habuiſſe qui illi magnoperè aſſiſteret. Obierat Melchior anno octuageſimo primo. De hoc autem Potone ſcribitur, quòd octuageſimoſeptimo de eccleſia laborauerit, qui fuit ſextus à morte prædeceſſoris. Hoc tempore cùm Albertus dux Saxoniæ, de terra Luneburgenſi plurimùm laboraret, ad arcē pugnans Richeling, machina ictus in crure, mortem obiit, & Wenſlaus fratruelis eius ſucceſſit in ducatum de Luneburg. Is erat ſocer amborum principum de Brunſwico, Friderici & Bernhardi: & tamen acerrimo deinde bello conflixerāt, cùm dux prudenter ſe retraheret, diſſimularetq; rem omnem, permittens miniſterialibus terræ ac ciuibus Luneburgenſibus, qui tum magnum aliquid præ ſe ferebant, ad terræ gubernationem. Quippe quibus opus erat ad tuendam partam libertatē, in deiectione mōtanę arcis ſupra ſuum caput, fauore principū plurimo. Catharina Alberti relicta, Cellæ arcem propter nuptias poſſederat: vnde etiam repellere eam tentauere Luneburgenſes: ſed magno prælio victi, retro abierunt. Hæc plenius in Saxonia.

Eodem anno D. Ioannes Iunghe, decanus Suerinenſis, electus à capitulo, ſed impeditus à Potone Apoſtolico prouiſo, arcem tenebat Butzow, quæ eſt eccleſiæ primaria, vbi à propria familia in ea arce eſt interemptus: & vacauit iterum eccleſia. Pene exciderat, quod in Saxonia omiſimus, bellum ea tempeſtate grauiſſimū, inter ſocerum & generos. Wenſlaus dux Saxoniæ, princeps Elector, terram tenuit Luneburgenſem: quam ſui iuris eſſe Brunſwicēſes ſunt arbitrati, quòd ea lege primi fratres Ioānes & Albertus, ditionem ſunt partiti, vt ex alterutris ad alteros vtraque recideret. Nam & titulum communem ambo tenuerunt cum poſteritate, ſicut hodiè tenent, vt quamuis ſit diſcreta ditio, vnus tamen amborum eſt titulus: vterque enim ſe Brunſwici & Luneburgi ducem ſcribit. Wenſlaus præſidium firmauit ad Alram, cuius hodie ſunt nonnulla veſtigia in villa Winſen. Obſederat quoque Cellæ arcem cum oppido. Vrbici Luneburgenſes, quod opus erat, fortiter inhæſere Wenſlao, aduerſus duces Brunſwicenſes, quorum oculos ſemper vrebat deiecta arx montana. Fridericus ex fratribus ducibus ſenior, defenſurus arcem, & obſidionem ſoluturus, in qua mater claudebatur, Brunſwicenſes ſuos ciues interpellat: viderint qua rerum anguſtia premantur, matrem etiam hoſtes ſuo iure depellere tentent, doleant vicem eius ac fratris, in affectum veniat materna iniuria, ſumant ſecum arma, procedant in hoſtem, memorem ſe ſemper futurum in ſe obſequiorum: affuturum ſperēt Deum iniuſtitiæ vindicem, oppreſſorum defenſorem. Suadet, ac perſuadet. Sumunt arma Brunſuicenſes, ſuis principibus aſſiſtunt. Fridericus atque Henricus duces fratres, ſuis miniſterialibus, & quos ex vicino poterant euocare, ſtipati, peditem validum ex Brunſuico, & nonnullos equites habuerē, hoſtibus obuiam ſunt progreſſi. Ad Alram fluuium obuios hoſtes in Winſen habuerunt. Ibi inito conflictu, fortiter certatum eſt diu. Volitauit incerta victoria: demum Brunſuicenſibus aduolauit. nam victores facti, profligauerunt aduerſarios partis Luneburgenſis. Tum ad fugam verſi, ſpem habent: deſierunt in pugna. Captus ex agmine Luneburgenſis ducatus, epiſcopus Mindenſis, & comes de Hoia, aurati ex victoribus milites creati, eminebant. Ex illo prælio magnum vrbi Luneburgenſi & diuturnum prouenit detrimentum. Tempore ex illo duces Brunſuici emerſerunt. Captus erat à miniſterialibus eccleſiæ Hildeſemenſis Bernardus, frater ducum de Brunſuico: aderant nihilominus ducibus in hoc prælio, qui captum fratrem tenuerunt. Luneburgenſium ære luiſſe ferunt illum captiuitatem, & redemiſſe libertatē. Hæc etſi aliena ſunt à propoſito, quia tamen hoc tempore memorabiliter patrata ſunt, ad annum octuageſimum octauum, poſt milleſi- 1388.
mum trecenteſimum, & in Saxonia noſtra tam explicata non fuere, non poterant ſine culpa hoc loco tacitè tranſiri. Ad huius prælii aduerſam fortunam diu retulere Luneburgenſes æs alienum, quo rem ſuam publicam grauauere: vnde poſteà eccleſiis multa deperierunt.

Cap. 37.
Decanus Suerinenſis à propria necatur familia.
Deus iniuſtitiæ vindex, oppreſſorum defenſor.

Halberstadensi eccleſiæ poſt Albertū prouenit Erneſtus epiſcopus, ortus ex comitib. de Honſtein, vir ſeuerus & induſtrius, & iuxta nomen ſuū grauis. Cap. 38.

Inter epiſcop. Halberſtadenſem & ducem Brunſuicenſem perpetuū bellū.

Erat illi aſſiduum bellum in Fridericum ducem Brunſwicenſem, æquè grauem & ſeuerum principem,& qui nihil diſſimularit aut minorationis,aut iniuriæ. Nulla vnquam compoſitione adeò firmari potuit inter eos familiaritas,aut integritas reformari,quin leuiſſimis ſemper cauſis diſſiliret. Nam quod aiunt phyſici, & monſtrant,duo acumina ſiue mucrones non ſe patiuntur contingere. Præfuit eccleſiæ ſuæ per annos decem,durus & intractabilis pontifex: eodem deficiens anno, quo & Fridericus ſuæ virtutis æmulus.Quo tempore principes Brunſwicenſes in anguſtum coarctati,cùm ditio illis abeſſet Luneburgenſis,quamuis proxima elati victoria emicuerint,cogitarunt tamen quomodo ad iuſtam ſui ducatus Luneburgenſis redirent poſſeſſionem.Oppidum Luneburgē ſe obuium videbatur,quod duci Saxoniæ Wenſlao,præcipuè inhęreret:hoc edomito,facilem ad reliqua viam ſunt arbitrati.Oppidum Vlſen multorum conniuentia occuparunt,per occaſionem quā in Saxonia diximus: inde publico itinere obſtructo,detrimenta fuere ciuitati. Ligna quidem ad ſalinā plurima illis neceſſaria aberant:iis introducendis arma ſumpſerunt. Hoc ſcientes duces,magno equitatu egreſſi de Vlſen,incurrerant,ceperant,ceciderant. Erat in miniſterialibus acerrimus illis hoſtis, qui quotquot per agros ex oppido inuenerat,mutilatos aut pede aut manu,remittebat:multi ex oppidanis ea ſigna referebant.Interuenere nonnulli ex militibus,qui cōpoſitione inita, ducem placabant Saxoniæ, vt dimitteret Luneburgenſem ducatum generis ſuis: & reddita eſt terra Henrico & Bernhardo ducibus, cùm Fridericus frater teneret Brunſwici.Incredibile eſt memoratu,quàm ſubitò poſt bellū trāquillitas & quàm grata redierit,quanta annonę,quanta commeatuum in precio vilitas:ouem ſolido denario,bouem quatuor modò ſolidis coemerunt. Oppidum Luneburgenſe ex eo die ducibus ſuis quàm pulcherrimè eſt obſecutum.

CAP. 39.

Super epiſcopatu vehemens contentio.

PADERBVRNENSIS eccleſia poſt Simonem poſtulauit Rupertū, primogenitum Wilhelmi ducis de Monte, cui iam antè prouiſum erat de eccleſia Patauienſi ad Danubium. Durum inde bellum excitatum. nam erat, quem duces Auſtrię efferebant ad illam: pro Ruperto ſtabant duces Bauariæ, cognati eius. Quindecim menſes tranſierunt, priuſquàm veniret Paderburnam: ſæpe vocatus à ſuo capitulo. Per eius abſentiam excitati raptores, incendiarii, homines inquieti, ad ſolitum quæſtum redibant, hi potiſſimùm cum quibus res erat Simoni prædeceſſori: quorum primipilarius, Fridericus de Patberck iunior. Creuit eorū ſuperbia, vt ponentes os in cœlum, blaſphemarent: nam S. Liborium eccleſiæ patronum, euiratum ferebant, vt reſiſtere non auderet. Gerardus de Spegel, aliàs præfectus eccleſiæ, ad tutelam nimis improuidus, nuper captus eſt: ordinati ſunt alii qui rem curarent militarem, ne quid detrimenti acciperet eccleſia. Congreſſi hoſtibus capitanei noui, & ipſi capiuntur. Eccleſia in anguſto poſita, inuenit conſilium vt ſalutem ex inimicis acciperent: ipſum Fridericum caput hoſtium accepere defenſorem, obligata illi arce Dringenberg pro redemptione captiuorum. Inter hæc dominus Vrbanus Papa, ad inſtantiam ducis Auſtriæ, de eccleſia Patauienſi tranſtulit Ruperttum ad Paderburnenſem, & venit Paderburnam, ſolenniter introductus. Erat iuuenis imberbis, ſuper canitiem ſenum prudens & ingenioſus, magnanimus, iuſtus, Deum timens, & in pauperes liberalis. Tantæ virtutis, vt breui diffuſus virtutum eius rumor, timorem ingeſſerit latronibus raptoribuſq́. Reſpexere in illū principes & comites, & barones non ſolùm Weſtphaliæ, ſed omnis Saxoniæ. Prima eius opera, vt exoluta pecunia arcem Dringenberge de manibus Friderici memorati reciperet. Fridericus iam accepta pecunia cùm cerneret ſe adminiſtratione deſtitutum, nec eſſe liberum exercere veterem quęſtum, cum multis complicibus, qui ſibi nomen indidere *Bengheler*, quòd fuſtes argenteos ad pectus præferebant, inſidiati ſunt Ruperto: ad extremum etiam hoſtilia nunciabāt: arcem Forſtenberg ſine cuſtode vacuam appræhenderunt, in ea præſidium habituri: ſed Rupertus nihil moratus, arcem obſidione concludit. Durante obſidione, qui cum multis foris agebat incendia, latrocinia, rapinas, ſine diſcrimine ſacrorum & prophanorum agebat: redibat præda onuſtus ab eccleſia in Verndeu, tendens in præſidium ſuum Patberg. Sciēs Rupertus, ſuos in obſidione relinquens, tacito itinere cum expeditis ad oppidum

S. Liborius euiratus eſſe dicitur, quòd hoſti non reſiſtat.

Ruperti Paderburnenſis epiſc. deſcriptio

Buren occurrit. Collata manu conflixit, & illam latrocinantium manum numero ſeptuaginta octo cum capitaneo cepit. Tanta erat elatio mentis, vt iactitarēt duodecim ex ſuo numero, præualere octodecim ex Paderburnenſibus. Inde ſumpſere prouerbium, *Octodecim Paderburnenſes efficiunt ſolidum*. is eſt nummus duodecim denariorum. Mirati ſunt dum caperentur, quòd pari numero vincerentur. Potuit maiorem produxiſſe manū ex caſtris: ſed nunciabatur epiſcopo, non tantā eſſe, quantam inuenerat manum: & tamen vicit, cùm agmini ſuo ineſſent Burgenſes, quos illi minoris ſemper faciunt. Prodigii loco habitum eſt quod acciderat: nam capreolus incurrens agmini victorum, fractis ceruicibus expirauit. Mutationem inde fortunæ augurabant. Obſeſſi cùm audirent ſuorum fortunam, arcem protinus reddiderunt. Diem victoriæ, feſtum per ſingulos annos Rupertus inſtituit.

Prouerbiū in Paderburn. cō tumeliam vſurpatum.

Prodigium de capreolo fractis ceruicibus expirante.

Cap. 40.

Ex illo die tranquillitas rediit eccleſiæ: nam fautores & adiutores Friderici aperti & occulti, animos poſuerunt. Herboldus de Brobeke, ad cuius arcē pugnans Simon prædeceſſor occubuit, miſſa legatione, veniam, gratiam, reconciliationem poſtulauit: magno ære exoluto, impetrauit. Cōradus Spegel miles, & ipſe gratiam quæritabat: ad ſpeciem aſſecutus, ſed non penitus. Inde cum principibus, nobilibus, & prelatis per Weſtphaliam, Saxoniam & Haſſiam crebros conuentus egit, vt pacem terrarum procuraret. Conſenſere, ac iurauere omnes ad annos duodecim: tum qui ſupereſſent, de continuanda cogitarent: nam potuit intereà multorū conditio permutari. Interim Fridericus de Patberg ſuam ac ſuorum redemptionē molitus, de ſumma conuenit: impetrataq; ſub fide venia ad eam conquirendam, aceruauit & remiſit: ſed ipſe redire, & de more iuramentum præſtare recuſauit, hoſtilia etiam nuncians epiſcopo: violauit proinde pacem publicam, iuratam & approbatam. Qua ex re omnium iuſto odio laborauit. Vnde factum eſt, vt vicini omnes iunctis armis, arcem cui fidebat, circumſederent oppugnātes. Oppidum facilè cepere, fugatis propugnatoribus. Cumq; arce diutius retinenda ſpes obſeſſis defuiſſet, D. Rupertus peſte attactus in caſtris, finem viuendi fecit: & capite poſito, iam opus erat membra ſpargi. Igitur ſoluitur obſidio, & ad tumulum cum magno ciuiū planctu deducitur optatiſſimus omnium pontifex. Non eſt viſus aliàs ſimilis vniuerſorum luctus in morte vnius hominis. Omnes ordines, ætates, ſtatus ſine diſcrimine, viri ac fœminę planxerunt, quaſi ſuper vnigenito: exteri cum incolis. non erat qui non ſibi lamentum deſumeret, pro optimo ac deſideratiſſimo pontifice.

Cap. 41.

Sverinenſis eccleſia, iam à ſuis cęſo D. Ioāne Iungen electo, accepit ſucceſſorem D. Rodulphum ex ducibus Magnopolenſibus, præfuitq; eccleſię ſuę per annos viginti ſeptem. Quo tempore ignauiſſimus rex Romanorum ac Bohemiæ Wenceſlaus, cùm nihil in omni regno vigilantiæ oſtenderet, ſoli ventri ac voluptati inſeruiens, pertæſi omnes illius gubernationis, imò pernicioſæ diſſimulationis, & dormitantis ſocordiæ, proceres regni fratris Sigiſmundi regis Vngariæ, ſi nō iuſſu, tamen aſſenſu ceperunt, & in arce Pragenſi aſſeruandum curauerunt, ne, ſi nihil in regnis boni vellet, nihil etiam mali poſſet efficere. Succreuit per ignauiam eius, indigniſſima lues hæreticæ prauitatis, ex ipſa Praga ortum ducens, dum illi omnia in æquo eſſent, habenti in quo ſuam voluptatem expleret. Ioānes alius, germanus eius, dux de Gorlitze, indignatus quòd ſe contempto tam audax facinus proceres in dominum ſuum eſſent aggreſſi, magno exercitu coacto ita detonuit in authores eius conſilii, vt protinus niſi excindi vellent, captum dimitterent. Bene actum cum vniuerſo Chriſtianiſmo, deinde Romanorum regno, ſi ignauum hoc pecus in vulua matris interiiſſet, lucemque nunquam adſpexiſſet: pro qua patet patrimonium Imperii, vt ſucceſſorem ſuum faceret, impendit, qui Chriſtianiſmo virus maximum enaſci, Romano regno irrecuperabilem iacturam procuraret.

Wenceſlai Romanorum regis ignauia.

Sed nihil inuitis fas quenquam fidere diuis.

Meruit eccleſia flagellum de viſceribus ſuis, quando non vnum caput in terris honorabat. Non ſatis illius calamitati, Turci, Tartari, Sarraceni fuere ad ſupplicium: nati ſunt de medio Germaniæ ſinu Bohemi, qui illam affligerent. Sed hæc plenius in Wandalia noſtra.

CAP. 42. VERDENSIS eccleſia poſt Ioannem meruit pontificem ducali origine, Ottonem, filium Magni, germanum Friderici, Henrici, Bernardi, ducum Brunſwicēſium & Luneburgenſium: qui eccleſiæ huic non diu præfuit, tranſlatus ad Bremenſem. Tum valuit tranſlatio, nunc meliori conſilio fit eccleſiarum cumulatio. Ætate noſtra non dimiſiſſet Verdenſem: ea retenta in commendam, tranſiſſet ad aliam, titulo epiſcopali regendam. Inde multo tum innocentior erat illa ætas. Memorabile quod in eccleſia peregit, hoc erat, quia eccleſiam maiorem conſecrabat, quæ ſtabat dudum ſine conſecratione per annos multos. Conſecrauit autem die lunæ in Paſchalibus ad annum nonageſimum, ſed tranſtulit dedicationis diem in tertiam Dominicam poſt feſta Pentecoſtes. Tranſiens ad Bremenſem, omnia quæ prædeceſſor ſuus in arce Rodenburg reliquit, ſecum in diœceſim Bremenſem tranſportauit, & eccleſiam Verdenſem nudatam in paupertate reliquit: ſed moribus eius facilè potuit eccleſia carere. Ottone autem, vt præmittitur, ad Bremēſem eccleſiam tranſlato, & arce Rodenburg nihilominus in ſua poteſtate retenta, D. Bonifacius in ſua obedientia Papa IX. prouidit de eccleſia cuidam domino & magiſtro Theodorico de Nym: qui deſcendens in prouinciam, & curiam epiſcopalem in Luneburg in poſſeſſionem accipiens, grauiſſimè cōtra dominum Ottonem, propter detentionem arcis Rodenburg, proceſſit Apoſtolica authoritate: & in hoc negocio, vt viſum eſt doctioribus, plurimùm deſæuiens, ſuos contra ſe ſubditos ad inuidiam prouocauit, qui apud ſedem Apoſtolicam per ſubmiſſas perſonas pro tranſlatione eiuſdem magiſtri Theodorici ad eccleſiam Cameracenſem laborarunt, bona ſua commutatione. Ex quo facto magiſter Conradus de Vechta, pòſt factus archiepiſcopus Pragenſis, in locum eius, per præfatum dominum Bonifacium Papam, eccleſiæ Verdenſi præfectus, per capitulum & clerum pro iure ſuo admiſſus, arcem tamen Rodenburg, aut aliquorum eccleſiæ bonorum nunquam eſt adeptus. Pendente cauſa inter præfatos dominos Theodoricum & Conradū, D. Conradus Soltow, magiſter in Theologia, locum D. Conradi de Vechta per prouiſionem dicti Romani pontificis ſubintrauit: poſſeſſionem arcis Rodenburg cum difficultate, quia duos contra ſe habuit competitores, accepit. Quo tempore anni nonageſimi

1395. quinti, poſt MCCC. cœperunt indulgentiæ Bremis impetratæ, durantes per annos continuos octo. Qui autem fuerit apparatus oſtendendarū de ſuggeſtu reliquiarū, foris ad occiduas partes tabulato in forum ſpectante, quod hodie viſitur, quanta ſolennitas in conuentu, quantus mortalium concurſus, incredibile eſt memoratu. Extat tamen eius rei, vt ferunt, non leuis memoria in codice rationali ſtructurarii. Hic eſt annus nouiſſimus Alberti archiepiſcopi, qui fuit ſedis ſuæ triceſimus terti⁹: nam inde tranſiuit ad vitam, vt confidimus, & longiorem & meliorem, cùm pręter profuſionem conuiuiorum nihil ferè moribus eius & gubernationi poterat à quouis opponi. Tanta tamen fuit illa, ſiue profuſio, ſiue prodigalitas, ſiue dapſilitas dici debeat (omnibus enim his vocabulis abutebantur, prout quiſq; defuncti famā vel obſcurare, vel tegere, vel illuſtrare cupiebat) quòd in tantam egeſtatem perduxerit eccleſiam, vt in Romana curia, procuratione archiepiſcopi iuris beneficium de rebus cedendo, cùm æs alienum omne perſoluere non poſſet, cogeretur implorare. Principi certè calamitoſum profugium. Inde verò nata eſt occaſio impetrandarum à pontifice, quarum erat largus, pro eccleſia indulgentiarum.

Otto Verdenſem nudat eccleſiā, ad Bremenſem ſe conferens.

Indulgentiæ Bremenſes.

CAP. 43. OTTO Magni ducis, qui frater erat Alberti, prædeceſſoris filius, frater Friderici, Henrici, Bernardi, ducum Brunſuicenſium, pontificatui Bremenſis eccleſię ſuccedit, tranſlatus de eccleſia Verdenſi, quam annis pene octo gubernauit. Ex capitulo nonnulli contulere vota ſua in Ioannem Monnick, maioris eccleſiæ præpoſitū: ſed præuenere nuncii Ottonis poſtulati, & opitulantibus nōnullis apud ſummum pontificem ex maioribus, confirmationem pro Ottone obtinuerunt. Eximia laus huius pōtificis, quòd cùm primùm attigiſſet adminiſtrationem huius eccleſiæ, magno & incredibili zelo purgauit prouinciam malis hominibus, qui per incuriam prædeceſſoris, & per bellorum licentiam ſupra modum excreuerunt. Acceſſit laudi eius, quòd ſingulari diligētia pontificale in eccleſia officium ipſe peregit, & peragere curauerit in ſuo quemq; gradu. Arces cum præfecturis à patruo impignoratas,

Epiſcopus malis hominibus purgat prouinciam.

tas, magno ære redemit. Quippe Albertus, vt diximus, pluſquã ſatis erat ſumptuoſus, pauca reliquit in diœceſi prędia non ære obligata alieno: ſed iſte inſtitit cuncta redimere. Arcem Ottersberge nonnulli tenuere miniſteriales, qui bonis cõditionibus reddere detrectarunt: magno impendio archiepiſcopus vocatis armis illam obſedit: nihil profecit, circunfluente riuo profundiſſimo Wummen, qui creſcebat quotidie, fecitq; munitionem inexpugnabilem. Soluta obſidione, ciues Bremẽſes interpoſita compoſitione, effecerunt vt res ex ſententia pontificis ageretur. Inde verò arcem aliam Languedel cùm alii miniſteriales tenuiſſent, dolo an neceſſitate incertum, in alienas manus contulerunt: & inde in poteſtatem Henrici de Brunſwick, qui germanus erat archiepiſcopi, deuoluitur. Erat autem, vt fit, ſimultas inter fratres. Indignatus ſupra modum archiepiſcopus in fratrem, queſtus eſt amicis longinquis & vicinis, fratris in ſe perfidiam. Quid multa? non niſi ſolutis trium aureorum millibus, recipere potuit: ſed prælati ac miniſteriales annuerunt per diœceſim archiepiſcopo collectam ex agris, vt per aratra fieret contributio: ita ruſtica plebs omne onus ſupportat pro nobilitate.

Cap. 44.

Monasteriensis eccleſia, poſt Potonem Bohemum inde tranſlatum pontificem, accepit Heidenricum Wulff: qui primùm paſtor erat in Hertfelde, poſteà factus ſcholaſticus eccleſiæ Monaſterienſis: inde etiã præpoſitus, pro eo quòd res eccleſiæ ſtrenuè ac legaliter adminiſtrauit. Electus in epiſcopũ, difficulter obtinuit confirmationem Apoſtolicam, propter factiones friuolas delatorum: conſequutus eſt tamen. Et cõſecratus epiſcopus, diœceſim ſuam prudenter rexit: & multas difficultates perpeſſus, forti & conſtanti animo perſtitit, & ferè in omnibus victor euaſit: ſed morbus, quem tympaniten dicunt (genus eſt hydropis) victor eius fuit. Erat tum in ſummo pontificatu nonus Boniſacius, vir integer, fortis, iuuenis, Neapolitanus, inter illos cardinales creatus, quos Vrbanus Lucerię multos creauit in regno: inter quos erant, Moguntinus, Treuirenſis, Colonienſis, archiepiſcopi: ſed illi galerum non acceperunt, remittentes cum honore: in quibus multi Neapolitani, quorum erat præcipuus iſte. Coronatus autem & conſecratus, ſtatim confirmauit ea quæ erant decreta ab Vrbano: de Iubileo in trigeſimo tertio, de feſtǫ Viſitationis Mariæ, de indulgentiis ad reuerentiam corporis Chriſti. Dominum Adam cardinalem recipit Anglicum: & reuertentem de Auinione, cardinalem de Rauenna reſtituit. Arcem S. Angeli magna parte deſolatam purgari, renouari, firmari iuſſit. Comitem Fundorum, qui initio ſchiſma ſtabiliuit, penitus exterminanit. Ipſe Romanis, non vt Papa, ſed vt rigidus Imperator, dominabatur: multos ſibi ex illis de perfidia ſuſpectos, per iuſtitiarios fecit occidi. Capitolium & palatium ſuum vehementiùs communiuit: nec fuit ante eum pontifex, qui talem in Romanos poteſtatem exerceret. Inde mortuo in Francia Roberto Antipapa, moritur & rex Franciæ. Filius eius nouo pontifici obedientiam præſtare diſtulit, monuitque, vt vnionem eccleſiæ procuraret. Sed in amentiam verſus idem rex, perſiſtere non potuit: per lucida tamen interualla non ceſſauit admonere, effecitque perſiſtens, vt multi fierent neutrales: permanauitque ea neutralitas in partes Flandriæ & Brabantiæ, vnde ciuitas Leodienſis inuſitatis gratiis à Papa Bonifacio collectis, mota eſt, vt & ipſa à Bonifacio recederet, & neutralitatem amplecteretur. Sed hæc interim.

Ante Boniſacium, pontifices Romani rigidiorem nõ habuerunt.

Cap. 45.

Raceburgensis interim eccleſia pontificem accepit Detleuum, genere miniſterialium, de Magnopoli ortum, qui liberalitate, ne dicam ſumptuoſitate, ſua eccleſiã intolerabili ære grauauit alieno. Amicis & cognationi ſuæ plurimùm deditus, illos locupletare contendit: ſed eccleſiam reliquit pauperrimam. Multa etiam bona ab eccleſia alienauit ſine ſpe recuperandi. Multa tamen viciſſim in decimis, villis, curtibus, cæteriſque prædiis coemit. Fuit tamen homo per omnia Deo deuotus, vt ſi profuſione ſua & largitate eccleſiam damnificauit, magis ex ſimplicitate & inaduertentia, quàm vana iactantia feciſſe credatur: quanquam idipſum in irrecuperabile damnum eccleſiæ redundet. Tranſiuit tempora ſua, & in pace quieuit D. Detleuus, cognomento Parkentyn: inter optimos pontifices numerandus, ſi nõ illi ſua profuſio obſtitiſſet. Interim Bonifacius curiam ſuam inauditis

gratiis magnificare contendit:cognationi ſuæ & ille plurimum permiſit. Indulgentiæ feruntur miris modis diuenditæ, vſqueadeò, vt bonos viros tæderet eius largitatis:& ſunt perinde multi permoti ad retrahendum illi obedientiam, vt ſe in neutralitatem collocarent. Epiſcopatus plurimi per Alemaniam, iſtius pontificis temporibus vacauerunt, multiſq; eccleſiis non meritæ perſonæ præficiebantur. Miratum viſa eſt in diſpenſationibus largitas, religioſis mendicantibus ad eccleſias, ad beneficia, vt eſſent monachi proprietarii:vt qui ex mendicantibus, ordine ſuo dimiſſo, centum aureos perſolueret, ad ordinem quemlibet introiret. Mirum vnde Papa voluit illum aliquid ſoluere, qui nihil habuit, aut ſaltem nihil habere debuit. In expeditione pro epiſcopatibus tum infinita cœpit exigi pecunia, ad quadraginta, quinquaginta, ſexaginta, octoginta millia aureorum. Anticipator fuit iſte noſtrorum temporum:necdum enim erant annatæ.

Eccleſiæ vel nullis vel indignis præficiuntur.

CAP. 46. HILDESEMENSI eccleſiæ poſt Gerardum præficitur nobilis, vir venerandus, Ioannes, natus comitibus de Hoia, præfuitq; eccleſiæ ſuę per annos viginti ſex varia fortuna. Confregit præſidium ſub arce Winſenburg. Prælio magnǫ victus eſt apud Gronden. Miniſteriales quoq; eius temporibus bis hoſtibus victi ſubiacuerunt. Præfuit iſte pridem annis quinq; eccleſiæ Paderburnenſi, & ab ea tranſlatus eſt ad hanc Hildeſemenſem. Literæ autem ſuper tranſlatione eiuſdem D. Ioannis in Romana curia expediebantur, & ipſe parabat profectionem, & tranſiit ad eccleſiam Hildeſemenſem. Quo tempore domus fratrum Carthuſienſium in Arenſboke, & in vicino Roſtock loco ſunt inchoatæ, ad annum Chriſti milleſimum trecenteſimum nonageſimum octauum. Begardi, & ſecta Flagellantium renouatur in Italia, qui ſe nodoſis flagellis cruciarunt, tranſiitq; in Germaniam, ac per cæteras regiones graues & intolerabiles errores diſſeminarunt. Mirabiliſq; populorū motus per hæc tempora fuit in Italia. Nam omnis ferè multitudo in Ciſalpina Gallia vno motu, veſtes albas & lineas, ad pedes vſque protenſas, cum caputiis more religioſorum, quibus facies velabant, induit. Qua commotione & nobiliores viri ſimul & fœminæ, principes, epiſcopi, prælati, clericiq; ac religioſi cuiuſq; ordinis ducti, incredibili deuotionis ardore in ſimili habitu incedere tentauerunt. Horū dealbatorum longa agmina ad vicinas vrbes commeabant, & proceſſionaliter bini ac bini pergentes, pacem & miſericordiam ſupplici clamore ſæpe ac ſæpius inuocabant:hymnos cantabant, quàm maximè repetentes orationem rhythmicam, *Stabat mater doloroſa.* Durauitq; is motus menſes ferè tres, incertum vnde initium ſumpſerit. Primi in Italia Lucenſes fuere, vtriuſq; ſexus induti albis ad tria millia. Compertum eſt, quendam ſacerdotem fuiſſe authorem, qui tantam modeſtiam in vultu & verbis præ ſe ferebat, vt ab omnib. ſanctus haberetur. Illum tamen Bonifacius pontifex apud Viterbium iuſſit compræhendi, & tanquam ſuperſtitioſum, ad ſe perductum, igni iuſſit exuri. Horum autem crucifixi imaginem, quam ante ſe ferri fecerant, Lucenſes hodie cum maxima veneratione conſeruant. Catharina quoq; de Senis, tunc floruit, quæ anno ætatis duodecimo, Prędicatorum ordinis tertii regulam ſubiit:& mirabiles victorias in abſtinentia & viſiones habuit, quam Chriſt' deſponſaſſe dicitur annulo quatuor margaritarum, & in ſummitate adamantē habente. Dominus illi cor dicitur extuliſſe, reddens illi ſuum. Manſit in latere cicatrix. Anno ætatis trigeſimo, peractis multis miraculis, Romam deuotionis gratiā inuiſens, finem ibi fecit viuendi, & in monaſterio de Minerua, tumulatur. Quam Papa Pius anno ſexageſimo intra ſanctarum collegium iuſſit adnumerari. Feſtum eius quàm ſanctè percolunt fratres Prædicatores.

1398.

Ciſalpini Galli deuotione moti, veſtem mutant.

Auctor veſtiū Monachalium iuſſu Bonifacii pontif. exuritur.

CAP. 47. LVBICENSIS autem eccleſia poſt Euerhardum, alium accepit pontificem, dominum Ioannem de Dulmen, eccleſiæ Lubicenſis ſcholaſticum, Decretorum doctorem, ſacri palatii Apoſtolici cauſarum auditorem. Datus eſt autem prouiſione pontificis, non electione capituli. Erat vir miræ probitatis, pacem vbiq; zelans, etiam cum ſuo detrimento. Venit ad eccleſiam, ſuſceptus perbenignè, vir dignus ęo loco. Emit curtem cum pertinentiis in villa Gamel centum marcis, & tres alias curtes in eadem villa ſexaginta marcis impenſis:& perinde plenè liberauit villam à militaribus, qui multum antè dominabantur in ea. Et quoniam per indiligentiam,

gentiam,zelo pacis quo feruebat,multa diſſimulanter tranſiuit, qnæ præindicium eccleſiæ ferebant, inſecutor eius conuenit exequutores eius, & omnia ferè ab eo relicta ſibi obtinuit conſignari. Sedit annis viginti vno, regens eccleſiam,& quieuit in pace. Exorbitabat eo tempore ſupra modum Romana curia in exhauriendo prouincias auro,inauditas indulgentias & gratias incredibiles conferendo. Curiales autem Apoſtolici impetrantes,miſerabiliter iactabantur. Litigabant coram auditore. Sententiæ duæ ferebantur pro vna parte. In tertia inſtantia mandatur auditori,vt imponat parti perpetuum ſilentium. Neq; per cancellariam opus erat literas expedire:compendioſior erat via per cameram,dato quod ſonaret & fulgeret. Res tum noua,ſed noſtra ætate bene inolita, vt hoc ſeculum adinueniſſe credatur, quo hoc noſtrum modò vtitur. Sed hæc fruſtrà querimur.

Pōtifex indulgentias conferendo, prouincias pecunia emungit.

Cap. 48.

Osnabvrgensis eccleſia,poſt dominum Melchiorem tranſlatum in eccleſiam Suerinenſem,electione libera aſſumpſit in epiſcopum ſuum, pridem præpoſitum, D. Theodoricum de Horne,virum magnanimum, ſed qui duras haberet partes eccleſiæ gubernãdæ,quòd D. Theodoricus de Marca,magno ære erat quietandus,quia de ſuo plurima impendit ad redemptionem capti D. Melchioris epiſcopi,& ad reliquas eccleſiæ neceſſitates. Mira res, cur in electione non ſit habita ratio eiuſdem D. Theodorici de Marca,qui tam bene meritus eſſet de eccleſia Oſnaburgenſi: quam etiam altera vice pene ſolus exemit miris difficultatibus, vnde emergere ſuis viribus nunquam potuiſſet. Sed coniicio de temporũ ratione,quod non legi,fuiſſe non paucos,neq; eos de minoribus,qui virtuti eius inuiderent,quíve timerent aſperitatem eius,ſi pontificatum accepiſſet. Potuit & illa cauſa fuiſſe, quòd epiſcopatum illum tantis perplexitatibus inuolutum non ambiret, cùm ſciret quid illi immineret. In ſumma, cùm pecuniam accepiſſet,aut pro non accepta teneret pignora,venit epiſcopus Theodoricus ad adminiſtrationem. Sed maior illi aduerſarius fuit Otto de Tekeneburg comes,qui dotalitio teneret eccleſiæ prædia,quę à nobili de Lippia ſocero accepiſſet. Poſtulauit epiſcopus reddi eccleſię iura ſua,comes detrectauit. Fit duriſſimũ bellum atq; atrox,adeò vt de ſanguine certaretur,captosq́; inuicem necabant ſuſpendio. Sed ea res placito partium antiquatur. Capiuntur,emunguntur inuicem argento:& vſq; adeò fit atrox bellum, vt nullus exitus videretur. Fiunt inuicem inter partes tractatus. Inuentus eſt,qui auderet depoſcere,epiſcopum ſolo miniſterio eccleſiaſtico occupandum,ordinaret clericos,conſecraret eccleſias,& reliqua quæ ſunt ordinis exerceret: comes Otto eſſet patronus & defenſor eccleſiæ,cum filio Nicolao. Sed inter patrem & filium tanta erat concordia,vt ſæpè conaretur patrem capere filius. Id quod ætate noſtra factũ recolimus in eadem domo. Theodoricus verò laborando,circumſpiciendoq́; effecit,vt de manib. comitum ea,quæ ſunt iuris eccleſiaſtici,extorqueret. Orta ſimultate inter clerum & populum Oſnaburgenſem,ſuper oneribus quæ diu portauere ciues,per bella & redemptiones prædiorũ,voluere à clero de patrimonialib. ſubſidium. Clerus allegauit priuilegium:res per arbitros eſt terminata. Theodoricus autem epiſcopus ſenio fractus,emigrauit.

Patri filius inſidiatur.

Cap. 49.

Monasteriensis eccleſia tum pontificem habebat Ottonem,ex comitibus de Hoia,qui pridem eccleſiæ præpoſitus talem ſe gerebat, vt epiſcopatu dignus ab omnibus iudicaretur. Hic vir erat armorum amator,bellis gerendis,quàm eccleſiis adminiſtrandis,aptior. In armis ſatis fuit fortunatus,hoſtes Monaſterienſis eccleſiæ ferè ad exterminium profligando,& capiendo: ex quorum bonis, prædiis,arcibus & oppidis fines ditionis eccleſiaſticæ mirificè ampliauit. Potentiã comitis de Tekeneburg,qui ſemper grauis erat eccleſiæ, ad vltimũ eneruauit, vt deinceps Monaſterienſis epiſcopus facilè cum illo agat: coegitq́;, vt eum in ciuitate Monaſterienſi ſupplex adiret,conditiones pacis ſibi dictandas accepturus: alioqui illi formidandum fuit,quod in aliis cernebat,totale exterminiũ. Talibus enim opꝰ eſt pontificibus per vices,qui,poſtquam eccleſia gladium temporalem accepit, diſtringant: ni facerent,quæ eſt audacia militarium, non ſinerent vel vnum eccleſiis manſum pacificum. Nam gladiꝰ iſte ſpiritalis,ſi ſolus ſit,multis contẽptus eſt: ſi acceſſerit alter,erit vt duplici manu pugnãs,faciliꝰ ſuperet: quomodo olim Bẽiamitę

Epiſcopus bellicus quàm Theologus peritior.

ALBERTI KRANTZII
METROPOLIS, LIB. XI.

AD nouum, quod curſus monſtrat, ſeculum, iure bono, nouo ordi Cap. 1.
mur libro, tempora pontificum ſequentia recenſentes. Ad annū
quadringenteſimum poſt mille, ſedente Ottone archiepiſco- 1400.
po Bremenſi, inchoata eſt inſtrui in ſummo altari tabula argētea
inſignis, ad honorem Dei & patronorum, ex oblationibus fideli-
um, quæ prouenerant ex indulgentiis tum datis eccleſiæ, vt dixi-
mus, Bremenſi. Animaduerſum eſt à nonnullis prudentibus, bel-
lorum tempore theſaurum illum comparari, vt mutuum inde ſumatur ad eccleſiæ
neceſſitatem. Inde conuenit inter Capitulum & ſenatum, vt nulla eccleſiæ neceſſi
tate quicquam ex ea tabula contingeretur: idq́; literis firmatum eſt. Sed quid facies
poſteris? Bremenſes inde Phriſonum querimonias audiere, qui nouiſſimo bello
in ius & ditionem ciuitatis conceſſerant. Querebantur autem de his, qui Iadam flu
uium accolunt, Buttiadas vocant: & cùm æquis conditionibus accuſati non pare-
rent, vrbis gubernatores vocabant in partem Aldenburgenſes comites & miniſte-
riales diœceſis, & hoſtilia nunciauere pertinacibus, quòd terram tribus agminib.
ingreſſi, tripartitam prædam agerent. Coegerunt incredibiliter multa pecora. Ho
mines verò terræ incolæ, qui primùm ingredientibus ſe obiectauere, facilè ceſſe-
runt, cæſi, capti, fugati. Pontem inſtruunt, connexis in ordinem nauigiis: appoſi-
toq́; præſidio cuſtodientium, & diuiti prǽda locupletati, reuertuntur. Sequenti an-
no Bremenſes, necdum bello pacato, aſſumptis de Delmenhorſt & Depholt comi
tibus, iterum terram ingrediuntur eandē: vicinis Friſiis iam vltione ſaturatis, quòd
ſanguinis effuſionem horrerent. Ingreſſi autem, non minorem, ac priùs, prædā abe
gere. Otto autem archiepiſcopus, vt Hadalerios in fide cōtineret, nouam molitur
arcem, quam etiam congruo vocabulo Nouam domum appellauit. Tempus hoc
illud erat, quo Gerard⁹ dux Sleſwicenſis in Thietmarſia cæſus, cum copiis ſuis, qđ
in Saxonia diximus, reliquit tres filios impuberes, quibus tutādis Henricus, frater
Gerardi, comes Holſatię, electus Oſnaburgenſis, properauit in Holſatiam ex Oſna
burga. Cumq́; Bremam pertranſiret, aditus à Bremenſibus, audiuit eorum quere-
lam, quòd vectigalibus præter conſuetudinem in terra Holſatiæ, in Todeſlo graua
rentur: rogātes, vt quoniam ille rerum adminiſtrationi ſuccederet, daret operā, vt
antiquis libertatibus fruerentur. Nam per omnem illius prouinciam, vt ferebant,
ſemper illi liberi habebantur & immunes. Poterat quidem fieri, vt quoniam mini-
ſteriales nonnulli Holſatiæ, cùm eiues eorum ob neſcio quas cauſas inſectarentur,
nemo ſe Bremenſem audebat profiteri: & proinde vectigalia cum cæteris depen-
diſſent, ea res in conſuetudinem verſa, nunc illos priſtina immunitate deſtituiſſet.
Promiſit ille operas ſuas, & effecit vt in veterem libertatem denuo reſtituerentur.
Multa hic pontifex Otto, vt ad illum reuertamur, veteris relaxationis errata emen
dauit, nihil omittens eorum quæ ad optimi pontificis diſpoſitionem pertinere vi-
derentur. Ad finem verò & nouiſſima eius tempora ſuggerebat ſenatui Bremenſi
præpoſitus Hadeleriæ, is qui in pontificatum ſucceſſerat, vt quoniam dimidiū prę-
fecturæ in Bederekoſſa iam teneret, reliquam dimidiam, data pōtifici pecunia, re-
dimerent ab illo, futuram ciuitati magno commodo, quādo permixtum dominiū
nouam ſemper perturbationis materiam induceret cum pontifice. Moti procon-
ſules verbis eius, rem aperiunt archiepiſcopo, hortantes, vt accepta æquabili pecu
nia, totum illis permitteret dominium arcis memoratæ, cuius iam tenerent dimi-
diam. Quam rem adeò tulit indignè & iniquo animo, vt morbum, quo clam ille la-
borabat, vehementer augeret indignatio: ex qua viam eſt ingreſſus vniuerſæ car-
nis, morte abſumptus, circa annum Chriſti MCCCCVII. cum iam duodecimū pon 1407.
tificatus annum contigiſſet: ſepultus in eccleſia media, ad dextram Alberti patrui.

Deus & ſancti, hominũ placitis honorantur.

Bremenſes priſtinæ libertati de non ſoluendo vectigali reſtituuntur.

HALBERSTADENSI eccleſiæ poſt Erneſtū, à ſummo pontifice ob neſcio Cap. 2.
quas cauſas depoſitum, & ſequenti anno mortuum, Rodulphus ex comitib. de An

halt præficitur. Præfuit autem annis ſolis ſeptē, tumulatus in eccleſia ſua. Quo tempore, cùm iam indoluiſſent principes Germaniæ, ferre infelicem pecudem nomine ſupra ſe regem, adunati, deſtituunt imperio. Cogitantes quem præficerent, inuicem cohortati ad cœtum & conuentum in Francofordia, magna illic frequētia conuenerat. Fridericus dux Brunſwicenſis pro ſe ac fratribus ad Imperii cœtum aſcenderat. Erant qui magnificum principem, veterum Imperatorum à Saxonia ſanguinem dignum Imperio faterentur, annitereturq́; vt aſſumeretur. Sed archiepiſcopus Moguntinus, incertum ex quibus cauſis, ei aduerſabatur. Poterat meminiſſe ex annalibus, quòd ante plus quàm centum annos, Albertus dux Brunſwicenſis prædeceſſorem eius archiepiſcopum Moguntinum cepiſſet, cùm illius ditionē armatus exercitu hoſtiliter introiſſet, carceri mancipaſſet, & magno ære mulctaſſet: quod tamē non ipſe, ſed pro eo Richardus Cornubiæ ex Anglia comes, qui ambiret regnum Romanorum, pro illo ſoluiſſet. Solent enim principes eiuſce cauſas in longam mittere memoriam. Sed tum Rupertus Palatinus comes, rex eligitur: Fridericus cum duce Saxoniæ Rudolpho & Sigiſmundo comite de Anhalt domū reuertuntur. Cumq́; ad vicina Friſlariæ in Heſſia à militaribus incurſantur, ignorauere qui eſſent, & ad quid veniſſent. Cùm omnia cernerent hoſtilia, parabant ſe tueri: in qua tumultuatione tranſuerberatur gladio Fridericus, princeps optatiſſimus, manu militis de Hattinghuſen. Capitur Rudolphus dux. Sigiſmundus pernicitate equi elabitur. Ferunt archiepiſcopum Moguntinum authorem fuiſſe ad captiuitatem eorum, fortè ob cauſam memoratam. Intererat comes de Waldegge. Corpus cum omnium maximo planctu Brunſwicum aduehitur, & ibi tumulatur. Fratres eius Henricus & Bernardus, vindictam intulerunt: ſed nihil ad rediuiuum.

Principum & Archiepiſcopi de Imperatore eligendo diſſenſio.

Cap. 3. Verdensi autem eccleſiæ præficitur magiſter in theologia, dominus Conradus, cognomēto Soltow, plebeio genere, oppido Lunenburg: cui fortunato accidit, vt ambo eius competitores meliores prouiſiones acciperent. Nam magiſter Conradus de Vechta, factus eſt Pragenſis archiepiſcopus, cùm adhuc in Romanæ eccleſiæ obedientia permanerent. Cæterùm temporibus illius inoleuit peſſima illa Huſſitarum ſecta, de qua plura in Wandalia noſtra. Dominus Theodoricus de Nym, alter competitor eius, peruenit ad eccleſiam Cameracenſem, ad cōfinia Brabantiæ & Flandriæ, & vacuefacta eſt ſedes Verdenſis, domino Conrado, qui ita vixit apud eccleſiam ſuam, vt homo ventri & gulæ deditus accuſetur: idq́; ferunt eſſe Theologorum, quieti inſiſtentium, & proinde non alium, quàm ventrem, deum colentium. Eam infamiam illatam profeſſioni, meritò ingemiſcunt boni Theologi, quibus aliud ſtudium eſſe ſolet & debet, quam vt ventri ſeruiant. Quid tamen facient fabulis hominum? Iſte Conradus cùm eccleſiæ neceſſitatibus non ſatis circumſpiceret, nec conquirendis aut cumulandis rebus inuigilaret (vtinam reformandis moribus inſtitiſſet) dum vni ſibi viueret, & ventrem paſceret in crapula & ebrietate, eccleſiam magnis oneribus grauauit, & in maximo ære alieno reliquit. Arcem etiam Rodenborg, quam manibus alienis extorſit, in alienis etiam manib. impignoratam reliquit. Credo tamen, quòd ille magnum aliquid pro redemptione eius non impenderit, cùm acceperit de manibus optimi pontificis, domini Ottonis archiepiſcopi Bremēſis: qui ea fuit integritate, vt eccleſiam Verdenſem, quā primùm gubernabat, non grauaret. Functus quidem vita, mortem obiit Conradus in arce eccleſiæ, ſed apud eam tumulari non curauit: tranſportatus eſt autem Luneburg, & ad ſanctum Michaelem, ad fratres eſt tumulatus, ad annum Chriſti ſeptimum, poſt MCCCC.

Eccleſia quò locupletior, eò plures inuenit miniſtros, & in his quis potentior & prior, ut potior.

Epiſcopus luxurioſus.

1407.

Cap. 4. Racebvrgensis eccleſia poſt Detleuum, meruit pontificem, inſignem & memorabilem virum, dominum Iohannem, hominem plebeio genere natum, ſed ætate, moribus, & virtute probatum, vt verè pater eſſet filiorum, quos accepit in eccleſia commendatos. Fecit pro eccleſia ſua quæ potuit. Multa prædia & precioſa clenodia, & eccleſiæ volumina, à prædeceſſore ſuo, quòd pauca ſumptibus illius non ſufficerent, in pignus data, & quaſi ab eccleſia alienata, redemit. Quamuis ſpolia, deprædationes, incendia atque iniurias paſſus ſit, in non modicum eccleſiæ

dammum

damnum & grauamen: ea multiplicantur à magiſtris ſcelerum, cùm adeſſe neminem vident eccleſiæ, qui tueatur, qui abigat. Sic vindicant præteritionem miniſterialis generis virorum, quos aſſumendos volunt, moribus, vita & ingenio degeneres, vt habeant ex familiis qui tueantur, non dicam qui deuorent eccleſiam, quod crebriùs cernimus. Hoc tempore corpus ſancti martyris Viti, pluſquàm ſeptem menſibus ſtetit in arce *Lappenſpringe*: quo in loco honoratæ ſunt ſacræ reliquiæ à multis vndecunque venientibus. Cauſa tranſlationis de Corbeia, fuit, quoniam inter Abbatem & conuentum orta eſt diſcordia: corpus ſacrum à Corbeienſibus abſtractum, eo more quo ſolent ſacræ reliquiæ ab eccleſia deduci in diſcordia patronorum, donec inter ſe conueniant. Simul & hoc vereri poterant, ne per diſcordiam, inſigni furto tantus theſaurus abduceretur. Bohemi conſtantiſſimè loquuntur, ſancti Viti reliquias eſſe in arce regia Pragenſi, ibique religioſiſſimè coluntur. Non eſt pernicioſa credulitas in talibus: honor defertur non oſſibus, ſed habitatori ſpiritui, qui regnat cum Chriſto: vbicunq; fuerint oſſa, in fine ſeculorum colligentur.

Cadauer S. Viti Corbeia translatum, Lappenſpringa ſeruatur aliquandiu.

Cap. 5.

BREMENSI eccleſiæ poſt Ottonem præficitur inſignis vir, dominus Ioannes *Slampſtorpff*, genere miniſterialium ortus, diu in eccleſia & diœceſi verſatus, omnibus notus, noſcens & ipſe vniuerſos, qui in rebus agerent. Archidiaconus erat, nunc vocant præpoſitum, Hadeleriæ, atq; Wurſatiæ xxx. annis. tantam ſibi ſapientiæ & bonitatis famam contraxit, vt omnium conſenſu archiepiſcopatui ſuccederet electus. Hoc miniſteriales, hoc vrbes à capitulo petiere, hoc viri fama latè diffuſa, quam præſertim magnam meruit in compoſitione pacis inter diſſidentes, quocunque aduocabatur. Non magna literatura, ſed ingens rerum experientia, & facundia non vulgaris, & in primis promptitudo ingenij verſatilis. Raro interuenit diſſidentibus, quos non pacaret. Vnum in moribus videbatur cæteras eius obſcurare virtutes, tenax erat ſupra modum, & parcus rerum diſpenſator: vnde illi cognomen indidere, vt, quoniam omnes quos blandè appellabat, cognatos vocitabat, *maach* vernacula lingua, quod ſonat cognatum, appellarent. Qui ad infimorum quorunque menſas vocatus, adire non dedignabatur: neminem contemnens, omnes in commune cognatos appellabat. Initium illi diſſenſionis cum ciuitate, ſuper eo, quòd prædeceſſoris tempore ipſe ſuggeſſiſſe videbatur Senatui, de redeptione dimidiæ præfecturæ in Bedereceſſa. Eam cùm memoratus Senatus inſinuaſſet futuram intra annum, prædeceſſor deceſſit, & iam annus circumuoluitur. Illi depoſcunt à capitulo verba rebus firmari. Hic tum præpoſitus Hadeleriæ, cùm eſſet & ſenior in capitulo, de cæterorum aſſenſu reſpondit placidis verbis: Breuem eſſe moram ad futuram electionem: eam expectarent, ne quid vacante ſede, nouaſſe viderentur. Quieuere donec ille omnium conſenſu, quo diximus, eligeretur futurus pontifex. Electione facta, renouant priſtinã poſtulationem. Tum electus reſpondit ſuauiter & placidè, Illos hunc diem expectãtes, feciſſe legaliter, ſupereſſe ius confirmationis à ſummo pontifice: qua pendente, non libenter rem in eccleſia nouaret. Iterum illi cedunt poſtulationi, differentes, ſed iam confirmatus, denuo ſuper ea re interpellatur. Non tum, vt prius, placidè reſpondit, ſed omiſſis verborum delinimentis: Perplaceret, inquit, expectare diem nõ longinquum, præſtitæ ab omnibus de more fidelitatis. Illi indignantur, toties dilati, fruſtratiq;. Tum ille: Nolite (inquit) mirari, ſi differimus rem non minimi præiudicij, in qua ſupereſt nobis quod interponamus. Hæc prima diſſenſionum ſemina. Quoties autem deinceps ſuper ea re verba fierent à Bremenſibus, reiecit ille accuſationum capita in quendam Didum Lubben, hominem Friſium, Bremenſibus cohærentem, vt diſtenderet eorũ poſtulata. Nam & ipſi Bremenſes multũ indignati in eundem Friſiæ capitaneũ, deliberauerũt imponere fortalitiũ terræ ſibi parenti, in qua ille adminiſtrabat, vt frenum inſoleſcens haberet, quo reuocaretur, idq; de conſilio & voluntate archiepiſcopi: quoniam deſuper adeuntes, & interpellantes, audiunt illi rem non diſplicere. Orant, ad vim hominum reprimendam, quos ſciebant reluctaturos, aliquot miniſterialium lanceas ſibi attribui. Promittit. Illi cuncta ad rem ex ordine præparant. Miniſteriales promiſſos ad diem non venire

Bremenſium propoſitũ per Epiſcop. magis ac magis impeditur.

mirantur. Audiunt ab archiepiſcopo edictum, ne quis ſinat noua fortalitia in terra eccleſiæ firmari. Hac, vt ferunt, altera accedente cauſa, non ſincerum in ſe domini ſui affectum depræhendunt. Aliunde militares vocant, rem perficiunt ex ſententia, inſtituto fortalitio, Burgum pacis appellant. Sed & inſimularunt archiepiſcopum, dominum ſuum, quòd occultè cum comitibus de Aldenburg ageret, vt ciuitati bellum intentent.

Cap. 6. Christianvs vnus ex comitibus memoratis, miſſis in vrbem Bremam literis, hoſtilia illis & capitis periculum denunciauit, quòd in ſuum præiudicium nouam arcem erexiſſent. Eadem nocte dimittit ſuos ad prædã in Bremenſium ditionem. Res Bremenſibus non innotuit, niſi poſtquàm prædatores in ſua rediſſent cum omni præda: nam literas ſequenti demum die in ciuitatem accepere. Conqueſti ſunt, vt debuerant, archiepiſcopo domino ſuo. Pollicetur ſe interuenturũ, ſi modò cauſam omnem conſtituant in manus eius, vel in amicitia, vel iure terminandam. Dubitauerunt Bremenſes hîc quid agerent, inſtanterq́; auxilium in publicos hoſtes poſtulauere, repetẽtes omnia, quæ ad cauſam ſuam arbitrabãtur pertinere fulciendam. Tum archiepiſcopus produxit literas comitum, quibus cauſam omnem ipſi in eius manus conſtituiſſent, feciſſentq́ue illum arbitrum de ſua parte volentes: adiecit: Quia poteſtatem mihi fecere totius controuerſiæ finiendę, non licere in eos hoſtiliter agere. Quando bella ob hoc ſolum permittuntur, vt ad iuſtitiam contumaces in vias eius perducantur: Amicitiæ, inquit, vias omnes perquiram mediator: nulla in eos arma producere fas eſt, quamdiu in ea perſiſtũt ſententia. Multis deinde diebus in medio ad tractatum tempore conſtituto, atque nunc hac, nunc illa parte fruſtrato die, affecti tædio Bremenſes, bellum viciſſim indixere comitibus Chriſtiano, Friderico, Mauritio, non valentes dirimere vnà habitantes fratres, quamuis ſolus Chriſtianus in eos hoſtiliter ageret. Egreſſi turmatim ciues cum apparatu bellico per brumam, omnia quæ ad ripam Weſeræ fluminis comitũ erant, incendio & rapina fœdarunt. Otto de Hoia, & Otto de Delmenhorſt comites, ciuitati acceſſere: ex quorum ditionibus valida manus collecta, per glaciem ibat in terram comitum memoratorum. Multa præda vndiq́; circumacta: ſed nulla niue interueniente, per lubricãtem glaciem prædam abigere potuerunt minimè. Altera vice hoſtilem terrã petere conſtituerant, ſed audiunt hoſtes diuerſo itinere graſſari in eorum ditionibus. Ducunt in Chriſtianum, qui belli erat incentor & ductor: inuadunt, proſternunt, eundem Chriſtianum capiunt, Bremam introducunt: ſed poſt non multos dies, interuenientibus communibus amicis, res tota pacatur. Aperiunt comites, cuius inſtinctu res omnis ſit cœpta, & peracta. Exinde archiepiſcopo ſurrexit cõtrouerſia ex Wurſatiis & vicinis accolis de Le, (ſic enim vocitant pagum) quorum contumaciam domare volens, arcem & illis imponere cõſtituit: ſed aduerſantes illi in hac re Bremenſes, prætendunt literas iamdudum ſigillatas, nulla præſidia imponenda Viſurgo (Wiſeræ) niſi aſſentiente ciuitate. Cùm id certis rationibus archiepiſcopus declinaret, ſuggeritur habitatoribus & accolis, vt clàm demoliantur noctibus, quæ per diem erigerentur. Animantur ad factum, cur ſe fruſtrà patiantur redigi in perpetuam ſeruitutem. Nonnulli ex his gnari nandi, noctibus riuum tranſeunt: nam ratibus iſſe nimis apertum erat. Bombardas, quæ aduectæ fuere à pontificis obedientiariis, deuoluunt ſilentio in fluuium, ferramenta fabrorum deiiciunt in profluentem: & niſi vis algoris viros confregiſſet, omnia fuiſſent demoliti, p̃ riùs erecta. Inde tamen fortiùs ab archiepiſcopo iubetur inſtari labori: ſed interuenere, qui rem, ne in bellum egrediatur, dirimerent tractatibus, vt demoliretur nouum opus. Conuenit: ita res tum eſt compacata.

Iuſticiæ defenſio, finis erat belli gerendi.

Cap. 7. Magdebvrgensi deinde per hæc tempora eccleſiæ, in locum demortui Alberti, ſurrogatur dominus Guntherus, ex comitibus de *Swartzburg*: præfuitq́; eccleſiæ varia fortuna per annos quadraginta vnum. Quo tempore magnæ rerum mutationes erant in regionibus multis. Cæſus in Thietmarſia cum cohortibus Gerardus, dux Sleſwici, captus Henricus dux Brunſwici, pater Wilhelmi, qui ad noſtram vixit ætatem. Bellum *illi* erat in nobilem, de Lippia dominum.

Tranſierant

Tranſierant altrinſecus, vt eſt fluuius ille vadabilis, *Wiſaram*, & magnis inuicem damnis ſuos viciſſim affecere. Couenerant aliquando fortè obuij in agris ad prælium, ad vicina montis *Oderberg*. Inito prælio, fortuna ſic voluit, vt Henricus dux caperetur. Dominus erat duorum ducatuum Brunſwici atque Luneburgi. Magno ære expromiſſo (millia centum aureorum fama fuit) laxatur. Sed ex tam magno ære non magnum prouenit. Nam ipſe Henricus Romam deuotionis cauſa profectus, cum conſcientiæ ſuæ proſpiceret & honori, detecta qualitate captiuitatis ſuæ, declaratur, non eſſe obſtrictus iuramento quod præſtitit. Surrexerunt deinde graues controuerſiæ inter hunc pontificem & comites de Anhalt: acceſſere partibus amici: in longum dilatata eſt hoſtilitas. Gunthero acceſſere, parens eius, epiſcopus Merſburgenſis, de Mansfelt ac Querfurde comites. Comitibus ex aduerſo ſuppetias tulere (fratres enim tres erant) tria belli capita, epiſcopus *Halberſtadenſis*, Rodulphus omnium germanus frater, Rodulphus dux Saxoniæ, de Eghelen comes: confœderationes duriſſimæ horum in illos, & viciſſim. Diuturnum ac latè vagans bellum, quod partibus nihil inuexit, plurima detraxit. Nihil enim ex vniuerſo ſumptu & labore prouenit, præter vaſtationem agrorum, pecorum abactiones, leuia prælia, mutuæ captiuitates, latrocinia multa ſub apparatu publici belli. Sic vadunt, ita vorantur pauperes de ſola ſuperbia nobilitatis. O durum, in futurum, iudicium malè potentibus, quando de omnibus ad nouiſſimum quadrantem eſt luenda ratio. Sed hæc quibus auribus accipiant, incertum eſt, ſi futurum credant.

Henricus dux Brunſuicenſis a Comite Lipcienſi capitur.

Bellorum certus effectus, eſt populorum pernicies.

CAP. 8.

HALBERSTADENSI eccleſiæ per ea tempora poſt Albertum præficitur inſignis vir, dominus Henricus, ex comitibus de Werberge prognatus: præfuit eccleſiæ ſolis quatuor annis. Quo tempore cùm Pragæ tumultuarentur Bohemi in ſtudio literarum aduerſus Teutonicos, qui in ea doctorum & ſcholaſticorum vniuerſitate, & numero & merito præualuere Bohemis indigenis, diſſimulante ad omnia, imò ſuis Bohemis ad omnia adſtipulante ignauiſſimo omnium regum Wenſlao: qui iam infenſus erat Teutonicis, pro eo quòd deſtitutus per ſummam ignominiam eſſet regno Romanorum: ſi quis ſenſus in pecude ſomnolentiſſima: Bohemi Teutonicos nouis conſtitutionibus & priuilegiis ab rege impetratis vexauere. Sed & nouis & hæreticis dogmatibus, ab Anglia aduectis per quendam, de veneno perfidiſſimi hæretici Wicleff, in eo regno etiam poſt mortem concremati, turbauere. Sed omnium erat grauiſſima, quæ per tumultum & incurſiones agebatur, turbatio. Vnde adducti magiſtri & doctores, prius collato ſermone cum marchionibus Miſnæ, priuilegium ex vrbe Roma à ſede Apoſtolica impetrarunt, ad ſui tranſlationem in nouum gymnaſium Lyptz: vnde factum eſt, vt populariter emigrantes ad duo millia ſcholaſticorum Teutonicorum, conceſſerint in nouam ſtudiorum vniuerſitatem oppidi Lyptz: quod exinde in bonum modum effloruit in hunc diem, vt mercaturis & negociationibus adauctum, magnis vrbibus ſplendore rerum & opum certare videatur. Plauſere ſibi Bohemi, quòd ſoli in ſuo regno permanerent: gauiſi Germani, quòd à conſortio nequam hominum ſeparati, ſecum agerent in tranquillitate. Interim verò venena ſua Bohemi diffudere. Iohannes Huſs, improbus calumniator, loquax, clamoſus, blaſphemias in omnem Romanam eccleſiam auſus proferre, conflare ſibi cœpit authoritatem, malè augeſcentem in perniciem infinitarum animarum.

Wenſlaus Bohemorũ Rex ignauiſſimus.

Iohãnis Huſſij blaſphemia, ſi dijs placet, in Romam.

CAP. 9.

PADERBVRNENSEM eccleſiam, cùm iam impetraſſet dominus Bertrandus Rauennas canonicus, decretorum doctor, Apoſtolici auditor palatij, & adductis literis eſſet per capitulum admiſſus, nec haberet locum, quò ſe hoſpitio reciperet, in curia Volmari de Brenken, qui eum fouere videbatur, reſidebat. Miniſteriales verò eccleſiæ Paderburnenſis, in ipſa eccleſia cõuenientes, in Wilhelmum filiũ ducis ſupradictum conſentire ſe dixerunt, vt ipſe dominus eorum eſſet, hunc Italicum penitùs execrando: ipſumq; adeuntes, dixerunt ei, quòd ipſi eum pro domino ſuo nequaquã eſſent recepturi, nec regimen ſuum eis poſſe prodeſſe: & hæc omnia per interpretem, quia non habebat commercium linguæ noſtræ vernaculæ. Audentius ipſi quàm capitulum, quòd vereretur cenſuras. Ipſe autem

bus, aliis etiam incipientibus iuſtificare partem pontificũ in Auinione, quòd Vrbanus de crudelitate, Bonifacius de auaritia inſigniter notarentur.

Cap. 11.

Ioannis interim in eccleſia Bremenſi archiepiſcopi, præcipua cura & ſingularis induſtria fuit, vt prædia eccleſiæ & arces impignoratas, quas Albertus onerabat, Otto ad plenum redimere non poterat. Hic vndecunq; ſeruatis & aceruatis ſumptibus ad ſe reuocabat, vt eccleſiæ nõ inutilis pontifex haberetur, quicquid de illius rebus multi fabulentur. Bremenſes deinde ad annum xiiii. Christi, ſtimulati multis malis, quæ Didius ipſe, quem diximus, Friſiæ capitaneus, per multa tempora malignatus agebat, & ciuibus & amicis ſine diſcrimine grauis: quę omnia longum eſſet percenſere: Bellum indixere eidem, multis vndecunq; contractis in eum auxiliis, Comitum de Aldenborg, Miniſterialium eccleſiæ, vt ccc. equites ſtipendio alerent, tribus ex vrbe millibus armatis, ducunt in hoſtem, terramq; hoſtilem, quam *Stadlandt* dixere: ibique diu varia pugnatum eſt fortuna, cùm incaſtellaſſent Friſij eccleſias ſuas: ſed vi armorum coacti, ſe dedidere, pactũ iuramẽto firmantes, quòd Bremenſibus in reliquũ in omnibus parerent, nec alios è ſuis capitaneos eligerent, quomodo hactenus Didij ductibus & monitis paruiſſent. Sed poſt multos annos nonnulli ex primoribus, numero quadraginta viri, tranſiliunt muros nouæ arcis, quam diximus fundaſſe ac firmaſſe Bremenſes in ea parte, arcem pacis dixere: & iam intus oppugnauere manentem in ea de Bremis præfectũ, cùm nihil amplius efficerent, niſi quòd arcis pręfectum proſpicientem è feneſtra occiderẽt. Capti deinde, in Bremã ſunt perducti, & ſuppliciis interempti. Nec longum tempus in medio; capitanei terrarũ Friſiæ, populo collectam indixere grauem: ſed ille conſpirauit, vt non pareret. Quidam ex capitaneis cùm audiret vicinos eſſe Cæſaris oratores, in occidua Friſia, ad dirimendas earum partiũ controuerſias, adiit illos, & non ſine graui impendio flexit eos, vt interponerent ſe medios inter populũ quinq; parochiarũ, & eorum capitaneos. Factæ ſunt treugæ, conceptaq; forma compoſitionis; ſed inter treugas, cùm opportunũ eidem capitaneo videretur, ſubductis clàm à Brema defluenti amne dromonibus, armatos impoſuit, atq; terras inuaſit, ſed tamẽ populus ad arma cõclamans, fortiter reſtitit. Comperta ea magnatum ſuorum nimis potenti audacia, populus miſit, qui ſenatũ Bremenſem imploraret in capitaneos, pactis conditionibus, vt ſeruatis terrarum priſtinis libertatibus, ſenatui quotannis perſolueret ſingula domus menſuram hordei, cuius tertia maneret apud terræ prouiſores, idem in mulctis quæ indicerentur tranſgreſſoribus. Quibus ita firmatis, armamenta & bellicum apparatum Bremenſes expediunt, eccleſias à capitaneis incaſtellatas magno labore capiunt. Blexem, Berhoue, domus inde ſuas lateritias, quas firmabãt, dedidere: iurãtes, cõmunis patriæ ſalutem tueri, & pacta ſeruare, quæ populus pepigiſſet. Ibi controuerſiæ finis.

Cap. 12.

Halberstadensi interim eccleſiæ poſt breuem pontificatum Henrici ſurrogatur Albertus, natus comitibus de Werningrode, præfuitq; eccleſiæ ſuæ annis ſeptem. Cuius temporibus ortũ eſt bellum in miniſteriales de Zwichelden. Nam qui arcem Hercyniæ tenuere, Conradus, Brandanus, & Henricus, citato agmine ex diœceſi Magdeburgenſi vaccas abegere. Secuti expedito agmine Conradus de Egelen comes, & D. Otto de Warberge baro, conuerſis latrunculis, iuxta Derneburg ex inſidiis cæditur dominus Otto memoratus. Indignatus dominus Guntherus archiepiſcopus, cum principibus, qui perpetuã pacem firmarunt, ad obſidionẽ memoratæ arcis ſunt profecti. Oppugnauere plus quàm menſem. Extruxere etiã præſidium in vicino monte, vnde facilè arcerentur ingreſſus & egreſſus ab arce: & cùm iam immineret bruma, relicto ſatis valido præſidio, ſoluerũt obſidionem. Ad prima autẽ redeuntis veris tempora, redierunt fortiores archiepiſcopus memoratus, epiſcopus Halberſtadenſis, Henricus & Bernardus duces Brunſwicenſes: & conſtructo etiã nouo ad aliã partem præſidio, ictibus & iaculis primùm deformauere mœnia: inde perduxere in eam neceſſitatem, vt deſerta arce, fuga ſibi conſulerent. Fecere, quod multis ante vicibus legimus factitatũ: munitionem fregerũt; vt æquata ſolo videretur, & abierunt. Imminebat iam tempus concilij Conſtantienſis, ad reformandam vnionem Catholicæ eccleſiæ. Iam enim Sigiſmundus

rex

Sigiſmundi Romanorum regis in reformanda eccleſia opera.

rex Vngariæ, filius Caroli, rex Romanorum, circuibat reges ad reformandã vnionem in eccleſia: peragrabat Franciam, nauigabat in Angliam, vt ſedato grauiſſimo inter reges bello, Eccleſiaſticæ vnioni, & hæreticorum naſcenti proteruiæ, ſimul & Turcorum augeſcenti Imperio occurreretur: cùm hæreſiarchę Ioannes & Hieronymus, conuicti in concilio, flammis vindicibus vrerentur: alter poſt alterum, anno interpoſito. Tum verò immaniter fremuerunt Bohemi blaſphemiis, inde gladiis ſæuientes in omnes, qui Romanæ eccleſiæ in eum diem paruiſſent: ſanctos illos, & Deo dilectos viros, ſine cauſa, ad iniuriam nationis cõcrematos: bene cum illis actum, qui Dei regnum glorioſè apprehendiſſent: iniuriam tamen nationi irrogatam, armis vindicandam.

CAP. 13. VIDVATA per hæc tempora Mindenſis eccleſia pontifice ſuo, ſucceſſorem accepit apoſtolica prouiſione per Bonifacium IX. inſignem virum, dominũ Marquardum, de Rindeghen cognomento, ordine natum militari, virum primarium conſilio & manu, natione Sueuum, numero pontificum XLVI. Introductus erat in eccleſiam ſuam ſolenniter, equitibus multis de more ſtipantibus, in craſtino S. Thomæ Apoſtoli, anno MCCCXCVIII. ſed non eſt diu permiſſus illi eccleſiæ, ſtatim tranſlatus ad Conſtantienſem, quæ illi propter regionem patriam gratior erat: neſcio, ſi etiam prouentibus, quod in primis quæritur, vberior. Ita nouo erat opus concilio pro nouo pontifice, quando contempta eccleſia, ſuo ſponſo iuſſa eſt carere. Liberalis ferebatur Bonifacius IX. ad faciendã gratiam ſupplicantibus: ideò crebræ ſub illius pontificatu fiebant epiſcoporum tranſlationes, crebræ indulgentiarum collationes, vſque ad faſtidium cordatorum virorum. Aliquid facere cogebatur præter conſuetudinem, vt in ſchiſmate tunc currente ſibi faceret partes ampliores: ſed non erat in eo finis, continuatum enim eſt poſt illum.

Epiſcopatus quo plures habent prouentus eo gratiores.

Vide ſuprà cap.10.

CAP. 14. SVERINENSEM eccleſiam poſt Rodolphum excepit Henricus, vir ſine controuerſia præſtans, electus à capitulo: perueniteq; gubernãdo in annum modò tertium. Interim poſt Bonifacium IX. in Romana ſede fuit Innocentius VII. qui ad pontificatum prouectus, gubernacula vrbis, quæ Romanis Bonifacius ademerat, ipſe reddidit: vnde elati in ſuperbiam, inſolentias ei conſuetas intulerũt. Papa verò iuxta iuramentum, quod cardinales ad eligendum congregati præſtiterunt, (in quorum numero hic erat, quo continebatur, vt quiſquis illorum eligeretur, omni conatu inſtaret pro vnione eccleſiæ, etiamſi cedendum eſſet papatui) literas emiſit per orbem patriarchis, archiepiſcopis, epiſcopis, abbatibus, & vniuerſis ad eam rem idoneis, vocauitq; in concilium Romæ pro vnione celebrãdum: ſed orto Romæ tumultu, in quo aliquot Romani cæſi ſunt, dies concilij prorogatur: & toties fruſtratur, vt euaneſceret, vt facilè appareret, quiduis malle pontificem, quàm deſerere pontificatum. Illo verò decedente, cardinales numero quatuordecim in conclaui pro electione ſummi pontificis congregati, iterum iurauerũt, vt quicunque ex eis eligeretur, propter vnionem eccleſiæ renunciaret, vbi opus videretur, papatui, ſi & quando æmulus eius ſimiliter renunciaret. Et quòd infra tres menſes mitteret ad alterius partis cardinales, vt conuenirent de loco celebrandi concilij. Electus eſt Dominus Angelus cardinalis S. Marci presbyter, cardinalis, Gregorius XII. appellatus: ſtatimq; miſit ſolennes oratores ad Petrum de Luna in Auinionem, vocatum in ſua obedientia Benedictum XIII. Tractauere crebriùs, ſed inuentum eſt in effectu, eſſe rem omnem fruſtratoriam. Vnde factum eſt, vt de concilio alio, dimiſſo vtroque pontifice, ordinaretur: idq; factum eſt Piſis, vbi duobus deſtitutis, tertius eſt electus, Alexander quintus. Sed hæc alibi.

CAP. 15. RACEBVRGENSEM autem eccleſiam per eam tempeſtatem gubernabat inſignis vir, dominus Pardamus, ex miniſterialibus terrę Luneburgenſis, qui Kneſebeck cognominantur. Rexit eccleſiam ſatis laudabiliter, in temporalibus ſatis ei omnia fuere proſpera, ſpiritualibus quoque pro ſuo modulo intendebat: ſed iam à retrò actis temporibus ita erant impignorata prædia, ita grauata ære alieno, vt non ſufficerent prouentus eccleſiæ fratribus ſuſtentandis. Per ſingulos annos vrgebãtur ad neceſſariam ſuſtentationem CCCC. marcas in ſorte vndecunque accipere, & prædiis imponere, ad redditus annuos inde perſoluendos. Quæ res eo reſpexit,

vt ſin-

vt ſingulis annis profundiùs merſa debitis eccleſia, non haberet vnde reſipiſceret. Hoc cùm cerneret oculatus pontifex, nec videret humano conſilio, quomodo rebus occurreret, ad implorandam diuinitatis opem, ſpem & animum intendit. Tota ergò deuotione ad implorationem diuæ virginis beatiſſimæ Dei genitricis ſe contulit: fratribusq; indixit, vt vnanimi voto ac humili prece implorarent auxiliũ ab alto. & ſtatuerunt, vt, dum cantaretur Sequentia, AVE PRÆCLARA, verſus illos, AVDI NOS, & SALVA NOS, flexis genibus in honorem & reuerentiã eiuſdem ſanctiſſimæ virginis, humilimè corda inclinarent. Quo diligenter impleto, non multo pòſt ſanctiſſima virgo, deſolatorum conſolatrix, ſupradictæ perturbationis cauſam & occaſionem de medio ſuſtulit, & ſeruos ſuos de his tribulationibus miſericorditer exemit, immittens (credo) ſpiritum prouidentiæ prouiſoribus, vt omnia cum ſingulari parſimonia diſpenſarent: & deinde tempora frugum bona fecit prouenire, vt paulatim ære alieno minuto, ad ſuæ ſuſtentationis ſufficientiam peruenirent. Sed eſt vna omnibus conuentualibus cauſa, ſi deſertis ſpiritualibus, intendant in temporalia, omnia retrolabuntur: è diuerſò, ſi ſpiritualia in primis curentur, creſcunt omnia reliqua.

Chriſto neglecto, mater eius inuocari iubetur ab egregio ſcilicet epiſcopo.

CAP. 16.

PADERBVRNENSIS eccleſiæ pontifex Wilhelmus, necdum conſecratus, pridem de captiuitate liberatus, fatis caſuali prælio vicit comites de *Spegelberg*, & oppidanos de Hamelen, die beatæ Cæciliæ, & inito conflictu, ſedecim ex hoſtili agmine ceciderunt: multi capti, plurimi fuga elapſi, intra oppidum ſe receperunt. Ex victoribus autem nemo cecidit, pleriq; fuere vulnerati. Et quoniã victoria non humanitùs videbatur proueniſſe, conſtituit idem electus cum ſuo capitulo, vt dies Cæciliæ Dominico æquaretur in eccleſia. Quo tempore nobilis dominus Simon de Lippia, & Bernardus filius eius, cùm homagiũ electo præſtare recuſarent, armis ſunt ab illo impetiti, facta obſidione oppidi Harne. Sed cùm nec ſic mollirentur, durauit bellum, prælia leuia multa fuerunt. Ad ſummum, cùm quingentas lanceas ad oppidum Lemmegow produceret epiſcopus, cùm illis æquari non poſſent, deſcenderant in poſtulatas conditiones, homagiũ præſtantes: & oppidum *Harne* & *Valckenberg*, & reliqua quæ ab eccleſia tenerent in feudum recepere. Quo tempore in Italiam peregrinantur, Ladiſlaus rex Neapolitanus, filius Caroli Duratij, eius qui in Vngaria cæſus occubuit, cùm iamdudum diſpenſatione Bonifacij noni legitimam vxorem dimitteret, aliamq; ſuperduxiſſet. Per Italiã potens haberi cœpit, Senatoriam dignitatem Romæ exercuit: & cœpit iuſſum extendere in multas ciuitates eccleſiæ, & patrimonium diui Petri, præſertim cùm Gregorius Papa, iam ſuis cardinalibus malè concordabat, tergiuerſatus de tractatu vnionis. Nam intellexit non eſſe aliam viam, quàm quòd vterq; cederet: aut, ſi nollet, deſtitueretur. Miſerunt ergò diuerſi literas querimoniales in alterutros: & prouenit, quod dixi, vt Piſano concilio ambobus deſtitutis, tertius eligeretur. Concordabát de hoc concilio cardinales vtriuſq; partis, inuitis ambobus pontificibus, in Liburno marino oppido, ſub ciuitate Piſarũ. Sed ad noſtra reuertamur. Dominus Wilhelmus Paderburnenſis electus, hoc tempore inſtitit reformare monaſterium in *Budken* ſuæ diœceſis: erat enim Monialium dominarum, ad ordinem canonicorũ regularium referendo. Sed ibi ſenſit omnium hominum ordines ſibi obſiſtere, eccleſiaſticos, laicos, viros, mulieres. Mira fatuitas, & mortalium perplexitas, cùm rebus vndiq; ſuis angantur, ſe alienis immiſcere, & pietati obſiſtere. Vtcunq; fuit fecit quod potuit bonus Wilhelmus. Tractabat reſignationem, accepit, locum deputauit iam deſertum patribus in Swollis, vt implerent fratribus: & tardè quidem, ſed fructuosè tamen prouenit.

Præceptum Chriſti de coniuge non, niſi propter adulterium, dimittenda corrigitur à Papa.

CAP. 17.

OPERÆ PRECIVM erit intelligere, quid egerit, quid controuerſiæ paſſus ſit idem pontifex in reformatione inſtituta monaſterij ſanctorum Petri & Pauli, in ea ſua vrbe. Orta ſimultate, abbas Priorem deſtituit: ille appellauit electum: abbas, appellatione contempta, ſurrogauit alium: electus, vt debuit, animaduertit, reſpexitque ſecularem abbatis & fratrum conuerſationem, nullam regularem diſciplinam: incidit nobili viro zelus diuinæ religionis, vt viſitaret & reformaret. Abbas vbi intellexit, amicos ex vrbe, proconſules, conſulares, ciues magno numero,

compotores & comeſſatores ſuos, aduocauit, adhærentiam poſtulans. Venit electus cum prælatis viſitare. Aderant laici diſturbantes negocium. Iuſſit electus exire laicos ſub obligatione iuramenti. Non ſe antè exituros reſpondebant, quàm ab abbate ſinerentur: Non hoc præceptum ſubeſſe iuramento. Vrgebat electus. Retrahebant fratres cum abbate. Res in turbationem vertitur. Abbas appellationis vocem emittit: capitulum, & clerus, & populus adhærent. Vides diaboli regnum in impediendo Chriſti honore. Et iam in eccleſia ſchiſmate multiplicato, Alexandet acceſſit Gregorio & Benedicto, appellauit Alexandrum. Miratus electus, conuenit capitulum, ſciſcitatus quam nunc obedientiam ſequerentur. Solebant enim in illum diem Gregorio parere. Interrogati reſpondent, ſuper his rebus conſulenda capitula Hildeſemenſis & Halberſtadenſis eccleſiarum, ſine quibus ob initam fraternitatem nihil ſolerent in grauioribus conſtituere. Electus ibi quieſcens, rediit in ſua. Vix ille dorſum auertit, obedientiam Alexandri profitentur, adhærentes interpoſitæ appellationi. Mira diaboli ars in cordibus vaneſcentium hominum, vt vitet quiſque reformationem ſui ſtatus. Inde multis interuenientibus, electus ſpe meliore concepta, mandatum à quo fuit appellatum, caſſauit, cœpitque ſecundò viſitare. Non inuento abbate, neque monachis, inſtituit proceſſum: & pet excommunicationem interdictum loci, à ſpeciali ad generale peruenit, quocunque loco eſſent: à quo quidem pro parte monachorum fuit appellatum, ſed nemo adhæſit eorum appellationi, vtpote poſt cenſuras interpoſitæ. Abbas curiam Alexandri petit, multos conciliat ſibi muneribus: electum facit euocari, reportat relaxationem interdicti ſpecialis in monaſterium, vnde clerus vrbis improuidè reſumpſit diuina, non faciens diſcrimen in generali & ſpeciali. Multa ſubinde facta ſunt, quæ zelum electi & perfidiam monachorum teſtarentur: ſed rebus grauibus intercurrentibus negociũ ſanctitatis & religionis, profectus ſine optato fine remanſit. Interceſſit enim bellum archiepiſcopo Colonienſi, cum ciuitate ſua & capitulo, & domino de Lippia, quod ſemel pacatum recruduit. Intereà vacabat eccleſia Colonienſis, & ad eam multi prouehere tentauere Paderburnenſem Wilhelmum: ſed & illa res fruſtrata eſt, aſſumpto domino Theodorico de Morſa.

Reformationem ſui ſtatus omnes reformidant.

Monachorum Petropaulini monaſterij perfidia.

CAP. 18. EXITVM cauſæ præſtolatur lector, vbi, & quomodo terminata ſit controuerſia de eccleſia Colonienſi, nimirũ propter rei nouitatem relatũ digniſſima, quamuis externa nobis. Poſtulatur Wilhelmus ab his, qui Coloniç remanſerant, canonicis, eligitur Theodoricus ab his, qui Bonnam cõceſſerant. Omnia clenodia eccleſiæ, & nonnullæ arces, ab auunculo prædeceſſore tradita erãt in manibus Theodorici; ſuperabat ære, ſuperabat gratia apud pontificem Ioannẽ: quãtũis non ceſſaret Wilhelmus à diligẽtia, quã pro eo frater dux Montenſis, quamq; alij faciebant. Quid multa? cõfirmatur Theodoricus, Wilhelmus appellat ad indubitatũ futurũ in concilio vnicum pontificem: nihil profecit. Interim æmuli eius in ſua diœceſi conſurgunt, cùm ille implicitus rebus magnis apud Rhenũ eſſet: amicos eius in anguſtũ coarctant. Capitulum declarat, eum decætetò Paderburnenſi eccleſiæ nõ eſſe deuinctũ: eſſe abſolutos iuramento, quicunq; ei obſtricti erant ratione eccleſiæ. Accipiunt in poſſeſſionẽ de eccleſia, quicquid occupare cõceditur. Interim mittunt ad Ioãnem pontificem iam profugũ à concilio, iam depoſitũ, poſtquã etiã hæreticus eſſet declaratus: poſtulant, & impetrant Theodoricũ Colonienſem archiepiſcopũ eis dati adminiſtratorem, literas reportãt, Theodoricũ archiepiſcopum vocant, ei ſe ſubmittunt, iuramẽta præſtant. Videns ſe Wilhelmus, vir optimus, vndique circunuentũ, quia tempus diſpenſationis ſuper annis cõſecrationis accipiendæ, penè expirauit. Et quoniam ſpe Colonienſis eccleſiæ decidit, à Paderburnenſi eſt excluſus, alia via inimicis ſuis occurrit. Conciliare ſibi properat archiepiſcopũ Colonienſem, quem æmuli ſibi oppoſuere. Ponit animũ ad res eccleſiaſticas: nec enim vllis erat ſacris initiatus. Neptem ex ſorore archiepiſcopi, filiam comitis de *Tekeneborg* accipit coniugem. Nuptiæ in arce *Arnsberg*, præſente archiepiſcopo, ſumma celebritate peraguntur. Ita vltus eſt aduerſarios. Eccleſia Paderburnẽſis in adminiſtratione Theodotici ad finem vitæ eius permanſit.

CAP.

Lvbecensis eccleſia poſt Ioannem, aliũ aſſequitur Ioannem pontificem, cognomento Schelen, decanum eccleſiæ Bremenſis, & Lubicenſis eccleſiæ canonicum, licentiatum in decretis, in Honouer bona editum familia: & per dominũ Martinum eſt confirmatus, cùm eſſet canonicè per capitulum electus. Qui pro ſua cõfirmatione ingreſſus eſt iter Romam verſus, cum tribus canonicis de capitulo Lubicenſi, quo intereundum in itinere & in ipſa vrbe ad M. aureos impendit. Deſcendens, cùm attigiſſet Bononiam, doctoratus inſignia noluit omittere. Poſt ſuam conſecrationem, obtento iudice domino Balduino, Abbate ſancti Michaelis in Luneburg, traxit in cauſam executores teſtamenti, proximi ſui prædeceſſoris, quòd negligentia & diſſimulatione ſua epiſcopalis menſa & eccleſia in ter mille & quadringenta aureorum eſſet damnificata: obtinuitque ſibi adiudicari omnia ab illo relicta à teſtamentariis. Illi eccleſiæ nomine conſignata, ſtatim in Vthin domum erexit neceſſariam ad cocturam potus & panum, & ſtabulis pro iumentis duodecim. Inde pro ſua menſa incorporari fecit certa beneficia, præſertim ſalinaria in Luneburg, qualicunque conſcientia imminuens cultum diuinæ maieſtatis. Hic quoniam exercitatus, ac diu in maioribus erat cauſis principum verſatus, aſſumitur in ſecretarium ab Imperatore: & imperij nomine perſtabat in concilio Baſileenſi per annos ſex continuos. Ibi eccleſiam ſuam, variis tribulationibus & horrendis caſibus de morte præpoſiti laborantem, defendit: improbos adegit ad ſatisfactionem, vt vltra damna eccleſiæ illata, cogerentur hoſtes Magnopolenſes duo marcarum millia expendere in ſatisfactionem. Vnde mille marcæ, ac duo beneficia pro memoria præpoſiti antè dicti, ad perpetuam ſceleris ac innocentiſſimi viri memoriam, in arce Swan in carcere morientis, imponebantur. Comparauit in commodum eccleſiæ, interueniente Lubecenſi ſenatu, loca congrua nutriendis equis: vbi ſpeciem præbebat epiſcopus: ſenatus, qui fateri ſuum nollet intereſſe, pecuniam impendit: ſucceſſor tamen eius ære ſuæ partis exoluto, ſatisfecit inſtiteruntque iumenta in eam rem comparare: ſed euanuit res, neſcio quomodo, vt ſit hodie nullum veſtigium, cùm per mortem Sigiſmundi ad Albertum generũ & ſucceſſorem, in cauſa totius nationis mitteretur in extremos Vngariæ fines, vbi caſtra aduerſus Turcas pugnans fixit Albertus, ex itinere fatigatus, febrem incurrit, mortemq́ue obiit idem pontifex in regno Vngariæ, ſepultus Viennæ, anno ſui pontificatus XIX. Cap. 19.

Pontifex ad ſe transferens beneficia, cultũ Dei minuere putatur.

Verdensi eccleſiæ præficitur poſt Conradum Henricus, natus comitibus de Hoia. Suſtinuit aduerſarium initio, & in iure æmulum, dominum Vlricũ Albach, decretorum doctorem, cui per Papam fuit de epiſcopatu prouiſum: ſed idem dominus Henricus cùm cauſa in iure ageretur, ſuperauit, & epiſcopatum eſt aſſecutus. Mallet eccleſia, ſi optio daretur, ſuccubuiſſe: ita enim præfuit, vt non lætetur illum ſe habuiſſe pontificem. Nam arcem *Rodenborg* ita facili & vili caſu è manibus amiſit, vt nõ ſit ſimilis vnquam in re tali audita ſimplicitas: vnde eccleſia ad vicies mille aureorum, priuſquam recuperaret, impendit. Renunciauit ergò ante mortem ſuam epiſcopatum, cùm ſe prorſus inutilem ad recuperandum, aut aliis modis eccleſiæ iacturam compenſandam, intelligeret. Quàm diſſimilis patruelibus ſuis, qui eccleſias vicinas, Hildeſemenſem Ioannes, & Monaſterienſem Otto, magnis incrementis circa eadem tempora prouexerunt: vt quantum iſta lamentetur de ſui pontificis ſocordia, tantum glorientur aliæ de illorum pontificum inſigni & ſemper memorabili vigilantia. Sed quid faciemus genio? videmus idem in fratribus. & ne longè vagemur, docuere Wenceſlaus & Sigiſmundus Romanorum reges, quorum alter de infinita accuſatur ſocordia, alter verò cum ſumma laude eccleſiæ vnitatem, & bonarum rerum incrementa laudatur excitaſſe. Idem tamen hic pontifex, etſi eccleſiam viuus reliquiſſet, apud eam tamen moriens, voluit requieſcere, vt ei non alienus haberetur. Cap. 20.

Annvs erat poſt MCCCCXX. cum ex leuiſſimis cauſis bellum oritur inter Brunſwicenſes duces Bernardum & Wilhelmum (nam pater eius Henricus fatis conceſſerat) & archiepiſcopum cum ſuis ex altera parte, quòd habitatores arcis *Tedinghuſen & Languedel*, nonnunquam prædatum exibant in ducatus memoratos: Cap. 21. 1420.

ſed aliquando retrò pulſi ſunt à miniſterialibus earum regionum, ſequentibus, vt recentem prædam reciperent: cùm non poſſent, vicem reddidere in terram eccleſiæ. Domicellus de *Seke*, cum armigeris de *Tedinghuſen*, inuectus in ſequentes, ex ducalibus nonnullos proſtrauerunt, & reliquos ceperunt. Quæ res inter priuatos aliquandiu tractata, peruenit ad principes, qui hoſtilia nunciantes eccleſiæ Bremenſi, quingentis lanceis proceſſerunt in comitatum de Hoia. Nam is archiepiſcopo & Bremenſibus tum belli ſocietatem iungebat. Cùm etiam comites de *Oldenborg* & *Delmenhorſt* in parte ſtarent, magnam egerunt duces prædam, ſed tamen in conflictu & arma & equos amiſere. Verdenſes, nuper iumentis per comitem de *Delmenhorſt* abactis, infenſi erant cauſæ: permiſeruntque ducibus, inde mouerent, cùm priùs impunè idem permiſiſſent. Miſere iidem duces clam ſpectatum in *Languedel*, ſi fortè illic gregata manus militum præſtolaretur morum & incurſionem, cumq; omnia quieta conſpicerent, gauiſi ſunt, neſcientes iam eorum comperta conſilia: nam archiepiſcopus omnia prouiderat. Iam duces nihil metuentes, reliqua pecora in paſtum permiſerunt. Egreſſi armigeri de *Tedinghuſen*, inuenta abegere. Indignati duces ſpeculatoribus, quòd falſum renunciaſſent, primo mane in *Languedel* mouerunt, ſed præfectus arcis iam ſagittarios ex vrbe Brema acceperat præſidio tuendo. Multa vtrinque illata damna. Supra triginta tum ex ſagittariis Bremenſium capti, ſed totidem ex ſuis duces amiſere. Itaque interuentu conſilij ac Senatus Luneburgenſis, res tractari cœperunt: ſed tamen egreſſi antè armigeri de Horneborg cum miniſterialibus eccleſiæ in terram Luneburgenſium, incendiis & prædiis omnia vaſtarunt. Cumque hoc bellum interuentu communium amicorum tractatibus pacis ac legibus patriæ finiretur, Ioannes archiepiſcopus iam annum agens pontificatus ſui decimumquartum, anno

1420. poſt natum Chriſtum MCCCCXX. conceſſit in fata.

CAP. 22. SVERINENSI verò eccleſiæ præfuit tum præſtans vir Henricus, cognomine Wangelyn: prçſederat autem annis decem. Huius autem hoc eſt memorabile temporibus, quòd principes Magnopolenſes, miſſa ob eam rem bona legatione in vrbem, impetrarunt priuilegium ſtudij generalis in vrbe *Roſtoch*, loco in eam rem nō incongruo, quòd aëris ſalubritas, & victualium omnis generis leui precio magna eſt copia. Introducuntur magiſtri & doctores, potiſſimùm ex Erfurdia, quæ & ipſa recens ſchola fuit, necdum habens annos triginta ab inſtitutione ſua. Satis erat ab initio bona prouiſio pro regentibus, cùm fiſcus ciuitatis ſtipendia largiretur: nimirum principum largitione, & prælatorum cōtributione ſecuta. Sed proximo eius vrbis malo tumultu, cùm proconſules pellerentur cum publico conſilio, & intus noui magiſtratus crearentur, coacti ſunt cenſuris cedere, qui in eodem Palladio præſidebant, exulibus ad concilium Baſileenſe profugientibus: ſeſe tamen in Gripeſwaldum contulerunt, & nimiùm ægrè redire anhelabant feſtinantes. Quòd ſi diem ſuæ vocationis expectaſſent, magnis vtiq; conditionibus inuitati rediſſent. Nunc autem inuitante nemine, ipſi miſerè pulſabant ad reditum, qua de re cogebantur ab aliis accipere conditiones, qui poterant ipſi aliis præfiniuiſſe. Pacti ſunt igitur Roſtochienſes, ærario exhauſto, ſalariis promiſſis vacare ad annos, vt fertur cc. Tum obligationem reuiuiſcere: ſed quid erit illi ſeculo? Illi verò, qui miſerè feſtinabant redire, accipiebant conditionem, maiora promiſſuri, vt reditum mererentur. Quid facies hominibus ocioſis, hoc ſolùm negocio occupatis, vt literis inuigilent? Habent mores ſuos, habent conſuetudines: quibus contenti, leuipendūt çætera. Itaq; pacto, de non petendo, interueniente, reuertuntur. Ex illo die ſatis tenuiter viros præſtantes apud ſe habent: qui meliores cernit rerum conditiones, abiens amplectitur. Inde iuriſconſultos apud ſe diu retinere, viros præſertim graues & memorabiles, non poſſunt. De reliquo ſatis bene inſtituti ad omnia, præſertim quæ philoſophiæ ſunt, & naturali, & diuinæ pertinentia.

Quando & per quem Roſtochienſis Vniuerſitas inſtituta ſit.

Ob ſtipendij tenuitatem, Roſtochio viri docti diſcedunt.

CAP. 23. RACEBVRGENSI autem per idem tempus præfuit memorabilis dominus Ioannes: cuius quia non memoratur genus, plebeium accipimus, ex fratribus tamen aſſumptum: nam miniſteriales ſolent ex familiis ſuis percenſere. Erat vir iſte ſatis libero animo, dignitatem ordinis & epiſcopatus ſui ad omnes ſplendidè conſeruabat.

ſeruabat. Vnde factum eſt, vt à nonnullis in eam rem profuſior videretur, & qui maiori potuiſſet parſimonia rebus eccleſiæ attenuatis conſulere. Hoc tamen proſpexit atque diligenter prouidit, ne eccleſiam alieno ære grauaret quouis pacto: amicis quidem notis & extraneis ſatis erat manſuetus. Per incendia tamen maiora quàm per ſuos ſumptus damna incurrit. Curiam ſuam *Clockſtorff* arci continuã, tum incinerata aduerſo caſu, in eum quo nunc ſita eſt, locum tranſtulit, & à fundamento nouauit. Capellam in arce *Schonenberg* etiam incendio conſumptam, reformauit, ſatiſque pro ſua dignitate viri ac pontificis boni munera impleuit. Eius temporibus, Magnus dux Saxoniæ, epiſcopus Caminenſis, cum duce Pomeraniæ Caſimiro contendit ad ereptionem oppidi cum arce Tangermundæ, quod Fridericus iam marchio Brandenburgenſis, antè Burgrauius Nurenbergenſis, manu cepit, iam deflexum à Marchia, cui ab antiquo pertinebat. Cumque Marchio ab vna parte ingreſſus, oppidum occupaſſet, illi ad portam aduerſam à ciuibus admiſſi, media vrbe confligunt. Ceſſere tum Pomerani, & aliquot amiſſis per captiuitatem, nonnullis verò cæſis, abierunt, quà venerant, ducenta ex hoſtibus ſtellata iumenta ceperat, cum aliquantis militaribus.

CVM Mindenſis epiſcopus ad Conſtantienſem eccleſiam eſſet tranſlatus, arbitrati canonici, ſui eſſe iuris eccleſiæ ſuæ conſulere de nouo pontifice, vſi veteri libertate electionem ineunt, præpoſitum ſuæ eccleſiæ præficiunt, vt eſſet in ordine & numero pontificum quadrageſimus ſeptimus. Wilhelmo de Buſch nomen erat: hoc enim militari familia traxit, ſed ea tum non erat facultas eccleſiæ libera. Nam apud ſedem Apoſtolicam, vnde eſt impetrata tranſlatio, etiam obtenta fuit eccleſiæ relictæ prouiſio. Sic enim ſtatuerunt pontifices, vt quotquot eccleſiæ maiores vel minores apud ſedem eandem vacuentur, prouiſio ſpectare debeat ad ſummum pontificem. Bene Petrus laxauit retia, bene duxit in altum, & traxit rete plenum magnis piſcibus: vnde meritò audiuit etiam in hoc caſu à communi Domino: Modicæ fidei, quare dubitaſti? num potens ſum tibi dare prouincias & regna? tu dubitaſti. num potui orbem ſedibus tuis ſubiicere? quare dubitaſti? nónne Domini eſt terra, & plenitudo eius? Ecce magna pars Italię tibi tributaria eſt: per vniuerſam Germaniam & Hiſpanias de eccleſiis & maioribus beneficiis diſponis: in Francia idem facturus, niſi noua adinuentio pragmaticæ ſanctionis obſiſteret. Ex Anglia & Polonia vber tibi prouentus eſt, quia omnia inde capita tibi ſunt cenſualia. Vngaria mittit aurum, nec detrectat Illyricum, ergo laxa Petre retia: anguſta interim ſunt: laxa, vt fiant capaciora. Duc in altum, quia ad littora nulli ſunt piſces: in altitudine maris, in profundo nationũ, ibi ſunt piſces quos capies. Duc in altum: nam in Iudææ anguſtiis non eſt quod impleat ſagenam. In omnem terram cum ſono exiuit imperium tuum, vt non ſit vnde meritò poſſis dubitare. Amplificarunt per tempora ſummi pontifices magnificè ditionem eccleſiæ, non per ementitam Conſtantini donationem, quæ nunquam facta eſt, ſed per munificentiam aliorum principum, ſiue de Gottis, ſiue de Longobardis, ſiue per Magnum Carolum: quod latiùs alibi oſtendimus. Amplificarũt in eccleſiaſticis rebus per reſeruationes, confirmationes & prouiſiones, fimbrias ſuas. Laxarunt retia, & omnia in ſuam traxere poteſtatem. Mirabitur, quiſquis annales antiquorum temporum legerit, temporum mutationes, tum in cæteris, tum maximè in eccleſiaſtica poteſtate. Sed nemo diffidat aliter iſta, quàm dante fieri ſpiritu ſancto, cuius nutu iuſta potentes decernunt, cuius eſt regnum & imperiũ: nec fruſtrà colluctati ſunt Romanis Imperatoribus.

CAP. 24.

Christi verba de hominibus per Petrum capiendis, Papæ regna ad ſe transferenti accommodantur.

CIRCA hæc tempora cùm vigeret in Germania neutralitas, & ſtaret contentio ſuper ſummo pontificatu, inter eũ qui Romæ, & qui Auinione pontificatũ adminiſtrabat, apud eccleſiam Oſnaburgenſem tum vacantem electus eſt nobilis vir, Henricus, natus in Holſatia, fratre Gerardo, primo ex eo genere duce Sleſuicenſi. Et cùm apud eccleſiam deliberaretur, vnde eſſet petenda confirmatio, venit fama de Gerardo duce Sleſuicenſi cæſo in Thietmarſia. Henricus electus feſtinabat redire in Holſatiã, propter impuberes ex eodem fratre nepotes: quos ille tres reliquit, Henricum, Adolphum, Erhardum. Venit ille, & adminiſtrauit, aduerſan-

CAP. 25.

ſantibus illi quatuor ex Holſatia militibus, qui ſimulabant defenſionem pro paruulis. Sed Henricus noluit poſthaberi: inuitis Holſatis, omnia curauit. Ciuitates ornauit pro dominis ſuis, auxilia propeſauit, & bellū à rege Danorū pro Sleuicenſi ducatu curauit: vſqueadeò ſe immiſcens rebus Holſatiæ & cauſis nepotū, vt ad eccleſiam Oſnaburgenſem ſerius rediret. Inuenio in literis miſſiuis, quòd ſe ſcripſerit principem Stormariæ: quod nuſquā alibi legi, ſi fortè ius electionis in epiſcopū ibi ſignificauerit: cùm tamen non electio, ſed confirmatio, tribuat dignitatem.

Henricus Holſatenſis ſe Stormariæ principem ſcribit.

Quærite, quos agitat mundi labor.

Cap. 26. Bremensi autem eccleſię tum vacanti, præficitur nobilis vir, Nicolaus de *Delmenhorſt* comes, Ottonis filius, iam patre eius pollicente, quia præter illum non haberet filium alterum, comitatum illum Apoſtolorum principi prouenturum. Quæ ſpes plurimum conciliauit fauorem electo, qui etſi aliàs dignus pontificio haberetur, optatior tamen cœpit eſſe, poſtquam per eum tam lata ſpes eccleſiæ proueniret. Accepit autem diœceſim cum omnibus pertinentiis & prædiis liberrimā, nullo ære alieno obligatam. Ita dominus Ioannes vniuerſa redemit, quæ alienis pridem manibus tenerentur. Initia pontificatus ſatis illi fuere proſpera, niſi quòd tertio eius anno incidit vniuerſalis calamitas. Nam æſtas tota pluuia fuit, vt nihil fœni, parū frugis colligeretur. Excreſcens Weſera fluuius, omnia inundauit, corrupitq́; collecta per agros, ſi qua viderentur aſſeruata. Sed tamen ciuitati à Friſonibus pax nulla fuit. Nam Occo atq; Focco obliti fœderū, cùm capitanei eſſent terræ, quæ Bremenſibus iureiurando firmaſſent, indixere ciuitati bellū, quòd conterraneos ſuos, Friſios homines gladio & notis puniuiſſent: expeditisq́; militibus opportuna loca clam impleuerunt, quæ prima Bremenſes videbātur aggreſſuri. Sed tum circunſpicientes vrbici, auxilia nulla militarium elicere potuerunt. Nam archiepiſcopus ipſe propriis rebus implicitus, aliena curare nō potuit. Friſij, cùm nemo incurreret, quieſcere nō poterāt. Ipſi progreſſi, fortalicium Goltzferden, ſolis minis deditū, acceperant: inde in Fredenburg, nouam Bremenſium arcem, ducentes, ſimili terrore deditam acceperunt: ſed cùm à mari quoq; oppugnarentur memorati capitanei, pacem quærebant: nec tamen Bremenſes vllam pacis mentionē audire ſunt paſſi, niſi demolitio promitteretur duorū, quæ Friſij proximè ceperāt, fortaliciorū. Submittitur ex Friſiis homo, qui videbatur ciuitati gratus, qui magnis promiſsis non potuit impetrare, vt finerent arces in manibus eorum. Itaq; effracta ſunt valida duo præſidia, quæ pridem Bremenſes in terra Stadij erexerunt. Archiepiſcopo autem bellum per duces Brunſwicenſes & Luneburgenſes eſt illatum, quòd Horncburgenſes prædæ aſſueti dulcedini per bella, non ſe pacis tempore continerent. Ex tam leui ſcintilla grandis ignis exarſit. Duces in oppido Verden caſtra habuerunt. Archiepiſcopus multis vndiq; contractis auxiliis, oppidum cinxit, oppugnauitq́;: ſed per riuum Alre aſcendentes Bremenſium dromones, in mora fuere, quòd aduerſo flumine tranſirent: alioqui ſi rupiſſent moram, captum & expugnatum fuiſſet oppidum. Bis magno agmine archiepiſcopus vaſtabundus terram ducum percurrit, ſuper omnia proſpiciens, ne qua ſacris locis ignominia irrogaretur: ſed ea à ducibus ſunt minimè curata. Nam Hertzeuelde monaſterium eſt vaſtatum, & direptum: eccleſiæ incenſæ: oppugnatur ab his oppidum Buxtehude: ſed non eò ſe veniſſe ſunt lætati. Magno deinde exercitu Horneburg cœperunt obſidere: ſed ea eſt itinerum ibi conditio, vt inuitis obſidentibus irent & redirent impunè obſeſſi, quoties voluere: tantum inde obſidentibus incuſſere metum, vt planè dimiſſis impedimentis, fuga abirent. Ea tum belli flagrantia, per amicos in treugas redacta, conquieuit.

Lis minimis verbis interdum eximie creſcit.

Cap. 27. Halberstadensi eccleſiæ nouus per hæc tempora pontifex acceſſit, dominus Ioannes cognominatus de Hoym, ex miniſterialibus eccleſię, præfuitq́; eccleſiæ in annum XVII. Eius temporibus tumultuati ciues in ea vrbe, publicū conſiliū aggreſſi, diſturbauere: captosq́; viros primarios, in foro ſub forma iudicij gladio occidere. Miſertū eſt & pontifici & vicinis vrbibus, quòd homines nequā inflammantes cōmunitatem, ea molirentur in viros innoxios: ad arma couenere epiſcopus & Brunſwicenſes ciues, & de Goſlaria, premebantque obſidione vrbem,

Ob iniuſtè tumultuantes ciues obſidetur Halberſtadiū.

machinis, bombardis, & omni genere tormentorum & iactilium infeſtantes, nihil aliud à ciuibus popoſcere, quàm vt coniurationis principes nominib. deſignatos, permitterent epiſcopo. Diu reſtitere: ſed vbi malorum nullus eſt finis, cœpere boni viri inter ſe conferre, cur ob paucorum impunitam nequitiam, tanta ſuſtinerẽt? eſſe reipublicæ vtile, vt crimina punirentur. Eam vbi populi conuerſionem ſenſerunt, malorum capita clam vrbe egrediuntur, ſciente nemine quò abiſſent. Epiſcopus, vbi innotuit, fecit edictum per vicina loca, quicunq; ex cõiuratis nomine deſignatis adduceret, mercedem conſtitutam acciperet. Itaq; per agros & villas quæſiti, reperiuntur, adducuntur, gladio cæduntur. Vrbium vicinarum oratores de venia pontificis vrbem ingreſſi, rem turbatam componunt, formam reipub. reſtituunt: & bene pacatis omnibus, reuertuntur in ſua quiſque. Eo quoque tempore Hildeſemenſes miniſteriales prælio decertantes ad Grunden, aduerſus Wilhelmum ducem, ſuperantur, capiuntur, & magno ære mulctantur, cùm antè duobus etiam præliis eſſent victi. Sic ſunt rerum viciſſitudines, nunc victi, nunc victores. Sed tamen in hoc nouiſſimo ad Grunden conflictu, cecidit Albertus dux Saxoniæ, & comes de Spegelberge: ſupra centum capti miniſteriales. Wilhelmo tulit ſuppetias Otto patruelis eius.

Cap. 28.

HILDESEMENSI eccleſiæ tum ad annum vigeſimum quintum, prouenit epiſcopus inſignis & nobilis vir, D. Magnus, dux Saxoniæ inferioris, pridem epiſcopus Caminenſis: de qua poſtulatus per capitulum Hildeſemenſe, tranſlatus eſt ad eam eccleſiam, magno multorum plauſu, qui de illo ſpem conceperant optimi pontificis, quam apud eam eccleſiam impleuit, præſidens illi XXV. annis. Multa circumſpiciens, eccleſiam ſuam ſemper defendit, vicinis principibus adfuit. Wilhelmo duci inſigniter decepto per abſentiam, aderat ad vindicandam iniuriam, quam irrogauere Brunſwicenſes, cùm illo excluſo, fratrem eius Henricum deducerent in poſſeſſionem. Statim iunxit eccleſiæ ditioni dominatum Hamburg, & oppidum Hamelen, vt ferũt, pro dimidia. Vrgebat tum Bohemorum multos, quia vicinis regionibus nimium graues incubuerant: quocunq; verterent ſigna, victores redibant. Non potuit reſiſtere Sigiſmundus rex Romanorum & Vngariæ: non potuere totius Germaniæ principes, ſæpè anniſi. Exibãt in Bauariam & Auſtriam, & redibant victores, minati etiam peruagari Saxoniam. Ea res firmauit multas vrbes & arces: audierant quàm crudeliter victis inſultarent. Tum Brunſwicum, Luneburgum, Magdeburgum nouis muris, & foſſatis, turribus ac mœnibus fulciebantur. Vicina Sleſia, Marchia, Miſna, grauiſſimè ſub his hoſtibus laborabant. Infinita crudelitas in hoc hominum genere, ſine miſerationis reſpectu: omni ordini, vtrique ſexui, omni ætati infeſti, religioſis autem infeſtiſſimi, quòd non benè ſentirent de vlla religione repertitia: ſatis eſſe arbitrati, ſi quis Chriſti ſummam religionem impleuerit.

Bohemi nullos agnoſcunt religioſos, niſi Chriſtum profeſſos.

Cap. 29.

VERDENSI quoq; eccleſię per eadem tempora nouus pontifex prouenit, dominus Ioannes de *Aſel* cognomento, natione Hildeſemẽſis, decretorum doctor, & vir magnæ ſcientiæ pariter & prouidẽtiæ, diu Italiam incoluerat, diu Romanam ſecutus curiam, vſqueadeò, vt inter Italos Italus haberetur: ita imbiberat mores, ita calluit gentis linguam. Arcem *Rodenborg* per prædeceſſorem de manibus elapſam, & iam iure pignoris retentam, vndecim millibus aureorum impenſis redemit, eandemq; roborauit, exornauit, & ad propugnandum bene inſtruxit. Multa illi aduerſa fuere. Vicini per ſocordiam prædeceſſorum, iam aſſueti inde rapinis, locupletati etiam, tum venerant, cùm ageret in diœceſi. Ille proceſſum iuſtitiæ & iuris contra eos putauit inſtituendum, vt euocarentur ad iudicium. Tum quidam ſatis militariter: Nihil (inquit) opus eſt euocare, ſua ſponte veniunt, priuſquam euocentur. Quid igitur facimus? ait epiſcopus. Hoc, ille inquit, domine, quod nos ſolemus, vt induti lorica, lanceam brachio ſubiectam in eos dirigatis. Tentauit ille militare opus, poſt longas literarum operas: non alienum viribus eius robuſtis opus erat. Potuit, vbi tentauit. Exiere cum illo ex ſuis miniſterialibus, qui iter præoccupantes, delituerant in ſylua, qua erat tranſiturus epiſcopus, volebant præludio quodam experiri animum, tentare vires domini ſui. Vbi propinquauit, incurrunt

hoſtiliter. Ille impiger haſtam quoq; ſuam vibrat. Vix illi præteribant, & ecce cuneus alius eiuſdem militiæ procurrit in eundem. Ille, quod neceſſe videbatur, venientibus aciem haſtæ prætendit, ſtatimq́; aperiunt qui ſint: Sic (inquientes) neceſſe eſt fieri. Tum ille, Non putabam (inquit) ex angulo bis armatos prodire. Illi ſubſequuntur: In ludo, inquiunt, militari omnia neceſſe eſt prouideri. Non habet iſta res certas obſeruantias. Eccleſiam laudabiliter vir fortis & magnanimus multis annis gubernauit, donec ſenecta defectus, & fractus viribus, etiam ingenio deficiẽs,
1470. eccleſiam ipſam anno Domini MCCCCLXX. ne ex impotentia eius diſpendia pateretur, liberè dimiſit. Sedit ante renunciationem annis XLV. erat vir doctiſſimus, expertus, magnanimus, bellicoſus, & ſupra multos ſuos prædeceſſores ſumptuoſus: & vt erat rerum ſcrutator acutiſſimus, alchimiæ quoq; operam & ſumptus impendit: variisq́; artibus ſingularibus tentamenta per ingenium impendit. Infeſtationes, controuerſias & prælia multa ſuſtinuit. Luneburgenſium, Burgenſium cauſæ dum conſulit, ipſe cenſuras incidit & tolerauit. Finem viuendi fecit, poſtquàm per nouiſſimos aliquot annos ad pueritiam relapſus, parum, quid egerit, intellexit. In arce *Rodenburg* concluſit moriens, anno Chriſti LXXII. poſteaquàm ante biennium eccleſiæ renunciauit, & ſepultus eſt in atrio maioris eccleſiæ, in ſepulchro quòd pro ſe & ſuis ſucceſſoribus antè fieri curauit.

Epiſcopus Alchimiæ ſtudioſus.

CAP. 30. MONASTERIENSI eccleſiæ poſt Ottonem, optimum & victorioſum pontificem, quærebatur tanto deceſſore dignus ſucceſſor: & inuentus eſt Henricus, natus comitibus de Morſe, germanus Theodorici archiepiſcopi Colonienſis: vir illo, & maiori loco dignus: qui eccleſiam per ſua tempora gubernauit in omni tranquillitate, quippe cui prædeceſſor vias ſtrauerit. Pertinaces humiliauit, inquietos eiecit. Cui etiam frater, archiepiſcopus Colonienſis, auxerat dignitatẽ, formidandus, ſi quis ſe aduerſus Henricum commouiſſet. Pontifex, & maiori eccleſia, & longiori vita dignus: ſed nõ eſt in homine via eius. Stabat iam pro vnione eccleſiæ plenaria concilium Conſtantienſe, in quo Romanorum rex Sigiſmundus aderat, fulciens ſeculari potẽtia patrum authoritatem: ni faceret, vt erat multorum tergiuerſatio, res in diuturna perplexitate permaneret. Tergiuerſatur Ioannes XXIII. pręſens in concilio, ſperans quòd propter præſentiam corporalem (quia inter tres ſolus in concilio compareret) authoritate concilii confirmaretur. A qua ſpe dum excidiſſet, cernens rerum inclinationem, mutato habitu, fugit: ſed medio in itinere tentus, aufugere non potuit. Interim vocatus ad reſpondendum articulis terribilibus, non venit. Admittitur probatio, deponitur papatu. Gregorius duodecimus, miſſo nuncio ſolenni, de Malateſta comite, renunciat, & decernitur à concilio primus eſſe Cardinalium, perpetuus per Marchiam legatus. Petrus de Luna, vocatus in ſua obedientia Benedictus XIII. aditur per ſolennes à concilio oratores, ab ipſo rege Sigiſmundo miſſos, nihil proficiunt. Redeuntibus illis accuſatur pertinaciæ, deponitur. Tum animaduerſum in Pragenſes Ioannem & Hieronymum. Citati veniunt. Horribiles articuli noui erroris leguntur: non diffitentur. Primus Ioannes cremſatur. Hieronymus deinde renunciauit, abiurans articulos: pòſt ad vomitum reuerſus, quoſdam pertinaciter defendit, & eundem, quem magiſter ſuperiori anno, habuit exitum. Eius conſtantiam & animi fortitudinem ſcribit in epiſtola Florentinus Pogius, vt agnoſcamus diabolum quoq; habere martyres ſuos. Pragæ vbi renunciatum eſt, fremuerunt, frenduerunt que, blaſphemantes, ſæuientes, immo furentes.

Noui Pragenſium errores igne puniti.

CAP. 31. BREMENSIS archiepiſcopus per idem tempus D. Nicolaus, cùm in Friſios, & ſuæ ditionis, & vicinos, iuſtæ indignationis cauſas in animum induxiſſet, collectis armis vicinorum nobilium de *Aldenburg*, de *Teckeneburg*, de *Hoia*, & de *Retberge* ac *Dephol*t comitum, ipſe cum miniſterialibus in perſona & memoratis comitibus, armato quanto poterant exercitu, Friſiam petunt, die Michaelis: & obuios facilè fugauerunt, prædam colligentes. Si illo feruore ac diligentia permanſiſſent, magna inde lucra, multam prædam locupletati retuliſſent. Nunc verò per contemptum hoſtium victorum, vt arbitrabantur, & qui ſe vltrà obiicere non auderent, fixerunt ſe ad obſidionem cuiuſdam loci, malo conſilio, peſſimo exitu. In quo loco

firmati,

firmatI,ſpatium dederunt hoſtibus indigenis ſe colligẽdi. Vbi pauci Friſiorum ad arma concurrerunt: exiuit fama, innumera venire Friſiorum millia. Nemo expectandum putauit: ita immiſit illis neſcio quæ res formidinem, vt qui pridem omnibus victores futuri ſperabantur, tum ſolo rumore, & illo vano, currente, turpem fugam inierint. Igitur fugæ præſidium in ſuam perniciem quærunt, nihil periculi experturi, ſi ad pugnam viri fortes permanſiſſent. Superuenere pauci, & qui numero illis æquales non eſſent, iam in fugam pendentes abegerunt: facilè enim qui fugit, fugatur. Cæſus comes de *Depholt*, captus archiepiſcopus & comes de *Hoia*: cæteri fuga abierunt. Ibi prouenit inſperata Friſiis victoria. Ea tum fuerunt æſtimatione capitanei Friſiorum, vt Occo teneret cõiugem Mauricii comitis de *Oldenburg* filiam, matre de *Brunſwici* ducibus exorta. Quæ res cum in diebus noſtris eiuſdem domus puellis contigiſſet, viſum eſt monſtri ſimile, cum Gerhardi comitis filię, Heroni atque Edoni Friſiis nupſiſſent: ſed auxit rei nouitatem, quòd recenti memoria rex ex ea domo ſit egreſſus, regum pater, Chriſtianus, quem Dani dixere Chriſtiernum: cuius nunc Ioannes filius regnat, filium habens Daniæ regem Chriſtiernum. Senatus autem Bremenſis, cum conſiliis publicis vicinarum terrarũ, ſe interpoſuit: perſuaſit populo Friſiorum, coegitq́; capitaneos ſubire concordiam, & pacis reformationem qualicunque conditione. Liberati captiui ſine vllo redemptionis impendio, præſertim archiepiſcopus & comes, quos aliàs pro multis millibus non emiſiſſent. Interfari libet hoc loco: legenti & repetẽti in memoria, quæ de paluſtribus & limoſis ad flumina & maria locis tradita ſunt literis. Vna ſemper occurrit facies, eadem fortuna principum, ad ea loca & id genus hoſtium, infortunatos plerunque ſemper habuere ſucceſſus, & exitus formidabiles, quotquot aciem verterunt in aquaticas limoſaſque terras. Cuius rei vna mihi vel maxima cauſa viſa eſt, præſumptio militarium, cui ſocius eſt contemptus inermis populi: ſed nõ proſpicit tumor animi, quòd difficilem præbeant militiam diſiuncti per foſſata agri, plurima quæ terras ambit & munit aqua, quę inuiam facit exteris, præſertim equeſtribus, regionem. Sed hæc interim.

MINDENSIS eccleſia, quem non expectabat, pontificem accepit, ordine & numero XLVIII. ſi proximum Wilkinum, qui vltra electionem non eſt prouect⁹, numeraueris, nobilem virum, dominum Ottonem natum comitibus de *Retberg*, maiori etiam pontificatu dignum. Nec erat in vniuerſis, quod illi opponeretur, niſi quòd non per oſtium legitimæ electionis, ſed aſcenderit aliunde. Ille autem verũ ſe petiſſe oſtium affirmabat, dum per Chriſti Domini vicarium, qui verum eſt oſtium, introiſſet. Vtcunq́; fuerit receptus in eccleſiam, bene præfuit. Annales tamen ſiue incuria, ſiue certa ſcientia, nihil omnino ex rebus per eum geſtis annotarunt: nec quantum præfuerit temporis, nec quando defecerit, quod in hunc vſq; pontificem diligenter annotarunt. Neq; nobis impoſitum eſt diuinare, neq; quod nõ reperimus, aſcribere. Igitur ea nuditate contenti, cogimur abire. Tempora tamen ſchiſmatis duraſſe crediderim, quando ſub IX. Bonifacio creatus eſt, cui in eodem ſchiſmate ſucceſſit XII. Gregorius: in cuius perſona eſt terminatum, cùm redierit ſub Martino ad cardinalatum. CAP. 32.

Otto comes Retbergic⁹ ad Mindenſem pontificatum non rectè perueniſſe arguitur.

SVERINENSI per idem tempus eccleſiæ præfuit vir inſignis, D. Hermãnus Cappe, optimus in ea eccleſia pontifex, qui cùm bona illi plurima prouidendo, aceruando, conſtituendo feciſſet, multa eccleſię prædia dudum alienata reuocauit, pignorata luit, & ad quietum vſum eccleſiæ ſua prouidentia reduxit. Quo tempore grande & diuturnum bellum erat inter Danorum regem Ericum, & duces Sleſwicenſes, Holſatiæ comites: permoleſtumq́; fuit maritimis ciuitatibus, quod dux Brunſwicenſis & Luneburgenſis Wilhelmus, interim confligeret, diffidens cũ archiepiſcopo Bremenſi: nam ab vtriſq; ſperabantur auxilia ventura Holſatis. Qua de re mota dictarum vrbium conſilia, rem interceperunt inter ducem & archiepiſcopum, quibus poterant modis ad concordiam reductui diſſidentes. Indictus erat conuentus in ciuitatem Verdenſem. Ibi cum vtriuſq; partis inſtructis oratoribus aderãt maritimarũ vrbiũ Lubecæ, Hamburgi, Luneburgi, deputati cauſæ tractatores: & pacis authore donãte, inter archiepiſcopũ & duces rem omnẽ cõplana CAP. 33.

uerunt,vt auxilia inde prouenirent Holſatiæ,ſub graui regis Daniæ manu laboranti. Fouebant enim,quod in Dania & Saxonia monſtrauimus,& plenius in Wandalia, dictæ ciuitates,tum iuſtis de cauſis partem ducum Sleſwicenſium. Sed dum illa tempeſtas in diœceſi Bremenſi cõquieuit,inteſtino bello cœpit ardere ciuitas Bremenſis. Seditioſus enim populus ſurrexit aduerſus publicum ciuitatis conſilium: & eiectis ex ſenatu prudentioribus,nec vrbe ſunt paſſi concludi. Exulabant igitur aliquot proconſules vrbe,id quod multis vrbibus per proximam ætatem contigerat:& iniuriam irrogatam variis locis oſtenderunt amicis. Is enim tum erat ſtatus vrbium maritimarum,vt ipſi conſilio indigerent. Principes autem in tales cauſas trahere,eſt aureo reti piſcari,& nihil prendere: cùm etiam rete permaneat in profundo. Ibant ergo boni viri quò poterant. Seditioſi intra vrbem nouum creauere conſilium in ſui perniciem,quod exitus ipſe rerum comprobauit. Dum ita tumultuarentur, vnum ex proconſulibus pulſis,non longè ab vrbe, ſecretò, vt ille putabat,diuerſantem,innocẽtiæ ſuæ fidentem,cùm ſibi iuſtæ in republica adminiſtrationis conſcius eſſet,appræhenderũt,& latronis in morem vinctum in vrbem pertraxerunt: iudicio qualicunq; condemnatum publico, cecidere gladio, ſepultum in eccleſia ſancti Pauli. Hæc ſunt præmia,quæ ſui laboris referunt boni viri, in congregatione tumultuantis vulgi. Durauit hæc tumultuoſa vertigo per aliquot annos,cùm nouum reipublicæ præſideret conſilium. Veteres autem conſulares,qui non tanto in odio erant,domi ſedebant ocioſi,maiorib. exulantib. Graues erant illi oculis præſidentium,& efficta qualicunque cauſa, appræhenſos ſedecim ex illis viros,in carcerem miſere. Sedebant diu in tenebris boni viri, vt iam ferueſcentib. annis laxior cuſtodia cum obliuione vinctorum haberetur. Illi noctes atque dies, vt neceſſe eſt vinctis,de liberatione cogitabant. Inuenere viam, qua vnus conſcenſis aliorum ſcapulis,reptans manibus pedibusq; teſtudinem, ſub qua clauſi manebant,comprçhendit:ibi manibus vt potuit(nam ferrum deerat)fodit: vt vnum, deinde alium laterem,inde plures effringeret: capax hominis foramen aperuit. Conſeruere ex tegumentis & ſtramentis funem,quo alter poſt alterum extraherentur. Remanſit vnus: quoniam moles corporis & defectio virium educi non ſinebant. Qui verò teſtudinem appræhenderunt,amicorum præſidio nauim in Viſurgo habuerunt,in quam ſe de excelſa turri per memoratum funem demiſere: prono flumine læti,non tamen ſecuri,deferuntur in confinia *Aldenburg* oppidi & arcis. Ibi à Theodorico comite patre regis Chriſtiani Daniæ, Mauricii & Gerhardi fratrũ, perbenignè excipiuntur,fouentur,recreantur. Sed hæc interim.

Ciuitas Bremenſis ardet inteſtino bello.

Captiui Bremenſes mirabiliter è cuſtodia liberãtur.

CAP. 34. RACEBVRGENSI autem eccleſiæ per eadem tempora pręſidebat alius Ioannes de genere miniſterialium, ex terra Magnopolenſi *Preen*: gnarus ille fuit ac diligens in adminiſtratione temporalium: vnde menſam ſuam epiſcopalem, onere debitorum grauatam, plurimùm releuauit: & inter cætera curiam & curtem *Roggelin*,cum ſtagnis & pertinentiis ſuis,iure pleni dominii perpetuo poſſidendam menſæ epiſcopali applicuit,& appropriauit. Qui etiam pio ductus affectu, attẽto quod eccleſia pro ſuorum iurium defenſione & rerum eius adminiſtratione viris indigeret doctis, x x. marcarum annui redditus, x. apud capitulum, ac tantũdem ad menſam epiſcopalem ſuis pecuniis comparauit, ſtudentibus ſuis canonicis pro tempore ſingulis annis perpetuò ſoluendas, alioqui in alia pietatis opera conuertendas. Fuitq; homo rigidus & auſterus, zelator iuſtitiæ. Eccleſiam ſuo tempore bene gubernauit: ſed vbi reformationi ac morum emendationi operam dare cœpit, inter corrigendum defecit, fatoq; æger ſuccubuit, quieſcens in pace. Cuius temporibus Bremenſis vrbis priores viri, à conciuibus male habiti, & carcere dilapſi in *Aldenburg*, quod diximus, peruenere. Cumq; eo in rerum ſtatu res aliquandiu manerẽt, maritimarum vrbium conſilia iam reſpirabãt à grauiſſimo Danorum bello. Intentis ergò oculis ſtatum Bremenſium miſerantur, & interpoſita opera, miſſis ad hoc oratoribus tractare cœperunt inter regentes de præſenti, & exulantes. Facilior inde res fuit, quod magna pars ciuium in vrbe, & præcipuè collegium mercatorum, fauebat exulantibus. Facta igitur inter diſſidentes recõciliatione, veteres cum nouis conſularibus reponuntur in conſilium, magniſque pœnis decretis ſtatuitur, ne

Bremenſes inter ſe diſſidentes reconciliantur.

veteris

veteris noxæ verbo vel opere vlla vnquam mentio conſurgat. Nicolaus autem archiepiſcopus cùm viribus ſuis diffideret, defenſorem elegit dominum Ottonem, ducem Luneburgenſem, Bernhardi filium: qui multum cooperatus eſt ad reconciliationem ciuium in Brema, cùm tumultuatio diuturna reſpiceret in exilium. Quindecim autem annis in archiepiſcopatu, multo labore ac varia fortuna peractis, anno Chriſti MCCCCXXXV. rebus humanis exceſſit. 1435.

HALBERSTADENSI eccleſiæ poſt Ioannē præfuit Burchardus, natus baronibus de *Warberg*, præſidebatq́; eccleſiæ per varios caſus, annos viginti quinq́;. Cap. 35. Cuius temporibus duces Brunſwici Wilhelmus atq́; Otto fratrueles, oppugnauere comitem de *Spegelberg*, violatorem publicæ pacis, arcem eius *Haehemolen* capientes: ſed hoc in Saxonia noſtra. Tonuerunt ea tempeſtate bella in circuitu plurima, vt velut in igne conſideret Burchardus. Nam quod longius illi fuit, Bohemi tum ſæuierunt in vicinas prouincias ſupra modum ferociter, velut immanes belluæ, & quæ humanitatem omnem abieciſſent. Magdeburgenſes verò eius rei incurioſi, ſuo archiepiſcopo bellum concitarunt grauiſſimum. Itaq́; captis arcibus, quas voluere confregerunt, clerum omnem vrbe extruſere. In concilio Conſtantienſi acta eſt cauſa, præſente rege Romanorum Sigiſmundo. Vtroq́; eccleſiæ gladio percelluntur. Indurauerunt ceruices eorum, computruerunt vt pecora in ſordibus: in fine tamen coacti ſunt archiepiſcopum recipere, confracta reparare, capta reddere, magno partium detrimento. Diſſenſum eſt, & belligeratum eſt. Diximus iſta plenius in Wandalia. Cæterùm parte ex altera duces Brunſwicenſes detonuere. Burchardus autem in horum medio quietus agebat, cùm partibus ſe non immiſceret. Concilium quoque Baſileenſe per ea tempora initium habuit. Delegit Martinus locum, conceſſere eò multi cardinales, venere nationes & principum oratores. Eugenius ægrè aſſenſus eſt: deinde ſuaſu multorū, præſertim imperatoris, comprobauit. Ilico mutans ſententiam, reuocauit, Bononiam transferens. Pulcherrimum quidem initium, ſed turpem habuit exitum. *Eugenii pontificis in cogendo concilio inconſtantia.*

BREMENSI autem eccleſiæ poſt Nicolaum præficitur inſignis vir, dominus Balduinus, decretorum doctor, abbas S. Michaelis in Luneburgo, militari genere Cap. 36. natus, vir prudens, & rebus gerendis non inidoneus, qui tamen electioni de ſe factæ nullo modo conſenſit, niſi poſſet vnà abbatiam Apoſtolica diſpenſatione retinere. Permiſit illi ſummus pontifex ad certos annos, quos viuendo non attigit, vir inſigni eruditione, experientia non vulgari. Eò nunc peruentum eſt iamdudum in eccleſia, vt in deligendo pontifice maior ſit reſpectus tuendorum eccleſiæ prædiorum, quàm in ædificatione & reformatione morum. Quis enim his de rebus noſtra ætate cogitat? Quamuis memoratus dominus Balduinus vir fuerit in vtraque re præcipuus, & in cultu religionis amplificando: erat enim abbas ordinis S. Benedicti: & nihilominùs ad temporalium diſpenſationem, & literarum eruditio, & experientia rerum, & cognationis latitudo, plurimum adiuuabat. Comitatum autē de *Delmenhorſt*, cuius adipiſcendi ſpem conceperat eccleſia, in aſſumptione pontificis Nicolai, qui nouiſſimus eius generis putabatur de illo ſanguine, non eſt eccleſia aſſecuta: ſed comites de *Oldenburg* accepere. Quo iure autem, non ſatis compertum habemus: per legitimam ſanguinis lineam, an per affinitatis copulam: aut certè per cuiuſdam tranſactionis inter viuentes formulam, an vel Imperatoris nouo beneficio tranſierit in illos. Certum eſt autem, eccleſiam non accepiſſe: ſed comites memorati in eius poſſeſſionem peruenerunt, donec magno interueniente bello Henricus epiſcopus Monaſterienſis, & adminiſtrator tum Bremēſis, viribus eccleſiæ Monaſterienſis comites memoratos deiecit, & eccleſiæ ſuæ, cuius titulū præferebat, iuſſit aſcribi: quæ vſque hodie tenet. Huius pōtificis tempora viderūt compoſitionem diuturni & pernicioſi belli Danici in Holſatos: ad quam cooperat eſt iſte pontifex non minimum. Priuſquàm autem ad pontificatum iſte perueniret, iudex fuit datus à Baſileenſi concilio, in cauſa Roſtochienſium procōſulum exulantium: qua examinata, legaliter tulit ſententiam condemnatoriam in Roſtochiēſes incolas: cui cùm non parerent, omnes iniecit cenſuras. Sed illi appellatione interpoſita ad ſummum pontificem, rem, vt putabant, deriuarunt. In qua ambiguitate

fluctuabant, qui appellantibus adhærerent, ſed Vniuerſitas ſcholaſticorum & Doctorum grauiter angebatur: diu tamen fouit neutralitatem, neq; cõcilio, neq; pontifici adhærens. Quærebatur enim tum apud doctiſſimos, cuius authoritas præualeret, Pontificis ne, an Concilii? ſed Balduinus iſte, vir non in poſtremis doctus, authoritatem concilii, cuius erat in ea cauſa commiſſarius, præferebat. Minus tum angebat Roſtochienſes ea res, donec Imperator & ipſe manum apponens, coram ſe conuictos pertinaces, banno ſubiecit Imperiali. Sed nos ad Balduinum reuertamur. Archiepiſcopatum ille cum Abbatia per annos ſex Apoſtolica diſpenſatione commutauit: cumq; iam dimittenda erat Abbatia, vitam quoq; finiuit, ne dimiſſæ Abbatiæ diu ſupereſſet, anno à Chriſto nato M CCCC X L I I. Amauit tamen in ſuo monaſterio quieſcere: ſed relatus eſt in eccleſiam Bremenſem.

Auctoritas Cõcilii pontificis auctoritati præfertur.

CAP. 37. LVBICENSI deinde eccleſiæ vacanti, morte Ioannis ſui, in legatione Vngarica, electus eſt per capitulũ dominus Nicolaus, primùm eccleſiæ Lubicenſis ſcholaſticus, deinde decanus, vir prudẽs, & in omni vita integer, verſabilis ingenii, per capitulum in via ſcrutinii electus, per dominum Balduinum archiepiſcopum confirmatus tempore concilii Baſileenſis, impenſis quinquaginta aureorum. Eodem anno XXXIX. per eundem archiepiſcopum ac Hermannum Suerinenſem ac Raceburgenſem, cum prouinciali ſuo in eccleſia ſua Lubicenſi eſt ſolenniter conſecratus: fecitque impenſas tam in die conſecrationis, quàm ſequenti die ſuæ primæ Miſſæ pontificalis, pro honore eccleſiæ ſuæ, ad mille eius monetæ marcas. Primo anno inſtituit eleemoſynam ſolennem perpetuam pro pauperibus, de peculio ſuo ante epiſcopatum conquiſito, de qua in porticu eccleſię Lubicenſis, erogantur ſingulis diebus tredecim perſonis, qualibet die talentum butyri electi, & trium denariorum panes: pro qua perennanda aſſignauit perpetuos redditus ducentarũ quinquaginta marcarum, quater mille marcarum in ſorte principali. Aſſignauit etiam monaſteriis in Zegenberg & Ciſmaria ad veſtimenta fratrum, cuique monaſterio triginta marcarum redditus perpetuos, M. marcis ante epiſcopatum ex peculio ſuo coemptos. Introduxit in ea monaſteria viros religioſos, ad reformationem collapſæ diſciplinæ regularis. Reformauit quoque leproſarium in Swartow veteri Lubeck, ædificiis ac rebus neceſſariis coadiuuans. In eam rem tredecim marcarũ redditus pius pater deputauit. Simili pietate impenſa ad leproſarium, quod eſt ad oppidum Oldenborg. Carthuſienſibus quoque ſuæ diœceſis conſignauit DCC. marcas, ad redditus perpetuos coemendos pro fratrum veſtimentis. Redemit quoque de epiſcopali menſa onera quædam, quibus beneficiis aliquot adſtringebatur. In quã rem CCCCL. marcas impendit. Ædificauit ſecundam domum lapideam in curia Epiſcopali Lubeck, cameris, ſolariis, cubilibus, aliiſq; diuerticulis, vnà cum capella teſtudinata. Et in arce *Vthin* portalem turrim cum teſtudine: in quibus bis mille marcarum impendit. Stabula iumentorum & manſiones familiæ Lubeck in curia erexit, impenſis in eam quoque rem vltra mille nummûm. Adiecit prædia, poſſeſſiones, agros, piſcinas, vt augeret ſumptus epiſcopalis menſæ. Legauit in teſtamento pro menſa epiſcopali C X V I. marcarum redditus, per eum de fructibus præſidii *Stinburg*, ab Adolpho duce Sleſwicenſi coemptos, ſub pacto redemptionis, pro bis mille penè, ad releuandam menſam epiſcopalem: quæ capitulo ſuo annuam illam debebat pecuniam. Ordinauit pro duobus capellanis Vtini in conſpectu pontificis celebrantibus, cuique ſex marcarum redditus: legauit pro menſa epiſcopali argentea vaſa, in pondere quadraginta nouem marcarum, puri argenti, vt permaneant in eos vſus in perpetuum. Libros quoq; notabiles, & vtenſilia reliquit pro ſucceſſoribus. Anno verò nono fuit idem præſul concorditer per capitulum Rigenſe in eorum archiepiſcopum poſtulatus. Præſentato ſibi poſtulationis decreto per dictæ eccleſiæ cellarium, & duos militares de diœceſi Rigenſi, deliberauit apud ſponſam ſuam, eccleſiam Lubecenſem, remanere: recto conſilio, quia paucis pòſt diebus eſt euocatus, poſt anni reuolutionem, febribus occumbens: vir longiori dignus pontificatu. Sedit annos decem.

Pontifex Lubecenſis in eccleſia laudem, ſumptus marcarum mille facit.

CAP. 38. MAGDEBVRGENSI eccleſiæ poſt Guntherum prouenit pontifex optimus, dominus Fridericus, natus comitibus de *Bichlinge*, antiquo Saxonum ſtemmate:

mate: præfuit eccleſiæ ſummo, ſed fructuoſo, labore, per annos viginti. Erat ad ſpeciem, cùm in curia ſui prædeceſſoris ageret, vir ſeculo, vt apparuit, deditus, venari, aucupari, volare in iumentis, eius cura: capillis longis, veſte breui, ad omnem ſeculi vanitatem videbatur excomptus. Erant in extremis archiepiſcopi, ad lectum eius viri, alloquio eius fruiti, vt ſemper, familiariſſimè: oritur ipſo inchoante ſermo de termino, qui adeſſet, calamitoſæ huius vitæ. Quis (inquiunt) poſt te hanc eccleſiam excipiet? quis tuebitur? Tum ille: Si me conſulitis, oſtendam vobis, eccleſia hocq; pontificatu dignum, ſucceſſorem, Fridericum de Bichlinge, non hoc intus, quod foris, præferentem. Ego noui optimum cor viri ad Dei timorem, eiusq; religionem. Nolite, quod foris apparet, intueri. Illuſtrem virum habetis, animo & corpore integrum. Abiit archiepiſcopus viam vniuerſæ carnis, qui audiere ſententiam morituri, non contempſerunt. Fridericus eligitur, ſubitò in virum alium commutatur. Literis quidem non vſqueadeò ad neceſſitatem erat imbutus: adhibuit magiſtros, ſed magis animum: breuiq; profecit in eum modum, vt multis doctior haberetur. Officium diuinum ipſe executus, deuotiſſimum ſe ad omnia præferebat. Maior illi cura in reformandis moribus, quàm ædibus. In quam rem nullum recuſauit laborem. Aggreſſus eſt ductu bonorum, & zelo Dei viuentium virorum, à religioſis vtriusq; ſexus inchoare, vt ad ſeculares deinde perueniret. Dici nō poteſt, quantus inde labor, quanta ſurrexit aduerſitas: armis tueri, ſe multis locis contenderunt. Gaudebat, vbi maior apparuit cōtradictio: nam ibi rem benè proceſſuram fidebat: & dicebat, ibi abundaturam gratiam, vbi exuberabat pertinacia. Non ceſſauit, donec effractis ſuperbiæ ceruicibus, ad iuga humilitatis & religionis perduceret repugnantes. Intereà ſibi rigidus, nihil indulgebat: in victu parcus, ieiuniis aſſiduus, veſtitu ad carnem cilicino, quam rem externa velabat honeſtas. Id egit, vt cardinalis de latere legatus, dominus Nicolaus de Cuſa, teſtaretur, vnū ſe per Germaniam reperiſſe pontificem, Fridericum. Veſtigia ſanctitatis & optimè actæ vitæ plurima repererunt eo moriente: ita vt ſui deſiderium diu relinqueret in eccleſia.

Epiſcopum ſeculi vanitatibus eſſe deditū rumor eſt.

Bremensi autem eccleſiæ poſt Balduinum ſucceſſit in cathedram epiſcopalem Gerardus, natus comitibus de *Hoia*, quam tenuit annis viginti vno, vir per omnia pacificus: cui præſtitit Deus, vt videret temporum ſuorum tranquillitatem. Ericus autem Oſnaburgenſis epiſcopus, fratruelis eius, eiicitur ſede ſua, odio fratris ſui Ioannis, viri omnium viuaciſſimi. Implicatur etiam maioribus rebus, cùm à ciuitate Monaſterienſi ad epiſcopatum illius vrbis vocaretur: etiam ibi fruſtrat⁹. Sed Gerardus propinquo bello non patitur implicari: conſiliis, & quietis, vbi res poſcebat, auxiliis, non deſtituit propinquum, ſed in ſocietatem belli pertrahi non potuit. Cuius temporibus memorandus diu vir, dominus Nicolaus de Cuſa, cardinalis de latere legatus, venit in Germaniam, & multa in prouinciis conſtituit: quæ ſi obſeruarentur, meliùs ſe in pleriſq; res haberent. Literæ ſeruantur in archiuis eccleſiarum: hoc ſatis eſſe putant. Cæterùm in executione operis nihil apparet. Fertur idem inter alia ſalubria conſtituiſſe de venerabili Euchariſtia, cuius erat tunc (vt nunc) quidam abuſus, cùm in publicum deferretur in diebus Iouis per anni circulum. Res, vt prima fronte prætenditur, deuotioni parata: ſed vt euidenter claruit, per crebram eius oſtentationem vileſcente, quæ ſemper ardens & ſumma debuit eſſe, reuerentia. Conſtituit ergò, vt non in publicum efferretur, niſi infra octauam feſtiuitatis inſtitutæ, ad honorem ſanctiſſimæ Euchariſtiæ: præſertim quia eius vſus à cœleſti magiſtro inſtitutus eſt ad eſum, nō ad oſtentationem. Sunt enim pleraque inter homines, quorum initia ſalutaria ſunt, ſed progreſſus non ita. Poſt duos annos venit ex Italia religioſus pater, Ioannes de Capiſtrano, ordine Minor, reformationis excitator acerrimus, Bernardini diſcipulus, eius qui primus de reformatione eius ordinis curauit in Italia. Venit (inquam) in Magdeburgēſem prouinciam. Ipſius viri (vt ferebant) adſpectus mouebat adſtantes, ipſe dicentis apparatus (nam vernaculæ noſtræ expers, Latina lingua vtebatur) in populo energiam fertur habuiſſe mirabilem, cùm poſt illum ex fratribus, qui eum multi & præſtantes viri ſequebantur, aliquis interpretaretur populo, quæ ille antè enunciaſſet, vtriuſque ſermone in quintam horam extracto, cùm prior Ioannes in tribus, & qui

Cap. 39.

Crebra Cœnæ domini circumgeſtatio propter contemptum prohibetur.

ſequebatur, per reliquum tempus diſſereret. Commouit vſqueadeò populum, vt omnia vana ludorum genera, ſcacos, aleas, quicquid id generis eſt, conferrens in forum, fœminæ toralia & ſtructuras capitis, ac alia redimicula vana, vno igne, inſpectante populo, concremarent. Turbulenta fuere omnia in circuitu per tempora huius pontificis. Sed hæc poſteà: nunc, quod cœpimus, exequamur.

Cap. 40. Monasteriensis eccleſia poſt Henricum pontificem incidit in grauiſſimam perplexitatem, quę in durum ac diuturnum bellum excreuit. Nam canonici electione legitima, vota emiſerunt in dominum Walramum, germanum Henrici prædeceſſoris, & Theodorici archiepiſcopi Colonienſis, cuius tunc erat nomen celeberrimũ per multas prouincias. Erant, qui ſe huic electioni clam opponerent: nam apertè non auſi, populum ciuitatis Monaſterienſis, & quoſdam ex miniſterialibus inflammarunt, vt vociferarentur, Walramum iam ab eccleſia Traiectenſi, de qua pridem contenderat, reprobatum, non paterētur ſibi epiſcopari: eſſe Ericum Oſnaburgenſem epiſcopum ſede ſua pulſum, virum à maioribus commendatiſſimum, quod patruus eius Otto, optimè de eccleſia Monaſterienſi meritus, ab illis depoſceret, nepōti ſuffragarētur. Capitulo verò non eſt viſum ex dignitate ſua, cedere clamoribus populi, ſuo eligendi iure decedere, archiepiſcopum Coloniēſem aduerſum ſe excitare. Igitur egreſſi vrbe, ad ſuos ſe quiſq; propinquos, vt ſunt omnes canonici ordine miniſterialiũ orti: nec patiuntur plebeii generis inter ſe quenquam, etiamſi ſit literis & eruditione excellentiſſimus. Aſperum ac odioſum bellũ conſurgit. Ioānes de *Hoia* comes, frater Erici à populo poſtulati, gaudebat vberem ſibi datam exercendæ virtutis materiam. Itaq; ciues Monaſterienſes, æquè ad cauſam feruentes, ille ducebat: nec illo contenti, conduxere ſtipendio ducem Brunſwicenſem Fridericum, vt Theodorico Colonienſi per diœceſim vaganti, opponerent principem. Meliùs aliquanto ſibi conſuluiſſent, ſi Ioannis ductibus contenti, ex ius ſententia rem geſſiſſent. Fridericus ferox ab armis princeps, cedere neſcius, vbi vidit hoſtilem exercitum impunè vagari, egreſſus tuto loco, caſtra fixit in aperto, nolens hoc crimen gloriæ ſuæ inferre, vt vel cederet, vel lateret. Potuiſſet extraxiſſe tempus, quoad auxilia illi, quæ erant non longè, veniſſent: ſed efferbuit indignatione, in prælium exiens cum paucis, aduerſus triplo maiorem & expeditiorem hoſtium exercitum pugnaturus. Ibi quanquam fortem operam & dux & milites nauaſſent, tamen, quod neceſſe fuit, concluſi in manibus multorum ſuperātur. Capiūntur dux ipſe & multi ſub ipſo militantes. Abducitur captus Coloniam: ibiq; diu manens, laxandum ſe Monaſterienſium ære eſt arbitratus. Illi verò, ad rem minimè properauere, arbitrati, præter mandatum ſe inieciſſe periculo non neceſſario. Cogitur poſt multa ſe ſuo ære laxare: manſit querimonia ad poſteros. Interim variis caſibus in octauum annum extrahitur bellum: quum illuſtris dominus Ioannes ex ducibus Bauariæ in Italia agens, intelligeret contendentium neutri magnum ius eſſe: & curiam petens, eccleſiam impetrauit vacantem. Literas expediuit, & venit in loca vicina, de iure ſuo inſinuans. Iam partes ambæ bello feſſæ, gaudebant inueniſſe ſe quo malum terminarent. Suſcipitur cum honore, introducitur: per illum omnia pacantur. Iam enim in fata conceſſit Walramus. Præfuit eccleſiæ in ſumma religione, donec ad eccleſiam Magdeburgenſem poſtulatus, eò conceſſit.

Canonici Monaſter. plebeii generis in ordinem ſuum non patiuntur quantumuis literatiſſimum.

Cap. 41. Osnabrugensem eccleſiam per hæc tempora ſuſcepit gubernandam inſignis & nobilis vir, dominus Conradus, natus de nobili domo de *Depholt*, cui ſe duces & comites inſeruierunt: præfuitq; cum ſumma laude eccleſiæ huic vſq; in vberem ſenectam. Multus illi labor ad reparandum diflectum eccleſiæ ſtatum, per tempora turbulenta prædeceſſorum ſuorum. Libertatem eccleſiaſticam defendit vtroque gladio, opponens ſe murum pro domo Iſrael: exerens quandoque gladiũ, pro rerum ac temporum neceſſitate, prout cernebat vel hunc vel illum magis formidari: peregitq;, vt ſub illius regimine ſatis refloreſceret mirè depreſſus ſtatus rerum eccleſiaſticarum.

Cap. 42. Mindensis eccleſia poſt Ottonem, pontificem meruit Wullebrandum de *Hallermundt*, virum & religione & natu primarium: erat enim, vnde aſſumptus

ptus eſt, abbas Corbeienſis, nullo in ditione pontifice inferior, ordine & numero pontificum quadrageſimus nonus. Arces & prædia eccleſiæ occuparunt vndecunque vicini nobiles ac militares, incuria ſuperiorum pontificum: præſertim dum valeret illa controuerſia de pontificibus non electis, ſed per ſedem Romanam immiſſis. Repoſcebat hic pontifex eccleſiæ iura: non audiebatur. Militari manu occupata, militari nihilominus erant manu reuocanda. Contemptui erat eccleſiaſtica poteſtas, igitur corporalis gladius exerendus fuit. Armauit quotquot potuit, ciues ſuos eduxit, amicos implorauit. Et egreſſus, arces eccleſiæ vt recuperaret, oppugnauit. Primò quidem *Wedekenſchen* de manu tulit nobilis viri Bernhardi de Lippia, *Reinnenberg* de manibus Nicolai comitis de *Tekeneborg*, & *Roden* de manibus Ioannis *Bock*. Non eſt promptum, neq; dulce, poſſeſſioni cedere. Igitur quod ſponte noluerunt, armis erant cogendi. Proinde magno labore & ſumptu eccleſiæ ſuæ iura recuperauit, eccleſiam magnificauit in temporalibus, nec quod ad religionem pertinet, negligebat. Sed durum & difficile eſt, viros militares ſub leges mittere. Non cedunt ſuaſionibus, ſubtractione prouentuum redigẽdi ſunt ad qualemcunque ordinem. Quantum autem temporis hic pontifex præfuerit, non annotatur: neq; dies obitus, ~~vt ſolet~~, ſignatur. Ita ad finem, vt ignau' poeta, torpuit iſte ſcriptor annalium, vt vetera ſignarit, recentia non annotauerit.

Eccleſia clauibus neglectis, gladius arripiendus eſt mundanus.

Annaliũ ſcriptorũ ignauia

SVERINENSEM autem eccleſiam, poſt Hermannum, ſuſcepit gubernandã inſignis vir, dominus Nicolaus, *Bœtker* cognomento: pręfuitq; annis tredecim cum ſumma laude. Et iam feſſus rerum, quum ambiret quietem, renunciauit in manus ſummi pontificis, & conceſſit in ciuitatem Lubecẽſem: ibiq; priuatus vixit aliquot annis, & requieuit in Domino, in eadem eccleſia tumulatus. Ad cuius pontificatus primos annos iam concilium Baſileęnſe paulatim defluxit. Nam Eugenius Ferrariæ, deinde ob metum peſtis Florentiæ, concilium egit. Mortuo enim Sigiſmundo Romanorum Imperatore, à quo Baſileenſe concilium incrementum habuit: creato Alberto duce Auſtriæ in locum eius, concilium Ferrarienſe eius nomine cardinalis ſanctæ Crucis inchoauit. Eò ꝓficiſcitur & Eugenius, eò quòd aduentare Conſtantinopolitanus diceretur. Is Ferrariam ingrediens, non aliter ab Eugenio ſuſceptus eſt, ac Romani imperatores ſuſcipi conſueuerant. Verùm quum peſtis Ferrariæ increuiſſet, Florentiam transferre placuit concilium. Ibi habito ſæpiùs conuentu, diſcuſſaq; Græcorum ac Latinorum contentione, tandem eò ventũ eſt, vt Græci rationibus victi, faterentur & Spiritum ſanctum à patre filioq; procedere: vtq; in azymo ſine fermento, triticeo pane corpus Chriſti conſecraretur: ac Purgatorii locum eſſe crederent. Poſtremò verò, vt faterentur Romanum pontificem eſſe verũ Chriſti vicarium, Petriq; legitimum ſucceſſorem, primum in orbe locum tenere: cui & Orientalis & Occidentalis eccleſia meritò pareret. Abeuntibus autem Gręcis vigeſima ſecunda Nouembris, re hoc modo compoſita, gaudentes in patriã redière: Armeni etiam cum fide noſtra conuenere. Papa, vt partes augendi conciliũ Baſileenſe infirmaret, eodem tempore octodecim cardinales creauit: quorum de numero fuerunt duo Græci, Ruthenus & Nicenus: vt eorum authoritate, Græcorum ſemper vacillans natio, in fide contineretur: quæ tamen haud ita multo pòſt in antiquos mores recidit. CAP. 43.

Græcorum in concilio Ferrarienſi confeſſio

GERARDVS autem in Bremenſi eccleſia vidit turbulenta tempora, ipſe, vt potuit, quieti deditus: quum duces Brunſwicẽſes, Wilhelmus pater, & Fridericus filius, pro prælatis aduerſus contumaciam Luneburgenſium agerent: Bernardus autem dux Luneburgenſis, ſenior Friderici filius, qui poſteà adminiſtrauit eccleſiam Hildeſemenſem, cum Ioanne Verdenſi epiſcopo ſtabat pro Luneburgenſibus: cauſam eorum non fruſtrà tutatus. Gerardus iſte conſpicere potuit: ſed ſe omninò noluit implicare, pacem præferens omnibus rebus. Vidit propiora, quib. abſtinuit: quum fratres duo Gerardus & Mauritius, comites de *Aldenborg*, pro rebus patrimonii contenderent, ſuper dominio *Delmenhorſt*, qui olim erat diuiſus comitatus, in quo plurimùm iuris haberet eccleſia Bremenſis. Mirum autem, cur pontifices diſſimularent Balduinus & Gerardus, cùm per mortem Nicolai archiepiſcopi, donatione patris eius perueniret ad eccleſiã Bremenſem, ſiue eã donationẽ non CAP. 44.

probauerit imperator, ad reclamationem legitimorum hæredum: ſiue ſuper ea re tranſactum ſit inter eccleſiam & comites memoratos. Res enim in obſcuro eſt: ſed hoc certum eſt, neq; Balduinum, neq; Gerardum, ſucceſſores Nicolai, vllam ſuper ea re mouiſſe quæſtionem. Tum verò fratres de *Oldenburg* comites, ſuper ea re magnis odiis contendebant. Mauricius ad eam rem commouit ciuitatẽ Bremenſem, vt ſuæ parti adeſſet: comites de *Hoia* eidem acceſſere. Archiepiſcopus ſe rebus minimè implicuit. Gerardi partes Chriſtiernus Daniæ rex, amborum frater, quibus potuit modis fouit, adiuuit, prouexit: & quoniam in perſona adeſſe non potuit, cõmouit Wilhelmum ſeniorem Brunſwici ducem, vt pro ſe Gerardo accederet: nec detrectauit operam. Obſederat Mauricius cum auxiliaribus *Delmenhorſt*: & iam fame viſus eſt expugnare, quando armis nocere non potuit. Etiam penè rem confecit, vt inedia compulſi, deditionem facere cogerẽtur. Quum Wilhelmus dux, qui Gerardo ſuppetias tulit, magno apparatu contendit obſidionem ſoluere, vt commeatus importarentur. Id vbi perſenſit Mauricius, quòd eſſet ipſe in numero militum, & robore longè ſuperior, geminam vno in prælio victoriam meditatus, obuiam contendit venientibus, vt illo agmine fuſo, fugato, vel capto, vel exciſo, alacrior rediret ad obſidionem (Diis aliter viſum) ſpe plenus, non poſſe in longum differri deditionem. Wilhelmus dux rei bellicæ periti ſſimus, inſtructa ſuorum acie, vbi hoſtes appropinquare ſenſit, euocatos fortiſſimos militaris generis iuuenes, gladio de more cædens, militari cingulo decorauit, vt eſſent aurati milites in euẽtum victoriæ. Erant ex grandioribus natu, quibus conſideratione periculorum lachrymæ in genis conſpicerentur. Quorum vnus interpellatus à proximo iuuene, quid ſibi velint lachrymæ illo in tempore, quando audacia ſola pro muro eſt: Non mei (inquit) mihi capitis periculum lachrymas extorquet, ſed tui, ſimiliumq; me commiſeratio tangit, qui pro ætate & mentis leuitate, qualia vaditis in diſcrimina non videtis: tamen audendum eſt alacriter, vt decus hodiernæ diei ſit noſtrum. Commiſſum eſt prælium duriſſimum, varia dimicatio. Ipſe dux aliquando ſub pedibus penè captus erat: vt ei imminens in eius corpore hoſtis cæderetur. Ibi tandem ſterit victoria, vbi minimè putabatur. Capti comites de *Hoia*, cæſi, fugatiq; Bremenſes. Mauricius ipſe vix elabitur. Gerhardus autem archiepiſcopus hæc quietus inruens, vbi vigeſimum primum epiſcopatus ſui annum attigit, anno milleſimo quadringenteſimo ſexageſimo tertio in pace quieuit, tumulatus in eccleſia ſua. Quem ea ſequuta ſunt tempora, vt non tam, quum viueret, amaretur: quàm, quum obiſſet, deſideraretur. Nam bellis vndiq; tonantibus, eccleſia vicinis motibus eſt concuſſa: quod ſequentia tempora monſtrabunt.

Delmenhorſt armis inexpugnabile, fame vexatur.

Inopinata victoria.

Archiepiſcop° nõ tam viuis amat°, quàm mortuus deſideratus.

CAP. 45.

HILDESEMENSI eccleſię, Magno moriẽte, optimo & deſideratiſſimo pontifice, præficitur adminiſtrator dominus Bernardus dux Brunſwicenſis & Luneburgenſis, filius Friderici, fratrem habens Ottonem. Is Bernardus quum ab annis iunior eſſet, poſtulatur à capitulo: & apoſtolica diſpenſatione cœpit adminiſtrare. Fouit, vt diximus, aduerſus patrueles ſuos cauſam Luneburgenſium, Burgẽſium, & annis aliquot adminiſtrauit: nunquam tamen animum eccleſiaſticæ diſciplinæ adiecit: vtpote qui haberet in animo, cùm ex commodo proueniret, coniugalem amplecti vitam: quod & fecit, dimittens eccleſiam. Duxit coniugem, ſpecioſiſſimam (vt ferunt) puellam, comitis de Schowenborg filiam. Sed ea viua non diu fruitur, ſubtractus è viuentibus. Eandem verò ſenior dux Wilhelmus, iam diu viduus, captus (vt feruñt) ſpecie mulieris, multum reluctantibus filiis, quòd iam vetulus eſſet, duxit. Suſtulit autem ex ea filiolum, non diu ſuperſtitem. Quo tempore quum Fridericus marchio Miſnenſis expeditionem haberet in Bohemos, cum multis in eo exercitu ſequebatur dominus de *Gera* baro: cui hoſtis erat Henricus de *Swartzborg* comes, qui per abſentiam eius ingreſſus illius ditionem, hoſtilia omnia peregit, gladio & incendio ſæuiens. Id quum reſciſſet Fridericus marchio Miſnenſis, & iam dux Saxoniæ, grauiter infeſtus comiti de *Swartzborg*, in eum conſtituit vindicare. Id verò non paſſi Wilhelmus frater Friderici, ac Fridericus marchio Brandenburgenſis, ſuſcepere Henrici defenſionem. Inde implacabili odio ſæuitur: frater in fratrem, ſocer in generum tendit: mutuæ irrogauere damna.

Bernhardus Brunſwicenſis Epiſcopatum Hildeſemenſem dimittens, vxorem ducit

damna. Sæpe leuia prælia, ſemel magno agmine certabatur: & factus ſuperior Fridericus Saxoniç dux, marchionis Brandenburgēſis captiuos multos in ſuam tranſtulit victor poteſtatem, vt redempti magno ære luerent captiuitates.

Cap. 46.

LVBICENSIS eccleſia poſt optimum pontificem Nicolaum, meruit inſequutorem nihilo minorem, dominum Arnoldum, cognomento Weſtphale, decretorum doctorem, in legibus licentiatum, qui ab ineunte ætate in ſtudiis generalibus, publiciſq; gymnaſiis diuerſatus, legendo, docendoq; magnum & celebre nomen ſibi conſciuerat. Is, miſſis ad vrbem oratoribus duobus, ex capitulo præſtantibus viris, confirmationem apoſtolicam promeruit, impenſis in eam rem ſupra mille aureis (ſed nihil ad hæc noſtra tempora. Necdum enim annatæ valuerunt) per dominum Nicolaum Suerinenſem & Ioannem Raceburgenſem, Gerardo archiepiſcopo ſe excuſante, & pro ſe vicarium in pontificalibus mittente, in eccleſia Lubicenſi eſt conſecratus. Varius illi labor in eccleſia. Cùm curreret odioſa Lunebur genſium cauſa, in qua finaliter arbiter electus, pronunciauit cum rege Daniæ, ita vt non multum inde gratulentur partes. Cauſa quoq; Pruſſiæ, cùm Ordo in ciuitates, & illæ viciſſim in Ordinem Teutonicorum belligerarēt: miſſus & rogatus mediator, nauigabat: & cum eo conſulares de Lubeca oratores, tractauere fideliter & laborioſè cauſam. Sed non datum eſt, illo tempore finē rebus dari: ſequenti tamen anno, cùm ille rediſſet, per eos qui remanſere, iiſdem capitibus, quæ ab illo concepta & propoſita fuere, pax compoſita eſt. Nec caruit ille laboris ſui mercede apud Deum: non enim exitum, ſed animum, penſat Deus in remuneratione. Reuerſus ad eccleſiam ſuam bonus pontifex, in arce Vthin, quæ neceſſaria videbantur, exædificauit. Eccleſiæ maioris ſacriſtiam plumbo texit, ſuo impendio: comparauit epiſcopali menſæ plurima in villis, prædiis, annuis prouentibus. Moriens reliquit in teſtamento argenti facti plurimum, ad ornamentum epiſcopalis menſæ, non minùs quàm prædeceſſor eius. Libros inſignes, & quod omnia exuperat, magnum ſui deſiderium. Sedit in pontificatu ad decimum ſextum annum, ſepultus in eccleſia ſua.

Epiſcopus Lubecenſis, cōtra Luneburgenſes regis Daniæ partes, defendit.

Cap. 47.

PADERBVRNENSIS eccleſia in hunc vſque diem commendata archiepiſcopo Colonienſi, alium pontificem non habuit per eius tempora. Nunc autē morte eius viduata, per legitimam electionem epiſcopum ſuum meruit D. Simonē, natum domicellis de Lippia. Fratrem habuit Bernardum, vſque hodie viuentem, virum ſupra multos militarem, ſatis ad bella fortunatum, animoſum, conſtantē, procerum, fortem, & omnibus virtutibus militaribus præeminentem. Simon autem epiſcopus, cùm non careret æmulis, initio ſui pontificatus laborem habuit non modicum, luctatus cum his qui prædæ aſſueti dulcedini, quæſtū fecere de rapina pauperum, vicinorum nobilium. Multa bella ſubiit, ob ſocietatē initam fideliter agebat, & ſummam apud omnes cum fratre fidem promeruit, perdurauitque in extremam vſque ſenectam. Cuius tempore cùm multa experiretur, hoc vnum habuit ſua eccleſia nouum, quòd præpoſitum ſuſtinuerit, & vſque hodie veneratur, plebeio genere, vtriuſque iuris doctorem, virum ſine controuerſia præcipuum: cùm inter canonicos non patiatur, niſi ordinis miniſterialis. Seruant idem multæ eccleſiæ, Magdeburgenſis, Hildeſemenſis, Halberſtadenſis, Mindenſis, Oſnaburgenſis, Monaſterienſis. Sed nulla inter oēs obſtinatior eſt in illa re, q̄ Monaſterienſis. Aliç patiūtur Doctores, aut Licentiatos, ob doctrinā egreſſos natalitia, vt miniſterialib. cōparentur. Ea verò nequaquā ſinit quemuis inſeri, præter hoc genus: inuentusq; eſt, qui cùm maioris eccleſiæ præbendā non haberet, præpoſiturā tamen aduerſus eccleſiæ ſtatuta in quodā collegio impetraſſet, poſſeſſionemq; eſſet aſſequut⁹. Sed non exibat prouinciā, cæſus à neſcio quo, qui indignationem canonicorum intelligens, etiam ſine iuſſu gratificatus eſt eis in re nimiū crudeli. Paderburnenſis aūt & Oſnaburgēſis hodie etiā venerantur quem dixi virū, plebeii ſanguinis, doctorē, in vtraq; eccleſia præpoſiti dignitatem non ſolùm portantem, ſed etiam implentem.

Quæ Eccleſiæ ad Canonicatum nō admittant, niſi qui ſit miniſterialis.

Cap. 48.

HALBERSTADENSI eccleſiæ, poſt Burchardum, præficitur præſtans vir, D. Geuehardus, cognomento de Hoym, ordine miniſterialium eius ditionis nat⁹: præfuitq; eccleſiç ſuç cum ſumma laude per annos viginti vnū. Tum feſſus labore,

Halberſtadenſium miniſterialiū, & vrbicorum cōtumacia.

permiſit eccleſiam ſuam Erneſto, iam Magdeburgenſi, vt cumularet. Cernebat enim creſcere cōtumaciam & pertinaciam tam miniſterialium, quàm vrbicorum, vt non facilè parerent, niſi principi potenti, & niſi forti manu in viam iuſtitiæ dirigerentur, proteruituros, quod exitus ipſe docuit. Percuius tempora ortum eſt & geſtum grauiſſimum bellum inter Brandenburgenſes marchiones, quibus adſtitere Miſnenſes, aduerſus ciuitatem Norenbergenſem, quæ & ipſa inuenit auxiliatores. Nam Bauariæ nonnulli principes ex veteri ſimultate aduerſus marchiones de Brandenborg, diu ſæpeq; conflixere. Varia fuit eius belli fortuna: nunc victi, nunc victores alternabāt. Albertus ex fratribus vnus ductabat exercitus, princeps ad arma natus, & inter arma educatus. Victus magno prælio, niſi celeritate ſibi ſuccurriſſet, conſuluiſſetq́;, diu ſenſiſſet detrimenta accepta. Sed dum nemo hoſtiliū partium hoc ſuſpicaretur, dum omnes viribus exhauſtis quieturum arbitrarentur, ille præter omnium opinionem armatum agmē produxit, & non expectantibus hoſtibus repentinus ſuperuenit: adeò terruit, vt vinceret, compenſans lucrum poſterioris victoriæ detrimētis fortunæ ſuperioris. In Magdeburg tum erat occulta multorum conſpiratio in caput aliorum: res in tegumento agebatur, nec debuit in lucem propalari, poſteaquàm non proceſſit inſtituta proditio. Conſtitutum fuit, vt præfinito die ad horam ſeptimam in veſperum ſignum fieret de turri per campanam ad arma vocantem. Qui ſuſcepit id miniſterii, Deo volente, errabat: vt ſignum daret ad eam horam manè. Stupuere omnes qui audiuere. Ipſi coniurati mirantur, ſtatim deprehendentes errorem: cæteri magis ſtupuere quid eſſet. Cumque ſe nemo commoueret, voluere boni viri, vt acceptus ille malignus interrogaretur, quid in animo haberet, eum terribiliter vociferaretur, Huc huc contubernales in latam viam. Sed impediuere alii, quibus detecta veritas maculam inuſſiſſet. Placuit tegere malum, ne apertum in deterius abiret.

Occulta Magdeburgenſium quorundā conſpiratio.

Cap. 49. HILDESEMENSIS eccleſia tum accepit pontificem, nobilem virum, D. Erneſtum, natum comitibus de *Scowenborg*, dum Bernardus Luneburgenſis, adminiſtratione dimiſſa, vxoriam vitam eſt aggreſſus. Quandam videbatur inire permutationem vterque: nam Bernardus accepta coniuge Mechtilde, germana ſorore eiuſdem Erneſti, reddidit illi ſponſam ſuam Hildeſemenſem eccleſiam. Gubernabat illam perannos duodecim, & interagendum, nonnullis, vt in ea gente, implicabatur aduerſis. Moriebatur tum ſine hærede D. Adolphus dux Sleſwici, & comes Holſatiæ. Tum comitatus hæreditario iure per lineam maſculinam videbatur relapſus ad comites de *Scowenborg*: nam ex illa domo prodiere comites Holſatiæ, ab vſque primo Adolpho de *Scowenborg*, cui, vt ſuo loco diximus, Luderus dux Saxoniæ dedit comitatum Holſatiæ. Sed iam nunc comites de *Oldenborch*, ex quibus erat Chriſtianus rex Daniæ, nati Adolphi memorati ſorore, propiores erant, ſi gradus numeres: ſed non ſolet tranſire feudum per lineam fœmineam. Comites autem de Scowenborg, etſi lineam tenerent maſculam, longè tamen diſtantiores erant. Interuenit autem pactio, & inter partes tranſactio, quòd rex memoratus dabat comitibus multa nummûm millia, quæ tamen à populo terræ indicta, collecta recepit: fratribusque ſuis ſatisfecit, vt ſibi & poſteris ſuis permitterent Holſatiam. Hoc etiam tempore Fridericus dux Brunſwicenſis, Wilhelmi filius, repreſſaliarum iure currus de Lubeck onuſtos mercibus tenuit, non longè à *Gotting*, quòd Luneburgenſibus præſtarent auxilia, commercia, & ſodalitia. Sed Bernhardus dux Luneburgenſis ad arma concurrit, ſequutæ vaſtationes hinc atque inde. Peruenit deinde res ad placita, conuenitque vt principes Brunſwicenſes arcem *Morinck* darent in pignus, quoaduſque cognoſceretur, iure, an iniuria res acta eſſet. Comes quoque prouincialis Haſſiæ, tum vehementer infenſus Embecenſibus, expedito in eos mouit exercitu. Ciuitas ex vicinis vrbibus mutuabatur auxilia, & à ſuis principibus equeſtrem militiam, excepturauenientem. Ille vbi intellexit præparatos ad pugnam, retrò abiit, ponens quod in animo habebat.

Feudum per lineam fœmininam tranſire non ſolet.

Cap. 50. RACEBVRGENSI autem eccleſiæ per ea tempora præfuit inſignis vir, D. Ludolphus, eius nominis ſecundus, qui per oīa erat vir Apoſtolicus, moribus, vita,

veram

veram præferens pootificis normam. Fuit nanque pius, prudens, humilis, manſuetus, pudicus, ſobrius, caſtus, iuſtus, & quietus, neque dolus aliquando eſt inuentus in ore eius: & inter affligeodam carnem ſuam, ſpirituiq́ue ſubiiciendam, cilicio ad nudam cutem vtebatur. Hic ante epiſcopatum præpoſituram in ea ſua eccleſia diligenter adminiſtrauit, cui ad longos annos laudabiliter præfuit. Cumulauit in ea in pios vſus eccleſiæ bonam pecuniam, quam, adeptus epiſcopatũ, menſam epiſcopalem leuare, adhuc ære alieno grauatã, inſtitit, impendens. Alia quoq; eccleſiæ onera, grauiter illã premeotia, ademit, profuitq́ue io quàm plurimis. Hic inter cætera præclara facinora, præpoſituram narratam, de qua aſſumptus fuit, cõpeteoti prouiſione, pro iotroitu cuiuſlibet ſucceſſoris dotauit equis, vaccis, porcis, ouibus, ſatis, frumeotis, cæteraq́ue ruſtica ſupellectili in opus neceſſaria, in valore quadringentarum marcarum Lubecenſis monetæ: quæ deiode quiſque præpoſitorum decedentium, vel cedeotium, ſuo ſucceſſori relinquere habet neceſſe, prout in literis deſuper conceptis pleniùs continetur. Ordinauit quoq; viginti marcarum perpetuos redditus: decem apud capitulum, & alias decem apud menſam epiſcopalem: ſequutus prædeceſſorem eodem inſtinctum ſpiritu, pro canonicis eccleſiæ ſuæ in publico literarum ſtudio ſuſtinendis. Opus per omnia laudabile, cùm vbique viris doctis eccleſia opus habet. Moguntia per illa tempora miſerabilem paſſa eſt ruinam: ex libera facta eſt ancilla, dum duo de archiepiſcopatu conteoderent, vterq; à ſede Apoſtolica confirmatus. Intus erat Dietherus de *Iſenberg*, foris pugnabat Adolphus de Naſſaw: qui ope Palatini, & occulto conſilio intus proditorum, ciuitatem cepit, traditoribus in primis ſua præmia perſoluit, aduerſæ partis factionem abduxit: vix ipſe Dietherus elabitur. Iudæis præcipuè adempta ſuo tiura, cùm victorum arbitrio cuncta gererentur.

Ludolphi II. Raceburgenſis eccleſiæ præfecti incredibilis ſanctimonia.

Studioſis in Vniuerſitatib. alendis redditus conſtituit epiſcopus.

SVERINENSI autem eccleſiæ, cùm eam Nicolaus feſtinans ad quietem, dimitteret, præficitur D. Godfridus de Lange, Luneburgenſis, antè loquutus cum Nicolao, quid diſcedeoti Nicolao à ſuccedente eſſet erogandum. Hæc quum Apoſtolica eſſent prouiſione roborata, per procuratorem renunciauit in Romana curia. Et non ignorante capitulo, fit Godfrido de eccleſia prouiſio. Sed breuis erat iſte pootificatus: vix anno expleto, conceſſit in fata. Ioanoes Capiſtranus, ordine Minor, exuſcitans obſeruantiam, de quo ſuperiori quodam loco diximus, tum erat in Germania, prædicans, miraculis coruſcans, ritum viræ illius operæpreciũ eſt agnoſcere. Veſtitus ille de more dormiuit, anre lucem ſurgere, penſum diurnæ ſeruitutis, ſacrificium labiorum deuotiſſimè per interualla perſoluit, diuinum altaris ſacrificium peregit, tum ſermooem ad populum latinè habuit, poſteà per alios interpretatum: ſermooe expleto, ad cœnobium ſui ordiois reuertenti, ſexta ac nonis completis, infirmos viſere, apud eos morari, manus omnibus imponere. Biretum ſancti Bernardini, cruore de naribus proflueote poſt mortem tioctum, ſingulis admouit ægrotantibus. Precari ſupplex pro omnibus, exinde cœnare: deiode his qui ſe accedunt, audientiam præſtare, moxq́; veſpertinum officium dicere. Quo expleto, ad ægrotos reuerti, atq; cum his ad mortem præparandis, ad necem vſq; exercere. Tum demum cõpletorio & aliis precibus peractis, quieti ſe reddere: minimum eſſe quod ſomno dedit: tum reuidendis ſacris codicibus operã dare, vbi puſillũ temporis furatus eſt. Hic homo in terris cælcſtem, ſed occupatiſſimã & laborioſiſſimã, vitam peregit. Arido & exili erat corpore, annos natus ſupra LX. Quum ioter Germanos ageret, ſola cute & neruis oſſa hærebant, ſpiritu vegetante.

CAP. 51.

Pontifex populo latinæ linguæ rudi latinè concionatur.

BREMENSI interim eccleſiæ, moriente Gerhardo, Henricus natus comitibus de *Swartzburg*, præficitur, anoitente D. Ioanne Roden, eccleſiæ maioris præpoſitò, bullarum Apoſtolicarum correctore. Qui tranſiens & rediens crebriùs itinere ſuo ad vrbem, vel ab illa, quadam familiaritate vſus eſt comitis ſenioris, qui numeroſa prole preditus, à correctore poſcebat, vt in vacatiooe eccleſiarũ quibus adeſſet, vnius filiorũ eius rationem haberet. Ergò vacante Bremenſi eccleſia, cùm de electione noui pontificis ageretur, in ſui ipſius perſonã vota inclinãtia, q; locupletiſſimus & Romanæ curiæ expertiſſimus, multorum magnatũ amicitia præditus eſſet, in hunc à ſe Henricũ deriuauit: qui cõfirmatus ab apoſtolica ſede, à mul-

CAP. 52.

Prolis numeroſæ eas epiſcopatus petendi cauſa.

Quarum verũ in epiſcopis eligendis præcipuè ſit habita ratio.

tis principibus,& plurima nobilitate ſolenniter eſt introductus. Inuenit autem paratum ſibi laborem apud Gerhardum de *Oldenburg* comitem,qui recenti bello victor fratris ſui & Bremenſium,victis duras fecit conditiones. Sedata eſt tamen illo anno inter fratres omnis controuerſia. Prouenit autem *Delmenhorſt* Mauritio, cùm Gerhardus opulentiorem partem haberet in *Oldenburg*. Satis gauiſi ſunt omnes,quòd Gerhardus malè pace affectus, de via regia in occiduas partes diſcederet. Erant tamen in commilitio eius,qui ſiue ſciente, ſiue ignorante eo, crebriùs cernerent,quid per viam ferrent mercatores,quàm illis commodaret. Poſt duos annos,cùm multa Bremenſibus medio tempore incommodaſſet,ſuum ciues implorauere archiepiſcopum,vt rebus finem daret:nam Viſurgum, ſiue Weſerã fluuium malè pacatum habebat.Eccleſiam vicino loco firmauit in morem caſtelli,vt ab incurſione ciuium immunis eſſet. Ergò archiepiſcopus motus ſuorũ querimoniis,magno exercitu duxit in Gerhardum.Non ſperabat Gerhardus eum tam eſſe promptum ad arma,quem irriſoriè notauit,vt atramentarium appellaret.Sed iam conſpiciens armatum,curauit interponere amicos,vt primùm in treugas, deinde in compromiſſum res perueniret. Compromiſſarij facti ſunt epiſcopus Verdenſis, & Otto dux Luneburgenſis,qui neque bellum promiſere,neque tum cauſam terminarunt:ſed diſtinuerunt Gerhardum, ne facto in ſe prouocaret, quos difficile fuit iratos ſuſtinere. Cùm autem proximis annis in Holſatia rem ageret Gerhardus,quod in Saxonia diximus, tranquilla fuere omnia trans Albiam in Bremenſi ditione.

CAP. 53. MINDENSI eccleſiæ tum præfuit nobilis vir Albertus,natus ex comitibus de Hoia,homo ſatis ventri deditus,pluſquàm religioni. Ruſticam ferè vitam egit,totos pene dies agens in conuiuio,aut ruſtica communione: familia pariter & reliqua plebe ſe gerente ad epiſcopum,quaſi vnum ex ipſis. Ad hoc ſe natum reputabat,vt ederet:ad hoc nobilitate prouectum,vt in deliciis ageret: quod tamen magnoperè non requiſiuit. Ad hoc prouectum in epiſcopatum,vt ſumptus, quo minùs poſſet de patrimonio,de eccleſiæ prouentibus haberet. Sic animatum, ſic viuentem,viderunt illum ſua tempora:de diuina religione in eccleſia, de prouentibus epiſcopalis menſæ adaugendis,de arcibus ſuis firmandis,nulla ei cura. Viuebat in diem. Etiam ſi de pecoribus abactis quid veſceretur,non recuſabat.Tali viro ad finem penè regiminis ſui enaſcitur cum vicinis comitibus de *Schawenborg* bellum,quod voluntate miniſterialium & denunciatur & geritur. Epiſcopo nullius rei magnæ curam ſuſcipiente, acceſſere partibus auxilia: leuia fiunt crebra prælia,mutuæ ab inuicem rapinæ.His rebus dum vtraque pars æquè fatigata eſſet, compoſita res eſt æquis cõditionibus,& quieuere viciſſim arma. Nec multò pòſt, Albertus viuendi finem faciens,dormiuit cum patribus ſuis.Eius temporibus monaſterium,nunc inſigne,Molenbeccenſe mutatum eſt, poſt canonicas excipiens fratres regulares,anno milleſimo quadringenteſimo quadrageſimo primo. Nam ſub manibus dominarum dum labitur religio,omnia pariter collabuntur:ruerunt ædificia,perierunt prædia,ad mendicitatem verſa ſunt omnia: nunc ſub manibus fratrum regularium omnia refloruerunt.

Epiſcopus ventri plus quàm religioni deditus.

Monaſterium Molenbeccenſe ſub virginibus collapſum ſub fratribus reſtauratur.

ALBERTI KRANTZII
METROPOLIS, LIB. XII.

CAP. I. SVMMORVM pontificum,qui ad noſtra vſque tempora ſuperſunt,lineam exequamur: quòd omnis à capite edenda ſit ratio, vt pleniùs ſibi conſtet.Poſt longeuum ergo ſchiſma,quod durauit annis quadraginta,quum vtriuſque obedientiæ cardinales conueniſſent,opera maximè Sigiſmundi regis Romanorũ,congregata eſt ſynodus vniuerſalis in ciuitatem Conſtantienſem, vt eccleſia in capite & membris reformaretur. Ibi primùm de

vnico pontifice, indubitato ſucceſſore Petri deligendo, eſt deliberatum.

MARTINVS quintus, natione Romanus, familia Columnenſi, *Odo* antè vocatus, diaconus cardinalis de obedientia Gregorij, omnium cardinalium, nationum, & prælatorum conſenſu, in concilio Conſtantienſi deligitur pontifex: ibique rebus neceſſariis ad eccleſiæ compoſitionem conſtitutis, per Mediolanum, Ferrariam, Rauennam, venit Florentiam: Bononiam euitauit. Ibi conſedit duobus annis, deinde Romã expectatus venit: vrbem reformans, anno decimoquinto quieuit. 218.

EVGENIVS quartus, patria Venetus, nepos ex ſorore Gregorij duodecimi, à quo repugnans penè Romam ducitur. Primò ſuum fecit theſaurarium, inde Senenſem epiſcopum, poſteà etiam cardinalem. Vir non magna literatura, ſed integris ſenſibus. In principio pontificatus vacillabat, Romanos ad arma prouocando, & Baſileenſi concilio dedit authoritatem. Pòſt meliori ſenſu omnia prouidit. Concilium Florentiæ peregit ad vnionem Græcorum. Vixit in pontificatu ad annum decimum ſextum. 219.

Epiſcopus quidem benè cordatus ſed malè literatus.

FELIX quintus, dux primus Sabaudiæ (nam antè comites erant) in concilio Baſileenſi depoſito Eugenio, quorundam inſtinctu pontifex creatur. Vir prouectæ ætatis, iam ſeculo relicto, cum ſex viris equeſtribus ſecedens mundo, ſeruire velut in eremo inſtituit Deo. Quum ſe audiſſet creatum pontificem, tonſus, multa ſtipatus nobilitate venit: pontifex conſecratur, diuinum peragit officium crebriùs, creat cardinales, nouem annis ſe pro pontifice gerit. Eugenio mortuo, cedit Nicolao, manens cardinalis legatus. 220.

NICOLAVS quintus, Sarzana oppido Lucenſis agri, patre phyſico, humili genere natus, non mediocri virtute & eruditione vir, vno anno epiſcopus Bononienſis, cardinalis, & pontifex creatur. Ita aſcendit repente, vir certè dignus eccleſiaſtico throno. Doctus amabat doctos, ditauit, & in precio habuit: Græcè ſcientes honorauit, codices vndecunque precioſos conquiſiuit: multa exædificauit ad præſepe, & in palatio, quod muris & turribus firmauit. Moritur pontificatus anno octauo. 221.

CALIXTVS tertius, Hiſpanus, patria Valentinus, gente ſatis nobili, vtriuſque iuris acutiſſimus doctor: vir omni vita integer, in ſenecta vberi pontifex creatur. Turcorum acerrimus hoſtis, quibus bellum indixit poſt creationem ſuam. Miſit legatum, qui biremes à ſe factas duceret. Excitauit principes Chriſtianos, & infideles Perſarum & Tartarorum reges. Plura facturus, ſi longior illi vita fuiſſet. Moritur pontificatus ſui anno tertio. 222.

Calixtus acer Turcorum hoſtis.

PIVS ſecundus, patria Senenſis, Corſinio ortus, Æneas Sylvius antè dictus, cui Pij nomen congrueret. In concilio Baſileenſi enituit: Friderico Imperatori innotuit: ab eo in ſecretarium, deinde in conſiliarium aſſumitur. Epiſcopus Tergeſtinus, inde Senenſis, à Calixto cardinalatus in numerum vocatur, poſt eum creatus pontifex. Concilium Mantuæ celebrauit: bellum Turco indixit, quod etiam in perſona obire decreuit. Vir facundiſſimus, Anconam delatus, moritur, anno pontificatus ſui ſexto. 223.

PAVLVS ſecundus, natione Venetus, Eugenij ex ſorore nepos, iturus in mercaturam, quum audiſſet Gabrielem auunculum creatum pontificem, literis animum adiecit: & Romam profectus, primùm archidiaconus Bononienſis, inde epiſcopus Ceruiæ, poſteà cardinalis ſancti Marci, inde pontifex creatur. Vir corpore ſpecioſo, animo virili: diligens in colligendo auro, diligentior in diſtribuendis beneficiis. Quum ſibi longam vitam promiſiſſet, die quo lætus cœnauit, noctu moritur, pontificatus ſui anno ſexto. 224.

Pontifex inopinata morte moritur.

SIXTVS quartus, natione Ligur, patria Saonenſis, ordine Minor, generalis in eo, per omnes gradus in ordine creuit. A Paulo cardinalis creatus, ei ſucceſſit in pontificatu. Integer vitæ, & doctrina clarus, nepotes magnificauit. Romam antè ſordidam purgauit, ſacella erexit, hoſpitale ſancti ſpiritus, & in eo fraternitatem inſtituit. Mariæ de populo, & pace, templa renouauit. Anno pontificatus ſui decimo tertio moritur. 225.

226. Innocentivs octauus, patria Genuenſis, Ciborum antiqua familia progenitus, epiſcopus pridem Melphitenſis, à prædeceſſore in numerum cardinaliũ adoptatus, in datariũ aſſumitur: inde mortuo Sixto, pontifex creatur. Longa infirmitate impeditus, multa quæ conceperat, implere non potuit. Ornauit pontificiũ palatio, domum ſolatij miro modo inſtruxit, Belluidere vocauit. Diuturnæ infirmitatis finem habuit mortem, anno pontificatus octauo.

227. Alexander ſextus, natione Hiſpanus, patria Valentinus, nepos Calixti tertij: à cuius memoria, & ab adoleſcentia ſua in cardinalatu diu vicecancellarius, omnem curiæ Romanæ ſtatum, procurſum, & totius Italiæ principum & communitatum conſilia callens, pontifex maximas res gerit hodie. Potentes in vrbe familias exterminauit, omnes penè potentatus Italiæ, ex tyrannis conſtitutos, ſubuertit, per Cæſarem, quem ducem vocant Valentinum: cuius genituram neque pater, neq; filius diffitentur. Exitum multi præſtolantur in orbe Chriſtiano.

Cap. 2. Nemini dubium, ſæcula decurrere nutu vnicæ maieſtatis, per quam reges regnant, & potentes iuſta decernunt: cuius ordinatione in ipſo voluente ſeculo, magnarum & illuſtrium rerum authores inuenimus præſediſſe pontifices. Nam ad annum milleſimum quingenteſimum hunc cernimus Alexandrum incomparabilia per vniuerſam Italiam facientem. Quadringenteſimum tenuit Bonifacius nonus, is qui primus frenum iniecit, antè ſemper inſoleſcere Romanis ſolitis. Treceenteſimus fuit Bonifacij octaui pontificis, cuius animum orbis non æquauit, qui pontificalem & imperatoriam mitram adhibuit capiti, teſtatus duos gladios in manu ſua. Ducenteſimo præfuit Innocentius tertius pontifex, cui parem multa doctrina, rerum magnificentia, ætas illa non habuit. Teſtatur hoſpitale ab eo fundarum, & à Sixto renouatum. Centeſimum poſt milleſimum tenuit Paſchalis pontifex, inſignis ea calamitate, quam illi Henricus quintus Imperator ingerebat: qua tamen vicit illam ferociam, & confregit.

Magiſtratus omnis eſt à Deo.

Bonifacius VIII. pontifex & imperator ſimul.

Cap. 3. Magdebvrgensis eccleſia poſt Fridericum optimum & religioſiſſimũ pontificem, promeruit æquè optimum principem, D. Ioannem epiſcopum Monaſterienſem, quem capitulum poſtulauit, papa permiſit: ſed dilata eſt in ſecundũ penè expletum annum eius inthronizatio, ſiue diſcordia poſtulantium, quod non videtur veriſimile: ſiue difficultate conſenſus ex illo, ſiue intricatione rerũ in Romana curia. Omnibus his, aut quibuſdam ex his, cauſis protelatio facta ſit, introductus eſt magnificè, gubernauit eccleſiam ſecundum Deum & formam, quam præfiniuit illi prædeceſſor eius Fridericus. Erat hic Ioannes ex ducibus Bauariæ. Frater eius D. Stephanus, Colonienſis canonicus, marchio Brandenburgenſis, cùm induceretur, aderant. Gubernauit eccleſiam pacificè annis decem, & tranſiuit ad meliora. Durabat illo tempore grandiſſimum bellum, quod erat ciuitatibus Saxoniæ in duces Brunſwicenſes, Wilhelmum & filios eius, ob cauſam ratardatorum in vim repreſſaliarũ, de Lubica cum mercibus venientium curruum. Incendia multa fuere in detrimentum principum. Oppidum Hardexe cum arce capitur: pauperes maximè, vt fieri ſolet, luunt peccata maiorum. Fridericus autem marchio Brandenburgenſis interpoſuit ſe medium, & vocatis partibus in Quedelinburg, finem bello fecit. Damnis damna ſunt compenſata. Neque mercatores, neque ruſtica plebs, vt conſueuit, conſolationem vllam inuenit. Ioannes archiepiſcopus, vt zelum iuſtitiæ in ſe monſtraret, expeditis, quantos potuit ſuorum, vnà cum Burgenſibus ex vrbe profectus, ad obſidionem arcis Caleforde. Inerant miniſteriales, qui nuper pannos ingenti precio tenuerant, cauſam vndecunque quærentes. Brunſwicenſes cum ſuo principe erant in itinere. Stetit ſententia arcem ſubuertere, vt iniuriam publicam vindicarent: ſed priuſquàm illi aduenirent, pacti ſunt obſeſſi reddere quæ iure, vt ipſi dicebant, tenerent, & direpta, ad extremum perſoluere. Ita rebus compoſitis, redeunt in ſua, qui ad oppugnandum exiere.

Cap. 4. Lvbicensi eccleſiæ tum poſt Arnoldum præficitur pontifex D. Albertus, cognomento *Krummedyck*, ex genere miniſterialium Holſatiæ, canonicus Lubicenſis, in Romana curia diuerſatus. Cum prædeceſſore ſuo in Pruſſia cauſam magni

gni belli contrectauit. Præfuit eccleſiæ per annos viginti tres. Operoſus quidem pontifex, à capitulo dilectus, ibique conſecratus. Qui regi Daniæ nimis ad obſequia volens, ſuæ proinde eccleſiæ grauis & oneroſus, nimiũ ſumptuoſus, & ſplendidus. Legationes regias obibat, ſuis & eccleſiæ impenſis, quod ipſum queſtus eſt: ſed nihil eo res facta eſt melior. Potuit aliquando quieuiſſe, ſed rebus aſſuetus magnis gerendis, ſeipſum quandoque videbatur ingerere. Cognationem ſuam locupletare voluit, ſed vnde poſſet, non erat. Argentum formatum, quod duo eius prędeceſſores donauere magno pondere ad decorem & inſtructionem pontificalis menſæ, cum cæteris auolauit. Non eſt quòd glorietur eccleſia, eius temporib. aucta eccleſiæ prædia, ditatam menſam epiſcopalem, extructas ædes, vel in curia Lubicenſi, vel in arce Vtinenſi. Benè haberet, ſi, quæ habuit antè, etiam poſt illum teneret. Viginti millia marcarum æris alieni relicta ſunt in eccleſia, quum moreretur. Creditum eſt, eum mœrorem auxiſſe morbum, & fata eius properaſſe. Pij cordis videbatur pontifex, cunctis beneuolus, nulli negans audientiam, ad omnia verbo promptus, vt nemo duritiem eius quereretur. Conſtantia aliquando deſiderata eſt. Memoriam ſui reliquit apud multos creditores, qui quererentur, & optarent vnde ſuum reciperent. Exornauit tamen magno ſumptu crucem Dominicã in eccleſia Lubicenſi, quæ hodie inſignis viſitur in medio eccleſiæ, vbi etiam tumulatus quieſcit.

Epiſcopus nimiũ ſumptuoſus & ſplendidus.

SVERINENSIS eccleſia poſt breuem Godfridi pontificatum, accepit epiſcopum præſtantem virum, dominum Wernerũ, cognomento Wolmers, Hamburgi natum, eius eccleſiæ canonicum, virum induſtrium, in Romana curia diu verſatum. Qui cum magna laude præfuit eccleſiæ ſuæ, multa extruens in arcibus eccleſiæ. Nullis magnis impendiis eccleſiam grauauit, mediocris in ſumptu, & omni apparatu: prouidus in omni opere, modeſtiam vbiquè ſeruauit, nuſquàm exuberauit. Vidit in ſua ditione tempora tranquilla. Per cuius tempora Gerhardus de *Oldenburg* comes, in Holſatia omnes penè arces accepit in deditionem, præſumpta, vt credebatur, regis voluntate: & fuiſſet facilè Rex illum pro gubernatore in commodum regis omnia agere, niſi in ſua ille commòda rem deriuaſſet, hæredem ſe prætendens nulla parte fratre longinquiorem. Quo comperto, rex ipſe aduolans, Gerhardum in arcem *Segeberg* ad ſe conuocauit: ibique in libera cuſtodia habuit, tenuitque donec omni ſe terræ gubernatione abdicaret: expromiſſam tamen illi pecuniam, ab incolis terræ collectam, iuſſit illi prouenire. Ita miſeri agricolæ non ſolùm annuis cenſibus dominos alunt, verùm etiam pacem illis ſuo emunt ſudore. Sed quum finem non faceret Gerhardus in Holſatia dominandi, perurgeretque militares terræ aliquando de armis cogitare, Lubicam illi petiere, intelligentiam & mutua fœdera certis pactionibus fecere in Gerhardum, quòd diſſimulante rege hoc moliretur, vt omnibus modis humiliaret militiam eius terræ: cui præter antiquam Æſopi de ranis fabulam, nihil competentius poterat reſponderi. Traxerunt in eam pactionem etiam Thiermarſos, ne grauior illis incumberet Gerhardus, quem omnes per Holſatiam agricolæ miris affectibus coluere. Nam hodie etiam in ſenibus viget memoria, & deſiderium Gerhardi. Quum verò dominationem ſuam in id erigeret, vt regem etiam fratrem poſthaberet, non eſt paſſus ille iniuriam. Arma etiam propulſando Gerhardo intentauit, auxilio ciuitatum Lubeci & Hamburgi. Ergò inuitus cedere Holſatia Gerhardus: exinde cœpit hoſtem in aperto agere Lubecenſium & Hamburgenſium, quòd illum armis hæreditaria poſſeſſione pepuliſſent, facilè ſe cum germano fratre in gratiam rediturum, niſi ciuitates malo ſuo ſe interpoſuiſſent. Iam enim ſecura memoratis ciuitatibus ab illo erant omnia. Non fuiſſet fortaſſe rebus vrbiũ memoratarũ ad profectum alienũ, ſi illum in Holſatia cum fratre quomodo poſſent agere ſiuiſſent. Nam inde, quoties opus videretur, gratiam regis aucuparentur, vt tamen Gerhardum nõ offenderent: nunc verò paratum ſibi ſuiſque hoſtem extruſerunt in eam regionem, vbi maximè noceret.

Cap. 5.

Epiſcopus in ſumptu mediocris.

Gerhardus comes Oldenburgius Lubecenſium & Hamburg. fit hoſtis

MONASTERIENSIS eccleſia, tranſlatione domini Ioannis in Magdeburgam viduata, poſtulauit in epiſcopum dominum Henricum, Bremenſem archiepi-

Cap. 6.

ſcopum, ea lege, non vt adminiſtratot ſit Monaſterienſis, ſed vt ſit ibi epiſcopus, ſi volet & poterit: Bremenſem, permittente ſummo pontifice, in commendam retinere, facilè paſſuros. Quid non facit ambitio ſecularis, & maioris reſpectus in ſeculo poteſtatis? Propter hoc confunditur eccleſiaſticus ordo, vt maiori dignitate amiſſa, arripiat minorem, quæ ſecundum ſeculum maiori prouentu, & armorum maiori eſſet potentia. Ille quidem tranſibat in Monaſterienſem, & Bremenſem nõ reliquit. Idcircò ad annum Chriſti ſeptuageſimum primum, Gethardus de *Oldenburg* comes, iamdudum fratre Mauritio rebus humanis exempto *Delmenhorſt* tutoris nomine pto fratris liberis gubernabat, & in Lubicenſes atque Hamburgenſes, iam (vt ferebat) hoſtes ſuos, crebra commeantibus damna ingerebat. Pertæſum eſt Henricum Bremenſem adminiſtratorem eius rei: nec arbitrabatur ex ſua eſſe dignitate, latrocinia in ſuo diſtrictu permittere, inita ſocietate cum memoratis ciuitatibus, quibus ſe Gerhardus hoſtem eſſe præ ſe ferebat: ſimul repetens ius eccleſiæ in *Delmenhorſt*, quod prædeceſſores eius diſſimulauere, comparatis armis & neceſſariis apparatibus, arcem *Delmenhorſt* obſedit, fratre eius Gunthero omnia pro militiæ magiſtro gerente. Et erat expugnationis ſpes non tam in armis, quàm fame. Sed quum eſſent itinerum minùs periti, qui oppugnationem vrgebant, importati ſunt commeatus, inuitis obſidentibus. Quod vbi compertum eſt, iam in longum duraturã obſidionem, pater Henrici adminiſtratoris, comes de *Swartzburg*, miſſis ad hoc nunciis, rem intercepit, & ad concordiam perduxit, vt Gerhardus itinerantibus præſtaret incolumitatem: quod ille pollicitus, malè impleuit. Nam ſiſi ea tum compoſitione, mercatores pannos ſuos per terram vexere Lubicenſes. Venit nuncius, ipſe mercator ad Gerhardum, ſaluum poſtulans conductũ pro pannis qui eſſent in itinere, in promptu numerãs aureos quinqũaginta dono: acceptisq; literis, velut benè geſta re, adduci curat faſces pannotum memoratos. Vbi venerant, iuſſit Gerhardus in arcem perduci. Exclamat mercator, ſibi ſuiſque rebus ſaluum eſſe præſtitum conductum, literas paulo antè datas oſtendit. Ille refert, niſi literas tradidiſſem, non veniſſes: abi, plura allaturus: & tamen intelligere debes, literas meas loqui de amicorum, non de hoſtium, rebus: quo in loco mihi dudum fuere Lubicenſes. Abiit ille mœſtus.

Arcem Delmenhorſt obſidet Henricus administrator Bremenſis.

Cap. 7. VERDENSI eccleſiæ, tum ceſſione grandæui patris, domini Ioannis, viri nonagenarii, eius adoptione, & capituli conſenſu, Apoſtolica interueniente authoritate, præficitur inſignis vir, dominus Bertholdus, genere natus miniſterialium de *Landesberg*, pridem eccleſiæ decanus, prædeceſſoris ſui authoritate, vtriuſque iuris eminentiſſimi doctoris, promotus in Decretis licentiatus. Anno ſeptuageſimo, die decima octaua menſis Maij, à pontifice Paulo ad eccleſiã Verdenſem promotus. Eodem anno in die Simonis & Iudæ Apoſtolorum, in ciuitatem & eccleſiã Verdenſem honorificè ſuſceptus, admiſſus, & inthronizatus eſt, regimenq; & adminiſtrationem eccleſiæ, quam iam duobus proximis annis, vt commiſſarius domini Ioannis prædeceſſoris exercuit, tunc vt verus paſtor deuotè & humiliter inchoauit, pacem bonam eccleſiæ cum Dei adiutorio procurando. Poſt duos deinde annos, cùm domino Henningo, electo & confirmato Hildeſemenſi, quod ſtatim dicemus, maxima controuerſia excitaretur, hic aduerſus omnium miniſterialium eccleſiæ Hildeſemenſis, qui multi ac potentes ſunt, voluntatem ad ciuitatem & eccleſiam quadringentis equis potenter introduxit, & poſteà idem potenter ac fideliter adhæſit, quoad præfatus Henningus epiſcopus, propinquus eius, victoriã de hoſtibus ſine contradictione poſſideret: licet miniſteriales eccleſiæ ſuæ multa in eum mala ſint machinati, potentes principes in eorum ſubſidium aduerſus illum inducentes. Primò quidem D. Hermannum, prouincialem comitem Haſſiæ, deinde ducem Magnopolenſem, contra quos præfati epiſcopi Verdenſis & Hildeſemenſis arma ſumebant: & in ſubſidium aduocauere dominum Wilhelmum patrem cum filiis, duces Brunſuicenſes. Idem dominus Bartoldus poſuit primum lapidem in fulcienda parte occidentali, in eccleſia Verdenſi. Adauxit prouentus menſæ epiſcopalis ducentis annuis marcis, apud ſenatũ Luneburgenſem, prout in literis deſuper datis pleniùs continetur. Idem pontifex arcem *Rodenburg* robuſtiſ-

robuſtiſſimo aggere communiuit,& foſſatis penè inſuperabilibus cinxit. Portam quoque nouam munitiſſimo opere,quæ ducit in oppidũ, exædificauit: intus quoque firmauit ædes & ornauit. *Arx Rodenborg aggere foſsisq; communitur.*

Cap. 8.

HILDESEMENSIS eccleſia,moriente Erneſto,quum de ſucceſſore ageretur, mirabiliter cœpit fluctuare,quum eligentium vota ſe diuiderent. Nam maior pars elegit D. Hermannum,Haſſiæ comitem prouincialem,nunc ex multis annis archiepiſcopum Colonienſem.Minor pars vota contulit in dominũ Henningum decanum,cognomento de Domo.Hermannus quum veniret ad propinqua loca, videretq́; paratũ bellum,ob eam rem retraxit pedem,nolens implicari tantis malis. Interim Henningus vrbem Romam petens,qualicunque prætenſa forma,obtinuit confirmationem à ſede Apoſtolica:conſecratusq́; ibi rediit epiſcopus,& (vt ſtatim annotauimus) armis propinqui ſui domini Verdenſis, & quos habebat in diœceſi amicos,fauore etiam ciuitatis,introductus eſt.Interim arces eccleſiæ ſeruabat præpoſitus cum miniſterialibus eccleſiæ,& conuocans capitulum in tempore,poſtularunt in locum recuſantis Hermanni, dominum Balthaſar, iuniorem quàm vt eligi poſſet (nam & eccleſiam Suerinenſem tenebat in commendam) ducem Magnopolenſem, qui armis fratris introductus, conſedit cum præpoſito in oppido & arce *Peyne*. Interim durum bellum exurgit. Erant tamen qui in vrbe laborarent inter Henningum & Balthaſar memoratos,quandam fieri tranſpoſitionem,vt Henningus,dimiſſa in manu domini ducis Balthaſar eccleſia Hildeſemẽſi,ipſe transferretur ad Suerinenſem. Sed defecerunt morientes in vrbe, qui eam rem promouerent,vt perficeretur. Duriſſimo interim bello intra diœceſim conflixerunt,leuibus præliis ſæpe concurrentes.Ciues Hildeſemenſes vt ſuo Henningo gratificarentur,obſidione cinxerunt proximam vrbi arcem *Stuerwold*: & anno integro continuantes,fame pepulerunt cuſtodes ad deditionem.Henningus illuc introducitur,& permanſit in eccleſia ſua ſeptem annos. Tum quieti ſuæ cõſulens, voluntate omnium miniſterialium & capituli,permiſit eccleſiam ſuo cognato epiſcopo Verdenſi,qui eam (quod dicemus) multis annis cũ laude gubernauit. Henningus quieti ſe permiſit,collocans ſe in arcem vnam illi permiſſam,cum reſeruatione condigna ad vitam tranſigendam. *Arcis Stuerwaldiæ cuſtodes,hoſtibus ſe dedunt fame coacti.*

Cap. 9.

SVERINENSEM per eadem tempora eccleſiam, morte Werneri vacuatam, accepit commendatam illuſtris dominus Balthaſar, dux Magnopolenſis:præfuitque non multis annis, cùm illi ſpes de locupletiori Hildeſemenſi affulſit. Pro qua contentione armorum cum capitulo & eccleſiæ miniſterialibus diu bellum gerebat. Sed cùm videret ad infinitum ſibi eſſe contendendum armis, nec cerneret quem optaret exitum, haberetque in animo finaliter ab eccleſia declinare, & ad vxoriam vitam inclinabat, dimiſſa eccleſia Hildeſemenſi, reuerſus eſt ad ſuæ Suerinenſis adminiſtrationem: quam tamen non diu pòſt & ipſam deſeruit,accipiens coniugem, fraternæ vxoris germanam ſororem. Vacabatque eccleſia ad nouam electionem. Quo tempore, mortuo Olrico Principe *Stargardiæ*, quem ducem appellauere: non quòd ducatus ille ſit, ſed quoniam conuentione inter ſe mutua conuenerant duces Magnopolenſes, & Principes *Stargardiæ* & *Wandaliæ*, vt, qui ſine liberis decederet, alteri relinqueret terram poſſidendam : commutarunt etiam titulos, vt iam viuentes principes *Stargardiæ*, dicerentur duces Magnopolenſes, & viciſſim ipſi duces, ſe ſcriberent principes *Stargardiæ*. Quocircà cùm principatus Magnopolenſis iam multiplicatus inter plures diuiſionem pateretur, inde permotus Balthaſar, dimiſſa eccleſiâ, coniugium iniit. Conuenit tamen inter fratres, vt neque ipſi ditiones partirentur, ſed communibus auſpiciis gubernarent: quod in hodiernum diem ita obſeruarunt. Quanuis opportunè acciderit huic ordinationi, quòd memoratus dux Balthaſar nulla ex coniuge prolem ſuſciperet: alioqui ipſe ſucceſſionis reſpectus inter fratres partitionem ditionum depoſceret. Sed hæc interim. *Dux Magnopolenſis, epiſcopatibus reiectis vxorem ducit.*

Cap. 10.

RACEBVRGENSEM autem eccleſiam morte Ludolphi viduatam excepit memorabilis vir, dominus Ioannes, cognomento *Stalkoper*, vir plebeio genere, ſed medicinæ artis profeſſor inſignis, frater conuentualis in ea eccleſia, vir quietus, &

E

(vt habebatur) locuples, qui artis ſuæ induſtria aurum conquiſiuit, quod ſuperioris ſui voluntate in peculio & diſpoſitione retinebat, cunctis non aliud præſumentibus, quàm vt in eccleſiæ vtilitatem verteretur: nec aliud erat expectandū, niſi caſus interueniſſet, quem præuidere nemo poterat. Depoſuit enim pecuniā Lubeci apud eccleſiaſticum virum, diligentiſſimum ſuarum rerum cuſtodem, cū quo vetus epiſcopo familiaritas interceſſit. Depoſitarius eam in abditiſſimo loco ſupra caput ſuum dormientis collocauit, vbi nemo pecuniam recondi ſuſpicaretur. Sic enim ſolent etiam auariſſimi cuſtodes rerum ſuarum recondere locis inopinabilibus. Nam ſeras & clauſtra vel confringere, vel aliàs reſerare, artis cenſetur induſtria, quæ à fabris ferrariis iam manauit ad multos. Suboleuit ex familia cuidam, repoſitam ibi eſſe grandem pecuniam: is aſcito foraneo, quem nouerat, ſocio, obſeruabat tempus, quo in eccleſia depoſitarius eſſet occupatus. Confregere tectum, & inde ſubducto theſauro, abierunt vſque in Weſtphaliam: ibi ſequētibus quibuſdam ob eam rem miſſis, alter ex illis depræhenſus, ſuſpendio necatur in *Kloppenborch*. De furtiua autem pecunia incertum, ſi quid, aut quantum redierit. Depoſitarius is erat homo ſyncerus, taliſq; fidei, vt nemo de illo malè ſuſpicaretur. Nam effracto domus tecto, res eius ſaluæ non permanſerunt. Eccleſia Raceburgenſis damno feritur. Tradunt, eundem epiſcopum per occaſionem ſponſaliorum improuidè emiſſorum, de quibus poſteà pœnitebat, ingreſſum ac profeſſum ordinem, paſſum ſibi deſponderi perſonam pro ſuo gradu honeſtam, & ſe dignam. Sed vbi in mentem ſecus iam profundiùs deſcendiſſet onus matrimonij, retroceſſit: & pœnitētia ductus, profeſſione regulari rupit ſponſalia antedicta, proficiens ad epiſcopatum, in quo dignè verſatus, permanſit in finem vitæ, appoſitus ad patres ſuos in ſenectute bona.

Epiſcopus ob onus matrimonij rumpit ſponſalia.

CAP. II. HENRICVS interim Monaſterienſis epiſcopus, adminiſtrator Bremenſis eccleſiæ, ad annum ſeptuageſimum quartum, cum Gerhardus de *Oldenborg* comes, finem non faceret rapinarum terra marique, renouata ſocietate belli cum ciuitatibus, quas Gerhardus ſibi duxit hoſtiles, expeditionem in Gerhardum renouauit. Deiectum primò præſidium, quod ad Viſurgum fluuium ille erexit. Capta eſt tum quoque arx eius *Herpſtede*, cum pertinentiis ſuis, bona terræ illius præfectura. Obſeſſum oppidum *Oldenborg*, & quatuordecim diebus oppugnatum. Gerhardi arma tanta non ſperauit, vt illi viribus ſe opponeret. Interuenere vicini, epiſcopus Oſnaburgenſis & Verdenſis, comites de *Hoia*, de *Tekeneburch*, ne ad omnimodā eius euerſionem pugnaretur. Coniecta primùm res in treugas. Conſtituta dies ad conuentū: Gerhardus tamen ipſe non aderat. Sumpta eſt dies alia, quòd qualicunque ratione prætenſa excuſauit neceſſariam abſentiam. Prolongatæ treugæ in diem Walburgis, ſed nihilo quietior Gerhardus erat. Interim germanus eius rex Daniæ Chriſtiernus, ab vrbe Roma, quam inuiſerat, deſcendit: & cœtu principum ad ſe Coloniam vocato, Gerhardum fratrem inter alios iuſſit adeſſe, vt in caſtris ſuis conuenirent Carolum Burgundiæ ducem, qui tum ad Nuſſiam habebat, ſi poſſet tam graue intercipi bellum. Sed tum caſſus fuit labor, & tamen impenſæ non mediocres fuere venientium principum de longinquo. Reuerſus in ſua Gerhardus, Friſiis bellum intentauit vicinis, immiſit ſatellites, qui prædam inde educerent. Ingentem quidem contulerunt: ſed exituri, inuenerunt ſeptum vndique aditū armis. Ibi Friſij aggreſſi prædatores, ducentos & quinquaginta oppreſſerunt. Erexit denuò Gerhardus præſidium ad Viſurgum. Bremenſes adnauigauere, & expugnata munitione, viginti quinque ſatellites ibi repertos, iam criminum reos, gladio ceciderunt. Annus tum erat ſeptuageſimus ſextus, cùm Gerhardus hoſtilitatis ſuæ in Bremenſes finem non faceret. Renouabat Henricus Bremenſis adminiſtrator, ope Monaſterienſium, expeditionem. Ductum eſt in terram paluſtrem, quam vocant *Auerland*, & ingens inde extracta eſt præda. Iam omnibus expilatis, abire decreuerunt. Tum Henricus adminiſtrator admonuit Bremenſes, vt, relicto cōpendio, quo ire decreuerant, ſecū tuto itinere circuirent: néve ſe in anguſtias coniicerent, vnde exire non poſſent. Sed illi freti armorum multitudine, quòd totius terræ ſatis eſſent viribus, recto in

Bremam

Bremam itinere ibant malo ſuo. *Morn* vocant, anguſtum terræ exitum. Pauci ex Friſiis de latere, primùm cœptauere pugnam longo ordine, vt erat propter anguſtiam itineris neceſſe, ibant Bremenſes. Cæſi, qui primi venerant, clamorem exciuere. Quid facerent? anguſto itinere neque cedere, neque fugere, neque retrò licebat ire, quòd currus medij impleuere omnia. Ibi fœdiſſima ſtrage ſunt cæſi Bremenſes: qui ſuperfuere cædi, capiuntur, & in *Delmenhorſt* pertrahuntur, ingenti pecunia in eorum redemptionem Gerhardo perſoluta. Hunc exitum habuit temeritas malè feſtinantium in patriam, quando licebat ſecuro itinere per circumactum tranſiſſe. Hac fretus victoria Gerhardus, inſolentior factus eſt, adiecitque vt caperet quotquot in vrbibus *Lubeck* & *Hamburg* vel originem haberent, vel domicilia, vel ſocietatem fouerent. Viginti vnus mercatores iam in carcere eius fuere: & facta multiplici inſtantia, cùm ſeptem eſſent pannorum faſces, adiecerunt pro ſua redemptione ſex millia aureorum. Abeuntibus per iocum dixit: Ite, & aliis inſinuate, vt redeant: inſultans ſtultitiæ eorum, quòd manus eius non euitarent.

Qui Bremenſium non cæduntur, captiui abducuntur.

Cap. 12.

HENRICVS autem adminiſtrator Bremenſis, quando Gerhardus toties cōmonitus non reſipiſceret, vt finem malorum faceret, ipſe quoque expeditionem in eum renouauit. Anno enim ſeptuageſimo ſecundo ducens in eum, aliquot munitiones eius deiecit. Periit ibi Hamburgenſium capitaneus, ponte à ſuis inconſultè detruſus. Capta eſt arx *Weſterburch*, ad Dominicam Quaſi modò geniti. Sed nulla erat ſpes tranquillitatis, niſi Gerhardus *Delmenhorſt* depelleretur. Iam filius fratris eius Mauritij Iacobus adoleuit: quem etſi pertæderet bellorum, guſtans tamen prædæ dulcedinem, maluit adhærere patruo, quàm ſubeſſe archiepiſcopo: quem Gerhardus crebriùs inſultans irriſit, atramentario commemorato. Tum verò Henricus omnium armorum copia ex diœceſi Monaſterienſi producta, quando Bremenſes & miniſteriales & ciues, iam bello feſſi arma poſuere: hoc ſolùm permittentes, vt ex ſua ciuitate exercitum pro ſuo iuſto precio adueherentur neceſſaria. Cœpit iam euaſtatione latè facta, obſidere arcem *Delmenhorſt*, fratre Henrici Gunthero comite, quem prouiſorem dixere, omnia in caſtris pro magiſtro militiæ gubernante. Nulla erat in expugnatione armorum ſpes: tanta eſt aquarum, atque latè circà paludum munitio, tanta inuiorum ſecuritas: in ſola fame ſtabat fiducia. Igitur omni parte obſidione firmata, omnes exitus & aditus, quantum poterant, præſtruxere: diligentiſſimè prouiderunt, ne quis vlla de parte vel minimum importaret. Inerat arci non contemnenda manus militum, qui etiā auſi erumpere, proximis conflixere. Adminiſtrator autem cum fratre prouiſore relicto, ad obſidionem ſufficientibus copiis, ne ocio torperent, alias duxit *Oldenburg*: & inſtituta oppugnatione, videbatur Gerhardus cum filiis & Iacobo Mauritij filio rebus diffidere. Itaq; emiſſis Henrico oratoribus, obſecrabant, ne innoxios Gerhardi filios de paterno ſcelere faceret exhæredes: ipſum Gerhardum paratum arce diſcedere, & omni adminiſtratione abſtinere, viuentem in monaſterio quietem agere: tranquillitatem vitæ inire conuerſum ad Deum, præteritorum emendationem facere: ipſam arcem ex illo die in poteſtate ipſi fore, vt quoties velit apertam illi domum eſſe, ſiue in pace, ſiue ad hoſtes ea vſurum. Placatur Henricus, & reducto inde exercitu, redit in caſtra ad obſidentes. Ibi Guntherus frater, quem prouiſorem dixere (erat enim in Moguntina diœceſi prouiſor eius partis, quæ *Exfeldia* dicitur) olim à ducibus Brunſwicenſib. tranſyluanis diuendita eccleſiæ Moguntinæ, per Ottonem illū, qui peruenerat in regnum Neapolitanū. Tum Guntherus, vir armorū peritiſſimus, audentiùs quàm cautiùs hoſtibus ſe opponit, plumbino ictus de bombarda iaculo, breui ſpiritum exhalauit. Sed nihil ſegniùs, imò etiā inde indignatior epiſcopus, obſidionem vrgebat. Extracta eſt autem obſidio per autumnū atq; brumā ad vicina veris: famis extrema perpeſſi ſunt, ſi qua aliunde ſpes affulgeret ſoluendæ obſidionis. Sed vbi ſpei nihil erat reliquum, iam omnibus abſumptis, deditionem fecere qui inerant, pacta incolumitate & armis. Igitur ipſo die ſanctorū Fabiani & Sebaſtiani arcem deditā Henricus ingreditur, abire permiſſis qui tuebātur. Tum verò puella Mauritij comitis filia abſtrahi non

Arx Delmenhorſt ob aquarum & paludum copiam munitiſſima.

paſſa eiulabat: eſſe ſuum patrimonium, nullo ſe demeruiſſe crimine, vt ſuum amitteret ſine culpa. Henricus epiſcopus, arcem belli iure captam, ſuam eam eſſe reſpondit: iret quò liberet, ſecum haberet omnem veſtem, & omnem muliebrem ornatum cum omni ſua ſupellectile. Illa pertinaciùs renitente, auerſus epiſcopus iuſſit inuitam cum rebus abduci. Igitur arcem tum reparabant, & ſignis eccleſiæ Monaſterienſis de ſummo extentis, quòd illius ditio eſſet armis occupata, ſancto illā Paulo addixit. Bremenſes, quòd nihil operis contuliſſent, cauſare non poterant: ſed manet querimonia eorum qui exrant, necdum iure eorum, vt arbitrantur, abolito. Eccleſia quoque Bremenſis, ſi aliquando melioribus vſa armis conualuerit, ſui iuris non obliuiſcetur. Sed hæc miſſa ſint.

CAP. 13. MONASTERIENSEM eccleſiam, quam tenebat in titulum memoratus D. Henricus epiſcopus, etiam quotidiana manſione decorabat. Ibi verſabatur totis annis, rarò Bremenſem inuiſerat, omnia quæ iuris illius eſſent ex Bremenſi ditione, in aliam aduehi curauit. Interim arces, præſidia, molendina, & quæcunq; iuris eſſent epiſcopalis in Bremenſi diœceſi, nemine ad annū curante, perierunt. Deſtituta ſenſit eccleſia quòd curatorem fidelem nō haberet, faciebat quiſq; quod ſibi rectū bonumq; videretur. Miniſteriales ſuo ordine, & viciſſim eccleſiaſtici ſuo omnia vendicabāt, nec ciuitas obliuionem egit ſui iuris coaugendi, vt fieri ſolet per abſentiā pontificis. Si quando in prouinciā poſt biennium trienniumque venerat Henricus, omnia in celeritate erant: feſtinabat enim redire: pacem tamen & ſecuritatem publicorū itinerū ita ſeuerè iuſſit aſſeruari, vt ex eo tempore, quo ille *Delmenhorſt* teneret, ne auditum quidem ſit quenuis obgannire tranſeuntibus, quæ prima eius laus eſt. Peruenit autem viuendo ad annū XCVI. & tum viuendi finem faciens in ea pace quieuit, poſtquā eccleſiæ Bremenſi annis XXXIII. præfuiſſet, & Monaſterienſi vnà cùm Bremenſi iiſdem XXX. Sequuta ſunt illa ſtatim tempora in diœceſi Bremenſi, vt magnis deſideriis quæreretur Henricus. Sic ſe res habet præſentia dum ſunt in faſtidio, fit vt redeant in deſideriū ſubtracta. Sed hæc alij aliàs.

Viatorum ſub epiſcopo Bremenſi ſecuritas.

CAP. 14. MAGDEBVRGENSI autem eccleſiæ poſt Ioannem & Fridericum religioſiſſimos pontifices, præficitur poſtulatione capituli illuſtris D. Erneſtus, annis pontificalibus minor, filius D. Erneſti ducis Saxoniæ, Miſnæ marchionis, Comitis Thuringiæ prouincialis: & diſpenſatione Papali interueniente, introducitur adminiſtrator vſque ad annos legitimæ ætatis. Principe florenti opus videbatur in eam eccleſiam, quòd videbatur ſub minore non ſtare obedientia miniſterialium & vrbicorum, ea quidem in Hallenſibus proxime patuit. Nam tumultuante intus ciuitate, primariis aduerſus plebem, proprietarij fuere ſartaginum in ſalina eius vrbis, honeſtum diu collegium, ſed per opulentiam inſoleſcens: non videbantur quieſcere in opibus & vitæ deliciis, niſi etiam aduerſus plebem ſuperbirent, omnia in ſua commoda vertere videbantur. Id cùm boni viri ex plebe ferrent indignè, oppoſuere ſe maioribus: & indignatione concepta, armis correptis libertatem defenſitabant. Stabat diuiſa ciuitas, archiepiſcopus imploratus à plebe, ſuperuenit, & quod Æſopiana habet fabula, murem ac ranam colligatos, vt tranarent, pariter abduxit, hoc eſt, proprietariis & plebi durus erat. Magnam ſalinæ partem in eccleſiæ opus conuertit, conſtituitque à ſe peti vacuatarum poſſeſſionem. Ita per ipſorum ciuium inſtantiam & propriam inter ſe tumultuationem, libertas vtrorumque magna ex parte eſt correpta: cœpitque extruere ad mœnia inſuperabilem arcem domatricem in futurum inſoleſcentiæ excreſcenfirmata, cui Eccleſiæ altera non indelongè permaneat, ex antiquis temporibus ibitis, cum arx nomen *Gebekenſten*.

Inteſtina diſcordia libertatis amiſsio.

CAP. 15. HALBERSTADENSIS inde eccleſia poſt annos quatuor per Gebehardū iam grandæuū, & ab ætate feſſum pontificem, permittitur gubernaculis eiuſdem Erneſti, & authoritate interueniente Apoſtolica, primam tenet in titulum, alterā in commendam. Ita vadunt res hodie, dum in pontificibus non iam religio, non doctrina, non vitæ ſanctitas, ſed ſecularis quæritur potentia, ad edomandas vires inſurgentium eccleſiis miniſterialium & vrbicorum. Ita proteruitur vbique, vt quem non gladius terret temporalis, neque timor Dei, neque vllius iuſti reſpectus detinet

In epiſcopis nō religio doctrinæ, ſed potentia quæritur ſolita.

detinet ab oppreſſione cleri. *Halberſtadenſes* iam in vertiginem verſi, inter ſe tumultum agebant, conſulares videbantur non rectè adminiſtrare rempublicam. Ciues hoc emendare conati, in eos arma verterunt. Erneſtus epiſcopus, & pater eius Erneſtus, illa qualibuſcunq; oculis obſeruantes, tempus eſſe rati ſunt, quo interuenirent pro ſuo iure, ad iniicienda frena libertati, quæ in ciuibus eſſe nimia putabatur. Iudicium & iuriſdictionem in pignus tenuere ab epiſcopo, nec requiſiti redemptionem ſinebant, talia exquirebantur ad iuſtæ oppugnationis colorem. Obſidionem fecit vrbis epiſcopus, tonat bombardis, deformat muros & mœnia, vrget, minatur, & extorquet quæcunq; mandauerit in eam vrbem expleri. Tradunt victi manus, quippe qui niſi pareant, vrbem exire, agros colere, ire ad negocia non ſinantur. Mittit deinde epiſcopus idem armigeros, vt educatur quidam ex canonicis, cui malè vellet. Vincitur, extrahitur: ſed ſuperuenere ſcholaſtici, chorales numero vigintiquatuor, barbati & interriti viri, fuſtibus vrgent armatos vinctum dimitti. Et loci decanus, natus comitibus de Quarford, manum depoſcit ab eius facti primipilario, & iure militari cogitur expromittere. Ita inermis, religione ſola veſtitus, armatos cœpit habere captiuos.

SVERINENSEM eccleſiam, poſteaquam eam dimiſit dominus Balthaſar, excepit gubernandam dominus Nicolaus, cognomento *Pentze*, ex miniſterialibus terræ natus, electus à capitulo: vir grandæuus, & regendis monaſteriis in illū diem exercitatus, vocatus ad hoc miniſteriū eccleſiæ, iam ære aliquanto grauatum alieno, quòd nummatus bene & locuples crederetur. Sed non is erat apud virum, qui putabatur, theſaurus: vnde eccleſiam triennio gubernauit tranquillè, neq; diminuens, neq; augens illius prouentus. In Franconia, quam (inquam) ita vocant ad diſcretionem Galliarum, quæ verum Franciæ nomen rapuit, Francia dicitur veteri & vero vocabulo, prouincia Teutoniæ inter Sueuos & Saxones. Sic enim appellauit diuus Hieronymus in vita Hilarionis: ita cæteri ſcriptores antiqui. In ea Francia tum motus erat religionis quidam inſolitus. Tympaniſta quidam bubulcus, aut ſubulcus, mentitus ſanctitatem, cepit audaciam concionandi in clerum & principes, quòd vita eorū peruerſa Deum auerteret à populo, nec audiret preces ſacerdotum, nec reciperet ab his ſacramenta plebi diſtributa: principes errare, & populo ſine cauſa contra iuſtitiam telonia & vectigalia imponere, vt vſum itinerū & aquarum natura liberum, illi grauarent. Ea ſibi per diuam Mariam, vt publicaret, eſſe mandata. Cœpit frequentari, concurrebat ex omnibus agris, vicis & ciuitatibus, magna frequentia. Norenbergenſes tamen magnis conſtitutis pœnis vetuere, ne quis ciuiū aut habitatorum eò contenderet. Rodolphus epiſcopus Herbipolenſis eò mittit armatos, & authorem malorum abreptum in vrbem, iuſſit cōcremari. Vides miram hominum audaciam. CAP.16.

Nicolaus Pentzius ob nummorum copiam fit epiſcopus.

Bubulcus concionator.

HILDESEMENSIS eccleſia necdum ex ſua perturbatione ſub Henningo epiſcopo conquieuit: neq; enim miniſteriales, neque de capitulo multi illum ſuauiter adſpexere: ipſeque laborum feſſus, & quietis appetens, cùm de competenti ſua prouiſione iam conſtituiſſet cum Bartoldo Verdenſi epiſcopo, propinquo ſuo, & qui illi fidelis proximo bello adſtitiſſet, illi Apoſtolica interueniente authoritate cùm faceret Bartoldi tranſlationem, permiſit Hildeſemenſem eccleſiam, Verdenſi tamen manente, quoad viueret, in eius commendatione, & gubernatione. deinceps ambas omni cura & circunſpectione gubernauit. Naſcitur illi bellum poſt aliquot annos cum ſua ciuitate Hildeſemenſi, plus iuris ſibi vēdicante pontifice, quàm ab olim habuiſſent prædeceſſores. Arbitratæ ſunt cæteræ ciuitates initium hoc eſſe multarum rerum, in vrbibus per principes nouandarum. Igitur cōmuni conſilio ſuſcepere bellum. Henricus dux Brunſvicēſis, Wilhelmi filius, iam gubernaculis à patre acceptis, partem epiſcopi defendit: magnis vtrinque motibus concurrere. Miſerunt ex ſuis quique vrbibus arma: & magno exercitu cōflato, expugnauere oppidum *Sarſede*. Dux Brunſvicenſis cum expedito agmine non longè tendens, expectauit euentum, nō auſus inire prælium cum oppugnantibus, quòd longè præſtarent numero. De *Retberg* comes cōductus ſtipendio ciuitatum, quadringentis ad præliū ductis, ſeptus ibat *Petrehyldesheim*. Henricus dux præmo- CAP.17.

nitus,venienti ſe obiectabat:& commiſſo prælio,comitem cum omni ſuorũ manu captum abduxit, mirantibus cunctis,quòd in ea tam docta manu armigerorũ, nemo in pugna cecidiſſet. Igitur capti ſuo ſe ære redimunt, querulante comite quòd pacta illi non ex fide ſunt impleta. Bertoldus autem compoſita pace, deinceps nõ modò ipſe tranquillus vixit,verùm multos diſſidentes ad pacem reduxit. Vir magnis naturæ dotibus præditus, procera longitudine,& excelſa ſtatura:humanitate pleno vultu,ſingulari ingenio,dexteritate pollebat eloquentiæ, & principibus & vicinis vrbibus charus. Vixit ad annum milleſimum quingenteſimum ſecundum,in vigilia Dominicæ aſcenſionis deficiens in arce *Rodenburg*,tumulatus in eccleſia Verdenſi:cuius memoriã hoc epitaphio,pro inſigni in me affectu, perennandam putaui: Memoriæ digniſſimi præſulis domini Bertoldi de *Landesberg*, militari genere nati,optimis moribus & literis imbuti, quem rege digna proceritas, egregius animus,ſingulare ingenium, eloquentia non vulgaris,virtus eximia, exquiſita in cunctis eminentia anteceſſori ſuo commendabat, vt illum adoptaret in eccleſia Verdenſi filium,Papa conſecrari iuſſit epiſcopum: ſed maiori dignum loco abripuit Hildeſemenſis eccleſia, cui cum ſumma laude præfuit annis viginti duobus,priorem retinens commendatam, quam antè ſolam annis decem gubernauit:hoc ſacrum ponitur.

Bartoldi Hildeſemenſis epiſcopi epitaphium authore Krantzio.

CAP. 18. RACEBVRGENSIS eccleſia poſt Ioannem,alium accepit Ioannem etiam nunc epiſcopantem, genere ortum miniſterialium, cognomento *Barkentyn*,electum a capitulo. Qui cum duce Magnopolenſi Magno Romã petens, factus eſt Apoſtolicus executor Apoſtolicarum literarũ,ſuper nouo collegio *Roſtochij* fundato: aduerſus quam rem oppidani ſe erexere cum multis aliis, omnia interpretantes fieri ad iuga illis imponenda, & ad minuendam peſſimam, qua ſæpè abutantur, libertatem. Optimum factu erat, iuſtitiam & modeſtiam in vrbibus dominari: ſed ea res aliter conſpicitur. Vbi principes libera poteſtate dominantur, multa fiunt per potentiam dominantis: nec res meliores ſunt, vbi vrbici liberum tenent imperium, ſi non alios, certè in clerum ſuperbientes. Sed hæc alibi per alios. Furem in arte conſpicuum,in ſua diœceſi depræhendit hic pontifex,ſacerdotem,qui ordinario proceſſu ſua furta per vrbes expleuit, digeſta habens omnium nomina locupletum, quibus minabatur, eos debitorum loco inſcripſit libro ſuo rationali. Vbi ſurta expleuit, ibi ſoluiſſe ſignauit, numero adiecto. Omnis generis ſupellectilem comportauit: ſacerdotis, mercatoris, ruſtici paratas veſtes domi habuit, honeſta per diem conuerſatione *Wiſmariæ* diu commoratus, vſqueadeò, vt paſtor eccleſiæ illi nonnunquam permitteret prædicationis aut Miſſæ officium in eccleſia. Depræhenſus ſcalatur,& in *Schonenberg* carceri incluſus moritur. Idem pontifex Ludouicum de Pino,medicũ doctiſſimũ,quem de hæreſi ſuſpectũ habuit ſibi aliunde per quendam Cyriacum de *Bizſuanck* Sueuum, ad quem Sueuus ipſe Ludouicus confugerat,per eundem territurus nonnullos ſuos in vrbibus debitores. Is cùm nõ ignoraret epiſcopũ homini eſſe infenſum,cùm ex eo quę vellet accepiſſet,miſit in *Schonenberg* aſſeruandũ. Ille nõ inuitus accipit hominem grandæuum, podagricũ,exeſum morbo. Vinctum habuit,& in vinculis periit nocte Laurentij, anno XCVII. quem ſibi fatalem ille prædixerat. Huius pontificis temporibus proiecta eſt religio Præmonſtratenſiũ, quã vſque in hunc diem habuerunt, Apoſtolica diſpenſatione facti ſunt canonici ſeculares, veruntamen profeſſi regulã, à ſubſtantialibus nõ abſoluuntur. Interiorem veſtem nõ mutant, aſſumuntur ſeculares perſonæ canonici. Erigitur archidiaconatus in eccleſia: prior fit decanus, fit de canonico non canonicus: hoc eſt, de regulari non regularis: canon enim eſt regula.

Sacerdos quidam ſub epiſcopo Raceburgenſi, fur inſignis.

CAP. 19. MINDENSI eccleſiæ poſt Albertum præficitur Henricus, natus comitibus de *Schowenburg*: qui in ea præſidet cum ſumma laude in hodiernum. Vir tranquilli animi, modeſtus,pacificus,& qui nulli vnquam detrimento fuit, ita verſatus inter omnes ſine querela. Hoc tempore ad annũ MCCCCLXXX. Rhodij milites Hoſpitalarij,cùm poſt expugnationem Conſtantinopolis pacem nunquam habuiſſent, ſed cõtinuis motibus vicinarũ partium,tum etiam in ſe factis cõcurſibus ſæpè magnis viribus hoſti ſint Chriſtianitatis Mahometi, Turcorũ Imperatori, conflictati,

1480.

qui

qui poſt tot ingentes victorias animo inflatior, deſpiciebat paruam inſulam ſuis victoriis repugnare. Angebaturq́; animo, illam penè ſolam inter tot deuictas vrbes conſpicere Chriſtianam, imperia ſua contemnentem. Igitur ingenti claſſe, maximaq́; bellatorum vi ad annum LXXX. Rhodum petiit, militeq́; in terram expoſito, primùm in monte S. Stephani, & circa eius montis colles, eſt caſtrametatus, & per tres fermè menſes vrbem bombardis miſſilibusq́; aliis indeſinenter per duces ſuos lacerauit, & oppugnauit. Verùm magnus Rhodiorum militum magiſter, vir prudentiſſimus, integerrimus ac magnanimus, ſuę virtutis magnum dedit experimentum. Diuina enim illum protegente clementia, Turci prœliis funduntur, propulſantur, cędũtur, tantoq́; impetu, domino formidinem immittente, terga vertunt, vt necem ſibiipſis afferrent. Fama ſatis conſtans eſt, Turcos viſionis miraculo conterritos, cùm e cœlitus immiſſi milites Turcis terrori, Chriſtianis fuere miraculo. Hanc victoriam non ſibi magiſter ac ſuis, ſed cœlo tribuit. Exactis igitur octoginta nouem diebus, Imperator Rhodiorum littore claſſem ſoluens, Peluſium nauigat, illic militem & impedimenta exonerat: vbi vndecim dies moratus, ad domeſticos lares cum clade & ignominia reuertitur, breuiq́; finem fecit viuẽdi. Petrus autem magiſter, Sixti Pontificis & cæterorum pecuniis adiutus, inſulam & vrbem quaſſatam reparat, facitq́; Rhodum celebriorem. *Turci prœliis victi, ſibimetipſis mortem inferunt.*

SVERINENSEM eccleſiam breui Nicolai pontificatu viduatam, regendam accepit dominus Conradus, cognomento Loſten, Wiſmaria ortus, atq; in vtroq; iure doctus. Vir benè nummatus, annis multis grauatus: cùm non diu crederetur ſuperfuturus, ſedit in annum vigeſimum, adhuc ſpirans ad Dei beneplacitũ. Multa ille eccleſiæ prædia pignore obligata, aut ære grauata alieno, redemit, & eccleſiæ libera reddidit. Hydruntum Apuliæ ciuitas maritima, ab exercitu Mahometi Turcorum principis oppugnata diu, capitur, cùm eius exercitus à Serſona in Apuliam tranſuect⁹ eſt. In colle qui vrbi imminet, hoſtes ſunt caſtrametati: vallo & foſſa muniſſimum Hydruntum obſederunt, vt nulla ſpes auxilii ferendi remaneret. Tandem diruptis mœnibus, ad veſperam extracta pugna. Superati Hydruntini, ingreſſi vrbem Turci, archiepiſcopus capitur, trucidatur, nec verbum ſonat ex ore. Qui in hoſtium manus peruenerunt, omnes capite plexi ſunt. Hydruntinorũ dux captus, exarmatus, medius eſt profectus. Supra duodecim millia perierunt, euaſerunt tamen bis mille & ducenti. Potiti prima victoria Turci, cœperunt ſtatim vicina oppida ſolicitare ad deditionem, in primis Leucen & Tarentum. Infelix Apulia tota ceſſiſſet, niſi mors interueniſſet Mahumetis. Quo mortuo, Alfonſus dux Calabriæ iam Turcis infeſſam vrbem obſidione cinxit. Turci vbi accepere principis obitum, ſibi diffiſi, ſaluis rebus ſuis, deditionem fecere. Qui vrbem ingreſſus, reparauit, & ex Turcis quidam in eius obſequio remanſerunt. CAP. 20.

OSNABVRGENSEM eccleſiam per idem tempus inſignis & nobilis vir, dominus Conradus, natus comitibus de *Retberg*, accepit, pontificio ibi pręditus honore, electus à capitulo: vir induſtrius & humanus, maiori etiam loco dignus. Eccleſiam vſq; hodie non ſine laude gubernauit, iam ſedens in Monaſterienſi, hanc tamen retinet, vt nunc mos habet, commendatam. Apud Suitenſes montanos hac tempeſtate, non longè à finibus Lucernenſium, in loco vaſtæ ſolitudinis, homo ſenex, ſolitarius, eremiticam vitam agebat, qui per annos viginti ſine corporali cibo fertur victitaſſe, quem fratrem Nicolaum dixere. Vir corpore aridus, ſiccus, exhauſtus, ſola cute neruis oſſibusq́; cohærens. Et quanquam eremitæ diutius ieiunent, & propter ocium & vitam vmbroſam illæſi permaneant, ſicut carceratis contingit: verùm hic homo cœleſtem vitam in terris egit. Quanquam inuidi cum hominem glorioſum dixerint, vitamque eius ſint ad iactantiam interpretati, & perinde mercedem illum ſuam hic accepiſſe. Sed eſt quod ſemper fuit, ſanctitati nunquam defuit obtrectatio. Cur virum calumniantur, qui vitam in arctiſſima paupertate & ſolitudine duxit, qui omnes ſe accedentes, ſpiritali conſolatione plenos remiſit, in abſtinentia & humilitate perſeuerans: qui nihil appetiuit, nulli vnquam iniurius fuit? certè in tantis laboribus & ærumnis, parua merces, laus ex hominibus. Tandẽ ſenio & viribus deficiẽs, ſenilem animã mollis ſoluit ſopor. Sepultus in eccleſia ſui CAP. 21. *Eremita ſine cibo per annos viginti viuẽs*

paſtoris,non ſine miraculis quieſcit:qui etiam vicinis populis vaticinia nonnulla, quæ rerum probauit euentus,prædixit.

CAP.22. LVBICENSI eccleſiæ morte Alberti viduatæ, electione canonica ſurrogatur in eius locum dominus Thomas,cognomento *Grote*, ex canonicis eius eccleſiæ. Nam cùm eccleſia magno ære alieno grauiſſimè eſſet onerata,ſi quando emergere debuit,pontifice opus erat & frugi,& diuite: quæ ambo in memorato viro eminebant,vt præſenti pecunia debitorum onera abiiceret,& ſequenti parſimonia hoc quod remaneret,curaret augere. Sed quod in ſpecie lucebat, in veritate non eſt compertum:quia neq; theſauros habuit reconditos, neq; is erat qui prudentia ſua eccleſiam releuaret. Homo ſingularis frontis,ſolitudinis amator, ſemper ſe incluſit,nullius paſſus alloquium. Qui anteà videbantur homini familiares, eos tum quoq; cœpit habere ſuſpectos,neſcio quam ducens in animum cogitationem. Orabat capitulum,dignaretur intereſſe tractatibus ſuper omnibus,quæ illi imminebant,& à creditoribus & à cæteris,quæ multa ſunt,accidentibus. Recuſauit. Miſere ex ſuo numero,qui cum illo loquerentur:non ſunt admiſſi. Delegere,quos putabant illi gratos. Idem ille permanſit, nolle ſe cum capitulo agere, circumuentionem quærerent,& illum implicarent maioribus perplexitatibus: deniq; viſionib. agebatur,& nocturnis admonitionibus. Deſcendit in animum eius, vt quãuis impetraſſet apoſtolicam confirmationem:tamen in Romana curia conſtituit procuratores ad renunciandum eccleſiæ, in fauorem domini Theodorici Arudes,in Romana curia cauſarum procuratoris, legum doctoris exquiſitiſſimi, nulla deſuper mentione ad capitulum facta. Cùm res percrebuit rumore, miſere eccleſiæ decanum,vt rem omnem cum futuro pontifice tranſigeret,priuſquam ille noſſet. Facta renunciatione,dominus Theodoricus Apoſtolica prouiſione facta,ibi accepit cõſecrationem:& ad eccleſiam ſuam deſcendens,honorificè ſuſcipitur: vſq; in hunc diem & deinceps, Dei miſeratione, cum magna laude præſidens, Eccleſiam ſuam paulatim debitorum onere leuat, de reliquo curaturus.

Epiſcopus ab eo, qualis fore credebatur lõge diuerſus.

CAP.23. BREMENSI eccleſiæ,poſt Henricum eius adminiſtratorem,electione legitima præficitur dominus Ioannes,cognomẽto *Rode*, maior in ea diu præpoſitus. Bremæ bona ortus familia, nepos ex fratre domini Ioannis, olim præpoſiti, bullarum correctoris, viri opulẽtiſſimi, cui etiam hic hæres extitit: qui reſpectus illum ad calamitoſam eccleſiam prouexit ſubleuandam. Vir manſuetus & modeſtus, ſi ſuę ſtudiiſſet tranquillitati, longè meliùs habiturus in præpoſitura, quàm ſit expertus in archiepiſcopatu. Subiit enim negocium laboris plenum, cùm multa eccleſiæ prædia impignorata eſſent per belli tempora, quæ illius prædeceſſor gerebat, cunctis eccleſiæ arcibus iam ruinoſis, quod ibi annis XXX. fabricam nemo curaſſet ex animo. Vix inuentus eſt locus, in quo importuniùs deliteſceret. Igitur quieto & locupleti viro opus erat, qui ære grauatam alieno eccleſiam, parſimonia & frugalitate, & præſenti ſolatio ſubleuaret. Obliqua inuidia id inſpexere miniſteriales, qui nũc vocari amant militares, qui maluiſſent ab aliquo ex principibus, aut nobilibus, aut ſuæ conditionis viro eccleſiam gubernari: ne plebeio homini, ſi diis placet, ſubderentur. Nam quod potuere, non longinquo principi quidam ſpem fecere. Reſpexit quoque in eccleſiam Otto comes de *Aldenborg*, Gerardi filius, eius eccleſiæ ob eam ſpem electus canonicus. Sed creditũ eſt vulgò, patris memoriam illi non profuiſſe. Bremenſes ipſi iam initiò conſtituendum putauere, quo ordine agerẽt cum illo: itaq; difficiles archiepiſcopo ſuo fecere conditiones. Suſcitatis omnib. ab antiquo querimoniis, quas vel in ipſum, vel in terram eccleſiæ, vel in capitulum, vel in reliquum clerum quouis pacto inuenirent: vix multo labore communium vtrinq; amicorum, cùm ſe ciuitatum vicinarum conſilia, Hamburgi & Luneburgi, interponerent, impetratum eſt, vt res tolerabilibus modis conquieſcerent. Tum ſe ſtatim alius turbo prodidit, impenſis, quas pro confirmatione ſolito ſumptuoſiore, proq; conſecratione & aliis eccleſiæ neceſſitatibus fecerat, releuandis, per ſingulos agros collectam de conſilio capituli primorumq; in terra conſtituit indicere. Obiecere ſe multi ex miniſterialibus, prætendentes, multis ſe ſumptibus & oneribus grauatos à prædeceſſore ſuo: quæ niſi reponerentur, non ſe admiſſuros precariam.

Archiepiſcop' in Præpoſitura quietius quàm in Archiepiſcopatu victurus.

riam. Aliasq; conditiones immiſcuere, quibus ſatis declarabant, quo eſſent affectu in ſuum pontificem. Restamen vtrinq; proceſſit.

Cap. 24.

Monasteriensi eccleſiæ per eiuſdem Henrici obitum, erat conſulendum de nouo pontifice. Igitur capitulum matura deliberatione præhabita, poſtulauit inſignem virum, dominum Conradum, eccleſiæ Oſnaburgenſis epiſcopum: isq; apoſtolica permiſſione confirmatus eſt pontifex in illa eccleſia, cùm remaneret adminiſtrator in priore. Monaſterienſis enim pro ſua dignitate & opulentia, & armorum potentia, titulum requirit in ſuis pontificibus, non contenta adminiſtratione. Igitur Conradus, vir nobilis, doctus & prudens, ambas vſq; hodie gubernat eccleſias. A capitulo tamen ſuo & miniſterialibus iniecto freno, ſatis (vt fertur) reſtrictus, vt nil niſi quod illi approbarint, in maioribus decernat, præſertim in rebus bellicis. Nec iniqnum quippe, quia ea in re & opibus, & armis, & ſuorum periculo capitum, coguntur adeſſe. Itaq; fruitur temporum tranquillitate, & maxima nihilominùs inter magnos authoritate habitus eſt epiſcopus, armis, viris, opibus, arcibus, prædiis, reliquiſque rebus ad ſplendorem abundantiſſimus. Friſia quidem illa contermina, magnis motibus agitata, depoſceret arma auxiliaria, quòd comes Orientalis Friſiæ coniugem tenet neptem illius ex fratre: ſed ille paluſtrium rebus ſe non immiſcet. Eduardus, quem illi Friſio ritu Edizardum vocant, Groningenſibus durus hoſtis erat, ſub Alberto duce Saxoniæ. Quo in obſidione eius oppidi in caſtris mortuo, idem Edizardus hoſtilia continuauit: ſed iam res pacata bonis modis, conquieuit.

Eccleſia monaſterienſis in Epiſcopo titulum requirit, adminiſtratione ſola non cõtenta

Cap. 25.

Bremensi interim diœceſi ſicut ab antiquo, ita nunc nouus labor creatur à Friſiis. Diu cum illis actum eſt, vt archiepiſcopum recognoſcerent dominum ſuum, obtentu omnium quas habuere libertatum: tantùm, vt aduerſante quocunq; illi parerent. Conceptæ literæ, illis ad rem maturè ruminandam traduntur. Vidēt, remittunt cum hoc reſponſo, Liberū eſſe populum à memoria Magni Caroli: eam quam à maioribus acceperunt, libertatem defenſuros, & ad poſteros eſſe tranſmiſſuros, proq; illa tuēda morituros omnes. Tam magnifica verba facilè diſcuſſa ſunt, vbi primùm ſe arma oſtendunt: eſt enim populus ille paluſtris, vt vaſtus corpore, ita animo ſtolidus, ſed ad arma non ſatis ſibi conſtans: id tum monſtrauere. Ioannes comes de *Aldenburg*, Gerhardi filius, quum gubernacula terræ ſibi debita præferret, conductis aliquot ſatellitibus, ingreditur eam partem Friſię, ſibi non longinquæ, Stadium dixere, *Stadlandt*. Ad primam oſtenſionem armorum, ignauæ pecudes ſe dedunt, ne vno quidem prælio pro ea, quam inflatis prædicant buccis, libertate pugnantes. Aliquot ille eccleſias muniuit, foſſatis & pluteis circumducens, quibus vteretur pro arcibus, quo in deditionis fide conſeruaret populum, ſemper fide fluctuantem. Id conſpicatus dominus Magnus, Ioannis filius, dux Saxoniæ inferioris, cùm in vicinos Hadaleriæ ſuæ Weſatos Friſios iuris aliquid prætenderet, comparat & ipſe pedites, occupare terram ambo ſtudentes prolatandę ditioni, ambo contemptu in fratribus ſuis apud eccleſiam Bremenſem vindicantes. Igitur in eccleſiam vlciſcentes contemptum ſuorum, ſimul ſtudētes ſuæ amplificationi, terras eccleſiæ à diuerſa parte, ad mare tamen ſitas inuaſere. Miniſteriales eccleſiæ viderunt iſta non inuiti, quòd archiepiſcopo, cui non bene vellent, natum vndiq; laborem cernerent. Quid faceret archiepiſcopus? Certè cum ſuo Bremenſi ſenatu, itemq; Hamburgenſi conſilio interlocutus, quorum de maximo agi videretur præiudicio, fœdera & belli ſocietatem iniit: non enim eccleſiæ ſolùm detrahi ius ſuum tentabatur, ſed fluminum ripis & ipſi mari cœperunt imminere, quò libertatem nauigandi quibuſcunq; modis arcerent, flecterentq; in ſua commoda. Ea etſi fortè pars altera non meditaretur, iſta tamen timuit, & ſibi cauit. Igitur archiepiſcopus & duarum vrbium conſilia nunciauere duci Magno hoſtilia: & iam comparatis ſatellitibus, Hadeleriam penè ſine conflictu deditam accepere, tripartitò diuidētes, archiepiſcopus pro ſe, Bremenſes, & Hamburgenſes. Ibi Thietmarſi cùm eſſent in fœdere compræhenſi, aliquot etiam ſuorum in armis habuere. Populus per inſcitiam contemptor cæterorum, conuiciis laceſſiuere ſatellites cōductos. Illi inuecti, cùm à nemine poſſent ꝓhiberi, ad LXX. proſternūt ex Thietmarſis, ꝓſtratos nudāt,

Bremenſes mori malūt, quā libertatem à maioribus acceptam amittere.

Magni ducis de patrimonio ſibi per vim adempto querimonia.

Eam rem ſolis imponunt Hamburgenſibus cæſorum cognati, in hodiernum manente querimonia. Magnus dux adiens omnes in circuitu principes, queritur per vim ſibi ademptum patrimonium. Omnes commouet, vt literis datis, communi ope ex ſuo fœdere conducant gregarios milites pedites. Guardiã dixere: quia multis annis Alberto duci Saxoniæ, deinde Romanorum regi in Geldriam, poſtremò Geldrenſi duci in vicinos Cliuenſes & Iuliacenſes duces militauerunt: quorum etiam opera ante duos annos rex Daniæ Ioannes, regnum Suedię ad iuga coegit. Ex omni natione concurrebãt. Inerant Germani, & hi potiſſimùm ductores, & maior numerus ex ſuperiori & inferiori: Sueui, Bauari, Swiceri, Franci, Saxones, Brabanti, Geldrii, tum Lombardi, Hiſpani, Galli, Scoti, Æthiopes aliquot, promiſcuũ genus, cuius iam clariſſimum erat vbique nomen.

Cap. 26. Condvcti à Magno duce, vt diximus, appetente bruma, circa feſtum Eliſabeth, venere *Aldenborg*. Nonnulli ſe in vrbis ſtipendio exhibuere: concēpti ſunt. Ex Aldenborg tranſmiſſo Viſurgo, conſtituerunt Bremenſem ditionem inuadere hoſtilem: ſed erant excubiæ in altera ripa, ſimul & tempeſtas, & cum niue frigora prohibuere tranſitum. Retrò tulere pedem, & per angulum vrbis Verdenſis, permittente epiſcopo Hildeſemenſi, eodemq́ adminiſtratore Verdenſi, quòd alienã cauſam nollet ſuam facere, quodq́ ſciret manum multorum principum eſſe cum illis: acceſſit, quòd non ſenſit aliunde promiſſam opem. Igitur parta incolumitate ſuorum, ire permiſit. Illi propinquarunt oppidis, Stadio atq; Buxtehudi. Virgines

Moniales relictis monaſteriis in oppida confugiunt.

Moniales, deſertis monaſteriis, profugerunt in oppida. Experti ſunt ibi famem incredibiliter hominum quatuor millia & ſupra, quod arida regio vix nutrit ſuos habitatores. Expectarunt glaciem rigeſcentem: vt omniquaq; accedentes, oppugnarent oppida. Non hoc illis præſtitit rector naturæ Deus. Ita alternabat aura per biduum ac triduum, vt diu quod vellent, non poſſent. Duxere deinde per Tzenenã & mediam diœceſin in Hadeleriam. Animaduerſum eſt, prædia miniſterialiũ manſiſſe incolumia: ſola, quæ eccleſiæ & monaſteriorum erant, ſubruebantur. Ipſa, in quibus per brumam delituere, monaſteria in diſceſſu conflagrare cœperunt: incertum an igne iniecto, vel ex ipſa negligentia. Hoc certum eſt, ciues Buxtehudenſes vicinis monaſteriis inieciſſe manum, vt conflagrarent. Tanto erant perfidi odio in ſancta loca, quòd dicerent, oppido præiudicare monaſteria, cùm re vera oppidum monaſteriis præiudicet, quorum vetus ſine controuerſia prius erat oppido. Tum in Hadeleriam contendunt gregarii, ſine gladio, ſolo terrore eam recuperantes duci Magno. Nemo enim ſe oppoſuerat, nemo arma contrà ferebat. In vicinam quoque Phriſiam (Wurſatiam vocant) ſe conuertunt. Ibi inſigni clade accepta, retrò tu-

Archiepiſcop⁹ à ſuis deſertus adiutorē quærit.

lere pedem. Interim archiepiſcopus à ſuis miniſterialibus deſertus, quòd produce Saxoniæ, vt compertum habebat, multa molirentur, nec à belli ſociis conſolationem accipiens, conſentiente capitulo ſuo, vt defenſorem haberet eccleſia, Chriſtophorum Henrici ducis Brunſwicenſis filium accepit adiutorem. Dux protinus arma contraxit, moturus in eam peditum manum. Omnia illi in promptu fuere, pedites, equites, bellica impedimenta. Ordinauit per opportuna loca defenſionem, & iam erat manſurus, cùm rex Daniæ, & frater eius Fridericus, miſſis oratorib. ducem auerterent, quòd illam manum ſtipendio cõduxiſſent. Pedites verſo itinere, per terram Luneburgenſem in *Eſlinge*, tranſmiſſo Albi, venere in Holſatiam: inde Thietmarſiam inuadentes, ſepulcrum cum multis repererunt: quod in Saxonia diximus. Manet inde diu querimonia archiepiſcopi, & deinde ducis in Hamburgenſes, quòd debita & promiſſa auxilia non miſerint, in his aduerſis, durante ſocietate.

Cap. 27. Paderbvrnensi interim eccleſiæ, morte Simonis vacuatæ, non peruenere ad legitimam electionem canonici, quòd viuente iam Simone, D. Hermannus archiepiſcopus Colonienſis eam eccleſiam obtinuiſſet apud ſedem Apoſtolicam in commendam: exemplum ſecutus ſui prædeceſſoris Theodorici, qui illam,

Epiſcopi hoc tempore eccleſia neglecta curant ſaltem temporalia.

quoad vixit, tenuit, tenebitq́ iſte ſuo tempore: ſequentur exemplum eius poſteri, tardiùs redibit capitulum ad electionem legitimam. Et quoniam nullum penè epiſcopis hodie miniſterium remanſit in eccleſiis, nulla penè cura religionis, ad hoc

ſolùm

ſolùm intendunt noſtri temporis, præſertim in locupletibus eccleſiis pontifices, vt, quæ foris ſunt, temporalia tueantur, arces & prædia defendant. Nullum perinde videtur eccleſię detrimentum, magis verò profectus, habere tam potentem defenſorem, qui nutu & verbo plus, quam alius armis, imperitet. Quòd ſi modeſtia eſſet in ſummis viris, poſſet Colonienſis eccleſia ſuum pontificem impenſis ſuis ſatis deducere. Sed quando erit, vt dicat infernus, Sufficit?

Hildesemenſi, morte ſui Bartoldi, optatiſſimi pontificis viduata eccleſia, per legitimam capituli electionem ſufficitur in locū eius illuſtris princeps, D. Ericus, ducis inferioris Saxoniæ filius, qui vſq; ad illam ætatem in eccleſia Colonienſi canonicatum tenebat. Satis diu dubius quid mallet, quietem in eccleſia Colonienſi, an perturbationem & laborem plurimum apud eccleſiam Hildeſemenſem. Non eſt permiſſus ſuum in ea re ſequi iudicium: cognationis ſuæ & amicorum ſtimulis adigitur ſubire non quod ille mallet, ſed quod illi ſuaſere. Igitur conſenſit electioni: & miſſo in vrbem oratore, Apoſtolicam confirmationem obtinuit. Necdum expleuit in adminiſtratione annum, quin antiquæ deliberationis ſententiam repetens, verbum fecit capitulo ſuo, eſſe ſibi in animo quietis deſiderium, eernerē paratum laborem apud eccleſiam: ſi paterentur locō eius Ioannēm fratrem, & in eum conſentirent, vt pontificem haberent, mitteret ad apoſtolicam ſedem, ibique in fratris fauorem renunciaret, poſtulaturus prouiſionem pro germano. Quid faceret capitulum? Inuitum & repugnantem tenere haud poterant. Conſentiunt. Ille ſumptis documentis, mittit nuncium in vrbem: magnoque deſiderio reuertitur ad locum quietis ſuæ Coloniam. Vides quò operetur educatio. Ex puero, innutritus Coloniæ ritibus, inclinari non pōteſt, vt maiori ſubeat oneri: ponitq;, quod alii fatigatis omnib. notis & amicis, magna inſtantia noctes atq; dies cōſequi ambirēt. Cap. 28.

Verdensi autem eccleſiæ eiuſdem Bartholdi morte vacuatæ, poſtulationē capituli, dominus Chriſtophorus, dux Brunſwicenſis, Bremenſis eccleſiæ coadiutor, præficitur adminiſtrator. Nam cùm dominus Henricus dux Brunſwicenſis iunior, pro ſuo quoque filio, ſed annis minore inſtaret, vt poſtularetur, ceſſit filio ſenioris, permittens, imò & adiuuans, vt negocium pro domino Chriſtophoro præfato procederet. Miſſus eſt in vrbem ad pōtificem in eam rem nuncius: & non obſtante, quòd adiutor ſit perpetuus in eccleſiam Bremenſem aſſumptus, certus de ſucceſſione in eam eccleſiam, ſi ſuperuixerit: nec obſtante, quòd minor ſit ab annis, vt agens decimum ſeptimum, poſſit adminiſtrare Verdenſem eccleſiam, ſumptum in ſuum diem ſacrum ordinem pontificalem, vt tam ſpiritualibus pontificalibus, quàm temporalibus omnia gubernet. Inuenit nuncius iſte faciles aures pontificis Romani. Solet enim ſedes Apoſtolica petentibus ſe liberalem exhibere, permutans plumbum pro auro. Quod cùm dictum eſt veteri ſeculo, quantum ererit in hunc diem illa liberalitas, facilè intelligunt agentes in rebus. Sed hæc interim. Cap. 29. *Aurum pro plumbo ferentem, Papa libenter audit.*

Bremensis interim eccleſia à ſuo archiepiſcopo gubernatur. Nam eonuenit inter placita à principio, quòd dominus coadiutor nullis in ea eccleſia rebus ſe immiſceat, nullis interſit niſi inuitatus. Omnis inde adminiſtratio quandiu placitū eſt, manet in manibus archiepiſcopi. Sed interim per hunc annum poſt MDIII. legatus de latere cardinalis, dominus Raimundus, titulo ſanctæ Mariæ nouæ, presbyter cardinalis, cùm ſuperioribus annis per Germaniam miſſis commiſſariis iubileum publicari mandaſſet, & pro defenſione fidei in Turcos collectam ingentem pecuniam per loca haberet, ipſe inuiſere dignatus inſignia loca, præſentiæ ſuæ nō parua dedit viſentibus donaria, pleniſſimam remiſſionem, quoties in pontificalib. celebraret: potiſſimùm peruagatus loca, in quibus bella vel tonare, vel cōſurgere intelligeret. Opportunè Lubicam ad Paſchalia applicuit, vbi ſæuiſſimū bellum iam paratum inter regem Daniæ & eam vrbem extinxit, pacem reparauit, & feliciſſimis auſpiciis tranquilla nobis tempora reliquit. Priuſquàm inchoaret tractatum, per omnia vicina loca ab altiſſimo gratiā precibus iuſſit implorare, in eo loco ſolenni proceſſione per vrbem habita. Ipſe ſacra ad aram peregit in ſuggeſto, quod erectum habuit in cœmeterio maioris eccleſię. Ibi indut⁹ pōtificalib⁹, ipſe ſacerdos ad Cap. 30. 1503.

aram fuit: diaconus comes de *Kirberge*, iam diu presbyter: ſubdiaconus miniſter erat memoratus dominus Chriſtophorus dux, coadiutor Bremenſis, & Verdenſis adminiſtrator. Eadem diuinorum formula, & Brunſwici & Lubecæ, & Hamburgi & Bremæ fuit, plaudentibus & pro deuotione multis lachrymātibus, quòd pacem relinqueret, quòd indulgentias multiplicaret impenſa benedictione. Hanc ſolennibus locis ſeruabat conſuetudinem, vt expleto ad aram diuino miniſterio, ipſe in ſuggeſto ſede ſua collocatus, ſtatim in ambone ante conſpectum eum comite memorato preferebat Latino ſermone tractatum, quem inde conuerſus ad populum comes, populo nunciabat: idq́; tertio ac quarto in eodem ſermone repetens, populo per benedictionem valedixit.

Populus de indulgentiis per Raimundum conceſſis ita gaudet, vt lachrymetur.

METROPOLEOS, HOC EST, HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ SAXOniæ, *& vicinarum regionum & regnorum, clariſſimi hiſtorici domini Alberti Krantzii Hamburgenſis, ab anno Domini* 780, *vſque ad annum* 1504, *finis*.

APPENDIX EIVSDEM KRANTZII MANV ADSCRIPTA.

CAP. I. IOANNES ex ducibus Saxoniæ inferioris, patre Ioanne, matre Dorothea, ex domo Brandenburgēſi, filia Friderici quondam principis electoris, frater Erici memorati, libera renunciatione fratris, conſentiente capitulo, authorizante pontifice Romano, eccleſiam Hildeſemenſem accepit regendam, & gubernat in hodiernum diem. Tranquilla reperit tempora, quòd ſatis rarum eſt in ea ditione. Multi militares in diœceſi ab armis non diſcedunt: nunc tamen conquieſcunt, vexati ſpirituali gladio. Nam quidam ex maioribus eccleſiæ marſcallus, cùm arcem Poppenborg aſſultu militari occupaſſet, nec reſpondiſſet iurib. pignoris, quæ mulier quædam in ea diceretur habere, cauſa in Romanam curiam perducta, cenſuris innodatur, & pertinaciter immoratur. Interdictum eſt ſacris per omnem diœceſim: capitulum maioris eccleſiæ iuſtificans partes viri militaris patiēter tolerat, neſcio quid expectans. Qui actoris ſuſtinet partes, cùm ille dicatur niti fauoribus principum, & multorum ſui generis militarium. Res in longum trahitur. Ita diœceſis armis ſolita vexari carnalibus, nunc laborat ſub gladio ſpirituali, ne vnquam illi deeſſe videatur tribulatio. Scindit ille gladius, non ſubitò lanians, ſed per longam moram vulnera inferra trociora. Neq; enim curari aiunt ictus ei⁹, niſi longa putredine inurantur. Per hunc gladium Romani pontifices ſua iura tutati, obedientiam in prouinciis plenam, aduerſantibus mundi poteſtatibus, ſunt aſſequuti.

Diœceſis à carnali gladio liberata, ſub ſpirituali laborat.

CAP. 2. SVERINENSI eccleſiæ, poſt Conradum, præficitur D. Ioannes, cognomento *Thuen*, vir militari genere, non tamen amplo, natus, ſed illis præditus virtutibus, vt principibus Magnopolenſibus ſemper eſſet commendatiſſimus. In conciliis & cœtibus, quos principes agebant, frequens: multa per illum principes memorati agebant. Singularis zelator reformationum in monaſteriis virorum ac mulierum: quo merito crediderim eum apud Deum maiori viſum dignum loco. Iam fertur cum ſuo clero luctari, vt ad continentiam illum redigat: ſed ibi labor eſt plurimus. Difficile enim ab inolita diu conſuetudine diſcedunt. Diſſimulatione priorum tam altas egit radices hoc malum, vt niſi magnis conatibus non eradicetur. Vrticæ ſimile malum, quæ per ſegnitiem hortulani multa tacitè occupat loca, vt difficilè euellatur. Si in ea te non proficit hic pontifex, tanto ſuorum principum fauore ſuffultus: protinùs aliis deſperandum, qui ſimili contentione laborant. Iam terror ſacrorum canonum proiectus eſt: ſuſpenſio, & inde ſequuta irregularitas, pro nihilo eſt. Tectis velut vultibus præcipites currunt in foueam. Cauſa tanti mali, diſſimulatio prælatorum. Quid enim ſunt leges ſine exequutore? Metus diuini iudicii non mouet obcæcatos. Ita ſibi blandiūtur de impunitate per multitudinem peccantiū, vt iam non ſit quem terreat perditionis ęternę periculū, ſi non ilicò temporalis pœna ſubſequatur. Dubitari poteſt, ſi integra fide ſentiāt rectè de euāgelii p̄dicatione.

LVBI-

CAP. 3.

LVBICENSI eccleſiæ, poſt Theodoricum, qui annos XIIII. non impleuit, præficitur Wilhelmus, eognomento *Weſtphale*, pridem eccleſiæ decanus, bono genere natus in Lubica, nepos ex fratre Arnoldi quarti prædeceſſoris ſui. Malè conciliatus defuncto prædeceſſori, impugnat eius teſtamentum. Defenditur ab eius cognatione. Ille legata prædeceſſoris ſatis ſolennia non agnouit. Ita viuitur: raro probat ſucceſſor acta præceſſoris. Videat quiſq; quid agat: tempus venit exigendæ & reddendæ rationis. Sat quietus in ſede ſua hactenus permanſit. Curiam principum non ſequitur: incertum, qua ſit gratia principum modernorum.

Wilhelmus Epiſcopus Lubicenſ. anteceſſoris ſui teſtamentum irritat.

CAP. 4.

SVERINENSIS eccleſia non diu læta permãſit, Ioanne ſuo gauiſa: nam bien nio vix exacto, è vita migrauit. Eligitur in locum eius inſignis vir, dominus Petrus, non magnis ortus natalibus, ſed qui magna virtute & induſtria perfecerit Romæ, vt multorum officiorum eſſet gubernator: non paruo inde ære annuo diues. Magnas in ſua prouincia & multas tenuit dignitates, nec amiſit ſuſcepto pontificatu. Epiſcopatum electus aſſumere nõ dubitauit, ne videretur eccleſiam commodi ſui gratia contempſiſſe. Sed fertur inde fluctuaſſe, ſi abſens, quàm præſens, illi fructum inferre poſſet maiorem, fecit quod omnes faciundum putauere: adeſſe maluit eccleſiæ. Venit honeſto comitatu, dignãter à principibus excipitur. Apud eccleſiam manens, multorum magnatum & prælatorum Romæ per literas dirigit negocia, exactiſſimè ſciens & tenens ſtylum Romanæ curiæ in expeditionibus cauſarum.

CAP. 5.

MONASTERIENSIS eccleſia viduatur morte Conradi, eligitur de Colonienſi choro illuſtris princeps, dominus Ericus, ex ducibus Saxoniæ inferioris, qui nuper eccleſiæ Hildeſemẽſi cedens, permiſit illam germano fratri ſuo Ioãni. Hanc verò Monaſterienſem maioribus ſubnixam viribus, & opulentiorem nõ contempſit. Latè enim imperat, multis abundans militaris ordinis viris. Eccleſia cùm multis rebus inſignis, in hoc ſolo mirabilis, quòd ab initio ordines mendicantium non eſt paſſa, niſi pauciſſimis locis: proſpexiſſe patres viſi ſunt multa eccleſiarum præiudicia, quæ ſe magis ac magis aperiunt in ſingulos dies.

CAP. 6.

OSNABVRGENSIS eccleſia eiuſdem Conradi morte & ipſa viduata (nam Conradus Monaſterienſis epiſcopus, quamuis hanc ipſam tenuerit primam, accepta tamen Monaſteriẽſi, cogitur mutare titulum, & hanc ſumere in commendam) aſſumitur ad hanc Oſnaburgenſem illuſtris princeps, dominus Ericus, ex ducibus Brunſuici de *Grubenhagen*. Et vt captus eſt huius temporis, non illa contentus, tenet & alteram Paderburnenſem: incertum, quam priorem, & quam ex his præferat in titulo, ſiue commenda.

Epiſcopus non vna contentus, duabus præeſt eccleſiis.

CAP. 7.

PADERBVRNENSIS eccleſia morte Hermanni Colonienſis archiepiſcopi, meruit proprium iterum habere pontificem illuſtrem (vt ſtatim diximus) dominum Ericum, ex principibus & ducibus de Brunſuico, de portione *Grubenhagen*: nulla re cedens nobilitati principum gubernantium, niſi quòd cum ſui generis linea patitur damna auitæ electionis, cùm illa terra mineris argenti tunc abundaret, nunc exhauſtis.

CAP. 8.

MINDENSIS eccleſia hac tempeſtate, moriẽte Henrico, mutauit pontificẽ. Senſit adhuc viuens Henricus, cùm nonnulli ex capitulo ſuo agerent de illius ſucceſſione. Tulit eam rem grauiter & indignè, ſed placatur perſuaſione bonorum virorum. Succeſſit ergò in eccleſiam illuſtris dominus Franciſcus, ex ducibus Brunſuici, germanus frater illuſtris domini Chriſtophori Verdenſis, adminiſtratoris amborum, patre Henrico procurante.

FINIS APPENDICIS.

CATALOGVS ROMANORVM PONTIFICVM, QVOS BREVITER IN HOC OPERE DESCRIBIT KRANTZIVS.

1 *Petrus Galilæus*
2 *Linus Tuſcus*
3 *Cletus Romanus*
4 *Clemens Romanus*
5 *Anacletus Græcus*
6 *Euariſtus Græcus*
7 *Alexander Romanus*
8 *Sixtus Romanus*
9 *Teleſphorus Græcus*
10 *Higinus Græcus*
11 *Pius Aquilegienſis*
12 *Anicetus Syrus*
13 *Soter Fundanus*
14 *Eleutherius Græcus*
15 *Victor Apher*
16 *Zephyrinus Romanus*
17 *Calixtus Romanus*
18 *Vrbanus Romanus*
19 *Pontianus Romanus*
20 *Anterus Græcus*
21 *Fabianus Romanus*
22 *Cornelius Romanus*
23 *Lucius Romanus*
24 *Stephanus Romanus*
25 *Sixtus II. Græcus*
26 *Dionyſius monachus*
27 *Felix Romanus*
28 *Eutychianus Tuſcus*
29 *Gaius Dalmata*
30 *Marcellinus Romanus*
31 *Marcellus Romanus*
32 *Euſebius Græcus*
33 *Melchiades Apher*
34 *Sylueſter Romanus*
35 *Marcus Romanus*
36 *Iulius Romanus*
37 *Liberius Romanus*
38 *Felix II. Romanus*
39 *Damaſus Hiſpanus*
40 *Siricius Romanus*
41 *Anaſtaſius Romanus*
42 *Innocentius Albanus*
43 *Zoſimus Græcus*
44 *Bonifacius Romanus*
45 *Cæleſtinus Campanus*
46 *Sixtus III. Romanus*
47 *Leo Tuſcus*
48 *Hilarius Sardus*
49 *Simplicius Tiburtinus*
50 *Felix III. Romanus*
51 *Gelaſius Apher*
52 *Anaſtaſius II. Romanus*
53 *Symmachus Sardus*
54 *Hormiſda Fruſinonius*
55 *Ioannes Tuſcus*
56 *Felix IIII. Samius*
57 *Bonifacius II. Romanus*
58 *Ioannes II. Romanus*
59 *Agapetus Romanus*
60 *Syluerius Campanus*
61 *Vigilius Romanus*
62 *Pelagius I.*
63 *Ioannes III. Romanus*
64 *Benedictus I. Romanus*
65 *Pelagius II. Romanus*
66 *Gregorius I. Romanus*
67 *Sabinianus*
68 *Bonifacius III. Romanus*
69 *Bonifacius IIII. Marſus*
70 *Deuſdedit Romanus*
71 *Bonifacius V. Campanus*
72 *Honorius Campanus*
73 *Seuerinus Romanus*
74 *Ioannes IIII. Dalmata*
75 *Theodorus Græcus*
76 *Martinus I. Tudertinus*
77 *Eugenius Romanus*
78 *Vitalianus Signinus*
79 *Adeodatus Romanus*
80 *Donus Romanus*
81 *Agatho Siculus*
82 *Leo II. Siculus*
83 *Benedictus II. Romanus*
84 *Ioannes V. Syrus*
85 *Conon Thrax*
86 *Sergius Syrus*
87 *Ioannes VI. Græcus*
88 *Ioannes VII. Græcus*
89 *Siſinus Syrus*
90 *Conſtantinus Syrus*
91 *Gregorius II. Romanus*
92 *Gregorius III. Syrus*
93 *Zacharias Græcus*
94 *Stephanus II. Romanus*
95 *Paulus I. Romanus*
96 *Conſtantinus II. Romanus*
97 *Stephanus III. Siculus*
98 *Hadrianus I. Romanus*
99 *Leo III. Romanus*
100 *Stephanus IIII. Romanus*

101 Paſchalis I. Romanus
102 Eugenius II. Romanus
103 Valentinus Romanus
104 Gregorius IIII. Romanus
105 Sergius II. Romanus
106 Leo IIII. Romanus
107 Ioannes Anglicus, fœmina Moguntina.
108 Benedictus III. Romanus
109 Nicolaus I. Romanus
110 Hadrianus II. Romanus
111 Ioannes VIII. Romanus
112 Martinus II. Gallus
113 Hadrianus III. Romanus
114 Stephanus V. Romanus
115 Formoſus Portuenſis
116 Bonifacius VI. Tuſcus
117 Stephanus VI. Romanus
118 Romanus, Romanus
119 Theodorus Romanus
120 Ioannes IX. Romanus
121 Benedictus IIII. Romanus
122 Leo V.
123 Chriſtophorus
124 Sergius III. Romanus
125 Anaſtaſius III. Romanus
126 Lando Romanus
127 Ioannes X. Romanus
128 Leo VI. Romanus
129 Stephanus VII. Romanus
130 Ioannes XI. Romanus
131 Leo VII. Romanus
132 Stephanus VIII. Germanus
133 Martinus III. Romanus
134 Agapetus II. Romanus
135 Ioannes XII. Romanus
136 Leo VIII. Romanus
137 Benedictus V. Romanus
138 Ioannes XIII. Romanus
139 Benedictus VI. Romanus
140 Donus II. Romanus
141 Bonifacius VII.
142 Benedictus II. Romanus
143 Ioannes XIIII. Romanus
144 Ioannes XV. Romanus
145 Ioannes XVI. Romanus
146 Gregorius V. Germanus
147 Ioannes XVII. Placentinus
148 Sylueſter II. Gallus
149 Ioannes XVIII.
150 Ioannes XIX.
151 Sergius IIII. Romanus
152 Benedictus VIII. Tuſculanus
153 Ioannes XX.
154 Benedictus IX. Tuſculanus
155 Sylueſter III. Romanus
156 Gregorius VI.
157 Clemens II. Germanus
158 Damaſus II. Bauarus
159 Leo IX. Alemanus
160 Victor II. Alemanus
161 Stephanus IX. Lotharingus
162 Benedictus X. Campanus
163 Nicolaus II. Allobrox
164 Alexander II. Mediolanenſis
165 Gregorius VII. Saonenſis
166 Victor III.
167 Vrbanus II. Oſtienſis
168 Paſchalis II. Italus
169 Gelaſius II. monachus
170 Calixtus II. Burgundus
171 Honorius II. Imolenſis
172 Innocentius II. Romanus
173 Cæleſtinus II. Tuſcus
174 Lucius II. Bononienſis
175 Eugenius III. Piſanus
176 Anaſtaſius IIII. Romanus
177 Hadrianus IIII. Anglicus
178 Alexander III. Senenſis
179 Lucius III. Lucenſis
180 Vrbanus III. Mediolanenſis
181 Gregorius VIII. Beneuentanus
182 Clemens III. Romanus
183 Cæleſtinus III. Romanus
184 Innocentius III. Anagninus
185 Honorius III. Romanus
186 Gregorius IX. Anagninus
187 Cæleſtinus IIII. Genuenſis
188 Innocentius IIII. Genuenſis
189 Alexander IIII. Campanus
190 Vrbanus IIII. Gallus
191 Clemens IIII. Gallus
192 Gregorius X. Placentinus
193 Innocentius V. Burgundus
194 Hadrianus V. Genuenſis
195 Ioannes XXI. Hiſpanus
196 Nicolaus III. Romanus
197 Martinus IIII. Gallus
198 Honorius IIII. Romanus
199 Nicolaus IIII. Aſculanus
200 Cæleſtinus V.
201 Bonifacius VIII. Anagninus
202 Benedictus XI. Taruiſinus
203 Clemens V. Burdegalenſis
204 Ioannes XXII. Gallus
205 Benedictus XII. Toloſanus
206 Clemens VI. Gallus
207 Innocentius VI. Gallus
208 Vrbanus V. Gallus
209 Gregorius XI. Lemouicenſis
210 Vrbanus VI. Neapolitanus

211 *Bonifacius IX. Neapolitanus*
212 *Clemens VII. Gebennēſis, in ſchiſmate*
213 *Benedictus XIII.*
214 *Innocentius VII. Sulmonenſis*
215 *Gregorius XII. Venetus*
216 *Alexander V. Cretenſis*
217 *Ioannes XXIII. Neapolitanus*
218 *Martinus V. Romanus*
219 *Eugenius IIII. Venetus*
220 *Felix V. Sabaudienſis*
221 *Nicolaus V. Sarzanus*
222 *Calixtus III. Hiſpanus*
223 *Pius II. Senenſis*
224 *Paulus II. Venetus*
225 *Sixtus IIII. Saonenſis*
226 *Innocentius VIII. Genuenſis*
227 *Alexander VI. Valentinus*
228 *Pius III. Senenſis*
229 *Iulius II. Saonenſis*
230 *Leo X. Florentinus*
231 *Hadrianus VI. Germanus*
232 *Clemens VII. Florent.*
233 *Paulus III. Romanus*
234 *Iulius III.*
235 *Marcellus II.*
236 *Paulus IIII.*
237 *Pius IIII.*
238 *Pius V.*
239 *Gregorius XIII.*

EPISCOPI OSNABVRGENSES.

1 *Wiho*
2 *Meyngardus, ſiue Meyngerus*
3 *Geſumus*
4 *Goſbertus*
5 *Eybertus, ſiue Egbertus*
6 *Egelmarus*
7 *Dodo*
8 *Drogo*
9 *Ludolphus*
10 *Dodo II.*
11, 12 } *Deſunt in archetypo*
13 *Thietmarus*
14 *Moncherus*
15 *Deeſt & hic*
16 *Elvericus*
17 *Wernicherus*
18 *Beno II.*
19 *Marquardus*
20 *Wido*
21, 22, 23, 24 } *Et hi deſunt in exemplari Krantzij manuſcripto*

25 *Philippus comes de Cattenelbogen*
26 *Arnoldus*
27 *Gerhardus de Lippia*
28 *Adolphus*
29 *Bruno comes de Iſenborch*
30 *Wedekindus comes de Waldeck*
31 *Baldewinus de Kusler*
32 *Conradus de Ritbech*
33 *Ludouicus comes de Rauensbergen*
34 *Engelbertus de Wepe*
35 *Gotfridus comes de Arnsbergk*
36 *Magiſter Ioannes*
37 *Melchior dux Brunſwicenſis*
38 *Theodoricus de Horne*
39 *Henricus dux Sleſwicenſis*
40 *Conradus de Dephols*
41 *Conradus de Ritberge*
42 *Ericus dux Brunſuicēſis de Grubenhagē*
43 *Franciſcus comes à Waldeck*
44 *Ioannes comes ab Hoia*
45 *Henricus dux Saxoniæ*

Teſtatur alicubi Krantzius, ſe, cùm hæc conſcriberet, non habuiſſe duarū eccleſiarum, Mindenſis ſcilicet & Oſnaburgenſis epiſcopos, quos poſteà nactus chartis inſcriptos aſſuit reliquo operi. Harum chartarum aliquot incuria aſſeruantium perierunt. Hinc aliquot epiſcopi harū duarum eccleſiarum deſunt. Sed hoc lectorem parùm mouere debet, cùm omnia ea quæ Krantzius maximè extare voluit, hic adſint.

EPISCOPI HALBERSTADENSES.

1 *Hildigrinus frater Ludegeri*
2 *Tiagrinus*
3 *Heymo*
4 *Hildegrinus*
5 *Euilpus*
6 *Sigiſmundus*
7 *Bernardus Burggrauius Magdeburgēſis*
8 *Hildewardus*
9 *Arnoldus*
10 *Brandago*
11 *Burchardus comes Bauariæ*
12 *Bernardus Buko*
13 *Diethmarus*
14 *Herandus, vel Stephanus*
15 *Reinhardus*
16 *Otto*
17 *Rodolphus*
18 *Vlricus*
19 *Theodoricus*
20 *Bartoldus*
21 *Conradus*
22 *Fridericus*

23 Lu-

23 *Ludolphus comes de Sladem*
24 *Meynerus Kranſfelder*
25 *Ludolphus comes de Sladem*
26 *Volradus Kranſfelder*
27 *Hermannus comes de Blanckenborg*
28 *Albertus comes de Anhalt*
29 *Albertus dux Brunſwicenſis*
30 *Ludouicus marchio Miſnenſis, & comes prouincialis Turingiæ*
31 *Albertus Rickmerſtorpe*
32 *Erneſtus comes de Honſtein*
33 *Rudolphus de Anhalt*
34 *Henricus comes de Werberg*
35 *Albertus de Werningrode comes*
36 *Ioannes de Hoym*
37 *Burchardus*
38 *Geuehardus de Hoym*
39 *Erneſtus dux Saxoniæ*
40 *Albertus marchio Brandenburgenſis*
41 *Sigiſmũdus marchio Brandenburgenſis*
42 *N. marchio Brandenburgenſis*

EPISCOPI MIMIGARDEVORDENSES.

1 *Ludgerus*
2 *Gerfridus, huius nepos*
3 *Alfridus*
4 *Lubertus*
5 *Bertholdus*
6 *Wilhelmus*
7 *Richardus*
8 *Rumoldus*
9 *Hildeboldus*
10 *Dodo*
11 *Suederus*
12 *Theodoricus*
13 *Segefridus*
14 *Hermannus, poſt hunc cœperunt vocari Monaſterienſes epiſcopi, qui ante hunc Mimigardeuordenſes vocati ſunt.*
15 *Robertus*
16 *Fridericus*
17 *Erpo*
18 *Theodoricus*
19 *Burchardus*
20 *Egbertus*
21 *Wernerus*
22 *Fridericus*
23 *Ludouicus*
24 *Godſcalcus*
25 *Hermãnus II. comes de Cattenelbogen*
26 *Otto comes de Benthem*
27 *Theodoricus comes de Iſenburg*
28 *Ludolphus de Holſe*
29 *Otto de Lippia II. eius nominis*
30 *Wilhelmus de Holſe*
31 *Gerhardus comes de Marcà*
32 *Euerhardus de Deeſt*
33 *Otto II. de Ritberg comes*
34 *Conradus*
35 *Ludouicus de Haſſia*
36 *Adolphus comes de Marca*
37 *Ioannes de Werneborg*
38 *Florentius de Wenelkauen*
39 *Potho de Potenſtein, Bohemus*
40 *Heidenricus Wolff*
41 *Otto comes de Hoia*
42 *Henricus comes de Morshe*
43 σχίσμα { *Walran⁹ frater præceſſoris* / *Ericus Oſnaburgenſis epiſcopus* }
44 *Ioannes dux Bauariæ*
45 *Henricus Bremenſis archiepiſcopus*
46 *Conradus Oſnaburgenſis epiſcopus*
47 *Ericus dux Saxoniæ inferioris*
48 *Franciſcus comes à Waldeck*
49 *Wilhelmus Ketteler*
50 *Bernhardus à Raſfelt*
51 *Ioannes comes ab Hoia*
52 *Ioannes dux Cliuenſis*

EPISCOPI VERDENSES.

1 *Suibertus*
2 *Patto*
3 *Tancò*
4 *Nortila*
5 *Lenilo*
6 *Kortila*
7 *Iſingerus*
8 *Harruch*
9 *Heligandus*
10 *Erlulphus*
11 *Walterus*
12 *Wichpertus*
13 *Bernarius*
14 *Adoluardus*
15 *Amelungus, filius Hermãni Biling ducis*
16 *Bruno*
17 *Erpo*
18 *Bernanus*
19 *Wigerus*
20 *Thitmarus*
21 *Bruno II.*
22 *Segebertus*
23 *Ricbertus*
24 *Hartwicus*
25 *Maſò*
26 *Thietmarus II.*
27 *Hermannus*
28 *Hugo*

29 *Tammo*
30 *Rodolphus*
31 *Iſo comes de Welpa*
32 *Luderus*
33 *Gerhardus comes de Hoia*
34 *Conradus dux Brunſwicenſis*
35 *Fridericus*
36 *Nicolaus*
37 *Ioannes*
38 *Daniel carmelita*
39 *Rodulph⁹ cãcellari⁹ Caroli Imperatoris*
40 *Gerhardus de monte*
41 *Henricus de Langen Luneburgenſis*
42 *Ioannes de Seſterfliet*
43 *Otto dux Brunſwicenſis*
44 *Conradus Soltower Luneburgenſis*
45 *Henricus comes de Hoia*
46 *Ioannes de Aſel Hildeshemenſis*
47 *Bartholdus de Landesberg*
48 *Chriſtophorus dux Brunſwicenſis*
49 *Euerhardus ab Holle*

ARCHIEPISCOPI BREMENSES.

1 *Willehadus Anglus*
2 *Willericus*
3 *Leudericus*

ARCHIEPISCOPI HAMBVRGENSES.

1 *Heridagus presbyter deſtinatus à Carolo Magno archiepiſcopus Hamburgẽſis*
2 *Anſgarius archiepiſcopus Hamburgenſis, & metropolitanus omnium regionum aquilonarium.*

VNIO ECCLESIARVM HAMBVRGENSIS ET BREMENSIS.

1 *Anſgarius*
2 *Rembertus*
3 *Adalgarius*
4 *Hogerus*
5 *Reginwardus*
6 *Vnni*
7 *Adaldagus*
8 *Libentius*
9 *Vurranus*
10 *Libentius II.*
11 *Hermannus*
12 *Becilinus*
13 *Albertus, ſiue Adolbertus*
14 *Liemarus, poſt hunc vocantur archiepiſcopi Bremenſes*
15 *Humbertus*
16 *Fridericus I.*
17 *Adalbero*
18 *Hardwicus*
19 *Baldewinus*
20 *Sifridus*
21 *Hardwicus II.*
22 *Gerhardus*
23 σχίσμα { *Waldemarus* / *Gerardus D. de Lippia* }
24 *Hildeboldus ſiue Hildebrandus*
25 *Giſelbertus*
26 *Henricus*
27 *Florentius*
28 *Ioannes*
29 *Burchardus*
30 *Otto*
31 *Gotfridus*
32 *Albertus*
33 *Otto*
34 *Ioannes Slamſtorp*
35 *Nicolaus de Delmenhorſt*
36 *Baldewinus*
37 *Gerhardus*
38 *Henricus*
39 *Ioannes Rode*
40 *Chriſtophorus dux Brunſwicenſis*
41 *Georgius dux Brunſwicenſis*
42 *Henricus dux Saxoniæ.*

EPISCOPI MINDENSES.

1 *Herimbertus*
2 *Haduardus*
3 *Theodoricus*
4 *Wulffhardus*
5 *Drogo*
6 *Adelbertus*
7 *Bernhardus*
8 *Lidarius*
9 *Euergizo*
10 *Helinwardus*
11 *Lauduardus*
12 *Milo*
13, 14, 15 } *Deſiderantur in Archetypo*
16 *Bruno*
17 *Engelbertus*
18 *Reinwardus*
19 *Folmarus*
20, 21 } *Deſiderantur*
22 *Witelo*
23 *Sigwardus*
24 *Henricus*
25 *Wernerus*
26 *Anno, comes de Blanckenborg*
27 *Dithmarus*

28 *Deeſt & hic*
29 *Conradus*
30 *Wilhelmus*
31 *Ioannes*
32 *Wedekindus*
33 *Cono*
34 *Otto*
35 *Volckwinus*
36 *Conradus II.*
37 *Ludolphus de Rorſtorpe*
38 *Gotfridus*
39 *Ludouicus dux Brunſuicenſis & Luneburgenſis*
40 *Gerhardus comes de Schawenburg*
41 *Theodoricus III.*
42 *Gerhardus II. comes de Schawenburg*
43 *Otto de Weſtin*
44 *Wedekindus de monte*
45 *Otto III. de Minda dictus*
46 *Marquardus de Kendeghen*
47 *Wilkinus de Buske*
48 *Otto de Ketberge*
49 *Wullebrandus de Hallermundt*
50 *Albertus comes de Hoia*
51 *Henricus comes de Schawenburg*
52 *Franciſcus comes à Waldeck*
53 *Georgius dux Brunſwicenſis*
54 *Hermannus comes à Schawenburg*

EPISCOPI HILDESEMENSES.

1 *Gunterus*
2 *Frombertus*
3 *Ebo Gallus*
4 *Alfridus*
5 *Marquardus*
6 *Wigebertus*
7 *Walbertus*
8 *Sebardus*
9 *Dethardus*
10 *Ochwinus*
11 *Oſdachus*
12 *Gerhardus*
13 *Sanctus Bewardus, comes de Sommerſcheborg*
14 *Sanctus Gothardus*
15 *Dithmarus*
16 *Aſelmus*
17 *Echilo*
18 *Vdo, comes de Aluenſleue*
19 *Bertholdus*
20 *Bernardus*
21 *Bruno*
22 *Hermannus*
23 *Adologus*
24 *Berno*
25 *Conradus*
26 *Herbordus*
27 *Sifridus*
28 *Conradus*
29 *Henricus*
30 *Ioannes*
31 *Otto dux Brunſwicenſis*
32 *Sifridus comes de Quarfordt*
33 *Henricus comes de Woldenberge*
34 *Otto comes de Woldenberge*
35 σχίσμα { *Ericus comes de Schawenburg* / *Henricus dux Brunſuicenſis*
36 *Frater ordinis Prædicatorum*
37 *Gerhardus de monte*
38 *Ioannes comes de Hoia*
39 *Magnus dux Saxoniæ inferioris*
40 *Bernhardus dux Brunſuicenſis*
41 *Erneſtus de Schawenburg*
42 σχίσμα { *Hermannus comes prouincialis Haßiæ, archiepiſcopus Colonienſis* / *Henningus de Domo* / *Balthaſar dux Magnopolenſ.*
43 *Bertholdus de Landsberg, epiſ. Verdenſ.*
44 *Ericus dux inferioris Saxoniæ*
45 *Ioannes frater eius pulſus epiſcopatu ab Henrico duce Brunſuicenſi*
46 *Valentinus N.*
47 *N. ab Obergen*
48 *Erneſtus dux Bauariæ*

EPISCOPI PADERBVRNENSES.

1 *Harimarus*
2 *Baduradus*
3 *Luitharius*
4 *Biſo*
5 *Theodoricus*
6 *Vnwanus*
7 *Dudo*
8 *Folckmarus*
9 *Retharius*
10 *Meinwarcus*
11 *Roto*
12 *Imadus*
14 *Poppa*
15 σχίσμα { *Henricus comes de Aſlo* / *Henricus comes de Warle*
15 *Bernardus I.*
16 *Euergiſus*
17 *Sifridus*

18 *Bernardus II.*
19 *Bernardus III.*
20 *Oliuarus*
21 *Wulbrandus*
22 *Bernardus IIII.*
23 *Simon*
24 *Otto de Ketberg comes*
25 *Theodoricus de Ictere*
26 *Bernardus V. comes de Lippia*
27 *Balduinus comes de Steinfordia*
28 *Henricus Spegel, Abbas Corbeiæ*
29 *Simon comes de Sterneberge*
30 *Rupertus dux de Monte*
31 *Ioannes de Hoia comes*
32 σχίσμα { *Berthrandus de Aruaſanis, Italus* / *Wilhelmus dux de Monte* }
33 *Theodoricus archiepiſcopus Colonienſis*
34 *Simon de Lippia*
35 *Hermannus archiepiſcopus Colonienſis*
36 *Ericus dux Brunſwicenſis, de Grubenhagen*
37 *Rembertus à Kerſſenbroch*
38 *Ioannes comes ab Hoia*
39 *Salentinus comes ab Iſenburg*

EPISCOPI ALDENBVRGENSES.

1 *Marco*
2 *Eguardus, ſiue Eduardus, ſiue Euagrius*
3 *Wago*
4 *Ezico*
5 *Volckquardus*
6 *Rombertus*
7 *Benno*
8 *Meynerus*
9 *Abelinus*
10 *Eyzo. vacat ſedes per annos 84.*
11 *Vicelinus*
12 *Geroldus, vltimus Aldenburgenſium, & primus Lubecenſium, transfertur ſedes Aldenburgenſis in Lubicam.*

EPISCOPI LVBICENSES.

1 *Gerholdus*
2 *Conradus, frater eius abbas in Reddageshuſen*
3 *Henricus abbas ſancti Aegidij Brunſwicæ*
4 *Conradus Imperatoris cancellarius*
5 *Theodoricus præpoſitus in Segeberge*
6 *Bertholdus*
7 *Ioannes*
8 *Albertus archiepiſcopus Rigenſis*
9 *Frater Ioannes de Deiſt ordinis Minorum*
10 *Ioannes Tralaw ſcholaſticus eiuſdem eccleſiæ*
11 *Burchardus de Sarken 80. anno ætatis fit pontifex, & præeſt annis 40.*
12 *Henricus Buckholt*
13 *Ioannes Muel*
14 *Bertrahamus Cremon*
15 σχίσμα { *Nicolaus à Miſna, à papa* / *Ioannes Kleindinſt, à capitulo* }
16 σχίσμα { *Conradus de Giſenheim ſecretarius Imperat. Caroli IIII. à papa miſſus* / *Ioannes Kleindinſt à capitulo ſecundo electus.* }
17 *Ioannes Kleindinſt tertiò electus ſolus*
18 *Euerhardus Attendorn decanus*
19 *Ioannes de Dulmen ſcholaſticus*
20 *Nicolaus decanus*
21 *Arnoldus Weſtphal decretorum doctor*
22 *Albertus Krumdick canonicus*
23 *Thomas Groto canonicus*
24 *Theodoricus Arndes*
25 *Wilhelmus Weſtphal*

ARCHIEPISCOPI MAGDEBVRGENSES.

1 *Albertus, anno DCCCCLXXI.*
2 *Othricus, & huic ſuffectus Gyſelenus*
3 *Woldardus, & huic ſuffectus Dago*
4 *Waldardus*
5 *Geyro*
6 *Memfridus*
7 *Engelhardus*
8 *Wernerus, ſiue Weſſelus*
9 *Hardeuicus*
10 *Henricus de Aſlo comes*
11 *Adolgotus*
12 *Rotgerus*
13 *Nortbertus*
14 *Conradus, comes de Querforde*
15 *Fridericus*
16 *Wichmannus*
17 *Ludolphus de villa Kroppenſtede ruſtica origine*
18 *Albertus de Kirberge, comes*
19 *Burchardus*
20 *Wilbrandus*
21 *Rudolphus de Dingenſtede*

22 *Rupertus comes de Mansfeldt*
23 *Conradus comes de Sternenberge*
24 σχίσμα { *Ericus de Brandenburg marchio* .
Buſſo de Querforde comes, & huic ſuffectus Guntherus de Swalenberge
Bernardus de Welp, comes }
25 *Burchardus comes de Blanckenborg*
26 *Henricus comes de Anhalt*
27 *Burchardus comes de Schrappelar, infauſtus pontifex*
28 *Magiſter Hardeuicus de Erpeden. poſt hunc electus comes de Stallbergk*
29 *Otto comes prouincialis Haßiæ*
30 *Theodoricus Stendalienſis*
35 *Petrus Bohemus*
32 *Ludouicus Thuringus*
33 *Fridericus*
34 *Albertus comes de Quarforde*
35 *Guntherus de Schwartzburg comes*
36 *Fridericus comes de Bichling*
37 *Ioannes dux Bauariæ*
38 *Erneſtus dux Saxoniæ*
39 *Albertus marchio Brandenburgenſis*
40 *Sigiſmundus marchio Brandenburgẽſ.*
41 *N. marchio Brandenburgenſis*

EPISCOPI MEKELBVRGENSES.

1 *Ioannes martyr, vacat ſedes 84. annos*
2 *Euerhardus*
3 *Benno, tranſlatio ſedis in Suerinum.*

EPISCOPI SVERINENSES.

1 *Benno*
2 *Brunnardus*
3 *Fridericus*
4 *Theodoricus*
5 *Wilhelmus*
6 *Rodulphus*
7 *Hermannus*
8 *Gotfridus de Bulo*
9 *Hermannus*
10 *Ioannes*
11 *Ludulphus de Bulo*
12 *Henricus eius frater*
13 *Andreas*
14 *Albertus*
15 *Rodulphus*
16 *Fridericus*
17 *Marquardus Bi man*
18 *Melchior dux Brunſuicenſis tranſſyluanus*
19 σχίσμα { *Poto Bohemus*
Ioannes Iungen }
20 *Rodulphus dux Meckelburgenſis*
21 *Henricus*
22 *Henricus Wangelin*
23 *Hermannus Koppe*
24 *Nicolaus Botker*
25 *Gotfridus Lange, Lunenburgenſis*
26 *Wernerus Wolmers Hamburgenſis*
27 *Balthaſar dux Magnopolenſis*
28 *Nicolaus Pentze*
29 *Conradus Zoſten doctor vtriuſque iuris Wiſmarienſis*
30 *Ioannes Thun*
31 *Petrus*

EPISCOPI RACEBVRGENSES.

1 *Ariſto*
Vacat ſedes per annos 84.
2 *Euermodus*
3 *Isfridus*
4 *Philippus*
5 *Henricus*
6 *Lambertus*
7 *Godſcalcus*
8 *Petrus*
9 *Ludolphus*
10 *Fridericus*
11 *Vlricus de Bluchet*
12 *Conradus*
13 *Hermannus*
14 *Marquardus, Ieſenen cognomento*
15 *Walradus de Dorno, Holſatus*
16 *Otto de Gronow*
17 *Wipertus*
18 *Henricus de Wittorpe*
19 *Gerhardus*
20 *Detlephus de Magnopoli*
21 *Ioannes*
22 *Pardanius de Knesbecke*
23 *Ioannes*
24 *Ioannes Pren*
25 *Ludolphus II.*
26 *Ioannes Stalkoper, medicinæ profeſſor*
27 *Ioannes Parkentin*
28 *Henricus Berkmeyer Hamburgenſis*
29 *Georgius Bloumedal doctor vtriusq; iuris, epiſcopus Lebuſenſis, & adminiſtrator Raceburgenſis, Prigintzerus.*

INDEX
RERVM ET VERBORVM
IN ALBERTI KRANTZII, METROPOLIM, DVPLICI NVMERO DESCRIPTVS, quorum prior paginam, poſterior lineam ſignificat.

ABbas Petri & Pauli Paderburnæ, Priorem deſtituit 301.50, reformationis impatiens 302.15, prouocat ad ſedem Romanã ibid.5, abit Romam ibid.21

Abbatis Stadenſis labor pro reformando monaſterio ſuo 20.33, ſed inanis ibid. 37. 202-39.203,12

Abel Danus in Nordſtrãd opprimitur 212.34

Abelinus Epiſcopus Aldenburgenſis 88.52, 98.53,11.21

Acon obſidetur à Soldano Babylonis 187.1, liberatur obſidione ibid.6

Adalwardus Epiſcop. Verdenſis 66.32

Adalgotus archiepiſ. Magden. 139.7

Adelbero archiepiſ. Bremenſ. 149.46, venit Meldorpium 150.2, captus Luneburgum abducitur 153.5, dimittitur ibid.7

Adalwardus mittitur in Suediam 109.2, &c. nauigat in Norwegiam ibid.6

Adalgarius archiepiſ. Hamb. 52.28

Adalbertus Epiſc. Mindenſis 67.14, eius mors & Epitaphium ibid.34

Adaldagus Hamburgenſis archiepiſcopus 68.36, trium Ottonum Cancellarius ibid.47. 81,44, Brema libertatem impetrat 69.2, metit, quod alij ſeminarant ibid.9, Ottonicharus 68.36. ibid.13.81,47, cum Ottone V. annis in Italia moratur 71.49, redit Hamburgum adducto ſecum Benedicto Pontifice ibid. 54, diſtribuit parochiis reliquias 74.13, Monaſterium exſtruit in Heſſlinge ibid.17, quos Epiſcopos in Daniam ordinarit 81.48, ſtudium eius præcipuum in quo 70.17, moritur 83.11

Adalgarius ſocius Remberti & ſucceſſor 41.9 ibid.19

Adeodatus Rom. Pont. 38.15

Adolphus epiſcop. Oſnab. 180.25, conſolatur leproſum ibid.31

Adolphus Holſatiæ comes fit Monachus Minorita 201.23, abit Romam 207.5, qualem impetrarit diſpenſationem ibid.6, ordinatur ſacerdos ibid.18

Adolphus de Marca Epiſc. Monaſt. 259.16, transfertur ad Colonienſ. Eccleſ. ibid.20.

Adolphus Sleſwici dux moritur ſine prole maſcula 318.32. quis fuerit illius hæres ibid. Rex Daniæ numerata pecunia Holſatiam obtinet ibid.40

Adolphus de Naſſaw Imperator 223.45, opprimitur ab Alberto 225.17

Adolphus Comes Holſatiæ pellitur 151.37, reſtituitur 152.7, 267.6, Vuagriam Holſatiæ adiungit 152.14, munit Segeberg arcem ibid.21, perficit nouam Lubecam, ibid.22

Adolphus de Schowenborg comitatum Holſatiæ conſequitur 146.4

Adolphus Naſſonius cum Diethero ab Iſenberg de Moguntina ſede dimicat 319.19 occupat Moguntiam ibid.22

Adologus Epiſ. Hildeſ. 171.8.

Adrianus I. Rom. Pont. 39.51, euocat Carolum Magnum contra Longobardos ibid.

Adrianus II. Rom. Pontif. 115.54, ſub hoc Photinus hæreticus damnatur 116.1

Adrianus III. Pont. Roma. ibid.15

Adrianus IIII. Roman. Pont. 233.9

Adrianus V. Roman. Pont. 235.6

Agapetus Roman. Pontif. 36.24

Agapetus II. Pont. Rom. 118.6, Hamburgenſis Eccleſiæ priuilegia confirmat 69.44, Adaldago ius Epiſcopos ordinandi concedit ibid.47

Agatho Rom. Pont. 38.25. leproſum ſanat oſculo ibid.26, celebrat Conciliũ, ibid. 27

Agnes Imperatrix concedit in Italiã 110.50

Alanus magni acuminis vir 228.23

Albis fluuius vado tranſiri poteſt 4.50, infidus nauigantibus 143.17, congelatus 187.42

Albis inundatione multa hominum millia pereunt 165.46

Alcuinus primarius in aula Caroli Magni 6.11

Aldenborg ciuitas vbi ſita 45,14, occupatur ab Henrico Godſcalci filio 141.26

Aldenburgenſes inteſtinis diſſenſionibus laborant 168.27, veniunt in poteſtatem Henrici Leonis ibid. 29

Alden-

*Aldenburgenſis Eccleſia Lubecam tranſlata,
76.49,163,37 in tres epiſcopatus diuiſa
112, 30, 156, 40*

*Alexander Rom.Pont. 31.40, Clerum ſecu-
lari iudicio exemit ibi.42, martyr ibid.44*

Alexander II.Rom.Pont. 120:43

*Alexand.III.Pont.Ro. 233.16, fugit Vene-
tias ibid.20, ibiq́; habet Conciliũ ibi. 21,
conqueritur de Henrico Imperatore 127.
42, alium creat Imperatorem 128.34,
moritur Romæ 233,23*

*Alexander IIII. Rom.Pont. 234.31, Man-
fredum excommunicat ibid.33*

*Alexander V. Minorita Rom.Pont. 237.
17, in Concilio Piſano eligitur 100.45,
301.37*

*Alexander VI.Rom.Pont. 322.7, potentes in
Vrbe familias delet.ibid.10, euertit prin-
cipatus Italiæ ibid. 10. & 11*

*Alexander de Ales 217.25, quomodo fa-
ctus Minorita ibid.36*

*Alfridus epiſcopus Hildeſemenſis 48.26,
exornat eccleſiam ſuam ibid.29*

Alfridus epiſco. Monaſterienſis 18,53

*Alfonſus Brigittæ confeſſor 261.5, Eremi-
ta 260.46*

*Albertus ſiue Adelbertus, archiepiſ. Hambur-
gen.106.16, commendatur ibid.20. erga
quos fuerit humilis ibid. 30, multa diruit,
ibid.33. Imperatorem Bremã vocat 107.
33, pacem facit cum Bernardo Saxoniæ du
ce ibid.37. legatos mittit in Sueciã 108.
13, Zuenoni reconciliatur 109,41, Pa-
triarchatum in Eccleſia Hamburgenſi me-
ditatur 112. 28, Cum Henrico IIII. in
Vngariam mouet 122.5, Quid fecerit pro
Eccleſia amplificanda 113.26, Vendit
ornamenta Eccleſiæ ibid.42, Habetur cum
ſuis hæreticus ibid. 51, Primus in Im-
perio 114:2, Quare ab adminiſtratione
Imperij remotus ibid. 8, Obſidetur ibid.
30, Elapſus fugit Goſlariam, ibid. Omnia
dat aliis ibid. 33, Eleemoſynis Bremæ vi-
uit 121.46, Reſtituitur priſtinæ dignita-
ti, ibid. 51.123,20, Hamburgum amat,
122.45, 127.5, Quibus rebus delecta-
tus 123.1, multa facit repræhẽdenda 125
42, Suſpectus de Magia ibidem 45.
Comitatur Imperatorem 125.21. de-
ſipienti ſimilis 125.2, eloquens ibid.14,
Adulatoribus deditus 125.7, Poſt ex-
pulſionem quomodo ſe geſſerit, ibidem 40,
Per legatos docet in Aquilonaribus re-
gionibus 131:9, Martyrij cupidus 125:
54, Negociis publicis vſque ad extre-
mum intentus 126,19, Magnanimus,
ibid.33, Qualem theſaurum reliquerit,
ibid.41, Octo Collegia exſtruxit, 107.
48*

*Alberti virtutes 106.38, Studium in re-
ſtituenda Eccleſiæ libertate ibid. 52, ex-
peditiones eius cum Imperatore 107. 5,
Diligentia in Eccleſiæ poſſeſſionibus am-
plificandis 110.12.113, Superba vox,
125.23, viſio ibid.28. mors à muliere
prædicta 126. 7*

*Albertus Vrſus Brandeburgenſis, Lunebur-
genſem arcem & Bardowicum occupat,
151,34*

*Albertus Bremenſis Scholaſticus fit Lubecen-
ſis epiſcopus 195.19, poſt Rigenſis, ibid.
20, mittitur in Pruſſiam & Liuoniam,
ibid.18*

*Albertus dux Brunſwicenſis epiſcopus Hal-
berſtadenſis 244.32, Moritur, ibidem
53*

*Albertus Epiſcopus Suerinenſis 260.35,
transfertur aliò ibid.*

*Albertus Saxoniæ dux, ex Bremenſi ditione
prædas agit 282,53. domum Brunſwi-
cenſem cum Saxonica reconciliat 283.
40, Ducatui Luneburgenſi defendendo
vitam impendit ibid.48.285.5*

*Albertus Auſtriæ Dux mortem fratris co-
natur vindicare 276.42*

*Albertus Magnus 217.8, Epiſcopus Ratisbo-
nenſis ibid.12, docet Coloniæ, ibid. 14,
eius ſcripta ibid.18, per reuelationem Tho
mæ mortẽ nouit 226.35, moritur ibi.40.*

Albertus occupat imperium 225.19

*Albertus de Rickmerſtorpe epiſcopus Halber-
ſtadenſis 263.1*

*Albertus epiſcopus Lubecenſis 206.22, au-
get eccleſiæ prouentus ibid. 30, eligitur
archiepiſco. Rigenſis ibid.47*

*Albertus de Hoia epiſcopus Mindenſis 320.
22, Homo impius & ventri deditus ibid.
Comitibus de Schowenborg bellum facit,
ibid.31*

Albertus I. Epiſco. Magdeburgenſ. 76.25

*Albertus de Anholt Epiſcopus Halberſtadenſ.
221.46*

*Albertus dux Brunſwicenſis archiepiſcop.
Bremenſ.264.20. quomodo ad ſedem eam
peruenerit ibid.25, ingreditur Bremam,
265.1. Hermaphrodita creditur eſſe 281,
36. præbet ſe videndum in Balneis ibid.
49, Quale conuiuium Hamburgi para-
uerit 281, 52, Moritur 288.35. In ege-
ſtatem ditionem perduxit ibid.38*

Albertus Krumdick epiſc. Lubecenſis 322.53 ſumptuoſus, ibid. mulsum conflat æris alieni 323.2
Albertus de Quarforde archiepiſc. Magdeburgenſis 284.28, ciuibus addictus ibid. 33, ſuperatur prælio ibid. 43
Albertus de Ssernberg Bohemus, archiepiſcopus Magdeb. 263.44, permutatione facta, in Bohemiam redit ibid. 55. 267, 54, decem Comitatus à ditione Magdeburgenſi alienauit 268, 5
Albertus de Kirbergè archiepiſcopus Magdeburgenſis 187.50
Albertus Leodienſis epiſcopus interficitur, 178.33
Albertus comes Bambergenſis Conradum Francum in prælio occidit 55.49, 57, 29, capite mulctatur 55.6
Albertus Marchio Brandeburg. Norbergenſ. bellum facit 318.9. prælio ſuperatur ibid. 10. collectis viribus hoſtes terret ibid.
Albertus III. in Liuonia Epiſcop. 177.41, magno labore religionis negocium promouet ibid. 42
Albertus Bernardo ſuccedit in Ducatu Saxoniæ 186.43
Alphonſus Caſtellæ Rex, Imperator eligitur, 215.28. cedit ſpontè Imperio ibid. 33
Alſatiæ duces Imperatori rebellant 148.7
Aluericus Oſnaburgenſis epiſcopus 99.17
Ambitio irrepit in eccleſiam 135.47
Ambroſij dictum de ſuo ſucceſſore 223.19
Amelingus epiſcopus Verdenſis 70.53
Anaſtaſius Rom. Pont. 117.18
Anaſtaſius II. Rom. Pont. 35.47, in quo reprahendendus ibid.
Anaſtaſius Rom. Pont. ibid. 2
Anaſtaſius IIII. Rom. Pont. 233.5
Anacletus Rom. Pont. 31.27, martyr ibi. 31
Andreas Ioannæ maritus, ſororem eius amat, 274.6, & ex ea ſuſcipit Carolũ poſteà Regem ibid. 12
Andreas epiſc. Suerinenſ. 258.20
Anglia in Danorum poteſtate 81.19, 48.43
Anglorum primores quare loquantur Gallicè 81.25
Anicetus Rom. Pont. 32.11, quid conſtituerit ibid. 13, primus ſine ſanguine moritur, ibid. 14
Annalium in rebus epiſcoporum deſcribendis negligentia 17.11, ibid. 20. & 32. item 19.31. ibid. 48. item 21, 24, 44. 9
Anno Epiſcopus Mindenſis 176.2
Anno Colonienſis archiepiſcopus adminiſtrat imperium 121.3
Anſgarius Hamburgenſis archiepiſco. 2.13, 18.22, migrat Corbeiam, 15.29, Septentrionalibus ditionibus præficitur 16.28, 27, 18, propagat Religionem Chriſtianam in Dania & Swedia, 2.15, 15, 49, 16, 40, redit cum ſociis Corbeiam 18.15, legationem ſolus obit 23.7, Rembertum in filium adoptat 22.50, Prophetiæ donum habuit, ibid. 54.41, 4, in Daniam reuertitur, 24.36, 25, 43, ibid. 55, è manibus Danorum euadit, 23.38, 25, 7, Monaſterium extruit in Ramſola 24.12, mittit prædicatores in Daniam ibid. 18. Brema à Lenderico pellitur, ibid. 19, nauigat in Sueoniam ibique docet 26.18, Ericum in Daniæ regem conuertit, ibid. 1.29, 39, fit epiſcopus Bremenſis 25, 30, extruit Eccleſiam in Sleſwick ibid. 44, punit Friſios, quod die Dominico laboraſſent, 29.47, hoſpitalia pro pauperibus inſtituit, 30.1. cur Wandaliam non attigerit, ibid. 26, quo tempore vixerit, 44.36, intimus Regis conſiliarius, 26.5, Martyrij cupidus 24, 38, nunquam ocioſus, 30.9, quos annis præfuerit, ibid. 29, moritur ibid. 36
Anſgarij epiſtola, 30.17, libellus, ibid. 36, in obeunda legatione feruor 22.45, in officio diligentia 30.11, cura pro Collegiis 29, 50
Anſuerus cum fratribus in Raceburg lapidatur 61.14, 114, 52
Anterus Roma. Pontif. 33.3, Martyrum hiſtorias iuſſit cõſcribi ibid. 6, Matyr ibid. 12
Aquila imperialis quando plumis ſpoliata, 283, 28
Archiepiſco. Hydruntinus trucidatur 331.29
Arnulphus imperator cum barbaris feliciter confligit 52.18, primus Francofordiæ eligitur ibid. 17, domat rebelles ibid. 21, moritur phthiriaſi 54.15, 64.46, quare tam miſerè perieris 54.19, Dionyſij reliquias quomodo in Germaniam tranſtulerit 64.32
Arnoldus Weſtphale Epiſcopus Lubicenſis, 317.5, confirmatur & cõſecratur ibid. 9, iudex in cauſa Luneburgenſium ibid. 14 Ordinem Theuthonicum cum ciuitatibus Pruſſiæ conciliat ibid. 15
Arnoldus Oſnaburg. epiſc. 166.8
Arnoldus Halberſt. epiſc. 88.7
Arnsberg capitur & euertitur 167.18, reſtituitur Henrico comiti ibid. 19, poſtque eius mortem ad eccleſiam Colonienſem deuenit ibid.
Aſelmus epiſco. Hildeſemenſis 103.32
Aſcomanni piratæ caduntur ibid. 24

S. Auctor Brunſwici videtur in muro 184, 53
Auſtria ſæpè mutat Principes 208.20, tandem ad Rodulphum Imperatorem deuoluitur ibid. 24
Auſtriæ dux ab Vngaris occiditur ibid. 13
Aulica locus quis, & vnde ita appellatus 9. 51
Aulicenſis Eccleſiæ Hildeshemum tranſlatæ hiſtoria 10. 15
Auerrois commentator Ariſtotelis 160.24, vir ſummi ingenij ibid. 33
Auicenna Medicus inſignis ibid.23, dominus Corduba ibid. 26
Auicennæ in medicina praxis ibid. 29
BAculus S. Petri cum aliis Sanctorum reliquiis Coloniam tranſlatus 75, 42
Baduardus Paderburnenſis Epiſcopus 13.30, 20.31.
Balduinus Flandriæ comes Rex Conſtantinopolis 181. 42, occubuit in prælio, ibi. 46. quidam mentitur ſe Balduinum, ſed conuictus falſi ſuſpenditur ibid. 47.19, 54,
Balduinus quomodo Flandriæ comes factus 49. 47
Balduinus comes de Stenford epiſcopus Paderburnenſ. 249. 26
Balthaſar dux Magnopolenſ. Epiſcopus Suerin. 325.31, ducit vxorem ibid. 28
Balduinus Archiepiſcopus Bremenſ. 168, 35, ab Henrico Leone conſtitutus, ibid. 42 moritur 171.39
Bartoldus electus in Archiepiſcop. Bremenſ. ibid. 40, Intereſt Concilio Lateranenſi, ibid. 44, Quid in Concilio poſtularit ibid. 45, quare reiectus 127. 11
Bartholdus de Landsberg Epiſcopus Verdenſ. 325. 31, Epiſcopo Hildeſemenſi opem fert ibid. 41, munit arcem Rodenborg, ibid. 55
Bartholdus Epiſcopus Halberſtadenſis 183, 14
Bartholdus epiſcopus Hildeſemenſ. 329. 41, bellum facit Hildeſemenſibus ibid. 46, moritur, 330. 9, Epitaphium à Crantzio illi factum ibid. 11
Balduinus Archiepiſcopus Bremenſis 311. 29, Index in cauſa Roſtochienſium exulũ, ibid. 51, moritur 312. 9
Bartolus Iureconſultus inſignis 259. 47, eius ſcripta ibid.
Bartoldus Epiſcopus cæditur ab infidelibus, 177. 39
Balduinus de Ruſle Epiſcopus Oſnaburgenſis 211. 28, auget cultum Religionis ibid.
Baduradi ad Aldricum legatio 20. 33
Bartholomæus Barenſis archiepiſcopus quomodo factus Pontifex 269. 53, Verba eius ad Cardinales 271. 1, Vrbanus V. dicitur ibid. 13
Barones de Holte turbant pacem 161. 22, rediguntur in ordinem ibid. 24
Barbaræ gentes legibus adſtrictæ manſueſcunt 105. 16
Bartholdus Epiſcopus Mimigardeuordenſis 51. 46
Bardewicum ab Henrico Leone ſolo æquatur 175. 49
Bardewici Neronis tempore Chriſtus docetur per D. Petri diſcipulum, ibi commorantem & morientem 3. 8
Bauo Abbas Corbeienſis 47. 12
Benedictus I. Rom. Pont. 36. 50
Benedictus II. Rom. Pont. 38. 35
Benedictus III. Rom. Pont. 40. 46, exemplar pietatis, ibid. 48, inuitus ad Pontificatum prouectus 73. 11
Benedictus IIII. Rom. Pont. 116. 54, melior ſuperioribus aliquot ibid. quando vixerit, 45. 31
Benedictus V. Rom. Pont. 118. 22, moritur Hamburgi in exilio ibid. 25. 72. 12. cum reliquis
Benedictus VI. Rom. Pont. 118. 33, ſtrangulatur ibid. 35
Benedictus VII. Rom. Pont. ibid. 46
Benedictus VIII. Pontifex 119. 39
Benedictus IX. Rom. Pont. ibid. 49, Gregorium VI. ſibi ſubſtituit ibid. 25.
Benedictus X. Rom. Pont. 120. 34
Benedictus XI. Rom. Pont. 236. 1, humili loco natus 224. 15, accerſit ad ſe matrem, ibid. 16, quomodo eam exceperit ibid.
Benedictus XII. Rom. Pont. 236, 19, Monachus ibid.
Benedictus XIII. Auinione in Schiſmate creatur, 237. 11, deponitur ibid.
Benno II. epiſc. Oſnab. 136. 1, monaſteriũ D. Benedicti exſtruxit ibid. 17, item Iborg arcem ibi. 19, glires prouincia exturbauit ibid. 24
Benno epiſc. Aldenburg. 88. 30, Hildeſemij à populo preſſus moritur ibid. 44
Bernarius epiſcopus Verdenſis 58. 35
Berengarij ab Imperio deficiunt 54, 35
Benno epiſcopus Meckelnburgenſis 163, 51. multa perfert à Wandalis 164. 15
Berno epiſcopus Hildeſemen. 178. 53
Bernardus de Welpa archiepiſc. Magd. 221. 11, impugnatur ab Erico Brandeburgenſi ibid. 14

Bernardus epiſcopus Mindenſis 70.20, *eius mors & Encomium* ibid. 42. &c
Bernardus Dux Saxoniæ 87. 32, *Dicitur Wandalis occaſionem dediſſe rebellandi*, 88. 26, *Imperatori rebellis* 89. 35, *Saxoniam rebellare facit* ibid. 39, *Eccleſias oppugnat* ibi. 40, *fit ſupplex Imperatori* ibi. 44
Bernardus Epiſcopus Hildeſemenſis 154. 7, *addit ditioni dominatum de Wintzenborg* ibid. 12. *factus cæcus Epiſcopatu cedit* 164, 51
Bernardus Clareuallenſis quare erucem publicarit 159.46, *ſanat claudum* ibid. 48, *Ciſtertienſem ordinē ingreditur* 160.39.
Bernardus Dux Brunſwicenſis epiſcopus Hildeſemenſis 316. 36, *Contrahit matrimonium* 316.43
Bernardus dominus de Lippia fit Monachus 191. 20, *Creatur Epiſcopus Lealhenſis* ibid. 24, *conſecratur ab Ottone filio* ibid. 25
Bernardus de Anholt Saxoniæ titulum conſequitur 174.15, 181, 32, *defendit Waldemarum* 186.35, *moritur* ibid. 42
Bernardus Burggrauius Magdeburg. epiſcopus Halberſtadenſ. 65.27
Bernards ducis viſio de filiis 114.15
Bernhardi Comitis Lippienſis commendatio 317.32
Bernardus IIII. epiſco. Paderbur. 197.44
Bernardus III. Epiſcopus Paderb. 191. 20
Bernardus Pipini filius capite plectitur 20.10
Bernardus I. epiſcopus Paderburnen. 147. 50. *impetrat priuilegia à Pontifice* 148.17
Bernardus II. epiſcopus Paderbur. 184. 16, *vicinis gratus* ibid. *Iberg montem munire cœpit* 184. 29
Bernardus de Lippia epiſcopus Paderburnenſis 239.52, *obſidet Paderburnam* 240.6, *nobilet de Halinge domat* ibi. 12, *exſtruit arcem Dringenberg* ibid. 16, *ruſticis quid & quare conceſſerit* . 240.30
Bellum inter Bremenſem epiſcopum & duces Brunſwicenſes 303. 52, *vnde ortum* ibid. 53. *componitur* 304.22. *recrudeſcit* 306, 34, *ciuitatib. maritimis moleſtū* 309.48
Bellum inter Angliæ Galliæq́ Reges 252. 12
Bellum inter epiſcopum Magdeburgenſem & comitem de Anhalt 297.8, *quomodo geſtum* ibid. 15, &c.
Bellum inter Magnum Luneburgenſem & epiſcopum Hildeſemenſem . 263. 5
Bellum inter Danıæ regem & Ducem Sleſwici 309. 46
Bellum inter filiot Ludouici 23. 21. *pugna* ibid. 28, *in qua Carolus ſuperior* ibid. 29, *ab Oratoribus Pontificis dirimitur* ibi. 54
Bellum inter vrbes Saxoniæ & Wilhelmum ducem vnde ortum 322.37, *componitur* ibid.
Bellum inter Henricū V. & Saxones 146.19
Bertrandus de Aruaſanis Lombardut epiſcopus Paderburnenſis 292. 29, *apud Volmarum de Brenken moratur* 297.46, *inuiſus nobilitati* ibid. *Iuramentum à ciuibus fruſtra poſtulat* 298. 2, *à quibuſdā in arcem Dringenberg deducitur* 298.13, *varia tentat contra Wilhelmum* ibid. 16, *captus ad Wilhelmum ducitur* ibid. 26, *ſcribit Pontifici pro Wilhelmo* ibid. 19, *redit in Italiam* ibid. 41
Bertramus Cremon 254.17, *infulam magni precij dat Eccleſiæ* ibid. 35, *multa emit prædia* ibid. 39
Bertoldus epiſcopus Lubecenſis 186. 26, *molendinum in Vthin ædificat* ibid. 31
Bertholdus epiſcopus Hildeſemenſis 146.37
Berwardus comes de Sommerſcheborg epiſcopus Hildeſemenſis 87. 44, *clarus miraculis* ibid. 49, *eius laus* 88. 1, *numero Sanctorum aſcriptus* 98. 33
Bezelinus archiepiſcopus Hamburg. 100. 47, *Clerum amat* ibid. 53, *munit Hamburgum* 101. 13, 102, 24, *Eccleſiam D. Bremæ exuſtam reſtaurat* 104. 26, *Magnum Daniæ regem ad colloquium euocat*, 103. 35, *moritur* 104. 36, *ſumma eius commendatio* 102, 54
Biorn Rex Sueoniæ 23, 13
Birca caput regni Suedici 63, 11
Biſo epiſcopus Paderbur. 54.3
Biſchoprode cœnobium fundatum 192, 47. *tranſlatum in Rintelen* ibid. 51
Blondus 18. 28
Bodeken monaſterium virginum à Meinulfo exſtructum 13.39, 20, 43, *Reformatū mutato ſexu* 13. 42
Bohemi S. Viti reliquias Pragæ aſſeruant 295, 11, *ſæuiunt in Catholicos* 300.6, *Germanos vexant nouis cōſtitutionibus* 297.30 *Wicleſi hæreſin amplectuntur* ibid. *virus ſuum ſpargunt* ibid. 42, *vbique victores*, 307. 29, *Vicinos crudeliter incurſant*, 311. 12
Bohemiæ Rex cur ad Imperatoris electionem non vocetur 203. 47
Boleſlaus Poloniæ Princeps fit Chriſtianus 85, 25, *Wandaliā imperio ſubiicit* ibid. 27
Bonauentura Minorita 217.20

Boni-

Bonifacius martyr 17.29
Bonifacius I. Rom.Pont. 35.14
Bonifacius II.Rom.Pont. 36.16
Bonifacius III.Rom.Pont. 37.17
Bonifacius IIII. Rom.Pont. ibid.22
Bonifacius V. Rom.Pont. ibid.31
Bonifacius VI. Rom.Pont. 116.31
Bonifacius VII. Roman. Pont. deturbatur Pontificatu ibid.
Bonifacius VIII. Roman. Pontif. 235. 50, *quomodo ad Pontificatum venerit* 225. 26, *Regem Franciæ excommunicatum deponit ibid.* 28, *Iubileum primus promulgat ibid.* 32, *duos ſe gladios habere iactat* 235. 51, *Captus Romam ducitur ibidem* 54
Bonifacius archiepiſcopus Moguntin. martyr 3.49
Brandago Halberſtad. epiſcopus 94.26
Brema & Stadium capiuntur 185.6
Bremenſis Epiſcopatus in tres partes diuiſus, 114.37
Bremenſis Epiſcopi miniſtri inſidiantur arci Rodenborg 226. 12, *deprahenſi caduntur* ibid. 15
Bremenſis Eccleſia cum Hamburgenſi coniungitur 25,36
Bremenſis cereuiſia precioſa 229,33
Brema cum domo S.Petri conflagrat 104. 7
Bremæ 16. *Conſulares in carcerem coniiciuntur* 310, 20, *Ij quomodo euaſerint ibid.* 23
Bremenſis Epiſcopatus termini à Carolo Magno conſtituti 87.142,51
Bremenſes tumultuantur 219. 11, *Archiepiſcopi domum exurunt ibid.* 15. *vexantur ibid.* 24, *Redeunt cum epiſcopo in gratiam ibid.* 26, *à Friſonibus damna patiuntur ibid.* 27. *Mauritio bellum denunciãt,* 256. 10, *Vaſtant diœceſin ibid.* 19, *quibus conditionibus cum Mauritio pacem fecerint ibid.* 52. *Gerhardo Hoienſi bellum indicunt* 257,9. *prælio vincuntur ibid.* 18, *eiiciuntur è cõmunione Anzæ, Teuthonicæ ibid.* 22, *quibus conditionibus recepti ſint, ibid.* 29, *Bellum redintegrant ibid.* 33. *Vaſtant Comitatum Hoenſem, ibid.* 41. *Oppugnant Hoiam, ibid. Occupant Tedinghuſen ibid.* 50. *pacem cum Gerhardo faciunt, ibid.* 53. *Occupant oppidum Walſrade* 282. 54, *item arcem Drakenborg ibid.* 55, *Bello vexantur à Friſiis* 283. 2, *agunt cum Epiſcopo de præfectura quadam* 293. 47, *monent in Buttiadas ibid.* 16, *prædam ex eorum ditione abigunt ibid. conqueruntur de vectigalibus in Todeſlo ibid.* 32, *deliberant de munitione erigenda* 295. 49, *Epiſcopum ſuum qua de re ſuſpectũ habeant,* 296. 2, *conqueruntur de iniuria ſibi illata ibid.* 11, *bellum Oldenborgenſibus Comitibus faciunt, ibid.* 23, *prædas agunt ex illorum ditione ibid.* 29, *Chriſtianum Comitem captum Bremam ducunt, ibid.* 32, *ad quid incitarint ruſticos, ibid.* 40. *Didio Friſiæ Capitaneo bellum dicunt,* 299. 7, *Friſios imperata facere cogunt, ibid. Capitaneos quoſdam ad pacis conditiones adigunt ibid. Epiſcopo & Clero litem mouent* 332. 46, *tumultuantur* 310. 3, *aliquot vrbe eiiciunt ibid. nouum creant Magiſtratum ibid.* 11. *Proconſulem capite mulctant, ibid. à Friſiis fœdè cæduntur* 327.3
Bremenſes exules ad Comitem Oldenburgenſem confugiunt 265. 39. *vrbem denuo occupant* ibid.
Bremenſium cum epiſcopo ſuo contentio 197. 17. *componitur ibid.*
Brigitta ex Suedia oriunda 260, 42, *Habet viſionem ibid. monet Pontificem vt Romam redeat* 262. 16, *Hieroſolymam proficiſcitur ibid.* 47. *Moritur ibid.* 53.
Bruno de Iſenborgh Epiſcopus Oſnaburgenſis 193. 25, *cur excommunicatus, ibidem* 29
Bruno Colonienſis primus Carthuſianus, 132. 20
Bruno epiſcopus Colonienſis 75. 10
Bruno epiſcopus in Pruſsia martyr 90,32
Bruno Epiſcopus Mindenſis 100.25, *Monaſterium Mauritij exſtruit, ibid. Moritur ibid.* 33
Bruno II. Epiſcopus Verdenſis 105.23
Bruno Tullenſis epiſcopus 100. 18, *Pontifex Leo IX.* 120. 20
Bruno Dux Saxoniæ 41.41, *vnde ortus ibid. expeditionem inſtituit contra Barbaros, ibid.* 4. 9, *cõfligit cum hoſtibus in Ebbeckſtorp* 42. 4, *cum XII. Comitibus & multis Epiſcopis pro Chriſto trucidatur ibid.*
bruno Bambergenſem comitatum vult reſtitui 94.41, *viſione territus deſiſtit ibidem* 45
Brunſwicum vnde habeat nomen 48. 49, 50. 48
Brunſwici palatium Ducis conflagrat, 212, 40
Brunſwici vrbis pars paret Epiſcopo Halberſtadenſi 244,34

Brunſvici & Magdeburgi turbulentus Reip. ſtatus 223.27
Brunſvicenſis ducatus diuiſio 218.31
Brunſvicenſes capiunt Goſlariam 185.3
Brunſvicenſes duces hoſtiliter inuadunt comitatum Hotenſem 304.4, *Arma & equos amittunt, ibid.* 9. *Oppugnant Comitem Spegelbergenſem* 311.9
Brunwardus epiſcopus Suerinenſis 180.47
Bucken cœnobium à Remberto exſtructum, 48.6
Bulla de reformatione cleri ſecularis 266.29
Bulla aurea, ſiue Carolina conſtitutio ibid. 17
Burchardus epiſc. Monaſterienſis 153.36
Burchardus archiepiſc. Magdeburg. 193.53.
Burchardus Oldenburgenſis comes à Stedingis interficitur 195.36
Burchardus de Sarken epiſco. Lubicenſ. 220, 22, *Vixit CXX. annis, ibid. Romam abit, ibid.* 41
Burchardus de Blanckenborg Archiepiſcopus Magdeburg. 225.9, *nobilitatis non admodum gratus, ibid. euadit paratas inſidias, ibid.*
Burchardus de Warberg Epiſcopus Halberſtadenſ. 311.7
Burchardus comes Bauariæ Epiſcopus Halberſtadenſ. 99.55
Burchardus Monaſt. epiſcop. 139.38, *eiectus ab Henrico V. reducitur ibid. denuo eiicitur* 147.30, *reſtituitur ibid. moritur, ibid.* 35
Burchardus Grelle archiepiſc. Bremenſ. 245. 4. *quomodo ad epiſcopatum euectus ibid. confirmatur à Pontifice ibid.* 23, *rebelles in ordinem redigit ibid.* 31, *Friſios domat, ibid.* 36. *cum Verdenſ. tranſigit ibid.* 45, *Coſmi & Damiani reliquias quibus ceremoniis leuarit ibid. Ruſtringos ad pacem cogit* 248, 24, *moritur ibid.* 30
Burchardus de Schrapelow Archiepiſcopus Magdeburgenſis 239, 14. *obſidet Magdeburgum ibid. Capitur ibid. dimiſſus eiues inſectatur ibid. conicitur à ciuibus in carcerem* 16.39, *ibique clauis configitur* ibid.
Burggrauiorum familia vnde orta 65.31
Buxtehudenſes quare incenderint Monaſteria 334.29
C*Alixtus Rom. Pontifex* 32.36, *inſtituit ieiunia quatuor temporum, ibid. martyr ibid.* 41
Calixtus II. Rom. Pontifex 232.25, *tranſegit cum Henrico V. ibid. Concilium celebranit* ibid.
Calixtus III. Rom. Pont. 321.30, *bellū Turcis indixit* ibid.
Canutus Daniæ rex & Waldemarus Hamburgo inſidiantur 183.50, *repelluntur ibid. occupant Hamburgum* 184.2, *& Lubecam ibid.* 7, *Adolphum Holſatiæ comitem capiunt* ibid. 2
Canutus Daniæ Rex ſubdit ſe Imperio 148. 21, *obtruncatur à Zuenone* ibid. 24
Canutus Magnus Zuenoni ſuccedit in Dania 90.38, *Angliam occupat ibid.* 40, *ex eaq. multos in Daniam epiſcopos adducit, ibid.* 42
Canuti Magni potentia 95.20, *ibid:* 35
Canutus Wandalorum princeps trucidatur 150, 18 & 52, *Wandaliæ principatum occupat ibid.* 38, *rex Obotritorum à Lothario creatur* ibid. 48
Canonicus ſecularis quid ſ 97, 47, 89, 20 *&c.*
Canonici olim fratres 68.26
Cancellary appellatio vnde ibid. 45
Capuanus princeps captus ad Carolum pertrahitur 275.33
Cappenberge Monaſterium fundatū 166.21
Cardinales aliquot in Vrbanum VI. conſpirant 275.12, *capiuntur ibid. ſtrangulati defodiuntur* 277.8
Cardinalis Pileus ſuſpectus Carolo regi 275. 39, *Tranſit ad Antipapam* 276, 51, *Scribit ad Germaniæ principes ibid.* 52, *exurit capellum ab Vrbano datum* 277.4
Carolus Magnus, quare non antè potuerit vincere Saxones 1.46, *cur ius gladiy Epiſcopis in Saxonia conceſſerit ibid. qua conditione Saxonibus pacem dederit*, 23. 24, & 45, *Germanus* 59.28, *quare & qua occaſione Græcos profeſſores Oſnaburge inſtituerit* 4, 10 & 37, *tranſito Albi domat Orientales Saxones ibid.* 50, *exſtruit Eccleſiā in Salingſtede* 52, *Subuertit Idola ibid.* 7, *Magdeburgi ſimulacrum deiicit ibid.* 15, *ædificat templum Paderbornæ ibid.* 35, *erigit Eccleſias in Mimingrode* 6.1, *eiq. præficit Ludgerum ibid.* 16, *Epiſcopatum inſtituit in Konende, qui poſtea Verdam tranſlatus eſt ibid.* 34, *huic præficit Swibertum Anglum, ibid. Eccleſiam Bremenſem exſtruit* 74, *eiq. primum Epiſcopum conſtituit Willehadum Anglum ibid.* 6, *Wedekindo myſteria venerabilis Sacramenti explicat* 9. 28, *Mindenſi Eccleſiæ præficit Heribertum, ibidem* 36, *in loco Aulica Eccleſiam ædificat* 10. 15, *eique Epiſcopum dat Guntherum, ibid. Hadelerios* rebel-

rebellantes domat ibid. 42, venit Hamburgũ 11.6, ibique idola demolitur ibi. 7. relinquit præſidium ibid. 23. ſacerdotem conſtituit ibid. repellit perduelles ibid. 35. reſtituit Leonem III. 12.16, 40. 3. Imperator inuitus ſalutatur 12. 25, Imperium in occidente reſtituit, ibid. pacem cum Irene facit, 13. 5, ad Salam fluuiũ excipit legatos Nicephori, ibid. 18. Hamburgi eccleſiam extruit 14.6, eiq́ Heridagũ præficit ibid. Hamburgũ reſtaurat ibid. 27, filium Ludouicum ſucceſſorem cõſtituit ibid. 47, venatũ proficiſcitur 15.2, febri corripitur, 16.4, moritur ibid. 9, vincit Lõgobardos, 39. 52, Rauennatem Exarchatum dat eccleſiæ 39. 52, Sanctorum numero aſcribitur 167. 21, Wedekindum prælio ſuperat 3.44, Eccleſiam Oſnaburgæ exſtruit, ibid. 46

Caroli Magni literæ 4.17, Priuilegium Eccleſiæ Bremenſi datum 7.29, oſſa eleuantur, 167. 21, ſtudium in propaganda verſus Aquilonem fide Chriſtiana 14.4. ibid. 30, Munificentia & pietas 15.14 ſepulpulsura ibid. 11, Epitaphium ibid. 12, Teſtamentum & theſaurus 15.14, Palatium eius fit ſtabulum equorum 47.7, pater Pipinus Rex à Pontifice creatur 39, 28

Carolus groſſus Imperator 58. 22, concedit Normannis partem Galliæ ibid. cedit Imperio ibid. 30

Carolus Caluus Normannis agros concedit, 39,32

Carolus IIII. Imperator author bullæ aureæ, 266. 19, Occupat Marchiam Brandeburgenſem 267,34. emit Imperium filio, 283.23, crebrò moratur Tangermundæ, 267.41, Albim ex Bohemia nauigabilem efficere conatur ibid. Lubecam viſit 268, 49, Erphordiam oppugnat 269. 5, ſed fruſtra ibid. Romanorum rex coronatur, 257.1, abit in Italiam cum exercitu 16. 4, Statuta pro Eccleſiaſticis edit ibid. 14.

Carolus Durattus naſcitur 274. 12, Siciliæ coronam accipit 273, 27. Neapolim occupat ibid. 38, Arcem oppugnat ibid. 42, Spargit pecunias 274. 14, inſidias Vrbano VI. Struit ibid. 40, vocat eum ad ſe, ibid. 45, recuſantem venire, iubet adduci ibid. 48, ducit in Ludouicum ibid. 54, conſcius coniurationis in Vrbanum, 275. 21, excommunicatur ibid. in Vngariam contendit 276. 32, Vngariæ partem occupat ibid. occiditur ibid. 33.

Cereuiſia Hamborgenſis magni fit 280, 53

Ceuilo ſolo nomine Epiſco. Verdenſis 20, 51

Chriſtiani inducias faciunt cum Saracenis, 178.14

Chriſtianiſmus in Wandalia ſubuerſus 114, 44

Chriſtianus Comes de Oldenborch trucidatur 177. 19, percuſſores ſupplicio afficiuntur ibid. 20. &c.

Chriſtianus de Oldenborg Henrico Leoni rebellat 168. 13, moritur ibid. 19.

Chriſtianus Moguntinus quid in Italia quo nomine geſſerit ibid. 49, ſua manu nouem milites ſternit ibid. 55, Nobilibus XVIII. ſua manu dentes excuſſit 169. 2, Bononienſes prælio vincit ibid. 3, Quomodo à Paſchali ſalutatus ibid. facit rem diuinam ibid. 8, Anconam obſidet ibid. 20, Thuringus ibid. 23, Quid ſcripſerit, ibid. 26, Aſinos & meretrices magno alit ibid. 29, Ferrariam Rauennamq́ domat ibidem. Anconam occupat, ibidem 34

Chriſtiernus Daniæ Rex vnde ortus 309, 14

Chriſtophorus Brunſwici dux, Epiſcop. Verdenſis 335. 25, fit ſacerdos XVII. annos natus ibid. 33

Chriſtophorus Rom. Pont. 117.7, detruditur in monaſterium ibid. 9

Circuncelliones Halæ quid docuerint 20, 51, Minoritas & Prædicatores accuſant 211. 6, Veritatis cognitionem ſibi ſolis tribuunt ibid. 8, Papam oderunt ibid. 16. Cauſam Friderici probant ibid. 18

Ciriacus cur non numeretur à quibuſdam inter Pontifices 32. 54

Ciues militares nobilibus aliquando æquales, 70. 31

Clandeſtina conſpiratio Magdeburgi ſupprimitur 318. 15

Clara virgo, Eremitarum ordinis 228. 29, effigiem crucis in cor impreſſam habuit, ibid. 39

Clemens Rom. Pont. in exilium miſſus 31. 25, martyr. ibid.

Clemens II. Germanus. Rom. Pont. 120. 10, veneno periit ibid. 13

Clemens III. Roma. Pont. 233. 41

Clemens IIII. Roman. Pontif. 234. 43, vxoratus ante Pontificatum ibid.

Clemens V. Roma. Pont. 236. 6

Clemens VI. Rom. Pont. ibid. 24, creat vicecomites Imperij ibid. 25

Clemens VII. Roma. Pont. à Gallicis Cardi-

nalibus creatur 237. 1
Clerici incontinentia 95.7, 94.23 & 29, vrticæ ſimilis 336.46
Clerici inſignis reformatio 18, 21
Cletus tertius à Petro Pontifex 31. 14, martyr ibid.
Clotavu monaſterium quando & à quo fundatum 204. 3, Tranſlatum in Reme ibid. 10, inde in Valdorpe ibid. 13
Cobbo Comes in Tekeneborg 298, 51, 12. prædia quædam Oſnaburgenſi eccleſiæ adimit 29. 12, qualem epiſcopum Oſnaburgenſem petierit 51. 22
Cæleſtinus I. Rom.Pont. 35.18, quid conſtituerit ibid.
Cæleſtinus II. Rom.Pont. 232.44
Cæleſtinus III. Rom.Pont. 233.48
Cæleſtinus IIII. Rom.Pont. 234.19
Cæleſtinus V. Rom.Pont. 235.4, homo ſimplex ibid.46
Cæleſtinorũ ordo quomodo inceperit 224.4
Cœnobiis multiplicatis decreuit pietas 242, 26
Colonienſis & Treuirenſis eccleſiarũ perturbatio 48. 46
Colonienſium Archiepiſcoporum lis de Bremenſi eccleſia 52.37.70,65,101,30
Colonienſis epiſcopus vnde dux Weſtphaliæ, 97.31, ducatum Weſtphaliæ ab Imperatore in feudum accipit 178.1,181,30
Collatio noſtri ſeculi cum ſuperioribus 94. 21
Collegia fratrum in Canonicorum mutata 89.20, Quid ex ea mutatione ſequatur, ibid. 22
Collegia paßim in Wandalia exſtruuntur, 112.12
Collis vbi Rembertus orauit, ſemper viridis 47.20
Comes de Pyrmont vnde dictus & ortus 19. 5.
Comes quidam de Stallberge, archiepiſcopus Magdeburgenſis 244.13
Cometa viſus quid portenderit 236. 55
Comites de Ringelheim & Oldenborg ex Wedekindi ſtirpe 58.18
Comitatus de Marca initium 162,54
Comites de Marca olim de Allena dicti, 228.15
Comites aliquot & nobiles à Ruſtringis Friſonibus quare cæſi 208.33
Comitia Moguntiæ & Oppenheim 128.12, 133. 8
Comitia Moguntiæ 175. 2
Comitatus de Hoia initium ibid. 54
Concilium Veſontij 166. 45, Lugduni 207. 28
Concilij Aquiſgranenſis cauſa 19.33
Concilium Conſtantienſe 299.54,320,54. Schiſma ſuſtulit 308. 26
Conflictatio inter reges Daniæ 209.53
Confuſio rerum ex annalium ſimplicitate 17. 10
Coniuratio in Ludouicum Pium 28. 8, in Ottonem 66.51, in Henricum IIII. 123. 33, in Godſcalcum 114.5, ibid. 48
Cono Epiſcopus Mindenſis 215.20
Cono Thrax Pont.Ro. 38.44
Conradus primus, poſtremus Imperator ex Caroli Magni ſtirpe 67, 45
Conradus ſecundus, Imperator poſt Henricum eligitur, 94.31, Henricum fratrem Sueuia pellet ibidem 34, Filium curat eligi Regem Romanorum ibid. 48, Conſecratur Romæ ibid. 53, Moritur Traiecti 96.29, 99. 5, Solidam pacem in Imperio conſtituit 96.32
Conradus tertius Imperator, Saxoniæ Ducatum dat Alberto Vrſo 151.31, expeditionem inſtituit in terram ſanctam, 158. 51, ludificatur ab Imperatore Conſtantinopolitano ibid. 54, Obſidet cum aliis Damaſcum 159. 5, ea obſidio qua fraude ſit ſoluta ibid. 6
Conradus, Henrici quarti filius, in Italiam cõcedit 134.8, paucis detegit cauſam offenſionis paternæ ibidem 27, Catholicus & pius, ibid. Deo & hominibus charus, 134.35, Decedit immatura morte, ibid. 35
Conradus Priderici II. filius, Henricum de Schwartzborg prælio vincit 208.9, Circumcelliones defendit 211, 22, deſeritur à ſua nobilitate ibid. 25
Conradus epiſcopus Colonienſis, tres Imperatores ordine coronauit 204, 41
Conradus Abbas in Reddageshuſen, Epiſcopus Lubecenſ. 165.39, moritur in Tzurs, olim Tyro 166.6
Conradus Epiſcopus Lubecenſis 174.24, Imperatoris Cancellarius ibid. 34, cedit ſponte Epiſcopatu ibid. 40, cæditur in tumultu ibid. 42
Conradus de Giſenheim Epiſcopus Lubecenſis 270:47
Conradus de Retberge Oſnaburgen. epiſcopus, 215,50
Conradus de Dephols Oſnaburgenſis Epiſcopus 314. 46, libertatem Eccleſiæ defendit ibid.

Conradus

Conradus Epiſc. Hildeſem. 189.48, ſex cœnobia fundauit ibi. 50

Conradus de Retberge Epiſcopus Oſnab. 331.38, Idem Monaſterienſis Epiſcopus ibi.

Conradus de Dephols Epiſc. Minden. 192.46, moritur 193.21

Conradus II. Epiſc. Mindenſis 231.26

Conradus de Sterneberge Archiep. Magd. 218.7, Iudæis infenſus ibid. 9

Conradus Epiſc. Halberſt. 189.13, fit Monachus ibid. 15

Conradus de Querforde archiep. Magdeburg. 154.38

Conradus de Retberge epiſcopus Monaſter. 333.4, quomodo à Capitulo reſtrictus ibid. 10, potens ibi. 13

Conradus epiſc. Raceburg. 223.14, renitens aſſumitur ibi. 15

Conradus Loſten epiſcop. Suerinenſis 331.19, multa prædia Eccleſiæ redimit ibid. 23

Conſpiratio Bremæ in primores 258.2, 265.4, dicta Grandis ſocietas ibid. vnde orta ibid. 54

Conſtantini donatio 34.14, 305.39

Conſtantinus Rom. Pont. 39.11

Conſtantinus II. Rom. Pont. ibi. 41, deiectus à populo ib. 44

Conſtitutiones de habitu clericorum 172.31

Conſuetudo, vt nomina mutent Pontifices, vnde ſit, & quando cœperit 41.31

Contentio Colonienſis & Treuirenſis epiſcoporum de Regis conſecratione 66.43

Contentio de Saxoniæ ducatu 159.16, inter Critonis & Henrici poſteros 151.50, inter Bremenſem epiſcopum & Comites Holſatiæ 206.30, de Comitatu Stadenſi 220.37, 152.46

Continentia Romæ rara 253.32

Controuerſia inter ciues Lubecẽſes & Clerum 220.40

Controuerſia Latinorum & Græcorum diſcutitur & componitur victis Græcis 315.32

Conuẽtus epiſcoporum aliquot 129.33, 133.7, in quo Gregorio VII. Wicbertus Pontifex ſurrogatur ibid. 26, 129.35

Conuentus principum Magdeburgi 174.4, Moguntiæ 139.46, Tremoniæ 92.41, quid in eo decretum ibid. Neomagii 223

Corbeia in Galliis, item ad Viſurgum 18.30

Corbeia monaſterium pietatis nomine celebre 59.45, cur ex eo plerunque Hamburgenſes archiepiſcopi deſumpti ibid. 36

Corduba Senecæ & Lucani patria 160.26

Cornelius Rom. Pont. 31.13, relegatur Centumcellas ibid. martyr ibid. 18

Corpora trium Regum Coloniam deportata 167.6

Crantzius vnde ſumat hiſtoriæ ſuæ initium 3.17, corpus vidit Alberti Magni 226.53

Crebræ inundationes & tempeſtates 177.12

Crito Wandalorum princeps dux rebellionis 121.25, ſæuit in vicinos ibid. interimitur ibid. 140.31, hoſtis Chriſtianorum ibid. 23, inſidiatur Henrico ibi. 28

Cruces lachrymis ſudare viſæ 126.12

Crux Dominica Hieroſolymis inuenta 34.13

Cunigunda Henrici coniunx, quomodo ſe de adulterio purgarit 92.1

DAgo archiep. Magd. 90.28, ſucceſſorem habet Waldardum ante ſe electum 92.10

Damaſus Rom. Pont. 34.48, probauit Hieronymi tranſlationem ibid.

Damaſus II. Bauarus Romanus Pontif. 120.15

Damiata à Chriſtianis capta 176.34, 212.18, Item Acon ibid.

Dania multos reges habuit 41.29, Ottoni Magno aliquando paruit 69.29, valde populoſa 84.3

Dani aut Normanni Friſones tributarios faciunt 23.31, Coloniam obſident ibidem 33, Hamburgum incendunt ibid. 34, Saxoniam & Friſiam populantur 47.13 & 2, Traiectum excindunt ibidem 4, Coloniam & Treuirim incendunt ibid. 6. Cæduntur in Friſia ibid. 19, ſolum Ludouicum formidauere ibid. inuadunt Gallias 48.40, Haldanum mittunt in Angliam ibid. 43, expugnant Northumbriam ibid. 45, occupant Angliam ibid. Saxoniæ terrorem incutiunt 62.34, Friſiam vaſtant 83.43, Saxonas prælio ſuperant ducéſque captos abducunt ibid. cæduntur à Bennone ibid. 51, Prædatores Dani Aſcomanni dicti ibid. Vicies mille à Saxonibus cæſi ibid. 55, foris inuicti, domi non item 84.1, Piratæ infeſtant Germaniæ littora ibid. 83, 155.42, Stadenſem Comitatum populantur ibidem 44, profligant Saxones ibid. 47, cæduntur à Saxonibus ibid. 55, captiui ſuſpenduntur 156.1, denuò alij cæduntur ibid. 2, Iohannem Ion appellant 228.48, Turones ſuccendunt 29.31, Pariſios obſident ibid. mutuis armis concurrunt ibidem 35, graſſantur per vicinas prouincias 50.14, Treuirim captã incendunt ibi.

vaſtatores prouinciarum 67.18, in Italiam penetrant 99.10, Romam vſque progrediuntur ibid.13, qua occaſione Chriſti fidem ſint amplexi, vide cap. 19. lib. 1. vexant vicinos 24.40, mare Germanicum infeſtum habent ib.44, Coloniam & Hamburgum vaſtāt 257.7, ſtragem in Ebbeckſtorp edunt 50.43, ſaui & crudeles leg. lib.2.cap.x. quare Ludouici tempore quieti 51.30, cōmodiùs à ſuis quàm alienigenis in fide inſtituuntur 131.13

Danorum quidam princeps poſt mortem excōmunicatus 84.44

Danici populi ſtudium in propaganda religione 16.16

Decimæ vnde in laicorum manus deuenerint 4.3

Demyn ciuitas 77.1

Deus audit iuſtorum preces 161.1

Detleuus Parkentin epiſcopus Raceburgenſis 289.45, ſumptuoſus ibid. deuotus ib.51

Dethmarus epiſcopus Hildeſemenſis 99.32

Dethmarus Halberſtadenſis epiſcopus 135.18

Dethardus epiſcopus Hildeſemenſis 66.5

Deuſdedit Rom. Pontif. 37.26, ſanat leproſum ibi.

Diabolus ſæuit in Danis 56.44

Didtus Friſiæ capitaneus 299.8

Differentia inter Burggrauios, Marchiones, Comites, & Lantgrauios 154.41

Dionyſius Rom. Pont. 33.34

Diſſidium inter Ottonem Bauarum, & Magnum Saxonem 123.52, cōponitur 124.7

Diſſidi inter Pontificem & Henricum IIII. cauſa 139.30

Dithmarus Mindenſis epiſcopus 179.43, edit miraculum ibi.45

Dodo Oſnab. epiſc. 67.42

Dodo II. Oſnab. epiſc. 86.20

Dodo epiſcopus Mimigardeuor. 68.31

Donus Rom. Pont. 118.38

Dorſtadium oppidum 12.12

Driborch, olim Iborch, eccleſia Paderbornenſi donatur 11.3

Drogo Mindenſis epiſcopus 64.20, moritur ibi.43

Drogo Oſnab. epiſc. 74.53

Ducatus Brunſuicenſis prima diuiſio 218.31

Duces Saxoniæ de ſecuritate publica conſtituunt 284.14, ſed fruſtrà ibi.

Dudo epiſcopus Paderbornenſis 58.50

EBertus epiſcopus Oſnaburgenſis 56.13, laborat pro recuperandis prædiis lege ſequentia loci citati.

Ebo Rhemenſis archiepiſcopus 20.5, conſcius conſpirationis in Ludouicum Pium 21.36, author belli inter filios Ludouici 23.43, deponitur ibi. venit Hamburgum 21.49, Hildeſemenſis epiſcopus creatur ibi.52, Anſgario familiaris ibid.

Eccleſia quibus vſibus arma habeat 72.54

Echilo epiſcopus Hildeſemenſis 121.38

Edo quare monaſterium incenderit 104.11

Eduardus Friſius Groningenſiū hoſtis 333.18

Egbertus Saxoniæ Marchio Pragam expugnat 193.33

Egbertus epiſcopus Monaſterienſis 160.18

Egehardus ad imperium aſpirat 90.4, opprimitur ab hoſtibus ibid.

Egelmarus Oſnab. epiſcopus 63.49

Egwardus epiſcopus Aldenburgenſis 77.4

Eimbeca à Comitibus de Daſſel vexatur 215.14, ſubiicit ſe Alberſo Brunſuicenſi ibidem 6

Eizo epiſcopus Aldenburgenſis 112.19

Elizabeth numero ſanctorum aſcribitur 196.49

Emanuel Græcorum Imp. Soldano bellum facit 172.50, ſcribit Friderico Imperatori ibid. homo vanus & inflatus 173.4

Emehardus ſeu Euerhardus epiſc. Meckelburgenſis 157.39, vir integræ vitæ, ibid.

Emma piiſſima matrona 103.50

Emundus rex Sueoniæ 81.12, 108.36

Engelhardus archiep. Magdeburg. 105.1

Engelbertus de Wepe Oſnab. epiſc. 242.33, arcem Witlage exſtruit ibid.

Engelbertus Minden. epiſc. 111.18

Epiſcopi ſchiſmatici recipiuntur ad communionem Eccleſiæ 171.11, quibus verbis hæreſin & ſchiſma abiurarint, quibus verbis data ſint illis pallia ibid.

Epiſcopi aliquot excommunicantur 140.11

Epiſcopi quando & vbi primùm per alios officium adminiſtrarint 258.52

Epiſcopi XX. verſus Septentrionem ordinati 131.52

Epiſcopo quibus armis tyrannis occurrendum 67.22

Epiſcopis interdum vſui eſt rei militaris peritia 291.45, &c.

Epiſcoporum Aldenburgenſium ſucceſſio 156.29

Epiſcoporum veterum & noſtrorum in Germania comparatio 57.3

Eremita quidam XX. annis abſque cibo viuit 331.44, habet ſuos obtrectatores ibid. moritur ibid.

Ericus Daniæ Rex ſæuit in Chriſtianos 28.37, fit Chriſtianus ibid. ſuis mandat, vt idem faciant

faciunt 29.42, erigit Eccleſiam apud Ripam ibid.43, iubet Idola tolli 26.3
Ericus Daniæ Rex capite truncatus 212.29
Ericus Sueonum Rex, hoſtis Chriſtianiſmi 84.48, admittit in ditiones ſuas Chriſtianiſmum 85.56, cum Ottone tertio conflixiſſe putatur 86.2
Ericus Brãdenburgenſis, electus Magdeburg. 222.11, inuiſus ciuibus ibid. liberatur è captiuitate ibid.18, obſidet Nouumgaterſleue ibid.20
Ericus dux Saxoniæ inferioris epiſc. Hildeſem. 335.9, ſponte loco cedit ibid. intercedit pro Ioanne fratre ibid. fit Monaſt. epiſc. ibidem
Ericus à Grubenhagen epiſ. Paderbur. 337.37
Ericus de Grubenhagen Oſnab. epiſc. ibi.31, idem Paderburnenſem eccleſiam tenuit ibidem
Erlulphus epiſ. Verdenſis 16.54
Erneſtus de Schowenborg epiſco. Hildeſ. 318.26
Erneſtus dux Saxoniæ archiepiſco. Magdeb. 328.28
Erneſtus de Honſtein epiſ. Halberſt. 285.54, cum Friderico Brunſwici duce contendit ibid. deponitur à Pontifice 293.54
Erneſtus archiepiſc. Magdeburgenſis, adminiſtrat eccleſiam Halberſtadenſem 328.49, obſidet Halberſtadium 329.3, Deditione capit ibid.10
Erphordiæ Comes de Schwartzburg cum aliis in latrina perit 174.20
Erphordienſes tumultuantur 222.52, authores tumultus cæduntur gladio 223.6
Erpo Monaſt. epiſc. 137.16
Erponis Monaſterienſis epiſcopi ſigillum ibidem 29
Erpo epiſc. Verdenſis 80.16, quomodo ad epiſcopatum peruenerit ibi.
Euchariſtia apparet cruenta 240.2
Euergiſus Mindenſis epiſco. 75.40
Euergiſus epiſc. Pader. 159.43
Euerhardus de Deeſt epiſcopus Monaſt. 240.23
Euerhardus Attendorne epiſcop. Lubecenſis 283.33
Euermodus epiſ. Raceburgenſis 158.13
Eugenius I. Rom. Pont. 38.5, monachos intra cœnobium primus incluſit ibid.
Eugenius II. Rom. Pont. 40.15
Eugenius III. Rom. Pont. 232.53
Eugenius IIII. Rom. Pont. 321.9, Ferrariæ inchoat Concilium 31[illegible]4, ipſe eò proficiſcitur ibi. transfert Concilium ob peſtem Florentiam ibid.30, XVIII. Cardinales creat ibid.40
Euilpus epiſc. Halber. 54.31
Euſebius Rom. Pont. 34.12
Eutychianus Rom. Pont. 33.44, CCC. martyres ſepeliuit ibid. martyr ibid.
Exarchatus Rauennas donatus eccleſiæ Romanæ 12.44
Exemplar literarum Pontificis, quibus Anſgarium legatum in prouincias ſeptentrionales facit 26.36
Expeditio in terram ſanctam, eiuſq; ſucceſſus 159.46, 160.1, exercitus Chriſtianorum in tres partes diuiſus ibi. prima inſignem accipit cladem ibid. altera capit Vlyxbonam ibid. tertia in Wandalos educitur ibid. obſidet Dobbin & Demin. ibid. cogit Wandalos imperata facere ibi.
Expeditio in terram ſanctam, duce Godefrido de Bulion 134.14, 135.31, ſuccedit feliciter 137.23
Expeditio in terrã ſanctam ſub Friderico 175.18, 176.30
Ezico epiſc. Aldenb. 82.34
Fabula de Benedicto Papa Hamburgi cum multis martyribus trucidato exibilatur 42.4, & ſequentibus capitib. item 51.3, 72.27, & ſequent.
Fabulæ iſtius occaſio 43.23, 72.17, 46.17, &c. author valde ineptus 43.5, addit mendacia mendaciis 46.22
Fabula de Thietmarſorum origine exibilatur 144.25, eorum vera aut veriſimilis origo ibid.39
Fabula de Hildebrando puero 105.35, de Henrico Imperatore 94.11, de Leone & Henrico Saxoniæ duce, vnde orta 167.30
Fabianus Rom. Pont. 33.8, martyr ibid.
Factiones inter Pontifices 116.35, inter Cardinales 166.32
Fames diuturna 137.54
Felix Rom. Pont. 33.39, feſta martyrum inſtituit ibid. ipſe martyr ibi.
Felix II. Rom. Pont. 34.43, occiditur ibid.
Felix III. Rom. Pont. 35.39
Felix IIII. Rom. Pont. 36.11
Felix Sabaudiæ dux Rom. Pontif. 321.16, cedit Nicolao, manetq; Cardinalis ibid.
Flagellantium ſecta qualis 258.43
Flandriæ Comitatus initium 49.41
Florentius de Brunckhorſt archiepiſco. Brem. 225.35
Florentini Pogij epiſtola de Huſſi pertinacia 308.43
Florentius de Weuelkauen epiſ. Monaſt. 259.

27, transfertur ad eccleſiam Traiecten-
ſem ibi.
Formoſus Rom.Pont.116.26, Arnulphum
facit Imperatorem ibid.29
Formoſi Pont.literæ 52.53
Fratricelli, vetus ſecta 227.54, extirpantur
ibid. author hæreſis exuritur ibid. quo-
modo ſacra ſua peragant ibid.
Franciſcus Petrarcha 252.31, Iuris ſtudium
contemnit ibid. quid ſcripſerit ibid. mo
ritur in ſolitudine ibid.
Franciſcus Maronis Theologus 249.40
Franciſcus numero Sanctorũ aſcribitur 194.
45
Franciſcus dux Brunſwicenſis epiſc. Minden-
ſis 337.44
Franconia olim Francia dicta 329.23
Franci Germani Galliæ partem occupant 96.
44, &c.
Franck, idem quod liber ibid.48
Frembertus ſecundus Hildeſemenſis epiſc. 19,
46
Fridericus primus Imperator, Comitia agit in
Wirtzburg 162.1, domitus gladio ſpi-
rituali 153.33, Placentiam ſubigit 162.
4, terret Pontificem ibid.6, qualem pi-
cturam Romæ viderit ibid. Adriani li-
teris offenditur ibid. mouet in Lombar-
diam ibid.24, obſidet Mediolanum ibi.
Moguntiam euertit 167.4, Mediolanum
occupat ibid. redit in Italiam cum exerci
tu 168.18, Romanis erumpentibus, mul
tos è ſuis deſiderat ibid. redintegrato præ-
lio VI. M. Romanos cædit cur Ciſter-
tienſem ordinem oderit 169.14, cum A-
lexandro luctatur ibid.47, quem colo-
rem ſuæ cauſæ induxerit 170.2, qua re
compulſus de pace cogitarit ibid.12, qua-
re Henrico Leoni infenſus ibid.22, Lu-
becam capit 147.17, reſcribit Græcorum
Imperatori 173.8, eumq́; hortatur ad obe
dientiam eccleſiæ Romanæ ibid. de Hen
rico Leone conqueritur 174.5, pellit eun
dem ad extrema Germaniæ ibid.8, pro-
ficiſcitur in terram ſanctam 176.11, ſub-
mergitur ibid. & 233.44
Friderici Imperatoris literæ ad Cardinales
199.43
Fridericus II. Imper. primo deterior 180.3,
Cardinales & Prælatos biennio in carcere
tenet ibid.7, Pontifice creato, quid dixe
rit ibid. mittit Legatum ad Concilium
ibid. deponitur ibid. electus contra Ot
tonem 181.4, 188.6, Dimicat cum Ot
tone 190.48, Fabula de eius natalibus
190.34, malleus orbis ibid. Soldani ami-
cus ibid. fit inſolentior 198.48, ex-
communicatur à Gregorio IX. ibid. idq́;
quare 194.3, in terram ſanctam profi-
ciſcitur ibid. Ieroſolymam nudis pedibus
ingreditur 195.4, Genuenſium claſſem
vincit 206.13, hæreticus à nonnullis ha
betur 207.3, denuò excommunicatur
ibid.34. ad Concilium legatos mittit ibi.
31, de quinta vxore cogitans moritur
209.50, abſoluitur ante mortem 212.44,
filium regno priuat 196.35, Regi Fran-
ciæ reſcribit 198.9, quare Pontifici ſuſpe
ctus ibid.15, auertit Saracenum à Chri-
ſtianiſmo ibid. Quibus de cauſis excom
municatus 198.45, quibus verbis ib.
multas eccleſiæ vrbes occupat 200.35
Fridericus I. archiep. Bremenſis 141.36
Fridericus & Bernardus fratres, Brũſwici du
ces 285.8; Luneburgenſem ducatum ſi-
bi aſcribunt ibid.21. conſultant de eo re-
cuperando 286.7, prælio Wenſlaum vin
cunt 285.20, Vlſen oppidum occu-
pant 286.12, in Luneburgenſes impetũ
faciunt ibid. recipiunt ducatum Lune-
burgenſem ibi.18
Fridericus Guncelini Comitis filius, epiſc. Sue-
rinenſis 198.34
Fridericus epiſc. Halberſtad. 191.50
Fridericus epiſc. Suerinenſis 267.28
Fridericus epiſc. Verdenſis 226.9, Bremen-
ſem ditionem per ſuos vaſtat ibi.20, mo
ritur ibi.27
Fridericus Monaſt. epiſc. 124.20, Eccleſiam
Mauricii ædificat ibid. 28
Fridericus adminiſtrat Comitatum Stadẽſem
143.11, vnde ortus ibid. magno auri
pondere potitur ibid.29, emit ab Impe-
ratore nobilitatem ibid.40, captus ab-
ducitur 144.6, dimiſſus de vindicta co
gitat ibid. fugit ad Luderum Saxoniæ
ducem ibid.15, pecunia Stadenſem Comi
tatum obtinet 147.14, tanquam feudũ
Eccleſiæ Bremenſis 149.50
Fridericus de Iſenborg premit Eccleſiam Aſſin
denſem 193.26, Excommunicatur ibi-
dem, trucidat Reinoldum Colonien. epiſ.
ibid. captus Coloniam pertrahitur ibid.
afficitur ſupplicio ibid. conſcij huius fa-
cinoris purgant ſeſe ibid.
Fridericus Brunſwici dux, dignus Imperio
204.6, proficiſcitur ad Comitia ibid. in
reditu propè Friſlariam confoditur ibid.
Friderico cur Moguntinus Imperij coronã inui
derit ibid.8, &c.

Fride-

Fridericus archiepiſc. Magdeb. 159.14

Fridericus de Bichling archiepiſc. Magd. 312.54, De conſilio anteceſſoris eligitur 313.2, ſeuerus in clero reformando duram vitam agit ibid. Nicolai de Cuſa teſtimonium de hoc Friderico 313.25

Fridericus Brunſwici dux captus in conflictu Coloniam abducitur 314.33, ſuo ſe redimit ære ibid.

Fridericus Merſeburgenſis ad eccleſiam Magdeburgenſem transfertur 284.10

Fridericus comes de Arnsberg, homo ferox 147.43, munit arcem Wenelsborg ibi. moritur ibid.48

Friſia ante Saxoniam Chriſtiana 6.6, non libera ab omni exactione 8.9

Friſiæ pars Bremenſi ditioni adiecta ibid.15

Friſii in quinque parochiis rebellant 299.13, & 16, implorant opem Bremenſium ibi. 30, Bremenſi epiſcopo obedientiam negāt 333.23, libertatem ſuam prætendunt ibi.

Friſii XL. Præfectum Bremenſem occidunt 299.20, afficiuntur ſupplicio ib.21

Frumentum miraculosè auctum 216.22, 238.10

Fur quidam artificioſus capitur 330.28

GAius Rom. Pont. 33.50, martyr ibid.

Galliæ rex Manfredo opponitur 216.39

Galli Danos Normannos appellant 50.41

Gallorum ſuperbia 50.37, Ius in Neapolitanum Regnum vnde 216.33

Gallus quidam pſeudopropheta Vrbanum alloquitur 270.12, coniicitur in carcerem ib.22, faſſus fraudem dimittitur ibid.

Gaudbertus Simon dictus 23.8, in Sueoniam miſſus ibid.9, pellitur Sueonia ibid.39, recuſat in Sueoniam redire 26.15

Gebennenſis Cardinalis Vrbano quid reſponderit 271.29, creatur à ſuis complicib. Pontifex 272.12, confert ſe cum ſuis Auinionem ibid.

Gelaſius Rom. Pont. 35.43, comburit libros Manichæorum ibi.44

Gelaſius II. Rom. Pont. 232.20, in carcerem detruditur ibi. moritur Cluniaci ibid.24

Gentes ſedib. ſuis effuſæ flagella Dei 55.30, 67.26

Gentium crebræ migrationes 21.13

Gerfridi epiſcopi Monaſt. laus & miracula 18.38, &c.

Gerhardus de Lippia epiſ. Oſnab. 173.41, reformauit monaſterium in Hersbroke ibi. quare ſuis non admodum gratus ibid.43, transfertur ad Bremenſem eccleſiam ibid.49

Gerhardus de Lippia archiepi. Brem. 188.22, Waldemarum Danum habet aduerſariū ibid.33, euocatur Francfordiam 189.21, moritur ibi.

Gerhardus item de Lippia archiep. Brem. 191.20, à patre Bernardo initiatur ibid.28, recuperat arcem Ottersberg 191.32

Gerhardus Sleſwicenſis dux à Thietmarſis cæſus 293.28

Gerhardus Oldenborgenſis Comes cum fratre Mauricio de comitatu Delmenhorst contendit 315.50, Viſurgum infeſtum habet 320.10, arces Holſatiæ occupat 323.27, pellitur Holſatia ibid.45, gratus Holſatis, ibid.41, inuitus relinquit Holſatiam ibid. hoſtis Lubecenſium & Hamburgenſiū, tutor liberorum Mauricii 324.8, Lubecenſibus & Hamb. damnum dat ibid.9, mercatori Lubecenſi perfidè merces adimit ibi. Friſiis bellum facit 326.42, immittit Friſiæ prædatores ibi. horum CCL. trucidantur ibi. fit inſolentior 327.9, inſultat mercatoribus ære mulctatis ib. reb. ſuis diffidit ib.37, pœnitentiam agere cupit ibid.

Gerhardus de Hoia arcem Tedinghuſen tenet 257.15, Bremenſes profligat ib.43, infenſus Bremenſib. 264.26, Magnum Brunſwicenſem in Bremenſes concitat ibidem

Gerhardus de Hoia archiep. Bremen. 313.29, nullis ſe bellis immiſcet 315.49, moritur 316.30

Cerhardus de Hoia comes epiſ. Verdenſ. 202.34

Gerhardus de Schawēborg epiſ. Minden. 254.13, Rode arcem dat eccleſiæ ibi.34

Gerhardus de Schowēborg epiſ. Minden. 266.50, in terram ſanctam proficiſcitur 267.11, moritur ib.17

Gerhardus de Marca epiſc. Monaſter. 228.15, fundator Collegii in Borkem ib.17

Gerhardus de Monte epiſc. Hildeſ. 262.28, arces Steinbrugge & Coldinge exſtruit ibid. Magnum Luneburgenſem prælio ſuperatū capit 263.17

Gerhardus epiſc. Raceburgenſis 282.41, prædia eccleſiæ redimit ibid.

Gerhardus epiſc. Hildeſ. 85.46

Gerhardus Holſatiæ comes vexat ditionem Lubecenſem 243.30, petit veniam ab epiſcopo ibid.

Germania clādeſtinis latrociniis infamis 96.37

Germani hoſpitales 24.24

Gero archiep. Magdeb. 92.23

Geroldus vltimus Aldenburgenſis, & primus Lubecenſis epiſ. 163.11, à Pontifice confirmatur 163.19, ædificat Vthin oppidū ibi. 36, moritur Lubecæ ib.47

Geuehardus de Hoym, epiſc. Halberſtad. 317. 54, cedit Erncſto Magdeburgenſi archiepiſcopo, 318.1
Geſuwinus Oſnab. epiſc. 28.40, conſpirationis in Ludouicum Pium conſcius, fugit Fuldam 29.2, non interfuit pugnæ in Ebbeckſtorp ib.22
Gigantis corpus Romæ inuentum 97.42
Giſelbertus de Brunckhorſt archiepiſ. Bremẽſ. 218.49, Kedingos domat 219.6, ciues amat ibid. in vicinos beneficus ibi.51, arcem Tedinghuſen exſtruit 220.1, item Buxtehude oppidum, ibid. Kedingos denuo ſubigit ibid.16, moritur ibi.25
Giſlæ Conradi Imperatoris viduæ pietas 104.4
Gladius ſpiritualis atrocia infligit vulnera. 336.34, Pontificis Romani iura tuetur ibidem
Gneus & Anatroch principes Wandalorum 95.44, militant Chriſtianis 101.25
Godfridus Daniæ Rex 14.17, bellum minatur Carolo Magno ibid.19, cum ducentis nauibus in Friſiam appellit ibid. trucidatur ibid.
Godfridus Lotharingiæ dux captiuus detinetur 107.24
Godfridus Holſatiæ Comes à Wandalis occidi tur 146.3
Gotfridus de Arnsberg archiepiſc. Bremenſ. 255.24, Bremam ingreditur ibid.34, æmulum habet Mauricium ibid.43, qua arte Bremenſes ſibi adiunxerit ibid. Gerhardum de Hoia eligit adiutorem 257.4, poſt Albertum Brunſwicenſem 258.12, moritur ibid.16
Godfridus de Waldegge Epiſcop. Mind. 246. 41, arcem Petershagen exſtruit ib.43
Godfridus de Bulion vnde ortus 134.16
Godfridus de Bulowe Suerinenſis epiſc. 222. 47
Gotfridus de Arnsberge Oſnaburg. epiſ. 249. 47
Godfridus de Lange epiſc. Suerin. 319.26
Godhardus epiſcop. Hildeſemenſ. 92.34, inter Sanctos relatus 99.31
Godſcalcus epiſc. Raceburgenſis 194.42
Godſcalcus epiſco. Monaſt. 181.17, Eccleſiæ iura defendit ibid.
Godſcalcus Wandalus cum ſacerdote ad aram mactatur 61.9, 88.14, educatur in Chriſtianiſmo 95.49, vlciſcitur mortem patris ibid. mouet in Wandalos 102. 20, redit ad cor 88.14, Wandalos domat 112.2
Godſcalci pietas ibid. vxor trucidatur 115. 17
Gormo Danorum Rex Chriſtianis infenſus 62.35
Gosbertus Epiſcopus in Suedia 51.14, pulſus loco ad Anſgarium fugit ibid. perit vnà in Ebbeckſtorp ibid.41
Gosbertus epiſc. Oſnaburg. ibid.
Gratianus 153.27
Græci Beneuentanis bellum faciunt, 65.6, profligantur à Theobaldo ibid. capti amittunt virilia ibid. Iocus mulieris ea de re ibid.
Græci quem pro legitimo Pontifice habeant 12.50
Gregorius I. Rom. Pont. 37.5, multa ſcripſit ibid.
Gregorius II. Rom. Pont. 39.16
Gregorius III. Leonem Iconomachum excommunicauit ibid.21
Gregorius IIII. Rom. Pontifex 40.25, Anſgarium Hamburgenſem confirmat ibid.
Gregorius V. Germanus, Roman. Pontif. 119. 8, Ottoni III. ſanguine iunctus ibid. pelliturà Creſcentio ibid. ab Imperatore occiſo Creſcentio reſtituitur ibid.
Gregorius VI. Rom. Pontifex 120.5, deponitur ibidem
Gregorius VII. Pont. Rom. ibid.49, ſurrogatur Alexandro 132.47, quomodo ad Pontificatum euectus 99.41, luctatur cum Henrico IIII. 120.52, deponitur 129.33, vrbe capta clàm Salernum fugit 130.28, ibiq; moritur ibid. promouet coronationem Henrici IIII. octennis pueri 106.8
Gregorius VIII. Rom. Pont. 233.35, vrget expeditionem Aſiaticam ibi.
Gregorius IX. Rom. Pont. 234.13, Fridericum II. excommunicauit ibid. opus Decretalium publicauit ibid.
Gregorius X. Rom. Pont. ibid.50, Concilium Lugduni celebrat ibi.53
Gregorii Pontificis literæ ad Epiſcopos Bremenſem & Verdenſem & aliæ einſdem ad Bremenſem vide cap.2.lib.8.
Gregorius XI. Rom. Pontif. 236.44, Baldum habuit præceptorem ibid.
Gregorius XII. Rom. Pont. 237.21, ad Concilium venire recuſat 308.34, Cardinalium ordini aſcribitur ibid.
Gregorius Monachus epiſcopum Arrianũ erroris conuincit 37.2
Guelphi & Gibellini quando primum exorti 201.7, poſteà Albi & Nigri appellati ibi.

Guido

Guido Muſicus 99.22

Guntherus primus epiſc. Aulicen. poſteà Hildeſemenſis eccleſiæ 9.54

Guntherus Comes de Schwartzburg Imperator eligitur 250.50, Aduerſarium habet Wentzlaum Bohemiæ Regem 251.1, tollitur veneno ibi.12

Guntherus Schwartzburgenſis Comes glande traiicitur 327.74

Guntherus de Schwartzburg Archiepiſc. Magdeburg. 296.51

HAduardus Minden. epiſc. 17.52, diligẽs in officio 18.2, &c.

Hæreſes ſub Friderico pullulant 210.50

Halberſtadenſes tumultuantur 306.51, primores aliquot vrbis capite mulctant ibid. obſidentur ibid. authores tumultus gladio cæduntur 307.9, denuò tumultuantur 329.1, domantur ibid.

Hallenſes tumultuantur 328.34

Hamburgum captum à Wilſis Wandalis 14.25, 42.38, Vaſtatum à Danis 41.54, Barbarorum iniuriis expoſitum 127.6, à Danis & Wandalis ſubuerſum 60.14, viris opibusq́ potens vide lib. 3. cap. 19, bis vno anno vaſtatur 127.15, 132.12, quoties à barbaris ſubuerſum 60.14, funditus cum arce excinditur 115.25, expugnatur 187.17, rebellat 187.45, obſidetur à Daniæ rege & deditione occupatur vide libri 7. cap. 36, Vaſtatur à Wandalis ſub mortem Ottonis III. 60.39, vnde nomen habeat 11.8, 44.1

Hamburgi ad Alſtriam arx ibid. 14, duæ arces quando ædificatæ ibid. antiqui ædificii fundamenta reperta 102.34, Iouis fanum deiectum 11.7

Hamburgenſis Eccleſia Metropolis omnium Aquilonarium 16.28, Colonienſi ſubiecta 53.48

Hamburgenſis Eccleſiæ authoritas quando defecerit 130.52, 138.14, 149.52

Hamburgenſis ditio dilatata 75.28, quos habeat terminos 76.35

Hamburgenſium & Bremenſium contentio de loco 281.2

Hamburgenſium & Bremenſium Canonicorũ ſimultas vnde 178.38

Hamburgenſes Gerhardo de Lippia Epiſcopo fideles 188.22

Haquinus Norwagiæ princeps 81.13, moritur ſine prole ibid. 18

Haraldus Daniæ rex opem Imperatoris implorat 15.33, 20.3, baptizatur 15.40, Sacerdotes petit ibid. denuò ſuperatus fugit 16.9, ſagitta percuſſus piè moritur 82.27, filium mittit in Angliam 81.21

Haraldus Norwegiæ Rex ſæuiſſimus 109.6, & 15, & impiiſſimus ibid. increpatur ab Alexandro Pontifice ibid. 27

Hardexe oppidum capitur 322.40

Harimarus I. epiſc. Paderbur. 10.39, diſcipulus D. Burchardi ib. 41

Harruch epiſc. Verdenſ. 21.30, reliquiæ eius Verdam tranſlatæ ib. 36

Hartwicus archiepiſ. Bremen. 155.23, Wandalicas eccleſias inſtaurat 156.19, conqueritur de adempta Eccleſiæ ſuæ legatione 166.52, ſed fruſtra ib. & 16.7

Hartwicus II. archiepiſc. Bremen. 176.18, Thietmarſos imperata facere cogit ibi. 50, ſuis non admodum gratus 177.19, nauigat in terram ſanctam 178.4, moritur cap. 14.

Hartwicus epiſc. Verden. 140.19

Hartwicus Francus archiepiſc. Magdeburg. 129.30

Hattonis Moguntini indignum facinus 55.48, de prodendo Henrico I. conſilia 61.40

Hedwigis ſancta fœmina vnde orta 221.34, clara miraculis ibi.

Heidenricus Wolff epiſcopus Monaſterienſis 289.17

Heidenricus de Erpeden Archiepiſc. Magd. 244.7, capitur ibidem

Helingandus epiſcopus Verdenſis 16.55, 22.23

Helinwardus Mind. epiſco. 78.10, conſecrat eccleſiam Mindenſem ibid.

Helmſtede oppidum munitur 10.28, Abbati Verdenſi ſubiicitur ibid. Henrico Brunſuicenſi duci venditur ibid.

Henningus de Dom epiſc. Hildeſem. à Pontifice cõfirmatur 325.7, aduerſarium habet Balthaſarem Magnopolenſem ibid. cedit epiſcopo Verdenſi ibid.

Henricus primus à Conrado deſignatus ſucceſſor 76.1, Germaniæ regno contentus 86.45, Vngaros domuit 62.37, & Wandalos ibi. Germaniam pacauit 64.54, Imperium amplificauit 65.2, duos Marchiones conſtituit ibid. 3, Goſlariam ædificauit 123.8, Epiſcopatum Miſnen. fundauit 66.27, vnde æſtimarit nobilitatẽ 70.34, Monaſterium in Quedlenborg extruxit 75.4, in quo ſepultus eſt ibid. Gormonem Daniæ regem ad pacem petendam compulit 62.41, monaſterium ex Angaria in Vallerſleue transfert 66.18,

illuſtrat ſua tempora 75.51, Conrado Imperatori inuiſus 61.36, Hattonis ditiones vaſtat 62.1

Henrici primi in componenda prouincia ſtudium 66.7, modeſtia 76.3

Henricus ſecundus Imperator ab Electorib. eligitur vide cap.46.lib.3. conſecratur Aquiſgrani 90.11, &c. coronatur Romæ 91.22, Conuentum Imperii habet Tremoniæ 92.41, Fuldenſi monaſterio multa admit 92.28, vixit cum Cunegunda vxore in virginitate 90.16, 97.4, Eccleſiæ Paderburnenſi Bokenfort & Foreſtam donat 90.21, Bambergenſem Eccleſiam fundauit ibid. 31, Zelotypus 91.50, in Sanctorum numerum relatus ibid.

Henrici II. pabulatores ruſticos in ſe concitat 90.19

Henricus III. ſuccedit patri in Imperio 99.7, Romanis petentibus dat Pontificem 98.6, 105.51, Vngaros ſibi ſubiicit 105.10, mouet in Pannoniam 107.12, Popponem facit Pontificem 100.14, Goſlariæ palatium conſtruit 123.11, moriturus omnia ablata reſtituit 110.30, moritur 106.11, filium octennem Regem curat eligi ibid. 3 & 98.13, 110.33, Bohemiæ ducem ſuperat 101.45

Henricus IIII. puer à matre abducitur 110.37, frena laxat libidini 121.1, Bremenſi Eccleſiæ quæ donarit ornamenta 113.10, vincit Saxones 124.14, Ottonem Bauaria eiectum perſequitur 127.32, Romam legatos mittit ibid. 37, euocatur Romam à Pontifice ibid. 50, venit tandem 128.16, Noctu Roma egreſſus clàm redit in Germaniam 129.7, conſcribit exercitum ibidem, cum Rudolpho æmulo ſuo confligit ibid. 19, &c. iterùm cum eodem concurrit ad Fladechem ibid. 25, & tertio Rudolphum prælio vincit ibid. 42, Gregorio VII. deiecto alium Pontificem ſubſtituit 130.2, in Italiam cum exercitu contendit ibid. Wicbertum in ſede Apoſtolica collocat ibidem, Romam capit ibid. 30, deſeritur ab Epiſcopis 132.48, in ſchiſmate perſeuerat 133.41, 135.20, Glichе arcem obſidet 133.45, fugatur ibid. Conradum filium ad vxoris complexum inuitat 134.1, excommunicatur ibid. Conrado depoſito Henricum regem creat ibid. 26, Epiſcopos aliquot ſedibus ſuis eiicit 135.4, ab Vrbano Placentiæ excommunicatur 137.5, item à Paſchali ibid. 43, mutabilis 138.1, quandiu præfuerit 141.18

Henrici IIII. cum Dania rege colloquiū 123.28, impietas 136.40, aduerſarii ibi. iter in Italiam & pœnitentia 128.18, turbulenta tempora 132.35, nefarium facinus 134.1, vxor ingreditur monaſterium ibid.

Henricus V. Imperator patre deterior 138.10, initiò in ſpeciem pius ibid. gratus Saxonibus ibid. 33, conuocat Synodum in Northauſen ibid. eius Synodi acta ibidem & 139.1, defectionem meditatur à patre & ei ſe opponit 141.17, ſæuit in Pontificem & Cardinales ibid. 23, occupat Imperium 146.6, moritur ſine prole 148.2, in Italiam proficiſcitur 147.1, Ducatum Saxoniæ donat Ludero Comiti 145.46, Wandalos concitat in Saxones 146.26

Henricus VI. ſuccedit patri Friderico in Imperio 176.38, ducit vxorem ibid. in Apuliam proficiſcitur ibid. corripitur peſte ibid. mouet in Tancredum ibid. Salernum capit 179.12, Signat ſe cruce ibid. 17, ipſe in terram ſanctam non venit ibid. 18, Iordanum & Richardum quare quo ſupplicio affecerit ibid. ditat Eccleſiam Verdenſem 182.8, moritur 179.31

Henricus Friderici II. filius Roman. Rex creatur 191.3, Brunſwicum amittit ibid. venit Bardowicum ibid. 41

Henricus Catulus Bauarus Saxoniam vi recuperat 152.5, Adolphum Holſatiæ Comitem reſtituit ibid. Henricum Leonem relinquit ibi.

Henrici Catuli vxor Wagriam dat Henrico de Badewide ibid. nubit Henrico fratri Conradi Imperatoris ibid.

Henricus de Badewide Comes Holſatiæ factus 151.40, occupat arcem Segeberg ibid. prædas agit ex Wandalia 152.1, Holſatiam relicturus, omnia incendiis vaſtat ibid. Hamburgenſem arcem demolitur ibidem, Wagriam occupat eámque permutat comitatu de Raceborg ibidem 19

Henricus dux Brunſwicenſis, epiſcopus Hildeſemenſis 253.49, excommunicatur ibidem, abſoluitur ibidem, Comitatum de Sladen Eccleſiæ adiicit 254.2

Henricus Brunſwici dux comiti Lippienſi bellum facit 296.55, à quo commiſſo prælio capitur 297.4, dimittitur promiſſa magna pecuniæ ſumma ibidem, Romam profe-

profectus liber à ſolutione pronunciatur ibidem

Henricus Brūſwici Dux Epiſcopo Hildeſemenſi fert opem 329.49, capit comitem de Reiberg 330.1

Henricus Leo III. comitatur Imperatorem in Italiam 163.14, Lubecam ſuæ ditionis facit ibid.23, Wandalos oppreſſo Nicloto domat 164.1, Nicloti filium iugulari iubet ibid.4, 165.52, Suerinum Guncelino donat 164.5, Werlo capit ibid. 18, Hononer oppidum reſtaurat 165.10, Comitatum Lowenrode aſſequitur ibid. Leoninam vrbem ædificat 166.34, quo modo Lubecam occuparit ibid. Brunſwicum muniuit 167.27, effigiem Leonis ibidem erexit ibid.19, Eccleſiam S. Blaſii exſtruxit ibi. Thietmarſiã domuit 167.41, Epiſcopos Wandaliæ ad quid coegerit ibid. terram Obotritorum occupat ibid. 35, pugnam detrectat 168.18, cum Epiſcopis Halberſtadenſi & Magdeburg. luctatur 169.47, cur vexarit epiſcopos ibidem 54, petit miſsionem ab Imperatore 170.20, exuitur ditionibus ſuis 174.4, armis ſe defendit ibid. pugnat cum hoſtibus feliciter ibid. concedit in Angliam ibid. Bardowicum euertit 175.51

Henrico Leoni refragari periculoſum 165.43, principes infenſi propter ſuperbiam 170.22, periculum imminet ſublato Schiſmate 171.33

Henricus Leonis filius fit Comes Palatinus 178.36, Ottonem fratrem deſerit 182.20, 185.23, Ottoni fert ſuppetias 184.45, congreditur cum Hildeſemenſibus ibidem inſignia Imperij tradit Friderico ſecundo 189.19

Henricus abbas S. Ægydii Brunſwici, Epiſcopus Lubecenſis 170.28, Belga natione ibidem 43, diſputat cum Græcis ibidem 34, magni fit à Friderico ibid. 53, ſcripſit nonnulla 171.4

Henricus epiſcopus Monaſterienſis 323.54, Delmenhorſt obſidet 324.15, quibus conditionibus obſidionem ſoluerit ibidem 20, denuò mouet in Gerhardum Oſnaburgenſem 326.27, obſidet oppidum Oldenborg ibid. facit inducias ibid. 34, tertiò Gerhardo bellum facit item quartò ibid. obſidet Delmenhorſt 327.25, & Oldenborg ibid. 36, Delmenhorſt deditione capit ibid. 53, eamq́ arcem Monaſterienſi ditioni adiungit 328.5, Monaſterii crebrò moratur ibid. 11, Bremenſem Eccleſiam negligit ibid. 13, ſecura præſtat mercatoribus itinera ibid. 20, moritur ibid. 23

Henricus II. epiſc. Monaſt. 172.44

Henricus de Morſe epiſcopus Monaſterien. 308.20

Henricus Lantgrauius Thuringiæ eligitur Imperator 208.5, prælio ſuperatur à Conrado ibid. 8, Rex Eccleſiaſticorum dictus ibid. 10, moritur 209.36

Henricus Godſcalci filius occupat Aldenborg 140.25, Critonem inſidiantem obtruncat, vxoremq́ eius ducit in matrimonium ibid. Magno Saxoniæ duci ſe ſubiicit 145.35, reſtituit Chriſtianiſmum 140.34

Henricus de Borg homo extremè impius 229.39, arce Vorda pellitur ibidem, capitur ibid. dimittitur 230.42, Marcellum in carcere necat ibi.

Henricus Oldenburgenſis Comes occumbit in prælio 196.27

Henricus comes de Schwartzeburg archiepiſcopus Bremenſis 319.47, opera Ioannis Roden electus ibid. mouet in Gerhardum de Oldenborg 320.1, &c.

Henricus Craſſus occupat Comitatum Stadenſem 155.29, occurrit Normannis ibidem, capitur in prælio ibid. elabitur ibid. collecto denuò exercitu, Normannos partim cædit, partim ſuſpendit 155.55, 156.1, filium relinquit Sifridum ibid. cæditur in Friſia 134.41

Henricus Bockholt epiſcopus Lubecenſis 243.12, multa emit 243.40, &c. opulentus 244.2

Henricus epiſc. Hildeſem. 201.21

Henricus de Woldenberge epiſco. Hildeſ. 238.41, Comitatum de Daſſel ditioni adiungit ibidem, exſtruit Sturwold arcem ibidem

Henricus Spegel Epiſcop. Paderburn. 258.38, Comitem de Arnsberg fatigat 259.5

Henricus de Werle epiſc. Pader. 134.53

Henricus de Suerin Daniæ Regem capit 191.2, dimittit 191.30, moritur 194.15

Henricus de Haſsia epiſc. Suerin. 252.23

Henricus epiſc. Suerin. 300.25

Henricus de Aſlo Archiep. Magdeburgenſis 136.27

Henricus Wangelin epiſcoput Suerinen. 304.23

Henricus epiſc. Mindenſis 165.23

Henricus de Anholt Archiepiſcop. Magdeb. 227.28

Henricus de Schowenborg epiſcop. Minden. 330.49
Henricus quidam Canonicus vnde Dabelſtein appellatus 172.20
Henricus de Werberge epiſc. Halberſtad. 297.23
Henricus dux Sleſwicenſis 305.51, *redit in Holſatiam* ibid.
Henricus Goltorm Archiepiſcopus Bremenſis 224.5, *moritur* ibi.27
Henricus epiſc. Raceburg. 187.24
Henricus de Wittorpe epiſcopus Raceburg. ibid.45, *excipit Carolum quartum in ſua ditione* ibid. *exſtruit arcem Stoue* 269.1
Herandus vel Stephanus epiſc. Halberſtadenſ. 137.46
Heimo epiſc. Halberſtad. 28.27
Herigary Bircæ præfecti pietas ibid.15, *conſtantia* ibi.43
Herbordus epiſ. Hildeſ. 182.27
Herimbertus primus Mindenſis epiſcopus 9.36
Hermannus Biling ex homine plebeio Dux 8.30
Hermannus Biling quomodo dux Saxoniæ factus 71.1, &c. *exſtruit arcem in monte Luneborg* ibid. 24, & *cænobium D. Michaelis* ibid. *moritur* 80.30
Hermanni iuſtitia & pietas 71.21
Hermannus epiſc. Suerinenſis 240.50
Hermannus Suerin. epiſc. 216.36
Hermannus à Saxonibus electus Imperator 130.12, *Franciam orientalem inuadit* ibidem 15
Hermannus Colonien. Archiepiſc. Paderburnenſem Eccleſiam tenet 334.50
Hermannus II. de Catzenelnbogen epiſc. Monaſter. 183.36, *quid ab Imperatore obtinuerit* ibi.41
Hermannus de Blanckenborg epiſco. Halberſt. 218.29
Hermannus Comes de Lippia contra Stedingos pugnans occumbit 195.30
Hermãnus epiſ. Verden. 158.40, *Eccleſiæ opes auget* ibi. *litem habet cum Hartwico* ibi.
Hermannus Bambergenſis epiſc. quare depoſitus 128.2
Hermannus Archiepiſ. Hambur. 98.22, *vir ſimplex* ibid. *diſciplinam clauſtralẽ corrigit & moritur* ibid.29
Hermannus epiſ. Raceburg. 227.48
Hermannus epiſc. Mimigardeuord. 97.7, *monaſterium trans aquas dedicauit* ibid.10
Hermannus epiſcopus Hildeſemenſis 167.27
Herſeuelde olim Roſenuelde 155.31
Hetuelde datur Cænobio Amelingsborne 139.28, *venditur Henrico Brunſwicenſi* ibidem 29
Hieroſolymorum Rex ceruicem frangit 179.32
Higinus Rom. Pont. 32.1, *epiſtolam reliquit elegantiſſimam* ibid. *Martyr* ibid.
Hilarius Rom. Pont. 35.30
Hildeboldus vel Hildebrandus de Bruchnſen archiepiſc. Bremen. 211.38, *arces ditionis occupat* ibid. *confirmatur à Pontifice* ibid. *oppugnatur à ducibus Brunſwicenſibus* 213.53, *pacem emit* ibid.4, *moritur* ibid.26
Hildeboldus epiſcopus Mimigardeuorden. 68.24
Hildegrinus epiſcop. in Salingſtede 5.4, *transfert ſedem Halberſtadium* ibid.24, *moritur* ibid.29
Hildegrinus epiſc. Halberſtad. 49.7
Hildeſemenſes expugnant Sturwold 247.33, *ædificant arcem Marieburg* ibid.36
Hildewardus Halberſtad. epiſc. 77.36
Hiſtoriæ ſuppoſititiæ cur ex Eccleſia explodendæ 42.29
Hiſtoria de Iudæo in latrinam incidente 218.9
Hogerus comes Mansfeldenſis cæſus in prælio 146.54
Hogerus Monachus, Hamburgenſis archiepiſcopus 59.6, *ſeuerus in exigenda diſciplina* 60.1
Holſati arcem Plone occupant & muniunt 152.3
Holſatiæ & Schowenborg comitatus aliquando coniuncti 204.18, *vnde diſiuncti* ib.21
Honorius Rom. Pont. 37.36
Honorius II. Rom. Pont. 232.31, *qua occaſione factus Pontifex* ibid.
Honorius III. Rom. Pont. 234.6, *Confirmauit Prædicatorum & Minorum ordinẽ* ib.
Honorius IIII. Rom. Pont. 235.30, *fauet Gallis* ibid.
Honouer oppidum reſtauratur 165.7, *vnde dictum* ibid.13
Hormiſda Campanus Rom. Pont. 36.1
Hugo epiſc. Verden. 174.51, *litem habet cum epiſcopo Halberſtadenſi* ibid.
Hugo de S. Victore 153.26
Humbertus archiepiſc. Bremen. 138.13, *moritur* 139.34
Huſſitarum ſecta in Bohemia 294.29
IBia matrona Ansgario prædium donat 24.9

Iburg

Iburg mons, nunc Driburg, munitur 184.29
Ida nobilis fœmina occupat comitatum Stadenſem 141.48, *filiam monialem Ruſſorum Regi dat coniugem* ibid. 50, *duos maritos amittit in Thietmarſia* 142.5, *orbata filio Romam proficiſcitur* ibid. 15. *reuerſa Vdonem in filium adoptat* ibid. 23
Ignatii vox quotidiana 228.34, *Cor Ieſu nomine inſcriptum* ibid.
Imadus epiſc. Paderburnenſis 105.47
Imperatorum & Pontificum de iure eligendi epiſcopos contentio 57.54, *quem finem ſortita* 58.2
Imperatores non leui de cauſa tranſeunt Alpes 44.49
Imperium miſerè laceratum, 214.53, 216.50
Imperii inſignia ab Henrico exiguntur 140.2
Inauditum, vt vnus Epiſcopus duabus præſideat Eccleſiis 80.43
Ineſuatorum ordo quando habuerit initium 262.33
Innocentius primus Rom. Pontif. 35.6
Innocentius II. Rom. Pontif. 232.37, *Rogerium profligat* ibid. *Concilium Leodij conuocat* 148.15, *Romam ab Imperatore deducitur* ibid. 16
Innocentius III. Rom. Pont. 233.54, *conuocat Concilium Lateranum* 234.1, *multa ſcripſit* ibid. 3
Innocentius IIII. Rom. Pont. ibid. 35, *Fredericum execratur* ib. 29
Innocentius V. Romanus Pontif. 235.1
Innocentius VI. Rom. Pont. 236.36; *vir integræ vitæ* ibid.
Innocentius VII. Romanus Pontif. 237.16, *vrbis imperium reſtituit Romanis* 300.27, *Concilium indicit Romæ* ibid. 34
Innocentius VIII. Rom. Pont. 322.1
Interregnum 211.33
Inundationes ad mare 280.51
Ioachim abbas quare condemnatus 153.53
Ioannes I. Rom. Pontifex 36.6, *hoſtis Arrianorum* ibid. *pedore carceris periit ibidem* 9
Ioannes II. Rom. Pont. ibi. 20
Ioannes III. Rom. Pont. 36.45
Ioannes IIII. Rom. Pont. 37.44
Ioannes V. Rom. Pont. 38.40, *ſcripſit de pallij dignitate* ibi. 42
Ioannes VI. Rom. Pont. ibid. 54
Ioannes VII. Rom. Pont. 39.3
Ioannes VIII. Rom. Pont. 116.5, *in tumultu in Gallias euadit* ibid. 6, *Saracenos expellit Italia* ibidem 8
Ioannes IX. Rom. Pont. ibid. 49
Ioannes X. Rom. Pont. 117.28, *necatur ibidem* 32
Ioannes XI. Rom. Pont. ibi. 43
Ioannes XII. Rom. Pont. 118.11, *fugit Roma* ibid. 15, *damnatur* ibid. *in adulterio contrucidatur* ibid. 16
Ioannes XIII. Rom. Pont. ibi. 28
Ioannes XIIII. Rom. Pont. ibid. 50, *moritur inedia* ibid. 52
Ioannes XV. Rom. Pont. ibi. 54
Ioannes XVI. Rom. Pont. 119.3
Ioannes XVII. Rom. Pont. ibid. 15, *periit cum Creſcentio* ibi. 18
Ioannes XVIII. Rom. Pont. ibid. 26, *Prodigia viſa huius tempore* ibid. 17
Ioannes XIX. Rom. Pont. ibid. 30
Ioannes XX. Rom. Pont. ibid. 45
Ioannes XXI. Rom. Pont. 235.12
Ioannes XXII. Rom. Pont. 236.12, *nouum ordinem militarem inſtituit* 248.39, *eiq́; dat Templariorum poſſeßiones ibidem* 42
Ioannes XXIII. Rom. Pont. 237.32, *clàm fugit Conſtantia* 308.32, *retinetur* ibid. *deponitur* ibid.
Ioanna Siciliæ Regina quare lætata Vrbani electione 273.3, *Roberto fauere incipit* ibid. 10; *dedit ſe Carolo Duratio* ibid. *moritur in carcere* 274.2
Ioannes dux Bauariæ Archiepiſ. Magd. 322.28, *cur ſeriùs ad Eccleſiam acceſſerit* ibid. 30; *obſidet arcem Caleforde* ibid. 46
Ioannes epiſ. Lubecenſis 195.22, *memoriam Cœnæ Dominicæ inſtituit* ibid. 26
Iohannes de Dieſt Minorita epiſco. Lubecenſis 210.18, *tenuiter viuit* ibid. 24. *redimit Eccleſiæ poſſeßiones* ibid. 27, *quid prætereà fecerit ibidem ſequitur.*
Ioannes Tralowe epiſcopus Lubecenſis 213.38, *conſecratur* ibid. *moritur ibidem,* 214.25
Ioannes Muel epiſc. Lubecenſis 250.43, *arcem in Vthin munit* ibid. 47
Ioannes Clendenſt epiſcopus Lubecenſis 283.13
Ioannes de Dulmen epiſcopus Lubecenſis 290.49, *quibus bonis Eccleſiam auxerit* ibi. 53
Ioannes archiepiſ. Bremenſis 228.42, *cauſam obtinet contra Regem Daniæ* 229.7, *Rigenſem eccleſiam abſens tenuit* ibi. 13, *venit Bremam* ibid. *excipitur ibidem litem habet cum clero Hamburgenſi* ibid. 31, *item cum Bremenſibus* ibid. *voca-*

tur Romam ibid. 50, vnde ſuſpicionem in nobiles conceperit ibidem 53, quibus rebus vicinos ab ſe abalienarit ibid. 26, nulli fidit ibidem 33, capitur in Wildeſhuſen ibid. 33, abit Romam ibid. 47, Verdenſem epiſcopum ſibi ſubſtituit ibid. 54, doctus & eloquens 231.6, humanus erga mercatorem quendam ibidem 8, ſeuerus ibid. 54, Pontificem quibus verbis allocutus ſit ibidem 20, moritur ibid. 24

Ioannes Bock Decanus Bremenſis in pauperes beneficus 238.6. videt S. Victorem ibidem 12

Ioannes Holman dux proſcriptorum Bremenſium 265.18, Epiſcopum in vrbem introducit ibid. ad arma conclamat ibidem, cum tota familia occiditur ibidem 48

Iohannes Decanus Bremenſis archiepiſcopum infamat 281.34, proficiſcitur Verdam ibid. vexat ditionem Bremenſem 282.5, petit veniam ab epiſcopo ibid.

Iohannes Schelen epiſcop. Lubecenſis 303.5, omnia ab anteceſſore relicta conſequitur ibidem, Secretarius fit Imperatoris ibid. Locum nutriendis equis commodum comparat ibid. moritur ibid. 30

Ioannes Slamſtorp archiepiſc. Bremenſis 295. 16, vnde maach dictus ibidem 26, quare Senatum Bremenſem offenderit ibid. 30, arcem conatur exſtruere, ſed fruſtrà 296. 35, redimit Eccleſiæ prædia 299.3, Moritur 304.23

Ioannes Rode Archiepiſco. Bremenſis 332. 28, cur nobilitati non admodum gratus ibidem 39, Magno Saxoniæ duci bellum denunciat 333.50, Hadeleriam occupat ibid. 51, Chriſtophorum Brunſwicenſem adiutorem eligit 334.36

Ioannes Mindenſis epiſcopus 204.2, Moritur ibid. 32

Ioannis Meklenburgenſis Epiſcop. martyrium 115.3

Ioannes de Verneborch epiſcopus Monaſt. 259. 22, transfertur ad Traiectenſem Eccleſiam ibid.

Ioannes Bauariæ dux epiſcopus Monaſterienſis 314.37

Ioannes dux Saxoniæ inferioris epiſco. Hildeſ. 336.20

Ioannes de Hoia epiſcopus Hildeſem. 200. 54, prælio ſuperatur ibid. 5

Iounnes epiſc. Hildeſem. 207.16

Ioãnes Thun epiſ. Suerin. 336.39, reformationis ſtudioſus ibid.

Ioannes epiſc. Suerin. 246.54

Ioannes de Hoia epiſc. Paderb. 292.6, qua conditione Comitatum de Euerſtein eccleſiæ ſuæ adiunxerit ibi. 17

M. Ioannes Hoed epiſc. Oſnab. 266.53, quare nobiles ſibi conciliarit ibid. fœdus init cum Oſnaburg. ib. 38

Ioannes de Hoym epiſc. Halberſt. 306.49, cur Halberſtadium obſederit ibi. 51

Ioannes Oldenburgenſis Comes Stadlandiam occupat 333.30

Ioannes epiſc. Raceburg. 284.49

Ioannes epiſc. Raceb. 304.53, Clockſtorp curiam ſuam exuſtam renouat 305.5

Ioannes Stalkoper epiſc. Raceb. 325.53, pecunioſus 326. 1, magnam pecuniæ ſummam amittit ibid. 4

Ioannes Parkentin epiſc. Raceb. 330.19, executor literarum de nouo Collegio Roſtochij erigendo ibi. 21

Ioannes Preen epiſc. Raceb. 310. 35, Canonicis ſtudentibus ſtipendia conſtituit ibi. 40, Moritur 311.6

Ioannes de Aſel epiſc. Verdenſis 307.39, redimit arcem Rodenborg ibid. 43, tentatur à ſuis ibi. 53, dimittit epiſcopatum 308. 7, Alchimiſta ibid. 11, moritur ib. 16

Ioannes Huß & Hieronymus Pragẽſis exuruntur 300.4, 308.39, Huß eccleſiam Romanam oppugnat 297.43

Ioannes de Bien rex Hieroſolymitanus 594. 10

Iohannes Holſatiæ Comes auratus miles 209. 43, mouet in Daniam 212.24

Ioannes de Capiſtrano Minorita 313.48, venit Magdeburgum ibid. 50, concionatur ad populum Latinè ibid. 51, quid oratione ſua effecerit 314.1, miraculis clarus 319.32, eius viuendi ratio ibid.

Ioannes Scotus prædicator 228.22

Ioãnes Iunge in arce Butzow trucidatur 285. 16

Ioannes de Lignano Aſtrologus quid de Vrbano prædixerit 271.37, excipitur ab Vrbano honorificè 272.5, moritur peſte ibid.

Ioannes Anglicus, mulier Moguntina 40.41, à famulo compreſſa ibid.

Iodute, Saxonum ruſticorum idolum 146.40, deiicitur ibi. 47

Irene cur Caroli Magni nuptias ambierit 13. 2, detruditur in monaſterium ib. 15

Iſengerus epiſc. Verdenſis 21. 24

Iſfridus epiſc. Raceb. 164.26, ignorans miraculum edit ibid. cæcum ſanat ib. 35

Iſo comes de Welpa epiſcopus Verdenſ. 185. 11, auget eccleſiæ opes ibid. Verdæ collegium fundat ibid. 15

Itali callidi 79.53, inteſtinis diſſenſionib. laborant 65.4, Germanos oderunt 274. 17

Iubilei tempus conſtringitur 258.23

Iudei canes, vide cap. 23. lib. 8

Iudæi quare paßim exuſti 228.11

Iudæus quidam in rupe librum reperit 218. 34, eiusq; admonitu fit Chriſtianus ibid.

Iulius Rom. Pont. 34.33, Arrianis infenſus, ibid. pellitur vrbe ibid.

Iutiæ tres epiſcopatus 75.15. Hamburgenſi ſedi ſubiecti 69.39

Iwarus Chriſtianis infenſus 41.32

KAtenelenborg fundatur 139.24

Karleſſand, locus caſtrorum Caroli in Hadeleria 10.45

Kedingi rebellant Epiſcopo Bremenſi 220, 13, domantur, ibid. rebellant denuò 246. 32

Krodo idolum Saxonum 5.9, à quo execrandi vox ibid.

LAdiſlaus Caroli filius in Italiam proficiſcitur 301.30, ius ſuum in Petri patrimonium extendit ibid. 32 &c.

Lambertus epiſcopus Raceburgenſis 194.25

Landgrauius Haßiæ mouet in Eimbecenſes 318.49

Lando Rom. Pont. 117.23

Landowardus Mindenſis epiſcopus 78.34, moritur ibid. 49

Leo I. Rom. Pont. 35.26, ter ſanctus. ibid. vaſtationem vrbis vidit ibid.

Leo II. Rom. Pont. 38.30, Muſicus ibid.

Leo III. Rom. Pont. 40.1, malè mulctatus à Romanis ibid. venit Paderburnam 10. 46, conſecrat eccleſiam Paderburnenſem, ibid. 52, Romam à Carolo reducitur 12, 16, 40.3

Leo IIII. Rom. Pontif. ibid. 36, Vaticanum munit ibid.

Leo V. Rom. Pont. 117.3

Leo VI. Rom. Pont. ibid. 36

Leo VII. Rom. Pont. ibid. 47

Leo VIII. Rom. Pontif. 118.17. à Iohannis fautoribus deiicitur 71.42. 118.17. reſtituitur, ibid. Ottoni patrimonium Imperij reſtituit 78.37

Leudericus Bremenſis epiſcopus 22.40, quare habitus inflatior ibid. 24.21

Liafdagus Ripenſis miraculis clarus 82.6

Libentius archiepi. Hamb. 84.8, eius virtutes ibid. diligentia in obeunda legatione ibid.

Libentius II. archiepiſco. Hamb. 95.1. Oſor incontinentiæ Cleri ibid. 6, moritur 96.10

Liberius Rom. Pont. 34.38, oppugnat Arrianos ibid.

D. Liborij reliquiæ Paderburnã tranſlatæ 20. 31, miracula ibid. 44

Lidarius epiſcopus Mindenſis 74.27

Liemarus Bauarus archiepiſcop. Hamb. 130. 30, capitur in conflictu 133.47

Linus Petri ſucceßor 31.9, gladio cæſus ibid. 12

Lipſenſis Academia quando & quare inſtituta 297.31

Loca paluſtria quare plerunque infeliciter oppugnentur 300.20

Longobardi Arriani binos in qualibet eccleſia volunt epiſcopos 37, 46, ad Imperij ius pertinent 200.54, quare rebellarint Imperatoribus 201.2

Longobardorum rex, miſſo regno, Monachum profitetur 39.28

Lotharius Lotharij filius repudiat vxorem, 48.47, agit pœnitentiam 49.25, moritur abſque prole maſcula ibid. 30

Lowenborg arx extruitur 248.23

Lubeca commendatur 77.17, 152, 25, libertatẽ defendit 194.14, antiquitùs in Zuartow ſita 145.23, creſcit & augetur 166. 24

Lubertus epiſcopus Mimigardeuordenſis 24. 1, in quo reprehendendus ibid.

Lubertus de Wend. Oſnab. epiſ. eligitur 266. 9, ſed recuſat ibid.

Lucius Angliæ Rex. 6.41

Lucius Rom. Pont. 33.19, martyr ibid.

Lucius II. Rom. Pont. 323.48

Lucius III. Rom. Pont. 233.23, pellitur vrbe ibid.

Ludolphus de Schladem, Epiſcopus Halberſtadenſis 212.38

Luderus Imperator ab aliis Lotharius dictus 148.34, coronatur Romæ ibid. obſidet Spiram 148.9, munit montem Alberg 151. 14, ex cœnobio Herſuelde magnam pecuniæ ſummam aufert ibid. 19, Monaſterium dominarũ in Lutter reformat 154. 21, moritur in reditu ex Italia 151.30, ducatum Saxoniæ dat Henrico Catulo Bauaro ibid. 21

Luderi mortem multa ſequuntur mala 154. 30

Luderus Saxoniæ dux Friderico Stadenſi infenſus 143.51, concitat Bremenſem epiſcopum in Fridericũ 144.1. deliberat de reſtituendo Friderico, ſed fruſtrà ibid. 18

Luderus Verdenſis epiſcopus 196. 29, quid eccleſiæ donarit ibid. 31

Ludgerus Phriſius primus epiſcopus Monaſterienſis 6. 1, Saxonum Apoſtolus ibid. 9, Wedekindo intimus ibid. 10, vocatur à Carolo Magno ibid. 11, Benedictinus monachus ibid. 22, ædificat monaſterium Werdenæ ibid. 29, moritur ibid. 31.

Ludolphus comes de Schladem epiſcopus Halberſtad. 195. 1

Ludolphus II. epiſcopus Raceburg. 318. 54, præfecturã amplis reddit ib. donat 319. 5

Ludolphus de Rorſtorpe epiſcopus Mindenſis, 242. 11, hoſtes ſuos prælio vincit ibid.

Ludolphus de Holte epiſcopus Monaſte. 208. 31, triumphat de inimicis ibid. 38, familiam de Meinhouele delet ibid. 40

Ludolphus de Bulow Epiſcopus Suerinenſis 248. 32

Ludolphus de Kroppenſtede archiepiſcop. Magdebur. 182. 49, quomodo ad eam dignitatem peruenerit ibid. 50 &c.

Ludolphus epiſcopus Raceburg. 205. 2, quare martyrio coronatus ibid. 6, ægrotus refocillatur ibid. monaſterium in Rene fundauit ibid. 22, miraculis clarus ibid. verſus in eius laudem ibid. 47

Ludouicus Pius hæres patris 15. 24, Corbeiã cœnobium ædificat ibid. 28, Cleri reformationem inſtituit 19. 33, contrahit matrimonium 20. 11. quare & vbi à filio cuſtodiæ traditus ibid. liberatur ibid. punit conſilij authores ibid. moritur 23. 20, Hildeſemenſem eccleſiam extruit, vide lib. 1. cap. 10

Ludouici Pij prima cura ſuſcepto regno 15. 24

Ludouicus Germaniæ Rex quare Cæſar appelletur 25. 18, 47. 33, murus Saxoniæ, 41, 53, moritur ibid 35, filiis prouinciam diuidit 30. 2

Ludouicus Bauarus cum Friderico de imperio dimicat 244. 35, vincit ibid. multa proteruè facit in Italia ibid. 38, Marchiam Brandeburgenſem dat filio ibid. 49, moritur in venatione 250. 53

Ludouicus tertius Imperator capitur 54. 46, dimittitur ibid. 48, denuò captus exoculatur ibid. 51

Ludouicus Germaniæ Regis filius Wandalos euicit, 49. 10, vxorem ducit ibid. Franciæ regnum conſequitur 50. 20

Ludouicus Landgrauius Thuringiæ moritur, 193. 54, S. Eliſabeth eius vxor ibid.

Ludouicus dux Luneburgenſis moritur 255. 5, magnum Brunſwici ducem hæredem facit ibid. 8

Ludouicus dux Luneburgenſis, epiſcopus Mindenſis 250. 9, moritur ibid. 29

Ludolphus Oſnabur. epiſc. 81. 27

Ludouicus de Rauenſperg Oſnab. epiſc. 227. 3 Simonem de Lippia, prædas agentem, capit ibid. 13, quibus conditionibus dimiſerit, ibid. 14, prælio ſuperat Ottonem de Marca ibid. 20, moritur ex vulnere ibid. 26

Ludouicus de Tekeneborg epiſcopus Monaſt. 177. 53

Ludouicus de Haßia epiſco. Monaſt. 251. 54,

Ludouicus Thuringus Archiepiſcop. Magdeburgenſis 278. 42, multarum eccleſiarum epiſcopus ibid. Comites de Werningrode ſuperat ibid. 50, homo leuis ibid. 52, quomodo perierit ibid. & 279. 1, &c.

Ludouicus Andegauenſis inuadit regnum Neapolitanum 274. 29

Ludouicus de Pino hæreticus in carcere moritur 330. 42

Ludouicus Marchio Miſnenſis, epiſcopus Halberſtadenſis 254. 53, transfertur ad eccleſiam Moguntinam 255. 1, inde ad Bambergenſem ibid. inde ad Magdeburgenſem ibid. 3

Luneburgenſes occupant arcẽ montoſam 268. 16, prælio victi 285. 15, exeunt lignatum 286. 13

Lupoldus Auſtriæ dux ab Heluetiis opprimitur 276. 40

Luitharius epiſcopus Paderbur. 56. 12

Magdeburgi arx vnde 5. 11, Veneris ſimulacrum cum tribus Gratiis ibid. 15, nomen vrbis vnde ibid. 16, Eccleſia conflagrat 187. 52, miles in eccleſia occiditur 222. 29

Magdeburgenſes archiepiſcopo ſuo bellum faciunt 311. 14, excommunicantur, ibid. recipiunt archiepiſcopum ibid. 19

Magnæ vrbes, ſine iuſtitia, ſpeluncæ latronum 223. 9

Magnus Norwegiæ rex eligitur 103. 16, Zuenonem nauali prælio vincit ibid. 20, Daniam obtinet ibid. 17, charus Danis ibid. 46

Magnus Saxoniæ dux moritur 145. 47, duas relinquit filias ibid. 52. occumbit in prælio 268. 21

Magnus dux Saxoniæ inferioris Epiſc. Hildeſ. 307. 18, dominatum Hamburg ditioni adiungit ibid. 26

Magnus inferioris Saxoniæ Weſatis bellum infert 333. 37, commouet vicinos principes 334. 2

Magnus Brunſwiki dux à patre admonetur officij 255.16, ſed fruſtrà ibid. inſultat patri ibid. 19
Magnopolenſis ditionis nomen vndè 114. 19, 137, 19.
Magnopolenſes olim Obotriti 157, 44, ſub Carolo M. Chriſtiani facti ibid.
Manfredus opponit ſe Pontifici 216. 27
Marcellus Rom. Pon. 34. 7 epiſtolis gubernat eccleſiam ibid.
Marcellinus Rom. Pont. ibid. 1, idolis thura iniecit ibid. martyr ibid.
Marcus Rom. Pont. ibid. 28
Marcus primus epiſ. Aldenb. 76.49, 156.3
Marquardus epiſ. Hildeſemenſ. 49.37, cæſus vnà in Ebbeckſtorp ibid. 39
Marquardus Oſnab. epiſco. 141.1, deponitur ibid. 3, quare id factum ibid.
Marquardus Ieſewen epiſcop. Raceburgen. 241.19
Marquardus ſacerdos fur ſuſpenditur 198. 44
Marquardus Beerman epiſcopus Suerinenſis 269.40
Marquardus de Rindhegen epiſcopus Mindenſis 300.12, migrat ad eccleſiam Conſtantienſem ibid.
Martinus I. Rom. Pont. 37.54, moritur in exilio 38.1, &c.
Martinus II. malis artibus ad Pontificatum euectus 116.10
Martinus III. Rom. Pontiſ. 118. 1, optimus vir ibid.
Martinus IIII. Rom. Pont. 235.24
Martinus V. Rom. Pontiſ. 321.2, in Concilio Conſtantienſi eligitur ibid.
Martinus Danus, author medorum ſignificandi 229.1
Maſo epiſcopus Verdenſis 153.18
Mathildis patrimonium eccleſiæ Ro. donatum 200.52
Mauritius comes Oldenborgenſ. obſidet Delmenhorſt 316.10, Bremenſes & Hoienſem comitem ſibi adiungit ibid. profligatus à Wilhelmo, vix elabitur ibid. 30, obtinet Delmenhorſt 320.4
Mauritius Comes de Hoia æmulus Godfridi epiſcopi Bremenſis 255.24, Bremenſes vexat 256.14, ciues aliquot Bremenſes cædit ibid. 26, ſuburbium inuadit, ibid. 29. pontem occupat ibid. 36, Bremam cùm poſſet occupare, quare noluerit ibid. 40, iuramentū ciuibus non vult remittere 264.42
Meinerus epiſcopus Aldenburgenſis 88.46, aliàs Meinardus 98.48
Meinerus Kranſfelder Epiſcopus Halberſtad. 206.1
Meinhouele familia in ditione Monaſterienſi epiſcopo rebellis 68.14
Meinulphi pietas 13.38, votum 20.41
Mecklenborg grandis villa 156.46
Mediolanenſes obſidentur 162.27, inuadunt caſtra Friderici ibid. 30, deditionem faciunt ibid. tumultuantur negato tributo ibid. obſidentur denuò integrum triennīū ibid.
Melchiades Rom. Pont. 34. 17
Melchior dux Brunſwicenſis, Oſnabur. epiſcō. 279.14, æs alienū contrahit ibid. capitur, ibid. vicarium conſtituit Theodoricum de Marca ibid. transfertur ad eccleſiam Suerinenſ. ibid. 45.
Meldorp vnde nomen habeat 12.2
Memorabile factū in eccleſia Colonienſi 86.24
Mendicantes monachi quare initio grati 186, 54, nihil habentes omnia poſſident 190. 4, celeriter per orbem diffuſi 192.54
Menerus primus in Liuonia epiſcop. 177.37
Menfridus archiepiſcopus Magdeb. 94.6, aliàs Hunfridus dictus 104.55
Mengardus ſiue Mengerus Oſnab. epiſcopus 18.18
Menwercus epiſ. Pader. 91.12, Henrici Imperatoris conſanguineus ibid. reſtaurat eccleſiam ibid. Papienſi tumultui miſcetur, ibid. 20, Erwete prædium impetrat ab Imperatore ibid. 26, Walonem abbatem Corbeienſem deponit ibid. 18, Heruordiæ eccleſiam exſtruit ibid. 36, Comitatū Warberg obtinet eccleſiæ ſuæ, ibid. moritur, 16.47
Michael de Ceſena, hæreſis notatus 249.41
Milites, Guardia appellati, quales 334.4, veniunt Aldeburgum ibid. quare à Bremenſi ditione abſtinuerint ibid. 15, fame premuntur ibid. veniunt in Hadeleriā, ibid. 32, eamq́ ſolo terrore recipiunt ibid. accepta clade à Wurſatis repelluntur ibid. 34, pergunt in Holſatiam ibid. inde in Thietmarſiā, vbi ad internecionem deleti ſunt ibid. 44
Milo epiſcop. Mindenſ. 87, moritur ibid. 18
Minda vndè dicatur 0.34
Minda incendium excitatum 111.40
Mindenſis epiſcopatus fundatio 8.47.
Miraculum cruentarum hoſtiarum Wilſenaci 284.23
Miraculum de chirothecis Euermodi 158, 30
Miſnenſes nolunt appellari Saxones 66.28

Miſtiwoi, Wandalorum princeps, quare in Chriſtianos tam crudeliter ſæuierit 82.50 85.20, moritur Chriſtianus 88.17
Moguntinus vnde primum inter Electores locum habeat 66.47
Molenbercenſe cœnobium reformatur 320, 38
Molenbeke monaſterium fundatur 64.20, reſtauratur cum conflagraſſet ibid.32
Monachus quidam Prædicator epiſcopus Hildeſemenſis 261.52, ineptus ad arma 262, 5, cedit ſponte epiſcopatu ibid.
Monaſterium vrbs Weſtphaliæ vnde nomen habeat 102.2
Monaſterienſis eccleſia non fert niſi nobiles 317.44, nec ordines mendicantium facilè admiſit ibid.
Monaſterium in Ebbekeſtorp 42.10, Reliquiæ ibidem vndè ibid.
Monaſterium in Walſrode fundatum 78.48
Monaſterium in Eſegeſtorpe fundatum 242. 24
Monaſterium in Wedegenborgh 87.3
Monaſterium in Ozede fundatur 161.28, augetur opibus 166.10
Moncherus Oſna. 96.39
Morbus Gallicus vnde 52.1
Morbus linguarum inauditus 51.50, ceſſat Deo placato ibid.
Mos alendi crines diuinitùs abolitus 148.9
Mos eligendi Imperatorem tempore Ottonis I. 66.38
Mos exclamandi per Iodute vndè 146.44
Mos orationes funebres habẽdi vndè 150.35
Mos, vt in Collegiis quiſque familiam alat, vndè ortus 241.27
Motus intra Albim & Viſurgim 11.27, eiusq́; cauſa ibid.28
Motus in Dania 157.26
Mutatio in Eccleſiaſtica poteſtate 304.43
NEapoli tumultus ob ſchiſma 273.13
Neapolitani Germanos captiuos poſcunt ad ſupplicium 274.16, datos non audent attingere ibid.
Neomonaſterium olim Faldera 145.19, redit ad eccleſiam Bremenſem 163.30
Nicephorus orientis Imperium ad ſe rapit 13. 14, mittit legationem ad Carolum Magnum ibid.
Niclotus Wandaliæ princeps idololatra 163. 54
Nicolaus I. Rom. Pont. 40.51, inuitus fit Pontifex ibid. Eccleſiam Bremenſem Hamburgenſi coniungit ibid.
Nicolaus II. Rom. Pont. 220.39
Nicolaus III. Rom. Pont. 235.17
Nicolaus IIII. Rom. Pont. ibid.36, Minorita ibid.
Nicolaus V. Rom. Pontif. 320.23, amat doctos ibid.
Nicolaus de Cuſa legatus Pontificis venit in Germaniam 313.36, Multa benè conſtituit ibid. quid de Ven. Sacramenti circũgeſtatione conſtituerit ibid.
Nicolaus epiſcopus Lubec. 312.12, quos ſumptus fecerit in conſecrationem ibid.19, domum leproſorum reformat ibid.29, poſtulatur ad Eccleſiam Rigenſem ibid.48, manet Lubecæ ibid.
Nicolaus de Delmenhorſt archiepiſcopus Bremen. 306.9, cur Bremenſibus gratus ibid. ditionem ducum Brunſwicenſium bis vaſtat ibid. 40, Friſiam cum exercitu ingreditur 308.47, fugit 309.5, capitur ibid. liberatur ibid.18, defenſorem ſibi adſciſcit Ottonem Luneburgenſem 310.1
Nicolaus de Miſna epiſcopus Lubecenſis 269. 15, transfertur ad Eccleſiam Miſnenſem ibid.20
Nicolaus Boesker epiſco. Suerinenſ. 315.19, cedit epiſcopatu ibid.
Nicolaus Penſze epiſ. Suer. 329.17
Nobilium ordines 66.13
Nobiles aliquot Iureconſulti 228.20
Nobiles, olim miniſteriales ſeu feudatarij, 66.9
Nobilium agreſtium ſuperbia 70.31
Nobiles Hoienſes excurrunt in ditionem Bremenſem 282.31, confligunt cum Bremenſibus ibid. mulctantur ibid.37
Nobiles aliquot à Gerhardo tranſeunt ad Bremenſes 257.39, præmij loco arcẽ Tedinghuſen accipiunt ibid.
Nobiles de Zuichelden Magdeburgenſem agrũ infeſtant 299.40, Baronem Warbergenſem interimunt ibid. obſidentur in arce Hercyniæ ibid. aufugiunt ibid. arx capta ſolo æquatur ibid.53
Normannorum in Chriſtianos ſæuitia vndè 47.43
Nortbertus archiepiſcopus Magdeburgenſis 149.12, author ordinis Præmonſtratenſium in Burgundia ibid.16
Norbertini à Norberto dicti ibid.43
Nortila epiſcopus Verdenſis 17.36
Nouæ religiones inuitis ſummis pontificibus oriuntur 224.42
Noui dominatus creſcunt in Italia 243.6
OBotriti alieni à religiõe Chriſtiana 12.6
Obotritorũ ditio nunc Magnopolis 76.5

Ochwinus

Ochwinus epiſcopus Hildeſ. 79.5

Occo & Focco capitanei Friſiorum 306.20 bellum denunciant Bremenſibus ibid. loca munita præſidiis firmant ibid. Arces aliquot occupant ibid. pacem petunt & impetrant ibid.

Odinearus ſenior Danus in Sueoniam mittitur 82.1, negocium religionis promouet, ibid. 42

Odincarus iunior ſuperioris nepos 85.29. epiſcopatum Ripenſem erexit ibid. Chriſtianiſmũ propagat in Dania ibid. 45. vterq; moritur 82.11

Olaus Sueonum Rex 26.19

Olaus Sueonum rex Dania expellit Zuenonem 86.7, Zuenoni Chriſtiano Daniam reſtituit ibid. 6, quomodo punierit in ſe Sabbati violationem 93.19, proditus à ſuis fugit in Swediam ibid. 18, repetit Daniam reparatis viribus ibid. cõiuratio in Olaum ibid. viſionem videt per quietem ibid. 38 cadit in prælio ibid. 42

Olaus Norwegiæ rex baptizatur 85.47, mouet in Zuenonem 86.14. ſuperatus nauali prælio, in mare ſe præcipitat ibid.

Oldenburgenſes Comites, comitatum Delmenhorſt aſſequuntur 311.39

Oliuarus epiſcopus Paderburnenſis 191.13 fit Cardinalis ibid.

Omnes in vno ſumus monaſterio ſub Abbate Chriſto 225.2

Omo Vngariæ Rex, vaſtat Bauariam 101. 47

Ordo Ciſtertienſium vnde Griſeus appellatus 177.35

Ordinis Ciſtertienſis initium 132.18

Ordo S. Brigidæ 262.39. eius deſcriptio ibid.

Ordo Præmonſtratenſium quando & vnde ortus 160.39

Ordo S. Auguſtini refloreſcit 111.25

Ordulphus Bernardi filius Haraldum obtruncat 103.40

Orientalis Eccleſiæ ab Occidentali defectio 198.11

Oſdachus Epiſcopus Hildeſemenſis. 83. 39

Oſmundus docet in Suedia 108.35

Oſnaburgenſis eccleſia, prædia à Cobbone ablata recipit 63. 30, & alia præterea ibid. incendio conflagrat 142.34

Oſnaburgenſis eccleſiæ priuilegiũ 4.17. aliud ſub Dodonis nomine 67.50

Oſterwick olim Salin-ſtede 5.5

Otbricus archiepiſcopus Magdeburgenſis, 88. 13, vir doctiſſimus ibid. ſucceſſorem habet Giſelerum ibid.

Otto Magnus Imperator transfert epiſcopatum Vallerslebenſem in Magdeburg 66. 24, 149.30 &c. per Barbam ſuam iurat 67.52, ſeuerè punit adulteriũ 67.14, rebellantes ad obedientiam reducit 69.18. Danorum perfidiam vlciſcitur ibid. 25, Daniæ regem cogit facere imperata ibid. 32, filium eius de Baptiſmo leuat ibid. iuſſit conuocari Concilium Romæ 71.28, coronatur ibid. 38, tumultuantes Romanos compeſcit ibid. 46, Wandalos ſibi ſubiicit 70.1, in loco Widenbrugge mercatũ conſtituit 75.2. Ottonem filium rebus in Italia præficit 77.39, conſtituit Epiſcopatum in Aldenborg 75.21, eiq; præficit Marconem ibid. Magdeburgum exſtruit, 65.36, Halberſtadenſem epiſcopum in carcerem conicit ibid, ab eoq; excommunicatur ibid. Monaſterium D. Maurity ædificat 149.22, venit cum filio in Galliam 77.49. moritur 78.2

Otto ſecundus Imperator, viuo adhuc patre, coronatur 77.30, ducit vxorem ibid. Galliæ bellum infert 79.35, pugnat infeliciter cum Græcis ibid. 40. Beneuentanos obſidet ibid. 46, ſeuerè punit Romanos ibid. 55, quæ prædia Oſnaburgenſi eccleſiæ conceſſerit 81. 32, moritur 80. 5

Otto III. Imperator modum creandi Imperatoris præſcribit 66. 37, 38, 35, deſcendit in Saxoniam 80. 21, Creſcentium Patritium Romanum capite plectit 83. 28, ab eiusq; coniuge veneno necatur ibid.

Otto IIII. Imperator à Pontifice coronatur 180. 55, 181. excommunicatur ibid. deponitur ibid. 190. 42, cedit Regi Franciæ, 181.6, deſeritur à Colonienſibus 182. 22, fit Imperator, ſublato æmulo ibi. 40. Waldemarum Sleſwici Ducem ſibi adiungit 184. 10, 185. 17, Quare excommunicatus 188. 2, vaſtat Bremenſem prouinciam 189. 7, ibid. 38, conuocat Imperij principes 190, 12. Dyſenteria moritur 188. 14, agit pœnitentiam ibid.

Otto Landgrauius Haſſiæ Archiepiſcopus Magdeburgenſis 244. 15. Magdeburgenſibus veniam impetrat, ibid. 34

Otto Ioannæ maritus Carolo occurit 273. 29, Obſeſſis in arce conatur opem ferre ibidem 47, Capitur, ibidem 55. ſoluitur 275. 5, denuò capitur à regiis, ibid. Neapolim tenet 276. 35.

Ottonis Saxonis liberi 139. 10.

Otto Brunſwici dominus capitur 194.13, dimittitur ibid. vexatur à ſuis ibid. Brunſwicum recuperat ibid.
Otto Brunſwici dominus omnia ſua reſignat Imperio 196.37, creatur Dux ibid. obſidet Bremam, ibid. Ottersbach arcem euertit, ibid. moritur 212.52
Otto Brunſwici dux, epiſcopus Hildeſemenſis 214.27, quomodo Woldenberge & Peine occupauerit ibid. 33
Otto Brunſwicenſis occupat arcem Harteſborg 264.2. declinat pugnam ibid. occupat Alueldiam ibid. tranſigit cum nobilibus Hildeſemenſibus ibid. excipitur lautè in arce Leuenborg ibid.
Otto Brunſwici dux celebris 281.21, quo animo filiorum Magni tutelam ſuſceperit ibid. Wolffenbuttel arcem conatur occupare ibid. ſpe decidit ibid.
Otto Brunſwicenſis dux archiepiſc. Bremenſ. 288.45, expurgat ditionem malis hominibus ibid. arcem Ottesberge fruſtrà obſidet, 289.3, cur nouam arcem exſtruxerit 293.27, moritur ibid. 50
Otto de Lippia II. epiſ. Monaſt. 217.5, addit ditioni dominatum de Vechta ibid.
Otto III. de Retberg epiſcopus Monaſt. 247.20, expellitur ditione ibid. redit poſt Conradi obitum ibid. moritur ibid.
Otto de Hoia epiſcopus Monaſt. 291.42, homo militaris ibid. qua re nomen immortale meruerit ibid. Comitem de Tekeneborg pacem petere coegit ibid.
Otto de Benthem epiſcopus Monaſt. 186.52
Otto I. epiſcopus Mindenſis 222.33
Otto Wettin epiſcopus Mindenſis 279.48, Mindã ingreditur 280.5, moritur ibi. 20
Otto de Minda epiſcopus Mindenſis 292.35
Otto de Retberg epiſco. Mindenſis 309.30
Otto Retbergenſis Comes epiſcopus Paderbur. 217.41. Paderburnenſes cædit ibid. 48, quibus conditionibus cum ciuibus tranſegerit ibid.
Otto ducatus Luneburgenſis vnicus hæres ſubmergitur 247.9
Otto comes Cliuenſis 252.2
Otto comes de Balingſtede 146.29, Wandalos profligat ibid.
Otto comes de Woldenberge epiſcopus Hildeſ. 242.45, ditionem paternam ad eccleſiam transfert ibid.
Otto Bambergenſis epiſcopus Pomeranos conuertit 146.11
Otto Halberſtadenſis epiſcopus 148.25, de Simonia conuictus deponitur ib. reſtituitur ib.
Otto de Gronaw epiſcop. Raceburg. 253.25,
Otto de Delmenhorſt archiepiſcopus Bremen. 251.18, fallitur à ſuis ibid.
Ouernkerken cœnobium euertitur ab Vngaris 74.31, reſtauratur ibid. 41

P

Pacis ſuaſores litigare, turpe 53.31
Paderburna cum eccleſiâ conflagrat 83.27, 148.19, 155, 4
Paderburnenſis eccleſiæ priuilegia innouãtur 83.24
Palatium Apoſtolicũ fulmine tactũ 270.6
Pallium quid ſignificet, quidq́ ſacerdoti proprium 28.8
Pardamus de Kneſebeck epiſcopus Raceb. 300, 48, qua ratione æs alienũ ſoluerit 301.2
Paſchalis I. Rom. Pont. 40.10, abſque Imperatoris aſſenſu creatus ibid.
Paſchalis II. Rom. Pont. 232.15, Concilium conuocat 140.6, triumphat de Antipapis & hoſtibus eccleſiæ 232.18, orbitatem Henrico V. imprecatur 148.2
Paſtores animarum, ouium paſtores decet imitari 21.12
Patrocli reliquiæ Suſatum tranſlatæ 75.43
Patto epiſcopus Verdenſis 17.27
Paulus I. Rom. Pont. 39.36
Paulus II. Rom. Pont. 321.43, inopinatò moritur ibid. 48
Pax inter Pontificem & Imperatorem quibus conditionibus conſtituta 174.10
Pelagius I. Rom. Pont. 36.40, Sacerdotibus canonicas horas legendas decernit ibid.
Pelagius II. Rom. Pont. 36.55
Peregrinationes quid proſint 267.15
Peſtilentia vehemens 254.17
Peſtis Italiam vaſtat 258.31
Petrus Apoſt. Rom. Pont. 30.53. primus in terra Chriſti vicarius 31.1, Romæ occiditur ibid. 5
Petrus Bleſenſis 165.17, quid ſcripſerit ibid. 18
Petrus Comeſtor 153.47, author hiſtoriæ ſcholaſticæ ibid.
Petrus epiſcopus Suerinenſis 337.10, honorificè excipitur ibid. 17
Petrus de Riga 153.51, ſcripſit Aurorã ibid.
Petrus Lombardus ibid. 25
Petrus permutatione fit Epiſcopus Magdeb. cedens nimirum Ludouico Thuringo. Vide lib. 10. cap. 7
Petri Rhodiorum militum magiſtri virtus 331.7
Petrus Raceburgenſis epiſcopus 196.54
Petrus Vngariæ rex, regno eiicitur 101.42, ad Henricum Imperatorem fugit ibid.

Philippus

Philippus cum Ottone de imperio dimicant, 182,17,185.21, Obſidet Brunſwicum, 184,50. quare ab obſidione diſceſſerit ibid.53
Philippus Colonienſis epiſcopus ducatũ Weſtphaliæ occupauit 161.41, peſte moritur, 176.43
Philippus epiſcopus Racebur. 181.36
Philippus de Catzenelnbogen Epiſcopus Oſnaburg. 168.19
Pietatis ſtudiũ langueſcit in religioſis 111.37
Pius Rom.Pont. 32.6, multa conſtituit ibid. 9, martyr ibid.10
Pius II. Rom.Pont. 321,36, Secretarius Imperatoris ibid.
Piratæ magno numero circa Bircam 63.17
Platina diligentiſſ. temporum calculator 73, 10
Pluſſo Wandalus obtruncatur 115.27
Pomerani oppido Tangermunda pelluntur 305.9
Pontianus Roman.Pont. 32.49, relegatur in Sardiniam ibid. 50, Pontificis eſt Romæ eſſe 44.29,73,39
Pontificatus Germanis certa mors 100.16
Pontifices quomodo rete Petri exemplo laxent 305.25
Pontifex quando cœperit confirmare Imperatores 12.35
Pontificum contentione Romanæ ſedis authoritas imminuitur 55.22
Pontificum in Gallos propenſio vnde 12.44
Pontifex cur Peruſium conceſſerit 195.10
Pontifex poſtulat ab Electoribus, vt nouum eligant Imperatorem 201.38, 203.30, quid reſponſi tulerit 201,39,203.33
Pontificis literæ de occupata Hieroſolyma 207.35
Poppenborg arx à quodam Marſcallo occupata 336.26
Poppo in Dania religionem Chriſtianam promouet eamq́, miraculis cõfirmat 79.7,&c. epiſcopus Sleſwicenſis 84.48
Poppo Paderb.epiſcopus 128.6
Poto de Potenſtein Epiſcop. Monaſterienſis 281.9, quomodo exceptus ad oppidum Ham. ibid. trasfertur ad eccleſiam Suerinenſem ibid.
Præmonſtratenſes fiunt Canonici 330,43
Prælatorum diſsimulatio cauſa diſſolutionis in Clero 336.45
Prælium cum Stedingis 196.12
Pribiſlaus & Niclotus Wandaliæ princeps, 150.51, reſtituunt Idolorum cultũ ibi. 54
Pribiſlaus ſuburbiũ Segeberge vaſtat 151,42
Principes rarò vera audiunt 251.40
Principes aliquot Imperij in Conradum inſurgunt 59.2
Principes Germaniæ in Henricum IIII. inſurgentes, de eo conqueruntur, 132, 51
Principes Imperat: Henrico renunciant, 133.4
Prodigia viſa 130.17, 135,35, 207,21, 155,4
Ptolemais à Saracenis occupata 223.53
Quæſtio mota de Bremenſi epiſcopatu 26.24, deciſa à Pontifice ibid.27,&c.
Quidam ſe fingens Fridericum II. Imperatorem eſſe, clàm perditur 215.5
Quid ſpectetur in eligendis epiſcopis 311.33, 328, 53,334,54
Raboldus Traiecti Epiſcopus concedit Dauentriam 47.4
Raceburgenſis ditio ære alieno grauata 241, 29, eius ſoluendi ratio ibid.
Radegaſt Deus Wandalorum 115.10
Raimundus legatus Apoſtolicus 335.44, pacem vbique reſtituit ibid.51
Raimundus Comes Nolanus euadit inſidias, & ſoluit obſidionem Lucerienſem, Vide lib.10,cap.18, totum.
Rapinæ & incendia per ditionem Paderburnenſem fiunt 148.37
Ratibor Wandalorum Dux occiditur 102.5
Regale Lotharium, à Lothario 154.27
Reginwardus Archiepiſcopus Hamburgenſis 61.18
Reginfredus ab Haraldo pellitur 20.1, piraticam exercet ibid.
Reginbertus Comes de Ringelheim feliciter cum Danis pugnat 58.21
Reinoldus Colonienſis epiſcopus excommunicatur 168.1. proficiſcitur cum Imperatore in Italiam ibid. peſte decedit ibid.11
Reinhardus Halberſtadenſis Epiſco. 148.16
Religiõis neglectus paupertatem gignit 241. 22
Rembertus Hildeſemenſis epiſcopus 19.46
Rembertus diſcipulus Anſgarij 16.50, Eccleſiæ Ripenſi præficitur 29.44. deinde Hamburgenſi 41.3. conſecratur à Lutberto ibid.12, fit Monachus ibid. Non interfuit cædi Martyrum 46.10. ſollicitus pro captiuis ibid.53.47.50. clarus miraculis 48.1
Remberti ſollicitudo pro pauperibus 47.52, memoria quare Friſonibus grata ibid.20 memorabile factum 48.4, Epiſtola ibid. mors ibid.17

Rembertus Aldenburgenſis Epiſcopus 85.22
Rerum humanarum conditio 303.37
Retharius Epiſcopus Paderburnenſis 83.55, 90.3
Rethre Metropolis Wandalorum vbi fuerit 115.11
Rex Daniæ prælio ſuperatur in Bornehouede 194.13
Ricbertus epiſcopus Verdenſis 136.47
Richardus Epiſcopus Mimigardeuordenſis, 68,11. *vexatur à nobilitate ibid. tranſigit cum rebellibus* ibid.17
Richardus Angliæ Rex deſerit Chriſtianos, 178.25, *facit naufragium ibid. Viennæ agnitus capitur* 16.31, *redimit ſe pecunia,* ibid. 34
Richardus de S. Victore 153. 26
Robertus Monaſterienſis epiſcopus 102.3
Robertus Franciæ Rex doctus atque ſanctus 94.18
Robertus Siciliæ Rex 242, 52. *ab Henrico damnatur ibid.* 54, *à Papa abſoluitur ibi.* 55 & 243.1
Rochi nobilis iuuenis hiſtoria 149.2
Rodeſtus ſeipſum ſuſpendit 157.25
Rodolphus de Anhalt Epiſcopus Halberſtadenſis 293.54
Rodolphus de Dingelſtede, archiepiſco. Magdeb. 206. 52, *Comitatum de Alueſleue eccleſiæ adiungit* ibid. 53
Rodolphus Suerinenſis epiſcopus 212.13
Rodolphus epiſcopus Suerinenſis 260.39
Rodolphus epiſcopus Halberſtadenſis 155.1
Rodolphus dux Magnopolenſis epiſcopus Suerinenſis 287.33
Rodolphus epiſcopus Verdenſis 182.3 *arcem Rodenborg exſtruit* ibid.15
Rodulphus Wirtzburgum obſidet 129.12 *ſæpè cum Henrico manus conſerit ibid. vulneratur ibid.* 42, *morti vicinus quid dixerit* ibid.44
Rodolphus de Habſpurg Imperator 218.55,& 219.1.221.28, *reſtituit Eccleſiæ Romanæ Bononiam & Romandiolam ibid. cum Rege Bohemiæ colluctatur ibid.* 31, *Italiæ aliquot vrbibus libertatem vendit ibid.* 48, *Imperium adunauit* 222.49, *Comitia habet Erphordiæ ibid.* 51, *Auſtriæ ducatũ transfert in domum ſuam* 226.31
Rhodus Hoſpitalariis militibus occupata 240, 54. & 241.1, *quater à Saracenis oppugnata defenſaq́ ibid.*
Rhodij milites Turcis conflictantur 330.52
Romana ſedes plumbum auro cõmutat 335.36
Romana Eccleſia omnium iura ad ſe reuocauit 194.45, *mater omniũ eccleſiarũ* 173.14
Romana Eccleſiæ dignitas quare aucta 12.36
Romanus, Rom. Pontifex 116.41, *ſimilis anteceſſoribus* ibid.
Romanorum Pont. ſedes quare Auinionem tranſlata 225.46
Rortila Anglus Epiſcopus Verdenſis 21.6
Roſtochienſis Academiæ initium 304.27, *Profeſſores eius Erphordia mittuntur ibi. excedunt vrbe propter tumultum ibid. nimis feſtinanter redeunt ibid. tenui ſtipendio aluntur ibid.*
Roſwida ſanctimonialis quid ſcripſerit 154.2
Rotgerus archiepiſ. Magdebur. 147.5
Rotho abbas Herſueldenſis, Epiſcopus Paderburnenſis 97.37
Rugiani veterem Lubecam euertunt 150.30
Rumoldus epiſ. Mimigardeuorden. 68. 19, *alter Ioſeph in Weſtphalia* ibid.
Rupertus Abbas Tuitienſis 155. 8, *Quid ſcripſerit ibid. moritur* ibid.20
Rupertus de Mansfelt Archiepiſc. Magdeb. 213.14, *Iudæos mulctat* ibid.
Rupertus Palatinus Imperator eligitur 294.14
Rupertus ducis de Monte filius epiſ. Paderbur. 286.25, *egregius iuuenis ibid. ſeriùs ad Eccleſiã accedit ibid. arcem Forſtenberg occupat ibid.* 50. *Fridericum de Patberg cũ ſuis complicibus capit* 287.20, *peſte moritur* ibid.27

S*Abinianus Rom. Pont.* 37. 12, *homo obſcurus* ibid.
Saladinus legatum mittit ad Imperatorem, 175.10, *qualem ſibi titulum in literis det, ibidem. Hieroſolymam hereditario iure ſibi tribuit ibidem, Hieroſolymam occupat, ibid.* 176. 23, *Rex fortiſſimus* 183.21
Sancti qui olim habiti 18.45
Sanctorum precibus & meritis Deus flectitur ad miſericordiam 161.1
Saxonia vaſtata à Danis Normãnisq́ 41.40, *quæ noua* 128.35
Saxoniæ ſtatus tempore Caroli Magni 3.32
Saxonicæ familiæ antiquitas & ſplendor 49.24
Saxones qui Orientales, & vnde ita dicti 4.49. *rebellant Henrico IIII.* 124.4, *abſtinent à prælio ibid. opprimuntur imparati, ibid. congreſſi denuò vincunt ibid. Item tertiò, ibid. Subuertũt arcem Hartesborg, ibid,&* 132. 44. *Sueuis coniuncti alium Impera-*

Imperatorē eligunt 130.10, ſeruitutis impatientes 146.21, duce Ludero feliciter cū Henrico V. confligunt ibid. ſtatuā in Trophæam erigunt ibid. 40, eam ruſtici Iodute appellant ibid. Redeunt ad Ethnicīſmū 3.27, cum Caroli Magni ducibus confligūt 3.22, à Carolo Martello & Pipino oppugnati ibid. 19, cædunt Obotritos 11.29, à Carolo repelluntur ibid. ſæpè rebellant 11.45.1 40, nomen Britanniæ mutarunt, 6.43, quomodo Britanniam occuparint, 21.9, quando in Vngariam tranſlati, 54.32

Saxonum duritia 20.54, cum Henrico V. bellum 24, magiſtratus tempore Caroli Magni 3.33

Schima cœnobium, quando & à quo fundatum 165.27

Schiſma in Eeclefia Aldenburgenſi 269,13, 270.46, in Eccleſia Hildeſemenſi 247.20. 325.4, in Eccleſia Monaſterienſi, 147.26. 314.6, in Eccleſia Paderburnenſi 224.26, 134,49, 297, 46, in Eccleſia Suerinenſi 284.49, in Eccleſia Verdenſi 288.13.303,33, in Eccleſia Magdeburgenſi 221.4, 149, 9, in Eccleſia Bremenſi 171.38, 185,41, 225,35, 255, 24, 168,34

Schiſma grauiſſimum in Eccleſia 269,30, 283, 20, 292, 38, Regum diuiſioni dedit occaſionem 272.24, XL. annis in Eccleſia durauit 320.51

Schiſmatis in ſede Romana ortus & occaſio 271.25, finis 171.32

Scholæ antiquitùs Eccleſiis adiunctæ 85.34

Sedes Apoſtolica quare in contemptum adducta 298.54

Seditio in coronatione Rodolphi Imperatoris 128,31

Seditioſi Bremæ tumultuantur 265.8, comprahenduntur ibid. partim gladio cæduntur, partim proſcribuntur ibid. proſcripti cum Epiſcopo de prodenda vrbe cōſulũt ibid. Epiſcopum ab ſe dimittunt ibid. 33

Segebergh mons victoriæ, olim Alberg 151, 14

Segefridus epiſcopus Mimigardeuordenſis 91, 48, auget præbendas, ibid. moritur 92.6

Sebardus epiſcopus Hildeſemenſis 57.23

Sententia excommunicationis in Henricum renouatur 139.50

Septentrionalis Germaniæ pars piſcium ditiſſima 7.42, cur tam diu Idolorum cultui dedita 3.7

Septentrionales ditiones vnde Chriſtianiſmū habeant ibid. 19

Sergius Rom. Pontif. 38.49, quid conſtituerit ibid.

Sergius II. Rom. Pont. 40.30

Sergius III. Roma. Pontifex 117.12, priuilegia eccleſiæ Hamburgenſis innouat, 55.7

Sergius IIII. Roma. Pontifex 119.34

Seruorum Mariæ ordo à quo ortus 224, 50

Seuerinus Rom. Pont. 37.40

Sifridus Epiſcopus Hildeſemenſ. 184.40

Sifridus Danorum Dux à Diabolo vexatus, 84.40

Sifridus epiſcopus Paderburnenſis 173.54

Sifridus Marchio Brandenburgicus archiepiſcopus Bremenſis 172.13, quibus de rebus Romæ ſit accuſatus ibid. 15. defenditur ibid.

Sifridus de Querforde epiſcopus Hildeſemenſis 221.22

Sigehardus Comes à militibus cæſus 138.7

Sigiſmundus Epiſcopus Halberſtadenſis 55.46

Sigwardus epiſcopus Mindenſis 162, 51

Simon Lippienſis Comes vexat ditionem Oſnaburgenſem 227.6, captus Oſnaburgam perducitur ibid. poſt ſexennium dimittitur ibid. fugit ex prælio 242.18

Simon Comes Lippienſis epiſcopus Paderburnenſis 209.33

Simplicius Rom. Pontif. 35.34

Simon de Sterneberg Epiſcopus Paderburnenſis 278.19, in officio negligentior, ibid. 28. indulget multa nobilibus ibid. 39. ſagitta vulneratur ibid. 38

Simon de Lippia epiſco. Paderburnenſis 317.29, multa bella ſubiit ibid.

Sindgerus Bambergenſis epiſcopus, Pontifex creatur 100.10

Siricius Rom. Pontifex 34.52

Siſimus vel Soſimus Rom. Pontifex 39.7

Sixtus Rom. Pontifex 31.45, Miſſæ pleraque adiecit ibid. martyr ibid.

Sixtus ſecundus Romanus Pontifex 33.29, Laurentio theſauros eccleſiæ commendat, ibid. martyr ibid.

Sixtus III. Roma. Pontifex 35.22, abſoluitur in Synodo ibid. 23

Sixtus IIII. Roma. Pontifex 321, 50. Romam purgat ibid.

Sleſwicum olim Heidebu 62.44

Sliaſwig euertitur à Wandalis 115.26

Soldanus magnum captiuorum numerum dimittit 191,35

Soldani Aegypti literæ ad Pontificem 208.47
Solus Deus operatur miracula per Sanctos, 157.34
Spirenſis Eccleſia quando exſtructa 96.21
Stadenſis comitatus annexam habet Thietmarſiam 142.51, in ditione Bremenſi ſitus ibidem. Quomodo ditioni Bremenſi acceſſerit 141,45,145.1
Stedingia orientalis vaſtatur 195.35
Stedingi malè Chriſtiani, victi tandem 173.50, qualis gens 185.26, rebellant, ibid. Imperata faciunt, ibid. denuò tumultuantur 187.8, cæduntur ibid. adhærent Gerhardo Oldenborgenſi 188.49, multa faciunt contra Gerhardum & Bremenſes 189.35, euertunt arcem Sluteræ 195.32, oppugnantur à Simone adminiſtratore Bremenſi 211.48, Eccleſiæ inimici 195.39, dæmonum reſponſa quærũt ibid. Euchariſtiam horribiliter tractant, 195.44, alios ſua perfidia inficiunt ibid. inſtar ferarum ſæuiunt 196.4, cæduntur numero ſex mille ibid.23
Stedingorum duces ibid.8. quibus verbis eos hortati ſint ibid.10
Stephanus Roman. Pontifex 33.24, martyr ibid.27
Stephanus II. Roman. Pontifex 39.31, opem Pipini contra Longobardos implorat ibid.
Stephanus III. Roman. Pontifex ibidem 46
Stephanus IIII. Roman. Pontifex 40.6, Gallis addictus ibid.
Stephanus V. Roman. Pontifex 116.21
Stephanus VI. Roman. Pontifex ibid. 35. Formoſum Tyberi iuſsit mergi ibid.
Stephanus VII. Roman. Pontifex, 117,39
Stephanus VIII. Germanus, Roman. Pontifex ibid.51
Stephanus IX. Rom. Pontifex 120,30
Stephanus Vngariæ Rex inter ſanctos relatus 90.35, rectè obiurgat Henricum Conradi fratrem 94.37
Stormaria plana regio 122.23
Succeſsio Comitum Stadenſium 155.25,&c.
Suedia olim Sueonia 23.41,51,15
Suederus Epiſcopus Mimigardeuordenſis 79,32
Suenteploch Wandalorũ Princeps 150.24, vrbes Warlo & Kiſsin capit ibid. 22. redit Lubecam ibid. 24, interficitur ibid. 35, relinquit filium Swincke, ibid. 35. qui & ipſe interficitur ibid.37
Sullenberg mons ad Albim 122, 29. factus habitabilis ibid. 33, Collegium in eo conſtituitur ibid. quod fit ſpelunca latronum, & euertitur ibid. 36
Superſtitio in oppido Verdenſtein 197.2, Otbertus eius author ibid.
Swantwit Rugianorum Idolum vnde habeat originem 59.59
Swibertus Anglus Monachus primus epiſcopus Verdenſis 6.37, diligens in officio ibid.
Sylueſter Rom. Pontifex 34.22
Syluester II. Rom. Pont. 119.19
Syluester III. Rom. Pont. 120.1, deſtituitur, ibid. 3 & 4
Syluerius Rom. Pont. 36.29, mittitur in exilium ibid.35.52
Symmachus Rom. Pont. 35.52
Synodus Moguntiæ habita 110.4, 133,35. Lateranenſis frequentiſsima 187, 27, apud Triburiam 32.43
T*Abula argentea Bremæ ex Indulgentiarum precio confecta.* 293.8
Tabula reperta cum inſcriptione 218.45
Tangermunda oppidum & arx 267.40
Tanno epiſcopus Verdenſis 178.18
Tartari reprimuntur 206.20
Tartarorum nomen quando primùm Chriſtianis innotuerit 201.41,206.4
Teleſphorus Rom. Pont. 31.50, Ieiuniũ Quadrageſimale conſtituit, ibidem. 51, martyr ibid. 54
Templarij ad internecionem delentur 240, 39, magiſter ordinis Pariſiis exuritur ibi. 44
Tenebræ in die Paraſceues apud Senones 167,11
Theutonicorum militum ordo quando cœperit 174.36, Confirmatur à Pontifice 177. 29
Thadæus Legatus Friderici II. doctus vir 207.32
Theodoricus Stendalienſis archiepiſ. Magdeb. 263.44
Theodoricus Mindenſis epiſ. 50.40, præfuit vnà agmini in Ebbeckſtorp cæſo ibid.42
Theodoricus Cagelwid epiſcopus Mindenſis 261.10
Theodoricus de Iſenborg. epiſc. Monaſt. 203 24, quare à Pontifice depoſitus 193.41
Theodoricus Suerinen. epiſ. 201,49
Theodorus Rom. Pont. 37.49, iuſsit cereũ paſchalem conſecrari ibid.50
Theodoricus epiſ. Lubecenſis 175. 26, inuitus ad epiſcopatum pertrahitur ibid. 34

Theo-

Theodoricus epiſcopus Mimigardeuordenſis 86.36
Theodoricus de Horne Oſnaburgenſ. epiſcopus 291.12, *recipit, quæ iuris erant Eccleſiaſtici* ibid.36
Theodoricus epiſc. Halber. 177.11
Theodoricus epiſc. Monaſterienſis 147.36, ibid.46
Theodoricus Arudes epiſcopus Lubec. 332.20
Theodoricus de Ictere epiſcopus Paderburnen. 224.39
Theodoricus epiſc. Paderbur. 58.42
Theodoricus de Morſe adminiſtrator Paderburnenſis 302.43
Theodoricus de Morſe archiepiſc. Colonienſ. 302.29
Theodulphus epiſc. in carcerem conücitur 20.22, *Hymnum in carcere componit* ibid. 24, 28.48, *liberatur* ibi.52
Thomas Grote epiſc. Lubecenſis 332.3
Thomas de Aquino Comes 217.38, *moritur* 226.35
Thuringiæ ducatus à Saxonia diuiditur 50.6
Thurhold Flandriæ Monaſterium 16.44, *Hamburgenſi Eccleſiæ admitur* 24.3, 27.25
Tiadmarus comes interficitur 107.41
Tiagrinus epiſc. Halberſt. 19.13
Tietmarus epiſc. Verden. 101.35
Tietmarus II. epiſc. Verden. 153.19, *eccleſiæ poſſeſſiones auget* ibi.
Tietmarus Oſnabur. epiſc. 96.40
Tietmarſia Eccleſiaſtici iuris 144.25, *Eccleſiæ Bremenſi ab Hartwico traditur* 145.5, 152.46, *à pluribus vario euentu tentata* 145.14
Thietmarſi ſub Comitibus Stadenſibus 145.1, 156.8, 167.39
Torſtan, Sueonum Deus 93.51
Traiecti ducenti homines tripudiãtes merguntur 221.41
Tranſalbinorum X. M. tranſportantur in Gallias 13.20
Tranſlatio Epiſcopatuum frequens 131.36
Tres Epiſcopi auro onuſti pereunt in Albi 143.30
Treuirenſis vrbs antiquiſſima 203.39, *ſemper Chriſtiana* ibi.42
Tripolis expugnatur à Soldano 223.49, *item Tyrus, Sidon, Barutum* ibi.52
Tuedwiff ſancta fœmina 87.4
Tumultus in Dania de Regno 15.33, 19.52, *Bremæ* 238.38, *in ſede Romana* 54.3, *Venetiis* 243.8
Tumultus & prælia in Germania 130.7, 133.33
Turcæ Rhodum oppugnant 331.3, *diuinitus territi fugiunt* ibid. *Hydruntum capiunt* ibid.24, *ſæuiunt in multitudinem* ibid. *Apulia expelluntur* ibid.
Turris ad fluuium Liſmona exſtructa 283.9
Turgotus epiſc. moritur 95.22
Tympaniſta quidam in Francia concionatur in Clerum & principes 329.27, *comburitur ab epiſcopo Herbipolenſi* ibi.35

Valentinus Rom. Pont. 40.20
Vdo Comes de Alueſleue Epiſcop. Hildeſemenſis 129.52
Vdo Comes Staden. Egbertum Idæ filium opprimit 142.27, *Marchio* 143.14, *Vlricum pugno percutit* ibid. 40, *moritur* ibid.43
Vdonum progenies 145.3
Verda capitur 196.33
Verdenſis Eccleſia latiores olim habuit, quàm nunc, limites 58.14, *in medio hoſtium poſita* 21.2
Vermium magna multitudo viſa 135.26
Vicelinus creatur epiſc. Aldenburg. 150.13, 157.4 & 28, *moritur* ibid.32, 163.10, *Plura vide pag.* 148.44, 149.6, 150.3, ibid.25, ibid.55, 151.24 & 54, 152.31, 145.18
Viciſſitudo in Religione 163.2
Victor Rom. Pont. martyr 32.26
Victor II. Germanus Rom. Pont. 120.26, *Synodum Florentiæ celebrauit* ibid.29
Victor III. Rom. Pont. 133.39, 232.3
Vigilius Rom. Pont. 36.36, *moritur in Sicilia* ibid.39
Viſchbeke Cœnobium à quo fundatum 74.29, *euertitur ab Vngaris* ibid.30, *reparatur* ib.36
Viſurgi magna inundatio 150.11, 306.28
Vitalianus Rom. Pont. 38.10, *Organa in templis adhibuit* ib.11
Vitardus martyrio coronatur 23.40
Vlricus Stargardiæ princeps moritur 325.40
Vlricus epiſc. Halberſt. 162.22, *luctatur cum Henrico Leone* ibid.48
Vlricus de Blucher epiſc. Racebur. 216.11, *dat liberaliter Eleemoſynas* ibid.12
Vngari multas prouincias populantur 62.31, *monaſteria duo ſubuertunt* 74.30, *infeſtant Germaniam* 54.20, ibid.53, 55.30, 58.52, *cæduntur ab Henrico* 59.8, *fiunt Chriſtiani* 90.34

Vngarorum continua in Germaniam excurſiones 58.52, crudelitas Bremæ 60.25, & 30,67.18, eiusq́ pœna 60.33
Vnni Archiepiſcopus Hamburg.62.11, exemplar Pontificum 63.41
Vnwanus archiepiſc.Hamburg.89.5, ſuſpectus de Simonia ibi.8, ritus paganorum tollit ibid.30, theſaurū Eccleſiæ in quos vſus expenderit 89.54, magnificus 90.52, diligens in officio 93.10, moritur ibid.55
Vnwanus epiſcop.Paderburn. 58.44
Volmarus epiſc.Minden. 140.37
Volcmarus epiſc.Paderb. 64.51
Volcquardus epiſc.Aldenburg. 85.9, abit in Norwagiam ibid.16
Volquinus epiſc.Minden. 226.29
Volradus Kransfelder epiſcopus Halberſtad. 214.51
Vorda arx Bremenſi ditioni accedit 188.19
Vordenſtein arx à Brunſuicenſibus principibus occupatur 197.1, ad Bremenſem ditionem quomodo redierit ibid.17
Vox in viſione à quodam audita de Vrbano Pōtifice 272.10
Vpſala Metropolis regni Suediæ 63.13
Vrbanus Rom.Pont. 32.44, abrogauit conſuetudinem de communione bonorum ib.46, martyr ibi.48
Vrbanus II. Rom.Pont. 232.8, hortatur ad recuperandam terram ſanctam ibid.12, Reinerium ſucceſſorem deſignat 137.8
Vrbanus III. Rom.Pont. 233.29
Vrbanus IIII. Rom.Pont.234.37, huius elegans dictum ibid.38, Feſtum Corporis Chriſti inſtituit ibid.39
Vrbanus V.Rom.Pont. 236.38
Vrbanus VI. Rom.Pont.ibid.51, coronatur 271.7, vir ſeuerus 236.52, 271.25, Plura de eo reperies 272.36, 273.15, 274.48,275.22,&c. Iubilei tempus contrahit 277.21, B.Mariæ feſtum inſtituit ibid.25, moritur 278.15
Vrſinorum & Columnenſium appellatio non admodum antiqua 144.36
Vto Wandalus malè Chriſtianus 95.45, à Saxone transfuga trucidatur ibi.48
Vto creatur rex Galliæ 50.32
Wago epiſ.Aldenbur. 80.52
Walbertus epiſ.Hild. 57.16
Waldemarus Lubecenſes domare conatur 198.37
Waldemarus nobilis cur Bremenſibus infenſus 246.35
Waldemarus Danus cur Bremenſis epiſc.electus 185.53, Romam proficiſcitur vt confirmetur 186.4, Excommunicatur à pontifice 186.15.
Waltherus epiſ.Verd. 58.7
Wandali orientales, qui 49.11, ferox gens 164.13,83.1,&c. poſteà Winuli & Sclaui dicti 95.40, Hamburgum vaſtant 60.43, Reliqua de his vide pag.45.9,82.46,83.1,&c. 60.55,61.1,70.4,77.18,79.41,82.34,85.8, 86.35,98.21,115.19
Wandalorum olim ſedes quæ 4.47, in Hamburgum irruptio ſub Henrico IIII.60.55, qui ſeriùs Chriſtiani 82.35, principes Chriſtiani qui ibid.41, commotio tempore Henrici tertij 105.26, tertia defectio 115.34, per cometam ſignificata ibid.36, intolerabilis ſæuitia 121.32
Wandaliæ Regis in fide feruor 49.1
Wedekindus princeps Saxonum 3.38, prælio ſuperatur ad Haſam fl.5.48,8.49, fugit in arcem ad Wiſeram ibid. obſeſſus elabitur in Daniam ibid. reuerſus fit Chriſtianus 5.47,9.2, mendicis habitu ſtipem petit ibi.3, vnde agnitus ibid. colloquitur cum Carolo ibid. puerum communicantibus à ſacerdote dari videt ibid. inſtituitur in myſteriis Religionis ibid.28
Wedekindi arx prope Oſnaburgam 3.39, eius reliquiæ ibid. cum Carolo pugna ibid.42, fuga ibid. arx ad Viſurgum communis Epiſcopo & Duci, vnde Minda 9.34, poſteritas & genealogia ducum Saxoniæ 41.43,49.17
Wedekindus de Hoia epiſcop.Minden. 210.5
Wedekindus de Monie epiſcop. Mind. 283.50, Ducem Brunſuicenſem prælio ſuperat 184.3
Wedekindus de Wrldegge epiſc.Oſnab. 204.34
Wenſlaus dux Luneburgenſis 285.7, obſidet arcem Cellenſem ibi.26
Wenſlaus Caroli IIII. filius Imperator 285.21, ventri deditus 287.35, captus in arce Pragenſi detinetur ibid. deſtituitur 294.1, cur Germanis infenſus 297.28
Wentzlaus Bohemus à fratre trucidatus fit martyr 79.27
Wernerus epiſ.Mind. 173.23, Error annaliū in huius indicanda proſapia ibid.
Wernerus Wolmers epiſc.Suerinenſis 322.20
Wernerus epiſ.Mon. 166.19
Wernerus vel Weſſelus archiep.Magdeburg. 121.2,

121.2, 123.50, cadit in prælio 124.16, 129.29
Weſtphalia, vera & vetus Saxonia 4.54, 51.36, 70.29, 97.15, occidua Saxonia ibi. 27
Weſtphali & Oſtphali, qui 124.35, Weſtphali modeſtiores Oſtphalis ibid.
Wichmannus archiepiſ. Magd. 161.48, quatuor arces ditioni adiungit ibi. 54
Wido epiſc. Oſnab. 142.32
Wigbertus epiſ. Hild. 56.13
Wigbertus epiſ. Verd. 58.16, auget opes eccleſiæ multis prædiis ibid. 32
Wigbertus epiſ. Verd. 96.13
Wiho Friſius primus epiſc. Oſnab. 3.46
Wilbrandus epiſ. Magd. 199.37
Wildeshuſen Bremenſi ditioni iungitur 213.46
Wilhelmus Weſtphale epiſc. Lubecenſis 337.1, improbat teſtamentum anteceſſoris ibi.
Wilhelmus Suer. epiſ. 208.1
Wilhelmus Mindenſis epiſ. XXX. 198.19
Wilhelmus de Holte epiſcopus Monaſterienſis 223.41
Wilhelmus de Buſche epiſcopus Mindenſis 305.20
Wilhelmus Brunſwici dux Gerhardo Oldenborgenſi ſe iungit 316.8, Mauricium prælio ſuperat ibid. 30, Comites Hoienſes capit ibid. 29
Wilhelmus epiſcopus Mimigardeuorden. 57.38, quomodo ad epiſcopatum pertractus ibid.
Wilhelmus Montenſis dux ad eccleſiam Paderburnenſem poſtulatur 292.21, 298.37, capitur ab Henrico de Ore ibid. 49, comitibus Lippienſibus quare bellum fecerit 301.23, oppidum Horn obſidet ibid. cogit poſtulata facere Comites ibid. cœnobium Bodeker reformat ibid. 40, monaſterium Petri & Pauli cur quo euentu reformarit ibid. 49, & 302.1 &c. ducit vxorem ibid. 52
Wilhelmus Hollandiæ comes eligitur à quibuſdam Imperator 209.15, 215.25, 204.47, coronatur Aquiſgrani 212.19, ducit vxorem ibid. 47, Comitiſſam Flandriæ ſuperat 213.2, opprimitur à Friſonibus ibid. 10
Willehadi Angli feruor in propaganda religione Chriſtiana 7.6 &c. diſcipuli aliquot Bremæ trucidantur ibid. 21, ad eccleſiam Bremenſem vocatio ibid. 25, mors 8.42, ſepultura ibid. 44
Willericus epiſc. Bremen. 20.49
Willerici diligentia 11.53, tranſitus in Tiethmarſiam 12.1
Wilſi, Wandaliæ pars 42.42, cum Storabis Carolo bonam nauant operam 10.23, Albim duobus pontibus iungunt ibidem 24
Wipertus epiſc. Raceb. 260.1, Romæ vna nocte caneſcit ibid. 8, confirmatur à Pontifice ibid. 10
Wiſera fluuius, olim Viſurgus, dirimit Orientalem & occidentalem Saxoniam 4.45
Witelo epiſ. Mind. 160.38
Wolffredus Anglus martyrio coronatur 93.49, memorabile eius facinus ibid. 51
Wolradus de Dorne epiſcopus Raceburgenſis 248.52
Wulbrandus epiſc. Paderbur. 191.17
Wullebrandus de Hallermundt epiſco. Mind. 314.54, arces eccleſiæ ademptas vindicat 315.2
Wulfferius epiſc. Minden. 56.38
Zacharias Rom. Pon. 39.26, Longobardorum Regem emollit ibid. 27, Pipinum regem facit ibid. 29
Zegebertus epiſ. Verd. 132.15
Zephyrinus Rom. Pont. 32.31, moritur ibidem 34
Zoſimus Rom. Pont. 35.10, quid conſtituerit ibid. 11
Zueno Daniæ & Angliæ 108.19, libidini deditus, inceſtum matrimonium contrahit ibid. 21, dimittit conſobrinam ibidem 32
Zueno, ab Ottone Zuenotto dictus, patri bellū infert 82.18, eumq; bis prælio ſuperat ibid. Chriſtianos per Daniam affligit 84.26, bis à Wandalis capitur ibid. 30, Dania exturbatur ibid. 37, redit in regnum 86.6, denuò eiicitur ibid. agit pœnitentiam ibid. 8, Olaum Norwagiæ Regem nauali prælio vincit ibid. 19, populatur Hadeleriam 101.50, Capitur ibid. 53, dimittitur ibid. 55

INDICIS FINIS.

Typographus beneuolo Lectori ſal.

HOc toto Krantzianæ Metropoleos operè, paucis adhuc paginis in Indice reſtãtibus, excuſo, venit in manus meas exemplar eiuſdem operis apud inclytam Baſileam excuſi, quod cùm aperui, vidi ad calcem illius confutationem Legendæ (ſic enim vocant) de Benedicto papa IIII. cum multis aliis principibus, epiſcopis & nobilibus Hamburgi martyrio coronato, deq́ martyrum reliquiis in Ebbeckſtorp monaſterio virginum Ordinis S. Benedicti, per eundem Krantzium conſcriptam. Mirari ſatis non potui, qui factum fuiſſe videretur, quòd exemplari, quale nos in hoc codice imprimẽdo ſequeremur, addita non eſſet, cauſamq́ adhuc ſatis ſcire non poſſum, niſi quòd ſuſpicer, illam, quia iam tum in ipſomet opere ſæpius eſſet inculcata, ſuperuacaneam fuiſſe viſam. Ego verò cùm mihi perſuaſerim, eam tibi non ingratam fore, poſt Indicem, tametſi minus commodè fieri poſſe videretur, volui ſubiicere. Tu ſi hoc meum tibi gratificandi ſtudium boni conſules, efficies vt abs te mihi ſatisfactum putem. Bene valebis.

DEO DICATIS ATQVE SACRATIS VIRGINIBVS, SVB REGVLA DIVI PATRIS BENEDICTI MILITANTIBVS IN EBBECKſtorpe, Albertus Krantzius inutilis theologus, Chriſtum ſponſum, qui eſt ipſa veritas, in veritate cognoſcere, agnitum diligere, & aſſequi dilectum.

CVM iam pridem antiquitates noſtratum recenſerem, incidi in fabulam occiſi ſummi pontificis cum cardinalibus, epiſcopis, ducibus, & magna nobilitate in Hamburgo: & motus rei indignitate, mecum dolebam, ineptiſſimam narrationem pro veritate enunciari: dedi operam, vt exploſa vanitate, res geſtæ de martyribus ibi tumulatis agnoſcerẽtur, & populo deinceps vt actæ ſunt enunciarentur. Et quoniã fabulator ad vos vſq; ſuas nænias produxit, putaui & vos veritatis rerum geſtarum participes faciẽdas, idq́; per religioſæ memoriæ patrem Henricum de Anckẽ, ordinis Minorum. Cœpi: ſed quoniam ille nobis ſubtractus eſt, nec facilè poteſt inolitæ conſuetudinis amor aboleri, iterum atq; iterum inſtandum mihi fuit, vt agnita veritate fabulam proiiceretis, ſincera deuotione venerantes Chriſti martyres, apud vos quieſcentes: præſertim cum id etiam veſtra depoſcere videretur integritas, nuper admonẽs paruitatem meam pergermanam mihi, vobis ſacri ordinis ſororem, vt cœptum perficerem. Ecce pareo imperanti charitati, & quoniam magnus eſt amor conſuetudinis, neque facilè diuellimur ab his quæ à multis annis audire ſolemus, vt omnis ex animo ſerupulus amoueatur, & radicitus fabula extirpetur: primum erit oſtendere, puerilem fabulationem nulla niti veritate, ſed ſeipſam confodere. Inde conuicta eius fabuloſa vanitate, veram narrationem de ſanctis martyribus apud vos quieſcentibus introducere. In primis conuincit fabulam de falſo, quòd omnium Romanorum pontificũ

exitus

exitus tenemus certiſſimo teſtimonio Italorum,qui diligentiſſimè collegerunt &
ingreſſus & egreſſus eorum,ex quibus nemo peruenit Hamburgum præter vnum
Benedictum quintum:non ſub Ludouico Imperatore,ſed Othone primo: non ad
prædicandum,aut baptizandum,aut ad pugnandum(vt fingit fabula) ſed ad exu-
landum,cuius cauſam infrà dicam.Non ibi martyrio coronatus eſt, ſed dolore ani
mi confectus,obiit. Hoc Itali,hoc noſtri annales, hoc inſcriptio docet ſepulchri.
Nec venit cum cardinalibus epiſcopis,ducib. & militibus, vt fabulator garrit: ſed
cum Adaldago archiepiſcopo Hamburgenſi,cui Imperator Otho Benedictū com
mendauit,vt eum apud eccleſiam ſeruaret exulantem. Sed iam nunc fabulam at-
tingamus,per ordinem monſtrantes,quàm falſa, friuola, pueriles, inconcinna ſit.
Incipit à temporib. Luduici imperatoris,qui filius erat Caroli Magni, aſſerens tum
in Hamburgo grauem excitatam Chriſtianis perſecutionē ex duce Baruch Wan-
dalo:cuius vxor biennio prægnans,parturiit infantem monſtroſum, gradientem,
loquentem:ſed mater ob blaſphemiam in diuam virginē,in partu ſit mortua: puer
denuncias matris æternam perditionem,& Chriſtianæ veritatis ſoliditatem, mox
corruerit expirans. Pater verſus in iram, Chriſtianorum maleficiis rem adſcribit,
mouens perſecutionem in Chriſtianos,quorum aliquantos extinxit, alios diſſipa-
uit:ex quibus nonnulli Romam peruenerint,deponentes querimoniam papæ Be-
nedicto.Fabula confodit ſeipſam.Nam temporibus Luduici imperatoris nō Wan
dali,ſed Saxones tenuerunt Hamburgum.Nam pater eius Carolus ibi reliquit præ
fectum Othonem,qui populum ſeruaret in fide Chriſti & Imperatoris, quem ad-
huc viuente Carolo exturbarunt Wilſi Wandali, occiſis aliquantis tum Chriſtia-
nis.Sed imperator Carolus oppidum iuſſit denuò communiri,conſtituens Herida
gum ibi ſacerdotem,quem deſtinauit fieri archiepiſcopum in omnem prouinciā
Aquilonis:ſed feſtinata mors ſacerdotis,& occupatio circa imperium Caroli, hāc
rem liquere imperfectam. Filius Luduicus rem peregit, qui aſſumptum de Cor-
beia Saxoniæ beatum Anſgarium,fecit archiepiſcopum Hamburgenſem. Cuius
temporibus Normanni per Albim aſcendentes,ciuitatem vaſtauerunt, eccleſiam
incenderunt:cum ſanctus pater in Ramſolam ſe collocaret,donec ad Bremenſem
eccleſiam facta duarum vnione aſſumeretur. Ergo ſub primo Luduico viuēte Anſ
gario nihil tale factum eſt,quale fabulator introducit:ſed mendicat vndecunq; le-
cta,vt hiſtoriam,imò fabulam ſuam illuſtret. Veniſſe tum ait quoſdam ex diſſipa-
tis Chriſtianis Romam, ſub pontifice Benedicto.Et hic manifeſtum eſt mendaciū.
Nam circa tempora Luduici nullus erat Benedictus in pontificatu,per centum an
nos ante & poſt eum.Dicit querulatos pontifici de ſua diſſipatione,oraſſe,vt armis
illos vindicaret.Imperitiſſime mortalium,quando,& vbi legiſti Romanum ponti
ficem armatum iuiſſe in Germaniam,vt incredulos gladio adigeret ad fidem? Vi-
cinas Romæ prouincias aliquanti pontifices impugnauerunt: legatos quoque car
dinales aliquando cum exercitu miſerunt extra Italiam, ipſi pontifices ſedem Pe-
tri ſeruauerunt. Nec erat ea tempeſtate ea pontificum potentia, vt armatum pro-
ducerent exercitum,contenti viuere in Italia & vrbe Roma. Admiſcet huic ſuæ
fabulationi de LX. presbyteris,miſerabiliter excruciatis. Hoc furatus eſt ex alia hi
ſtoria,quæ ex hoc tempore ad CC. penè annos in morte Othonis Imperatoris ter-
tii peracta eſt non in Hamburgo,ſed in Aldenburgo,tunc populoſa Wandalorum
ciuitate,quæ in Wagria parte Holſatiæ ad mare Balthicum ſita eſt.Ita fabulator va
nus confundit loca & tempora. Adiungit:Papam motum querelis diſsipatorum,
ſcripſiſſe Imperatori,vt armatum illi mittat exercitum, ad edomandos Wandalos
in extrema Saxonia. Vide imperitiam fabulatoris,vt temporum nullam habet ra-
tionem,ita confundit & perturbat ſitum regionum: quaſi imperator commoratus
ſit vltra Romam,ita petit ab eo exercitum in Wandalos Saxoniæ,cum quo deſcen
dat pontifex. Imperitiſsime nugator,ſi arma roganda erant in infideles, num pro-
pius ex Galliis ab Imperatore illa poſtulaſſent? qui etiam tum tenebat ditione Ger
maniam,num congruentius illa à Cæſare Chriſtianiſſ. defenſore, quàm à pontifi-
ce,ſacrorum diſpenſatore petiſſent? Num ex vicino promptius imperatore, quàm
ex longinquo pontifice illa depoſcerent? Facit ineptiſsimus fabulator, imperato-

rem motum literis pontificis,veniſſe Romam cum ſplendidiſſimo exercitu. Tum
papam honorificè dimiſſo imperatore in regionem ſuam,cum memorato eius ex-
ercitu deſcendiſſe in Germaniam.Vide prudentiam,imò inſcitiã hominis,prouin
ciarum ſitum ignorantis.Ita facit venire Cęſarem in vrbẽ,quaſi ab alia mundi par-
te illi fuiſſet veniendum:& non videt,ex Galliis in vrbem penè idem per alpes eſſe
iter,quod ex Germania. Ergo imperator cum exercitu mouet Romam ſalutandi
pontificis gratia?& inde dimittitur in ſuam prouinciam , quaſi non eo itinere eſſet
imperatori per Italiam redeundum in Gallias,quo papa deſcendit in Germaniam.
Stultus fabulator,putat lecturos æquè cum illo eſſe cæcos,vt cum ille nihil videat,
neminem videre aliquid arbitratur. Deinde ſequitur:Papa cum exercitu & ſeptẽ
ducibus,totidemq; epiſcopis non antè quieuit,quàm perueniret in ripam Albis,i-
biq; ad quindenam fecit feſſos ex itinere reſpirare. Iam erat in conſpectu petita ci-
uitas in aduerſa Albis ripa cõſiſtens.Dic quæſo magiſter bone,quis tum erat ſtatus
Germaniæ?quibus principibus regebatur?qui erant pontifices?in exercitu qui du-
ces?nihil horum dicit bipes aſellus. Voluntatem mentiendi habuit, artem non ha-
buit.Erat tum Germania tota in ditione Imperatoris Luduici,ſicut antè Caroli pa-
tris.Ergo in ſua prouincia pontificem Imperator non deſeruiſſet. Vixit tum Wide-
kindi ducis Saxoniæ filius Wickbertus,aut fortè nepos Walbartus,ſubditus Impe
ratori.Si aderat,cur ex nomine non cõmemoratur?ſi aberat,dic,quomodo ſe excu
ſabat in re tanta?Omittamus ducẽ,certè archiepiſcopus abeſſe non debuit venien
ti ſummo pontifici.Is tum erat Anſgarius.nam ille ſuperuixit Luduico Imperatori.
Si aderat,cenſus eſt eum Põtifice: alioquin quomodo poterat abeſſe in tanto nego
cio?Si cęſus eſt,inter martyres eſt colendus.Errat ergo eccleſia Bremenſis cũ Ham
burgenſi,quæ illum veneratur inter confeſſores:& monſtrat eccleſia Bremẽſis tu-
mulum eius,recognoſcit quoq; ordinationẽ eius quam fecit obdormiens,cum ea-
dem die qua erat ille commẽdatus,Rembertus ſit in locum eius ſurrogatus. Piget
commemorare fabulam de ſimulatione Wandalorũ ad fidem ſuſcipiendã,de truci
datione tot millium Chriſtianorũ.Verum eſt,in ea vrbe multis vicibus trucidatos
Chriſtianos à paganis Wandalis aut Danis,quorũ reliquiæ reconduntur in cryptã
ſub choro maiori:ſed ibi cæſum eſſe papam cum epiſcopis,ducibus & exercitu, fri
uolum eſt,falſum & commentitium.Nam nullus Rom.pontifex mortuus eſſe me-
moratur in Germania,niſi vnus Benedictus quintus antipapa:nõ ſub Luduico,ſed
Othone primo,poſt annos penè CC. poſt Luduicum: non cæſus cum exercitu,ſed
in exilio moriẽs animi dolore.Ea res tribuit fabulatori materiam. Audierat Rom.
pontificem Hamburgi tumulatum,ignorabat quomodo illò deueniſſet.Non pote
rat aliud coniectare homo imperitus , quàm quod baptizandi gratia deſcendiſſet.
Ideo cõiunxit illi exercitum cum ducibus & pontificibus:ſed omnia tam ineptè,vt
faſtidium ſit iſta videre.Res autem vera de Benedicto quinto ſic ſe habet.Otho pri
mus ex gente Saxonum imperator,cum exercitu trãſiuit in Italiam,domiturus Be-
rengarios,qui per Italiam ſumpſere imperium. Cũ ibi pugnaret imperator,& iam
hoſtes penè ſubiugaſſet,Ioannes papa eius nominis XII. ſedem apoſtolicam ſcele-
ratè viuendo dehoneſtabat.Nonnulli ex cardinalibus ſcripſere Imperatori,queſti
indignam pontifice Ioannis vitam. Orabant per quicquid ſanctum eſt,vt miſeru͛
ſtatum Romanæ ſedis,propius admoueret vrbi exercitũ. Erat enim Ioannes natus
magna Romæ familia,vt niſi armis coactus,ad ſanam mentem non rediret. Motus
imperator,venit cum exercitu Romã.Ioannes non expectabat aduentum eius,ſed
cõceſſit in deuia,donec abduceret exercitum,ſperans familiam ſuam cætera cura-
turam,ne quid in ſe mali ſtatueretur.Otho iuſſit ſynodũ congregari,in qua diſcuſ-
ſa ſunt crimina Ioannis:& ea probata,ſunt inuenta depoſitione digna.Itaq; per cõ-
cilium deponitur,& in locũ eius octauus Leo reponitur. Interim Ioãnes ſuo more
viuens,dignum vita inuenit exitũ.Nam cæſus in adulterio,periit.Cognatio autem
eius in vrbe potẽs,declinãte cum exercitu in vicinã prouinciã Imperatore,tumul-
tuatur:vociferãs,Leonẽ per Imperatoris impreſſionẽ non legitimè creatũ pontifi-
cem:& inualuit ꝑualuitq; tumult͛,vt deſtituto Leone,Benedictus V.crearetur põ-
tifex.Vir põtificio dign͛,niſi malè introiſſet. Audiẽs Imperator,rediit cũ exercitu:

&va-

& vaſtatis in circuitu prædiis omnibus, vrbem obſedit, coegitq́; Romanos Leonẽ in ſuam ſedem reponere, Benedictum illi dedere. Malis coacti, faciunt imperata: deditur Benedictus Imperatori. Et quoniam certus erat Imperator, non quieturos Romanos niſi benedictus ablegaretur. Erat Adaldagus Hamburgenſis archiepiſcopus, Cæſarius cancellarius, iam quinquennio dimiſſa eccleſia ſecutus imperatorẽ. Is multis ſuorum literis ad eccleſiã ſuam reuocatus, poſtulauit ab Imperatore miſſionem. Annuit Imperator, commendans illi Benedictum, vt apud eccleſiam Hamburgenſem longe ab vrbe exularet. Ita venit Benedictus Hamburgum per archiepiſcopum adductus, nec diu ſuperfuit. Nam dolore animi victus, occubuit, dormiens in pace. Hoc Italiæ catalogi, hoc noſtri loquuntur annales. Idem teſtatur inſcriptio ſepulchri: & tamen non ceſſat fabula, cum non ſit alius Benedictus in Germania mortuus. Igitur de cœlo ceciderit ille Benedictus oportet, in Hamburgo inter martyres cæſus, quem non agnoſcit Rom. pontificum ſeries. Faceſſat inanis fabulatio, quam luce clarius exturbat nudata veritas. Omitto cætera, quæ infœlix nugator balbutit de hoſtili exercitu à Stargardia orientali vehiente, de trucidatione tot millium, de abductione captiuorum, de ſuffixione capitum per muros in Chriſti natalitio canentium, deque captiuis per angelum è carcere dimiſſis: quæ eadem qua cætera finxit leuitate. Si facta ſunt, adducat vel vnum teſtem, cum annales noſtri diligenter minora ſcribentes, tam grandia non præteriſſent. Abeat in tenebras belua cum ſuo figmento. Non indiget Chriſti eccleſia illis fabulationibus veritate fulcitur, & ſolido nititur. Eiuſdem vanitatis eſt quod ſequitur: Reuerſos ex captiuitate fideles, ex ſacris oſſibus nonnulla abducere voluiſſe Romam, & in alia loca, vnde nati viderentur qui occubuerunt: veniſſe in Ebbeckſtorp, vbi ſancti viri candido habitu ſeruierunt Deo. Inde verò plauſtrum amoliri non potuiſſe, rotis in terram demerſis, cum vrgerētur guttas ſanguinis emerſiſſe, vt admoniti miraculo relinquerent eo loco quæ abduxerint. Facta & infecta congerit, vt illuſtret narrationem: ſed contingit illi quod in figmentis Æſopi eſt de cornicula, quę ſe alienis pennis ornauit, vt cùm repetitũ veniſſet grex auium plumas, mouit cornicula riſum. Oro te, qui ſunt, qui Romam oſſa deportanda putauere? Romanine, an alij? At Romani in aciem non deſcenderant. Nam fuiſſe contendis exercitum Imperatoris, qui venerat cum pontifice: at ſi Romani interfuiſſent, cæſi videbantur cum pontifice proximi illi. Si ſuperfuiſſent, nõ illos reliquiarum cura tetigiſſet, cum plena ſanctis Roma ſit reliquiis, minus etiam ab illis quàm ſit dignũ cultis. Si alios fuiſſe contendis, quò abducere voluerunt, & quomodo indiſcreta cæſorum corpora tumefacta, & vulneribus deformata internoſcere potuerunt: quod accidit poſtea in vera quam dicam hiſtoria, de ſanctis martyribus ibi cæſis. Sed cum nullus ſit in Hamburgo cæſus pontifex, vana eſt & friuola inde facta reliquiarum deductio. Plus aliquid habet iſte locus quàm hactenus norit: coluit martyres ſub alieno & emendicato, & (vt verum fatear) mendoſo titulo. Iam verò de ſuis martyribus ſancta cõgregatio, vt ſciat quo nomine colat ſuos illos patronos propiore origine, quàm ſi ab Italia vel ſuperiori Germania aduentaſſent. Nam quod fabula interſerit, habitaſſetum in loco religioſos viros, candido ſeruientes habitu Deo, cæteris figmentis ſimile eſt. Nam vniuerſa Saxonia non habuit ſub Luduico vllam fratrum congregationem præter Corbeiã, quam ille extruxit, abductis è Corbeia Franciæ fratribus, in quibus erat ſanctus pater Anſgarius pòſt Hamburgenſis archiepiſcopus. Ergo iugulatam ſuo gladio fabulam proiiciamus in tenebras, auſcultãtes veritati de ſanctis martyribus in Ebbeckſtorp.

VERA HISTORIA DE SANCTIS MARTYRIBVS, IN EBBECKSTORP MONASTERIO.

ANTE omnia ſtatum prouinciæ, & annos à nato Chriſto commemorare conuenit vera ſcribentem. Nam qui in tenebris ambulant, ſuis figmentis innixi, nihil horum faciunt, vt liberius fabulentur, quod nemo poſſit redarguere. Nam vbi ſe temporibus coartant, habent vnde teneantur & con

uincantur. Erat poſt natum Chriſtum annus DCCCXL. cum Luduicus Pius, Magni Caroli filius reb. exceſſit humanis, relinquens filiis tribus, Lothario, Luduico, Carolo latiſſimas & opulentiſſimas prouincias: Romanum imperium, Franciam, & vniuerſam vſq; ad Danubium Germaniam. Nam is tum erat prouinciæ limes. Filij malè erant concordes de ſucceſſione, cum Carolus iunior, ex ſecundo natus matrimonio vniuerſam ſibi Franciam vendicabat. Ventum eſt ad arma, & cruentiſſimo prælio decertatum, in quo Romani pontificis Sergii oratores penè ſunt intercepti. Poſt prælium, in quo ſuperior Carolus videbatur, res in tranſactionem conjicitur, & diremptа eſt res partitione prouinciarum. Lothario ſeniori, qui cum viuente patre imperabat Rom. imperium & vniuerſa Lotharingia, quã tum Auſtraſiam dixere, prouenit. Luduico Germania à Danubio ad mare noſtrũ, ingens prouincia, vt rex Germaniæ diceretur, Carolo permanſit ſua Francia. Igitur rex Germaniæ duces in ſuis limitibus habuit, quibus ditionem permiſit, in Bauaria Ethiconem, in Saxonia Walbartum, Widekindi nepotem, Wickberti filium: ita tamen vt libera poteſtate rex dominaretur ſuper omnes, quod apparuit in adunatione eccleſiarum Hamburgenſis & Bremenſis, cum inſtantia regis, autoritate Nicolai primi ſummi pontificis, Bremenſis pridem Colonienſis eccleſiæ ſuffraganea transfunderetur in Hamburgenſem metropolim, quam adunatam primus rexit beatus Anſgarius, per omnia tempora Luduici pii imperatoris, & per magnã partem regnantis filii eius Luduici, quo regnante Luduico, ſcilicet rege Luduici imperatoris filio, pax erat & ſumma tranquillitas per Germaniam. Erat enim victorioſus princeps, domitor nationum in circuitu: Polonos, Bohemos, Pannonios regno ſuo cõterminos, ita bellis attriuit, vt conquieſcerent. Wandalos per Pomeraniam & Magnopolim (vt ſunt prouinciarum nomina, tum erant Circipani & Obotriti) ita armis conterruit, vt facilè conquieſcerent. Danos autem ea tempeſtate per maria graſſantes, & omnia littora Galliarum & Germaniæ infeſtantes, pactionibus & fœderibus in ſua fide continuit: ita miſſis inuicem muneribus reges, memorabili exemplo tranquillitatem inter ſe fouebant. Cæterum ad reliquas nationes, quas nauigando Dani adierant, ſumma infeſtatio: ſed littoribus Germaniæ pax erat propter Luduicum regem per eius tempora ab Normannis. Hoc enim nomen indiderant genti Franci, ab olim dicti Galli, Normannos appellantes omnem gentem ad ſe ex Aquilone nauigantem. Poterant in agminibus eſſe Normãni, ſed ſumma rerum erat apud Danos. Vetus erat apud eam gentem conſuetudo, vt compiures eſſent regii ſanguinis viri, vnus quidem regno præerat. Cæteri per maria nauigantes, liberam prædam vndecunque conuectabant: iuſtum quæſtum arbitrati, quicquid fortiores imbecillioribus adimerent. Sic viuere in ſaltibus beluas, ſic in aere volucres, ſic in gurgite piſces. Quo tempore factum, vt Galliarum littora infeſtantes, reges Franciæ per tempora ita coartarunt, vt eis demum dimitterent prouinciam littoralem & maritimam, quam de ſuo nomine dixere Normandiam, durante vocabulo in hodiernum: quæ omnia plenius in noſtra Norwagia ſunt explicata. Nunc verò paucis attacta, propter rem quam exponere nũc aggredimur. Ergo ad annum Chriſti DCCCLXXVI. (vel, ad annum Chriſti LXXVI. poſt DCCC. à partu virgineo) victorioſiſſimus rex Germaniæ Luduicus, finem viuendi fecit, & cum eo pariter defecit pax & tranquillitas prouinciarum. Nam quas ille per metum nationes continuit, tum velut fracto repagulo eruperunt vndiq;, infeſtam facientes Germaniam. Filios quidem ille reliquit, Luduicum patri & auo cognominem, Carolũ cognomento Groſſum, qui poſtea peruenit ad imperium: & Carolomannum, cuius filius Arnolphus poſtea cum ingenti laude imperauit. Sed hi tum reges circa occupationem imperii detẽti, minus aſſeruabant littora Germaniæ, à Danis tum magnis agminibus infeſtata. Nam Luduicus & Carolus diuerſis agminibus contendebant in Italiam, accepturi coronam imperii de manu pontificis. Nam præuenit ambos Carolus cognomento Caluus, rex Franciæ, amborum patruus. Erat enim primi Luduici imperatoris iunior filius. Ioannes autem tum Romanus pontifex, eius nominis VIII. (vt ſemper Romani præſules pro Francorum regibus prompti ſunt, quos vocant Chriſtianiſſimos, non ſine ſuo commodo) obuiam profectus

Carolo Caluo Francorũ regi,coronã imperij deferebat. Ibi dum occupãtur Germaniæ reges,Dani nõ ignorãtes abeſſe illos longius,agmine facto, inuadũt Saxoniam,Chriſtiano nomini (quod tum in Dania prius per Anſgariũ, & tum per Rembertũ,Hamburgenſes pontifices,cœpit efflorescere) infenſiſſimi. Quocirca gens effera,prædæ & violentiis innutrita, odio inſectabatur nouã religionem, quæ illa vetabat:& quoniam in regno metu regis Erici,quem diuus Anſgarius Chriſtianũ fecerat,ſæuire in Chriſtianos non licebat,acriora odia intentabant in vicinas prouincias Chriſtianas,ſimul prædæ & opibus inhiantes.In Saxonia tum rebus præerant tres fratres,Otho,Bruno,Tanquardus,filij Ludolphi ducis Saxoniæ, qui patrem habebat Brunonem, auum Walbartum, proauum Wichbertum, abauum verò Wedekindũ:eum principem,qui Carolo Magno diu conflictatus,primus nomen Chriſtianum accepit,cum gente Saxonũ. Sed erant maiores tum vires Saxoniæ vltra Viſurgum flumen (nos Weſeram appellamus) qua in regione, quia Magnus Carolus Francos præfecit, qui gentem in fide continerent (teſtimonia ſunt Gallica nomina,quæ ad ætatem vſque noſtram durauerunt. Nam ante paucos annos eius ſtirpis nouiſſimus mortuus eſt,comes de Pyrmont,hoc eſt de monte igni-to:Gallicum nomen,Gallicam monſtrat originem. Tremonia, imperialis hodie ciuitas inde nomen habet,pauliſper, vt fieri ſolet,detortum ab origine. nam Tremont olim appellatam coniectura eſt,quaſi trium montium.) Nobilitas omnis Saxonum non paſſa parere Francis, ſe retraxit vltra Viſurgum,& ibi remanſit. Cum ergo longe abeſſent reges Germaniæ,filij Regis Luduici, auditumq́; eſſet de graſſatione Danorum, quòd agmine magno inuaſiſſent Nordalbingiam, quæ nunc Holſatia eſt,formidarenturque tranſmiſſo Albi flumine reliquam Saxoniam peruagari (nam Hamburgum oppidum quod erat ante oculos exciderant, occiſo omni nomine Chriſtiano) tum Bruno dux ex tribus fratribus Ludolphi filiis alacrior, ad arma vocatis in circuitu pontificibus,cum ea quam educere poterant armatura,& omni nobilitate vndiq; contracta,obiiciendum ſe putauit venientibus Chriſtiani nominis atrociſſimis hoſtibus. Aderant frequẽtes in circuitu armati, quantis poterant viribus epiſcopi Halberſtadenſis,qui tum ſedem habebat in Salingſtadio,Hildeſemenſis,Verdenſis,Paderburnenſis,Mindenſis,Monaſteriẽſis,qui tum Mimigardeuordenſis,Oſnaburgenſis. Nam illæ tum fuere ſedes in Saxonia epiſcopales. Magdeburgenſis necdum erecta ante tempora primi Othonis imperatoris,qui eam fundauerat. Aberat autem Rembertus Hamburgenſis archiepiſcopus,inſiſtens prædicationi per prouinciã ſuam: nec tamen vacauit periculo. Nam dum agmen Danorum vaſtaret eam Phriſiæ partem quæ paret eccleſiæ Bremenſi, fortè tum ibi prædicationi inſtabat Rembertus, exhortatus populum, vt pro nomine Chriſti ſumerent arma in perfidiſſimos Chriſtiani nominis hoſtes, affuturũ Deum protectorem:quo defendente, vnus mille,& duo (vt ſcriptum eſt) fugarent decem millia. Animatus populus,ad arma conuolauit. Hoſtibus occurrit, & viriliter reſtitit. Sanctus interim Rembertus arma ſua intentauit, orationes & lachrymas: quibus dum eſſet intentus, adfuit populo de cœlo victoria.Nam cæſi magna parte hoſtes, alij in fugam ad naues conuertuntur. Numerata cæſorum capita, inuenta ſunt decem millia trecenta ac ſeptuaginta: alacritas vincentium, & victoriam ſuam admirantium effecit, vt diligenter cadauera cæſorum, quod aliàs fieri non conſueuit, numerarentur. Monſtrarunt diu incolæ locum, in quo ſanctus,dum pugnaretur,oraret, perpetua viriditate etiã brumali tempore inſignem. Ea dum Rembertus patraret in Phriſia, aliud Danorum agmen irritatum clade ſuorum,acrius incubuit,tranſmiſſo amne.Saxoniæ Bruno dux vbi ſenſit aduentare infinitam barbariæ gentis irritatam & indomitam manũ,ſolito acrius ferocientem,conuocatos ſuos,ne multitudine terrerentur,putauit alloquendos. Hac vſus oratione:Videtis,inquit,cõmilitones barbariem nobis imminentem. Neminem moueat inſolentium hoſtium multitudo:potens eſt Deus omnem illã colluuiem ante pedes veſtros proſternere:memineritis,non in pugnantium robore aut multitudine,ſed de cœlo victoriam eſſe.Pro nobis facit iuſtiſſima religionis cauſa,quã defendimus:pro nobis pugnant lachrymæ miſerabiliũ per prouinciã Chriſtiano-

rum: qui niſi dextris hodie veſtris defendantur, in prædam venient ferociſſimorũ hoſtium. Proinde memor quiſque pietatis, pro qua ſumpſiſtis arma, præſenti animo hoſtes inuadite, certi victoriam in manibus eſſe. Nam ſi retrò perfidos egerimus, victores quiſque redibimus in ſua: ſin aliter Deo placitum, ſic quoque vincemus, cauſa ſuperiores, apud Deum martyrium cõſummaturi. Bene igitur mortem, quam alioquin naturæ debemus, autori Deo impendimus, de neceſſitate facturi ſacrificium. Ite mecum alacres in pugnam, cuius non poteſt eſſe exitus niſi glorioſus. Si ſuperamus, terram noſtram cum habitatoribus defendimus. At ſi viſum eſt conditori Deo vt ſuperemur, terram accipimus viuentiũ poſſidendam. Hac oratione commonitos ducit in prælium: concurrerant hoſtibus in loco qui dicitur Ebbeckſtorp. Ibi magnis vtrinque animis diu certatum eſt. Chriſtianum agmen alacritate penſitauit diu maiorem hoſtium numerum: demum circumfuſi in corona hoſtium innumera multitudine, cæduntur Chriſtiani ad vnum vniuerſi. Placuit Deo ex terrigenis augere ſanctorum agmina cœlitum, & de ſanguine domeſticorum martyrum ditare inopiam Saxoniæ. Iacuerunt pro Chriſto cæſa corpora: hoſtes armis, deinde veſtibus nudauere, conferentes in aceruum vnum vniuerſos. Cumq́; vicinis in pagis per proximos graſſarentur, ſaltibus & inuiis locis ſe ruſtica plebs vt poterat, conturatur. Nouiſſimê, vbi de præda ſunt hoſtes expleti, legunt iter retrò, ad mare redeuntes. Hæc eſt illa ſanctorum in Ebbeckſtorp martyrum ſtrages. Inde ſunt ſacratæ ſanctorum quæ coluntur reliquiæ, non aliunde aduectæ, ſed in loco cædis, & peracti pro Chriſto martyrij tumulatæ. Teſtes ſunt annales plurium in circuitu eccleſiarum. Nam Mindenſes, cum ſe pro ſuo pontifice Theodorico, viro ſanctitatis eximiæ, ad ſtragem cæſorum corporum, pro illo apud eccleſiam ſuam honorificè tumulando contuliſſent, iam erat indiſcreta corporum congeries. Inflicta vulnera, ſecutus inde tumor, mortuæ & iam putreſcentis carnis diſcrimen non reliquerunt. Idem paſſi Hildeſemenſes pro ſuo pontifice Marquardo, ordine quinto, diligentiam facientes. Nec dubium quin principes eius temporis, Tanquardus atque Ottho, cæſi ducis Brunonis fratres germani, ſimilem in ſuum quoque Germanum pietatem intentarint, cupientes extractum de congerie cæſorum principali ritu tumulare, ſed non erat quo internoſceretur nobilis à plebeio: diſpenſante Deo, vt qui in vna Chriſti cauſa cecidere, vno in loco tumulati colerentur, expectantes nouiſſimam tubam. Hic eſt ille Bruno Dux Saxoniæ, abnepos Widekindi, filius Ludolphi, qui primus libera poteſtate principatus eſt, cum ſe reges Germaniæ in ſuperiori Germania continerent: & creuit paulatim potentia, cum ſtirps Caroli Magni ſe in Franciam retraheret. Hic inquã Bruno Germanus ſenis Othonis, qui filium habebat Hinricum, primum de ſtirpe Saxonum regem Romanorum, patrem Othonis Magni Imperatoris: & perinde eiuſdem Hinrici regis patruus extitit Bruno, qui & ſecundum ſeculi dignitatẽ, & ſecundum Chriſti ſanctiſſimam religionem, nomen in terris reliquit maximũ: iam quidem penè temporum incuria ſepultum, ſed in lucem denuò reuocandum, quod vir ille præſtantiſſimus de repub. Chriſtiana, & de terreno nihilominus principatu meritiſſimus, ſuo iure depoſcit. Nam quod Chriſto Domino vitam impendit, ſacrum fecit de ſuo corpore holocauſtum. Quam cum omnibus lucem accepit, autori ſuo cum commilitonibus referebat. Apud ſeculum verò nomen ſibi conquiſiuit, quod inſignis vrbs Brunſwicenſis eius ſeruat vocabulum. Brunſwicũ enim velut Brunonis vicus ſonat: non detorta aut ad caſum deflexa (vt fieri ſolet) interpretatione, ſed vera deriuatione, ac certa origine. Tradunt enim annales, quod cum Bruno atque Tanquardus, germani fratres, cernerent glebæ vbertatẽ, ac loci opportunitatem, ad Onacram fluuium, cœpere altrinſecus moliri fundamenta nouæ vrbis. Et Bruno quidem deuexiora ad amnem elegit loca, vbi excurrens fluuius ſinum quendam faciebat, quem vernacula lingua Wyck appellamus. Tanquardus autem editiora inde non longè loca prætulit, arcem firmans eo in loco vbi nunc Eccleſia D. Blaſij cernitur, eamque cinxit muro, atque inde permanſit in hodiernum, vt in arce vocabulum teneret, Danquerode tum appellatã. Brunonis autem ſinus, eo in loco vbi prima ſunt iacta fundamenta, nomen aliquantũ

variauit,

variauit, vt nunc vetus ſinus Oldewyck vocitetur. Nam ex alia fluminis parte con ſtructa molitio, priſtinum rapuit vocabulum, vt Brunſwick diceretur, quæ nunc vetus eſt ciuitas. Adaucta deinde per tempora vrbs inſignis, cum alias ſibi partes adſciſceret, vetus & originale à fundatore mutuatum vocabulum non amiſit, vt nunc vnis mœnibus incluſæ partes vrbis quinque, vno cenſeãtur vrbis nomine, in quo ſui recordatur Brunonis. Hæc ſunt quæ de ſanctis apud vos reliquiis, Deo ſacratæ virginis, ſentiatis, proiecta & execrata veteri fabella de aduectis ex Hamburgo. Nam hoc friuolum eſt, & inane, quod luce clarius monſtrant ſuperiora. Quod verò miraculum ferunt contigiſſe, dum ex eo loco tentarent amoliri ſanctas reliquias, non hoc Romanis (vt fert fabula) qui hic nulli fuerunt, ſed noſtratibus potuit contigiſſe, dum & principes partem ſacrarum poſcerent reliquiarum, & ſingulæ pro ſuis pontificibus vrbes ſollicitè quærerent inde portionem, vt omnipotens Deus, ſuæ voluntatis decretum tali monſtraret miraculo, de ſanguine qui de terris eruperit: quaſi teſtaretur, quòd inſignes ſuos milites, qui pro ſui nominis gloria ſanguinem ibi ſuum conſecraſſent, indiuiſo voluerit ibi tumulo perdurare ad tubam vſque nouiſſimam, & finem ſeculorum.

FINIS.

FRANCOFVRTI AD MOENVM
EXCVDEBAT ANDREAS WECHELVS,
ANNO SALVTIS M D LXXVI.

